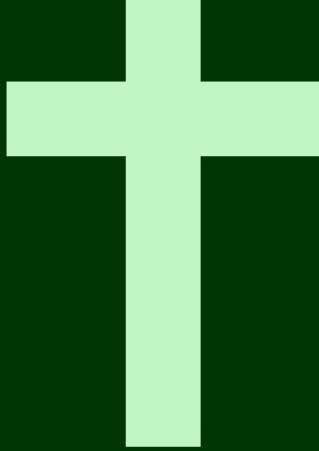

Tū'ún xuva kō vatā ó
ntáka'an ña ñuú
Coatzospan

New Testament in Mixtec, Coatzospan (MX:miz:Mixtec,
Coatzospan)

Tū'ún xuva kō vatā ó ntáka'an ña ñuú Coatzospan

New Testament in Mixtec, Coatzospan (MX:miz:Mixtec, Coatzospan)

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Coatzospan

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Coatzospan

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
8f775598-56d9-56fd-966e-15e054d2f275

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	46
SAN LUCAS	77
SAN JUAN	128
HECHOS	164
ROMANOS	210
1 CORINTIOS	230
2 CORINTIOS	248
GÁLATAS	260
EFESIOS	267
FILIPENSES	274
COLOSENSES	278
1 TESALONICENSES	282
2 TESALONICENSES	286
1 TIMOTEO	288
2 TIMOTEO	294
TITO	298
FILEMÓN	301
HEBREOS	302
SANTIAGO	316
1 PEDRO	321
2 PEDRO	326
1 JUAN	329
2 JUAN	334
3 JUAN	335
JÚDAS	336
APOCALIPSIS	338

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Mateu

Tatá vi'i Jesucristu

(Lc. 3:23-38)

¹ Xu'u é Mateú u ne, i'a kaka'an u iña táta vi'i Jesucristu, i'xá ika Dāvii, i'xá ika Ābraan.

² Xíō i'xá Ābraan é nani Īsaa; xíō i'xá Isaa é nani Jācoo; xíō i'xá Jacoo é nani Jūdaa; xíō ení ña di. ³ Xíō i'xá Judaa é nani Fare ní Zara (di'i ña ne, Tamaa nani ña); xíō i'xá Fare é nani Ēruun; xíō i'xá Eruun é nani Āraan; ⁴ xíō i'xá Araan é nani Aminādaa; xíō i'xá Aminadaa é nani Nāsuun; xíō i'xá Nasuun é nani Sālmun; ⁵ xíō i'xá Salmun é nani Boó (di'i ña né, Raa nani ña); xíō i'xá Boo é nani Ōbeé (di'i ña né, Ruu nani ña); xíō i'xá Obee é nani Isāii; ⁶ xíō i'xá Isaii é nani Dāvii, ña e kúvi rei. Ēni vi'i rei Davií san ni ñadi'i kíí, ñadi'í Uriá, ne, xíō i'xá ña é nani Salāmuun.

⁷ Xíō i'xá Salamuun é nani Robōaan; xíō i'xá Roboan é nani Ābia; xíō i'xá Abia é nani Āsa; ⁸ xíō i'xá Āsa é nani Josāfaa; xíō i'xá Josafaa é nani Jōraan; xíō i'xá Joraan é nani Ūzia; ⁹ xíō i'xá Uzia é nani Jōtaan; xíō i'xá Jotaan é nani Ācaa; xíō i'xá Acaa é nani Ezēquia; ¹⁰ xíō i'xá Ezequia é nani Manāsee; xíō i'xá Manasee é nani Āmuun; xíō i'xá Amuun é nani Jōsia; ¹¹ xíō ūun i'xá Josia é nani Jecōniá ne, xíō ení ña di. Ntoó ña ntuvi dá xee ñá'a, ña ñuú Babiloniá san ne, kue'en ní'i ña ña Israeé san ñuú ña kán é nantō'ó ña ña.

¹² Dā rkontúvi xíō i'xá Jeconia é nani Salátiee; xíō i'xá Salatíee é nani Zorobābee; ¹³ xíō i'xá Zorobabee é nani Abiūu; xíō i'xá Abiūu é nani Eliāquiin; xíō i'xá Eliaquiin é nani Āsoo; ¹⁴ xíō i'xá Asoo é nani Sādo; xíō i'xá Sadoo é nani Āquiin; xíō i'xá Aquiin é nani Eliūu;

¹⁵ xíō i'xá Eliūu é nani Lāzaa; xíō i'xá Lazaa é nani Mātaan; xíō i'xá Mataan é nani Jācoo; ¹⁶ xíō i'xá Jacoo é nani Jōseé, divi xīi Mariā. Mariā sán ne, di'i Jēsuú, divi ñā é kākā'an o é Cristu, ña é taxnuu Xuva kō.

¹⁷ Xíō ūxkimi úvata ñā nté Ābraan un tsi nté Davii. Xíō tuku uxkimi úvata ñā nté Davii un tsi da nté kue'en ní'i ña ña Israeé san ñuú Babiloniá ne, xíō tuku uxkimi úvata ñā un tsi da nté ntúvi e káku Cristú san.

Dā káku Jesucristu

(Lc. 2:1-7)

¹⁸ Dukuan ō kúvi da káku Jesucristu: Mariá, di'i Jēsuú ne, e xé'e ñā xu'u ña e tánta'a ña ni Jōseé ne, ntá tsi di'na dá kuntoo ní'i tā'an ña ne, kütuni ña tsi ñu'u i'xá ña kuenta iña Espiritū Sántū san. ¹⁹ Dōo va'á ña'a xīi ña Joseé san. Ña ni ntío ña é ká'an kīni ña'a san iña Mariá. Dukuan né, dē kueni ña é diin diin tsi naxtuví mii ña ña. ²⁰ Ntá tsi da ñi kadē kueni ña ne, xé'e ūun ánje Xuva kō ñuū éni kán, kaka'an ña:

—Jōsee, i'xá ika Dāvii, ñá ku u'vi o é nāki'in Mariá é kúvi ña ñadi'í o, tsi i'xa é nakáku ña ne, ñu'u kuenta iña Espiritū Sántū san. ²¹ Nakáku ña uun i'xa tii ne, xntéén divi í é Jēsuu, tsi divi ñā é nakakū ñá ña ñuú ña, ña é iō kuetsi í —ka'an ánje san.

²² Un ntí'i sá'a kúvi vata koo é kūntaa é kākā'an ña é ka'an naa Xuva ko:

²³ Ku'un i'xá uun ñadi'í kuetsi, ña é vāta kiní ñatí ne, nakáku ña uun i'xa tii é kunani ña Emānuee,

ka'an ña. Emanueé ne, kani tú'un: Xuva kō nuu mé'ñu ña kō.

²⁴ Dā ntóto Joseé ne, dē ntaa ñá vatā ó kaka'an ánje Xuva kō san. Nāki'i ñá ñadi'í ña, ²⁵ ntá tsi ña ni kántoo ní'i tā'an ña da nté ita ntí'xin ntuvi e káku i'xá ña. Xntee ña divi í é Jēsuu.

2

Dā ixkoto ní'ni ña e dóo ki'in iní i san Jesuu

¹ Kāku Jesuu űuu Beleen ntuvi dá inúu rei Heróde űuu tsikan. Kidáa né, éka űa e dóo ki'in iní i san űuu e dóo ikā ne, xée űa űuu Jerusaleen.

² Ntátsixe'e űa:

—¿Mí'i ntu tūví rei iña űa Israee, űa é dá ve káku san? Iní nti kímí e kéne e tá'xi kuenta iña űa nte űuu nti kán. Dukuān é vē'xi nti é kunūu iní nti űa —ka'an űa.

³ Dā téku rei Heróde sán ne, dōo dé kuení űa, ni űn ntí ntí űa űuu Jerusaleen. ⁴ Kāna űa un ntí ntí tó'ō dutú san nī mastrú lei san, tsixe'e űa űa:

—¿Mí'i ntu káku űa nani Cristu, űa táxnuu Xuva kō? —ka'an űa.

⁵ Ntáka'an űa ni űa:

—űuu Beleen é káduku ntée űuu Judea, tsí kuan ō ka'an űa ka'án naa Xuva ko kídaa:

⁶ Divin, űuu Beleen é tūvín űuu Judaa,

ka'nun vata ntáa é un ntí ntí űuu na'nu

mí ntoo űa ntádē kú've űuu Judaa. Ntá tsi dií dií ka kuiko űu'u űa'a o, tsí nte űuu o kan vē'xi uun űa'a, űa kada kú've iña űa'a ko, űa Israeé san.

Kuan ō ka'an űa —ka'an űa'a san.

⁷ Kidáa né, kāna xu'u Heróde űa dóo ki'in iní i san, tsixe'e űa űa nte ntúvi ntí'xe é kii díto kímí san.

⁸ Kidáa né, taxnúu űa űa űuu Beleen san, kaka'an űa:

—Kue'en ntó, nantuku vā'á nto i'xá san. Te nāni'í nto í ne, taxnúu nto tú'ūn vata koo é kikunūu iní kó i di —ka'an űa.

⁹ Dā téku űa é káka'án rei san ne, kué'en ká űa. Iní űa tsí diví kímí e iní űa űuu űa kán né, odo nūu nuu űa, kué'en da nté xee mí tuví i'xá san.

¹⁰ Dā iní űa kímí sán ne, űa tē nté kaa diní űa. ¹¹ Dā kúki'vi űa má vi'í kán né, iní űa i'xá san ni di'í i Māriā ne, inchiti űa mí tuví ne, inūu iní űa i. Nākaán űa etun űa ne, xé'e űa i'xá san doméni e kúvi oro, ni kūtú, nī cho'o vīdin e dóo nuu á'vi. ¹² Kidáa ne, xé'e Xuva ko űun xéni é káka'an é űa ku ntiko koó űa mí tuví Heróde. Dukuān ne, tuku itsi kunú'u űa.

Dá kué'en Jesús űuu Egító

¹³ Dā kunú'u űa ne, Iní Josee ánje Xuva kō űuu éni kán. Ka'an ánje san:

—Nakuntítsin, ki'in i'xá san ni di'í i né, kue'en náne'en űuu Egító. Ikan kuntōo nto da nté ká'án u ni ō. Tsí ki'xi rei Heróde é nantuku űa i'xá san é ka'ní űa i —ka'an űa.

¹⁴ Nakuntítsi űa ne, ki'í űa i'xá san ni di'í i, kue'en ní'í űa űa űuu Egító, kuān te niñu. ¹⁵ Ikān tsi kantóo űa dá nté xi'í Heróde san. Sá'ā kúvi vata koo é kúntaa é káka'an űa'a, űa é ka'án naa Xuva ko nte kídaa: “Ntē űuu Egító nákaná u i'xá kō”, ka'an űa.

Dā táxnuu Heróde é kúvi ntí'í i'xa tii san

¹⁶ Dā kútuni Heróde tsí űa ni de ntáa űa dóo ki'in iní i san ne, kúdiin kué'en űa. Taxnúu űa snadun é ka'ní űa un ntí ntí i'xa tii é ntoo űuu Beleen, ni űuu é ntoo etsin ikān, i'xa é ió uvi kuia í, ō é dií ka kuetsi, vata ō ita ntí'xin ntuvi é ka'an űa dóo ki'in iní i san. ¹⁷ Kidáa né, kúntaa vata ō ka'an űa é ka'án naa Xuva ko nte éma tsi, űa nani Jeremia:

¹⁸ Díto un tsi nte űuu Ramaa ntákachu'u ntáa űa, ntaéku űa.

Un ntí ntí ñadí'í Israeé ne, ntaéku nteé űa i'xá űa.

űa ni ntío űa ntuka'nu iní űa,

tsí é xi'í ntí'í i'xá űa, ka'an űa.

¹⁹ Ntá tsi dá xi'í Heróde ne, kéní Josee é xee uun ánje Xuva kō, kaka'an űa:

²⁰ —Nakuntítsin, ki'in i'xá san ni di'í i, kunú'u nto űuu Israee, tsí e xí'í űa é ncho ka'ní i'xá san —ka'an űa.

²¹ Nakuntítsi űa ne, ki'í űa i'xá san ni di'í i ne, dá kunú'u űa űuu Israee. ²² Ntá tsi dá téku űa é diví tsi i'xá Heróde, űa nani Arquélau, nakunúu űa naa űa ne, ú'vī űa é ntiko koó űa. Kútuni űa űuu éni kán ne, da díta űa itsi űuu Galilea. ²³ Kué'en űa, kúkontóo űa űuu é nani Nazáree. Dukuan ō kúntaa é káka'an űa é ka'án naa Xuva ko kídaa: “Ka'an űa'a san tsí nazarenu űa”, ka'an űa.

3

*Dá kaka'an ntódo Juaan Bautista
ñuu itsí kân
(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17;
Jn. 1:19-28)*

¹ Ntuvi tsikán ne, xée Juaan Baütista ñuu itsi é nani Jüdea, kaka'an ntódo ña, ²kaka'an ña:

—jNativi iní nto, tsí e xée ètsin ntuvi é kí'xi Xuva ko, kixkadá kú've ña! —ka'an ña.

³ Ña é ka'án naa Xuva ko kidaā, ña nani Isaiá ne, kaka'an ña íñá Juaán san dá kaka'an ña:

Dító tatsin úun ña'a, ña e dóo ntii kaka'an ñuu itsí kân:

“Nakōo tú've ntó itsi Xuva kō;
Ntantaá ntó itsi ña”, ka'an ña,
ka'an Isaiá san.

⁴ Inúú Juaán san doo e kúvi idi kameu. Ñii í'xi ña ne, ñii kúvi di. Skuntí iní é'xi ña ne, íni xí'i ñá ntudin ñuñu. ⁵ Un ntíí ntíí ña'a, ña ntoo ñuú Jerusaleén ni ñuú Judeá, ni ún ntíí ntíí ñuu é ntoo etsin nú ntüte ka'nu é nani Jórdaán ne, kué'en ña mí nuu Juaán san. ⁶ Nativi iní ña kuétsi ña ne, da itsi ntute ña nta'a Juaán san nú ntute ka'nu san.

⁷ Ntá tsi dá íni Juaán san tsí títín ña fariseú san nī ña saduceú san xée ña é kútsi ntute ña ne, kaka'an ñá ni ña:

—jNtō'o é tatá koo kúvi nto! ¿Xoó ntu kaka'an í ni ntó é kúnu nto é ña ní'i nto é nto'o nto nta'a Xuva kō? ⁸ Vii nto é vā'á vata koo e díto é natívi iní nti'xe nto. ⁹ Ná ku ka'án nto: “Ntí'í ne, Abraan úva ikā ntí”, é kuān o ntáka'an nto. Tsi kaka'án u ni ntó tsi kúvi víi Xuva kō é ntāda ña xuú san í'xá Abraán, tē dí ntio ña. ¹⁰ É iō tu've kaá ntee é nakūn ña utun san. Da neé ka utun é ña ta'xi kiti va'á ne, nakūn ña ne, dá ka'mi ña. ¹¹ Xu'ú ne, ntute kadá'vi ú nto dá kanakutsi ntute ú nto é nātivi iní nto kuétsi ntō, ntá tsi ña é dá vé vé'xi ne, díi ka ka'nu ña é xu'u. Ntē ña vá'a u é kuidō ú nti'xen ña. Divi ña ne, Espiritū Sántū san ni ñu'u dá'vi ña nto. ¹² Ní'i nta'a ña útun é kākani ña kiti trigú ne, dá

nākaxnú ña é vā'á ne, dá nātsu'un vá'a ña. Ntá tsi e ña kaidiá'vi ne, ka'mi ña me'ñú ñu'u é ña kantá'va —ka'án Juaán san.

Dā itsi ntute Jesuu

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³ Kidáā ne, vé'xi Jésuu nte ñuú Galileá, ne, xée ña nú ntute ka'nu Jordaán san, mí nuu Juaán san, vata koo é kútsi ntute ña nta'a Juaán san. ¹⁴ Ña ni ntío Juaán san é nakútsi ntute ña ña, ne, kaka'an ña:

—Xu'u é kantio ko é divi nto nakútsi ntute nto ko. ¿Vá kúvi ntu é xu'ú nakútsi ntute ú nto? —ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi kaka'an Jésuu ni ña:

—Kuan tsí koo, tsi é vā'á o é káda ntaa o é un nti'í é ká'an Xúva kō —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'án Juaán san tsí víi ña. ¹⁶ Dā kúvi itsi ntute Jesuú ne, ntii ña diñi ntute kân ne, ura dú'va tsi i nákaan e dukún kan ne, íni ña Espiritu Xuva kō, é Inu ña vata kaa paloma, kátavi ntódo ña ña.

¹⁷ Kaka'an tátsin nte e dukún kân:

—Sá'a é I'xa mií kó e dóo kakuin-ímá ko. Dōo diní ko ni ña —ka'an tátsin san.

4

*Dā ito nteé tó'ō e ña vá'ā san Jesuu
(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)*

¹ Kidáā ne, ínteka Espiritū Sántū san Jésuu ñuu itsí kân é kōto nteé tó'ō e ña vá'ā san ñá te kō'xó nteé ña.

² Úvi dikó ntuvi, úvi dikó niñu ña ni e'xí ña ne, kidáā né, kákin ña.

³ Kidáā ne, xée tó'ō e ña vá'ā san ne, kaka'an ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é I'xa Xuva ko kúvin ne, ká'an ni xúú san na ntúvi tañú'ú —ka'an.

⁴ Ntá tsi kaka'an Jésuu:

—É úve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō: “Ná te da mií tsi tañú'u kántio ña'a é ní'i ña ntuvi iña ña, tsí un ntíí ntíí tú'un é kaka'an Xúva kō.” Kuān ó uve na'a —ka'an ña.

⁵ Kidáā ne, kue'en ní'i tó'ō e ña vá'ā san ña ñuú Jerusaleen, mí tuvi xúkun Xuva kō. Xntitsi ña mí'i e díi

ka dūkun rki úkūn sán ne, ⁶ kaka'an ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é I'xa Xuva ko kúvin ne, nakó'xon kúñu ō, tsí uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō: Taxnūu ña ánje ñā é kuēnta víi ña o. Kurkāa ña o vata koo é ña náki'ín xuu.

Kuān ó uve na'a —ka'an.

⁷ Kaka'an Jēsuu ni i:

—Tsí uve na'a xtúku kaka'an Tú'un Xuva kō: “Ná ku koto ntēen Tó'o o, Xuva ō.” Kuān ó uve na'a —ka'an ña.

⁸ Kué'en ní'i xtúku tó'ō e ña vá'ā san ña. Kúxēe ña uun xuku mi dóo dūkún ne, náñē'e ña un ntíí ntíí ñuu é ío ñuxiví sa. Nā tē nté kaa vá'ā o.

⁹ Kaka'an tó'ō e ña vá'ā san ni ña:

—Te nākunchítin nūú ko, te kunuu iní ó ko ne, ta'xi u é kadā kú'ven un ntíí ntíí ñuu san —ka'an.

¹⁰ Kidāa ne, kaka'an Jēsuu ni i:

—Kūnun, tó'ō e ña vá'ā, tsí uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō: “Da mii tsi Xuva kō é kunuu iní ó ña, da mii tsi tsiñu ña é vīin.” Kuān ó uve na'a —ka'an ña.

¹¹ Kidāa né, xtūvi mii tó'ō e ña vá'ā san ña ne, xéē ánje Xuva kō é víi ná ña kuenta.

Dā éni ntu'u Jēsuu dé tsiñu ña ñuú Galilea

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

¹² Dā téku Jēsuu tsí nuu kutū Juaán ne, kué'en ña ñuú Galilea. ¹³ Ntāka ña ñuú Nazaree é tuví ñuú Galilea ne, kué'en ña é kutuví ná ñuú Capernau, é tuví diñi míni ka'nu san, etsin nú rāxa Zabúluun ni nú rāxa Néftalíi. ¹⁴ Dukuan ō kúntaa é kaka'an ná ka'án naa Xuva ko kidaā, ná nani Isáia:

¹⁵ Ñuú Zabuluún ni ñuú Neftalíi ne, ñuu é ntoo etsin diñi míni ka'nu kán,

uun xo diñi ntute ka'nu Jordaán san,

ñuú Galilea, mí ntoo ña'a, ña é ña te ña Israeé san.

¹⁶ Ña'a, ña ntoo ikan mí nēé ni kuétsí i ne,

íní ña ñu'u é kaxi'í nuu ka'nu.

Ña'a, ña ntoo ní ntatí dóxi'í ne,

xi'í nuu ka'nu mí ntoo ña.

Kuan ō ka'an Isáia.

¹⁷ Nté ntūvi tsikan éni ntu'u Jēsuu kaka'an ntódo ña:

—Nativí iní nto, tsí dokó sa xee ntúvi é kixkadā kú've Xuva kō —ka'an ña.

Kāna Jēsuu kámi ñá'a, ña ntátin tsákā

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸ Dā íka Jēsuu úun xo diñi míni Galileá san ne, iní ña Simuun, ña é kaka'an ña é Pedrú, ni ení ñá, Andree. Ntánakuitá nuu ná xunu ña nú ntute kán, tsí ntátin ña tsákā.

¹⁹ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kuntikin ntó ko ne, ta'xi ú nto tsiñu é kāna nto ña'a é kuntikin ná ko —ka'an ña.

²⁰ Ura tsí i xtúvi mii ña xunu ná ne, íntikin ná ña.

²¹ Kué'en ká ña, ne, iní ña uvi ñá'a ka ña'a, ná nani Sántiau ni ení ña Juaan. Ntūvi ña é i'xá Zebedeu ña. Nñ'u ña tun ntóo ni uva ña, ntántavá'a ña xunu ña mí ntátsin. Kāna Jēsuu ná ne, ²² ura tsí i xtúvi mii ña tún ntóo ña ni uva ña ne, íntikin ná ña.

Ñá te da dī ña'a nakua'a Jēsuu

(Lc. 6:17-19)

²³ Íka Jēsuu kaníi ñuú Galilea, nakuá'a ña ña'a san má úkún ña Israee. Kaka'an ntódo ña tú'un va'á san kuenta iña i é kixkadā kú've Xuva kō. Kantavá'a ña un ntíí ntíí kui'i, un ntíí ntíí nuu i é kākuví ña'a san. ²⁴ Kūtuni ná'a iña ná kaníi ñuú Siria ne, ntēka ña un ntíí ntíí ña nchokuví san, ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña e ntákuví kui'i, o te ū'vi kúñu ña, o te ñu'u e ña vá'ā nima ñá, o te kaxi'í mú ña, o tē natín ña ne, ntavá'a ña ña, un ntíí ntíí ña. ²⁵ Ná te da dī ña'a íntikin ná ña nté ñuú Galilea, nté ñuu é nani Ú'xi Nñúu ne, nté Jerusáleen, nté Jūdea, nté ñuu é ntoo uun xo diñi ntute ka'nu é nani Jōrdan.

5

Dá kakā'an ntódo Jēsuu xúku kán

¹ Dā íni Jēsuu tsí ña te da dī ña'a san ne, kuxée ña diki ukú san. Dā itúvi ña ne, xéé ña ntántikin ña mí

tuví ña. ² Eni ntu'u ñā nakua'a ña ña, kaka'an ña:

*Xoo e dóo va'á ni ĩ
(Lc. 6:20-23)*

³ —Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é kūtuni i tsí ña kúvi vii ña te ña xntii Xuva ko ña, tsí ntáduku ntée ña mí kadē kú've Xuva kō.

⁴ 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña nuu nta'xa nima í, tsi náxnuu ka'nu Xuva kō nima ña.

⁵ 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ña ntáde ka'nu, tsí kanī ñuxiví sa ni'í ña kidaā.

⁶ 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é kanī nima í ncho kutú've i ña Xuva ko, tsí kué'e ña é kútu've vá'a ña.

⁷ 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é kantuntá'ví ini i ta'an i, tsí ntuntá'ví ini Xuva ko ña di.

⁸ 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ntūntoo nima í, tsi kiní ña Xuva kō.

⁹ 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ntántukū é vā'á koo kuntoo ni tā'an i, tsí ka'an Xúva kō tsí divi ña é i'xā ñā ña.

¹⁰ 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ntánto'o i tsí kuinti'xe ña Xuva kō, tsí ntáduku ntée ña mí kadē kú've Xuva kō.

¹¹ 'Nté kuān nte va'á ni ntō dá ntáka'an kīni ña'a san iña nto, dá ntádē xení ña ni ntō, dá ntáka'an ña dovete e ntáde nto é kīni kaa da ntáde nto é ntio ko. ¹² Kūntoo dīnī nto, ña ku kuntoo nta'xa ntō, tsi ni'í ntó doméni é vā'á kue'en e dukún kán, tsi kuān o dé xení ña'a san ni ñā ka'an naa Xuva ko, ña intóo kidaā di.

*Vata ntáa ñi ni ñū'u ntáa o ñuxiví
a*

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³ 'Divi ntō ne, vata ntáa ñi ntáa nto ñuxiví a. Ntá tsi tē ña tuví ka díkō ñi san ne, ña kúvi ntúvá'a ka. Nā vādá ka mí kaidiá'vi i. Kate ó ne, kaka nuu ña'a san.

¹⁴ 'Vata ntáa ñū'u ntáa nto ñuxiví a. Tē uun ñūú tuví diki uku kán ne, ña kúvi kutúvi xu'u. ¹⁵ Ntē ña kañí ña'a san kantílin vata koo é xnuu xu'u ña má kidi. Tsi xkaa iko dukún ña vata koo é nāxi'í nuu kanī má vi'í kán. ¹⁶ Vata ntáa ñū'u é kaxi'í nuu ntáa nto da ntáde ntō é vā'a. Kuan kō vii nto é vā'a vata koo é

na kīni ña'a ne, na kā'an ñā tsi dóo ka'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán.

*Dá kanakuā'a Jesuu ñā'a san iñá
lei*

¹⁷ 'Nā ku dē kuení nto te vé'xī ú é nakuítá u lei Muiseé san ni tū'un é kā'an ñā'a, ña é ka'an naa Xuva ko kidaā. Nā te vēxnakuítá u lei san, tsí vé'xī ú é na kúntaa é kaka'an lei san. ¹⁸ Tsi nuu é ntaā i é kaka'an u ni ntō tsí da ntē ntí'i e dukún kán, da ntē ntí'i ñuxiví sa ne, ñā kunāa ntē uun letra, ntē uun puntu lei san da ntē kúntaa ntí'i. ¹⁹ Xoo ña'a, ña é ña káde kuenta lei san, kuān te díi ka lú'ntí né, kuān ó kanakuā'a ña tuku ña'a é kuān koo vii ña dí ne, ñā tē neé nuu á'vi ña mí kadē kú've Xuva kō. Ntá tsi xoo ña'a, ña é káde ntaá lei san ne, kuān ó kanakuā'a ña ña'a san é kuān koo vii ña dí ne, dōo ka'nu ña'a ña mí kadē kú've Xuva kō. ²⁰ Kaka'an u ni ntō: ñā k'ín nto mí tuví Xuva ko tē ña díi díi ka vá'a koo vii nto é kā'an Xúva ko vatá ó ntáde ña fariseú san ni mastrú lei san.

*Dá kakā'an Jéssu nté koo vii o dá
kākudiin o
(Lc. 12:57-59)*

²¹ 'Ini nto tsí kaka'an ñátā san kidaā: "Nā ka'ní ntó ña'a, tsí xoo é ka'ní i ña'a ne, ni'í ña e dóo nto'o ña", ka'an ña. ²² Ntá tsi xuí kaka'an u ni ntō né, tē xoo kudiin í ni tā'an i ne, ni'í ña é ntō'o ña. Xoo é kaka'an i é kīni kaa iña ta'an i ne, kué'e ña tsiñu i é ntō'o ña. Xoo é kaka'an i tsí tuntu tá'an i ne, k'ín ñā dō'vi kan.

²³ 'Tē kixtúvi ntó doméni nta'a Xúva kō nú nā ñā kán ne, kidaā naka'an ntō é iō nuu i é ka'an ntée ta'an nto nto ne, ²⁴ xtuví mií ntó doméni san nú nāa san ne, kue'en nto mí tuví ta'an nto. Di'na ntuvá'a nto ni tā'an nto ne, kidaā kué'é nto doméni nta'a Xúva kō.

²⁵ 'Tē k'ín ni'í ta'an nto nto nta'a ña tsiñu i ne, ntuvá'a nto ni ña itsi kán, vata koo é ña tsi'í kuétsi ña nto nta'a ña tsiñu i san. Tsi divi ña ne, ka'an ña ni mau kui nuu ne, xnuu kutu ña ntō. ²⁶ Tsi nuu é ntaā i é kaka'an u ni ntō tsí ña ntíi nto dá nte ntá'vi ntí'i nto diu'un é katávi nto.

Dá kakā'an Jéssu dá kaito o tuku ñadĩ'i

27 'É ini nto tsí kaka'án lei Muísee: “Ñá ku kukidi ni'i nto ñadí'i é ña te ñadí'i mii ntó”, ka'an. 28 Ntá tsi xu'ú kaka'án u ni ntó: Tē xoó ña'a ntio ña é vii ña é kini kaa ni ñadí'i dá kaito ña ña ne, vata te kidi ni'i ña ña, tsí edé kuení ña é vii ña é kini kaa san ni ña.

29 'Te ntūxnúu kuā'a nto kade i é vii nto é kini kaa ne, tavá nto, dá nakuitá nto. Díi kaa vá'á ó te kūnaá ntuxnúu nto é kī'in ntó kanī kúñu ntó dô'vi kan. 30 Te ntá'a kuā'a nto kade i é vii nto é kini kaa ne, ka'nté nto, dá nakuitá nto. Díi ka vá'á o é kūnaá nta'a nto é kī'in ntó kanī kúñu ntó dô'vi kan.

Nté o kaka'an Jéssu é natsoo mii ta'an ó

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

31 'Kuān ó kaka'an ña intóo kidaā di: “Xoó ñatīi é naxtuvī mii ña ñadí'i ña ne, da mii é nakatsin ña tutú ña”, ka'an ña. 32 Ntá tsi xu'ú ne, kaka'án u ni ntó: Tē xoó ñatīi xtuyi mii ña ñadí'i ña ne, tē ña ni ide ñadí'i san é kini kaa ni tuku ñatīi ne, kaxé'e ñatīi san itsi é vii ñadí'i ña é kini kaa. Tē xoó ña'a natánta'a ni'i ña ñadí'i san ne, kade ña é kini kaa ni ña di.

Dá kakā'an Jéssu é ña natekú o Xuva kō

33 'É tēkú nto di dá kakā'an ñatā san: “Tē xe'é nto xu'u nto ni Xuva kō né, da mii é kāda ntaa nto”, ka'an ña. 34 Ntá tsi kaka'án u ni ntó, ñá ku dotō tsí kakuni'i nto da neé ka nuu i. Ná ku dotō tsí kakuni'i nto e dukún kán, tsí ikan kadē kú'vé Xuva kō. 35 Ná ku dotō tsí kakuni'i nto ñuxiví sa, tsí ñuxiví sa nteku nti'i di'in Xuva kō. Ná ku dotō tsí kakuni'i nto ñúú Jerusalem, tsí ikan ñuu Rei, ña e dóo ka'nu. 36 Ná ku dotō tsí kakuni'i nto díki nto, tsí nté uun idi nto ña kuvi vii nto é ntuku'xín, o ntuntēe. 37 Dá ntáka'an ntó ne, da mii tsí é ká'an nto tsí kuvi ne, o ña kúvi. Tē nteku é ká'an ntó ne, kade nto é kanañē'e tó'o e ña vá'a san nto é vii nto.

Dá kanañē'e Jéssu kō dá ñū'u ini ta'an kō

(Lc. 6:29-30)

38 'É tēkú nto tsí kaka'án lei Muísee: “Tē xoó tavā i ntuxnúu ntó ne, tavá nto ntuxnúu ña di. Tē xoó tavā i nú'u ntó ne, tavá nto nú'u ña di”, ka'an. 39 Ntá tsi xu'ú ne, kaka'án u ni ntó tsí ña nāá ntó ni ña kini ntáa san. Te kué'é nuu ña vinuu ntó ne, kué'é ntó é na kué'é nuu ña é uun sán di. 40 Tē xoó kaku'ni nteé i nto é kué'tsi e kué'e nto ña du'nu ntó ne, kué'e nto ña kutuun ntó di. 41 Tē kade ña'a é kué'tsi kuido nto iña ña uun siin né, ikā ká kue'ēn ni'i nto iña ña. 42 Te da xóo ka ña'a kaikan ña nto ne, kué'e ntó nee iña é kaikan ña. Ná ku dēvini nto tē xoó ña'a ncho naki'i nteé ña iña nto.

Kuinima ntó ña kadē xení ni ntó
(Lc. 6:27-28, 32-36)

43 'É tēkú nto tsí kaka'an ñá'a: “Kuinima ntó ta'an nto, ne, ña ku kuinima ntó ña kadē xení ni ntó”, ka'an ña. 44 Ntá tsi xu'ú kaka'án u ni ntó e kuinima ntó ña kadē xení ni ntó. Ka'an ntá'vi ntó iña ña é kainúu nti'u nto. 45 Kidáa ne, kuvi nti'xe nto i'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kán. Tsi kata'xi Xuva kō é dadii tsi kaxi'i nuu ngantií san mí ntoo ña'a, ña é vā'a, ni mí ntoo ña'a, ña é kini ntáa san, ne, kataxnúu ña é dadii tsi o kakīn daví san mí ntoo ña'a, ña é vā'a, ni mí ntoo ña'a, ña é kini ntáa san di. 46 Te da mii tsí kuinima ntó ña'a, ña é kakuinima i nto ne, ¿mí'i ntu nī'i nto é vā'a nta'a Xuva kō? Kuān ó de ña ntaido diu'un san di. 47 Te da mii tsi tá'an ntó ka'an ntó ni ña ntiusí ne, ¿neé ntu é ká'an nto e dóo vá'á ó kade nto? ¿Ñá ntu te kuán o de ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō di? 48 Divi ntó ne, vii nto é vā'a ni ũn ntií ntíi ña'a, vatá ó de Xuva kō, ña tuví e dukún kán.

6

Dá kanañē'e Jéssu núu i é vā'a

1 'Dá kade nto nuu i é vā'a ne, ña kú de nto núu ña'a da ti é ká'an ñá tsi dóo va'a ña'a nto. Tsi kidáa ne, ña tá'xi Xuva kō, ña tuví e

dukún kân, doméni é kâduku ntée nto. ² Dukuân ne, dá kaxntii nto ña ntâ'ví san ne, ñá ku ka'ân ntó ni ùn ntí ntí ña'a vatā ó de ña'a é rki xaa ña ntéku e ntáka'an ñá ni ñá'a má ùkún kân, mé'ñu itsi kân dí. Kuân ó de ña vata koo é kâ'an ñá'a san tsi dóo va'a ña'a ña. Nuú é ntaā i é kâka'án u ni ntō, tsí e ðívi tsi tsíkan doméni é nī'i ña. ³ Ntá tsi dá kaxntii nto ña ntâ'ví san ne, nté ña vá'a tiin nī'i ntō ña ku ntáa nto ni ña. ⁴ Xntii xu'ú ntō ña. Tsi ini Xúva kō neé ntáde xu'ú ntō ne, ðívi ña ta'xī ña doméni é kâduku ntée nto.

Dā nañ'é e Jéssu nté koo ka'an ntâ'ví ō

(Lc. 11:2-4)

⁵ Dā ntáka'an ntâ'ví nto ne, ñá ku ka'ân ntō vatā ó de ña ntaéni nta'ví san. Tsi dóo ntio ña é kuntitsi ña ka'an ntâ'ví ña má ùkún kân, mé'ñu itsi kân dí, vata koo é kīni ña'a san ña. Nuú é ntaā i é kâka'án u ni ntō tsi e ðívi tsi tsíkan doméni é nī'i ña. ⁶ Ntá tsi dá kakā'an ntâ'ví nto ne, kukunū nto mí xoxó ña'a ne, nakadī ntó xi'í nto. Kidáa ne, diin diin tsi ká'an ntâ'ví nto ni Xuva kō. Xuva kō ne, ini ña neé é diin diin tsi kade ntó ne, tá'xi ñá é vā'á iña nto.

⁷ Dā kakā'an ntâ'ví nto ne, ñá ku dotō tsí ka'an ntō vatā ó ntáde ña'a, ña é ñá ini Xúva kō. Tsi tē dóo ki'in ito ká'an ña é ðívi ðívi tsi ne, kuétsi é téku Xuva kō ña, kuini ña. ⁸ Nā ku kuân xkoó de nto, tsi Xuva kō ne, ini ña nee ntí'í nti'í kantio nto ði'na dá kâkan ntō nta'a ña. ⁹ Du'va koo ka'an ntâ'ví nto:

Xuvā nti é tuvī nto e dukún kân,
na nakuiko ñu'ū ntí ðívi nto.

¹⁰ Kixkada kú'vē ntó iñá nti.

Vii nto é ntio ntō ñuxiví a, vatā tsi ó de nto e dukún kân.

¹¹ Tā'xi nto ita é kâ'xí nti é ví'a é uten, vatā ó ntántio nti.

¹² Kada ka'nu ini nto nī nti kuétsi nti, vatā ó kade ka'nu ini nti ni ñá'a, ña e ntáde é kini kaa nī nti.

¹³ Nā ku dá vá'a ntō é ntō'o ntí nta'a tó'o e ña vá'a san,

ntá tsi xntii ntō nti é ña vii nti é kīni kaa é ntio i é vii nti.

Tsi ðívi ntō é kadē kú'vē nto;
ðívi ntō e dóo iō nto é vii ntó ne,

ðívi ntō e dóo ka'nu nto ntii ðáñu ntūvi.

Kuan tsi koo na kōo.

Kuan kōo ka'an ntō ni Xuva kō.

¹⁴ Tsi te káda ka'nu ini nto ni ñá'a dá ntáde ña é kini kaa ni ntō né, kada ka'nu ini Xuva kō ni ntō dí. ¹⁵ Ntá tsi tē ña kada ka'nu ini nto ni ñá'a dá ntáde ña é kini kaa ni ntō ne, ñá kada ka'nū ini Xuva kō ni ntō dí.

Dá kakā'an Jéssu nté koo kuntoo ixu ō

¹⁶ Dā ntaíntoo ixu ntō ne, ñá kū xkuntōo nta'xa ntō vatā ó de ña ntaéni nta'ví san. Ntánakoto nta'xa ña vata koo é kūtuni ñá'a tsi ña ntaé'xi ña. Nuú é ntaā i é kâka'án u ni ntō tsi e ðívi tsi tsíkan doméni é nī'i ña. ¹⁷ Ntá tsi dá ntoo ixu ntō né, nekīn ntō ðiki ntō ne, kiti nto dí, ¹⁸ vata koo é ña kutūni ñá'a san é ña ntaé'xi nto. Tsi Xuva kō ne, ini ña neé é diin diin tsi ntáde ntō ne, ni'í nto é vā'á nta'a ña.

Dokuika iña ko é tuví e dukún kân (Lc. 12:33-34)

¹⁹ Nā ku nātee kuitin nto é vā'á iña nto ñuxiví a, tsi i'a ne, kaduku ti ne, ō kakudu'xe káa nto ne, ō te'ú ne, ō ki'in du'ú. ²⁰ Ntá tsi natee kuitin nto é vā'á iña nto e dukún kân. Tsi ikān ne, ña túvi kiti é duku ti iña nto, ntē ña té'ú, ntē xoxó ña du'ú é ki'í dú'ú ña iña nto. ²¹ Tsi dá mí'í ká ñu'ú vā'a é vā'á iña ntō ne, ikān tuví nima ntó dí.

Ñū'ú é kâxi'í nuu kúñu kō (Lc. 11:34-36)

²² Ntuxnúu kō ne, vata kaa ñu'ú é kâxi'í nuu kúñu kō kâa. Te vā'á ntuxnúu nto ne, kanī kúñu nto kâxi'í nuu. ²³ Ntá tsi tē ña vā'a ntuxnúu nto ne, kanī kúñu nto ñīnēe. Te ñū'ú san kuneé ne, kuneé kue'en. Nīnēe kue'en kúñu ntō.

Xuva kō né, ō diu'ún san (Lc. 16:13)

²⁴ Nā kúvi kada tsiñu o ni ūvi ña'a tó'o kō é uun kaa tsi. Tsi te ntio kō ñá uun ña ne, ñá uun sán ne, ñá ntio kō ña. Tsi uun ña'a ña ne, kuiko ñu'ú o ñā; ñá uun sán ne, ñá kuiko ñu'ú o ñā. Dukuân ne, ña kúvi kada tsiñu ō é nī kué'en ini kō iña Xuva kō te dadī tsi kadā kuení kō nté koo kukuika ō.

Kade Xuva ko kuēnta í'xá ña
(Lc. 12:22-31)

²⁵ 'Dukuān ne, kaka'an u ni ntō: Ñá ku dē kuení nto ntuvi iña nto, mí'i kí'xi é kō'o é ká'xi nto, mí'i kí'xi doo é kunūu nto. ¿Ñá ntu te dií dií ka nuu á'vi ntuvi iña nto é vata kaa e é ká'xi nto? ¿Ñá ntu te dií dií ka nuu á'vi kúñu ntō é dōo san é kunūu nto? ²⁶ Koto nto láa, kiti ntaiko e dukún kán. Ñá tē ntaítu ti, ntē ña te ntáta'vi ti. Ña túvi xāka ti mí ñu'u vá'a é ká'xi ti. Ntá tsi kaxé'e Xuva kō, ñá tuví e dukún kán, e ntaé'xi ti. ¿Vá dií ka ntu nuu á'vi a láa san é divi ntō? ²⁷ ¿Vá kúvi víi ntu nto é kué'nu ká nto te dāva métru, kuān te dōo kutsu'un ntō?

²⁸ ¿Nté kui kuān nte ntádē kuení nto nēe é kunūu nto? Koto nto itá laa san ntē o ntaé'nu má kú'u kan. Ntē ña ntáde tsiñi, ntē ña ntákani. ²⁹ Ntá tsi nté rei Salamuun ña ni xío doo ña e dōo va'á vata kaa laa sán, kuān te dōo kuika ña. ³⁰ Tē xe'é Xuva kō é kuān nte vá'a ito laa san é kántito vevíi ne, utén koko me'ñú ñu'u kán ne, ¿ñá ntu te dií dií ka ta'xi ña é kunūu nto, nto'o é ña ini kuintí'xe nti'xe nto? ³¹ Dukuān ne, ñá ku kutsu'un ntō, ñá ku ka'an nto: "¿Mí'i ntu kí'xi é ko'o o, é ká'xi o? ¿Mí'i ntu kí'xi é kunuu kutávi o?" Ñá ku kuān xkoó ka'an nto. ³² Tsi ña'a, ña e ña ini Xúva kō ne, ntánantuku ña ūn ntíi ntíi nuu i sá'a. Ntá tsi ini Xúva kō, ña tuví e dukún kán, tsi ntátaan núu nto un ntíi ntíi nuu i sá'a. ³³ Ntá tsi di'na ntukū nuu ini nto é nantuku ntō é kadé kú'vé Xuva kō ne, víi nto é vā'a é ntio ña. Kidáa ne, ta'xi ña un ntíi ntíi nuu i é ntátaan núu nto. ³⁴ Dukuān ne, ñá ku ntí'i iní nto nté koo víi nto uten, tsí utén ne, ío ka ntuvi é ntí'i iní nto. Tsí utén utén ne, xée mii é ntí'i iní nto nēe é víi nto.

7

Ña ka'an ntée o tuku ña'a
(Lc. 6:37-38, 41-42)

¹ Ñá ku ká'an ntée nto tuku ña'a, vata koo é ña ka'an ntée ña nto di. ² Tsi vata tsí ó kaka'an ntée nto tuku ña'a ne, kuan kōo ka'an ntée

ña nto di. Vatā ó kakii kú'vē ntó ne, kuan koo kuntékú kú've ntó di. ³ ¿Nté kui kaiton ntun utsi xákā é nuu ntuxnūú ta'an o ne, ñá kaíton ntū'u é nuu ntuxnúu o? ⁴ Te ká'an ni tá'an o: "Tá'xin ntuxnúu o, na nātavá u utsi xákā é nūu san", koo ka'an, ntá tsi ¿mí'i ntu kúvi kinin é natāvan, tsí ntu'u san núu ntuxnúu o? ⁵ Divín é kaeni nta'vín, di'na natāván ntu'u é nūu ntuxnúu o ne, kidáa kúvi kinin é natāván utsi xákā san é nuu ntuxnúú ta'an o.

⁶ Ñá ku kué'le nto tínā sán nuu i e kúviko san. Tē ña'á ne, tñn ti nto. Ntē ña ku xe'é nto kutsín san xo'o kiti e á'vi san, tsí kaka nuu ti. Kidáa né, ntuku kui'i tí nto.

Kakan nto, nantuku ntō né, nake'xen ntō xi'i
(Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷ Kákan nto nta'a Xuva kō ne, ní'i ntō. Nantuku ntō né, nani'i nto. Nake'xen ntō xi'í ne, nakaán ña é kí'víi nto. ⁸ Da xōó ka ña'a é kakan ña ne, ní'i ña. Da xōó ka ña'a é nantuku ña ne, ní'i ña. Da xōó ka ña'a é nake'xen ña xi'í san ne, nakaan.

⁹ ¿Vá iō ntú nto, te kaikán i'xá nto tañú'u ne, vá xūu ntu kué'e nto i? ¹⁰ O te kákán tsákā ne, ¿vá kōo ntu kué'e nto i? ¹¹ Ntō'o é kíni kaa nima ntó ne, kaxé'e nto é vā'á i'xá nto. ¿Ñá ntu te dií dií ka ta'xi Xuva kō, ña tuví e dukún kán, é vā'á, tē xoó kakan í ña?

¹² Da nēe ka nuu i é ntio nto é víi ña'a ni ntō né, kuan kōo víi nto ni ñá di. Tsi sá'a kakā'an lei Muísee, ni ña ntáka'an naa Xuva ko kidaa.

Xi'i é ña ní'i
(Lc. 13:24)

¹³ Kúkí'vi nto xi'í é ña ní'i san. Tsi dōo ní'i xi'í é kañe'e dō'vi kan. Ñá tē nee ntii tū'un é kí'in o itsi tsíkan ne, ñá te da dií ña'a ntáñe'e ña ikān. ¹⁴ Ntá tsi ña te ní'i xi'í mí kuíta ntí'xin o é ní'i ko ntuví va'á iña ko. Dōo ntii tū'un é kí'in o itsí sá'á ne, ñá títin ña'a ntánani'i ña.

Kutuni kó te vā'á utun san te kí kiti i
(Lc. 6:43-44)

¹⁵ Kuenta tsí víi nto ña e ntáka'an naa Xuva ko, ña é ña te nuu é ntaa

i ntáka'an. Ntio ña é kadā kuení nto é vata ntáa le'ntu ntáa ña, ntá tsi nima ñá ne, vata ntáa tína kú'u ntáa. ¹⁶ Kutuni ntó nee ñá'a nti'xe ña tē íni nto nté o de ña. ¿Vá ntákii ntu tinti'o xo'o iñū? ¿Vá ntákii ntu kiti ígu tun veñuu? ¹⁷ Te vā'á utun sán ne, vā'á kiti i. Tē ña vā'á utun sán ne, ña vā'á kiti i di. ¹⁸ Te vā'á utun sán ne, ña kii kiti é ña vā'á. Tē ña vā'á utun sán ne, ña kii kiti é vā'á. ¹⁹ Da neé ka utun é ña kakii kiti va'á ne, nakiin o né, ka'mi o. ²⁰ Dukuān ne, kutuni ko nté kaa utun san te kii kiti i.

Ñá te un nti'i ñá'a é kúvi kí'vi ña mí kadē kú've Xuva kō
(Lc. 13:25-27)

²¹ Kuān te dóo titín ña'a ntáka'an ña e Tó'o ña ko, ntá tsi ña te un nti'i ña xēe ñá nta'a Uva kō. Da mii tsi ña e dé ntaa é kaka'an Úvā ko, ñá tuví e dukún kán, é xēe ña. ²² Ntuvia tsikán ne, ñá te da dīi ña'a ká'an ñá nī ko: “Tō'ó nti, nti'í ne, ká'an nti kuenta iña ntó ne, nakúnū nti é ña vā'a kuēnta iña nto. Nuu i é dóo na'nu é idé nti kuenta iña ntó dī”, koo ka'an ña. ²³ Kidāa ne, ká'an ú ni ña: “Xu'ú ne, ñá íni u nto. ¡Koo xio nto, tsi ña vā'á ó ni ide nto!”, koo ka'an u ni ña.

Uvi núu i e'tí vi'í
(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)

²⁴ Dá xōo ka ña'a é kátekú i é káka'an u, te káda ntaa ña tú'un é káka'an u ne, vata kaa ña e dóo kí'in iní i kaa ña, ña é xntítsi vi'í i nú xuú san. ²⁵ Dá kán davi nu'ú san ne, e'nu ntute san. Un vā'a tsi ínu tatsín ne, dúku núu tatsín san nú vi'í ña kán, ntá tsi ña ni kán vi'í san, tsi ntitsi kutu nú xuú san. ²⁶ Dá xōo ka ña'a, ña é kátekú i é káka'an u ne, ntá tsi ña káde ntaa ña tú'un kó ne, vata ntáa ña tuntu ntáa ña, ña é xntítsi vi'í i nú ñuti. ²⁷ Dá kán davi nu'ú san ne, e'nu ntute. Un vā'a tsi ínu tatsín ne, dúku núu tatsín san nú vi'í ña kán ne, uun ito tsi kán. Kūnaá kue'en vi'í ña —ka'an Jesús.

²⁸ Dá kúvi ka'an Jesús sá'a ne, koó dá kúdu'va ña'a san é kuan o nakua'a ña ña, ²⁹ tsi nakua'a ña ña vatā ó kanakua'a ña'a, ña e dóo kí'in

iní i. Ñá te ni nakua'a ña ña vatā ó de mastrú lei san.

8

Dā ntavá'a Jesuu ñá kanakó'xo kúñu i

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

¹ Dá kúntíi Jesuu xúku san ne, ñá te da dīi ña'a intíkin ñá ña. ² Xēe ūun ña'a, ña kanakó'xo kúñu i, mí tuví ña ne, inchi'ti ña núu ñá, kaka'an ña: —Tō'ó, tē ntio nto ne, kuvi ntavá'a nto ko —ka'an ña.

³ Nákāa Jesuu nta'a ñá ne, tiin nta'a ña ña ne, dá kakā'an ña:

—Ntio ko. ¡Ntuvá'an! —ka'an ña.

Ura tsi i ntuvá'a ña ne, nti'í kui'í san. ⁴ Kaka'an Jesús ni ña:

—Kuenta tsi viin. Ñá ku ká'an ni ña'a nté o kuvi o, ntá tsi ku'e'en mí tuví dutú san, nañ'e'en ña kúñu o. Da kidāa ku'e'en doméni iña Xuva ko é káka'an lei Muísee, vata koo é kútuni ñá'a san tsi é ntuvá'an —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesuu ñá kade tsiñu iña tó'o sntadun

(Lc. 7:1-10)

⁵ Dá xee ñá ñuu Capernaú ne, xēe tó'o é uun sientu sntadún san mí tuví ña ne, ⁶ kaka'an ñá ni ña:

—Tō'ó, tuví ña kade tsiñu iñá ko nú vi'í kó kán ne, nautun ña. Ñá tē nté kaa kanto'o ña —ka'an ña.

⁷ Kidāa ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Kí'in u, dá ntavá'a ú ña —ka'an ña.

⁸ Ntá tsi kaka'an tó'o sntadún san ni ña:

—Tō'ó, ñá tē neé nuu á'vi u é kí'in nto nú vi'í kó kán. Te da mii tsi é ka'an ntó ne, ntuvá'a ña. ⁹ Xu'ú ne, ió ña kade kú've iña kó ne, kade ú tó'o sntadún san dī. Te ká'an u ni ūun ña'a é na kí'in ñá ne, kí'in nti'xe ña. Te ká'an u ni tūku ña'a é kí'xi ña ne, kí'xi nti'xe ña. Te ká'an u nī ña kade tsiñu iñá ko é vii ñá tsiñu tsikán ne, kada ntaa ña —ka'an ña.

¹⁰ Da kúdu'va Jesuú da téku ña é káka'an tó'o sntadún san ne, kaka'an ñá nī ña ntántikin ña:

—Nuu é ntaā i é káka'an u ni ntó. Vata kíni u un ña'a, ña e dóo kakuintí'xe i, nté ña ñuu Israee.

11 Ne, ka'án u ni ntō tsí títin ña'a ki'xi ña da mí'i ká ñuú ñuxiví san é kuntoo ña, ka'xi dadñ ña ni ñata ika ko Ábraan ni Ísaa ni Jácoo nú mēsa mí kadē kù've Xuva kō. 12 Ntá tsi ña'a, ñá kuini i é duku ntée ña kuntoo ña mí kadē kù've Xuva kō ne, nakuítá nuu Xuva ko ñá mí dii ka ikā, mí dóo nee. Ikān e kueku ña ne, naka'xi ka'ññ ña nú'u ñá —ka'an ña.

13 Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni tó'ō sntadún san:

—Kunú'un. Kuan koo na kúví vata tsí o kuínti'xe o —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i ntuvá'a ña kade tsiñu iña ña.

Dā ntavá'a Jesuu ñuntñ Pedru

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

14 Dá kúkí'vi ña má ví'i Pedru kán ne, íni Jesuu é tuví ntaa ñuntñ Pedrú san e dóo kaxé'e ña ka'ni.

15 Kidáa né, tññ nta'a Jéssu ntá'a ña ne, ura dú'va tsi i ntikó ña ka'ni sán ne, dā nakuntítsi ña, de vá'a ña é ká'xi ña.

Ñá te da dñ ña nchokuvi ntavá'a Jesuu

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

16 Dā kuáa va'á ne, xée ñá'a san mí tuví Jesuu. Dóo títin ña'a ntánteka ña ña é ññ'u é ña vá'a nima i. Jesuú ne, uun tsi tú'un ña nakuíta ña é ña vá'a san ne, ntavá'a ña ña nchokuví san di. 17 Kuan o kúví vata koo é kúntaa é káka'an Ísaia, ña é ka'án naa Xuva ko kídaa: “Mii ñá é ntā'a ña kui'i ko ne, mii ñá ído ñá nuu i é ntánto'o kō”, ka'an ña.

Ña é ntio i kuntikin Jéssu

(Lc. 9:57-62)

18 Dā íni Jesuu tsí ña te nté kaa ña'a ntátavi núu ña ña ne, kaka'an ña tsí ki'in ña, kuita nti'xin ña uun xo diññ míní san. 19 Xée ñun mastrú leí san, ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Mastrú, kuntikín u nto dā mí'i ka mí ká'in nto —ka'an ña.

20 Kaka'an Jéssu ni ña:

—Xté san ne, ío māvī ti mí kaintoo vá'a ti. Lāá, kití ntaíko e dukún kán né, ío taka ti mí kañu'u vá'a ti di. Ntá tsi xu'ú é vèxkúví ú ñatíí ne, ña

túvī mí kutúví da'na dikí ko —ka'an ña.

21 Tuku ña ntini'i ñá né, kaka'an ñá ni ñá:

—Tó'ō nti, ta'xi nto é di'na kiku'xi u uvā kó ne, da kidáa kuntikín u nto —ka'an ña.

22 Ntá tsi kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuntikín ko. Xtuvīñ miin ñá ntíxi san, na kú'xi ta'an ña ña ntíxi ni'i ñá —ka'an ña.

Dā teé kadin Jesuu tátsin ni ntúte míní san

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

23 Kidáa ne, ñú'u ña tun ntóo san nī ña ntántikin ña. 24 Un vá'a tsi ínu tatsín san kídaa, dā nté kúkí'vi ntute san iní tun ntóo san. Ntá tsi kakidi Jéssu. 25 Kué'en ña ntántikin ñá ne, nantóto ña ñá, ntáka'an ña:

—¡Nakakú ntó nti, Tó'ō nti, tsí doko sa téni ó! —ka'an ña.

26 Kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Nté kui ntaú'ví ntú nto? ¿Nté kui ña kue'e ntu ntákuinti'xe nto? —ka'an ña.

Kidáa ne, náakuntítsi ña, kaka'an ñá ni tátsin san ni ntúte sán ne, kúkadín. 27 Koó dā kúdu'va ña ñu'u tun ntóo san, ntátsixe'e tá'an ña:

—¿Neé ntu ña'a ña sá'a? Tsi un tsi nte tátsin san ni ntúte san kade ntaa é káka'an ña —ka'an ña.

Ntúvi ñatíí, ña ntoo ñuú Gadara, ñá ñu'u é ña vá'a nima i

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

28 Dā xee ñá uun xo diññ ntute san mí tuví ñuu é naní Gádará ne, úvi ñatíí ntí ña nú ñañá kapúsantu kán ne, xée ètsin ña mí tuví Jesuu. Ní'ú é ña vá'a san nima ñá ntúvi ñá ne, dóo diin ña. Ntaú'ví ña'a san é kuíta nti'xin ña mí ntoo ña. 29 Ntáka'hu'ntáa ñatíí san, ntáka'an ña:

—¿Nté ntú koo víí nto nī ntí, I'xá Xuva kō? ¿Vèxnánto'o ntu nto ntí di'na dá xée ntúvi í é ntó'o nti? —ka'an ña.

30 Da'a sán ne, ñu'u kutsin, ntaé'xi ti. 31 Ntaíkan é ña vá'a san da xe'e nta'a Jéssu:

—Te nakuítá ntó nti ne, ta'xí nto é ká'ví nti nima kútsin san —ka'an.

32 Kaka'an Jéssu:

—Kué'en —ka'an ña.

Ne, ntii é ña vá'á san nima ñátii san, kúki'ví nima kútsín san. Un ntii kútsín san inu ti, kue'en tí xi'nti kán, ne, náko'xó nuu ti kúñu tī nu mínī san. Ikān ténī ntii ntii tī.

³³ Inu ña ntáde kuenta kútsín san, kunú'u ña ñuú ña kán ne, ka'an ntáa ñá ni ñá'a san un ntii e kúvi, nté o kúvi ni ñá'a, ña é ñu'u é ña vá'á san nima i. ³⁴ Un ntii ntii ña ñuú i sán ne, xée ña mí tuví Jesuu. Dā íni ña ña ne, ntáka'an ñá'a san ni Jéssu, na vii ñá da xe'e, na ntáka ña ñuú tsikan.

9

Dā ntavá'a Jesuu úun ña'a, ñá xi'i dáva kúñu i
(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

¹ Kidáa ne, ínūu Jesuu tún ntóo ne, itā nti'xin ña mínī sán ne, náxee ña ñuú mii ña. ² Kidáa ne, xee ní'i ñá'a san uun ña'a, ñá xi'i dáva kúñu i, ntekú ña chidō. Dā íni Jesuu tsi dóo ntákuinti'xe ña vexní'i ña sán ne, kaka'an ñá ni ñá xi'i dáva kúñu i san:

—Ō dá', naxnuu ini o, tsí e dé ka'nu ini u ni o kuétsi o —ka'an ña.

³ Ntá tsi mastrú leí san ne, dē kuení mii ña: “É kuān ó kaka'an ñá sá'a ne, dotō tsí kaka'an ña tú'un é da mii tsi Xuva ko kúvi ka'an ña”, dé kuení ña. ⁴ Ntá tsi ini Jéssu neé ntádē kuení ña, ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui dóo kīni o ntádē kuení ntu nto? ⁵ ¿Nee iña é díi ka ña ntii tu'un é kā'án u, te kuinī ntó, o é kā'án u: “Kada ntaa ka'nu ini u kuétsi o”, o é kā'án u: “Nakuntísin ne, kakan ve?” ⁶ Ntá tsi ntio ko é kūtuni nto tsí kúvi vii u, xu'u é vėxkúvi ú ñatii, é káda ka'nu ini u kuétsi ntó ñuxiví a —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an ñá ni ñá xi'i dáva kúñu i san:

—jNakuntísin ne, naki'in chido o né, kúnú'un nú vi'i o kán! —ka'an ña.

⁷ Kidáa ne, nákuñtísi ña, kunú'u ña nú vi'i ña. ⁸ Dā íni ña'a san sá'a né, dōo u'vi ña. Ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō é xé'é ña é kúvi vii ñá'a san vatā o dé Jesuu.

Dā kána Jesuu Máteu

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹ Dā ntáka Jesuu íkán ne, kué'en ká ña. Íni ña uun ñatii, ñá nani Máteu. Tuví ña mí kaido ña diu'un xóo san iña ñá ñuú Roma. Kaka'an ñá ni ña:

—Kuntikín ko —ka'an ña.

Nákuñtísi Máteu san ne, kué'en ña kúntikín ñá ña.

¹⁰ Uun ito ne, dá tuví Jesuu má vi'i kán ne, ñá te da díi ña ntaído diu'un xóo san xee ña, ni tuku ña'a, ña kini ntáa di. Dadii tsi intóo ña nú mēsa ni Jéssu ni ña ntántikín ña. ¹¹ Dā íni ña fariseú san ne, tsixe'e ña ña ntántikín Jéssu:

—¿Nté kui ntaé'xi dadii ntú mas-tru ntó san ni ña ntaído diu'un xóo san ni ña iō kuétsi i san? —ka'an ña.

¹² Dā téku Jesuu ne, kaka'an ñá ni ña:

—Ña é vá'á o ni i ne, ña ntántio ña medíkū; mii tsi ña ntánchokuví san.

¹³ Kue'en ntó ne, nakuá'a nto tú'un sa'a, vata koo é kūtuni nto nee iña ncho ka'an sá'a: “Ñá tē doméni é ntio ko, tsi é ntio kó ne, na ntūnta'ví ini nto ta'an nto.” Kuan o ka'an Xúva kō. Tsi xu'ú ne, ñá te ña'a é vá'a vėxnantuku ú, tsí ña'a é iō kuétsi i —ka'an ña.

Dā tsixe'e ña Jéssu nté koo vii ña da ntaíntóo ixu ña

(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴ Kidáa ne, xéē ña ntántikín Juaán san mí tuví Jesuu ne, tsixe'e ña ña:

—¿Nté kui ntii'í ni ña fariseú san ne, ntaíntóo ixū nti, ntá tsi ña ntántikín ntó ne, ña ntáde ña? —ka'an ña.

¹⁵ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—¿Vá kuntoo nta'xa ntu ña kaxee viko mí tánta'a ña'a dá tuví dukuān ña tánta'a san ni ña? Tsi xée ūra i é ntáka ña tánta'a san mi ntóo ña ne, kidáa ne, kúntoo ixu ña.

¹⁶ Te náteé nuu o doo tsudé ne, ñá naxnteé nuu o doo é vāta natixí du'nu áta kō mí ntátsin, tsí ntátsin xtuku te natixí doo xée sán ne, díi díi ka kukue'e ntátsin. ¹⁷ Ntē ña tsu'un o ntute tánti'o xee ini tsá'a

atã e kúvi ñii, tsí ntatsin ñii sán ne, kati nti'i ntute ti. Nté ñii san ña kaidiá'vi ká i di. Tsí tsu'un o ntúte tinti'o xee ini tsá'a ñii xéé, vata koo é xntii ntuvi nuu i —ka'an ña.

Íñã diókõ Jairu ni ñádí'í, ña tñn nta'a dõo Jesuu

(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸ Da ñii kaka'an Jesuu ni ñá ne, xée ũun ña'a ña tsiñu i, inchíti ña nũu Jesuú ne, kaka'an ña:

—Dã ve xí'i a diókõ ko. Ntá tsi te kí'xi nto ne, te tiin nta'a nto i né, ntoto —ka'an ña.

¹⁹ Nákuntítsi Jesuú ne, kué'en ñã kántikin ñá ña, ni ũn ntíí ntíí ña ntántikin ñá di. ²⁰ Kidáã ne, vé'xi uun ñadí'í ata Jesuu. Ñadí'í san ne, é ũxuvi kuía é kaeti niñi ña. Xée etsin ña ata Jesuú ne, tiin nta'a ña ntéte doo ña. ²¹ Tsí dé kuení ña: “Te da mii tsi dũ'nu ña tiin ntá'a ú ne, ntuvá'a u”, kuini ña. ²² Xkokõto Jesuu áta ñã ne, ini ña ña. Kaka'an ñá ni ñã:

—Ó dá', ntaxnuu ini o, tsi é ntuvá'an, tsi kuínti'xe o ko —ka'an ña.

Ne, ura dú'va tsi i ntuvá'a ña.

²³ Dã xee Jesuu nú vi'i ña tsiñu i sán ne, ini ña ña ntánakueku san; tekú ña é kõ da ntákachu'u ntáa ña'a san ntaéku ña ne, ²⁴ kaka'an ñá ni ñã:

—Koo xio nto. Ñá te ni xí'i tun; kúdií kaidí tun —ka'an ña.

Da xkuntée ña'a san Jesuu. ²⁵ Ntá tsi dá kíñu'u ña ña'a san kí'i kãn ne, kúkí'vi ña má vi'i kãn ne, írkãa ña nta'a tún ne, nákuntítsi tun. ²⁶ Kidáã né, kütuní un ntíí ntíí ña ñuú i é ntoo etsin nté õ kúvi.

Dã ntavá'a Jesuu uvi ñá'a, ña kuãa

²⁷ Dã ntáka Jesuu íkãn ne, uvi ñá'a, ña kuãá, kuntikin ñá ña, ntákana ña ña:

—iNtũnta'ví ini nto ntí, I'xá ika Dãvii! —ka'an ña.

²⁸ Dã ita ntí'xin Jesuú san má vi'i kãn ne, xée etsin ña kuãá san mí tuvé ña. Kaka'an Jesuu ni ña:

—¿Ntákuinti'xe nto nto e kúvi vii u sá'á? —ka'an ña.

—Ntákuinti'xe ntí nto, Tó'õ nti —ka'an ña.

²⁹ Kidáã ne, tiin nta'a ña ntuxnúu ñá, kaka'an ña:

—Na kúvi vata tsí ó ntákuinti'xe nto —ka'an ña.

³⁰ Kidáã né, nãxi'i ntuxnúu ña. Dõo ka'an Jesuu ni ña:

—Kuenta tsí vii nto vata koo é ña kutúni ñá'a san —ka'an ña.

³¹ Ntá tsi ura tsi i dá kunú'u ña ne, eni ntú'u ña ntáka'an ñá ni ũn ntíí ntíí ña ñuú tsikan nté õ dé Jesuu ni ña.

Dã ntavá'a Jesuu úun ña ñi'i

³² Dã ve tsi ntáka Jesuu ni ña ntántikin ñá ne, xee ní'i ña'a san uun ña ñi'i, ña nuu é ña vá'ã nima i.

³³ Dã nakuíta Jesuu é ña vá'ã san ne, nãka'an ñá ñi'i san. Koó dã kúdu'va ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—iNté uun ito vata kíni o é kuan koo kúvi ñuú Israee! —ka'an ña.

³⁴ Ntá tsi ña fariseú san ne, ntáka'an ña:

—Kúdií tó'õ é ña vá'ã san kaxe'e é kúvi vii ña sá'á nakuíta ñá é ña vá'ã san —ka'an ña ña ña Jesuu.

Dã ntũnta'ví ini Jesuu ñá'a san

³⁵ Ika Jesuu un ntíí ntíí ñuú kuetsi ni ũn ntíí ntíí ñuú na'nu, kanakuã'a ña má vi'i mi ntánataká nuu ña Israee san, kaka'an ntódo ña tú'ũn é vá'á san ña mí kadé kú'vé Xuva kõ. Kantavá'a ña da néé ka nuu i kú'i e ntákúvi ña'a san. ³⁶ Dã ini ña é ña te da díi ña'a san ne, ntũnta'ví ini ña ña tsi dóo ntánto'o ña é xoxo káde i ña kuenta. Vata ntáa le'ntu é xoxo páxtu ti ntáa ña. ³⁷ Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña ntántikin ña:

—Dõo iõ ñá'a é vata tekú ña tú'un Xuva kõ, ntá tsi ña titín ña'a ña ntáka'an ntódo san. Vata ntáa matu e dóo kuán ne, xõxó kue'e ñá'a é ta'vi ña. ³⁸ Dukuãn ne, kákan ntõ Tó'o ítú san na taxnúu ña ña'a, ña ntáde tsiñu, e kitá'vi ña ítú san —ka'an ña.

10

Dã náxaxnuu Jesuu úxuví pustru ña
(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

¹ Kāna Jesuu úxuvi ñá'a, ña é víi pustru ñá ne, xe'e ña é kuvi nakuitá ña é ña vá'a san, é kuvi ntavá'a ña ña'a san un ntíi ntíi nuu i é ntákuvi ña.

² Du'va nanī pustru, ña é uxuvi san: ña é kuvi ūun ne, Simuun ña (Pedru nani ñá di), ni enī ñá, Andree; ni Sántiaú, ni enī ñá, Juaan, ntuvi í'xá Zebedeu; ³ Felipe, ni Bártulu, ni Tūmaá, ni Māteu, ñá kaido diu'un xōo; ni Sántiau, i'xá Alfeú, ni Tādeú, ⁴ ni Sīmuun, ñá kaduku ntée ña uve ta'an Zelote, ni Júda Iscāriote, ña é dīko Jesús.

Taxnūu Jesuú pustru ña é na kika'an ntódo ña
(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Taxnūu Jesuu ña é uxuvi ñá'a san ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Ñá ku ñe'e nto mi ña ntákuinti'xe ña Xuva kō; nté ña ku ñe'é nto mí ntoo ña Samariá san di. ⁶ Ntá tsi kue'en nto mí ntoo ña Israee, ña é vāta ntāa a le'ntu é kunaa ntāa ña. ⁷ Da nīi ntaika nto ne, ká'an ntódo nto tsi é xee étsin ntuyi dá kani ntu'u Xuva ko kadā kú'vē ña. ⁸ Ntavá'a nto ña nchokuvi; nantōto nto ña xil'i; ntavá'a nto ña é ntee kuil'i é kánakó'xo kú'ñu i; nakūnu nto é ña vá'a san. Dómēni ní'i nto é kūvi víi nto sá'a. Dukuān ne, ña kí'i nto xā'ví i nee é víi nto.

⁹ 'Ña kuído nto ōro, nté diu'un kui'xin, nté diu'un kuaan, ¹⁰ nté itīn nto é kū'un iña ntó itsi kán. Nté ña kuni'i nto uun na'a dú'nu nto, nté nti'xen nto é nādama nto, nté tatan ntó, tsi ña ntāde tsiñu ne, da miī é nī'i ña é ka'xī ña.

¹¹ 'Da nee ka ñuú, tē lú'nti te kā'nu, mí xēe ntó ne, ntuku ntó xoó ña'a, ña é vā'á ne, kuntoo nto ni ña dā nté ntāka nto ñuú tsikan. ¹² Te kú'ví'vi ntó má'vi'í kán ne, ká'an nto ni ña Ntiusi. ¹³ Te vā'á nti'xe ña'a sán ne, ká'an nto, na ku'e'é Xuva kō é kūntoo vá'a ña. Tē ña vá'a ña'a ña ne, ñá kuntoo vá'a ña. ¹⁴ Tē ña ta'xi ña é kuntōo nto ne, o ña kuinti'xe ña é ntáka'an ntó ne, nakidi nto nti'xen nto xáká ñuú san te ntāka nto ikán. ¹⁵ Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ntó

tsí dii ka vá'a kōo iña ñuú Sodoma ni ñuú Gomora é kōo iña ñuú tsikan ntuvi tē xe'e Xuva kō é ntó'o ña.

Nuu i é nto'o kō

¹⁶ 'jKoto nto! Kataxnūu ú nto é kī'in ntó vatā ó kañe'e a le'ntu mé'ñū tina kū'ú san. Kantio e dōo ntíto víi nto vatā ó de koó san, ntá tsi víi nto vata kaa paloma, é ña te diin ti. ¹⁷ Kuenta tsi víi nto, tsi ña'a sán ne, ki'in ní'i ña nto nūu ña tsiñu i sán ne, kani ña nto ntuku iní'vi'í mi ntánataká nuu ña Israee san. ¹⁸ Ntada ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu na'nu i san ni ntá'a rei san kuenta iñá ko vata koo é ká'an ntó kuenta iñá ko ni ña, ni ñá'a, ña e ñá iní Xuva kō. ¹⁹ Ntá tsi te ntāda ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu i sán ne, ñá ku itsu'un ntó nee é ká'an nto. Tsi ta'xi Xuva kō nté koo ka'an ntó ura tsikan. ²⁰ Ña te miī ntó é ká'an nto kidaā, tsi Espiritū Sántū san ta'xi ña tú'un é ká'an nto.

²¹ 'Ñatíi san ne, ntada ña kuenta éni ña nta'a ña'a e ka'ní ña ña ne, uva i'xá san ne, kuan kōo víi ña ni i'xá ñá di; i'xá san ne, ki'i nchu'vi ñá uva ñá ne, ka'ní ña ña. ²² 'Ñá ntío kue'en ña'a san nto kuenta iñá ko. Ntá tsi xoó ña'a kutíi ña dā nté nainu xtuku ú ne, nakáku ña. ²³ Dā ntādē xení ña ni nto ūun ñuú ne, kunu nto kue'en ntó tuku ñuu. Tsi nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntó, ñá kunē'é nto xee nto un ntíi ntíi ñuu é ntoo ñuú Israee dí'na dá nainu xtuku ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi.

²⁴ 'Nté uun ña kanakuā'a san é dii ka ka'nu ña'a ña é mastru ñá ne, nté uun ña kade tsiñu san é dii ka ka'nu ña'a ña e tó'o ña. ²⁵ Vata ō kúvi mastru san ne, kuan kōo kuvi ña ntántikin ñá di. Vata ō kúvi tó'o ña ne, kuan kōo kuvi ña kade tsiñu iña ñá di. Tē ntáka'an ñá'a tsi xu'u e tó'o e ña vā'á sán u ne, kuan tsi kōo ka'an ñá iña ntó di.

Xoo é u'vī ko
(Lc. 12:2-7)

²⁶ 'Ñá ku u'vī ntó ña'a. Tsi ña tuví nee iña é tuvi xu'ú vevii é ña tuvi díto rkontúvi; ña tuví nee é ntāde xu'u o vevii é ña kutúni ña'a san. ²⁷ Nēe é kākā'an u ni ntó dá nee ne, ká'an nto ni ñá'a sán ntuvi a. Nēe

é tekú nto é kaka'an xú'u ú ni ntō ne, kachu'unto nte diki vi'i nto kan. ²⁸ Nā ku u'vi ntō ña'a, ña é kūvi ka'ní da mií kúñu kō, ntá tsi ña kuvi ka'ní ña nima ko. Xuva kō é u'vi ntō ña, tsi ña ña é kuvi nant'i ña nima kó nī kúñu kō dō'vi kan.

²⁹ Kūdjii uun séntavu ntádiko ña uvi a láa skuaán san. Ntá tsi nté uun ti ña kuví ti, te Xuva kō ña ntio ña.

³⁰ Ntō'ó ne, un tsi nté idi diki nto ntánté'vi. ³¹ Dukuān ne, ña ku u'vi nto, tsi díi díi ka nuu á'vi nto é vāta ntāa a láa sán, kuān te titín ti.

Ña ntáka'an é ini Jesuu

(Lc. 12:8-9)

³² Un ntíi ntíi ña'a, ña ntáka'an nuu ña'a san e ini ña kó ne, ká'án ú ni Uvā kó, ña tuví e dukún kán, tsí ini ú ña di. ³³ Ntá tsi tē xoó ña'a kaka'an ña ni ña'a san e ña ini ña kó ne, ká'án ú ni Uvā kó, ña tuví e dukún kán, tsi ña ini ú ña di.

Ntánā ña'a kuenta iña Jesuu

(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Tē kuini nto ne, vé'xí u é kúntoo vá'a ña'a ñuxiví a. Nā te vē'xí u é kúntoo vá'a ña, tsi vé'xí u é na nāa núu ña. ³⁵ Tsi vé'xí u é na nāa núu i'xá ni uva i, é nāa núu dióko ña ni di'i ña, é nāa núu énu ña ni ñuntíi ña. ³⁶ Ki'i nchu'vi ña ñavi'i mií ñā.

³⁷ Tē xoó ña'a é díi ka ntio ña di'i ña ni uva ñā é xū'ú ne, ñā tē neé nuu á'vi ña é kuntikin ñā ko. Ne, tē xoó ña'a é díi ka ntio ña i'xá ña ó dióko ñā é xū'ú ne, ñā tē neé nuu á'vi ña é kuntikin ñā ko. ³⁸ Tē xoó ña'a ña ntio ña kuví ña kuenta iñā ko dá kantikin ñā ko ne, ñā tē neé nuu á'vi ña é kuntikin ñā ko. ³⁹ Tē xoó ña'a dóo ntio ña é koo é vā'á ntuví iña ña ñuxiví a ne, ñā nī'í ña é vā'á e dukún kán. Ntá tsi tē xoó ña'a nakunāa ña ntuví iña ña ñuxiví a kuenta iñā ko ne, ní'í ña ntuví vā'á iña ña e dukún kán.

Dómēni é duku nté o

(Mr. 9:41)

⁴⁰ Tē xoó ña'a kade ña ni ntō é vā'á ne, ña ña é kade ña ni ko é vā'á di. Tē xoó ña'a e vā'á ó de ña ni kó ne, vā'á ó de ña ni ña táxnūu kó di. ⁴¹ Tē xoó ña'a e vā'á ó de ña ni ña ña'a kuenta iña i é kaka'an

ñā naa Xuva kó ne, ní'í ña é vā'á vata kaa domēni é káduku ntée ña ntáka'án naa Xuva ko. Tē xoó ña'a e vā'á ó de ña ni ña ña'a, tsi dóo vā'á ña'a ña ne, ní'í ña é vā'á vata kaa domēni é káduku ntée ña é vā'á ña'a san. ⁴² Tē xoó ña'a kué'e ña uun e'xin ntute vī'xin é kō'o uun á na kuetsi, na kantikin ko ne, nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsí ní'í nti'xe ña domēni —ka'an Jesuu.

11

Dā táxnūu Juaan Bautista ña ntántikin ña mí tuví Jesuu

(Lc. 7:18-35)

¹ Dā kúvi teé tsiñu Jesuu úxuvi ña'a pustru ña ne, ntaka ña ikan, kúka'an ntódo ña ta'án ñuu ta'án ñuu, kanakuā'a ña ña'a san.

² Da ni nuu kutú Juaán ne, kútuni ña un ntí'í nuu i é kade Cristú ne, táxnūu ña ña ntántikin ña ³ é tsixe'e ña Jesuu té ña ña ña é ká'an ñátá san kidaā tsí ki'xi ña, o te kunte'tú ká ña tuku ña'a.

⁴ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Kue'ēn nto mí tuví Juaán ne, ká'an nto ni ña nuu i é ntátekú nto ni ñu i é ntaíni nto. ⁵ Ká'an ntō tsi náxi'í ntuxnūu ña kuāá, tsi náka ña xné'e, tsi ntuvá'a ña kanakó'xo kúñu i, tsi nátekú ña lo'ó, tsi ntoto ña xi'i, tsí kaka'an ntódo u tú'un vā'á iña Xuva ko ni ña ntá'vi san. ⁶ Nté kuān nte vā'á ó ni ña'a, ña é ña kákuka'an núu i ko! —ka'an ña.

⁷ Dā kunú'u ña ntántikin Juaán san ne, eni ntu'u Jesuu kaka'an ña ni ña'a, ña e dóo titín, ña ntántoo san, kuenta iña Juaan:

—¿Nee iñā ntu ixkoto nto má kú'u kan? ¿Vá ixkoto ntú nto choo é kákantá nuu da kainu tatsín san? ⁸ Nté kui ñe'e ntu nto? ¿Ó é kōto ntu nto uun ña kuika, ña é nuu doo e dóo vā'a? Ña kuān ntāa sán ne, nú vī'í reí san ntoo ña. ⁹ Nté kui ñe'e ntu nto? ¿Ó é kini ntó uun ña'a, ña kaka'án naa Xuva ko? Juaán ne, kaka'an ntí'xe ña naa Xuva ko ne, díi ka ka'nu ña'a ña é da xoó ka ña'a, ña e ntáka'án naa Xuva ko. ¹⁰ Tsi

uve na'a tú'un Xuva ko, kaka'an iña ña:

I'a taxnūu ú maú ko é kodo nuú ña, é nakōo tú've ña itsi mí kī'in, ka'an. ¹¹ Nuú é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsi xoxó ña'a, ña e káku ñuxiví a, e díi ka ka'nu ña'a ña é Juaan Bautista. Ntá tsi xoo ña'a é díi ka lú'nti ña mí kadē kú've Xuva kō ne, díi ka ka'nu ña'a ña é Juaán san.

¹² 'Nté ntúvi dá eni ntu'u Juaan kaka'an ntódo ña ne, un tsi da nté vevii ne, ncho vii ña'a san dú'xen ni ña'a, ña ntáduku ntée Xuva kō. Ña ntákudiin san ne, ncho nantí'i ña ña. ¹³ Un tsi da nté xee Juaán san ne, un ntíi ntíi ña ntáka'án naa Xuva ko kidaa, nī lei Muísee ne, ntáka'an ña nté koo kuvi ntuvi dá kixkadā kú've Xuva kō. ¹⁴ Tē ntio nto é kuínti'xe nto ne, tsi Juaán san ne, divi ña é Elia ña. ¹⁵ Xoo é kátekú i ne, na kīni ña.

¹⁶ ¿Nee iñá ntu é natee ta'an o ña'a san, ña ntántoo vevii, ña é ñá ncho tekú i? Vata ntáa i'xá e ntánadiki nu á'vi kán ntáa ña, i'xa é ntáka'an ní'i tá'an i: ¹⁷ “Nakuékū ntí choo iña viko ña tánta'a san ne, ñá ni ite'e ntō; ita nta'xa ntí vatā ó kaita ña da kaíntu'xi ña'a ne, ña ni éku ntō”, ka'an na. ¹⁸ Tsi ki'xi Juaán san ne, nté ñá ini xi'i ñá ne, nté ñá ini e'xi ñá ne, ntáka'an ña'a san tsi nuu é ña vá'a nima ña. ¹⁹ Vevii ne, xee ú, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, kae'xí u ne, kaxi'i ú ne, ntáka'an ña tsi dóo ini e'xí u, dóo ini xi'i ú di ne, ntáka'an ña tsi xu'ú ne, dōo vá'a tiin ú ni ña ntádo diu'un xōs san nī ña kini ntáa san. Ntá tsi kutuni ko tsi dóo ki'in íni ntí'xe Xuva kō da ntaíni o nté o de ña ntántikin ña —ka'an Jesús.

Ñuu mí ña ni kuínti'xe ña'a san
(Lc. 10:13-15)

²⁰ Kidáā né, eni ntu'u Jesús kade tíi ña nī ña ñuú i san, mí dóo ki'in itó ede ña nuu i é dóo na'nu, tsi ña ni nátivi íni ña kuétsi ña. Kaka'an ña:

²¹ —;Ña ntá'vi ide ntu nto, ña ñuú Coraziin! ;Ña ntá'vi ide ntu nto, ña ñuú Betsaida! Tē dí ni íni ña ñuú Tiru ni ñá ñuú Siduun núu i e dóo na'nu é ini nto ne, nté emá

tsi é nātivi ini kue'en ñá ne, ínūu ña doo lakí ne, dá'vi ña díki ña xáá vatā xkoó ini ña dá ntoo nta'xa ña. ²² Ntá tsi kaka'án u ni nto, tē xee ntúvi é xntékú kú've Xuva kō ne, ní'i ntō e díi díi ka nto'o nto é vāta káa ñuú Tiru ni Siduun, tsi ña ni kuínti'xe nto ko. ²³ Divi ntō, ña ñuú Capernaú ne, dōo kuika ntō né, dōo ntáde na'nu ña'a nto. Ntá tsi nakuítá nuu ña nto dō'vi kan, tsi ña ni kuínti'xe nto ko. Tē dí ni íni ña ñuú Sodoma núu i e dóo na'nu é ini ntō ne, tuvi dukuan ñuú tsikan nté vevii. ²⁴ Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsi díi ka donchu'vi koo nto'o nto, é vatā o kúvi ñuú Sodomá tē xee ntúvi é xntékú kú've Xuva kō —ka'an Jesús.

Ki'xi nto nī kó ne, ní'i nto dā'na
(Lc. 10:21-22)

²⁵ Kidáā ne, kaka'an Jesús:

—Ntadiá'vi nto, Xuvā ko, Tó'ō e dukún kán ni ñuxiví a dí, tsi xnuu xu'ú ntó nuu i é nuu é ntaā í san é ña kiní ña dóo ki'in iní i san nī ña dóo tu've i sán di ne, nañē'e ntó ña ntá'vi san. ²⁶ Kuán ó dé nto, tsi kuan ó ntio nto é vii nto —ka'an ñá ni Xuva kō.

²⁷ Kaka'an xtúku Jesús:

—É ta'xi Xuva kō é un ntí'i nuu i ntá'a ko. Xōxó ña'a é ini ntí'xe ña xoo é I'xá Xuva ko, da mii Uvā kó ini ña. Xōxó ini i xoo é Xuva kō, da mii tsi I'xá ñá, ni da xōó ka ña'a é ntio I'xá ña é kütuni ña. ²⁸ Ki'xi nto, un ntíi ntíi nto e ntákuitā nto kuenta iña tsiñu e ntáde nto, ni kuenta iña i e ntánto'o nto ne, ta'xi u é küntoo da'na nto. ²⁹ Kuntikin ntó ko ne, nakuā'a ú nto. Tsi ña te díin u, ñá te ka'nu ña'a ú ne, ní'i nto dā'na. ³⁰ Ñá ví'xín kaa itsi ko, ntē ña ntii tu'ún tsiñu é tā'xi ú nto di —ka'an ña.

12

Dā tñn pustrú san xoko trigu
ntúvi dá iō dá'na

(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

¹ Kidáā ne, itā ntí'xin Jesús má trigu kán ntuvi dá iō dá'na. Ntáka'in ña ntántikin ñá ne, tñn ña xoko trigú san ne, da é'xi ña. ² Ntá

tsi dā ini ña fariseú san ne, ntáka'an ñá ni Jéssuu:

—Uun ò ntáde ña ntántikin nto é dóo xii kaa é vii o ntuvi dá iò dá'na —ka'an ña.

³ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—¿Vāta nakua'a ntu nto nte o dé Davii da kákin ña kidaa, ni ña ntini'i ñá? ⁴ Kúk'ví ña má vi'i Xuva kō né, ē'xí ña tañú'u kuiko e dóo xii kaa é ka'xí ña, tsí da mii tsi dūtú san ntaé'xí ña tañú'u tsikan. ⁵ ¿O vata nakua'a ntu nto mí uve na'a kaka'an léi Muisee? É dūtú san ntáde tsiñu ña ini ukún ka'nu kán ntuvi dá iò dá'na ne, ña túvi nēe nuu i é kīni kaa ntáde ña. ⁶ Kaka'an u ni ntó tsí i'a tuví e díi ka ka'nu é xukún ka'nu san. ⁷ Ná ini nto neé ncho ka'an Xúva kō dá kakā'an ña sá'á: “Ná tē doméni é ntio ko, tsi é ntio kó ne, na ntúnta'ví ini nto ta'an nto”, ka'an ña. Tē dí ni ñe'e dikí ntí'xe nto sá'á ne, ñá ni ká'an ntée nto ña'a, ña é ña tuví kuétsi i. ⁸ Tsi xu'u é vèxkúvi ú ñatíi ne, xu'u é kadē kù've u ntuvi dá iò dá'na dí —ka'an ña.

Ñatíi, ña é itsi ntá'a i

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹ Ntāka Jéssuu ikān ne, kúk'ví ña ini vi'i mí ntánataká nuu ña Israee. ¹⁰ Ikān tuví uun ñatíi, ña é itsi ntá'a i. Tsixe'le ñá'a san Jéssuu:

—¿Ña xii kaa ntu é ntavá'a o ña'a ntuvi dá iò dá'na? —ka'an ña. Kuan ò ka'an ñá vata koo é nī'i ña é tsi'i kuétsi ña ña.

¹¹ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Xoó ña'a nto, te uun kudii á le'ntu nto ió ti ne, te kō'xó nuu ti xavi ntuvi dá iò dá'na ne, ¿ñá ntu natavá nto ti? ¹² ¿Ñá ntu te díi ka nuu á'vi ña'a san é a le'ntu? Dukuān ne, ñá te xii kaa é vii o é vā'á ntuvi dá iò dá'na —ka'an ña.

¹³ Kidaa ne, kaka'an ñá ni ñatíi san:

—Nakaan nta'a o —ka'an ña.

Nákaa ntí'xe ña nta'a ña ne, ntuvá'a vata tsi kaa nta'a ña é uun san. ¹⁴ Kidaa ne, ntii ña fariseú san ne, natíin ña nté koo ka'ní ña Jéssuu.

É ká'an Ísaia iña Jéssuu

¹⁵ Kūtuni Jéssuu nté ò dé ña fariseú san. Ntáka ña ikān ne, ñá te da díi ña'a intikin ñá ña ne, ntavá'a ña un ntíi ntíi ña nchokuví san. ¹⁶ Kaka'an ñá ni ñá'a san é ña ká'an ña nte o dé ña. ¹⁷ Kuan ò ka'an ñá vata koo é kūntaa é kaka'an ñá ká'an naa Xuva ko kidaa, ña nani Ísaia:

¹⁸ I'a tuví ña kade tsiñu iñá ko, ña e náxaxnú ú,

divi ña e dóo ntio ko, e dóo diní ko ni ñá.

Taxnú ú Espíritú Sántú kó ni ña ne, ka'an ntódo ña dá kaníi ñūxivi san nté koo ni'i ña é vā'á nta'a Xuva kō.

¹⁹ Ná nāa núu ña, ntē ña káchu'ú ña. Ntē xoxo tekú i tátsin ña itsi kán.

²⁰ Ntē ña ká'nu ka ña choo é ta'nu, ntē ña nantá'va ña metsa é dā vé kakene u'me

un tsi da nté kúvi vii ña é kōo é vā'a.

²¹ Kuenta iña ñá ne, kuntu dá kaníi ñūxivi san é ni'i i é vā'á nta'a Xuva kō,

ka'an Ísaia.

Dā ntáka'an ñá'a san é nuu é ña vā'a san nima Jéssuu

(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²² Xee ní'i ña uun ñatíi mí tuví Jéssuu. Ñatíi san ne, skuaa ña ne, ñi'i ñá dí, tsí nuu é ña vā'á nima ña. Ntavá'a Jéssuu ñá ne, naka'an ñá ne, nākoto ña. ²³ Koó dā kúdu'va un ntíi ntíi ña'a san, ntáka'an ña:

—¿Vá ña sá'á ntu é i'xá ika Dāvii? —ka'an ña.

²⁴ Ntá tsi dá téku ña fariseú san ne, ka'an ña:

—Kūdii Belsébuu, tó'ò e ña vā'á san, kaxé'e é kākuví kade ña kanakunu ña é ña vā'á san —ka'an ña.

²⁵ Ini Jéssuu nee é ntádē kuení ña ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Da neé ka ñuu mí ntánāa míi ñá ne, kuna. Uun ñuu, ò uun ñavi'i é kuví ña uvi dava ña ne, ñá kūtíi ña,

tsí kīi nteé xio ta'an mi ñá. ²⁶ Te mi tó'ò e ña vā'á san kanakūnu é ña vā'á nī'i i ne, ntánāa míi i. ¿Nté ntu koo ni'i ntii i é vii í, kuan? ²⁷ Divi ntó ne, ntáka'an nto é kanakūnu u é ña vā'á san kuenta iña Belsébuu,

tó'ò e ña vā'á san. ¿Xoó ntu kuenta iña í kanakūnu ña ntántikin nto é ña

vá'ā san? Ña ntántikin ntó san ne, ðivi ñā é ini ña tsí ña te kuenta iña tó'ō e ña vá'ā san é kúvi nakunu o é ña vá'ā san. ²⁸ Xu'ú ne, kuenta iña Espiritu Xuva kō san é kanakunu ú e ña vá'ā san. Dukuān ne, e xée Xuva kō mí ntoo nto é kadē kú'vē ñā iña nto ve.

²⁹ ¿Xoo ntu kuvi kí'vi i má vi'i ña dóo xení i é kí'li dú'u iña ñā tē ña ði'na kí'ni ña ña? Kídāā ne, kuvi ntada ixu ña vi'i ña.

³⁰ Xoo é ña kákuini'i i kó ne, ñā kañē'e ñā da xe'é ko. Xoo é ña kánaṭee kuitin i iñā ko ne, katsoo xaa ña.

³¹ Tsíkān é kākā'an u ni ntō tsí kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā'a san kuétsi ña, da nēé ka nuu i é vii ña, é kā'an ña, ntá tsi te kā'an kini ña iña Espiritu Sántu sán ne, ñā kada ka'nū iní Xuva ko ni ñā. ³² Xoo é kā'an ntée i ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, kuvi kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā, ntá tsi xoo é kā'an ntée i Espiritu Sántu sán ne, ñā kada ka'nū iní Xuva ko ni ñā nté vevii, nté ntūvi é vē'xi.

Kutuni ko nté kaa utun san te kīi kiti i

(Lc. 6:43-45)

³³ Te vā'á utun sán ne, vá'ā kiti i. Tē ña vá'a útun sán ne, ña vá'a kiti i. Kutuni ko nté kaa utun san te kīi kiti i. ³⁴ ¡Tatá koo nto! ¿Nté koo kuvi ka'an nto é vā'a dá ña vá'a nima nto? Da nēé ka é nuu tsitu nima kó ne, ðivi é kākā'an xú'u kō. ³⁵ Ña é vā'á ña'a ne, vá'ā nima ñā ne, vá'ā ó kaka'an ña. Ña é ña vá'a ñā'a ne, nuu tsitu nima ñā é kīni kaa, ne, kaka'an ñā é kīni kaa. ³⁶ Ntá tsi kākā'an u ni ntō, tsí ðivi ntūvi é ta'xi Xuva kō é ntō'o nto ne, ká'an un ntíi ntíi ña'a nté kui kuan ó ka'an ñā da nēé ka tú'ūn é dotō tsí ka'an ña. ³⁷ Tsi kídāā ne, ká'an Xuva ko te vā'á nto, o tē ña vá'a nto kuenta iña i é kā'an nto —ka'an Jesús.

Ña kini ntāa san ntaikan ña nuu i é dóo ka'nu

(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Kídāā ne, nantíko kōó mastrú lei san nī ña fariseú san, ntáka'an ñā ni Jesús:

—Mastrú, ntio nti é vii ntó uun nuu i é dóo ka'nu —ka'an ña.

³⁹ Ntá tsi nantíko kōó ña, kaka'an ña:

—Kōó da ña kini ntāa san, ña é ña ntákuinti'xe i san, ntio ña nuu i e dóo ka'nu. Ntá tsi ñā kīni ka ña nuu i e dóo ka'nu, mií tsi nuu i é idé ña ka'an naa Xuva ko kídāā, ñā nani Jōnaa. ⁴⁰ Tsi vata ó kúvi Jonaá san é uni ntúvi, uni níñu inúu ña ini i'xi tsáka ka'nu sán ne, kuan koo kunūu ntú'xi u, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi. ⁴¹ Vi'i a vé ne, xée ntūvi é ká'an Xúva ko xōo e vá'a i ne, xoo é ña vá'a i, ña ntántoo ntuvi sá'a. Kídāā ne, ña ñuú Nínive san ne, ká'an ntée ña ña. Tsi ña ñuú Nínive sán ne, nātivi iní ña da téku ña é kākā'an ntódo Jonaa. Vevii ne, i'a xee ú e ðií ka ka'nu ña'a u é Jonaa. ⁴² Uun ká tuku ne: Ñadī'i, ñā é idé reina ñuú Sebá ne, nákuñtísi ña é ká'an ntée ña ña ntántoo vevii. Tsi ðivi ñā é kí'xi ña uun ñuú e ðií ka ikā vata koo é tekú ña tú'ūn e dóo kí'in iní i, é kākā'an rei Salamuun. Vevii ne, i'a xee ú e ðií ka ka'nu ña'a u é Salamuun.

É ña vá'ā é kantíko kōo
(Lc. 11:24-26)

⁴³ Te ntíi uun é ña vá'ā san nima ñā'a ne, dotō tsí kaika ñuú itsi, kanantukū mí'i kūtuví da'na, ntá tsi ña kaní'i. ⁴⁴ Kídāā né, kadé kuení i: “Ntíko kōó u nu vi'i kó kán mí ntáka u”, dé kuení i. Dā náxéé ne, ixu dukuān. É ntūntoo ne, kaníne ve. ⁴⁵ Kí'ñ né, kunteka ká u'xe é ña vá'ā e ðií ðií ka kini ntāá é ðivi. Kí'vi ntí'i nima ñā'a sán ne, ikan kuntōo. Kídāā ne, ðií ðií ka kini koo kuvi ni ñā'a san é ði'na. Kuan kōo kuvi ña'a, ña é kīni ntāa, ña ntántoo vevii —ka'an Jesús.

Di'i Jesús ni ení ña

(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶ Kaka'an dúkuan Jesús ni ñā'a sán da xée ði'i ña ni ení ñā ne, ntáñi ña kí'i kán e ncho ka'an ñā ni ña.

⁴⁷ Uun ña'a ne, kaka'an ñā ni ña:

—Di'i nto ni ení ntó ne, ntáñi ntée ña kí'i kán e ncho ka'an ñā ni ntō —ka'an ña.

⁴⁸ Ntá tsi nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Xoó ntu é di'í ko? ¿Xoó ntu é ení ko? —ka'an ñá.

⁴⁹ Kāta nteé ña nta'a ña mí ntoo ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá:

—Ñá sá'a é di'í kó ni éní ko. ⁵⁰ Tsi da xóo ka ña'a, ñá é kade é ntio Uvā kó, ñá é tuví é dukún kán né, divi ñá é éní ko, divi ñá é tā'an kó, divi ñá é di'í kó dí —ka'an ñá.

13

Nteé nteé tsi kaka'an Jéssu iña ñá kaeté xaa ntíkin

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Divi tsi ntúvi tsikan kí Jéssu nú vi'í sán ne, kué'en ña kukútúvi ña diñi míní san. ² Un vá'a tsi títín ña'a náataká nuu ña mí tuví ña. Dukuān ne, ínuu ña tun ntóo san ne, ikan tsi itúvi ña. Un ntíi ntíi ña'a san ntáñi ñá diñi ntute san. ³ Ná te da dii núu i e ntáa ña ni ñá'a san é kanakuā'a ña ña. Kaka'an ñá:

—Uun ntúvi ne, uun ña'a kúkāté xaa ña ntíkin. ⁴ Da ñi kaeté xaa ña ntíkin sán ne, ió ne, kó'xo itsí san. Xéé láá sán ne, é'xí ti. ⁵ Ío ntíkin sán ne, kó'xó mí dóo xuu mí ña túvi kué'e nté'u. Vata tsi e ná'a ne, kéne xuku i, tsi ña túvi mí kí'in xó'o i. ⁶ Ntá tsi da dóo naí'ní ne, xi'í dii xuku i. Tsi ña ni nani'i xo'o i nté'u ne, itsí. ⁷ Ío ntíkin sán ne, kó'xó mí kaa xuku íñū. Xí'í nūu xuku vá'á san, tsi un tavi nuu tsi xuku íñū san da é'nu. ⁸ Ío ntíkin sán ne, kó'xo ñu'u vá'á ne, kíi kíi i. Ío é kíi uun sientu kíi i é uun ditsin í ne, ió ne, kíi te ūni díko ne, ió é kíi te óko u'xi. ⁹ Xoo e katéku í ne, na kíni —ka'an ñá.

Nté kui nteé nteé tsi kaka'an ñá
(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Kidáa ne, vé'xí ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Nté kui kuān ó kantaa ntu nto ni ñá'a san? —ka'an ñá.

¹¹ Kaka'an Jéssu ni ñá:

—Ntó'ó ne, ntáduku ntée nto é kūtuni nto nuu i é ió xu'u iña i mí kadé kú've Xuva kō, ntá tsi ña ntáduku ntée tuku ña'a san. ¹² Tsi xoo ñá'a, ñá é ió iña í ne, ní'í ká

ñá ne, kué'e ká koo iña ña. Ntá tsi xoó ña'a, ñá é ña tuví iña í ne, naki'i ka é ió iña ña. ¹³ Dukuān né, kuān ó kantaa ú ni ñá'a san, tsi kuān te ntaíto ña ne, ña ntaíni ña. Kuān te ntátekú ña ne, ña ntaíni ña. Ña ntaéni tú'un ñá. ¹⁴ É kūntaa ntí'xe vatá ó kaka'an Ísaia, ñá é ka'án naa Xuva ko, dá kakā'an ña kídaa: Kuān te tekú ña, ntá tsi ña kí'in díki ñá;

kuān te koto ña, ntá tsi ña kiní ña.

¹⁵ Tsi ña sá'á ne, é ntuka'xí nima ñá ne,

vata te neé nuu ntído lo'xo ña ne,

kanti'u núu ña,

vata koo é ña kiní ña,

vata koo é ña tekú ña,

vata koo é ña kani tútun ña,

vata koo é ña ká'án ñá ní ko é ntavá'a ú ña,

kuan ó ka'an Xúva kō,

ka'an Ísaia.

¹⁶ Ntá tsi nto'ó ne, dōo diní nto tsi ntaíni nto ne, ntátekú nto. ¹⁷ Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntó tsi ña te da dii ña ntáka'án naa Xuva ko kídaa ne, un vá'a tsi ncho kini ña é ntaíni nto vevii, ntá tsi ña ni iní ña. Ncho tekú ña é ntátekú nto, ntá tsi ña ní tekú ña.

Kaka'an Jéssu neé kani tú'un iña ñá kaeté xaa ntíkin san

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

¹⁸ Kini nto sá'a iña ñá kaeté xaa ntíkin san. ¹⁹ Te tekú ña'a tú'un iña i mí kadé kú've Xuva kō né, tē ña kani tútun ña ne, kí'xi tó'o é ña vá'á san ne, naki'i nuu tú'un é ínúu nima ñá, vatá ó de láá sán ni ntíkin é kó'xó itsí san. ²⁰ Divi ntíkin é kó'xo mí dóo xuú ne, vata kaa tú'un vá'á san kaa, é ntátekú ña'a san ne, ura tsi i xkúntee iní ña. ²¹ Ntá tsi da ña ni kuíntí'xe vá'a ña ne, ña ná'a tsi kutíi ña. Tē ntáka'an ntée ña'a san ña ne, tē ntáde xení ña ni ña kuenta iña i e kuíntí'xe ña ne, ura tsi i xtuví mii ña e kuíntí'xe ña. ²² Ntíkin é kó'xó nuu mí kaa xuku íñū sán ne, vata kaa da ntátekú ña'a san tú'un vá'á san kaa, ntá tsi dii dii ka ntio ña é ió ñuxiví sa. Ntánantuku ñá diu'un é kukuika ña ne, ntákunáa iní ña tú'un vá'á san. Ña kaidiá'vi ká i iña

ña. ²³ Ntikin é kō'xó nuu ñu'u vā'á san ne, vata kaa te téku uun ña'a ne, kuinti'xe ña. Kade ña é kākā'án ne, iō ntúvi vā'á iña ña. Vata kaa ditsin utun vā'á san kaa, e kí uun sientu kiti i, o te ūni díko, o te ōko u'xi — ka'an ña.

Nteé nteé tsi kaka'an Jesuu iña xuku é ña vā'á má trigu

²⁴ Ntāa xtuku Jesuu nuu i sá'a, kaka'an ña:

—Mí kadé kù've Xuva kō ne, vata kaa uun ña'a, ña e éte xaa ntikin trigu máña ña kan, kaa. ²⁵ Ntá tsi da nī ntákidi ñá'a san ne, xée ūn ña'a, ña kakune'u iní i ni ñá né, éte xaa ña ntikin é ña vā'á san má trigú san ne, da ínu ña. ²⁶ Dā kéne xuku trigú san ne, nta'á kiti i ne, kéne xuku é ña vā'á sán di. ²⁷ Xée ña ntáde tsiñu iña tó'o ví'i sán ne, ntáka'an ñá ni ñá: “¿Ñá te ntikin vā'á ntu éte xaa nto máña nto kán? ¿Mí'i ntu vē'xi xuku é ña vā'á san?”, ka'an ña. ²⁸ Kaka'an tó'o ví'i sán ni ñá: “Á tē ñá kakune'u iní i ni ko éte xaa ña ntikin é ña vā'á san”, ka'an ña. Kidáa ne, ntáka'an ñá ntáde tsiñu san ni ñá: “¿Ntio ntu nto é tū'un ntí xuku é ña vā'á san?”, ka'an ña. ²⁹ Ntá tsi kaka'an tó'o ñá: “Ñá'á, tsí dā ná tū'un nto xuku trigú san ni xūku é ña vā'á san. ³⁰ Na ku'e'nu mi ntúvi nuu i da nté xée ntúvi é ta'vi ō. Kidáa ne, ká'an ú ni ña kata'ví sán te dī'na tu'un ña xuku é ña vā'á sán ne, na ntada ña dōko í dá ká'mi ña. Kidáa né, na tsū'un vā'a ña kiti trigú san iní xaká ko”, ka'an ña —kuan ō ka'an Jesuu.

Nteé nteé tsi kantaa Jesuu iña ntikin kuli

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹ Ntāa xtuku Jesuu ūn nuu i, kaka'an ña:

—Mí kadé kù've Xuva kō ne, vata kaa uun ña'a, ña e éte xaa ntikin kuli máña i kan, kaa. ³² Díi ka kuetsi ntikin kúlí san é un ntíí ntíí ntikin, ntá tsi dā kúna'nu ne, díi ka na'nu xuku i; vata ntāa utun ntāa. Ntáxee láá, kiti ntaiko e dukún kán ne, ikán ntáde vā'a ti taka ti má nta'a i kán —ka'an ña.

Nteé nteé tsi kantaa ña iña u'xen ía

(Lc. 13:20-21)

³³ Ntāa xtuku ña uun nuu i, kaka'an ña:

—Mí kadé kù've Xuva kō ne, vata kaa u'xen ía kaa, é kánadaká ñadí'i san uní xku've árina vata koo é nāneñu u'xen san —ka'an ña.

Nté kui kuān ó kantaa Jesuu núu í sá'a

(Mr. 4:33-34)

³⁴ Nteé nteé tsi kaka'an Jesuu ni ún ntíí ntíí ña'a san. Da mi ku'e'en tsí nuu i sá'a kantaa ñá ni ñá dá kaká'an ñá ni ñá kuenta iña i mí kadé kù've Xuva kō. ³⁵ Kuān ó dé ña vata koo é kúntaa é kākā'an ñá ka'án naa Xuva ko kidaa:

Ntaa ú ni ntó nuu i sá'a, ká'an ú nuu i é iō xu'u un tsi nte dá dé kù've Xuva ko ñūxivi san, ka'an ña.

Kaka'an Jesuu nee iñá ncho ka'an iña xuku é ña vā'á san é kaa má trigu

³⁶ Kidáa né, ntáka Jesuu mí dóo ntoo ña'a sán ne, kí'vi ñá má ví'i kán. Xée ña ntántikin ñá ne, ntaikan ña é ká'an ñá nee iñá ncho ka'an é ntāa ña iña xuku é ña vā'á san e é'nu máña ña kán. ³⁷ Kaka'an Jesuu:

—Ña éte xaa ntikin vā'á san ne, vata kaa xu'u é vēxkúvi ú ñatíi kaa ña. ³⁸ Máña ñá kán né, vata kaa kanñ ñūxivi san kaa. Ntikin vā'á san ne, vata ntāa ña ntáduku nteé Xuva kō ntāa. Ntikin é ña vā'á san ne, vata ntāa ña ntáduku ntée tó'ō e ña vā'á san ntāa. ³⁹ Ña kakune'u iní i nī kó ne, vata kaa ña éte xaa ntikin é ña vā'á san kaa ña ne, tó'o é ña vā'á san ña. Ntúvi é ta'vi ō ne, vata kaa ntúvi tē ntí'i ñūxivi sa kaa. Ña ntáta'vi sán ne, vata ntāa ánje Xuva kō ntāa ña. ⁴⁰ Vata ō ntáda ña dōko i é ña vā'á sán ne, ē'mi ña né, kuan koo kuví tē ntí'i ñūxivi sa. ⁴¹ Xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, taxnúu ú ánje ko mí kadé kù've Xuva kō ne, nakuitā ñá un ntíí ntíí ña'a, ña e ntáde é víi tuku ña'a é kini kaa, nī ña é ntáde mií é kīni kaa san. ⁴² Katé nuu ña ña iní ñu'u dū'xe san. Un vā'a tsi kueku ña'a sán ne, naka'xí ka'ñi ña nú'u ña. ⁴³ Kidáa ne, xoó ña'a, ña ntáde

é ntio Xuva kō ne, xi'í nuu ka'nu ña mí kadē kù've Xuva kō, vata ó kaxi'í nuu ngántí san. Xoo é katekú i ne, na kīni i.

Kantaa Jesuu úun nuu i é vā'a é nuu ntú'xi

⁴⁴ 'Mí kadē kù've Xuva kō ne, vata kaa uun nuu i e dóo va'a é nuu ntú'xi má ñu'u kan kaa. Nāni'í uun ña'a ne, ikan tsí náxnuu ntú'xi xtuku ña. Ná tē nté kaa diní ña. Kí'in ñā né, nadiko ntí'í ña é ío iña ñā ne, dá kuīin ña ñu'u san.

Kantaa Jesuu iña kiti e dóo nuu á'vi i é kaē'nu ini tsi'xi

⁴⁵ 'Mí kadē kù've Xuva kō ne, vata kaa uun ña kadiko kaa, ña é kanantukū kiti e dóo nuu á'vi i, e dóo va'a. ⁴⁶ Uun tsi kiti e dóo va'a, é nuu á'vi kue'en nāni'í ñā ne, kí'in ñā né, nadiko ntí'í ña é ío iña ñā ne, dá kuīin ña ti.

Kantaa Jesuu iña xunu

⁴⁷ 'Mí kadē kù've Xuva kō ne, vata kaa xunu kaa, é kanakuīta nuu ña'a san ini míni kán é tavā ñā un ntí'í nuu tsákā san. ⁴⁸ Dā tsítū ne, nantí'í ña diñi ntute kán. Ikān intóo ña nakaxnúu ña ti. Tsákā vā'á san ne, nátsu'un ña ti ini xiká san. Kiti é ña vā'á san ne, ēte ñā ti. ⁴⁹ Kuan koo kuví tē ntí'í ñuxiví sa di. Kí'xi ánje Xuva kō ne, nakaxnúu ña xoo é vā'á i, xoo é ña vā'a i. ⁵⁰ Nakuitā ñā xoo é ña vā'a i mé'ñu ñū'u du'xé san. Ikān dóo kueku ña'a san ne, naka'xí ka'ñi ña nú'u ñā —ka'an Jéssuu.

Núu i e dóo va'a é xēe nī é ata

⁵¹ —¿Ntáñe'e dikí ntí'í ntu nto un ntí'í nūu i sá'a? —tsixe'e Jéssuu ña.

—Ntáñe'e dikí nti —ka'an ña.

⁵² Kidáa ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Un ntí'í ntí'í mastrú lei, da ntánakua'a ña iña i mí kadē kù've Xuva kō ne, vata kaa tó'o ví'í san kaa ña. Tsi tó'o ví'í sán ne, kanatava ña é xēe nī é atá san mí ñu'u vā'a iña ña dá ntio ña —ka'an ña.

Dá tūví Jesuu ñuú Nazaree

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³ Dā kúvi ntāa Jesuu sá'a né, ntaka ña ikān. ⁵⁴ Kué'en ña ñūu míi

ñā ne, naku'á ña ña'a má ví'í mi ntánataká nuu ña Israeé san. Koó dá kúdu'va ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'í ntū nakua'a ñā sā'a e dóo ini ña, e dóo kade ña nuu i é dóo ka'nu san? ⁵⁵ ¿Ñā ntu te divi ña é i'xá ña kade va'a utun? ¿Ñā te María ntu di'í ñā? ¿Ñā ntu te ení ña Santiau ni Jósee ni Símuun ni Júdā? ⁵⁶ ¿Ñā te divi ta'an ña ta'nú ntoo ñuú ko ā dí? ¿Mí'í ntu vē'xi é dóo kí'in iní ña sá'á kuan? —ka'an ñā'a san.

⁵⁷ Ncho kudiin ñā'a san ni ñā, ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ña kaka'an naa Xuva kó ne, ntaíko ñu'u ñā'a san ña; ntá tsi ña ñuú mii ña nī ñavi'í ña ne, ña ntaíko ñu'u ña ñā —ka'an ña.

⁵⁸ Ñā kuē'e núu i e dóo na'nu ide ña ikān, tsí ña ni kuintí'xe ña'a san ña.

14

Dā xi'í Juaán Bautista

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

¹ Ntuvia sá'a ne, Herodē, ña é de ku've iña ñuú Galileá ne, téku ña iña Jéssuu. ² Kaka'an ñā nī ña ntáde tsiñu iña ña:

—Ña tsikán ne, á tē Juaan Bautista ña. Á tē ntóto ñā e xi'í ña. Dukuān é kúvi ide ña nuu i e dóo ka'nu san —ka'an ña.

³ Tsí Herodé sán ne, tññ ña Juaán ne, kí'ní ña ña ne, xnuu kutu ña ña kuenta iña Heródia, ñadí'í ení ña, ñā nani Fēlipe. ⁴ Tsí kaka'an Juaan ni Herodé:

—Dōo xii kaa é naki'í nto ñadí'í ení nto —ka'an ña.

⁵ Herodé sán ne, ntio ña é ká'ní kue'en ñā Juaán san, ntá tsi u'ví ña ña'a san, tsi dé kuení ña'a san tsí Juaán san ne, ña kaka'an naa Xuva ko. ⁶ Ntá tsi dá xee víko é kaku Herodé ne, ítē'e dióko Heródia nuu ñā'a san, ña vexká'xi viko san. Ná tē nté kaa diní Herodé san kidaā ne, ⁷ xé'e ña xu'u ña nī dioko Herodía tsí nuu é ntāa ntí'xe i é kué' é ña tún da nēe ka é kákán tun. ⁸ Tsi'í di'í tún dikí tun nēe é kákán tun ne, kaka'an tun:

—Tā'xi nto kó dikí Juaan Bautista veví. Xntekū nto nú kō'o —ka'án tun ni Hērode.

⁹ Kidáā né, kūnta'xa iní rei Herodē san. Ntá tsi kaka'an n̄á te kuan kōo kuvi, tsi mé'nū n̄á'a san xe'é n̄a xu'u n̄a. ¹⁰ Taxnū n̄a é na kā'nté tu'un n̄a dikí Juaan san viutun kān. ¹¹ Xntekū n̄á dikí Juaan nú kō'o ne, xe'é n̄a tún, dā nakué'e tún di'í tun.

¹² Dā xeé n̄a ntántikin Juaan san ne, nāki'í n̄a kúñu n̄a ne, ixkú'xi n̄a n̄a. Kidáā ne, kué'en n̄a kükoto n̄á Jēsuu nté ō kúvi.

Dā xe'é Jesuu é kā'xí u'un míl n̄á'a
(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17;
Jn. 6:1-14)

¹³ Dā téku Jesuu nté ō kúvi Juaan Bautistá san ne, ínuu n̄a tun ntóo ne, kué'en n̄a mí xoxó n̄a'a. Ntá tsi dā kútuni n̄á'a sán ne, kué'en n̄a kūntikin n̄á n̄a. Ntaíka n̄a di'in n̄a. ¹⁴ Dā ntíi Jesuu tún ntóo san ne, iní n̄a tsi n̄a te nté kaa titín n̄a'a. Ntúntá'ví ini n̄a n̄a ne, ntavá'a n̄a n̄a nchokuví san, n̄a é ntéka n̄a'a san. ¹⁵ Dā kuáa ne, xeé n̄a ntántikin n̄á ne, ntáka'an n̄a:

—Xoxó kantoo i i'a. É kuáa ve. Taxnū nto n̄a'a san é na k'ín n̄a n̄u kuetsí san vata koo é kuin n̄a é kā'xí n̄a —ka'an n̄a.

¹⁶ Ntá tsi kaka'an Jēsuu ni n̄a:

—Ná kuetsí é k'ín n̄a. Divi nto kué'é xnto é kā'xí n̄a —ka'an Jēsuu.

¹⁷ Kidáā ne, nantíko koō n̄a, ntáka'an n̄á ni n̄a:

—Ú'un kūdii tañú'u ió ni ūvi kudii a tsákā —ka'an n̄a.

¹⁸ Kaka'an Jēsuu:

—Tā'xi nto —ka'an n̄a.

¹⁹ Kidáā ne, kaka'an n̄á ni n̄á'a san é na kúntōo n̄a nu ité sán. Kí'í n̄a u'un tañú'ū sán ni ntúvi a tsákā sán ne, ito n̄a e dukún kān ne, nākué'e n̄a sintiá'vi nta'a Xuva kō né, kátsin dava n̄a tañú'ū sán ne, xe'é n̄a n̄a ntántikin n̄a é na tsí'í n̄a nta'a n̄a'a san. ²⁰ E'xí nta'a n̄a'a san, un ntíí ntí n̄a. Kidáā ne, natákā n̄á ta'ví i é ntoó ka ne, natsu'un tsitu n̄a ūxuví ka xika. ²¹ Ná te da ū'un míl n̄atíí san é'xi n̄a. É nté n̄a ni ka'vi n̄a n̄adi'í san, nté I'xá san.

Dá íka Jesuu nú ntúte kan

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²² Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni n̄a ntántikin n̄a é kú'un n̄a iní tun ntóo san e k'ín n̄a uun xo di'ni ntute san. Divi n̄a ne, itúví ka n̄a da nté ntaka nti'í n̄a'a san. ²³ Dā nátaxnū n̄a n̄a'a san kunú'u n̄a ne, kúxee n̄a xuku kān vata koo é da mii tsi n̄a ka'an ntá'ví n̄a. Dā kuáa ne, ínuu mii n̄a ikān né, ²⁴ dōo kuíka tun ntóo san mé'nū míní san. Un vá'a tsi kanaduku ntúte san ata tún ntóo e dōo kainu tatsín san. ²⁵ Dā vè'xi túvi ne, kué'en Jēsuu mí n̄u'u n̄a, kaika n̄a nú ntúte san. ²⁶ Ntá tsi dā íni n̄a ntántikin n̄a n̄a tsi kaika n̄a nú ntúte sán ne, n̄á té nté kaa ntaú'ví n̄a. Ntákachu'u ntáa n̄a, ntáka'an n̄a:

—jUn kaa n̄a ntíxi! —ka'an n̄a.

²⁷ Ntá tsi ura tsí i kaka'an n̄á ni n̄a:

—jNá ku u'ví nto, tsí xu'u! —ka'an n̄a.

²⁸ Kaka'án Pedru ni n̄a:

—Te divi nti'xe ntó, Tó'ō, ká'an ntó é na kí'xi u mí kaika nto nú ntúte san —ka'an n̄a.

²⁹ Kaka'an Jēsuu:

—Kí'xin ni —ka'an n̄a.

Pedru ne, ntíi n̄a tún ntóo san ne, íka n̄a nú ntúte san é k'ín n̄a mí ntísí Jesuu. ³⁰ Ntá tsi dā íni n̄a tsi dōo kainu tatsín san ne, ú'ví n̄a ne, íni ntu'u kúkií nto'o n̄a iní ntute san. Un ntíi tsí kána n̄a:

—jXntii ntó ko, Tó'ó! —ka'an n̄a.

³¹ Ura tsí i nakurkáa Jesuu ntá'a n̄a ne, nātava n̄a n̄a. Kaka'an n̄á ni n̄a:

—jNté ō ntú iñá o é n̄a kákuinti'xe o! ¿Nté kui n̄a ni kuinti'xe ntu o? —ka'an n̄a.

³² Dā nakú'un n̄a ntuvi n̄á tun ntóo san ne, kúkadín tatsín san.

³³ Ná n̄u'u iní tun ntóo san ne, nákuñchiti n̄a n̄u Jēsuu, ntáka'an n̄a:

—jNuu é ntaí i tsí I'xá Xuva nti'xe ko ntó! —ka'an n̄a.

Dā ntavá'a Jesuu n̄á nchokuvi n̄uú Genesaree

(Mr. 6:53-56)

³⁴ Dā kúvi ita ntí'xin n̄a ntute sán ne, xéé n̄a n̄uú é nani Genesáree.

³⁵ Dā íni n̄a'a san, n̄a ntántoo ikān, e

vé'xi Jesuú ne, taxnúu ña tú'un iña san un ntíi ntíi ñuú tsikán ne, ntéka ña'a san ña ntánchokuví san, un ntíi ntíi ña. ³⁶ Íkan ña Jesuu é kuán te ntede dóo ña na tiin ntá'a ña. Ña é tiin nta'á sán ne, ntúv'a ña.

15

Nee iña é kade i é kánatívi ña'a sán nuu Xuva ko
(Mr. 7:1-23)

¹ Kidáa ne, xéé ña fariseu ní mas-trú leí san, ña ntoo ñuú Jerusaleén, nte mí tuví Jesuú ne, ntáka'an ñá ni ña:

² —¿Nté kui ña ntáde ntaa ña ntántikin ntó vatā xkoó ini ñáta kō? Tsí ña ntánta'a ña dá ntaé'xi ña —ka'an ña.

³ Kaka'an Jesús ni ña:

—¿Nté kui divi ntō ne, ña ntáde ntaa nto é kaka'an Xúva kō, é ntio nto kuntikin ntó vatā xkoó ini míi ntó? ⁴ Tsí kaka'an Xúva kō: “Kuiko ñu'u nto uva nto ni di'i ntó”, ka'an ña. Ká'an xtúku ña di: “Xoo é ká'an kíni i iña uva i ni iña di'i i ne, da mií é kúvi i”, ka'an ña. ⁵ Ntá tsi ntó'ó ne, ntáka'an nto tsí kuvi ka'an ñá'a san ni uva ña ni di'i ña: “Ña kúvi xntíi ú nto, tsí iña ko ne, nākué'e ú nta'a Xuva kō.” ⁶ Te kuan kōo ka'an ña ne, ña kantío é xntíi ña uva ña nté di'i ña, ka'an nto. Dukuán ne, ntáde nto vatā xkoó ini ñáta ntō e ntánakuitā nto é kaka'an Xúva kō, ⁷ Ntáka'an ntó tsi ntáde ntaa nto é kaka'an Xúva kō, ntá tsi ña ntáa. Dōo vá'a o ka'an Ísaia kuénta iña nto dá kaká'an ña naa Xuva ko:

⁸ Ña sá'a ne, kūdii rki xaa ña ntéku da ntáka'an ña e dóo ntánuu iní ña ko,

ntá tsi ña te ntánii nima ñá e ntánuu iní ña ko.

⁹ E ntaa í e ntánuu iní ña ko, tsi e ntánaku'á ña ne, da mií tsí e ntáka'an ñá'a san.

Kuan o ka'an ña —ka'an Jesús.

¹⁰ Kidáa né, kána ña ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ña:

—Kini nto né, na kí'in dikí nto: ¹¹ Ñá te divi é kakí'vi ini xú'u ko kán kade i é kakudentū nima ko, ntá tsi

nee iña é ntii xu'u kō né, divi é kade i é kakudentū nima ko —ka'an ña.

¹² Kidáa ne, xéé ña ntántikin ña mí tuví ña ne, tsixe'e ña ña:

—¿Kútuni ntú nto é kūdiin ñá fariseú san da téku ña é kaka'an nto? —ka'an ña.

¹³ Kaka'an Jesús:

—Da neé ka útun é ña ni í'xi Uvā kó ne, nātu'un ña uun tsi nte xó'o i. ¹⁴ Na koo mií nto ña. Vata ntáa ña kuāa ntáa ña é dotó tsi ntánteka ña ña'a. Te uun ña kuāa nteka ña ña kuāa ni'i ña ne, ntuvi tsi ña kó'xo nuu ña xaví san —ka'an ña.

¹⁵ Kidáa ne, kaka'an Pedru ni ña:

—Ká'an nto ni ntí nee iñá ncho ka'an núu i sá'a —ka'an ña.

¹⁶ Kaka'an Jesús ni ña:

—¿Vata tekú kue'en xntú nto?

¹⁷ ¿Ñá ini ntú nto tsí da neé ka é kakí'vi xu'u kō ne, kaita nti'xin i'xi ko kán ne, da kidáa ntíi xtuku kúñu kō? ¹⁸ Ntá tsi neé é kíni kaa é kakíi xu'u kō né, nté nima ko kakéne ne, divi é kade i é kakudentū o. ¹⁹ Tsi nté nima ko kakéne é kíni ó kadā kuení kō, é ká'ni o ña'a, é kadā xení o ni ñadí'í tuku ña'a, é kadā xení o ni ñadí'í, ña vata tánta'a, e kí'i dú'u o, é ká'an ó dovete, é ká'an kíni o iña ña'a. ²⁰ Sá'a káde i e ntákudentū ña'a sán nuu Xuva ko. Ntá tsi te ña nta'a o da ka'xi o vatā xkoó ini ntó ne, ña te divi i é kade i é kakudentū o nuu Xuva ko.

Ñadí'í, ña vé'xi tuku ñuu, kuínti'xe ña Jesuu

(Mr. 7:24-30)

²¹ Ntáka Jesús íkán ne, kué'en ña etsin ñuú Tiru ni ñuú Siduun. ²² Íkán tuví uun ñadí'í, ña vé'xi ñuú Canaán ne, ñé'e ñá mí tuví Jesuú ne, kaka'an ña:

—¿Ntuntá'ví ini nto ko, Tó'ó, I'xá Davii! ¿Un vá'a tsi kanto'o diókō kó kuenta iña é ña vá'á san é nuu nimá tun! —ka'an ña.

²³ Nté uun tú'un ña ni ká'an Jesús ni ña. Kidáa ne, xéé ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ña é na nakunu ña ñadí'í san. Ka'an ña:

—Nakūnu nto ña, tsi dóo du'xen ka'an ña é ntíkin ñá kō —ka'an ña.

²⁴ Kaka'an Jesús:

—Taxnuu Xuva kō ko, é xntiī ú da mii tsi ña kúnaa, ña ntáduku ntée tatá ña Israee —ka'an ña.

²⁵ Ntá tsi xée etsin ñadĩ'í san ne, ínchiti ña nūu ña ne, kaka'an ña:

—j'vii nto da xe'e, Tó'o, xntii ntō ko! —ka'an ña.

²⁶ Kaka'an Jesúsui ni ña:

—Ñá vā'á ō é naki'i o tañú'u é ká'xí i'xá kō dá kué'é ō tīnā san —ka'an ña.

²⁷ Ñadĩ'í san ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i é kaka'an nto, Tó'ō, ntá tsi tīnā sán ne, ntaé'xi ti utsi i é káko'xo má mēsa tó'o tī —ka'an ña.

²⁸ Kidáā ne, kaka'an Jesúsui ni ña:

—Dōo vá'á ó kakuinti'xe o. Kuan koo na kuví vatā ó ntio o —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i ntuvá'a dióko ña.

Dōo titín ña nchokuvi ntavá'a Jesúsui

²⁹ Ntáka Jesúsui ikān ne, kué'en ña diñi míni Galileá san. Kúxee ña xuku kán né, ikān itúvi ña. ³⁰ Ñá te da dii da díi ña'a xée ña mí tuyí ña ne, ntéka ña ña xné'e, ña ni'i kui'í i, ña kuáá, ña ñi'í, ni tītín ka ña ntánchokuví san. Tsōo ña ña'a san nú d'ín Jesúsui ne, ntavá'a ña ña.

³¹ Koó dá kúdu'va ña'a san da íni ña é ntáka'an ñá ñi'í san, é ntuvá'a ña ni'i kui'í i san, é nakaka ña xne'é san, é nakini ña kuáá san. Ntáka'an ña é dōo ka'nu Xuva ña Israee san.

Dā xe'é Jesúsui é ká'xí kimi míl ña'a (Mr. 8:1-10)

³² Kidáā ne, kána Jesúsui ñá ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ña:

—Kantun'tá'ví ini kó un ntí'í ntí'í ña'a san tsi é ita ntí'xin uni ntúvi é ntántoo ña i'a ní ko. Ña túvi ka é ka'xí ña. Ná ntío kó nataxnūu ú ña é kuan tsí koo, tsi ntákakin ña, tsí dá ná koo vita ña itsi kán dóko —ka'an Jesúsui.

³³ Ntáka'an ñá ntántikin ña:

—¿Mí'i ntu kiki'i o tañú'u i'a mí xoxo ntōo i? ¿Nté ntu koo xee tá'an é ka'xí ña, é ñá te da díi ña'á san? —ka'an ña.

³⁴ Kaka'an Jesúsui ni ña:

—¿Tītín ntú tañú'u ni'i nto? —ka'an ña.

Nantíko koō ña, ntáka'an ña:

—Ú'xe kūdii tañú'u ni ūvi kudii a tsákā —ka'an ña.

³⁵ Kaka'an Jesúsui ni ñá'a san é na kuntoo ña ñu'u kán. ³⁶ Kí'i ña é u'xé tañú'u sán ni tsákā sán ne, nāku'é'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kidáā ne, ta'vi dāva ñá ne, xé'e ñá ña ntántikin ña é na tsí'i ña nta'a ña'a san. ³⁷ É'xi nta'ā ñá, un ntí'í ntí'í ña. Dā kúvi ne, natáka ña é ntoó ka ne, ú'xe xíka nátsu'un tsítu ká ña ta'vi i. ³⁸ Ñá te da kímí míl ñatí'í san é'xi ña ne, nté ña ni inté'vi ñadĩ'í san, nté i'xá san di. ³⁹ Nataxnūu ña ña'a san kidaā ne, nákunūu Jesúsui tún ntōó san ne, da kué'en ña ñūu Madala.

16

Dā íkan ña fariseu ni ñá saduceú san uun nuu i e dōo ka'nu

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

¹ Xée ña fariseu san ní ña saduceú san é ncho koto nteé ña Jesúsui. Ntaíkan ña te nañ'e ñá ña uun nuu i e dōo ka'nu é vē'xí e dukún kán. ² Ntá tsi kaka'an Jesúsui ni ña:

—Da kakuáā ne, ntáka'an nto: “Vá'a iñi tevāā, tsi dōo dito xntivi e dukún kan”, xkoó ka'an nto.

³ Tévāā ne, ntáka'an nto: “Dōo xóo iñi vevii, tsi dōo ñu'u viko xé'e i kan”, ka'an nto. Te ñi nto nté iñi da ntaíto nto e dukún kán, ¿nté kui ñá ini ntu nto nté koo kuví ñuxiví sa, da ntaíto nto nté o kakuvi vevii?

⁴ Ña kini ntáa, ña ntáde é kīni kaa sán ne, divi ña ntaíkan ña nuu i e dōo ka'nu, ntá tsi ña kué'e ká Xuva ko nūu i é ntio ña, tsí da mii nūu i váta ō kuví Jonaá san —ka'an ña.

Kidáā né, ntáka Jesúsui ikān né, tsoo mii ña ña.

U'xen ía iña ñá fariseu

(Mr. 8:14-21)

⁵ Dā xee ñá ntántikin ña uun xo diñi ntute sán ne, kūtuni ña tsí kunáni ña é kuído ña tañú'u.

⁶ Kaka'an Jesúsui ni ña:

—Kini nto ne, kuenta tsí víi nto ni ū'xen ía iña ñá fariseu ni ñá saduceú san —ka'an ña.

⁷ Kidáā ne, ntáka'an ñá ni tá'an ña:

—Kuan ō ka'an ñá, tsi ña ni ído ō tañú'u san —ka'an ña.

⁸ Ini Jesuu nées iña ntádē kuení ña ne, kaka'an ña:

—¡Mpá! ¿Nté kui ña ntákuinti'xe vá'a ntu nto? ¿Nté kui ntaitsu'un ntu nto tē ña ni ido nto tañú'ũ san?

⁹ ¿Vāta kutúni ntú nto? ¿Ñā ntu naka'an nto tsí u'un tañú'ũ san é'xi u'un míil ñā'a sán ne, títín xiká ka ñu'u ta'vi i e ntóo ka é natáká nto?

¹⁰ ¿Nté ña ntu naka'an nto e u'xe tsi tañú'ũ san e é'xi kimi míil ñā'a sán ne, títín xiká ka ñu'u ta'vi i e ntóo ka é natáká nto? ¹¹ ¿Nté kui ña kañe'e dikí ntu nto e ña te iña tañú'ũ ntí'xe san kaka'an u? Kuenta tsí vii nto ni ū'xen íā iña ñā fariseu ni ñā saduceú san —ka'an ña.

¹² Kidāā né, kūtuni ña tsí ña te kaká'an ña iña u'xen íā é kaidáka tañú'ũ san, tsí kaka'an ñā iña nuu i é ntánakuā'a ña fariseu ni ñā saduceú san.

Dá kakā'an Pedru tsí Jesuu é Cristu ña

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³ Dā xee Jēsuu ñuú é nani Cesārea Filipú ne, kaka'an ñā nī ña ntántikin ña:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ¿neé ntu ña'a ú, te kā'an ñā'a san? —ka'an ña.

¹⁴ Nantíko koō ña, ntáka'an ñā:

—Iō ñā ne, ntáka'an ña tsí Juaan Bautista nto. Iō ñā ne, ntáka'an ña tsí Elia nto. Iō xtúku ña ne, ntáka'an ñā tsí Jeremia ntó, ō tuku ñā'a ña kaka'an naa Xuva ko nto —ka'an ña.

¹⁵ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ntō'ó ne, ¿xoó ña'a ntu ú, te kuini' nto? —ka'an ña.

¹⁶ Kaka'an Sīmuun Pedru:

—Cristu ntó, I'xá Xuva kō ña kantíto san nto —ka'an ña.

¹⁷ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nté kuān nte vá'ā ó ni o, Sīmuun, i'xá Jonaa. Sá'ā ne, ña te ñā'a ni nañē'e ñā o, tsí míi tsí Uvā kó, ña tuví e dukún kán. ¹⁸ Kaka'an u ni ō tsí divīn é Pedrú ne, divī ó ne, xúu nchó ka'an. Nú xúu sa'á xntítsi u xúkūn ko. Ña kúvi vii doxi'í san nī ñā'a, ña ntákuinti'xe i ko. ¹⁹ Ta'xi u o ntakāā iña i mí kadē kú've Xuva kō e dukún kán. Da xoó ka ñā'a, ña é iō

kuetsí i ñuxiví a ne, ká'ān tsí ña kúvi kí'vi ña e dukún kán. Kuan kōo vii Xuva kō e dukún kán di. Da xoó ka ñā'a, ña é ntuvá'a ni Xuva ko ñuxiví a ne, ká'ān tsí kuví kí'vi ña e dukún kán. Kuan kōo vii Xuva ko ni ñā e dukún kán di —ka'an ña.

²⁰ Kidāā ne, kaka'an ñā nī ña ntántikin ña é ña ku ka'án kue'en tsí ña ni da xoó ka ñā'a é Cristu ña.

Dá kakā'an Jēsuu é kuví ña

(Mr. 8:31-9:1; Lc. 9:22-27)

²¹ Nté ntúvi tsikán ne, eni ntu'u Jēsuu kaka'an ñā nī ña ntántikin ña é kantio é kí'in ñā ñuú Jerusaleen. Ikán ne, ñā te da dīi núu i dóo nto'ó ña nta'a ñatā sán nī tó'ō dutú nī mastrú lei san. Ka'ní ña ña ne, te kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku ña, ka'an ña. ²² Kidāā ne, kué'en xīo Pedrú san ni ñā né, ikán de tíi ña ni Jēsuu, kaka'an ña:

—Ñā te sá'a e ntio Xuva ko, Tó'ō. Ñā te kuan kōo kuví nto —ka'an ña.

²³ Ntá tsi xkokoto Jēsuú ne, kaka'an ñā nī Pedru:

—¡Ñā kuān xkoó ka'an, tsí kaka'an vatā ó kaka'an tó'ō e ña vá'a san! Ná ku koton ntéén ko. Ná te vatā ó kade kuení Xuva kō é kadē kuení o, tsí vata tsí ó de ñā'a san káden —ka'an ña.

²⁴ Kidāā ne, kaka'an Jēsuu ni ña ntántikin ña:

—Tē xoó ncho kuntikin í ko ne, ñā vii ka ña é ntio mii ña, ntá tsí na kuntikin ñā ko, kuān te na kuví ña. ²⁵ Tē xoó ntio i é nakáku ntuvi iña í ne, kunaá ña ntiú dañu ntúvi. Ntá tsi tē xoó nakunaa i ntuvi iña i kuenta iñá ko ne, ni'í ña ntuvi vá'á iña ña ntiú dañu ntúvi. ²⁶ ¿Neé ntu ni'í ñatíi san te ni'í ña dá kanñi ñuxiví sa, te nākunaá ña é tduiña ña? ¿Nté ntu kaa ntá'vi ñatíi san é tduiña ña? ²⁷ Tsi xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, kí'xi ú nī ánje ko. Dóo ka'nu ñā'a ú, vatā ó ka'nu Uva kō. Kidāā ne, ntanāa ú ni ñā'a nee iñā idé ña xé un xé un ñā. ²⁸ Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ntō. Iō ñā'a e ntāñi ñā i'a vevii ne, ña kúvi ñā da nté kiní ña é kixkadā kú've u ñuxiví sa —ka'an Jēsuu.

17

Dā nádama kúñu Jēsuu
(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

¹ Dā kúvi iñu ntúvi ne, ntéká Jesuu Pedrú san ni Sántiau, ni ení ña, ñá naní Juaan, kue'en ní'i ña ña ūun xuku e dóo dūkún ne, ² nuu tsi ña ne, nadama kúñu Jēsuu. Nuú ña ne, xi'í nuu vatá ó kaxi'í nuu ngántii san ne, dóó é nuu ñā né, ntukui'xīn kue'en. ³ Ura tsíkan ntii dító Muisee ni Élia, ñá ka'án naa Xuva ko kidaā ne, ntáka'an ñá ni Jēsuu. ⁴ Kidáā ne, kaka'án Pedru ni Jēsuu:

—Dōo vá'ā o tsí ntoo ntí i'a, Tó'ō. Tē ntio nto ne, xntísi nti uní á ví'i í'a, uun iña nto, uun iña Muisee ne, uun iña Éliá di —ka'an ña.

⁵ Da nū kaka'án Pedrú san ne, xée ūun viko e dóo kaxi'í nuu mí ntoo ña ne, távi nū ña. Kaka'an tátsin Xúva kō mé'ñū vikó san:

—Ña sá'a ne, I'xá mií kó, ña e dóo ntio ko. Dōo diní ko ní ña. Kini nto é kaka'an ña —ka'an tátsin san.

⁶ Dā téku ña ntántikin ñá san sá'ā ne, nántüvé ña kúñu ña ñu'u kán né, dóo u'ví ña. ⁷ Ntá tsi vé'xi Jēsúu ne, tiñ nta'a ña ña ne, kaka'an ña:

—¡Nakuntáñi nto! ¡Ñá ku u'ví nto! —ka'an Jēsuu.

⁸ Dā íto ña ne, xōxó ka ña nguii san. Da mii tsi Jēsuu ntísi ña.

⁹ Dá kúntíi ña xuku sán ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ñá ku ka'án ntó ni da xōó ka ña ña'a nee e ini nto da nté nantōto ú rkontúvi é xi'í u, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi —ka'an ña.

¹⁰ Ntátsixe'e ña ntántikin ña:

—¿Nté kui ntáka'án ntu mastrú lei san é dí'na Eliá san kí'xi ña? —ka'an ña.

¹¹ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nuu é ntaā i tsí dí'na Eliá kí'xi ña ne, xtúví tu've ña é un ntí'i. ¹² Ntá tsi kaka'án u ni ntó tsi e kí'xi Eliá, ntá tsi ña ni kutúni ñá'a san te ñi ña né, ide ña ni ña da nee ka é ntio ña. Kuan kōo nto'o kó nta'a ña di, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi —ka'an Jēsuu.

¹³ Kidáā ne, kutuni ña ntántikin ña tsí kaka'an ñá iña Juaan Baütista.

Dā ntavá'a Jesuu úun na kudii, ná kaxi'í mú

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Dā xée ña mi dóo ntoo ña'a ne, vé'xi uun ñatíi mí tuví Jesuu. Ínchiti ña nū ñá ne, kaka'an ña:

¹⁵ —Tó'ó, ntuntá'ví ini nto i'xá ko, tsí kaxi'í mú nā ne, xntii nto nā. Dóo kanto'o na. Nuú nuu tsi kantava nuu na nchú'un kán ne, kako'xó nuu na nú ntute kán di. ¹⁶ E kíxni'í ú na é ntáv'ā ña ntántikin ntó na, ntá tsi ña ni kuvi víi ña —ka'an ña.

¹⁷ Kaka'an Jēsuu:

—¡Nté o ntu! ¿Nté kui ña ntákuinti'xe ña'a sán ko, ña e ntáde é kīni kaa? ¿Tíñ ka ntu ntuvi kutíi ú ni ntó? Kíxni'í nto na í'a —ka'an ña.

¹⁸ De tíi Jesuu ni é ña vá'ā san ne, ntíi é ña vá'ā san é nuu nima na. Ura dú'va tsi ntuvá'a na.

¹⁹ Kidáā ne, xée ña ntántikin ña mí tuví Jesúu ne, tsixe'e ña ña:

—¿Nté kui ña ni kuvi víi ntu nti é nakūnu ntí e ña vá'ā san? —ka'an ña.

²⁰ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Tsí ña te kaní nima ntó ntákuinti'xe nto. Nuú é ntaā i é kaka'án u ni ntó tsí kuān te un sīn kue'en tsi ntákuinti'xe nto ne, kuān te vata kaa uun kudii ntikin kulí san é kuinti'xe nto ne, kuvi ka'an ntó ni xūku san: “Kuē'én ikān”, ne, kí'ñ. Ña túvi nee kue'en tsi é ña kuvi víi nto. ²¹ Ntá tsi e ña vá'ā vata kaa sá'a ne, ña ntíi tē ña kuntóo iXu ó né, tē ña dóo ka'an ntá'ví ó di —ka'an Jēsuu.

É kúvi uvi íto kaka'an Jēsuu é kúvi ña

(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Dá ntoo ña ñuú Galileá ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, ntuvi ú kuenta ntá'a ña'a san. ²³ Ka'ní ña kó ne, te kúvi uní ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an ña.

Dōo kántoo nta'xa ña ntántikin ña.

Dā ntá'vi Jesuu ni ña ntántikin ña diu'un xōo iña xúkūn

²⁴ Dā xee Jēsuu ñuú Capernau ni ña ntántikin ñá ne, vé'xi ña ntaído

diu'un xôo iña xúkūn san mí tuví Pedrú san ne, ntáka'an ña:

—¿Ña kantá'vi ntu mastru ntó diu'un xôo san? —ka'an ña.

²⁵ Kaka'án Pedrú san:

—Kantá'vi ña —ka'an ña.

Dá kí'vi Pedrú san má ví'i kán ne, di'na kaka'an Jésuu ni ña:

—¿Nté ntu de kuéni o, Simuun? ¿Xoó ntu nta'a i ntaído rei ñúxivi san diu'un xôo ni diu'un iña ñu'ú san? ¿Nta'a ña ñu'ú mii ña né, o nta'a ña tuku ñu'ú san? —ka'an ña.

²⁶ Kaka'án Pedru:

—Nta'a ña tuku ñuu —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an Jésuu ni ña:

—Dukuán ne, ñá kantio é ntá'vi ña ñu'ú mii ña. ²⁷ Ntá tsi vata koo é ña kudíin ña ne, kue'én nu míni kán ne, nakuitan xu've é kantikin kaa xu'u tsákā san. Tavan da nēé ka tsákā, kiti é tiin di'na. Dá ntákān xu'u ti ne, naní'i o uun diu'un kuetsi. Kí'in ne, da nta'vin diu'un xôo ó ne, iñá kó di —ka'an ña.

18

¿Xoó ntu é dii ka ka'nu i?

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

¹ Ntuvia tsikán ne, xéé ña ntántikin ña mí tuví Jesuú ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu é dii ka ka'nu i mí kadé kú've Xuva kō? —ka'an ña.

² Káná Jesuu uun i'xá san ne, xtuví ñá i mé'ñu ña'a san. ³ Kaka'an ñá ni ñá'a san:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni nto: Tē ña nadáma nto nima nto é kuinti'xe nto vatá ó de a i'xá kuetsi sán ne, ña kúvi kí'vi nto mí kadé kú've Xuva kō. ⁴ Xoó ña'a, ña é ña káde ka'nu vata kaa i'xa sa'á ne, divi ña é dii ka ka'nu ña mí kadé kú've Xuva kō. ⁵ Xoó ña'a é kí'i ña uun i'xá vata kaa sá'a kuēnta iñá kó ne, vata te xū'u kí'i ña ko.

Dōo xii kaa é víi o é kíni kaa

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶ Ntá tsi da xôo ka ña'a é kué'é ña itsi é víi é kíni kaa da nēé ka i'xá san é kakuinti'xe i kó ne, dii ka vá'á ó te kunū'ni uun xuu xodo ka'nu dúkun ña ne, na kunuu nto'o mii ña má ntute ñu'u kán. ⁷ jntá'vi ide ña ñuxivi a tē kadé ña é víi tuku ña'a kuetsi! Kuan tsi ió nuu i é kíni

kaa, ntá tsi jntá'vi ide ña'a san, ña é kaxé'e itsi é víi ta'an ña é kíni kaa san!

⁸ Te ntá'a nto, o te dí'in nto kade i é víi nto é kíni kaa san ne, ka'nté nto ne, nakuitā nto. Dií ka vá'á ó te u'ntu nto xēe ntó e dukún kán, te káka xné'e nto, é xēe ní'i nto ntuvi ntá'a nto, ntuvi dí'in ntó dô'vi kan mi dóo kai'xi ñu'ú san. ⁹ Te ntúxnúu nto kade i é víi nto é kíni kaa sán ne, tavá nto ne, nakuitā nto. Dií ka vá'á ó te xēe ntó e dukún kan ni uun tsi ntúxnúu nto, é xēe ní'i nto ntuvi ntúxnúu nto dô'vi kan mi dóo kai'xi ñu'ú san.

Kuenta iña á le'ntu é kúnaa

(Lc. 15:3-7)

¹⁰ Koto ntó tē ña kadá kuení nto tē ña nuu á'vi i'xá san. Tsi kaka'án u ni ntó tsi e dukún kán ne, ánjē san é kade ña i kuentá ne, utén utén ntoo ña nta'a Xuva kō, ña é tuví e dukún kán. ¹¹ Tsi xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, vé'xi u é nakákú u ña'a, ña ntákunaá san.

¹² ¿Nee iñá ntu ntádē kuení nto? Te uun ña'a né, ió uun sientu á le'ntu ña ne, uun xti kunaa ti ne, ¿ñā ntu te tsoo mí ña kiti kimi díko xe'un kimi san má kú'u kan dá kí'in ña kánantúku ña kiti uun, kiti kúnaá san? ¹³ Te nāni'i ña tí ne, nuu é ntaā i é káka'án u ni ntó, tsi dii dii ka diní ña ni kiti nāni'i ña san é kiti kimi díko xe'un kimi, kiti ña ni kúnáa san. ¹⁴ Kuān ó ni Uva kō, ña tuví e dukún kán. Nā ntio ña é kúnaa nté uun i'xá san.

Nté koo kada ka'nu iní o ni ta'an kō

(Lc. 17:3)

¹⁵ Tē kade ta'an nto é kini kaa ni ntó né, kue'én ntó mí tuví ña ne, ká'an nto ni ña nte o dé ña, da mii xnto ni ña. Te kíni ña é káka'an ntó ne, é ntúvá'a nto ni tá'an nto. ¹⁶ Ntá tsi tē ña kini ña é káka'an ntó ne, kuntēka nto uun ne, o uvi ña'á ka ña'a vata koo é kíni ña. ¹⁷ Tē ña ntio ña kini ña e ntáka'an ña tsikán ne, ká'an nto ni ña ntákuinti'xe i san, ña ntánataká nuu má úkún kán. Tē ña ntio ña kini ña ña ntákuinti'xe i sán ne, ña kú de ká nto ña kuenta. Víi xnto kuenta tsi vata ntáa ña'a, ña é

ña ntákuinti'xe i, nī ña ntaído diu'un xóo san.

¹⁸ Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntō: Da xóo ka ña'a é kāk'an ntó ni ñā ñuxiví a é ña kuví ki'in ña mí tuví Xuva kō ne, kuan tsi kōo ka'an Xúva ko ni ñā é dukún kân di. Da xóo ka ña'a é kāk'an ntó ni ñā ñuxiví a é kúvi ki'in ña mí tuví Xuva kō né, kuan kōo ka'an Xúva ko ni ñā é dukún kân di.

¹⁹ Sá'a kākā'an xtúku ú ni ntō tsi te ūun tsi ntáde nto nima ntó uvi ñá'a nto da ntaíkan ntó nta'a Xuva kō ne, Xuva kō, ña tuví é dukún kân ne, ta'xi ña é ntaíkan nto. ²⁰ Dā mí'i ka mí nataká nuu uvi uni ñá'a kuenta iná ko ne, ikán tuví u mé'ñu ña di —ka'an Jéssu.

²¹ Kidáā ne, xéē Pedru, kaká'an ñá ni Jéssu:

—Tō'ó, ¿ki'in ito ntū kada ka'nu iní u ni tā'an ko dá kadē xení ña nī ko? ¿Vá ū'xe íto ntu? —ka'an ña.

²² Nantíko kōó Jessu, kaká'an ñá ni ñā:

—Ñá kākā'an u ni o te da mii tsī é ū'xe íto, tsí un tsi nté kímí sientu kímí díko u'xi íto.

Kuenta iná ñá kade tsiñu é ña ni ntío ña kada ka'nú iní ña ni tā'an ña

²³ Kuví ka'an ó tsi mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa uun rei é iō títín ña ntáde tsiñu iná ñá kaa. Ntío ña natava ñá kuenta ñá ntáde tsiñu iná ña. ²⁴ Dā éni ntu'u ña tává ña kuenta san ne, xee ní'i ña uun ña'a, ña tanūu diu'un é vāta kaa uvi díko uun kuía xá'vi ñā. ²⁵ Ña ni kúvi ntanáa ña. Dukuān ne, kaka'an tó'o ñā é díko ña ñā, ni ña di'i ñá, ni i'xá ñá, ni un ntí'i é ió iná ña, vata koo é na ntūnaa é tanūu ña. ²⁶ Nákunchiti ña kade tsiñu san núu ñá ne, íkan ña dā xe'e, kaka'an ña: “Na kútíi ká nto nī ko, Tó'ō. Ntanáa ntí'i u é tanūu u”, ka'an ña. ²⁷ Ntūnta'ví iní tó'o ñā ñá ne, nangava ña ñā né, nakadī ñá kuenta ña. ²⁸ Dā ntíi ña kade tsiñu san ví'i tó'o ñā né, tā'an ña uun ña'a, ña é kade tsiñu dadíi ni ñā. Ña sá'a ne, tanūu ña diu'un ta'an ña é vāta kaa uun sientu ntúvi xá'vi ñā. Ña'a, ña é tanūu ña iná í san ne, írkāa ña dukun ña é nakuē'ne ña ña ne, kaka'an ña: “Ntá'vin ko é tanūun”,

ka'an ña. ²⁹ Nákunchiti ña tanūu san núu ñá ne, kaikan ña kaka'an ña: “Na kútíi ká nto nī kó, tsi ntá'vi ntí'i u”, ka'an ña. ³⁰ Ntá tsi ña ni ntío ña tsikán ne, tsi'i kuétsi ña ñā ne, xnuu kutu ña ña dā nte ntá'vi ña é ita núu ña. ³¹ Dā iní ña ntáde tsiñu, ña nguii san, nté ō kúvi ne, dōo dé u kuení ña. Kué'en ña ne, ká'an ña nī tó'o ña nté ō kúvi. ³² Kidáā né, kána tó'o ña ña kuān ó de sán ne, kaka'an ñá ni ñā: “Ñá tē nté kaa kiní ó kaden. Xu'ú ne, nakadī u kuenta ó tsi íkán kó da xe'e. ³³ ¿Nté kui ña ni ntunta'ví iní ntu o ta'an o, vatá o dé u ni ō?”, ka'an ña. ³⁴ Kūdiin kué'en tó'o ña ni ñā né, ntáda ña ña kuenta ntá'a maú san é xnuu kutu ña ña dā nté ntanáa ntí'i ña é tanūu ña —ka'an Jéssu ni ña.

³⁵ Da kidáā ne, kaka'an ña:

—Kuān koo víi Uva kō, ña tuví é dukún kan, ni nto tē ña kada ka'nú iní nto kaní nima ntó ni tā'an nto di —ka'an Jéssu.

19

Dá kakā'an Jéssu iná ña ntánatsoo mií tā'an

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

¹ Dā kúvi ka'an Jéssu sá'ā né, ntāka ña ñuú Galileá ne, kué'en ña ñuú Judea é tuví uun xo diñi ntute ka'nu Jordaán san. ² Ñá te da dii da díi ña'a ntúkin ñá ña ne, ikán ntavá'a ña ña.

³ Vé'xí ña fariseú san mí tuví Jessu é kōto ntee ña ña ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Kākā'an ntú lei Muísee é xīi kaa é natsoo mií ntí ñadí'i nti dá neé ka nuu i kuví? —ka'an ña.

⁴ Kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Vāta nakuá'a ntu nto tú'un Xuva kō mí kākā'an tsí divi ñā é dēvá'a ña ña'a ne, dē kú'vé ñá ñatíi ni ñadí'i é kuntōo dadíi ña? ⁵ Dukuān né, xtuví mií ñatíi san uva ña ni dí'i ñā é kuntōo dadíi ña ni ñadí'i ña. Uun tsi kúñu kúvi ña ntuví ña. ⁶ Ví'i a vé ne, ñá te ūvi ñá'a ká ña, tsí uun sá ña. Dukuān ne, ña vā'a o é nantii ntee ta'an ñá'a san neé e teé ta'an Xuva kō —ka'an ña.

⁷ Ntátsixe'e ña Jéssu:

—¿Nté kui kaka'an ntú Muisee é kuvi natsoo mii ntí ñadi'í nti kuan? —ka'an ña.

⁸ Kaka'an Jesús ni ña:

—Dā xe dóo ka'xi nima ntó ne, dukuān e tá'xi Muisee é natsoo mii nto ñadi'í nto, ntá tsi ña te kuán o ni ntio Xuva ko nte ntúvi di'na. ⁹ Kaka'an u ni ntó tsi da xóo ka ña'a é natsoo mii ña ñadi'í ña, ntá tsi tē ña te neé ni ide ñadi'í san é kini kaa ni tuku ñatí san ne, tē natánta'a ñatí san ni tuku ñadi'í ne, kade ña kuetsi —ka'an ña.

¹⁰ Ntáka'an ña ntántikín ña:

—Te kuan kōo kuvi uun ñatí ni ñadi'í ña ne, dii ka vá'á ó ē ña tánta'a ó —ka'an ña.

¹¹ Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Ñá te ün ntí ntí ña'a é kütí ña é n'í ña sá'á, tsí mii tsi ña é xe'e Xuva kō é kuan koo kuntōo ña. ¹² Ío ñatí é ña kuvi kóo i'xá ña, tsi e dúkuan kāa ña da káku ña. Ío túku ñatí ne, ña'a san ide ña e ña kuvi koo i'xá ña. Ío túku ñatí ne, ña ntío ña tánta'a ña kuenta iña tsiñu e ntáde ña iña Xuva ko. Xoo kutí i e kuinti'xe i sá'á né, na kuinti'xe i —ka'an ña.

Dā náxnuu viko Jesuu ún ntí'í i'xá san

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³ Kidáa ne, xee n'í ña i'xá san mí tuví Jesuu é tiin nta'a ña í, é ká'an ntá'ví ña iña i. Ña ntini'í Jesús san ne, de tí ña ni ña ntánteka i'xá san, ¹⁴ ntá tsi kaka'an Jesús:

—Kué'e ntó itsi é na k'xi i'xá san mí tuví u. Ná ku kadí nuu nto i, tsí ña'a é ío nima í vatá ó nima i'xá san ne, divi ña é káduku ntée ña mí kadé kú've Xuva kō —ka'an ña.

¹⁵ Dā kúvi tñn nta'a ntí'í ña i ne, da kidáa ntáka ña.

Uun ñatí kuetsí, ña kuika, kátsixe'e ña Jesús

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶ Xée uun ñatí mí tuví Jesuu ne, tsixe'e ña:

—Mastrú, ¿neé ntu nuu i é vā'á kantio é vii u vata koo é n'í ko ntuví va'á iñá ko ntii dañu ntúvi? —ka'an ña.

¹⁷ Kaka'an Jesús ni ña:

—¿Nté kui kátsixe'én kó iña é vā'a? Da mii Xuva kō é vā'á ña. Te ntio o ntuví vā'á iña o ntii dañu ntúvi ne, kadan ntaan é káka'an Xuva kō —ka'an ña.

¹⁸ Kidáa ne, kaka'an ña:

—¿Neé ntu é káda ntaa u? —ka'an ña.

Kaka'an Jesús:

—Ná ku e'nín ña'a. Ná ku naki'in ñadi'í ña'a. Ná ku k'ín dú'un. Ná ku ká'an dovete. ¹⁹ Kuikon ñu'un uva o ni di'í. Kuinima ó ta'an o vatá ó kakuinima mí ó kúñu ó —ka'an Jesús.

²⁰ Kaka'an ña ni ña:

—É un ntí'í sá'á kade ntaa ú ntē da ku lú'ntí u. ¿Neé ka ntu é kákuñaa? —ka'an ña.

²¹ Kaka'an Jesús ni ña:

—Tē ncho viin é un ntí'í é vā'á ne, kué'én, nadikon iña o ne, kué'én diu'ún san ña ntá'ví san vata koo e n'í o nuu i é vā'a é dukún kán. Kidáa né, kixntikín ko —ka'an ña.

²² Dā téku ña é káka'an Jesús ne, kunta'xa iní ña, tsi dóo kuika ña. Kuan tsi ó ntaka ña.

²³ Kaka'an Jesús ni ña ntántikín ña:

—Nuu é ntaā i é káka'an u ni ntó. Tsi dóo ntii tu'un é xee ña kuiká san mí kadé kú've Xuva kō. ²⁴ Kaka'an xtuku ú ni ntó tsi dii ka ña ntii tu'un é k'í'ví uun kameu xá'ví xá'ki natee ó san é k'í'ví uun ña kuiká san mí kadé kú've Xuva kō —ka'an ña.

²⁵ Dā téku ña ntántikín ña sá'á ne, koó da kúdu'va ña. Ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu kúvi nakáku i kuan? —ka'an ña.

²⁶ Íto Jesuu ña ne, kaka'an ña ni ña:

—Ña'a sán ne, ña kúvi nakakú mii ña nima ña, ntá tsi Xuva kō ne, un ntí ntí kuvi vii ña —ka'an ña.

²⁷ Kidáa ne, kaka'an Pedru:

—Ntí'í ne, é xtuví mii ntí'í nti é kuntikín nti nto. ¿Nee iñá ntu ni'í nti? —ka'an ña.

²⁸ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā i é káka'an u ni ntó tsí ikan ñuxiví xée san ne, kutúvi u, xu'u é vèxkúvi ú ñatí, nú teu ka'nú ko ne, divi ntó e ntántikín ntó ko ne, kuntōo nto uxuvi teu na'nú san di, kadá kú've nto iñá uxuvi táta ña

Israeé san. ²⁹ Da xóo ka ña'a, ña é xtuví mií i vi'í i, o ení ña, o ta'an ñá, o uva ña, o di'i ña, o i'xá ña, o ñū'u ña kuenta iñá ko ne, ní'i ña ūun sientu íto ká xtuku. Ní'i ña ntuví vā'á iñá ña ntúí dañu ntúvi di. ³⁰ Ntá tsi titín ña'a, ña é odo nuu vevíí ne, nte áta i kan kuntōo ña te kúvi ne, ña é ntoo ata i kán vevíí ne, kodo nuú ñá kidaā.

20

Kuenta iña ñá ntáde tsiñu

¹ Mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa tó'o ví'i san kaa. Tévvā tsi kañe'e ñá, kaixntuku ña xóo kada tsiñu i matú ña. ² Kaka'an ñá ni ñá'a san tsi ntá'vi ni ña ña ntúvi é káda tsiñu ña ne, taxnúu ña ña matú ña. ³ Kaeku in teváa ne, iní ña tsi ntáñi ka tuku ña'a nú á'vi kán é ña te neé ntáde ña. ⁴ Kaka'an ñá ni ñá: “Kūkada tsiñu nto matú ko kán ne, ntá'vi va'a ú nto”, ka'an ña. Ne, kué'en ña kúkada tsiñu ña. ⁵ Kuan tsí ó de ña dá kii xtúku ña da ká'ñu ntuví ne, kaeku uni kuáa di. ⁶ Dā kaéku u'un kuáa ne, kii xtúku ña ne, ní'i ká ña ña'a, ña é ña tuví nee é vii. Kaka'an ñá ni ñá: “¿Nté ntú ó de nto i'a? ¿Nté kui ña ntáde tsiñu nto nto?”, ka'an ña. ⁷ Ntáka'an ñá ni ñá: “Ñá ni ní'i ntí xóo ta'xi i ntí tsiñu”, ka'an ña. Kaka'an tó'o í sán ni ñá: “Kue'én ntó matú ko kan kúkada tsiñu nto di”, ka'an ña. ⁸ Dā kúneé ne, kaka'an tó'o tsiñu sán ni ña odo nuú nuu tsiñu san: “Kūkaná nto ña ntáde tsiñu sán ne, ntá'vi nto ña, di'na ña é xeé rkontuvi. Nté ata i na ntúí ña xee nte di'na”, ka'an ña. ⁹ Ña xee kaéku u'un kuáa ne, ní'i ña xá'vi ña é uun ntúvi. ¹⁰ Ña xee di'na ne, dií ka kue'e ní'i ña, kuíni ña. Ntá tsi kuédadii tsi ní'i ña é un é un ña. ¹¹ Dā ntúá'vi ña ne, ká'an ntéé ña tó'o tsiñu san, ¹² ntáka'an ña: “Uun ura kúdii dé tsiñu ña'a san, ña xeé rkontuvi é ntí'i ne, dadii tsi o ntúá'vi ntí ni ña. Ntí'i ne, nií ntuvi dé tsiñu ntí. Dōo ntó'o ntí ka'ni san”, ka'an ña. ¹³ Kaka'an tó'o tsiñu san ni ña: “Ñá te káde u é kini kaa ni ntó. ¿Ña ni ká'an ntú nto ní ko tsi vá'á o xa'vi nto dá káka'an u ni ntó? ¹⁴ Kúni'i nto xá'vi ntó né,

kue'én nto. Xu'ú ne, ncho vii ú ní ña xee da rkontuvi san vatá o dé u ni ntó. ¹⁵ ¿Vá ña kuvi ntu vii u é ntio kó ní diu'ún ko? ¿O ntákune'u iní ntu nto tsí ña kade vini u?”, ka'an ña. ¹⁶ Kuan kōo kuvi ní ña vé'xi ata i kán di; di'na ña kodo nuu ña ne, ña é odo nuú di'na ne, kuntōo ña nte ata i kan. Tsí kuán te titín ña'a kana ú ña ne, ñá titín ña kué'e u é kodo nuú ña —ka'an Jéssuu.

É kuvi uni íto kaka'an Jéssuu é kuvi ña

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

¹⁷ Dá kué'en Jéssuu itsi Jerusaleén ne, nakana xio ña uxuvi ñá'a ña ntíni'i ña ne, kaka'an ñá ni ñá:

¹⁸ —Kiní nto, tsí ki'in o ñuú Jerusaleen. Ikán ntada ña kó kuenta ntá'a tó'ó dutú san ní mastrú lei san. Ká'an ñá tsí kuvi u, xu'u é vèxkúvi ú ñatíi. ¹⁹ Ntada ña kó kuenta ntá'a ña tuku ñuú vata koo é káni díki ña ko ne, natií nuu ña kó xo'o. Xntee ña ko ntiká krusi kán di. Ntá tsi ntoto xtuku ú te kuvi úni ntúvi —ka'an ña.

Di'i Sántiau ní Juaán ne, íkan ña da xe'e

(Mr. 10:35-45)

²⁰ Kidáa ne, xée di'i i'xá Zebedeú san mí tuví Jesuu, xee ní'i ña i'xá ña. Nakunchiti ña nuu ña ne, íkan ña da xe'e. ²¹ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—¿Nee iñá ntu ntio nto? —ka'an ña.

Kaka'an ñá ni ñá:

—Ká'an nto na kadā kú've dadii ntuví i'xá ko ní ntó mí kadā kú've nto; uun chí ne, diñi kua'a nto ne, uun chí ne, diñi datsin nto —ka'an ña.

²² Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ñá iní nto nee é kaikan nto. ¿Kútíi ntu ntó é ntó'o nto é vata koo nto'o ko? —ka'an ña.

Ntuví ñatíi san ntáka'an ñá ni ñá:

—Kuvi vii ntí —ka'an ña.

²³ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nto'o nti'xe nto vata koo nto'o ko, ntá tsi ña te xú'ú kaduku ntée u é kué'e u xóo kutúvi í diñi kua'a kó, o xóo kutúvi í diñi datsin ko, tsí Xuvā ko é dé ku've ña xoo é kuntuo dadii i ní ko —ka'an ña.

²⁴ Dā kútuni u'xi ñá'a ña nguii sán ne, kúdiin ñá nī Juan ni Sántiaú san. ²⁵ Ntá tsi kána Jesuu ñá ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Íñi ntó tsi tó'ō ña é ña te ñá Israeé ne, dōo ntáde na'nu ña ni ñá'a ña. Dōo ntii ntádē kú've ña. ²⁶ Ná ku kuān xkoó de nto. Da xōó ka ñá'a nto é ncho vii ka'nu nto ne, xntii nto tā'an nto. ²⁷ Da xōó ka ñá'a nto é ncho kodo nuū ntó ne, xntii nto tā'an ntó, ²⁸ vatā ó de ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi. Ná te yē'xi u é xntii ñá'a sán ko, tsi vé'xi u é xntii ú ña ne, é kuē'é u ntuvi iñá ko kuenta iña ña —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesuu uvi ñá kuāa
(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

²⁹ Dā ntáka ña ñuú Jericoó ne, ñá te da dīi da díi ñá'a ntántikin ñá Jesuu. ³⁰ Uvi ñá kuāa san ntántoo ña diñi itsi san. Dā téku ña tsi kuitā nti'xin Jesuu ne, un ntii tsi ntáka'an ña:

—jNtuntá'ví ini nto ntí, I'xá ika Dāvii, ña táxnuu Xuva kō é kadá kú've ntó iñá nti! —ka'an ña.

³¹ Ntáde tíi ñá'a san ni ña, ntáka'an ña é diin diin tsi kuntōo ña. Ntá tsi da díi díi ka ntii ntáka'an ña:

—jNtuntá'ví ini nto nti, Tó'ō, I'xá ika Dāvii! —ka'an ña.

³² Íntísi Jesuu ne, kána ña ña. Kaka'an ña:

—¿Nee iñá ntu é ntio nto é víi u ni ntó? —ka'an ña.

³³ Ntáka'an ñá ni ñá:

—Nakaán nto ntuxnúu nti, Tó'ō —ka'an ña.

³⁴ Ntuntá'ví ini Jesuu ñá ne, tiin nta'a ña ntuxnúu ña ne, ura tsí i náxi'í ntuxnúu ña. Kidáa ne, íntikin ñá ña.

21

Dā xee Jesús ñuú Jerusaleen

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40;
Jn. 12:12-19)

¹ Dā xee étsin ña ñuú Jerusaleen, dá ntoo ña ñuú Befagee mí tuví xuku Olivú san ne, taxnúu Jesuu úvi ñá'a ña ntántikin ña, ² kaka'an ñá ni ña:

—Kue'ēn ntó ñuu é tuví da'a san. Ikān ne, nani'i nto uun búru é ntee tūn ti ni i'xā ti. Nantuté nto ti ne, dá kixni'i nto tí. ³ Te tsixe'e ñá'a san nto nté kui kánantute nto tí ne, ká'an ntó tsi tó'o nto kántio ña ti. Tē kúvi dé tsiñu ni'i ña ti ne, ura tsí i nataxnūu ña tí —ka'an ña.

⁴ Kuan ō kúvi vata koo é kúntaa é kaka'an ña é ka'án naa Xuva ko kídāa:

⁵ Ká'an nto nī ña ñuú Siuun:
“Koto nto, tsi vé'xi rei nto mí ntoo nto.

Ñá te kā'nu ñá'a kade ña;
ntekú ña buru,
uun a búru, kiti é vāta xoo kuntéku í tí,

i'xá buru ntíi, kiti kaido san.”

Kuan kōo ka'an nto,
ka'an ña.

⁶ Kué'ēn ña ntántikin ñá ne, de ntaa ña vatā ó kaka'an Jesús.

⁷ Kue'ēn ní'i ña búru san ni i'xā tí ne, tsodo ña dōo ña áta i'xá ti ne, ikān intéku Jesuu ti. ⁸ Ná te da dīi ñá'a ntáñi ñá ikān né, tsōo ña doo ñá itsi kán. Iō ñá ne, katsin ña ntá'a utun ne, tsoo ña itsi san. ⁹ Ná te da dīi ñá'a odo nuú ña nuu ñá ne, ñá te da dīi ñá'a vé'xi ña atā ñá di. Un ntíi ntíi ña ntáka'an ña:

—jDōo vá'a I'xá ika Dāvii, ña táxnuu Xuva kō! jNa xnuu viko Xuva ko ñá, ña é vé'xi kuenta iña ña! jDōo ká'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán! —ka'an ña.

¹⁰ Dā xee ñá ñuú Jerusaleen ne, un ntíi ntíi ña ñuú i san ne, itsu'un ñá, ntáka'an ña:

—¿Xoó ñá'a ntu ña sá'a? —ka'an ña.

¹¹ Ntáka'an ñá'a san, ña vexní'i ña:

—Ña sá'a ne, ña é káka'án naa Xuva ko, ñá nani Jesús, ñá vé'xi ñuú Nazaree é tuví ñuú Galilea —ka'an ña.

Dā ntántoo Jesuu ini ukún ka'nu

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48;
Jn. 2:13-22)

¹² Kúkí'ví Jesuu má ukún Xuva kō ne, nakúnu ña ūn ntíi ntíi ñá'a, ña e ntádikō, ña e ntáñi kiti é kuē'é ña doméni iña Xuva ko. Ini ukún san ntoo ña. Nantáva Jesús mesa ñá'a,

ña ntánadama diu'un san, ni sía ña ña ntádiko pāloma. ¹³ Kaka'an ñá ni ñá:

—É úve na'a tú'un Xuva kō: “Vii kó ne, vii mí ka'an ntá'ví ña'a”, ka'an. Ntá tsi ntó'ó ne, ntáde nto mávi ñá du'u —ka'an ña.

¹⁴ Dá tüví Jesuu má úkún kán ne, vé'xi ña kuáá san nī ña xne'é ne, ntāvá'a ña ña. ¹⁵ Ntá tsi kúdiin tó'ó dutú san nī mastrú lei san dá ini ña nté ó dé Jesuu nuu i e dóo na'nu san. Iní ña tsí un ntii tsí ntáka'an i'xá san má úkún kán: “jDóo ka'nu i'xá ika rei Dāvii!” Kuān o ntáka'an i'xá san. ¹⁶ Ntáka'an ñá ni Jesuu:

—¿Ña katéku ntu nto tsí dovéte ntáka'an i'xá san iña nto? —ka'an mastrú lei san.

Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Katekú ko nté ó ntáka'an. Vāta kiní ntu nto mí kakā'an tú'un Xuva kō: I'xá kuetsi sán ni i'xá ikin ne, xé'e Xuva kō é káta é vā'á kue'en Xúva kō.

Kuan ó ka'an —ka'an Jéssuu.

¹⁷ Kidáá né, ntáka Jesuu mí ntoo ña ne, kué'en ña ñúú Betania mí itúvi ña uun ñúu.

Dā kúdiin Jéssuu ni tun ígū é ña ni kii kiti i

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Tévāá, dā ntíko kōo ñá ñúú Jerusaleén ne, kakakin Jesuu. ¹⁹ Iní ña uun tun ígu diñi itsi san. Kué'en ña mí ntisi ne, da mii xūku í uve. Kaka'an ña:

—jÑa kóo ká kiti o! —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i itsi útun san. ²⁰ Koó dá kúdu'va ña ntántikin ña da ini ña utun san. Ntáka'an ña:

—¿Nté ó ntu é uun da'na tsi itsi tun ígū san? —ka'an ña.

²¹ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntó: Te kuinti'xe nto Xúva ko, té ña kadá kueni nto é ña kúvi vii ña ne, ñá te sá'á tsi é kúvi vii nto, vatá o dé u ni tun ígū san. Tsí kuvi ka'an ntó ni xūku sá'á di: “Kué'én, kō'xón nuun ntute ñu'u san.” Te kuan kōo ka'an ntó ne, kuan kōo kuvi. ²² Da nēé ka é kakan ntó nta'a Xuva kō dá ntáka'an ntá'ví nto ne, te kanii ini ntó ne, ní'i ntó —ka'an ña.

Xoo de kú've i é kúvi vii Jesuu núu i é kade ña

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³ Dá kúki'vi Jesuu má úkún kán ne, vé'xi tó'ó dutú san ni ñatā san mí tuví Jesuu dá kanaku'a ña ña'a sán ne, ntáka'an ñá ni ñá:

—¿Nté o ntu é kúvi vii nto nuu i é kade nto? ¿Xoo ntu de kú've i é vii nto sá'á? —ka'an ña.

²⁴ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Tsixe'é u nto uun nuu í di. Te nantiko koó ntó ne, kidáa ká'án u ni ntó nté ó kúvi é kúvi vii u nuu i sá'a. ²⁵ ¿Xoo ntu de kú've i é nakütsi ntute Juan ñá'a san? ¿Xuva ntu kō de kú've ñá, o kúdiin ña'a ntú san de kú've ña? —ka'an ña.

Ntáka'an mí tó'ó dutú san ni ñatā san:

—Te ká'an o tsí Xuva kō de kú've ñá ne, kidáa ne, tsixe'e ña kō nté kui ña ni kuinti'xe kō Juan. ²⁶ Ntá tsi te ká'an o tsí kúdiin ña'a san de kú've ñá ne, u'vi kó te kúdiin ña'a san ni kō tsí ñá ka'án naa Xuva kó Juan san, kuini ña —kuan ó dé kueni ña.

²⁷ Dukuān ne, ntáka'an ñá ni Jéssuu:

—Ñá ini nti —ka'an ña.

Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nté ña ka'án u di xoó de kú've i é vii u sá'á —ka'an ña.

Núu i iña úvi i'xá san

²⁸ Kaka'an Jéssuu:

—¿Nee iña ntu kadé kueni nto iña nuu i sá'a? Uun ñatí ne, xío úvi i'xá ña. Kué'en ña mí tuví i'xá nuu í san ne, kaka'an ña: “Ó da', kukutun vevii”, ka'an ña. ²⁹ Kaka'an na: “Ñá k'ín u”, ka'an na. Ntá tsi dá ku e ví'i ne, nātivi ini na ne, kué'en nā. ³⁰ Kidáá ne, kué'en uva ná mí tuví i'xa é kui úvi ne, dadii tsi o kaka'an ñá ni nā. Na sá'á ne, kaka'an na: “Kí'ín ú, úva”, ka'an na, ntá tsi ña ni ñé'e na. ³¹ ¿Nee ntu na'a dé ntaa na é ntio uva nā, kuan? —ka'an Jéssuu.

—I'xa nuu í san —ka'an ña.

Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntó, tsí di'na xee ña ntaído diu'un xóo san ni ñadi'í kiní ntaa san mí kadé kú've Xuva kō é divi ntó. ³² Tsi dá kú'xi Juan Bautistá ne, kaka'an ñá

ni ntō nté koo vii nto é vā'a, ntá tsi ña ni kuinti'xe nto ña. Da mii tsi ña ntaído diu'un xóo san ni ñad'i kini kaa san kuinti'xe ña ña. Kuān te íni nto nté ó dé ña kini ntáa san ne, ñá ni nātivi íni nto, ntē ña ni kuinti'xe nto é kaka'an Juaán san — ka'an Jéssu—.

Nuu i iña ñá ntáde tsiñu, ña kini ntáa

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

³³ 'Kini tuku nto nuu i sá'a. Uun tó'o vi'i ne, i'xi ña xo'o tinti'ó. De vá'a ña xaku diñi i kán. Ete nuu ña xavi mí kádin ñá tinti'ó san ne, xntitsi ñá uun vi'i dükun mí koto díto ña.

'Kidáa ne, tsu'un nteé ña tuku ña'a é vii ñá kuentá ne, dá kue'én ñá tuku ñuu. ³⁴ Dā xee ntúvi é tññ ña kiti i ne, taxnúu ña ña ntáde tsiñu iña ña e kínakuido ñá vata kaa é káduku nteé ña mí ñu'u ña ñu'u ntee é tátá san. ³⁵ Ña ñu'u ntee é tátá san ne, tññ ña ña ntáde tsiñu san. Uun ña'a ñá né, náká'xi va'a ñá ña. Uun ña ne, e'ní kue'en ñá ña. Uun ña ne, xe'e xúu ña ñá. ³⁶ Taxnúu xtuku tó'o í sán díi ka titín ña ntáde tsiñu iña ña e ña táxnúu di'na ña. Kuan tsi ó dé xtuku ña ñu'u nteé xo'o tinti'ó san ni ña.

³⁷ 'Da rkontúvi ne, taxnúu ña i'xá mii ñá, tsí da mii é kuiko ñu'u ña'a san i'xá mii ña, kuíni ña. ³⁸ Ntá tsi dá íni ña ñu'u ntee xo'o tinti'ó san tsi vé'xi mii i'xa tó'o ñá ne, ntáka'an ñá ni tá'an ña: "Na sá'a ne, na ki'i na iña uva na tē xi'i ña. Kí'in ó ne, ka'ní o nā. Kidáa ne, ní'i ko iña uva na", ka'an ña. ³⁹ Tññ ña na ne, nákuítá ñá na ata í mí kae'nu xo'o tinti'ó san ne, e'ní ña na —ka'an ña.

⁴⁰ Kidáa né, katsixe'e Jéssu:

—Tē xee mii tó'o xo'o tinti'ó san ne, ¿nté koo vii ntu ña ni ña ñu'u ntee é tátá ña? —ka'an Jéssu.

⁴¹ Ntáka'an ñátá san ni tó'o dutú san:

—Uun ito tsi ka'ní kue'en ña ña ñu'u ntee, ña é kini ntáa san. Kidáa ne, kué'e ña é tátá san nta'a tuku ña'a, ña é nakué'e i ña kiti tinti'ó san ntuvi te tññ ña ti, vata kaa é káduku nteé ña —ka'an ña.

⁴² Kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Vāta nakua'a ntu nto mí ūve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: Xuu é nakuítá ña ntádamá san ne, divi kūvi xuu ku've etí vi'i san.

Sá'a né, Xuva kō de kú'vé ñá ne, iña kō né, dōo vá'ā o dé ña, ka'an. ⁴³ Dukuān ne, kaka'án u ni ntō tsi naki'i Xuva ko tsiñu nto ne, nakué'e xio ña tuku ña'a, ña é íni de ntáa é ntio ña. ⁴⁴ Kuenta iña xuu san ne, da xóo ka ña'a, ña é nāki'í xuu san ne, tá'nu kue'en ñá. Ntá tsi da xóo ka ña'a, ña é kō'xó ntódó xuu san ne, tádin kué'en ñá di —ka'an Jéssu.

⁴⁵ Dā téku tó'o dutú san ní ña fariseu núu i sá'a ne, kue'en díki ña é kaka'an Jéssu iña ña. ⁴⁶ Ntá tsi kuān té ncho tññ ña Jesuú ne, ú'vi ñá un ntí ntí ña'a san, tsi ntádē kuení ña'a san tsí Jesuú ne, ñá ka'án naa Xuva ko.

22

Núu i iñá viko é kātantá'a ña'a

¹ Ntáa xtuku Jesuu núu i sá'a ni ñá. Kaka'an ña:

² —Mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa uun rei, ña é dé ka'nu viko dá tánta'a i'xá ña. ³ Taxnúu ña ña ntáde tsiñu iña ña é kána ña ña'a san é ká'an ñá ni ña te kí'xi ña viko san. Ntá tsi ña ni ntio ña'a san kí'xi ña. ⁴ Taxnúu xtuku ña tuku ña'a, ña ntáde tsiñu iña ñá ne, kaka'an ñá ni ña: "Kúkaná nto ña'a san, ña é ká'an ní'í u nte dí'na. Ká'an ntō tsi é iō tu've é ká'xi o. E'ní u duntikí ko ni kiti e dóo vá'ā ó ni í. É iō tu've ntí'í ve. Na kí'xi xña viko e tánta'a i'xá ko", ka'án rei san. ⁵ Ña ní ide ñá'a san kuéntá ne, xío kué'en ña. Uun ña ne, kukútu ñá ne, uun ña ne, kudíko ñá. ⁶ Ña nguii sán ne, tññ ña ña ntáde tsiñu iña rei san ne, dē xení ña ni ñá né, e'ní ña ña. ⁷ Un vá'a tsí kúdiin rei san ne, taxnúu ña sntadun ña é ka'ní ñá ña e'ní ña ntáde tsiñu iña ñá ne, é na ká'mi ña ñuú ña. ⁸ Kidáa ne, kaka'an ñá ní ña ntáde tsiñu iña ña: "Iō tu've viko e tánta'a i'xá ko, ntá tsi ña e kána ú ne, ñá ni de ntáa ña é kí'xi ña. ⁹ Dukuān né, kue'én ntó itsi kán ne, ká'an nto ni da xóo ka ña'a é ní'í nto

é kixka'xí ña, kuān te titín ña”, ka'án reí san. ¹⁰ Kué'ēn ña ntáde tsiñu iña ñá itsi kán ne, xee ní'i ña ün ntí ntí ña'a, ña é ní'i ña, kuān te vá'a ña'a ña, kuān té ña vá'a ña'a ña. Dā xee un ntí ntí ña'a sán ne, tsitu kué'en ñá'a san vi'i mí kākuví viko san.

¹¹ Ntá tsi dā xee reí san é kōto ña ña xee sán ne, ñni ña é tuví uun ña'a, ña é ña tuví dú'nu vá'a i iña vikó san. ¹² Kaka'an ñá ni ñā: “O dee, ¿nté kui tá'xi ntu ña é kí'ví nto í'a, tsí ña te núu nto doo vá'a nto iña vikó san?”, ka'an ña. Ntá tsi nté uun ña ni ká'an ña. ¹³ Kidáā ne, kaka'an reí san nī ña ntáxntii ñā: “Kí'ní nto nta'a ña sá'a ni dī'ñ ña dí ne, nakene iko nto ñā kí'i kán mi dóo nee. Ikān dóo kueku ña'a san ne, naka'xí ka'ñi ña nú'u ñā”, ka'án reí san. ¹⁴ Tsí kuān te titín ña'a kána ú ña ne, ñá te titín ñá nakaxnúú ú ña —ka'an Jesús.

Nuu i iña diu'un xóo san
(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

¹⁵ Kidáā né, ntāka ña fariseú san ne, ntántukū nuu iní ña nté koo vií ña é nadāna ña Jesuu núu i é kākā'an ñá ni ñā. ¹⁶ Taxnúu ña ña ntántikin ñá nī ña ntántikin Heródē san mí tuví Jesuu. Ntāka'an ña:

—Mastrú, iní nti tsi nuu é ntaā i é kākā'an nto, tsí kanakuā'a nti'xe nto iña Xuva ko. Nā kāde nto kuenta née iña ntádē kuení ña'a san. Ntē ña kau'ví ntó ña, kuān te na'nu ñá'a ña. ¹⁷ Ká'an nto vé, nee iña kadē kuení nto. ¿Vá'a ntu o é kué'é o diu'un xóo san nta'a ña tsiñu na'nu i ñuú Romá san ne, o ña'a? —ka'an ña.

¹⁸ Ntá tsi iní Jesús tsi dóo kinī o dé kuení ña iña ñá ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui ntaíto nteé nto ko, ntó'o e ntaéni nta'ví nto ña'a? ¹⁹ Nañē'e ntó ko diu'un e ntá'ví nto diu'un xóo nto —ka'an ña.

Xé'e ña ña ün diu'un é kōto nteé ña. ²⁰ Kaka'an Jesús ni ña:

—¿Xoó ntu nuu i é ntee í'a? ¿Xoó ntu diví í e ntee na'á san? —ka'an ña.

²¹ Ntāka'an ña:

—Íña ña tsiñu na'nu i ñuú Romá san —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Nakué'e nto nta'a ña tsiñu na'nu i san nee é kāduku ntée ña ne, nakué'e nto nta'a Xuva ko nēe é kāduku ntée ña di —ka'an ña.

²² Dā téku ña sá'a ne, koó dā kúdu'va ña. Ntaka ña ikān ne, kún'ú ña.

Ntátsix'e ña saduceu te ntoto xtúku o tē xi'i o

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

²³ Ntuvia tsikán ne, xé'e ña saduceú san mí tuví Jesuu. Nā sá'a ne, ña ntóto xtuku o tē xi'i o, kuíni ña. Tsix'e ña Jesús:

²⁴ —Mastrú, ká'ān Muísee tsí te kúví uun ñatíi ne, ñá ni xíó í'xá ña ne, kuétsí e tánta'a ení ña ni ñadí'i kíi san vata koo é kōo í'xá ña kuenta iña ení ña. ²⁵ Vi'i a vé ne, ña ntoo ní'i ntí ne, xío ū'xe ñá'a ení ña. Í'xa nuu i san ne, tánta'a ña, ntá tsi xi'i ñá di'na dá kōo í'xá ña. Kidáā ne, tánta'a xtuku ení ña ni ñadí'i kíi san. ²⁶ Kuan o kúví nī ña é kuví ūví san di, nī ña é kuví ūní san, dā nte tánta'a ñadí'i kíi san nī ña é kuví ū'xe san. ²⁷ Dā xi'i ntí'i ña ne, kidáā ne, xi'i ñadí'i san di. ²⁸ Dukuān né, te ntoto xtuku o né, ¿Xoó ntu kuví nti'xe ñadí'i i é ū'xe ñá'a san? Tsí un ntí ntí ña tánta'a ní'i ña ña —ka'an ña.

²⁹ Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Ntádana nto, tsi ñá ini nto nté o kaka'an tú'un Xuva kō, ntē ñá ini nto e dóo ka'nu Xuva kō. ³⁰ Tsí te ntoto xtuku o ne, ña tánta'a ká ña'a, tē tií, te ñadí'i. Tsí vata ntāe ánje Xuva kō ntāe o e dukūn kán.

³¹ Kuenta iña í te ntoto xtuku o né, vāta ntu nakua'a nto mí kaka'an tú'un Xuva kō: ³² “Xu'ú ne, Xuva Ābraan, Xúva Ísaa, Xúva Jácoo san u”, ka'an ña. Xuva kō ne, ñá te Xuvā ñá xi'i san ña, tsí Xuvā ña ntantíto san ña —ka'an Jesús.

³³ Dā téku ña ntāñi ikān ne, koó dā kúdu'va ña nuu i é nañē'e ña ña.

Tū'un é dii ka ka'nu é kā'an Xúva kō é kāda ntaa o

(Mr. 12:28-34)

³⁴ Dā téku ña fariseú san tsí ña tuví nee iña é kúvi ka'an ñá saduceú san dá ka'an Jesús iña ñá ne, nátaká nuu ña fariseú san. ³⁵ Uun

ña'a, ña ini vá'a lei san ne, ito ntee ña Jesuu, kaká'an ña:

³⁶—Mastrú, ¿nee ntú tu'un e dii ka ka'nu é ká'an Xúva kó? —ka'an ña.

³⁷Kaka'an Jéssu ni ña:

—“Kuinama nto Tó'o nto Xuva ko kaní nima ntó, kaní é tduiña nto, kaní ù'xen diki nto.” Kuan ò ka'an Xúva kó. ³⁸Sá'ā e tú'ūn e dii ka ka'nu é dī'na kada ntaa o. ³⁹Dókó sá dadí ni tú'un é kuvi úvi san. Kaka'an: “Kuinama ntó ta'an nto vatā ó kakuinama míi nto kúñu ntó”, ka'an. ⁴⁰Te káda ntaa ntó ntuvi nuu i sá'a ne, kuan kōo kada ntaa nto un ntí ntí lei Muísee ni un ntí ntí tú'ūn e ntáka'an ña ka'an naa Xuva kó san di —ka'an Jéssu.

¿Xoó ntu i'xá i Cristu?

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹Dá ntōo ká ña fariseú san ne, ⁴²tsixe'e Jéssu ña:

—¿Nee iñá ntu ntádē kuení nto iñá Cristu, ña táxnuu Xuva kó? ¿Xoó ntu i'xá i ña? —tsixe'e ña.

Nantiko kōo ña fariseú san, kaka'an ña:

—I'xá ika Dávii ña —ka'an ña.

⁴³Kaka'an Jéssu ni ña:

—Te i'xá ika ñá ña ne, ¿nté kui kaka'an ntú Davii é Tó'o ña ña, vata ò xe'e Espiritū Sántū san ña é ká'an ña? Tsi ka'an Dávii kidaā:

⁴⁴Kaka'an Xúva ko nī Tó'o ko: “Kutúvín diñi kua'a ko é xntūn kó dá nté kúvi vii ú nī ña ntaínchu'vi o.” Kuan ò ka'an Dávii. ⁴⁵Te ká'an Dávii tsi Tó'o ña ña ne, ¿nté ntu koo ka'an ña tsi i'xá ña ña di? —ka'an Jéssu.

⁴⁶Nté uun ña ña ni kuvi nantiko koó ña nté uun tú'ūn. Nté ntūvi tsikán ne, ña ni ntío ká ña'a san tsixé'ē ká ña ña.

23

Dā tsi'í kuétsi Jesuu ña fariseu ni mastrú lei

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

¹Kidaā ne, kaka'an Jéssu ni un ntí ntí ña'a sán, nī ña ntántikin ña:

²—Mastrú lei san nī ña fariseú san ne, ntánaku'ā ña ntó nēe é ncho ka'an lei Muísee san, ³Dukuān ne, kini nto é ntáka'an ña

ne, vii nto vatā ó ntáka'an ña, ntá tsi ña vii nto vatā ó de ña, tsi ña ntáde ña vatā ó ntánaku'ā ña nto. ⁴Dōo ntátee tsiñu ña ña'a núu i e dōo ntíi tú'un e ña kutii ña'a san, ntá tsi mii ña ne, ña ntío ña tūn nta'a ña nté un siin. ⁵Un ntí'í e ntáde ña ne, ntáde ña vata koo é kīni ña'a san. Ntátsuve ña tūtú e dōo nī'í xteén ña ni ntá'a ña, tutu é ūve na'a tú'un Xuva kó. Ña tē nté kaa nani ntete du'nu ña. ⁶Ncho kuntōo ña mí'í e dii ka vá'ā ó vi'í viko sán ne, ncho kuntōo ña sia é ntōo un tsi nte núu i kan ini ukún kán. ⁷Ntio ña é ká'an ún ntí ntí ña'a ntiusi ni ña nú ā'ví kán ne, é ká'an ún ntí ntí ña'a tsi mastru ña ña.

⁸'Ntá tsi ña ku ka'an ña'a tē mastru ña nto, tsi uun tsi Mastru nto. Un ntí ntí ntó ne, ta'an nto. ⁹Ñá ku ka'an ntó Uva nto ni da xōo ka ña'a ñuxiví a, tsi uun tsi Uva ntó, ña é tuví e dukún kán. ¹⁰Ñá ku dá vá'a nto é ká'an ñá'a san e tó'o ña ntó, tsi mii tsi ú e Tó'o ntó, xu'u é nani ú Cristu. ¹¹Ntō'o é dii ka na'nu ña'a nto ne, kada tsiñu nto iñá tá'an nto. ¹²Ntō'o e ntáde na'nu ña'a nto ni tá'an nto ne, vii Xuva kó é nainu xuvi ntó. Ntō'o é ña ntáde na'nu ña'a nto ne, Xuva kó ta'xi ña é ntuna'nu ña'a nto.

¹³'Ntá tsi jntá'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i é ntáde nto. Tsi ntánakadí núu nto itsi mí kadé kú've Xuva kó. Nté mii ntó ña ntío nto é kuíta ntí'xin nto ne, nté ña ntaxé'e nto itsi é kuíta ntí'xin tuku ña'a, ña e dōo ncho kuíta ntí'xin.

¹⁴'jNtá'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i é ntáde nto. Ntánaki'í nto vi'í ñad'í kií san ne, dōo na'a ntáka'an ntá'ví nto vata koo é tēe xu'u nto e ntáde nto. Dukuān ne, dii dii ka ni'í nto é ntó'o nto.

¹⁵'jNtá'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i ntáde nto. Ña túvi mí'í é ña ká'in nto vata koo é vii nto é kuinti'xe kuān té uun kúdiñ ña'a vatā ó ntákuinti'xe nto. Kidaā, dá kakuinti'xe ña ne, ntáde nto é kúvi ña é dii dii ka kini kaa é divi ntó. Dadíi ká'in ntó ni ña dō'vi kan.

16 ¡Ntá'vi ide nto! tsí ntó'ó ne, vata ntáa ña kuāa ntáa nto, ña é dotō tsi kanañe'e tuku ña'a nté koo kī'in ña. Ntáka'an nto: "Tē xoó ña'a kakuni'i ña xūkūn sán ne, ñá tē neé kaidiá'vi. Ntá tsi te kakuni'i ña oro é naxe'e iní ukūn san ne, da mií é vií ña é káka'an ña", xkoó ka'an nto. 17 ¡Ña kuāa tuntu! ¡Nee iñá ntu é dií ka nuu á'vi: oro san ne, o xūkūn san é káde i e kúviko oro san? 18 Ntáka'an nto: "Tē xoó ña'a kakuni'i ña nāá san ne, ñá tē neé kaidiá'vi. Ntá tsi te kakuni'i ña doméní san é ntēku nú nāá san ne, da mií é vií ña é káka'an ña", xkoó ka'an nto. 19 ¡Ña kuāa! ¡Nee iñá ntu é dií ka nuu á'vi: doméní san ne, o nú nāá san mí káde i e kúviko doméní san? 20 Xoó ña'a é kakuni'i ña nāá san ne, kakuni'i ña nāá san nī é un ntí'í é ntekú nuu i kan. 21 Xoó ña'a é kakuni'i ña xūkūn san ne, kakuni'i ña Xuva kō di, tsí tó'o xūkūn san ña. 22 Xoó ña'a é kakuni'i ña é dukún kán ne, kakuni'i ña Xuva kō di, tsí ikán tuví ña, kadé kú've ña.

23 ¡Ntá'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei ni ña fariseu!, tsi úvi nuu i é ntáde nto. Tsi ntánakue'e nto nta'a Xuva ko uun ta'vi i é u'xi xuku mínū ngatsí, ni ánií, ni kōminú san, ntá tsi ña ntáde nto kuenta nee iña é dií ka nuu á'vi é káka'an lei san, mí káka'an é vií o é vā'a ní ta'an kō, é ntuntá'ví iní ko ña, é kuinti'xe ko Xuva kō. Ña xtúví mii nto é vií ntó tsikan, ntá tsi kantio é vií nto sá'a di. 24 ¡Vata ntáa ña kuāa ntáa nto é dotō tsi ntánañe'e nto tuku ña'a nté koo kī'in ña! ¡Ntó'ó ne, ntáka'an ntée nto ña'a, ña é ña kue'e nuu i é kīni kaa ntáde, ntá tsi divi ntó ne, dií dií ka kue'e kuétsi ntó!

25 ¡Ntá'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei ni ña fariseu! ¡Nté kui ata tásá xntu san ni ata kó'ó san ntánakate nto? Tsi iní i kán ne, dentu kue'en kuenta iña í e dóo dú'u nto, e dóo ntio nto é un ntí'í. 26 ¡Fariseu kuaa! Di'na nakate nuu nto tásá san ni kó'ó san di ne, kidáa ne, ntoo atá i di.

27 ¡Ntá'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei ni ña fariseu! Vata ntáa nú ñañá

é naxe'e dú'xe kuí'xin ata i ntáa nto. Dōo tí ntaa é koto o ne, ntá tsi iní i kán ne, ñu'u tsitu xiki tē'ú ni nūu i é dentū. 28 Kuān ntáa nto di, tsi dóo va'a nto, kuini ña'a san, ntá tsi dóo vete nto, tsi ñu'u tsitū nima nto é kīni kaa, e úvi nuu i ntáde nto.

29 ¡Ntá'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei ni ña fariseu! Ntáde vā'a nto ñañá ñá ka'án naa Xuva ko kídaa ne, ntántakutu nto ñañá ña'a, ña e dóo va'a ña'a san. 30 Ntáka'an nto: "Tē dí ni kántoo ntí ntuvi dá ntō uva iká ntí ne, ña ni xntí ntí ña é ka'nī ñá ña ntáka'án naa Xuva ko san." Kuān o ntáka'an ntó, kuān té ña ntáa. 31 É kuān o ntáka'an ntó ne, ntáka'an nto tsi i'xá ntí'xe nto ña é'ni ña ka'án naa Xuva ko san, tsí dé nī kue'en ñá'a nto di. 32 Ntó'ó ne, nantí'í ntó nēe e éni ntu'u uva ata ntó.

33 ¡Ntó'ó ne, vata ntáa i'xá e ña vā'a ntáa nto, vata ntáa tatá koo ntáa nto! ¡Nté ntu koo nakáku nto te ká'an Xúva kō é kī'in nto dô'vi kan? 34 Dukuān né, taxnúu ú ña ka'án naa ko mí ntoo nto, nī ña e dóo kī'in iní í, nī mastrú san. Iō ñá ne, ka'ní nto ña. Iō ñá ne, xntēe ntó ña ntiká krusi kan. Iō ñá ne, natii nuu nto ña xo'o má vi'í mi ntánataká nuu nto. Iō ñá ne, kadā xení nto ni ña da mí'í ká ñuú mí kī'in ña. 35 Kaxntēe na'a Xúva ko kuenta ntó kuenta iña un ntí'í ña é vā'a ña'a, ña é xi'í, uun tsi nté i'xá Adaán san, ñá nani Ábee, ña é ña ni ide núu i é kīni kaa ne, uun tsi da nté Zacaria, i'xá Berequia, ña e é'ni nto mé'ñū má vi'í mí kuviko ni nú nāa Xuva ko. 36 Nuu é ntaa i é káka'án u ni ntó tsi ni'í ña ntántoo vevii é ntó'o ña kuenta iña i é un ntí'í núu i sá'a.

Dā éku Jesuu kuénta iña ñuú Jerusaleen

(Lc. 13:34-35)

37 ¡Ña ntá'vi ide ntu nto, ñuú Jerusaleen! Kae'ní nto ña ntáka'án naa Xuva ko. Kaxé'e xuu nto ña é taxnúu Xuva kō é ká'an ñá ni ntó. Dóo kī'in itō ntio ko é nāteḡ ta'an ntí'í u nto vatá o kanatsi'í tsu'un san á i'xá ti má ntí'xin ti, ntá tsi ña ni ntio nto. 38 Kīnī nto ve, tsi ña kuntóo ká ña'a ñuú nto kán. 39 Tsi kaka'án

u ni ntó tsi nté uun itó ka ña kiní nto kó dá nté ká'an nto: “Dóo ka'nu ña'a, ña é vè'xí naa Xuva ko”, koo ka'an nto —ka'an Jéssuu.

24

Dá kak'a'an Jéssuu é nakatsin ña'a úkūn ñá Israeé san
(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Ntíi Jesuu má úkūn kán. Kué'én ká ña itsi kán dá xee ña ntántikin ña, ntáka'an ña e na koto ña úkūn sán e dóo vá'á o. ² Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ña:

—¿Ñā ntu ka'ni nto é un nti'i sá'a? Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntó, tsí ña tuví nté uun xuú é ódo nti'i ta'an vevii é ña nakatsin ña'a san rkontúvi —ka'an ña.

¿Nté ntu koo kuvi di'nā dá nti'i ñuxiví san?
(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Dá tūví Jesuu tí'i i é nani Ólivú ne, xée etsin ña ntántikin ña, tsíxe'e ña ña:

—Ká'an nto vè: ¿Amá ntu kuvi sá'á? ¿Nté ntu koo kuvi te xee ntúvi e nainu nto, te nti'i ñuxiví sa? —ka'an ña.

⁴ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Kuenta tsí vii nto e ña xoxo kaní nta'ví i nto. ⁵ Tsi dóo titín ña'a ka'an ña é diví ña é Cristu ña. Ka'an ña: “Xu'u é Cristú u”, koo ka'an ña. Ñá te da ña'a kaní nta'ví ña. ⁶ Tekú nto tsi é xio xio kakuvi du'xén. Ntá tsi koto nto tē ña ku'ví nto. Tsi kantio é kuān koo kuvi. Ntá tsi vata xée ntuvi e nti'i ñuxiví sa. ⁷ Tsi nāa uun ñuú ni tūku ñuu. Ña tsiñu na'nu i sá'á ne, naa ñá ni tūku ña tsiñu i. Kutamá ne, táan dá mí'i ká ñuu. ⁸ Te kúvi sá'á né, dá ve kaiñi ntu'u é ntó'o ña'a san.

⁹ Kidáa ne, ntada ñá nto kuenta ntá'a ña'a, ña é kadā xení ni ntó, é ka'ní ñá nto. Un nti'í nti'í ña'a san kune'u iní ña ni nto kuēnta iñá ko. ¹⁰ Ntuvi tsikán ne, dóo titín ña'a xtuví mii ña e ntákuinti'xe ña ko. Ká'an ntéé ta'an ña. Kune'u iní ña ni ta'an ña. ¹¹ Dóo titín ña'a ki'xi ña é ká'an ñá tsi naa Xuva ko kaka'an ña ne, ñá te da ña'a kaní nta'ví ña. ¹² Tsi dóo kukue'e é kīni

kaa e ntáde ña ne, xtuví mii ña é kákuinima ñá ta'an ña. ¹³ Ntá tsi xoó ña'a é kúti ña da nté tē nti'i ntuvi tsikán ne, nakáku ña. ¹⁴ Tú'ūn va'á iñá mí kadē kú've Xuva kō ne, ká'án ntodó ña'a dá kan'í ñuxiví, vata koo é kīni un nti'í nti'í ña'a. Kidáa ne, nti'i ñuxiví sa.

¹⁵ 'Uun ntuvi ne, kúvi vata ó ka'an Dáníee, ñá ka'án naa Xuva ko kídaa. Kiní nto tsí kuntitsi uun nuu i e dóo kīni kaa, nuu i é ña ntío kue'en Xúva ko, me'ñú i mí dóo kuikó san. (Xoó ntánakuā'a i né, na kī'in diki ña.) ¹⁶ Kidáa ne, ña ntántoo ñuú Judeá ne, na kūnu ña ki'in ñá nte xúku kán. ¹⁷ Xoó ña'a, ña ntoo da'na diki vi'i i kán ne, ñá kuné'é ña nuu ña má vi'i ña kán é ki'i ña iñá ña. ¹⁸ Xoó ña'a, ña é ñu'u mātú i kán ne, ñá kuné'é ña kínaki'í ña kutuun ña. ¹⁹ ¡Ntá'vi ide ñá ñu'u i'xá i ntuvi tsikán, ni ña e ntánatsitsi i'xá i! ²⁰ Kákan nto nta'a Xuva kō e ña kantío é kūnu nto ntuvi vi'xin, nté ntúvi dá ió dá'na. ²¹ Kidáa ne, un vá'a tsi nto'o ña'a san. Vata kīni ña'a e dóo nto'o ña nuu i é kīni kaa sá'a nte ntúvi é iñi ntu'u ñuxiví sa. Nté uun ito ka ñá kuan kōo kuvi di. ²² Tē ña nanti'i Xuva ko ntuvi tsikán ne, nté uun ña'a ña nakáku ña. Ntá tsi nainu Xúva ko ntúvi tsikan da xee dóo kakuinima ñá ña náakxnú ña.

²³ Te kākā'án uun ña'a ni ntó kídaa: “Koto nto, tsí i'a tuví Cristu”, o te kākā'án ña: “Ikán tuví ña”, ne, ñá ku kuinti'xe nto ña. ²⁴ Tsi ki'xi ña veté ne, ka'an ña tsí Cristu ña. Tuku ña veté san ne, ka'an ña tsí kaka'an ñá naa Xuva ko. Vii ña nuu i é kīni ña'a san ne, vii ña nuu i e dóo na'nu é kāni nta'ví ña ña'a san. Tē dí kuvi ne, un tsi nte ñá ntákuinti'xe i ko kaní nta'ví ña ña. ²⁵ Koto nto, tsi é di'na kākā'án u ni ntó é kuān koo kuvi. ²⁶ Dukuān né, te kākā'án ñá ni ntó: “Koto nto tsí tuví ña má kú'u kan”, ne, ñá ku ñe'nto. Te kākā'án ña: “Tuví ña má vi'i kán”, ne, ñá ku kuinti'xe nto. ²⁷ Tsi vatá ó kaxi'í nuu nté uun diñi i e dukún kán un tsi nté tuku diñi i kán né, kuan kōo xi'í nuu ka'nu ú ne, da née iní xnto nainu ú, xu'u é vēxkúvi i ñatíi. ²⁸ Dá mí'í ká tuví kúñu tē'ú ne,

ikān ntátaká nuu skuilú san.

Nté koo nainu Jesucristu

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33;
17:26-30, 34-36)

²⁹ Ura tsí i tē ntí'i e dóo ntánto'lo ña'a ntuvi tsikán ne, kuneé ngantii san; ntē ña xi'í nuu ká xoó san. Kó'xō kímī san e dukún kán ne, kantá nuu e dukún kán. ³⁰ Kidáā ne, ntii díto nuu i e dukún kan ña kó, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi. Kidáā ne, un ntíi ntíi ña'a ñuxiví sa ne, u'vī ña. Kiní ña tsi vé'xī ú, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi, mé'ñū viko é ñu'u e dukún kán. Kiní ña tsi dóo iō ntii kó, tsi dóo ka'nu u. ³¹ Taxnúu ú ánĵē kó e dóo ntii nakuēku ña trunpetá ne, natee ta'an ña ña'a, ña é nakaxnúu ú, dā mí'i ka mí'ntoo ña da kanīi ñuxiví sa.

³² Koto nto tun igū sán ne, kiní nto: Dá dā vé ute nta'a utun san, dá dā vé kakene xuku í ne, ini nto tsí dokó sa xee ntúvi ka'ni. ³³ Kuan kōo kuví dí te ini ntí'i nté nuu i tsikan. Kutuní nto tsí é ntítsi ntóe u xi'í nto. ³⁴ Nuú é ntaā i é kaka'an u ni ntō tsi ña kuví ña'a, ña ntántoo ntuvi sá'a, dā nté kuví ntí'i nuu i sá'a. ³⁵ E dukún kan ni ñuxiví sa ne, kuna, ntá tsi tú'un kó ne, ñá kunāa kue'en.

³⁶ Ntá tsi nté uun ña'a ñá ini ña neé ura kuví sá'a, nté ánĵe Xuva kō, ña ntoo e dukún kán, nté xu'u é I'xā ñá kó ñá ini u. Da mii Uvā kó ini ña.

³⁷ Vata ō kúvi ntuvi dá itúvi ña ata ika ko Noēe ne, kuan kōo kuví te nainú u di, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi. ³⁸ Tsi kidáā ne, ntuvi di'na dá nakuntéku ntute ñuxiví san ne, ntaé'xī ña ntáxi'i ña ne, ntatánta'a ña. Kuan ō dé ña da nté xee ntúvi é k'vī Noee íni arká san. ³⁹ Ná ni kutūni ña nté koo kuví ña da nté xee ntúte san é natavi núu ña un ntíi ntíi ña. Kuan kōo kuví te nainú u di, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi. ⁴⁰ Kidáā ne, uvi ñá'a ñatíi san ne, ntaítu ña. Uun ña kí'in ña ní kó ne, uun ña kutuví mii ña. ⁴¹ Úvi ñad'íi san ne, ntántiko ña. Uun ña kí'in ñá ní kó ne, uun ña kutuví mii ña.

⁴² Koto nto ve, tsi ñá ini ntó nee ntúvi, neé ura nainú u, xu'u é Tó'lo ntó ko. ⁴³ Ntá tsi kuenta tsí vií nto. Tē dí ini tó'lo vī'i san neé ura kí'xi ña

du'ú san niñú a ne, koo tú'vē ñá ne, ñá kué'é ña é ki'i dú'ú ña du'ú san ña ña. ⁴⁴ Dukuān ne, koo tú'vē nto ve. Tsi ura dá ña kantétu nto ne, ura í tsikan nainú u.

Ña é káde tsiñu vá'a ní ña é ña káde tsiñu vá'a

(Lc. 12:41-48)

⁴⁵ Xoó ña'a, ña kade tsiñu e dóo ini de ntáa ña, ña e dóo ki'in ini í ne, ka'an tó'lo ña é kuví kodo nuú ñá ña vi'i ña, é kué'é ña é ká'xí ña ntáde tsiñu ni'i ña te xee úra i. ⁴⁶ Nté kuí vá'a ní ña é kade tsiñu te káde ntaa ñá tē xee tó'lo ñá! ⁴⁷ Nuú é ntaā i é kaka'an u ni ntō tsi kué'e tó'lo ña é kūntee nta'a ña un ntíi ntíi ña ña. ⁴⁸ Ntá tsi te ña kade tsiñu san kiní kaa ña ne, kadé kuení ña te kukuíi ka tó'lo ña ne, ⁴⁹ kade xení ña ní ña ntáde tsiñu ni'i ña né, da mii kué'en tsi e ntáxi'i ntaé'xi ña ní ña kí'vi ni'i ñá ne, kidáā ne, da neé ini ñá naxee tó'lo ña ⁵⁰ uun ntuvi dá ña kantétu ña. ⁵¹ Kidáā ne, ta'xi tó'lo ña ñá. Ká'an ñá tsi ni'i ña é ntō'lo ña é káduku ntée ña vete. Ikān né, dóo kueku ña ne, naka'xí ka'ñi ña nú'u ña.

25

Kuenta ña úxi ñad'íi kuétsi

¹ Mí kadé kú've Xuva kō ne, vata kaa u'xi ñad'íi kuétsi é kué'en ni'í tun kantílin tun é kué'en tun é nāni'i ta'an tun ña da vé tánta'a san.

² Ú'un ña'a tún ne, ña túvi díki tun nté koo vií tun. Ú'un ña'a tún ne, dóo iō díki tun é vií tun. ³ Ta'nu é ña tuvi díki í san ne, dá kue'en ni'í tun kantílin tún ne, ña ni ídō tún asete. ⁴ Ntá tsi ta'nu ío díki í ne, odō tún tsá'a áseté tun ni kantílin tun. ⁵ Da ni kákuuii ña da vé tánta'a sán ne, kídí tun. ⁶ Dā kú dava ñúu ne, kaka'an ñá'a: “Koto nto tsi vé'xi ña da vé tánta'a san. Kue'en ntó te nāni'i ta'an nto ña”, ka'an ña. ⁷ Ná kuntāñí tun, un ntíi ntíi tun, vata koo é tsoo tú've tún kantílin tun. ⁸ Kidáā ne, ntáka'an tá'nu é ña tuvi díki í san ni tá'nu e dóo iō díki í san: “Tá'xi kudii nto áseche nto, tsí kanta'va míi kanchílin ntí”, ka'an tun. ⁹ Ntá tsi nantiko koó ta'nu ío díki í san: “Á chē ña xee tá'an ñá ntí che tá'xi ntí nto. Díi ka vá'a ó

che kuē'en ntó, kükuiñ nto iña mii nto nu á'ví kán”, ka'án tun. ¹⁰ Da nii kuē'en tún kükuiñ tun ne, kidáā xee ña da vé tánta'a san. Ta'nu é ió tu've i ne, kúkí'ví tun má ví'i kán mí kakúvi viko sán ne, nakādi tó'o ví'i sán xi'í san. ¹¹ Dā rkontúvi ne, xée tā'nú nguú sán ne, ntáka'án tun: “¡Nakaán nto xi'í nto, tó'o ví'i!” , ka'án tun. ¹² Ntá tsi kaka'an tó'o ví'i san: “Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntó, tsí ña iní u nto”, ka'an ña —ka'an Jesús.

¹³ Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Kuntōo tú've ntó ve, tsí ña ini nto nee ntúvi, neé ura é naínú u.

Kuenta iña diú'un

¹⁴ 'Mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa uun ña'a kaa, ña é dā ve ki'ñ tuku ñuu. Kāna ña ña ntáde tsiñu iña ña ne, xé'e ña é kuēnta víi ña iña ña.

¹⁵ 'Xé'e ña ūun ña kade tsiñu san u'un mii diu'ún san. Uun ña'a ña né, uvi míil. Ña kuvi ūni san ne, xé'e ña ña ūun míil. Xé'e ña é un é un ña vata tsi kaa kutíi ña kuenta víi ña. Kidáā ne, kué'en ña. ¹⁶ Ña é ni'í i u'un míil sán ne, ura tsí i kue'en ña ne, dé tsiñu ni'í ña é u'un míil sán ne, ní'i ka xtúku ña u'un míil ka. ¹⁷ Kuan tsi o dé ña é ni'í i uvi míil sán di. Ní'i ká xtúkú ña uvi míil ká di. ¹⁸ Ntá tsi ña é ni'í i uun míil sán ne, éte ña xavi ne, í'xi ña diu'un tó'o ña.

¹⁹ 'Dā kú na'a ne, nāxee tó'o ña ntáde tsiñu san ne, nadita ña kuenta. ²⁰ Ña é ni'í i é u'un míil sán ne, nāxee ña ne, nākué'e ña tó'o ña ū'un míil ká xtúku é ni'í ña. Kaka'an ña ni tó'o ña: “É ū'un míil e tá'xi nto kó ne, i'a ni'í xtuku ká u u'un míil ká iña nto”, ka'an ña. ²¹ Kaka'an tó'o ña ni ña: “Dōo vá'a o den, e dén ntaan. Tsi da xe dén ntaan un siin e tá'xi ú o ne, kué'e ká xtuku tá'xi ú o é kadān ku'ven. Kí'xin ní kó, kutúvin dínin ní ko”, ka'an ña. ²² Ña é ni'í i uvi míil sán ne, nāxee ña di. Kaka'an ña ni tó'o ña: “É ūvi míil e tá'xi ntó kó ne, i'a ni'í ká u uvi míil ká xtuku, é ni'í ko”, ka'an ña. ²³ Kaka'an tó'o ña ni ña: “Dōo vá'a o dén, e dén ntaan.

Tsi dén ntaan é un siin e tá'xi ú o ne, kué'e ká xtuku tá'xi ú o é kadān kú'ven. Kí'xin ní kó, kútúvin dínin ní ko”, ka'an ña. ²⁴ Ña é ni'í i uun míil sán ne, xée ña di. Kaka'an ña ni tó'o ña: “Iní u tsi dōo diin nto. Katava nto mí ña ni í'xi nto ne, kata'vi nto mí ña ni itu nto. ²⁵ Dukuān ne, ū'ví ko ne, ixkú'xi ú diu'un nto. U'un nto diu'un nto”, ka'an ña. ²⁶ Ntá tsi kaka'an tó'o ña ni ña: “Dí'vin né, dōo kini iden, dōó du'xen ō. Inin tsí katává u mí ña ni í'xi ú ne, kata'ví ú mí ña ni itu u. ²⁷ ¿Nté kui ña ni xtúvin ntun diu'ún ko mí kue'nu í'xá i, vata koo é te ntiko kóo u ne, nani'í ko diu'ún ko ni í'xa i?”, ka'an ña. ²⁸ Kidáā ne, kaka'an ña ni ña ntoo ikān: “Naki'í nto é uun míil é ni'í ña ne, kué'e nto ña é ni'í i u'xi míil san. ²⁹ Tsi da xóó ka'ña'a é ió iña ña ne, ní'i ká ña; kukuika ña. Ntá tsi ña é ña kué'e ió iña i ne, naki'í ká ña é ió iña ña. ³⁰ Ña é ña vá'á ó kade tsiñu sán ne, kiñu'u nto ña kí'í kán mi dōo nee. Ikān né, dōó kueku ña ne, ka'xi ka'ñi ña nú'u ña”, ka'an ña.

Nté koo xntekú kú've Xuva kō iña ña'a dá kanú ñuxiví sa

³¹ 'Tē naínú u, xu'u é vēxkúví ú ñatíi ne, dōó ka'nu ña'a u. Kí'xi ú ni ūn ntíi ntíi ánjē kó ne, kutúvi u nú tēu ko e dōo ka'nu u. ³² Nataká nuu un ntíi ntíi ña ñuxiví san nuú ko ne, tsoo xio ú ña, é un é un ña, vatā ó katsoo xio paxtú san ndi'u ña ni lē'ntu ña. ³³ A le'ntú san ne, tsoo ú ti diñi kua'a kó ne, ndi'u san ne, tsoo ú ti diñi datsin ko. ³⁴ Kidáā ne, xu'u é Rei ú ka'án u ni ña ntoo diñi kua'a ko: “Kí'xi nto, tsi dōo ntio Úva kó nto. Kuntōo nto mí kadē kú've Xuva kō tsi é ió tu've iña nto un tsi nte dí'na dá de kú've ña ñuxiví san. ³⁵ Tsi dá kákin kó ne, ta'xi nto é ká'xi u. Dā itsi ko ne, ta'xi nto é kō'o u. Kuān te xio ñuu vé'xi ú ne, dōo diñi nto é kutúvi u ni ntó. ³⁶ Dá kantíi u ne, ta'xi nto doo é kunūu u. Dá nchokuví u ne, íxkoto ni'ni nto ko. Dá inuu kutu ú ne, íxkoto ni'ni nto ko”, koo ka'án u. ³⁷ Kidáā ne, ká'án ña é vá'á ña'a san ní ko: “¿Amá ntu ini nti e kákin ntó ne, tá'xi nti é ká'xi nto? ¿Amá ntu ini nti e itsi ntó

ne, tá'xí nti é kō'o nto? ³⁸ ¿Amá ntu ini nti é xio ñuú ve'xi nto ne, tá'xí nti mí kutuví nto? ¿Amá ntu ini nti é kantí'nto ne, tá'xí nti doo é kunūu nto? ³⁹ ¿Amá ntu ini nti é nchokuví nto, o nuu kutu ntō ne, ixkóto nī'ni nti nto?", koo ka'an ña. ⁴⁰ Kidáa ne, xu'u é Reí u ne, ká'ān ú ni ñā: "Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō, tsí da kuān ó de nto ni tá'an nto, ña é díi ka dutsi ne, vata te xū'u kuán o de nto nī ko", koo ka'án u.

⁴¹ Kidáa ne, xu'u é Reí u ne, ká'ān ú ni ña ntoo díi datsin kó: "Kunu nto nuú ko, ña kini ntaā. Kue'ēn nto mí kai'xi ñú'u ntii dañu ntūvi, é de kú've u iña tó'o é ña vā'a san nī ánje ī. ⁴² Tsí dā kákin kó ne, ña ni tá'xi ntō é ká'xí u. Dā itsí ko ne, ña ni tá'xi ntō é kō'o u. ⁴³ É xīo ñuú vé'xí ú ne, ña ni tá'xi ntō mí kutuví u. Íntí u ne, ña ni tá'xi nto dōo é kunūu u. Nchokuví u ne, inuu kutú ú ne, ñā ni íxkoto ní'ni nto ko", koo ka'án u. ⁴⁴ Kidáa ne, tsixe'le ñā'a sán ko: "¿Amá ntu kákin ntō? ¿Amá ntu itsi nto? ¿Mí'i ntū é xio ñuú ve'xi nto? ¿Amá ntu kantí'nto, o é nchokuví nto, o inuu kutu ntō ne, ña ni xntíi ntí nto?", koo ka'an ña. ⁴⁵ Kidáa ne, ká'ān ú ni ñā: "Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō, tsí te ña ni xntíi nto ta'án nto, ña é díi ka ntā'ví san ne, ña ni xntíi nto kó dí", koo ka'án u. ⁴⁶ Kidáa ne, kí'in ñā mí nī'i ña é nto'o ña ntii dañu ntūvi. Ntá tsi ña é vā'a san ne, kuntuo ña ni Xuva ko ntii dañu ntūvi —ka'an ña.

26

Dā ntúkū nuu ini ña nté koo tñin ña Jesuu

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Dā kúvi ká'an Jesuu sá'ā ne, kaka'an ñā nī ña ntántikin ña:

² —Ini nto tsí uvi ntúvi ve xee viko dá nātavá Xuva kō ña Israee ñuú Egitō. Kidáa ne, xu'u é vèxkúvi ú ñatíi ne, ntada ñā kó kuenta ntá'a ñā'a san é naxnteē ñā ko ntiká krusi kan —ka'an ña.

³ Ntúvi tsikán ne, nataká nuu tó'o dutú san ni ñatā san má vi'i ká'nu dutu ñā odo nūu, ñā naní Caífaa.

⁴ Nátíin ña ni tá'an ña nté koo tñin xu'u ñā Jesuu é ká'ní ña ña. ⁵ Ntá tsi ntáka'an ña:

—Ñá vīi o mé'ñū vikó san vata koo é ña kudíin ñā'a san ni kō —ka'an ña.

Dā da'ví ñadí'í san cho'o vídin díki Jesuu

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Dā tūvi Jesuu ñuú Betania, má vi'i Simuun (ñā é kánakó'xo kúñu ī kídaā) ne, ⁷ xéé uun ñadí'í mí tuví ña, ni'i nta'a ña ūun xuxu cho'o vídin e dóo nuu á'vi. Dá'vi ña díki Jesuu chó'o vídin san da tūvi ña nú mēsa kan. ⁸ Ntá tsi kudíin ña ntántikin ña da ini ña ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui doto xntu kanatívi ñā cho'o vídin san? ⁹ Tē dí ni díko ñā né, dóo kue'é diu'un ní'i ña. Kidáa ne, kuví kue'le ña diu'ún san ñā ntā'vi —ka'an ña.

¹⁰ Ntá tsi tékú Jesuu nee iña ntādē kuení ña ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Ñá ku natēku du'xen ntó ña, tsí nuu i é vā'a kade ña nī ko. ¹¹ Ña tūvi nté uun ntúvi é ña kuntuo ña ntā'ví san ni ntō, ntá tsi xu'u ne, ñā nā'a ka kutuví u ni ntō. ¹² Dā dá'vi ña kúñu kó cho'o vídin san ne, kaxtúvi tu've ñā ko é kuntu'xí u. ¹³ Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí dá mí'í ká e ntáka'an ntódo ña tū'un va'a san kuenta iñā kó kaniñ ñuxiví sa ne, ká'an ñā'a nté o dé ñadí'í sa'a ne, naka'an ña ñā —ka'an Jesuu.

Dā díko Júda Jesuu

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴ Kidáa ne, uun ñā'a ñā é uxuvi ñā'a san, ñā naní Júda Iscārioté ne, kué'en ñā mí ntoo tó'o dutú san, ¹⁵ kaka'an ñā ni ñā:

—¿Nté ntu kaa ta'xi nto kó te ntāda ú kuenta Jesuu ntá'a nto? —ka'an ña.

Xé'le ña ña ōko u'xí diu'un kui'xín ne, ¹⁶ nté ūra tsikan ntúkū nuu ini ña nté koo ntada ña kuenta Jesuu.

Dā é'xi dadíi Jesuu ni ñā ntántikin ña

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷ Dā kíi ūun vikó da nātava Xuva kō ña Israee ñuú Egitō sán ne, xéé

ña ntántikin ña mí tuví Jesuú ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'i ntū ntio nto é xtūví tu've nti é ká'xi ntó iña vikó sá'a? —ka'an ña.

¹⁸ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Kue'ën ntó ñuú Jerusaleen, nú vi'i ña tsikán ne, ká'an nto ni ña: “Kaka'an Mástru san: É dokó sa xee ura iñá ko. I'a nú vi'i nto kán ka'xi u iña vikó san nī ña ntántikin ko”, koo ka'an nto —ka'an Jesuu.

¹⁹ Kuan ō dé ña ntántikin ñá vata ō ka'an ñá ne, ikan xtūví tu've ña é ká'xi ñá iña vikó san.

²⁰ Dā kuāā ne, íntōo dadii Jesuu ní uxuvi ñá'a, ña ntántikin ña. ²¹ Da ntaé'xi ña ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Nuu é ntaā í é kaka'án u ni ntō, tsí uun nto ne, díko ntō ko —ka'an ña.

²² Ñá tē nté kaa íntoo nta'xa ña ne, é un é un ña ntátsixe'e ña ña:

—¿Vá divi ntū u, Tó'ō? —ka'an ña.

²³ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Ña é dadii tsi xnuu ntó'o tañú'u i ini ko'ó san nī kó ne, divi ña e díko ñá ko. ²⁴ Xu'u é vëxkúví ú ñatíí ne, kuví u vatā ó uve na'a tú'un Xuva kō, ntá tsi ntá'vi ide ña é díko ko. Díi ka vá'a ó tē dí ña ni kaku ña —ka'an ña.

²⁵ Júdā, ña é díko ñá ne, tsixe'e ña:

—¿Vá xū'ú ntu, Tó'ō? —ka'an ña.

Kaka'an Jesuu ni ña:

—Kuān ó kaka'an —ka'an ña.

²⁶ Da nī ntaé'xi ñá ne, kí'i Jesuu tañú'u sán ne, naku'é'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, kátsin dava ña ne, xé'e ña ña ntántikin ñá, kaka'an ña:

—Kí'i ntó, ka'xi nto. Sá'a ne, kúnū kó —ka'an ña.

²⁷ Kí'i ña e'xin sán ne, naku'é'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, xé'e ña ña, kaka'an ña:

—Ko'o nto, un ntíi ntíi ntó, ²⁸ tsi sá'a ne, níñi ko é xé'e u xu'u kó é káti ú kuenta iña dóo títin ña'a san vata koo é nakate Xuva kō kuetsí ña. ²⁹ Kaka'án u ni ntō tsí ña ko'ó ka ú ntute tinti'ó sa dá nté ko'ó dadii ú ni ntō ntute tinti'ó xéé san mí kadé kú've Xuva kō —ka'an Jesuu.

Dá kakā'an Jesuu tsí ka'an Pedru tsí ña ini ñá ña
(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰ Dā kúví íta ña nchu'un iña Xuva kó ne, ntíi ña, kue'en ña xuku Olívu.

³¹ Kidáā ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Un ntíi ntíi nto kunu nto kó niñú ve. Tsi kuān ó uve na'a tú'un Xuva kō é kaka'an: “Ka'ní u paxtú san ne, kaka xaa un ntíi ntíi a le'ntu san”, ka'an tú'un Xuva kō. ³² Ntá tsi te ntoto xtuku ú ne, kí'ín ú, kodo nūú u ñuú Galilea —ka'an ña.

³³ Pedrú ne, kaka'an ñá ni Jesuu —Kuān té un ntíi ntíi ñá kunu ña nto ne, ñá kuan koo víi u —ka'an Pedru.

³⁴ Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña.

—Nuu é ntaā í kaka'án u ni ō tsí niñú ve ne, dí'na dá kána lí'xí sán ne, é uni íto ka'an tsí ña inín ko —ka'an Jesuu.

³⁵ Kaka'an xtúku Pedru ni ña:

—Kuān te kuví u ni ntō ne, ñá ká'án u e ñá iní u nto —ka'an ña.

Kuan ō ka'an un ntíi ntíi ña ntántikin ñá dí.

Dá kūka'an ntá'vi Jesuu má utun mí é nani Getsemānii

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶ Kidáā ne, kue'en ní'i Jesuu ña mí é nani Getsemānii. Kaka'an ñá nī ña ntántikin ña:

—Kuntōo nto í'a, na kí'ín u da'a san, kika'an ntá'ví u —ka'an Jesuu.

³⁷ Ntēka ña ntuvi í'xá Zebedeú san nī Pedru. Dōo kúnta'xa iní ña. Dōo dé kueni ña. ³⁸ Kidáā ne, kaka'an ñá nī ntuni ñá'a san:

—Dóko sá ña kutíi u e dóo nuu nta'xa nimá ko. Kuntōo nto í'a ne, kuntitō ntó nī ko —ka'an ña.

³⁹ Kué'ën ká ña un sīn ne, nakani íti ña da nté tantéé xteen ña ñu'u kán ne, dá kakā'an ntá'ví ña, kaka'an ña:

—Ūvá, te kúvi né, tá'xi nto é ña nto'ó ko. Ntá tsi ña te é ntio mii ko, tsí nté koo é ntio nto —ka'an ña.

⁴⁰ Nāxee ña mí ntoo ña ntántikin ñá ne, ntákidi ña. Kaka'an ñá nī Pedru:

—¿Nté uun urá ntu ña ni kutii nto kuntito nto nī ko? ⁴¹ Kuntito nto ne, ka'an ntá'ví ntó vata koo é ña víi

nto é kīni kaa. Nima ntó ne, ncho vii é vā'a, ntá tsi kúñu ntō ne, ñá kākutíi i —ka'an ña.

⁴² Dā kúvi uvi íto kue'en ñá kúka'an ntá'ví ña ne, kaka'an ña:

—Uva, tē ña kuvi kuíta nti'xin sá'á é ña nto'ó ko ne, na kuān koo kuví vatā ó ntio nto —ka'an ña.

⁴³ Dā náxee xtúku ña ne, ntákidi xtuku ntuni ñá ntántikin ña, tsí kantadí mii ntuxnūú ña ma'na. ⁴⁴ Tsoo mii xtúku ña ña ne, dá kuē'en ñá, kaka'an ntá'ví xtuku ña é kúvi uni íto. Kuan tsi o kaka'an ntá'ví xtuku ña. ⁴⁵ Kidáa ne, naxee xtuku ña mí ntoo ña ntántikin ña ne, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Ntá kidi dúkuan ntu ntō? ¿Ntoo da'na ntu nto? Koto nto tsi e xée ūra í ve é xu'u é vēxkúvī ú ñatíi ne, ntada ña ko kuenta ntá'a ña kīni ntáa san. ⁴⁶ Nakuntáñī ntu, kí'in ō, tsi é xee ña é dikó ko —ka'an ña.

Nté ō tñn ña Jesuu

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Da ñi kaka'an dúkuan ña ne, xée Júdā, uun ña'a ña é uxuvi ñá'a san. Ñá tē nté kaa ña'a ntéka ña, ña odo káa ni ūtun. Vé'xi ña kuēnta iña tó'ō dutú san ni ñatā san. ⁴⁸ Ña é diko ñá ne, é ká'an ñá ni ñá'a san:

—Xoó ña'a, ña é ka'xí u xu'u i ne, ñi ña tñn nto ña —ka'an Júdā.

⁴⁹ Ura tsi i xee ña mí tuví Jesuu, kaká'an ña:

—So'ō ntō dá, Mastru —ka'an Júdā.

Ne, ē'xí ña xu'u ña. ⁵⁰ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Viin nee iña é vē'xin é viin —ka'an ña.

Kidáa ne, xée ñá'a sán ne, tñn ña Jesuu é kí'in ni'í ña ñá nuu ña tsiñu na'nu i san.

⁵¹ Uun ña'a, ña ntántikin Jesuu ne, tāvā ña káa ña ne, ē'ní ña ña kade tsiñu iña dutu ñá odo nūú san. Nákuítá tu'un ña lo'xo ña. ⁵² Kidáa ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Nāxnūu vá'an káa o. Xoó ña'a é naā ñá ni káa ne, káa kuví ni'í ñá di. ⁵³ ¿Vá ña kuvi ntu ká'an ú ni Uvā kó, kuiní nto ne, ura dú'va tsi i táxnūu ña uni diko u'xi míil ánje ña? ⁵⁴ Ntá

tsi tē dí kuan kōo ne, ¿nté ntu koo kuntaa vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō é da mii é kuān koo kuví? —ka'an ña.

⁵⁵ Ura tsíkán ne, kaka'an Jesuu ni ñá'a san:

—¿Vē'xí ntu nto é tñn nto uun ña du'u, é kuan o odo ntō káa nto ni ūtun san é vēxtñn nto ko? Utén utén tuví u má ūkún nto kán ne, ña ni tñn nto ko. ⁵⁶ Ntá tsi kuan kōo kuví vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō, vata koo é kúntaa é káka'an ñá ka'an naa Xuva ko kídāa —ka'an Jesuu.

Un ntñ ntñ ña ntántikin Jesuu ne, inu ña ne, xtuví mii ña ña.

Dā ntisí me'ñu Jesuu nūu dutu ñá odo nūú san

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Ña e tñn Jesuu ne, kue'en ni'í ña ña mí tuví dutu ñá odo nūú san, ñá nani Caífaa. Ikān ntoo mastrú lei ni ñatā, ña ntādē kú'vé san di. ⁵⁸ Ntá tsi ntikin íka Pedrú san ña dá ntē xee ña nu kí'i kán nú vi'í dutu ñá odo nūú san. Kúkí'ví ña iní i kán né, ikān itúvi ña ni sntadún san vata koo é kōto ntodo ña nté koo kuví Jesuu.

⁵⁹ Dutu ñá odo nūú san ni ūn ntñ ntñ ña tsiñu i sán ne, ntuku ñá ña é dá'ví dovete ata Jesuu, vata koo é ká'an ña é na kuví ña. ⁶⁰ Ntá tsi kuān te tñn ña vete xee ña ne, ñá tē kuédadii ni ká'an ñá vata koo é kué'é ña ña doxi'í san. Kidáa ne, xée ūvi ñá'á ne, ⁶¹ ntáka'an ña:

—Ñatíi sa'á ne, kaka'an ña: “Kuvi nanūu u xúkun Xuva kō sán ne, ūni ntūvi tsí naxntisi xtúku u”, ka'an kú ña —ka'an ñá'a san.

⁶² Nákuñtisi dutu ñá odo nūú san ne, kaka'an ña:

—¿Ña tuvi ntu é nantiko koō nto? ¿Nee iña ntu sá'á é ntáka'an ñá'a san iña nto? —ka'an dútu ñá odo nūú san ni Jēsuu.

⁶³ Ntá tsi nte un siin ña ni ká'an Jēsuu. Kidáa ne, kaka'an dútu ñá odo nūú san ni Jēsuu:

—Kaka'an u ni ntō nuu Xuva ko, ña kantito san, ka'an ntó ni kó tē Cristu ntí'xe nto, te I'xá Xuva ko ntō —ka'an ña.

64 Kidāā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—É kākā'an ntú ku nto. Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsi ví'i a vé ne, kiní nto ko, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi, te tuví u diñi kua'a Xuva kō, ña e dóo ntii iní í san. Kí'xi ú mé'ñū viko e dukún kán —ka'an Jēsuu.

65 Kidāā né, kūdiin dútu ñá odo nūú san ni ñā ne, ntata ña dōo ñá vatā xkoó ini ñā ne, kaka'an ña:

—¡Dōo kiní ó kaka'an ña tsí dadii ña ni Xuva kō! ¿Vá kántio ká ntu ko ñā'a, ña é ntada ntaa? É tekū nto tsi dóo kiní ó kaka'an ñá iña Xuva ko. 66 ¿Nté o kadē kuení nto? —ka'an ña.

Nantíko kōó ña nguīi san, ntáka'an ña:

—Iō kuetsí ña. Kuetsí é kuví ña —ka'an ña.

67 Kidāā né, tī'vi díi na nuu ñá ne, e'ní ña ña ne, xé'e nuu na vinuu ña.

68 Ntáka'an na:

—Ká'an ntō ve, Cristu: ¿Xoó ntu é'ni i nto? —ka'an na.

Dá kakā'án Pedru e ñá ini ñá Jēsuu

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

69 Kuan tsi ō itúvi Pedrú san nu kí'i kán. Xéé ūun ta'nu kade tsiñu nú ví'i dutú san mí tuví ña ne, kaka'án tun:

—Divi ntō né, dadii tsi kaika nto ni Jēsuu, ña vé'xi ñuú Galileá san —ka'án tun.

70 Ntá tsi núu un ntíi ntíi ña'a san kaká'an ña:

—Ñá íni u nee é kākā'an nto —ka'án Pedru.

71 Dā ntíi ña xí'i kán ne, é tūku ta'nu kade tsiñu ini tún ña ne, kaka'an tún nī ña ntāñi étsin san:

—Ña sá'á ne, dadii kaika ña ni Jēsuu, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'án tun.

72 Kaka'an xtúku Pedru e ñá ini ñá ña. Kaka'an ña:

—Ni Úva kō, ñá íni u ña sá'a —ka'an ña.

73 Dā ku e ví'i ne, xéé ña ntāñi san ne, ntáka'an ñá nī Pedru:

—Nuu é ntaā i é nto'o ne, kaduku ntée nto ña tsikan, tsí kaka'an ntó vatā ó kaka'an ña —ka'an ña.

74 Kidāā ne, kaka'an ña é na kue'é Xuva ko ñā é na ntō'o ñá tē ña nuu é ntaā i é kākā'an ña. Kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i, ñá íni ntí'xe ú ña tsikan —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i kána lí'xī san, 75 Kidāā né, naka'án Pedru é kākā'an Jēsuu ni ña: “Di'na dá kána lí'xī sán ne, úni íto ka'an e ñá inín ko”, ka'an ña. Kidāā ne, kīi Pedrú ne, ékú kue'en ña.

27

Dā ntáda ña kuenta Jēsuu ntá'a Pilatu

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

1 Dā tuví ne, un ntíi ntíi tó'ō dutú san ni ñatā sán ne, nātaká nuu ña é kākā'an ña é na kuví Jesuu. 2 Kí'ní ña ña ne, kue'en ní'i ña ña nūu Pílatu, ña tsiñu ka'nu i iña ñuú Roma.

Dā xí'i Júdā

3 Júdā, ña é diko Jēsuu, dā kútuni ña tsí kuví Jesuu ne, nātivi iní ña ne, ntāda xtuku ña kuenta é ōko u'xí diu'un kui'xín san nta'a tó'ō dutú ni ñatā san. 4 Kaka'an ña:

—Édé u kuetsí, tsí ña té nee é kini kaa ni idé ña é kuví ña —ka'an ña.

Ntá tsi ntáka'an ñá ni ñā:

—Ñá tē nee kuenta iñá nti. Kuenta iña míi ō —ka'an ña.

5 Été xaa Júdā sán diu'ún san má ūkún kán né, ntíi ña, kue'en ñá ne, nakué'ne mii ñá kúñu ña.

6 Ntá tsi nātaka tó'ō dutú san diu'ún san ne, ntáka'an ña:

—Dōo xíi kaa é xnūu o diu'un sá'a ini etun mí ñu'u é kaxé'e ña'a san doméni iña Xuva ko, tsí ñiñi é inuu á'vi sá'á —ka'an ña.

7 Édé kuení ña ne, ñii ña ñu'u iña ñá kade vá'a kídi nte'ú san mí kuntú'xí ña vé'xi xio ñuu. 8 Dukuān ne, kaka'an ñá Ņu'ú Ņiñi ñu'ú san un tsi nté vevii. 9 Kuan ō kúntaa vatā ō ka'an ñá ka'án naa Xuva ko kidaā, ñá nani Jerēmia, dá kākā'an ña: “Kí'i ña é oko u'xí diu'un kui'xín san, (divi xā'ví e ntáka'an ña Israeé san tsi ntá'vi ña iña ñá ne), 10 xé'e ñá diu'ún san é ñii ña ñu'u ña kade vá'a kídi sán, vatā ō ka'an Xúva ko nī ko.” Kuan ō ka'an ña.

Dā kantítsi me'ñú Jesuu nuu Pílatu
(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38) ña.

¹¹ Íntítsi me'ñú Jesuu núu ña tsiñu na'nu i ne, tsixe'e ña tsiñu i san ña:
—Divi ntō ne, ¿vá Rei iña ñá Is-raee ntú nto? —ka'an ña.

Kaka'an Jéssuu ni ña:

—É kaka'an ntú ku nto —ka'an ña.

¹² Da nñ ntátsi'i kuetsi tó'ō dutú san ni ñatā san ñá ne, ñá ni ká'an kué'en tsi ña. ¹³ Kidáā ne, kaka'an Pílatú san ni ña:

—¿Ña katéku ntu nto e dóo titín nuu i ntátsi'i kuetsi ña nto? —ka'an Pílatú san.

¹⁴ Ntá tsi nté uun tú'ūn ña ni ká'an ña. Koó dā kúdu'va ña tsiñu na'nu i san.

Dá kakā'an ña tsí kuví Jesuu

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

¹⁵ Dá kakuví viko sá'á ne, kanantíi ña tsiñu na'nu i san da xoó ka ña'a, ña ñu'u kutu san, ña é ntio ña'a san. ¹⁶ Ntuvi tsikán ne, nuu kutu uun ñatíi, ña é íni un ntíi ntíi ña'a, ñá nani Barābaa. ¹⁷ Dā nátaská nuu ña'a sán ne, kaka'an Pílatú san ni ña:

—¿Xoó ña'a ntu ntio nto é nantíi ú ña: Barabaá san ne, o Jéssuu, ña e ntáka'an ñá'a tsí Cristu ñá, ña vexnákakú nto? —ka'an ña.

¹⁸ Tsí ini ña é ña'a sán ne, done'u ini ntáda ña kuenta Jéssuu.

¹⁹ Da nñ tuví Pilatu kádē kú'vē ñá ne, taxnuu ñadi'i ña tu'ūn, kaka'an ña: “Ñá ku ki'nin nūun iña ñá sa'a, ña e dóo va'á ña'a san, tsi dóo kanto'o kó veyii e dóo kiní o kéní kó kuenta iña ña”, ka'an ña.

²⁰ Ntá tsi tó'ō dutú san ni ñatā san tsí'i ña diki ña'a san é na kákan ña é ntíi Barabaá san ne, na kuví Jesuu.

²¹ Kaka'an xtúku ña tsiñu na'nu i san ni ña:

—¿Xoó ntu é ntuvi ñá sa'á ntio nto é nantíi u? —ka'an ña.

Ntáka'an ñá'a san:

—jBarabaa! —ka'an ña.

²² Kaka'an Pílatú san ni ña:

—¿Nté ntu koo víi u ni Jéssuu, ña é ntáka'an nto é Cristu ña? —ka'an ña.

Un ntíi ntíi ña'a san ntáka'an ña:
—jNaxnteē ntó ña krusi! —ka'an ña.

²³ Kaka'an Pílatú san ni ñá'a san:
—¿Nté kui? ¿Neé ntu nuu i é kīni kaa é idé ña? —ka'an ña.

Ntá tsi díi díi ka ntii ntáka'an ña:
—jNaxnteē ntó ña krusi! — ntákachu'u ña, ntáka'an ña.

²⁴ Dā ínj Pilatú san tsí ña kuví víi ña, tsí e éni ntu'u ñá'a san kudiin ñá ne, kí'i ña ntute né, nta'a ña nuu ñá'á san. Kaka'an ña:

—Ña túvi kuetsí ko te kuví ñatíi sá'a. Mii nto ini nto nté koo víi nto ni ñá —ka'an ña.

²⁵ Un ntíi ntíi ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—Kuenta iña mí nti é kuví ñá, dívi ntí ni i'xá nti —ka'an ña.

²⁶ Kidáā ne, nantíi ña Barābaa, tsí kuan ō ntío ña'a san. Dā kuví natíi nuu ña Jesuu xo'ō ne, da táxnū ña ña é naxnteē ñá ña ntiká krusi kan.

²⁷ Kidáā ne, sntadun ñá tsiñu na'nu i san ne, kue'en ní'i ña Jéssuu má vi'i mé'ñu kán. Nataká nuu un ntíi ntíi sntadun, ñá ntōo ikān, mí tuví Jesuu. ²⁸ Nantíi ñá ña ne, xnū ña ña doo kue'e. ²⁹ Dēv'á ña le' é iñū né, xntekú ñá diki Jéssuu. Xni'ní ña uun chñn nta'a kua'a ña ne, ínchiti ña nūu ñá ne, da narkínteē ñá ña, ntáka'an ña:

—jNa kutúvi va'ā ntó, Rei iña ñá Israeel! —ka'an ña.

³⁰ Tí'vi díi ña nuu ñá ne, kí'i ña chñn é ní'i nta'a ña ne, da káni ña diki Jéssuu. ³¹ Dā kuví narkínteē ñá ña ne, náki'i ña doo kue'é san ne, naxnūu xtuku ña ña doo mii ña. Kidáā ne, kue'en ní'i ña ña é naxnteē ñá ña ntiká krusi kan.

Dā naxnteē ñá Jesuu ntikā krusi

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³² Dá kué'en ña ítsi kán né, tā'án ña uun ñatíi, ña vé'xi ñuú Cirene, ñá nani Simuun. Ède ña ña kuetsí é kuído ña krusi Jéssuu.

³³ Dā xee ña mí nani Gōlgota, é káni ntú'un Xiki Díki Ntixi ne, ³⁴ xé'e ña ntute tinti'o é kádaká rkave é

kō'o ña. Dā ito ntee ña ne, ña ni ntío ña ko'o ña.

³⁵ Dā kúvi naxnteē ñá ña ntiká krusi kán ne, nādikí sntadún san xoo é nī'i i doo Jesús, é un é un ña. Kuan ō dé ña vatá ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: "Kātsin daya ña doó ko. Nadiki ña xoo é nī'i i dú'nú ko", ka'an. ³⁶ Kidáa ne, íntōo ña é kuēnta víi ña ña ikān. ³⁷ Xnteē ñá uun ta'vi rkunū dīkí krusi kan é kaka'an neé kuetsi é idé ña. Ta'vi rkunū sán ne, kaka'an: "Ña sá'a ne, Jesuu, Rei iña ñá Israee", ka'an.

³⁸ Xnteē ñá uvi ña'a ña du'ú ntiká krusi kán ni ña ntuví tsikán di. Uun ña'a ña ne, diñi kua'a ña ne, uun ña'a ña diñi datsin ña. ³⁹ Da xōó ka ña'a, ña é ita ntí'xin ne, nārkínteē ñá ña, nakuíko ña dīkí ñá ne, ⁴⁰ ntáka'an ña:

—Ntō'o é kánakatsin nto xúkūn sán ne kanaxntitsi xtúku nto té kúvi ūni ntuví ne, jnakákú mii nto kúñu nto vé! Te nuu é ntaá i é I'xá Xuva ntí'xe ko ntō né, jnāntii ntee mii nto kúñu ntō ntiká krusi san! —ka'an ña.

⁴¹ Kuan ō dé tó'o dutú san, nī mastrú leí san, ni ñatā sán di. Nārkínteē ñá ña, ntáka'an ña:

⁴² —Ña sá'a ne, nakakū ñá tuku ña'a, ntá tsi ña kúvi nakakú mii ñá kúñu ña. Kaka'an ña tsi Rei iña ñá Israee san ña. Te ntíi ntee mii ña krusi san ve ne, kuínti'xe ntí ña. ⁴³ Kaka'an ñá tsi kakuínti'xe ña Xuva kō. Na nakákú Xuva ko ña ve, tē ntio ntí'xe ña ña. Tsi kaka'an ña é I'xá Xuva ko ñá —ka'an ñá'a san.

⁴⁴ Ña du'ú san é uve dadíi ña ni ñá ntiká krusi kán ne, nārkínteē ñá ña di.

Dā xi'i Jesús

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵ Kūneé da kaníi ñūxívi san da ká'ñu ntuví un tsi da nté kaeku uni kuáa. ⁴⁶ Ura tsikán ne, dōó ntii ka'an Jesús, kaka'an ña:

—Elii, Elii, ¿lama sabatani? (é kani tú'un: Xuvā kó, Xuvā kó, ¿nté kuí xtúvi mii ntu ntó ko?) —kuan ō ka'an ña.

⁴⁷ Tékú ña ntáñi étsin ne, ntáka'an ña:

—Kakana ña ñá ka'án naa Xuva ko kidaá, ñá nani Élia —ka'an ña.

⁴⁸ Ura tsí i kue'en ūun ña'a ne, koó da kañu ña, kúki'yí ña uun doo é xnuu nto'o ña ntídi íá né, xntekū ñá diki chíin sán ne, xé'e ñá é kō'o Jesuu. ⁴⁹ Ntá tsi ña nguíi sán ne, ntáka'an ña:

—Nakoo mii nto ñá. Koto o tē ki'xi Eliá san é nakakū ñá ña —ka'an ña.

⁵⁰ Kidáa ne, kachu'u ntáa Jesuú ne, xí'i ñá. ⁵¹ Ura dú'va tsi í ne, ntáta ntáa dōxi é rkaa iko íni ukun kan, nte dīki í un tsi nte xé'e i kán. Táan ne, ntáka xūú san. ⁵² Nakaan ñáña ñá'a sán ne, titín ña kuínti'xe i, ña é xí'i sán ne, ntōto ña. ⁵³ Ntíi ña nú ñáña ñá da ntóto Jesuú ne, kué'en ñá'a san ñuú Jerusaleen. Titín ña'a íni ña ña.

⁵⁴ Dā íni tó'o sntadún san ni ña ntōo ni'i ñá, ña ntáde Kuenta Jesús, tsí taán ne, dá íni ña kuán ō kúvi ne, koó dá kúdu'va ña. Ntáka'an ña:

—I'xá Xuva ntí'xe ko ña sá'a —ka'an ña.

⁵⁵ Titín ñadí'i, ña vé'xí nté ñuú Galilea, ñá ntántikin Jesús é xntíi ña ña ne, ntáñi ika ñá, ntaíto dítō ña. ⁵⁶ Maria Madálena ni María, dí'i Sántiau ni Josée san, ni dí'i I'xá Zebedeú san ne, ntáñi dadíi ña ni ñadí'i, ñá nguíi san.

Dā intú'xi Jesuu

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Dā kuáa ne, xé'e ūun ña kuika, ña ñuú Arimatea, ñá nani Jōsee, ñá kantíkin Jesús. ⁵⁸ Kué'en ñá mí tuví Pilatú ne, ntákan ñá kúñu Jesús. Kidáa ne, kaka'an Pílatú san é nakué'e ña ña. ⁵⁹ Nāki'i Josée san kúñu ñá ne, dá xnuu ta'án ña ña doo xee e dōo va'á ne, ⁶⁰ xnuu ñá ña íni ñáña mii ñá é dá ve éte nuu ña íni xúú san. Édí nuu ñá uun xuu ka'nu xí'i ñáña sán ne, dá ntaka ña. ⁶¹ Ntá tsi Maria Madálena ni Maria ñá uun sán ne, ñu'u ntee ña nú ñáña san.

Dā idé sntadún san kuenta nú ñáña Jesús

⁶² Téváa du'va tsi ntuví dá iō dá'na ne, nataká nuu tó'o dutú san

nĩ ña fariseú san mí tuvĩ Pilatú ne, ⁶³ ntáka'an ña:

—Ntánaka'an nti tsi ka'an ñá veté san dá kántito dukuan ñá tsi te kuvi unĩ ntúvi ne, ntoto xtuku ña. ⁶⁴ Dukuān ne, ká'an nto na nākadĩ va'ā ñá ñañā san da nté tē kúvi unĩ ntúvi, vata koo é ña kí'in ña ntántikin ñá ne, natava ña kúñu ñá. Kidáā ne, kuvi ka'an ñá ni ñá'a san tsi e ntoto tó'o ñá é xi'i ña. Díi díi ka kini kaa dovete sá'a é vata kaa dovete é ka'an di'na ña é ntoto ña — ka'an ña.

⁶⁵ Kaka'an Pílatu ni ña:

—Dikan ntāñĩ sntadun é kuēnta víi ña. Kue'en ntó ni ña, nakadĩ kutu ntó te kúvi víi nto — ka'an ña.

⁶⁶ Kué'en ñá né, nakadĩ kutu ñá ñañā san. Édĩ nuu ña xume ntíkō diñi i mí ntee tá'an xuú san ni ñañā san. Nū'u ntee sntadún san é kuēnta víi ña.

28

Dā ntoto Jesuu

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Dā ita ntí'xin ntuvi dá iō dá'na, dá tuvĩ é kuvi ūun ntuvi vité san ne, kué'en María Madālena ni María ñá uun san é kükoto ntodo ñá ñañā san. ² Kidáā ne, un vá'a tsi taan. Tsi ntíi uun ánje Xuva kō nte e dukún kán. Kí'xi ña, náxtixio ña xuú san ne, dā itúvi ntí'i ña. ³ Núu ñá ne, vata kaa dá kaxi'i núu kaa ne, kui'xin kue'en dóo ña vata katsi. ⁴ Ñá tē nté kaa u'ví sntadún san dá ini ña ña. Koó dā ntani'i ña ne, vata dí tē xi'i ña. ⁵ Ntá tsi kaka'an ánje Xuva ko ni ñadĩ'í san:

—Ñá ku u'vĩ nto, tsi iní u e ntánantuku nto Jesuu, ña intée ntiká krusi san. ⁶ Xóxō ña, tsi e ntoto ña vata o ka'an ña. Kí'xi nto, koto nto mí'i inúu ña ne, ⁷ Kué'en náne'e nto, kükoto ntó ña ntántikin ñá tsi e ntoto ña é xi'i ña. Dī'na ña kí'in ña é ntó'o ñuú Galilea. Ikan nāni'i ta'an nto ña. Sá'a tsi é kā'án u ni ntó — ka'an ánje san.

⁸ Ura tsi i ntáka ñadĩ'í san nú ñañā kán. Ú'vi ña, ntá tsi dóo diní ña di. Koó dā ntaínu ñá kue'en ña é ká'an ñá ni ña ntántikin Jesuu. ⁹ Da née ini tsi ña nāni'i ta'an ña Jesuu

ne, kaka'an ñá ntiusi ni ña. Kué'en etsin ñadĩ'í san mí ntísi Jesuu ne, ínchiti ña núu ñá ne, tiin nta'a ña dī'in ña, da ntáka'an ña e dóo ka'nu ña'a ña. ¹⁰ Kidáā ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Ñá ku u'vĩ nto. Kue'en ntó, kukoto ntó ta'an ko, na kí'in ñá ñuú Galilea ne, ikan kiní ñá ko — ka'an Jesuu.

Dovéte e ntáa sntadún san

¹¹ Da nii kué'en ñadĩ'í san itsi kán né, ió sntadún san é kué'en ña ñuú Jerusaleen, kúnakoto ñá tó'o dutú san un ntí'í é kúvi. ¹² Dā xee un ntíi ntíi ñatā san e kána ña ne, natíin ña ni ñá. Dóo kue'e diu'un xe'é ña sntadún san ne, ¹³ ntáka'an ña:

—Ká'an nto ni ñá'a san: “Xéé ña ntántikin ña niñú ne, kí'i dú'u ñá kúñu ña da nĩ ntákidi ntí”, koo ka'an nto. ¹⁴ Te tēkú tó'o ntó e ntáka'an ntó ne, ká'an ntí ni ñá vata koo é ña kué'e ña é ntó'o nto — ka'an ñá ni sntadún san.

¹⁵ Kí'i sntadún san diu'un san ne, ide ña vata o ka'an tó'o dutú san. Kuan tsi ó ntáka'an ñá Israeé san un tsi nté vevii.

Dā teé tsiñu Jesuu ñá ntántikin ña

(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49;

Jn. 20:19-23)

¹⁶ Kidáā ne, kué'en ū'xi in pustrú san ñuú Galilea. Kué'en ña xūku mí taxnúu Jesuu ña. ¹⁷ Dā ini ña ña ne, ínūu ini ña ña. Ntá tsi iō ñá é ña ni kuintí'xe ña te divi ntí'xe ña é Jesuu ña. ¹⁸ Xéé Jesuu mí ntoo ña ne, kaka'an ñá ni ña:

—É ta'xi Xuva kō é kadā kú've u un ntí'í é tuví ñuxiví a nĩ e dukún kán di. ¹⁹ Dukuān é káka'án u ni ntó é kue'en ntó kaniñ ñuxiví sa ne, ká'an nto vata koo é kuñti'xe ña'a san un ntíi ntíi ñuú san tú'un kó ne, nakútsi ntute nto ña kuenta iña Xuva ko, kuenta iñá ko, xu'u é I'xā ñá, ni kuēnta iña Espiritū Sántū san. ²⁰ Nakuā'a nto ñá na káda ntaa ña é un ntíi ntíi vatā o kaka'án u ni ntó, Kunūu me'ñu ú nto ntii ñuú ntúvi un tsi da nté ntí'i ñuxiví sa. Kuan tsi koo na kōo — ka'an Jesuu.

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Marcu

*Kaka'an ntódo Juaan Bautista
ñuu itsí kån*
(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17;
Jn. 1:19-28)

¹ Dukuån o iñi ntu'u e dóo vá'á ó kaka'an tú'un iña Jesúcristu, díví I'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kån.

² Nté ntúvi di'na uve na'a kaka'an Ísaia, ña é ka'án naa Xuva ko kídaā, tsí du'vá ó kaka'an Xúva ko ni I'xā ña:

Di'na taxnūu ú uun ña'a, ña é xtúví tu've itsi o,
ne, dá taxnūu ú o.

³ Uun tatsín ne, dōo ditó kaka'an ñuu itsí kån:
“Nākoó tú'vė ntó itsi va'a,
tsí e vé'xi Xuva kō”, ka'an,
ka'an Ísaia san.

⁴ Ña é taxnuu Xuva kō ne, díví Juaan, ña é kaika má kũ'u kan é kanakũtsi ntute ña ña'a san. Kaka'an ña é di'na natu'vi ña'a san kuetsi ña ne, dá kutsi ntute ña. Dukuån é kāda ka'nu iní Xuva ko ni ñā kuetsi ña. ⁵ Un ntíi ntíi ña ñuu Judea ni ñā ñuu Jerusaleén, dā xee ñā ne, natívi iní ña kuetsi ña ne, da itsi ntute ña nta'a Juaán san mé'ñu ntute ka'nu é nani Jōrdaan.

⁶ Dóo Juaán san ni ññ i'xi ña ne, ññi kameu kúvi. E iní é'xi ña ne, skunti; iní xi'i ñā ntúdín ñuñu. ⁷ Kaka'an ntódo ña ni ñā'a san:

—Vi'i a vé ne, xée uun ña'a ñatli, ña é dii ka ka'nu ña'a é xu'u. Nté ña té nee nuu á'vi ko é nākoó tixí u é nāntuté u nti'xen ña. ⁸ Xu'ú ne, kūdii ntute kadá'vi ú nto dá kanakũtsi ntute ú nto. Ntá tsi díví ña ne, Espíritū Sántū ta'xi ña nto é kunūu ña nima nto —ka'an Juaan.

Dā itsi ntute Jesuu

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹ Ntúvi tsikán ne, ntaka Jesuú ñuu mii ñā é nani Nazāree, é tuví ñuu Galilea. Xée ñā ni tuví Juaan. Juaán san ne, nakútsi ntute ña

Jesuu mé'ñu ntute ka'nu é nani Jōrdaan. ¹⁰ Kidāā né, dā ntíi Jesuu diñi ntute ka'nu san ne, iní ña tsí nákaan e dukún kan ne, ikān ntíi Espíritū Sántū san é vata kaa uun paloma é írkaá nuu dikí ña. ¹¹ Kaka'an tátsin Xúva kō nte e dukún kån:

—Divín é I'xá mii ko e dóo kakuinimá ko o. Nā te nté kaa diní nu nimá ko kuenta iña o —ka'an Xúva ko ni Jesuu.

*Ntío tó'ō e ña vá'á san é kō'xo
Jesuu nuu i é kñi kaa*

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² Espíritū Sántū sán ne, kue'en ní'i ña Jesuu ñuu itsí kån. ¹³ Úvi dikó ntúvi, úvi dikó niñu íka Jesuu ikān. Kaika ña mí ntaíka kití ku'u san. Ikān xée tó'ō e ña vá'á san ne, ntio i é kō'xo Jesuu núu i é kñi kaa. Ntá tsi xee ánjē san é kade ña ña kuenta.

*Eni ntu'u Jesuu kaká'an ntódo ña
ñuu Galilea*

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ Dā inúu kutu Juaan viútun sán ne, xée Jesuu ñuu Galilea, kaka'an ntódo ña, kaka'an ña nté kuån nte vá'á ó kadē kú've Xuva kō. ¹⁵ Kaka'an ña:

—E xée ūra í ve. Ña ná'ā ka dá kixkadā kú've Xuva kō. Dukuån né, natu'vi ntó kuetsi nto ne, kuinti'xe nto tú'ün é vá'á san —ka'an ña.

*Nāxaxnúu Jesuu kimi ña'a, ña
ntátava tsákā san*

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Kaika Jesuu diñi míni Galilea san ne, ikān nání'i ña Simuun ni ení ña, ñā nani Ándree. Ntánakuítá nuu ña xunu ña iní ntute san, tsí díví tsiñu ntáde ña é tsákā ntátava ña. ¹⁷ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Kuntikin ntó ko. Nā tává ka nto tsákā, tsí vi'i a vé ne, ká'an nto ni ūn ntíi ntíi ña'a é na ntúvá'a nima ña —ka'an ña.

¹⁸ Kidāā ne, ura tsí i tsoo mii ña xunu ña ne, dá ku'e'en ñā ni Jesuu.

¹⁹ Kūdii tsi ku'e'en Jesuú ne, nāni'i ta'an ña ni Sántiau ni ení ña, ñā nāni Juaan. Ntúvi ña é I'xá Zebedeu.

Ñu'u ña ni uva ña iní tun ntoō ñá, ntántavá'a ña xunu ña. ²⁰ Kidáa né, kána Jesuu ña é kuntikin ña ña ne, ura tsí i xtúvi mii ña uva ña nī ña ntáde tsiñu iña ña iní tun ntóo san, dá kué'en ñá kuntikin ñá Jesuu.

Uun ña'a, ñá nuu é ña vá'a nima i (Lc. 4:31-37)

²¹ Xée ña ñuu é nani Capērnau. Ntuví é ntoo kadin ña'a sán ne, kué'en Jēsuu má vi'i mi ntánataká nuu ña Israeé ne, eni ntu'u ña nakua'a ña ñá'a san. ²² Ña'a sán ne, dōo va'á kuini ñá da téku ña é kuān nte vá'a ó kaka'an Jēsuu. Ñá te ni kā'an ñá ni ña vatā ó kaka'an mastrú lei iña Xuva ko, tsi dóo iō ña é kā'an ña dá kanakuā'a ña. ²³ Tuví uun ña'a má ūkún kán, ña é nuu e ña vá'a nima i. Kaka'an ñá'tí san:

²⁴ —¿Nté kui kánateñu nuu nto ntí, Jesuu, ñá ñuú Nazaree? ¿Vēxká'ni ntu nto nti? Iní nti nto, tsí Xuva kō táxnū ña nto —ka'an ña.

²⁵ Ntá tsi de tí Jesuu ni é ña vá'a san, kaka'an ña:

—¡Ntiin i'a, tsí ña te iña o sá'á! —ka'an ña.

²⁶ Ide é ña vá'a san é xi'i mii ñatí san ne, dōo ntii kachu'u ntáa é ña vá'a san da ntí, kué'en. ²⁷ Kóo dá kúdu'va ña ntáñi san ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ña'a ntu ña sá'a e kúvi idé ña é nakūnu ña é ña vá'a san? Ña sá'a ne, e túku o kadē kú've ña. Kakatí ña kanakūnu ña é ña vá'a san. ¿Né ntu nchu'ún kanakuā'a ña kō? ¿ō nchu'ún xéé ntu, ne, nté kaa? —ka'an ñá'a san.

²⁸ Ura dú'va tsi i kūtuni un ntí ñá ñuú nta'vi san, ñuú e ntáduku ntée ñuú Galilea, nté ó dé Jesuu, tsí dóo ntáka'an ñá'a san.

Ntá'vá'a Jesuu ñuntí Sīmuun (Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Dā ntáka Jesuu mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, kué'en ní'i ña Santiau ní Juaan nú vi'i Sīmuun. Ikān tuví Andreé di. ³⁰ Kaka'an ñá'vi'i Sīmuun ni Jēsuu tsí etsin ñuntí Sīmuun. Tuví ntaa ña má vi'i ña kán, tsí ka'ni kaxé'e ña. ³¹ Kúki'vi

Jesuu má vi'i mí tuví ña ne, karkāa ña nta'a ña, náxntitsi ñá ña. Ura tsí i ntikó ña ka'ni. Kidáa ne, kué'en ña, kūkavá'a ña é kā'xi ña'a san.

Dōó titín ña nchokuvi ntavá'a Jesuu

(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³² Dā kuáa, da idó nuu ngántii sán ne, ñá tē nté kaa ña'a xee ña mí tuví Jesuu, xee ní'i ña ña nchokuví ni ñá é ñu'u é ña vá'a nima i. ³³ Un ntí ntí ña ñuu i san ne, ntáká nuu ña xi'i kan. ³⁴ Ñá tē nté kaa ña'a ntavá'a Jesuu da neé ka kui'i ntákuví ña. Nakūnu ña é ña vá'a san é ñu'u nima ñá'a san di. Ñá ni xé'é Jesuu itsi é kā'an é ña vá'a san xoo é dīvi ña, tsí e ña vá'a san ne, ini tsí l'xá Xuva ko ña.

Kaika Jesuu kanú ñuú Galilea, káka'an ntódo ña (Lc. 4:42-44)

³⁵ Té'vāá du'va tsi, dá ntikin ni'nī ká ne, nákuntitsi Jesuu, kué'en ña mí xoxó ña'a, tsí ntio ña é kunuu mii ñá é kā'an ñá ni Xuva kō, ña tuví e dukún kán. ³⁶ Sīmuun ni ñá ntoo ni'i ña ne, ixnantuku ña Jēsuu. ³⁷ Dā nání'i ña ñá ne, ntáka'an ña:

—Un ntí ntí ña'a san ntánantuku ña ntó —ka'an ña.

³⁸ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Xio ñuu é ntoo etsin i'a ki'in o ve. Ikān káka'an ntódo ū di, tsí dukuān é vē'xi u —ka'an ña.

³⁹ Dōo íka ña é un ntí'i Itsi ñuú Galilea. Kaka'an ntódo ña má vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san un ntí ntí ñuú san ne, nakūnu ña é ña vá'a san.

Dā ntavá'a Jesuu uun ña'a, ña kanako'xo kúñu i (Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰ Xée ūun ña'a, ña kanako'xo kúñu i, mí tuví Jesuu. Kanchiti ña, kaka'an ña:

—Tē ntio nto ne, kuví ntavá'a nto ko —ka'an ña.

⁴¹ Kidáa ne, ntunta'ví ini Jesuu ña. Tiin nta'a ña ña ne, kaka'an ña:

—Ntio ko. Ntuvá'an —ka'an ña.

⁴² Ura tsí i ntí'i kui'i san ne, ntuvá'a ña. ⁴³ Nataxñu Jesuu ñá ne, dōo ka'an ñá ni ña:

44—Ñá ku kā'an tsín ni ñá'a nté ò kúvi é ntuvá'an. Kué'én ve mí tuví dutú san, na kōto nteé ña o ne, dá nakué'en sintiá'vi nta'a Xuva kō tsi é ntuntoo kúñu o, vatá ó kaka'an Muísee é vīin. Dukuan kōo é kūtuni ñá'a tsí ntuvá'an —ka'an Jesús ni ña.

45 Ntá tsi ña ntuvá'a sán ne, kué'en ña itsi kán né, ikán éni ntu'u ña kaka'an ñá ni ūn ntí ntí ñá'a san nté ò dé Jesuu é ntavá'a ña ña. Dukuan ne, ña ni kúvi xee ditó ka Jesuu nté uun ká ñuu. Da mii tsí e íka ña mí xoxó ña'a. Ntá tsi dóo ki'in itsi ñuu vé'xi ña'a san é nataká nuu ña mí tuví ña é ntio ña kini ña ña.

2

Ntává'a Jesuu úun ña'a, ñá xi'i kúñu i

(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

1 Dá kútitiñ ntuvi ne, nāxee Jesús ñuu é nani Capērnau. Ura tsí i kūtuni ñá'a san é tuví ña uun vi'i. 2 Ñá tē nté kaa ña'a nataká nuu ña; ntē ña ni xee tá'an vi'i san é kuntōo ña má vi'i kán é kini ña é kaka'an ña. 3 Kidáa ne, xee kīmi ña'a, odo ña uun ña'a, ña xi'i kúñu i. 4 Ñá nī kúvi kuíta ntí'xin ña má vi'i mí tuví Jesuu, tsí ña te nté kaa ña'a ntáñi ña. Dukuan ne, kúxēe ña diki vi'i kan né, nákaán ña un siin dikí vi'i san mí tuví Jesuu. Mí kantíi ne, nákií ña chidó é nuu ña xi'i kúñu i san iní vi'i kán. 5 Dá iní Jesuu tsi ña odó ña xi'i kúñu i sán ne, nī kué'en ini ña ntákuinti'xe ña ne, kaka'an ñá nī ña nchokuví san:

—É ntōo kuétsi o vē, da' —ka'an ña.

6 Ió mastrú lei Xúva kō é ntōo ña ne, ntádē kuení ña: 7 “¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú ña sá'a? ¿Ña kaiko ñu'u ntu ña Xuva kō? Tsi xoxó ña'a ñuxiví sa é kúvi nakate ña kuétsi kō. Da mii tsi Xuva kō é kúvi vii ña”, dé kuení ña. 8 Kūtuni Jesús nté ò ntádē kuení ña ne, kaka'an ñá ni ña:

—¿Nté kui kuān ó ntádē kuení nto? 9 ¿Neé ntu e díi ka ña ví'xin kaa é ká'an u ni ña sá'a, te kuiní nto? ¿Ó ka'an ntu u: “É ntōo kuétsi o”, ó ka'an ntu u: “Nakuntísin, kuni'in

chido ò, kunú'ūn nú vi'i o kán”, koo ka'an u? 10 Ntio ko é na kūtuni nto tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, kúvi nakate u kuétsi ntō ñuxiví sa —ka'an Jesús ni mastrú lei san.

Kidáa ne, kaka'an ñá nī ña xi'i kúñu i san:

11 —Divīn é kaka'an u ni ò ne, nakuntísin, kuni'in chido ò, kunú'ūn nú vi'i o kán —ka'an Jesús ni ña.

12 Ura tsí i nakuntísin ña, náki'i ña chido ña ne, kúnú'ú ña nú vi'i ña kán. Koo dá kúdu'va ña'a san ne, nánú'u ñá iní ña Xuva kō, ntáka'an ña:

—Váta ūun ito kini o é kuān ó kakuví, é kántuvá'a ña'a san —ka'an ña.

Kāna Jesuu Lévi

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

13 Kidáa ne, kué'en xtūku Jesuu diñi míni Galilea. Dōo xee ñá'a san mí tuví ña ne, nakuá'a ña ña'a san.

14 Kué'én ká Jesuu itsi kán né, ikán nání'i ña uun ña'a, ñá nani Lévi, i'xá Alfeu. Tuví Levii nú vi'i mí kaído ña diu'un xōo ña ñuu Roma. Kaka'an Jesús ni ña:

—Kuntikín ko —ka'an ña.

Nakuntísin Levii ne, kué'en ña ni Jesús.

15 Uun ntuvi ne, tuví Jesuu nú vi'i Lévi, ntaé'xi ña. Ná te da díi ña ntaído diu'un xōo san ntōo ña nú mesa, ni ñá iō kuétsi i. Ikán tuví Jesuu ni ña ntini'i ña. Tsí ña te da díi ña'a san ntántikin ñá Jesuu. 16 Ntá tsi mastrú lei ni ñá fariseú san ne, iní ña tsí ntaé'xi dadíi Jesús ni ñá kini ntáa san, nī ña ntaído diu'un san ne, ntáka'an ñá ni ña ntini'i Jesús:

—¿Nté kui ntaé'xi dadíi ntu mastru ntó nī ña kini ntáa san, nī ña ntaído diu'un san? —ka'an ñá, tsixe'e ñá.

17 Tékú Jesús é ntáka'an ñá ne, kaka'an ñá ni ña:

—Ña'a é vā'á o ni i ne, ñá vādá ntio ña medíkū; tsí ña nchokuví tsi san é ntio ña medíkū. Xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ñá tē ña é vā'á san kanantukū u, tsí ñá iō kuétsi i san —ka'an Jesús.

Kaka'an Jesúsú iña é kuān xkoó ini ña é kuntoo ixu ñā
(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸ Ñā ntini'i Juaan ni ñā ntini'i ñā fariseú san ne, dukuān xkoó ini ñā é kuntoo ixu ñā. Xée ñā'a san, ntátsixe'e ñā Jesúsú:

—¿Nté kui ñā kuan xkoó ini ntú ñā ntini'i ntó é kuntoo ixu ñā vatā ó de ñā ntini'i Juaan ni ñā ntini'i ñā fariseú san? —ka'an ñā, tsixe'e ñā.

¹⁹ Jesúsú ne, kaka'an ñā:

—¿Vá kuvi ntu kuntoo ixu ñā'a, ñā ntóo viko mí katánta'a ñā'a, te tuví dukuan ñatíi, ñā tánta'a san? Ñā'ā, tsí ka'xí nti'i ñā. ²⁰ Ntá tsi tē xee úra i é ntaka ñā tánta'a sán ne, kidáā né, ió ntuvi é kuntoo ixu ñā.

²¹ 'Ñá tē doo xée san na xntéé nuu o doo tsude, tsí doo xée sán ne, kanatixi tē ntóo. Kidáā ne, ntátsin nti'i ne, díi díi ka kini koo kuvi. ²² Tē xnuu vá'a o ntute tinti'o xee iní ñā sán ne, ñá te ñāi ata kú'un, tsí ntata té kukáve. Uun ito tsí kunaá ntute tinti'o san ni ñā i sán di. Tsí ntute tinti'o xee san ne, kantio é kú'un iní ñā xēe —ka'an Jesúsú, kánañē'e ñā ñā.

Ntáksin ñā ntini'i Jesúsú xóko trigu ntúvi dá ió dá'na

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³ Ntúvi dá ió dá'na ne, kué'en Jesúsú ni ñā ntini'i ñā, itā nti'xin ñā mí kaa trigu san. Ñā ntini'i Jesúsú ne, kátsin ñā xoko trigu é ká'xí ñā. ²⁴ Iní ñā fariseú san é kuān ó de ñā ne, ntáka'an ñā:

—¿Nté kui ntáksin ntu ñā xoko trigu san? Ñá vá'a ó é kada tsiñu o ntúvi dá ió dá'na, tsi dóo xii kaa é kuān koo vii o —ka'an ñā.

²⁵ Ntá tsi kaka'an Jesúsú:

—¿Ñā iní ntú nto nté ó dé uvata ko Dávii da taan núu ñā ni ñā ntini'i ñā da kákin ñā? ²⁶ Tsí ki'vi ñā iní vi'i Xuva kō kidáā dá tuví dutu ñā odo núu, ñā nani Abiāta. Davii ne, íkan ñā tñú'u kuíko san é ká'xi ñā ni ñā ntini'i ñā, kuān tē dóo xii kaa, tsí da mii tsí dutú san é kúvi ka'xí ñā tñú'u é kúviko san —ka'an ñā.

²⁷ Kaka'an Jesúsú ni ñā fariseú san:

—Tsí Xuva kō ne, ñá te nī de kú'vē ñá ñā'a vatā koo é na káda ka'nu ñā ntúvi dá ió dá'na, tsí dē kú'vē ñá ntúvi dá ió dá'na vatā koo é na kúntoo da'na ñā'a san. ²⁸ Xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, kuvi ká'an u nee iña é vá'a é vii o ntúvi dá ió dá'na —ka'an Jesúsú.

3

Ntavá'a Jesúsú úun ñā'a, ñā kádun nta'a i

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

¹ Kué'en xtúku Jesúsú má vi'i mi ntánataká nuu ñā Israee. Ikān tuví uun ñā'a, ñā e kádun nta'a i. ² Ntāñi ñā'a má vi'i san, ntaíto díto ñā te ntavá'a Jesúsú ñā kádun nta'a i ntúvi dá ió dá'na. Tsí ntántukū nuu iní ñā nté koo tsi'i kuétsi ñā Jesúsú. ³ Kaka'an Jesúsú ni ñā kádun nta'a i san:

—Kuntútsín mé'ñū ñā'a san —ka'an ñā.

⁴ Kidáā né, tsixe'e Jesúsú ñá nguii san:

—¿Nee iñá ntu é díi ka vá'a o é vii o ntúvi dá ió dá'na, te kuiní nto: é vii o é vá'á ne, ó é kīni kaa? ¿É ntavá'a o ñā'a ne, ó é nakunaa o ñā? —ka'an ñā, tsixe'e ñā ñā.

Koó dā diin diin sa intóo ñā'a san, ⁵ Dā ito Jesúsú ñā'a san ne, dóo dutsi kuiní ñā ne, dóo u'vi kakúvi ñā é kuān nte ká'xi nima ñā'a san. Kidáā ne, kaka'an ñā nī ñā kádun nta'a i san:

—Nakāan ntá'a o —ka'an ñā.

Nakāa ñā nta'a ñā ne, ura dú'va tsi i ntuvá'a. ⁶ Kidáā né, ntāka ñā fariseú san, kué'en ñā, kúnatiín ñā ni ñā ntini'i Hēródē nté koo ka'ní ñā Jesúsú.

Ñá tē nté kaa ñā'a nataká nuu ñā diñi mīni kān

⁷ Kué'en Jesúsú ni ñā ntini'i ñā diñi mīni Galilea. Nā te da dii ñā ñuú Galilea ntántikin ñā Jesúsú. ⁸ Dóo ki'in itsi vē'xi ñā'a san é kiní ñā Jesúsú da téku ñā nee nti'i nti'i nuu i é kade ñā. Dóo titín ñā'a ntáka ñā ñuú Judea, Jerusáleen, Idúmeá, ni ñūu é ntoo xio diñi ntute ka'nu é nani Jordaán ne, xée ñā é kīni ñā é kākā'an ñā. Vé'xi ñā nte ñúú Tíru

ni Síduun. ⁹ Kaka'an Jéssu ni ña ntiní'i ñā é na kutúvi tu've tsi úun tun ntóo é kunúu ña vata koo é ña ta'u núu ña mé'ñū ña'a san. ¹⁰ Ñá te da díi ñā nchokuví san ntavá'a ña ña. Dukuān ne, un tsi ntátí'vi nuu ta'an ña é ntio ña tiin nta'a ña Jéssu. ¹¹ Dā ini é ña vá'ā san Jéssu ne, nákungití nú xe'e ña. Dóo ntii kachu'u ntáa, kaka'an:

—Divin é I'xá mii Xuva ko o — ka'an.

¹² —Ñá ku kuān xkoó ka'an xoó ña'a u mé'ñū ña'a san —ka'an Jéssu.

Dā nakaxnúu Jesuu uxuvi ñá'a pustru ña

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³ Kidáā ne, kúxēe Jesuu rki uku kán ne, kāna ña xoó ña'a e ntio ña. Ne, xée ñā mí tuví Jesuu.

¹⁴ Kidáā ne, nákunguu Jesuu uxuvi ñá'a, ña é kuntiní'i ña. Taxnúu Jesuu ña é na kí'in ña, kika'an ña tú'un Xuva kō. ¹⁵ Xé'e Jéssu ítsi é kúvi ntavá'a ña ña ntánchokuví san nī é nakúnu ña é ña vá'ā san. ¹⁶ Uxúvi ña'a ña sá'a, ña é nakaxnúu Jesuu: Simuun, é kaka'an Jéssu é Pedru kunáni ña; ¹⁷ Santiau, i'xá Zebedeú, ni ení ña, ñá naní Juaan, ntuvi ña é xntántēe Jesuu ña é Boanega ña, é kani tú'un I'xá É Kākatsin, tsí dóo dutsi ini ña; ¹⁸ Andree, Félipe, Bartulúmee, Mátee, Túmaa, Sántiau, i'xá Alfeu, Tádeu, tuku Simuun; ¹⁹ ni Júda Scaríote, ña é diko Jéssu.

Ntáka'an ñá'a san tsí nuu é ña vá'ā nima Jéssu

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

Rkontúví ne, xée Jéssu nú vi'I ña'a ne, kúki'vi ñā má vi'i kán. ²⁰ Ntá tsi dóo titín ña'a xee ntikin ñá ña, é ntē ña ni kuné'e ka'xí ña. ²¹ Kútuni ñávi'i Jesuu é kuān ó kanto'o ña ne, xée ñā é nákungéka ña ña, tsí kakuluku Jéssu, kuíni ña.

²² Mastrú lei, ña vé'xi ñuú Jerusaleén ne, ntáka'an ña:

—Ñatí sa'á ne, nteé kimi ña ña é ña vá'ā é nani Belsebuu. Dukuān é kakuvi kanakūnu ña é ña vá'ā san —ka'an ña.

²³ Kidáā né, kāna Jesuú mastrú lei san ne, náñ'e ñá ña, kaka'an ñá ni ña:

—¿Nté ntu koo vii tó'o e ña vá'ā san é nakuíta é ñā vá'a ni'i i? ²⁴ Tē ntánāa mí ña ñuu i sán ne, ntánakunaa ña ñuú ña. ²⁵ Tē ntánāa mí ña'a sán nī ñávi'i ña ne, ntánakūnāa ña ñávi'i ña. ²⁶ Te mii tó'o e ña vá'ā san naa núu mii ne, ¿nté ntu koo kutú i? Tsí kanakunaa mii tsi kúñu i.

²⁷ Nté uun xoxo kuvi kí'vi i ini vi'i ña dóo ntii iní i san é kí'i dú'u ña ñá té ña dí'na kí'ní ña ña dóo ntii iní i san. Kidáā ne, kuvi kí'i dú'u ña é un ntí'i ña ña.

²⁸ Nuú é ntaā i é kaka'an u ni ntó tsí kuvi vii Xuva ko nákate ña un ntíi ntii kuétsi é ió ña ña'a, nī é ntáka'an kíni ña. ²⁹ Ntá tsi ña kada ka'nú ini Xuva ko ni ña'a te ntáka'an kíni ña ña Espiritū Sántū san. Koo kuétsi ña ntii dañu ntúvi —ka'an ña.

³⁰ Du'vā ó kaka'an Jéssu, tsí ntáka'an ñá'a san é nuu é ña vá'ā nima ña.

Di'i Jéssu ni ení ña

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

³¹ Kidáā ne, xée di'i Jéssu ni ení ña. Ntáñi ntée ña ña nu kí'i kán, ntáka'an ñá ni ñá'a san é ncho ka'an ñá ni Jéssu. ³² Ña ntóo ni'i Jéssu ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Di'i nto ni ení ntó ne, ntáñi ntée ña nto kí'i kán, ntánantuku ña ntó —ka'an ña.

³³ Kidáā ne, kaka'an Jéssu:

—¿Xoó ntu é di'i ko? ¿Xoó ntu é ení ko? —ka'an ña.

³⁴ Kidáā né, ito Jesuu ñá'a san, ña ntóo diñi ña ne, kaka'an ña:

—Un ntíi ntíi ña sá'a ne, di'i kó ña, ení ko ni tá'an ko. ³⁵ Tsi un ntíi ntíi ña'a, ña e ntáde é ntio Uva kó ne, divi ñā é ení ko ña ne, ta'an kó ña; divi ñā é di'i kó ña di —ka'an Jéssu ni ña.

4

Kantaa Jéssu úun nuu i ña ñá kat-soo ntikin

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Ēni ntu'u xtuku Jesuu kánakuā'a ña ña'a san diñi míní san. Nā te da

dīi ña'a náataká nuu ña. Dukuān ne, kuxēe Jesuu íni tun ntōo é tuví nu míní sán ne, itúvi ña. Un ntíí ntíí ña'a sán ne, ntoo ña nú ñuti kan. ² Titín nuu i kaka'an Jesuu é kanakuā'a ña ña'a san iña Xuva ko. Kantaa ña uun nuu i ni ña'a san, kaka'an ña:

³ —Kini nto é kaka'án u ni ntō: Uun ña'a ne, kué'un ña, kūtsoó ña ntikin. ⁴ Dá katsōo ña né, ío ntikin san é itsi kan kō'xo. Kidáa ne, xée láa, é'xi ti ntikin san. ⁵ Ío ntikin sán ne, kó'xo ne'u xuú san mí ña kué'e nté'u ío. Uun dá'na tsi kéne xuku i, tsí ña tuvi kué'e nte'u é kaka xo'o i. ⁶ Dá naí'ni ne, kád'un xo'o í ne, xí'í, tsí ña tuvi kué'e nte'u mí kaka xo'o i. ⁷ Ío ntikin sán ne, kó'xo mí kákene xuku íñu. Ntá tsi da kéne xuku íñu mí kéne xuku va'á san ne, távi nūu xuku va'á san ne, xí'í; ña ni kíi kíi i. ⁸ Tuku ntikin sán ne, kó'xo ñu'u vā'a. Kēne xuku í ne, kuka'nu. Oko ú'xi kíi i kíi ti é uun dítisin í. É tūku dítisin í ne, úni díkó kíi i kíi ti. É ūun ká dítisin í ne, uun sientu tí kíi ti — ka'an ña.

⁹ Kaka'an ña:

—Xoo é kátekú i ne, na kīni i — ka'an Jesuu.

Nté kui kuan ō ntáda ntaa Jesuu núu i sá'a

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Dá kunú'u ña'a sán ne, uxuvi ñá ntini'i Jesuu ní ña intóo ká ne, tsixe'e ña Jesuu nee iñá ntu kani tú'un nuu i é kaka'an ña. ¹¹ Kidáa ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Ntō'ó ne, kata'xi Xuva ko é kūtuni nto nté o kadē kú'vē ña. Ntá tsi ña nguū sán ne, ñá ini ña. Dukuān né, da mii kué'en tsi tú'un é ña káñe'e díki ñá'a san kaka'án u ni ña. ¹² Kakuvi vata ō ka'an Ísaia kídáa, tsí kuān te ntaíni ña, ntá tsi ña te ntaíni ntí'xe ña. Ntátekú ña é kaka'án u, ntá tsi ña ntáñe'e díki ña. Dukuān ne, ñá natū'vi ña kuétsi ña ne, ñá kada kaka'nū iní Xuva ko ni ña — ka'an Jesuu.

¿Nee iñá ntu kani tú'un é kaka'an Jesuu iña ñá katsoo ntikin?

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Tsixe'e Jesuu ña:

—¿Ñá ní ñe'e díki ntu nto é kaka'án u? ¿Nté koo kí'in díki ntu nto te ká'án ka ú ni ntó kuan? ¹⁴ Tsí ña'a, ña kaka'an tú'un Xuva kō né, vata kaa ña'a, ña katsoo ntikin san, kaa ña. ¹⁵ Ío ñá'a ne, dā téku ña tú'un Xuva kō ne, vata kaa nte'u itsi san mí kō'xó ntikin san kaá nima ña. Tsí ura tsí i da téku ña tú'un Xuva kō ne, vé'xi tó'ō e ña vá'á san é ñaki'i tú'un san é Inúu nima ña. ¹⁶ Ío ñá e dóo diní ña e ntátekú ña tú'un Xuva kō. Divi ña ne, vata kaa kudii nté'u nú xúu san mí kō'xó ntikin san kaa ña. ¹⁷ Ntá tsi ña na'a kakutíi i, tsí ña tuvi kué'e xo'o i. Na sá'a ne, ña ná'a ntáxnúu ña nima ña é kaka'an Xúva kō. Tē nee iña é nto'o ña, o tē dóo kini o ntáka'an ñá'a tsí kuinti'xe ña tú'un Xuva kō né, xtuví mii ña é kuntikin ñá Xuva kō. ¹⁸ Ío ñá e ntátekú ña tú'un Xuva kō ne, vata ntáa nte'u mí kákene xuku íñu mí kō'xó ntikin san ntáa ña. ¹⁹ Ña ni é'nu ntikin san, tsí xuku íñu san tñn nuu dítisin i. Kuan tsí ó kakuvi ni ñá'a sán di. Dóo ntánti'í ini ña nee iñá víi ña. É kukuika ña ñuxiví sa é ntio ña. Ntaéni nta'ví mii ña kúñu ña tsí diu'un dóo ntio ña, ne, ntio ña da neé ka ntí'í é ío ñuxiví sa. Ña ntákune'e ña é víi ña kuenta tú'un Xuva kō. Dukuān ne, ña ntaé'nu ña. ²⁰ Ío ñá e dóo vá'á o téku ña tú'un Xuva kō. Divi ña ne, vata ntáa nte'u va'á san mí kō'xó nuu ntikin san ntáa ña. Tsí ntákuinti'xe ña tú'un Xuva kō ne, ntáde ntaa ña é kaka'an Xúva kō. Ío ntuvi vá'á iña ña. Vata ntáa dítisin i mí kíi oko u'xi, uní díko, ni ūun sientu kíi i ntáa ña — kuan ō ka'an Jesuu ni ña ntoo ní'í ña.

Tú'un iña kantilin

(Lc. 8:16-18)

²¹ Kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Te nátuún o kántilín má ví'i kán ne, ¿vá ma etun ntú kan xtuví o, ō má itó kán? ¿Ñá ntu te xntekú dukún ō vata koo é naxí'í nuu? ²² Nee iña é víi xú'u o vevíi ne, kuttoni ñá'a sán rkontúvi. ²³ Xoo é ntátekú i ne, na kīni i é kaka'án u — ka'an ña.

²⁴ Kaka'an xtúku ña:

—Kini vá'a nto é kaini nto. Vata tsí o xntéku kú'vē ntó ne, dadíi tsí

kú've i ní'i ntó ne, ntekú ka ní'i ntó di. ²⁵ Tsi ña'a, ña é io iña í ne, díi ka kue'e ní'i ña, ntá tsi ña'a, ña é ña tuvi iña í ne, kunaá ntí'i iña ña —ka'an Jéssu ni ñá ntoo ní'i ña.

Kuenta iña ntikin é kae'nu

²⁶ Kaka'an xtúku Jéssu:

—Mí kadē kú've Xuva kō né, vata kaa uun ña'a, ña katsoo ntikin matú i. ²⁷ Ña sá'a ne, kakidi ñá niñú a ne, dá kanākuntísi ña ntuvi ā. Tē ita ntí'xin ntuvi ne, kene ntikin san, dá kēne xuku i. Ntē ñá ini ña nté ō kúvi kēne, ²⁸ tsi nte'ú san kade mií é kēne ntikin san. Di'na tsi xuku i kakéne ne, dá ntika íta i. Kidáa ne, kakii kití i. ²⁹ Tē í'xe ti ne, tiin ña ti, tsí xee ntúvi í —ka'an Jéssu.

Kuenta iña ntikin kúli

(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

³⁰ Kaka'an Jéssu:

—¿Nee iñá ntu é ntudadii vatá o mí kadē kú've Xuva kō? ¿Ō neé ntu kuvi ntada dadii o ni í? ³¹ Mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa uun ntikin kuli kaa. Ntikin kulí san ne, díi ka kuetsi é da neé ka ntikin é kú'xí ō. ³² Ntá tsi tē kantú'xi ne, kae'nu da nte díi ka dukun é da neé ka tuku xuku. Láa san ne, katsodo ti táká tí nta'a i mí vēti, tsi dóo na'nu xuku í —ka'an Jéssu ni ñá'a san.

Mí idiá'vi nuu i é kántaa Jesuu

(Mt. 13:34-35)

³³ Núu í é vāta kaa sá'a kantaa Jéssu dá kanakuā'a ña ña'a san un tsi da nte mí'i kí'in diki ña. ³⁴ Da mií kuē'en tsí nuu i sá'a kantaa ña ni ña. Ntá tsi dá ntoo mií ña ni ña ntini'i ña ne, xé'e ña é kūtuni ña nee ntí'i ntí'i kani tú'un é káka'an ña.

Dā natú'u Jesuu tátsin ni ntuté san

(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Dā kuáa ntuvi tsikán ne, kaka'an Jéssu ni ña ntini'i ña:

—Kuíta ntí'xin o ūun xo diñi ntute san ve —ka'an ñá ni ña.

³⁶ Kidáa né, ña ntini'i Jéssu tsóo mií ña ūn ntí'ntí' ña'a san, dá kúxée ña ini tun ntóo mí nuu Jéssu. Títán ña'a kúxée ña tuku tun ntóo é kí'in ña ni Jéssu. ³⁷ Kidáa ne, iñi ntú'u

ínu tátsin ō ne, uun ito tsi kukí'vi ntúte ini tun ntóo san un tsi da nte tsítu ntute. ³⁸ Jéssu ne, kakidi ña ata tún ntóo san, xi'i téu ña doo díki. Nantóto ña ntini'i Jéssu ña, ntáka'an ñá ni ña:

—¿Mastrú! ¿Ñā ntu te káde nto kuenta é dóko sa tēni ō? —ka'an ñá ntini'i ña.

³⁹ Kidáa ne, nákontísi Jéssu, dá kakā'an ñá ni tátsin ni ntuté san:

—¿Nakunúun kadin! ¿Diin diin tsi kutúvin! —ka'an ña.

Xíó kadin tátsin ni ntuté san. ⁴⁰ Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni ña ntini'i ña:

—¿Ntē kui ntaú'vī ntú nto? ¿Ñā ntákuinti'xe ntu nto tsi dóo ka'nu Xuva kō? —ka'an ña.

⁴¹ Dā kúdu'va ña ntini'i ña ne, ntánatíin mií ña:

—¿Nēe ñá'a ntu ña sá'a é un tsi nte tátsin ni ntuté san ntáde ntaa é káka'an ña? —ka'an ñá ntini'i ña.

5

Ña ñuú Gadara, ña ñu'u é ña vá'a nima i

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

¹ Xée ña ūun xo diñi míní san, nté ñūu é nani Gādara. ² Dā ntíi Jéssu tún ntóo san ne, xée ētsín uun ñatíi, ña é ñu'u é ña vá'a nima i. Kapusantú kán vé'xi ñatíi san, ³ tsí ikán nuu ña mí ntoo ñaña ñá'a san. Xóxó kuvi xnū'ni í ña, nté kadena.

⁴ Kí'in itó xnū'ni ña kadena dí'in ña ni ntá'a ña, ntá tsi uun ito tsi kátsin tu'un ña kadéná san. Nté uun xoxo ni kuvi víi í ni ña. ⁵ Nté ntúvi nte níñu kaika ña má kú'u kán, ní nú ñañá sán di; ñá te xkútikadin ña. Un vá'a tsi kakachu'u ntáa ña, kaxé'e ña xuú san kúñu ña. ⁶ Iká ká ve'xí Jéssu ne, koó da kainu ñatíi san kue'en ña, kukunchíti ña nuu ña.

⁷ Dóo ntii kaka'an:

—¿Ntē kui kanatekū du'xen ntu ntó nti, Jéssu, í'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kán? Natekū ntó Xuva kō tsí ña ku nakutsu'un ntó nti —ka'an é ña vá'a san é ñu'u nima ñatíi san.

⁸ Tsi kaka'an Jéssu ni é ña vá'a san:

—¿Ntiin nima ñá sá'a, é ña vá'a! —ka'an ña.

⁹ Tsixe'e Jësuu ña:

—¿Nté ntu nanin? —ka'an ña.

—Ligiuun naní nti, tsí ña te da dií nti —ka'an é ña vá'á san é ñu'u nima ña.

¹⁰ Íkan dá xe'e nta'a Jesuu:

—Vií nto da xe'e, ñá ku nakunú ntó nti é k'ín nti xio ñuu —ka'an é ña vá'á san.

¹¹ Ikan tsi ètsin ne, ñá te da dñi kútsin ñu'u ti, ntaé'xi ti má kú'u kan. ¹² Kidáá ne, íkan é ña vá'á san da xe'e nta'a Jesuu:

—Ta'xi nto na kú'un ntí nima kútsin san —ka'an é ña vá'á san.

¹³ Kaka'an Jësuu tsí kuvi. Kidáá né, ntíi é ña vá'á san nima ñatíi san ne, kué'en, kúku'un nima kútsin san. Ñá te da ùvi míil kútsin san ne, ìnu ti un ntíi ntíi tí, kue'en ti rki de've kán ne, íkan tsi éte nuu ti kúñu tí ini míní san, ne, uun ito tsi téni ntíi ti.

¹⁴ Ña ntáde kuenta kútsin san ne, koó dá ntaínu ña kunú'u ña, kantaa ña ni ñá'a san ítsi kan ní má ñuu kan nté ò kúvi ni kútsin ña. Ña'a sán ne, kué'en ña, ùn ntíi ntíi ñá, kúkoto ditó ña nté ò kúvi. ¹⁵ Xée ñá'a san mí ntítsi Jesuu ne, ìní ña ñatíi san, ña é d'í'na ñu'u é ña vá'á san nima i. Vevíi ne, diin diin sá tuví ña. É nakunúu ña du'nu ña, tsí é ntúvá'a ña. Ña xeé san ne, dōo u'ví ña. ¹⁶ Ña'a, ña ini nté ò kúvi ne, ntáka'an ñá ní ña ñuu ña nté ò kúvi ní ña lukú san, nté ò kúvi ní kútsin san da téni ti. ¹⁷ Ña ñuu i sán ne, ntáka'an ñá ní Jësuu é na ntáka ña ñuu ña.

¹⁸ Dā nakunúu xtuku Jesuu tūn ntōo san ne, ñatíi, ña é ñu'u é ña vá'á nima í ne, íkan ña é k'ín ña ní Jësuu. ¹⁹ Ntá tsi ña ní ntío Jesuu é kuntēka ña ña. Kaka'an Jësuu ní ña:

—Kūnú'ūn nū v'íi o kán. Ká'an ní ñavi'í o nté ò dé Tó'o o ní ò. Ká'ān nté ò ntúnta'ví ini ña o —ka'an ña.

²⁰ Kidáá ne, kúnú'ú ña nū v'íi ña kán, da ntáa ña ní ùn ntíi ntíi ña ntōo ñuú Decapuli nté ò dé Jesuu ní ña. Ña'a sán ne, koó dá kúdu'va ña.

Dióko Jairu ni ñádí'í, ña tñn nta'a dōo Jësuu

(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

²¹ Nákunūu xtuku Jesuu tūn ntōo san, kué'en ña, nāxee ña tuku diñi míní san. Ñá tē nté kaa ña'a náataká nuu ña mí xee Jësuu diñi míní san. ²² Íkan vē'xí uun ña'a, ña nteé nta'a i xi'i úkūn ña Israeé san, ñá naní Jairu. Dā íni ña Jesuú ne, ínchiti ña nūu ñá ne, ²³ kaka'an ña:

—Dóko sá kúvi i'xá ko. Ki'xi nto, tñn nta'a ntó í, na kútii ntuvá'a —ka'an ña.

²⁴ Kidáá ne, kué'en Jësuu ní ña. Ñá te da dñi ña'a kué'en ñá di. Dōo tá'u nūu Jesuu mé'ñū ña'a san. ²⁵ Vé'xi uun ña'a ñádí'í, ña nchokuví san, mé'ñū ña'a sán di. É uxuvi kuíá e nteé kímí ña kuí'í é kaeti niñi ña. ²⁶ Ñá te da dií nta'a medíku ñe'e ñá ne, dōo ntó'o ña. Uun ito tsi nantí'í ñá diu'un ñá ne, nté dúkuan ña ní ntuvá'a ña; dá dií dií ka kúka'v'í ña. ²⁷ Dā téku ña é kántavá'a Jesuu ñá'a sán ne, kué'en ña, nuu ta'án ña mé'ñū un ntíi ntíi ña'a san ata Jësuu, da tñn nta'a ña dōo Jësuu, ²⁸ tsí dé kuení mii ña te da mii tsí é tñn nta'a ña dōo Jesuú ne, ntuvá'a ña, kuini ña. ²⁹ Kidáá ne, ura tsí i tu'u é kaeti niñi ña. Kútuni ña tsí é ntuvá'a ña. ³⁰ Jesuú ne, kútuni ña tsí kuvi idé ña ntavá'a ña ña nchokuví san. Xkokoto ña mé'ñū ña'a sán ne, dá tsixe'e ña:

—¿Xoó ntu tñn nta'a i dōo ko? —ka'an ña.

³¹ Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ntáka'an ña:

—Dōo kata'u nūu nto, tsí ña te nté kaa ña'a ntáñi ña. ¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto tē xoo tñn nta'a i ntó? —ka'an ña.

³² Ntá tsi Jesuú ne, kaito ña ña'a san, kánantuku ña xoo ñá'a ña tñn nta'a ña. ³³ Kidáá ne, vē'xi ñádí'í san, tsí ini ña tsí ntuvá'a ña ne, ínchiti ña nūu Jesuu. Koó dá kan'íi ña é kau'v'í ña. Kaka'an ntáa ña tsí divi ña é tñn nta'a ña ña. ³⁴ Kidáá ne, kaka'an Jësuu ní ña:

—É ntūvá'an ve, tsí kuínti'xe o. Vá vá'a tsi kunú'un, tsí é ntūvá'an kue'en ve —ka'an Jéssuu ni ña.

³⁵ Nii dukuan káka'an Jéssuu ni ñadi'í san ne, xée ñá'a, ña vé'xí nte nú vi'í Jairu, ña é nchokuvi dióko i. Ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—E xí'í dióko ntó. ¿Nté kui kanatekū du'xén ka ntú nto Mastrú san? —ka'an ña.

³⁶ Ña ni íde Jessuu kuénta é ntáka'an ñá'a san, ntá tsi kaka'an ñá ni uva i'xá san:

—Ñá ku u'vī ntó; kuínti'xe nto Xuva kō —ka'an ña.

³⁷ Ñá ni xé'é Jessuu itsi é kí'vī ñá'a san ni ña; mii tsí Pedru ni Sántiau ní Juaan, ení Santiaú san. ³⁸ Dá xee Jéssuu ni ña nú vi'í ña nteé nta'a i xí'í úkūn sán ne, dōo dito ntaéku ñá'a san é ntaéku nteé ña dióko Jairu. ³⁹ Kidáa ne, kúk'vī Jessuu má vi'í kán ne, kaka'an ñá ni ñá'a san:

—¿Nté kuān nte dú'xen eku ntu ntó? Tsi i'xá san ne, ñá te ni xí'í, tsí kūdii kakídi —ka'an ña.

⁴⁰ Ntá tsi ñá'a sán ne, da ntáxkuntée ña é káka'an Jéssuu, tsí iní ña tsí e xí'í kue'en i'xá san. Ntá tsi kíñu'u Jessuu un tíi ntí ñá'a san nu kí'í kán. Da mii tsi di'í i'xá san ni uva i, ní ntuni ñá'a ña ntini'í ñá kúk'vī ni'í ña mí tuví i'xá san. ⁴¹ Dá karkáa Jessuu ntá'a i ne, kaka'an ñá ni i:

—Talita, kumi (é káni tú'un: Nákuntítsin, la') —ka'an ña. ⁴² Kidáa ne, náakuntítsi i'xá san ne, nakaka, tsí é uxuvi kuíá i. Koó dá kúdu'va ñá'a san. ⁴³ Jessú ne, kaka'an ñá ni uva i'xá san é ña ku ka'an ña ni ñá'a san nté o kúvi ntóto a dióko ña. Kaka'an ñá ni di'í i é na kué'é ña é ká'xi.

6

Dá kúnú'u Jessuu ñuú Nazaree
(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

¹ Ntáka Jessuu ñuú mí tuví ña ne, dá kúnú'u ña ñuú mii ña ni ña ntini'í ña. ² Dá xee ntúvi dá ió dá'na ne, eni ntu'u Jéssuu kánakuá'a ña ña Israeé san má vi'í mi ntánataká nuu ña.

Ña ntáteku í ne, koó dá kúdu'va ña, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu nakuá'a i ñá sa'a é kuān ó kaka'an ña? ¿Mí'í ntu vē'xi e dóo kí'in iní ña, é kakuvi kade ña un ntí'í nūu i e dóo na'nu? ³ ¿Vá ñá te divi ntu ña kade vá'a utun, i'xá Maríá? Ini o ení ña, Santiau, Jósee, Júda, ni Símuun. Vata te i'a ntóo ta'an ña ñuú kō di —ka'an ña.

Dukuān ne, ñá ni kuínti'xe ña Jessuu. ⁴ Ntá tsi Jessú ne, kaka'an ñá ni ña:

—Da mí'í ká ñuú ne, ntaíko ñu'u ñá'a san ña kaka'an naa Xuva kō. Ntá tsi ña ñuú mii ñá ne, ñá ini iko ñu'u ña ña —ka'an Jéssuu.

⁵ Ikān ne, ña ni kúvi vii ña nté uun nuu i e dóo ka'nu. Nte'vi tsí ña nchokuví san tñn nta'a ña ñá ne, ntavá'a ña ña. ⁶ Koó dá kúdu'va Jessuu é xoxo ni kuínti'xe i ña. Kidáa ne, e tuku e túku ñuú kue'en ña, kunañé'le ñá ña'a san tú'un Xuva kō.

Dá táxnuu Jessuu ña ntini'í ña é kika'an ntódo ña tú'un Xuva kō
(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷ Kidáa né, kána Jessuu uxuvi ñá'a ña ntini'í ñá ne, uvi uvi ñá'a ña táxnuu ña ña. Xé'le ñá é kúvi vii ña nakūnu ña é ña vá'á san. ⁸ Kaka'an Jéssuu é ña te neé kuido ña é ntio ña itsi kán. Nté ña kuido ña é ká'xí ña; nté diu'un ña kuido ña; da mii tsi tatun ñá é kituun ña. ⁹ Kuví kí'í ña nti'xen ña, ntá tsi ña kuido ña dú'nu ña é nadama ña. ¹⁰ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Té xee ntó uun vi'í ne, ikan tsi kuntōo nto da nté ntáka nto ñuú san. ¹¹ Té ña ta'xi ña vi'í ña é kuntōo nto, o té ña ntio ña kini ña é ntáka'an ntó ne, nakídi ntó nti'xen nto nte'u ñuú san ne, dá ntáka ntó ikān. Kuan kōo kutuni ñá'a san tsi ió kuetsí ña —ka'an ña.

¹² Kidáa ne, kué'en ña, kúka'an ntódo ña ni ün ntí ntí ña'a, na nātivi iní ña kuetsi ñá né, na kuínti'xe ña Xuva kō. ¹³ Dōó titin é ña vá'á é ñu'u nima ñá'a san nakunu ña. Náakutsi nūu ña asete ñá nchokuví san ne, ntuvá'a ña.

*Dā xi'í Juaan Bautista**(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)*

¹⁴ Kūtuní rei Heródē nté ò dé Jesuu, tsí ntáka'an un ntíí ntíí ña'a san. Iō ñá ntáka'an ña:

—Á tē e ntóto Juaan Bautista. Dukuān né, dōo iō ña é kūvi víí ña nuu i e dōo na'nu —ka'an ña.

¹⁵ Iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sa'á ne, á tē ña é ka'án naa Xuva ko kidaā, ñá nani Elia —ka'an ñá'a san.

Tuku ña'a ne, ntáka'an ña:

—Kuan kaa ntí'xe ña, vata kaa ña ka'án naa Xuva ko kidaā —ka'an ña.

¹⁶ Ntá tsi dá téku Heróde nuu i sá'a ne, kaka'an ña:

—Divi ñá é Juaan, é naki'i tū'un u dukun ña. Á tē ntóto ña —ka'an ña.

¹⁷ Tsí mii Hēródē táxnūu ña é tūn ña Juaán san. Xnuu kutu ña ña viutun kuenta iña ñadī'i ení ña, tsi Heródē sán ne, naki'i ña ñadī'i ení ña, ña nani Felipe, é kūvi tún ñadī'i ña. ¹⁸ Tsí kaka'an Juaan ni Heródē san tsi dōo xii kaa é naki'i ña ñadī'i ení ña. ¹⁹ Tá'nu dī'í, tá'nu nani Heródiá ne, dōo dutsi kuíni tún nī Juaán san ne, ncho ka'ni tun ña, ntá tsi ña ni kuvi, ²⁰ tsí Heródē ne, ú'vī ñá Juaan, tsí ini ña tsi dōo va'á ña'a ña ne, kade ntaa ña un ntí'í é ntio Xuva ko. Dōo diní ña da téku ña é káka'an Juaán san, ntá tsi un tsi kúdana ini ña nté koo víí ña é káka'an ña. ²¹ Ntá tsi xee ntúvi e ntúku nuu ini Heródiá nté koo víí ña nī Juaán san. Tsi da táva Heródē viko ña ntuvi da káku ña ne, xéé un ntíí ntíí ña tsiñu i ñuú san, nī tó'ō sntadún san, ni ñá'a, ña ntoo na'nu ñuú Galilea, é ká'xi ñá ni ña.

²² Kidáā ne, xéé dióko Heródiá san mí kakuvi viko sán ne, ite'ē tun. Dōo inténi Heródē né, dōo inténi ña xéé san di da ite'ē tun. Kidáā ne, kaka'an Heródē sán nī tun:

—Kákān kó nee iña é ntio o ne, dá tā'xi ú o. ²³ Xé'e ña xu'u ña, kaka'an ña: Kuān te dava ñu'u mí kadē kú'vé u kákan ne, ta'xi u —ka'án rei Heródē san.

²⁴ Ntíi tún ne, kútsixe'ē tún dī'í tun:

—¿Nee iña é vā'á kakán u? —ka'an tún, tsixe'ē tun.

—Kákan dikí Juaan Bautista —ka'an tá'nu dī'í tun.

²⁵ Kaxkainu tún kue'en tun mí tuví rei Heródē ne, kaka'án tun:

—Nchio ko é tā'xi nto vevíí tsi dikí Juaan Bautista; kunūu ini tichi'i —ka'án tun.

²⁶ Dōo kúnta'xa ini rei Heródē san, tsí e xe'é ña xu'u ña nuu un ntíí ntíí ña ntoo viko san. Ña ni kúvī ká natívi ini ña. ²⁷ Ura tsi i táxnūu ña sntadún san é nā kíkí'í ña dikí Juaan. ²⁸ Kué'en sntadún san ne, é'nte tū'un ña dikí Juaán ne, dá xee ni'í ña, nuu ini tití'í san. Xé'e ña tá'nú dī'í san, da nakué'e tún dī'í tun.

²⁹ Dā kútuní ña ntini'í Juaán san ne, kúnaki'í ña kúñu ñá, dá kúku'xí ña.

Dā xe'é Jesuu é ká'xi u'un míil ña'a

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17;

Jn. 6:1-14)

³⁰ Rkontúvi ne, nāxéé ña ntini'í Jēsuu é i'xka'an ntódo ña ni ñá'a sán ne, ntaa ña ni Jēsuu ún ntí'í é idé ña, é nakua'a ña ñá'a san di. ³¹ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ni'í nto, kí'in ò, kíkūntóo da'na ò mí xoxó ña'a —ka'an ña.

Tsi dōo ntánaxee ñá'a; ntē ñá ntákune'é ña é ká'xi ña. ³² Nakú'un ña tun ntóo san ne, dá kué'en ña mí xoxó ña'a. ³³ Ntá tsi dōo titín ña'a san ini ña ña dá kué'en ñá ne, nakini'í ña xoo ña'a ña. Kíi ntíí ntíí ña ñuú i san, kué'en ña. Koó dá ntáinu ña kue'en ña mí kué'en Jēsuu ni ña ntini'í ña ne, di'na ña'a sán xéé ña é divi ña. ³⁴ Dā xee tún ntóo é nuu Jesuu dī'ni ntute kán né, ini ña tsi ña te nté kaa ña'a xee ña. Ntūnta'ví ini Jēsuu ña, tsi ntántétu ña'a san xoo é ká'an í ni ña iña Xuva ko, vata tsí ó ntántétu a le'ntú san xoo é kí'in ni'í i ti é kika'xí ti tē xoxó tó'lo tī. Kidáā ne, ñá te da dīi núu í é nāné'e Jesuu ña. ³⁵ Dā kuáa ne, xéé etsin ña ntini'í Jēsuu, ntáka'an ñá ni ña:

—É dōo kuáa ne, xoxó ntoo i i'a. ³⁶ Nataxnūu nto ña'a sán, nā kíkuiñ ña é ká'xi ña. Na kí'in ñá rantsú san,

o na kī'in ñá xio ñuu, kintúku ñā é ká'xí ñā —ka'an ñā.

³⁷ Ntá tsi Jesuu kaká'an ñā:

—Divi nto kué'é nto é ká'xí ñā'a san —ka'an ñā.

—¿Mí'i ntú? Kuān te kíkuiin nti uvi sientu a'ví tañú'ū ne, ¿mí'i ntu xēe tá'an é ká'xí un ntíi ntíi ñā'a san? —ka'an ñā ntini'i ñā.

³⁸ Kidáā né, kaka'an Jesuu ni ñā:

—Kükoto nto: ¿tíin ntú tañú'ū odo nto? —ka'an ñā.

Íxkóto ñā ne, da ntáka'an ñā:

—U'un tsí tañú'u ni ūvi tsákā san ió ti —ka'an ñā.

³⁹ Kidáā ne, kaka'an Jesuu é na kuntōo ñā'a san nú ité san é xio xío kuntōo ñā: ⁴⁰ kuenta úvi díko u'xi ñā, kuenta siéntu ñā di. ⁴¹ Kidáā né, kí'i Jesuu é ū'un tañú'ū sán nī ntuví tsákā san. Da ntáni'i ñā nuu ñā e dukún kán ne, naku'é é ñā sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kidáā né, kátsin dava ñā, ⁴² dā xe'é ñā é'xi nta'a un ntíi ntíi ñā'a san. ⁴³ Dā kúvī é'xi ñā'a sán ne, natáka ñā ntini'i ñā ta'vī tañú'u nī tsákā san é ntóo ka. Uxúvi xíká ka tsítū é ntōo. ⁴⁴ U'un míil ñatū san é'xi ñā.

Dā íka Jesuu nú ntūte

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Kidáā ne, kaka'an Jesuu ni ñā ntini'i ñā:

—Kue'en ntó, kūnaku'un nto iní tun ntóo san ne, kue'en ntó uun xo diñi ntute san mí tuví ñuú Betsaida. Nii dukuan na ká'án u ni ñā'a san é na ntāka ñā —ka'an ñā.

⁴⁶ Dā nátaxnū ñā ñā'a sán ne, kué'en ñā má kū'u kán, kūka'an ntá'vi ñā ni Xuva kō.

⁴⁷ Dā kúneé ne, nuu tun ntóo san mé'ñū ntute san. Jesuú ne, ítuví mij ñā ñu'u kan. ⁴⁸ Íni ñā tsi dóo ntánto'o ñā ntini'i ñā, ntánakaka ñā tun ntóo san, tsi dóo kainu tatsin. Dā dokó sa tuví ne, xēe Jesuu mí ñū'u ñā mé'ñū ntute san. Ntitsí Jesuu nú ntūte san, kaíka ñā, vata tsi tē ncho kuido ntūu ñā ñā, ⁴⁹ ntá tsi dā íni ñā ntini'i ñā ñā, ñá ñu'u tun ntóo san, é kaíka ñā nú ntūte sán ne, dōo u'vī ñā, tsí ntixi, kuini ñā. Un ntii tsí ntáchu'u ntáa ñā, ⁵⁰ tsi íni ntíi

ñā ñā ne, ú'vī kue'en ñā. Ntá tsi ura tsí i kaka'an Jesuu ni ñā:

—¿Na kōo ntii nto! Ná ku u'vī nto, tsí xu'u —ka'an ñā.

⁵¹ Kidáā ne, kúxēe ñā iní tun ntōo mí ñū'u ñā ne, ura tsí i xío kadin tatsin san. Koó dā kúdu'va ñā ntini'i ñā é kuān o idé ñā. ⁵² Tsi ñā ní ñē'e díki ñā ntini'i ñā san nté ō kúvi da kátsin dava Jesuu tañú'ū san da é'xi un ntíi ntíi ñā'a san. Tsi vata kutúni ñā xoó ñā'a é Jesuu.

Ntavá'a Jesuu ñā nchokuvi, ñā ñuú Genesaree
(Mt. 14:34-36)

⁵³ Dā kúvi ita ntí'xin ñā mínī sán ne, xēe ñā ñūu é nani Genesaree. Ikán né, kí'ní ñā tun ntóo san diñi ntute san. ⁵⁴ Ura tsí i da ntii ñā iní tun ntóo san ne, kūtuni ñā'a san tsí divi Jēsuu. ⁵⁵ Koó dā ntaínu ñā, kue'en ñā kanñi ñūu tsikan, kükuidó ñā ñā nchokuví san. Chidō san tsódo ñā ñā ne, kue'en ní'i ñā ñā dā mí'i ka é kaka'an ñā'á é tuví Jesuu. ⁵⁶ Dā mí'i ka mí kué'en Jesuú ne, kuān te ñuú na'nu, kuān te ñuú kuetsi, kuān te má kū'ú ne, ikán xee ní'i ñā'á san ñā nchokuví san, dā tsóo ñā ñā mí kaxiō xá'vī. Nā ntánchokuví san ne, ntaíkan ñā itsi te kué'é Jesuu é tíin nta'a ñā kuān te da mí tsi ntēte doo ñā. Un ntíi ntíi ñā'a, ñā tíin nta'a dōo ñā, ntūvá'a ñā.

7

É kade i é kudentu ñā'a
(Mt. 15:1-20)

¹ Kidáā ne, xēe ētsin ñā fariseú san mí tuví Jesuu. Nátaká nuu ñā nī mastrú lei, ñā vé'xi ñuú Jerusaleen.

² Ini ñā tsí ñā ntini'i Jēsuú ne, ñā ni ntá'a ñā. Kuan tsi ō é'xi ñā é dentu ntá'a ñā.

—¿Ntē kui kuān ó de ntu ñā? —ka'an ñā.

³ (Tsi kuān xkoó ini ñā fariseu ni un ntíi ntíi ñā Israeé san, é ñā kaé'xi ñā tē ñā di'na ntōo vá'a ntá'a ñā, vatā o idé ñata ñā. ⁴ Tē náxee ñā é ñē'e ñā nu á'vī ne, ñá ini e'xi ñā tē ñā di'na dá'vi ñā ntute kúñu ñā. Dōo ió ka xtuku nuu i é xkoó ini ñā é ini de ntáa ñā: é ntūntoo e'xin e ntáxi'i nuu ñā, ni salú, ni kidí, ni itó

ña.) ⁵ Dukuān ne, ña fariseú san nī mastrú lei ntátsixe'e ña Jéssuu:

—¿Nté kui ña ntini'i ntō ne, ña ntáde ña vatā xkoó ini ñáta kō? ¿Nté kui ña ntánta'a ntu ña di'na dá ka'xi ña? —ka'an ñá, tsixe'e ña Jéssuu.

⁶ Ntá tsi Jesuu ne, kaka'an ña:

—Ntō'ó ne, ñá te kanī nima ntō ntánuu ini nto Xuva kō. Tsi nuu é ntaā i é kākā'an úvata ko Isāia iña nto da xntée na'a ña tú'un Xuva kō é kākā'an:

Ña sá'á ne, kūdii rkí xaa ña ntéku é kākā'an ña é kánuu ini ña ko; ñá tē nima ñá kakene.

⁷ Kuān te kanúu ini ña kó ne, ñá vādá kaidiá'vi i,

tsí ña te leí ko é ntánakuā'a ña ña'a san,

tsí kūdii lei é de vá'a ña'a, ña ntoo ñuxiví sa, ntánañē'e ñá ña,

ka'an. ⁸ Tsi ntō'ó ne, ntánakunaá nto lei Xúva kō ne, vata tsi xkoó ini ñá'a san ntáde ntaa nto. Tsi xkoó ini nto é ntōo nuu salu ni vāsu é ntáxi'i nuu nto ne, dōó títin ka nuu i é xkoó ini nto —ka'an Jéssuu ni ña.

⁹ Kaka'an xtúku ña ni ñā:

—¿Vá'á ntu o ntáde nto, kuini nto, é kuān o ntánakuitā ntó lei Xúva kō vata koo é nakuntikin nto nte xkoó ini nto iña mii nto? ¹⁰ Tsi vatā ó kaka'an Muisee: “Kuiko ñu'u o uva ko ni di'i kō”, ne, “Xoo é kīni koo ka'an i ni uva i, ni di'i i ne, kivi”, ka'an ña. ¹¹ Ntá tsi divi ntō ne, ntaxé'e nto itsi é ká'an ñá'a san ni uva ña, ni di'i ñā: “Ña kúvi xntii ú nto, tsí un nti'i iña ko ne, é nākué'ē ú nta'a Xuva kō”, ka'an ña. ¹² Da é kuān ó kaka'an ñá ne, ntaxé'e nto itsi é ña xntii ña uva ña ni di'i ñā. ¹³ Kuān ó ntánakunaá nto é kākā'an Xúva kō ne, é tuku nuu i ntánaxtuvī nto. Dōó ki'in nuū i ntáde nto é kuān xkoó ini nto —ka'an Jéssuu ni ña.

¹⁴ Kidāá né, kāna Jesuu un nti' nti' ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kini nto ve, un nti'i kue'en dú'va nto. Kini vá'a nto é kākā'an u ni ntō: ¹⁵ Ña túvi nee iña é kaé'xi ña'a é kade i é kudentu ñā. Mii tsi é kākene nima ñá é dentū. ¹⁶ Tē xoó katekú i ne, na kīni —ka'an Jéssuu.

¹⁷ Dā xntáñi mii ña ña'á san ne, kúkí'vi ña ini vi'i san. Ña ntini'i ñá né, tsixe'e ña ñá kidaā:

—¿Nee iñá ntu kani tú'un é kākā'an nto? —ka'an ña.

¹⁸ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ntō'ó ne, ¿ñā ntu ntátekú nto di? ¿Ñá ini ntú nto tsí ña tuví nee iña é kaé'xi ña'a é kaki'xi nte ki'i kan é kade i é kakudentū nima ña? ¹⁹ Tsi ña te nima ñá kaki'vi, tsí mii tsi ini i'xi ña kaki'vi ne, dá kantii kúñu ñā —ka'an ña.

Dukuān ne, nee iña é ntaé'xi ó ne, vá'á; ña te déntū.

²⁰ Kaka'an ñá di:

—É kakēne nima ñá'a sán ne, divi é kade i é kakudentū ñā. ²¹ Tsi un tsi nté nima ñá kakene e ntáde kuení ña é kīni kaa, e ntáde ña é kīni kaa ni ñad'i'í ñá'a san, e ntáde luku ña, e ntaé'ni ña ña'a, ²² e ntáde ña é kīni kaa, e ntaéni ntá'vi ña ña'a, e ntáde xení ña, e ntákune'u ini ña, e ntáka'an ñá dovete, e dōo na'nu ncho vii ña, e ntáde tuntu ña. ²³ É un nti'í é kīni kaa sán ne, nima ñá kakene. Dukuān é ntákudentu ñā —ka'an Jéssuu.

Ñad'i'í, ña é ña te ña Israeé, kuinti'xe ña Jesuu (Mt. 15:21-28)

²⁴ Kidāá né, ntāka Jesuu, xéé ētsin ña diñi ñuú Tiru ni ñuú Siduun. Ikan kúkí'vi ña má vi'i kán. Ña ni ntío ñā é kūtuni ñá'a san mí tuví ña. Ntá tsi ña ni kúvi kuñu'vi xu'ú ña. ²⁵ Ura tsí i dá kutuni ún ñad'i'í mí tuví ña ne, xéé ñā, nakunchíti ña nūu ña. Diókó ñad'i'í san ne, nuu é ña vá'á nimá tun. ²⁶ Ñad'i'í san ne, tuku ñuu vé'xi ña. Ñá te ña Israeé ña, tsí ñuú Sirofenicia vé'xi ña. Ikan ña ntā'a Jesuu é na nakūnu ña é ña vá'á san é nuu nima diókó ñā. ²⁷ Dá kākā'an Jéssuu ni ña:

—¿Nté kui xntii ntú u o? Tsi ña te ña Israeen. Di'na ña Israeé san xntii ú ña. Tsi ñá vá'á ó é ki'i ó é kaé'xi i'xá san ne, dá kué'é ó é ká'xi tīnā san —ka'an ña.

²⁸ Nántiko kōó ñad'i'í san, kaka'an ña:

—Ntáa nchi'xe, Mastru. ¿Ntá tsi vá ña che ntaé'xi ntu chinā sán utsi ita é ntānakō'xo i'xá san má mēsa? —ka'an ñáđ'í san.

²⁹ Kaka'an Jēsuu ni ña kidaā:

—Dōo vá'ā ó kaka'an. Kunú'un ve, tsi é ntūi é ña vá'ā san nima dióko ō —ka'an ñá ni ñáđ'í san.

³⁰ Dá kúnú'u ña ne, nāxee ña nú vi'i ña kán. Ikān tuví ntaa dióko ñá nú itó tun. Ntūi nti'xe é ña vá'ā san é ínūu nimá tun.

Ntavá'a Jesuu uun ña'a, ña é lo'ō

³¹ Kidāā né, ntāka Jesuu ñuú Tirú ne, itā nti'xin ña ñuú Siduun. Kūntii ña ñuú Decapulí, ne, xée ña nu míni Galilea. ³² Ikān ne, xee ní'i ña'a san uun ñá'a, ña lo'ō ne, ñá kakūvi ka'an va'á ña. Íkan ñá'a san é na tūn nta'a Jēsuu ña é na ntāvá'a ña ña. ³³ Jesuú ne, kue'en ní'i xío ña ña, tsi dóo ntāñi ña'a san. Náki'vī ñá rkinta'a ña ini lo'xo ña ne, dá'vi ñá díi ña rkinta'a ña ne, da tūn nta'a ñá rki xaa ña. ³⁴ Kidāā né, ntāa ní'i ña nuu ña e dukún kán né, dá xkóo kani ña, kaka'an ña:

—¡Efata! (é káni tú'un: ¡Nakaan!) —ka'an ña.

³⁵ Ura tsí i nákaan lo'xo ña. Ntūvé'a xaa ña di. É kaka'an va'á ña ve. ³⁶ Kaka'an Jēsuu ni ñá'a san é ñá ku ka'án ña ni da xóo ka ña'a nte o kúvi. Ntá tsi vata tē da nakua'a Jēsuu ña é kuān koo ka'an ña. ³⁷ Koó dā kúdu'va ña'a san, ntáka'an ña:

—¡Ñá tē nté kaa vá'ā o é kade ña sá'a! Un tsi nté ña lo'ō kántavá'a ña. Un tsi nté ña ñá'í sán náka'an ñá di —ka'an ñá'a san.

8

Xé'e Jēsuu é kā'xi kimi míil ña'a
(Mt. 15:32-39)

¹ Ntūvi tsikán ne, dōo kue'e ña'a náta'ká nuu ña. Ña tūví é kā'xi ña. Kāna Jesuu ña ntiní'i ña ne, kaka'an ñá ni ña:

² —Kantuntā'ví ini kó ña'a san, tsi é uni ntūvi é ntoo ña ní ko. Ña tūví nee iná ka'xi ña. ³ Te nataxnūu ú ña é na nū'u ñá nu vi'i ña kán é ñá ká'xi ña ne, koó vitā ña itsi kán, tsí iō ña ne, dóo ika ve'xi ña —ka'an ña.

⁴ Ntá tsi ña ntini'i ñá ne, ntáka'an ña:

—¿Nté ntu koo ní'i ña é kā'xi ña? Tsi kūdii ñuu itsi i'a, mí xoxó ñu'u i —ka'an ña.

⁵ Ntá tsi Jesuú ne, tsixe'e ña ña:

—¿Titiñ ntú tañú'u odo ntó?

—Ú'xé sa —ka'an ña.

⁶ Kidāā ne, kaka'an Jēsuu ni ña'a san é na kūntoo ña ñu'u san. Kí'i ña tañú'ú sán ne, da nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kātsin dava ña tañú'ú sán ne, dá xe'é ña ña ntini'i ñá é na tsí'i ña é kā'xi ña'a san. ⁷ Odó ká kudii ña tsákā sán di. Nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō kuēnta iná í, dá xe'é ña ña ntini'i ñá é na tsí'i ña é kā'xi ña'a san. ⁸ Dá kúvi é'xi ntá'a ña'a sán ne, natákā ñá ta'vi í é ntoó ka. Ú'xé ká xika i nátsu'un tsitu ñá é ntoó san. ⁹ Ná te da kīmi míil nātíi san é'xi ña. Kidāā né, nataxnūu ña ña'a san é na nū'u ñá vi'i ña. ¹⁰ Kidāā ne, kué'en Jēsuu ni ñá ntini'i ñá, nakú'un ña iní tun ntóo san é kí'in ñá ñuu é nani Damánuta.

Ntaikān ñá fariseu é vī Jesuu nuu i e dóo ka'nu

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹ Xéé ña fariseú san é kōto nteé ña Jesuu. Eni ntu'u ña ntañin nuu ña, ntáka'an ñá ni ña:

—¿Nté ntu koo kutuní nti tē nuu é ntaā i é kaka'an nto? Vii nto uun nuu i e dóo ka'nu, na kīnī nti nuú nti, tē nuu é ntaā i é ve'xi nto nta'a Xuva kō —ka'an ña.

¹² Jesuú ne, un tsi xkóo kani ña, kaka'an ña:

—¿Nté kuān nte ntaikan ntu ña ntoo vevii nuu i e dóo ka'nu? Nuú é ntaā i é kaka'an u ni ntó: Ná víi u nté uun nuu i e dóo ka'nu é kiní ña —ka'an ña.

¹³ Kidāā né, tsoo mii Jēsuu ñá ne, nákunūu xtuku ña tun ntóo san, kue'en ñá xio diñi ntute san.

U'xen ía ña ñá fariseu
(Mt. 16:5-12)

¹⁴ Ña ntini'i Jēsuú ne, kúnáa iní ña é kuído ña é ka'xi ña. Uun kudii tañú'ú san ní'i ña iní tun ntóo san.

¹⁵ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Koto xnto u'xen ia ñña ñá fariseú san ni ñña Heródē di —ka'an ñña.

¹⁶ Nātiín mii ñña ntini'i ñña kidaā, ntáka'an ñña:

—¿Nee iñá ntu kani tú'un é káka'an ñá iñña u'xen ía san? ¿Ō dé ñña tuvi ntu tañú'u ni'i ō né, ō nté ō ntu? —ka'an ñña.

¹⁷ Kūtuni Jesúsú é ntánatíin ñña ne, kaka'an ñña ni ñña:

—¿Nté kuān o ntáka'an ntú nto é ñña tuvi tañú'ú? ¿Vāta ntu kiní nto? ¿Vāta ntu kí'in diki nto é káka'an u ni ntō? ¿Nté kuān nte ká'xi ntu nto?

¹⁸ Ío ntuxnūú nto ne, ñña ntaíni nto. Ío tutun ntó ne, ñña ntátekú nto. ¿Ñña naka'an ntu nto nuu i é dóo ka'nu é idé u ví'i, ¹⁹ dá kátsin dava u é ū'un tsí tañú'ú sán ne, ū'un míil ñña'a san é'xi ñña? ¿Títin ntú xika i é ntoó ka san nataká nto? —ka'an Jesúsú ni ñña ntini'i ñña.

—Ūxúvi ka —ka'an ñña.

²⁰ —Dā kátsin dava u u'xe tañú'ú sán ne, kími míil ñña'a san é'xi ñña ne, ¿títin ka ntu xika i é ntoó ka nataká nto? —ka'an Jesúsú, tsixe'e ñña ñña.

—Ū'xē ka —ka'an ñña.

²¹ —¿Nté dúkuān ñña ntañe'e diki ntu nto? —ka'an ñña ni ñña.

Ntāvá'a Jesuu úun ñña'a, ñña kuāa, ñña ñnuú Betsaida

²² Xée ñña ñnuú Betsaida. Ñña'a sán ne, xee ní'i ñña uun ñña kuāá ne, íkan ñña ntá'a Jesuu é na tiin nta'a ñña ñña.

²³ Jesúsú san ne, írkaa ñña nta'a ñña kuāá san ne, ñne'e ní'i ñña ñña diñi ñnuú san. Kidaā ne, náka'a ñña díi ñña ntuxnūú ñña kuāá san ne, dá xntékú ñña nta'a ñña diki ñña. Tsixe'e ñña ñña:

—¿É kainín ntun ve? —ka'an ñña.

²⁴ Nākaán ñña kuāá san ntuxnūú ñña ne, dá kakā'an ñña:

—Kainí u ññatíi vata ntáa utun ntáa ñña, ntá tsi ntaíka ñña —ka'an ñña.

²⁵ Kidaā né, tiin nta'a xtúku ñña ntuxnūú ñña kuāá san. Nākiní va'a ñña un ntí'i kidaā. ²⁶ Kidaā né, nataxnūu Jesúsú ñña é na nū'u ñña nú ví'i ñña kán:

—Kūnú'un ntaan tsin; ñña ku kuíta ntí'xin má ñnuú san. Ná kú xoo ka'an ni'in —ka'an Jesúsú ni ñña.

Kaka'an Pedru tsí Jesúsú ne, divi ñña é taxnuu Xuva kō

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

²⁷ Kidaā ne, kué'en Jesúsú ni ñña ntini'i ñña ñnuú kuetsí é ntoo ñnuú Cesaarea Filipu. Dá kué'en ñña itsi kán né, tsixe'e Jesúsú ñña:

—¿Nté ntú ó ntáka'an ñña'a san iñá ko? ¿Xoó ntu ñña'a ú, te kuíní ñña'a san? —ka'an Jesúsú.

²⁸ Ñña ntini'i ñña ne, ntáka'an ñña:

—Ío ñá ne, Juaan Bautista nto, ka'an ñña. Ío ñá ne, Elia nto, ka'an ñña. Ío túku ñña ne, ñña é ka'án naa Xuva ko nto, ka'an ñña —ka'an ñña ntini'i ñña.

²⁹ —Ntō'ó ni, ¿xoó ntu ñña'a ú, te kuíní nto? —ka'an ñña.

—Ntō'ó é Cristu ntó, ñña táxnuu Xuva kō —ka'án Pedru.

³⁰ Kidaā ne, kaka'an Jesúsú ni ñña é ñña ku ka'án ñña ni ñña'a san xoó ñña'a ñña.

Kaka'an Jesúsú é kuví ñña

(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

³¹ Kidaā né, eni ntu'u Jesúsú nañé'ē ñña ñña ntini'i ñña tsí divi ñña é vèxkúvi ñña ññatíi ne, da mii e dóo kí'in nuú i é ntō'ó ñña. Tsí ññatā sán, ni dùtu ñña odo nūú, ni mastrú lei san ne, un ntíi ntíi ñña ñña xkuntée iní ñña ñña ne, ka'ní ñña ñña, ntá tsi tē kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku ñña.

³² Kaka'an ntáa ñña nuu i sá'a ni ñña ntini'i ñña. Pedrú ne, kue'en ní'i ñña Jesúsú mí xoxo ntáñí i ne, eni ntu'u ñña de tíi ñña ni ñña.

³³ Ntá tsi Jesúsú ne, xkokōto ñña mi ntáñí ñña ntini'i ñña, ñña nguií sán ne, de tíi ñña ní Pedru, káka'an ñña:

—¿Du'xēn! ¡Kiin nteén xion! tsí tú'un é káka'an ní ko ne, xu'u tó'ō e ñña vá'ā san kakéne. Ná te kadē kuení o vatá ó kade kuení Xuva kō, tsí kadē kuení o vatá ó ntáde kuení ñña'a san —ka'an Jesúsú ní Pedru.

³⁴ Kidaā né, kána Jesúsú ñña ntini'i ñña ni un ntíi ntíi ñña'a sán ne, kaka'an ñña ni ñña:

—Tē xoó ñña'a ntio ñña é kuntikin ñña ko ne, ñña kúvi víi ka ñña nee iñña é ntio mii ñña, tsí utén uten é kuntikin ñña ko, kuān te kuví ñña. ³⁵ Tsí tē xoó ñña'a ncho nakakū ñña ntuví iñña ñña

ne, da nākunaá ña ntuvi iña ña. Ntá tsi xoó ña'a é nākunaá ña ntuvi iña ña kuenta iña ko ni kuénta iña tú'un va'a iña Xuva kó ne, nakáku ña ne, ni'i ña ntuvi va'a iña ña nta'a Xúva kō. ³⁶ ¿Mí'i ntú kaidiá'vi é ni'i ko é un ntí'i é ió ñuxiví sa, te nākunaá o nima ko? ³⁷ ¿Nee iñá ntu e dóo nuu á'vi i é nadama o ntūvi iña ko? ³⁸ Tē xoó ña'a kuka'an nuu ña kuenta iña ko ni kuenta iña tú'un ko mé'ñū ña ntoo ñuxiví sa, ña é ña ntákuinti'xe i, ña kini ntáa sán ne, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, kuka'an nuú ko ñá di tē nainu u. Tē nainu u ne, nainu ni'i u ánje, ña e dóo va'a. Kidáa ne, kini nto tsi dóo ka'nu ú, vatā ó ka'nu uva mií kó, ña tuví e dukún kán —ka'an Jesuu.

9

¹ Jesuú ne, kaka'an xtúku ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí iō ntō ne, ña kúvi ntō da nté kini nto tsí Xuva kō né, dóo iō ña é vií ña é kadā kú've ña —ka'an ña.

Dā nádama kúñu Jesuu
(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² Dā ita ntí'xin iñu ntúvi ne, Jesuú ne, kue'en ní'i ña Pedru, Sántiau ní Juaán san, ku'éen ña ũun xuku mi dóo dükun, mí xoxó ña'a. Ikān né, nádama kúñu Jesuu núu ntuni ñá'a, ñá ntini'i ña. ³ Iñi ntú'u kaxi'í nuu doo ña. Ntukui'xín kue'en, e nté uun ña'a ña kuvi nakáte ña vatā ó kuí'xin. ⁴ Kidáa né, ntíi díto Elia ni Muísee, ña xi'í nte kidaā, ne, ntatín ña ni Jesuu. ⁵ Kidáa ne, kaka'án Pedru san:

—Mastru, ¡ñá tē nté kaa vá'a o é ntoo ntí ni ntō i'a! Xntāñi nti uní vi'i xó'o vé: uun iña nto, uun iña Muísee, ni ũun iña Elia —ka'an ña.

⁶ Dotō tsí kaka'an ñá, tsi dóo u'vī ñá, ntuni ña. ⁷ Kidáa ne, nākunūu ta'án ña víkó san ne, mé'ñū víkó san vé'xi tatsín san é kākā'an:

—Ña sā'a é I'xá mií ko e dóo kakuinimá ko ña. Kini nto é ká'an ña —ka'an tátsín san.

⁸ Ña ntini'i Jesuú san ne, ura í da xkókoto ña ne, ntoko ñu'u mií ntuvi ñá'a san. Da mií sá Jesuu ntísi ña.

⁹ Dā ntáka ña rki ukú san ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Ñá kú dí ntaa nto ni ñā'a san nuu i é ini nto vevii da nte rkontúví tē xi'í u ne, ntoto xtuku ú, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi —ka'an ña.

¹⁰ Dukuān ne, ñá ni ká'an ñá ni ñā'a san, ntá tsi tsixe'e ta'an mií ñá, ntáka'an ña:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú ña é kuví ñá ne, dá ntoto xtuku ña? —ka'an ña.

¹¹ Kidáa né, tsixe'e ña Jesuu:

—¿Nté kui ntáka'an ntú mastrú leí san é kuétsi é di'na Eliá san naxee ña? —ka'an ña.

¹² Jesuú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaa ntí'xe i é di'na Eliá san ki'xi ña vata koo é nātívi iní ña'a san kuétsi ña, nakuntikān ñá Xuva kō. Ini nto tsi nte ntúvi di'na uve na'a Tú'un Xuva ko iñá ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi. Uve na'a nté koo nto'o ko ñuxiví a ne, dóo kada xení ña'a san ní ko. ¹³ Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí e kí'xi nti'xe Eliá san. Ide ña'a san ni ña nee iña é ntio ña, vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō nté koo kuví ni ña. Kuan ó kuví nti'xe —ka'an Jesuu.

Ntavá'a Jesuu uun i'xa é nuu é ña vá'a nima i
(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Dā ntíko koō ña mí ntoo ña ntini'i ña, ña nguíi sán ne, ini ña tsí ña te da díi ña'a náaká nuu ña ni ña. Ikān ntáñi mastrú leí san di, ntatín nuu ña ni ña ntini'i Jesuu. ¹⁵ Un ntíi ntíi ña'a san, da ini ña Jesuú ne, koó dā kúdu'va ña. Koó dā ntainu ña kue'en ña, kuka'an ñá ni ña ntiusi.

¹⁶ Kidáa né, tsixe'e Jesuu ña:

—¿Nee iñá ntu ntatín nuu nto ni ña tsíkan? —ka'an ña.

¹⁷ Uun ña'a, ña nuu ta'an mé'ñū ña'a sán ne, kaka'an ña:

—Mastru, i'a vexní'í ú i'xá ko, tsí e ña vá'a san káde i é ñi'í. ¹⁸ Da mí'í ká kaika i'xá ko ne, e ña vá'a san katín i, da kaxé'e ntée í ñu'u kán. Kakēne tiñú xu'u i. Kanakuiō ne, kanaka'xí ka'ñi nú'u i di. É dóo kúká'vi. É kākā'án u ni ña ntini'i ntō é na nakūnu ña é ña vá'a san, ntá

tsi ña ni kuvi vii ña —ka'an úva i'xá san.

¹⁹ Kidáā ne, kaka'an Jéssuu:

—jÑā ntá'ví nto, ña'a é ña ntákuinti'xe nto! É títin ntuvi tuvi u ni ntō ne, váta kuinti'xe nto ko. ¿Títin ntú ntuvi kutuví ka ú ni ntō da nté kuinti'xe nto ko? Kixni'i nto i'xá san —ka'an Jéssuu.

²⁰ Kidáā ne, xee ní'i ntí'xe ña i'xá san. Dā ini e ña vá'ā san Jessú ne, íde é xi'i míi i'xá san ne, ntáva ñu'u kán. Dōó itsu'ün ne, tiñu kéne xu'u i. ²¹ Kidáā né, tsixe'e Jéssuu úva i:

—¿E títin ntu ntuvi kuán ó kakuvi i'xá nto? —ka'an Jéssuu.

Kaka'an úva i'xá san:

—Nté dā ku lú'ntí. ²² É dōó ki'in itō nakó'xo nuu é ña vá'ā san i nchú'un kán, nú ntute kán di, é ncho ka'ní i'xá ko. Ntá tsi te kúvi vii nto é ntúvá'a ne, vii nto da xe'é, xntii ntō nti —ka'an úva i.

²³ —jMí'i ntú é ña kuvi vii u! tsi te kákuinti'xe o ne, ña túvi nee iña é ña kuvi vii Xuva kō —ka'an Jéssuu.

²⁴ Kidáā ne, un ntii tsi kaka'an úva i'xá san:

—jKakuinti'xe ko! jXntii ntō ko é dii ka na kuinti'xe ko! —ka'an ña.

²⁵ Dā ini Jessuu tsi dōo ntánataká nuu ña'a sán ne, de tíi ña nī é ña vá'ā san, kaka'an ña:

—Xō'on, é ña vá'ā é kaden é ñi'i i'xá sa nī é lo'ō dí, xu'u é kadē kú'vé u ne, ká'ān u é ntíin nima i'xá san. Ña kúvi nakunúun xtukun nima i —ka'an Jéssuu ni é ña vá'ā san.

²⁶ E ña vá'ā sán ne, kachu'u ntáa. Nākuio i'xá san ne, dā ntíi e ña vá'ā san. I'xá san ne, vata kaa ntíxi kāa. Ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—jE xí'i i'xá san! —ka'an ña.

²⁷ Ntá tsi Jessú ne, írkāa ña nta'a i, ntáni'i ña i ne, da nakuntítsi.

²⁸ Dá kúki'vi Jessuu má vi'i kán ne, diin diin tsi tsixe'e ña ntini'i ña ña:

—¿Nté kui ña ni kuvi vii ntu nti é nakūnu nti é ña vá'ā san? —ka'an ña.

²⁹ Kaka'an Jéssuu:

—E ña vá'ā é kuān ntáa sán ne, ña kúvi vii o é nakūnu o í té ña ká'an

nta'ví ō, té ña kuntoó ixu ō di —ka'an ña.

Kaka'an xtúku Jessuu tsi kuvi ña (Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰ Kidáā né, ntāka Jessuu íkán, kue'en ní'i ña ña ntini'i ña. Kué'en ñā, itā nti'xin ña ñuú Galilea. Ña ni ntío Jessuu é kūtuni ña'a san mí ntaíka ña. ³¹ Tsi Jessú ne, kaxé'e ña kuenta é kūtuni ña ntini'i ña nté koo kuví ña:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ntuví u kuenta ntá'a ña'a, ña é ká'ní ko. Ntá tsi té kúvi uni ntúvi xi'í u ne, ntoto xtuku u —ka'an Jéssuu.

³² Ntá tsi ña ntini'i ñā ne, ñā nī ñe'e diki ña nee iña é kaka'an ñā, ne, ú'vi ña é tsixe'e ña ña.

¿Xoó ña'a ña e dii ka ka'nu ña'a? (Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³ Xée ñā ñuú Capernau. Dā intóo ña má vi'i kán né, katsixe'e Jéssuu ña ntini'i ña:

—¿Nee iñā ntu ntatín nto dá vē'xi o itsi kan? —ka'an ña.

³⁴ Ña ntini'i ñā ne, diin diin tsi intóo ña; nté uun ña ña ni ká'an ñā. Tsi dá vē'xi ña itsi kán ne, ntatíin mi ñā xoo é dii ka ka'nu ña'a i. ³⁵ Kidáā ne, katuví da'na Jessú ne, kāna ña uxuvi íá'a, ña ntini'i ñā, kaka'an ña ni ña:

—Te iō nto é ncho kodo nuū ntō ne, vii nto ña tuví ata i kán. Vii nto ña ntáde tsiñu iña un ntíi ntíi ña'a san —ka'an ña.

³⁶ Kidáā né, kí'i Jessuu uun i'xá san ne, dā xntítsi ñā i mé'ñu ña ntini'i ña. Káni'i ntee ña i'xá san ne, kaka'an ñā ni ña ntini'i ña:

³⁷ —Xoo é kantuntá'ví ini i i'xá vata kaa sá'a kuenta iñā ko ne, vata tsi te mi ú kantuntá'ví ini ña kó, ni ñā táxnūu kó di —ka'an Jéssuu ni ña.

Xoo é ña kainchu'vi í kō ne, kaduku ntee ña kō (Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

³⁸ Juaán san ne, kaka'an ña:

—Mastru, ini nti uun ña'a, ña é kanakūnu é ña vá'ā san kuenta iña nto. Ntá tsi ña tsikán ne, ñā te ntini'i ña kō. Dukuān ne, ñā ni xé'e nti itsi é kuān koo vii ña —ka'an Juan.

39 Ntá tsi nantiko koó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñá ku kānté nuu nto é kuān koo víi ña. Te kuēnta iñá ko kade ña nuu i e dóo ka'nu ne, ña kúvi kā'an kini ña iñá ko. 40 Tē xoó ña'a ña kainchu'vi ñá kō ne, kaduku ntée ña kō. 41 Nuú é ntaā i é kāká'an u ni ntó. Da xōó ka ña'a, ña é kata'xi ntute é kō'o nto tsí ntántikin ntó ko ne, ni'i ña é vá'a nta'a Xuva kō.

É ña víi ó é kīni kaa
(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

42 'Da xōó ka é kade i é víi i'xa é kākūinti'xe i ko é kīni kaa ne, dii ka vá'á o iña ñá te kuñ'ni nuu xuu dúkun ñá, dá nakuítá nuu ña ña nú ntute ñu'u kán. 43 Te ntá'a nto kade i é víi nto é kīni kaa ne, dii ka vá'á ó te ka'nté ntó nta'a nto. Tsi dii ka vá'á o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é ūun tsi nta'a nto, naa i é kī'in nto dô'vi kán nī ntuvi ntá'a nto, tsí ikān kai'xi ñú'ú é ña kantá'va. 44 Ikān né, ñá kākukadin é ntaé'xi tintákū san; nté ña kantá'va ñú'ú san. 45 Te dī'in nto kade i é víi nto é kīni kaa ne, dii ka vá'á o é ka'nté ntó di. Tsi dii ka vá'á o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é u'ntu nto, naa i é kī'in ntó nī ntuvi dī'in ntó dô'vi kan, mí ña kantá'va ñú'ú san. 46 Ikān ne, ñá kākukadin é ntaé'xi tintákū san; nté ña kantá'va ñú'ú san. 47 Te ntuxnúu nto kade i ne, dii ka vá'á o é tāva nto. Tsi dii ka vá'á o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é ūun tsi ntuxnúu nto, naa i é kī'in nto dô'vi kán nī ntuvi ntuxnúu nto. 48 Ikān ne, ñá kākukadin é ntaé'xi tintákū san; nté ña kantá'va ñú'ú san.

49 'Vatā ó idiá'vi ñi san é ña tíví kúñū é kué'e o doméni iña Xuva kó ne, kuān ó kaidiá'vi nuu i é nto'o kō, vata koo é ña tíví nima kó di. 50 Ñi sán ne, vá'á. Ntá tsi tē ña véñi ka ne, ¿mí'i ntú kaidiá'vi ká i? ¿Nté ntu koo ntuveñi xtúku? Víi nto vata kaa ñi vá'a. Kuenta tsí víi nto é ña natíví nto nima nto. Vá'a koo kuntoo nto ni tá'an nto —ka'an Jesuu ni ña.

10

Kaka'an Jesús kuēnta iña ña ntánatsoo mii tá'an
(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

1 Ntāka Jesuu ñuú Capernaú, kué'en ña diñi ñuú Judeá dá nté xee ña xio diñi ntute Jordaán san. Ñá te da dii ña'á xee xtúku ña, nataká nuu ña mí tuví ña ne, nakuá'a Jēsuu ña vatā xkoó ini ña. 2 Kidāā ne, xée etsin ña fariseú san di é kōto nteé ña Jesuu. Tsixe'e ña ña tē ña xii kaa é naxtuví mii ñatí san ñadi'í ña. 3 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña: —¿Nte ntú ó kaka'an Muísee é víi nto? —ka'an Jesús.

Kaka'an ñá fariseú san:

4 —Muiseé ne, tá'xi ña itsi é ntavá'a o tūtu iña ñadi'í kō ne, dá kúvi ntii nteé xio ta'an o ni ñadi'í ko —ka'an ña.

5 Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ña:

—Un vá'a tsi do'o ntó. Dukuān é xntéku kú'vé Muisee é víi nto. 6 Ntá tsi nté dá de kú'vé Xuva ko ñuxiví sa ne, “de kú'vé ñá ñatí ni ñadi'í”. 7 “Dukuān ne, xtúvi mii ñatí san uva ña ni di'í ña vatā koo é kuntoo ña ni ñadi'í ña ne, 8 uun tsi kúñū kúvi ña ntuvi ña.” Sá'a ne, kani tū'un é ñá tē uvi ña'á ka ña, tsí uun tsi kúñū kúvi ña ntuvi ña. 9 Dukuān né, nēe é teé ta'an Xuva kō ne, ña kúvi nātsoo xio ña'a san —ka'an Jesús.

10 Dá ntōo ña nú víi kán né, tsixe'e xtuku ña ntini'i ña nuu i sá'a. 11 Kaka'an Jesús ni ña:

—Xoó ña'a é natsoo mii ña ñadi'í ña, dá nātanta'a xtuku ña ne, dóo kiní ó kade ña nuu ñadi'í ña. 12 O te ñadi'í san naxtuví mii ña xii ña, dá nātanta'a xtuku ña ni tuku ñatí san ne, divi ña kade ña é kīni kaa nuu xii ña di —ka'an ña.

Nāxnuu viko Jesuu i'xá kuetsi
(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

13 Ña'a sán ne, xee ní'i ña i'xá kuetsi nuu Jesús vata koo é tiin nta'a ña i. Ntá tsi ña ntini'i Jesús ne, ntáde tí ña nī ña xee ní'i i'xá i san. 14 Ntá tsi dá kútuni Jesús ne, dóo dutsi kuini ña ni ña ntini'i ña. Kaka'an ña ni ña:

—Ku'éle ntó itsi é na kī'xi i'xá kuetsi san mí tuví u. Ná ku kádí nuu nto itsi é kī'xi; tsí mí kadē kú'vé Xuva kō ne, kaduku ntée ña vata ntáa i'xá kuetsi san. ¹⁵ Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ntó tsí te xōo ñá'a é ña kākuinti'xe ña vatā ó de uun i'xa lu'ntí ne, ñá kadūku ntée ña mí kadē kú'vé Xuva kō —ka'an Jéssuu.

¹⁶ Ído nteé Jéssuu i'xá san xe un xé ūn, da tñn nta'a ña ī e náxnuu viko ña ī.

Ñatī, ña e dóo kuikā, kaka'an ñá ni Jéssuu

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷ Dā náka Jéssuu itsi kán é kī'in ñá ne, uun ñatí ne, koó da kaxkaīnu ña xee ña, inchíti ña nūu Jéssuu, tsíxe'e ña ñá:

—Mastrú, nto'ó e dóo va'á nto, ¿nté ntu koo víu é ní'í ko ntuvi va'á iñá ko ntii dañu ntúvi? —ka'an ña.

¹⁸ Ntá tsi Jéssuú ne, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Nté kui kaka'an ntun e dóo va'á u? Tsí da mii tsi Xuva kō e dóo va'á ña. ¹⁹ É ínín lei e xtúvi Xuva kō é kākā'an: “Ná ká'ní o ñá'a; ñá víu ó é kini kaa ni ñadī'i; ñá kī'i dú'u ó; ñá dā'ví o ñá'a dovete; ñá kanī nta'ví o ñá'a, ne, na kuiko ñu'u o uva ko ni dí'i kō” —ka'an Jéssuu.

²⁰ Ñatí san ne, nantíko koó ñá, kaka'an ña:

—Mastru, é un nti'í lei tsíkan káde ntaa ú nte da ku lú'ntí u —ka'an ña kuiká san. ²¹ Dā íto Jéssuu ñá ne, dóo kuinima ñá ña. Kaka'an ña:

—Uun sá nuu i é kākunaá ka: Kuē'én, kunadikon un nti'í é káduku ntée o ne, dá kuē'én diu'un i iña ña ntá'ví san. Kidáa ne, ní'í o nee iña é dokuika nti'xé san e dukún kán. Dá kī'xin, kixntíkín ko —ka'an Jéssuu.

²² Ntá tsi dōo nti'í iní ña é kuān ó kaka'an Jéssuu. Dōo nta'xa kunú'u ña, tsi dóo ío iña ña e dóo nuu á'vi.

²³ Kidáa né, xkokoto Jéssuu, kaka'an ñá ni ña ntini'í ñá:

—¡Ñá tē nté kaa ntii tū'un é kī'in ña kuiká san mí kadē kú'vé Xuva kō! —ka'an ña.

²⁴ Koó dā kúdu'va ña ntini'í ñá é kuān ó kaka'an ña. Ntá tsi kaka'an xtúku Jéssuu:

—Kini nto, i'xá ko, ¡ñá tē nté kaa ntii tū'un é kī'in ñá'a, ña é kākuintima í diu'un san, mí kadē kú'vé Xuva kō! ²⁵ Díi ka ña ntii tu'un é kī'ví kameú san xavi xíki natée é kī'in ñá kuiká san mí kadē kú'vé Xuva kō —ka'an ña.

²⁶ Koó dā kúdana iní ña ntini'í ñá é kuān ó kaka'an ña. Ntátsixe'e tá'an ña:

—Kidáa né, ¿xóo ña'a ntu kuvi víi ña é nākáku ña kuan? —ka'an ña.

²⁷ Íto Jéssuu núu ñá ne, dá kākā'an ñá ni ña:

—Ña'a sán ne, ña kúvi víi ña é nākáku mii ñá. Ntá tsi Xuva kō ne, kuvi víi ña, tsí ña tuví nee iña é ña kuvi víi ña —ka'an ña.

²⁸ Kidáa ne, kaka'an Pedru ni ña:

—Nti'í ne, tsoo mii nti'í nti'í iñá nti é vēxntíkín nti nto —ka'an ña.

²⁹ Nantíko koó Jéssuu, kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntó; Tē xóo ña'a tsoo mii ña ví'i ña, ení ña, ta'an ña, uva ña, dí'i ñá, i'xá ña, o ñu'u ña kuenta iñá ko ni kuēnta iña tū'un va'á san ne, ³⁰ díi díi ka kue'e ní'í ña ñuxiví a é va'ta kaa ví'i ñá, ení ña, ta'an ña, dí'i ñá, i'xá ña, ni ñu'u ña. Ntá tsi dóo nto'o ña dí, tsí kada xení ña'a san ni ña. Ntá tsi tē nti'í ñuxiví sa ne, ní'í ñá é kuntoo ña ni Xuva ko ntii dañu ntúvi. ³¹ Ntá tsi ña te da díi ña'a, ña e dóo na'nu ña'a vevíi ne, ñá vādá nuu á'vi ká ña kidaā; ña'a, ña é ña vādá nuu á'vi vevíi ne, dóo na'nu ña'a kuvi ña rkontúvi —ka'an Jéssuu.

Kaka'an xtúku Jéssuu tsí kuvi ña
(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

³² Kué'en ña itsi kan, kúntaa ña ñuú Jerusaleen. Odo núu Jéssuú ne, áta ña vē'xí ña ntini'í ñá. Koó dā ntákudu'va ña ntini'í ñá san. Dōo ú'ví ña nguii san, ña ntántikín ña. Kidáa ne, xio kue'en ní'í xtuku Jéssuu ña ntini'í ñá né, dá eni ntu'u ña kākā'an ñá ni ñá nté koo nto'o ña:

³³ —Ntaa o ñuú Jerusaleén ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, ikan ntáda ña kó kuenta ntá'a dutu ñá odo núu ní mastrú lei san ne, divi ña ká'an ña é kúvi u. Ntada ña kó kuenta

ntá'a ña'a, ña é ña te ña Israee. ³⁴ Ña tsíkán ne, kini dikí ña kó ne, ti'vi dií ña nuú ko. Kani diín ña ko, dá ká'ní'kue'en ñá ko. Kidáá né, tē kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an Jesús.

Nuu i e íkan Santiau ní Juaan
(Mt. 20:20-28)

³⁵ Kidáá ne, xée ētsin Santiau ní Juaan, i'xá Zebedeu, ntáka'an ñá ni Jēsuu:

—Mastru, vií nto da xe'e, tā'xi nto nee iña é kákán nti nta'a nto ve —ka'an ña.

³⁶ —¿Nee iñá ntu ntio nto é tā'xi u? —ka'an ña.

³⁷ —Tā'xi nto é kuntōo ntí diñi nto tē xee nto mí kadá kú'vē nto. Uun ña'ā ntí ne, diñi kua'a nto kutuví nti; uun ña'ā ntí ne, diñi datsin nto kutuví nti —ka'an ña.

³⁸ Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Ñá ini ntó nee iña é ntaikan nto. ¿Kútí ntu nto é dadíi nto'o nto ní kó un ntíi ntíi nuu i é ntó'o ko? —ka'an ña.

³⁹ —Kutí nti, ¿nté kui ña'a? —ka'an Sántiau ní Juaan.

Kaka'an Jesús ni ña:

—Nto'o nti'xe nto vata tsi koo nto'o ko. ⁴⁰ Ntá tsi é kuntōo nto diñi kua'a ko o diñi datsin kó ne, ña kúvi tā'xi u, tsí mii Uva ko ini ña xoo é kuntōo i diñi ko —ka'an Jesús ni ña.

⁴¹ Dā téku ña u'xi ñá'a ká san ne, dōo kúdiin ña ni Sántiau ní Juaan.

⁴² Kidáá né, kána Jesús ñá uxuvi ñá'a san, kaka'an ñá ni ñā:

—Ini nto tsí ña'a, ña odo nūu iña ña'a, ña é ña te ña Israee ne, dōo ntáde ka'nu ña kúñu ñā. Ña tsiñu i sán ne, dōo ntii ntáde kú'vē ña iña ña'a ña. ⁴³ Ntá tsi divi ntō ne, ñá te kuan koo vii nto. Tē xoó ña'a ncho vii ka'nu ña ne, kantio é xntii ña ntō un ntíi ntíi nto. ⁴⁴ Xoó ña'a, ña ncho kodo nūu iña ntó ne, kantio é vii ñá vata kaa ña ntáde tsiñu iña ña nguii san. ⁴⁵ Nté xū'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ñá te vē'xi u ñuxiví a é vii ka'nu u, tsí vē'xi ú vata koo é xntii ú ña'a san. Xu'ú ne, vē'xi u e ntá'vi u kuétsi i é ña te da díi ña'a san —ka'an Jesús.

Ntāvá'a Jesuu úun ña kuáá, ña nani Bartímeu
(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶ Kidáá ne, xée ña ñūu é nani Jerícoo. Ntáka xtuku Jesuu ni ña ntiní'i ñā ne, ñá te da dii ña'a ntántikin ñá ña. Diñi itsi mí kuē'en ñá ne, tuví uun ña kuáá, kaikan ña diu'un. Bartímeu nani ña, tsí uva ñā ne, Timeu nani ña. ⁴⁷ Dā kútuni ña tsi vē'xi Jesús, ña ñūú Nazareé san ne, dōo ntii káka'an ña:

—¡O Jesús, I'xá Davii, ntuntá'ví ini nto ko! —ka'an ña.

⁴⁸ Ña'a sán ne, dē tíi ña ni ñā:

—¡Du'xēn! ¡Ñá ku kuān xkoó ka'an! —ka'an ña.

Ntá tsi ña kuáá san ne, da dii díi ka ntii káka'an ña:

—¡O I'xá Davii, ntuntá'ví ini nto ko! —ka'an ña.

⁴⁹ Íntítsi Jesús, kaká'an ña:

—Kana nto ña —ka'an ña.

Kana ña ña kuáá san ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Nāxnuu ka'nu nto iní nto. Nakuntítsi nto, tsí kakana ña nto —ka'an ñá'a san ní á ña kuáá san.

⁵⁰ Kidáá né, xtuví mii ña kútuun ñá ne, náakuntítsi ntaa ña, kue'en ña mí ntítsi Jesús. ⁵¹ Dā tsíxe'e Jesús ña:

—¿Nee iñá ntu ntio o é vii u iña o? —ka'an ña.

—Mastrú, ntio ko é nāxi'i ntúxnūú ko —ka'an ñá ni Jēsuu.

⁵² Jesús ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kūnú'un ve. Tsí e kuínti'xe o kó ne, ntuvá'an ve —ka'an Jesús.

Ura dú'va tsi i náxi'i ntuxnūu ñá kuáá san ne, dá kuē'en ñá, kuntikān ñá Jesús mí kuē'en ña.

11

Vé'xi Rei, ntéku ña buru
(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40;
Jn. 12:12-19)

¹ Xée ētsin ña ñūú Jerusaleen, mí ntoo ñūú Befagee ni ñūú Betania má xūku é nani Ólivu. Jesús ne, taxnūu ña uvi ña'a ñá ntini'i ñā, ² kaka'an ñá ni ñā:

—Kue'ēn ntó ñūú lu'nti é tuví da'a san. Ura tsí i te kúk'vi nto

ikān ne, nani'i nto uun a búru kiti ntee t̄in é ntē vata xoó kunteku í ti. Nantuté nto ti ne, kixni'i nto ti í'a. ³ Tē xoó ña'a tsixe'e ña ntō é kuān ó de nto ne, ká'an ntō tsi Tó'o ko kāntio ña ti; vevii nantiko koō ñá ti, koo ka'an ntó ni ñā —ka'an Jesús.

⁴ Kué'en ñā né, nāni'i ña uun a búru san, ntee t̄in ti atá vi'i é tuví itsi kān. ⁵ Ña ntāñi ikān ne, ntátsixe'e ñā:

—¿Nté koo vii nto burú san é kánantuté nto ti? —ka'an ñā.

⁶ Nantiko koō ñá, kaka'an ñá vatá ó kaka'an Jesús ni ñā ne, xé'e ña'a san itsi é k̄in ni'i ña búru san. ⁷ Nāxee ni'i ña búru san mí kāntétu Jesuu. Xntekū ñá kutuun ña áta tí ne, dā kantéku Jesuu ti. ⁸ Ñá te da d̄ii ña'á san tsóo ña kutuun ñá itsi kán di. Iō ñā ne, k̄atsin ña nta utun má k̄u'u kán ne, tsoo ña itsi kán. ⁹ Ñá tē nté kaa ña'a odo nuū ñá nuu Jesúsú ne, ñá te da d̄ii ña vé'xi ata ñá di. Un nt̄ii nt̄ii ña koó dā vantiñi ña ntáka'an ñā:

—¡Dōo ka'nu Xuva kō! ¡Ñá tē nté kaa vá'ā o iña ñá vé'xi nta'a Xuva kō! ¹⁰ ¡Na naxnuu viko Xuva kō ña vexkadā k̄u'vé iña ko, é vii ñá Rei naa úvata ko Dāvii! ¡Dōo ka'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán! —ka'an ñā.

¹¹ Xée Jesúsú ñuú Jerusaleén ne, dá k̄u'vi ña ini ukún ka'nu san. Ito ña un nt̄i'í é ió ini i kán. Dā kuáá ne, nt̄ii ña, kue'en ña ñuú Betania ni ña uxuvi ñá'a san.

Tun ígū é ña kakí kiti i

(Mt. 21:18-19)

¹² Téváá tsi ntáka ña ñuú Betania ne, kakakin Jesuu. ¹³ Ini ika ña tsí ntitsi uun tun ígū é úve xuku i. K̄ukóto ntódó ña tē nta'á kiti i. Ntá tsí dá xee ñā ne, da mí xuku i uve, tsí vata xee ntúvi é k̄i kiti i. ¹⁴ Kidáá né, kaka'an Jesúsú ni tun ígū san:

—Nté uun ito ña koó ka kiti o é k̄á'xi ña'a san —ka'an ñá ni útun san.

Tékú ña ntini'i ñā é kuān ó kaka'an ñā.

Dā ntántoo Jesuu ini ukún ka'nu san

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ Nāxee xtúku ña ñuú Jerusaleén ne, kué'en Jesúsú má ukún ka'nu san. Ikān éni ntu'u ñā nakunu ña ña ntádiko ni ñā ntāñi ini ukún san. Nantáva ña mesa mí ntoo ña ntánadama diu'un san ne, nantáva ña sia mí ntoo ña ntádiko palomá san. ¹⁶ Ñá ni xé'é ña itsi é kuíta ntí'xin ña'a san má ukún san tē nee iñá odo ñā. ¹⁷ Dá kanaku'á'a ña ña'a, ña ntoo ini ukún san ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Ñā ntu te uve ná'a nte dí'na é k̄aka'an Xuva kō: “Tsi vi'i kó ne, vi'i mí ka'an ntá'vi ña'a, ña dā mí'í ká ñuu i”, ka'an ña? Ntá tsi ntō'ó ne, vi'i ña dū'u káde nto —ka'an Jesúsú.

¹⁸ Dā téku dutu ñá odo nuū nī mastrú lei san ne, kidáá né, ntukū nuu ini ña nté koo ka'ni ña Jesuu. Tsi ntaú'vi ñá Jesuu, tsi un nt̄ii nt̄ii ña'a sán ne, ncho kini ká ña tú'un é kanaku'á'a Jesuu ñā. ¹⁹ Ntá tsi dá kuáa ne, Jesuu ni ña ntini'i ñā né, ntāka ña ñuú Jerusaleén.

É kuinti'xe ko Xuva kō

(Mt. 21:20-22)

²⁰ Utén san ne, dá ntíko kōo xtúku ña ni ña ntini'i ñā ne, itá nti'xin ña mí ntitsi tun ígū san. Ini ña tsí xi'i dií kue'en, un tsi nte dítsin i. ²¹ Kidáá ne, nánū'ú Pedrú san ini ña é k̄aka'an Jesúsú ne, kaka'an ñā:

—Un kaa, Mastru. Diví tun ígū san é k̄a'an ntée nto i ne, e xi'i d̄ii —ka'an ñā.

²² Kaka'an Jesúsú ni ñā:

—Kuinti'xe nto Xuva kō. ²³ Nuū é ntaā i é k̄aka'an u ni nto: tē xoó ka'an í ni xuku sá'á: “Kué'en dá'an vé, na kō'xón nuun mé'ñu ntute ñu'u kán”, né, te kan̄i nima ñá kakuinti'xe ña é kuān koo kuvi ne, kuan koo kuvi nti'xe. ²⁴ Dukuān ne, kaka'an u ni ntō: nee iña é k̄akan ntó nta'a Xuva kō da ntáka'an ntá'vi nto ne, kuinti'xe nto tsi ni'i ntó ne, ní'i nt̄i'xe nto. ²⁵ Dā ntáka'an ntá'vi nto ne, te ió xoo é kanāa núu ni'i ntó ne, kada ka'nu ini nto ni ñā vata koo é Xuva kō, ñá tuví e dukún kán, kada ka'nu ini ña ni nto kuetsí nto di. ²⁶ Tsi tē ña kada ka'nú ini nto ni tá'an nto kuetsi ñā ne, nté Xuva kō,

ña tuví e dukún kán, ña kada ka'nú ini ña ni nto kuétsi nto di —ka'an Jéssuu.

¿Xoó ntu xé'e i itsi é kuān koo vii Jesuu?

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

²⁷ Kidáa né, nāxee xtúku ña ñuu Jerusaleen. Kaika Jesuu ini ukún ka'nu kán né, ikan tsí xee dútu ñá odo núú nī mastrú leí nī ñatā sán ne, ²⁸ ntátsixe'e ña Jéssuu:

—¿Xoó ntu kaka'an i é kuān koo vii nto? ¿Xoó ntu tá'xi i itsi é kuān koo vii nto nuu i sá'a? —ka'an ña.

²⁹ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Xu'ú ne, ntio kó tsixe'e ú nto di. Te kúvi ka'an nto é tsixe'e ú nto ne, dá ká'an u xoo tá'xi i itsi é kade u. ³⁰ ¿Xoó ntu xé'é i itsi Juaán san é nakútsi ntute ña ña'a san? ¿O Xuva kō né, o kúdi ña'a ntú san xé'é ña? Ká'an nto vē —ka'an Jéssuu.

³¹ Kidáa ne, ntatíin nuu mii ña:

—Te ká'an o tsí Xuva kō xé'é ña ña itsi ne, ká'an ña: “¿Nté kui ña ni kuintí'xe nto ña kuan?” koo ka'an ña. ³² ¿Nté koo kúvi te ká'an o tsí ña'a san xé'é ña ña itsi? —ka'an ña.

Tsi ntaú'vī ñá ña'a san, tsí un ntíí ntíí ña'a san ntákuinti'xe ña tsí nta'a Xuva kō ní'i ntí'xe Juaán san é kúvi vii ña. ³³ Dukuān ne, nantíko kōo ñá, ntáka'an ña:

—Ñá íní nti —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an Jéssuu:

—Xu'ú ne, ntē ñá ka'an u di xoo tá'xi i itsi é kuān ó kade u —ka'an Jéssuu.

12

Kuenta iña ña ntáde tsiñu, ña kini ntáa

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

¹ Kidáa né, eni ntu'u Jéssuu ntáa ña nuu i é nañé'ē ñá ña'a san:

—Uun ñatíi ne, í'xi ña xo'o tinti'ō. Édí nuu ña xákū ntíkō diñi i. Uvi ítsí éte nuu ña nú xuu ka'nu san mí kádin núu ña tinti'ō sán ne, dá xntítsi tsíñu ña uun vi'i dükun mí kunū ña é vii kuenta xó'o tinti'ō san.

² Kidáa ne, xé'e ña ña'a san é na kúntoo taan ña é vii ña kuenta xó'o

tinti'ō sán ne, dá kúí ña, kue'en ñá xio ñuu e dóo ikā. ² Xéé ntúvi é tññ ña tinti'ō san. Tó'ó i ne, taxnúu ña uun ña'a ña ntáde tsiñu é nā kinkuidó ña é káduku ntée ña. ³ Ntá tsi ña ntáde kuentá san ne, ña ni ntío ña nakué'e ña é káduku ntée tó'o i. E'ní diñ ñá ña táxnūu tó'o i san. Nté uun kiti i ña ni xé'e ña é kuní'i ña é kúvi iña tó'o ña; da mii ntá'a ña kunú'u ña. ⁴ Kidáa né, taxnúu xtuku tó'o i san uun ñá'a ka ña ntáde tsiñu san. Ntá tsi ña ntáde kuentá san ne, ntuku kui'í ñá diki ña táxnūu ña. Dōo dé xení ña ni ña. ⁵ Tó'ó i san ne, taxnúu xtuku ña uun ña'a ká ña. Ntá tsi é'ni kue'en ñá ña. Kidáa ne, ñá te da diñ ña ntáde tsiñu san táxnūu ká ña. Iō ñá ne, e'ní diñ ñá ña. Iō ñá ne, e'ní kue'en ñá ña.

⁶ Kóo da uun sá ña ntoo ña: divi í'xá mii ña e dóo kakuinima ña. Kidáa né, taxnúu ña í'xá ña. Kuini ña tsí te kuiko ñu'u ña'a san í'xá ña. ⁷ Ntá tsi ña ntáde kuentá san ne, ntánatíin ña: “Ña sá'á ne, í'xa tó'o i, ña é nākunte nta'a i tē xi'í ña. Kiká'ni o ña ne, kidáa ne, kúvi iña ko un ntí'í é ío iña ña”, ka'an ña. ⁸ Tññ ña ña, da é'ni kue'en ñá ña, dá ínakuido káva ña ña ata xákū san —ka'an Jéssuu.

⁹ Kidáa ne, katsixe'e Jéssuu:

—¿Nté koo vii tó'o i san ve? Mii ña kí'in ña ve, ka'ní ntí'i ña ña ntáde kuenta xó'o tinti'ō san, dá nakué'e ña tuku ña'a, ña é vii kuenta.

¹⁰ Ntō'ó ní, ¿vāta nakua'a ntu nto Tú'un Xuva kō? Tsí kaka'an: Xúu é nántii ní'ni ña xntítsi vi'i sán ne,

diví é kúvi xuu núu i.

¹¹ Sá'á dé kú'vé Xuva kō é kōo ne, ñá tē nté kaa vá'a ó, kuini nti.

Kuān ó uve na'a nte di'na Tú'un Xuva kō —ka'an Jéssuu.

¹² Ña tsiñu i sán ne, kūtuni ña tsí divi kuēnta iña ñá é kántáa ña nuu i sá'a. Ntukū nuu ini ña nté koo vii ña é tññ ña Jesuu. Ntá tsi u'vi ña ña'a sán ne, xnuu mii ña Jéssuu, kué'en ña.

Katsixe'e ña kuēnta iñá diu'un xōo
(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Kidáa ne, táxnūu ña'a san ña fariseu ní ña ntántikin rei Heróde

san mí tuví Jesuu. Ncho víi ña vata koo é kā'an Jéssu nuu i e dóo xíi kaa, vata koo é nāni'i itsi ña nté koo dá'vi ña ña dovete. ¹⁴Xéé ña mí tuví Jesuú ne, ntáka'an ña ni ña:

—Mastru, iní nti tsí kaka'an nto é nuu é ntaā i. Iní nti tsí dadii tsi kaiko ñu'u ntō un ntíi ntíi ña'a, dadii tsi kade nto ni ña, kuān te nta'ví ña, kuān te kuika ña. Kanañē'e ntó nti é nuu é ntaā í vata ō xtúvi Xuva ko iñá nti. ¿Vá'a ntu ō é ntá'vi ō diu'un xóo san nta'a ña tsiñu i san, ō ña'a, te kuini nto? ¿Ntá'vi ntu ō né, ō ña ntá'vi ō? —ka'an ña, tsixe'e ña ña.

¹⁵Jesuú ne, kütuni ña tsí da ntaéni dikí ña ña. Kaka'an ña ni ña:

—¿Nté kui ntaíto nteé ntu nto ko? Tā'xi nto uun diu'un kui'xín san, na kōto nteé u —ka'an ña.

¹⁶Xé'e ña ña ne, da tsixe'e Jéssu ña:

—¿Xoó ntu dikí i é ntéé diu'un sá'a? ¿Xoó ntu diví i e nteé na'a? —ka'an ña.

—Díkí Césa ni diví ña —ka'an ña.

¹⁷Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Vá'a ō é nakué'e o ntá'a ña tsiñu na'nu i nee iña é kāduku nteé ña ne, vá'a ō é nakué'e o nta'a Xuva kō nee iña é kāduku nteé ña di —ka'an ña.

Koó dā kúdu'va ña'a san e dóo ini Jesuu nté koo nantiko koó ña é kākā'an ña.

Nantíko kōó Jesuu e tsixe'e ña saduceú san

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸Xéé ña saduceú san di. Ña sāl'á ne, ñá tē ntákuinti'xe ña tē ntántoto ña xi'í san. Da ntaéni dikí ña Jesuu, ntáka'an ña:

¹⁹—Mastrú, uve na'a mí kakā'an Muísee nté koo víi o tē xi'í ení kō. Tē xi'í ñá ne, ítuví mii ñadí'í ña ne, ña ni xíó i'xá ña ne, nātánta'a ení ña ni ñadí'í kíí san vata koo é na kōo i'xá ña iña ení ña. ²⁰Uun ito ne, xíó ū'xe ení ña. I'xá nuu i san ne, tánta'a ña. Dā xi'í ñá ne, váta kōo i'xá ña. ²¹Ení ña, ña é kuví ūví san ne, tanta'a ña ni ñadí'í kíí san. Dā xi'í ñá di ne, váta kōo i'xá ña. Ení ña, ña é kuví ūní san ne, kuan tsi ō kúvi ni ñá di. ²²Kidáā ne, é un é un ña tánta'a ña ni ñadí'í san. Dā kúvi ne, xi'í ña ntí'í

ū'xe ñá'a ña ne, nté uun i'xá ña ña ni xíó. Kidáā ne, xi'í ñadí'í kíí san di. ²³Tē ntóto ña xi'í san ne, ¿xoó ntu ñadí'í i kuví ña? Tsí un ntí'í ña ū'xe ñá'a san e tánta'a ña ni ña —ka'an ña.

²⁴Dá kakā'an Jéssu ni ña:

—Ñá vā'á ō e ntádē kuení nto, tsi ñá ini nto nté o uve na'a Tú'un Xuva kō ne, ñá ini nto tsi dóo ío é víí Xuva kō. ²⁵Dá ntóto ña xi'í san ne, ñá nātánta'a ká ñatíí san. Ña xoxó ka é kué'é i itsi é tanta'a ñadí'í san di. Tsí kuintoo ña vatá ó ntántoo ánjē san e dukún kán. ²⁶Kuenta iña i e ntóto ña xi'í san ne, ¿vāta nakua'a ntu nto tutu e xtúvi Muiseé san, mí uve na'a iña xuku é kai'xi'? Ikan kākā'an Xúva ko ni Muísee: “Xu'ú ne, Xuva uvata ika nto Abraan ni Ísaa ni Jácoo”, ka'an ña. ²⁷Xuva kō ne, ñá te Xuvā ñá xi'í san, tsí Xuvā ñá ntántito san. Dukuān né, kúdií dovete ntákuinti'xe nto —ka'an Jéssu.

Tū'un é dií ka ka'nu
(Mt. 22:34-40)

²⁸Xéé ūun mastrú leí ne, tēkú ña é kākā'an Jéssu ni ñá saduceú san. Iní ña tsi dóo vā'á ó kaka'an Jéssu é kanantiko koó ña. Tsixe'e mastrú leí san di:

—¿Néé ntu tú'ūn e tá'xi Xuva kō é dií ka ka'nu é káda ntaa o? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

²⁹Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—É kuví ūun sán ne: “Kiní nto, ña Israee: uun tsi Xuva kō e dóo ka'nu ña. ³⁰Kuinima ntó Xuva ko kaníi nima ntó, kaníi é tduiña nto, kaníi ū'xen dikí nto. Níi kué'en ini nto kunuu iní ntó ña.” ³¹É kuví ūví san ne: “Kuinima ntó ta'an nto vata tsí ó kakuinima ntó kúñu mii ntó.” Ña túví ká xtuku é kadā kú've é vata kaa sá'a —ka'an Jéssu.

³²Kaká'an mastrú leí san:

—Ntáa ntí'xe, Mastru. Nuú é ntaā i é kākā'an nto, tsi ūun tsi Xuva kō. Xoxó ka xtúku Xuva kō, tsí mii tsi ñá. ³³Na kuinima kó ña kaníi nima kó, kaníi ū'xen dikí ko, níi kué'en ini kō ne, na kuinima kó ta'an ko vata tsí ó kakuinima kó kúñu mii kō. Tē kada ntaa o sá'a ne,

dií ka kaidiá'vi é un ntíí ntíí doméni é ká'mi o nú nãa kan íña Xuva ko, o da nēé ka doméni é kuē'é o ñã — ka'an ñã.

³⁴ Iní Jesuu tsi dóo vá'a ó nantiko koó ñã ne, kaka'an ñã ni ñã:

—Ñã ika tsi tūvi nto mí kadē kù've Xuva kō —ka'an ñã.

Kidáã ne, nté uun xoxo ni tsixe'le ká i Jesuu.

¿Xoó ntu i'xá nti'xe i Cristu?

(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Dá kanakuã'a ká Jesuu ñã'a san má ūkún ka'nu kãn né, kaka'an ñã ni ñã:

—¿Nté kui ntáka'an ntu mastrú lei san tsi ñã é taxnuu Xuva kō é kuvi ñã Cristú ne, i'xa ika rei Dávii ñã? ³⁶ Tsi nte dí'na kaka'an Dávii san vata o nañé'e Espiritú Sántú san ñã:

Kaka'an Xúva ko nī Tó'ō ko:

“Kutúvín diñi kua'a ko

da nté kúvi tsoo ú ñã ntaínchu'vi o nú xē'e o”, ka'an Xúva kō,

ka'an Dávii. ³⁷ ¿Nté o ntu é Cristú san ne, i'xá ika Dávii kúvi ñã? Tsi mii Dávii san kaka'an ñã tsi Tó'o ñã kúvi ñã —ka'an Jéssuu.

Ñá te da dii ñã'a san dóo xkúntee ini ñã é kīni ñã tú'un é káka'an Jéssuu.

Katsi'i kuétsi Jéssuu mastrú lei san

(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Jesuú ne, dá kanakuã'a ñã ñã'a sán ne, kaka'an ñã:

—Koto xnto mastrú lei, ñã e dóo na'nu ncho vii san. Dóo xkúntee ini ñã du'nu nani da ntaíka ñã itsi kãn. Dóo ntio ñã é kuiko ñu'u ñã'a san ñã, é ká'an ñã ntiusi ní ñã núu ñã'a san nu á'vi kãn. ³⁹ Má ūkún kãn dí ne, dóo ntio ñã é kúntoo ñã nte nuu i kan. Tē xee ñã viko sán ne, dóo ntio ñã é nī'i kúntoo ñã mí'i e dií ka vá'a o. ⁴⁰ Ntaeni ntá'vi ñã ñadī'i kíi san vata koo é naki'i ñã un tsi nte ví'i ñã. Dóo na'a ntáka'an ntá'vi ñã, vata koo é kadā kuení ñã'a san tsi dóo va'á ñã'a ñã. Ntá tsi ñã sá'a ne, dií ka kue'e ní'i ñã é nto'o ñã nta'a Xuva kō —ka'an ñã.

Kuenta iña diu'un é xē'é ñadī'i kíi san

(Lc. 21:1-4)

⁴¹ Tuví Jesuu má ūkún kãn ne, tuví nteē ñã etún diu'un mí ntátsu'un ñã'a san. Kaito ntee ñã nté o de ñã'a san é ntátsu'un ñã diu'un. Ini ñã tsi ñã kuiká san ne, ñá tē nté kaa diu'un ntáxe'é ñã.

⁴² Kidáã ne, vé'xi uun ñadī'i kíi san ne, xnūu ñã uvi kúdií á diu'un kuetsí san e dóo xuvi nuu á'vi. ⁴³ Kidáã né, kãna Jesuu ñã ntiní'i ñã ne, kaka'an ñã ni ñã:

—Nuu é ntaã i é káka'an u ni ntō: Tsi ñadī'i kíi sá'a ne, dií ka nuu á'vi é xē'é ñã é un ntíí ntíí ñã nguú san e ntátsu'un ñã diu'un ñã ini etún san. ⁴⁴ Tsi ñã nguú sán ne, dóo ió iña ñã ne, kúdií diu'un é kántoo e ntáxe'é ñã. Ntá tsi ñadī'i kíi san ne, kuãn té ñã te neé ió iña ñã ne, nī kué'en ini ñã xē'é ñã un ntí'i é ió iña ñã —ka'an Jéssuu.

13

Kaka'an Jéssuu tsi nantatsin xúkún ka'nu san

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Dá ntáka Jesuu má ūkún ka'nu kãn ne, kaka'an úun ñã ntini'i ñã:

—iUn kaa dií xuú san, Mastru! ¡Ñá te da kúdií! ¡Xúkún san di! ¡Ñá tē nté kaa vá'a o! —ka'an ñã.

² Kaka'an Jéssuu:

—Koto vá'a nto xúkún e dóo vá'a ó san, é ñã te da kúdií. Ntá tsi vé'xi ntuví é nantatsin kue'en. Nté uun ká xuu ñã kodo ntí'i tá'an ka kidaã —ka'an ñã.

Kaka'an Jéssuu nté koo kuvi di'na dá ntí'i ñuxuvi

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Dá itúvi Jesuu tí'i i é nani Olivú ne, dóo díto tuví xúkún san. Pedru, Sántiau, Juaan, ni Andréé ne, xée etsin ñã nuu Jéssuu, ntáka'an xu'ú ñã ni ñã, tsixe'e ñã ñã:

⁴ —Ká'an nto vē amá kuãn koo kuvi é káka'an nto. ¿Neé ntu nuu i é tá'xi Xúva kō é na kútuní ntí tē xee úra i é kúvi? —ka'an ñã, tsixe'e ñã.

⁵ Kidáã né, eni ntu'u Jéssuu kaká'an ñã ni ñã:

—Kuenta tsi vii nto é ñã kaní nta'vi nté uun ñã'a san nto. ⁶ Tsi

dóo títin ña'a ki'xi ña é vata te xū'ú ne, ká'an ña: "Xu'u é Cristú u", koo ka'an ña. Dóo títin ña'a san kaní nta'ví ña ña.

⁷ Tē kútuni nto tsí kakuvi du'xēn da ntátekú nto tsi ntáka'an ña'a san iña du'xēn ne, ñá ku u'vi nto. Tsi kuétsi é kuān koo kuvi, ntá tsi vata xee tá'an ntuvi é ntí'i ñuxiví sa. ⁸ Tsi uun ñuú san ne, nāá ni tūku ñuu. Uun reí ne, naā ñá ni tūku reí san. Dóo ki'in itsi ñuú san ne, táan; kuta-tama ñá'a sán di. Tē kúvi sá'a né, dá ve nuu i é ñi: ntu'u é ntó'o ña'a, ña ntoo ñuxiví sa.

⁹ Ntó'ó ne, kuenta tsí víi nto. Tsi ña'a sán ne, ntada ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu i sán ne, ka'ni diñ ñá nto má vi'i mi ntánataká nuu ña Israeé san. Nuu ña tsiñu na'nu i, nuu reí san kuntāñi me'ñū ntó di vata koo é ká'an nto nté kui ntántikin ntó ko. ¹⁰ Di'na dá ntí'i ñuxiví sa ne, kí'in ña'a, kíka'an ntódo ña tú'ūn va'á san dá kanñi ká'nu ñuxiví san. ¹¹ Te tññ ña nto ne, ntada ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu i sán ne, ñá ku kadá kuení nto nté koo ka'an nto. Tsi ta'xi Xuva kō é ká'an ntó tē xee úra i é ká'an nto. Ná tē kene mii ntó é ká'an nto, tsí Espiritū Sántū san ta'xi ña tú'ūn é ká'an nto. ¹² Kidáā né, ñatíi san ne, ntada ña ení mii ña kuēnta ntá'a ña tsiñu i é ka'ni ñá ña. Uva i'xá san ne, ntada ña i'xá ña kuenta ntá'a ña di. I'xá san ne, tsí'i kuétsi uva i ni di'i i ne, ntada ña kuenta ntá'a ña tsiñu i di é ka'ni ñá ña. ¹³ Ná ntío kue'en ña'a san nto, ntá tsi tē xoo é ña xtuví mii i é kuñti'xe i kó dā nté ntí'i ntuvi iña ñá ne, nakáku ña.

¹⁴ Tē ini nto tsi é ntítsi nuu i é kñi kaa san má ūkún ka'nu kñ mii i é dóo xii kaa ne, ntó'o é ntoo nto ñuú Judeá ne, kunu nto kue'en ntó, kukūntóo xu'ū ntó ata uku kan. ¹⁵ Tē xoó ña'a tuví da'na ña ata vi'i ña kan kidaā ne, ñá ku ntí'ví ña má vi'i kñ é kínakí'i ña iña ña. ¹⁶ Tē xoó ña'a nuu ña matú ña kñ ne, ñá ku nū'u ña é kñantúku ña kutuun ña é kí'in ni'i ña. ¹⁷ ¡Ntá'vi ide ñádi'i, ña é ñu'u i'xá i! ¡Ntá'vi ide ñádi'i, ña é kanatsi'tsi i'xá i kidaā! ¹⁸ Kákan nto nta'a Xuva kō é ña kuan kōo kúvi dá ntúvi ví'xin. ¹⁹ Tsi kidaā né, un vá'a

tsi nto'o ña'a. Un tsi nte dá de kú'vé Xuva kō ñuxiví sa ne, vata ntó'o ña'a san vata koo nto'o ña ntuvi tsikan. Ntē ña kuan koo ntó'o xtuku ña'a san é kuān koo nto'o ña. ²⁰ Tē di ña ni dé kú'vé Xuva kō é ntudutsi ntúvi tsikán ne, ntē uun ña'a ña nakáku ña. Ntá tsi ntadutsi ña ntuvi tsikan kuenta iña ña'a san, ña é dóo kakuinima Xúva kō, ña é nakaxnúu ña é kúvi i'xá ña.

²¹ Kidáā né, tē xoó ka'an i ni ntó: "¡Koto nto! ¡jkān tuví Cristu!", ne, ñá ku kuñti'xe nto é káka'an ñá naa Xuva kō. ²² Tsi ió ñá'a, ña é kí'xi kidaā ne, ká'an ña é Cristu ña. Ká'an ña tsí kaka'an ñá naa Xuva kō. Víi ña nuu i é dóo na'nu ne, víi ña nuu i é dóo va'a. Ntá tsi dá ntaéni nta'ví ña ña'a san. Tē di kuvi víi ña ne, un tsi nte ña nakaxnúu Xuva kō kaní nta'ví ña ña. ²³ Kuenta tsí víi nto. Dukuān é di'na kaka'an u ni nto ūn ntíi ntíi nuu i sá'a nté koo kúvi.

Kaka'an Jéssu tsí nainu xtúku ña ñuxiví a

(Mt. 24:29-35,42,44; Lc. 21:25-36)

²⁴ Kidáā ne, rkontúvi é dóo nto'o ña'a, ña ntoo ñuxiví a ne, kuneé ngántii, kuneé xoo. ²⁵ Kó'xo kñi é ūve é dukún kñ di ne, kantá nuu é dukún kñ. ²⁶ Xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, nainú u me'ñú vikó san. Kidáā ne, un ntíi ntíi ña'a san kiní ña tsi dóo ka'nu ú ne, dóo ió ko é víi u é un ntíi. ²⁷ Kidáā né, taxnúu u ánjē é nākuido ña un ntíi ntíi ña'a, ña é nākaxnúu u. Dā mí'i ká ñuxiví sa mí ntóo ña un tsi nte é dukún kñ nakuído ánjē san ña.

²⁸ Koto nto nté o de tun ígū san. Tē ūte nta'a i é da ve kantika xúku i ne, ini o tsí dokó sa xee ntuví ka'ni san. ²⁹ Kuan kōo di, tē ntaíni nto tsi é kakúvi un ntíi ntíi nuu i sá'a é káka'an u ni ntó vevíi ne, kutuni nto tsi dóko sá xee ntúvi é nainú u ñuxiví a. ³⁰ Atā xí'i xnto túvi u. Nuú é ntaā i é káka'an u ni ntó, tsí kuinta é un ntíi é káka'an u ni nto di'na dá ntí'i ntuvi iña ña ntoo ñuxiví sa vevii. ³¹ Kuān te ntí'i ñuxiví sa ni é dukún kñ ne, ntá tsi tú'ūn é káka'an u ni ntó ne, ña ntíi.

³² Ntá tsi xo'ó ini i nee ntúvi o neé ura kúntaa é káka'an u; nté uun

ánjē, ña ntoo e dukún kan, nté xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, ñá íní u; mii tsi Uvā ko é ini ña.

³³ Dukuān ne, koto vá'a nto. Na kōo tú've nto, tsi ñá ini nto amá xee ntúvi tsikan. ³⁴ Sá'ā né, vata kaa uun ñatíí, ña é tūvi tu've e dóo ika kī'in ñá, ne, xtuvī ñá vi'i ña nta'a ña ntáde tsiñu iña ña. Ká'an ña nī é un é un ña ntáde tsiñu iña ña nté koo vii ña ne, xtuvī ñá uun ña'a, ña é kōto xi'i ña. ³⁵ Ntō'ó ne, koto vá'a nto di, tsi ñá ini nto neé ura nainú u: tē kuaa va'a ne, o dawa ñuu, o ura í tē kána lí'xi, o tē tuví va'a. ³⁶ Tē ntákidi dúkuan ntō ne, da nēe inī ntó nainú u. ³⁷ Ntá tsi nuu í é kākā'án u ni ntō ne, kaka'án u ni ùn ntíí ntíí ña'a san: ¡Kuntitō nto! ¡Ñá kú xkúkidi naá nto! —ka'an Jesús.

14

Ntukū nuu iní ña'a san nté koo ka'ni ña Jesuu

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53) Jesús.

¹ Kakunaá ka uvi ntúvi dá xēe viko da ntánaka'an ña nté ó nakáku Xuva kō ña Israeé san ñuu Egitō. Kidáā ne, ñá kā'xi ña tañú'ú é kadáka ú'xen iā. Tō'ó dutu ní mas-trú leí san ne, ntukū nuu iní ña nté koo vii ña é diin diin tsi tñin ña Jesuu é ka'nī ñá ña. ² Ntatín mii ñā:

—Ña tñin o ña ntúvi viko san, vata koo é ña kudín ña'a san —ka'an ña.

Uun ñadī'í da'vi ña cho'o vídin díki Jesuu

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³ Tuví Jesuu ñuu Betania nú vi'i Símuun, ña é nako'xo kúñu í kidaā. Dá ntōo ña, ntaé'xi ña ne, xēe uun ñadī'í, ni'i ña uun xuxu e kúvi xuu mí nuu cho'o vídin e dóo nuu á'vi. Ta'vi ña xu'ú i ne, dá'vi ntí'í ña cho'o vídin san díki Jesús. ⁴ Dā íni ña ntoo sán ne, dóo dutsi kuiní ña. Ntatín mii ñā:

—¿Nté kui nativī ntú ña cho'o vídin sa? ⁵ Díí ka vá'ā ó tē dí ni nadíko ña ne, ní'í ña te úní sientu, dá kué'ē ña ña ntā'vi —ka'an ña.

Dóo dutsi kuiní ña ni ñadī'í san.

⁶ Ntá tsi Jesuu ne, kaka'an ñā:

—Koo mii nto ñā. ¿Nté kui ntánatekū du'xen ntu nto ña? Dōo vá'ā ó de ña nī ko. ⁷ Nguentúvi ntoo ni'i nto ña ntā'vi san ne, amá ntio nto ne, kuvi xntii nto ñā. Ntá tsi xu'ú ne, ña ná'ā ká kutúvi u ni ntō. ⁸ Ñadī'í sa'á ne, íde ña é kúvi vii ña. Dá'vi ñā kó cho'o vídin san di'na dá kuntu'xi u. ⁹ Nuú é ntaā í é kākā'án u ni ntō: Dā mí'í ká kī'in ñá'a é kika'an ntódo ña tú'ún va'á san iña Xuva ko dá kaní ñūxiví sa ne, ká'an ñā é kuān nte vá'ā o dé ñadī'í san nī kó ne, naka'an ñá'a san ñā.

Dā diko Jūdā san Jesús

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Uun ña ntini'i Jēsuu, ñá nanī Jūda Scārioté ne, kué'en ñā mí ntoo tó'ó dutú san ne, tñin ña ni ñā nté koo vii ña é diko ña Jēsuu. ¹¹ Dā tēku tó'ó dutú san é kākā'an Jūdā né, dóo diní ña. Xé'ē ñā xu'u ña e ntá'vi ña ña te kuvi vii ña. Jūdā sán ne, ntukū nuu iní ña nté koo vii ña é diko ña

Dā é'xi Jesuu ni ña ntini'i ñā

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹² Kidáā ne, xēe ntúvi é kii viko da ka'xi ña tañú'ú é ña kadáka u'xen iā, ntuví da ntaé'ní ña i'xá le'ntú san é kā'xi ña iña víkō san. Ntáka'an ñā ntini'i Jēsuu ni ñā:

—¿Mí'í ntū ntio nto é kīkavá'a ntí é kā'xi o víkō san? —ka'an ñā, tsix'e'le ñā.

¹³ Kidáā né, teé tsiñu Jesuu úvi ñá'a, ña ntini'i ñā ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kue'en ntó má ñuu san. Tē xee ntó ikān ne, ta'án nto uun ñatíí, ña ni'i xoó ntute sán ne, kuntikin ntó ña. ¹⁴ Neé vi'i mí kī'vi ña ne, ká'an nto nī tó'o ví'i san: “Kaka'an Mástrú nti: ¿Mí'í ntú má vi'i kuntōo ntí ni ña ntini'i ntí é kā'xi ntí iña víkō san?”, koo ka'an nto. ¹⁵ Kidáā né, nañ'e'le ñā nto uun má vi'i ká'nu iní vi'i dūkún san. É iō tu've. Ikān ne, kavá'a nto é kā'xi o iña víkō san —ka'an Jesús.

¹⁶ Kué'en ña ntini'i ñā ne, xēe ña ñuu Jerusaleen. Nāni'i ntí'xe ñā

vata ó kaka'an Jesúsú ne, ikān de vá'a ña é kā'xí ña.

¹⁷ Dā kuāā ne, xée Jesúsú ni uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā. ¹⁸ Dā intóo ña ntaé'xi ñá ne, kaka'an Jesúsú ni ñā:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Uun ña'a nto, ña é kaē'xí dadīi nto nī kó vevii ne, diko ntō ko —ka'an Jesúsú.

¹⁹ Kūnta'xa iní ña ntini'i ñā kídaā ne, é un é un ña tsixe'e ña Jesúsú:

—¿Vá xu'ú ntu u? —ka'an ñā, tsixe'e ñā.

²⁰ Kaka'an Jesúsú ni ñā:

—Uxúvi ñā'a nto ntaé'xi dadīi nto nī ko. Uun tsi ko'o kaexnúu ú nī ñā dikō ko. ²¹ Tsi xu'u é vēxkúvi ú ñatīi ne, kuntaá vata tsī ó uve na'a nte dí'na. Ntá tsi nta'vi idé ña sá'á, ña dikō ko. Díi ka vá'á ó tē dí ña ni kaku ña —ka'an Jesúsú.

²² Dā ntaé'xi ñá ne, kī'i Jesúsú tañú'ū san. Nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, kātsin dava ña tañú'ū sán ne, xé'e ña ña ntini'i ñā, kaka'an ñā:

—Kī'i nto sá'ā, tsi kúnū ko —ka'an ñā.

²³ Kídaā né, kī'i ña e'xin é ñū'u ntute tinti'o. Di'na nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, dā xe'é ña é kō'o un ntīi ntīi ña ntini'i ñā.

²⁴ Kaka'an Jesúsú ni ñā:

—Sá'ā é niñi ko é kāti ú kuenta iña ñá te da díi ñá'a san, vata ó xtúvi Xuva kō da tá'xi ña xu'u ña kuenta iña núu i é xée é vii ñā. ²⁵ Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Ña kó'ō ká u ntute tinti'ó san da nté ntúvi é kō'o ú ntute tinti'o xée san mí kadé kú'vé Xuva kō —ka'an Jesúsú.

Kaka'an Jesúsú tsí ka'án Pedru é ñá ini ñá ñā

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶ Dā kúvi íta ña nchu'un Xúva kō ne, kué'en ña ūun tí'i i é nani Ólivu. ²⁷ Ikān ne, kaka'an Jesúsú ni ñā ntini'i ñā:

—Un ntīi ntīi ntó xtuvī mii ntó ko ve, vata tsī ó uve na'a kaka'an: “Ka'ní u paxtú san ne, da mí'i ká kunu á le'ntú san”, ka'an. ²⁸ Ntá tsi tē ntóto xtuku ú ne, di'na ú kī'ín ú ñuú Galilea é divi ntō —ka'an ñā.

²⁹ Kaka'án Pedru ni ñā:

—Kuān te un ntīi ntīi ñá xtuvī mii ña nto, xu'ú ne, ñá xtuvī mii ú nto —ka'an ñā.

³⁰ Kaka'an Jesúsú ni ñā:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ō: Niñú sá'a, di'na dá kána lí'xí san uvi íto ne, úni íto ka'an tsí ña inín ko —ka'an Jesúsú.

³¹ Dā díi díi ka ntii kaka'án Pedru:

—¿Ñá'á ni san! Kuān te kuví u ni ntō ne, ñá ká'án u é ñá iní ú nto —ka'an ñā.

Kuan ō ka'an un ntīi ntīi ña ntini'i ñā di.

Kaka'an ntá'vi Jesúsú má utun Getsemānii

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³² Kué'en Jesúsú ni ña ntini'i ñā uun itsi é nani Getsemānii. Kaka'an ñā:

—Kuntoo nto i'a, ni dukuan na kī'ín u da'a kán, kika'an ntá'vi u —ka'an ñā.

³³ Da mii tsí Pedru, Sántiau ní Juaán san kue'en ní'i ñā. Kídaā né, dōo u'vi kakúvi nima Jesúsú; dōo kúnta'xa iní ñā. ³⁴ Kaka'an ñá ni ñā: —Vevii ntika nimá ko dontñi. Dóko sá kúvi ú donta'xa. Kuntōo nto i'a ne, ñá ku xkukídi nto —ka'an ñā.

³⁵ Kué'en ká Jesúsú ún siin ne, nákutintei ña ñū'u kán. Íkan ña nta'a Xuva ko te kúvi ne, ña kóo ura i é dōo nto'o ñā. ³⁶ Kaka'an ñā:

—Uvā, uva mii ko, kuví vii nto un ntī'i. Tā'xi nto é ña kuan kōo ntó'o ko. Ntá tsi ña te vata kaa é ntio mii ko, tsí vata kaa é ntio mii nto —ka'an ñā. ³⁷ Nāxee ña mí ntōo ña uni ñá'a san ne, ntákidi ñā. Kídaā ne, kaka'an ñá nī Pedru:

—Simuun Pedru, ¿nté kui kakidin ntun? ¿nté uun ura ñá ni kutiín ntun kuntitón nī ko? ³⁸ Kuntitō xnto. Kákan nto nta'a Xuva kō é ña kó'xo nto nuu i é kīni kaa. Kuān te ntio nto é vii nto é vā'á ne, ña kúvi, tsí é kuíni kuñu ntó é vii nto é kīni kaa —ka'an Jesúsú ni ñā.

³⁹ Kué'en xtūku Jesúsú, kúka'an ntá'vi ña ni Xuva kō né, kuan tsí ó kaka'an ñá vata tsí ó kaka'an ña dá ká'an dí'na ñā. ⁴⁰ Dā náxee xtūku ña ne, ntákidi xtūku ña, tsí dōo taví ñá ma'na. Ná ni kutūni ini ña nté koo

ka'an ñá ni Jēsuu. ⁴¹ É kūvi uni íto kue'en Jēsuu, kúka'an ntá'ví ña, ne, dá náxee xtúku ña ne, kaka'an ña:

—¿Ntá'kidi dúkuan ntu ntó? ¿Ntoo da'na ntu nto dí? Xée ó tsí kukidi nto ve, tsí e xée ūra i é ntuví ú kuenta ntá'a ña kini ntáa, diví u é vēxkúvi ú ñatíi. ⁴² Nakuntáñi nto, kí'in o vē, tsí e vé'xi ña dikó ko —ka'an ña.

Dā tñ ña Jesuu

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³ Dá kaka'an dúkuan Jesuú ne, xéē Júdā, uun ña'a ñá uxuvi ñá'a ña ntini'i ña. Ñá te da ñi ñá'a san nteka ña. Odo ñá káa, odo ña ūtun. Tō'ó dutú nī mastrú leí nī ñatā sán ne, taxnúu ña ña'a san. ⁴⁴ Júdā sán ne, nté dī'na tñ ña nī tó'ó dutú san:

—Xoó ña'a é ká'xi ú xu'u i ne, é diví ña. Tñ ntu ña, kunteka vá'a nto ña —ka'an ña.

⁴⁵ Dā xee Júdā sán ne, ura tsí i kué'en ña mí ntitsí Jesuu, ká'an ñá ni ña:

—¡Mastru! —ka'an ña.

É'xi ña xu'u Jesuu. ⁴⁶ Kidáa né, tñ ña'a san Jēsuu.

⁴⁷ Ntá tsi uun ña'a ña ntitsí etsin ne, tává ña káa ña, da é'nte tu'un ña lo'xo ñá kade tsiñu iña tó'ó dutú san. ⁴⁸ Jesuú ne, kaka'an ñá ni ūn ntí ntí ña'a san:

—¿Nté kuān ntu ódo nto káa ni ūtun é vextñ ntu ko? ¿Vá ña du'u ntú u? ⁴⁹ Nguentúvi itúví ú ni ntó má ūkún kan, kanakuá'a ú nto ne, ña ni tñ ntu ko. Ntá tsi kuān koo kuví vata koo é kũntaa é ūve na'a Tú'un Xuva kō —ka'an ña.

⁵⁰ Kidáa ne, un ntí ntí ña ntini'i Jēsuú ne, xtuví mii ña ña, ínu ña.

Na tñ, na ínu

⁵¹ Uun na tñ kuetsí sá ne, ntikñ ná Jesuu. Da mii doo kui'xín kat-inúu na. Tñ ña na ne, ⁵² dá xtuví mii na dóo na. Koó da kantí na ínu na.

Tuví Jesuu ntá'a tó'ó dutu

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵³ Íntēka ña Jesuu mí tuví dutu ñá odo nūu iña ñá Israee. Nataká nuu un ntí ntí tó'ó dutu ni ñáta nī mastrú leí san. ⁵⁴ Pedrú ne, íntikñ íka ña Jesuu ún tsi da nté xee ña nú ví'í dutu ñá odo nūu san. Ítúví Pedru ni ña ntáde tsiñu iña dutu ñá odo nūu san nu kí'i kán mí ntátuní ña nchú'un kán.

⁵⁵ Tō'ó dutú san ni ūn ntí ntí ña tsiñu i ne, ntántukú nuu iní ña nēe é tsi'i kuétsi ña Jesuu, vata koo é na kuví ña, ntá tsi ña ni ní'i ña. ⁵⁶ Ñá te da ñi ña'a da'ví ña ña dovete, ntá tsi ña ni kudadú e ntáka'an ñá ni ña nguí san. ⁵⁷ Iō ñá nakuntáñi ña é dá'ví ña dovete Jesuu, kaka'an ña:

⁵⁸ —Tékú nti é káka'an Jēsuú ne: “Nakatsín u xúkun ka'nu sa é de vá'a ña'a san. Tē kúvi uni ntúvi ne, naxntítsí u túku xukun é ña te ña'a kada vá'a ña”, ka'an kú ña —ka'an ñá'a san.

⁵⁹ Ntá tsi ña ni kudadú ña é un ntí'í e ntáka'an ña.

⁶⁰ Kidáa ne, nákuñtsí dutu ñá odo nūu san mé'ñū ña'a sán ne, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—¿Ña kuví ntu nantiko koon é kuan ó ntáka'an ña'a sa iña o? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

⁶¹ Ntá tsi Jesuú ne, diin diin tsi katúvi ña. Nté uun tú'ún ña ni ká'an ña. Kaka'an xtúku dutu ñá odo nūu san:

—¿Vá divin ntun é Cristu? ¿I'xá Xuva ntu ko ó? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

⁶² —Diví u —ka'an Jēsuu—. Kiní nto ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi, é kutúví u ñiñi kua'a Uvá ko, ña dóo ka'nu san. Kiní nto ko te nainu u mé'ñū viko san di —ka'an Jēsuu.

⁶³ Dutu ñá odo nūu san ne, kũdiin ña é kuān ó kaka'an Jēsuu. Kãtsin diin ña dú'nu ñá ne, kaka'an ña:

—Ñá vadá ntio ká ko ña'a, ña é tsi'i kuétsi ña sá'a. ⁶⁴ É tēkú nto é kuān nte kini ó kaka'an ña tsí I'xá mii Xuva ko ña ne, ¿nté ó ntáde kuení ntu nto? —ka'an ñá, tsixe'e ña ñá'a san.

Un ntí ntí ña'a sán ne, ntáka'an ña tsí kantio é kuví Jesuu.

⁶⁵ Iō ñá ne, t̄'vi d̄i ña Jesuu. Ēdí nuu ña doo ntuxnú ña ne, da é'ni ña ña, ntáka'an ña:

—jKa'an ve xoo é'ni i o! —ka'an ña.

Un tsi nte ña ntáde kuenta xúkūn sán ne, xē'e nuu ña nuu Jesúsú dí.

Kaka'án Pedru tsi ñá ĩni ña xoo é Jēsuu

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Dá tuví dukuān Pedru nu kí'i kán ne, xée ūun ta'nu kade tsiñu iña dutu ñá odo nūu. ⁶⁷ ĩni tun tsí katuní Pedru nchú'un kán. Kaito nteé tun ña, kaka'án tun:

—Divīn né, dad̄i kaikan ni Jēsuu, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'án tun.

⁶⁸ Ntá tsi Pedrú ne, kaka'an ña:

—Ñá ĩní u ña; ntē ña katéku ko é káka'an nto —ka'an ña.

Kidáā ne, kué'en ña xi'i kan. Ura tsí i kána lí'xī san. ⁶⁹ ĩni ta'nu kade tsiñu iña dutú san ña ne, kaka'án tun nī ña ntāñi:

—Ña sá'á ne, ña ntini'i Jēsuu —ka'án tun.

⁷⁰ Kaka'an xtúku Pedru tsí ña'a. Da kú e ví'i ne, kaka'an ña ntāñi san ni Pedru:

—Divīn nti'xen é ntini'in Jēsuu. Tsí divīn ne, ña ñuú Galilea —ka'an ña.

⁷¹ Kidáā né, eni ntu'ū Pedru kaká'an ña:

—Na ta'xi Xuva kō é ntō'o kó tē ña te nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō e ñá ĩní u xoo é káka'an nto —ka'an ña.

⁷² Ura tsí i ne, kána xtuku lí'xī san. Kidáā náka'an Pedru nté ō ka'an Jēsuu ni ña tsí dí'na dá kána lí'xī san uvi íto ne, úni íto ka'án Pedru tsi ñá ĩni ña xoo é Jēsuu. Dā náka'an ña né, dōo éku ña.

15

Tuví Jesuu nuu Pílatu

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Dá tuví ne, nātáká nuu tó'ō dutú, ni ñata, nī mastrú leí, ni ūn ntíí ntíí ña tsiñu i san, ntatíin ña nté koo víi ña ni Jēsuu. Kidáā né, kí'ní ña Jesuu ne, dá kue'en ni'i ña ña mí

tuví Pilatu. ² Pilatú ne, tsixe'e ña Jēsuu:

—¿Divīn ntun é Rei iña ñá Israee? —ka'an ñá, tsixe'e ñá.

—Kuān ó vatā ó kaka'an —ka'an Jēsuu.

³ Dōó titín nuu i é ntátsi'i kuétsi tó'ō dutú san Jesuu. ⁴ Kidáā ne, kaka'an xtúku Pilatu ni Jēsuu:

—¿Ñā ntu kuvi ká'an? Koton tsi ñá te da d̄i nūu i e ntátsi'i kuétsi ña'a san o —ka'an ña.

⁵ Koó dā kúdu'va Pilatú san dá ña ni ka'an kué'en tsi Jesuu.

Kaka'an ña é kúvi Jesuu

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

⁶ Kuia kuíā dá kaxee víko e náka'an ñá'a san nté ō nakáku Xuva kō ña Israee san ñuú Egítō né, vatā xkoó ini Pílatú san ne, kanantíi ñá uun ña'a ña ñu'u kutú san, ntá tsi ña'a san ntaíkan ña xōo ñá'a é ntio ña. ⁷ Titín ña'a ñu'u kutu ña viūtun san ntuvi tsikan, tsí naá ña ni ña tsiñu i sán ne, é'ni ña ña'a. Uun ña'a ñā né, Barabaa nani ña. ⁸ Ná te da d̄i ña'á san xee ña, ntáka'an ñá ni Pílatu té nantíi ña uun ña'a ña ñu'u kutu viūtun san, vatā ó de ña kuia kuia dá kakuvi viko sá'a. ⁹ Kaka'an Pílatu ni ña'á san:

—¿Ntio ntu nto é nantíi ú Rei iña ñá Israee san? —ka'an ña.

¹⁰ Tsi kútuni Pílatu tsí tó'ō dutú san kune'u iní ña ni Jēsuu. Dukuān e ntáda ña ña kuenta ntá'a ña. ¹¹ Ntá tsi tó'ō dutú san ne, ntáka'an ñá ni ñá'a san é ká'an ñá ni Pílatu é na nantíi ña Barabaá san.

¹² Kaka'an xtúku Pilatu ni ña'á san:

—¿Nté ntu koo víi u ni ña sá'á kuan, ña e xntánteé ntó Rei iña ñá Israee? —ka'an ña, tsixe'e ña.

¹³ Koó da vantiñi ñá'a san ntáka'an ña:

—jNaxnteē ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ña.

¹⁴ Kaka'an Pílatu ni ña:

—¿Nté kui san? ¿Neé ntu kuetsi idé ña sá'a? —ka'an ña, tsixe'e ña.

Ntá tsi dá díi díi ka vantiñi ñá'a san ntáka'an ña:

—jNaxnteē ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ña.

¹⁵ Pilatú san ne, ña ni ntío ña é kúdiin ñá'a san ni ñá, ne, nantíi ña Barábaa. Kidáa ne, kaka'an Pilatu ni sntadún san é na káni ña Jesuu xó'o ũme ne, dá ntáda ña ña kuenta ntá'a sntadún san é na naxntee ñá ña ntiká krusi.

¹⁶ Sntadún san ne, kue'en ní'i ña Jesuu nu kí'i ví'i mē'ñú san. Kána ña un ntíi ntíi sntadun, ñá ntoo ikān, na nātaká nuu ña. ¹⁷ Naxnúu ña Jesuú doo kue'e, ne, de vá'a ña le'e e kúvi ntuku íñú né, dá xntéku ña díki Jesuu. ¹⁸ Ntáka'an sntadún san ni ña: —jNtiusi o, Rei iña ñá Israee! — ka'an na.

¹⁹ Káni na chíin díki Jesuú ne, tí'vi díí na ña dí. Nakani íti ná nuu ña, ntaéni díki na ña e ntaíko ñu'u na ña. ²⁰ Dá kúvi narkínteē ná ña ne, natává na doo kue'e é nuu ña, dá naxnuu na ña doo mii ña. Kidáa ne, kue'en ní'i na ña é naxntee ná ña ntiká krusi.

Dā naxntee ná Jesuu ntiká krusi kan

(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹ Ítā nti'xin uun ña'a, ñá nani Sīmuun, úva Alējandru ni Rúfu, ña vé'xi ñuú Cirene. Xe'e kuétsi na sntadún san Sīmuun é na kuído ña krusi Jesuu.

²² Kue'en ní'i na Jesuu uun itsi mí nani Gōlgota, é káni tú'un: Xkidiki Ntíxi. ²³ Xé'é na sntadún san é kō'o Jesuu ntúte tinti'o íá é kadāka chó'ó é nani mira. Ntá tsi ña ni xí'i ña. ²⁴ Kidáa ne, naxntee ná Jesuu ntiká krusi kan. Nāka'nté dava na doo ñá ne, dá nadikí nteē na, nee é ní'i na, xé un xé un nā. ²⁵ Kaeku iin tevāa naxntee ná Jesuu ntiká krusi kan. ²⁶ Dā de vá'a na ta'vi rkunū e nteē na'a kaka'an nee é kuétsi ña. Díki krusí san xntee ná ta'vi rkunū san é ũve na'a kaká'an: “Rei iña ñá Israee”. ²⁷ Xntee ná uvi ña'a ñá du'u ntiká krusi kán dí é kúví dadíi ña ni Jesuu. Uun ña'a ña ne, ntítsi krusi ña díñi datsin Jesuú ne, uun ña'a ña ne, ntítsi krusi ña díñi kua'a ña. ²⁸ Kuntaa vatā ó uve na'a Tú'un Xuva kō mí kaká'an: “Kuví dadíi ña ni ña kini ntāa san”, ka'an.

²⁹ Ña ntaíta ntí'xin sán ne, dōó kini ntáka'an ñá ni Jesuu. Ntánakuiko ña díki ña, ntáka'an ña:

—Divīn é kanakatsin xukún ka'nu sán ne dá naxntítsin xtukun te kuví uni ntúvi ne, ³⁰ nakákún miin kúñu ō ve. Ntíi nteen miin ntíká krusi san —ka'an ña.

³¹ Tō'ó dutu ni mastrú leí san ne, narkínteē ñá Jesuú dí. Ntánatíin mii ña:

—Kuví nakakū ñá tuku ña'a sán ne, ntē ña kakúvi ntu ku nakaku mii ña kúñu ña. ³² Tē Rei iña ñá Israee nti'xe ña ne, o tē ña é taxnuu nti'xe Xuva kō né, na ntíi ntee mii ña ntiká krusi kan. Kidáa ne, kini ó ne, kuintí'xe kō dí —ka'an ña.

Ntúvi ñá'a, ñá uve ní'i ña ntiká krusi kán ne, dōó kini ka'an ñá ni ñá dí.

Dā xí'i Jesuu

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Dā ká'ñu ntúvi ne, un tsi da nte kaeku uni kuáa ne, kúneé da kaniñ ñūxivi. ³⁴ Ura tsíkan ne, un ntíi tsí kéne Jesuu, kaká'an ña:

—Eluui, Eluui, ¿lama sabatani? (é káni tú'un: Xuvā kó, Xuvā ko, ¿nté kui xtuví mii ntó ko?) —ka'an ña.

³⁵ Dā téku ña ntāñi étsin sán ne, ntáka'an ña:

—Kini nto ña. Vata te kakana ña ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Elia —ka'an ña.

³⁶ Uun ña'a ña né, kaxkainu ña kue'en ña, kuxnúu nto'o ña tí'nti dōo san iní ntute tinti'o ía, dá xnuu ntído ña díki útun, dá xe'é ña é kō'o Jesuu. Kaka'an ña:

—Na koo mii nto ña. Koto o ve te kí'xi nti'xe Eliá san é nāntii nteē ña ña ntiká krusi kan —ka'an ña.

³⁷ Kidáa né, káchu'u ntāa Jesuu, ntí'xi nuu kakan iní ñá ne, xí'i ña.

³⁸ Ntáta ntāa dóxi é rkaa íko má ũkún ka'nu san. Nte díki i un tsi nte xe'e i ntíi. ³⁹ Uun tó'ó é uun sientu sntadún san ntsísi ña nuu Jesuu. Dá íni ña nté ō xí'i Jesuú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntāa nti'xe i é ña sá'á ne, I'xá Xuva ko ña —ka'an ña.

⁴⁰ Ntaíta díto ika ñadí'í san dí. Ikān ntāñi Maria Madálena, María, dí'i Sántiau lú'nti ni ení ña Joseé, ni

ñadří, ñá nani Salũmeé di. ⁴¹ Ñadří sa'á ne, ntántikin ñá Jesuu é xntii ña ña da itúvi ña ñuú Galilea. Dóó titín ka ñadří, ña xee ni'i Jesuu ñuú Jerusaleen, ntáñi ñá di.

Dā intú'xi Jesuu

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56;
Jn. 19:38-42)

⁴² Dā kuáa ntuvi vierné san, ntuvi é koo tú've tsí utén ne, ntuvi ió dá'na, ⁴³ xée Jósee, ña vé'xi ñuú Arimatea. Ña sa'á ne, dóó ntaíko ñu'u ña'a san ña, tsí ña tsiñu i ña. Kantétu ña ntúvi dá kada kú've Xuva kō. Naxnuu ka'xi ña nima ñá ne, kué'en ña mí tuví Pilatu é ntákan ña kúñu Jesuu. ⁴⁴ Koó dā kúdu'va Pilatú san tsí e xi'i Jesuu. Kána ña tó'ó sntadún san, tsíxe'e ña ña tē nuu é ntaá i é xi'i Jesuu.

⁴⁵ Kaka'an tó'ó sntadún san tsí nuu é ntaá i.

Kidáa ne, xé'e Pilatu ítsi é na nākuní'i Josée san kúñu Jesuu. ⁴⁶ Josée san ne, ñii ña doo vá'a é nāxnuu ta'an ña Jesuu. Nántii ntéé ña ña ntiká krusi kán, dā nāxnuu tá'an ña ña doó san, dā xtúvi ntuvé ñá ña iní ñañā mí ete nuu ña iní xuú san. Xnuu ntí'u ñá xi'i ñañā san uun xuú ka'nu. ⁴⁷ Maria Madálena ni Maria, di'i Jósee ne, ntáñi ña, ntaíto dito ña mí kaintú'xi Jesuu.

16

Dā ntóto Jesuu

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12;
Jn. 20:1-10)

¹ Dā ntí'i ntuvi dá ió dá'na ne, Maria Madálena, María, di'i Sántiau lú'ntí sán, ni Salũmeé ne, ñii ña cho'o e dóo vá'a ñe'e é da'vi ña atá dóo é nuu ta'an kúñu Jesuu. ² Tēvaá du'va tsi da vé'xi tuví ntuvi domingú san ne, kué'en ñadří san nú ñañā Jesuu. ³ Ntánatín mii ña:

—¿Xoó ntu kuvi naxtuví xio i xuu ka'nú san é kantí'u nuu xi'i ñañā san? —ka'an ña.

⁴ Dā íto ña ne, ñá kantí'ú ka xuu ka'nú san xi'i ñañā san. ⁵ Kí'vi ña íní i kán né, íní ña tsí tuví uun ñatí'í diñi kua'a ñañā san. Nuu ña doo kani,

doo kui'xin. Ña dří san ne, dóo u'ví ña. ⁶ Kaka'an ñatí'í san ni ña:

—Ñá ku u'ví nto. Íní u tsí ntánantuku nto Jēsuu, ña ñuú Nazaree, ña é intée ntiká krusi kan. Xóxo ka ña í'a. É ntóto ña. Koto nto mí inuu ntú'xi ña. ⁷ Kue'en ntó, kukoto nto Pedrú, ni ña ntini'i Jēsuu, tsí e dí'na ña kodo nuú ñá nu'u ñá ñuú Galileá ne, ikan nakiní ntó ña, vatá ó kaka'an ñá ni ntó —ka'an ñatí'í san.

⁸ Ntaka ñadří san nú ñañā kán ne, koó dā ntaínu ña kue'en ña. Un vá'a tsí ntaní'i ña, tsí dóo ntaú'ví ña. Nté uun ña'a ña ni ka'an ní'i ña, tsí dóo u'ví ña.

Dā xee Jesuu mí ntitsí Maria

Madálena

(Jn. 20:11-18)

⁹ Dā ntóto Jesuu ntuvi domingú ne, di'na ntii díto ña nuu Mária Madálena, divi ña é natáva Jesuu ú'xé é ña vá'a san é ñu'u nima ña kidaá. ¹⁰ Kué'en Mária san mí ntoo ña ntini'i Jesuu. Dóo ntoo nta'xa ña ne, dóo ntaéku ña. Kaka'an Maria san ni ña tsí e ntóto Jesuu. ¹¹ Ntá tsi da téku ña é kántito Jesuu ne, ñá ni kuintí'xe ña ña. Kuān te kaká'an María tsí mii ña iní ña Jesuu ne, ña ni kuintí'xe ña ña.

Uvi ñá'a ña ntini'i Jēsuu íni ña ña

(Lc. 24:13-35)

¹² Rkontúvi ne, ntii díto xtúku Jesuu nuu uvi ñá'a ña ntini'i ña da ntaíka ña itsi má ku'u kán, ntá tsi e túku ito ña. ¹³ Ntuvi ñá sa'á ne, kué'en ña, kúkoto ña ña nguí'í sán tsi íni ña Jesuu. Ntá tsi ña ni kuintí'xe ña ña di.

Kaka'an Jesuu ni ña ntini'i ña nté

koo víi ña

(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49;

Jn. 20:19-23)

¹⁴ Rkontúvi ne, ntii díto Jesuu mí ntoo u'xi ñn ña'a ña ntini'i ña, ntaé'xi ña. Dē tíi Jesuu ni ña tsi dóo ka'xi nima ñá, tsi dóo lo'o ña é kuintí'xe ña e ntóto ña, kuān te ntáka'an ñá'a san tsí é íni ña ña. ¹⁵ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kue'ēn ntó ve, kuka'an nto tú'ūn va'á san kuenta iñá ko ni ūn ntíí ntíí ña'a san dá kanií ñūxivi. ¹⁶ Xoó ña'a é kuinti'xe ña ne kutsi ntute ña ne, nakākú Xúva ko ñā. Ntā tsi xoó ña'a, ña é ña kuinti'xe i ne, ñā kada ka'nū iní Xuva ko ni ña kuētíí ña. ¹⁷ Xoó ña'a é kuinti'xe ña ne, kuvi víí ña nakuitā ñā e ña vá'ā san kuenta iñá ko. Kuvi ka'an ña tú'ūn xee e ñā ini ña. ¹⁸ Te kurkāa ña koó ne, o te kō'o ña é kadāka cho'o é kaxi'í ó san ne, ña kúvī ña. Tíin nta'a ñā ña nchokuví ne, ntuvá'a ña —ka'an ña.

Dá kūtāa Jesuu é dukún kān

(Lc. 24:50-53)

¹⁹ Kidāā né, dā kúvi ka'an Tó'o ko Jēsuu ni ña ntini'í ñā ne, kūtāa ña e dukún kān, kunakutúvi ña diñi kua'a Xuva kō. ²⁰ Ña ntini'í ñā ne, kué'en ña, kūka'an ña tú'ūn va'á san iñā Jēsuu dá kanií ñūxivi. Tō'ó ko Jēsuú ne, xntii ña ñā ne, xé'e ñā é kūtuni ñā'a san tsí nuu é ntaā i é ntáka'an ñā, tsi xé'e ñā é kūvi víí ña nuu i e dóo na'nu san. Kuan tsí kaa é kā'án u ni ntó.

Tū'un é vā'á iña Xuva ko e xntée na'a San Luca

Tū'un dá iñi ntu'u

¹ Nã tē nté kaa ñã'a ncho kada vā'a ña tutú nté ò kúvi nuu i é ita nti'xin iña ko. ² Vata tsi o nañé'ē ñá kō, ña é ini nté ò kúvi, ña ntáduku ntée é kã'an ntódō tū'un sán un tsi nte dá iñi ntu'u ne, ³ kuan kōo ncho xntée nã'á u di, e dóo nántukū u nté ò kúvi nti'xe un tsi nte dá iñi ntu'u. Vata te vā'á ò é kãda vā'á u tutú sa'á iña nto, Teófilu, e dóo kaiko ñu'ū ú nto, vata koo é ntaā ú ni ntó un nti'i nūu i é vatā o kúvi, ⁴ vata koo é kīnī va'ā ntó nee iña é nuu é ntaā i é nañé'e ña nto.

Uun ánje kãka'an ña é kaku Juaan Bautista

⁵ Ntúvi dá idé Heródē rei iña ñuú Judeá ne, ítúvi uun dutu iña ñá Israee, ñá nani Zacária, ña é úve ta'an dutu tatá vi'i ñá nani Ábia. Ñadi'i ñá ne, Isabee nani ña. Dīvi ká tatá vi'i dutu Ároon ña. ⁶ Zacariá san ni ñadi'i ñá Isabeé ne, ntúvi ña e dóo va'á ña nuu Xuva ko; dóo dé ntaā ñá lei Xúva kō. Ntē ña tuvi nee nuu i é ka'an ntée ña'a san ña, nté uun ña. ⁷ Ntá tsi ña ni xío i'xá ña, tsí Isabeé san ne, ña ni kúvi kōo i'xá ña; ntúvi ñá ne, é dóo áta ña di.

⁸ Uun ntúvi ne, dúku ntée dutu, ñá ntoo ni'i Zacária, é kãda tsiñu ña ini ukún Xuva kō. ⁹ Vata xkoó ini dutú san ne, vā'á ntúvi Zacariá san é dūku ntée ña é kī'vi ña ini ukún ka'nu Xuva kō é kika'mí ña kútū. ¹⁰ Da nī kai'xi kútū sán ne, un nti' nti' ña'a san ntáñi ña, ntáka'an ntá'vi ña ki'i kán. ¹¹ Kidáa ne, xée ūun ánje Xuva kō mí tuvi Zacaria. Ntitsi ánje san diñi kua'a nú tēu mí kai'xi kútū. ¹² Dā ini Zacariá san ánje sán ne, un tsi kúdu'va ini ña nee é vii ña; ñá tē nté kaa u'vi ña. ¹³ Da kidáa kakā'an ánje san ni ña:

—Ō Zácaria, ñá ku u'vī o, tsí Xuva kō né, tēkú ña é kãka'an nta'vin. Tsi vi'i a vé ne, koo i'xá ña di'i o Isabeé

ne, Juaan kunáni. ¹⁴ Nã te da dīi ña'a san dóo dini ña te kaku i'xá san. Dīvin di, dóo ka'nu kuini ó te kaku i'xá ñad'i'í ó di. ¹⁵ Tsi i'xá o ne, dóo ka'nu ña'a kúvi nuu Xuva ko. Ntē ña ko'o i'xá san vinu, nté ntute kini kaa. Kunuu tsitū Espiritū Sántū nima í nté dī'na dá kaku. ¹⁶ Nã sã'á ne, vii ña é ñã te da dīi ña ñuú Israee nakuntikān ñá Xuva kō. ¹⁷ Di'na ña xee ña dá xēe Tó'o kō. Dadii tsi iō ñá é vii ña vatā o idé profeta Élia, ña é ka'an naa Xuva ko kidaā; dadii tsi nima ñá ni ñã. Vii ña é na nãka'an vā'a i'xá san ni ūva i. Vii ña é na ntūvā'a nima ñá xeni i san vata koo é na vii ña é vā'a; vii ña é na kōo tū've ña'a sán tē xee Tó'o kō —ka'an ánje san ni ña.

¹⁸ Tsixe'e Zacariá san ánje san:

—¿Nté koo kutuní ko te nuu é ntaā i sá'a? Tsi xu'ú ne, dóo áta ú; ñad'i'í ko di —ka'an Zácaria.

¹⁹ Kidáa ne, kaka'an ánje san:

—Grabiee nání u. Xu'u é vē'xi u é vāta kaa e táxnuu Xuva kō ko é kã'an u ni o tū'un e dóo va'a. ²⁰ Vi'i a vé ne, tsí ña ni kuintí'xe o é kãka'an u ni ó ne, kuñi'in vē. Nã kúvi ká kã'an un tsi da nte te xee tá'an ntúvi é kaku i'xá o, vatā ó kaka'an u ni o —ka'an ánje san ni ña.

²¹ Nñi dukuān ntantétu ña'a san Zacariá san nu kī'i kán. Kidáa ne, tsixe'e ta'an ña, ntáka'an ña:

—¿Nté kuān nté kakukuii ntu Zacariá san ini ukún kán? —ka'an ña.

²² Dā nti' Zacariá san ma ukún kán ne, é ña ni kúvi ká ka'an ña. Kidáa né, kūtuni ñá'a san é iō é ini ña ini ukún kán. Koó da ntá'a ña kakuvi é kãka'an ña, tsí kuñi'i ña.

²³ Dā inu kava tsiñu é kade Zacariá san ne, kúnū'u ña nú vii ña kán. ²⁴ Rkontúvi ne, ñadi'i ñá, Isabeé ne, ñú'ū i'xá ña. U'un xóó é ntē ña vādā mí ni ñē'e ña é dé kuení ña: ²⁵ “Dóo vā'á o dé Xuva ko ni kó vevii e tá'xi ña é kōo i'xá ko vata koo é ña nantii ní'ní ká ña'a sán ko”, ka'an ña.

Kaka'an ánje tsí kaku Jesuu

²⁶ Dā kúvi iñu xoó ne, Xuva kō né, taxnúu ña uun ánje, ñá nani

Grābiee é kī'in ña uun ñuu é nani Nazāree, é kāduku ntée ñuú Galilea, ²⁷ é kíkoto ní'ni ña uun ñadī'i kuétsi, ñá nani Mária. Divi ñā ne, e tuví ntetu ña é kani ví'i ña ni uun ñatīi, ñá nani Jōsee, tatá vi'i rei Davii. ²⁸ Kúki'vi ánjē san mí tuví ñadī'i san ne, kaka'an ñá ni ñā:

—jNtusi o! Divīn é nakaxnúu Xuva ko ō é naxnuu viko ña o. Divīn ne, dóo nuu mé'ñu Xuva ko ō —ka'an ñā.

²⁹ Koó dā kúdu'va ña é kākā'an ánjē san ni ñā. Da dé kuení mii ñā: “¿Nté kui kuān ó kaka'an ñá sá'á nī ko?” ka'an ñā. ³⁰ Kidāā ne, kaka'an ánjē san ni ñā:

—Ñá ku u'vī ó, Maria, tsí ni'i o é vā'á nta'a Xuva kō. ³¹ Vi'i a vé ne, ku'un i'xá o. Koo uun i'xá o, i'xá tii é kunani Jēsuu. ³² Divī né, dóo ka'nu ña'a kúvi. Kunani i'xá Xuva kō, ña e dóo ka'nu kue'en. Xé'e Xuva kō é kuvi ña rei, vata kaa uvata ika ñā, rei Dāvii, ³³ é kodo nuū ñá iña tatá vi'i ñá Israeé san ntii dañu ntūvi, é ntē ña ntī'i —ka'an ánjē san ni ñā.

³⁴ Kidāā ne, katsixe'e Mariá san ánjē san:

—¿Nté ntu koo kuvi sá'á? Tsí xu'ú ne, ñá te tūvi ní'i ú ñatīi —ka'an Mária san.

³⁵ Kidāā kākā'an ánjē san ni ñā:

—Ki'xi Espiritū Sántū mé'ñu ō. Xuva kō e dóo ka'nu ña'a ña ne, kūnuu mé'ñu kunuu dava ña o. Dā'ví nuu ña o ntati ñā vata kaa viko san. Dukuān ne, i'xa é kaku sán ne, dóo va'a kúvi. Kunani i'xá Xuva kō. ³⁶ Vi'i a vé ne, ñavi'i o Isabeé ne, koo i'xá ña di, kuān te dóo ata ñā. Divi ñā e ntākā'an ña'a san é ña kuvi koo i'xá ña ne, é kī'i iñu xoo é ñu'u i'xá ña vevii. ³⁷ Tsí Xuva kō ne, ña tūvi nee iña é ña kuvi víi ñā —ka'an ánjē san ni ñā.

³⁸ Kidāā ne, kaka'an Mária:

—Xu'ú ne, ña kade tsiñu iña Xuva ko kúvi u. Na víi Xúva ko ní kó vata ó kaka'an ntó nī ko —ka'an ñā.

Da kidāā ne, kué'en ánjē san.

Dā kue'en Mariá kukoto ní'ni ñā Isabee

³⁹ Ntuvi tsikán ne, kantí'i tsi kue'en Mariá, kúntāa ña ñuú mí kaduku ntée Judea. ⁴⁰ Kidāā ne, xée ñā nú vi'i Zacāriá ne, kaka'an ñá ni Isābeé ntusi. ⁴¹ Dā téku Isabeé san ntusi ñá ne, kántá nuu i'xá san ini i'xí ña kán. Isabeé san ne, nuu tsitu Espiritū Sántū san nima ñā. ⁴² Kidāā ne, un nū kué'en ini ña kaka'an ñā:

—jDivīn e dií dii ka naxnuu viko Xuva ko ō é un ntīi ntīi ñadī'i san! jÉ nāxnuu viko ña i'xá o é nuu ini i'xí o kán di! ⁴³ ¿Xoó ntu ña'a kúvi u é ve'xí di'i Tó'ó kó, vexkoto ní'ni ña ko? ⁴⁴ Tsí ura tsí i da téku ko ntusi ó ne, i'xá ko ne, kántá nuu ini i'xí ko kán e dóo diní i. ⁴⁵ jNché kuān nche vá'ā o é kākūinchi'xe o, tsi sá'ā ne, kúntāa vātā ó kaka'an Xúva ko ní ō! —ka'an Isabee ni ñā.

⁴⁶ Kidāā ne, kaka'an Mária: Dóo ka'nu kuini ko kuenta iña Xuva ko.

⁴⁷ Nimá ko ne, dóo nuu dīni kuenta iña Xuva ko, ña é nakákú ko.

⁴⁸ Tsí Xuva kō né, ntūnta'ví ini ña ko,

xu'u é da kade tsiñu ú iña ñā. Un tsi nché vevii ne, é nchii dañu ntūvi ka'an ñá'a san tsi dóo vá'a ntuví ko.

⁴⁹ Tsí Xuva kō né, dóo iō ña é víi ñā; dóo ka'nu e táxnūu ña iñá ko. jDivi ñā e dóo va'á ñā!

⁵⁰ Nguentúvi tsi kantunta'ví ini ña ña'a,

da xóo ka ña'a, ña é kánuni i ñā.

⁵¹ E nañé'e Xúva kō kó tsi dóo ka'nu ñā;

ide ña é ntī'i mii é ncho víi ña'a, ña e dóo na'nu ña'a kuini i;

⁵² nañu ñá ña é na'nu ña'a san, nántāa dūkun ñá ña ntā'ví san.

⁵³ Xé'e ña un ntī'i é vá'a é nchío ña'a, ña é ntátaan núu i.

Dá nakūnu ña ña kuiká san, koó da mii ntā'a ñā.

⁵⁴ Xnchii ña ñá'a ña, ñá Israee, ña kade tsiñu iña ñā;

ñá ni kúnáa ini ña é ntunta'ví ini ña ñā.

⁵⁵ Dukuan ō xe'é Xuva ko xū'u ñá ni ñata kō,

ni Ábraan ni i'xá ña, nchii dañu ntūvi.

Kuan ō ka'an Mária.

56 Kidáa ne, kátuví Maria ni Isabeé te ũni xoo. Rkontúví ne, kúnū'ún ña nú vi'i ña kân.

Dā káku Juaan Bautista

57 Dā kúntaa ntúví é káku i'xá Isabeé ne, xío ũun i'xa tii. 58 Kidáa ne, kué'en ñavi'i ña, kúkoto ní'ni ña ña, tsi dóo ka'nu kuíni ña e káku i'xá Isabee. Ini ña tsi Tó'o kō né, dōo vá'a ntuvi xé'e ña iña ña. 59 Dā kúvi una ntúvi ne, kue'en ní'i ña i'xá san é ká'nté nuu ña un siin kúnū é ixi i, vata o ka'an Xúva kō. Ntío ña'a san é kunani vata nani uva i Zacaría ne, 60 ntá tsi di'i i né, kaka'an ña:

—Ñá'á, tsi Juaan kunáni —ka'an Ísabee.

61 Kidáa ne, ntáka'an ñavi'i ña:

—Ntá tsi xoxó ñavi'i o, ña é kuan naní —ka'an ñá ni ñá.

62 Dukuān ne, koó dā nta'a ña kakuvi é tsixe'e ña ũva i'xá san vata koo é kūtuni ña nté koo kunani. 63 Uva i ne, íkan ña uun ta'vi rkunū ne, da kidáa xntée na'a ña é Juaan kunáni. Koó dā kúdu'va ña ntāñí san é kuān o xntée na'a ña. 64 Ura dú'va tsi i náka'an Zacaría san. Eni ntu'u ña káka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. 65 Un ntí ntí ñavi'i ña ne, koó dā kúdu'va ña. Da kaníi ká'nu ñuú Judeá san e dóo ntáka'an ñá'a san nté o kúvi. 66 Un ntí ntí ña e téku i ne, da dé kueni mii ña:

—¿Neé ntu é vī i'xá san té kúka'nu? —ka'an ña.

Tsi kutuní ña'a san tsi dóo nuu mé'ñu Xuva ko i.

É ita Zacaria

67 Zacaría, úva i'xá san ne, nuu tsitu Espiritū Sántū nima ñá, kaka'an ñá tú'ūn é xé'é Xuva kō é ká'an ña:

68 ¡Na ká'an un ntí ntí ña'a tsi dóo ka'nu Xuva kō, Tó'o ña Is-raee,

tsi vé'xi ñá, vexnákakū ñá ña'a ña!

69 Tsi táxnū ña ña e dóo ntii iní i é nakakū ñá kō,

uun i'xá ika rei Dāvii, ña é dé tsiñu iña Xuva ko,

70 vata o tá'xi Xuva ko xū'u ña nte ntúvi di'na,

vata o ntáka'an ñá ka'án naa ña, ña e dóo va'a:

71 é nantii ña kō mí'i ntaínchu'vi ñá'a san ko,

nī mí ntáde xení ña ni kō,

72 é ntunta'ví ini ña ni ñata kō, ña intóo ntuvi di'na,

é nté ña kunáni ña é kada ntáa ña nuu i e dóo va'a é káka'an ñá ni ñá kidaa.

73 Divi nuu i é káka'an Xúva kō nte ntúvi di'na

ni uva ata ko Abraan

tsí nuu é ntaā i é vii ña é káka'an ña:

74 é nakáku ñá ko nta'a ña ntaínchu'vi ko

vata koo é vii o nee iña é káka'an ña, é nté ña u'vi kō,

75 vata koo é kuvi kuntoo dadíi o ni ñá

é vii ó nee iña é vā'á da kaníi ntuvi kō.

76 Divin, i'xá mií kó,

vi'i a vé ne, ká'an ntōdon tú'un Xuva kō,

ñá é dií ka ka'nu,

tsí divin ne, kí'in kodōn núun nuu Xuva ko,

viin é koo tú've ña'a san te xee mí Xuva kō.

77 Divin kué'en é kūtuni ñá'a ña

tsí nakate Xuva ko kuetsí ña

vata koo é nakáku ña.

78 Tsi Xuva kō né, dóo kantunta'ví ini ña kō né,

taxnū ña i'xá ña nte e dukún kân vata kaa ntuve ngántii é kakene

tevaá du'va tsi,

79 vata koo é nāxilí nuu ña iña ñá ntoo mi dóo nee,

mí katāvi núu ña ntaí doxi'i.

Nañ'e ñá ko itsi mí kaka o

vata koo é kúntoo vá'a o.

Dukuan o ka'an Zacaría.

80 Kúka'nu Juaán san ne, dōo kutú've ña iña Xuva ko, Má kú'u kan inúu ña un tsi da nté xee ntúvi é kii ña é kímí ña Israee san ña.

2

Dā káku Jēsuu

(Mt. 1:18-25)

¹ Ntuvi tsikán ne, taxnū Césa Agustu tú'ūn da mí'i ká ñuu é uve ta'an ñuú Roma, kaka'an ña é na nākuvé na'a un ntí ntí ña'a san. ² Sá'á e kúvi uun ito é nakuvé na'a ñá'a san dá nūu Cirenii, kade kú've

ña ñuú Siria. ³ Un ntíí ntíí ñá'a ntánu'u ña ñuú ña é nākuvé na'a ña.

⁴ Dukuān né, ntíí Jósee ñuú Nazaree é kāduku ntée Galilea. Kidáā ne, kué'en ña ñuú Beleen é kāduku ntée Judea, ñuú mí káku rei Davii, tsí Joseé ne, divi tátá vi'i Davii ña. ⁵ Kué'en ña, ntūvi ñá ni Māria, tsí divi ñá é kūntaa tú'un ñá é kani vi'i ña ni Jósee. Maria sán ne, é ñū'u i'xá ña. ⁶ Da ñī ntoo ña ñuú Beleén ne, xée ntūvi é káku i'xá ña. ⁷ Ikān káku i'xá ña, i'xá nuu i. Nāxtīnuu ñá i doo ne, dā xnúu ña i ini etun mí ñū'u e ntaé'xi kiti, tsí ña vādá ka mí vā'á o é kuntōo ña ini vi'i kán.

Dā xee ánjē mí ñū'u paxtu

⁸ Etsin ñuú Beleén ne, ñu'u paxtu má kū'u kan, ntáde ñā kuenta lé'ntú ña niñú san. ⁹ Dā née ini ña, xéé ánje Xuva kō mí ñū'u ña. Nāxi'í nuu Xuva ko ntuve ñā kanii ntíkō diñi i mí ñū'u ña ne, dōo u'vi ña.

¹⁰ Ntá tsi kaka'an ánjē san ni ña:

—Ñá ku u'vi nto. Tsi dóo va'á tú'un ní'í u ve. Núu i sá'a é kūntoo díni nto, un ntí'i kue'en dú'va nto, vata kaa nto é ntoo nto ñuxiví san. ¹¹ Tsí ñuú Dávii ne, é káku uun i'xa é nakakū nto. Divi Cristu; divi ñá é Tó'o kō. ¹² Vata koo é nāni'i nto i'xá san ne, nani'i nto i kátīnuu dóo, nuu ntaá ini etun mí ñū'u e ntaé'xi kiti —ka'an ánjē san ni ña.

¹³ Ura tsikán ne, ñá te da dīi ánjē san ntii díto ña, e ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō:

¹⁴ ¡Dōo ka'nu kue'en Xúva kō, ña tuví e dukún kán!

¡Ñuxiví a ne, vā'a koo kuntōo ña'a, ña e dóo va'á iña Xuva ko!

¹⁵ Kidáā ne, kuntāa ánjē san e dukún kán. Paxtú san ne, eni ntū'u ñā ntáka'an ñá xe un xé un ña:

—Kí'in o Beleén ve, kíkoto ntódo o nee iñá ntū é kākūvi é tā'xi Tó'o ko kūtuni ko —ka'an ña.

¹⁶ Kantí'i du'va tsi kue'en ña, kuantúku ña Maria ni Jósee ni i'xá san. Dā nāni'i ña ñá ne, ikān nuu ntaa i'xá san ini etun mí ñū'u é ntaé'xi kiti san. ¹⁷ Dā ini ña i ne, ntántaa ña nté o kaka'an ánje ni ña iña i'xá san. ¹⁸ Un ntíí ntíí ña téku

i ne, koó dā kúdu'va ña é kuān o ntáka'an páxtú san. ¹⁹ Ntá tsi María sán ne, xnúu vā'a ña nima ñá é un ntí'í é dé kuení ña nuu i sá'a. ²⁰ Dá kūnú'u paxtú san ne, ntaíta ña nchu'ún Xuva kō ntánakué'e ña sintiá'vi nta'a ña kuenta iña i un ntíí ntíí é téku ña ni e ini ña, tsí kúntaa un ntíí ntíí vatá ó kaka'an ánjē san ni ña.

Dā ntūvi kuenta Jesuu ini ukún kán

²¹ Dá kúvi una ntūvi ne, ē'nté nuu ña un siin kúñū é ixí i'xá san vatā xkoó ini ña. Kidáā ne, xntánteē ñá i é Jesuu kunáni, divi divi é kaka'an ánjē sán ni Māria nte dí'na dá kū'un i'xá ña.

²² Dā xee tá'an ntuvi é ntuntoo ña, vatā ó kaka'an lei Muísee ne, kue'en ní'í ña i'xá san ñuú Jerusaleen é ntáda ña i kuenta ntá'a Xuva kō. ²³ Dé ntaa ña sá'a, tsí kuān ó kaka'an lei iña Xuva ko: “Un ntíí ntíí i'xa tii, i'xa nuu i ne, kúntoo xio kuenta iña Xuva ko”, ka'an lei san. ²⁴ Kué'en ña, kúntído ña doméni nú nāa kán di, vatā ó kaka'an lei iña Xuva ko: uun na'a paloma ntákin o ūvi páloma na'nu.

²⁵ Ntūvi tsikán ne, kátūvi uun ñatíi ñuú Jerusaleen, ñá nani Simiuun ña e dóo va'á ña'a, e dóo kanuu ini ña Xuva kō. Kantétu ña amá ki'xi ña nakākú ñuú Israee, Espiritū Sántū sán tuví ní'í ñá Simiuún ne, ²⁶ xé'e ñá é kūtuni Simiuun tsí ña kuví ña tē ña di'na kiní ña Cristu, ña táxnuu Xuva kō. ²⁷ Kidáā ne, kué'en ñá má ukún kán, tsí Espiritū Sántū sán ne, náñē'e ñá ña é kuān koo vii ña. Divi tsi ntuvi tsikan kué'en ní'í Joseé san ni Māria san i'xá ña Jesuu má ukún kán di é ntáda ñá i kuenta vatā ó kaka'an lei san. ²⁸ Kidáā né, ki'í Simiuún san i, ini'í nteé ña i ne, dā kidáa kaka'an ntá'vi ña ni Xuva kō, kaka'an ña:

²⁹ Xuvā kó, vi'i a vé ne, é vā'á o é tā'xi nto itsí é na kúvi u ve,

tsí é kúntaa vatā ó kaka'an ntó ni kō.

³⁰ É ini u nuú ko ve, ña e véxnakākú nti,

31 ña e táxnūu nto é kīni un ntíí ntíí ñá ntoo ñuxiví sa.

32 Di'vi ñá naxi'í nuu ña ñuxivi vata kaa ñu'u é kaxi'í nuu nuu ko. Dōo xi'í nuu ka'nu ña iña ña'a nto, ña ñuú Israeé san di.

Kuan ō ka'an Símiuun.

33 Uva Jēsuu ni di'í ñā ne, koó dā kúdu'va ña da téku ña é kaka'an Símiuun iña i'xá ña. 34 Kidáā né, nāxnūu viko Símiuun san ña ne, dá kaka'an ñá ni Māría, di'í Jēsuu:

—Koton tsí i'xa sá'á ne, vé'xī é vī e dōo titín ña'a ña Israeé sán ne, kó'xo ñā né, ō nakuntāñī ñá kuenta iña i. Dōo titín ña'a san koto ña i ne, nantii ni'ni ña i, 35 vata koo é dukuan koo kūtuni nté ō ntádē kueni ntí'xe ña'a san. Divín dí, dōo u'vi kuvi ó, vata tē káá é ūvi nuu i ni'ni ntído nima ó di —ka'an Símiuun san ni Māría.

36 Íkān ntitsi ūun ñad'í, ña e dōo atá, ñá nani Ana, ña é ka'án naa Xuva ko. I'xá Fanuee, tatá vi'i Asee. Dutsi kuia ña tánta'a ña ne, u'xe kuia tsi íntóo ni'i ta'an ña ni xī ña. 37 É ita ntí'xin kimi díko kimi kuia é ntukíí ñā. Ná nī ntíí kué'en ña má ūkún kán. Ntē ntúvi ntē níñu kanuu ini ña Xuva kō ne, kaitúvi i'xu ña ne, kaka'an ntá'vi ña di. 38 Ura dú'va tsi i xeé Aná san mí ntōo ña ne, eni ntu'u ña kánaku'é'le ña sintiá'vi nta'a Xuva kō, ne, kaka'an ñá iña i'xá san ni ūn ntíí ntíí ña'a san, ña ntantétu xoo é xee i é nakakū ñuú Jerusaleen.

Dá kúnú'u ña ñuú Nazaree

39 Kidáā ne, da kúvi dé ntaa ntí'í ñā é kaka'án lei Xúva kō ne, kúnú'ú ña ñuú Galilea, un tsi nté ñuú mii ñā, mí nani Nazāree. 40 Íkān éni ntu'u i'xá san é'nu. Dōo ntii é'nu. Dōo ki'in iní i. Dōo kuínima Xúva ko í.

Dā tuví Jesuu má ūkún kán

41 Kuia kuia ntáñe'e uva Jēsuu ni di'í ñá ñuú Jerusaleen dá kakuvi viko da nátava Xuva kō ña Israeé ñuú Egíto. 42 Dā xee tá'an uxuvi kuia Jesuú ne, kué'en ntí'í ña ñuú Jerusaleen váta xkoó ini ña da kaxío viko san. 43 Dā inú kava viko sán ne, ituví mii Jēsuu Jerusaleen,

é ntē ña ni iní di'í ñā, nté uva ñā. 44 Te kúntí'xi i'xá ña mé'ñu ñā'a san, kuíni ña. Uun ntuví va vá'a ñu'u ña itsi da kūtuni ña é ña te ntíkín ntu i'xá ña ña. Kidáā ne, eni ntu'u ña nántuku ña ñā mé'ñu ñāvi'i ña ni ña ini ña. 45 Ná ni nāni'í ñá ña. Kidáā né, ntiko kōo xtúku ña, kue'en ñā, kūnantúku ña ña ñuú Jerusaleen. 46 Dā kúvi uni ntúvi ne, nāni'í ñá ña ini ukún kán. Ntoó ni'í ña mastrú lei, kaini ña e ntáka'an ña ne, kat-sixe'e Jēsuu san ñá di. 47 Un ntíí ntíí ña e téku i ne, koó dá ntákudu'va ña, tsi dōo ntíto Jesuu san ne, dōo ini ña nté koo nantiko kōo ñá di. 48 Dā ini uva ñā ne, koó dá kúdu'va ña. Di'í ñā né, kaka'an ña:

—I'xá mií ko, ¿nché kui kuān o dén ntun nī ntí? ¿Ñá inin ntun tsí ntuví nti uva ō né, dōo ntánti'í iní nti ntánantukú ntí o? —ka'an ña.

49 Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Nté kui ntánantuku ntu ntō ko? ¿Ñā ntu íni nto tē kantio é i'a kutúví u má vi'í Uvā ko? —ka'an Jēsuu ni ña.

50 Ntá tsi ña ni ñé'le díki ñā nee iña é kaka'an ñá ni ñā.

51 Kidáā ne, kúnú'ú Jesuu ni úva ñā ñuú Nazaree ne, dé ntaa ntí'í ña nēe e teé tsiñu uva ña ñā. Di'í ñā ne, xnuu vá'a ntí'í ña sá'a nima ña.

52 Jesuú ne, kué'en é'nu ña. Dōo kúki'in iní ñá di. Dōo kuínima Xúva ko ña, ni ūn ntíí ntíí ña'a sán di.

3

Dá kāk'a'an ntódo Juan Bautista ñuu itsi

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

1 Dā kúvi xe'un kuia é idé Tiberiu ña é kadē kú've un ntíí ntíí ñuú é káduku ntée Romá ne, kidáā odo nūu Poncio Pílatu ñuú Judeá ne, odo nūu Heródé ñuú Galilea di. Ení Heródé, ñá nani Felipé ne, odo nuú ñá ñuú Traconite ni ñuú Ituriá di. Ña nani Lisaniá ne, odo nuú ñá ñuú Abilinia. 2 Anaa ni Caífaa ne, ntáde ña dutu ñá odo nūu. Ntuvi tsikán ne, xee tū'ún Xuva kō nta'a Juan Bautista, i'xá Zacaria, mí tuví ña ñuu itsí kán. 3 Kidáā ne, kué'en

Juaán san, ita nti'xin ña dá kaniñ diñi ntute ka'nu é nani Jōrdaan, kaka'an ntódo ña ni ña'a san é na nātivi iní ña kuétsi ña ne, na kūtsi ntute ña di, vata koo é na kāda ka'nu iní Xuva ko ni ña kuétsi ña. ⁴ Sá'ā kúvi vata ó xntee na'a ña ka'an naa Xuva ko, ñá nani Isáia, kaká'an ña:

Xée ñūu ítí kán uun tatsin é un ntii tsi kāká'an:

“Nāko tū've ntó itsi Xuva kō; nakaán nuu ntó itsi ntaa mí k'ín ña.

⁵ Un ntíí ntíí xi'ntíí ne, ntadí nuu.

Mí'i ió xuku ni tí'i í ne, ntuntaa.

Itsi mi dóo nakutá'nu ne, ntuntaá di.

Itsi mí ña vá'ā o ne, ntuvá'a di.

⁶ Kidāā ne, un ntíí ntíí ña'a san kiní ña é taxnúu Xuva kō é nakakū ñá kō”,

kuan ó ka'an tatsín san.

Du'va ó ka'an Isáia san. ⁷ Nā tē nté kaa ña'a xée ña mí tuví Juaan é ntio ña é nakūtsi ntute ña ña ne, kaka'an Juaán san ni ña:

—iNtō'o é tatá koo nto e dóo kīni ntāa nto! ¿Xóo ntu kakā'an i ni ntó é kúvi nakáku nto é ntō'o nto é ta'xi Xuva kō ve? ⁸ Vá'a tsi koo vií nto vata koo e díto é nadama nti'xe nima nto. Nā ku ka'an ntó ni tā'an nto: “Xo'ō né, tatá vi'i Abraan o”. Kaka'an u tsi Xuva kō ne, kuví ntada ña xuu tatá Abraán tē dí ntio ña. ⁹ Dukuān ne, é ió tu've káa ntee é nakūn nti'i ña utun sán un tsi nte nú ditsin i. Un ntíí ntíí utun é ña kakí kiti vá'á i ne, katsin ña ne, dá kā'mí ña —kuān o ka'an Juaán san ni ña'a san.

¹⁰ Kidāā né, tsixe'e ña'a san ña:

—¿Ntē ntú koo vií nti kuan? — ka'an ñá'a san.

¹¹ Dá kakā'an Juaán san ni ña kidaā:

—Xoo é ió uvi du'nu i ne, na kué'é ña kunūu tuku ña'a, ña é ña tuvi dú'nu i. Tē xoo é ió é kae'xí i ne, na kué'é ña dava na kā'xí ña'a, ña é ña tuvi é kā'xi —ka'an ña.

¹² Vé'xi ña ntaído diu'un xóo di é kūtsi ntute ña ne, dá tsixe'e ña Juaan:

—Mastrú, ¿ntē ntú koo vií nti di? —ka'an ña.

¹³ Ne, dá kakā'an Juaan:

—Ña kuído nto vata kaa ntaído nto diu'un xóo san; mii tsi é kuido nto vatá ó kaka'an lei san —ka'an ñá ni ña.

¹⁴ Sntadún san dí ne, tsixe'e ña di:

—Nti'í ni, ¿ntē ntú koo vií nti? — ka'an ña.

Ne, kaka'an Juaan:

—Ña kuído dú'u nto nté uun iña ña'a; ntē ña ku nau'vi nto ña. Ntē ña ku dá'vi nto ña dovete tē ña te neé kade ña. Nā kākán ka nto xá'vi nto, tsi e dívi tsi é kani'i nto —ka'an ñá ni ña.

¹⁵ Ña'a sán ne, ntaitsu'un ña ntantétu ña. Ntádē kuení mii ña tē nté kaa ne, Juaán san é Cristu ña.

¹⁶ Ntá tsi Juaán san ne, kaka'an ñá ni ūn ntíí ntíí ña'a san:

—Xu'ú ne, kūdii ntute kadá'vi ú nto da kanakūtsi ntute ú nto ne, ntá tsi vé'xi ūn ña'a, ña e díí díí ka ka'nu é xu'u, é ntē ña kainuu á'vi ko é nantúte ú xo'o nti'xen ña. Dívi ña ne, ñá tē ntúte dá'vi ñá nto, tsi Espiritū Sántu sán dá'vi nuu ña nto, ni ñū'u é kai'xi. ¹⁷ Dívi ña né, ni'i nta'a ña ūtun é kani ña trigu é nātsoo xio ña xáka i. Nātsu'un vá'a ña trigú san iní aka ña, ntá tsi ka'mi ña xáka san mé'ñu ñū'ú san mí ña ntá'va —ka'an ña.

¹⁸ Ne, titín ka nuu i é kāká'an Juaán san ni ña'a san dá kaka'an ntódo ña ni ña tú'ūn va'á san di.

¹⁹ Ntá tsi de tí Juaán san ni ña tsiñu ka'nu i, ña Heródē, tsi náki'i Heródē san ñadí'i ení ña Felipe, ñá nani Heródia. Dē tí ña ni ña kuenta iña é un nti'i nuū i é kīni kaa é idé ña di. ²⁰ Ntá tsi dá téku Heródē ne, tuku nuu i idé túku ña: tsi xnúu kutu ña Juaán san viutun.

Dā ítí ntute Jesuú

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹ Dá kanakūtsi ntute Juaán san un ntíí ntíí ña'a sán ne, itsi ntute Jesuu ntá'a Juaán san di. Dá kakā'an ntá'vi Jesuú ne, ura dú'va tsi nákaan xí'i e dukún kán. ²² Dítō tsi vé'xi daxi daxi Espiritū Sántu san vata kaa paloma é nākuntéku díki ñá ne,

dā téku ña uun tatsín e dukún kân é kaka'an:

—Divin é i'xá mií kó e dóo ntio ko. Divin é nakaxnúu ú o —ka'an tatsín san ni ña.

Ñavi'í ata Jesús
(Mt. 1:1-17)

²³ É kúvi oko u'xi kuia Jesús san da éni ntu'u ña edé tsiñu ña. Divi ña né, i'xá Josee ña, kuini ña'a san. Joseé san ne, i'xá Elii. ²⁴ Elií san ne, i'xá Mataa. Mataá san ne, i'xá Levii. Levii san ne, i'xá Melqui. Melquí san ne, i'xá Jana. Janá san ne, i'xá Josee. ²⁵ Joseé san ne, i'xá Matatia. Matatiá san ne, i'xá Amoo. Amoo san ne, i'xá Nauun. Nauún san ne, i'xá Eli. Eli san ne, i'xá Nagai. ²⁶ Nagai san ne, i'xá Maa. Maá san ne, i'xá Matatia. Matatiá san ne, i'xá Semei. Semeí san ne, i'xá Josee. Joseé san ne, i'xá Judaa. ²⁷ Judaá san ne, i'xá Juanaan. Juanaán san ne, i'xá Resa. Resá san ne, i'xá Zorobabee. Zorobabéé san ne, i'xá Salatiee. Salatieé san ne, i'xá Neri. ²⁸ Nerí san ne, i'xá Melqui. Melquí san ne, i'xá Adi. Adí san ne, i'xá Cosan. Cosán san ne, i'xá Elmadaan. Elmadaán san ne, i'xá Ee. ²⁹ Eé san ne, i'xá Jesuu. Jesuú san ne, i'xá Eliezee. Eliezeé san ne, i'xá Joriin. Joriín san ne, i'xá Mataa. ³⁰ Mataá san ne, i'xá Levii. Levii san ne, i'xá Simiuun. Simiuún san ne, i'xá Judaa. Judaá san ne, i'xá Josee. Joseé san ne, i'xá Jonaa. Jonaá san ne, i'xá Eli-aquíin. ³¹ Eliquíin san ne, i'xá Melea. Meleá san ne, i'xá Mena. Mená san ne, i'xá Matata. Matatá san ne, i'xá Nataan. ³² Nataán san ne, i'xá Davii. Davií san ne, i'xá Isaii. Isaií san ne, i'xá Obee. Obeé san ne, i'xá Boo. Boó san ne, i'xá Sala. Salá san ne, i'xá Nasuun. ³³ Nasuún san ne, i'xá Aminadaa. Aminadaá san ne, i'xá Amiin. Amiin san ne, i'xá Arni. Arní san ne, i'xá Eruun. Eruún san ne, i'xá Fare. Faré san ne, i'xá Judaa. ³⁴ Judaá san ne,

i'xá Jacoo. Jacoo san ne, i'xá Isaa. Isaá san ne, i'xá Abraan. Abraán san ne, i'xá Taree. Tareé san ne, i'xá Nacoo. ³⁵ Nacoo san ne, i'xá Seruu. Seruú san ne, i'xá Ragau. Ragaú san ne, i'xá Pelee. Peleé san ne, i'xá Hebe. Hebé san ne, i'xá Sala. ³⁶ Salá san ne, i'xá Cainaan. Cainaán san ne, i'xá Afasaa. Afasaá san ne, i'xá Seen. Seén san ne, i'xá Noee. Noeé san ne, i'xá Lamee. ³⁷ Lameé san ne, i'xá Matusaleen. Matusaleén san ne, i'xá Enoo. Enoó san ne, i'xá Jaree. Jareé san ne, i'xá Malalee. Malaleé san ne, i'xá Cainaan. ³⁸ Cainaán san ne, i'xá Enoo. Enoó san ne, i'xá See. Seé san ne, i'xá Adaan. Adaán san ne, i'xá Xuva kō.

4

Dā nchó koto ntee tó'o e ña vá'ā san Jesús

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

¹ Jesuú ne, nuu tsitu Espiritū Sántū sán nima ñá, ntiko koō ña é ñe'ē ña nú ntute ka'nu é nani Jōrdaan. Kue'en ní'i Espiritū Sántū san ña, kué'en ña ñuu ítsi kân mí xoxó ña'a. ² Ikân itúvi ña uvi diko ntuvi ne, ntá tsi tó'o e ña vá'ā san ne, ito ntee ña. Nā ni ē'xi kue'en ña ntuvi é itúvi ña ikān. Dā rkontúvi ne, kākín ña. ³ Kidāā né, kaka'an tó'o e ña vá'ā san ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é i'xá Xuva ko o né, viin é nantúvi xuu sá'a tañú'u —ka'an tó'o e ña vá'ā san ni ña.

⁴ Kidāā ne, nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: “Ñá te da mií tsi tañú'u san kantio ña'a san, tsi kantio ña un ntí'í tú'ún é kaka'an Xúva kō”, ka'an —ka'an ña ni í.

⁵ Kidāā ne, kúxee ni'í tó'o e ña vá'ā san ña uun itsi mí dóo dūkun. Uun da'na tsi nañé'ē ña un ntí'í ntí'í ñuu é ío da kaní'í ñuxiví ne, ⁶ kaka'an ni Jesús san:

—Xu'ú ta'xi u é kadā kú'ven dá kaní'í ñuxiví san. Ta'xi u é un ntí'í e dóo vá'á san é kúvi ña o. Tsi xu'ú ne, é ntúvi kuenta ntá'a ko é un ntí'í sá'a ne, kué'ē ú da xoó ka tsi é ntio

ko. ⁷ Te nakūnchítin nūu ko ne, te kunūu ini ó ko ne, é un nti'i kūvi iña o —ka'an ni Jesús.

⁸ Kidáa ne, nantiko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni i:

—Tū'ún Xuva ko ne, kākā'an: “Kunūu ini o Tó'o o Xuva ó. Da mii tsi ñá é kuīnti'xe o ñá”, ka'an —ka'an ñá ni tó'o e ña vá'a san.

⁹ Kidáa ne, kue'en ní'i tó'o e ña vá'a san ña ñuú Jerusaleen. Nakáa ñá ñi kúkun ka'nu mí'i e ñi ñi ka dukún ne, dá kakā'an ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é ñi ñi é I'xá Xuva kō ne, nakó'xón nuun kúñu ó un tsi nte í'a. ¹⁰ Tsi kaka'an tú'un Xuva kō:

Tsi taxnúu ña ánje ñá é vii ñá o kuenta,

é kūnuu mé'ñu kūnuu dava ña o.

¹¹ Kūrkaa ánje san o,

vata koo é ña náki'in nte uun xuu, ka'an —ka'an tó'o e ña vá'a san ni Jesús.

¹² Ne, nántiko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni i:

—Du'vā ó kaka'an tú'un Xuva kō ñi: “Ñá ku nte dúkuan kōto nteen Tó'o o Xuva ó”, ka'an —ka'an ñá ni é ña vá'a san.

¹³ Dá ña ni kuvi vii tó'o e ña vá'a san nte koo vii é kō'xó nteé Jesuu ne, kii nteé xio, kue'en.

Dá éni ntu'u Jēsuu dé tsiñu ña ñuú Galilea

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴ Nāxee Jēsuu ñuú Galilea, nuu tsitu nima ñá Espiritū Sántū san é vii ñá tsiñu ña. É da mí'i ká ñuú ntáka'an ñá'a san iña Jesús.

¹⁵ Naku'á ña ñá'a san ta'án ñuú ta'án ñuú má vi'i mi ntánataká nuu ña Israee. Un ntí ntí ñá'a san ntáka'an ñá e dóo vá'a Jesuu.

Dá itúvi Jēsuu ñuú Nazaree

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶ Kidáa né, nāxee Jēsuu ñuú Nazaree, mí é'nu ña. Ntúvi dá ió dá'na ne, kué'en ñá má vi'i mí nataká nuu ña Israee váta xkoó ini ña. Nákuntísi ña é naku'á ña tú'un Xuva kō. ¹⁷ Xé'e ña ña tūtu é de vá'a ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Isáia.

Nākaán ña ne, nāni'i ña mí du'vā ó kaka'an:

¹⁸ Espiritu Xuva kō ne, nuu mé'ñu nuu dava ña ko,

tsí ñi ñá teé tsiñu ña ko é ká'án u tú'un é vá'a ni ña ntā'vi.

Ñi ñá táxnūu ña ko é ká'án u ni ña ñu'u kutū nte koo nakáku ña,

ni é nākaán u ntuxnúu ña kuāa, ni é nakáku u ña ntáde xení ña'a ni i,

¹⁹ ni é ká'án u tsi é xee ntúvi e dóo vá'a koo vii Xuva ko ni ñá'a.

Kuān ó kaka'an tú'un é naku'á ña.

²⁰ Kidáa ne, naxtínuu Jesuu tūtú san ne, dá naku'é ña ña kaxntíi nú vi'i mi ntánataká nuu ña ne, nákutúvi xtuku ña. Un ntí ntí ña ntoo sán ne, ntaíto ña ña. ²¹ Kidáa ne, éni ntu'u Jēsuu kaká'an ñá ni ña:

—Tū'ún sa'á ne, é vevii é kākuntaa vata kaa e téku nto dá kanaku'á u nto —ka'an Jesús.

²² Un ntí ntí ña'a sán ne, vá'a ó ntáka'an ñá iña Jesús. Da kúdu'va ña é kuān nte vá'a ó kaka'an ña. Ntatín mii ña, ntáka'an ña:

—¿Ñá ntu te i'xá Josee ñá sá'a? —ka'an ñá'a san.

²³ Dá kaká'an Jēsuu ni ña:

—Ncho ka'an ntó ni kó vatā ó ntáka'an ñá'a san: “Tē nuu é ntaā i é mediku ntó ne, ntavá'a mii ntó kúñu ntó.” O ncho ka'an ntó ni ko: “Vatā o téku ntí nēe é idé nto ñuú Capernaú ne, kuān koo vii nto í'a ñi, ñuú mii ntó”, te kuan kōo é ncho ka'an nto.

²⁴ Nuú é ntaā i é kākā'án u tsi nte uun ña'a ña ka'án naa Xuva ko ne, ñá ntío ña'a san, ña ñuú mii ñá, é kīni ña tú'un é kākā'an ña. ²⁵ Nuú é ntaā i é kākā'án u tsi ñá te da ñi ñadi'í kii san ntoo ña ñuú Israee ntúvi da itúvi Elia. Dá kidáa ne, ña ni kán kue'en tsi ña ni kuia nte dáva ne, dóo kútama ña'a san da kanii ñuú san. ²⁶ Ntá tsi ña ni taxnúu Xuva kō Eliá san e kixntíi ña ñadi'í kii, ña ñuú Israee, tsi táxnūu ña ña é kixntíi ña uun ñadi'í kii, ña ñuú Sareta, ñuú é tuvi étsin Siduun.

²⁷ Ná te da ñi ña ntákuvi kui'i é kánako'xo kúñu i ntóo ña ñuú Israee ntúvi da katúvi ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Eliseu, ntá tsi nte uun

ña'a, ña ntánchokuvi, ña ni ntuvá'a ña. Tsi mii tsi Namaan, ña ñuú Siria, ntuvá'a ña —ka'an Jesuu.

²⁸ Ntá tsi ña ntoo iní vi'i mí nataká nuu ña Israeé ne, un vá'a tsi kúdiin ña dā téku ña é kuān ó kaka'an ña. ²⁹ Nákuntāñi ña'a sán ne, nakunu ña Jesuu ñuú ña. Kue'en ní'i ña ña rki uku é nakó'xó nuu ñá ña. ³⁰ Ntá tsi kí ni'ni Jesuu mé'ñu ña'a san, kué'en ña.

Ñatii, ña é nuu é ña vá'a nima i
(Mt. 1:21-28)

³¹ Jesuú ne, kué'en ña ñuú Capernau é tuví ñuú Galileá ne, ikan kanakuā'a ña ñá'a sán ntúvi dá ió dá'na. ³² Koó dā kúdu'va ña'a san tú'un é kanakuā'a ña ña, tsi dóo iní Jesuu nee é kaka'an ña.

³³ Má vi'i mí nataká nuu ña Israeé san ne, tuví uun ñatii, ña é nuu é ña vá'a nima í ne, un ntii tsi kaka'an:

³⁴ —jNa koo mii ntó nti! ¿Neé ntu vii ntó nī ntí, Jesuu, ña ñuú Nazaree? ¿Vē'xí ntu nto é nākunaá nto nti? Xu'ú ne, iní u nto, tsí divi ntó e dóo vá'a nto iña Xuva ko —ka'an ni Jesuu.

³⁵ Kidáa ne, de tí Jesuu ni é ña vá'a san, kaka'an ñá ni í:

—jDiin tsi kutúvin! jNtiin nima ñátii sá'a! —ka'an ñá nī e ña vá'a san.

Kidáa né, un ntii tsi nāntava é ña vá'a san ña ñu'u kan, mé'ñu un ntíí ntíí ña'a san da ntii nima ña. Ntē ña ni ní'i kui'í ña da ntii é ña vá'a san. ³⁶ Dōo u'ví ña'a san un ntíí ntíí ñá da iní ña. Ntátsix'e ta'an mii ñá:

—¿Neé ntú tu'un sá'a? Ña sá'a ne, ¿nté kui dóo ió ña é vii ña? Tsi dá mii tsi kaka'an ñá ne, kúvi idé ña nakúnu ña é ña vá'a san —ka'an ña.

³⁷ Da mí'i ká ñuú san ntáka'an ñá iña Jesuu.

Dā ntavá'a Jesuu ñuntí Sīmuún Pedru

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸ Kidáa ne, nákuntísi Jesuu, ntáka ña vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, kué'en ña nú vi'i Sīmuun Pedru. Ikān tuví ñuntí ña ne, dōo kaxé'e ña ka'ni. Ikan ña dá xe'e ntá'a Jesuu é na ntavá'a ña ña.

³⁹ Nákuntēi Jesuu nuu ñadi'í san mí tuví ntaa ña ne, kaka'an ña é na ntíko ka'ni san. Ura tsí i nakuntísi ña, da de vá'a ña é ká'xí Jesuu ni ñá'a ña.

Dōo titín ña ntánchokuvi ntavá'a Jesuu

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Ura da kaído nuu ngántí san ne, xée ūn ntíí ntíí ña'a san, xee ní'i ña ña'a ña, ña ntánchokuvi san, mí tuví Jesuu. Dōo titín nuu kui'í ntákuvi ña. Tiin nta'a Jesuu ñá'a san xe un xé un ñá, ntavá'a ña ña.

⁴¹ Nā te da dīi ña ntánchokuví san ne, ntíi é ña vá'a sán nima ña. Koó dā ntákachu'u ntáa é ña vá'a san, ntáka'an:

—jDivi ntó é I'xá Xuva ko ntó! —ka'an.

Ntá tsi de tí Jesuu ni é ña vá'a san. Nā ni xē'é ña itsí é ká'an, tsí iní tsí divi ña é Cristu ña, ña e táxnuu Xuva kō.

Kaika Jesuu káni ñuú Galilea, kaka'an ntódo ña ni ñá'a san
(Mr. 1:35-39)

⁴² Dā tuví ne, kué'en Jēsuu díñi ñūú san mí xoxo ntóo i. Ntá tsi ña'a sán ne, dōo nántuku ña ña. Xée ñá'a san mí tuví ña ne, ñá ni nataxá ñá ña, tsí ña ni ntío ñá'a san é k'ín ka ña. ⁴³ Ntá tsi kaka'an Jesuu:

—Da mií é k'ín ka ú xio ñuú san, kika'an u ni ñá'a san tú'un é vá'a iña i mí kadé kú've Xuva kō, tsí divi tsiñu sá'a e táxnuu Xuva kō ko —ka'an Jēsuu.

⁴⁴ Kué'en ña ne, kuka'an ntódo ña ni ñá'a má vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san dá kaní ñuú Judea.

5

Nuu i e dóo ka'nu e kúvi nī ña ntáññ tsáká

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

¹ Uun ntuvi ne, ntísi Jesuu díñi míni ká'nu é nani Genesáree. Nā te da dīi ñá'a xee ña é kīni ñá Jesuu. Un tsi tavi núu ña ña e dóo ntio ña é kīni ña tú'un Xuva kō. ² Iní Jesuu úvi tun ntōo íxū é ntoo díñi ntute kán ne, ña ntátava tsáká sán ne, é ntii ña tun ntóo san é nakate ña xunu

ña. ³ Kidáa ne, kúxēe Jesuu iní tun ntōo Simuún san ne, dá ikan ñá ña da xe'e é na nakí'in íka ká ña iní ntute san tun ntōó san. Kidáa né, eni ntu'u ña kaka'an ñá ni ñá'a san. ⁴ Dá kúvi ka'an ñá ni ñá'a san ne, kidáa ne, kaka'an ñá ni Sīmuun:

—Kuē'en ni'i nto tún ntōó san iní ntute mí kúnú san ne, dá nakuítá nuu nto xunu nto, dá t̄in nto tsákā san —ka'an Jesús ni ña.

⁵ Simuún san ne, kaka'an ña:

—Mastru, kuē'en niñu vétun é ñu'u ntí, ntáde tsiñu ntí ne, nté uun tsákā ña ni ní'í ntí ti. Ntá tsi te divi nto ká'an san ne, nakuítá nuu xtuku ntí xunú ntí —ka'an ña.

⁶ Kuān o dé nti'xe ña ne, ni kuē'en tsi ñu'u tsitu tsákā san xunú ña dá natavā ña. Dókō sá ni ntátsin tú'un xunú ña. ⁷ Kidáa né, íde ña nta'a ña ni ñá ñu'u tuku tun ntōó san vata koo é kí'xi ña, kixntí ña ña. Kí'xi ña ne, natsítu kuē'en ña ntuví tún ntōó san. Dókō sá te ni ntíi ntoko tun ntōó ña. ⁸ Dá íni Simuun Pedrú san nté o kúvi ne, nākunchíti ntāa ña nuu Jesús, dá kakā'an ña:

—Kii nteé xio nto ko, Tó'ō, tsi xu'ú ne, dóo iō kuetsí ko —ka'an ñá ni Jesús.

⁹ Tsi dóo ū'ví Simuún san, ni ūn ntíi ntíi ña nguíi san, tsi dóo kue'e tsákā táva ña. ¹⁰ Kuan o kuíni Santiaú san dí ni Juaan, i'xá Zebedeu, ña é dadíi ntáde tsiñu ni Sīmuún san. Ntá tsi kaka'an Jesús ni Sīmuun kidaā:

—Ñá ku u'ví o. Tsi vatā o den da t̄in o tsákā ne, un tsi nté veví ne, kuan koo ni'í o ña'a, ña é kuntikín Xúva kō dí —ka'an ñá ni Sīmuun.

¹¹ Kidáa né, ntii ni'i ña tun ntōó san diñi ntute kán né, dá tsóo mii ntí'i ña iña ña, dá kuē'en ñá, kuntikín ñá Jesús.

Dā ntavá'a Jesuu ña nako'xo kúñu í

(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹² Uun ntuví ne, tuví Jesuu uun ñuú ne, xée uun ñatíi, ña é kanako'xo kúñu í. Dá íni ña Jesuu ne, nákútínte ña ñu'u kán, kaikan ña dá xe'e:

—Tō'ó, tē ntio nto ne, kuvi nakuítá ntó kui'í ko —ka'an ñá ni Jesús.

¹³ Kidáa ne, t̄in nta'a Jesús ñá, kaka'an ñá ni ña:

—Ntio ko. ¡Na ntuvá'an ve! —ka'an ñá ni ña.

Ura dú'va tsi i kue'en ntí'xe kui'í é kanako'xo kúñu ñá. ¹⁴ Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Nté uun ña'a san ña ku ká'an ni'in ña. Mii tsi é kuē'en nta'a dutú san na kiní ñá o. Kuē'en ni'in doméni iña i é ntuvá'an san vata o ka'an Muísee, vata koo é un ntíi ntíi ña'a san kutúni ña tsi é ntuntoon kui'í é kākuví o —ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi da díi díi ka kúxée nuu tú'un iña Jesús. Ná te nté kaa ña'a nataká nuu ña é kīni ña é kākā'an Jesús ni é ntuvá'a ña kui'í ñá dí.

¹⁶ Ntá tsi Jesús ne, kī nteé xio ña mí xoxó ña'a ntoo ña ne, ikan kūka'an ntá'ví ña.

Dā ntavá'a Jesuu uun ña'a, ña nat̄in

(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

¹⁷ Uun ntuví ne, tuví Jesuu, kaka'an ñá ni ñá'a san. Ikān ntoo ña fariseu ni mastrú leí dí, ña vé'xi da kaníi ñuú Galilea, ñuú Judeá, ni ñuú Jerusáleen. Dōo xé'e Xuva kō é kúvi víi Jesuu é ntavá'a ña ña ntánchokuví. ¹⁸ Kidáa ne, xee ní'i ña uun ñatíi, ña nat̄in, ntékú ña chidō. Ncho kí'ví ni'i ña ña íni ví'i kan é xtuví ñá ña nuu Jesús, ¹⁹ ntá tsi ña ni naní'i ña nté koo kí'ví ña, tsi ña te nté kaa ña'a ntáñi ña. Dukuān ne, kúxēe ña rki ví'i kan, dá nakuído ña xkíti tsió san ne, dá nákií ñá ña nchokuví san, kaníi tsi ña ni chido ñá, nuu Jesús. ²⁰ Dá íni Jesuu tsi dóo ntánuu iní ña vexní'i ña ne, kaka'an ñá ní ña nchokuví san:

—Vevíi ne, é dē ka'nu iní u ni o kuetsí o ve —ka'an ña.

²¹ Kidáa ne, mastrú leí san ní ña fariseu san ne, eni ntu'u ña ntáde kuení mii ña: “¿Neé ntú ña'a ña sá'a é dotō tsi kaka'an ñá tú'un e dóo xii kaa? Tsi xoxo kuví ví'i é káda ka'nu iní i ni kuetsí kō. Mii tsi Xuva kō é kúvi víi ña.” Kuān o ntáde kuení ña.

22 Ntá tsi Jesuú ne, kūtuni ña nté ò ntádē kuení ña'a san ne, tsixe'e ña ña:

—¿Nté kuān ó ntádē kuení ntu nto? 23 ¿Neé ntu é díi ka ña ntii tú'ūn é kā'án u, te kuinī nto: “É ntōo kuétsi o vē”, o te kā'án u: “Nakuntítsin ve, nakakan”? 24 Nañ'é u nto tsi xu'u é vēxkúvī ú ñatíi ne, kuvi vii u é nakate u kuétsi ña'a ñuxiví sa —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an ñá nī ña natíin san:

—Nākuntítsin vé ne, dá naki'in chido ò ne, dá kúnú'ūn nú vi'i o kān —ka'an Jéssu ni ña.

25 Ura tsi i nakuntítsi ña natíin san mé'ñu ūn ntíi ntíi ña'a san ne, da náki'i ña chido ña, kunú'u ña nú vi'i ña kān, kaka'an ñá e dóo ka'nu Xuva kō. 26 Un ntíi ntíi ña'a sán ne, koó dá kúdu'va ña, ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō. Dukuān ú'vī ñá di, ntáka'an ña:

—Nté uun ito vata kiní o nuu i e dóo ka'nu e ini o vevii —ka'an ña.

Dā kána Jesuu ñá nani Lēvii
(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

27 Dā kúvi sá'ā né, ntíi Jesuu, kué'en ña. Xée ña mí tuví ña kaido diu'un xōo iña ñuú Roma. Levii nani ña. Tuví ña uun itsi mí kaido ña diu'un xōo ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuntikín ko —ka'an ñá ni ña.

28 Kidáa ne, nākuntítsi Levii san. Tsoo mii ntíi ña iña ña, kué'en ña, kantikín ñá Jesuu.

29 Da rkontúvī ne, tsū'un Levii san viko nú vi'i ña kan kuēnta iña Jéssu. Ná te da díi ñá'a, ña ntánataka diu'un xōo iña ñuú Romá san, nátaká nuu ña. Kidáa ne, uun tsi itsi intóo ntíi ntíi ña nú mesa. 30 Ntá tsi ña fariseú san ni mastrú lei é dadíi tsi ntáde tsiñu ña ne, eni ntu'u ña ntáka'an ntée ña ña ntántikin Jéssu, ntáka'an ña:

—¿Nté kui ntaé'xi dadíi nto nī ña ntánataka diu'un xōo iña ñuú Romá san, ni ña iō kuétsi i di? —ka'an ñá ni Jéssu.

31 Kidáa ne, nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Xoó ña'a, ña é vā'á ne, ñá kantío ña medikū. Tsi mii tsi ña ntánchokuví san é ntio ña medikū.

32 Ná te ña é vā'á san ña é vexnantukú u, tsi ña iō kuétsi i san, vata koo é na natívi ini ña kuétsi ña —ka'an ñá nī ña fariseu.

Kuenta iña i é kuntoo ixu ò
(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

33 Ntáka'an ñá ni Jéssu:

—Ña ntántikin Juaán san nī ña ntántikin fariseú san ne, dōo ini xkuntoo ixu ña; dōo ini ka'an ntá'vī ña di. Ntá tsi ña ntántikin ntó ne, nguentúvi tsi ntáxi'i ntaé'xi ña —ka'an ña.

34 Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—¿Vá kúvi ntu vii nto é ña ká'xi ña'a san mí iō viko e ntátanta'a ña da ntóo ni'i ña ña e tánta'a san? 35 Ntá tsi té xee úra i é ki'in ni'i ña ña e tánta'a sán ne, da kidáa kuntoo ixu ñá —ka'an ña.

36 Kantaa ña ni ñá nuu i sá'a di:

—Nté uun xoxo ka'nté i uun ta'vi du'nu xée i é nākunteé nuu du'nu ata. Te kuan kōo vii ña ne, natívi ñá du'nu xée san ne, ñá vā'á ito ka, tsi ña te dadíi tekú doo xée san nī doo atá san. 37 Nté xoxo tsu'un i ntute tinti'o xée san ini ñii atá san, tsi ntute tinti'o xée san ne, dóo ntii ini i ne, ntáta ñii atá san. Ñii san ni ntute tinti'o sán ne, ntuvi kunáa te ntáta.

38 Dukuān é kantio é kú'un ntute tinti'o xée san ini ñii xée san di.

39 Xoo e ntáxi'i i ntute tinti'o atá sán ne, ñá vāda ntio i ntute tinti'o xée san, tsi díi ka vā'a xi'i ntute tinti'o atá san é ntute tinti'o xée san, kuiní i —ka'an Jéssu ni ña.

6

Dā táva ña ntini'i Jéssu xóko trigu ntúvi dá iō dá'na

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

1 Uun ntuvi dá iō dá'na ne, kué'en Jesuu ni ña ntini'i ñá, itá nti'xin ña má trigu kan. Ña ntini'i ñá né, tává ña xoko trigú san, dá xiin nuu ña nta'a ña ne, dá é'xi ña ntikin i san. 2 Kidáa né, iō ñá fariseú san ne, tsixe'e ña ña:

—¿Nté kuān ó ntáde ntu nto? Tsi dóo xii kaa é kuān koo vii o ntuvi dá iō dá'na —ka'an ña.

³ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—¿Vá ña ntu ni nakua'a nto nté ó dé Davii ni ña ntiní'i ña uun ntuvi dá dóo kákin ña? ⁴ Tsi kuki'vi ña iní vi'i Xuva kō né, dá kí'i ña tañú'ũ e kúviko iña Xuva kó ne, dá é'xi ña, divi ña ni ña ntiní'i ña, kuān te da mii tsi dutú san é kúvi ka'xi ña tañú'ũ e kúviko san —ka'an ña.

⁵ Kaka'an xtúku Jesuu:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, kadē kú'vé u iña ntúvi dá iō dá'na san —ka'an ña.

Ñatíi, ña natán nta'a i

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶ Tuku ntuvi dá iō dá'na ne, kué'en Jēsuú san má vi'i mi ntánataká nuu ña Israeé san ne, eni ntu'u ña kanakuā'a ña ña'a san. Ikān tuvii uun ñatíi, ña natán nta'a i. ⁷ Mastrú leí san ni ña fariseú san ne, ntaíto xu'ũ ñá Jesuu nté koo vii ña, tē ntavá'a ña ña'a ntúvi dá iō dá'na san ne, vata koo é ni'i tsi ña nté koo tsi'i kuétsi ña ña. ⁸ Ntá tsi Jesuu ne, iní ña nee e ntáde kuení mastrú leí san ni ña fariseú san ne, kaka'an ñá ni ñatíi, ña natán nta'a i san:

—Nākuntítsin ne, dá kuntítsin mé'ñū ña ntoo san —ka'an ña.

Nákuntítsi ña ne, íntítsi ña mé'ñū ña'a san. ⁹ Kidáá ne, kaka'an Jēsuu ni ña nguií san:

—Iō é tsixē'e ú nto ve. ¿Neé ntu é vā'á vii o ntuvi dá iō dá'na? ¿Ō vii o é vā'á ne, ō vii o é kīni kaa? ¿Ō nakákú o ñá'a sán ne, o nākunaá o ña? —ka'an ña.

¹⁰ Ito díto Jesuu un ntíi ntíi ña ntoo diñi ña ne, dá kakā'an ñá ni ñatíi san:

—Katan nteén nta'a o —ka'an ña.

Kuān o dé nti'xe ñatíi san ne, ura tsí i ntuvá'a nta'a ña. ¹¹ Ntá tsi ña nguií sán ne, dóo kúdiin ña. Eni ntu'u ña ntáka'an ña neé ntu é vii ñá ni Jēsuu.

Dā nakaxnúu Jesuu uxúvi ñá'a pustru ña

(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

¹² Ntuvia tsikán ne, kué'en Jēsuú uun itsi xukū mí kúka'an ntá'vi ña. Nii niñú san kaka'an ntá'vi ña ni Xuva kō. ¹³ Dá tuvii ne, kána ñá un ntíi ntíi ña ntántikin ñá ne, da nākaxnúu ña uxuvi ñá'a xoo é vii i pustru ña. ¹⁴ Ña sá'a é nakaxnúu ña é vii ñá pustru ña: Simuun, ña e xntánteē ña é Pedru kunáni ña; ni Āndree, ení Simuun; ni Sántiau, Juaan, Felipe, Bartulumeé, ¹⁵ Mateu, Tumaa, ni Sántiau, i'xá Alfeu; ni Simuun, ña xntánteē ña é Zeloté di; ¹⁶ ni Júdā, ení Santiau; ni tūku Júdā, ñá é vē'xi ñuú Iscariote, divi ñá é diko ña Jēsuu.

Ñá tē nté kaa ña'a kanakuā'a Jēsuu

(Mt. 4:23-25)

¹⁷ Dá kúntíi Jesuu ni pústru ña xuku sán ne, íntítsi ña mí není nuu ne, ikān náataká nuu un ntíi ntíi ña'a, ña ntántikin ñá ne, ñá tē nté kaa ña'a san náataká nuu ña ntuvi tsikán di, ña é vē'xi da mí'i ká ñuú Judea ni Jerusáleén di, ni ñuú Tiru ni Síduun, ñuu é ntoo diñi ntute ñu'u kán. Xée ñá é kīni ña é káka'an Jēsuú ne, é ntavá'a ña ña nēe kui'i ntákuvii ña. ¹⁸ Ña ntánto'o i é ñu'u é ña vā'á nima í ne, ntuvá'a ña di. ¹⁹ Dukuān ne, un ntíi ntíi ña'a san ncho tiiñ nta'a ña Jēsuu, tsí iní ña tsi dóo iō ñá é vii ña é ntavá'a ña un ntíi ntíi ña'a san.

Xoo e dīni i ne, xoo é ña dīni i

(Mt. 5:1-12)

²⁰ Ito Jesuu ña ntiní'i ña ne, dá kakā'an ñá ni ña:

—Nté kuān nte vā'á o iña nto é ña tuvii neé iō nto, tsí kaduku ntée nto mí kadē kú'vé Xuva kō.

²¹ Nté kuān nte vā'á o iña nto é vevii e ntákakin nto, tsí rkontúvi ne, nta'a nto.

Nté kuān nte vā'á o iña nto é vevii ne, ntaéku nto, tsí rkontúvi ne, naxkuntée nto.

²² Nté kuān nte vā'á o iña nto dá ña ntío kue'en tsí ña'a sán nto, da tsoó mii ña ntō, da ntáka'an ntée ña nto, da ntánantii ní'ni ña nto tsi ntántikin ntó ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi. ²³ Na nākunuu dīni kue'en nima nto. Un tsi kantíta mií nto

e dóo dîni nto ntuvi dá kuan kōo vii ña ni ntō. Tsi divi ntō ne, ni'i nto ūun doméni é ta'xi Xuva kō. Tsi kuān o dé xení ñata ñā, ña intōo nte ntúvi di'na, ni ña ka'án naa Xuva ko.

²⁴ 'Ntá tsi ña ntá'vi ide ntú nto, xoo é dóo kuika i, tsi é ni'i nto é intoo dîni nto.

²⁵ Ña ntá'vi ide ntú nto, xoo é dóo iō iña i vevii, tsi rkontúvi ne, dōo nto'o nto é ká'xi nto.

Ña ntá'vi ide ntú nto, xoo é dóo dîni i vevii, tsi rkontúvi ne, kueku nto ne, kuntoo nta'xa nto di.

²⁶ Ña ntá'vi ide ntú nto, tē un ntíi ntíi ña'a sán ne, dōo vá'á ó ntáka'an ñá iña nto, tsi kuān o dé ña intōo kidaa ni ña é dotō tsi ntáka'an ña é ka'an ñá naa Xuva ko, ntá tsi ña te ntāa e ntáka'an ña.

Kuinima kó ña ntaínchu'vi ko
(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷ 'Ntá tsi ntō'o e ntaíni nto ne, kaka'án u ni ntō: Kuinima ntó xoo é ña ntío i nto. Vá'a kó vii nto ni ña ntaínchu'vi ntó di. ²⁸ Nāxnuu viko nto ña e ntáka'an ntée nto. Kantá'vi ntó iña ña ntáka'an kîni iña nto. ²⁹ Tē xoo ña'a kaxé'e nuu ña vinuu ntó ne, kué'e ntō tinuu nto é ūun xo ká san di, na kué'é ka ñá di. Tē xoo ña'a kanaki'i nuu ña kutuun ntó ne, kué'e nto dū'nu ntó di, na kuní'i ña. ³⁰ Da xoo ka ña'a, ña é kaikan kudii neé ntio i ne, kué'e ntō. Tē ki'i ña da neé ka iña ntó ne, ñá ku ntáka nto. ³¹ Vii nto ni tā'an nto vata ó ntio nto é vii ñá ni ntō.

³² Tē ntákuinima ntó da mii tsi ña é kákuinima í nto ne, ¿neé ntu sintiá'vi ni'i nto? Un tsi nté ña kîni ntáa san kuān ó ntáde ña. ³³ Tē vá'á o ntáde nto é da mii tsi ni ña'a, ña é vá'á o ntáde ni ntō ne, ¿neé ntu sintiá'vi ni'i ntó di? Tsi un tsi nte ñá kîni ntáa sán ne, kuān ó ntáde ña di. ³⁴ Tē xntii nto tā'an nto vata koo é na xntii ña ntō ne, ¿neé ntu sintiá'vi ni'i nto? Tsi ña kîni ntáa sán ne, kuān o xntii ña tā'an ña vata koo é na xntii tā'an ña ña di. ³⁵ Ntá tsi nto'ó ne, kuinima ntó ña ntákune'u iní i ni ntō. Vá'a kōo vii nto ni ña'a. Xntii nto tā'an nto é ña kuntétu nto te xntii ña ntō di. Kidáa né, dōo ka'nu nuu i é ta'xi Xuva ko ntō.

Kidáa ne, kuvi nti'xe nto i'xá Xuva kō, ña e dóo ka'nu. Tsi divi ña e dóo vá'á ó kade ña ni ña kîni ntáa san, ña e ña ini é nakué'e sintiá'vi nta'a Xuva kō. ³⁶ Vata tsi o ntúnta'vi ini Xuva ko ntō ne, kuan tsi kōo ntunta'vi ini nto ta'an nto di.

Ña ka'an ntée o ta'an kō
(Mt. 7:1-5)

³⁷ 'Ná kū ka'an ntée nto ta'an nto. Dukuān ne, ñá ka'an ntée Xuva ko ntó di. Nā ku nakuitā ntó ta'an nto ne, dukuān ne, ñá nakuítá Xuva ko ntó di. Kada ka'nu iní nto ni tā'an nto ne, kuan kōo kada ka'nu iní Xuva ko ni ntó di. ³⁸ Vata tsi koo kué'e nto ne, kuan tsi koo ni'i nto. Kū'vé va'á ni'i nto. Nakuédin nuu ña, nakidi nuu ña ne, kunuu tsitu kué'en da nté nakuído káva. Tsi divi tsi kú'vé é kánakii kú'vé ntó ne, divi tsi kú'vé nāta'xi ña nto di —kuan o ka'an Jesús.

³⁹ Kidáa ne, nañé'e ñá ña'a san nté koo vii ña, kaka'an ña:

—¿Vá kūvi ntu vii uun ña kuáa san nañé'e ñá tuku ña kuāa mí'i kī'in ña? ¿Ñá ntu kó'xo nuu ña ntuvi ñá xavi? ⁴⁰ Nté uun ña kanakuā'a sán ne, ñá té ka'nu ña'a ña vata kaa mastru ña. Ntá tsi tē ntí'i kútu've ña ne, kudadii ña ni mastru ña.

⁴¹ ¿Nté kui kaiton ntun xáka ūtun é nūu ntuxnúu tā'an o? Tsi nte ña káinín ntu'u é nūu ntuxnúu mii ō. ⁴² Tē ña káinín ntu'u é nūu ntuxnúu mii ō ne, ¿nté kui dōto tsi kaka'an ntún ni tā'an o é na tā'xi ña nuu ña é natāvan xáka ūtun é nūu ntuxnúu ña? Divin e dá mii tsi rki xaa o ntéku é káka'án ne, di'na natāvan ntu'u é nūu ntuxnúu mii ō vata koo é kúvi kînin vá'an é natāvan xáka ūtun é nūu ntuxnúu tā'an o.

Tē kîi kiti i, kutuni ko neé utun
(Mt. 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ 'Ña túvi utun vá'a é káta'xi kiti é ña vá'a. Nté utun ña vá'a san ña kátá'xi kiti é vá'a. ⁴⁴ Da neé ka utun, kutuni ko neé utun dá kakii kiti i. Nā kakii igú san utun iñu, ntē ña kakii tinti'ó san má xuku iñu. ⁴⁵ Natii, ña é vá'a ne, kaka'an ña nee é vá'a, tsi nuu é vá'a san nima ña. Natii, ña é kîni kaa ne, kaka'an ña é

kīni kaa, tsí nuu é kīni kaa nima ña. Tū'un é kākene xu'u ña ne, nima ñá kakene.

Uvi núu i ētí vi'i
(Mt. 7:24-27)

⁴⁶ Nté kui nuu nuu xntu ntáka'an nto tsí xu'u é Tó'o ntó ne, ntá tsi ña ntáde ntaa nto nee é káka'án u ni ntó? ⁴⁷ Ka'án u ni ntó xoo é kantikīn ntí'xe i ko, xoo é katekú ntí'xe i ne, kade ntaa é káka'án u. ⁴⁸ Ña sá'a ne, vata kaa uun ñatī, ña é kaxntitsi vi'i sán ne, di'na kaete nuu kunū ñá ne, xtuvī ñá eti i san nú xūu. Dā é'nu ntute sán ne, dōó ntii duku ntée vi'i san. Ntá tsi ña ni kuvi kantá nuu, tsi dóo kutū tuvī eti i. ⁴⁹ Xoo ña'a é katekú i ntá tsi ña te kade ntaa ña é káka'án u ni ña ne, vata kaa uun natī, na é xntitsí vi'i i da mii tsi nú ñū'u sán ne; nté ña ni de vá'a na eti vi'i sán ne, dā é'nu ntute sán ne, dōó ntii duku ntée ne, uun ito tsi nántatsin á vi'i san —ka'an Jesús.

7

Dā ntavá'a Jesuu ña kade tsiñu iña sntadun, ña ñuú Roma
(Mt. 8:5-13)

¹ Dā kúvi ka'an Jesuu ni ñá'a sán ne, kué'en ña ñuú Capernau. ² Ikān tuvī uun ña'a tó'o sntadun, ña ñuú Roma. Tuvī uun ña kade tsiñu iña ña, ña e dóo ntio ña ne, dōó nchokuvī ña. E dóko sá kúvi ña. ³ Da téku tó'o sntadún san tsi ntáka'an ñá'a san iña Jesús ne, taxnúu ña ñata, ña odo núu ña Israee, e kíkakan ñá dā xe'e nta'a Jesuu é na kī'in ña, kintavá'a ña ña kade tsiñu san. ⁴ Dā xee ñátá san mí tuvī Jesús ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Vií nto da xe'e, xntii kudii nto tó'o sntadún san, tsi dóo va'á ña'a ña, ⁵ tsi dóo kakuinima ñá ñuú kō ne, mii ña xntitsi ña vi'i mí ntánataká nuu ña ñuú ntī —ka'an ña.

⁶ Kidáa ne, kué'en Jesús ni ñátá san. Ntá tsi dóko sá xee ña nú vi'i ña kán né, taxnúu tó'o sntadún san ña dóo vá'a tiin ni'i ña é kúka'an ñá ni ña:

—Tó'ó, ñá tē nté sa vá'a ña'a u é kuíta ntí'xin nto nú vi'i ko. ⁷ Nté ña te nté sa vá'a ña'a u é xéé u un tsi nte mí tuvī nto, kuiní ko. Ntá tsi te mii tsi é ká'an ntó ne, ntúvá'a ña kade tsiñu iña ko. ⁸ Tsi xu'ú ne, ió tó'o kó di, ña odo núu iña ko ne, dōó títín sntadún ko é odo núu ú iña ñá di, é kátee tsiñu u ña nēe é vii ña. Te ká'án u ni ña é kī'in ñá ne, kī'in ña. Te ká'án u ni ña é na kī'xi ña ne, kī'xi ña. Te taxnúu ú ña ntáde tsiñu iña ko é vii ña sá'a ne, vii ña —ka'an tó'o sntadún san.

⁹ Koó dā kúdu'va Jesuu da téku ña sá'a. Kaito ña un ntí' ntí' ña ntántikīn ñá ne, kaka'an ñá ni ña:

—Nuu é ntaā i é káka'án u: Vata kīnī u nté uun ña'a ña Israee é vata kaa ñatī sá'a e dóo kanuu iní ña ko —ka'an Jesús.

¹⁰ Dā náxee ña e táxnūu tó'o sntadún san nú vi'i ña kán ne, é ntúvá'a tsi ña kade tsiñu iña ña.

Nantóto Jesuu i'xá ñad'i kii

¹¹ Rkontúvi ne, kué'en Jesús uun ñuu é nani Nāiin. Kué'en ña ni ña ntini'i ñá ne, ñá tē nté kaa ña'a kue'en ña, kuntikīn ñá ña di. ¹² Dā xee étsin ña mí kī'ví ña má ñuú san ne, vé'xi ñá'a, ña odo ña xi'i e kíkuxí ña ña. Ñá te da dii ña má ñuú san íntikīn ñá ña di. Ñatī, ña xi'i san ne, kuan tsi kaa uun kudii ña i'xá ñad'i kii san. ¹³ Dā iní Jesuu ñad'i san ne, ntūnta'ví ini ña ña, kaka'an ña:

—Ña kuékūn kan —ka'an ña.

¹⁴ Kidáa ne, kué'en étsin ña ne, dā tīn nta'a ña chidō sán ne, íntāñi dá'na ña. Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ñá xi'i san:

—Xu'ú kaka'án u ni o ne: ¡Nakuntitsin! —ka'an ña.

¹⁵ Ura tsi i nakuntitsi ña xi'i san ne, eni ntu'u ña náka'an ña. Jesús ne, ntáda ña ña kuenta ntá'a di'i ña. ¹⁶ Dā iní ña'a sán é kuān o dé Jesús ne, dōo u'ví ña, un ntí' ntí' ñá ne, eni ntu'u ña nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō, ntáka'an ña:

—Tsi uun ña'a ña ka'án naa Xuva ko, ña e dóo ka'nu ne, é xee díto ñá mí ntoo o ve. Tsi Xuva kō ne, xee ña ñuú kō é xntii ña kō —ka'an ñá'a san.

17 Dá kaniñ ñúú Judea ni diñi í kütuni ña nté ò dé Jesuu.

*Ña táxnūu Juaan Bautista
(Mt. 11:2-19)*

18 Ña ntántikin Juaan Bautistá ne, ntaa ña ni ña un ntíí ntíí nuu i nté ò dé Jesuu. Kidáa né, kána Juaán san uvi ñá'a, ña ntántikin ñá ne, ¹⁹ dá táxnūu ña ña nta'a Jesuu é tsixe'e ña te ñi'vi ntí'xe ña ña é kí'xi sán ne, o te kuntétu ká ña uun ká tuku ñá'a. ²⁰ Ña e táxnūu Juaán san ne, xée ētsin ña, ntáka'an ñá ni Jēsuu:

—Taxnūu Juaan Bautistá nti é tsixe'ē nti te ñi'vi nto ñá é kí'xi sán ne, o kuntétu ká nti uun ká tuku ñá'a —ka'an ña.

²¹ Ura dú'va tsi i ne, ñá tē nté kaa ña'a ntavá'a Jesuu, ña e ntákuví kui'í san, nī ña e ntánto'o i, nī ña é ñú'u é ña vá'ā nima í di. Titín ña kuáá nāxi'í nuu ñá di. ²² Kidáa ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá nī ña táxnūu Juaán san:

—Kue'ēn ntó, kuka'an ntó nī Juaan nee é ñi nto, nee é téku nto. Ntaa nto ni ña tsí ña kuáá ne, é nāxi'í ntuxnūú ña; ña natín i ne, é nāka ña; ña ntánako'xo kúñu i ne, é ntúntoo ña kui'í ña; ña lo'ō ne, é nātekú ña; ña xi'í ne, é ntōto ña; ñá ntá'ví ne, é tékú ña tú'un é vā'á san nté koo nakáku ña. ²³ Ntē kui vá'ā ó xoo ñá'a, ña é ña nativi iní i é kantíkin ko! —ka'an Jēsuu ni ña.

²⁴ Dá kunú'u ña táxnūu Juaán san ne, eni ntu'u Jēsuu kaká'an ñá ni ñá'a san ñá Juaán san, kaka'an ña:

—¿Neé ntu ixkoto ditó nto ñuú itsí kán? ¿Vá ñe'e ntú nto é ixkoto nto uun ñatíi, ña é dotó tsí kaka'an, vata kaa uun choo é kākantá nuu dá kadūku tátsin? ²⁵ ¿Neé ntu ixkoto nto? ¿Vá ixkoto ntú nto uun ñatíi, ña e dóo vá'á doo i? É ñi nto tsí ña e dóo vá'á doo i, ña é iō ntí'í da nēe ka tsí é ntio i ne, ñá tē ñuú itsí kán ñu'u ña, tsi nú vi'í rei kan ntóo ña. ²⁶ ¿Neé ntu ixkoto nto? ¿Ixxkoto ntú nto uun ñá'a ña ka'án naa Xuva ko? Nuú é ntaā i tsí ñi'vi ña ne, kaka'an ñá naa Xuva ko, ntá tsi dií ka ka'nu ña'a ña é ña ka'án naa Xuva ko. ²⁷ Tsi

ñi'vi ñá é ūve na'a iña ña Tú'un Xuva kō mí kaká'an:

Taxnūu ú uun ña'a, ña é kuní'i tú'un san, di'na dá xeen,

vata koo é nākoo tú've ña itsi o. Kuān ó uve na'a. ²⁸ Kaka'án u ni ntó tsi é un ntí'í ñatíi, ña ntóo ñuxiví san ne, nté uun ña ña te dóo na'nu ña'a ña vata kaa Juaán san. Ntá tsi ña é kāduku ntéé mí kadē kú've Xuva kō ne, kuān te é dií ka dutsi ntaa ña ne, dií ka na'nu ña'a ká ña é Juaán san.

²⁹ Un ntíí ntí ña tekú i é kākā'an Juaán san ne, ede ntaa ña é kākā'an Xúva kō. Un tsi nte ña ntaído diu'un xōo iña ñuú Romá san di itsi ntute ña nta'a Juaán san ne, ³⁰ ntá tsi ña fariseú san nī mastrú leí san ne, ña ni ntío ña é nakútsi ntute Juaán san ña ne, kuān o nantíi ní'ni ña é vā'a koo víi Xuva ko ni ña.

³¹ ¿Ntē ntu koo ntada dadíi ú ña ntóo vevíi? ¿Ntē ntu ntáa ña?

³² Vata ntáa i'xá kuetsí é ntóo nu á'ví i, ntánadíkí, é un tsi ntákachu'ú ni tá'an i: “Nakuekú ntí choo, ntá tsi nté uun nto ñá ni ite'e ntó. Ita nta'xa ntí ne, nté uun nto ña ni éku nto”, xkoó ka'an i'xá san. Kuān ntáa ña ntóo vevíi di, ³³ tsi vé'xí Juaan Bautista é nté ña kaé'xi ña tañú'u ne, nté ña kaxí'í ña ntute tinti'ó di ne, ntáka'an nto tsí nuu é ña vá'ā nima ña. ³⁴ Kidáa ne, xée u, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi. Xu'ú ne, kae'xí u, kaxí'í u ne, da ntáka'an nto tsi dóo kue'e kae'xí u, dōo kue'e kaxí'í u. Ntáka'an nto di tsí xu'ú ne, dōo vá'a tiin ú nī ña kini ntáa, nī ña ntaído diu'un xōo iña ñuú Romá di. ³⁵ Ntá tsi kutuni xoo é kí'in ñi'vi i te kīni o rkontúvi nté koo kuví —ka'an Jēsuu ni ña.

Dá tūví Jesuu nú vi'í Sīmuun

³⁶ Uun ña'a, ña fariseú ne, kána ña Jesuu é kika'xí ña nú vi'í ña kán. Dá xee ña ne, itúví ña nú mesa kan. ³⁷ Kidáa ne, xée uun ñadí'í, ña ñuú ikān, ña e dóo iō kuetsí ne, da kutuni ña tsí tūví Jesuu nú vi'í ña fariseú san ne, xée ña, ni'í ña uun xuxu e kúvi xuu é nani alābastru é nūu tsitu cho'o vîdin. ³⁸ Itúví ña nú dí'in Jesuu, kaéku ña ne, nākate ña dí'in Jēsuu ntuté nūú ña. Kidáa

né, idi ña naĩtsĩ ña dı'ın ña, da tánuu ña dı'ın ña ne, dā da'vi ña dı'ın ñā cho'o vıdın san. ³⁹ Ña fariseu, ña kána Jesuú ne, dā ínı ña sá'ā né, dē kuenı ña: “Tē dı ña kaka'an ntı'xe naa Xuva ko ñatıı sa'á ne, kutuni ñā nee ñá'a ñadı'ı sa'á, ña katiın nta'a ñā. Tsi ñadı'ı sa'á ne, dōo iō kuetsı ñā.” Kuan ō dé kuenı ñā. ⁴⁰ Kidāā ne, kaka'an Jesuu ni ña fariseu san:

—Simuún, iō kúdii é ká'án u ni ō —ka'an ñā.

Kidāā ne, kaka'an fáriseu san:

—Ká'an ntō, Mastrú —ka'an ñā.

⁴¹ Ne dá kantāa Jesuu ni ñā, kaka'an ñā:

—Uvi ñá'a ñatıı itá nuu ñā diu'un é naki'ı ntée ña iña ñā kuiká san ne, uun ña'a ñā ne, ú'ün sientu diú'un kuı'xın san itá nuu ñā. Ña uun ña'a sán ne, úvi dıko u'xi tsi. ⁴² Ña ni kúvi ntá'vi ña diu'un é naki'ı ntée ña ne, ide ña da xe'e nákadı ñā kuenta é itá nuu ña ntuvi ñā. Ká'an nto vē: ¿Xoo é ntuvi i é diı ka kuinima i ña kuiká san? —ka'an ñā.

⁴³ Kidāā ne, kaka'an Símuún san:

—Vata te ñatıı, ña é diı ka kuē'e itá nuu san —ka'an ñā.

Kaka'an Jesuu:

—Vá'ā o é kākā'an —ka'an ñā.

⁴⁴ Kidāā ne, kaito Jesuu ñadı'ı san ne, dá kaká'an ñā ni Símuun:

—Koton ñadı'ı sa'a. Xu'ú ne, xéē u nú vi'ı ō né, ntē ña ni ta'xin ntute é ntōo dı'ın ko. Ntá tsi ñadı'ı sa'á ne, nakate ña dı'ın kó ntute núu ña ne, idi mii ñā naĩtsı ñā. ⁴⁵ Ntē ña ni é'xin xu'u kó vata xkoó inı o ne, ntá tsi ñadı'ı sá'á ne, un tsi nte dá xee ú ne, katanuu ña dı'ın ko. ⁴⁶ Ntē ña ni dá'vin dı'ı ko nté un siin aseté san. Ntá tsi dı'ı ñā ne, dá'vi ña dı'ın ko cho'o vıdın. ⁴⁷ Dukuān é kākā'án u tsi kuān te ñā tē nté kaa kuē'e kuetsı ña iō ne, ntá tsi kutuni tsi e dé ka'nu inı Xuva ko ni ñā, tsi dōo kuınima ñā. Ntá tsi ña'a, ña é dutsı kúdii e ntáde ka'nu inı o ni ñā ne, un sıin kudıı kakuınima ñā kō —ka'an ñā.

⁴⁸ Kidāā ne, kaka'an ñā ni ñadı'ı san:

—É dē ka'nu inı u ni ō kuetsı ō —ka'an ñā.

⁴⁹ Ña'a, ña é vexká'xi ni ña ne, enı ntu'u ñā ntátsixe'e ñā:

—¿Xoo ntu ñá'a ña sá'a, é un tsi nte kuetsı ñá'a san kade ka'nu inı ñā ni ñā? —ka'an ñā.

⁵⁰ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñā ni ñadı'ı san:

—Tsi kuıntı'xe o Xuva kō ne, é ntúv'á'a nıma ó ve. Va yá'a tsi kuē'en ve, ñā ku kadā kuenı ka o —ka'an Jesuu ni ñā.

8

Ñadı'ı, ña e xntıı Jesuu

¹ Rkontúvı da kúvi sá'ā ne, kaika Jesuu ta'án ñuu ta'án ñuu, kaka'an ntódo ñā tú'un iña Xuva ko nté o kadé kú'vē ñā. Uxúvi ñā'a pustrú san ntini'ı ña ñā di. ² İō ñadı'ı ne, ntikın ñā ñā, ña é ntav'á'a ña é ñū'u é ña vá'ā san nıma i nı ña é ntuv'á'a kui'ı e ntákuvı i. Ñadı'ı san ne: María Madalana nani ñā, ña e ntıı u'xe é ña vá'ā nıma í, ³ nı Juana, ñadı'ı ñā nani Cūsa, ña dé tsiınu iña Heródé; ñā nani Sūsaná ne, nı ña te da diı ka ñadı'ı, kue'en ñā vata koo é xntıı ña ña nēe é iō iña ñā.

Dā ntāa Jesuu iña ña katá'xi tata (Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

⁴ Ñá te da dıı ña'a kıı ña ñuu ña é kını ñá Jesuu. Dōo táka nuu ña'a sán ne, kidāa ne, ntāa Jesuu ni ña uun nuu i, kaka'an ñā:

⁵ —Uun ñatıı, ña kata'xi tatá ne, kuē'en ña kúta'xi ña tatá ñā. Uun itsı ne, kó'xo ntıkin san itsı kán ne, ixkanúu ña'a sán ne, ē'xi láa sán di. ⁶ Uun itsı xtuku ne, kó'xō tuku ntıkin san ne'u xuú san ne, dá kéne ne, ura tsi xı'ı diı, tsi kakunaá ntute mı kó'xo. ⁷ Kó'xō xtuku ntıkin san má kú'u iñu kán. E'nu dadıı ni xuku iñu sán ne, itávi núu kue'en xúku iñu san i ne, xı'ı di. ⁸ Ntá tsi uun itsı xtuku ne, kó'xō nuu ntıkin san ñu'u vā'a. Kidāa ne, ē'nu né, dōo vá'a kúvi. Kıı te uun sientu kıı i é un é un dıtsın i —ka'an ñā.

Sá'a kākā'an Jesuú ne, nıı kuē'en inı ña kaka'an ñā:

—ıTe iō lo'xo ntó ne, kini nto! —ka'an ñā.

¿Nté kui nuu xntu i sá'a kántaa ña? (Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

⁹ Kidáā né, tsixe'e ña ntini'i ña ña neé kani tú'un nuu i sá'a é kaka'an ña. ¹⁰ Ne, kaka'an Jesúsú:

—É ta'xi Xuva kō é kūtuni ntó nuu i e dóo xū'ú iō ña i mí kadē kú've ña. Ntá tsi ña nguī sán ne, da kantaa ú ni ña nuu i sá'a ne, ntaíto ña ne, ò ntaíni ña, ntá tsi ña kí'in diki ña neé kani tú'un.

Kantada ntaa Jesúsú neé kani tú'un nuu i ña ñá kata'xi tata
(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹ Nuu i sá'a ne, kani tú'un: Ntikín san ne, divi é vata kaa tú'un Xuva kō. ¹² Uun itsi mí kakó'xo ntikin san itsi kán ne, kani tú'un vata ntáa ña'a, ña téku i, ntá tsi vé'xi tó'ō e ña vá'a san, véxnak'i tú'un Xuva kō é ñu'u nima ñá'a san vata koo é ña kuinti'xe ña, vata koo é ña nakáku ña. ¹³ Mí ko'xó nuu ntikin san ne'u xuú san ne, vata ntáa ña'a, ña e dóo dīnī i é kátekú i tú'un Xuva kō ne, kuinti'xe ña, ntá tsi ña kué'e ni kuinti'xe ña. Vata ntáa utun é ña tuvī kué'e xó'o i ntáa ña. Kuinti'xe ña é uun da'na. Ntá tsi ntuvī dá kátaan núu ña ne, kaxtuvī xio ña tú'un Xuva kō. ¹⁴ Mí ko'xó nuu ntikin san má xūku íñū sán ne, vata ntáa ña'a, ña e téku i tú'un sán ne, dukuan dukuan sá ne, kakunáa iní ña. Tsi é tūku e tūku é kadē kuení ña: é nī'i ñá diu'un, é víi ñá nee ña é ntio ña ne, dukuan ña kaxio vá'a ña ña. Vata ntáa utun é ña kaé'nu vá'a kiti i ntáa ña. ¹⁵ Ntá tsi mí ko'xo ntikin sán ñu'u va'á ne, vata ntáa ña'a, ñá iō nima vá'a i ne, é iō tu've ña é kīni ña tú'un Xuva kō, é víi ñá kuenta tú'un san. Ñá nātivi iní ña. Vata ntáa utun e dóo vá'a kakii kiti i san ntáa ña —ka'an Jesúsú ni ña.

Kantaa ña nuu i ña ñu'ú
(Mr. 4:21-25)

¹⁶ Kidáā ne, kantaa ña ni ña nuu i ña ñu'ú é nāxi'í nuu, kaka'an ña:

—Nté uun xoxo tuún i ñu'ú san ne, dá dá'ví nuu. Nté ña xtuvī ña má itó ña. Tsi xnteku dukún ña vata koo é nāxi'í nuu kan̄ má ví'i kán. ¹⁷ Vata tsi kaa nuu i sá'a ne, ña túvi nee ña é kutuvī xu'u é ña nātidito, nté uun nuu i é iō xu'u é ña kiní o rkontúvi, tsi dá mī é nātidito.

¹⁸ Dukuān ne, kini va'á nto tú'un é ká'an u, tsi ña'a, ñá iō ña i ne, ní'í ká ña. Ntá tsi ña é ña tuvi ña i ne, nakuido nteé ña un tsi nté nuu i é kuini ña é iō ña ña —ka'an Jesúsú ni ña'á san.

Di'i Jesúsú ni ení ña

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

¹⁹ Kidáā ne, xée di'i Jesúsú ni ení ña. Ntá tsi ña ni kuvi xée ètsin ña mí tuvī Jesúsú, tsi ña te nté kaa ña'a ntoo ña.

²⁰ Kidáā ne, xée ùun ña'a, kaka'an ñá ni Jesúsú:

—Di'i nto ni ení ntó ne, ntáñi nteé ña nto kí'i kán é ncho kiní ña nto —ka'an ña.

²¹ Nantíko kōo Jesúsú, kaká'an ña:

—Xoo é katekú i tú'un Xuva kō ne, kade ntaa tú'un ñá, divi ñá é di'í kó ni ení ko ni tá'an ko —ka'an ña.

Dā teé da'na Jesúsú tátsin ni ntúte mini

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

²² Uun ntuvī ne, ínua Jesúsú tún ntóo ni ña ntini'i ñá, kaka'an ña:

—Xio diñi ntute san kí'in ó ve —ka'an ña.

Kué'en ñá kidaā. ²³ Da ntaíta nti'xin ña nu ntuté san ne, kidi Jesúsú. Kidáā ne, un ntii tsi vé'xí tátsin san mé'ñū ntute san. Iñi ntú'u nátsitu tun ntóo san ntute ne, dókō sá ni tēni ña. ²⁴ Kidáā ne, kué'en ña künantoto ña Jesúsú, kaka'an ñá ni ñá:

—¡Mastru! ¡Mastru! ¡Dóko sá tēni ó! —ka'an ña.

Nákuntísi Jesúsú ne, kaka'an ña é nákoó da'na tátsin san ni ntúte é kánakuntáñi ntaa. Ura tsi i xio kadin ne, diin diin sa kúvi. ²⁵ Kidáā ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ña:

—¿Nté kui ntaú'ví ntú nto? ¿Mí'i ntu kué'en é ntákuinti'xe nto? —ka'an ña.

Ntá tsi ña ntini'i ñá né, dóo u'ví ña. Koó dá kúdu'va iní ña, ntáka'an ñá xe un xé un ñá:

—¿Xoo ña'a ntu ña sá'a, ña é kaka'an ni tátsin san ni ntúte san é nákoó kadin ne, ura tsi i xio kadin nti'xe? ¡Un tsi nte tátsin san ni ntúte san kade ntaa é kaka'an ña! —ka'an ña.

Ŋa ŋuú Gadara, ŋá ŋu'u é ŋa vá'á nima i

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

²⁶ Kidáa ne, xée ŋa ŋuú Gadara é tuví tuku diŋi ntute é ŋuú Galilea.

²⁷ Ntii Jesuu diŋi ntute sán ne, ikan tsi vé'xi uun ŋatíi, ŋa má ŋuú san, ŋa é ŋu'u é ŋa vá'á nima i. Ná te dā vévii é ŋa te núú ká ŋa du'nu ŋa; nté ŋa te túvii ká ŋa nú vi'i ŋa kán. Da ŋi ku'e'en tsí kapusantu kán nuu ŋa.

²⁸ Dā íni ŋa Jesuu ne, ná kunchíi ntaa ŋá nuu ŋá ne, un ntii tsí kéne ŋa, kaka'an ŋa:

—¿Neé ntu kaduku ntée nto iŋá ko, Jesuu, i'xá Xuva kō, ŋa tuví e dukún kán? jVii nto da xe'e, ŋá ku kini nteē ntó ko! —ka'an é ŋa vá'á san ni Jesuu.

²⁹ Kuan ō ka'an ŋa, tsí Jesuu ne, kaka'an ŋá nī é ŋa vá'á san é na ntii nima ŋatíi san. Dōó kí'in ito kūk'í'vi é ŋa vá'á san nima ŋá, kuān te ntáki'ní ŋa'a san nta'a ŋa ni dī'in ŋa kadená ne, kanakí'i tu'un, tsí e ŋa vá'á sán ne, kaxntíi ŋa da tī é kūnu ŋa é kí'in ŋa ŋuu itsi. ³⁰ Ntá tsi Jesuu ne, tsixe'e ŋa:

—¿Ntē ntú nanin? —ka'an ŋa.

—Ntí'í ne, Ligiun naní ntí —ka'an.

Kuan ō ka'an ŋa, tsí ŋa te da díe é ŋa vá'á san é ŋu'u nima ŋa. ³¹ Íkán é ŋa vá'á san nta'a Jesuu é ŋa taxnuu ŋa íni totsín kan. ³² Da'a san ne, ŋá tē nté kaa ŋu'u kutsín san nta'e'xi ti xuku san ne, ntáka'an é ŋa vá'á san te kūvi ntí'vi nima kútsín san. Jesuu ne, xé'e ŋa itsi. ³³ Kidáa ne, ntii é ŋa vá'á san nima ŋatíi san ne, dā kuk'í'vi nima kútsín san. Kidáa né, ínu kutsín san, kue'en ti un tsi nte mí nuu ntute san ne, ikan tsí téni ntí'í ti.

³⁴ Ŋa e ntáde kuenta kútsín san ne, dā íni ŋa nte o kúvi ne, ku'e'en ŋá, koo da ntaínu ŋa, kuntaá ŋa nī ŋa ntoo má ŋuú san nī ŋa ntoo má kū'u kan nté ō kúvi. ³⁵ Ŋa'a sán ne, ntii ŋa, kukoto díto ŋa nté ō kúvi. Dā xee ŋa mí tuví Jesuu ne, ikán tuví tixi ŋatíi san nú dī'in Jesuu, ŋa e ntíi é ŋa vá'á san nima i. E ná kunchíi ŋa du'nu ŋa ne, e vá'á ō kadé kueni ŋa. Kidáa né, dōo u'ví ŋa'a san. ³⁶ Ŋa

é íni nte o kúvi ne, ntántaa ŋa nté ō ntuvá'a ŋa é ŋu'u é ŋa vá'á sán nima i. ³⁷ Un ntí'í ntíi ŋa ŋuú Gadará ne,

eni nt'u'u ŋá ntaíkan ŋa da xe'e é na ntáka Jesuu ŋuú ŋa, tsi dōo ntaú'vi ŋa. Dukuān ne, ná kunchíi Jesuu tūn ntōo san ne, dā kunchíi ŋa. ³⁸ Ŋatíi, ŋa e ntíi é ŋa vá'á sán nima í ne, kaka'an ŋa é kí'in ŋá ni Jesuu. Ntá tsi Jesuu ne, kaka'an ŋá ni ŋá é na kutuví ŋa. Kaka'an ŋa:

³⁹ —Kunú'un nú vi'i ō ve, ntaan ni ŋá'a san nté ō dé Xuva ko ni ō —ka'an Jesuu.

Kidáa ne, ku'e'en ŋatíi san, kuntáa ŋa ni ŋá'a san da kání má ŋuú san nté ō dé Jesuu ni ŋa.

Diókó Jairu, ni ŋad'i, ŋa tūn nta'a dū'nu Jesuu

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰ Ntá tsi dā náxee Jesuu tuku diŋi ntute sán ne, ŋá tē nté kaa diní ŋa'a san e náxee ŋa, tsí un ntí'í ntíi ŋa'a san ntantétu ŋa ŋa. ⁴¹ Ikan tsí xéé uun ŋatíi, ŋá naní Jairu, ŋa odo nūu iŋa vi'i mí ntánataká nuu ŋa Israeé san. Ŋa sá'á ne, nakutuví nteí ŋá nú dī'in Jesuu ne, kaikan ŋá da xe'e nta'a Jesuu é kí'in ŋa nú vi'i ŋa kán.

⁴² Kuan tsí kaa uun a dióko ŋá né, ío tun te ūxuvi kuiá tun ne, dóko sá kúvi tun.

Kidáa ne, ku'e'en Jesuu ne, ŋá tē nté kaa ŋa'a ntántikin ŋá ŋa. Un tsi ta'u nuu ŋa mé'ínu ŋá'a san. ⁴³ Íkán nuu ta'an uun ŋad'i, ŋa é ŋa kaxio da'na é kaeti niŋi ŋa. É uxuvi kuía é kuān ō kanto'o ŋa ne, é dōo kue'é diu'un nantí'í ŋa nī medíkū. É nantí'í ŋa é un ntí'í é ío iŋa ŋa ne, nté ŋa ni ntuvá'a ŋa. ⁴⁴ Ŋad'i sa'á ne, xéé etsin ŋa ata Jesuu. Tíin nta'a ŋa ntēte du'nu Jesuu ne, ura tsí i ntuvá'a ŋa é kaeti niŋi ŋa. ⁴⁵ Kidáa né, tsixe'e Jesuu ŋá'a san:

—¿Xoó ntu tūn nta'a íko? —ka'an ŋa.

Un ntí'í ntíi ŋá ne, ntáka'an ŋa tsí ŋa te divi ŋa e tūn nta'a ŋa ŋa. Pedrú san ne, kaka'an ŋa:

—Mastrú, un ntí'í ntíi ŋa'a san ntánata'u nūu ŋa nto ne, ntátsi'í ntido ŋa nto —ka'an ŋa.

46 Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an xtúku ña:

—Íó xoo tñn nta'a i ko. Tsí kutuní ko tsí kúvi ntuvá'a ña —ka'an ña.

47 Dā kutuní ñadĩ san tsí ña kúvi kuxu'ú ña ne, koó da kãní'í ñā, nakunchĩti ña nú dī'ín Jesuu. Kidāā ne, kaka'an ña mé'ñū un ntĩí ntĩí ña'a san tsí iō nuu i é tñn nta'a ña Jēsuú ne, kaka'an ña tsí ura tsi ntuvá'a ña. 48 Kidāā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—I'xá ko, é ntuvá'an ve, tsí nuu é ntaā i e kuinti'xe o ko. Vā'a vá'a tsi koo kunú'un ve —ka'an ña.

49 Kaka'an dúkuan Jēsuu dá xēe uun ña'a, ñā nī'i tú'un iña ñā odo nūu iña vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, kaka'an ña:

—Diókó nto ne, e xí'i ñā. Ñā ku nāteku du'xén ka nto mastrú san —ka'an ña.

50 Ntá tsi téku Jēsuú ne, kaka'an ñā ni ña:

—Ñá ku u'vī o. Mii tsī é kuinti'xe o ne, ntuvá'a diókó o —ka'an ña.

51 Kidāā né, dā xee ña nú vi'i ña kãn ne, ñā ni xē'é Jesuu é kã'vi nté uun ña'a; mii tsī Pedru ni Sántiau ni Juaán san, ni uva i'xá san ni dī'í i.

52 Un ntĩí ntĩí ñā ntoo sán ne, ntaéku ña, tsi é xi'i i'xá san. Ntá tsi kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ña kuéku ká nto, tsi tá'nu kūdii san ne, ñā te ni xi'í tun, tsí kūdii kakidí tun —ka'an ña.

53 Un ntĩí ntĩí ñā xkuntée ña ña, tsi íni ñā'a san tsí é xi'í nti'xe a i'xá san.

54 Kidāā ne, kárkāa Jesuu nta'a i ne, un ntii tsi kaka'an ña:

—¡Tā'nú kudii, nakuntĩsin! —ka'an ña.

55 Ura tsí i ntóto tún ne, nákuntĩsĩ tun ne, kaka'an Jēsuú é na kué'é ña é kã'xí tun. 56 Uvā tún ni dī'í tún ne, koó dā kúdu'va ña é kuan o kúvi. Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ña é ña ká'an ñā nī nté uun ña'a san nté o kúvi ntóto tun.

9

Dā táxnūu Jesuú pustru ña e kík'a'an ntódo ña tú'un Xuva kō
(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

1 Jesuú ne, nataká nuu ña uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā ne, xé'e ñā é kúvi vii ña kada kú'vé ña iña é ña vá'ā san é nakuitā ñá i, nī é kúvi vii ña ntavá'a ña ña'a san da neé ka nuu kuí'i é ntákuvu ña. 2 Taxnūu ña ña é kík'a'an ntódo ña tú'un iña i mí kadē kú'vé Xuva ko, nī é ntavá'a ña ña nchokuvi. 3 Kaka'an ñá ni ñā:

—Ñá kū neé kuido nto é ki'in ntó itsi kãn; nté tatūn, nté itin, nté tāñú'ū, nté diu'un, nté uun na'a du'nu nto ña kuní'i nto. 4 Dā mí'í ká vi'i mí xēe ntó ne, kuntōo nto un tsi da nté ntāka nto ñuú san. 5 Dā mí'í ká ñuú san mí ña ntio ña é kuntōo nto ne, ntaka nto ikãn ne, nakidi nto xáka dī'ín nto vata koo é kuní'i ña kuenta é nakūnaá mii ñā kúñu ñā é ña ni ntio ña tú'un Xuva kō —ka'an Jēsuu ni ña.

6 Kidāā ne, kué'en ñā, ita ntí'xin ña tá'an ñuu ta'an ñuu, ntáka'an ña tú'un é vā'á san nté koo nakáku ña'a san ne, dā mí'í ka mí kué'en ñā ne, ntavá'a ña ña nchokuvi.

Dā kudana iní Herodē

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

7 Rei Herodē né, tēkú ña e ntáka'an ñá'a san iña Jēsuu é un ntí'i nūu i é kade ña ne, un tsi kúdana iní ña, tsí iō ñā ne, ntáka'an ña tsí Juaan Bautistá ne, é ntóto ña ve é xi'i ña. 8 Iō ñā ne, ntáka'an ñā tsi é ntii díto ña ka'án naa Xuva ko, ñā nani Eliá ne, iō ñā di ne, ntáka'an ñā tsí ña ka'án naa Xuva ko, ña ntivú di ne, e ntóto ña. 9 Kidāā ne, kaka'an Herodē san:

—Tsí xu'u ntu ku é taxnūu u é ka'ntē ñā dikí Juaán san ne, ¿xōo ntú ña'a ña tsíkán kuān, e dóo katekú ko é ña te nté kaa nuu i é kade ña? —ka'an ña.

Dukuān né, ntukū nuu ini Herodē san nté koo kiní ña Jesuu.

Dā xe'é Jesuu é kã'xí u'un míil ñā'a

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

10 Dā náxee ñā ntini'i ñā ne, ntaa ña ni Jēsuu nté o dé ña. Kidāā ne, kue'en ní'i xio Jesuú san ña ntini'i ñā uun ñuu é nani Bētsaida. 11 Ntá tsi dā kútuni ñá'a sán ne, íntikãn ñā Jesuu. Jesuú san ne, dōo vá'ā o dé

ña ni ñā, kaka'an ñā ni ñā iña mí kadē kú've Xuva kō ne, ntav'a'a ñā ñā nchokuvi.

¹² Dā kuāā ne, xée etsin ñā ntini'i ñā san mí tuví Jesuu, ntáka'an ñā:

—Ká'an nto ni ñā'a san, na kí'in ñā, kintúku ñā mí kuntoo da'na ñā ne, na kintúku ñā é ka'xī ñā da mí'i ká ñuu é ntoo etsin i'a. Tsí i'a ne, ñā tūví nee iñā iō kue'en tsi é ka'xī ñā —ka'an ñā.

¹³ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Mii nto kuē'é nto ñā é ka'xī ñā —ka'an ñā.

Ne, kaka'an ñā ntini'i ñā:

—Kūdii u'ún sa tañú'u ni ūví sa tsáka iō ti. ¿Vá kikuiin ntu nti é ká'xí un ntí ntí ñā'a san? —ka'an ñā.

¹⁴ Tsí iō ñā te ū'un míil ñatí san ntoo ñā. Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñā ni ñā ntini'i ñā:

—Ká'an nto, na kuntōo ñā uvi díko u'xi uvi díko u'xi ñā'a ñā —ka'an ñā.

¹⁵ Kuan ō dé ñā ne, íntōo ntí ntí ñā'a san. ¹⁶ Kidāā né, kí'i ntí'i Jesuu é ū'un tañú'u ni ūvi tsákā. Íto ñā e dukún kân ne, dā nakué'e ñā sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kátsin dava ñā ne, dā xe'é ñā ñā ntini'i ñā é tsí'i ñā nta'a ñā'a san. ¹⁷ Ē'xi ntí ntí ñā'a san da nté ku e ntá'a ñā. Dā kúvi é'xi ñā ne, náku'un tsitū ká uxuvi xiká utsi i é ntoo ka.

Kaka'an Pedru tsi Jesuú ne, ñā é taxnuu Xuva kō

(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

¹⁸ Uun ntuvi ne, kaka'an ntá'ví Jesuu é da mii tsi ñā ni ñā ntini'i ñā ntoo ñā ne, tsixe'e Jēsuu ñā:

—¿Neē ntú ñā'a ú, tē ka'an ñā'a san? —ka'an ñā.

¹⁹ Nantíko koō ñā, ntáka'an ñā:

—Iō ñā ne, ntáka'an ñā tsí Juaan Bautista nto. Iō ñā ne, ntáka'an ñā tsí Elia nto. Iō túku ñā ne, ntáka'an ñā tsí ñā ka'an naa Xuva ko, ñā ntivu ntó, ñā e ntóto xtuku é xi'i —ka'an ñā.

²⁰ —Divi ntō ní, ¿neé ñā'a ú, te kuini nto? —ka'an Jēsuu.

Pedru ne, nantíko koō ñā, kaka'an ñā:

—Divi ntō é Cristu nto, ñā e táxnuu Xuva kō —ka'an ñā.

Dá kakā'an Jēsuu tsí kuví ñā

(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

²¹ Ntá tsi dóo ka'an Jēsuu é ñā ku ka'an ñā ni nté uun ñā'a nuu i sá'a.

²² Kaka'an ñā:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, kantio e dóo nto'o ko. Dóo nantii ni'ni ñatā sán ko, divi ñā ni tó'ō dutú san ni mastrú lei. Ka'ní ñā kó ne, ntá tsi tē kúvi uni ntúvi ne, ntoto u —ka'an Jēsuu.

²³ Kidāā ne, kaka'an ñā ni ūn ntí ntí ñā'a san:

—Tē xoó ncho kuntikín i kó ne, ñā kú de ká ñā kuenta iña mii ñā ne, utén utén san ne, na kuntikín ñā ko, kuān te dóo nto'o dadí ñā ni ko. ²⁴ Xoo é ncho nakakū mii i ntuvi iña i ne, kunaá ñā. Ntá tsi tē xoo nakunaá i ntuvi iña i kuenta iña ko ne, nakáku ñā. ²⁵ ¿Neē ntu kaidiá'vi ñatí san te n'i'í ñā kaní ñūxivi san, te kūnaá mii ntu ñā ne, o tē natívi mii ñā kúñu ñā? ²⁶ Tē xoó kakuka'an nuu i tú'un kó ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, kuan kōo kuka'an nuú ko i di ntuvi dá nainú u é koó dá káxi'i nuu ka'nuú u vata kaa Uvā kó ni ánje ñā, ñā e dóo va'a. ²⁷ Nuú é ntaā i é ká'an u ni nto ne, iō nto é ntoo nto i'a veví ne, ñā kúvi ntó tē ñā di'na kiní nto mí'i kadē kú've Xuva kō —ka'an Jēsuu.

Dā nádama kúñu Jēsuu

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸ E kúvi te ūna ntúvi é kuān ó kaka'an Jēsuu ni ñā ne, kúxēe ñā uun xuku mí kūka'an ntá'ví ñā, Kué'en ñā ni Pedru ni Sántiau ní Juaan. ²⁹ Ní dukuan káka'an ntá'ví ñā ne, nádama nuu ñā. Dóo ñā né, ntukui'xín kue'én ne, dōo kaxi'í nuu. ³⁰ Kidāā ne, xee ditó uvi ñā'a ñatí, ntatíin ñā ni ñā. Ñā sá'a ne, Muisee ni Élia. ³¹ Un tsi kaxi'í nuu ka'nu ntíko diñi ñā. Ntatíin ñā nté koo kada ntaa Jēsuu é kuví ñā ñuú Jerusaleen. ³² Kuān te dóo ncho kidí Pedru ni ñā ntini'i ñā ne, kuan tsí ó intío ñā da íni ñā Jesuu e dóo kaxi'í nuu ñā, ni ntuvi ñatí, ñā ntāñi ni'í ñā. ³³ Kidāā né, kí ntee

xio ñatíí san Jesuu, ku'éen ña ne, kaka'án Pedrú san:

—Mastru, ¡nté kui vá'a ó é ntoo o í'a! Vĩ'i a vé ne, kada vá'a ó uni á vi'i xó'ó san, uun iña nto, uun iña Muísee, ni uun iña Élia —ka'an ña.

Ntá tsi Pedrú san ne, dotó tsi kaka'an ña; nté ña íni ña ne nuu i é kaka'an ña. ³⁴ Nii dukuan kaka'an ña ne, xée uun víkó ne, nākunuu tá'an dava ña ni ntati í né, dōo u'ví ña. ³⁵ Kidáa ne, mé'ñū viko vé'xi uun tátsín, kaka'an:

—Ña sá'a é I'xá mií kó, ña e dé kú'vé u. Kini vá'a nto nee é kaka'an ña —ka'an tátsín san.

³⁶ Dā kúvi ka'an tátsín ne, íni ña tsi da mií tsi Jesuu tuví ña. Kidáa ne, diin diin tsi ntoo ña. Titín ntuví e nté uun xoxo ni ká'an í ni tūku ña'a nee iña é íni ña.

Dā ntavá'a Jesuu uun na kudii, ná nuu é ña vá'a nima i
(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Utén san ne, dā núu ña xuku ne, ñá tē nté kaa ña'a kukuétú itsi ña Jesuu. ³⁸ Kidáa né, uun ña'a ñatíí, ña é nuu ta'an mé'ñū ña'a sán ne, un ntii tsi kaka'an ña:

—Mastru, vií nto da xe'e, koto nto i'xá ko, tsí kuan tsí kaa uun i'xá ko. ³⁹ Kini nto tsi uun é ña vá'a san katín i ne, kade é uun ito tsi kakachu'u ntáa ne, kaxi'i mí ne, kakii tiñu xú'u i di. Kantuku ku'i é ña vá'a san i ne, ñá ncho nangává i'xá ko. ⁴⁰ E ikán ú da xe'e nta'a ña ntini'i ntó é nakuitá ña é ña vá'a san ne, ña ni kúvi vií ña —ka'an ña.

⁴¹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—¡Nto'ó é ntoo nto vevii ne, nté ña ntákuinti'xe nto! ¡Dōó do'ó nto! ¿Nté ntu kaa ntuví é kutūví u ni ntó, é kūtíí kó nimá ko ni ntó? —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an ñá ni uva í'xá san:

—Ta'xin i'xá o í'a —ka'an ña.

⁴² Dā vé kaxee étsín á na kudii san ne, nantáva é ña vá'a san na nte ñú'u kán. Éde e xi'i mí xtūku na. Ntá tsi Jesuu ne, dē tíi ña nī é ña vá'a san. Ntává'a ña na kudii san ne, naku'é ña na nta'a uva ná. ⁴³ Un

ntii ntii ña'a san koó dā kúdu'va ña ne, dōó ka'nu kuíni ña ni Xuva kō.

Dā kúvi uvi íto kaka'an Jesuu é kuví ña

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Nii dukuan ntaíto díto ña'a san nee é kade Jesuu ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ña:

⁴⁴ —Kini vá'a nto é kaka'án u ne, ñá ku kúnáa iní nto; tsí xu'u é vēxkúví ú ñatíí ne, ntuví u kuenta ntá'a ña ñuú i san —ka'an ña.

⁴⁵ Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ñá ni ñē'e dikí ña tú'ún é kaka'an Jesuu, tsi dōo xú'u o, kuíni ña. Dōo ntaú'vī ña é tsixe'e ña Jesuu nee iña é káni tú'un é kaka'an ña.

Xoo é dií ka kainuu á'vi i

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Kidáa né, eni ntu'u ña ntánatín ña xoó ntu ña'a ña é dií ka kainuu á'vi i. ⁴⁷ Dā kútuni Jesuu nee iña é ntádé kuení ña ne, kí'i ña uun i'xá san, xtuví ña i díñi ña ne, ⁴⁸ dá kaka'an ña ni ña'a san:

—Xoo é kí'i i uun a i'xá sa kuenta iñá ko ne, vata tsi te xú'ú kí'i ña ko. Xoo é kí'i i kó ne, vata tsi te kí'i ña ña táxnūu ko. Dukuan ne, xoó ña'a, ña é ña kainuu á'vi iña nto, kuíni ntó ne, dívi ñā e dií dií ka kainuu á'vi ña kuenta iña Xuva ko —ka'an ña.

Xoo é ña kaka'an ntée i ko ne, kakuini'i ña kō

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Nantíko kōó Juaán san, kaka'an ña:

—Mastru, é íni nti uun ña'a, ña é kakaku ni'i dívi nto é kanakuíta ñā é ña vá'a san. Nti'i ne, ña ni ntio nti é kuán koo vií ña, tsí ña te kaduku ntée ña kō —ka'an ña.

⁵⁰ Ntá tsi kaka'an Jesuu ni ña:

—Ñá ku kuán xkōo de nto ni ñā, tsi xoo é ña kaka'an ntée i kō ne, kakuini'i ña kō —ka'an Jesuu.

Dā de tíi Jesuu san ni Sántiau ní Juaan

⁵¹ Dā dokó sa xee ntúvi é ntāa Jesuu e dukún kán ne, kaka'an ña tsí da mií é kí'in ñá ñuú Jerusalem.

⁵² Di'na dá kí'in ñá ne, taxnūu ña ña'a é kí'in ñá uun ñuú lu'nti é tuví ñuú Samaria, é nantuku ñā mí'i

kutūví da'na Jesuu. ⁵³ Ntá tsi ña ñuú Samariá san ne, ña ni ntío ña é kutūví Jesuu ñuú ña, tsi é kūtuni ña é Jerusaleen kí'in ña. ⁵⁴ Tekú ña ntántikin ña, Santiau ní Juaán ne, ntáka'an ña:

—Tó'ó, ¿ntio ntu nto é kākán nti é na kii ñu'u e dukún kán é na kōko kue'en ña, vatā o dé Eliá san? —ka'an ña ní Jesuu.

⁵⁵ Ntá tsi xkókóó Jesuu ne, dē tii ña ni ña, kaka'an ña:

—¿Ña ini ntú nto xoo é ntántikin nto? ⁵⁶ Tsi xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ña te vē'xí u é nākunaá u ña'a san, tsí vé'xí u é nakákú u ña —ka'an ña.

Kidāā ne, kué'en ña ūun ka túku ñuú lu'nti.

Ña é ntio i é kuntikin Jesuu

(Mt. 8:19-22)

⁵⁷ Nii dukuan kué'en ña itsi kán ne, uun ña'a ne, kaka'an ña ní Jesuu:

—Ntio ko é kuntikin u nto dā mí'i ka mí kí'in nto —ka'an ña.

⁵⁸ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Ñúkuíi san ne, iō xavi ti mí kaintoo vá'a ti. Lāá, kiti ntaíko e dukún san ne, iō taka ti. Ntá tsi xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ña túvī mí'i kutūví da'na dikí ko —ka'an ña.

⁵⁹ Kaka'an Jesuu ni túku ña'a:

—Kuntikín ko —ka'an ña.

Ntá tsi kaka'an ña'a san:

—Tó'ó, kuntētu kudii nto. Di'na nā kíkú'xí u uvá kó —ka'an ña.

⁶⁰ Ntá tsi kaka'an Jesuu ni ña:

—Na koo mii ña xi'í san. Nā kíkú'xí ña ntixí ni'í ña ña. Divín né, kué'en kūka'an ntódon ni ñā'a iña i mí kadē kú've Xuva kō —ka'an ña.

⁶¹ Kaka'an túku ña'a sán ni ña:

—Kuntikín u nto, Tó'ō. Ntá tsi tā'xi nto é di'na kíká'an u nī ña ntoo nú vi'í kó kán —ka'an ña.

⁶² Ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Xoo ña'a, ña é ña kaíka ntaa itsi Xúva kō ne, ña vādá mí kaidiá'vi ña mí kadē kú've Xuva kō —ka'an ña.

10

Dā táxnuu Jesuu uni díko uxuvi ña'a

¹ Rkontúví ne, nākaxnúu xtuku Xúva kō uni díko uxuvi ña'a. Uvi

úvi ñā'a ña táxnuu ña é kodo nuū ñā, kí'in ña da mí'i ká ñuú mí dā vé kí'in ña.

² Kaka'an ña:

—Dóo kue'e tsiñu iō, ntá tsi ña ntáde tsiñu ne, ña titin ña. Dukuān ne, kákan nto nta'a tó'o tsiñu san é na taxnúu ká ña ña é káda tsiñu. ³ Vi'a ve ne, kue'ēn nto. Ntá tsi koto nto, tsí vata ntáa a le'ntú san ntáa nto é ña te diin nto, ntá tsi taxnúu u nto é kí'in nto mí ntoo ña dóo diin san, é vata ntáa ñañā ntáa ña.

⁴ Ñá kú kuído nto itin nto, nte é kañú'u diu'un nto, nté ntí'xen nto.

Ñá ku ká'an ntó ntiusi ni ña ntaíka itsi kán. ⁵ Dā mí'i ká vi'í mí xēe ntó ne, nāxnuu viko nto vi'í san. Ká'an ntó é na vā'á tsi koo kuntōo ña nú vi'í ña.

⁶ Te ikān tuví uun ña'a, ña é ña te dū'xen díki í ne, kuntaa é kúntoo vá'a ña nú vi'í ña. Ntá tsi tē ña kuan ó ne, ña kúntāa é kúntoo vá'a ña. ⁷ Uun tsi vi'í san kúntōo nto ne, ña nadāma nto. Ka'xi nto ne, ko'o nto nee é iō, tsí ña kaíka má tsiñu sán ne, vá'a ō é naki'í ña xá'vi ña.

Ñá ku ika nto ta'an vi'í ta'an vi'í. ⁸ Tē xee ntó uun ñuú mí ntío ña nto ne, ka'xi nto nee iña é tā'xi ña. ⁹ Ntavá'a nto ña ntánchokuví san mí kí'in nto. Ká'an nto ni ña tsi é ve'xi étsin ntuvi é kadā kú've Xuva kō. ¹⁰ Ntá tsi tē xee ntó uun ñuú mí é ña ntío ña nto ne, ntii nto itsi kán ne, ká'an ntō: ¹¹ “¡Un tsi nte xákā ñuú nto é tiiin dí'in ntí ne, nakidi ntí vata koo é na kūtuni nto tsi ñā vá'a o ni ide nto nī nti! Ntá tsi kini nto sá'ā, tsi mí kadē kú've Xuva kō ne, é xee étsin nte mí ntoo ntō”, kuan kōo ka'an nto. ¹² Ntá tsi kaka'an u ni ntō tsí tē xee ntúvi é ntí'i ñuxiví sa ne, dií dií ka kue'e nto'o ña ñuú tsikan é vata kaa ña ñuú Sodoma.

Ñuu mí ña ni kuintí'xe ña'a san

(Mt. 11:20-24)

¹³ ¡Ña ntá'vi ide nto, ña ñuú Coraziin! ¡Ña ntá'vi ide nto, ña ñuú Betsaida! tsí tē dí ni kuví nūu í e dóo na'nu san ñuú Tíru ni ñuú Síduun é vata ō kúvi ñuú nto ne, emá tsi e natú'vi ña kuétsi ña, nté emá tsi ñu'u ña doo kueñi ne, dá'vi ña xāa kúñu ña e dóo ntoo nta'xa ña. ¹⁴ Ntá tsi tē xee ntúvi é ntí'i ñuxiví san ne, dií

ka iō é nto'o nto é vata kaa ña ñuú Tíru nī ña ñuú Siduun. ¹⁵ Dívī ntó nī, ña ñuú Capernaú ne, ¿kí'in ntú nto un tsi nte e dukún kan, te kuinī nto? ¿Mí'i ntú? Tsi un tsi nte e kunú kan kí'in nto —ka'an Jesús.

¹⁶ Kaka'an túku ña ni ña ntini'i ñā: —Xoo é kainí i tú'un ntó ne, vata tsi te mīi ú kainí ña. Xoo é kanakuítā i nto ne, vata tsi te xū'ú kanakuítā ñā ko di. Xoo é kanakuítā í ko ne, kanakuítā ñā ña táxnūu kó di —ka'an Jesús.

Dā náxee ña é uni diko uxuvi ñá'a
¹⁷ Ntí'i ūni diko uxuvi ñá'a sán ne, dōo diní ña náxee ña, ntáka'an ña:

—Tō'ó, un tsi nte é ña vá'ā san ntákuinti'xe i ntí da ntáka'án nti kuenta iña nto —ka'an ña.

¹⁸ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā ntí'xe i tsi iní u dá kō'xó tó'ó e ña vá'ā san e dukún kán é vata kaa ntuve ñū'u dá káxi'í nuu. ¹⁹ Iní nto tsi xu'u tá'xí u é kúvi víi nto é káka nuú nto koó san, ó tdu'mé san. Tá'xí u é kúvi víi nto nī é ña vá'ā sán, kuān te dōo ntīi, é nté ña váda nto ni'i kui'i. ²⁰ Ntá tsi ña ku nakunuu diní nima nto tsi é ña vá'ā san ntákuinti'xe i nto, ntá tsi na nākunuu diní nima nto tsi é ūve na'a dívī ntó e dukún kán —ka'an ña.

Dōo dīnī Jesuu

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Ura dú'va tsi i xé'e Espiritū Sántu san é nākunuu dīni kué'en nima Jesús ne, kaka'an ña:

—Xuva, Tō'ó e dukún kan ni ñūxiví san, nata'xi ú sintiá'vi nta'a nto, tsí nañé'e ntó ña ntá'ví san nuu i é xtúvi xu'ú nto iña ña e dōo kí'in iní í, ña e dōo tu've í. Dukuān ó de nto, Xuvā, tsí kuan ó ntío nto —ka'an ña—.

²² Xuvā kó ne, kuān o ntío ña é tá'xi ñá ko é un nti'i nūu i é iō. Nté uun xoxo iní i xoo é i'xá Xuva kō; mii tsi Xuva ko iní ña. Nté uun xoxo iní i xoo é Xuva kō; mii tsi i'xá ñá, nī ña é ncho kué'e i'xá ña é kūtuni ña —ka'an ña.

²³ Kidáā né, ito ña ñá ntini'i ña sán ne, diin diin tsi kaka'an xío ña ni ña:

—¡Nté kui vá'ā ó xoo é kainí i nuu i é ntaíní nto! ²⁴ Tsi ka'án u ni ntó tsi ña te da díi ña ka'án naa Xuva ko ni

rēi san ntio ña é kíni ña sá'ā e ntaíní nto, ntá tsi ña ni kuvi kiní ña. Ntio ña é tekū ña sá'ā e ntátekú nto, ntá tsi ña ni kuvi tekú ña —ka'an Jesús.

Nuu i iña ña ñuú Samaria, ña dōo va'a

²⁵ Uun mastrú leí san ne, nákuntítsi ña, kaka'an ñá ni Jesús é kōto nteé ña ña nté koo ka'an ña. Tsixe'e ña ñā:

—Mastrú, ¿nté ntú koo víi u vata koo é nī'í ko ntuvi vá'á iña ko nti dañu ntūvi? —ka'an ña.

²⁶ Jesús ne, kaka'an ña:

—¿Nte ntú ó uve na'a lei e xtúvi Xuva kō? ¿Nte ntú ó kaka'an, te kuiní o? —ka'an ña.

²⁷ Nantiko kōo mastrú leí san, kaka'an ña:

—“Na kuñima kó Xuva ko da kanñ nima kó, ni kué'en iní kó, kanñ é kadé kuení kó né, na kuñima kó ta'an ko vata tsí ó kakuinima mii kó kúñu kō” —ka'an ña.

²⁸ Kidáā ne, kaka'an Jesús:

—Vá'ā ó vata ó nantiko koón kaka'an. Te kuān koo viin sá'ā ne, ní'í o ntuvi vá'á iña o —ka'an ña.

²⁹ Ntá tsi mastrú leí san ne, ntío ña é nada'an ña kúñu ña né, tsixe'e ña Jesús:

—Ntá tsi ¿xoo ntu é ta'an nti'xe i ko? —ka'an ña.

³⁰ Kidáā ne, nantiko kōo Jesús, kaká'an ñá ni ñā:

—Uun ñatíi ne, ntīi ña ñuú Jerusaleen, kué'en ña itsi ñuú Jericoo. Ítā nti'xin ña mí ñū'u ña du'ú ne, ido dú'u ña iña ña. Nátavá ña un tsi nte dú'nu ñá ne, e'ní ña ña. Dā náxtūvi íxí ñá ña itsi kán e doko sá kúvi ña. ³¹ Dā ku e ví'i ne, itā nti'xin uun dutu itsi san. Iní ña ñatíi san ne, dá xio diñi itsi san inteé xio ña, kue'en ña. ³² Kuan tsí o ita nti'xin uun ña'a ña levita, ñá kaxntii dūtú ne, dá iní ña ña ni'i kui'í i san ne, dá xio diñi itsi san díta ña, kué'en ñá di. ³³ Ntá tsi uun ñatíi, ña vé'xi ñuú Samariá ne, dívī tsi itsi san itā nti'xin ña di. Dā iní ña ña ni'i kui'í i sán ne, ntuntā'ví iní ña ña. ³⁴ Kidáā ne, xéé etsin ña mí tuví ña ne, dé cho'o ñá ña mí

ni'i kui'i ña. Nakútsi nūu ña asete ni vīnu mí ni'i kui'i san ne, kí'ni nuu ña doo. Kidáā né, xntekū ñá ña ata idú ña, dá kue'en ni'i ña ña uun vi'i mí kutuví ña. Ikan ídé ña ña kuenta. ³⁵ Téváá san ne, ña ñuú Samariá ne, tává ña uví diu'ún kui'xin é kué'é ña tó'o ví'i sán ne, kaka'an ñá ni ña: "Vii kudii nto kuenta ñátí sa'a. Te kué'e nanti'i ñá iña ntó ne, nta'vi ú tē ntíko kōo u", ka'an ña. ³⁶ Vi'i a vé ne, ká'ān: ¿Xoo ntu é ntuni i e kúvi ta'an nti'xe ñatí, ña ntúku kui'i ña du'ú san, te kuini o? —ka'an Jesús.

³⁷ Ne, kaka'an mástrú leí san ni Jesús:

—Ña ntúnta'ví ini i ña san —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an Jesús:

—Kué'é ne, kuan tsi kōo viin di —ka'an ña.

Dá tuví Jesuu nú vi'i Marta ni Mária

³⁸ Jesús ni ña ntiní'i ñā ne, da kue'en dá kue'en ña itsi kán ne, xée ña ūun ñuu. Ikān né, uun ñadí'i, ñá naní Martí ne, xé'e ña ví'i ña é kutuví Jesuú san. ³⁹ Uun ta'an ña, ñá naní Mária ne, ítuví etsin ña nú dí'in Jesuu é kīni ña é kaka'an ña. ⁴⁰ Ntá tsi Martí san ne, dóo kadē kuení ña, tsi dóo iō tsiñu ñā é vii ña. Xée etsin ña mí tuví Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña:

—Tō'ó, ¿ñā ntu te káde nto kuenta tsí ta'an kó ne, ñá te kaxnchíi tun ko nu tsiñu ko? Ká'an nto, na xnchii kúdií tun ko —ka'an ñá ni Jesús.

⁴¹ Ntá tsi Jesuú ne, nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni ña:

—¡Aí, Marta! Dōó kadē kuení o. ¿Ntē kuān nte kue'e ntu núu i é kadē kuení o? ⁴² Ntá tsi uun tsi nuu i e dóo nuu á'vi. Mariá ne, é nakaxnúu ña uun nuu i e dóo vá'a é ntē xoxo kúvi naki'i núu i iña ña —ka'an Jesús.

11

Dá nañ'e Jesús ña ntiní'i ñā nté koo ka'an ntá'ví ña
(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

¹ Uun ntuvi ne, tuví Jesús, kaka'an ntá'ví ña. Dā kúvi ka'an

ntá'ví ña ne, uun ña'a ña ntini'i ñā ne, kaka'an ñá ni ña:

—Tō'ó, nañ'e ntó ntē koo ka'an ntá'ví nti vatā o nañ'e Juaan Bautista ña'a, ña ntiní'i ñā —ka'an ña.

² Kaka'an Jesús ni ña:

—Dā ntáka'an ntá'ví nto ne, du'va koo ka'an nto:

Xuvā ntí, ña tuví e dukún kán, na kuiko ñu'u ñā'a sán nto.

Na kí'xi ntuvi é kixkadā kú've ntó ñuxiví a.

Vata tsí ó de nto e dukún kán ne, kuān tsi koo vii nto ñuxiví a di.

³ Ta'xí nto é ká'xi nti é ví'a é ūten.

⁴ Kada ka'nu iní nto nī nti kuétsi nti, vata tsí ó ntáde ka'nu iní nti ni uun nti'í tã'an nti,

ñā tanuu iñá nti.

Ñá ku dá vá'a ntó é kō'xó ntéé nti é kōto ntee é ña vá'ā sán nti.

Kuan kōo ka'an ntó ni Xuva kō —ka'an Jesús.

⁵ Kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Vii ka o kuéntá ni: Te ūun ntó ió ña dóo vá'a tiin ni'i ntó ne, kí'in nto dava ñuu nú vi'i ña kán, ká'an ntó: "Ña tá'xi kudii nto uní ita nto te naki'i nteé u, ⁶ Tsí uun ña'a ña dóo vá'a tiin ni'i u ne, dá ve xee ña nú vi'i kō kán é vè'xí ña itsi kán ne, ña túvī neé kue'en tsi é kué'e ú ka'xí ña", koo ka'an nto. ⁷ ¿Vá ká'an ntú ña tuví má vi'i kán: "Ñá ku natēku du'xen ntó ko, tsi xi'í ko ne, é kanti'u. E tuví ntāá u ni i'xá ko. Ña kúvi nākuntísi u é tá'xi u é ntio nto", koo ka'an ña? ⁸ Ntá tsi kaka'an u ni ntó tsí, kuān té ña ntio ña nakuntísi ña é kué'é ña é kaikán ña vá'a tiin ni'i ña ne, kué'e ña vata kaa é kantio ña vata koo é ña natekú du'xen ká ña ña. ⁹ Dukuān é kaka'an u ni ntó: Kákan ntó ne, ni'i ntó. Nantuku ntó ne, nani'i ntó di. Te nake'xen ntó xi'í ne, nakaán ña. ¹⁰ Tsí xoo é kaikan i ne, ní'i i. Xoo é kanantuku i ne, nani'i i di. Xoo é kanake'xen i xi'í ne, nakaán ña di.

¹¹ Te ūun nto é uva i'xá nto ne, tē kaikan i'xá nto tsákā é ká'xi ne, ¿vá kué'é ntu nto i koo é ká'xi? ¹² O tē kaikan ntívi é ká'xi ne, ¿vá kué'é ntu nto i tdu'me é ká'xi tí? ¹³ Ntá tsí ntó'o é kīni ntāa ntó ne, ini nto

é ku'e'é nto é vá'a iña i'xá nto. ¿Ñā ntu te dií dií ka ini Xúva kō, ñā é tuví e dukún kân, é ku'e'é ñā un tsi nte Espíritū Sántū san xoo é kaikan i ntá'a ñā? —ka'an Jesús.

Ntáka'an ñā tsí e ñā vá'a san kaxntí Jesuu

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

¹⁴ Uun ntuvi ne, kanakuítá Jesuu é ñā vá'a san e dé ñi'i uun ñā'a ñatíi. Dā ntíi ne, kūvi náka'an ñā ñi'i san. Koó dā kúdu'va ñā'a san. ¹⁵ Ntá tsi iō ñā ne, ntáka'an ñā:

—Ñatíi sa'á ne, kanakuítá ñā é ñā vá'a san tsí kaxe'e Belsēbuu, tó'ō e ñā vá'a, é kūvi vií ñā nakūnu ñā i —ka'an ñā.

¹⁶ Iō ñā ne, ncho koto nteé ñā ñā. Íkan ñā é vií ñā nuu i e dóo ka'nu é vē'xí e dukún kân. ¹⁷ Ntá tsi kutuni Jesuu nee e ntádē kuení ñā'a sán ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Dā mí'i ká ñuú mi ntánāa núu ñā ni tã'an ñā ne, kunaá ñuú ñā. Tē ntánāa núu mii ñā nī ñā vi'i ñā ne, kãñ vi'i ñā. ¹⁸ Dukuān né, tē tó'ō e ñā vá'a sán naa ni tã'an í ne, ¿nté ntu koo kuvi vii? Sá'a kakā'an u ni ntō, tsi ntáka'an nto tsí kata'xi Belsebuú san é kūvi vií u nákuíta ú e ñā vá'a san. ¹⁹ Ntá tsi te kuān ó ne, ¿xoo ntu kaxé'e í é kūvi vií ñā'a nto é nakuítá ñā é ñā vá'a san? Dukuān né, mii ñā ntánañ'e ñā tsí ñā te nuu é ntaā i e ntáka'an ntó iñá ko. ²⁰ Ntá tsi te Xuva ko kãta'xi ñā é kãkuvi vií u é kanakuítá u é ñā vá'a san ne, kani tú'un tsi é xee Xúva kō mí ntoo nto é kadā kú've ñā iña nto.

²¹ Te uun ñatíi, ñā e dóo ntíi iní i ne, dóo iō tu've ñā é kade ñā kuenta ví'i ñā ne, ñā te neé kuvi iña ñā. ²² Ntá tsi te vē'xí uun ñā'a, ñā é dií ka ntíi iní ka xtúku i e naā ñā ni ñā ne, kuvi vií ñā ni ñā. Kidáa ne, nakuído ñā un ntí'i káá é kanada'an nūu ñā kúñu ñā nī é un ntí'i iña ñā, dá ku'e'é xio ñā é ido ñā san.

²³ Xoo é ñā kañ'e e i da xe'e kó ne, kaka'an nteé ñā ko. Xoo é ñā kaxntíi ko é natáká u ne, da dií ka kaeté xaa ñā.

E ñā vá'a é kantiko kōo

(Mt. 12:43-45)

²⁴ Tē ntíi uun é ñā vá'a nima ñā'a sán ne, kaika ñuu itsi kân, kantukú

mí'i kútuví da'na. Tē ñā ni nani'i í ne, kada kuení i: “Ntíko kōo u, nú'ú u nu vi'i kó kân mí kii u”, koo kada kuení i. ²⁵ Te nāxé'e ne, nani'i i nima ñatíi san vata kaa uun vi'i mí dóo vá'a ntúntoo, mí dóo vá'a o ntúva'a. ²⁶ Kidáa ne, kí'in xtúku kínakueka ú'xē ká e ñā vá'a e dií dií ka kini ntáa. Kidáa ne, un ntí'i é úná san kí'vi é ku'un nima ñatíi san. Kidáa ne, dā dií dií ka natívi ñā é vata kaa dí'na —ka'an ñā.

Nee iña é dodíni ntí'xe

²⁷ Nñi dukuan kãka'an Jesús sa'á né, uun ñā'a ñadí'i, ñā tuvi mé'ñū ñā'a sán ne, kachu'u ntáa ñā:

—¿Nté kui vá'a ñadí'i, ñā é nakáku nto, ñā é nãtsisi nto! —ka'an ñā.

²⁸ Ntá tsi divi ñā ne, kaka'an ñā:

—¿Nté kui dóo vá'a o xoo é kainí i tú'un é kãka'an Xúva ko ne, dē ntaa ñā! —ka'an Jesús ni ñā'a san.

Ñā'a, ñā é kñi ntáa, ntaíkan ñā nuu i e dóo ka'nu

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹ Dā dóo náta'ká nuu ñā'a san mí tuví Jesuu ne, eni ntu'u ñā kãka'an ñā:

—Ñā'a, ñā ntoo vevii ne, dóo kini ntáa ñā. Ntaíkan ñā nuu i e dóo ka'nu, ntá tsi ñā ku'e'e Xuva ko ñā nuu i san, mii tsi é ku'e'é ñā nuu i é vata o kúvi nī ñā ka'an naa Xuva ko, ñā nani Jōnaa. ³⁰ Tsi vata o kúvi Jonaa nuu i iña ñā'a, ñā intóo ñuú Nínive kidáa ne, xu'u é vēxúvi ú ñatíi ne, kuan kōo kuvi ú nuu i iña ñā ntoo i'a vevii. ³¹ Tē xee ntúvi é kōto nteé Xuva ko ñā'a, ne ñā'a ñā ne, nakuntísi reina iña ñuu é tuví nte díñi i kân e dóo ikā ne, tsi'i kuétsi ñā ñā, tsi reiná san ne, un vá'a tsi ika vē'xí ñā é kñi ñā un ntí'i é iní rei Salamuún san. Koto nto ve, tsi e xee úun ñā'a, ñā é dií ka ka'nu ñā'a é Salāmuun. ³² Ñā intóo ñuu Nínive kidáa ne, nakuntáñi ñā tē xee ntúvi é koto nteé Xuva ko ñā'a sán ne, tsi'i kuétsi ñā ñā ntoo vevii. Tsi ñā ñuu Nínive sán ne, natívi iní ñā kuétsi ñā dā téku ñā tú'un é kãka'an Jonaá san. Koto nto, tsi e xee úun ñā'a, ñā é dií ka ka'nu ñā'a é Jonaa.

Ñu'u é kãxi'í nuu kúñu kō
(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³ 'Nté uun xoxo natúun i ñu'u é kutuví xu'u, nte é kutuví má êtún san, tsí kuntekū dukun vata koo é naxi'í nuu mí k'ívi ña'a san. ³⁴ Tsi ntuxnuu kó ne, vata kaa ñu'u é kãxi'í nuu kúñu kō kaa. Te vā'á ntuxnuu kó ne, kanī kúñu ko kãxi'í nuu. Tē ña vā'a ntuxnuu kó ne, kúñu ko ne, kutuví nee. ³⁵ Kuenta tsí viin tsí dā nēe ini o ne, ñú'ū é iō iña o ne, kūnee. ³⁶ Te kanī tsí kúñu o iō ñu'u ne, nté un siin ña kákunee ne, kinin un ntí'í é vā'a ne, vata kaa tē ñu'u kaxi'í nuu kúñu o —ka'an Jesús.

Dā tsi'í kuétsi Jesuu ña fariseu ni mastrú lei
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Dā kúvi ka'an Jesúsú ne, kāna uun ña'a ña fariseú ña é kíká'xi ña nú vi'í ña kãn. Kúk'ívi ña, itúvi ña nú mesa kãn ne, ³⁸ dā kúdu'va ña fariseú san dá ini ña tsí ña ni dē ntáa Jesuu vátá xkoó ini ña é nta'a ña di'na dá ka'xí ña. ³⁹ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ña:

—Ntō'ó, ña fariseú ne, ntánakate nto ata vásu ntó ni kō'o nto, ntá tsi nima ntó ne, nuu tsitu nuū i é kīni kaa e ntáde nto, e ntadú'u nto. ⁴⁰ ¡Nté kui kuān nte túntu ntú nto! ¿Vá ña ini ntu nto tsí ña é de kú've ata i kãn ne, ñi tsi ña é idé kú've ña iní i kãn dí? ⁴¹ Ntá tsi kué'e nto ña ntá'vi é nuu nima ntó ne, dukuān né, ntuntoo nti'xe kanī kúñu ntó.

⁴² 'Ntá tsi ¡ña nta'ví ide ntú nto, ña fariseu! Ntō'ó ne, dōó kuenta ntáde nto ntánakii xio nto uun ta'vi i é ū'xi san iña é un ntí'í nuū i xuku cho'o nto é nakué'e nto nta'a Xuva kō vata tsí o é kaka'an lei san, ntá tsi ña ntáde nto kuenta tá'an nto te vii nto é vā'a ni ña; ntē ña ntákuinima ntó Xuva kō. Sá'ā é kantio é vii ntó da ntánakué'e nto nta'a Xuva kō é káduku ntēe ña.

⁴³ ¡Ña nta'ví ide ntú nto, ña fariseu!, tsi nú vi'í mí ntánataká nuu nto ne, dōó ntio nto é kuntōo nto nte nuu i kãn ne, dōó ntio nto

é kuiko ñu'u ña'a san nto itsi mí ntaíka nto.

⁴⁴ ¡Ña nta'ví ide ntú nto! tsí ntō'ó ne, vata ntáa ñañá é ña dító tuvi má ñu'u kãn ntáa nto. Dā nēní tsi ña'a san, ntaído ntáa ña —ka'an Jesús.

⁴⁵ Kidáa ne, nantíko kōó uun mastrú lei san, kaka'an ña ni Jesús:

—Mastru, dá kuān ó kaka'an ntó ni ña tsikán ne, vata te kaka'an kīni nto nī ntí di —ka'an ña.

⁴⁶ Ntá tsi kaka'an Jesús:

—¡Ña nta'ví ide ntú nto di, é mastrú lei nto! tsí ntánakuído nto ña'a san da nte koo é ña kutíi ká ña. Ntá tsi ntō'ó ne, nté un siin ña nchó tiin nta'a nto.

⁴⁷ ¡Ña nta'ví ide ntú nto! tsí vatā o dé ñata ntó, ña intóo kidaa é é'ni ña ña ntáka'án naa Xuva ko ne, kuan tsí ó ntáde nto di e ntáde vā'a nto ñañá ña. ⁴⁸ Sá'ā é kata'xi kuenta é kūtuni tsí dadí tsi nima ntó ni ñata ntó, ña intóo kidaa. Divi ñata ntó san é'ni ña ña ne, ñi ntó ntáde vā'a nto ñañá ña.

⁴⁹ 'Tsi kaka'an Xúva kō, ña dōó ki'in iní: “Taxnúu ú ña ka'án naa kó ni pūstrú ko mí ntoo ña. Iō ñá ne, ka'ní ña'a san ña. Iō ñá ne, kada xení ña'a san ni ña.” Kuan ó ka'an ña. ⁵⁰ Dukuān é vevii ne, Xuva kō ne, ntákan ñá kuenta ñá'a, ña ntoo vevii, kuenta iña ñiñi e éti un ntí'í ña ka'án naa Xuva ko, ña é xi'j un tsi nté da ¡ñi ntu'u ñúxivi sa. ⁵¹ É'ni ña ña ntáka'án naa Xuva ko nte ntúvi di'na da é'ni ña Abeé san un tsi da nte rkontúvi da é'ni ña Zacaría. É'ni ña ña má ūkún kãn mé'ñu nú naa kan ni má vi'í e dōó kuikó san. Dukuān é kaka'án u tsi Xuva kō ne, ntákan ña kuenta iña ñá xi'í san nī ña é ntoo vevii.

⁵² ¡Ña nta'ví ntu nto ne, mastrú lei!, tsi dōó kutu ni'í nto ntakáa xi'í mí ntákútú've ña'a san. Ntē ña ntak'ívi mii nto, ntē ña da vā'a nto é k'ívi ña'a, ña é ntio i é kútú've i —ka'an Jesús.

⁵³ Dá kakā'an Jesúsú nuu i sá'ā ne, mastrú lei san nī ña fariseú san ne, dōó kudiin ña ni ña. Eni ntu'u ña ntánakutsu'un ña ña é ña te da díi nuu i tsix'e ña ña. ⁵⁴ Iní xu'ū ña te neé nuū i é kúvi xntéé ixi ñá ña kuenta iña tú'ūn é kaka'an ña.

12

Kanañ'e Jesuu kuēnta iña ña é da mūr rki xaa i kaka'an

¹ Dukuān ne, ñá tē nté kaa nté kaa ña'a náta'á nuu ña. Uun ito tsi ntaédin nuu ta'an ña. Dā éni ntu'u Jēsuu kaka'an ñá ne, di'na tsi ña ntini'i ñá kaka'an ñá ni ñá:

—Kuenta tsi víi nto ni u'xen iā ña fariseu. Tsi dívi ñá né, da rki xaa ña odo ntáka'an ña, ñá te kaniñ nima ñá ntáka'an ña. ² Tsi ña túvi nee iña é koo xū'ú iña ko é ña nátidito; ntē ña túvi ne nuu i é ntē xoxo kiní i. ³ Dukuān ne, un ntíi ntíi e ntáka'an nto mí neé san ne, kūtuni ñá'a san mí kaxi'i nuu ntuve ngántii san. Nēe é diin diin tsi ntáka'an nto dá kánti'ú xi'i ntó ne, uun ito tsi kachu'u ña, ka'an ña nté rki ví'i kan.

Xoó ntu é ū'vi nti'xe ko (Mt. 10:26-31)

⁴ Ntō'o e dóo vá'a tiin ú ni ntó ne, kaka'an u ni ntó é ña ku u'ví nto xoo é ka'ni i kúñu kō. Tsi te kúvi ne, ña túvi nee é kuvi víi ka ñá ni kō. ⁵ Ntá tsi kaka'an u ni ntó xoo é díi ka u'ví nto. U'ví ntó ña é kúvi naki'i ntuvi iña nto ne, da katé nuu ña nto dô'vi kan. Dívi ñá é u'vi nti'xe nto ña.

⁶ '¿Ñā ntu te kadíko ña ū'un láa san é ūvi kúdií dii'un san? Ntá tsi nté uun ti ña kakunáa ini Xúva ko tī. ⁷ Dívi ntó né, un tsi nté idi díki nto ntánté'vi kui kui uun. Dukuān ne, ñá ku u'ví nto. Tsi dívi ntó ne, díi díi ka nuu á'vi nto é vata ntáa láa, kiti é ña te da díi san.

Xoo é nakini i Jesuu núu ña'a (Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Ntá tsi kaka'an u ni ntó tsi un nti'i ntó xoo é kanakiní i ko nuu ña'a san vevii ne, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, nakini u ña nuu ánje Xuva kō kidaā. ⁹ Ntá tsi xoo é kākuka'an nuu i é ká'an i iña ko nuu ña'a san vevii ne, kuan kōo víi u ni ña nuu ánje Xuva kō kidaā.

¹⁰ 'Da xōo ka é ka'an ntée i ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi vevii ne, kuvi kada ka'nu iní Xuva ko ni ña. Ntá tsi xoo é ka'an kini i iña Espiritū Sántu ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ña.

¹¹ 'Tē kue'en ni'i ña nto ví'i mí nataká nuu ña Israeé ne, o ki'in ni'i ña nto ntá'a ña kaxntēku kú've sán ne, o ntá'a ña tsiñu na'nu i ne, ñá ku kadā kuení nto nté koo nantiko kōo ntó, nee é ká'an nto. ¹² Tsi tē xee úra i é ká'an ntó ne, Espiritū Sántu sán nañ'é ña nto nté koo ka'an nto — ka'an Jēsuu.

Nee e dóo xii kaa iña ñá kuika

¹³ Uun ñā'a, ña nuu ta'an mé'ñū ña'a sán ne, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—Mastru, ka'an nto ni éni ko, na tā'xi na é káduku ntée ú iña uvá nti —ka'an ña.

¹⁴ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Xoó ntu kaka'an i é kadā kú've u iña nto, é kē'nté dava ú iña nto? —ka'an ña.

¹⁵ Kidáā ne, kaka'an xtúku ña ni ñā'a san:

—Kuenta tsi víi nto tē ña kuné'ū iní nto é ió iña ta'an nto. Tsi ña te nee é ió iña ko é kade i é vā'a koo kuntoo o ñūxiví sa —ka'an Jēsuu.

¹⁶ Kidáā né, ntaa ña ni ñā uun nuu i:

—Uun ñatíi, ña dóo kuikā né, dōo vá'a kúvi é tátá ña. ¹⁷ Kidáā né, dōo dé kuení ña, kaka'an ña: “¿Nee ntu víi ú ve? Tsi ña túvi ka mí'i natsoo va'á u é tátá ko”, ka'an ña.

¹⁸ Dā dé kuení ña, kaka'an ña: “É iní u neé víi ú ve. Nakiñ ú a ví'i atā sán ne, dá xntísi u uun é díi ka ka'nu ka. Ikan nátsu'un vá'a nti'i u é tátá ko ni un nti'i é ió iñá ko.

¹⁹ Kidáā ne, ká'an mií ú ni nīmá ko: Nima mí ko, divin ne, ñá tē nté kaa iña o é ntoo vá'a ve. Kutuvín da'nan ve. Ka'xin ne, ko'on; na nákuunu díni nima o.” Kuan kōo ka'an ña. ²⁰ Ntá tsi Xuva ko ne, kaka'an ña: “¡Nté kuān nte túntun ntun! tsi niñú ve kuvin. Iña o é ntoo vá'a ne, ¿xōo ntú iña i kuvi?”, ka'an ña. ²¹ Dukuan o ntákuví ña'a, ña e ntátsoo vá'a dokuika iña mií i, ntá tsi dóo nta'ví ñá nuu Xuva ko — ka'an Jēsuu.

Kade Xuva ko kuēnta í'xá ña (Mt. 6:25-34)

²² Kaka'an Jēsuu ní ña ntini'i ñá:

—Sá'a kā'án u ni ntō: Ñá ku dē kueni nto nee é kā'xi nto; ntē ña ku de kueni nto nee é ku'un kutāvi nto. ²³ Tsi ntuvi iña kó ne, dii ka nuu á'vi é vāta kaa é kā'xi o. Dii ka nuu á'vi kúñu kō é vāta kaa dóo é ku'un ō. ²⁴ Koto nto nté o de rkáka san: Ñá katá'xi ti é tātá, ntē ña katá'vi ti, ntē ña tuvi mí'i ntánatsoo vá'a ti iña tí di. Ntá tsi Xuva kō ne, kaxé'e ña é kā'xi ti. Ntō'ó ne, ¿ñā ntu te dii dii ka nuu á'vi nto é vāta ntāa láa san? ²⁵ Ntē uun ña'a nto ña kuvi víi nto é kuē'nu ka kúñu nto, nté un síin ka, kuān tē dóo kadā kueni nto. ²⁶ Tē ña kuvi víi nto nte un síin sá'á ne, ¿nté kúí ntādē kueni nto tuku nuu i? ²⁷ Kóto nto nté o ntaé'nu láa san, é ntē ña ntāde tsiñu ne, ntē ña ntánakuido xu've. Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsi rei Salamuún ne, kuān te dóo vá'a kue'en dóo ñá ne, ñá tē nté sa vá'a ito ña é vāta ntāa láa san. ²⁸ Te Xuva ko kaxé'le ña e dóo vá'a ito ku'u é kaa má kú'ú kán vevii ne, tevāá ne, tutun kuvi ne, ¿ñā ntu te dii ka kue'e kuenta víi ña nto nēe é ku'un nto, ntō'ó é ña ntákuinti'xe nto? ²⁹ Dukuan ne, ñā ku nantí'i nto iní nto é ntuku ntō é kā'xi nto. ³⁰ Tsi ña'a, ña é ña iní Xúva kō né, dōo ntaitsu'un ña iña é un ntí'i nuú i sá'a. Ntá tsi divi ntō né, ió uun Xuva ntō, ña é iní nee é ntátaan núu nto. ³¹ Ntukū nuu iní nto nēe e vá'á é víi nto é ntio Xuva ko ne, ní'i ntō é un ntí'i nuú i sá'a.

Natsoo vá'a o é nuu á'vi iña ko e dukún kán
(Mt. 6:19-21)

³² Ñá ku u'vī ntō, a le'ntu múi ko. Nā tē nté sa titin nto, ntá tsi Xuva kō ne, ió ñá dodini é tā'xi ña nto é vá'a iña ña. ³³ Nadiko ntō é ió iña nto ne, dá kuē'le nto ña ntátaan núu i san. Kuan kōo kavá'a nto itín nto é ña kakuátā é kuntōo vá'a iña ntō é dukún kan ntii dañu ntúvi. Tsi ikán ne, ña kakí'vi ña du'u, ntē ña kadúku tí iña ko. ³⁴ Mí'i ntōo é nuu á'vi iña ntō ne, ikan kuntōo nima ntó di.

Kantio é kōo tú'vē ko

³⁵ Na kōo tú've nto du'nu nto ni ñū'u é nātuún nto. ³⁶ Víi nto vata tsí o dé ña ntāde tsiñu, ña ntantétu

tó'o i, ñā é ñe'e mi tánta'a ña'a. Tē náxee ñá ne, kanake'xen ña xi'í ne, ura tsí i nakaan. ³⁷ Ntē kui dñi ntō'ó ña ntāde tsiñu san e ntántito ña te naxéé ña. Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsi divi tsí tó'o ñā ne, nákuntéé ña donúu ña ne, da ká'an ñā tsí na kuntōo ña ntāde tsiñu san nú mēsa ñá ne, mii to'lo ñā tsu'un ko'lo ña é kā'xi ña. ³⁸ Ntē kui vá'a ña ntāde tsiñu san, tsí kuān te davá ñūú ne, ō e ve'xi túvi ne, ntantito ña tē nēe tó'o ñā. ³⁹ Na kūtuni nto sá'a. Tē dí iní tó'ó ví'i san neé ura kí'xi ñá du'ú san ne, koo tú've ña kuntétu ña. Ñá kuē'le ña itsi é kí'vi ña du'ú san má ví'i ñā é kí'i dú'u ña iña ña. ⁴⁰ Kuan divi ntō dí ne, na kōo tú've nto, tsí dā nēe iní nto ntuvi dá ña ntántétu nto xee ña vexkúvi ñatíi —ka'an Jesús.

Ña ntāde tsiñu vā'a nī ña ntāde tsiñu, ña é ña vā'á

(Mt. 24:45-51)

⁴¹ Pedrú ne, katsixe'le ña:

—Tō'ó, ¿vá kantāa ntu nto nuu i sá'a é da mii tsi iña mii ntí ne, ō iña un ntíi ntíi ña'a san? —ka'an ña.

⁴² Kaka'an Tó'o kō:

—¿Xoó ntu é ña ntāde tsiñu odo nūu, ña é dii ka vā'a, ña é dii ka kade ntaa, ña é kākā'an tó'o i é kodo nūu ñá iña ñá ntoo nú ví'i ñā é kuē'le ña é kā'xi ña te xee ura i? ⁴³ ¡Ntē kui vá'a ña ntāde tsiñu, ña kade ntaá san! Tē náxee tó'o ñā ne, é un ntí'i kade ntaa ñá vatā o uvé tsiñu ña. ⁴⁴ Nuú é ntāa ntí'xe i é kākā'án u tsi tó'o ña ne, xtuví ñá ña é kuē'nta víi ña é un ntí'i é ió iña ña. ⁴⁵ Ntá tsi te ña ntāde tsiñu san kade kueni ña tsi kukuíi ka dá náxee tó'o ñā ne, kani ntu'u ña kadā xeni ña ni ña ntāde tsiñu nli'í ña, te tíi, te ñadrí'í ne, kani ntu'u ña é kō'lo ña, é kā'xi ña, é kada kí'vi ña. ⁴⁶ Kidáā ne, da nēe iní tsí ña naxee tó'o ñā ntuvi dá ña kantétu ña, tsí ña iní ña neé ura naxéé ña. Kidáā ne, nakí'i ña tsiñu ña ne, natee xío ña ña é kí'in ñá ni ñá'a, ña é ña iní de ntāa san.

⁴⁷ Ña ntāde tsiñu, ña é iní nēe e ntío tó'o i ntá tsi ña te ió tú've ña, ntē ña ni de ntāa ña é kākā'an tó'o ñā né, dōo naká'xi vá'a tó'o ña ña. ⁴⁸ Ntá tsi ña ntāde tsiñu, ña é ñá iní

nee e ntio'ó tó'o i ntá tsi idé ña nee iña e ñá ini ña ne, ní'i ñá é ntó'o ña di, ntá tsi ña dóo nee. Tsi xoo é díi ka kue'e ní'i i ne, díi ka kue'e kantio é kue'é ña ña nguü san. Xoo é díi ka kue'e ntada ña kuénta ntá'a i ne, díi ka kue'e kantio é káda ntaa ña.

Kíi nteé xio ta'an ña'a san kuenta iña Jesús

(Mt. 10:34-36)

⁴⁹ Vé'xi u e xntee ñu'u ú ñuxiví sa. ;Dóo ntio kó tē dí kai'xi veví! ⁵⁰ Io úun nuu i e dóo nto'o kó rkontúvi ne, un vá'a tsi kantí'i ini ko un tsi da nte inú kava. ⁵¹ ;Vá vé'xi ntu ú vata koo é kuntoo vá'a ña'a san ñuxiví sa, te kuiní nto? ;Ña'a ní san! tsi vé'xi u é kii nteé xio ta'an ña'a san kuenta iña ko. ⁵² Tsi un tsi nte veví ne, kii nteé xio ta'an ña'a. U'un ñá'a san uun tsi vi'i ntoo ña. Uni ñá'a ña naa nú ña ní ña uvi ñá'a sán ne, ña uvi ña'a sán ne, naa nú ña ní ña uni ñá'a san. ⁵³ Uva i ne, naa nú ña ní i'xá ña. I'xá ña ne, naa nú ña ní uva ña. Di'i ña ne, naa nú ña ní dióko ña. Dióko ña ne, naa nú ña ní di'i ña. Nüntí ña ne, naa nú ña ní énu ña. Énu ña ne, naa nú ña ní ñüntí ña —ka'an Jesús.

Nuu i nté koo kuvi ntuvi sa'a

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴ Kaka'an Jesús ní ña'a san:

—Tē ini nto tsi ñu'u vikó san xe'e i kán ne, ura tsi ntáka'an nto é kñn daví. Kuan kōo kuvi nti'xe. ⁵⁵ Dá kañu tatsin xe'é i kán ne, ntáka'an nto é vé'xi ntuvi ka'ni. Kuan kōo kuvi nti'xe. ⁵⁶ Nto'ó ne, da mii tsi rki xaa nto nteku é ntáka'an nto. Nto'ó e dóo ini nto é ká'an nto nté koo kuvi e dukún kan ní ñuxiví a ne, ;nté kui ña ntáñe'e dikí ntu nto núu i é kata'xi Xuva kō nté koo kuvi ntuvi é ntoo o veví?

Koón ntiin é ntuvá'an ní ña ntainchu'vi o

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ ;Nté kui ña káde kú'ven mín nee é vā'a iña nto? ⁵⁸ Tē xoó ña'a kí'in ní'i ña o nta'a ña tsíñu i é tsi'i kuetsi i o ne, koón ntiin nātiin vá'an ní ña itsi kán vata koo é ña kí'in ní'i ña o nta'a ña tsíñu i san. Tsi tē ña tsíñu i san ntada ña o kuénta

ntá'a sntadún san ne, xnuu kutu ña o viutun. ⁵⁹ Kaka'an u ní o tsi ña ntiin viútun san un tsi da nte ntá'vin nti'in é kakan ña —ka'an Jesús ní ña.

13

Kantio é nadama o nima ko

¹ Ntuvi tsikán ne, iō ñá san ne, kué'en ña mí tuví Jesús ne, ntaa ña ní ñá tsi Pilatú san ne, ē'ní ña ña ñatíi, ña ñuú Galileá ne, da nádaká ña niñi ña ní niñi kití san é kué'é ña doméni iña Xuva ko.

² Jesús ne, kaka'an ña:

—;Vá díi ka ntu iō kuetsí ña kuān o kúvi san é vata ntáa ña ñuú ña, te kuiní nto, é kuān o ntó'o ña?

³ Ka'an u tsi ña'a. Ntá tsi divi nto, tē ña nadáma nto nima ntó ne, un nti'i ntó kuví nto di. ⁴ Un nti'i ña xe'un uni ñá'a san xii'í ñá da núu vi'i dükun é nani Silüéé ne, ;díi ka ntu iō kuetsí ña é vata ntáa ña é íntóo ñuú Jerusaleén, te kuiní nto?

⁵ Ka'an u tsi ña'a. Ntá tsi divi nto, tē ña nadáma nto nima ntó ne, kuví nti'i ntó di —ka'an ña.

Kuenta iña utun é ña kakíi kití i

⁶ Kidáa ne, kantáa Jesús núu i sá'a:

—Uun ñatíi ne, í'xi ña uun utun ígu ñu'u ña. Kué'en ña kükoto ntódo ña te kākii kití ígū sán ne, nté uun tí ña kakii tí. ⁷ Kidáa ne, kaka'an ñá ní ña káde kuenta útun san: “Koto nto tsi é uni kuíá é kaki'xi da tá'an u ne, nté uun ígu sán vata ní'i ko tí. Nakñn nto utun tí vata koo é ntññé ñu'u san, tsi é ntaā i é ntitsi”, ka'an ña. ⁸ Ntá tsi ña káde kuenta útun sán ne, kaka'an ña: “Na kñntitsi mii ka uun kuíá, ni dukuan naxtivitá u nte'u nú ditsín i ne, dá tsōo ú cho'o é kué'nu vá'a. ⁹ Te kñi kití i kidáa ne, vá'a o. Tē ña'á ne, dá nakñn nto”, ka'an ña. —Kuan o ntáa Jesús nuu i sá'a.

Dā ntavá'a Jesús úun ña di'i, ña kúti'i

¹⁰ Uun ntuvi dá iō dá'nā ne, kanañe' é Jesús ñá'a san nú vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san. ¹¹ Ikān tuví uun ña dñ'i, e xe'un uni kuía é

nchokuví ña. Tsí uun é ña vá'á san dé tí'i ñā. Ña ni kúvi ntuntāa ña nté un sín. ¹² Dā íni Jesuu ñā ne, kāna ña ña, kaka'an ñā ni ñā:

—É ntuvá'an kui'i o vé —ka'an Jéssuu ni ña.

¹³ Kidāā ne, xntee tá'an Jesuu ntá'a ña ñadí'í san. Ura tsí i ntuvá'a ña ne, dā éni ntu'u ña kākā'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. ¹⁴ Ntá tsi tó'ó ví'i mí ntánataká nuu ña ne, dóo kúdiin ña tsi ntavá'a Jesuu ñā'a san ntuvi dá iō dá'na ne, kaka'an ñā ni ñā'a san:

—Íñu ntuvi ío é kada tsiñu o né, divi tsi ntuvi é kúvi kí'xi nto dá kuchō'o nto; ñā te ntuvi dá iō dá'na san kí'xi nto —ka'an ña.

¹⁵ Kidāā ne, kaka'an Jéssuu:

—Ntō'ó ne, da mií rki xaa nto nteku e ntáka'an nto. ¿Ñā ntu ntánantuté nto duntiki nto ni búru nto é kí'in ti kiko'ó tí ntute ntuvi dá iō dá'na san? ¹⁶ Tsí ña dí'í sa'á ne, tatá ví'i Abraan ña, ntá tsi é kúvi xe'un uni kuía e nteé kimi ña kuí'i sá'a é xe'é é ña vá'á san ña. ¿Vá ñā ntu kuvi nakuitá u kuí'i ña ntuvi dá iō dá'na? —ka'an Jéssuu.

¹⁷ Dá kā'an Jéssuu sá'á ne, un ntí'i ñā ntaínchu'ví ña kúka'an nuu ña é kuān ó kaka'an Jéssuu ni ña. Ntá tsi ña'a sán ne, dóo diní ña e dóo ka'nu nuu i é idé Jesuu.

Kuenta iña tsíkñ kuli
(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Kidāā ne, kaka'an Jéssuu:

—¿Ntē o ntu mí kadē kú'vé Xuva kō? ¿Nee iñā ntu é kuvi ntada dadii o? ¹⁹ Vata kaa kudii uun tsíkñ kuli é kuetsi ku'e'en e kaí'xi uun ñatíi má iña ñā kán ne, kēne un tsi da nte kúvi utun. Kuka'nu ne, un tsi nte láa, kiti ntaíko, de vá'a ti taka tí nta'a i —ka'an ña.

Kuenta iña ú'xen íā
(Mt. 13:33)

²⁰ Ntá tsi kaka'an Jéssuú di:

—¿Nee iñā ntu ntada dadii ú vata kaa mí kadē kú'vé Xuva kō? ²¹ Tsi mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa uun tí'nti ú'xen íā e kí'i uun ñadí'í san ne, dā nadaka ña u'xen san ni uni xkú've utsi trigu un tsi da

nte náneñu vá'a ú'xen san —ka'an Jéssuu.

Xi'i mí ña ni'i
(Mt. 7:13-14, 21-23)

²² Jesuú ne, itā ntí'xin ña ñuú na'nu ni ñuú kuetsi, kanakuā'a ña ña'a san mí ita ntí'xin ña. ²³ Uun ña'a ñā ne, kēne ña, kaka'an ña:

—Mastru, ¿ña titín ntu ña'a san, ña é kanakáku? —ka'an ñā, tsixe'e ña.

Jesuú ne, kaka'an ña:

²⁴ —Koó ntii nto kúk'vi nto xi'i mí ña ni'i san. Tsí kaka'án u ni ntō tsí ña te da díi ña'a ncho kí'ví ña, ntá tsi ña ní'i ña é kí'ví ña. ²⁵ Dā nakadí Tó'o ví'i san xi'i ñā ne, ntō'o é ñu'u mií nto kí'i kán né, nake'xen ntō xi'í san, ká'an ntō: “Nakaán nto xi'i nto, na kí'ví ntí”, koo ka'an nto. Ntá tsi divi ñā ne, ká'an ña: “Ntō'ó ne, ntē ñā íni u mí vē'xí nto”, koo ka'an ña. ²⁶ Kidāā ne, kani ntu'u nto kā'an nto: “Ntí'í ne, ē'xí dadii ntí ni ntō; xí'i dadii ntí ni ntō di. Tsi nakuā'a nto ña'a san itsi ñuú mií ntí”, koo ka'an nto. ²⁷ Ntá tsi nantiko kōo ñā, ka'an ña: “É kākā'án u tsi íñā íni u nto. Kii nteé xio nto ko, tsí un ntí'i ntō ntāde nto é kini kaa.” Kuan kōo ka'an ña. ²⁸ Ikān ne, kueku nto ne, naka'xí ka'ñi nto nú'u nto tē íni nto Abraan ni Ísaa ni Jácoó, ni ùn ntí'í ntí'í ña ka'án naa Xuva ko tsi ntōo ña mí kadē kú'vé Xuva kō. Ntá tsi nto'ó ne, é ñu'u mií ntō kí'i kán. ²⁹ Xée ñā'a, ñā vē'xí dā mí'i ká díñi ñuxiví sa, kixkúntōo ña, ka'xí dadii ña ni Xuva kō mí kadē kú'vé ña. ³⁰ Kini nto tsi kidāa ne, ío ña'a vevíi ne, dóo na'nu ña'a ña í'a ñuxiví sa, ntá tsi ña na'nu ñā'a ká ña nta'a Xuva kō. Ío ñā'a é ña te na'nu ñā'a ña í'a ne, divi ñā e dóo na'nu ña'a ña nta'a Xuva kō —ka'an Jéssuu.

Ēku nteé Jesuu ñuú Jerusalem
(Mt. 23:37-39)

³¹ Ntuvi tsikán ne, xéé ña fariseu, kaká'an ña ni Jéssuu:

—Ntaka nto í'a, tsí Herodé sán ne, ncho ka'ní ña nto —ka'an ña.

³² Ntá tsi divi ña ne, nantíko kōo ñā, kaka'an ña:

—Kue'ēn ntō ne, ka'an nto ni ñukuíi tsikan tsí vevíi ni útén ne,

nakuita ká u é ña vá'á san ne, ntavá'a ká u ña nchokuví san di. Ídá ne, ntí'i tsiñu ko. ³³ Ntá tsi kantio é k'ín ka ú itsi kán vevii ni ütén ni ídá di. Tsi ña kúvi é kúvi ña ka'an naa Xuva ko té ña te ñuú Jerusaleén kuví ña. Kuan kōo ka'an ntó ni nā —ka'an Jéssuu—.

³⁴ ¡Dōo u'vi kakúvi ko kuenta iña nto, ña ñuú Jerusaleen! ¡Tsi ntaé'ni nto ña e ntáka'an tú'un Xuva kō ne, ntáxé'e xuu nto ña é taxnuu Xuva ko kuénta iña nto! ¡Ñá tē nté kaa ki'in itō ncho nataká nuu ú i'xá nto vatā ō de tsú'un san é kánataká nuu ti i'xá ti má nti'xin ti, ntá tsi ña ni ntio nto! ³⁵ Koto ntō tsi xtuví mii Xuva ko vi'i nto ve. Ntá tsi kaka'an u ni ntō tsi nté uun ito ká ña kīni ntō ko un tsi da nté tē xee ntúvi é ká'an nto: “¡Nté kui vá'a ō é vē'xi ña vé'xi kuenta iña Xuva ko!”, koo ka'an nto —ka'an Jéssuu.

14

Dā ntavá'a Jesuu úun ñatī, ña é katsitu kuñu

¹ Uun ntuví dá iō dá'na ne, kué'en Jéssuu, kúka'xí ña nú vi'i ña odo nūu iña ñá fariseu. Ntaíto xū'u ña nguii san nté koo vii Jéssuu.

² Ikān tuví nuu Jéssuu úun ñatī, ñá katsitu kuñu. ³ Jesuu ne, tsixe'e ña mastrú leí san nī ña fariseú san, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Vá kúvi ntu ntavá'a ú ña nchokuví san ntuví dá iō dá'na, ō ña kúvi ntu? —ka'an ña.

⁴ Ña'a sán ne, diin diin sá kantóo ña. Kidáa ne, kī'i Jesuu ñá nchokuví san ne, dā ntavá'a ña ña, dā nátaxnūu ña ña é na nū'u ña. ⁵ Kaka'an ñá nī ña fariseú san:

—¿Vá iō ntú nto te i'xá nto o te dūntiki nto kó'xo nuu ti ini pusu kán ne, vá ña natavá ntu nto ti, kuān te ntuví dá iō dá'na? —ka'an ña.

⁶ Ña ni kúvi nantiko kōo kue'en tsi ña é káka'an Jéssuu ni ña.

Núu i iña ña kakana ña mí kátánta'a ña'a

⁷ Dā ini Jesuu tsí ña'a, ña xee vi'i viko sán ne, ntánakaxnúu ña mí'i e

dóo vá'á o é kuntōo ña nú mesá san ne, kaka'an Jéssuu ni ña núu i sá'a:

⁸ —Tē xoó kakana i é k'ín ntó viko mí kátánta'a ña'a sán ne, tē xee ntó ne, ñá kú xkutúvi ntó nte nuu i kan, tsí te k'í'xi tuku ña'a, ña é dií ka ka'nu ña'a é ña'vi ntó ne, ⁹ kidáa ne, xéé ña é kána ña nto ntuví ntó ne, ká'an ña ni ntó: “Xio kudii kutuví nto, tsí ña sá'a ne, kutuví ñá i'a”, koo ka'an ñá ni ntó. Kidáa ne, kuka'an nuu nto nakuntítsi nto, kikutúvi nto un tsi nte ata i kan. ¹⁰ Ntá tsi tē xee nto mí kákana ña nto é kika'xi nto ne, kükutúvi nto un tsi nte ata i kan. Kidáa ne, tē xee ña e kána nto sán ne, ká'an ña: “Kuíta nti'xin nto nte nuu i san”, koo ka'an ña. Kidáa ne, kuiko ñu'u ñá ntántoo nú mesá san nto. ¹¹ Tsi xoo é kade ka'nu mii i kúñu i ne, tē kúvi ne, ní'i ñá doka'an; ntá tsi xoo é dutsi i vevii ne, rkontúvi ne, dií ka kuka'nu ña'a ña —ka'an Jéssuu.

¹² Kaka'an xtúku ña ni ñatī, ña e kána ña:

—Dá káde vá'a nto é ká'xi ña'a nú vi'i nto kán ne, ña ku kána nto ña e dóo vá'a tiin ní'i ntó, nté éni nto, nté ñavi'i nto, nté ña kuika, ña ntōo etsin nú vi'i ntó. Tsi ña'vi ñá né, kána ña nto di é kíká'xi nto nú vi'i ña kán né, kuan kōo ntúdadii ña ni ntó. ¹³ Ntá tsi da ntáde nto viko ne, kana nto ña ntá'vi san, nī ña e dúkuan ntá'vi da káku, nī ña natān i san, ni ña kuáa san di. ¹⁴ Kidáa ne, dōo diní nto. Tsi ña'vi ña ne, ña kúvi ntúdadii ña ni ntó. Ntá tsi ña'vi ntó ne, ní'i nto é vá'á iña nto ntuví te ntóto ña'a, ña é ide é vá'á ñuxiví sa —ka'an Jéssuu.

Núu i iña viko ká'nu é eéde uun ñatī

(Mt. 22:1-10)

¹⁵ Dā téku ña sá'a ne, uun ña é tuví nu mesa kán ne, kaka'an ñá ni Jéssuu:

—¡Nté kui vá'a o xoo e kae'xi dadii i mí kadē kú've Xuva kō! —ka'an ña.

¹⁶ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Uun ñatī ne, dóo ka'nu viko idé ña. Ñá tē nté kaa ña'a sán kána ña é kíká'xi ña. ¹⁷ Dā xee ura i é

kā'xí ña ne, taxnū ña ña kade tsiñu iña ña é kükoto ñá ña'a san: “Kue'ën ntó ve, tsi é iō tu've ntí'i”, ka'an ña. ¹⁸ Ntá tsi un ntí ntí ñá ne, éni ntu'u ña ntáka'an ña nté kui ña ni kuvi kí'in ña. Ña é kuvi ūun sán ne, kaka'an ña: “Ñu'u da ve ñíi ú ne, kantio é kí'in u kikoto ntódo u. Vii nto da xē'e, kada ka'nú ini nto nī ko tsi ña kúvi kí'in ú ve”, ka'an ña. ¹⁹ Tuku ña'a ne, kaka'an ña: “Dā ve ñíi ú u'un ná'a dūntiki ne, kantio é kikoto ntée ú ti tē va'á ti. Vii nto da xē'e, kada ka'nú ini nto nī ko”, ka'an ña. ²⁰ Ña uun ká xtuku sán ne, kaka'an ña: “Xu'ú ne, dā ve kúvi tánta'a ú ne, dukuān ne, ña kúvi kí'in u”, ka'an ña. ²¹ Dā náxee ña táxnū ñá ne, kantaa ntí'i ña nī tó'o ñá nee iña é kaka'an ñá mí ñe'e ña. Kidáa né, kúdiin tó'o ña ne, kaka'an ñá nī ña kađe tsiñu iña ña: “Kuē'en náne'en nú á'ví kañ ni itsi ka'nu kán, ni da kani má ñū san, dá kuntēkan ña nta'ví san, kixni'in ña i'a, ni ña dúkuan nta'ví da káku, ni ña kuāá san, ni ña natín sán di”, ka'an ña. ²² Dā ku e ví'i ne, náxee ña táxnū ña, kaka'an ñá nī tó'o ña: “É de ntáa u é kaka'an nto, ntá tsi dóo kaniné ka”, ka'an ña. ²³ Kidáa ne, kaka'an tó'o ña ni ña: “Kuē'en itsi na'nu kan ne, kuē'en un tsi nte nu ráxa kán, ka'an ni da xōo ka ña'a, kuétsi é viin ñá na kí'xi ñá vata koo é na tsitu ña ma ví'i ko. ²⁴ Tsi kaka'an u ni ntó tsi nté uun ña'a, ña kana dí'na ú ne, ñá nī'i kué'en tsi ña é kā'xí ña”, ka'an tó'o ña —ka'an Jesús.

Nuu i é ntii tū'un é kuntikin ó Cristu
(Mt. 10:37-38)

²⁵ Ñá tē nté kaa ña'a ntántikin ñá Jesuu. Jesuu ne, xkokōo ñá ata ña, kaka'an ñá ni ñá'a san:

²⁶ —Tē xoó ña'a kí'xi ña é ncho kuntikin ñá ko ne, ña kúvi vii ñá tē ñá dii ka kue'e ntío ña ko é vata kaa ntío ña uva ña ni dí'i ña, ni ñadi'i ña ni i'xá ña, ni enī ñá ni tá'an ñá, nī kúñu mii ña di. ²⁷ Tsi ña kúvi vii ñá tē ña ntío ña nākunāa ña kúñu ña é kuntikin ñá ko. ²⁸ Tē iō ntó ne, ntio nto é xntitsi ntó ví'i ka'nu ne,

¿vá ña ntu te dí'na kutuví nto kadā kuení nto nté kaa nantí'i nto, te xēe tá'an ntu diu'un nto é kuvi kuntitsi? ²⁹ Tē ñá ne, xtuví ntó etí ví'i sán ne, é ntaā i kutuvi dava. Un ntí ntí ña kainí ne, kani ntu'u ñá ka'an kíni ña iña nto: ³⁰ “Ñatí salá ne, eni ntu'u ña kade vá'a ña ví'i ña ne, ntē ña ni kuvi vii ña nantí'i ñá”, koo ka'an ña. ³¹ Ō tē uun reí san ncho víi ña du'xen ni tuku reí ne, ¿vá ña ntu te dí'na kutuví ña kadā kuení ña te xēe tá'an u'xi míil sntadun ña é kōo ntii ña vii ñá du'xen ni tuku reí, ñá iō ōko míil sntadun i? ³² Tē íni ña tsi ña kuvi vii ña ne, taxnū ña tú'un nta'a tuku reí san dá tuvi ika ká ña é kakan ña e nté koo kuntōo vá'a ña ni ña. ³³ Dukuān né, te xōo ña'a, ña é ña xtuví mii i ūn ntí'i iña í ne, ña kúvi kuntikin ñá ko —ka'an Jesús.

Dā ña véñi ka ñi san
(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴ Kaka'an xtúku Jesuu nuu i sá'a di:

—Ñi sán ne, dōo va'a. Ntá tsi tē kúnaa díko i ne, ¿nté ntu koo ntuveñi ka xtúku? ³⁵ Ná vādá mi kainuu á'ví ká i; da mii sa é nakuíta o. Xoo é katekú i ne, na kíni i —ka'an Jesús ni ñá'a san.

15

Kuenta iña á le'ntu, kiti kúnaa
(Mt. 18:10-14)

¹ Un ntí ntí ña ntaído diu'un xōo iña ñuú Roma ni tuku ña'a, ña é iō kuetsí i ne, xēe ētsin ña mí tuví Jesuu é kíni ña é kaka'an ña. ² Dukuān ne, ña fariseú san nī mastrú lei san ne, ntáka'an kíni ña iña Jesús, kaká'an ña:

—Ñatí salá ne, ntaíka dadí ña nī ña é iō kuetsí i ne, ntaé'xí dadí ña ni ñá di —ka'an ña.

³ Kidáa ne, kantaa Jesuu kuénta iña i sá'a:

⁴ —¿Xoó ña'a ntu nto, te iō uun sientu lé'ntu ntó, tē kunaá ti uun ti ne, ña ntu te tsoo míi nto kiti kimiti díko xe'un kimiti san, dá kí'in nto, kinantúku nto kiti kúnaa san da nte ko é nani'i nto ti? ⁵ Tē nani'i ntó ti ne, nakuntéku dokó nto ti ne, dōo dñíi nto di. ⁶ Tē náxee nto nú ví'i nto

kān ne, kana nto ña vá'a tiin ni'i nto nī ña nú vi'i ntō ne, ká'an ntō: “Na nākunuu dīni nima ntō nī ko, tsí e nání'i ko á le'ntú ko, kiti kúnaa”, koo ka'an nto. ⁷ Dukuān ne, ká'ān ú ni ntō tsi dii ka iō dodīni e dukún kān te uun ña'a, ña iō kuetsi i, nativi ini ña kuetsi ña, é vāta kaa ña kimi díko xe'un kimi ná'a san, ña é vá'a, ña é ña tuvi kuetsi i nuu Xuva ko —ka'an Jesús—.

Kuenta iña ñadī'i, ña nání'i diu'un
i

⁸ Uun ñadī'i ne, iō u'xi diu'un kui'xín iña ña. Tē kúnaa úun ne, ¿vá ña ntu natúun ña ñu'u ña ne, dá ne'xīn ña da kanīi má vi'i ña kān? Kukuui kudu'va tsi nantuku ña da nte ko é nani'i ña. ⁹ Tē nání'i ña ne, nataká nuu ntī'i ña ni ñadī'i, ña vá'a tiin ni'i ña, nī ña ntoo etsin nú vi'i ña kān, ká'an ña: “Nā nakunuu dīni nima ntō nī ko, tsí é nání'i ko diu'un ko e kúnaa”, koo ka'an ña. ¹⁰ Kaka'án u ni ntō tsí dukuān dīni ánje Xuva ko kuēnta iña ña iō kuetsi i tē nativi ini ña kuetsi ña —ka'an Jesús.

Kuenta iña i'xa é kūkaka ntava túku ñuu

¹¹ Kaka'an Jesús san di:

—Uun ñatīi ne, iō uvi i'xá ña. ¹² Na dutsi sán ne, kaka'an ná ni uva nā: “Ūvá, ta'xi nto iña nto é káduku ntée u”, ka'an na. Kidáa ne, ē'nté dava ña é tátá ña é duku ntée na. ¹³ Ntē vata kutītin ntuvi ne, i'xá ña, na dutsi sán ne, nātsu'un vá'a ntī'i na iña ná ne, dá ku'ēn ná tuku ñuu mí doto tsi nántī'i lúku na diu'un na. Ide na un ntīi ntīi núu i é kīni kaa vata ka'án ini mí nā. ¹⁴ Ntá tsi dá ntī'i ku'ēn diu'un ná ne, xée ntūvi da dóo kutama da kanīi ñuu tsikán ne, iñi ntú'u kúnaa nteē na é ká'xí na. ¹⁵ Kidáa ne, ku'ēn nā, kuntúku na tsiñu ni uun ñatīi, ña ñuu tsikán ne, taxnúu ña ná rantsu ña é kī'in na, kikuēnta víi na kutsin ña. ¹⁶ Ntío na é ká'xí na é kae'xí kutsin san da nte ko é nta'a na ne, ntá tsi xoxo ni xé'e i é ká'xí na. ¹⁷ Kidáa né, dē kueni mii na, kaka'an na: “¡Ntē ntu kaa dii ña ntáde tsiñu iō ña nú vi'i uvá kó

kān é iō é ntaé'xí ña ne, ntē dúkuan kāntóo ka. Xu'ú ne, kaxi'í u dóko i'a! ¹⁸ Á te nū'ú u mí tuví uvá kó kān ne, ká'ān ú ni ña: Ūva, é ntuku kuetsi u ni Xuva ko, ni dīvi ntō di. ¹⁹ Ña nuu á'vi ká u é ká'ān ka nto é i'xá ntó ko. Vi'i a vé ne, vii nto nī kó vatá ó de nto nī ña ntáde tsiñu iña nto. Kuan kōo ká'ān ú ni ña”, ka'an na. ²⁰ Kidáa ne, nākunūu itsi na, kunú'u na mí tuví uva nā.

Ikā ká ve'xí na, ini uva na nā né, ntuntá'vi ini ña na. Koó da kaxkainu uva nā kúnakuētú itsi ña na ne, nánume ña na, da é'xi ña xu'u na. ²¹ Kidáa ne, kaka'an ná ni uva nā: “Ūva, é kō'xo nteé u nuu Xuva ko, ni dīvi ntō di. Nā tē nee nuu á'vi ká ko é ká'ān nto é i'xá nto ko”, ka'an na. ²² Ntá tsi uva nā ne, kaka'an ña ni ña ntáde tsiñu iña ña: “Nantukú náne'le nto du'nu é dii ka va'a dá nākunūu i'xá ko. Naxnúu nto di'i ntá'a i di. Na náki'í ntī'xen vá'a sán di. ²³ Kūkueká nto duntiki, kiti dii ka de'én ne, dá ka'nī ntó ti dá ká'xi o ti é vii o vikó san. ²⁴ Tsi i'xá ko sá ne, e xí'i, kuíni ko, ntá tsi e ntóto xtuku. É kūnaá i'xá ko, kuíni ko, ntá tsi é nani'í ko i ve”, ka'an ña. Kidáa ne, eni ntu'u ña idé ña viko san.

²⁵ Ntá tsi i'xá ña, na kuvi atā sán ne, nuu na má tsiñu na. Dā náxee étsin na nú vi'i na kān né, tēkú na e dóo kaeku strumentú ne, ntaíte'e ña'a sán di. ²⁶ Kidáa né, kāna na uun ña kade tsiñu sán ne, tsixee'e nā: “¿Nee ntu kakuvi i'a?”, ka'an na. ²⁷ Nā kade tsiñu sán ne, kaka'an ña ni nā: “É náxee ení o. Uva o ne, táxnūu ña é kūví uun duntiki, kiti dóo de'én san, tsi vá'a tsi o náxee na”, ka'an ña. ²⁸ Kidáa ne, kūdiin ení na, na kuvi atā sán ne, ntē ña ni ntio na ntī'vi na má vi'i na kān. ²⁹ Kaka'an ná ni uva nā: “Dīvi ntō ne, ini nto tsi éma tsi kaxntīi ú nto, é ntē ña kadé do'ō ú ni ntō nté uun ito ne. Ntá tsi ntē ña kata'xí nto nté uun kudīi a ndī'u san é vii u viko ko nī na vá'a tiin ni'i u. ³⁰ Ntá tsi vevii ne, náxee i'xá nto na sá'a, na é dotō tsí nantī'i diu'un nto ni ñadī'i kinī ntáa sán ne, kae'ní ka nto duntiki, kiti dóo de'én san”, ka'an ení na, na

kuvi atā san. ³¹ Kidāā ne, kaka'an úva na ni nā: "I'xá mīi kó, xo'ōn né, nīi kue'en tsí ntuví tuvín nī kó. Un nti'í é iō iñā ko ne, iñā o di. ³² Ntá tsi vevii ne, e vá'a o é vīi o víko, tsi é nakūnuu dīnī nīmá ko, tsi na ení o ne, e xí'i na, kuíni ko, ntá tsi kantíto na. É kūnāa na, kuíni ko, ntá tsi é nani'í ko ná ve", ka'an úva na ni nā —ka'an Jéssuu.

16

Kuenta iña ñá nteé nta'a i tsiñu, ñá é dotō tsi nanti'í diu'un tó'o í

¹ Jesuu ne, kantaa ña ni ña ntini'í ñā nuu i sá'a di:

—Uun ñatíi kuika ne, xío uun ñā'a, ña intée nta'a i tsiñu ña. Ntáka'an ñā'a san tsí ña sá'a ne, dotō tsi kananti'í ña diu'un tó'o ñā. ² Kidāā ne, kāna tó'o ña ñā, kaka'an ñā ni ñā: "¿Né ntu nuu i sá'a é kaka'an ñā'a san iñā o? Ntadan kó kuenta tsiñu o ve, tsí ña kunteé nta'a ká o tsiñu ko", ka'an ña. ³ Kidāā ne, dóo dé kueni ña nteé nta'a i tsiñu san: "¿Ntē ntu koo víi u ve? Tsi tó'o kó ne, naki'í ña tsiñu ko. Ña túvi ntii ko é kikutú u ne, kakuka'an nuú ko é kākán u doméní di. ⁴ É iní u nté koo víi u ve, vata koo é naki'í ñā'a sán ko nú ví'i ña kán dá ña tuví ka tsiñu ko", ka'an ña. ⁵ Kidāā né, kāna ña ña kui uun kui uun ña, ña é tanūu diu'un tó'o ñā. Tsixe'e ñā ña xee dí'na san: "¿Ntē ntú kaa tanūu nto iñā tó'o ko?", ka'an ña. ⁶ Nantíko koō ñā, kaka'an ña: "Tanūu ú uun sientu varii ásete", ka'an ña. Kidāā ne, kaka'an ña nteé nta'a i tsiñu san: "Ū'un kuenta o. Kantí'í sá kutūvin, dá xntéén na'an uvi díko u'xi varii tsi", ka'an ña. ⁷ Kidāā né, tsixe'e xtuku ñā tukú ñā'a san: "¿Ntē ntú kaa tanūu nto?", ka'an ña. Divi ñā ne, kaka'an ña: "Uun sientu etún trigu", ka'an ña. Kidāā ne, kaka'an ña: "Ū'un kuenta o. Kími díko tsi xnteén na'an ve", ka'an ña. ⁸ Tó'o ña ne, iní ña tsi ña nteé nta'a i tsiñu, ña e dóo kīni kaa sán ne, dōo ntíto ña nté koo víi ña. Tsi ña ntáduku nteé ñuxiví sa ne, díi ka ntíto ntáde ña ni

tā'an ña é vāta kaa ña'a, ña ntáduku ntée Xuva kō.

⁹ Xu'ú ne, kaka'an u ni ntō é na kada tsiñu ni'í ntō diu'un nto é iō ñuxiví sa vata koo é na ni'í nto ñā'a, ña vá'a tiin ni'í ntō, vata koo é, tē ntí'í diu'un ntō ne, koo xoo é nākuído i nto mí kuntōo nto ntii dañu ntūvi.

¹⁰ Uun ñā'a, ña é kade ntaa núu i é dutsí né, kuan kōo kada ntaa ña nuu i e dóo ka'nu di. Ñā'a, ña é ña kada ntāa nuu i é dutsí ne, ntē ña kada ntāa ña nuu i é ka'nu di. ¹¹ Ntá tsi tē ñā iní de ntāa nto nī diu'un é iō ñuxiví sa ne, ¿xoo ntu é ntāda i kuenta ntá'a nto nuu i é vá'a ntí'xe? ¹² Tē ñā iní de ntāa nto nī nuu i iñā túku ñā'a ne, ¿xoo ntu ta'xi i é kūvi iñā mii nto?

¹³ Ntē uun ñā'a, ña kade tsiñu ne, ña kúvī é koo uvi tó'o ñā é uun ito tsi. Tsi kada xení ña nī ña uun ñā'a sán ne, ña uun ñā'a ká san ne, kuñima ñā ña. O ña uun ñā'a sán ne, kuñimá ñā ña ne, ña é uun ká san ne, ñā víi ñā ña kuenta. Ña kúvi víi o tsiñu Xuva ko tē dóo kakuinima kó diu'un san —ka'an Jéssuu.

¹⁴ Ña fariseú san ne, dóo kuinima ñā diu'un. Dukuān né, eni ntu'u ña ntáka'an kīni ña iñā Jéssuu. ¹⁵ Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ña:

—Divi ntō ne, ntáde nto e dóo va'á nto nuu ñā'a san, ntá tsi Xuva kō ne, iní ña nte ntāa nima nto. Tsi nuu i e ntáde ka'nu ñā'a sán ne, ñā ntío kue'en tsi Xuva kō.

Lei Muísee

¹⁶ Lei é xntéé na'a Muísee ni tú'un é ka'an ñā ka'an naa Xuva ko ne, idiá'vi un tsi nte ntúvī da íka Juuan. Ntá tsi nte ntúvi tsikán ne, e ntáka'an ntódo ñā'a san tú'un va'á san iñā i mí kadé kú've Xuva kō ne, un ntí'í ntí'í ñā'a san ntáxio ntii ñā é kí'ví ña.

¹⁷ Ntá tsi díi ka ña ntii tu'un é ntí'í e dukún kan nī ñuxiví a é nadāma uun kudii letra iñā lei san.

Kuenta iña ñā'a, ña ntánatsoo mii ta'an

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸ Te uun ñatíi kanaxtuví mii ña ñadi'í ña ne, tē tánta'a ña ni tuku ñadí'í san ne, kade ña é ko'xo ntee

ña nuu Xuva ko. Xoo é kátánta'a i ni tuku ñadĩ'í, ña e náxtimii xĩ i ne, kade ña é kākó'xo nteē ña nuu Xuva kó di.

Uun ña'a ña kuika ni Lázaru

¹⁹ Uun ñatíi kuika ne, dōo va'á du'nu ña. Da mii kuē'en tsí viko kade ña utén utén; dōo ka'nu kade ña. ²⁰ Ikān tuví uun ñatíi, ña e dōo ntā'ví, ña é nanī Lázaru. Dōo kate'u kúñu ña. Tuví nteē ñá etí xil'i ñá kuiká san. ²¹ Vevii tsi ká'xí ña é kakó'xo má mēsa ñá kuiká san. Un tsi nte tiná sán ne, kaxée etsin ti é ncho nauvi ti mí katē'ú san. ²² Uun ntuví ne, xil'i á ña ntā'ví san. Kue'en ní'i ánjē san ña é kutuví ñá ni Ábraan, mí ntoo ña xil'i, ña e ntántikin Xúva kó, mi dōo vá'á o. Xil'i ñá kuiká san dí ne, kántū'xi ña di.

²³ Dā dōo kanto'o ña kuiká san dō'vi kán ne, ntāni'i ña nuu ñá, Iní ña Ábraán san e dōo ikā ntāñi ña nī Lázaru san. ²⁴ Kidáa ne, kána ña kuiká san ña, kaka'an ña: “Uvatā kó Ábraan, na ntunta'vi ini nto ko. Taxnūu nto Lázaru san vata koo é na natsii ña rkinta'a ña ntuté san ne, dá kī'xi kudii ña nantikó ña xaa ko, tsí ña te nté kaa kanto'o kó í'a mí kai'xi san”, ka'an ña. ²⁵ Ntá tsi kaka'an Ábraán san ni ña: “I'xá ko, na naka'an o tsí divin né, dōo vá'á o kue'én o ntúvi di'na. Ntá tsi Lázaru sán ne, dōo ntó'o ña di'na. Vevii ne, e ní'i ña é vā'á í'a ne, divin ne, kanto'o o. ²⁶ Uun ká tuku nuu í di: Ío uun xi'nti kunu mé'ñū ntí ni ntó. Dukuān né, tē xoo ña'a ntoo ña í'a é ncho ki'in ña ikān ne, ña kúvi kī'in ña. Nté ña ntoo ikān ne, ña kúvi kī'xi ña í'a di”, ka'an ña.

²⁷ Kidáa ne, kaka'an á ña kuiká san: “Vii nto da xe'e, úvā kó Ábraan, taxnūu nto Lázaru san nú vi'i uvā kó kán ²⁸ vata koo é na ká'an ñá ni ení ko, ña u'un ña'a ká san, vata koo é ña ku kī'xi ña í'a mi dōo kanto'o ko”, ka'an ña. ²⁹ Ntá tsi kaka'an Ábraan: “Divi ña ne, ntoo ni'i ña tú'un e xntée na'a Muísee ni ña ka'an naa Xuva ko san é nakuā'a ña. Na vii ñá kuenta sá'á”, ka'an ña. ³⁰ Kidáa ne, nantiko kōo ñá kuiká san, kaka'an ña: “Kuvi ní, uvā kó Ábraan, ntá tsi tē dí ntoto

uun ña'a ña xil'i san ne, dā kíkoto ñá ña ne, á te nativi ini ña kuétsi ñá”, ka'an ña. ³¹ Ntá tsi Ábraán san ne, kaka'an ña: “Tē ña ntáde ña kuenta tú'un é káka'an Muísee ni ña ka'an naa Xuva ko ne, nté dukuān ña kuinti'xe ña, kuān te ntoto ña xil'i san”, ka'an Ábraán san —ka'an Jesús san ni ña'a san.

17

E dōo xii kaa é ntava nuu o nūu i é kīni kaa

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

¹ Kaka'an Jesús ni ña ntini'i ña:

—Nii kuē'en tsí ntuví ío nuu i é ntava nuu o é kīni kaa san. Ntá tsi te xōo ñá'a kaxé'e ña itsi é vii ta'an ña é kīni kaa sán ne, jntā'vi ide ña! ² Tē xoo ña'a kade ña é ntava nuu uun á i'xá san nuu i é kīni kaa sán ne, dii ka vá'á o tē dí ni nakuūta núu ña ña nú ntute ñu'u kán, kunū'ní nuu dukun ña xuu xódó san. ³ Kuenta tsí vii nto.

Te nēe nuu i káde ta'an nto ne, kada tíi nto ni ña vata koo é ña kuan koo vii ña. Te nātivi ini ña ne, kada ka'nu ini nto ni ña. ⁴ Te kadē xení ña ni ntó né, kuān tē u'xe íto é uun ntuví ne, te ntiko koō ñá u'xe íto é ká'an ñá ni ntó tsí ña vá'a o dé ña ni ntó ne, kada ka'nu ini nto ni ña —ka'an Jesús.

É kūvi vii o da nēe ka nuu i e dōo ka'nu, te kakuinti'xe kó

⁵ Ña ntini'i ña sán ne, ntáka'an ñá nī Tó'o kō:

—Tā'xi ká nto e dii dii ka kuinti'xe ni —ka'an ña.

⁶ Kidáa ne, kaka'an Xúva kō:

—Tē dí kuinti'xe nto ne, kuān tē un siin vata kaa uun a tsákin kulí sa ne, kuvi ka'an ntó ni utun sá'a: “Nenen í'a ne, da nākuntú'xin xion má ntute ñu'u kán”, koo ka'an nto. Utun sán ne, kuinti'xe i é káka'an nto.

Kuenta iña ña ntáde tsiñu

⁷ Te ío nto é ío ña kade tsiñu iña nto, ña é kaixkutú ñu'u nto o kade ña kuenta kiti nto ne, tē náxee ña nú vi'i nto kán ne, z'vá káka'an ntú nto: “Kuitá ntí'xin, kutūvin nú mesá san”? ⁸ Ní'á, tsí kaka'an nto:

“Kadan va'án é ká'xi u kuenta kuáa ne, kuntéen donúu o, tsu'un kó'ón é ká'xi u. Tē kúvi é'xi ú, kúvi xí'i ú ne, dá kidáa kutúvín, ka'xín dí”, xkoó ka'an nto. ⁹ Vá kánaku'éle ntu nto sintiá'vi ntá'a ña kade tsiñu iña nto é kade ntaa ña tsiñu e teé tsiñu nto ña? ¹⁰ Dukuán nē, te divi nto dé ntaa ntí'i nto é ntio Xuva ko ne, kantio é ká'án ka nto: “Ntí'i ne, ñá tē ña kade tsiñu é kaidiá'vi ntí, tsi kúdií idé ntí nuu i é káka'an nto”, koo ka'an nto —ka'an Jéssuu.

Dā ntavá'a Jesuu u'xi ñá'a ña nako'xo kúñu ī

¹¹ Dā kue'en Jéssuu ñuú Jerusaleén ne, itā ntí'xin ña ñuú Samaria ni Gálilea. ¹² Dā xee ñá uun ñuu lú'nti ne, vé'xi ū'xi ñá'a ña ntánchokuvi e ntánako'xo kúñu ñā, ntá tsi kantáñi ikā ñá ne, ¹³ un tsi ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—Jesuu, Mastrú, na ntuntá'ví ini kudíí ntó ntí! —ka'an ña.

¹⁴ Dā ini Jesuu ña ne, kaka'an ña:

—Kue'én ntó, kúnañé'e nto kúñu nto dūtú san —ka'an ña.

Da ñi tsi kué'en ñá ne, ntuvá'a ña.

¹⁵ Kidáa ne, uun ña ne, íni ña é ntuvá'a ña. Ntiko koó ñá ne, ñi kué'en ini ña kaka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō. ¹⁶ Nákunchiti ntāa ña nuu Jéssuu. Un tsi nte ñu'u kán nakunté'i ña é nakué'e ña sintiá'vi nta'a ña. Nátíí sa'á ne, ña ñuú Samaria ña. ¹⁷ Kidáa ne, kaka'an Jéssuu:

—¿Ñā ntu te un ntí'i nto é u'xi ñá'a nto e ntuvá'a nto kui'i nto? ¿Mí'i ntu kué'en ña iin ñá'a ká san?

¹⁸ ¿Da mii xntu ña vé'xi tuku ñuú san e ntíko koó ña é káka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō? —ka'an Jéssuu.

¹⁹ Kidáa ne, kaka'an Jéssuu ni ñátíí san:

—Nakuntísin, dā kunú'un nú vi'i o kan vē, tsi é ntuvá'an, tsi kuínti'xe ō —ka'an ña.

Nté koo kixkadā kú've Xuva kō (Mt. 24:23-28, 36-41)

²⁰ Ña fariseú san ne, ntátsixe'le ñā amá kixkadā kú've Xuva kō. Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñā dító te kini o núu ko mí kadē kú've Xuva kō. ²¹ Ña kúvi ká'an o te i'a túvi, o te ikán tuvi, tsi é ñu'u ta'án o ī —ka'an ña.

²² Kidáa ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ña:

—Xée ntúvi é ntio nto kini nto kuán te uun ntúvi tsi vata kaa ntúvi dá tuví u, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, ntá tsi ña kiní ka ntó ko. ²³ Iō ñá'a sán ne, ká'an ña: “I'a tuví ña”, o “Ikán tuví ña”, koo ka'an ña; ntá tsi ña ku kuintí'xe nto ña; ñá ku ñe'le nto é kuntíkin ntó ña. ²⁴ Tsi xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, tē xee ntúvi é nainú u ne, xí'i nuu da kaníi dū'va e dukún kán. ²⁵ Ntá tsi di'na ne, dóo nto'o nto ne, kadá xení ña'a san ni nto, ña ntántoo ntúvi tsikan. ²⁶ Vata ō kúvi ntúvi da íka Noeé san ne, kuan kōo kuví dí ntúvi dá nainú u ñuxiví a. ²⁷ Ntáxi'i ntaé'xi ña'a san, ntánatánta'a ta'an ña di, un tsi da nte ntúvi é kúki'vi Noeé san arká san. Dā nēe iní ñá da nakuntéku ntute sán ne, xí'i ūn ntí' ntíí ña'a san. ²⁸ Kuan tsi ō kúvi ntúvi da íka Loó san di. Ña'a sán ne, ntáxi'i ntaé'xi ña, ntáñii ña dí ne, ntádiko ñá di. Ntáta'xi ña tatá ne, ntáxntañi ñá vi'i di. ²⁹ Ntá tsi divi tsi ntúvi da ntáka Loó san ñuú Sodomá ne, kó'xo ñu'u dú'xē nte e dukún kan, ni xūu é kai'xi vatá ō kákiñ daví san ne, uun ito tsi ntí'i ña'a sán xí'i ña. ³⁰ Kuan kōo kuví dí tē xee ntúvi é kué'e Xuva ko kūtuni ñá'a san xoo ñá'a ntí'xe u.

³¹ Ntúvi tsikán ne, tē xoó ña'a odo vídin ña rki vi'i ña kán ne, ñá ku ntí'vi ña iní vi'i ña kán é kínaki'i ña iña ña. Ña ñu'u má kú'u kán ne, ntē ña ku naxée ña nú vi'i ña kán di.

³² Naka'an nto ñadí'i Loo nté ō kúvi ña. ³³ Xoó ña'a é ntio ña é nakakú'ñá ntúvi iña ña ne, nakunaá ña. Ntá tsi xoo ñá'a é kanakunaá ña ntúvi iña ña kuenta iñá ko ne, nakáku ña.

³⁴ Sá'a kaká'an u ni ntó tsí niñu tsikan ne, ntóo uvi ñá'a san, é uun tsi nu ito ntákidi dádi ña. Uun ña ne, naki'i Xuva ko ñā ne, uun ña ne, kutuví mii ña. ³⁵ Uvi ñá'a ñadí'i ntántiko ña. Uun ña ne, naki'i Xuva ko ñā; uun ña ne, kutuví mii ña. ³⁶ Uvi ñá'a ñatíí ñu'u ña má kú'u kán ne, uun ña'a ñā né, naki'i Xuva ko

ñā; uun ñā'a ñā né, kutuvī mii ñā — ka'an ñā.

³⁷ Kidāā ne, ntátsixe'e ñā Jēsuu:
—¿Mí'i ntú é kuān koo kuvi sá'ā?
—ka'an ñā.

Nántiko kōó Jesuu, kaká'an ñā:
—Mí ntōo kúñu tē'ú san ne, ikān
ntaiko nūu skuilú san —ka'an ñā.

18

*Kuenta iña ñādī'i kii ni ñā
kaxntékú kú've*

¹ Jesuú ne, kantaa ñā uun nuu i
é nañé'e ñā é ká'an ntá'ví o é ñā
kué'en tsí ntuvi é ntē ñā nativi ini
kō. ² Kaka'an ñā:

—Xío uun ñā kaxntékú kú've san
uun ñuu é ntē ñā kaú'ví ñā Xuva
kō né, ntē ñā kaiko ñu'u ñā ñā'a sán
di. ³ Divi tsi ñūú tsikán ne, tuví uun
ñādī'i kii é ió du'xen iña ñā. Kué'en
ñā nta'a ñā kaxntékú kú've san,
kukakan ñā kuétsi kuēnta iña ñā
kanaa núu ni'i ñā. ⁴ Dā dóo kútitín
ntuvi ne, ñā ni ide ñā kaxntékú
kú've san ñā kuenta. Ntá tsi da
rkontúvi ne, dē kuení ñā: “Ñā
kaú'ví ko Xuva ko, ntē ñā kaiko ñū'ú
u ñā'a sán di, ⁵ ntá tsi ñādī'i kii, ñā
sá'ā ne, dóo kanatekú du'xen ñā ko.
Nada'an ú ñā vata koo é ñā ki'xí ka
ñā é natekú du'xén ka ñā ko”, ka'an
ñā.

⁶ Sá'ā é kaka'an ñā kaxntékú
kú've, ñā dóo kini kaa san. ⁷ Xuva
kō ni, ¿vá ñā ntu te nadá'an ñā xoo
é nakaxnúu ñā é kúvi iña ñā, ñā é
kaikan ntá'a ñā ntē ntúvi ntē niñu?
¿Vá vii ntú Xuva kō é kuntetu ñā?
⁸ Ká'ān u tsí nada'an ñā ñā é nte ñā
kukuí. Ntá tsi te vē'xi u, xu'u é
vēxkúvi ú ñatíi ne, ¿vá nāni'í ka ntú
ko ñā'a, ñā é ntákuinti'xe i ñuxiví a?
—ka'an Jēsuu.

*Kuenta iña ñā fariseu ni ñā kaido
diu'un xōo*

⁹ Kantaa Jesuu úun ká xtuku nuu
i iña ñā e dóo va'á, kuiní mii i, ñā
ntánantii ni'ni tuku ñā'a. Kaka'an
ñā:

¹⁰ —Uvi ñā'a ñatíi ne, kué'en ñā
má úkún kan, kúka'an ntá'ví ñā.
Uun ñā ne, ñā fariseu. Ñā uun ñā'a
ká san ne, ñā kaido diu'un xōo iña
ñūú Roma. ¹¹ Ñā fariseú san ne,

ntísí ñā ne, du'vā ó kaka'an ntá'ví
ñā: “Xuvā kó, kanata'xi ú sintiá'vi
nta'a nto tsí xu'ú ne, ñā te vata ntāa
ñā nguii san kaa u: é dū'ú ñā, kini
ntāa ñā ne, iō kuetsí ñā di; ntē ñā
te vata kaa ñā kaido diu'un xōo san
kaa ú di. ¹² Xu'ú ne, úvi ito é uun
vite kaitúvi ixú u. Kué'e kanatá'xi
ú nta'a nto vata kaa é kani'í ko”,
ka'an ñā fariseú san. ¹³ Ntá tsi ñā
kaido diu'un xōo san ne, dōo ika
kātuví ñā; ntē ñā ni ntaa ni'i ñā diki
ñā ni nuu ñā e dukún kán. Da mii
tsí e kaxé'e ñā nta'a ñā nima ñā,
kaka'an ñā: “¡Xuva ko, na ntūnta'ví
ini nto ko, tsí xu'ú ne, dóo iō kuetsí
kol!”, ka'an ñā. ¹⁴ Kaka'an u ni ntō
tsí ñā kaido diu'un xōo san ne, é dé
ka'nu ini Xuva ko ni ñā kuetsí ñā,
kúnū'ú ñā vi'i ñā. Ntá tsi ñā fariseú
san ne, ñā'ā. Tsi ñā é kade ka'nu mii
kúñu i né, dōo kakó'xo nteē ñā nta'a
Xuva kō. Á ñā ntá'ví san ne, divi ñā
e dóo ka'nu ñā'a ñā nta'a Xuva kō —
ka'an Jēsuu.

*Dā naxnuu viko Jesuu á i'xá kuetsi
(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)*

¹⁵ Kué'en ni'i ñā'a san i'xá ñā mí
tuví Jesuu váta ko é na tiin nta'a ñā
i. Ntá tsi dá ini ñā ntini'í ñā né, eni
ntu'u ñā de tí ñā ni ñā vexni'í i'xá i.
¹⁶ Kidāa ne, kána Jesuú ñā, kaka'an
ñā ni ñā:

—Kué'e nto i'tsi é na ki'xi mii i'xá
san nta'a ko. Ná ku kādí nuu nto, tsi
mí kadē kú've Xuva kō ne, un ntíi
ntíi ñā'a ne, vata ntāa i'xá san ntāa
ñā. ¹⁷ Nuú é ntaā i é kaka'an u ni ntō:
Xoó ncho k'vi i mí kadē kú've Xuva
ko ne, da mii é kuinti'xe ñā Xuva ko
vatá ó kakuinti'xe i'xá san. Tē ñā'a
ne, ñā kúvi k'vi ñā —ka'an Jēsuu.

*Uun ñatíi kuika kaka'an ñā ni
Jēsuu*

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸ Uun ñatíi, ñā odo núu ne, kat-
sixe'e ñā Jēsuu:

—Mastru va'á, ¿neé ntu vii ú vata
koo é ni'í ko ntuvi vā'a iñā ko ntii
dañu ntúvi? —ka'an ñā.

¹⁹ Nántiko kōó Jesuu, kaká'an ñā:
—¿Ntē kui kaka'an ntun é vā'á u?
Tsi xoxo e vā'a i; mii tsi Xuva kō e
dóo va'á ñā. ²⁰ Inin nté o kaka'an

tú'un e xtúvi Xúva kō: “Ñá ku kukīdi ni'i nto ñadí'i, ña é ña te ñadí'i míi ō. Ñá ku ē'nín ña'a. Ñá ku dū'un. Ñá ku kā'an dovete iña ña'a. Kuikon ñu'un uva ō, ni dí'i ō dí'”, ka'an — ka'an Jéssuu.

²¹ Kaka'an ñatíi san:

—É un ntí'i sá'a ne, é dē ntaa ntí'i ú un tsi nte dá ku lú'nti u —ka'an ña.

²² Dā téku Jesuu sá'a ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Un sá nuu i é kākunaá iña o; nadikon ntí'in neé io iña ō ne, dá tsi'in nta'a ña ntā'ví san, tsí kuan kōo é koo dokuika iña o e dukún kan. Kidáa ne, kí'xin, dá kuntikín ko —ka'an ña.

²³ Ntá tsi dá téku ñatíi san sá'a né, dōo kúnta'xa iní ña, tsi dóo kuika ña.

²⁴ Iní Jesuu tsí dóo kúnta'xa iní ña ne, kaka'an ña:

—¡Nté kuí dóo ntii tū'un é kí'ví ña kuiká san mí kadē kú've Xuva kō! ²⁵ Díi ka ña ntii tu'un é kí'ví uun kameú san xaví xiki san é vata kaa ña kuiká san é kí'ví ña mí kadē kú've Xuva kō —ka'an ña.

²⁶ Ña téku i sán ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu é kúvi nakáku i kuan? —ka'an ña.

²⁷ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Nee iña é ña kuvi víi ña'a sán ne, Xuva kō ne, kuvi víi ña —ka'an ña.

²⁸ Pedrú ne, kaka'an ña:

—Ntí'i ne, é tsoo mii ntí'i ntí iña ntí e ntántikín ntí nto —ka'an ña.

²⁹ Jesuú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaa i é kākana'án u: Da xōó ka ña'a é xtuví mii ña víi ña, o dí'i ña, o ēní ña, o uva ña, ō i'xá ña kuenta iña i mí kadē kú've Xuva kō ne, ³⁰ díi ka kue'é ka ni'i ña ñuxiví a; rkontúví ne, ní'i ña é vā'á nta'a Xuva ko ntii dañu ntúvi —ka'an Jéssuu.

Dá kúvi uni íto é kākana'án Jéssuu é kuvi ña

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Kāna xio Jesuú san uxuvi ñá'a ña ntini'i ña ne, dá kakā'an ña ni ña:

—Vevii ne, kí'in o ñuú Jerusaleen, mí kuntaa é un ntí'i é uve na'a e ntáka'an ñá ka'an naa Xuva ko san kuenta iña ko, xu'u é vèxkúvi

ú ñatíi. ³² Tsi ntada ña kó kuenta ntá'a ña vé'xi tūku ñuú san é kadā xení ña ni ko, é víi ña é kini kaa ni ko, é tí'vi díi ña kó di. ³³ Kani ña kó ñii é kanu'ni nuu utun ne, dá ka'ni ñá ko di, ntá tsi te kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an Jéssuu.

³⁴ Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ñá ni ñē'e díi ña; ntē ña ini ña nee iña é kākana'án Jéssuu, tsí nuu i sá'a ne, dōó xū'ú ō kaka'an ña; ntē ña ni kuvi kí'in díi ña.

Dā ntavá'a Jesuu úun ña kuāa, ña ñuú Jericoo

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ Ku'éen Jéssuú ne, dá xee étsin ña ñuú Jericoo ne, ikān tuví uun ña kuāá itsi kán, kaikan ñá doméni.

³⁶ Da téku ña é ña te nté kaa ña'a san ntaíta ntí'xin ña ne, katsixe'e ña neé kakuvi. ³⁷ Ntáka'an ñá'a san tsí Jesuú ne, ikan kuíta ntí'xin ña.

³⁸ Kidáa ne, un ntii tsi kakana ña kuāá san:

—¡Jesuu, i'xá Davii, na ntuntā'ví ini nto ko! —ka'an ña.

³⁹ Ña odo nūú ne, de tíi ña ni ña vata koo é na kūtuví kadin ña. Ntá tsi dá díi díi ka ntii kána ña:

—¡'xá Davii, na ntuntā'ví ini nto ko! —ka'an ña.

⁴⁰ Kidáa ne, kántítsi Jesuú ne, dá táxnuu ña ña é kúkueká ña á ña kuāá san. Dā xee ña ne, tsixe'e Jéssuu ña:

⁴¹ —¿Neé ntu ntio o é víi u ni ō? —ka'an ña.

Ña kuāá san ne, kaka'an ña:

—Mastru, ntio ko é ntúvā'a ntuxnuú ko —ka'an ña.

⁴² Jesuú san ne, kaka'an ña:

—Nakoton ve. É ntúvā'a ntuxnúu o vē, tsí ñii ku'éen ini o kuínti'xe o —ka'an Jéssuu.

⁴³ Ura dú'va tsí i náxi'i nuu ñá kuāá san ne, dá ku'éen ña kuntikín ñá Jesuu, kaká'an ñá tsí dóo ka'nu Xuva kō. Un ntíi ntíi ña'a sán ne, dá ini ña nuu i sá'a ne, ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō di.

19

Jesuu ni Záqueu

¹ Xée Jéssuu ñuú Jericoo. Ítá ntí'xin ña mé'ñu ñuú san. ² Ikān tuví uun

ñatii, ñá nani Zāqueu, ña é odo nūu iña ña ntaído diu'un xōo iña ñuú Roma. Dōó kuika ñā. ³ Ña sá'a ne, dōó ncho kiní ña xoo ñá'a é Jēsuu ña, ntá tsi ña ni kuvi kiní ña, tsí ña te nté ka ña'a ntáñi nteē ñá ña ne, Zaqueú san ne, dōo lú'nti ña. ⁴ Kidáa ne, kué'en ña odo nūu ña ne, kúxē ña rki utun é ntisi ítsi kán mí kuíta ntí'xin Jesuu é kiní ñá ña. ⁵ Dá ita ntí'xin Jesuu íkán né, ito ña rki utún san, kaka'an ña:

—Zaqueu, kamá san nuun ve, tsí vevíi ne, kantio é kutúvi u nú vi'i o kán —ka'an ña.

⁶ Kidáa ne, kantí'i du'va tsí nūu ñā e dōo diní ña é kī'in Jesuu nú vi'i ña kán. ⁷ Dá ini ña'a sán ne, un ntíi ntíi ña ntáka'an káni ña é kué'en Jēsuu kúkutúvi ñā nú vi'i ña é iō kuetsí i. ⁸ Kidáa ne, nákantísi Zaqueu, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—Koto nto, Mastru. Kué'ē ú ña ntá'ví san dava é un ntí'i é iō iñá ko. Tē xōo ña'a ki'i dú'u ú iña ña ne, nantiko kōó u kimi itó ka xtúku —ka'an ña.

⁹ Kaka'an Jēsuu:

—Ē vevíi xee ntúvi é nakáku ña ntoo nú vi'i sá'a, tsí ñatíi sa'a ne, tatá nti'xe Abraan ña. ¹⁰ Tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, vé'xí u é kanantukú ú ña ntákunaa vata koo é nakákú u ña —ka'an Jēsuu.

Kuenta iñá diu'un (Mt. 25:14-30)

¹¹ Dá ntañi ña'a san é káka'an Jēsuu nūu i sá'a ne, ntaa ña ni ña ūun nuu i, tsí e xee étsin ña ñuú Jerusaleén ne, kūtuni ña tsi ntádē kuení ña'a san tsi é vevíi xee ntúvi é kuíñi ntu'u é kadā kú've Xuva ko ñūxiví sa.

¹² Kaka'an ña:

—Uun ñatíi, ña e dōo ka'nu ña'a ne, kué'en ña tūku ñuu vata koo é ni'i ña é vii ñá rei. Rkontúvi ne, ntiko koó ñá. ¹³ Dī'na dá kij ña é kī'in ña ne, kána ña u'xi ñá'a, ña ntáde tsiñu iña ñá ne, kué'ē diu'un san xe'é ña ña, xe un xé un ñā, kaka'an ña: “Kada tsiñu ni'i ntō diu'un sá'a un tsi da nté nāxéé u”, ka'an ña. ¹⁴ Ntá tsi ña ñuú mii ñā né, kúnē'ū ini ña ni ñā. Taxnúu ña

ñā é kūka'an ni ñá odo nūu san: “Ñá ntio ntí ñatíi sá'a é vii ñá rei iñá ntí”, ka'an ña.

¹⁵ 'Ntá tsi kúkú've ña é vii ñá rei ne, ntiko koó ña, náxee ña ñuú ña kán. Dá náxee ñá ne, taxnúu ña é kikaná ña ña ntáde tsiñu iña ña, ña é xé'ē ña diu'un, vata koo é kūtuni ñá te kué'e i'xá diu'un ña é'nu é xe un xé un ña. ¹⁶ Ña é kuvi ūun sán ne, ntáda ña kuenta, kaká'an ña: “Tō'o, diú'un ntō ne, ú'xi ito nteku é'nu”, ka'an ña. ¹⁷ Kaka'an rei san: “Nté kui dōo vá'a o, tsí divín né, dōo vá'a kaden tsiñun. Vi'i a vé ne, kadān kú'ven u'xi ñuu, tsi dén ntaan kuān te nté kaa kudii é tá'xí u o”, ka'an ña. ¹⁸ Xéé xtuku ña uun ña'a sán ne, kaka'an ña: “Tō'o, diú'un ntō ne, ú'un ito ká xtuku ni'i é vāta kaa”, ka'an ña. ¹⁹ Dukuān ne, kaka'an xtúku rei san ni ñá dí: “Divín ne, kada kú'ven u'un ñuu”, ka'an ña.

²⁰ 'Kidáa ne, xéé ña uun ña'a ká san, kaka'an ña: “Tō'o, i'a ni'i ú diu'un nto é xtuví va'a u, e xnúu ta'an u dodúkun ko. ²¹ Tsí u'ví ko nto, tsí divi ntō né, uun ñatíi e dōo ka'xí nima nto. Kanakuido nto nee iña é ña ni tsoo ntó ne, katiñ nto é tāta mí ña ni i'xi nto”, ka'an ña. ²² Kidáa ne, kaka'an rei san: “Divín é ña vá'a o ni den tsíñun, vatā ó kaka'an ne, nuu é ntaā i e dōo ka'xí nimá ko. Tsí inin tsí kanakuido ú nee iña é ña ni tsoo u ne, katiñ u mí ña ni i'xi ú di. ²³ Dukuān ne, çnté kui ña ni de tsiñu ní'in ntun diu'un ko vata koo é ni'i kúdii kó i'xá i tē náxéé u nú vi'i ko?”, ka'an ña. ²⁴ Kaka'an ñá ni ña ntoo san: “Naki'i nto diu'un san ne, dá kué'ē nto ña é kuvi ide u'xi ito san”, ka'an ña. ²⁵ Ntáka'an ña: “Tō'o, ntá tsi ña tsíkán ne, é io ū'xi ito ká xtuku iña ña”, ka'an ña. ²⁶ Nantíko kōó rei san, kaka'an ña: “Sá'a ne, ká'an u: Xoo é iō iña í ne, ni'i ká ña, ntá tsi xoo é ña tuvi iña í ne, nakí'i ntí'i ña, kuān té ña kué'e é iō iña ña. ²⁷ Kuenta iña ña é ntákunē'u ini i nī kó ne, ña é ña ni ntio i é vii ú rei ne, kixní'i nto ña i'a ne, dá ka'nī ntó ña nuú ko”, ka'an rei san —ka'an Jēsuu.

Dā xee Jéssu ñuú Jerusaleen

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11;
Jn. 12:12-19)

²⁸ Dā kúvi ka'an Jéssu sá'a ne, kué'en ká ña ñuú Jerusaleen. ²⁹ Dā dokó sa xee ña ñuú Befagee ni ñuú Betaniá etsin nú xūku é nani Olivú ne, taxnúu ña uvi ña'a, ñá ntini'i ñá, ³⁰ kaka'an ñá ni ñá:

—Kue'en ntó ñuú lu'nti é tūvi étsin i'a. Tē xee ntó ne, ikān ntee tiin uun a búru é ntē vata xoxó kuntēku í ti. Nantuté nto ti ne, dá kixni'i nto tí. ³¹ Tē xoó tsixe'e í nté kui kanantuté nto a búru sán ne, ká'an ntó tsi Tó'o nto kántio ña tí —ka'an ña.

³² Kué'en ñá táxnuu ña san ne, nāni'i ña é un ntí'i vatá ó kaka'an Jéssu ni ña. ³³ Dā nántuté ña burú san ne, katsixe'e tó'o tí:

—¿Nté kui kanantuté ntu nto burú ko? —ka'an ña.

³⁴ Nantíko koó ña, ntáka'an ña:

—Tó'ó kántio ña tí —ka'an ña.

³⁵ Kue'en ní'i ña tí mí tuví Jéssu. Tsido ña dōo ñá ata a búru sán ne, dā nakaa ña Jéssu áta tí. ³⁶ Ña'a sán ne, tsōo ña doo ña ítsi kán mí ita ntí'xin Jéssu. ³⁷ Dā xee étsin ña mí dokuntíi xuku Olivú sán ne, un ntí' ntí' ña ntántikin ñá ne, dōo diní ña. Kidáa né, uun tsi vāntiñi ña ntáka'an ñá e dōo ka'nu Xuva ko kuēnta iña i é un ntí'i nūu i e dōo ka'nu é idé ña e íni ña. ³⁸ Ntáka'an ña:

—¡Dōo ka'nu Rei, ñá vē'xí nta'a Xuva kō! ¡Na ta'xi Xuva kō é kuntoo vá'a o ni ñá vi'i antivi! ¡Dōo ka'nu Xuva kō, ñá tuví e dukún kán! —ka'an ña.

³⁹ Kidáa ne, iō ñá fariseú, ña ñu'u ta'an mé'ñu ñá'a sán ne, ntáka'an ña:

—Mastru, kada tíi nto nī ña ntántikin nto —ka'an ña.

⁴⁰ Ntá tsi nantíko kōo Jéssu, kaká'an ña:

—Te ñá'a san koo kádin ñá ne, un tsi nte xúú san kaní ntu'u káchu'u —ka'an ña.

⁴¹ Dā xee étsin Jéssu ñuú Jerusaleén ne, ito ña ñuú san ne, da éku ña kuēnta iña í, ⁴² kaka'an ña:

—¡Tē dí ni ínín kuān te uun ntúvi vevii e nté koo kutúvín va'an! Ntá tsi vevii ne, núu i sá'a ne, dōo xu'u iō. Ña kúvi kīnin. ⁴³ Vi'i a vé ne, vé'xi ntúvi é kini kaa iña o é ña ntaínchu'vi ó ne, kada xení ña ni ó. Kidáa ne, xntitsi ña ntó'ó é kádí nuu ña ntíko diñi o. ⁴⁴ Dá uun ito tsi nānti'i ntodó ña o. Ka'ní ña ña'a o. Nākatsin ntí' ntí' ñá da nēé ka e kátúvi iña o, tsi ña ni kutúni ó ura dá kí'xi Xuva kō é nakakū ñá o —ka'an ña.

Dā ntántoo Jéssu íni ukun

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19;
Jn. 2:13-22)

⁴⁵ Kidáa ne, kúk'ví Jéssu má ukún ka'nu kán né, eni ntu'u ñá kíñu'u ñá ña ntádikō nu kí'i kán. ⁴⁶ Kaka'an ñá ni ñá:

—Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: “Vi'i kó ne, vi'i mí ka'an ntá'ví ña'a”, ka'an Xúva kō. Ntá tsi divi ntó ne, ntáde tsiñu ni'i nto vata kaa vi'i ña du'u —ka'an Jéssu.

⁴⁷ Utén utén xee Jéssu ini ukún kán é nañ'e ñá ña'a san. Ntá tsi tó'o dūtu ni mastrú lei, ni ña tsiñu i ne, ntánantukū nuu íni ña nté koo ka'ní ña Jéssu. ⁴⁸ Ntá tsi ña ni kuvi ní'i ña nté koo vii ña, tsi un ntí' ntí' ña'a sán ne, ntáini va vá'a sa ña é kaka'an Jéssu.

20*¿Xoó ntu teé tsiñu i Jéssu?*

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

¹ Uun ntuvi ne, tuví Jéssu má ukún kan, kanañ'e ñá ña'a san nté koo nakáku ña. Xée dūtu ñá odo nūu, ni mastrú lei san, ni ñatá san.

² Kidáa ne, ntáka'an ñá, tsixe'e ña Jéssu:

—Ka'an ntó nī ntí: ¿Xoó ntu kaka'an i é kuān koo vii nto sá'a? ¿Xoó ntu teé tsiñu i nto? —ka'an ña.

³ Kidáa ne, kaka'an Jéssu:

—Xu'ú di ne, tsixe'e ú nto uun nuu i. Nantíko koó ntó, ka'an nto:

⁴ ¿Xoó ntu teé tsiñu í Juan é kuan kōo nakutsi ntute ña ña'a san: Xuva kō né, ó ña'a san? —ka'an ña.

⁵ Kidáa ne, eni ntu'u ñá natíin mii ñá, ntáka'an ña:

—Te kā'an o é Xuva kō teé tsiñu ña ña ne, nantiko koō ñá, ka'an ña: “¿Nté kui ña ni kuínti'xe ntu nto ña kuan?”, koo ka'an ña. ⁶ Ntá tsi te kā'an o tsi ña'a san teé tsiñu ña ña ne, kudiin ñá'a sán ne, kué'e xuu ña kō. Tsi un nti'i ñá'a sán ne, iō ntaa iña ña tsi Juaán san ne, kaka'an ñá kuenta iña Xuva ko —ka'an ña.

⁷ Dukuān ne, nantiko koō ña, ntáka'an ñá tsi ñá ini ña xoo teé tsiñu i Juaan é nakütsi ntute ña ña'a san. ⁸ Kidáa ne, nantiko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Xu'ú di ne, ña ká'an ú xoo teé tsiñu i ko é küvi víi u nuu i sá'a —ka'an ña.

*Kuenta iña ñá ñu'u nta'a i é tāta
(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)*

⁹ Kidáa ne, eni ntu'u Jesuu kántaa ña nuu i sá'a, kaka'an ñá ni ñá'a san:

—Uun ñatíi ne, i'xi ña xō'o tinti'o mña ña kán. Rkontúvi ne, dē'xé ña é tāta ña é kada tsiñu ni'i tñan tuku ña'a. Kidáa ne, kué'en ña xio ñuu. Dā kútítin ntuvi kue'en ñá ne, ¹⁰ taxnúu ña ña kade tsiñu iña ña e kíkakan ña é kadúku ntée tó'o ñá, ntá tsi dā xee ñá kade tsiñu sán ne, é'ni ña ña, dá nantiko koó ña ña da mii ntá'a ña. ¹¹ Kidáa né, taxnúu tó'o tñti'ó san uun ká tuku ña'a, ña kade tsiñu iña ña, ntá tsi ña tsikán di ne, dōó kini o ka'an ñá ni ñá ne, é'ni ña ña di. Da mii tsi ntá'a ña ntíko koó ña. ¹² Tō'ó i sán ne, taxnúu xtuku ña ña kade tsiñu iña ña, ñá küvi ñni san. Ntá tsi ña ñu'u nta'a i tñti'ó san ne, ntuku kui'i xtúku ña ña ne, dā kíñu'u ña ña kí'i kán.

¹³ Kidáa né, tō'ó ñu'u sán ne, kaka'an ña: “¿Neé ntu vii ú ve? Á te taxnúu ú i'xá mii ko. Da mii é kuiko ñu'u ña ñá”, ka'an ña. ¹⁴ Ntá tsi ña ñu'u nta'a tñti'ó sán ne, dā ini ña i'xá ña ne, ntáka'an ñá xe un xé un ña: “Ña sá'a é dūku ntée ña iña uva ña. Ka'ni o ña vata koo é xo'o víi o tó'o ñu'u san”, ka'an ña. ¹⁵ Dukuān né, kíñu'u ña ña ñu'u uva ña ne, dā é'ni kue'en ñá ña —kuan o ka'an Jesuu ni ñá'a san.

Kidáa ne, tsixe'e Jēsuu:

—¿Neé ntu vii tó'o i sán ni ñá ñu'u nta'a i é tātá san, te kuinīnto? ¹⁶ Vi'i a vé ne, á te kí'in ña kíkani ña ña ñu'u nta'a i san, dá tsu'un nta'a ña é tāta ña tuku ñá'a —ka'an Jesuu.

Ntá tsi dā téku ña'a san sá'a ne, ntáka'an ña:

—¿Nté kui sa! ¡Ña te kuan koo küvi! —ka'an ña.

¹⁷ Ntá tsi Jesuu ne, ito ña ña ne, dá kaká'an ñá ni ña:

—Vi'i a vé ne, ka'an nto neé kani tú'un é üve na'a sá'a:

Xúu é nantii ni'ni ña xntāñi ví'i sán ne,

divi e dii ka nuu ávi i, ka'an. ¹⁸ Da xōo ka ña'a, ña é ntáva ntodo nú xuu sá'a ne, tá'nu kué'en ña. Ntá tsi te xōo ñá'a kó'xo nuu xuu san ata ñá ne, un tsi küvi utsi kúñu ñá —ka'an Jesuu.

¹⁹ Tō'ó dutú san ni mastrú leí san ne, ntio ña é tññ ña Jesuu úra i tsíkan, tsi kütuni ña é kántaa Jesuu núu i sá'a kuenta iña ña, ntá tsi u'vi ñá ña'a san.

*Kuenta iña diu'un xōo
(Mt. 22:15-22; Mr. 12:13-17)*

²⁰ Kidáa ne, taxnúu ña ña'a é kíkoto xú'u ña Jesuu ne, Ide sá ña vatá ó de ña'a, ña e dōo vá'a, tsi ntántukū nuu ini ña nté koo tsi'i kuétsi ña Jesuu ntá'a ña tsiñu i.

²¹ Kidáa ne, tsixe'e ña Jēsuu:

—Mastru, ini nti tsi nuu é ntaā i é un nti'i é kaka'an nto dá kanañe'e ntó nti ne, ini nti tsi ña kade nto kuenta ñá'a san nte ntáa ña, tsi kaka'an ntáa nto nté koo kuntuo o vatá ó ntio nti'xe Xuva kō. ²² Dukuān né, ¿vá'a ntu o e ntá'vi o diu'un xōo san iña ñuú Romá ne, o ña vá'a ntu o? —ka'an ña.

²³ Ntá tsi Jesuu ne, kütuni ña é ña te ñi kué'en ini ña katsixe'e ña ne, kidáa ne, kaka'an ñá ni ña:

—¿Nté kui ncho koto nteé ntu nto ko? ²⁴ Vi'i a vé ne, ñañe'e ká nto ko uun diu'un san. ¿Xoó ntú nuu i é ntée san; o xoó ntu divi i e ntée na'a san? —ka'an ña.

Nantiko koó ñá, ntáka'an ña tsi nuu ña tsiñu ka'nu i ñuú Roma ntée.

²⁵ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu:

—Ku'e ntó ña tsiñu ka'nu i san nee é káduku ntée ña ne, ku'e ntó Xuva kō nee iña é iña ña —ka'an Jesús.

²⁶ Ña ni kúvi nī'i ña nté koo tsi'i kuétsi ña Jesuu kuénta iña tú'ün é kākā'an ñá mé'ñū ña'a san. Koó dā kúdu'va ña é kuān nte ini ña nté koo nantiko koó ña ne, diin diin sa intóo ña.

Kuenta iña i é ntoto o tē xi'i o
(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Rkontúvi ne, ku'e'én ña sáduceú san, kukoto ñá Jesuu. Tsi divi ña ne, ña ntákuinti'xe ña te nuu é ntaā i é ntoto o tē xi'i o. Dukuān né, tsixe'e ña Jesuu núu i sá'a:

²⁸—Mastru, ini nto tsi Muiseé ne, xntée na'a ña tsi te uun ñatíi kuyi ña ne, ntukíi ñadi'i ña é nté ña ni xío i'xá ña ne, kantio é nātánta'a ñadi'i kii san ni éni xii ña vata koo é kōo i'xá ña ni ña kuenta iña ñá xi'i san. ²⁹ Uun ito ne, ió u'xe ñá'a eni ña.

Ña é kuyi uun sán ne, tánta'a ña ne, xi'i ña di'na dá kōo i'xá ñadi'i ña. ³⁰ Ña é kuyi úvi san ne, natánta'a ña ni ñadi'i kii san. Xi'i ña dí ne, nté uun i'xá ña ña ni xío. ³¹ Kidáa ne, nātánta'a ña é kuyi úni san ni ñadi'i san. Dukuān né, un nti'i ña é kuyi u'xe ñá'a sán ne, xi'i nti'i ña é nté uun i'xá ña ña ni xío. ³² Kidáa ne, xi'i ñadi'i san di. ³³ Vi'i a vé ne, tē ntóto ña da xi'i ña ne, ¿xoo ntu é kuyi ña di'i i ña? Tsi un nti'i ña é u'xe ñá'a san tánta'a ña ni ñadi'i san —ka'an ña.

³⁴ Kidáa ne, nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Ñuxiví sa ne, ñatíi ni ñadi'i san ne, ntátánta'a ña. ³⁵ Ntá tsi tē xoo é nī'i i é xee e dukún kán ne, ntoto dadii ña nī ña xi'i san ikán ne, tē tií te ña di'i ña ne, ña tánta'a ká ña. ³⁶ Tsi ña kuyi ka ña, tsi ntuvi ña vata ntáa ánjē san, ntuvi ña i'xá Xuva kō, tsi e ntóto ña. ³⁷ Uun tsi nte mii Muisee kaká'an ña tsi ntoto ña xi'i san da xntée na'a ña iña xuku é kai'xi san. Ikán ne, kaka'an ña tsi Xuva kō né, divi Xuva Ábraan ni Ísaa ni Jácco. ³⁸ Xuva kō ne, ñá te Xuva ña xi'i i, tsi Xuvā ña ntantíto ña. Tsi

kuenta iña Xúva kó ne, é un nti'i ña ntantíto ña —ka'an ña.

³⁹ Kidáa né, ió mastrú lei san ne, ntáka'an ña:

—Vá'ā ó kaka'an ntó, Mastru —ka'an ña.

⁴⁰ Kidáa ne, ú'vī ña e tsixe'e ká ña ña.

¿Xoo ntu é uvatā Cristu?

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹ Jesuu ne, tsixe'e ña:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto é Cristú ne, i'xá Davii ña? ⁴² Divi tsi Dāvii kaká'an ña ini tutú Sálmu san:

Xuva kō ne, kaka'an ñá nī Tó'ō ko:

“Kutúvín diñi kua'a kó san

⁴³ un tsi da nté natsi'i ú ña ntaínchu'vi o má xe'e ó san”, ka'an ña.

Kuan ó ka'an Dávii. ⁴⁴ Ntá tsi ¿nté ntu koo kuyi vii Cristu i'xá ika Dávii? Tsi mii Dávii san ne, kaka'an ña e Tó'ō ña ña —ka'an Jesús ni ña.

Dā tsi'i kuétsi Jesuu mástrú lei

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

⁴⁵ Un nti'i nti'i ña'a san ntaíni ña dá kaká'an Jesús ni ña nti'ni'i ña:

⁴⁶—Kuenta tsi vii nto nī mastrú lei, tsi dóo ini xku'un ña doo nani, ta'an i e ntañú'u ña e dóo ki'in iní i san, da ntaíka ña. Dóo ntio ña é ka'an ñá'a san ni ña ntiusi da ntaíka ña mé'ñū ñuu san. Tē xee ñá má vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san ni vi'i viko sán ne, ntánantuku ña mí'i e dií ka vá'a o é kuntōo ña. ⁴⁷ Ña tsikán ne, ntánakuido nuu ña vi'i ñadi'i kii san. Ntá tsi dóo na'a ntáka'an ntá'ví ña vata koo é ña kutuni ñá'a san te dóo kini ntáa ña. Ña kuān ntáa sán ne, dií ka kue'e ní'i ña é nto'ō ña nta'a Xuva kō —ka'an Jesús.

21

Diú'ün é xé'é ña di'i kii, ña dóo ntá'vi

(Mr. 12:41-44)

¹ Jesuu ne, ntáni'i ña nuu ña, kaito ña ña kuika nté o de ña e ntátsu'un ña diu'un ini etún san. ² Ikán dí ne, iní ña uun ñadi'i kii ntá'ví, kaxnúu

ña úvī diu'un kuaán kuetsī sán ini etún san. ³ Kidáa ne, kaka'an Jéssu:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u tsi dii ka nuu á'vi diu'un é kaxnuu ñadī'i ntá'ví san é vata kaa e tsú'un un ntī'i ña nguī san. ⁴ Tsi ña nguī sán ne, kúdi diu'un é ntoó ka iña ña xe'é ña, ntá tsi ñadī'i ntá'ví san ne, xé'e ntī'i ña vata kaa é ió iña ña —ka'an Jéssu.

Dá kakā'an Jéssu é nāntatsin xúkūn ka'nu san

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵ Ió ñá'a sán ne, ntáka'an ña tsi xúkūn ka'nu sán ne, ñá tē nté kaa vá'a o, tsi dóo va'á xuu kúvi, nī é ió iní i kán é xé'é ña'a san doméni. Kidáa ne, kaka'an Jéssu:

⁶ —Vé'xi ntúvi é un ntī'i sá'a e ntaíní nto ne, nantatsin ntī'i. Nté uun ká xuu ña kodo ntī'i tá'an —ka'an ña.

Núu i é vē'xi é kúvi di'na dá ntī'i ñuxiví sa

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷ Kidáa ne, tsixe'e ña ña:

—Mastru, ¿amá ntu é kuān koo kuvi sá'a? ¿Neé ntu nuu i kuvi di'na dá kuan kōo kuvi? —ka'an ña.

⁸ Kaka'an Jéssu:

—Kuenta tsi víi nto vata koo é ña kaní nta'ví ña'a san nto, tsi ñá te da dii ñá'a ki'xi ña é ká'an ña é divi ñá é Cristu ña ne, ká'an ña tsi é xee ntúvi i é ntī'i ñuxiví sa di, ntá tsi ña ku xkuntikín ntó ña. ⁹ Te tēkú nto mí kakuvi du'xēn, mí ntánāa ñá'a sán ne, ñá ku u'vī ntó, tsi sá'a ne, kuetsī é kuān koo kuvi di'na, ntá tsi vata xé'e ntúvi é ntī'i —ka'an ña.

¹⁰ Kidáa ne, kaka'an xtúku ña ni ña:

—Uun ñuú ne, nāá ni tūku ñuú san ne, ña tsiñu i sán ne, víi ña du'xen ni tūku ña tsiñu i. ¹¹ Ió vadá ñuú san ne, dóo ntīi tāan; kutamá ña'a sán ne, kunūu kuil'i e dóo ntīi iní i, e dóo katín ña'a san. Koo nuu i e dóo donchu'ví koo kuvi é vē'xi e dukún kán di.

¹² Ntá tsi di'na dá kuvi un ntī'i sá'a ne, divi ntó ne, tññ ña nto. Kada xení ña ni ntó. Kí'in ní'i ña ntó é kōto nteé ña nto ví'i mí ntánataká nuu ña Israee. Tsu'un kutu ña nto viútun. Kí'in ní'i ña nto ntá'a rei

ni ñá tsiñu ka'nu i san di kuenta iña i e ntákuinti'xe nto ko. ¹³ Kuan kōo ní'i nto itsi é ntaa nto ni ñá'a kuenta iñá ko. ¹⁴ Tsun rkó tsiñu nto víi nto é ña koo tú'vē nto di'na nté koo nantiko koó nto é nada'an ntó kúñu ntó. ¹⁵ Tsi xu'ú ta'xi u tú'ññ e dóo kuki'in iní ntó vata koo e nté uun ña ntaínchu'ví nto ña kuvi víi ña ni ntó, é nté ña kuvi ka'an nteé ña nto. ¹⁶ Ntá tsi divi ntó ne, dá'ví ña'a san nto dóvete, un tsi nté uva nto, ni éni nto, nī ñavi'i ntó, nī ña dóo vá'a tiin ní'i ntó di. Ió ntó ne, ka'ní ña nto. ¹⁷ Dá kanī ñuxiví san ne, ñá ntío kue'en ñá'a san nto kuenta iñá ko. ¹⁸ Ntá tsi nté uun idi dikí nto ña kunáa. ¹⁹ Na kütíi nto nima ntó ne, kuan kōo ní'i ntó ntuvi iña nto.

²⁰ Ntá tsi tē iní nto tsi ntánti'u nuu sntadún san ñuú Jerusaleén ne, kidáa ne, kütuni nto tsi e xé'e ntúvi é nantatsin ntī'i. ²¹ Kidáa ne, ña ntóo ñuú Judeá ne, na kūnu ñá, ntaa ñá rki uku kan. Ña ntóo ñuú Jerusaleén ne, na ntīi ña, kí'in ña. Ña ñu'u má kú'u kán ne, ñá ku naxéé ka ña ví'i ña. ²² Tsi ntuvi tsikán ne, kiní ña'a san dóxo, tsi da mīi é kūntaa ntī'i é úve na'a kaka'an tú'un Xuva kō. ²³ Ntá'vi ide ñadī'i, ña é ñu'u i'xá i ntuvi tsikán, ni ñadī'i, ña ntánatsitsi i'xá i! tsi ña te kú've nto'o ña'a san, tsi uun doxo ka'nu kuvi ñuú sa'a. ²⁴ Ió ñá ne, ka'ní nuu ña ñá káa. Ió ñá ne, kí'in ní'i ña ña viútun é tuku e túku ñuú dá kanī ñuxiví sa. Ña'a, ña é ña ni kuinti'xe i Xuva kō ne, kodo ntī'i ña ñuú Jerusaleen un tsi da nté ku é kūntaa ntúvi e xtúvi Xúva kō.

Nté koo nainu xtúku u, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi

(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

²⁵ 'Kidáa ne, koo dóxo é kīni o núu ngántii, ni xōo, ni kímī san. Ñuxiví sa ne, dóo kúdana ña'a un ntīi ntīi ñuú san ne, dóo ú'ví ña e dóo donchū'ví koo kuvi ntute ñu'u kán é kaka'an ñu'u. ²⁶ Ña'a sán ne, kúví nuu ña e dóo ntaú'ví ña e ntáde kuení ña nee iña é kákuvi ñuxiví sa. Un vá'a tsi kantá nuu nuu i é ió e dukún kán. ²⁷ Kidáa ne, kiní ña tsi xu'u é vēxkúvi ú ñatīi ne, nainú u mé'ñu viko nu'u e dóo ió ko é víi u

é un nti'í, e dóo kaxil'í nuu ka'nu u.
 28 Te iñi ntu'u é kuān koo kuvi sá'a ne, nakuntáñi nto, ntaa ni'í nto dikí nto, tsí ntuvi tsikán ne, nakáku nto —ka'an Jesús.

29 Kaka'an ñá kuenta iña i sá'a:

—Koto nto utun ígu san, o da nēé ka utun. 30 Tē íni nto tsí kanakōdó xuku i ne, kutuni ntó tsi é vē'xi étsin ntuvi ka'ni. 31 Dukuān né, tē íni nto é kuān koo kuvi sá'a ne, kutuni ntó tsi é vē'xi étsin ntuvi é kadā kú've Xuva kō.

32 Nuu é ntaā i é un nti'í sá'á kuntaa dí'na dá kúvi ña'a, ña ntántoo vevii. 33 E dukún kan ni ñuxiví sa ne, nti'í, ntá tsi tú'ūn é kaka'án u ne, da mií é kuntaa.

34 Kuenta tsí vií nto. Ná ku dá vá'a nto é na ntúka'xi nima ntó é vií nto é kīni kaa. Ná ku nakuiní nto kúñu ntó é kada ki'vi ntó. Ná ku nté dúkuan kadā kueni nto nee é kantio nto ñuxiví a, vata koo é ña da nēe iní nto xee ntúvi tsikan, 35 é vata kaa chitō. Tsi vé'xi nti'xe ntuvi tsikan iña un nti'í nti'í ña'a san, ña ntoo da kanií dū'va ñuxiví a. 36 Na kōo tú'vē ntó ne, nguentúvi tsi ka'an ntá'ví nto vata koo é nakáku nto é un nti'í nūu i é kuān koo kuvi, vata koo é kúvi xee ntó nta'a ko, xu'u é vēxkúvī ú ñatī —ka'an Jesús.

37 Ntuvi ā ne, tuví Jesuu má ukún kan, kanañē'e ñá ña'a san. Niñú a ne, rki uku é nani Ōlivu kañē'e ña. 38 Té'vāá du'va tsi ntáxee nti'í nti'í ña'a san má ukún kán é kīni ña é kaka'an Jesús.

22

Dā náataká nuu ña'a san é ntukú nuu iní ña nté koo tññ ña Jesuu

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

1 E xēé étsin viko da ntaé'xí ña tañú'ū é ña kadáka u'xen íā. Viko sá'a ne, é naka'án ña Israeé san nté ō nakáku Xuva ko ña dá ntáka ña ñuú Egitō. 2 Kidáā né, tō'ó dutu ní mastrú leí san ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ni ña Jesuu, tsi ntaú'vī ñá ña'a san.

3 Kidáā ne, kúkī é ña vá'a san nima júda, ñá nani Iscariote, ña é

uun ña'a uxuvi ñá'a pustrú san.

4 Nā sá'a ne, kué'en ña, kūkoto ñá tó'ō dutu ni ñá odo nūú iní ukún kán, nté koo vií ña é ntáda ña kuenta Jesús ntá'a ña. 5 Kidáā né, dōo diní ña. Xé'e ñá xu'u ña é kué'ē ña diu'un júdá san. 6 Divi ña dí ne, xé'e ñá xu'u ñá ne, dá éni ntu'u ña ntukū nuu iní ña nté koo ntada ña Jesuu kuénta ntá'a dutu é nté xoxó kiní i.

Dā xee ntúvi é ká'xi ña tañú'ū é ña kadáka u'xen íā

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

7 Kidáā ne, xēé ntúvi é ká'xi ña tañú'ū é ña kadáka u'xen íā ne, divi tsi ntúvi dí ne, kantio é ka'nī ñá a le'ntu íña vikó san. 8 Kidáā né, taxnúu Jesúsú Pedru ní Juaán san, kaka'an ña:

—Kue'ēn ntó, kütsoo tú've nto é ká'xi o iña viko san —ka'an ña.

9 Divi ña né, tsixe'e ñá:

—¿Mí'í ntú ntio nto é kada vá'a nti? —ka'an ña.

10 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Te kúk'í'vi nto ñuú san ne, nani'í ta'an nto úun ñatīi, ñá ni'í uun xoó ntute. Kuntikin ntó ña un tsi nte nú vi'í mí ntí'vi ña ne, 11 dá ká'an ntó ní tó'ó vi'í san: “Katsixe'e Mastrú san nto: ¿Mí'í ntu vá'a o mí kúvi ka'xí u ní pustrú ko iña vikó san?”, kuan kōo ka'an nto. 12 Kidáā né, nañē'e ñá nto uun ne'u vi'í ka'nu mí odo nti'í ta'an san mí iō tu've ne, ikan kada vá'a nto é ká'xi o —ka'an ña.

13 Kué'en ña né, nāni'í ntí'xe ña un nti'í é kaka'an Jesúsú ne, dá de vá'a ña é ká'xi ña kuenta iña vikó san. 14 Dā xee úra i ne, Jesuu ní pustru ñá ne, kántōo ña ní mesa kan. 15 Kidáā né, kaka'an Jesúsú:

—Ná tē nté kaa ntio ko é ká'xi dadí'ú ní ntó viko sá'a dí'na dá kúvī u. 16 Ká'án ú ní ntó tsi nté uun ito ká ña ka'xí ka ú iña viko san un tsi da nté kúntaa é un nti'í iña Xuva ko mí kadé kú've ña —ka'an ña.

17 Kidáā né, kí'í ña e'xin é ñu'u ntute tinti'ó ne, dá nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō, kaka'an ña:

—Kí'í nto sá'a ne, dá ko'o dava nto ní ta'an nto xe un xé un ntó.

18 Ká'án ú ni ntō tsi nté uun ito ña ko'ó ka ú ntute tinti'o un tsi da nté ki'xi Xuva ko, kixkada kú've ña —ka'an ña.

19 Kidáa ne, ki'i ña tañú'u san, da nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kátsin dava ña é ká'xi ña, kaka'an ña:

—Sá'ā né, kũñú ko é ntúvi kuenta dóxi'i kán kuenta iña nto. Vii nto sá'á vata koo é naka'an ntō ko nté ó dé u kuenta iña nto —ka'an Jesús san.

20 Kuan ó dé ña ni e'xin san di dá kuvi é'xi ña, kaka'an ña:

—E'xin sá'á ne, núu i é xēe é ta'xi Xuva ko xú'u ña é káti u niñi ko kuenta iña nto. 21 Ntá tsi veví ne, ñatíi, ña diko xu'ú ko ne, tuví dadíi ña ni ko nú mesá sa. 22 Veví ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, da mií é ki'ín u itsi e tá'xi Xuva kō, ntá tsi ñā ntu ntá'vi ide á ñatíi, ña é diko xú'ú ko san! —ka'an ña.

23 Kidáa ne, eni ntu'u ñā ntátsixe'e tá'an ña xe un xé un ñā:

—¿Xoó ntu ñá'a, ña diko xú'u ñá san? —ka'an ña.

¿Xoó ntu é dií ka nuu á'vi i?

24 Kidáa ne, ntánatíin ñā kuenta iña i xoo é dií ka nuu á'vi i, te kuini ña. 25 Ntá tsi kaka'an Jesús:

—Rei iña ña túku ñuú san ne, dōo ntádé kú've ñá iña ñá ñuú ña. Ntá tsi ntáka'an mií ña e dōo vá'á ó de ña ni ñá'a ña. 26 Ntá tsi ñā ntō ne, ñá ku kuān xkoó de ntō. Dā xóo ká ña'a nto, ña dōo nuu á'vi i ne, na vii ña vata tsi kaa uun ña kuetsi, ña é kui dutsi i. Xoo é kade kú've i ne, na vii ñá vata kaa ña é kaxntíi. 27 ¿Xoó ntu é dií ka nuu á'vi i kuan: ña tuví ntu nú mesá san ne, ó ña katsu'un ko'o? ¿Ñā ntu te ñá tuví nú mesá san? Ntá tsi xu'ú ne, vata kaa ña katsu'un ko'o san kaa u é tuví u ni ntō.

28 Ñā ñā ntō né, nií kué'en tsí ntuvi é ntoo nto ni ko dá kanto'o kó da neé ka nuu i. 29 Xu'ú ne, ta'xi ú itsi é kadá kú've ntó vata ó tá'xi uva kō é kada kú've u. 30 Mí kadé kú've u ne, dadíi tsi ko'o ká'xi o ni ntō nú mesá ko. Kuan koo kuntōo nto é kadá kú've nto iña uxuvi táta ña Israeé san di —ka'an ña.

Dá kakā'án Jesuu é ká'án Pedru tsi ñá ini ñá ña
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

31 Sá'a káka'an Jesús:

—¡Aí, Simuun! Koton tsí tó'ō e ña vá'ā san ne, kaikan o é kídi nuu o vatā ó de o nī trigu. 32 Ntá tsi xu'ú ne, é ikán u kuenta iña o vata koo é ñā xtuvín miin é kākuinti'xe o. Di'vín né, te ntíko kōon é kuinti'xe o kō ne, xntiin ení o vata koo é dií ka kuinti'xe ña di —ka'an Jesús ni ña.

33 Kaka'an Símuún san:

—Tō'o, é iō tu've u é ki'ín u ni nto, kuān te viútun, kuān te dóxi'i kán di —ka'an ña.

34 Kidáa ne, nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Pedru, kaka'án u ni ó tsí veví ne, di'na dá kána lí'xí sán ne, úni ito ka'an tsí ñá inín ko —ka'an ña.

Dā xee ura é kōto nteé ña Jesuu

35 Kidáa né, tsixe'e Jesús ña ntini'i ñā:

—Dā táxnūu ú nto é ki'ín nto e nté itin ntó ne, nté ñā e kañú'u diu'un nto, nté ntí'xen ntó di, ¿vá neé ntu kunaá nteé nto? —ka'an Jesús.

—Ñá tē nee —ka'an ña.

36 Kidáa ne, kaka'an Jesús:

—Ntá tsi veví ne, nadama. Xoo é iō itín i ne, na kuído ñá, ni ñā é xku'ún diu'un ña. Xoo é ña tuví káa i ne, na nadíko ña kútuun ñá ne dá kuīn ña káa ña. 37 Tsí kaka'án u ni ntō tsí kantio é kúntaa ntí'i é káka'an tú'un Xuva kō: “Ide ña ni ña vatā ó de ña ni ñá iō kuetsi i”, ka'an. Tsi é un ntí'i é úve na'a kuenta iñá ko ne, kuetsi é kúntaa ntí'i —ka'an Jesús.

38 Ñā ntini'i ñā ne, ntáka'an ña:

—Tō'ó, i'a iō uvi káa —ka'an ña.

Diví ñā ne, kaka'an ña:

—Xéé ó tsi sá'á —ka'an ña.

Dá káka'an ntá'ví Jesuu má utun Getsemaníi

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

39 Kidáa né, kii Jesuu, kué'en ña xūku é nani Ólivu vatā xkoó ini ña. Ña ntini'i ñā ne, ntántikin ñá ña, kue'en ña. 40 Dā xee ña ikán ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Kantá'vī ntó vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kīni kaa —ka'an ña.

⁴¹ Kidáa ne, kīi nteé xio Jesuu, kué'en ika ña vata kaa mí nakuita o xuu. Nákunchiti ñā é ka'an ntá'ví ña. ⁴² Kaka'an ña:

—Ūvá, tē ntio nto ne, nakakū ntó ko é kanto'o kó nuu i sá'a. Ntá tsi ña vii nto é ntio kó, tsi é ntio mii ntó —ka'an ña.

⁴³ Kidáa ne, vé'xi ūun ánjē iña Xuva ko é xntiī ña ñā. ⁴⁴ É kuān nte kantó'o ña ne, nīi kué'en ini ña kaka'an ntá'ví ña ne, uun tsi katoó na'nu nte ñū'u kan tīin ña é vata ito niñi.

⁴⁵ Dā kúvi ka'an ntá'ví ña ne, nákuñtisi ña, kue'en ña mí ntoo ña ntini'i ñā. Divi ñā ne, e ntákidi ña, tsi dóo kunta'xa ini ña. ⁴⁶ Kidáa ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—¿Nté kui kuān nte ntákidi ntú nto? Nakuntáñi ntó ne, dá ka'an ntá'ví nto vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kīni kaa —ka'an ña.

Dā tīn ña Jesuu

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Kaka'an dúkuan Jesuu da xée ñá'a san é ña te da dii ña. Ña é nanī Júdā, ña é kuvi ūxuvi ñá'a pustru ñá ne, odo nuū ña vé'xi ña nuu ñá'a san ne, dā xee ñá mí tuví Jesuú san ne, dā é'xi ña xu'u ña. ⁴⁸ Kidáa ne, kaka'an Jesuu:

—Xo'ōn, Júdā, ¿vá xū'u ntu kó ka'xin é dikōn kó, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi? —ka'an ña.

⁴⁹ Ña ntántoo ni Jesuú san ne, ntaíto ña nee é kuvi ne, tsixe'e ñā:

—Tō'ó, ¿ka'ni nuu ntu o ñā káa san? —ka'an ña.

⁵⁰ Uun ña'a ñā né, ntuku kui'i ñá ña kade tsiñu iña tó'o dutú san, e'ñtē ña lo'xo kua'a ña. ⁵¹ Ntá tsi kaka'an Jesuu:

—Na koo mii nto ñā. Kuan tsi koo na kōo —ka'an ña.

Kidáa ne, tīin nta'a Jesuu lo'xo ña kade tsiñu san ne, ntuvá'a. ⁵² Kidáa ne, kaka'an ñā nī tó'o dutu ni ñā odo nuū ini ukún kan, ni ñatā san, ña xee é tīin ña:

—Divi ntō ne, odo nto káa ni ūtun, é vata te ña du'ú u. ⁵³ Da itúvi ú ni ntō utén utén ini ukún kán ne, ntē ña ni tīin ntá'a ntō ko, ntá tsi ura í e dóo neé sa ne, divi ūra í é káduku ntée nto e ntáde ntō nuu i é kīni kaa —ka'an Jesuu.

Dá kakā'an Pedru é ñā ini ñā Jesuu

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Kidáa ne, tīin ña Jesuu, kué'en ni'i ña ña nú vi'i dutu ñá odo nuū san. Kué'en Pedru, kántikin ika ika tsi ñā. ⁵⁵ Ikān tīvi ña ñū'u nu kí'i kán ne, da tūni ña ntíkō diñi nchú'un san. Kátuvi Pedrú san ni ñā di. ⁵⁶ Kidáa né, uun ñad'i, ña é kade tsiñu sán ne, ini ña é ikān tuví Pedrú san nchú'un san katúni ña ne, íntē'á ña ña ne, kaka'an ña:

—Ña sá'a ne, dadii ika ña ni ña tsikan —ka'an ña.

⁵⁷ Ntá tsi Pedrú san ne, tee xu'ū ña, kaka'an ñā ni ñad'i san:

—Xu'ú ne, ñā ini u ña é kaka'an ntó san —ka'an ña.

⁵⁸ Dā kú e ví'i ne, é tūku ña'a ini ña ña ne, kaka'an ña:

—Divin né, kakuini'i o ña tsikan —ka'an ña.

Ntá tsi Pedrú san ne, kaka'an ña:

—¡Ñá'a ni san! Ña te dívī ú —ka'an ña.

⁵⁹ Dā kúvi uun urá ne, é tūku ña kaka'an ña:

—Nuu é ntaā ntí'xe i tsí ña sá'a ne, dadii ika ña ni ña tsikan, tsí dadii ñuu ña ñuú Galilea —ka'an ña.

⁶⁰ Kidáa ne, kaka'an Pedru ni ña:

—Ñá ini u nee é kaka'an nto —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i dá kakā'an Pedrú ne, kána tsi lí'xī san. ⁶¹ Kidáa ne, xkokótō Jesuu, mí tuví Pedru. Kidáa ne, nánū'ū Pedru ini ña nté o kaka'an Jesuu ni ña tsí di'na dá kána lí'xī sán ne, úni Ito ka'an ñá e ñá ini ñá xoo ñá'a ña. ⁶² Kidáa ne, kíi Pedru kí'i kán ne, dōo éku ña.

Dā narkínteē ñā Jesuu

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³ Ñatīi, ña ntáde kuenta Jesuú ne, narkínteē ñá ña ne, e'ní ña ña. ⁶⁴ Edí

ña ntuxnúu Jesuú ne, dā ntáka'an
ñá ni ñā:

—Ká'án ve, ¿xoó ntu é'ni i o? —
ka'an ñā.

⁶⁵ Dōó títin ka nuu i é ntáka'an
kíni ñā ni ñā di.

*Dā intítsi mē'ñu Jesuu nuu ñā
tsiñu i*

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64;
Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Dā tuví san ne, náataká nuu ñatā
ña Israeé san nī tó'ō dutu ní mastrú
leí san. Kue'en ní'i ñā Jēsuu mé'ñū
ña tsiñu na'nu i ne, dā íkán tsixe'e ñā
ñā:

⁶⁷ —Ká'an é nuu é ntaā i te Cristu
ntí'xen —ka'an ñā.

Divi ñā né, kaka'an ñā:

—Te ká'án u tsí divi ú ne, ntē ñā
kuintí'xe nto ko. ⁶⁸ Te tsixe'e ú nto
díne, ntē ñā nantiko koó nto é ká'án
u. ⁶⁹ Ntá tsi un tsi nté vevii ne,
xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, tuví u diñi
kua'a Xuva kō, ñā é díi ka ka'nu
kue'en —ka'an ñā.

⁷⁰ Kidáa ne, un ntí ntī ñā tsixe'e
ña ñā:

—Kidáa ne, ¿divi ntūn é i'xá Xuva
kō kuan? —ka'an ñā.

Kaka'an Jesuu:

—Mii xntō ntáka'an ntó nee ñá'a
u —ka'an ñā.

⁷¹ Kidáa ne, ntáka'an ñā:

—¿Mí'i ntū kántio ká kō ñā é
ká'an ntaa? Tsi tutun mii ko téku ko
e kéne ñā kaka'an ñā —ka'an ñā.

23

Dā intítsi mē'ñu Jesuu núu Pílatu
(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5;
Jn. 18:28-38)

¹ Kidáa ne, un ntí ntī ñā nakun-
tāñi ñā ne, dā kue'en ní'i ñā Jēsuu
ntá'a Pílatu. ² Íkán éni ntu'u ñā
da'ví ñā ñā dovete, ntáka'an ñā:

—E ní'i ntí ñatíi sa'a é kanatívi ñā
ñuú nti. Kaka'an ñā tsí ñā vá'a o e
ntá'vi ntí diu'un xōo íña ñuú Romá
san. Kaka'an ñā di tsí divi ñā é
Cristu ñā, divi ñā é kuví ñā reí di —
ka'an ñā.

³ Kidáa ne, tsixe'e Pílatú san Je-
suu:

—¿Vá divin ntūn é kúvin Rei íña
ñā Israeé san? —ka'an ñā.

—Mii xnto káka'an nto —ka'an
Jésuu.

⁴ Kidáa ne, kaka'an Pílatu ni tó'ō
dutu ní ñā'a san:

—Ñá kánani'í ko kuétsi ñatíi sa'a
—ka'an ñā.

⁵ Dā díi díi ka xío nti ñā'a san,
ntáka'an ñā:

—Vé'xi ñā, kanakutsu'un ñā ñā'a
san nchú'un é kanañē'e ñā kanii
ñuú Judeá ne, nté ñuú Galileá ne,
un tsi nte í'a di —ka'an ñā.

*Dā intítsi mē'ñu Jesuu nuu
Heródē*

⁶ Dā téku Pílatu sá'a ne, tsixe'e
ña te ñatíi sa'á ne, ñā ñuú Galilea
ña. ⁷ Dá kakā'an ñā tsí divi ñū ñā
ne, taxnúu ñā ñā nta'a Heródē, ñā
tsiñu na'nu i ñuú Galilea, tsí tuví ñā
ñuú Jerusaleen ntúvi tsikan. ⁸ Dā
íni Heródē san Jesuú ne, dōo diní
ña tsí e títin ntuvi é ntio ñā é kíni
ñá ñā, tsi téku ñā e ntáka'an ñā'a
san íña ñā. Ntio ñā é kíni ñā é víi
ña nuu i e dōo ka'nu. ⁹ Dōo tsixe'e
ña ñā, ntá tsi ñā ni ká'an kue'en
tsí Jesuu. ¹⁰ Íkán ntāñi tó'ō dutú
san nī mastrú leí san, e dōo ntátsi'i
kuetsi ñā ñā. ¹¹ Kidáa ne, Heródē
san nī sntadun ñā ne, dē xení ñā ni
Jésuu. Nárkínteē ñā ñā ne, naxnúu
ña ñā du'nu e dōo va'a vata kaa
é kainúu rei. Kidáa né, nataxnúu
xtuku Heródē san ñā nta'a Pílatú
san. ¹² Ntuvi tsikán ne, dōo vá'a o
tiin Pílatú san ni Heródē sán, kuān
te ntuvi dí'na ne, dōo ínchu'ví ta'an
ña.

Dā ntúvi kuenta Jesuu é kuví ñā
(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15;
Jn. 18:39-19:16)

¹³ Kidáa ne, Pílatú san ne, náataká
nuu ñā nī tó'ō dutú san, nī ñā tsiñu
i, nī ñā'a sán ne, ¹⁴ dá kakā'an ñā ni
ñā:

—Divi ntō é vēxní'i nto ñatíi
sa'á nta'a kó ne, ntáka'an nto tsí
kanatívi ñā ñā'a san, ntá tsi xu'ú
ne, tsixe'e ú ñā nuu ntó ne, ñā ni
naní'i ntí kuétsi ñā nté uun nuu i
vatā o ntáka'an nto. ¹⁵ Nte Heródē
ña ni naní'i ñā kuétsi ñā. Dukuān
é nataxnúu xtuku ñā ñā nta'a ko.
Koto nto tsí ñā té neé ni íde kue'en
tsí ñā é kuví ñā. ¹⁶ Nanto'o ú ñā ne,

dá nakāka xaa ú ña —ka'an Pilatú san. ¹⁷ Tsi dá kakúvi viko sá ne, da mií é nakāka xaa Pilatú san uun ña'a, ña ñu'u kutu, xoó ña'a é ntio ña'a san é ntii ña.

¹⁸ Ntá tsi kuédadii tsí éni ntu'u ñā ntákachu'u ña:

—jKa'ní nto ña sá'á ne, nakāka xaa nto Barabaá san! —ka'an ña.

¹⁹ Barabaá san ne, nuu kutu ñā, tsí idé ña du'xen ní ña ñuu í ne, é'ní ña ña'a. ²⁰ Pilatú san ne, ntio ña é nakāka xaa ña Jesuú ne, kaka'an xtúku ña ni ñā'a san. ²¹ Ntá tsi dií dií ka ntii káchu'u xtúku ña:

—jNa xnteē ntó ña ntiká krusi kan! jNa xnteē ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ña.

²² É kuví ùni íto kākā'an xtúku Pilatú san:

—¿Nee iñá ntu é kīni kaa idé ña? Tsi ña kánani'í ko kuétsi ñā é kuétsi é kuví ña. Nanto'o ú ña ne, dá nakāka xaa ú ña —ka'an ña.

²³ Ntá tsi ña'a sán ne, ntaxío ntii ña ntáka'an ña tsí da mií é na nākuntée ña ntiká krusí san. Un tsi vantiñi ña ntáka'an ña. Kūvi idé ña ni'í ña é ntio ña. ²⁴ Pilatú san ne, idé ña vatā o ntáka'an ñā'a san. ²⁵ Nakāka xaa ña ñatīi, ña nuu kutu viutun san kuenta iñā i é idé ña du'xen ní e é'ní ña ñā'a sán di, ntá tsi ntāda ña kuenta Jesuú san nta'a ña'a san vata koo é vii ñā ni ñā nee é ntio ña.

Dā intée Jesuu ntikā krusi

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32;

Jn. 19:17-27)

²⁶ Dā kue'en ni'í ña Jesuu é na xnteē ñā ña ntiká krusí ne, tiñ ña uun ñatīi, ña ñuu' Cirene, ñā nani Simuun, ñā vé'xi uun rantsu. Kuétsi é idé ña'a san ña é kuní'í ña krusí san é kuntikin ñā ata Jesuú san.

²⁷ Ñā tē nté kaa ña'a ntántikin ñā ña ne, ñā te da dií ñādí'í san dóo u'vi ntákuví ña, ntaéku ña kuenta iñā Jesuu. ²⁸ Dā íto Jesuú san ñādí'í san ne, kaka'an ña:

—Nto'ó, ñādí'í Jerusaleen, ñā ku ntē dúkuan ēku nto kuenta iñā ko, ntá tsi kueku nto kuenta iñā mii nto ni i'xá nto. ²⁹ Tsi vé'xi ntúvi é ká'an nto: “Nté kuān nte va'á ña'a san, ña é ña ni kuví koo i'xá i, ní ña é ña ni

ñu'u i'xá i i'xi i, ní ña é ña ni natsitsi i'xá di’”, koo ka'an nto. ³⁰ Kidáā né, kani ntu'u ñā'a san ká'an ña é na nūu xuku san mí ntántoo ña, é ntio ña é kutávi núu ña é kunuu xū'u ña. ³¹ Ntá tsi te kuan ō ntáde ni'í ña utun xi'í sán ne, ¿ntē ntú koo vii ña ni útun itsi san kuan? —ka'an Jesuú san.

³² Kue'en ní'í ña ūvi ña'a ña kini ntáa é dādīi ka'ní ña ña ni Jesuu. ³³ Dā xee ñā xuku é nani Xkídiki Ntíxi sán ne, ikān nāxnteē ñā Jesuu ntikā krusi, ní ntuvi ñā'a ña kini ntáa san: uun ña ne, diñi kua'a Jesuu intée ña; uun ña ne, diñi datsin ña intée ña. ³⁴ Jesuú ne, kaka'an ña:

—Ūvā, kada ka'nu iní nto ni ñā, tsi ñā ini ñā nee iñā ntáde ña —ka'an ña.

Sntadún san ne, nārkínteē ñā doo Jesuu xoo é kūvi vii i ni'í i. ³⁵ Ñā'a sán ne, ntáñi ña, ntaíto ña ne, un tsi nté ña tsiñu i san ntánarkínteē ñā Jesuu, ntáka'an ña:

—Ñā sá'á ne, nakákú ña tuku ñā'a. Vi'í a vé ne, na nakákú mii ñā kúñu ña, tē nuu é ntaā i é Cristu, ña é nakaxnúu Xuva kō —ka'an ña.

³⁶ Sntadún san ne, nārkínteē ñā ña. Xée ētsin ña ne, xé'e ña ntādi iā é kō'o ña. ³⁷ Ntáka'an ñā ni ñā:

—Te divīn é Rei iñā ñā Israeé ne, nakákún miñ kúñu ō —ka'an ña.

³⁸ Nteé letra díki krusí san é kākā'an tú'un griegú, ni tú'un latiín, ni tú'un hebreu, kaká'an: “Ñā sá'a é Rei iñā ñā Israeé”, ka'an.

³⁹ Uun ña'a ñā du'ú san, ña nteé ntiká krusí san ne, kaka'an ña:

—jTē nuu é ntaā i é Cristún ne, nakákún miñ kúñu ō ne, nakákún ntí di! —ka'an na.

⁴⁰ Ntá tsi ña uun ña'a sán ne, kaka'an ñā ni tā'an ña:

—¿Ñā kaú'vī ntú o Xuva kō? Tsi divīn né, divi tsi nūu i kantó'o o di. ⁴¹ Ntá tsi xo'ó né, iō nuu i é ntánto'o kō, tsi ntantá'vi o kuétsi kō e ntúku nuu ō. Ntá tsi ña sá'á ne, ñā tē nee kue'en tsí ni idé ña é kīni kaa —ka'an ña.

⁴² Kidáā ne, kaka'an ña:

—Jesuu, na naka'an ntó kó tē xee nto mí kadā kú've nto —ka'an ña.

43 Kidáā ne, kaka'an Jésuu:
—Nuu é ntaā i é kaka'an u ni ō
tsí vevii kutúvín dadīn nī ko mí
ntántoo ña kuínti'xe i, ña é xi'i —
ka'an ña.

Dā xi'i Jésuu

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41;
Jn. 19:28-30)

44 Un tsi nte da ká'ñu ntuvi ne,
un tsi nte kaeku uni kuáa ne, kūneé
da kanī ñūxiví sa. 45 Kūnee ngántii
san. Uvi dáva ntíi dōxi é rkāa nuu
ini ukún ka'nu kán. 46 Kidáā né, un
ntii tsí káchu'u ntáa Jéuu, kaká'an
ña:

—jŪva, ntada ú kuenta nímá ko
nta'a nto ve! —ka'an ña.

Dā kúvi ká'an ña sá'a ne, xi'i ña.

47 Dā íni tó'ō sntadun ñá ñuú
Romá san nté ō kúvi ne, kaka'an ña
tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kaka'an ña:
—Nuu é ntaā i é ñatíi sa'á ne, dōo
va'á ña; ña túvi kuétsi ña —ka'an ña.

48 Un ntí'i kue'én dú'va ña ntaíto
neé kuvi ne, kúnū'ú ña, koó dā
ntaxé'le ña nta'a ña nima ñá e dóo
u'vi ntákuyi ña. 49 Un ntíi ntíi ñá ini
Jésuu, ni ñadī'i, ña ntántikin ñá un
tsi nte ñúu Galileá ne, intáñi ika ñá,
ntaíto ña nté ō kúvi.

Dā inuu ntú'xi Jéuu

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47;
Jn. 19:38-42)

50 Uun ñatíi, ñá nani Jōsee, ña
vé'xi ñuú Arimatea é kāduku ntée
ñuú Judeá ne, dōo va'á ña'a ña. Úvė
ta'an ña ña tsiñu na'nu i san iña ñá
Israee. 51 Ña sá'a ne, kantétu ña
amá xee ntúvi é kadá kú've Xuva
kō. Ñá ni kui dadīi ña ni ña tsiñu i,
ña nguīi san. 52 Dīvi ñá ne, kué'en
ña, kūkoto ña Pilatú san é ntákan ña
kúñu Jéuu. 53 Kidáā ne, nanúu ña
ña ntíká krusí san ne, dā náxnuu
ta'án ña ña doo kui'xin e dóo va'á
ne, dā kúkú'xi ña ña ini ñañā mí
kántii ini xuu, mí vāta kunuu ntú'xi
ña'a. 54 Ntuvi tsikán ne, ntuvi e
ntáxio tú've ña é kuiñi ntu'u ntúvi é
iō dá'na san.

55 Ñadī'i, ña vexní'i Jéuu un tsi
nte ñuú Galileá ne, kué'en ñá né, dā
íto nuu ña ñañā san, ntaíto ña nté
ō kanúu kúñu Jéuu. 56 Kidáā ne,

kúnū'ú ñá ne, da de vá'a ña ntuve
cho'o vīdin e dóo vá xkonuu, ni
ū'xen xukú san di. Kidáā ne, íntoo
da'na ñadī'i san ntuvi dá iō dá'na
san, vatā ō kaka'an tú'un Xuva kō.

24

Dā ntóto Jéuu

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8;
Jn. 20:1-10)

1 Ntuvi dá naki'i o vité san ne,
kué'en xtuku ñadī'i san nú ñañā
Jéuu, ni'i ña cho'o vīdin é de vá'a
ña. 2 Dā xee ñá ne, íni ña tsí xuu
é itáví núu nú ñañā sán ne, é xīo
nakutúvi. 3 Kúkí'ví ña, ntá tsi ña
ni naní'i ka ña kúñu Tó'o ko Jéuu.
4 Koó dā kúdu'va ña. Ntē ñá ini ka
ña nté koo víi ña. Kidáā ne, da nēe
ini ña íni ña uvi ñatíi é ntañi etsin
ña nuu ña. Ñu'u ña doo kui'xin é
kaxi'i nuu kue'en. 5 Ná tē nté kaa
u'ví ñadī'i san, naxká'nu nte'i ña diki
ña nte ñú'u kán. Ntá tsi ñatíi san ne,
kaka'an ña:

—¿Ntē kui ntánantuku ntu nto ña
é kántito san mé'ñu ña xi'i san?
6 Xóxō ñá i'a, tsi e ntóto ña. Naka'an
ntō nté o ka'an ña dá itúvi ká ña
ñuú Galilea. 7 Dīvi ñá é vėxkúvi ña
ñatíi ne, ka'an ña é da mīi é ntúvi
ña kuenta ntá'a ñá iō kuetsi i é na
xnteé ñá ña ntíká krusi kan. Ntá
tsi tē kúvi uni ntúvi xi'i ña ne, ntoto
xtuku ña, ka'an ña —ka'an ñatíi
san.

8 Kidáā ne, nánū'u ñadī'i san ini
ña tú'un é kaka'an Jéuu san ni
ñá. 9 Dā ntáka ña nú ñañā sán ne,
ntántaa ña un ntí'i sá'a ni ū'xi ñn
pustrú san, ni ña nguīi sán di. 10 Ña
ni'i tú'un iña pustrú san ne: María
Madálena, ní Juana, ni María, dí'i
Sántiaú san di, ni ñadī'i, ña nguīi
san. 11 Da ntáka'an ñadī'i san, kuiní
pustrú san da téku ña. Ntē ña ni
kuínti'xe ña.

12 Ntá tsi Pedrú ne, kīi ña, koó da
kaīnu ña kue'en ñá nú ñañā san. Dā
íto nuu ña ini i kán ne, koó da mīi
sá doo kui'xin san ini ña. Kidáā ne,
kúnū'ú ña nú ví'i ña kán. Koó dā
kúdu'va ña é kuan ō kúvi.

Itsi ñuú Emauu
(Mr. 16:12-13)

¹³ Divi tsi ntūvi tsikán ne, uvi ñá'a ña ntini'i Jēsuu ku'élen ña ñūú Emauu, ñuu é tuví te ū'xi ñin kilumétru é un tsi nté Jerusaleen.

¹⁴ Ku'élen ñā, ntántaa ña un ntí'i nuū i e kúvi. ¹⁵ Nñi dukuān ntatíin ña ne, xée Jēsuú san, eni ntu'u ñā ntaika dadii ña ni ñā. ¹⁶ Kuān te íni ña Jēsuú san ne, ñā ni kutūni ña xoo ñá'a ña. ¹⁷ Kidáā né, tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Neé ntu e ntántaa nto dā ve'xi nto ítsi kán? —ka'an ña.

Íntañi nta'xa ñā. ¹⁸ Uun ña'a ña, ñā nanī Cliofá san ne, kaka'an ña:

—¿Vá xīo ñuú ntu vé'xi nto e ñā ini nto nté ō kúvi ñuú Jerusaleen ntúvi sa'a? —ka'an ña.

¹⁹ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu:

—¿Ntē ntu o kúvi? —ka'an ña.

Ntáka'an ña:

—Ntántaa ntí kuenta iña Jēsuu, ña vé'xi ñuú Nazaree. Divi ñā ne, ña é ka'án naa Xuva ko ña. Dōó iō ña é vū ña; dōó ini ña nté koo ka'an ña núu Xuva ko, ni ūn ntí ntí ña'a san. ²⁰ Ntá tsi tó'ō dutú san nī ña tsiñu i sán ne, ntáda ña ña kuentá vata koo é na kuvī ñā ne, xntee ñā ña ntiká krusi kan. ²¹ Ntí'i ne, ntantétu ntí é divi ñā é nakakū ñā ña Israeé san. Ntá tsi vevii ne, é kúvi uni ntúvi é ita ntí'xin un ntí'i sa'a. ²² Iō ñā dí'i, ña ntini'i ntí ne, dā kúdu'va ntí nuu i e ntáka'an ña. Tsi tevaá du'va tsi ñe'e ña nú ñañā san. ²³ Ntá tsi ña ni naní'i ña kúñu Jēsuú ne, ntíko koō ña, náxee xtúku ña mí ntoo ntí kán. Ntántaa ñā tsi xée ánjē san nuu ña. Ntáka'an ánjē san tsi Jēsuú ne, kantíto ña. ²⁴ Kidáā ne, iō ñā ntini'i ntí ne, ñé'le ñā nú ñañā san, ixkoto ntódo ña. Íni ña vatā o ntáka'an ñádí'i san ne, ntá tsi ña ni iní ña Jēsuu —ka'an ña.

²⁵ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Neé ntu dikí dikí nto é ña ni kuintí'xe nto é un ntí'i e ntáka'an ñā ka'án naa Xuva ko? ²⁶ ¿Vá ñā ntu te kantío é ntō'o Cristu, ña táxnuu Xuva kō, dí'na dá ku'éé Xuva kō é kodo nuū ña? —ka'an ña.

²⁷ Kidáā né, eni ntu'u ñā nañé'le ñā ña nté o kaka'an tú'un Xuva ko kuénta iña ña. Eni ntu'u ñā nté tutu

é de vá'a Muiseé ne, ni un ntí'i tūtu é de vá'a ña ka'án naa Xuva ko.

²⁸ Dā xee étsin ña ñuú mí kí'ín ñā ne, íde Jēsuú vata tsi te kí'ín ka ña itsi kán. ²⁹ Ntá tsi tee kóo ña ña, ntáka'an ña:

—Kutuví ntó nī nti tsi e kuáa ve-vii. E dóko sá kúnee —ka'an ña.

Kidáā ne, ku'élen Jēsuu é kuntuo ña ni ñā. ³⁰ Dā intóo dadii ña ni ñā nú mesa kán ne, kí'i Jēsuu tañú'u ne, da naku'éé ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Dā kátsin dava ña tañú'u sán ne, dā tsi'i ña nta'a ña. ³¹ Ura dú'va tsi i náxi'i nuu ñā ne, kūtuni ña tsi divi ñā é Jēsuu. Kidáā né, ntoko ñu'u mii Jēsuu. ³² Kidáā ne, ntáka'an ñā xe un xé un ñā:

—¿Ñā ntu te ntáa e dóo diní ñu'u nima kó dá kantaa ñā ni kō dā vé'xi o ítsi kán, dá kanañé'e ñā kō tú'un Xuva kō? —ka'an ña.

³³ Ura dú'va tsi i nakuntáñi ña, ntíko koō ñā, kúnú'u xtuku ña ñuú Jerusaleen, mí nāni'i ta'an ña u'xi ñin ña'a pustru é nataká nuu ña ni ña ntini'i ñā. ³⁴ Ntáka'an pustrú san ni ñā:

—Nuu é ntāa ntí'xe i e ntóto Jēsuu. É iní Simuun ña —ka'an ña.

³⁵ Kidáā ne, ntuví ña ntántaa ña nté ō kúvi itsi kán ne, nté ō nákiní ña Jēsuú dā kátsin dava ña tañú'u san.

Dā ntii díto Jēsuu mé'ñu pustru ña (Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶ Ntoo dukuan ñā, ntáka'an ñā nuu i sá'a ne, da néé iní xñā ntii díto Jēsuú san mé'ñu ñā, kaka'an ñā ni ñā:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto —ka'an ña.

³⁷ Dōó u'ví ña. Ntádē kuení ña tē ntaíní ña ntati ñā. ³⁸ Ntá tsi kaka'an Jēsuú san:

—¿Ntē kui kuān nte ntaú'vī ntú nto? ¿Ntē kui kuān ó ntádē kuení nto? ³⁹ Koto nto nta'a kó ni dí'ín ko. Divi tsi ú. Koto nto kó ne, tñn nta'a ntó kó di, tsi te uun ntati ñā'a ne, ña tíví kúñu í, nté xikí i vata kaa ú xu'u —ka'an ña.

⁴⁰ Dā kúvi ka'an ña sá'ā ne, náñé'le ñā ña nta'a ña ni dí'ín ña di. ⁴¹ Dā iní ña ntoo sán ne, naku'un díni nima

ñá, ntá tsi koó dā ntákudu'va ña é ña ni kuintí'xe ña é ñi'nti'xe ñā. Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Īo ntú kudii é kā'xi ó i'a? —
ka'an ñā.

⁴² Kidáā ne, xé'e ña ñā un sín tsákā, kiti kádun nuu. ⁴³ Kī'i ña né, dā é'xi ña mé'ñū ña ntoo san.

⁴⁴ Kidáā ne, kaka'an ñā:

—E kúvi kó ne, ñi'nti'xe é kākā'án u dá tūvi dukuan ú ni ntō. É kākā'án u tsí kantio é kūntaa un ñi'nti'xe é ūve na'a tutu é de vá'a Muiseé san ñi ña ka'án naa Xuva ko, ñi'nti'xe é ñā Sálmu di, mi é kākā'án kuénta iñá ko —ka'an ñā.

⁴⁵ Kidáā ne, náñe'e ñá ña é ñā ñi'nti'xe vá'a ña tú'un Xuva kō ne, ⁴⁶ kaka'an ñā:

—Kuān ó uve na'a tsí Cristú ne, kantio é kúvi ñá ne, kantio é ntōto ña di tē kúvi uni ntúvi. ⁴⁷ Kantio é ka'an ntōdo nto ni ñā'a san kuénta iñā ñā kanii ñūú Jerusaleen ni dá kanii ñūxivi san di. Kué'e nto na kūtuni ñā'a san kuénta iñā ña tsí da mi é kantio é ñi'nti'xe ñā ne, dukuan ne, kada ka'nu ñi'nti'xe Xuva ko ni ñā. ⁴⁸ ñi'nti'xe é ñi'nti'xe nto ne, ntada ntaa ntó nuu i sá'a. ⁴⁹ Kiní nto ve tsí xu'ú ne, taxnūu ú Espíritu Xuva ko kuénta iñā ntó, vatā o tá'xi Xuva ko xū'u ña nte dí'na. Ntá tsi kuntōo xnto i'a ñūú Jerusaleen san un tsi da nté tē ñi'nti'xe nto ntíj ntō é ta'xi Xuva kō —ka'an Jesús ni ñā.

Dā kuntáa Jesuu e dukún kán

(Mr. 16:19-20)

⁵⁰ Kidáā ne, kue'en ñi'nti'xe Jesús ña ñi'nti'xe ñā ñi'nti'xe ñūú san, un tsi nte ñūú Betania. Ntāni'xe ñā nta'a ña ne, dā ñāxnuu viko ñā ñā. ⁵¹ Nii dukuan kánaxnuu viko ñā ña ne, kii nteé xio ñā ñā, kuntáa ña e dukún kán. ⁵² ña intóo sán ne, ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kidáā né, ntiko koó ñā, kunú'u ña ñūú Jerusaleen e dóo ñi'nti'xe ñā. ⁵³ Nii kue'en tsí ñi'nti'xe ntoo ña má ukún kán, ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Juan

Tū'un Xuva kō e kúvi ñatī

¹ Nte dá iñi ntu'u ñuxiví sa ne, e dúkuan tuví Tū'un san. Tuví dadii ña ni Xuva kō né, Xuva ko ñā di. ² Divi ñā é tuví dadii ña ni Xuva ko ūun tsi nte dá iñi ntu'u ñuxiví sa. ³ Un ntií ntií é ió ne, mii ñā de kú'vē ñā. Ña túvi nee iñá te ña ni de kú'vē ñā. ⁴ Divi ñā é kantito ña ne, tā'xi ñā un ntií é ió. Ntuvia iña ñā ne, kaxi'í nuu iña ko un ntií ntií o. ⁵ Kaxi'í nuu ñu'ú san mi dóo neé ne, ña kúvi vīi é neé san nánta'va.

⁶ Xío uun ñā'a, ña táxnuu Xuva kō, ñā nanī Juan. ⁷ Divi tsiñu ña é káda ntaa ña iña ñu'ú san, vata koo é na kuñti'xe un ntií ntií ñā'a san Xuva ko kuēnta iña tú'un é kaka'an ña. ⁸ Ñā té díví ñā e kúvi ñā ñu'ú san, tsi da ti tsi táxnuu Xuva ko ñā é ká'an ñā kuenta iña ñu'ú san. ⁹ Ña e kúvi ñu'ú san nti'xe ne, vé'xi ña ñuxiví san ne, náxi'í nuu ña iña un ntií ntií ñā'a san.

¹⁰ Ika ña ñuxiví sa ne, kuān te mii ña de kú'vē ñā ne, ña ntoo ñuxiví sa ne, ñā ni nakíní ña ña xoo ñā'a ña. ¹¹ Xée ña ñu'ú mii ñā, ntá tsi ña ñu'ú ña ne, ña ni ntío ña nakíní ña ña. ¹² Ntá tsi xoo ñā'a, ña é nakíní ña ne, xé'e ñā é kúvi ña i'xá Xuva kō, da xóo ka ñā'a, ña e ntákuñti'xe i ña. ¹³ Kuví ña i'xá Xuva kō ne, ñā té ntákaku ña vata o ntákaku ñā'a ñuxiví; ñā te ñā'a san ntáde ña é kōo i'xá ña, tsi mii Xuva kō ntío ña é kúvi ña i'xá ña.

¹⁴ Divi Tū'un tsikán ne, kuví ñatī ne, íntoo ña ni kō. Iní o tsi dóo va'á ña ne, dóo kakuñnima ñā kō. Da mii tsi é nuu é ntaā i kaka'an ña. Vá'ā kue'en ñā vata o va'á Xuva kō, tsi da xé i'xá mii ña ñā. ¹⁵ Juan sán ne, kaka'an ñā kuenta iña ña:

—Ña sá'á ne, divi ñā é kaka'an u kuenta iña ña. Divi ñā é vé'xi ña ata kō ne, dii ka ka'nu ñā'a ña é xu'u, tsi dii ka di'na tuví ña da káku u —ka'an ña.

¹⁶ É nī'i ko, un ntií ntií o, é vā'á iña ña, e dá mii tsi é ntékú ka doméni e tá'xi ña kō. ¹⁷ Tsi leí san ne, xée ntā'a Muísee, ntá tsi e dóo kakuñnima Xuva ko ko, ni tū'un é nuu é ntaā i san ne, xée kuēnta iña Jesúcristu. ¹⁸ Nté uun ito vata xoo kiní i Xuva kō. Ntá tsi i'xá mii ñā e dóo kakuñnima ñā ne, kantada ntaa ñā ni kō nté kaa Xuva kō.

É kaka'an Juan Bautista kuenta iña Jesúcristu

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ Ña Israee, ñā ntoo Jerusaleén ne, taxnúu ña dutú san nī ña levitá san é tsixe'e ñā Juaán san xoo ñā'a ntu ña. ²⁰ Juaán san ne, kantada ntaa ñā, kaka'an ñā ni ñā:

—Ña te díví u é Cristú u —ka'an ña.

²¹ Tsixe'e xtuku ña ñā:

—¿Xoo ntu ñā'a nto kuan? ¿O ña Elia ntú nto, kuān? —ka'an ña.

—Ñā'á ni san —ka'an Juan.

—¿Vá divi ntu ntō ña ka'an naa Xuva ko, ña tsikan? —ka'an ña.

—Ñā'ā —ka'an Juan.

²² Kidáa ne, ntáka'an ñā ni ñā:

—Ká'an nto xoo ñā'a nto vata koo é kúvi ka'an ntí nī ña táxnuu nti. ¿Nté ntu koo ka'an nto kuenta iña mii nto? —ka'an ña.

²³ Kidáa ne, kaka'an Juan:

—Xu'ú ne, kúdi uun tatsin é kaika má kú'u kan, é kakana: “Na kōo tú've ntó itsi ntaa kuēnta iña Tó'o kō”, vata o xntée na'a ñā ka'an naa Xuva ko, ñā nani Isáia, kidaā —ka'an ña.

²⁴ Ña táxnuu ña fariseu é ká'an ñā nī Juaán ne, ²⁵ tsixe'e ñā ñā:

—¿Nté kui kanakútsi ntute ku nto ñā'a sán té ña te Cristu nto, té ña te Elia nto, té ña te divi ña ka'an naa Xuva ko ntō? —ka'an ña.

²⁶ Kaka'an Juan ni ñā:

—Xu'ú ne, kúdi ntute kánakútsi ntute ú ñā'a san. Ntá tsi ntitsi uun ñā'a mé'ñu ntō, ña é vata káni nto.

²⁷ Divi ña ne, rkontúvi vé'xi ña é xū'u, ntá tsi díví ñā né, odo nuu ña é xu'u. Tsi xu'ú ne, ñā té neé nuu á'vi ko, nté nantíi ú nti'xen ña —ka'an ña.

28 Sá'á kúvi ñuú Betania, ñivi ñūu é tuví uun xo ñiñi ntute ka'nu é nani Jōrdaan, mí kanakūtsi ntute Juaán san ña'a.

Jesuu, ña kúvi a le'ntu Xúva kō

29 Utén san ne, íni Juaan tsi vé'xi Jesuu mí tuví ña ne, kaka'an ñá ni ñá'a san:

—¡Un kaa Á Le'ntu Xúva kō, ña e ntá'vi kuétsi i ñña un ntí'í ntí'í ña'a, ña ntántoo ñuxiví sa! 30 Ñivi ñā é kākā'án u ni ntō tsi rkontúvi vé'xi uun ña'a, ña é odo nūu kue'en é xu'u, tsi é dúkuān tuví ña da káku u. 31 Nté xu'u ñá íni u xoo ñá'a ña, ntá tsi vé'xi u, véxnakutsi ntūte ú ña'a san vata koo é ña Israeé san ne, na nā kiní ña ña —ka'an ña.

32 Kaka'an xtúku Juaan:

—Íni u Espiritu Xuva kō dá vē'xí ña nte e dukún kān é vāta kaa paloma kaa ña ne, kántékú nti'í ña ata tsío ña. 33 Xu'ú ne, ntē vata kutúni ko xoo ñá'a ña, ntá tsi ña táxnūu ko é nakūtsi ntute ú ña'a sán ne, kaka'an ña ni ko: “Te kiní nto tsi inu ñú'u Espiritū mí ntitsi úun ña'a, te kutuví ni'í ña ña ne, ñivi ñā é kue'é ña é kūnuu Espiritū Sántū nima ñá'a san.” Kuan ō ka'an ña. 34 Xu'ú ne, íni u ña ve ne, ka'án u ni ntō tsi ñivi ña é I'xá mii Xuva ko ña —ka'án Juaan.

Ña ntántikin dí'na Jesuu

35 Utén san ne, ntāñi xtúku Juaan ni uvi ñá'a, ña ntántikin ña. 36 Dā íni ña tsi ita ntí'xin Jesuú ne, kaka'án Juaan:

—¡Un kaa Á Le'ntu Xúva kō! —ka'an ña.

37 Ntúvi ña'a, ña ntántikin Juaán san ne, tēkú ña é kuān ó kaka'an ñá ne, kué'en ña, kūntikin ña Jesuu kidaā. 38 Xkokoto Jesuu áta ña ne, íni ña tsi ntántikin úvi ñá'a ña'á san ñá ne, dá kakā'an ñá, tsixe'e ñā:

—¿Neé ntu ntánantuku ntō?

Ntáka'an ñá ni ñā:

—Mastru, ¿mí'í ntū tuví nto? —ka'an ña.

39 Kaka'an ñá ni ñā:

—Kíxkóto nto —ka'an ña.

Kué'en ñā né, íni ña mí tuví Jesuú ne, ikān intōo ña ni ña ntūvi tsikan ūun ñūu, tsi é kuáa xee ña.

40 Uun ña'a, ña e téku i é kākā'án Juaán ne, kúntikin ña Jesuu. Andree náni ña. Ení Simuun Pedru ña. 41 Dí'na nántuku ña ení ña Simuun ne, kaka'an ñá ni ñā:

—É nāni'í nti Mesia, ña e ntáka'an ña é Cristu, ña táxnūu Xuva kō —ka'an ña.

42 Ntēka Andree ña mí tuví Jesuu. Íto Jesuu ñá ne, kaka'an ña:

—Divín né, Simuun, i'xá Juaan. Ntá tsi xntántēe ú o Cefa —ka'an ña. (Cefa ne, Pedru káni tú'un é griegu.)

Dā kána Jesuu Félipe ni Natánae

43 Utén san ne, kaka'an Jesús tsi kí'in ña ñuú Galilea. Ikān náni'í ñá Felipé ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kúntikin ko ve —ka'an ña.

44 Felipé ne, ñuú Betsaida vé'xi ña, ikan ñūu Andree ni Pedru dí. 45 Felipé ne, nántuku ña Natánae ne, kaka'an ñá ni ñā:

—É nāni'í nti ña é kākā'án Muísee íni librú leí san, nī é kākā'án ñá ka'án naa Xuva kó dí. Ñivi Jesuu, i'xá Josee, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'an ña.

46 Kidáā ne, kaka'an Natánae ni ña:

—¿Vá iō ntu é vā'a e kíi nuu ñuú Nazaree? —ka'an ña.

Kaka'an Félipe ni ña:

—Kíxkóton ve —ka'an ña.

47 Dā íni Jesuu tsi vé'xi Natánae mí tuví ña ne, kaka'an ña:

—Un kaa ntí'xe uun ña'a ña Israeé. Nā íni eni nta'ví ña ña'a —ka'an ña.

48 Kaka'an Natánae ni ña:

—¿Nté ō íni ntu nto ko? —ka'an ña.

Kaka'an Jesús ni ña: —Íni u o dá nuun má tun ígu san dí'na dá kána Felipe o —ka'an ña.

49 Kaka'an Natánae ni ña kidaā:

—Mastru, i'xá Xuva nti'xe ko ntō. Rei íña ñá Israeé san nto —ka'an ña.

50 Kaka'an Jesús ni ña:

—¿Kakuinti'xe o tsi da xé kākā'án u é íni u o má tun ígu san? Ntá tsi da

ve kinín nuu i é díí ka na'nu é vāta kaa nuu i sá'a —ka'an ña.

⁵¹ Kaka'an xtúku Jesuu:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō: Vi'i a vé ne, kiní nto e dukún kán é kantii ne, kiní nto ánje Xuva kō kantaa kantíi ña mí tuví u, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi —ka'an ña.

2

Viko e katánta'a ña'a ñuú Canaa

¹ Dā kúvi uní ntúvi ne, viko kakuvi é katánta'a ña'a ñuú Canaa é káduku ntée ñuú Galilea. Ikān tuví dí'i Jēsuu. ² Kāna ña Jesuu ni ña ntiní'i ñā é kī'in ña viko sán di. ³ Dā ntí'i ntute tinti'ō sán ne, kaka'an dí'i Jēsuu ni ña:

—Ña tuví ká ntute tinti'ō san —ka'an ña.

⁴ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto ní kó, ñadí'i, tsí vata xée ura i ñā ko? —ka'an ña.

⁵ Kidāā ne, kaka'an dí'i ña ní ña ntátsu'un ko'o san:

—Vii nto nee ñā é ká'an i'xá ko ni ntō —ka'an ña.

⁶ Ikān ne, ió iñu kidi é kúvi xuu, e dé tsiñu ni'i ña e ntúntoo ña vatá xkóo ini ña. É un é un kídí ne, kakii kú've te un siēntu lítru. ⁷ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Tsu'un tsitu nto ntúte kidi san —ka'an ña.

Tsu'un tsitu ña ntúte un tsi nte xú'u i ne, ⁸ kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ki'i ntodó nto ne, kue'ēn ni'i nto mí tuví vartuma kuinúu san —ka'an ña.

Kuān o dé ña. ⁹ Dā íto ntee vartuma kuinúu sán ntúte e ntúvi ntute tinti'ō sán ne, ñā ni iní ña mí'i ve'xi. Ntá tsi ña ntátsu'un ko'o sán ne, ini ña, tsí divi ñā táva ña. Kāna vartuma kuinúu san ñatíi, ñā dā ve tánta'a sán ne, ¹⁰ kaka'an ñā ni ña:

—Un ntíi ntíi ña'a sán ne, di'na katsu'un ña ntute tinti'ō é díí ka va'á san. Ntá tsi te ita ntí'xin kue'e xi'i ña ntántoo sán ne, kidāā táva ña ntute tinti'ō é ña te nté sa va'a. Ntá tsi divi ntō ne, dá nté vevii katavá nto ntute tinti'ō é díí ka va'a —ka'an ña.

¹¹ Sá'a idé Jesuu ñuú Canaa é káduku ntée ñuú Galileá ne, kúvi

di'na nuu i e dóo ka'nu idé ña vata koo é kútuni ñā'a san tsi dóo ka'nu ña'a ña. Kidāā né, kuínti'xe ña ntini'i ñā.

¹² Kidāā ne, kué'en ña ñuú Capernau ni dí'i ña ni ení ñā, ni ña ntini'i ñā di. Ikān intóo ña te úvi uní ntúvi.

Dā ntántoo Jesuu ini ukún ña Israee

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³ Dā doko sá xee ntuvi viko e náka'an ña Israeé san ntuvi da nátává Xuva ko ñā ñuú Egitō ne, kúntāa Jesuu ñuú Jerusaleen. ¹⁴ Dā kukí'vi ñā má úkún ka'nu kán né, nāni'i ña ña ntádiko duntiki, le'ntú, ni pālomá san. Ikān ntoo ña ntánadama diu'ún di. ¹⁵ Dā íni Jesuú ne, de vá'a ña uun xo'o xume ne, dā tá'xi núu ña ña'á sán, nakúnu ña ñā má úkún kan, ni ún ntíi ntíi duntiki ni le'ntú ne, nantáva ña mēsa ñā ntánadama diu'ún san. ¹⁶ Kaka'an ñā ní ña ntádiko pālomá san:

—Kue'ēn ni'i nto láa san kí'i kán. Ña kú de nto vi'i Uvā kó vi'i xá'vī —ka'an ña.

¹⁷ Kidāā né, ña ntini'i ñā san nánū'u ña iní ña tsí kuān ó uve na'a kaka'an tú'un Xuya kō: “Dōo u'vi kakúvi ko é kuān ó ntáde ni'i ña vi'i Uvā ko”, ka'an.

¹⁸ Kidāā ne, tsixe'e ña Israeé san ña:

—¿Neé ntu nuu i e dóo ka'nu nañé'e ntó nti kuān, vata koo é ní'i itsi nto é vii nto sá'a? —ka'an ña.

¹⁹ Kidāā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nakatsin nto xúkún sa'á ne, té kúvi uní ntúvi naxntísi xtúku u —ka'an ña.

²⁰ Kidāā ne, ntáka'an ñā Israeé san:

—Úvi díko iñu kuia dé tsiñu ña'a e xntísi ña xúkún sán ne, divi ntó ne, úni ntuvi tsi naxntísi ntó, ka'an nto —ka'an ñā Israee.

²¹ Ntá tsi xúkún é kaka'an Jēsuú ne, kúñú mii ñā kúvi. ²² Dukuān né, dā ntóto Jesuu rkontúvi é xi'i ñā ne, nānu'u ña ntini'i ña iní ña tsí kuan ó ka'an ñā sa'á ne, kuínti'xe ña tú'un Xuva kō é úve na'á san, ni tū'un é kaka'an Jēsuu ni ñā di.

Iní Jesuu nima ñá'a san

23 Dá tūví Jesuu ñuú Jerusalem ntuvi dá ñu'u viko, ñá te da ñi ñá'a kuínti'xe ña ña dá ini ña nuu i e dóo na'nu é idé ña. ²⁴ Ntá tsi Jesuú ne, ñá ni intée ini ña ñá'a san, tsí ini ña nte ntáa nima ña. ²⁵ Ña ni ntío é ká'an ñá'a san ni ña nte ntáa ta'an ña, tsí ini ña nté ntaa nima ún ntíí ntíí ñá'a san.

3

Jesuu ni Nicódemu

¹ Xío ũun ñá'a ña fariseu, ñá nani Nicódemu, ñá tsiñu ñuú Israee. ² Xée ñá é ñiñu mí tuví Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña:

—Mastru, iní nti tsí taxnuu Xuva ko ntó é nañe'ē ntó nti. Tsí nté uun ñá'a ña kuvi vií ña nuu i e dóo ka'nu vatā ó de nto té ña te Xuva ko túvi ní'í ña ña —ka'an ña.

³ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā i é káka'án u ni ō: Xoxó kuvi kini i mí kadē kú've Xuva ko té ña kaku é kuvi uvi ito —ka'an ña.

⁴ Kaka'an Nicódemu ni ña:

—¿Nté ntu koo kaku xtuku o te kuáta ō? ¿Vá kúvi ntu nakunuu xtuku o ini í'xí di'í kó é kaku xtuku ō? —ka'an ña.

⁵ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā i é káka'án u ni ō: Xoo é ña kaku i ni ntute ni Ēspírítu ne, ña kúvi ká'ví ña mí kadē kú've Xuva kō. ⁶ Nee é kakaku ní kúñu né, kúñu kúvi; ntá tsi nee é kakaku ni Ēspírítu ne, Espírítu káduku ntée.

⁷ Ñá ku da kudū'va o é káka'án u ni ō é kantio é káku xtukun. ⁸ Tátsin sán ne, kainu da mí'í ka mí ntío i. Kuān te díto é káka'an ñu'ú ne, ntá tsi nté ña kutúni mí vē'xí, nté ña kutúni mí ká'ín di. Kuan tsi íó iña un ntí'í ñá'a, ña é kakuni'í Espírítu Xuva kō —ka'an ña.

⁹ Kidáā né, tsixe'e xtuku Nicódemu:

—¿Nté ntú ó sá'a? —ka'an ña.

¹⁰ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Divín é mastrun iña ñá Israee ne, ¿vá ña ntu inin sá'a? ¹¹ Nuu é ntaā i é káka'án u ni ō. Ntáka'án nti nēe é iní nti. Ntántaa ntí nēe é iní nti, ntá tsi diví ntó ne, ña ntákuinti'xe

nto nēe é ntáka'án nti. ¹² Tē ña ntákuinti'xe nto é káka'án u ni nto iña i é ío ñuxiví sa ne, ¿nté ntu koo kuínti'xe nto te ká'án u ni ntó iña i é ío e dukún kán?

¹³ Tsi nté uun ñá'a vata ntaa ña e dukún kán. Mii tsi u é vē'xí u e dukún kán é vēxkúvi ú ñatí. ¹⁴ Vata tsí o dé Muisee é xkaa dukún ñá koó san ñuu itsí kán né, kuan tsi koo ntaa ntita dukún u di, xu'u é vēxkúvi ú ñatí. ¹⁵ Da xōo ka ñá'a é kuínti'xe i kó ne, ní'í ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi.

E dóo ntio Xúva ko ñūxiví sa

¹⁶ E vānchu'ún ntío Xuva ko ñūxiví sa ne, tá'xi ña l'xá mii ñá, vata koo é un ntí'í ñá'a, ña é kakuínti'xe i ña ne, ñá kunáá ña, tsí ntii dañu ntuvi kuntuo ña ni Xuva kō. ¹⁷ Tsi ñá ni taxnuu Xuvā kó ko, xu'u é l'xá ñá, ñuxiví sa é na nākunaá u nto, tsí táxnūu ña ko é nakákú u nto.

¹⁸ Xoo é kákuínti'xe i kó ne, ñá ní'í ña é ntó'o ña kuenta iña kuétsi ña. Ntá tsi xoo é ña kákuínti'xe i kó ne, é ío é ntó'o ña, tsí ña ni kuínti'xe ña ko, xu'u é l'xá mii Xuva kō. ¹⁹ Dukuān ne, ní'í ña é ntó'o ña, tsí xee ñu'ú san ñuxiví a, ntá tsi díí díí ka xkúntee iní ña mí nēe é mí kaxi'í nuu san, tsí da mii kué'en tsi é kini kaa ntáde ña. ²⁰ Da xōo ka ñá'a, ña é kade é kini kaa ne, ña ntío kue'en tsí ña ñu'ú san. Nté ña kaxee étsin ña mí kaxi'í nuu, vata koo é ña tídito nuu i é kade ña. ²¹ Ntá tsi xoo ñá'a, ña é kade é nuu é ntaā í ne, kaika ña mí kaxi'í vata koo é na tídito tsí kade ntaa ña vatā ó kaka'an Xúva kō é vií ña —ka'an Jesús.

Kaka'an xtúku Juan Bautista ni Jesús

²² Dá kúvī sá'a ne, kué'en Jesús ni ña ntiní'í ña ñuú Judea. Ikān intóo ña, ntánakutsi ntute ña ñá'a san. ²³ Juaán di ne, kanakútsi ntute ña ñá'a, ña ñuú Enoo é tuvi étsin ñuú Saliin, tsí dóo ío ntúte ikān. Ntáñe'e ñá'a san ne, ntaítsi ntute ña. ²⁴ Tsi vata kúnuu kutú Juan.

²⁵ Ío ña ntántikín Juaán ne, eni ntu'u ña ntátiin nuu ña ní uun ñá'a

ña Israee kuénta iña í vatā xkoó ni ña é ntántoo ña kúñu ñā. ²⁶ Kué'en ñā mí tuví Juaán ne, ntáka'an ñā ni ñā:

—Mastru, ña itúvi ni'i nto diñi ntute ka'nu Jordaán san, ña é kaka'an ntó nī ntí ne, é kanakütsi ntute ña ña'a di. Un ntíi ntíi ña'a san ntáñe'e ñā nta'a ña ve —ka'an ñā.

²⁷ Kidáā ne, kaka'an Juan ni ñā:

—Ña túvi nee iña é nī'i kó tē ña te Xuva ko tá'xi ñā. ²⁸ Tékú nto lo'xo mii ntó é kaka'an u tsí ña te xu'u é Cristú u, ntá tsi xu'u di'na táxnū ña ko. ²⁹ Xu'ú ne, vata kaa ña vá'a tiin ni'i ña é da vé tánta'a kaa u. Dukuán dīni ña da téku ña é kaka'an ñā tánta'a san. Dukuán dīni ko di. ³⁰ Divi ñā ne, kantio é dií ka kaa dukún ka ña. Xu'ú ne, kantio é nainu xuví u —ka'an Juan.

Ña vé'xi e dukún kán

³¹ Ña vé'xi e dukún kán ne, dií dií ka ka'nu ña'a ña é un ntí'i ó. Ña vé'xi ñuxiví a ne, ñuxiví sa kaduku ntée ñā. Kaka'an ñā iña i é ío ñuxiví sa. Ntá tsi ña vé'xi e dukún kán ne, dií ka ka'nu ña'a ña é un ntíi ntíi o. ³² Kaka'an ñā nēe é ini ñā, nēe e téku ña, ntá tsi ña ntákuinti'xe ña'a san é kaka'an ñā. ³³ Xoó ña'a, ña é kakuinti'xe i é kaka'an ñā ne, ini ña tsí nuu é ntaā í kaka'an Xúva kō. ³⁴ Ña vé'xi nta'a Xuva kō ne, kaka'an ña tú'un Xuva kō, tsi kaxé'e Xuva kō Espíritu ñā. ³⁵ Dōó kuinima Xúva ko I'xā ñā ne, xé'e ñā é kadā kú've ñā da nēe ka ntí'i nuu i. ³⁶ Xoó é kakuinti'xe i I'xā Xuva kō ne, ío ntuví vá'á iña ña ntíi dañu ntúvi. Xoó é ña kakuinti'xe i I'xā ña ne, ña túvi ntuví vá'á iña i tsí ntíi dañu ntúvi kué'e Xuva kō é ntó'o ñā.

4

Jesuu ni ñád'í'i ñuú Samaria

¹ Kütuni ñā fariseú san tsí dií ka ntántikin ña'a san Jesuú ne, dií ka titín ña'a kanakütsi ntute ña é Juaán; ² kuán te ñā te mii Jesuu kánakütsi ntute ñā ña'a san, tsí ña ntini'i ñā san. ³ Tékú Jesuu sá'a ne, ntáka ñā ñuú Judea, kúnū'u xtuku ña ñuú Galilea.

⁴ Dá kué'en ñā itsi kán ne, itā nti'xin ña ñuú Samaria. ⁵ Xée ña ñuú Sica é káduku ntée ñuú Samariá san. Ikán tuví étsin ñu'u é xé'é Jacoo iña i'xā ña Josee. ⁶ Ikán tuví pusu é xtúvi Jacoo. Dōo kuitá Jesuu, tsí dōo kue'e íka ña ne, ínū da'na ña uun xo diñi pusú san. E doko sa ká'ñu ntuvi kidaā. ⁷ Xée uun ñád'í'i, ña ñuú Samaria, é tavā ñā ntute ne, kaka'an Jesuu ni ñā:

—Tā'xin kudiin ntuté san na kō'ó u —ka'an ñā.

⁸ (Tsi ña ntini'i ñā ne, kué'en ñā má ñuú san, kukuiín ña é ká'xí ñā.)

⁹ Kaka'an ñád'í'i, ña ñuú Samariá san, ni Jesuu:

—¿Nté kui xu'ú ntu kaikan ntó ntute é kō'o nto? Tsi xu'ú ne, ña ñuú Samariá u ne, nto'ó ne, ña Israee nto —ka'an ñā.

(Tsi ñā vá'á odo ni'i tā'an ña Israee san ni ña ñuú Samariá ne, nté ña ntáka'an ni'i ta'an ñā di.)

¹⁰ Kidáā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñád'í'i san:

—Tē dí inin nee kata'xi Xúva kō doméni; tē dí inin xoo ñā'a kaikan ñā ntute ne, divín é kákan ntúte nta'a ña ne, ta'xi ña ntute é kata'xi ntuvi vá'á iña o —ka'an ñā.

¹¹ Kaka'an ñád'í'i san ni ñā:

—Ntá tsi ña túvi nee iña é tává nuu nto ntute san, tsí dōo kūnu pusú san. ¿Mí'i ntu táva nto ntute é ta'xi ntuvi vá'á iña kó kuan? ¹² ¿Vá dií ka ka'nu ntu nto é uva ata ko Jācoo? Tsi divi ñā xtúvi ña pusú sa'á ne, i'a xí'i ña ntute, ni i'xā ñā, ni kiti ña di —ka'an ñā.

¹³ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Xoó ña'a é kaxi'i ntute sá'a ne, da nuu da kuií tsi kaitsi ñā ntute. ¹⁴ Ntá tsi tē xoó kō'o i ntute é tā'xí u ne, nté uun ito ñā itsi ka ña ntute. Ntute é kué'é u ne, vata kaa mí kakene mii ntúte é kata'xi ntuvi vá'á iña ña ntíi dañu ntúvi, kuan kaa nima ña —ka'an ñā.

¹⁵ Kaka'an ñád'í'i san ni ñā:

—Ún tā'xi nto kó ntute tsikán ni, vata koo é ña itsi ka kó ntute ne, ñā kixtává ka ú ntute i'a —ka'an ñā.

¹⁶ Kaka'an Jesuu ni ñā:

—Kunakuekán xii o ne, dá kī'xin xtukun.

¹⁷ Nantíko kōo ñadī'í san, kaka'an ñá ni ña:

—Xōó xii ko —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña kídaā:

—Vá'ā ó kaka'an tsí xoó xii o.

¹⁸ Tsi é ù'un xii o ne, ña é tuvin nì'in veví ne, ñá te xii mii ò. Nuú é ntaā i é kākā'an —ka'an ña.

¹⁹ Kaka'an ñadī'í san ni ña:

—Divi ntō ne, kutuní ko ve tsi ña é kākā'an naa Xuva ko nto.

²⁰ Tatá vi'í ntí, ña intóo di'na ne, i'a kixka'an ntá'vi ña ni Xuva kō rki ukú sa'a, ntá tsi divi ntō é ña Israee ntó ne, ntáka'an nto é ntio é kī'in o ñuú Jerusaleen é ká'an ntá'vi o ni Xuva kō —ka'an ña.

²¹ Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Na kuínti'xe o é kākā'an u ni ò: Tsi vé'xi ura é ña kī'xi ka nto nte i'a, nté ñuú Jerusaleen é ka'an ntá'vi nto ni Xuva kō. ²² Ntē ña ini nto xoo é ntánuu iní nto, ntá tsi ntí'í ne, iní ntí xoo é ntánuu iní ntí, tsí tatá Israee vé'xi ña é nakākú un ntí'í ña'a san. ²³ Ntá tsi vé'xi ntuví ne, diví é ntio ò veví, é ña'a, ña ntánuu iní ntí'xe i Xuva kō ne, kaní nima ñá ntikín ña é nuu é ntaā i. Ña kuān ntáa san, divi ñá é kanantuku Xuva kō é nanū'u ñá iní ña ña. ²⁴ Tsí Xuva kō ne, vata kaa tatsín kaa ña; ña kúvi kīnī o ña. Xoó ña'a é ntio ña é kuínima ntí'xe ña Xuva kō ne, ntio é nūi kue'én iní ña nanū'u ñá iní ña ña —ka'an ña.

²⁵ Kaka'an ñadī'í san ni ña:

—Iní u tsí kī'xi uun ña'a, ña taxnuu Xuva kō, ña é kuananí Cristu. Tē xee ñá ne, divi ña nañē'e ñá ko é un ntí'í —ka'an ña.

²⁶ Kaka'an Jéssu ni ña kídaā:

—Diví san xu'u é kākā'an nì'in —ka'an ña.

²⁷ Kidáā ne, naxee ñá ntini'í ña. Koó dā kúdu'va ña é kākā'an ñá ni uun ñadī'í. Ntá tsi nté uun ña'a ña ña ni kene iní ña é tsixē'e ña ñá nté koo, ò nee núu i ntatín ña ni ñadī'í san. ²⁸ Ikan tsí xtúvi mii ñadī'í san xoó ña, dá kúnú'u ña má ñuú san, kaka'an ñá ni ña'a san:

²⁹ —Kamá san nto, kixkoto nto uun ñatíi, ña é kākā'an ní ko nee ntí'í ntí'í é idé u. ¿Vá ña nto te divi ña

é Cristu ña, ña táxnuu Xuva kō? —ka'an ña.

³⁰ Kidáā né, kīi ña, kue'en ñá ni ñá mí tuví Jessu. ³¹ Nii dukuan ña ntini'í Jéssu ne, xe'e kuétsi ña ña é ká'xi ña.

³² Ntá tsi kaka'an Jéssu ni ña:

—Ío é ká'xí u e ñá ini nto —ka'an ña.

³³ Ntátsixē'e tā'an ña:

—¿Vá xoó nto e kixni'í i é ká'xí ña? —ka'an ña.

³⁴ Kaka'an Jéssu ni ña:

—É ká'xí u ne, diví é káda ntaa u é ntio ña táxnūu ko, é vīi ntí'í ú tsiñu ña. ³⁵ ¿Vá ña nto té xkoó ka'an nto: “Kakunaá kimi xōo dá ta'vi ò”? Xu'ú ne, kaka'an u ni ntō: Koto nto itú san, tsi e dóo kakuaan é ta'vi o vē. ³⁶ Xoo é kita'vi i ne, ntuá'vi ña; nakuido ña nuu i e dóo nuu á'vi i ntii dañu ntūvi. Kidáā ne, ña ntaí'xi san kuntoo díni dadíi ña nī ña ntáta'vi san te kúvi. ³⁷ Nuú é ntaā i vata xkoó ka'an ña tsí uun ña kata'xi tatá ne, tuku ña kata'vi i. ³⁸ É taxnúu u nto é kitá'vi nto mí ña ni ixkú'xi nto. Tuku ña'a dé tsiñu ña ne, divi ntō va'á nto tsiñu ña ve —ka'an ña.

³⁹ Ñá te da díi ña ñuú Samariá san kuínti'xe ña Jessu kuénta iña i e ntáa ñadī'í san ni ña, dá kakā'an ña: “Ña tsikán ne, kaka'an ñá nī ko é un ntí'í é idé u di'na”, ka'an ña.

⁴⁰ Dā xee ñá ñuú Samariá mí tuví Jessu ne, tēe koó ña ña é kutuví ña.

Íntoo ña ni ña úvi ntúvi. ⁴¹ Kidáā ne, díi díi ka kue'e ña'a san kuínti'xe ña Jessu kuénta iña tú'un é kākā'an ña.

⁴² Ntáka'an ñá'a sán ni ñadī'í san:

—Ntákuínti'xe ntí ve, ntá tsi ñá te da mii tsí é kākā'an ntó nī ntí, tsí téku mii ntí é kākā'an ña. Kutuní ntí tsí divi ntí'xe ña ña kixnákaku ñuxiví sa —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jessu i'xá ña tsiñu ka'nu i iñá rei

⁴³ Dā kúvi uvi ntúvi ne, ntaka ña ikān, kúnú'ú ña ñuú Galilea. ⁴⁴ Tsí vata ò ka'an mii Jessu ne, nté uun ña'a, ña kaka'an naa Xuva ko ne, ñá tē ntaíko ñu'ú ña ñuú ña ña. ⁴⁵ Ntá tsi dá náxee Jessu ñuú Galilea ne, dóo díni ña'a san é vé'xi ña. Tsí da xé

ñe'e ña ñuú Jerusalem da kúvi viko sán ne, Imí ña nee ntí'i ntí'i nuu i é idé Jesuu ikān.

⁴⁶ Nāxee xtúku Jesuu ñuú Canaa é kāduku ntée ñuú Galilea, mí ntáda ña ntute kuíi san ntute tinti'o. Ñuú Capernaú san ne, ikān tuvi úun ñatíi, ña kade tsiñu iñá reí ne, etsin i'xá ña. ⁴⁷ Dā téku ña tsí e ntáka Jesuu ñuú Judea ne, nāxee ña ñuú Galilea ne, kue'en ña mí tuvi ña, kúkoto ñá te k'ín ñá, kintavá'a ña i'xá ña, tsí dokó sa kúvi. ⁴⁸ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Tē ña kiní nto nuu i é tā'xi kuentá, tē ña kiní nto nuu i e dóo ka'nu ne, ñá kuintí'xe nto —ka'an ña.

⁴⁹ Kaka'an ñá tsiñu ka'nu i iñá reí san ni ña:

—Vií nto da xē'e, ki'in kúdii nto, tsí dokó sa kúvi i'xá ko —ka'an ña.

⁵⁰ Kidáa ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Kunú'u nto nú vi'i nto kán, tsí i'xá nto ne, kantíto —ka'an ña.

Kuĩntí'xe ña tsiñu i san é káka'an Jéssuu ni ñá ne, kúnú'ú ña. ⁵¹ Dā ve tsi kunú'u ña itsi kán ne, véxnākuetu itsi ña ntáde tsiñu iñá ña. Ntáka'an ñá ni ñá tsí kantíto i'xá ña.

⁵² Kidáa né, tsixe'e ña ñá neé ura iñá ntú'u ntuvá'a i'xá ña. Ntáka'an ñá ni ñá:

—Iku kaeku uun kuáa ntíko ka'ni san —ka'an ña.

⁵³ Kūtuní uva i'xá san tsí divi tsi ūra é káka'an Jéssuu ni ña tsí kantíto i'xá ña. Kidáa né, kuĩntí'xe ña Jesuu, ni un ntíi ntíi ñavi'i ña.

⁵⁴ Sá'a kuví ūvi núu i e dóo ka'nu é idé Jesuu da ntáka ña ñuú Judea, da nāxee ña ñuú Galilea.

5

Dā ntavá'a Jesuu uun ña natín, ña ñuú Betseda

¹ Dā kútítin ntuvi ne, íde tuku ña Israeé san viko ne, kúntāa Jesuu ñuú Jerusalem. ² Ikān ne, tuví uun ntó'o mí káñú'u ntute etsin Xi'i Le'ntú san é nani Betseda é tū'un hébreu. Ió u'un corídoó díñi ntute sán ne, ³ ñá te da dāi ñá nchokuví san ntoo ña ñu'u kán. Ió ñá ne, skuaá ña, xné'e ña, ñá natín i dí ne,

ntantétu ña neé ura tē kanta nuu ntute san. ⁴ Tsi un vé'xi ne, kaka'an ñá é kanainu uun ánjē nú ntūte san ne, kakanta nuu ntūte san. Xoó ña'a é di'na nakō'xó nuu i kúñu i iní ntute sán tē kánta ne, ntūvá'a ña da neé ka nuu kuí'i kakúvi ña. ⁵ Ikān tuví uun ñatíi é oko xe'un uni kuíá é nchokuví ña. ⁶ Iní Jesuu ña mí tuví ntaa ñá ne, kutūni ña tsí ña te dá vevii tuví nteé ñá ikān. Kaka'an ñá ni ña:

—¿Ntio ntu o é ntuvá'an? —ka'an ña.

⁷ Kaka'an ñá natín i san ni ña:

—Xōxó ña'a xntii i ko é nakíi nto'o kó iní ntute san te kánta ntute san. Dā ve tsi ncho kí'vi ú ne, é tūku ña'a kúnē'é ña kúki'vi ña —ka'an ña.

⁸ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nakuiñin. Nakí'in xuvi o ne, nakakan ve —ka'an ña.

⁹ Ura tsí i ntuvá'a ña. Ntaa ni'i ña xuvi ña ne, nakaka ña. Ntuvi tsikán ne, ntuvi iō dá'na. ¹⁰ Dukuān ne, ntáde tíi ña Israeé san ni ña dā vé ntuvá'a san:

—Vevii ne, ntuvi é ntoo da'na o.

Ña kuví é ntaa ni'i nto xuvi ntó vevii —ka'an ña.

¹¹ Kaka'an ñá ni ña:

—Ña é ntavá'a kó ne, divi ña káka'an ñá ni ko: “Ntaan ni'in xuvi o ne, nakakan ve” —ka'an ña.

¹² Kidáa ne, tsixe'e ña ñá:

—¿Xoó ntu ña'a kaka'an ñá ni o é na ntaan ni'in xuvi o ne, dá nakakan? —ka'an ña.

¹³ Ntá tsi ña ntuvá'a sán ne, ñá ini ña xoo ñá'a ña ntavá'a ña. Tsi Jesuu ne, kī nteé xio ña mé'ñu ña'a san é ña te da díi ña ntoo ña ikān. ¹⁴ Dā rkontúvi nání'i tā'an Jesuu ña ini ukún ka'nu sán ne, kaka'an ñá ni ña:

—Koton ve, tsi é ntuvá'an. Ná ku vín kan é kīni kaa, tsí tē ñá'a ne, díi ka kue'e kuí'i ní'i o —ka'an ña.

¹⁵ Ntíi san ne, ntáka ña, kue'en ña, kaka'an ñá ni ñá Israeé san tsí Jesuu nání ña é ntavá'a ña.

¹⁶ Dukuān ne, íntikin nuu iní ña Israeé san Jesuu. Ncho ka'ní ña ña, tsí idé ña sá'a ntuvi é iō dá'na. ¹⁷ Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ña:

—Uvā kó ne, kade tsiñu ña un tsi nte vevíi ne, dukuān é xū'ú ne, kade tsiñu ú di —ka'an ña.

¹⁸ Dukuān ne, dií dií ka ncho ka'ní ña Israeé san ña. Ná te da mii tsi é ña ni de ntāa ña é kütuvi da'na ña ntuvi dá iō dá'na, tsi da xé kaka'an ña tsi Xuva kō né, divi ña é uva mii ña ne, kade ña tsi dadii ña ni Xuva kō.

Tsiñu é kúvi víi I'xá Xuva kō

¹⁹ Kidāa ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntō: Ña kúvi neé vii u é kuenta iña mii ko, xu'u é I'xā ñá ko. Tsi dá mii é vii ú vatā ó de Uvā ko. Da neé ka nuu i é kade ña ne, divi tsi kade ú di, xu'u é I'xā ña. ²⁰ Tsi dóo kakuinima Úvā kó ko, xu'u é I'xā ñá ko ne, kanañe'e ñá ko é un nti'i nuu i é kade ña. Nuu i é dií dií ka na'nu nañe'e ñá ko vata koo é un tsi kudü'va nto. ²¹ Vatā ó de Uvā kó é kanantōto ña ña xi'í san ne, vata ó kaxe'é ña ntuvi iña ñá ne, kuān o tá'xi ña kó di é kúvi vii u kué'ē u ntuvi iña i dá xōó ka tsi é ntio ko. ²² Ná te mii Uvā kó é kākā'an ña xoo é vá'a i, xoo é ña vá'a i, tsi é naxnuu nta'a ñá ko é xū'u vii u sá'a, ²³ vata koo é kuan tsi koo kuiko ñu'u ntō kó xu'ú vatā o ntaiko ñu'u nto Uvā ko. Xoo é ña kaiko ñu'u i kó ne, ñá te kaiko ñu'u ña Uvā kó di, tsi divi ñá é táxnūu ña ko.

²⁴ Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntō: Xoo ña'a, ña é katekú i tú'un kó ne kakuinti'xe ña ña táxnūu kó di ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi. Ná ní'i ña é ntó'o ña. Tsi é itā nti'xin doxi'í san iña ñá ne, e ní'i ña ntuvi vā'á iña ñá ve. ²⁵ Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntō tsi vé'xi úra ne, e xéé vevíi, é téku un ntii ntii ña xi'í san tatsín ko, xu'u é I'xá Xuva kō u. Xoo ña'a é kaeni tutun ñá ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña. ²⁶ Tsi vata tsi kaa Uvā ko, é iō ntuvi iña mii ñá ne, kuan tsi ó tá'xi ña ko é kōo ntuvi iña mii kó di, tsi xu'u é I'xá mii ñá ne, ²⁷ tá'xi ña ko é kadá kú've u é un nti'i iña ña'a, tsi xu'u é vëxkúvi ú ñatii. ²⁸ Ná ku da kudü'va nto é kākā'an u sá'a, tsi xee úra i é un nti'i ña xi'í san tekú ña tatsín ko. ²⁹ Kidāa ne, ntii ña nú ñañá ña. Xoo ña'a é edé ña é vā'á ne, ntoto ña é ní'i ña ntuvi vā'á iña

ñá. Ntá tsi xoo ñá'a é edé ña é kīni kaa ne, ntoto ña é ní'i ña dō'vi kan.

Xoo tá'xi i é kúvi vii Jesuu e káde ña

³⁰ Ña kúvi nee iña é vii ú kuenta iña mii ko. Vata tsi o tékú ko é kākā'an Úvā kó ne, kuan tsi ó kade kú've u di ne, vá'a tsi ó e kade kú've u, tsi ñá te kuēnta iña mii ko kade u, tsi kuenta iña Xuva ko, ña táxnūu ko. ³¹ Ña kúvi ntantaa u iña mii ko, tsi ña kaidiá'vi. ³² Ntá tsi iō ña é ntantaa ña kuenta iñá ko. Iní u tsi kaka'an ñá nee iña é nuu é ntaā i iñá ko. ³³ Ntó'ó taxnúu nto ña é tsixe'e Juan iñá ko ne, nee iña é nantiko ko ñá ne, nuu é ntaā i. ³⁴ Ntá tsi ña káde ú kuenta é kākā'an ñá'a san iñá ko. Da ti tsi kaka'an u ni nto sá'a vata koo é kúvi nakáku nto. ³⁵ Juaán ne, vata kaa ñu'u é kai'xi'ne, kaxi'í nuu ne, dōo diñi nto é kuntōo da'na nto mí kaxi'í nuu ñu'u ña. ³⁶ Ntá tsi iō xoo é ntāda ntaa i iñá ko é dií ka nuu á'vi ka é vāta kaa é kākā'an Juan. Tsi tsiñu é kade ú vevíi ne, mii tsi é kántada ntaa é Uvā kó xnūu ntā'a ña ko. ³⁷ Tsi Uvā kó, ña e táxnūu kó ne, mii ña kántada ntaa ñá iñá ko. Ntē uun ito vata téku nto tátsin ña. Ntē vata kīni nto ña ntē kaa ña. ³⁸ Ntē ña ni kánūu nima ntó tú'un ñá di. Tsi ña ni kuinti'xe nto ña táxnūu ña. ³⁹ Dōo vā'á ó ntánakua'vā'á nto tú'un Xuva kō é úve na'a vata koo é ní'i ntó ntuvi vā'á iña ntó ntii dañu ntúvi, kuini nto. Divi kuenta iñá ko é úve na'a san. ⁴⁰ Ntá tsi ñá ntio nto kuntikin ntó ko vata koo é ní'i ntó ntuvi vā'á iña nto.

⁴¹ Xu'ú ne, ñá te kantukú u é kada ka'nu ña'a sán ko. ⁴² Ntá tsi xu'ú ne, iní u nto ne ñá'a nto é ña te ntákuinima ntí'xe nto Xuva kō. ⁴³ Xu'ú ne, vé'xi ú kuenta iña Uvā ko ne, ña ntio nto é kutúvi u ni ntō. Ntá tsi te tuku ñá'a k'i'xi ña kuenta iña mii ñá ne, kidāa né, xtuví ntó ña. ⁴⁴ ¿Ntē nu koo kuinti'xe nto ve? Tsi kúhii ntáde na'nu mii xnto tá'an nto, ntá tsi ña ntáde nto kuenta te ka'an Xúva kō tsi dóo vā'á nto. ⁴⁵ Ná ku de kueni nto te xū'ú tsi'í kuétsi ú nto nuu Uvā ko, tsi mii Muiseé san, ña ntántikin nto. ⁴⁶ Tsi tē dí ni kuinti'xe nto é kākā'an Muiseé ne,

kuinti'xe nto kó di, tsí ðivi kuēnta iñá ko é ká'an ña. ⁴⁷ Ntá tsi tē ña kuinti'xe nto e xntée na'a ña ne, ¿nté ntu koo kuinti'xe nto tú'un kó kuan? —ka'an Jesús.

6

Dā xé'e Jesuu é'xi u'un míl ña'a

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

¹ Dā kúvī sá'ā ne, Jesuú ne, ku'é en ña xio ðiñi míni Galilea, ðivi tsí é káka'an ña é Tiberiá di. ² Ñá te da ðii da ðii ñá'a san ntántikin ñá ña, tsí da xé ñi ña nuu i e dóo ka'nu é kade ña, tsí kantavá'a ña ña ntánchokuví san. ³ Kúxēe Jesuu rkí ukú ne, da intóo da'na ña ni ña ntini'i ña. ⁴ E dokó sa xée étsin viko é nátava Xuva kō ña Israee ñuú Egitō, viko é kanatsu'un ka'nu ña Israeé san. ⁵ Dā xkókoto Jesuú ne, ñi ña tsí ña te da ðii ña'a ntántikin ñá ña ne, kaka'an ña ni Félipe:

—¿Mí'i ntú kíkuiin o é ká'xi un ntíi ntíi ña'a san? —ka'an ña.

⁶ Da ti tsi kaka'an ña é ntio ña é kōto nteé ña Felipe nté koo ka'an ña. Tsi ñi míi ñá nté koo víi ña. ⁷ Kaka'an Félipe ni ña:

—Ntē ña xee tá'an é ūvi sientu á'ví tañú'u kuiin o é ká'xi un ntíi ntíi ña'a san, kuān té un sín —ka'an ña.

⁸ Uun ña'a ña ntini'i ña, ñá nani Ándree, ení Simuun Pedrú ne, kaka'an ña ni ña:

⁹ —I'a ntísi uun na kudii, na é ni'i ú'un tañú'u sēvada ni úvi tsákā san, ntá tsi ¿nté ntu koo víi o sá'a é ña te da ðii ña'a? —ka'an ña.

¹⁰ Kidáa ne, kaka'an Jesús:

—Ká'an nto ni ñá'a sán, na kúntoo ña —ka'an ña.

Tsi dóo vá'ā o nú ité san ne, ikan íntóo ña, vata ū'un míl é da mii tsi ñatíi. ¹¹ Kidáa ne, kí'i Jesuu tañú'u sán ne, dā naku'é ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kátsin dava ñá, dā tsí'i ña nta'a ña'a san, ña ntoo nú íte san. Kuan tsí o dé ña ni tsákā sán di, Xé'e ña vata kaa e kutíi ña'a san é ka'xi ña. ¹² Dā kúvi é'xi ntá'a ña ne, kaka'an Jesús ni ña ntini'i ña:

—Nakuído nto utsi i é ntoó ka vata koo é ña te neé kate —ka'an ña.

¹³ Nākuido ña é ntoó ka ne, uxúvī ká xika útsi tañú'u san kúvi. ¹⁴ Kidáa ne, dā ñi ña'a san nuu i e dóo ka'nu é idé Jesuú ne, ntáka'an ña:

—Nuu é ntaā i tsí ña sá'a ne, ðivi ñá é káka'án naa Xuva ko, ña é kí'xi ñuxiví a —ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi Jesuú ne, kūtuni ña tsí ntio ña'a san ña é kue'e kuétši ña ña é víi ña rei. Kidáa ne, kí ntee xio ña ña'a sán ne, dā kuntáa xtuku ña rki uku, mí kutuví mii ña.

Dā íka Jesuu nú ntúte

(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶ Dā kuáa ne, kúntíi ña ntini'i Jesuu nú ntúte san. ¹⁷ Kidáa ne, ñu'u ña ñi tun ntóo san ne, ñi ntú'u ita ntí'xin ña mé'ñu ntute san é kí'in ñá ñuú Capernau. É dōo kúneé ne, váta xēe Jesuu mí ñu'u ña. ¹⁸ Kidáa né, dōo ido ntúte san, tsi dóo ntii kainu tatsin. ¹⁹ Dā ku íka tun ntóo san te ū'un ne, o ñu kilométru ne, ñi ña Jesuu é vé'xi ña ð'in ña, kaika ña nú ntúte san. Dā xee étsin ña nú tun ntóo san ne, dōo ú'vī ña. ²⁰ Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Ñá ku u'vī nto, tsí xu'u —ka'an ña.

²¹ Kidáa né, dōo ðini ña tsí kúxēe Jesuu ñi tun ntóo san ne, ura tsí xee ñá ðiñi ntute san mí kí'in ña.

Ntánantuku ña'a san Jesús

²² Dā tuví teváa sán ne, ña ñu'u uun xo ðiñi ntute sán ne, kūtuni ñá tsí ña ntini'i Jesuú ne, ntáka ña ðivi tsi tun ntóo san ntíko kōo ni'i ña, ntá tsi ña ni ñé'e Jesuu ni ña. ²³ Ní dukuan ntánaxee tun ntóo é vé'xi ñuú Tiberia, étsin mí é'xi ña tañú'u é naku'é Tó'o kō sintiá'vi nta'a Xuva kō. ²⁴ Dā ñi ña'a san tsí xoxó Jesuu ni ña ntini'i ña ne, nakú'un ña tun ntóo san, kue'en ña ñuú Capernau, kúnantúku ña Jesús.

Tañú'u é kata'xi ntuvi iña ko

²⁵ Dā nání'i ta'an ña uun xo ðiñi ntúte sán ne, tsixe'e ña ña:

—Mastrú, ¿nté ntu o xee ntó i'a? —ka'an ña.

²⁶ Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā i é káka'án u tsí da ti tsi ntánantuku ntó ko tsí da xe tá'xi

ú e é'xi nta'ā nto, ntá tsi ntē ña te ni ñé'e diki nto nuu i e dóo ka'nu e íni nto é idé u. ²⁷ Ná ku kada tsiñu nto é nī'i nto tañú'ú é kantí'i te ká'xi o. Kada tsiñu nto vata koo é nī'i nto tañú'ú é kata'xi ntuvi vā'á iña nto ntii dañu ntúvi, tsi kaxntii. Tañú'ú sa'á ta'xi ú, xu'u é vëxkúvi ú ñatii, tsi e xntée Uvā kó ko seu ña —ka'an ña.

²⁸ Kidáa ne, tsixe'e ña'a san ña:

—¿Ntē ntú koo kada tsiñu ntí vatā ó ntio Xuva ko? —ka'an ña.

²⁹ Nantíko kóo Jesuu, kaka'an ña:

—Sá'a tsiñu é ntio Xuva ko é vii nto: Na kuínti'xe nto ña táxnū ña —ka'an ña.

³⁰ Kidáa ne, tsixe'e ña:

—¿Neé ntu nuu i nañé'e ntó nti vata koo é kuínti'xe ntí nto tē íni nti? ¿Neé ntu nuu i e dóo ka'nu vii nto?

³¹ Uva ata ika kō ne, é'xi ña é nani mānaa ñuu itsí kán. Tsi vatā ó uve na'a kaká'an é Xuva kō ne, xé'e ña tañú'ú é vë'xi e dukún kán é ká'xi ña —ka'an ña.

³² Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kaka'an u ni ntō: Ná te Muisee ni ta'xi ña tañú'ú é vë'xi e dukún kán, tsi mii Uvā kó tá'xi ña tañú'ú é nuu é ntaā i é vë'xi e dukún kán. ³³ Tsi tañú'ú é kata'xi Xuva kō né, ña é vë'xi e dukún kán, é kata'xi ntuvi vā'á iña ña ñuxiví sa —ka'an ña.

³⁴ Ntáka'an ña ni Jéssu:

—Tá'xi nto ntí tañú'ú tsíkan utén utén ni —ka'an ña.

³⁵ Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Xu'u e kúvi ú tañú'ú é ta'xi ntuvi vā'á iña nto. Xoó ña'a, ña é kuntikín í ko ne, nté uun ito ká ña kakín ña. Xoó ña'a, ña é kakuínti'xe i kó ne, nté uun ito ka ña ítsí ñá ntute ña. ³⁶ Ntá tsi vatā ó kaka'an u ni ntō é kuān té ini ntó ko ne, ntá tsi vata kuínti'xe nto ko. ³⁷ Tsi un ntí'i ña é kata'xi Uvā kó ne, nta'a kó xee ña. Xoó ña'a, ña é kantikín ko ne, nté uun ito ña kiñū'u ú ña kí'i kán.

³⁸ Tsi vë'xi ú e dukún kán é vii u vatā ó ntio ña é taxnúu ko, ná té diki tsi mii ko vii u. ³⁹ Sá'a tá'xi ña é vii u: é ña nakunáa u nté uun e xnúu nta'a ña ko, tsi nantōto ntí'i ú ña ntuvi te ntí'i ñuxiví sa. ⁴⁰ Tsi Uvā ko ntio ña é na kiní un ntí'i ña'a sán ko, xu'u é I'xā ña ne, na kuínti'xe ña ko. Ní'i

ñá ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi ne, nantōtó u ña ntuvi te ntí'i ñuxiví sa —ka'an ña.

⁴¹ Dukuān ne, ká'an ntéé ña Israeé san ña, tsi kaka'an ña é ña kúvi ña tañú'ú é vë'xi e dukún kán. ⁴² Ntáka'an ña'a san:

—¿Vá ña ntu te ña sá'a é Jéssu, i'xá Josee? Tsi ini o úva ña ni ña. Dá kaká'an xkú ña tsi e dukún kan vë'xi ña —ka'an ña.

⁴³ Dukuān ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—E xéé ó tsi ka'an ntéé nto kó ni tá'an nto. ⁴⁴ Xoó kúvi kuntikín i ko tē ña te Uvā kó táxnū ña í, vata ó táxnū ña kó di ne, nantōtó u ña ntuvi te ntí'i ñuxiví sa. ⁴⁵ Tsi vatā ó uve na'a kaka'an ña ka'an naa Xuva ko: “Mii Xuva ko nañé'e ña un ntí'i ña'a san”, ka'an ña. Dukuān né, dá xóo ká ña'a, ña é kateku í ña, é kakutú've i é kaka'an Úvā kó ne, kantikín ña ko di.

⁴⁶ Ntē uun xoxo vata kiní i Uvā kó. Mii tsi u é vë'xi u nta'a ña é íni u ña. ⁴⁷ Nuú é ntaā i é kaka'an u ni ntō tsi xoo ña'a, ña é kuínti'xe i kó ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi. ⁴⁸ Xu'u é tañú'ú é ta'xi ntuvi vā'á san. ⁴⁹ Tsi uva ata ika ntō ne, e'xi ña manaa ñuu itsí kán né, dá dúkuan tsi xi'i ña. ⁵⁰ Ntá tsi xoo ña'a, ña é ká'xi i tañú'ú é vë'xi e dukún kán ne, ña kúvi ña. ⁵¹ Xu'u kúvi ú tañú'ú é kántíto é vë'xi e dukún kán. Xoó ña'a, ña é ká'xi tañú'ú sa'á ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi. Tañú'ú é tá'xi ú ne, kuñū mii kó kúvi. Ta'xi u kúñū ko é nī'i ña ñuxiví sa ntuvi iña ña —ka'an ña.

⁵² Kidáa ne, tsixe'e tá'an ña Israeé san, ntáka'an ña:

—¿Ntē ntú koo ta'xi ña sá'a kúñū ña é ká'xi o, é kuān ó kaka'an ña sa? —ka'an ña.

⁵³ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kaka'an u ni ntō: Tē ña ká'xi nto kúñū ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi, tē ña ko'o nto níñi ko dí ne, ña túvi ntuvi vā'á iña nto. ⁵⁴ Tsi xoo ña'a, ña é ká'xi kúñū kó, ní ña é kō'o níñi ko ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi ne, nantōtó ú ña ntuvi tē ntí'i ñuxiví sa. ⁵⁵ Tsi kúñū kó ne, ita ntí'xe nto kúvi; níñi ko ne, ntute ntí'xe nto kúvi. ⁵⁶ Xoo é ká'xi i kúñū kó,

nī é kō'o niñi ko ne, nuu ña nimá ko ne, nuu ú nima ñá di. ⁵⁷ Uva kō, ña táxnūu kó, ió ntuvi iña ña. Dukuān né, ió ntuvi iñá ko kuenta iña ña. Xoo é kā'xi i kúñu kó ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ñá kuenta iñá ko. ⁵⁸ Kaka'án u kuenta iña tañú'ú é vē'xi e dukún kán. Tañú'ú sa'á ne, ñá te vāta kaa manaa e é'xi ñata ntō, ña intóo kidaā, tsí dā dúkuan tsi xi'i ña. Ntá tsi xoo ña'a, ña é kā'xi tañú'ú sa'á ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi —ka'an ña.

⁵⁹ Sá'a kaka'an Jesúsú dá nañé'e ña ña Israeé san má vi'i mí ntánataká nuu ña ñuú Capernau.

Tū'un e nté koo ni'i ko ntúvi vā'á iña ko ntii dañu ntúvi

⁶⁰ Dōo titín ña ntántikin ña ne, dā téku ña sá'a ne, ntáka'an ña:

—Dōo vi'xín ō tú'un sa'a. ¿Xoó ntú kutii i é ki'in diki i? —ka'an ña.

⁶¹ Kūtuni Jesúsú tsi ña ni xkúntee iní ña é kaka'an ñá ne, kaka'an ñá ni ña:

—¿Ñá xkúntee iní ntu nto é kaka'án u san? ⁶² ¿Ntē ntú koo kúvi tē ini nto ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatí, te kúntáa u e dukún kán mí'i e dúkuān tuví u? ⁶³ Tsi Espiritū sán ne, divi ñá é káta'xi ña ntuvi iña ko. Ña kúntito ó te da mii tsí kúñu kō. Tū'un é kaka'án u ni nto ne, diví é vata kaa espíritu é káta'xi ntuvi vā'á iña nto. ⁶⁴ Ntá tsi iō ntó ne, ña ntákuinti'xe nto é kaka'án u —ka'an ña.

Tsí iní Jesúsú nte dí'na xoo é kuinti'xe i ña ne, xoo é nadíko i ñá di. ⁶⁵ Kaka'an ña:

—Dukuān é kaka'án u ni nto dí'na tsí xoxó kúvi kúntikin i ko tē ña te Uvā ko tá'xi ña i —ka'an ña.

⁶⁶ Ntē ntúvi tsikán ne, dōo titín ña ntántikin ña, kii nteé xio ña ña. Ñá nī kántikin ka ñá ña. ⁶⁷ Kidaā né, tsixé'e Jesúsú ña é uxuvi ñá'a, ña ntántikin ña:

—¿Ncho ki'in ntú nto di? —ka'an ña.

⁶⁸ Nantíko kōó Simuun Pedru, kaká'an ña:

—Xoó ka ntu é kúntikin nti, tsi tú'un ntō né, diví é káta'xi ntuvi vā'á iña nti ntii dañu ntúvi. ⁶⁹ Ntí'i

ne, é kuinti'xe nti, é Ini va'á nti di tsí divi ntō é Cristu nto, ña e dōo va'á nuu Xuva ko.

⁷⁰ Kaka'an Jesúsú ni ña:

—¿Vá ña ntu te ni nakaxnúu ú nto, é uxuvi ñá'a nto? Ntá tsi uun ña'a ntō ne, e ña vā'a kúvi nto —ka'an ña.

⁷¹ Kaka'an ñá iña Júda Iscariote, i'xá Simuun. Tsi divi ñá é diko ña Jesúsú rkontúvi, kuān té kaduku ntée ña uxuvi ñá'a, ña ntini'i ña san.

7

Ñá ni kuinti'xe ení Jesúsú san ña

¹ Dā kúvi sá'a ne, ika Jesúsú ñuú Galilea. Ñá ni ntio ká ña ki'in ña ñuú Judeá san, tsí ncho ka'ni ña Israeé san ña. ² Dóko sá xee ntúvi e ntáde ña Israeé víko é káñú'u ña vi'i xo'ó. ³ Dukuān ne, ntáka'an ení Jesúsú ni ña:

—Ñá ku kutúvín i'a. Kuē'én ñuú Judea vata koo é na kīni ña ntini'i ō san núu i é kaden. ⁴ Tsi te xōo ñá'a ntio ña é kutuví ditó ña ne, ñá tē neé ka vii xu'ú ña. Tē ncho viin nuu i e dōo ka'nu ne, kuē'en mí kīni ña'a san o é da kaniñ ñūxivi —ka'an ña.

⁵ Ntē ení ñá ña ni kuinti'xe ña ña. ⁶ Kidaā ne, kaka'an Jesúsú ni ña:

—Váta xēe ura iñá ko, ntá tsi divi ntō ne, kúvi vii nto da nēe ka ura nee iña é ntio nto vii nto. ⁷ Ñá te nēe nuu i káinchu'vi ñá'a nto. Ntá tsi xu'ú ne, dōo ntáinchu'vi ñá ko, tsí da xé kaka'an ntáa ú ni ñá nee é kīni kaa ntáde ña. ⁸ Kue'én ntó víko san. Xu'ú ne, ñá ki'in u vevii, tsí vata xee úra iñá ko —ka'an ña.

⁹ Dā kúvi ka'an ña sá'a ni ña ne, ítúvi ka ña ñuú Galilea.

Dā kue'en Jesúsú víko

¹⁰ Ntá tsi dā kue'en ení ña víko sán ne, da rkontúvi kii ña, kue'en ñá di. Ntá tsi ña ni ñe'e ditó ka ña, tsí diin diin sá kue'en ña. ¹¹ Ntánantukū ña Israeé san ña mí kakúvi víko sán ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'i ntú tuví ñatí tsíkan? —ka'an ña.

¹² Dōo ntáka'an ñá'a san kuénta iña ña. Iō ñá ne, ntáka'an ña: “Ñatíi tsikán ne, dōo va'á ña'a ña.” Iō ñá

ne, ntáka'an ña: “Ñá'á ni san. Kūdii kaéni nta'ví ña ña'a”, ka'an ña.

¹³ Ntá tsi xoxó ñi ká'an ntée i ña mé'ñu ña'a san, tsi u'ví ña ña Israee.

¹⁴ Dā kúdava viko sán ne, kúkí'ví Jesuu íni ukún kan, eni ntu'u ña nañé'e ñá ña'a san. ¹⁵ Koó dā kúdu'va ña Israee san, ntáka'an ña:

—¿Nté kuān nte íni ntú ña sá'a? Tsí ntē ña ni naku'á ña —ka'an ña.

¹⁶ Kidáā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—É kanañé'é u ntó ne, ñá te ðiki mií ko kaki'xi, tsí iña ña táxnuu ko. ¹⁷ Tē xoó ntio i é vii i é ntio Xuva kō ne, kutuni ñá te nta'a Xuva ko vé'xi é kanañé'é u san, o te ðiki mií ko katavá u. ¹⁸ Xoo é katavá i ðiki mií i é káka'an ne, da ti tsi kanantuku ñá é va'á iña mií ña. Ntá tsi xoo é kanantuku i é va'á iña ña táxnuu i ne, kaka'an ña é nuu é ntaā i. Ná tē nee iña é kīni kaa nuu nima ña.

¹⁹ ¿Vá ña ntu te ðivi ntó e tá'xi Muisee lei? Ntá tsi nté uun nto ña ntáde ntaa nto é ūve na'a. ¿Nté kui ntánantukū nuu íni ntu nto nté koo ka'ni nto ko? —ka'an ña.

²⁰ Ntáka'an ñá'a san:

—jVá ña vá'a ntu nuu nima o! ¿Xoó ntu ncho ka'ni i o? —ka'an ña.

²¹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñá:

—Uun kudii núu i é idé u ne, un tsi da ntákudu'va nto. ²² Muiseé ne, náñé'e ñá nto vatā xkoó ini nto é te'nté un siin kúñū é íxi nto. (Ntá tsi ña te Muisee ni xtuví ña kuān xkoó ini nto, tsí uva ata ika kō, ña intóo nte kidaa.) Ntō'ó ne, kuān te ntuví ió dá'na, kae'nté nto é íxi í'xa tíi san. ²³ Tē kuvi te'nte é íxi í'xa tíi san ntuví é ió dá'na vata koo é káda ntaa nto lei Muiseé ne, ¿nté kui ntákudiin ntu nto ní ko e ntavá'a ú ñatíi san kani kúñū ña ntuví dá ió dá'na? ²⁴ Ná ku ká'an ntée nto ña'a san dá dotō tsí ntaíni nto ña, ntá tsi te ká'an ntó iña ña'á san ne, koto vá'a nto nee iña é ntáka'an nto —ka'an ña.

Kaka'an Jesús mí vé'xi ña

²⁵ Ío ña ñuú Jerusaleén san éni ntu'u ñá tsíxe'e ta'an ña:

—¿Vá ña ntu te ñá sá'a é ntánantuku ñá'a san é ka'ni ñá ña?

²⁶ Un kaa ña ntitsi ña, kaka'an ñá ni ñá'a san, ntá tsi nté xoxo kaka'an í ni ña. ¿Tē kuini ntu ña tsiñu i san é ðivi ntí'xe ña é Cristu ña? ²⁷ Xo'ó ne, ini ntú ku o mí'i vé'xi ña sá'a. Tsí te vé'xi Cristú ne, nté uun xoxó ini i mí'i kii ña te vé'xi ña —ka'an ña.

²⁸ Kidáā ne, un ntii tsi kéne Jesuu, kaká'an ña mí kanakuā'a ña ña'a san ini ukún ña Israee:

—Te íni ntó ko ne, ini nto mí'i vé'xi u. Ntá tsi ña te ni kí'xi u é mií ú ntio ko, tsí ña kaka'an é nuu é ntaā i san táxnuu ña ko. Ntō'ó ne, nté ñá ini ntó ña. ²⁹ Ntá tsi xu'ú ne, ini u ña, tsi íkan vé'xi u mí tuví ña ne, ðivi ñá e táxnuu ña ko —ka'an ña.

³⁰ Kidáā né, ncho tñn ña ña, ntá tsi nté uun xoxo ni tñn ntá'a i ña, tsí vata xee tá'an ura iña ña. ³¹ Ntá tsi ña te da díi ña kuínti'xe i ña ne, ntáka'an ña:

—Tē xee ñá táxnuu Xuva kō ne, ¿vá kúvi ntu vii ña e díi ka kue'e núu í e dóo ka'nu vatá ó de ña sá'a? —ka'an ña.

Ncho tñn ña fariseu Jesús

³² Tékú ña fariseu e ntáka'an ñá'a san iña Jesús. Ña fariseu ni dútu ñá odo núu san ne, tē tsiñu ña ña mau ukun é tñn ña Jesuu. ³³ Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Uun da'na sá kutúví u ni ntó dá ntaā ú, kínakutúví u ní ña táxnuu ko. ³⁴ Dōó nantuku ntó ko, ntá tsi ña naní'i ntó ko. Nté ña kuvi xee nto mí kikutúví u —ka'an ña.

³⁵ Kidáā né, éni ntu'u ña Israee san ntátsixe'e ta'an ña:

—¿Mí'i ntu ntēe kikutúví ña sá'a é ña kuvi naní'i ko ña? ¿Vá kí'in ntú ña xio ñuú san mí kaintóo xaa tātá ña Israee? ¿Vá íkan ntu kí'in ña, kí-naku'á ña ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō san? ³⁶ ¿Nee iñá ntu kani tú'un é káka'an ña: “Nantuku ntó kó, ntá tsi ña naní'i ntó ko, tsi ña kúvi xēe nto mí kutúví u?” —ka'an ña.

Ntute vā'a é ña katú'u

³⁷ Ntuví da ínú kava viko ka'nu sán ne, nákantítsi Jesuu, kaká'an ña:

—Tē xoo é kaitsi i ntúte ne, na kí'xi ña mí tuví u, na kō'o ña. ³⁸ Tsí vatá ó uve na'a kaka'an Tú'un Xuva

kō ne, xoo é kuinti'xe i kó ne, nima ñá kene ntute vā'a é ña katú'u nté un sín —ka'an ña.

³⁹ Kaka'an ñá kuenta iña Espíritū Sántū é kunūu ña nima í xoo é kuinti'xe i ña. Tsi vata ta'xi Xúva kō Espíritū Sántū san, tsi vata ntáa Jesuu e dukún kán.

Dā kii nteé xio ña'a san

⁴⁰ Iō ña'a san, da téku ña é kākā'an ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'á ne, ña ka'án naa Xuva nti'xe ko ña, ña kaka'an tú'un Xuva kō —ka'an ña.

⁴¹ Iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'á ne, Cristu ña —ka'an ña.

Ntá tsi iō ñá ne, ntáka'an ña:

—¿Vá ñūú Galilea ntú sa ki'xi Cristu? ⁴² ¿Ñá ntu te uve ná'a kaká'an tsi Cristu ne, tatá vi'i Davii ña? Ki'xi ña ñūú Beleen, tsi ikan ñūú Davii —ka'an ña.

⁴³ Dukuān ne, kii nteé xio ña'a san kuénta iña Jesuu. ⁴⁴ Iō ñá ne, ncho ki'in ni'í ñá ña viutun, ntá tsi nté uun ña ña ni kene iní ña tñn ña ña.

Ñá ni kuinti'xe ña tsiñu i san Jesuu

⁴⁵ Nāxee mau ukun mí ntóo dutu ñá odo nūú nī ña fariseú san ne, tsixele ña māu ukún san:

—¿Nté kui ña ni kánteka ntu nto ña? —ka'an ña.

⁴⁶ Māu ukún san ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Nté uun ito vata tekú nti xoó kaka'an í vatá ó kaka'an ñá tsikan —ka'an ña.

⁴⁷ Kidáa ne, ntáka'an ñá fariseú san ni nā:

—¿Vá éni nta'ví ntu ña nto dí?

⁴⁸ ¿Vá ntákuinti'xe ntu ña odo nūú iña nto nī ña fariseú san? ⁴⁹ Ntá tsi ña'a, ña e ñá iní leí san ne, da mii é ni'í ña é kunteka é kīni kaa ña —ka'an ña.

⁵⁰ Nicodemu, ña é ixkoto ní'ni Jesuu dá kuáa ne, ña fariseu ñá dí ne, kaka'an ñá ni tā'an ña:

⁵¹ —¿Vá kaka'an ntu leí san é dotō tsi dá'vi o kuétsi ka'nu ña'a san te vata kiní o nee iña é kade ña, tē nté ó kaka'an ñá dí? —ka'an ña.

⁵² Nantíko koō ñá, ntáka'an ña:

—¿Vá ña Galilea ntú nto dí? Nākua'a ixi nto é ūve na'a é kākā'an Xúva kō, tsi ñūú Galileá san ne, nté uun ña'a é ka'án naa Xuva ko vata túvi ditó ña —ka'an ña.

⁵³ Kidáa né, nādita ña itsi ña xe un xé un ñá, kunú'u ñá nú vi'í ñá.

8

Ñadř'í kini kaa

¹ Ntá tsi Jesuú ne, kué'en ñá ti'í i má Tun Ōlivu kan. ² Dā tuví utun sán ne, nee xtúku ña má ūkún kán. Un nti'ntí ña'a xee xtúku ña mí tuví ña. Itūvi tixi ñá ne, dá kanakuā'a ña ña'a san.

³ Mastrú lei ni ñá fariseú san ne, xée ñá mí tuví Jesuú ne, nteka ña uun ñadř'í, ña é natúvi, ña é nuu ni'í uun ñatíi é ña te divi xi ña. Xntitsi ñá ñadř'í san mé'ñū ña'a sán ne, ⁴ kaka'an ñá ni Jēsuu:

—Mastrú, ñadř'í sa'á ne, natúvi ña é kade ña é kīni kaa ni ñatíi san. ⁵ Kaka'an lei Muisee tsi kué'le xuú o ña'a, ña kuān ó ntáde san. Divi ntó ni, ¿nté ka'an nto? —ka'an ña.

⁶ Da ti tsi ntáka'an ña é kōto nteé ña ña vata koo é ni'í ña uun nūú í é tsi'í kuétsi ña ña. Ntá tsi Jesuú ne, itūvi tixi ñá ñu'u kan ne, dá ká'u ña rkinta'a ña nú nte'ú san, é vata tsi tē ña ni tekú ña. ⁷ Ki'in itō tsixele ña Jesuú ne, dá kidáa ne, nākuiñá ñá, kaka'an ña:

—Xoó ña'a, ña é ña tuvi kuétsi í ne, dí'na ña na kani ntu'u ña nakř'in ñá xuú san —ka'an ña.

⁸ Nákutitixi xtúku ña ne, dá ká'u xtúku ña nú nte'ú san. ⁹ Dā téku ña'a san sá'a ne, eni ntu'u ña ntáka ña kui uun kui uun ña. Dí'na tsi ñatá san ntáka ña. Dā kúvi ne, koó da mii sá Jesuu ntií koó ña ni ñadř'í san. ¹⁰ Kidáa ne, nākuntitsi Jesuu, kátsixe'ē ñá ñadř'í san:

—¿Mí'í ntū ntāñi ka ña katsi'í kuétsi o? Nté uun ká xoxó katsi'í kuétsi ká i o —ka'an ña.

¹¹ Ñadř'í san ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Nté uun ká ña, Mastru —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nté xu'ú ña tsi'i kuétsi ú o. Kuē'én ve ne, ña ku idēn ka é kīni kaa —ka'an ña.

Jesuu ne, divi ñā e kaxi'í nuu ñā ñuxiví a

¹² Kidáā ne, kaka'an xtúku Jesús ni ñá'a san:

—Xu'ú e kúvi ú ñu'u é kaxi'í nuu ñuxiví sa. Xoo é kuntikin í ko ne, ña káka mí nēe, tsi naxi'í nuu ú itsi ntuvi iña ña —ka'an ña.

¹³ Dukuān ne, ntáka'an ñá fariseu ni ña:

—Xo'ōn né, da ti tsi kaka'an kuénta iña mí o. É káka'án ne, ñá tē neé nuu á'vi —ka'an ña.

¹⁴ Nantiko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Kuān te xu'ú kantada ntaa ú kuenta iña mí ko ne, ntá tsi nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō. Tsi iní u mí'i vē'xi ú ne, iní u mí'i kī'ín u di. Ntá tsi divi nto ne, ntē ñá ini nto mí'i vē'xi ú, ntē ñá ini nto mí'i kī'ín u di. ¹⁵ Nto'ó ne, ntádē kú'vē ntó vatā ó ntádē kueni ña ntoo ñuxiví sa, ntá tsi xu'ú ne, nté uun ña'a ña kade kú'vé u nté o de ña. ¹⁶ Ntá tsi tē dí kadā kú'vé u ne, vá'a koo kadā kú'vé u di, tsi ña te da mí tsi ú, tsi ntuví u Uvā kó, ña táxnuu ko. ¹⁷ Uve na'á lei nto tsi te ūvi ña'a ntada ntaa ña é dadā tsi ntáka'an ñá ne, nuu é ntaā i e ntáka'an ña. ¹⁸ Xu'ú ne, kuvi ú uun é ntada ntaa u iñá ko ne, Uvā kó, ña táxnuu kó ne, divi ña kuvi ūvi ña —ka'an ña.

¹⁹ Kidáā ne, tsixe'e ñā'a san ña:

—¿Mí'i ntū tuvi úva o? —ka'an ña.

Nantiko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Nto'ó ne, ñá ini ntó xoo ñá'a ú ne, ntē ñá ini nto xoo é Uvā ko. Tē dí ini ntó ko ne, ini nto Uvā kó di —ka'an ña.

²⁰ Sá'a káka'an Jesús dá kanakuā'a ña ña'a má ūkún ña Israee, mí ñu'u vá'a etún diu'un iña ukun. Ntá tsi xoxó ni tñn i ña, tsi vata xée úra iña ña.

“Mí kī'ín u ne, ña kúvi kī'ín nto”

²¹ Kaka'an xtúku Jesús ni ñá'a san:

—Kí'ín ú ve ne, nantuku ntō ko, ntá tsi divi ntō ne, kuví nto kuenta

iña kuétsi nto. Tsi mí kī'ín u ne, ña kúvi kī'ín nto —ka'an ña.

²² Ña Israee san ne, ntáka'an ñá ni tā'an ña:

—¿Vá ka'ni mii ntú ña kúñu ñā é kuān ó kaka'an ña tsi mí kī'ín ñá ne, ña kúvi kī'ín o? —ka'an ña.

²³ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nto'ó ne, ñuxiví sa ntoo nto. Xu'ú ne, e dukún kan vē'xi u. Nto'ó ne, ña'a ñuxiví sa nto. Ntá tsi xu'ú ne, ñá tē ña ñuxiví sa u. ²⁴ Dukuān é kuan ō ka'án u ni ntō tsi kuví nto kuenta iña kuétsi nto. Tsi tē ña kuinti'xe nto kó é divi ú ne, da mii é kúvi nto kuenta iña kuétsi nto —ka'an ña.

²⁵ Kidáā né, tsixe'e ña ñā:

—¿Xoó ña'a ntun divin kuan? —ka'an ña.

Kaka'an Jesús ni ña:

—Nté dí'na kaka'án u ni ntō. ²⁶ Dōó titín nuu i é ntio koo ka'án u ni ntō: nee ñá'a nto, nte ntaa nto di. Ntá tsi ña táxnuu kó ne, divi ñā é káka'an ña é nuu é ntaā i. Tū'un é káka'án u ni ntō i'a ñuxiví sa ne, diví e téku ko é káka'an ñá ni ko —ka'an ña.

²⁷ Ntá tsi ña ni ñé'e diki ña te kaka'an ñá iña Xuva ko. ²⁸ Dukuān ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Tē náxkaa dukun ntó ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, da kidáa kutūni nto tsi divi ntí'xe u. Kutūni ntó tsi ña te neé kade u é diki mí ko. Tsi vatā o nañé'e Úvā kó ko ne, dukuān ó kaka'án u ni ntō di. ²⁹ Tsi ña táxnuu kó ne, nuu mé'ñu nuu dava ñā ko. Nté uun ito vata xtuví mii ñá ko, tsi nguentúvi kade ú nee iña é ntio ña.

³⁰ Dā ka'an Jesús sá'a ne, dōó titín ña'a kuínti'xe ña ña.

I'xá Xuva ko nī ña ntáde tsiñu iña kuétsi san

³¹ Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ñá Israee, ña kuínti'xe i ña:

—Te káda ntaa nto tú'ún kó ne, kuví kuntikin ntó ko. ³² Kiní nto nee iña é nuu é ntaā í ne, diví é nakáka xaa nto —ka'an ña.

³³ Ña'a sán ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Nti'í ne, tatá vi'í Abraán ntí. Nté uun ito vata kada tsiñu ntí é kuétsi iña tuku ñá'a. ¿Nté kuān ó

kaka'an nto é nakāka xaa nti? — ka'an ña.

³⁴ Kaka'an Jésuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Xoo é kade i kuétsi ne, ntáde tsiñu ña iña kuétsi san. ³⁵ Ña kade tsiñu sán ne, da tuví taan ña nú vi'í tó'o ña. Ntá tsi i'xá san ne, nguentúvi tsi tuví ni uva í. ³⁶ Dukuān né, te xū'u é I'xá Xuva kō ú nakāka xaa ú nto ne, kaka xaa nti'xe nto. ³⁷ Iní u tsi tatá vi'í Abraan nto. Ntá tsi ntánantuku ntō nté koo ka'ní nto ko, tsi ña ntío nto kuinti'xe nto tú'un é kākā'án u ni ntō. ³⁸ Xu'ú ne, kaka'án u nee iña é íni u iña Uvá ko. Divi ntō ne, ntáde nto nee iña é íni nto iña uva ntó di —ka'an ña.

³⁹ Ntáka'án ña ni ña:

—¡Nti'í ne, Abraan úvā nti! — ka'an ña.

Nantíko kōo Jéuu, kaka'an ña ni ña:

—Tē dí nuu é ntāa ntí'xe i é i'xá Abraan ntō ne, ntáde nto vatá o dé Abraán san. ⁴⁰ Ntá tsi ntánantukū nuu iní nto nté koo ka'ní nto ko, xu'u é kākā'án u ni ntō é nuu é ntaā i e téku ko é kākā'án Xúva kō. Abraán ne, nté uun ito ña ni íde ña sá'ā. ⁴¹ Ntō'ó ne, ntáde nto vatá o de úva mii ntō —ka'an ña.

Kidáā ne, ntáka'án ña:

—¡Nti'í ne, ña te i'xa nta'ví nti! tsi úun tsi uvā ntí, divi ña é Xuva kō.

⁴² Kaka'an Jésuu ni ña:

—Tē dí divi uva nti'xe nto Xuva kō né, kuinima ntó ko tsi divi ntā'a ña vé'xi u é tūví u vevii. Ñá te kuēnta iña mii ko vé'xi u, tsi divi ña táxnuu ña ko. ⁴³ ¿Nté kui ña kúvi ntu kí'in diki nto tú'un ko? Tsi da xé ña ntío nto kiní nto é kākā'án u ni ntō. ⁴⁴ Ntō'ó ne, nta'a uva ntó, tó'o é ña vá'ā san vé'xi nto. Tsi ncho vii nto nee iña é ntío i. Divi né, dukuan tsí ó kae'ní ña'a nte ntúvi dí'na. Ñá te íni ka'an tú'un é nuu é ntaā i, tsi ntē ña tuví é nuu é ntaā i nuu nima í. Dá kākā'án dóveté ne, nima mii i kākene é kākā'an. Tsi dóo vete ne, kuān ó kanañ'e i'xá i di. ⁴⁵ Ntá tsi xu'ú ne, é nuu é ntaā i kākā'án u ni ntō, ntá tsi nto'ó ne, ña ntákuinti'xe nto ko é kākā'án u. ⁴⁶ ¿Vá iō ntú nto, uun ña'a ntó, é kúvi nañ'e ntó ko

mí kō'xó ntee u? Te kākā'án u é nuu é ntaā i ne, ¿nté kui ña ntákuinti'xe ntu nto ko? ⁴⁷ Xoo é káduku ntée i Xuva kō ne, kaini ña tú'un Xuva kō. Ntá tsi nto'ó ne, ña ntátekú nto, tsí ña te Xuva ko ntáduku ntée nto —ka'an Jéuu.

É dukuān tuví Cristu dí'na dá kaku Abraan

⁴⁸ Kidáā ne, ntáka'án ña Israeé san ni ña:

—Nuu é ntāa ntí'xe i é kākā'án nti tsi ña ñuú Samaria nto, tsí nuu é ña vá'ā sán nima nto —ka'an ña.

⁴⁹ Nantíko kōo Jéuu, kaká'án ña ni ña:

—Nté uun é ña vá'ā san ña tuví núu nimá ko. Xu'ú ne, kaiko ñu'ú ú Uvá ko, ntá tsi nto'ó ne, ña ntío nto kuiko ñu'u ntó ko. ⁵⁰ Ñá te xū'u ntío ko é kada ka'nu ñá'a sán ko, tsí iō xoó ntío i é kuān koo. Divi ña kada kú'vē ña. ⁵¹ Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Xoo é kada ntaa i tú'un é kākā'án u ne, ñá kúvi ña —ka'an ña.

⁵² Kidáā ne, ntáka'án ña Israeé ni ña:

—É íni ntí'xe ntí ve tsí nuu nti'xe é ña vá'ā sán nima nto. Abraán san ni un ntí'í ña ka'án naa Xuva kó san ne, xí'í ña ne, ¿nté kui divi nto kākā'án ntó é ña ní'í nti doxi'í san te kada ntaá nti tú'un ntó? ⁵³ ¿Vá díi ka ntu ka'nu ña'a ntó é vata kaa uvatā ntí Abraan? Divi ña ne, xí'í ña, ni un ntí'í ña ka'án naa Xuva ko. Divin né, ¿néé ntu ña'a kúvin kuan, te kuíni o? —ka'an ña.

⁵⁴ Nantíko kōo Jéuu, kaká'án ña ni ña:

—Tē dí xu'u ka'án u tsi dóo ka'nu ña'a ú ne, ñá vādá kadiá'ví tú'un ko. Ntá tsi Uvá kó kaka'án ña tsi dóo ka'nu ña'a ú, divi tsi ña é ntáka'án nto é Uva nto ña di. ⁵⁵ Ntō'ó ne, ñá íni ntó ña, ntá tsi xu'ú ne, iní u ña. Tē dí ka'án u e ñá iní u ñá ne, kantaku véte ú vatá ó de nto. Ntá tsi íni nti'xe u ña ne, kade ntaá u é kākā'án ña. ⁵⁶ Dōo diní uvata nto Abraan tsi dóo ncho kiní ña ntuvi é xeé u ñuxiví a. Dá íni ña ne, ñá tē nté kaa diní ña —ka'an Jéuu.

⁵⁷ Kidáā ne, ntáka'án ña Israeé san ni ña:

—Ntē yata xéen uvi díko u'xi kuia ó ne, ¿é kaká'an sa xkun e ínín Ábraan? —ka'an ña.

⁵⁸ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntō. É dukuān tuví u di'na dá kaku Ábraan —ka'an ña.

⁵⁹ Kidáā né, ído ña Israeé san xuu é kué'é xuu ña ña, ntá tsi Jesuú ne, ntii xu'ú ña ini ukún kán ne, dá kué'en ña.

9

Dā ntavá'a Jesuu úun ña'a, ña e dúkuan kuāa da káku

¹ Dā ita ntí'xin Jesuú ne, ínín ña uun ñatíí, ña e dúkuan kuāa da káku.

² Ña ntini'i ña né, tsixe'e ña ña:

—¿Ntē kui e dúkuan kuāá ña sá'a nté da káku ña? ¿Kuétsí mii ntu ña né, o kuétsi úva ña, o kuétsí di'i ña? —ka'an ña.

³ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña ni ña:

—Ntē uun ña, ña túvi kuétsi ña. Tsi kuaā ña é da ti tsi na kini ña'a san nee iña é kúvi vií Xuva ko iña ña. ⁴ Vevii é ntuví né, na ntí'i o tsiñu iña ña é táxnūu ko. Tsi nté uun xoxo kuví kada tsiñu ká i tē kunee. ⁵ Vevii é tuví u ñuxiví a ne, xu'ú e kúvi ú ñu'u é kaxi'í nuu ñuxiví sa.

⁶ Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, eti ña díi ña ñu'u kán ne, de vá'a ña un síin ntó'xō san, dá nakutsi núu ña nuu á ña kuāá san, ⁷ kaka'an ña ni ña:

—Kué'én, kukitín ve mí ñu'u vá'a ntute Silueé san —ka'an ña.

(Tú'un Silueé san ne, kani tú'un E Táxnūu Ña.)

Kué'en ña, kükítí ña. Dā ntíko koō ña ne, é náxi'í nuu ña. ⁸ Kidáā ne, ña ntoo etsin nú vi'i ña kán, ña ini é kuaā ña ne, ntátsixe'e ta'an ña:

—¿Vá ña ntu te ña sa'a é xkútúvi ña, kaikan ña diu'un ítsi kán? —ka'an ña.

⁹ Iō ña ne, ntáka'an ña:

—Diví ntí'xe ña sa'a —ka'an ña.

Iō ña di ne, ntáka'an ña:

—Ña'á ni san, ntá tsi vata te kuan ito ña —ka'an ña.

Ntá tsi mii ña kaká'an ña:

—Diví ú xu'u —ka'an ña.

¹⁰ Kidáā ne, tsixe'e ña'a sán ña:

—¿Ntē kui kúvin ntun nákoton ve? —ka'an ña.

¹¹ Nantíko koō ña, kaka'an ña:

—Ñatíí, ña nani Jéssu ne, de vá'a ña ntó'xō sán, dá xntá'a ña ntuxnúu ko, dá kaká'an ña nī kó: “Kué'én, kükítin mí ñu'u ntute Silueé san”, ka'an ña. Nē'e ntí'xe ú ne, dá kúvi kítí ú ne, ura dú'va tsi i nákotó u —ka'an ña.

¹² Tsixe'e ña ña kidaā:

—¿Mí'í ntū tuví ñatíí tsikan? —ka'an ña.

—Ñá ini u mí'í tūví ña —ka'an ña.

Dā dóo tsixe'e ña fariseu ña naxi'í nuu í san

¹³ Kué'en ní'í ña ña kuāá san, ña náxi'í ntuxnúu i, mí ntoo ña fariseu. ¹⁴ Tsi ntuví iō dá'na da de vá'a Jesuu ntó'xō é nakutsi núu ña ntuxnúu ña kuāá san. ¹⁵ Kidáā né, tsixe'e ña fariseu ña nté o náxi'í ntuxnúu ña. Kaka'an ña nī ña fariseu:

—Ntō'xo xntá'a ña ntuxnúu ko. Dā kítí ú ne, náxi'í nuú ko —ka'an ña.

¹⁶ Kidáā ne, iō ña fariseu, kaká'an ña:

—Ñá te nta'a Xuva ko vē'xí ña tsikan, tsi ña kaíko ñu'u ña ntúvi dá iō dá'na —ka'an ña.

Ntá tsi iō ña ne, kaka'an ña:

—¿Ntē ntū koo kuví vií ña iō kuétsi i uun nuu i e dóo ka'nu vatā o dé ña tsikan? —ka'an ña.

Ña te úun tsí ntádē kuení ña.

¹⁷ Tsixe'e xtūku ña ña ntuvá'a san:

—¿Ntē o dé kuení o iña ña é nakaan ntuxnúu o san? —ka'an ña.

Kaka'an ña tsikan:

—Xu'ú kuíní ko ne, ña kaka'an naa Xuva ko —ka'an ña.

¹⁸ Ntá tsi ña Israeé san ne, ña ni kuintí'xe ña tē nuu é ntaā i é kuaā ña, ntá tsi é kainí ña ve, dá ntē kána ña uva ña ni di'i ña, ¹⁹ tsixe'e ña ña:

—¿Vá diví ntu i'xā ntó ña sá'a?

¿Ntāa ntu ká'an nto e dúkuan kuāa ña nté da káku ña? ¿Ntē ntu o kúvi náxi'í nuu ña ve? —ka'an ña.

²⁰ Kidáā ne, kaka'an úva ña ni di'i ña:

—Iní nti tsi i'xá nti ña ne, dukuan kuāa ña nté da káku ña. ²¹ Ntá tsi ña ini nti nte o kúvi náxi'í nuu ña ve.

Ntē ñá iní nti xoo nákaan i ntuxnūú ña. Tsixe'e nto ñā, tsí e dukún kuia ñá ne, kuvi ka'an mí ña ni ntō.

²² Kuan ō ka'an úva ña ni dí'i ñā, tsí da xe ú'vī ñá ña Israeé san. Tsi ntánatlin ña Israeé san te xōo ñá'a é ká'an ña tsí nuu é ntaā i é Xuva kō táxnuu ña Jesuú ne, natavá ña ña ini ukún kán. ²³ Dukuān é kuan ō ka'an úva ña ni dí'i ñā tsí e dukún kuia ñá ne, é kuvi ka'an mí ñā.

²⁴ Kāna xtuku ña ña náxi'i ntuxnūú i sán ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Kuiko ñu'u nto Xuva kō. Iní nti tsí ña tsikán ne, iō kuetsí ña —ka'an ña.

²⁵ Nantíko kōo ñátí san, kaka'an ña:

—Ñá iní u te iō kuetsí ña ō ña'a, ntá tsí é iní u ne, kuáá u nte dí'na, ntá tsí vevii ne, é kainí u ve —ka'an ña.

²⁶ Tsixe'e xtuku ña ñā:

—¿Neé ntu dé ní'i ña o dá nákaán ña ntuxnūú o? —ka'an ña.

²⁷ Nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni ñā:

—É káka'an ntú ku ú ni ntō. Ntá tsí ntē ña ni ide ntó ko kuenta. ¿Ntē kui ntio ntu nto é ka'an xtúku ú ni ntō? ¿Vá ncho kuntikin ntú nto ña dí? —ka'an ña.

²⁸ Kidáā ne, náu'vī ñá ña, ntáka'an ñá ni ñā:

—Xo'ōn né, kuntikin ñá tsikan. Ntí'í ne, Muisee ntántikín nti. ²⁹ Iní nti tsí Xuva kō ká'an ñá ni Muiseé, ntá tsí ñá tsikán ne, ntē ñá iní nti mí'i vē'xí ña —ka'an ña.

³⁰ Nantíko kōo ñátí san, kaka'an ñá ni ñā:

—¡Mpá! ¿Ntē ō ntu e ñá iní nto mí'i vē'xí ña? Tsi dívi ñā ne, nakaán ña ntuxnūú ko. ³¹ Iní ntú ku o tsí Xuva kō ne, ñá kainí ña ña iō kuetsí i, tsí da ti tsí ña é kanuu iní i ña, nī ña é kade ntaā é ntio ña. ³² Ntē uun ito vata tekú ko ña ña é kakuvi nakaan ntuxnūú ña e dukuan kuáa nté da káku. ³³ Tē dí ña te nta'a Xuva ko ni kí'xi ña ne, ñá tē neé kuvi vii ña —ka'an ña.

³⁴ Nantíko koō ñá, ntáka'an ñá ni ñā:

—Xo'ōn é iō kuetsí o nté da káku ne, ntio sá ku o é nakuā'an ntí ve —ka'an ña.

Kidáā ne, kíñu'u ña ña ini ukún kán.

Ña é ña ntaíni iña Xuva ko

³⁵ Tékú Jesuu é kíñu'u ña ñatí san. Dā nání'i ta'an ñá ne, tsixe'e ña ña:

—¿Kākuinti'xe ntu o ña vexkúvi ñatí? —ka'an ña.

³⁶ Nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—Ká'an nto nī ko xoo ñá'a, vata koo é kuinti'xe kó ña —ka'an ña.

³⁷ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—É inin ña. Dívī u é káka'an ní'in vevii —ka'an Jēsuu.

³⁸ Kidáā ne, nákunchiti ntāa ña nuu Jēsuu, kaka'an ña:

—Kakuinti'xe ko é nto'o é Tó'o kō —ka'an ña.

³⁹ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu:

—Xu'ú ne, vé'xí ú ñuxiví a é kadā kú've u, vata koo é na kīnī ña kuáá san ne, vata koo é ña kiní ka ña é vā'á ntuxnūú i san —ka'an ña.

⁴⁰ Iō ña fariseu, ña ntáñi étsin ne, tékú ña dá káka'an ñá sá'a ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Ntí'í ne, ¿vá kuaā ntú nti dí? —ka'an ña.

⁴¹ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Tē dí kuáa ntí'xe nto ne, ña túvi kuetsí nto. Ntá tsí ntáka'an nto tsi kainí nto. Dukuān né, iō kuetsí nto —ka'an ña.

10

Paxtú san ni lē'ntu ña

¹ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu:

—Nuu é ntaā i é káka'an u ni ntō: xoo ña'a, ña é dotó tsí kakí'vī ini aku mí ñu'u le'ntú san, tē ña té xi'i kan kukí'vī ña ne, ña du'u ña. ² Ntá tsí ña é kakí'vī xi'i kán ne, dívi ñā é paxtu ntí'xe ña. ³ Ña nteé nta'a i xi'i áku sán ne, nakaán ña tē xee páxtú san. Paxtú san ne, nākana ña tí, kui uun kui uun xti, kána dívī ñá tí ne, ntátekú tí tatsin ña. Kidáā ne, kakíñu'u ña tí é kí'in tí ni ñā. ⁴ Tē kúvi kíi ntí'i tí ne, dá kí'in ñá, kodo nuu ñá, kuntikin tí ña, tsí ini tí tatsin ña. ⁵ Ntá tsí ña ntaíntikín tí tuku ñá'a. Ntaínu ti ña, tsí ña ini tí tatsin ña xoo ñá'a ña —ka'an ña.

⁶ Sá'ā nátee ta'an Jesuu, kaka'an ñá ni ñā, ntá tsi ña ni ñé'e dikí ña nee iñá ncho ka'an tú'ún sa'a.

Jesuu ne, divi ñā é paxtu va'á ña

⁷ Kidáā ne, kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kāká'an u ni ntō: Xu'u é kúvi ú xi'i mí kantí'vi á le'ntú san. ⁸ Da xóō ká ñā'a, ña ki'xi dí'na é xu'ú ne, kúdii ñá du'u ña. Ntá tsi ña ni íde le'ntú san ñá kuenta. ⁹ Xu'ú ne, xi'i san kúvi u. Xoo é k'í'vi i kuenta iñá ko ne, nakáku ña. Ní'i ñā é vā'a é vata kaa le'ntu, kiti kantí'vi, kiti kantii ne, ntáni'i tí ite va'a é ká'xi ti.

¹⁰ Ña du'ú san ne, da ti tsi kantukū nuu iní ña nté koo ki'i dú'u ña ti, nté koo ka'ni ña ti, vata koo é nantí'i ña ti. Ntá tsi xu'ú ne, vé'xi ú vata koo é ní'i ti ntuví va'á iñá ti, é ña te neé kunaá nteé ti nté un siin. ¹¹ Xu'u é paxtu va'á u. Paxtu va'á san ne, uun tsi nte ntúvi iñá ña kaxé'e ña kuenta iñá le'ntu ña. ¹² Ña kade tsiñu, ña é dā ti tsi kantuá'vi é kade ña ti kuenta, é ña te divi ñā é tó'o ti, té íni ña tsi vé'xi kiti kue'í sán ne, kuan tsí ó katsu'un mii ña le'ntú san da kainu ña. Kidáā né, kiti kue'í sán katín ti ti ne, dá katsoo xaa ti ti. ¹³ Ña tsíkán ne, dā ti tsi kade ña ti kuenta é kaxi'i á'vi ña; ñá te kuenta iñá ñá te kúnaá ti ne, o ñá'a.

¹⁴⁻¹⁵ Xu'u é paxtu va'á u. Vata tsi kaa Uvā ko é íni ñá ko ne, iní u ñá di. Kuān ó iní u le'ntú ko ne, iní tí ko di. Uun tsi nté ntúvi iñá ko kué'e ú kuenta iñá ti. ¹⁶ Ñu'u ká tuku le'ntú ko é ña te kaduku ntéé ti xáku sá'a. Ntio é kínakueká u tí di ne, kíni tí tatsín ko di. Kidáā ne, uun sá nakuvé ta'an ti, uun sá paxtu ti ntuví di.

¹⁷ Dukuān né, dōó kakuinimá Uvā kó ko, tsi nté ntúvi iñá ko kaxé'e u. Ntá tsi nani'i xtúku kó ntuví iñá ko. ¹⁸ Nté uun xoxo kúvi nakí'i ntuví iñá ko. Mii u kué'e ú ne, mii tsí ú nakí'í u di. Tsí kuan ó ka'an Úvā kó ni ko é víi u —ka'an ña.

¹⁹ Nāte'nte dáva ña Israeé san da téku ña tú'ún sa'a. ²⁰ Titín ña ntáka'an ña:

—Nuu é ña vā'ā nima ña. Kúdii kákuluku ña. ¿Nté kui ntáde ntu nto kuenta é kāká'an ñá sa? —ka'an ña.

²¹ Ntá tsi ña nguui sán ne, ntáka'an ña:

—Ñá te kuān ó kaka'an ña é nuu é ña vā'ā nima i. ¿Vá kúvi ntu víi é ña vā'ā san nakaan nuu ñá kuáá san? —ka'an ña.

Ñá ni kuintí'xe ña Israeé san Jesuu

²² Ntuví vī'xín kidaā da nátsu'un ka'nu ña víko é naka'an ña ntúvi da ntáda ña kuenta xúkūn nuú Jerusaleen. ²³ Tuví Jesuu má ũkún kán, kaika ña Coridoo Sálamuun. ²⁴ Uun tsi tavi núu ñá Israeé san Jesuu, ntáka'an ñá ni ña:

—¿Amá ntu ka'an ntaan ní nti xoo ñá'an? Té nuu é ntaā i é divín é táxnuu Xuva kó ne, ka'an ntáan tsín vevii; ñá ku tee xū'un —ka'an ña.

²⁵ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—É kāká'an ntú ku ú ni ntō, ntá tsi ña ntákuinti'xe nto ko. Tsí tsiñu é kade ú kuenta iñá Uvā ko ne, diví é kantada ntaa iñá ko. ²⁶ Ntá tsi nto'ó ne, ña ntákuinti'xe nto, tsí ña te diví ntō é le'ntú ko, vatá ó kaka'an u ni ntō. ²⁷ Tsí le'ntú ko ne, ntátekú ti tatsín ko. Iní u tí ne, ntántikin tí ko di. ²⁸ Xu'ú ne, kaxé'e ú ntuví iñá ti ntii dáñu ntúvi. Nté uun ito ña kunáa ti, tsi nté uun xoxo kúvi nakuido núu i ti nta'a ko. ²⁹ Uvā kó, ña ntáda ti kuenta ntá'a kó ne, díi ka ka'nu ña é da xóo ká ña'a. Nté uun xoxo kúvi nakuido núu i ti nta'a Uvā ko. ³⁰ Uun tsi kúvi ú ni Uvā ko —ka'an ña.

³¹ Kidáā né, ído xtuku ña Israeé san xuu é kué'e xuu ña ña. ³² Jesuu ne, kaka'an ñá ni ña:

—É nañé'é u nto titín nuu i é vā'a e tá'xi Uvā ko é víi u. ¿Néé ntu nuu i é ncho kué'e xuu ntō ko? —ka'an ña.

³³ Nantíko kōo ña Israeé san, ntáka'an ñá ni ña:

—Ñá te kuēnta iñá núu i é vā'a e kué'e xuū ntí o, tsí da xé kaka'an tú'ún e dōo xii kaa iñá Xuva ko. Tsí xo'ón ne, kúdii ñá ñuxiví san kúvin ne, dadii ncho víin vata kaa Xuva kó —ka'an ña.

³⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Ñā ntu te uve ná'a kaka'an lei san iña nto: “Xu'ú ka'an u tsi ntiusi kúvi nto”, ka'an? ³⁵ Tsi ntiusi xntánteē ñā é divi nta'a i e xee tú'un Xuva kō ne, ñā kúvi kuído ntíta o lei e xtúvi Xuva kō. ³⁶ Te du'va ntú ó kaka'an Xúva kō ne, ¿nté kui ntáka'an ntú nto tsi ñā vá'a o kaka'an u tsi xu'u é I'xá Xuva kō u? Tsi xu'ú ne, nté di'na náaxnúu ñā ko é k'i'xi ú ñuxiví sa. ³⁷ Tē ñā te tsiñu iña Uvá ko kade u ne, na koo mii kuinti'xe nto ko. ³⁸ Ntá tsi kade u. Kuān té ñā kuinti'xe ntō kó xu'ú ne, kuinti'xe nto tsiñu é kade ú vata koo é kütuni ntó, na kuinti'xe nto tsi uun tsi kúvi ú ni Uvá kó, uun tsi kúvi ñā nī kó di —ka'an Jesuu.

³⁹ Dukuān né, ntukū nuu iní xtuku ñā nté koo tiin ñā ñā, ntá tsi ñā ni kúvi víi ñā, tsi ntii'ni ñā nta'a ñā.

⁴⁰ Kidáā né, ntiko kōo xtúku Jesuu, kué'en ñā uun xo diñi ntute ka'nu é nani Jōrdaan, mí di'na nakutsi ntúte Juaan ñá'a san. Ikān kanúu ñā. ⁴¹ Ná te nté kaa ñā'a xee xtúku ñā mí nuu ñā ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Nté uun nuu i é dóo ka'nu ñā ni idé Juaan san, ntá tsi un ntí'í é ká'an ñá iña ñá sa'a ne, nuu é ntaā i —ka'an ñā.

⁴² Dōo tiñi ñā'a san kuinti'xe ñā Jesuu ikān di.

11

Dā xi'i Lázaru

¹ Ítúví uun ñatīi, ñā nchokuvi, ñá nani Lázaru, ñuú Betania. Ikan ñuú María san ni tā'an ñā, ñá nani Martá di. ² María, ta'an Lázaru sán ne, divi ñā é da'vi ñā cho'o vídín san Jesuú ne, idi ñā naítsi ñā dí'in ñā. ³ Dukuān ne, xé'e ñā kuēnta ntá'a Jesuu tsi ta'an ñā, ñā e dóo vá'a tiin ni'i Jesuú ne, etsin ñā.

⁴ Ntá tsi dā téku Jesuu sá'a ne, kaka'an ñā:

—Ná te ku'i'í é kuví ñā sá'a. Tsi da ti é na kīnī ñā'a san tsi dóo ka'nu Xuva kō, vata koo é na kīnī ñā tsi

dóo ka'nu I'xá Xuva kō di —ka'an ñā.

⁵ Kuān te dóo kuinima Jesuu Márta ni Mária, ni ta'an ñā Lázaru ne, ⁶ dā téku ñā tsi etsin Lázaru sán ne, ítúvi ka ñā uví ntúvi mí tuví ñā kán. ⁷ Kidáā ne, kaka'an ñá ni ñā ntini'i ñā:

—Kí'in xtuku o ñuú Judea —ka'an ñā.

⁸ Ntá tsi ñā ntini'i ñā ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Mastru, vátā e ná'a ntu ku ntántukū nuu iní ñā Israeé san e kué'e xuu ñā ntō ne, ¿vá kí'in xtuku ntu nto ikān? —ka'an ñā.

⁹ Nántíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Vá ñā ntu te ntáā é uxuvi ura ió ntuvi ā? Tē xoó kaika i ntuvi ā ne, ñá kánaki'í ñā, tsi kaxi'i. ¹⁰ Ntá tsi te xoo é kaika i niñú a ne, kanaki'í ñā, tsi kakunáa ntēe ñu'ú san mí kaika ñā.

¹¹ Dā kúvi ka'an ñā sá'a ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Lázaru, ñā e dóo vá tiin ni'i ó ne, e kídí ñā. Ntá tsi kí'in u ve vata koo é nantótó u ñā —ka'an ñā.

¹² Kidáā ne, ntáka'an ñā ntini'i ñā: —Te kākidi ñá ne, é kantuvá'a ñā ve —ka'an ñā.

¹³ Ntá tsi Jesuú ne, ncho ka'an ñā tsi e xi'i ñā, ntá tsi ñā ntini'i ñā ne, ma'ná san xee ñā, kuini ñā.

¹⁴ Kidáā ne, xé'e Jēsuu kütuni ntaa ñā, kaká'an ñā:

—E xí'i Lázaru. ¹⁵ Dōó diní ko é xoxó u ikān, tsi díi ka vá'a o xtuku é kuenta iña nto, vata koo é na kuinti'xe nto ve. Ntá tsi kí'in ó ve mí tuví ñā —ka'an ñā.

¹⁶ Kidáā ne, kaka'an Túmaá san, ñā e ntántēe I'xa Uví ne, kaka'an ñā ni enī ñá, ñā nguū san:

—Kí'in ó vé, na kúví dadii o ni ñā ikān —ka'an ñā.

Jesuu é kanantoto ñā kō, é kata'xi ñā ntuvi iña ko

¹⁷ Dā xee Jesuu ikān ne, kütuni ñā tsi e ntúkimi ntuvi Lázaru san.

¹⁸ Ñuú Betaniá ne, etsin tsi tuví ñuú Jerusaleén te io te ūni kilométru tsi é ikā. ¹⁹ Ná te da díi ñā Israeé san xee ñā nú ví'i Marta ni Mária é kué'é

ña doka'an nuú ini kuenta ña ta'an ña. ²⁰ Ura dú'va tsi dā kútuní Marta tsi vé'xi ētsin Jesuú ne, kué'en ña, kūkuetú itsi ña ña. Ntá tsi Mariá ne, ítuví mií ña nú vi'i ña kán. ²¹ Kidáa ne, kaka'an Márta ni Jesuu:

—Tē dí i'a tuví nto ne, ñá ni xī'i tá'an ko. ²² Ntá tsi iní u tsí, kuān te veví kakan nto nta'a Xuva ko da neé ka nuu í ne, ta'xi ña —ka'an ña.

²³ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Ta'an o ne, ntoto xtuku ña —ka'an ña.

²⁴ Kaka'an Marta ni ña:

—Iní u tsí ntoto ña ntuví te ntí'i ñuxiví sa tē ntoto ntí'i ña xī'i san —ka'an ña.

²⁵ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Xu'u é kanantótó u ña'a. Xu'u é kata'xí u ntuví ña ñá dí. Xoo é kuinti'xe i kó ne, kuān té xī'i ne, ntoto xtuku. ²⁶ Xoo ña'a é kántító ká ña ne, te kuínti'xe ña kó ne, ña kúví ñá ntíi dañu ntúvi. ¿Kakuínti'xe ntu o sá'a? —ka'an ña.

²⁷ Kaka'an ñá ni ña:

—Kakuínti'xe kó nto, Mastru, tsi dívi ntó ña é táxnuu Xuva ko, dívi ntó é I'xá Xuva ko ntó, ña é kí'xi ñuxiví sa —ka'an Márta san.

Dā éku Jesuu nú ñañá Lázaru

²⁸ Dā kúví ka'an ña sá'a ne, ntiko kōo ñá kunú'u ña ne, dā kána xū'u ña ta'an ña Maria, kaká'an ña:

—E xēé Mástru ko i'a, kakana ña o —ka'an ña.

²⁹ Ura dú'va tsi dā téku Mariá ne, nákuínti náne'e ña, kue'en ña, kukoto ña mí tuví Jesuu. ³⁰ Váta xēe ña má ñúú san, tsí ikān tuvi dukuan ña mi náni'i ta'an ñá Marta. ³¹ Ña Israeé, ñá ntoo nú vi'i ña kán, ña ntaxé'e doka'nú iní sán ne, dā iní ña Maria é kantí'i du'va tsi nákuínti ña ne, kíi ña, kunktikín ña ña. Tsi kukuéku ña nú ñañá tā'an ña, kuíni ña. ³² Kidáa ne, dā xee Mariá mí tuví Jesuú ne, nákuínti ntāa ña nú dí'in Jesuu, dá kakā'an ñá ni ña:

—Mastrú, tē dí tuví nto i'a ne, ta'an kó ne, ñá ni xī'i ña —ka'an ña.

³³ Dā iní Jesuu tsí kaeku Maria ni ñá Israeé san ne, dōo u'vi kúví ña. Kunta'xa iní ña. ³⁴ Kaka'an ñá ni ña:

—¿Mí'i ntu ixkū'xí nto ñā? —ka'an Jesuu.

Ntáka'an ñá ni ña:

—Ni'i nto, kíkoto ntódo o —ka'an ña.

³⁵ Jesuú ne, ēku ña. ³⁶ Kidáa ne, ntáka'an ña Israeé san:

—Koto ntó kuan. ¡Ntē ntu kaa díi ntío ña ña! —ka'an ña.

³⁷ Ntá tsi iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'á ntu ku é kúví ídé ña nakáan nuu ñá kuáá san. ¿Ntē kuí ña ni kuvi vií ntu ña vata koo é ña kuvi Lázaru san? —ka'an ña.

Dā ntótó Lázaru

³⁸ Jesuú ne, dōo u'vi kúví xtuku ña dā xee ña nú ñañá san. Māvi kúví ne, xúu kantí'u nuu mí kuíta ntí'xin ña. ³⁹ Kaka'an Jesuu:

—Naki'i nto xuú san —ka'an ña.

Márta, ta'an ña xī'i san ne, kaka'an ñá ni ña:

—Mastru, á tē dóo kaxkonūu ña ve, tsí e ntu kimi ntuví ña —ka'an ña.

⁴⁰ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—¿Ñā ntu te kaka'an u ni o tsí te kakuínti'xe o ne, kinin nté kaa díi ka'nu Xuva kō? —ka'an ña.

⁴¹ Kidáa né, náki'i ña xuú san ne, dā ntáni'i Jesuu núu ña e dukún kán ne, kaka'an ña:

—O Úva, ntadiá'vi nto tsi téku nto é kaka'an u. ⁴² É iní u tsí nguentúvi kaini nto nee é kaka'an u ni ntó. Ntá tsi kaka'an u é na tekú ña ntāni i'a vata koo é na kuínti'xe ña tsi nuu é ntaā i é dívi ntó táxnuu nto ko —ka'an ña.

⁴³ Dā kúví ká'an Jesuu sá'a ne, níi kué'en ini ña kána ña:

—¡Ntiin dikan, Lázaru! —ka'an ña.

⁴⁴ Ntíi nti'xe ña ntíxí san ikān, Katínuu nta'a ña ni dí'in ña doó san ne, katavi núu nuu ña uun doo dúkun. Kaka'an Jesuu ni ñá'a san:

—Nantuté nto ña, na náka ña —ka'an ña.

Ntānantukū nuu iní ña'a san nté koo ka'ni ña Jesuu

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

⁴⁵ Kidáa ne, kuinti'xe titín ña Israeé san, ña é ntēka Mariá, dā iní ña

nuu i é idé Jesuu. ⁴⁶ Ntá tsi iō ñá ne, kué'en ña kūka'an véte ña nī ña fariseú san nté o dé Jesuu. ⁴⁷ Kidáa ne, nātaká nuu dutu ñá odo nūú nī ña fariseú san, da ntáka'an ña:

—¿Neé ntu vīi o ve? Tsi dóo kué'e nūú i e dóo na'nu é káde ña sá'á. ⁴⁸ Tē xtúvi o ñá ne, un ntíi ntíi ña'a san kuintí'xe ña ña. Kidáa né, ki'xi ña odo nūú ñuú Romá ne, nakatsin ntí'i ña xúkun ko ni ñuú kō di —ka'an ña.

⁴⁹ Uun ña'a, ñá nani Caífaa, dutu ñá odo nūu kuia tsikán ne, kaka'an ñá ni ña:

—Nto'ó ne, ñá tē neé ini nto. ⁵⁰ ¿Ñā ntu te díi ka vá'ā o, kuini nto, te uun ña'a tsi kúvi kuenta iña ko é un ntí'i o vata koo é ña kunáa ñuú kō? —ka'an ña.

⁵¹ Ntá tsi ña te díki tsi mii ñā é kaka'an ña sá'a, tsí da xé dutu ñá odo nūu kuia tsikán ne, Xuva kō xe'é ña é ká'an ñá tsi Jesuú san ne, kuví ña kuenta iña ñuú ña. ⁵² Ñā te da mii tsi ñuú ñá di, tsí vata koo é nātaká nuu ntíi ntíi i'xá Xuva ko dā mí'i ka mí ntántoo ña. ⁵³ Nté ntúvi tsikán ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Jesuu.

⁵⁴ Dukuān é Jesuú ne, ña ni íka ditó ka ña mé'ñū ña Israeé san, tsi kíi ña ñuú Judeá san, kué'en ña díñi i ñuu itsí san ne, dā xee ñá ñuu é nani Ēfraín ne, ikān intóo ña ni ña ntini'i ña.

⁵⁵ Dóko sā xee víko dá naka'an ñā da nátava Xuva kō ña Israeé ñuú Egító ne, ñā te da díi ñā ñu'u rantsú san ne, kúntāa ña ñuú Jerusaleen dí'na dá xēe víko san vatā xkoó ini ña é ntántoo ña kúñu ña. ⁵⁶ Dōo nántuku ña Jesuú ne, ntatín ña ni tā'an ña da ñi ntáñi ñá ini ukún kán:

—¿Vá ña ntu ki'xi ña vikó sa'á, te kuini nto? —ka'an ña.

⁵⁷ Tsi é kaka'an tó'o dutú san nī ña fariseú san ne, tē xoo iní i mí tuví Jesuú ne, na ká'an ñá vata koo é kúvi tiin ña ña.

12

Uun ñadri, ña da'vi cho'o vīdin dí'ñ Jesuu

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

¹ Īñu ntúvi dí'na dá kúvi vikó san ne, xēe Jesuu ñuú Betania. Ikān tuví Lázaru, ña nantóto ña dá xi'i ña. ² Dēvá'a ña é ká'xí dadíi ña ni Jesuu kuénta kuáa. Martá ne, tsū'un ko'o ña. Lázaru ne, tuví dadíi ña nī ña ntoo nú mesá san. ³ Kidáa ne, ki'i María dāva lítru cho'o vīdin e dí mii nardu kúvi. Nā te nté kaa nuu á'vi. Dá'vi ña dí'ñ Jesuú ne, dā naitsi ña idi ña. Īka díko cho'o vīdín san kaní má vī'i ña kán. ⁴ Ntá tsi ntee tá'an uun ña'a ña ntini'i ñā, ñā nani Júda Iscāriote, i'xá Simuun, dívi ñā é rkontúvi diko ña Jesuú ne, kaka'an ña:

⁵ —¿Nté kui ña ni nadíko ntu ña cho'o vīdín sa uní sientú ne, dá kué'é ña diu'un i iña ñá ntā'ví san? —ka'an ña.

⁶ Ntá tsi Júdā sán ne, ñā te ni ká'an ña sá'á é kantuntá'ví ini ña ña ntā'ví san. Kaka'an ña sá'a, tsí kúdi ñá du'u ña. Dívi ñā ntee nta'a ña itín diu'ún san ne, kaido mii ña é ñu'u iní i. ⁷ Jesuú ne, kaka'an ña:

—Koo mii nto ñā. Tsi é dúkuan káxnúu vá'a ña cho'o vīdín san iñá ko te íntú'xi u. ⁸ Tsi ña nta'ví san ne, nguentúvi tsi kuntoo ña ni ntó, ntá tsi xu'ú ne, ñā te nguentúvi é kiní ntó ko —ka'an ña.

Ncho ka'ní ña Lázaru

⁹ Ñā te da díi ñá Israeé san ne, kūtuni ña é tuví Jesuu ñuú Betanía ne, xēe ñā mí tuví ña, ne, ñā te da mii tsí é kiní ñá Jesuú san, tsí da tí tsi é kiní ña Lázaru, ña é nantóto Jesuu. ¹⁰ Ntá tsi tó'o dutú san ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Lázaru san. ¹¹ Tsi da xé dívi kuetsí ña é ña te da díi ña Israeé san ntaúve xío ña tsi ntákuinti'xe ña Jesuu.

Dā kuk'vi Jesuu ñuú Jerusaleen
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11;
Lc. 19:28-40)

¹² Ñā te da díi ñá'a kué'en ña ñuú Jerusaleen é kúvi vikó dá natāvá Xuva kō ña Israeé san ñuú Egító.

Utun san ne, kutuni ña é vë'xí etsin Jesuu ñuú Jerusaleen. ¹³ Kidáā né, kátsin ña nta'a tun ñuú san ne, dā kú ña, kué'en ña, kukuétú itsi ña ña. Un tsi ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—¡Ntadiá'vi Xuva kō! ¡Nté kui dóo va'á ña é vë'xí kuenta iña Xuva ko, ña é kúvi Rei iña ñá Israee! —ka'an ña.

¹⁴ Dā nání'i Jesuu uun a búru ne, íntékú ña ti, vatá ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

¹⁵ Ná ku u'vi o, ñuu Siuun.

Un kaa Rei o, vé'xi ña, ntekú ña uun a búru, ka'an.

¹⁶ Ná ni ñē'e dikí ñá ntini'i ñá san nuu i sá'a kidaā. Ntá tsi dā kuntáa Jesuu e dukún kán ne, nán'u'u ñá ini ña tsi kuān o úve na'a kaka'an iña ña é kuān koo vii ña'a san ni ña.

¹⁷ Ña é ntoo ni'i ñá da nantoto ña Lázaru e kána ña ña ntē nú ñaña ña kán ne, ntáka'an ñá neé ini ña.

¹⁸ Dukuān ne, ñá te da dīi da díi ñá'a kue'en ña é kukuétú itsi ña ña, tsí da xé kutuni ña é dóo ka'nu nuu i idé ña. ¹⁹ Kidáā ne, ntáka'an ñá fariseú san ni tā'an ña:

—Íni nto ve, tsí ña te neé kuvi vii nto. ¡Tsi un ntíi ntíi ña'a san ntaíntikin ñá ña! —ka'an ña.

Ña griegu ntánantuku ña Jesuu

²⁰ Ntádaka núu ña griegú san mé'ñu ña xee ñuú Jerusaleen é kada ka'nu ña Xuva kō viko san. ²¹ Ña sá'a ne, xée etsin ña mí ntitsi Felipe, ña vé'xi ñuú Betsaida é kadūku ntée ñuú Galileá ne, ntáka'an ñá ni ñá:

—Ntio ntí kiní nti Jesuu —ka'an ña.

²² Felipé ne, kué'en ña kükoto ñá Andree. Kidáā ne, ntuvi ñá kúka'an ñá ni Jesuu. ²³ Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñá:

—E xée etsin ura é naxi'í nuu ka'nu ú, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi. ²⁴ Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntō tsi té ña kuvi nuni tatá san té ko'xó nuu ñu'u kán né, kuan tsí kaa tuvi. Ntá tsi te kúvi ne, ñá te da dīi nuni katá'xi. ²⁵ Xoo e dóo kakuinima i ntuvi iña i ne, kunaá ña. Ntá tsi xoo é ña ntío i ntuvi iña i i'a ñuxiví sa ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntií dañu

ntúvi. ²⁶ Xoó ña'a é ntio ña kada tsiñu ña iña ko ne, na kuntikin ñá ko. Mí'i tūví u ne, é ikan kutūví ña kade tsiñu iña kó nī ko. Xoo é kade tsiñu iña kó ne, kada ka'nu Uvā kó ña di.

Kaka'an Jesuu tsi kuvi ña

²⁷ ¡Dóo kakunta'xa ini ko ve! ¿Nee iña ntu ka'án u? ¿Ká'an ntú u na nakákú Uvā kó ko nuu i sá'a? ¿Nee ntu ka'án u? Tsi é divi tsiñu vé'xi u é ntō'o ko sá'a. ²⁸ Ūva, naxi'í nuu ka'nu ntō ve —ka'an Jesuú san.

Kidáā né, kii díto tatsín, nte e dukún kan káka'an:

—É naxi'í nuu ú ne, ntá tsi naxi'í nuu xtúku u —ka'an tatsín san.

²⁹ Dā téku ña ntáñi étsin sán tatsín san ne, kakatsin, kuini ña. Iō ñá ne, ntáka'an ñá tsi ánje káka'an ñá ni ña.

³⁰ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñá te kuēnta iña ko tatsin sá'a, tsí divi kuēnta iña nto. ³¹ E xée ntúvi é kadá kú'vé Xuva ko iña ñuxiví sa ve. Vi'i a vé ne, nantíi ña ña é kadē kú'vé ñuxiví sa. ³² Xu'ú ne, te kúntaá dukún u ñu'u sá ve ne, vii ú vata koo é na kuntikin un ntíi ntíi ña'a sán ko —ka'an ña.

³³ Sá'a kakā'an ña vata koo é kütuni ñá'a san nté koo kuvi ña.

³⁴ Dukuān ne, nantíko koó ña'a san, ntáka'an ñá ni ñá:

—Tékú nti tsi uve na'a kaká'an leí san tsí ña táxnuu Xuva kō sán ne, ntíi dañu ntuvi kutuvi ña. ¿Nté kuan ntú ó kaka'an é ña vëxkúvi ñatíi ne, ntaa ña e dukún kán? ¿Xoó ña'a nti'xe ntu é vëxkúvi ñatíi kuan? —ka'an ña.

³⁵ Kidáā ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Dutsí sá ntuvi xi'í nuu ñu'u mí ntoo nto. Kaka ká nto vi'i a iō ñu'u san iña nto vata koo é ña kuaá nto itsi nto. Tsí ña kaika mí neé ne, ntē ñá ini ña mí k'ín ña. ³⁶ Na kuínti'xe nto ñu'u san vi'i a ió ka vata koo e xi'í nuu kúntōo nto —ka'an ña.

Dā kúvi ka'an Jesuu sá'a ne, kué'en ña kükutúvi xu'u ña mí ñá nani'í ñá'a san ña.

¿Nté ó ntu é ña ni kuinti'xe ña Israeé san Jesuu?

³⁷ Kuān te ña te da díi núu i e dóo ka'nu idé ña nuu ña'a san ne, ñá ni kuinti'xe ña ña. ³⁸ Kuān o ntúntaa

vata ó kaka'an tú'un Isaiá, ñá ka'án naa Xuva ko, dá kaká'an ña:

¿Xoo ntu kuinti'xe i tú'un é kaka'án o?

¿Xoo ntu é nañé'e Xuva kō nuu i e dóo ka'nu é kakuvi kade ña? ka'an ña. ³⁹ Dukuān ne, ña ni kúvi kuinti'xe ña, vatā ó kaka'an xtúku Isaiá san:

⁴⁰ Tsí Xuva kō ne, nanée ñá nuu ña. Dé ka'xi ña diki ñá di vata koo é ña kuvi kiní ña, nté ña kuvi kí'in diki ñá, vata koo é ña kuvi kuntíkin ñá ko ne, ñá ntavá'a ú ña di.

⁴¹ Sá'a kaka'an Isaiá san, tsí nte dí'na ñi ña nté koo naxi'í nuu ka'nu Jesuú ne, kaka'an ñá kuenta iña ña.

⁴² Ntá tsi titín ña odo nū san ne, kuinti'xe ña ña. Ntá tsi ña ni ká'án ditó ña mé'ñū ña'a san, tsí da xé ū'ví ña ña fariseú san tē da natava ña ña má vi'í mí ntánataká nuu ña Israee.

⁴³ Tsí díi ka ntio ña é vā'á koo ka'an ñá'a san iña ña, naa i é vā'á koo ka'an Xúva ko iña ña.

Tú'un Jesuu é kada kú've iña ñá'a san

⁴⁴ Un ntii tsi kéne Jesuu, kaká'an ña:

—Xoo é kakuinti'xe i kó ne, ñá te da mii tsi ú kakuinti'xe ña, tsí kakuinti'xe ña Uvā kó, ña e táxnūu ko. ⁴⁵ Xoo é kainí i kó ne, kainí ña ña e táxnūu kó di. ⁴⁶ Xu'ú e kúvi ú ñu'u é vē'xí u, vexnaxi'í nuu u ñuxiví sa vata koo é da xōo ka ña'a, ña é kuinti'xe i kó ne, ña káka ña mí neé san. ⁴⁷ Tē xōo kateku i tú'un ko, ntá tsi ña káde ntaa ña, ñá te xū'ú kadā kú've u iña ña. Tsi ñá te vē'xí u ñuxiví sa vata koo é kadā kú've u iña ñá'a san, tsí vē'xí ú vata koo é na nākáku ña. ⁴⁸ Xoo é ña ntio i ko, é ña káde kuenta tú'un kó ne, ío xoo é kadā kú've i iña ñá tē xee ntúvi é ntí'i. Kídāā ne, ni'í ña é nto'o ña kuenta iña tú'un ko, tsí ña ni kuinti'xe ña é kaka'án u. ⁴⁹ Tsí ña te diki tsi mii ko kakene tú'un é kaka'án u san. Tsí Uvā kó, ña táxnūu kó ne, diví ña kaka'an ña nté koo ka'án u, nté koo nakuā'a ú ña'a san. ⁵⁰ Iní u tsi tú'un Uvā kó ne, diví é ta'xi ntuvi vā'á iña nto ntii dañu

ntúvi. Xu'ú ne, da neé ka tú'un é kaka'án u ne, kaka'án u vatā ó ntio Uvā ko —ka'an Jesuu.

13

Dā nákate Jesuu dí'in ña ntini'í ña

¹ Dā xee étsin viko da táva Xuva kō ña Israee ñuú Egítō ne, ntoo Jesuu ni ña ntini'í ña, ntaé'xi dadii ña kuenta kuáa. Iní Jesuu tsí e xee ūa i é ntāka ña ñuxiví sa é kí'in ña, kínakūtúvi dadí ña ni Xuva kō. Nii kuē'en tsí ntuvi kuínima ñá ña'a ña, ña ntoo ñuxiví a. Nté uun ntúvi ña ni xtuví mii ña é kuínima ñá ña.

² Ntá tsi Júda Iscāriote, i'xá Simuún ne, é tsi'í tó'ō e ña vā'ā san diki ña é diko ña Jesuu. ³ Jesuú ne, é ñi ña tsí nta'a Xuva ko vē'xí ña ne, é ñi ña tsí ntaa xtuku ña nta'a Xuva kō di. E ñi ña tsí e xnúu nta'a Xuva ko ña un ntí'i nūu i. ⁴ Kídāā ne, nákontísi ña é tuví ña nú mēsa kán ne, dá nátavē ñá du'nu ña, dá kí'í ña doó ne, xntē ñá i'xi ña. ⁵ Kídāā ne, xnūu ña ntute ini tití'í ne, éni ntú'u ña nákate ña dí'in ña ntini'í ña, da naitsi ñá doo é ntee i'xi ña.

⁶ Dā xee ña mí tuví Simuun Pedrú ne, kaka'án Pedrú san ni ña:

—¿Vá divi ntu nto nákate nto dí'in ko? —ka'an ña.

⁷ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Vevíi ne, váta kí'in diki o nee iña é kade u. Ntá tsi kí'in diki o rkontúvi —ka'an ña.

⁸ Pedrú ne, kaka'an ñá ni ña:

—¡Nté uun ito ña da vā'a ko é nakate nto dí'in ko! —ka'an ña.

Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Tē ña nakáte ú dí'in o ne, ñá kadūkun ntéen ko —ka'an ña.

⁹ Kaka'an xtúku Simuún Pedru ni ña:

—¡Dukuān ne, ñá te da mii tsi dí'in ko nakate nto ni; tsí nta'a kó ni diki ko di! —ka'an ña.

¹⁰ Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña:

—Xoo e itsi i ne, ñá ntio é ntuntoo ká xtuku kanii kúñu i, tsí da mii tsi dí'in i kantio é ntōo. Tsi e ntuntoo kanii kúñu ña. Kuan ntuntoo nto dí, kuān té ña te un ntí'i ntō —ka'an ña.

11 Tsí ini ña xoo é diko i ñā. Dukuān é kaka'an ña tsí ña te un ntí'i ñā e ntúntoo ñā.

12 Dā kúvi nákate ña dí'in ña ntini'i ñā ne, nākunūu xtuku ña du'nu ñā. Dā nakutúvi ña nú mesa kán ne, dá kaka'an ñā ni ñā:

—¿Kañe'e dikí ntú nto nee iña idé u ni ntó? 13 Ntáka'an nto tsí mastru ntó ko, tó'ó nto kó ne, vá'ā ó vatā o ntáka'an nto, tsí dívi ntí'xe u. 14 Te xū'u é mastru ntó ni tó'o ntó ne, nakate ú dí'in ntó né, kuan tsí koo víi nto, nakate nto dí'in tā'an nto dí. 15 Tsí xū'u dí'na ú nañe'e ú nto nté koo víi nto ne, kuan tsí koo víi nto vatā o dé u ni ntó. 16 Nuú é ntaā i é kaka'an u ni ntó tsí ña te díi ka ka'nu ña kađe tsiñu san e tó'o ñā. Ntē ña te díi ka ka'nu ña táxnūu tó'o i san é ña e táxnūu ñā. 17 Te kañe'e dikí nto sá'a ne, kada ntaa ntó ne, dōo diní koo kuntōo nto.

18 'Ñā te kuēnta iña nto un ntí'i ntó é kaka'an u sá'a. Iní u xoo é nakaxnúu u. Ntá tsi kúntaa vatā o úve na'a kaká'an tú'un Xuva kō tsi dívi ñā é kae'xí dadii ni kó ne, dívi ña ntaā ña atá ko. 19 Sá'a kaka'an u ni ntó dí'na da kúvi, vata koo te kúntaa ne, kuinti'xe nto é dívi ntí'xé u. 20 Nuú é ntaā i é kaka'an u ni ntó tsí xoo é kaiko ñū'u i ña táxnūu ú ne, kaiko ñū'u ña kó di; xoo é kaiko ñū'u i kó ne, kaiko ñū'u ña ña táxnūu kó di —ka'an ñā.

Kaka'an Jesús tsí dikō Jūdā sán ñā
(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21;
Lc. 22:21-23)

21 Dā kúvi ka'an Jesús sá'a ne, dōó kúnta'xa iní ña ne, kaka'an ñā:

—Nuú é ntaā i é kaka'an u ni ntó: Tsí uun ña'a nto ne, diko ntó ko —ka'an ñā.

22 Ito ña ntini'i Jēsuú san ta'an ñā, xe un xé un ñā, tsi ñā ini ña xoo iña i é kaka'an ñā. 23 Uun ña'a ñā e dōo kuinima Jesús ne, tuví ña diñi ñā, kae'xí ñā. 24 Īde Simuún Pedrú san nta'a ña nī ña tuví diñi Jesús é tsixe'e ña ñā xoó kuenta iña í é kaka'an ñā. 25 Kidāā ne, diin diin tsi katsixe'e ña Jēsuu:

—Mastru, ¿xoo ntu é kuān ó kaka'an ntó san? —ka'an ñā.

26 Nantíko kōó Jesús, kaká'an ñā:

—Dívi ñā é kuē'é u tañú'ū é xnūu nto'o ú san —ka'an ñā.

Kidāā né, xnūu nto'o ña uun ta'vī tañú'ū sán ne, xé'e ñā Jūdā, i'xá Simuun Scarioté san. 27 Dā é'xi Jūdā san tañú'u sán ne, ura tsí i kukí'vi tó'ō e ña vá'ā sán nima ñā. Kidāā ne, kaka'an Jesús ni ñā:

—Kantí'i dú'va tsi viin nee iña é ncho viin —ka'an ñā.

28 Ntá tsi nté uun ña ntoo ntaé'xi nú mesá san ña ni kutúni ña nté kuí kuān ó kaka'an ñā ni ña sá'a. 29 Tsi Jūdā sán ne, díki i ñā, ña nteé nta'a i diú'un san. Iō ñā kuiní ña ne, kaka'an Jesús ni ñā tē kikuiñ ñā é kantio ña iña vikó san, o te kuē'é ña diu'un ña ntá'vī san.

30 Ura tsí i da kúvi é'xi Jūdā tañú'ū sán ne, kī ña kue'en ñā é niñu.

Tū'un xee e xtúvi Jesús

31 Dā kī Jūdā san kué'en ñā ne, kaka'an Jesús:

—Vevii ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, kaxi'í nuu ka'nu u. Dukuān ne, kaxi'í nuu ka'nu Xuva kō dí kuenta iña ko. 32 Te kaxi'í nuu ka'nu Xuva ko kuēnta iña ko ne, kanaxi'í nuu ka'nu ña kó vatā ó kaxi'í nuu ka'nu miñ ñā ne, ura tsí i kuan kōo víi ñā. 33 I'xá miñ kó, ña ná'ā ká kutuví dadii ú ni ntó. Nantuku ntó ko, ntá tsi, vatā ó kaka'an u ni ña Israeé san ne, kuan kōo ka'an u ni ntó dí tsí ña kúvi kí'in ntó mí kí'in u. 34 Xtúvi ni'í u nto tū'un xee san: é na kuñnima ntó ta'an nto, xe un xé un ntó. Vata tsí ó kakuinimá ko nto ne, kuan tsi koo na kuñnima ntó ta'an nto dí, 35 vata koo tē ini ña'a san tsi ntákuinima ntó ta'an nto ne, kutuni ña tsi ntántik'in ntó ko —ka'an ñā.

Dá kakā'an Jesús tsí ka'án Pedru e ñā ini ñā ñā

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31;
Lc. 22:31-34)

36 Kaka'an Símuun Pedru ni ñā:

—¿Mí'i ntu kí'in nto, Tó'ō? —ka'an ñā.

Nantíko kōó Jesús, kaká'an ñā ni ñā:

—Mí kí'in u ne, ña kúvi kí'in ní ko vevii, ntá tsi da nté rkontúvi ne, nakuntíkin ko —ka'an ñā.

³⁷ Pedrú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Tō'ó, ¿nté kui ña kuvi ntu kuntikín u nto vevii? ¡Kuān te kué'e ú ntuví iñá ko kuenta iña nto! —ka'an ña.

³⁸ Nantíko kōo xtúku Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Vá nuu é ntaā ntí'xe ntu i é kué'en ntuví iña o kuénta iñá ko? Tsí nuu é ntaā i é kāká'an u ni ō tsí dí'na dá kāna lí'xī sán ne, úni ito ka'an tsí ñá inín ko xoo ñá'a u —ka'an ña—.

14

Jesú ne, divi ñā é kúvi ña itsi é ki'in o nta'a Xuva kō

¹ Ñá ku dē kuení nto. Kuntee iní ntó Xuva kō né, kuntee iní ntó ko di. ² Má vi'i Uvā kó ne, dōō iō mí kuntoo ō. Tē dí ña kuān ó ne, ñá ni ká'an u ni ntó. Kí'm ū, kixtúvi tu've u mí kuntōo nto. ³ Te kué'en u é xtúvi tu've u mí kuntōo nto ne, kí'xi xtuku ú, kixnakueká u nto, vata koo é kuntoo dadii nto nī ko mí kutuvi u. ⁴ Iní ntó itsi san é xēe nte mí kí'in u —ka'an Jesús.

⁵ Kaka'an Túmaá san ni ñā:

—Mastru, ñá iní nti mí'i kí'in nto. ¿Ntē ntú koo naní'i nti itsi i san? —ka'an ña.

⁶ Ne, kaka'an Jesús ni ñā:

—Xu'u e kúvi u itsi nto; kaka'an u é nuu é ntaā i né, ta'xi ú ntuví iña nto. Xoxó kuvi xee i ntá'a Uvā kó tē ña te kuénta iñá ko. ⁷ Tē dí iní ntí'xe nto kó ne, iní ntó Uvā kó di. Nte vevii ne, é iní ntó xoo ñá'a ña, tsí é dukuan iní nto ña di —ka'an Jesús.

⁸ Kaka'an Félipé san ni ñā:

—Nañē'e ntó nti Uva ntó ni. Kuan tsí kaa é ntio nti —ka'an ña.

⁹ Kaka'an Jesús ni ñā:

—¿Ntē ō ntu, Felipe? Ñá te dá vévii ntoo dadii ú ni ntó né, ¿ntē vata kinín ko? Xoo é iní i kó ne, é iní ñá Uvā kó di. ¿Ntē kuān ó kaikan ntun é nañē'é u o Uvā ko? ¹⁰ ¿Vá ña ntu te kákuinti'xe o tsi úun tsí kúvi ú ni Uvā ko, tsi úun tsí kúvi Uvā kó nī kó di? Tsí tú'ún san é kāká'an u ni ntó ne, ñá te dāki tsi mii ko katavá u, tsí Uvā kó é nuu mé'ñu nuu dava ñá kó ne, mii ñá kade ña nuu i é dōo

va'á san. ¹¹ Ña kuinti'xe nto ko é kāká'an u tsi úun tsí kúvi ú ni Uvā kó ne, uun tsi ña nī kó di. Tē ña ntákuinti'xe nto é kāká'an u ne, kuān te nuu i é kadé u san na kuinti'xe nto. ¹² Nuú é ntaā i é kāká'an u ni ntó tsí te xoo ñá'a é kuinti'xe ña kó ne, vii ña nuu i é kadé u di. Ō díi ka ka'nu ká nuu i vii ña, tsí ntaa u mí tuvi Úvā ko. ¹³ Da neē ka nuu i é kākān ntó nta'a kó ne, vii ú vata koo é xí'í nuu ka'nu Uvā kó kuenta iñá ko, xu'u é l'xā ña. ¹⁴ Da neē ka nti'i nūu i é kākān ntó nta'a kó ne, ta'xi u nto.

Kaka'an Jesús tsí taxnúu ña Espíritu Sántu san

¹⁵ Tē ntákuinima ntí'xe ntó kó ne, kada ntaa nto tú'ún é xtúvi u. ¹⁶ Kákān u nta'a Uvā kó, na taxnúu ña uun ña'a, ña é xntii ntó né, kunuu mé'ñu kunuu dava ña nto ntii dañu ntúvi. ¹⁷ Espiritu sá'á ne, divi ñā é tá'xi ña é kütuni nto nee iña é nuu é ntaā i. Ña kúvi kuinti'xe ña ñuxiví sa ña, tsí ña kuvi kiní ña ña, ntē ñá iní ñá xoo ñá'a ña. Ntá tsi divi ntó ne, iní ntó ña, tsí nuu ña nima ntó ne, nuu mé'ñu ña ntó.

¹⁸ Ñá te tsoo mii kué'en u nto, tsí kí'xi xtuku ú mí ntóo nto. ¹⁹ Ña ná'ā ká kukuú dí ña kiní ka ña ñuxiví san ko. Ntá tsi divi ntó ne, kiní nto ko. Tsí ní'í nto ntúvi iña nto vatā ó iō ntuví iñá ko di. ²⁰ Ntuví tsikán ne, kutuni nto tsi uun tsi kúvi ú ni Uvā kó ne, uun tsi kúvi nto nī kó ne, kuan diví ú ni ntó di. ²¹ Xoo é kaeni tutun i tú'ún é xtúvi u ne, kade ntaa ña ne, divi ñā é kákuinima ntí'xe ña ko. Xoo é kákuinima í ko ne, kuinima Úvā kó ña di. Xu'ú ne, kuinimá ko ñá di ne, ntii díto u é kíni ñá ko —ka'an Jesús.

²² Júdá, ña uun san, ña é ña te Iscarioté ne, kaka'an ñá ni Jesús:

—Mastru, ¿nté kui ntii díto nto nuú nti ne, ntá tsi nuu ñá ñuxiví san ne, ña ntii díto nto? —ka'an ña.

²³ Nantíko kōo Jesuu, kaka'an ñá ni ñā:

—Xoo é kákuinima í ko ne, kade ntaa ña tú'ún é xtúvi u. Kuinima Úvā kó ña ne, kixkuntoo dadii ntí ni ña, ntuví u ni Uvā ko. ²⁴ Xoo é

ña kákuinima í ko ne, ñá káde ntaa ña tú'un é káka'an u. Tsi tú'un é káka'an u ni ntō ne, ñá te diki mií ko é káka'an u, tsi ña tú'un Uvā ko, ña é táxnūu ko.

²⁵ Nūu i sá'a kaka'an u ni ntō vi'i a tuví dukuán ka ú ni ntō. ²⁶ Ntá tsi Espiritū Sántū san, ña é xntii ntō, ña é táxnūu Uvā kó kuenta iñá ko ne, ña ña ña ñe'e ñá nto é un ntí'i nuū i. Ta'xi ña é naka'an nto un ntí'i é káka'an u ni ntō nte dí'na.

²⁷ Te kuē'en u ne, ta'xi u é vā'a koo kuntōo nto, vatā ó tuví u, ñá te vatā ó kata'xi ña ñuxiví sa. Ñá ku de kuení nto; nte ña ku u'vi nto. ²⁸ Tsi kaka'an u ni ntō é kī'in u, ntá tsi ki'xi xtuku u é kutúvi u ni ntō. Te nūu é ntaa í é ntákuinima ntó ko ne, kūntoo díni nto, tsi kaka'an u tsi kī'in u nta'a Uvā ko. Tsi díi ka ka'nu Uvā ko é xu'u. ²⁹ Sá'a káka'an ntaa ú ni ntō dí'na dá kúvi vata koo é, tē kúntāá ne, kuinti'xe nto kidaá.

³⁰ Ñá kuē'é ka ka'an u ni nto vē, tsi vé'xi é kadē kú've ñuxiví sa. Ñá tē neé kuví vií nī ko, ³¹ ntá tsi vii u vata ó ka'an Uvā kó, vata koo é kūtuni ñá ñuxiví sa tsi dóo kakuinimá ko Uvā ko. Nakuntāñi ntó ve, dá kī'in o —ka'an Jesús.

13

Xo'o tinti'o é nuu é ntaa í

¹ Kaka'an xtúku Jesuu:

—Xu'u é vata kaa xo'o tinti'o é nuu é ntaa í kaá u. Uvā kó ne, ña ña é kuēnta káde ña. ² Te ña ña ña ñe'e ñá nto é un ntí'i nuū i. Ntá tsi te káki tinti'o í ne, ka'nté ña. Ntá tsi te káki tinti'o í ne, ka'nté ntodo ñá nuu i vata koo é kuē'e kiti i kii ti. ³ Ntō'ó ne, é ntūntoo nto kuenta iña tú'un é káka'an u ni ntō. ⁴ Kuve ta'an nto kó vatā ó ntee tá'an ú nto. Tsi te da mií tsi ntidin i sán, tē ña ntee tá'an xo'o i sán ne, ña kúvi kii kiti i. Kuan ntō'ó di, nte uun nto ña te neé kuví vií nto tē ña ntee tá'an nto ko.

⁵ Xu'ú ne, xo'o i kúvi u; ña ña ñe'e ñá nto é un ntí'i nuū i. Xoo é ntee tá'an i kó ne, ntee tá'an ú ña dí ne, dóo kue'e é vā'a vií ña. Tē ña te ntee tá'an nto kó ne, ñá tē neé kuví vií nto. ⁶ Xoó ña'a é ña ntee tá'an i kó ne, kiñu'u ña ña kí'i kán vata kaa

ntidin i e kádun e ntánakuido ña'a san e ntátsu'un ña nchú'un kán é kōko.

⁷ Te kunteē tá'an nto kó, te kunuu iní nto tú'un kó ne, kákan nto da neé ka é ntio nto ne, ní'i ntō. ⁸ Dōo xi'í nuu ka'nu Xuva ko tē dóo kue'e nūu i é vā'a vii nto. Kuan kōo ntuvi ntí'xe nto ña ntini'í ko. ⁹ Vatā ó kakuinima Uvā kó ko ne, kuān ó kakuinimá ko ntó di. Ñá ku xtuví mií nto é káka nto itso ko, tsi dóo kakuinimá ko nto. ¹⁰ Te káda ntaa nto tú'un é xtúvi u ne, ña xtúvi mií u é kákuinimá ko nto, vatā ó dé ntaa u é káka'an Uvā kó ne, ñá kaxtuví mií ña é kákuinima ñá ko di.

¹¹ Kaka'an u ni nto sá'a vata koo é na kūntoo díni ntó nī kó vatā ó tuví díni u di. Kidáa ne, kunuu díni kue'en nima nto. ¹² Sá'a e tú'un ko é xtúvi u: Na kuñinima ntó ta'an nto vatā ó kakuinimá ko nto. ¹³ Te nūu é ntaa í é kákuinima kue'en ko ña e dóo vā'a tiin ni'í ó ne, un tsi nte ntúvi iña ko kue'e o kuēnta iña ña. ¹⁴ Ntō'ó ne, ña e dóo vā'a tiin ni'í ú nto te vii nto é káka'an u ni ntō. ¹⁵ Vi'i a vé ne, ñá ká'an ka u te ña ntáde tsiñu iñá ko nto, tsi ña ntáde tsiñu sán ne, ñá ña ña neé kade tó'o ñá. Ntá tsi ña e dóo vā'a tiin ni'í ú káka'an u nto, tsi káka'an ntí'i ú ni ntō nee iñá káka'an Uvā kó nī ko. ¹⁶ Ña te ña ña ña ñe'e ñá nto é un ntí'i nuū i. Ntá tsi ña e dóo vā'a tiin ni'í ú káka'an u nto, tsi káka'an ntí'i ú ni ntō nee iñá káka'an Uvā kó nī ko. ¹⁷ Sá'a tsi é xtúvi u é vii nto: é na kuñinima ntó ta'an nto.

Ña ñuxiví san ntaínchu'vi ña Jesuu ni ñá'a ña

¹⁸ Tē ntaínchu'vi ña ña ña ñe'e ñá nto é un ntí'i nuū i. Ntá tsi ña e dóo vā'a tiin ni'í ú káka'an u nto, tsi káka'an ntí'i ú ni ntō nee iñá káka'an Uvā kó nī ko. ¹⁹ Tē dí kudadñi nto nī ña ña ña ñe'e ñá nto é un ntí'i nuū i. Ntá tsi ña e dóo vā'a tiin ni'í ú káka'an u nto, tsi káka'an ntí'i ú ni ntō nee iñá káka'an Uvā kó nī ko. ²⁰ Nanū'u ntó iní nto tú'un é káka'an u ni ntō: Tsi nté uun ña kade tsiñu ne, ñá tē díi ka ka'nu ña'a ña e tó'o ña. Vata ó dé xení ña nī kó ne, kuan koo kada xení ña ni ntó di. Tē dí ni

dē ntaa ña tú'ún kó ne, kada ntaa ña e ntáka'an ntó di. ²¹ Un nti'i sá'á nantó'o ña nto kuenta iñá ko, tsi ñá ñi ña ña táxnūu ko.

²² Tē dí ña ni kí'xi u é kixka'án u ni ñá ne, ña túvi kuétsi ña. Ntá tsi vevii ne, ña túvi ká doka'an núu ñi kuenta iña kuétsi ña. ²³ Xoo é kainchu'vi ko ne, kainchu'vi ña Úvā kó di. ²⁴ Ña túvi kuétsi ña tē dí ña ni ñi ña nuu i é idé u e nté uun ká xtuku ña'a ña kuvi vii ña. Ntá tsi kuān te ñi ñá ko ne, nté dúkuan ña ntío kue'en ñá ko, nté Úvā kó di. ²⁵ Ntá tsi kuan ō kúvi vata koo é ntúntaa mí ūve na'a lei iña ña é káka'an: "Inchu'vi ñá ko é nté ña túvi nee nuu i", ka'an.

²⁶ Ntá tsi tē xee Espiritū é nuu é ntaā í san, ña vé'xi nta'a Úvā ko é xntii ña ntó né, divi ña ntāda ntaa ña kuenta iñá ko. ²⁷ Divi nto ntāda ntaa nto kuenta iñá ko di, tsi nto'ó ne, intóo dadii ō un tsi nte dá ñi ntu'u.

16

¹ Núu i sá'á kaka'án u ni ntó vata koo é ña nativi ñi nto e ntántikin ntó ko te kúvi. ² Tsi nakunu ña nto má vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san. Xee ntúvi te xoo ka'ni i nto ne, tsiñu Xuva kó kade ña, kuini ña. ³ Sá'a vii ñá ni ntó tsi vata kiní ña Úvā kó, nté xū'ú di. ⁴ Ntá tsi kaka'án u sá'a ni ntó vata koo tē xee ntúvi tsikán ne, nanu'u ntó ñi nto tsi divi é káka'án u ni ntó.

Núu i é kade Espiritū Sántū

Ñá ni ká'án u ni nto sá'a nte dá ñi ntu'u, tsi dá xé túvi dadii ká u ni ntó. ⁵ Ntá tsi vevii ne, kí'ín ú ve, kínakutúvi dadii ú ñi ña táxnūu ko, Nté uun nto ña kátsixe'e ntó ko mí kí'ín u. ⁶ Da uun kakuvi, dóo ntoo nta'xa nto é kuan ō ka'án u ni nto sá'a. ⁷ Ntá tsi kaka'an ntaa ú ni ntó tsi díi ka vá'a ō iña nto é kí'ín u. Tsi tē dí ña kí'ín ú ne, ña kúvi kí'xi ña é xntii ntó. Ntá tsi te kué'en u ne, taxnūu ú ña é kunuu mé'ñu ña ntó, ⁸ Te vé'xi ña ne, nañe'e ñá ña ñuxivi san nee iña é kuétsi ña, nee iña é va'a koo vii ña ne, nté koo kada kú've Xúva ko iña ña di: ⁹ kuenta iña kuétsi i é ña ni kuinti'xe ña ko; ¹⁰ kuenta iña i é vii ña é va'a, tsi

kí'ín u mí túvi Úvā kó ne, ñá kíni ka ntó ko; ¹¹ kuenta iña i é kadá kú've Xuva ko iña ña vatá o dé ña ni ña odo núu iña ña ñuxivi sa.

¹² Dóo titín ka nuu i é ncho ka'án u ni ntó, ntá tsi ña kutii nto é tēku nti'i nto vevii. ¹³ Ntá tsi te vé'xi Espiritū é nuu é ntaā í san ne, nañe'e ñá nto é un nti'i nee iña é nuu é ntaa nti'xe i. Tsi ñá te díki tsi múi ña ká'an ña, tsi nee iña é tekú ña ne, divi é ka'an ña ni nto ne, nañe'e ña nto nté koo kuvi rkontúvi. ¹⁴ Divi ñá né, kada ka'nu ña ko, tsi ni'i ña nee iña e iñá ko ne dá ta'xi ña é kütuni nto. ¹⁵ Un nti'i é ió iña Úvā ko ne, kaduku ntée ú di. Dukuān é káka'án u tsi nañe'e ñá nto nee iña iñá ko é ní'i ña.

¹⁶ Ña ná'a ká kiní nto ko, ntá tsi ña na'a ka xtúku ne, nakini xtuku nto ko —ka'an Jéssu.

Nadama donta'xa san dodini

¹⁷ Kidáa ne, ió ñá ntini'i Jéssu ne, tsixe'e tā'an ña xe un xé un ñá:

—¿Nee iñá ntu kani tú'un sá'a é káka'an ñá ni kó tsi ña na'a ka kiní o ñá ne, ña ná'a ká xtuku ne, nakini xtuku o ñá, tsi kí'ín ñá nta'a Uva ñá? ¹⁸ ¿Nee iñá ntu kani tú'un é káka'an ña é ña na'a ka? Ná káñe'e díki kó ne nuu i é kuān ō kaka'an ña —ka'an ña.

¹⁹ Kütuni Jéssu tsi ncho tsixe'e ña ña kuenta iña i sá'a ne, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Ntátsixe'e ta'an ntu ntó nee iñá ncho ka'án u dá ka'án u tsi ña na'a ka kiní nto ko, ña ná'a ka dá nakini xtuku nto ko? ²⁰ Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntó tsi kuéku nto ne, kuenta'xa ñi nto di, ñi dukuan ña ñuxivi san ne, kuntuo díni ña. Ntá tsi kuān te kuenta'xa ñi nto vevii ne, rkontúvi ne, nadama donta'xa san dodini. ²¹ Vata kaa ñad'i, ña é dá vé kaku i'xa i ne, kanti'i ñi ña tsi e xee úra i. Ntá tsi tē kúvi kaku i'xa ña ne, kunáni ña é kaexnúu kúñu ña, tsi dóo díni ña kuenta iña i e kaku i'xa ña é dá vé xee ñuxivi sa. ²² Divi ntó dí ne, ntánti'i ñi nto vevii. Ntá tsi nakini xtuku ú nto ne, naku'un díni nima ntó kidaa, uun dodini e nté uun xoxo kuvi ka'nté nuu i.

23 'Ntuvia tsikán ne, ñá tē neé tsixe'ē ká nto ko. Nuú é ntaá i é kāká'án u ni ntō tsí da neé ka nti'i nuu i é kákan ntó nta'a Uvā kó ne, ta'xi ña te kákan ntó kuenta iñá ko. 24 Vevii ne, vata kákan nto nté uun nuu i kuenta iñá ko. Kákan ntó ne, ní'i ntō, vata koo é kũntoo díni kue'en nto.

Jesuu ne, kũvi idé ña ni ñuxiví sa

25 'Kantada dadii ú nuu i sá'a, kaka'án u ni ntō. Ntá tsi vé'xi ntuví é ña te kuan koo ka'án ka u, tsi ka'an ntáa ú ni nto iña Uvā ko. 26 Ntuvia tsikán ne, kákan nto kuenta iñá ko. Ntá tsi ña te kaka'án u ni ntō te kákan u nta'a Uvā kó kuenta iña nto. 27 Tsi Uvā kó ne, mii ña dōo kakuinima ñá nto, tsí da xe ntákuinima ntó ko ne, ntákuinti'xe nto é vé'xi ú nta'a Xuva kō. 28 Tsi nta'a Uvā ko kii ú, vé'xi ú ñuxiví sa. Vevii ne, ntaka ú ñuxiví sa dá ntāa xtuku u mí tuví Uvā ko —ka'an Jesús.

29 Ntáka'an ñá ntini'i ña ni ña:

—Vevii ne, kaka'an ntāa nto, é ña te kántada dadii ká nto. 30 É ñini nti ve tsi ñini nto un nti'í nti'í nuu i. Ntē ña ntio é xoxo tsixe'ie i ntō. Dukuān e ntákuinti'xe nti tsi vé'xi nto nta'a Xuva kō —ka'an ña.

31 Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—¿Ntákuinti'xe ntu nto ve? 32 Ntá tsi e xée ūra í ne, vevii du'va tsi nakuite xaa nto. Da díta da díta xnto itsi nto, xtuví mii ntó ko. Ntá tsi ña te da mii tsi u tuví u, tsí tuví ní'i Uvā kó ko. 33 Kaka'án u ni nto un nti'i sá'a vata koo é kũntoo vá'a nto, xoo é kantikin í ko. Ñuxiví a ne, dōo nto'o nto. Ntá tsi ka'xi vii nto nima ntó, tsi e kúvi idé u ni ñuxiví sa —ka'an ña.

17

Kaka'an ntá'ví Jesuu kuénta iña ñá ntini'i ña

1 Dá kúvi ka'an Jesús nuu i sá'a ne, ntāa ni'i ña nuu ñá e dukún kán, dá kaká'an ña:

—Ūva, e xée ūra í ve. Naxi'í nuu ka'nu nto kó, xu'u é l'xá ntó ve, vata koo é naxi'í nuu ka'nu ú nto di. 2 Tsi tá'xi nto tsiñu ko é kodo nuú u iña

un nti'i kue'en dú'va ña'a san vata koo é kue'le u ntuví va'á iña ña ntií dañu ntúvi, un nti'í nti'í ña'a, ña e nátsu'un nta'a nto ko. 3 Sá'a é ntuví va'á iña ña: te ñini ñá nto, diví ntó é Xuva nti'xe ko nto, ni Jesúsristu, xu'u e táxnūu nto.

4 'Xu'ú ne, é dē ka'nu ú nto ñuxiví sa. É nantí'i u tsiñu e teé tsiñu nto ko é vii u. 5 Vevii ne, naxi'í nuu ka'nu nto kó nta'a nto ve, Ūvá, vata tsí o náxi'í nuu ka'nu nto kó nté dí'na dá iñi ntu'u ñuxiví sa.

6 'Ña é nakaxnúu nto i'a ñuxiví sa é tsu'un nta'a ntó kó ña ne, é nañe'le u ña xoo é diví ntō. Tsí diví iña ntó ña ne, nátsu'un nta'a ntó kó ña ne, diví ña kuinti'xe ña tú'un ntō. 7 Ñini ñá ve tsí da neé ka nuu i e tá'xi nto kó ne, nta'a nto vé'xi. 8 Tsi é nañe'le ú ña tú'ūn e tá'xi nto ko. Tékú ña ne, kutuni ña é nuu é ntaá i tsí nta'a nto vé'xi u. Kuinti'xe ña tsí diví ntō táxnūu nto ko.

9 'Mii ña é kaikán u kuenta iña ña. Ñá te kuénta iña ñá ñuxiví san, tsí kuenta iña ña e tá'xi nto ko, tsí diví iña nto ña. 10 Un nti'í nee iñá ió iñá ko ne, iña ntó di; nee iña é iña ntó ne, iña kó di. Diví ña ne, náxi'í nuu ka'nu ña ko.

11 'Xu'ú ne, ñá kutúvi ka ú ñuxiví sa, ntá tsi diví ña né, kuntōo ká ña ñuxiví sa. Tsí xu'ú ne, kīnakutúvī ú ni ntō. Ūvá, diví ntō é vá'á kue'en nto ne, kũnuu mé'ñu kunuu dava nto ña e tá'xi nto ko vata koo é uun tsi kúvi ña vatā ó uun tsi kúvi ú ni ntō di. 12 Dá itúvi dadii ú ni ña i'a ñuxiví sa ne, xu'ú nada'an ú ña kuenta iña ntó, un nti'í nti'í ña e tá'xi nto kó ne, ide ú ña kuenta. Ntē uun ña'a ña ña ni kunáa ña (da mii tsi ña e dúkuan kúnaá san), vata koo é kuintaa vatā ó uve na'a kaka'an tú'un ntō.

13 'Vii a vé ne, ntiko kōo u mí tuví nto dan. Nuú i sá'a kaka'án u da tuví ka u ñuxiví sa vata koo é na náku'un díni nima ñá vatā ó nuu díni nimá ko di. 14 É nakué'le u ña tú'un ntō. Ntá tsi ña ñuxiví sa ne, ntaínchu'vi ñá ña, tsí ña te ntáduku ntée ká ña ñuxiví sa vata kaa u é ntē ña te ña ñuxiví sa ú di. 15 'Ñá te kaikán u nta'a nto te natavá ntó ña ñuxiví sa, tsí é na kũnuu mé'ñu

kunuu dawa nto ña nuu i é kīni kaa san. ¹⁶ Nā te ntáduku ntée ña ñuxiví sa, vata kaa ú xu'ú di. ¹⁷ Kué'le ntó é vii ñá da mii kué'en tsi é vā'a é ntio nto, tsí ini ña tú'un ntó é nuu é ntaā i. ¹⁸ Vata ó táxnuu nto kó ñuxiví sa ne, kuan koo taxnúu ú ña mé'ñū ña ñuxiví sa di. ¹⁹ Kuenta iña ñá ne, ntada ú ntuví iñá ko kuenta ntá'a nto vata koo é na ntáda ña ntuví iña ña kuénta ntá'a nto di é na vii ñá nee iña é nuu é ntaā i.

²⁰ Nā te da mii tsi kuénta iña ña sá'a é kaka'an ntá'vi u, tsí kuenta iña ña é kuinti'xe i ko rkontúvi kuenta iña tú'un ñā. ²¹ Kaikan u é uun tsi na kūvi ña, un ntí'i ñā, vata tsi kaa o xo'ó dí, Ūva, é uun tsi kúvi ú ni ntó ne, uun tsi kúvi nto nī kó di. Te uun tsi na kuvi ña nī kó di vata koo é na kuinti'xe ña ñuxiví sa tsí divi nti'xe ntó táxnuu nto ko. ²² Naxi'í nuu ka'nu ú ña vatā ó naxi'í nuu ka'nu nto kó vata koo é uun tsi na kūvi ña vata kaa ú ni ntó. ²³ Tsi úun tsi kúvi ú ni ñā ne, uun tsi kúvi nto nī kó di, vata koo é uun tsi kuvi nti'xe ña. Kidáā ne, kutuni ñá ñuxiví sa tsí divi ntó táxnuu nto kó ne, dóo kakuinima ntó ña vatā ó kakuinima ntó ko di.

²⁴ Ūva, divi ntó tsú'un nta'a nto ñā kó ne, ntio ko é kuntoo dadii ña nī ko mí kutúvi u, vata koo é na kiní ñá ko é kaxi'í nuu ka'nu ú nta'a nto. Tsí kakuinima ntó ko un tsi nte dí'na dá iñi ntu'u ñuxiví sa. ²⁵ Ūva, divi ntó é dóo va'á nto. Ña ñuxiví sa ne, ñá ini ñá nto. Ntá tsi xu'ú ne, ini u nto ne, ña sá'a ini ñá tsí divi ntó táxnuu nto ko. ²⁶ É kaka'an ntaā ú ni ñā xoo ñá'a nti'xe nto ne, kuan koo vii ka ú di vata koo é na kuinima ntó ña vatā ó kakuinima ntó ko ne, vata koo é mii ú kutúvi u ni ñā —ka'an Jesús.

18

Dā tññ ña Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

¹ Dā kúvi ka'an Jesús sá'a ne, kué'en ña ni ña ntini'í ña ūun xo diññi xi'nti ntúte Cedruun. Ikān kuki'vi ña má utun tatá kan ni ña ntini'í ñā. ² Júdā, ña diko Jesúsú ne, ini va'á

ñā ikān, tsi dóo ki'in ito kānakuntóo dadii Jesúsú ni ña ntini'í ña ikān. ³ Dukuān né, ntéka Júdā sntadun ni ña ntáde kuenta xúkūn, ña e táxnūu tó'ó dutú nī ña fariseú san. Xée ña ikān, odo ña ñū'ú, ni chū'un, ni káa é ká'ní nuu ña Jesúsú. ⁴ Ntá tsi é ini Jesúsú un ntí'i nūu i neé kuvi ña ne, kīi ña, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—¿Xoó ña'a ntu ntánantuku ntó? —ka'an ña.

⁵ Nantiko koó ñá, kaka'an ñá ni ñā:

—Jesuu, ñá ñuú Nazaree ntánantukū ntí ña —ka'an ña.

Kaka'an Jesúsú ni ña:

—Diví ú xu'u —ka'an ña.

Júdā, ña é diko ñá san ne, ntitsí dadii ña ni ñā'a san. ⁶ Dā ka'an Jesúsú tsí divi ñā ne, un ntí' nti' ña'a san nákaa ata ñā; ntáva ña kue'en ñá ñu'u kān. ⁷ Kidáa ne, tsixe'e xtúku Jesúsú ña:

—¿Xoó ña'a ntu ntánantuku ntó? —ka'an ña.

Ntáka'an xtúku ña:

—Jesuu, ñá ñuú Nazaree —ka'an ña.

⁸ Dā nantiko koó xtúku Jesúsú, kaká'an ñá ni ñā:

—É kaka'an xtúku ú ni ntó tsí divi ú xu'u. Te xū'ú ntánantuku ntó kó ne, na kí'in ká ña nguú san —ka'an ña.

⁹ Kuan ó ka'an ñá vata koo é kūntaa tú'un é ká'an ña: “Ūvá, ña e tá'xi nto kó ne, nté uun ña ña ni kunáa ña”, ka'an ña. ¹⁰ Kidáā ne, Simuun Pedru táva nuu ña káa ñā né, dā é'nte tu'un ña lo'xo ña káde tsiñu iña dútu ñá odo nūú san; náki'i tū'un ñá lo'xo kua'a ña. Ña kade tsiñu sán ne, Malcu nání ña. ¹¹ Jesúsú ne, kaka'an ñá nī Pedru kidaā:

—Nāxnuu vá'an káa ó. ¿Vá ñā ntu te nto'ó ko dontñi é ta'xi Ūvá kó ko é ntó'o ko? —ka'an ña.

Dá ntísi me'ñu Jesúsú nuu Ánaa

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹² Sntadún san, nī tó'o ña, nī ña ntáde kuenta xúkūn ña Israeé san ne, tññ ña Jesúsú, da kí'ni kutu ñá ña. ¹³ Dí'na intéka ña ña mí tuví Anaa, ñuntá dútu ñá odo nūú kuia tsikan,

ñá nani Caífaa. ¹⁴ Divi Caífaá ne, é kaka'an ñá tsi díi ka vá'á ó te ũun tsi ña'a kuví ña kuenta iña un ntíi ntíi ña ñuu í san.

Dá kakā'an Pedru e ñá ini ñá Jesuu
(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵ Ña ntini'i ñā, ña uun ká san, ni Sīmuun Pedrú ne, ntikin ñá Jesuu. Ini dútú ñá odo nūú san ña ntini'i ñā, ña é uun sán ne, dukuān ne, kúk'ví ña ni Jēsuu iní vi'i dutu ñá odo nūú san. ¹⁶ Ntá tsi Pedrú ne, da nuū ntitsí ña atá xi'i kan. Kidáā ne, kué'en ña ntini'i ñā, ñá ini dútú ñá odo nūú san, kaka'an ñá ni tā'nu nteé nta'a i xi'i san te kūvi kuíta ntí'xin Pedru iní vi'i kán di. ¹⁷ Ta'nu nteé nta'a i xi'i san ne, tsixe'e tún Pedru:

—¿Vá ña ntu te divi ntō é kantikin ntó ña tsikan? —ka'an tun.

—Ña'a ní san, ñá te xū'u —ka'an ña.

¹⁸ Tsi da xe dóo vi'xín ne, ña ntáde tsiñu nī ña ntáde kuenta xúkūn sán ne, tūún ña ñu'ú ne, dā ntátuní ña. Ikān ntitsí dadíi Pedrú san ni ñā, katuní ña di.

Dā ito ntee dutu ñá odo nūú san Jesuu
(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹ Kidáā né, tsixe'e dūtu ñá odo nūú san Jesuu kuénta iña ñá ntini'i ñā ne, kuenta iña nchú'ūn é kanakuā'a ña ña'a san. ²⁰ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Xu'ú ne, kaka'an ntaá u mé'ñū ña'a san un ntí'i kue'en dú'va ña. Nguentúvi tsi nakuā'á u ña má vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, ini ukún ka'nu sán di. Nté uun nuu í ña ni ká'an xu'ú u. ²¹ ¿Nté kui mii ú katsixe'e ntu ntō ko? Tsixe'e nto ñā'a san, ña téku i nté o kaka'an u. Divi ña ini ña nee iña é kaka'an u —ka'an Jesuu.

²² Dá kakā'an ña sá'a ne, uun ña'a ña ntáde kuenta xúkūn sán, ña ntitsí etsin ne, xé'e nuu ña vinuu Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Nté kui kuan ntū ó kanantiko kōón kaka'an ni dūtú ñá odo nūú san? —ka'an ña.

²³ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Tē ña vá'a o kaka'an u ne, ká'an nto nee iña é ña vá'á ó san ni. Ntá tsi te vá'a o kaka'an u ne, ¿nté kui xé'e nuu ntun vinuú ko kuan? —ka'an ña.

²⁴ Kí'ni kutu ña ña kidaā né, dā táxnū Anaá san ña mí tuví dutu ñá odo nūu, ñá nani Caífaa.

Dá kakā'an xtúku Pedru tsi ñá ini ñá Jesuu
(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Da nī ntitsí Pedru, katúni ña nchú'un kán ne, kaka'an ñá'a san ni ñā:

—¿Vá ña ntu te divin é ntini'in ña tsikán di? —ka'an ña.

Ntá tsi divi ñā ne, kaka'an ña:

—Ña'á ni san, ñá te xū'u —ka'an ña.

²⁶ Kidáā ne, uun ña'a ña ntáde tsiñu iña dūtú ñá odo nūú san, ñavi'i ña e é'nte Pedru ló'xo í ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Vá ña ntu te divin é ini ú o ni ñā má utun tatá kán? —ka'an ña.

²⁷ Ntá tsi Pedrú ne, kaka'an xtúku ña tsi ñá ini ñá ña ne, ura dú'va tsi i kána lí'xí san.

Dá ntitsí mē'ñū Jesuu nuu Pílatu
(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

²⁸ Kidáā né, ntáka ña nú vi'i Caífaá ne, dā kueni'i ña Jēsuu iní vi'i mē'ñū ña ñuú Roma. Dā ve vé'xi katúvi. Ña Israeé san ne, ña dí ni k'ví ña iní vi'i mē'ñū san yata koo é ña naxe'é ña nta'a ña. Tsi te kuan kōo ne, ña kúvi ká'xí ña viko san. ²⁹ Dukuān né, ntíi Pílatu nu kí'i kán, kaka'an ña:

—¿Neé ntú nuu i ntátsi'i kuétsi nto ña sá'a? —ka'an ña.

³⁰ Nantíko kōó ñá, ntáka'an ñá ni ñā:

—Tē dí ña kini kaa ña ne, ña ntádā ntí ña kuenta ntá'a nto —ka'an ña.

³¹ Kidáā ne, kaka'an Pílatu ni ña:

—Kue'en ni'i nto ñá ni. Kada kú've ntó iña ñá kuenta iña lei mí ntó —ka'an ña.

Ntá tsi ña Israeé san ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Doo xii kaá te ntí'i kué'le nti doxi'i dā xoo ká ña'a —ka'an ña.

³² Dukuan o kúvi vatá o kaka'an Jesuu nté koo kúvi tē xi'i ña. ³³ Kidáa ne, kúntí'ví xtuku Pilatu iní ví'i mē'ñú san, dā kána ña Jesuu, kátsixe'e ña ña:

—¿Vá divin ntūn é Rei iña ñá Israee? —ka'an ña.

³⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—¿Vá kuēnta iña mii ntú nto é kuān o kaka'an ntó san ne, o dē xé tuku ña'a san kaka'an ñá ni ntó? —ka'an ña.

³⁵ Nantíko kōó Pilatu, kaká'an ña:

—¿Vá ña Israee ntú u? Ña ñuú mii o nī tó'ō dutú san ne, divi ña ntáda ña o kuenta ntá'a ko. ¿Neé ntu den? —ka'an Pilatú san.

³⁶ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñá te ñuxiví sa kade ú rei. Tē dí ñuxiví sa kade kú'vé u ne, nté du'xen víi ña ntáde tsiñu iñá ko vata koo é xoxo ntada í ko kuenta ntá'a ña Israeé san; ntá tsi ña te i'a káde kú'vé u —ka'an ña.

³⁷ Kaka'an Pílatu ni ña kídaa:

—¿Vá dukuan ntū é rei ntí'xen? —ka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Mii nto kaka'an nto é reí u. E divi tsiñu káku u. Dukuān ne, vé'xí ú ñuxiví sa vata koo é ká'án u nee iña é nuu é ntaā i. Xoo é ntio i é nuu é ntaā i ne, katekú ña é káka'án u —ka'an ña.

³⁸ Tsixe'e Pílatu ña kídaa:

—¿Nee iña ntu é nuu é ntaā i kuan? —ka'an ña.

Dā ntúvi Jesuu kuēnta é kuví ña

(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

Dā kúvi tsixe'e ña sá'a ne, kii xtuku ña, kaka'an ñá ni ña Israeé san:

—Nté uun kuétsi ña sá'a ña kánani'í ko. ³⁹ Ntá tsi ntó'ó ne, vatá xkoó ini nto é nantii ú uun ña'a ña nuu kutū mé'ñū viko sá ne, ¿ntio ntu nto é nantii ú Rei iña ñá Israee? —ka'an Pílatu.

⁴⁰ Un ntíi ntíi tsi ña'a san káchu'u ña, ntáka'an ña:

—¿Ñá te ña tsíkan nantii ntó ña, tsí Barabaá san! —ka'an ña.

Barabaá san ne, ña kae'ni ña'a.

19

¹ Kidáa né, kí'i Pílatú san Jesuú ne, da táxnūu ña é natīnuu ña ña xo'ó ume. ² Sntadún san ne, de vá'a ña le'e e kúvi ntuku iñu, da xntéku ña ñiki Jesuú ne, da xnúu ña ña doo tīnta. ³ Xée etsin ña mí ntítsi ña ne, da ntáka'an ñá ni ña:

—¿Ntiusi ntó, Rei iña ñá Israee! —ka'an ñá, dā kátu nuu ña vinuu ña.

⁴ Kíi xtuku Pílatú san ne, kaka'an ñá ni ñá'a san:

—Un kaa ña sá'a é nantii ú ña nuu nto vata koo é na kūtūni nto tsi ña ni naní'i ko nté uun kuétsi ña —ka'an ña.

⁵ Kidáa ne, ntíi Jesuu é ntéku le'e iñu san ñiki ñá ne, nuu ña doo tīntá san. Kaka'an Pílatú san ni ñá'a san:

—¿Un kaa ñatíi sa'a! —ka'an ña.

⁶ Dá ini tó'ō dutú san nī ña ntáde kuenta xúkūn sán ne, un tsi ntákachu'u ña ntáka'an ña:

—¿Na nākuntée ña ntiká krusi! ¿Na nākuntée ña ntiká krusi! —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an Pílatú san ni ña:

—Kuē'en ni'i mii nto ñá ni, dá naxnteē ntó ña ntiká krusi kan. Tsí xu'ú ka'án u ne, ña tūví nee kuétsi ña —ka'an ña.

⁷ Dā nantíko kōó ña Israeé san, ntáka'an ñá ni ña:

—Lei iñá nti ne, kaka'an tsí da mii é kuví ña, tsí dotó tsi kaka'an ña é I'xá Xuva ko ñá —ka'an ña.

⁸ Dā téku Pílatú san sá'a ne, dií ka ū'vi xtúku ña. ⁹ Kúntí'ví xtuku ña iní ví'i mé'ñú san ne, dá kaká'an ñá ni Jēsuu:

—¿Mí'i ntu ñūu vé'xin? —ka'an ña.

Ntá tsi Jesuú ne, ñá ni ká'an kue'en ña. ¹⁰ Dukuān ne, kaka'an Pílatú san ni ña:

—¿Nté kui ña kaká'an ntún nī ko? ¿Vá ña ntu ínin tsí kuví víi u naxntēe ú o ntiká krusí, o kúvi nakāka xaa ú o? —ka'an ña.

¹¹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Ntē ña kuvi kadan kú'ven iñá ko tē ña te Xuva ko ni ta'xi ña o. Dukuān ne, dií ka iō kuetsí ña e ntáda kó kuenta ntá'a o —ka'an ña.

¹² Ntē ūra tsikán ne, ntukū nuu iní Pilatú san nté koo nantii ña ña. Ntá tsi ña Israeé san ne, un tsi ntákachu'u ña ntáka'an ña:

—¡Te nantii nto ña sá'á ne, ñá te vā'á tiin nto nī Cesa! tsi te xōo ñá'a é káka'an ña é rei ñá ne, kaka'an ntée ña Cesá san —ka'an ña.

¹³ Dā téku Pilatu sá'a ne, nantii ña Jēsuu. Kidáa ne, nákutūví ña nú mesa ví'i me'ñū san mí nani Gābata, é kāni tú'un Nú Xūú san é tū'un hébreu. ¹⁴ Dā ká'ñu ntuvi sispre víkó san ne, kaka'an Pilatú san nī ña Israeé san:

—¡Un kaa rei nto! —ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi un tsi ntákachu'u ña'a san ntáka'an ña:

—¡Kuē'en ni'i ntó ña! ¡Dá naxntee ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ñá'a san.

Kaka'an xtúku Pilatú san ni ñá'a san:

—¿Vá naxntee ntú u rei nto ntiká krusi kan? —ka'an ña.

Nántiko kōo tó'ō dutú san, ntáka'an ña:

—Xoxó ka xtúku é rei nti, tsí da mii tsi Cesá san —ka'an ña.

¹⁶ Kidáa né, ntáda kuenta Pilatú san Jēsuu é na naxntee ñá ña ntiká krusi kan. Tñn ña ña né, dá kue'en ni'i ña ña.

Dā nakuntée Jesuu ntiká krusi

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

¹⁷ Ntūi Jesuu, ntéku dokó ña krusi ña, kue'en ña mí nani Gōlgota é kāni tú'un Xkidikí Ntixi kán é tū'un hébreu. ¹⁸ Ikān naxntee ñá ña ntiká krusi san ni ūvi ñá'a ka ñatūi. Uun ña ntee ña diñi kua'a ña ne, uun ña ntee ña diñi datsin ña. Jēsuú ne, nuu me'ñū ña. ¹⁹ Pilatú san ne, táxnū ña kuvá'a ta'vi rkunū é kuntée dikí krusi san é káka'an: “Jesuu, ñá ñuú Nazaree, Rei iña ñá Israeé”, ka'an.

²⁰ Doó titín ña Israeé san nakuá'a ña tú'un sa'á, tsí mi naxntee ñá Jesuu ntiká krusi ne, etsin ñuú ka'nu. Úni tú'un san uve na'a: tú'un hébreu, latín, ni tú'un griegú di. ²¹ Tō'ó

dutu iña ñá Israeé san ne, ntáka'an ñá ni Pilatú san:

—Ñá ku xntee nto: “Rei iña ñá Israeé”. Dií ka vá'á ó te xntee nto: “Ña é káka'an é Rei iña ñá Israeé” —ka'an ña.

²² Ntá tsi Pilatú san ne, nantíko koó ñá, kaka'an ña:

—Ē xntee na'a ú ne, é kuan tsí koo —ka'an ña.

²³ Dā kúví naxntee sntadún san Jesuu ntiká krusi san ne, kí'i ña doo ñá ne, dá kátsin dava ña kīmi ta'vi. Uun ta'vi uun ta'vi ni'i ñá xe un xé un ña. Dā kí'i ña du'nu kani ñá di, ntá tsi du'nu ñá ne, kantāa tsi nte dukun i un tsi nte xú'u i; ña túvī mí'i xī'i ta'an. ²⁴ Dukuān ne, sntadún san ne, ntáka'an ñá ni tā'an ña:

—Ñá nakatsin o sá'a; dií ka vá'á ó te nadikí ó xoo e ní'i i —ka'an ña.

Kuan ó dé ña vata koo é kuntaa vatá ó uve na'a káka'an tú'un Xuva kō: “Kátsin dava ña doó ko. Nadikí ña xoo é ní'i i dú'nu kō”, ka'an. Kuān o dé sntadún san.

²⁵ Di'i Jēsuu ni ta'an di'i ña, María, ñadi'i Clíofa, ni María Madālená ne, ntáñi etsin ña nú krusi san mí ntee Jēsuu. ²⁶ Dā iní Jesuu di'i ña ni ña ntini'i ñá, ña e doó kuinima ñá ne, kaka'an ñá ni di'i ñá:

—Nakunúu nta'a nto i'xá nto dan —ka'an ña.

²⁷ Dá kakā'an xtúku ña ni ña ntini'i ñá:

—Nakunúun nta'an di'i ó dan —ka'an ña.

Nté ntūvi tsikán ne, nákunuu nta'a ña ntini'i ñá sán di'i Jēsuu.

Dā xi'i Jēsuu

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

²⁸ Dā kúví sá'a ne, iní Jesuu tsi é kuntaa nt'i vatá ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō ne, kaka'an ña:

—Kaitsí ko ntute —ka'an ña.

²⁹ Ikān tuvī uun kidi ntīdi ía ne, xnuu nto'o ña uun ti'nti doó ne, dá xntidó ñá dikí chñn ne, da xní'ni ña xu'u ña. ³⁰ Dā kúví xí'i ña ntīdi ía sán ne, kaka'an ña:

—Ē kūntaa nt'i ve —ka'an ña.

Kidáa né, nāxka'nu ntei ña dikí ñá ne, xí'i ña.

Dā i'xi nūu uun sntadún san káa má xkintika Jesuu

³¹ Ntuvia sá'á ne, ntuví é koo tu've iña víko ka'nu san. Ña Israeé ne, ña ni ntío ña é kúve ka kúñu ña ntíká krusi ntuví dá iō dá'na, tsi dóo ka'nu ntuví tsikan. Dukuān ne, kaka'an ñá ni Pilatú san te kué'é ña itsi é ka'nu ña xkidá'nta ña uve ntíká krusí san vata koo é na kúvi kantí'i ña ne, dá kúvi nanuu nteé ña ña ntíká krusi. ³² Kidáā ne, kué'en sntadún san, kuka'nu ña xiki dá'nta ña ata iko diñi Jesuu san. ³³ Ntá tsi dá xee etsin ña mí rkāa nteé Jesuu ne, kūtuni ña tsi é xi'i ña. Dukuān ne, ñá ni ē'nu ña xiki dá'nta ña.

³⁴ Ntá tsi uun ña'a sntadún san ne, i'xi nūu ña káa ñá má xkintika Jēsuú ne, ura tsí i kí ñiñi ni ntute. ³⁵ Xu'u é kantaa ú ni nto sá'á ne, íní u nee iña kúvi. Kaka'an ntaá u ni ntó vata koo é na kuñti'xe nto di, tsí íní u tsi nuu é ntaā i é kaka'an u. ³⁶ É un ntí'i nūu i sá'a kúvi vata koo é kuntaa vatá ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Nté uun xiki ña ña ni tá'nu”, ka'an. ³⁷ Uun ka xtuku nuu i kaká'an tú'un Xuva kō di: “Kini ña'a san ña é i'xi nūu ña káa kúñu ñā”, ka'an.

Dā intú'xi Jesuu

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

³⁸ Dā ita ntí'xin kúvi sá'a ne, vé'xi uun ña'a, ñá nani Jōsee, ña ñuú Ari-matea. Kuñti'xe xu'ú ña Jesuu tsí da xé ū'ví ña ña Israeé san. Divi ña íkan ñá nta'a Pilatú san te kué'é ña itsi é naki'i ña kúñu Jēsuu. Pilatú san ne, xé'e ña itsi é kuān koo vii ña. Kidáā ne, ixnakí'i ña kúñu Jēsuú ne, dá kue'en ni'i ña. ³⁹ Ikan tsí xee Nícodemu, ña é ñe'e é niñu, ixka'an ñá ni Jesuu, ódo ña vata oko u'xi kilú cho'o vídin é kadāka dú'xe utun ni ū'xen xaví san. ⁴⁰ Ntuvia ña náki'i ña Jesuu ne, dá náxtinuu ña ña doo kui'xin e xntá'a ña u'xen cho'ó san vatá xkoó ini ñá Israeé san. ⁴¹ Mí náxnteē ñá Jesuu ntíká krusí san ne, íkan etsin má utun tata. Ikān tuví uun ñaña xēe mí é vata xoxo kunuu ntú'xi i. ⁴² Ikan tsí xnuu ntú'xi ña Jesuu, tsi íkan etsin tuví ñaña san, tsí

da xé kuenta iña i é kaxio tū've víko iña ñá Israeé san.

20

Dā ntóto Jesuu

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

¹ Ntuvia dá naki'i vité san ne, ntikin ni'ni ká kue'en María Madālena nú ñaña kān. Dā íto ña ne, íni ña tsí e xío tuví xuu é katāvi núu xu'u ñaña san. ² Kaxkainu ña kue'en ña mí ntoo Simuun Pedrú ni ña ntini'i ña, ña e dóo kuinima Jēsuu. Kaka'an ñá ni ña:

—É nātavá ña Mastru ko nú ñaña ña kān né, ntē ñá ini o mí'i kūnaxnúu ña ña —ka'an Mariá san.

³ Kidáā né, kī Pedru ni ña ntini'i ña, ña uun san, kue'en ñá nú ñaña kān. ⁴ Ntuvia ñá koo da ntáinu ña kue'en ña, ntá tsi dii ka inú ka ña é ña uun san. Di'na ña xee ña nú ñaña san. ⁵ Náxkā'nu nteí ña diki ña, íto ni'ni ña ini ñaña sán ne, íni ña doó san, ntá tsi ña ni kí'vi ña. ⁶ Kidáā ne, xēe Simuun Pedrú san ne, dá kukí'vi ña íni ñaña sán ne, ikān ini ña doó san. ⁷ Ta'vi dōo é itínuu diki Jēsuú ne, ñá te tūví dadii ká ni dōo ka'nú san, tsí e xío tuví kata'nu va'a. ⁸ Kidáā ne, kúkí'vi ña uun ña'a sán di, ña é xee di'na nú ñaña sán ne, dá ini ña ne, kuñti'xe ña. ⁹ Ntá tsi vata kí'ín diki ña é uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō tsí da mií é ntoto ña tē xi'i ña. ¹⁰ Kidáā né, ntiko kōo ña ntini'i ña, kunú'u ña nú vi'i ña kān.

Dā ntii díto Jesuu núu Mariá Madālena

(Mr. 16:9-11)

¹¹ Ntá tsi Mariá sán ne, ntitsí ña diñi ñaña san, kaeku ña. Kuan tsí ó kaeku ña, náxkā'nu nteí ña diki ña, íto ni'ni ña ini ñaña sán ne, ¹² íni ña uvi ña'a ánje san é ñu'u ña doo kui'xin. Ntoó ña nú xuu mí intéku kúñu Jēsuu. Uun ña'a ña tuví ña diki ñaña sán ne, uun ña'a ña tuví ña xe'e i kan. ¹³ Tsixe'e ña ña:

—¿Nté kui kaekun ntun, ñadí'i? —ka'an ña.

—Tsí kue'en ni'i ña Mastru kó ne, nté ñá iní u mí'i xnúu ña ña —ka'an ñá ni ña.

¹⁴ Dā ve tsi kaka'an ña sá'a ne, xkokoto ñá ne, ikan tsí iní ña Jesuu ntísi ña, ntá tsi ña ni iní ña te ñi ña Jesuu. ¹⁵ Jesuú ne, tsixe'e ña ña:

—¿Nté kui kaekun ntun, ñad'i? ¿Xoó ña'a ntu kanantukün? —ka'an ña.

Ña kaito ntodo útun tatá san, kuíni Maríá sán ne, kaka'an ñá ni ña:

—Te ñi ña ntó kué'en ni'i ntó ña ne, ká'an nto ni ko mí'i náxnuu nto ña vata koo é ká'in u, kínaki'i u ña —ka'an ña.

¹⁶ Dá kakā'an Jesuu ni ña:

—¡Maríá! —ka'an ña.

Dā xkókoto ña, kaka'an ñá ni ña tū'un hébreú san:

—¡Rabuni! (é káni tú'un Mastru) —ka'an ña.

¹⁷ Dá kakā'an Jesuu ni ña:

—Ñá kú dí tiin nta'an ko, tsí vata ntáa u mí tuví Uvā ko. Ntá tsi kué'en mí ntántoo ení ko ne, ká'an ni ña tsí ntaa u mí tuví Uvā ko, é ñi ña Uva ntó di, tsí uun tsi Xuva ko ni ntó —ka'an ña.

¹⁸ Kidáa ne, kué'en Maríá Madaléná san, kuka'an ñá ni ña ntini'i ña:

—¡É iní u Mastru kó ve! —ka'an ña.

Kidáa ne, ntaa ña ni ña tū'un é kaka'an Jesuu ni ña.

Dā ntii díto Jesuu mí ntántoo ña ntini'i ña

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

¹⁹ Dā kuáa ñi tsi ntúvi é kuvi uun vité san ne, kantí'u tsí xi'i san mí ntoo ña ntini'i ña, tsí da xe ntaú'vī ñá ña Israeé san. Ikan tsi kúki'vi Jesuu, ntísi ña mé'ñu ña kán ne, kaka'an ñá ni ña:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto —ka'an ña.

²⁰ Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, náñe'e ñá ña nta'a ña ni xkintika ña. Ñá tē nté kaa naku'un ñi nima ñá ntini'i ña da iní ña Jesuu. ²¹ Kidáa ne, kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto. Vata o táxnuu Uvā kó ko ne, kuan koo taxnúu ú nto di —ka'an ña.

²² Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, tí'vī nteé ñá ña, kaka'an ña:

—Naki'i nto Espíritū Sántū san.

²³ Dā xōo ka ña'a é káda ka'nu iní nto ni ña kuétsi ña ne, é ntí'i kuétsi ña. Ntá tsi da xōo ka ña'a é ña kada ka'nú iní nto ni ña kuétsi ña ne, é kuan tsi koo kuétsi ña —ka'an ña.

Dā iní Tumaá e ntóto Jesuu

²⁴ Ntá tsi Tumaá san, uun ña'a ña é kuvi uxuvi ñá'a ña ntini'i ña, ña e ntántēe I'xa Uví ne, xóxo ña da ntii díto Jesuu. ²⁵ Ntá tsi ntáka'an ñá ntini'i ña, ña nguí san ni ña:

—É iní nti Mastru kó ve —ka'an ña.

Ntá tsi Tumaá san ne, kaka'an ñá ni ña:

—¿Vá ntaa ntu? Tē ña kiní u mí dūku tsikí san nta'a ña, tē ña naki'ví u rkinta'á ko mí dūkú san ne, o tē ñá naki'ví u nta'a ko mí kanúu xkintika ñá dí ne, ña kúvi kuintí'xe ko —ka'an ña.

²⁶ Dā kúvi ūna ntúvi ne, ntoo xtuku ña ntini'i ña má vi'i kán né, ikán tuví Tumaá san di. Kantí'u tsí xi'i ntóo ña, ntá tsi xee xtúku Jesuu, ntísi ña mé'ñu ña, kaka'an ña:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto —ka'an ña.

²⁷ Kidáa ne, kaka'an ñá ni Tumaá san:

—Nakí'vín rkinta'a o i'a ne, koton nta'a kó san ve. Tā'xin nta'a o, dá nakí'vín xkintikā kó san. Ñá ku kuān nte dó'on; na kuínti'xe o ko —ka'an ña.

²⁸ Nantíko kōo Tumaá san, kaka'an ñá ni ña:

—¡Tó'ó mií ko! ¡Xuva ntí'xe ko! —ka'an ña.

²⁹ Kidáa ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Vi'i a vé ne, kakuínti'xe o tsí da xe inin ko. Ntá tsi jnté kui va'á ña'a, ña é kakuínti'xe i kó kuān te vata kiní ña ko! —ka'an ña.

Nuu i é de vá'a ña tutú sa'a

³⁰ Ñá te da díi ka nuu i é idé Jesuu núu ñá ntini'i ña é ña ni úve na'a tutú sa'a. ³¹ Ntá tsi nuu i sá'a úve na'a vata koo é kuínti'xe nto tsí

Jesú ne, divi ñā é táxnuu Xuva ko ñā né, divi ñā é I'xá Xuva ko ñā di. Te kuĩnti'xe nto ña ne, ní'i nto ntuvi va'á ña nto kuenta ña ña.

21

Dā ntii dító Jesuu núu ū'xe ñá'a ña ntini'i ñā

¹ Dā rkontúvi e kúvi sá'a ntii dító Jesuu mí ntoo ña ntini'i ñā etsin nu míni ká'nu é nani Tiberia. Sá'á kúvi da ntii dító ña.

² Ikān ntoo dadii Simuun Pedrú san ni Tūmaa, ña e ntántēe I'xa Uví, ni Natanāee, ña vé'xi ñuú Canaa é káduku ntēe ñuú Galilea, ní ntuvi i'xá Zebedeu, ni ūvi ka xtúku ña ntini'i Jēsuu. ³ Simuun Pedrú san kaka'an ñá ni ñā:

—Xu'ú ne, tsáká kitáva u —ka'an ña.

Ntáka'an ñá ni ñā:

—Kí'ín ntí ni ntó di —ka'an ña.

Kué'en ñā, ñu'ú ña tun ntóo san. Ntá tsi niñu tsikán ne, nté uun tsákā ña ni tavá ña. ⁴ Ntá tsi dá ve'xi túvi ne, íkan ntii dító Jesuu, ntísi ña diñi ntute san. Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ñá ni ñni ñá te divi Jēsuu. ⁵ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Ō dá, ¿vāta ntu ní'i nto tsákā san? —ka'an ña.

—Vátā —ka'an ña.

⁶ Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Nakuítá nuu nto xunu ntó diñi kuá'a nto sán ne, íkan ní'i ntó ti —ka'an ña.

Kuān o dé nti'xe ña ne, nté ña ni kuvi natavá ka ña xunu san e dóo ñu'u tsitu kué'en tsákā san. ⁷ Ña ntini'i ñā, ña e dóo kuinima Jēsuú ne, kaka'an ñá ni Pedrú san:

—jDivi mastru kó ña! —ka'an ña.

Dā ve tsi téku Pedrú san é divi Tó'o ñā ne, nákunū ña du'nu ña, tsí kantí ña nuu ña, dá entíta ña iní ntute san. ⁸ Da ñi vé'xi ña nguii sán iní tun ntóo san, ntáñu'u ña taraxá san é ñu'u tsitu tsákā san. Nā te nté sa ikā ñu'u ña nú ntúte san; ío te ūun sientu métrū. ⁹ Dā núu ña tun ntóo san nú ñuti kán ne, íkán ñni ña é kai'xi ngiñu'u, nteku ítun tsákā san ni tañú'ū san. ¹⁰ Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Na kí'xi nto uvi a tsáka, kiti dá ve táva nto san —ka'an ña.

¹¹ Kūxee xtuku Simuun Pedrú san iní tun ntóo san ne, kanañu'u ña taraxá san ñu'u kán. Uun ito tsi ñú'u tsitu kué'en taraxá san tsáka na'nu nti'i, uun sientu uvi díko ux-uni ti. Kuān te dóo kue'e tí ne, nté ña ni ntatsin táraxá san. ¹² Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Kixká'xi nto kuenta teváa —ka'an ña.

Kidáā ne, nté uun ña'a ña ña ni kene iní ña tsixe'e ña ñā xoo ñá'a ña, tsí da xé iní ña tsí divi nti'xe ña é Tó'o ñā. ¹³ Xée etsin Jesuú ne, dá nánuu ntá'a ña tañú'ū sán, xe'é ña ña. Kuan tsí o dé ña ní tsákā sán di.

¹⁴ E sá'á kúvi ūni íto e ntii dító Jesuu núu ñá ntini'i ña dá ntóto ña é xi'i ña.

Kaka'an Jēsuu ni Símuun Pedru

¹⁵ Dā kuvi é'xi ña ne, kaka'an Jēsuu ni Símuun Pedru:

—Simuun, í'xá Juaan, ¿vā dií dií ka ntu kakuinima ó ko é sá'a? —ka'an ña.

Kaka'an Pedru ni ñā:

—Ini ntú ku nto, Mastru, tsí ntio kó nto —ka'an ña.

Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Kué'en é ká'xi a le'ntú ko sán ni —ka'an ña.

¹⁶ É kúvi uvi íto tsixe'e Jēsuu ñā:

—Simuun, í'xá Juaan, ¿kakuinima ntú o ko? —ka'an ña.

Kaka'an ñá ni ñā:

—Nuu é ntaā i, Mastru. Ini nto tsí ntio kó nto —ka'an ña.

Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Kuenta víin le'ntú ko sán ni —ka'an ña.

¹⁷ É kúvi uni íto tsixe'e xtuku ña ñā:

—Simuun, í'xá Juaan, ¿ntio ntu o ko? —ka'an ña.

Pedrú san ne, dóo u'vi kúvi ña é uni íto tsixe'e ña ña tē ntio ña ña ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Mastru, divi nto ñni nto é un ntí'i. Divi nto ñni nto tsí ntio kó nto —ka'an Pedrú san.

Kaka'an Jēsuu ni ña kidaā:

—Kué'en é na ká'xi le'ntú ko sán ni. ¹⁸ Nuu é ntaā i é káka'an u ni ó. Dā kúvin ñatíi kuetsi ne, nákunūun

du'nu o dá k̄'ín da mí'í ka mí ntio o. Ntá tsi tē kuátān ne, koó da nakāan ntá'a o ne, tuku ña'a naxnūu ña o du'nu ó ne, dá k̄'ín ni'í ña o mí'í ña ntio o é k̄'ín.

¹⁹ Kuan ō ka'an Jēsuu vata koo é kūtuní Pedru nté koo kuvi tē xi'í ña, vata koo é k̄'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kidáā ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¡Kuntīkín ko! —ka'an ña.

Uun ña'a ña ntini'i Jēsuu, ña e dóo kuinima ña

²⁰ Dā xkókoto Pedru ata ñá ne, íní ña tsí kantīkín ña uun ña'a ña, ña e dóo kuinima Jēsuu, ña e itúvi diñi ña da é'xi dadii ña da kúvi viko san, ña é tsixe'e xoo ñá'a é diko i ñā. ²¹ Dā íni Pedru ña ne, katsixe'e ña Jēsuu:

—Ña s̄'á ne, ¿nté ntu koo kuvi ña? —ka'an ña.

²² Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Tē ntio ko é kutuví ñá da nté nainu xtúku ú ne, ¿vá neē ntú kuenta iña o? ¡Divín né, kuntīkín ko! —ka'an ña.

²³ Dukuān ne, kuiní ña ntákuinti'xe i san tsí ña kuví ntí'xe ña tsikan. Ntá tsi ña te ni ká'an Jēsuu e ña te kuví ña. Da mii tsí é k̄ka'an ña: “¿Vá neē ntú kuenta iña ó te ntio ko é kutuví ka ña dā nté nainu xtúku u?” kuan ō ka'an ña.

²⁴ Diví ña ntini'í Jēsuu, ña tsikán ne, diví ú xu'u é kantaa ú ni ntō nee iña e íni u. Xu'u tée na'á u tú'ūn sa'a. Íni o tsí nuu é ntaā i é k̄ka'an u.

²⁵ Jesuú ne, dií ka t̄t̄ín ka nuu i é idé ña di. Tē d̄í ni ūve na'a un nt̄í nt̄í s̄á'a ne, á te ntē ña xee tá'an ñuxiví sa é kuntōo tutu é ūve na'a kaka'an iña ña.

Nté ò dé tsiñu pustru Xúva kō

Dā ntántétu pustrú san Espíritū Sántū

¹ Xu'ú é Lucá u ne, táxnūu u tutú nta'a nto, Teófilu. Tutú é dé va'á dí'ná u ne, ntaa ú ni nto un nti'í é edé Jesuu, ni un nti'í é nakuá'a ña ña'a nté ntūvi dá eni ntu'u ña ² da nté ntūvi é kúntáa ña e dukún kán. Dí'na dá kúntáa ña e dukún kán né, dē kú'vé ñá uxuvi ñá'a, ña é víi pustru íña ña ne, nán'ē ñá ña nté koo víi ña. Tsi xe'e Espíritū Sántū é kūtuni ña nté koo ka'an ñá ni ña. ³ Kidáa ne, xi'í ña ntiká krusi. Ntá tsi da rkontúvi é xi'í ñá ne, mii ña ntii díto ña mí ntoo pustru ña. Dóo ki'in itō ntii díto ká ña da nté xee tá'an uvi díko ntuvi. Dóo kue'e edé ña vata koo é kuinti'xe pustru ña tsi ntoto nti'xe ña ne, kaka'an ñá ni ña íña mí kadē kú'vé Xuva kō.

⁴ Dā intóo dadíi ká ña ni pustru ñá ne, kaka'an ñá ni ñá é ña ku ntaka ña ñuú Jerusaleen.

—Kuntétu ntó i'a da nté ni'i nto é kaka'an Úvā kó, vata ò ka'án u ni nto kidaā. ⁵ É ñni nto tsi Juaán ne, ntute nakutsi ntúte ña kō; ntá tsi ña kukuíi ka dá nainu mí Espíritū Sántū san é kunūu ñá nima nto —ka'an Jesuu ni ña.

Dá kúntáa Jesuu é dukún kán

⁶ Ña náataká nuu ni Jēsuú ne, tsixe'e ña ña:

—¿Vevíi ntu é nakāku ntó ñuú ña Israeé san? —ka'an ña.

⁷ Kidáa né, kaka'an Jesuu ni ña:

—Ñá te ntó'o é káduku ntée nto é kūtuni nto nee ntúvi víi Úvā kó nuu i é víi ña. Tsi kuenta íña mii ña é kade ña. ⁸ Ntá tsi te ínuu Espíritū Sántū san é kunuu ña nima ntó ne, divi ña xntii ña ntó é ká'an ntó xoo ñá'a ú ni ña ntoo ñuú Jerusaleen san. Da kidáa né, kue'en ntó ñuú Judea ni ñuú Samaria ne, kue'en ka nto dá kanií ñuxivi. Kue'en ntó, kuka'an

ntódo nto ni ñá'a xoo ñá'a ú —ka'an ña.

⁹ Dā kúvi ka'an Jēsuú ne, kúntáa ña e dukún kán. Mē'ñú viko nu'u kúntáa ña ne, ñá ni íni ka pustru ñá ña. ¹⁰ Kuan tsi ó ntáñi ña, ntaíto díto ña e dukún kán mí kúntáa ña ne, dā nēni ñá xee uvi ánje Xuva kō, ñu'u ña doo kui'xin. ¹¹ Ntáka'an ánjē sán ni ña:

—Ó ñá ñuú Galilea, ¿nté kuān nté ntaíto díto ntu nto e dukún kán? Tsi divi tsi Jesuu, ña é naki'í Xuva kō né, vata tsi ó kúntáa ña e dukún ne, kuan tsi koo nainu xtúku ña ñuxivi a —ka'an ña.

Dā de kú've ñá Matia é nākunúu ña naa Júda

¹² Kidáa ne, ntáka ña xuku é nani Ōlivú san. Ntíko koō ñá, kunú'u ña ñuú Jerusaleen é ña tuvi nté uun kilumetru. ¹³ Dā náxee xtúku ña ne, kúxee ña má ví'i nínu kán. Divi ña ntoo sán ne: Pedru, ni Juaan, ni Sántiau, ni Ándree, ni Félipe, ni Túmaa, ni Bártulu, ni Máteu, ni túku Santiau, i'xá Alfeu, ni Símuun Zélotē, ni Júda, ení Santiau. ¹⁴ Nguentúvi ntánataká nuu un nti'í nti'í ñá, ni ení Jesuu, ni dí'i ñá María, ni tuku ñadí'í dí, é ntáka'an ntá'ví ña ni Xuva kō.

¹⁵ Uun ntuvi ne, náataká nuu vata te uun sientu oko ña'a, ña kuinti'xe i Jesuu. Kidáa ne, nákuñtísi Pedru é ká'an ñá ni ña ne, kaka'an ña:

¹⁶ —Eni, é ñni nto tsi da mii é kuvi nee íña é kaka'an Espíritū Sántū sán ne, nté ntūvi dí'na xe'é ña tú'un é xntée na'a Davii íña Júda san. Tsi Júda sán ne, divi ñá é intéka ña ña'a é tññ ña Jesuu. ¹⁷ Divi ña ne, dadíi tsi pustru ntí ni ña. ¹⁸ Ntá tsi é ñni ntó nté ò kúvi ña. Tsi kí'i ña diu'un é díko ña Jēsuú ne, ñii ñá uun itsi ñu'u. Kidáa ne, kantei ña, ko'xó ña. Ntáta í'xí ña ne, uun ito tsi kú nti'í íí ña ne, xi'í ña. ¹⁹ Tēku nti'í nti'í ña'a, ña ntoo ñuú Jerusaleen, nté ò kúvi ña. Dukuān né, intántéé ñu'u san Aceldama, é káni tú'un Ñū'u Niñi. ²⁰ Kuān ó uve na'a libru é naní Salmu, kaka'an:

Na kuĩni ixu vi'i ña ve;
xōxó kuntōo ká i ikān,
ka'an líbrú san. Xíō ūve na'a túku,
kaka'an:
É túku ña'a nakunúu ña naa ña,
é vii ñá tsiñu é edé ña,
ka'an líbrú san.

²¹ I'a ntoo ña'a é dadii tsi ika nti
ni ña nguentúvi dá kátúvi Tó'o ko
Jésuu ní nti, ²² nté ntúvi dá itsi ntute
ña nta'a Juaan un tsi da nté ntúvi
é kúntáa ña vi'i antívi. É kántio ne,
uun ña'a kuntee tá'an ña nti é ntuvi
ñi nti uxuvi ñá'a nti é ntáda ntaá nti
nee é ñni nti, é ká'án nti ni ña'á tsi
nuu é ntaá i e ntóto Jesuu dá xi'i ña
—ka'án Pedru.

²³ Kidáa ne, nakaxnúu ña úvi ña'a:
uun ña'a, ñá nani Joséé Barsabaa
(Justo nání ña di), ni ūun ña'a, ñá
nani Mátia. ²⁴ Ntáka'an ntá'vi ña
kídaa:

—Xuva, divi ntō é ñni nto nimá
nti xe un xé un nti ne, tá'xi ntó na
kútuní nti xōo ñá'a é ntio nto ²⁵ é
vii ñá pustru nto, é nakunúu ña
naa Júda. Tsi Júda ne, nákunáa ña
tsiñu ña dá kuan o dé ña é kīni kaa,
dá ku'e'en ñá mí kadúku ntée ña —
ka'an ña.

²⁶ Dá kúvi ka'an ntá'vi ña ne,
nadíki ñá te kīi xoo ñá'a é vii pustrú
san. Dá kīi ne, dúku ntée Matía san.
Ura tsi i intee tá'an ña ni ū'xi ñin
pustru, ñá nguii san.

2

Dā ínū Espiritū Sántū

¹ Dá xee tá'an ntuvi é kúvi viko
iña ñá Israee, viko é nani Pen-
tecōsteé ne, dadii ntoo ntii ntii ña
kuinti'xe i san. ² Dá neni ñá uun
káñu'ú tsi nte e dukún kan, vatá o
te tátsin dóo ntii kainu ne, koó da
kake'xen nī kava má vi'i mí ntoo
ña. ³ Kidáa ne, ntii díto ñu'u kai'xi.
Kaxi'í nuu ñu'u san dikí ñá xe un
xé un ña. ⁴ Kidáa ne, ínū Espiritū
Sántū san nima ñá ne, eni ntuvu ña
ntáka'an ña é túku e túku tú'ún, tsi
xe'e Espiritū Sántū san é kúvi ka'an
ña.

⁵ Ntuvi sá'á ne, xee ntii ntii tatá
vi'i ña Israee, ña e dóo ntaínuu ñni
i Xuva kō. Dá mí'i ká ñuu vé'xi

ña, xée ña ñuú Jerusaleen é vii ñá
nchu'un Xuva kō. ⁶ Dá tékū ntii ntii
ña'a san tsi dóo ntii kaka'an ñu'ú
ne, ikan tsi náta'ká nuu ntii ntii ña.
Ña é da ve xée sán ne, é túku e túku
tú'ún ntáka'an ña. Koó dá kúdu'va
ña da téku ña tú'ún ña e ntáka'an
ña kuinti'xe i san. ⁷ Koó dá kúdana
ini ña ne, ntánatíin ña ni tá'an ña,
ntáka'an ña:

—¿Vá ña ntu te ña ñuú Galilea,
ña kuān ó ntáka'an san? ⁸ ¿Nté
kuí ntáteku ntu ko tú'un é ntáka'an
ña, vatá tsi tē dadii tú'un ko ni ñá?
⁹ Tsi xo'ō ne, é xīo xīo ñuu ko: ñuú
Partia, ni ñuú Media, ni ñuú Elan,
ni ñuú Mesopotamia, ni ñuú Judea,
ni ñuú Capadocia, ni ñuú Puntu, ni
ñuú Asia, ¹⁰ ni ñuú Frigia, ni ñuú
Panfilia, ni ñuú Egiptō né, iō ñá ne,
vé'xi ña un tsi nte ñuu África, é díi
ka iká é ñuú Cirene. I'a ntoo ña ñuú
Romá di; iō ñá ne, ña Israee ña; iō
ñá ne, dadii tsi ntántikin ñá Xuva ko
ni ña Israee. ¹¹ I'a ntoo ña ñuú Cretá
di, ni ña ñuú Arabia. Ntá tsi un ntii
ntii o ntáteku ko é ntántaa ña ni kō
nté o de Xuva kō e dóo kaxntii ña kō
né, divi tsi tú'ún mii kō ntáka'an ña
—ka'an ña.

¹² Koó dá kúdu'va ña nee iña é
kākuvu ne, ntátsixe'e tá'an ña:

—¿Mí'i ntu vé'xi é kuan o ntáde
ña'a san? —ka'an ña.

¹³ Ntá tsi iō ñá ne, da ntáxkuntée
ña, ntáka'an ña:

—Tē dóo ñu'u tsitū nima ña vínu
xee —ka'an ña.

Nté o ka'án Pedru ni ña'a san

¹⁴ Kidáa ne, nákontañi dadii Pe-
dru ni pustru ñá u'xi ñin san é ká'an
ñá ni ñá'a sán ne, un ntii tsi kéne ña,
kaka'an ñá ni ñá:

—Un ntii ku'e'en dú'va ntō, ña
ñuú Judea ni ñá ñuú Jerusaleén ne,
vi'a ve ne, kīni vá'a nto é ka'án nti
ni ntō. ¹⁵ Ña'a sá'á ne, ña te kí'vi
ñá. Ñni nto tsi dá ve kaeku ñin teváa.
¹⁶ Ñá'a ni san, tsi sá'a ne, kākuví
vata o ka'an Jóee dá ka'an ñá naa
Xuva ko é ūve na'a nté ntúvi dí'na,
kaka'an ña:

¹⁷ Te xee tá'an ntuvi é ntii ñuxiví ne,
táxnúu u Espiritū Sántū ko

é kunūu ña nima ñá'a, ña ntoo dá kanii ñūxivi.

Kidáa ne, ká'an i'xā ntó, te tíi, te ñadī'i, naá ko.

Na kuetsī sán ne, vata koo kuvi é nakueni na, kiní na é nañe'é u na.

Ñatā sán ne, ñuu ení kán nañe'é u ña nté koo kuvi rkontuvi.

¹⁸ Ntuvia tsikán ne, taxnūu u Espiritū Sántū ko

é kunūu ña nima ñá ntáde tsiñu kuenta iñá ko, te tíi, te ñadī'i ñá ne,

da kidáa ká'an ñá naá ko.

¹⁹ Ta'xi ú kuenta é dukún kán ne, ñuxivi a kii niñí ne,

koko ñu'ú ne,

dōo kene u'me vata kaa viko nu'u.

²⁰ Kuneé ngantií ne,

koko ku'e e kue'é xoo, vata ito niñi, di'na tē xee tá'an ntuvi é nañu Tó'o kō.

Kidáa ntūvi e dōo ka'nu, e dōo vá'a o.

²¹ Dā xóo ka ña'a, ña é kaku ni'i i Tó'o kō ne,

nakáku ña,

ka'an Jóeé san kidaā.

²² Un ntí'i ku'e'en dú'va nto, ñatíi Israee, kiní vá'a nto é ká'an ntí ni ntó: Tsí Jesuu, ñá ñuú Nazareé ne, divi ñá e dōo va'á ña ni Xuva kō. É ñi ntó tsí xe'é Xuva kō é kūvi vii ña nuu i e dōo na'nu mé'ñu ntó né, dōo kue'e kuénta tá'xi ña vata koo é na kūtuni ntó tsí mii Xuva kō taxnūu ña ña. ²³ Ntá tsi dā ntūvi ña kuenta ntá'a nto, vata tsi o dé kú've Xuva ko ntē ntūvi di'na ne, divi ntó tūn nto ña ne, e'ní nto ña dā xe'é nto itsi é naxnteé ñá kiní ntáa san ña ntíká krusi. ²⁴ Ntá tsi Xuva kō ne, nantóto ña ña dá xi'i ña. Ña ni kúvi vii doxi'í san ni ña. ²⁵ Tsi kuān ó uve na'a nte ntūvi di'na, kaka'án rei Davii kuénta iñá ña:

Íni u tsí nguentúvi katuví u ni Xuva kō.

Ñá kau'vī kue'en ko,

tsí divi ñá kunuu mé'ñu kūnuu dava ña ko.

²⁶ Dukuān é nakūnuu dīnī nimá ko ne,

dōo diní ko, kaka'án u.

Nakutúvi vá'á kue'en kúñu ko,

²⁷ tsi ñá xtuvī mii ntó nimá ko doxi'í kán;

ntē ña ta'xi nto é tē'u kúñu ko, tsí xu'u é i'xā nto e dōo va'á u.

²⁸ Divi ntó nañe'é ntó ko

nté koo ni'í ko ntuví va'á iñá ko.

Xu'ú ne, nakunúu diní kue'en nimá ko

é kutúví dadū ú ni ntó.

Kuan o ka'an Dávii san kidaā.

²⁹ 'Eni, é ñi nto tsí xi'i úva ata ko Dávii ne, dá intú'xi ña. Tsi i'a tuvi dukuan ñáña ña mí intú'xi ña.

³⁰ Ntá tsi Davii ne, kaka'an ñá naa Xuva ko é kuān ó kaka'an ña. Ñi ña tsí Xuva kō xe'é ña xu'u ña tsí uun i'xá ika ña kunūu naa ña é vii ñá rei iñá ko, xo'ó e ñá Israee o. ³¹ Dukuān né, vata tsí ó te nte di'na ñi Davii

nté koo kuvi ne, ka'an ña kuenta iñá é ntoto Cristu dá xi'i ña, tsí ña kunuu mii nima ña mí ñu'u nima ñá xi'i; ntē ña tē'u kúñu ñá di. ³² Ne,

kuan o kúvi nti'xe, tsí Xuva kō ne, nantóto ña Jesuu. Un ntíi ntíi nti é uxuvi ñá'a ntí, ntáde ntaá nti tsí iní

nti tsí nuu é ntaá i é ntóto ña dá xi'i ña. ³³ Kidáa ne, kúntāa ña é kutuví ñá nta'a kua'a Xuva kō é kada kú've ñá, tsi dōo iō ñá é vii ña. Kidáa ne,

táxnūu Xuva kō Espiritū Sántū sán, vatā ó kaka'an ñá nte di'na ne, divi ñá kade ña é un ntí'i é ntaíni ntó nī

é ntátekú nto é kākúvi yevii. ³⁴ Tsi ña te rei Davii san ña é kúntāa vi'i antívi, tsí mii Dávii kaká'an ña:

Kaka'an Xúva ko nī Tó'o kó:

“Kutúvín diñi kua'a kó,

³⁵ dā nté kúvi vii ntí'i ú nī ña ntaínchu'vi o”,

ka'an Xúva kō.

Kuan o ka'an Dávii kidaā.

³⁶ Na kūtuni ntíi ntíi ña Israee san tsí nuu é ntaá i tsí divi Jesuu, ña é naxnteé nto ntíká krusi ne, divi ña é nakaxnúu Xuva ko ña é vii ñá Tó'o kō, é vii ñá Cristu, ña é nakákú kō

—ka'án Pedru ni ña.

³⁷ Dā téku ña'a san é kaka'an ñá ni ña né, dōo u'vi kúvi ña. Tsixe'e ña Pedru ní pustru ñá nguii san:

—'Eni, ¿nté ntu koo vii nti é ntúvá'á ntí ni Xuva ko vé? —ka'an ña.

³⁸ Kidáa ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Natu'vi nto kuétsi nto nta'a Xuva kō ne, kutsi ntute nto xé un

xé un nto kuēnta iña Jéssu, vata koo é kāda ka'nu iní Xuva ko kuētsi nto ne, ta'xi ña Espiritū Sántū é kunūu ña nima nto. ³⁹ Tsi tá'xi Xuva ko xū'u ña é kuān koo vii ña ni ko ni i'xā kō, ni ūn ntíi ntíi ña'a, kuān te dōo ikā ntoo ña, da xōo ka ña'a e kána Xuva kō é kūvi ña iña ña — ka'an ña.

⁴⁰ Dōo na'a kaka'an Pedru ni ña ne, dōo kue'e é kaka'an ña ni ña. Kaxé'e ña ña itsi, kaka'an ña:

—Kii nteé xio nto ña kini ntáa san ve —ka'an ña.

⁴¹ Dōo titín ña'a kuínti'xe ña é kaka'an ña ne, itsi ntute ña. Iō ña te ūni míil ña'a, ña é nakuvé ta'an ntuyi tsikan ni ña kuínti'xe i san.

⁴² Ña sá'á ne, dōo dé ntaa ña un ntí'i é nañé'e pustrú san ña ne, dōo dé ntaa ña nataká nuu ña é kátsin dava ña tañú'u nī é ká'an ntá'ví ña ni Xuva kō di.

Ntuyi iña ña kuínti'xe i san dá iñi ntu'u é nataká nuu ña

⁴³ Xuva kō né, dōo xntíi ña pustrú san é vii ña nuu i e dōo na'nu, e dōo titín kuenta xé'e ña. Ña'a sán ne, koó dā kúdu'va ña ne, dōo u'ví ña. ⁴⁴ Ña kuínti'xe i sán ne, dadíi tsi ika ña ne, uun tsi nima ña. Kaxntíi ta'an ña ni da neé ka é io iña ña. ⁴⁵ Díko ña iña mí ña ne, dā náke'nté dava ña diu'un i, tsí'i ña nta'a ta'an ña xé un xé un ña vata kaa é kátaan núu ña. ⁴⁶ Utén utén nataká nuu ña iní ukún ka'nu kán ne, dadíi é'xi ña nú vi'i ña kán, kátsin dava ña tañú'ū. Dōo diní ñu'u nima ña ne, nté ña ni de ná'nu ña ni tā'an ña. ⁴⁷ Da mii kuē'en tsi é nānu'u ña iní ña Xuva kō ne, dōo vá'a ka'an ña'a san iña ña. Utén utén ne, dukuān ntákutitín ña'a, ña nakáku Xuva kō.

3

Dā ntúva'a ña xné'e

¹ Uun ntuyi ne, kué'en Pedru ni Juaan, kuntáa ña má ukún ka'nu kán dá kaeku uni kuáa, ura i é ntáka'an ntá'vi ña'a. ² Dā xee ña xi'i úkun kán ne, iní ña é vèxni'i ña'a san uun ñátíi, ña é natín di'in i nté dā káku. Utén utén kaxee ni'i ña ña ne, kaxtúvi nteé ña ña xi'i úkun kán, xi'i é naní E Dóo Va'a. Ikán xkutúvi ña,

kaikan ña doméni nta'a ña ntáxee má ukún kán. ³ Dā iní ña tsí vé'xi Pedru ní Juaan é k'vi ña má ukún kán ne, íkan ña diu'ún doméni nta'a ña. ⁴ Pedru ní Juaan ne, ito ña ña ne, kaka'an Pedru san ni ña:

—Koton nuú ntí —ka'an ña.

⁵ Kidáa né, ito ña nuu ña té nee kué'e ña ña, kuíni ña. ⁶ Ntá tsi Pedru ne, kaka'an ña ni ña:

—Ña túvi kuē'en tsí diu'ún ko. Ntá tsi ió iña ko é tá'xi ú o: kuenta iña Jesúsristu, ña ñuú Nazaree, ká'an ú ni ó: Nakuntítsin, kakan ve —ka'an Pedru.

⁷ Kidáa ne, írkāa Pedru ntá'a ña é xntíi ña ña nakuiñi ña ne, ura tsí i ntuvá'a di'in ña. ⁸ Koó dā kaentíta ntaa ña nakuntítsi ña ne, dā éni ntu'u ña kaika ña. Kúki'vi dadíi ña ni Pedru ní Juaan má ukún kán ne, koó dā kaentíta eninú ña kaika ña, kaka'an ña e dōo ka'nu Xuva kō. ⁹ Iní ntíi ntíi ña'a san é kaika ña, kanānu'u ña iní ña Xuva kō ne, ¹⁰ koó dā kúdu'va ña'a san dá iní ña é ntúv'á'a ña, tsí iní ña é divi ña é kaitúvi nteé ña xi'i é naní E Dóo Va'a san é kaikán ña doméni.

Dā ka'an ntódo Pedru Corídoo Salámuun kan

¹¹ Ñatíi san ne, kuan tsí ó karkaa ña Pedru ní Juaan, é ña ni ntío ña é nangāva ña ña. Un ntíi ntíi ña'a sán ne, koó dā kúdu'va ña ne, ntaínu ña, vé'xi ña mí ntoō ña, uun itsi iní ukun kan mí é naní Corídoo Salámuun. ¹² Dā iní Pedru é vé'xi ña'a sán ne, kaka'an ña ni ña:

—Ó ña Israee, ¿nté kui koo da ntákudu'va ntu nto é kuan ó kúvi? ¿Nté kui kuān nte ntainté'a ntu nto ntí? ¿Vá divi ntū ntí kuvi idé ntí é ntúv'á'a ña sá'a? ¿Va dōo ntu ió ntí é ntav'á'a ntí ña xné'e? Kuān te dōo ntaínu iní ntí Xuva kō ne, ¿vá kūvi ntu vii ntí ntav'á'a ntí ña sá'a? ¹³ Ña'á ni san, tsí Xuva kō, ña inúu iní uva atā ko Abraan ni Ísaa ni Jácoo ne, divi ña de kú'vé ña é mii i'xā ña Jéssu kodó nuu ña. Divi ña é ntáda nto ña kuenta ntá'a ña tsíñu i. Dā ntío Pilatu é nangāva ña ña ne, divi ntío ne, ña ni ntío ntó. ¹⁴ Jesuú ne, dōo vá'a ña. Ña túvi nee

kuetsi ña. Ntá tsi ña ni ntio nto é nangáva ña ña. Divi ntó ne, íkan ntó é nantii ña uun ña'a ñatíi, ña é'ni ña'a. ¹⁵ Dukuan ó é'ni nto ña kata'xi ntuvi iña ko. Ntá tsi Xuva kō ne, nantóto ña ña. Ntí'í ne, iní nti tsi nuu é ntaā i é kuan ó kúvi. ¹⁶ Vevii ne, divi Jēsuu kúvi idé ña é ntúv'a ña sá'a, ña é kainí nto, tsí dá kaku ni'i ña Jēsuú ne, nakunúu ntii ña. Tsí dá kuínti'xe ña Jēsuú ne, kutíi ña ntuv'a vá'a ña, vata tsi ó kaini ntó un ntí'i ntó ve.

¹⁷ É iní u, ení, tsí divi nto ni ña odo núu iña nto ne, ña ni iní ntó xoo ñá'a é Jesuu dá é'ni nto ña. ¹⁸ Ntá tsi dukuan ó dé ntaa Xuva kō é kaka'an ña nté ntúvi di'na dá ntáka'an ñá ka'an naa ña é da mii é ntó'o Cristu, ña nakaxnúu ña. ¹⁹ Dukuān ne, nadama nto nima kini kaa nto ne, nakuní'i nto nima vá'a nto. Xnúu nto nima nto é kaka'an Xúva kō, vata koo é nākate ña kuetsi ntó, Kidāā ne, ta'xi ña é nakunuu dñi nima ntó ne, ²⁰ taxnuu ña Jesu-cristu, ña é nakaxnúu ña nte ntúvi di'na é kodo nuú ñá kuenta iña ko. ²¹ Vevii ne, da mii é kutuvi ñá vi'i antívi, kantétu ña dá nté xee tá'an ntuvi é ntáva'a xee xtuku Xuva ko ñūxiví, vatá ó ntáka'an ñá ka'an naa Xuva ko, ña intóo nte e ná'a, dá xe'é Xuva kō é kūtuni ña nté koo kuví. ²² Tsí Muiseé ne, kaka'an ñá ni ñata kō, ña intóo kidaā: “Xuva kō né, taxnúu ña uun ña'a é divi tsi tátá ko, é ka'an ña naa ña, vata tsí o táxnúu ña ko. Kini va'a vá'a nto nee ntí'i ntí'i é ká'an ñá ni ntó, ²³ tsí te xoo ñá'a ña ntío ña kuínti'xe ña é kaka'an ñá ne, kunaá ña. Kii nteé xio ta'an ña ña Israee”, ka'an Muisee nte kidaā.

²⁴ Kuan ó ka'an ntíi ntíi ña ka'an naa Xuva ko. Di'na Samuee, ni ún ntíi ntíi ña ka'an naa Xuva ko, ña é vē'xí ata ña, ntáka'an ntódo ña nté koo kuví vevii. ²⁵ Xuva kō ne, xe'é ña xu'u ñá uva ata ntó, ña intóo di'na. Kuví iña ntó di, tsí ntoo nto naa ña vevii. Tsí Xuva kō ne, kaka'an ñá ni Ábraan: “Kuenta iña í'xá nto ntuviko un ntíi ntíi ña'a, ña ntoo dá kanií ñūxiví”, ka'an ña. ²⁶ Dukuān né, dá táxnúu Xuva ko

I'xā ñá ne, di'na kuenta iña ntó táxnúu ña, vata koo é ntáviko ña nto, vata koo é nātu'vi nto kuetsi ntó — ka'an Pedru ni ña.

4

Dā ntāñi Pedru ní Juaan núu ña tsíñu i

¹ Pedru ní Juaán ne, ntáka'an dúkuan ña ni ñá'a san dá xee dutu iña ñá Israee, ni tó'o sntadun iña úkūn ka'nu, ni ña saduceu. ² Dóo dutsi kuini ña ni Pedru ní Juaan, tsí ntánakuā'a ña ña'a san tsí nuu é ntaā i é ntoto xtuku o tē xi'i o, tsí ntóto Jesuu dá xi'i ña. ³ Kidāā né, tñn ña ña, tsú'un kutu ña ñá vi'i utun. Uun ñúu ñú'u kutu ñá, tsí e kuáa da tñn ña ña. ⁴ Ntá tsi dóo titñn ña'a kuínti'xe ña da téku ña tu'un é kaka'an ña. Kidāā ne, xée tá'an te u'un míil ña'a kuínti'xe ña Jesuu, é da mii ku'e'en tsí ñatíi san ne, kaxio ñadí'í san di. ⁵ Utén sán ne, un ntíi ntíi ña odo núu iña ñá Israee san, ni ñata, ni mastru lei iña úkūn sán ne, nataká nuu ña ñuu Jerusaleen, ⁶ ni dūtu, ñá odo núu, ña nani Ánaá, ni ún ntíi ntíi ñavi'i ña, ni Caifaa, ní Juaan, ni Aléjandrú di. ⁷ Kidāā né, káná ña Pedru ní Juaan é xntáñi me'ñū ñá ña, da tsixe'e ña ña:

—¿Xoó ntu tá'xi i itsí é kuān koo vii nto? —ka'an ña.

⁸ Pedrú ne, dóo nuu Espiritú Sántu nima ñá, kaka'an ña:

—Un ntíi ntíi ntó, ñata, ña odo núu iña ñá Israee: ⁹ te ntio nto tsixe'e ntó ntí nté ó xntíi ntí ña xne'é ne, nté ó kúvi ntuv'a d'ín ña ne, ¹⁰ kini vá'a nto ve é kaka'an nti ni ntó, tsí ntio ntí é kūtuni ntó ni ún ntíi ntíi ña Israee tsí Jesucristu, ñá ñuu Nazaree, ña naxntéé ntó ntiká krusi, ña nantóto Xuva kō né, divi ña kúvi idé ña é ntúv'a ña sá'a. I'a ntísi ña nuu ntoo. Iní nto tsí ña vādā ká ña ntuvi. ¹¹ Jesuú ne, vata kaa xuu núu i kaa ña. Divi ntó ne, vata ntaa ña ntáxnntáñi vi'i ntáa nto, é nākuíta nto xuu e díi ka va'a, xuu e kúvi xuu núu i. ¹² Tsí xóxo xtuku ka é kuví nakákú i kō, tsí mii tsi Jēsuu é kúvi vii ña. Kuan ó dé kúvé Xuva kō — ka'an Pedru ni ña.

13 Ña tsiñu i sán ne, koó dā kúdu'va ña dá ini ña tsí ña te kau'vi kué'en tsi Pedru ní Juaan é ka'an ña, kuān té ñá te tu've ña, ñá te na'nu ñá'a ña. Da kidáā kútuni ña é dadíi íka ña ni Jéssu. 14 Ikān ntísi ña ntuvá'a sán di. Dukuān ne, ñá ni kútuni ñá nté koo ka'an ntée ña ña. 15 Kidáā ne, nantíi ña ña mé'ñu juntá san ne, da ntánatíin mii ñá, 16 ntáka'an ña:

—¿Nté ntu koo vii o ni ñá? É íni ntíi ntíi ña'a, ña ntoo ñuú Jerusaleen, tsí idé ña uun nuu i é dóo ka'nu. Ña kúvi ká'an o té ña nuu é ntaā i. 17 Ntá tsi ña ntío ko é kúkue'e núu i. Dukuān ne, kué'e o ña ítsi e nté uun ito ka ña ka'an xtúku ña kuenta iña Jéssu —ka'an ña.

18 Kidáā né, kāna xtuku ña ña, kaka'an ñá ni ñá:

—Nté uun ito ka ñá ku ká'an ka nto ni ñá'a kuenta iña Jéssu —ka'an ña.

19 Ntá tsi Pedru ní Juaan ne, nantíko koó ñá, kaka'an ñá ni ñá:

—Mii nto kadā kuení nto ve. ¿Nee iña é díi ka va'a é víi nti, te kuiní nto: é kuinti'xe nti é ntáka'an ntó ne, ó é kuinti'xe nti é káka'an Xúva kō? 20 Ntí'i ne, da mii é ká'an nti ni ña'a un nti'í é íni nti é edé Jéssu, un nti'í e téku nti é nakuā'a ñá nti —ka'an ña.

21 Ña tsiñu i sán ne, da mii tsí de tíi ña ni ñá né, dā nakaka ña ña. Ña ni kúvi kué'é ña ña é ntó'o ña, tsi ú'vi ñá té dóo ka'an ñá'a san. Tsi un ntíi ntíi ña'a sán ne, da mii kué'en tsi ntáka'an ña e dóo ka'nu Xúva kō é kuan ó kúvi. 22 Tsi ña xne'e, ña é kuan ó ntuvá'a dí'in i sán ne, e íta nti'xin uvi díko kuia ña.

Nté ó ka'an ntá'ví ña kuinti'xe i san

23 Dā ntíi Pedru ní Juaan ví'i utun kān ne, kué'en ñá mí ntoo ta'an ña, ña kuinti'xe i, kuntáa ña ni ñá nee ntí'i nti'í nuu i é káka'an dutu ñá odo núu san ni ñatā san ni ña. 24 Dā téku ta'an ña ne, uun tsi nima ñá ka'an ntá'ví ntíi ntíi ñá ni Xúva kō:

—Xuvā, divi ntó é Xúva nti'xe ntí nto; divi ntó e dóo ka'nu nto. Mii

ntó dé kú'vē ntó e dukún kan ni ñúxivi a, ni ntute ñu'u kān, ni un nti'í é ío. 25 Mii nto ni Éspíritū Sántu ntó ne, xé'e nto tú'un é ká'an ña kade tsiñu iña nto, rei Davíi san, dá kaka'an ñá naá nto nté ntúvi dí'na, kaka'an ña:

¿Nté kui dóo ntákudiin ñá tuku ñuú san?

¿Nté kui doto tsí ó ntántukū nuu iní ña'a san?

26 Kuntañí ntée ntíi ntíi rei iña ñúxivi,

nātaká nuu ntíi ntíi predente ñuú san

dá ntāa ña ata Xúva ko ní Cristu, ña nakaxnúu Xúva kō, ka'an Davíi san kidaā.

27 Kuan ó kúvi nti'xe tsí rei Heróde ni Pōncio Pilatú ne, nātaká nuu ña má ñuú a ní ña Israee ni ña é ña te ña Israee, nátee ta'an ña xu'u ñá, ntukú nuu iní ña nté koo ka'ní ña Í'xá nto Jesuu, ña e dóo va'á, ña nakaxnúu nto. 28 Dukan ó dé ntaa ña un nti'í nuu i vata tsi ó dé kú'vē ntó nte ntúvi dí'na é kuān koo kuví. 29 Vi'a ve ne, koto nto, Xuvā, nté o ntáde ña e ntaínch'u'vi ñá nti. Xntíi ntó ntí é ña ku u'vi nti é ká'an ntódo ntí ni ñá'a san tú'un nto, tsí iña nto kade tsiñu nti. 30 Nátanteé nto nta'a nto ña nchokuvi, ntavá'a nto ñá. Xntíi ntó ntí é kúvi vii nti nuu i e dóo na'nu, e kue'e kuenta kue'e u ña kuenta iña Í'xá nto Jesuu e dóo va'á ña —ka'an ña.

31 Dā kúvi ka'an ntá'ví ña ne, té'xén nuu ví'i mí ntoo ña. Ínū Espíritū Sántū nima ñá, un ntíi ntíi ñá ne, eni ntu'u ñá ntáka'an ntódo ña tú'un Xúva kō, tsí ña te ntaú'vi kue'en tsí ña.

Da nēe ka é ío iña ñá ne, iña ntíi ntíi ña

32 Un ntíi ntíi ña kuinti'xe i sán ne, uun tsi nima ña, uun tsi é ntádē kuení ña. Nté uun ña ña ni de víni ña é ntío ta'an ña. Tē nee iña é ío iña ña ne, ñá ni ká'an ñá te iña mii ña, tsí iña ntíi ntíi ñá, ka'an ña, 33 Pustrú san ne, dōo ío díki ña é ká'an ñá ni ñá'a tsí ntóto Jéssu dá xi'i ña. Dōo va'á ó intóo ña, tsí Xúva ko ínuu mé'ñu ña ña. 34 Nté uun ña ña ni taan núu ña, tsí té xoó ña'a é

Ío ñu'u í ne, ò vi'i í ne, nadiko ñã ne, dá xêe ni'i ñá diu'un í ³⁵ é ntãda ña kuenta ntá'a pustrú san. Kidáã ne, nake'nté dava ña, na kuído ta'an ña, xoo ñá'a é kãtaan núu í. ³⁶ Kuãn o dé uun i'xá ña Levii, ñá nani Jõsee, ñá vë'xí ñuú Chipre. Pustrú san ne, xntánteë ñá ña Bernabee, é kãni tú'un Ña Kanaxnuu Ka'nu Nima Ko. ³⁷ Divi ñã né, nadiko ñã ñu'u ña ne, da xee ni'i ñá diu'un í, ntãda ña kuenta ntá'a pustrú san.

5

Nté ò kúvi Anania ni Sáfrã

1 É tuku ñatíi, ña é nani Anãnia, ni ñádi'í ña, ña é nani Sáfrã ne, nádiko ña uun ítsi ñu'u ña di. ² Ntá tsi ña sã'á ne, kí'i ña diu'un í ne, xnúu vá'a ña dava é kúvi iña mii ña. É ntóó ka kúdii ne, ntada ña kuenta ntá'a pustrú san.

—Kuãn sá kaa diu'un í —ka'an ña.

Ñádi'í ñá ne, uun tsi xu'u ntáde ña é kuãn koo ka'an ña. ³ Kidáã ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Anania, ¿nté kui xnúu ntu nto nima nto é kãka'an Tó'ò é ña vá'ã san? ¿Nté kui kaka'an ntú nto dovete nĩ Espiritũ Sántũ dá kí'i nto dava diu'un ñu'u san é kuvi iña mii nto? ⁴ ¿Ñá ntu te iña mii nto ñu'u sán di'na dá nadiko ntó? ¿Ñá ntu te iña mii ntó diu'un í di? ¿Nté kui kene iní ntu nto é kuan ò dé nto? Tsí ña te ñá'a san é kaeni ntá'ví nto ña, tsí mii Xuva kô —ka'án Pedru ni ña.

⁵ Ananiã ne, dã téku ña é kãka'an ñá ni ña ne, nantúve ña ne, xí'i ñã. Doo u'ví ntíi ntíi ña'a san da kútuni ña nte o kúvi ña. ⁶ Kidáã ne, xêe na kuetsi ne, dá'ví nuu na kúñu ña dõó ne, dã kue'en ní'i na ña, kúku'xí na ña.

⁷ Dã ita ntí'xin uní úra ne, xêe ñádi'í ña. Váta kutúni ñá nte o kúvi xii ña. ⁸ Pedrú ne, tsixê'e ña ñã:

—Ká'an vë: ¿Dũ'va ntu kaa inuu á'vi ñu'u é nádiko ntó? —ka'an ña.

—Kuan tsí kaa inuu á'vi —ka'an ña.

⁹ Kidáã ne, kaka'án Pedru ni ña:

—¿Nté kui kéné iní ntu o ni xii o é kuan ò dé vete nto nĩ Espiritũ Sántũ? I'a kuntí'xi na kuetsi, na ixkú'xi xii o. Vi'a ve ne, kiku'xí na o di —ka'an ña.

¹⁰ Ura tsí í nantúve ña nuú Pedrú ne, xí'i ñã. Kidáã ne, xêe na kuetsi sán ne, iní na tsí é xí'i ñã. Távã na ña é kíkũ'xi na ña diñi xii ña. ¹¹ Un ntíi ntíi ña kuínti'xe í sán nĩ ña ñu'u í sán ne, dõo u'ví ña da kútuni ña nte o kúvi.

Dã ntuvá'a ña nchokuvi

¹² Pustrú san ne, dõo kue'e kuénta xê'é ña; dõo kí'in itõ idé ña nuu í e dõo na'nu mé'ñũ ña'a san. Un ntíi ntíi ña kuínti'xe í sán ne, dadii náataká nuu ña iní ukún ka'nu kãn mí nani Corído Salámuun. ¹³ Ná nguú sán ne, dõo u'ví ña é kuve ta'an ña ña, kuãn te dõo vá'a ka'an ñá'a san iña ña. ¹⁴ Ntá tsi dã dií dií ka kuínti'xe ña'a san Tó'ò ko Jesucristú ne, dõo titin ña nákuve ta'an ña ña kuínti'xe í san, te tíi te ñádi'í ña. ¹⁵ Xee ní'i ña ña nchokuví di, tsõo ña ña nú ito, tsõo ña ña nú xúvi ítsi kãn vata koo te áma kuíta ntí'xin Pedrú ne, kuãn té ntati kúdii ña duku ntée ña ne, ntuvá'a ña, kuini ña. ¹⁶ Xêe ñã'a san, ña ntõo etsin ñuú Jerusaleén di. Ná te da dií ñá xee ña, odo ñã ña nchokuví, ni ña ñu'u é ña vá'ã nima í ne, un ntíi ntíi ñá ntuvá'a ña.

Dã ñu'u kutú pustrú san vi'i utun kãn

¹⁷ Kidáã ne, dutu ñá odo núu ni ùn ntíi ntíi ña saduceu, ñá ntíi ni'i ñã né, kũne'u iní ña nĩ pustrú san. ¹⁸ Tíin ña ña, tsú'un kutu ña ñã vi'i utun. ¹⁹ Ntá tsi divi tsi niñú san xee uun ánje Xuva kô, nákaán ña xí'i vi'i utun, da nantíi ñã pustrú san, kaka'an ña:

²⁰ —Kue'en ntó, kuntañi ntó iní ukún ka'nu kãn ne, ká'an nto ni ñã'a san nté koo ni'i ña ntuvi xê'é iña ña —ka'an ñá nĩ pustrú san.

²¹ Kué'en ñã. Dã tuví ne, kúntí'ví ña iní ukún ka'nu kãn ne, dã éni ntu'u ña nákuã'a ña ñá'a san.

Dã xee dútu ñá odo núu san ni ña ntíi ni'i ñã né, távã ña junta ká'nu ni ùn ntíi ntíi ñata, ña odo núu iña ñá

Israeé ne, dā tee tsiñu ña maú san é kinakueká ña pustrú san vi'i utun kån. ²² Dā xee ñá vi'i utun kån ne, ¿mí'i ntu kí'xi ká pustrú san? Xoxó ka ña. Kuan tsi ò ntíko kōo maú san. Ntántaa ña nī ña ñe'e jüntā san, kaka'an ña:

²³ —Dā xee nti vi'i utun kån ne, é kantí'ú xi'i i ne, ikån ntáñi ntée sntadún san atá xi'i i kan, ntáde ña kuenta; ntá tsi dā nákaán nti xi'i i ne, xoxó ñu'u ká i —ka'an ña.

²⁴ Dutu ñá odo nuú san nī tó'ò sntadun úkún ka'nu sán ne, dā téku ña é ntáka'an maú san ne, dōo ítsu'un ña nté koo nainú kava ña nuu i sá'a. ²⁵ Ura tsí i xee ún ñatíi, kaka'an ñá ni ña:

—Un ntáa ña é tsu'un kutu ntó vi'i utun. Ikån ntáñi ñá ini ukún kån, ntánakuá'a ña ña'a san —ka'an ña.

²⁶ Kidáa ne, ñé'ē tó'ò sntadún san ni maú san, íxnatín ña ña. Ntá tsi diin diin tsi nátin ña ña, tsi ú'vi ñá te kué'é xuu ñá'a san ña. ²⁷ Dā náxee ni'i ña ñá ne, kue'en ní'i ña ña mé'ñū junta ká'nú san ne, dá kaká'an dútu ñá odo nuú san ni ña:

²⁸ —Ntí'í ne, un ntíi tsi ka'án nti ni ntó é ña ku nakua'á ka nto ña'a san kuenta iña Jesús. Divi ntó né, dā dií dií ka ntáde nto. É ini ntíi ntíi ña ñuú Jerusaleen tú'un é ntánakuá'a nto ña ne, ntadá'vi ntó ntí kuétsi i é xi'i Jesús —ka'an ña.

²⁹ Kidáa ne, Pedru ní pustru ñá nguí sán ne, nantíko kōo ñá, ntáka'an ña:

—Dií dií ka nuu á'vi é kuínti'xe ntí Xuva kō é ña'a san. ³⁰ Divi tsi Xuva kō, ña é inúu ini uva ata kō, ña é intóo nte ntúvi di'na ne, divi ña nantoto ñá Jesús, ña é'ni nto dá náxnteē ntó ña ntiká krusi kan. ³¹ Xuva kō ntáa ni'i ña ña, kuntáa ña é kutuvi ñá diñi kua'a ña, é kodo nuú ña, é nakakū ñá kō. Dukuān né, te nātu'vi o kuétsi ko, xo'ò é ña Israeé ò ne, ni'i ko é káda ka'nu iní Xuva ko ni ko kuétsi kō. ³² Sá'a é ntaxe'e ntí kuenta, ni Espíritū Sántū san, tsí ta'xi Xuva kō Espíritū Sántū é kunūu ña nima ko te kuínti'xe ko ña —ka'án pustrú san.

³³ Dā téku ña tsiñu i san é ntáka'an ñá ne, dōo dutíi kuini ña. Ncho ka'ní ña pustrú san. ³⁴ Ntá tsi uun ña'a, ña faríseu, ñá nani Gamálieé ne, mastrú lei iña ñá Israeé ñá, ne, dōo íko ñu'u ña'a san ña. Divi ña ne, nákuñtsí ña, kaka'an ñá te nantíi ña pustrú san kí'i kan uun da'na. ³⁵ Kidáa ne, kaka'an ñá nī ña tsiñu i san:

—Ña Israeé, kadā kuení va'ā ntó nté koo vii nto ni ña sá'a. ³⁶ Tsi emá tsi ne, xío uun ñatíi, ñá nani Teudá ne, dōo ka'nu ncho vii ña. Xío te kímí sientu ñatíi, ña ntíkin ña. Ntá tsi dá kúvi ne, ña'a é'ni ña ña ne, kidáa nákuite xáa ntíi ntíi ña ntíi ni'i ña. Kidáa ne, xío da'na. ³⁷ Rkontúví, ntuvi dá naka'vi ña ña'a sán ne, ñá nani Júdā, ña ñuú Galileá ne, dōo ka'nu ncho vii ña ne, ñá te da dii ña'a intíkin ñá ña di. Ntá tsi xi'i ñá di ne, dá nákuite xáa ntíi ntíi ña intíkin ña. ³⁸ Dukuān é káka'án u ni ntó é na tsoo mií nto ña sá'a. Ñá ku kini nté ka ntó ña. Tsi te kuénta iña ñá'a é ntánakuá'a ña ne, kōo da'na mií. ³⁹ Ntá tsi te kuénta iña Xuva ko é ntánakuá'a ña ne, ña kúvi vii nto é kini ntee ntó ña. Kuenta tsí vii nto ve vata koo é ña ka'an ntée nto Xuva kō —ka'an Gámalieé san.

⁴⁰ Xío ntaa iní ña tsiñu i san é káka'an ña. Kidáa ne, nákana ña pustrú san é ntí'xi xtuku ña. Dā náxee ña ne, nátíi nuu ña ña xo'ó ne, dá kaká'an ñá ni ña é ña ku ka'án ka ña iña Jesús. Kidáa ne, nakáka ña ña. ⁴¹ Dā ntíi pustrú san mé'ñū juntá san ne, dōo diní ña, tsí xe'le Xuva kō é ntó'o ña kuenta iña Jesús. ⁴² Ná ni tee dá'na kue'en tsí ña é nakua'a ña ña'a san. Nguentúvi ntáka'an ntódo ña ni ña'a san kuenta iña Jesús ini ukún ka'nu kan nī nú vi'i ñá'a sán di.

6

Ña u'xe ñá'a, ña é xntíi

¹ Ntuvia tsikán ne, kūtítin ña kuínti'xe i Cristu. Kidáa ne, xío ñá'a e ntáka'an tú'un griegu éni ntu'u ña tsí'i kuétsi ña ña ntáka'an tú'un hēbreu san, ntáka'an ñá tsí ñadí'i kíi, ña ntáka'an tú'un griegu san ne, ña

“I'xá o ne, xio ñuú kuntōo ña; ñá te ñuú mii o kuntoo ña. Kidáa né, dōo kini koo vii ña'a san ni ña. Ki'i ña ña é kuētsi é káda tsiñu ña iña ña. Kími sientu kuia é kuan koo nantó'o ña ña. ⁷ Ntá tsi kué'e u é ntó'o ña ñuu tsíkan e kuán koo nantó'o ña i'xá o. Kidáa ntii i'xá o ñuu tsíkan, naxee ñá ñuu sá'a ne, i'a tsi kuntoo ña, kunuu iní ñá ko”, ka'an Xúva ko ni ña. ⁸ Kidáa ne, xé'e Xuva ko xu'u ña ni Ábraán ne, dē kú've ña é tē'nte un siin kúñū é ixi un ntíí ntíí i'xá tii san vata koo é díto e ntáduku ntée ña Xuva kō. Dukuán né, dā káku i'xá ña é nani Ísáa ne, dē ntaa Ábraan, é'nté ña kúñū é ixi i da kúvi ũna ntúvi káku ne, kuan tsí o dé Isaa ni i'xá ña é nani Jácoó ne, kuan tsí o dé xtuku Jacoo ni ún ntíí ntíí i'xá ña, divi ñá é uva ũxuvi tátá ña Israee.

⁹ I'xá Jacoo san ne, kúne'u iní ña ni ení ña, ñá nani Jósee ne, díko ña Jósee san. Ña ñuú Egítō ñí ña ña é káda tsiñu ñá iña ña. Ntá tsi ínūu mé'ñu Xuva ko Jósee san ne, ¹⁰ nákákú ña ña é kánto'o ña. Xé'e ña e dóo ki'in iní Josee nté koo vii ña ne, xé'e ña e dóo kuinima reí ñuú Egítō sán ña, divi rei, ñá nani Farāuun. Reí san ne, nākaxnúu ña Josee é kodo nuū ñá ñuú Egítō nī nú vi'i ña kán di.

¹¹ Kidáa ne, kútama ñuu Egítō ni ñuú Canaan. Ñá ni nī'i ñata kō é ká'xi ña. Dōo ntó'o ña dókō. ¹² Ntá tsi xee tú'un nta'a Jacoo tsí ío trigu ñuú Egítō sán ne, táxnūu ña i'xá ña, divi uva ata ika kō. ¹³ Dā kúvi uvi íto ñe'e ñá ne, da kidáa xé'é Josee kútuni ña é éni míi ña ña ne, kidáa kútuni Fárauun é ñavi'i Josee san ne, tátá Israee ña. ¹⁴ Kidáa ne, táxnūu Josee tú'un é k'i'n úva ña Jácoo, ni ún ntíí ntíí ñavi'i ña, kikuntóo ña ñuú Egítō. Úni díko xe'un ñá'a ña ¹⁵ xée ña é kuntōo ña ñuú Egítō. Ikān xi'í Jacoo ni ñata kō, ña intóo di'na. ¹⁶ Dā rkontúvi dá xi'i ñá ne, kue'en ní'i ña ña ñuú Siqueén ne, íkan íntú'xi ña ñaña e ñíi Ábraan ntá'a i'xá Hamoo.

¹⁷ E dóo káxa ñá Israee san ñuú Egítō da xee étsin ntuvi é ntūntaa

é káka'an Xúva ko dā xé'é ña xu'u ña ni Ábraan. ¹⁸ Kidáa ne, xée tūku ña'a é vii ñá rei ñuú Egítō ne, rei tsikán ne, ña ni iní ñá xoo e Jósee. ¹⁹ Rei sa'á ne, éni nta'vi ña ñata kō né, dōo nantó'o ña ña. Dē kú've ña é nakuitá ñá un ntí'i i'xá tii san é dā ve kakaku vata koo é na kúvi, tsí ntio ña é nantí'i ña tátá kō. ²⁰ Ntuyi tsikán ne, káku Muisee. Uni xóo xtúvi xu'u ña i má vi'i ña kán é nakué'nu ña i, tsí dóo ntio Xuva ko i. ²¹ Dā ña ni kuvi vii ka ña ni i né, da mii é xtuyi xaa ña i. Kidáa né, divi tsí diókō rei san kí'i ña i ne, nakué'nu ña i vata tsi te i'xá mii ña. ²² Dukuán ne, kutú've Muisee san é un ntí'i é iní ña Egítō ne, dōo iní ña nté koo ka'an ñá ne, dóo iō ña é vii ñá nee ntí'i ntí'i.

²³ Dā ntí'i ña uvi díko kuiá ña ne, dē kuení ña é k'i'n ña, kikoto ní'ni ña ña'a ña, ña Israee san. ²⁴ Ikān iní ña tsí uun ña'a ña Egítō kanantó'o ña uun ña'a ña Israee. Muisee ne, nadá'an ña ña'a ña, ña Israee san ne, é'ní ña ña Egítō san. ²⁵ Kuini ña té kútuni ña'a ña é Xuva kō táxnūu ña ña é nakákú ñá ña. Ntá tsi ñá te kuan o ni ñe'e díki ña Israee san. ²⁶ Tuku ntuyi ne, ta'an túku Muisee úvi ña'a ñá Israee, ntánaa ñá ne, ntio ña é naka'nté nuu ña, kaka'an ña: “¿Nté kui kuán o de ntu nto? Tsi ñá vā'á o é naa o ni ta'an kō”, ka'an ña. ²⁷ Kidáa ne, uun ña'a ña, ña é kadē xení ni tá'an i ne, ti'vi nūu ña Muisee, kaká'an ña: “¿Xoo ntu kaka'an i é kadá kú've nto iná ntí, é xntékú ku've ntó ntí? ²⁸ ¿Vá ka'ní ntu nto ko vata o é'ni nto ña Egítō san iku?”, ka'an ña. ²⁹ Dā téku Muisee é káka'an ñá ne, Inu ña ñuú Egítō, kué'en ña, kukutúvi ñá ñuú Madaaan. Ikān éni vi'i ña ne, xío ũvi i'xá ña.

³⁰ Ítā nti'xin uvi díko kuiá ne, uun ntuyi kaika Muisee má kú'u kan etsin xuku é nani Sináii. Ikān iní ñá é kai'xi ntá'a utun sán ne, ntii díto uun ánje Xuva kō mé'ñū ñu'u é kai'xi san. ³¹ Koó dā kúdu'va Muisee da iní ña ne, xée étsin ña é koto díto ña. Tékú ña tatsin Xúva kō é káka'an ñá ni ña: ³² “Xu'ú ne,

Xuva ñata o Ābraan, Ísaa, ni Jácoo”, ka'an ña. Koó dā kan'i Muisee e dóo ú'vi ña ne, ú'vi ñá é koto ña ñu'u san. ³³ Ne, kaka'an Xúva ko ni ñá: “Nantii nti'xen o, tsí ñu'u mí ntítsín san ne, ñu'u kuíko. ³⁴ Xu'ú ne, é iní u é kuān nte ntántó'o ñá'a ko ñuú Egítō. É tēkú ko e dóo nta'ví o ntátaan nuu ña. Dukuān é v'ē'xi ú é nakákú u ña. Ní'ín ve, tsí nataxñúu ú o ñuú Egítō”, ka'an ña.

³⁵ Kuān te nántii ni'ni ñata kō san Muisee dá ntáka'an ña: “¿Xoo ntu kaka'an i é kadā kú'vē nto iñá nti, é xntékú ku'vē ntó iñá nti?”, ne, divi ñá é taxnuu Xuva kō é kadā kú'vē nti'xe ña, é nakakú ñá ña Israeé san, tsí kuān ó kaka'an Xúva ko ni ñá da ntii dīto ánjē san mé'ñu ūtun é ka'í'xi san. ³⁶ Divi Muisee san é nátava ña ñata kō san da ntáka ña ñuú Egítō. Divi ñá e dé ña nuu i e dóo na'nu. Dōo kue'e kué'nta xe'é ña dá intōo ña ñuú Egítō, dá ita nti'xin ñata ko Ntute Ñu'u Kué'é ne, da nī íka ña uvi díko kuia má kú'u kán di. ³⁷ Divi tsi Muisee é kaka'an ñá nī ña Israeé san: “Xuva ko ne, taxñúu ña uun ñá'a, ña é ka'an naa ña vata tsí ó de ú xu'u, uun ñá'a, ña é divi tsi tāta ko”, ka'an Muisee. ³⁸ Muisee xtúku tsi san é itúvi ña ni ñata kō da nátaká nuu ña má kú'u kán ne, divi ña kaka'an ñá nī ánjē rki uku Sínaai da xe'é Xuva kō t'ún ña é káta'xi ntuvi iña ko é káda ntaa o.

³⁹ Ntá tsi ñata kō sán ne, ña ni ntío ña kuintí'xe ña Muisee ne, nántii ni'ni ña ña. Tívi iní ña e ntáka ña ñuú Egito ne, ntío ña é ntiko kōo xtúku ña. ⁴⁰ Kidáā né, kaka'an ñá'a sán ni Āroon: “É ntío nti'ne, káda vá'a nto é kúvi xuva ko, é kodo núu nuu ko, tsí ñá iní o nté ó kúvi ni Muisee, ñá natavā ko ñuú Egítō”, ka'an ña. ⁴¹ Kidáā ntavá'a naá ñá uun i'xá duntiki e kúvi ti xuva ñá né, e'ni ña kiti kantito nti'xe é ká'mi ña ti nuu kiti ntuvá'a naá san vata kaa doméni é kué'é ña ti. Távā ña dodíni iña xuva ña e ntavá'a naá míi ña. ⁴² Xuva kō né, tsoo mii ña ñá kídaa, ku ika ña ña ne, xe'e ñá é dotó tsí kunuu iní ña ngántii ni xoo ni ūn ntí'ntí xntivi é ío e dukún kan, vata

ó uve na'a iní tutu é de vá'a ña é káka'án naa Xuva ko kídaa:

¿Amá ntu tá'xi nto kó doméni kiti é'ni nto

da íka nto má ku'u kan da nī é ūvi díko kuia san?

⁴³ Da mii kué'en tsi é ido nto vi'i doo iña xuva nto Moloó ne,

ido nto xntivi iña xuva nto Refaan.

Ñá te divi ú ntánuu iní nto ko, tsí kudii e ntáva'a nāa míi nto ntánuu iní nto.

Dukuān né, natává u nto ñuú nto ne,

natsoo ú nto díi ka ikā é ñuú Babilonia,

ka'an Xúva ko nī ña Israeé san.

⁴⁴ Dā íka ñata kō má kú'u kán ne, iní'ni ñá vi'i doo e kúvi xúkūn, mí ñu'u vá'a lei iña Xuva ko, divi é ntáva'a nāa ña'a san vata tsi ó nañé'e Xuva kō Muisee. ⁴⁵ Xúkūn vi'i doo san ne, kuvi iña ñata kō kídaa ne, kuan tsí ó ntaído ñá dá xee ñá ni Jósuee dá idé ña du'xen nī ña xio ñuu, é kí'i ña ñu'u ña, tsí Xuva kō nantii ña ña é ña te ña Israeé san vata koo é kúvi kuntoó ñata ko ñuú sa'a. Ne, i'a katúvi xúkūn vi'i doo san nté ntúvi dá itúvi rei Davii. ⁴⁶ Rei Davii san ne, dóo ntio Xuva ko ñá. Ncho xntitsi ñá xúkūn ká'nu iña Xuva ko, é divi tsi Xuva ñata ko Jácoo; ⁴⁷ ntá tsi rei Salamuun kúvi idé ña xntitsi ñá xúkūn san. ⁴⁸ Ntá tsi Xuva kō, ña e dóo ka'nu sán ne, ñá te iní ukun e xntitsi ña'a san kutuvi ña. Tsi vatá ó kaka'an ña é káka'án naa Xuva kó ne:

⁴⁹ Vi'i antivi ā tuví u, kadé kú'vé u.

Ñuxiví san ne, vata kaa teu é nteku nti'i dī'in ko kaa.

¿Nté ntu kaa vi'i é xntitsi ntó iñá ko?

¿O mí'i ntu kútuvi da'na u?

⁵⁰ ¿Ñá ntu te xú'u e dé kú'vé u nee nti'i nti'i é ío?

ka'an Xúva kō.

⁵¹ Un nti'i kué'en dú'va nto ne,

¿nté kuān nte ló'o ntu nto? ¿Ña ntátekú kue'en xnto? Vata tsi tē ña iní nto xoo é Xuva kō.

Ñá ntákuintí'xe kue'en xnto é kaka'an Espiritū Sántū san. Dadii xnto ni ñata ntō. ⁵² Dōo nantó'o ña da xóo ka ñá'a, ña é ka'án naa Xuva kó ne, e'ni ña ñá'a, ña é káka'an é ki'xi uun

ñatíi, ña e dóo va'a é taxnuu Xuva kō. Vevii ne, é k'ixi ñá ne, ñi vii ntō díko nto ñá né, e'ni'ni nto ña di. ⁵³ Ñi vii ntō ni'ni ntō lei iña Xuva ko e k'ixni'i ánje san kidaa ne, ntē ña ni kuinti'xe nto lei san. —Kuan ō ka'an Ésteba ni ñá odo nuu iña ñá Israeé san.

Dā xi'i Ésteba

⁵⁴ Dā téku ña'a san é kaka'an Éstebá ne, kūdiin ku'e'en ña. Vevii tsi ka'xi kue'en ñá ña, kuini ña. ⁵⁵ Ntá tsi Estebá ne, dōo nuu Espiritū Sántū nima ña. Ntāa ni'i ña nuu ñá e dukún kan, íni ña Xuva kō e dóo kaxi'i nuu ka'nu ña ne, ntitsi Jesuu díñi kua'a ña. ⁵⁶ Kidáa né, kaka'an ña:

—¡Un kaa é kainí u! Nākaán vi'i antívi ne, kainí u Ña Vexkúvi Ñatíi, ntitsi ña díñi kua'a Xuva kō —ka'an ña.

⁵⁷ Ntá tsi dutú san ne, kūdiin ku'e'en ña é kuān ó kaka'an ña. Edí ña lo'xo ñá ne, koó da vāntiñi ña tūñ ña Esteba, ⁵⁸ kue'en ní'i ña ña díñi ñuú kán né, ikān xe'é xuu ña ña. Ña ntátsi'i kuétsi ñá sán ne, tsoo vá'a ña dōo ña nta'a un ná kuetsi, ná naní Saúlū.

⁵⁹ Ntá tsi, da ñi ntáxe'é xuu ña ñá ne, kaka'an ntá'vi Esteba, kaka'an ña:

—Tō'ó ko Jesuu, naki'i nto nimá ko —ka'an ña. ⁶⁰ Kidáa ne, ñakunchíti ña ne, un ntii tsi kaka'an ña:

—¡Xuvā, ka'nu vii nto nima ntó ni ña sá'a tsí kuān ó ntáde ña nī ko! —ka'an ña.

Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, xi'i ña.

8

Nté ō nantó'o Saúlū ña ntákuinti'xe i

¹ Saúlū ne, iō ñá dodíni é ká'ni ña'a san Esteba.

Ñi vii tsi ntūvi tsikan iñi ntu'u é dóo ntánantō'o ña'a san ña ntákuinti'xe i Jesuu, ña ntoo ñuú Jerusaleen. Ne, ínu ntí ntí ñá, dotō tsí kue'en ña, kukuntóo ña ñuú Judea ni ñuú Samaria. Mii sá pustrú san kantóo ña ñuú Jerusaleen. ² Ntá tsi iō ña'a, ña é

dóo ntánuu iní i Xuva kō né, ñi vii ñá i'xi ña Estebá ne, dōo éku nteé ña ña. ³ Da ñi Saúlū né, kuan tsí ó de ña, kanantō'o ña ña ntákuinti'xe i san, Kata'vi ña xi'i ña'a sán ne, katavá ña ña, te tíi te ñadí'i, é tsu'un kutu ña ña vi'i utun kán.

Dá kaká'an ntódo ña tú'un va'a san ñuú Samaria

⁴ Ntá tsi ña kuinti'xe i, ña e éka ñuú Jerusaleen ne, ta'án ñuú ta'án ñuú kue'en ña, ntáka'an ntódo ña tú'un va'a iña Jesuu. ⁵ Uun ña'a, ñá nani Félipé ne, ku'e'en ñá uun ñuú é káduku nteé ñuú Samariá ne, íkan káka'an ñá ni ñá'a iñá Cristu. ⁶ Nátaká nuu ña'a san é káni ña é kaka'an ñá ne, uun ito tsi kuinti'xe ntí ntí ñá é kaka'an Félipé. Ntáini va'a vá'a sa un ntí ntí ña'a san é kaka'an ñá ni ñá ne, ntáini ña tsí kade ña nuu i e dóo na'nu. ⁷ Xíō ña'a, ña é ñu'u é ña vá'a nima í ne, koó dá ntákachu'u ntáa é ña vá'a san da ntánti nima ñá'a san. Ne, dōo titín ña natán ni ña xne'é di ne, ntuvá'a ña. ⁸ Uun ito tsi náku'un ñuú ñuú tsíkan.

⁹ Ntá tsi uun ñatíi, ñá nani Símuún ne, tatán ña. Émá tsi kade tatan ña, kaeni nta'vi ña ña ntoo ñuú Samaria, kaka'an ñá tsi dóo ka'nu ña'a ña. ¹⁰ Un ntí ntí ña'a san, te kuetsi te na'nu ña ne, dōo ntáini ña é kaka'an ñá ni ñá ne, kuinti'xe ña ña, ntáka'an ña:

—Ña sá'a ne, dōo iō ñá é vii ñá. Vatá ó kade Xuva kō kade ña —ka'an ñá'a san.

¹¹ Dōo kuinti'xe ña'a san ña, tsí koó dá ntákuú'va ña nuu i é kakuvi kade ña. Tsi éma tsi kuān ó de ña, kaeni nta'vi ña ña'a san. ¹² Ntá tsi dá xee Félipé ne, eni ntu'u ñá kaka'an ntódo ña iña i mí kadé kú've Xuva kō, kaka'an ñá kuenta iña Jesúcristu. Kuinti'xe ña'a sán ne, titín ña ítsi ntute ña, te tíi te ñadí'i. ¹³ Uun tsi nte Símuun kuinti'xe ña, ítsi ntute ña dí ne, dá éni ntu'u ña intíkin ñá Felipe. Koó dá kúdu'va ña é ka'ni ña nuu i é dóo na'nu san ni e dóo kue'e nuu i é edé ña.

¹⁴ Kidáa ne, xée tū'un nta'a pus-tru, ñá ntoo ñuú Jerusaleen, tsí e kuínti'xe ña ñuú Samaria tú'un Xuva kō né, ikān táxnuu ña Pedru ní Juaan, kué'en ña. ¹⁵ Dā xee ña ñuú Samariá ne, ka'an ntá'vī ñá ña ñá ntoo ikān vata koo é nī'i ña Espíritū Sántū. ¹⁶ Tsí nté uun ña vata kunū Espíritū Sántū nima ña; mii tsi kuēnta ña Tó'lo ko Jēsuu ítsi ntute ña. ¹⁷ Kidáa ne, Pedru ní Juaan xntéku ña nta'a ña diki ñá'a san ne, inūu Espíritū Sántū nima ña.

¹⁸ Dā íni Simuun tsí nī'i ña'a san Espíritū Sántū san dá xntéku pus-trú san nta'a ña diki ñá ne, kaxe'e kuétsi ña ña diu'un, ¹⁹ kaka'an ña:

—Ta'xī nto é kūvi víi u vatā ó de nto, vata koo é tē xntéku u nta'a ko diki ñá'a san ne, nī'i ña Espíritū Sántū sán di —ka'an ña.

²⁰ Kidáa kaka'an Pedru ni ña:

—¡Ñá tē diu'un o é ntio ko! ¡Na kūnaán miin ní diu'un o, tsí kuān ó kadē kuení o é kuin diu'un o é kata'xi Xuva kō doméni! ²¹ Ná te sá'a é káduku ntéen, tsí ña te vá'a nima o nuu Xuva ko. ²² Natu'vin kuetsi o, kákan nta'a Xuva kō é káda ka'nu iní ña ni ó é kuān ó kadē kuení o. ²³ Tsí dīvin ne, dōo kúvé nima o, dōo kúkaven ni kuétsi o —ka'an Pedru ni ña.

²⁴ Kidáa ne, kaka'an Símuun:

—Mii nto kákan ntó nta'a Xuva kō é ña kuan koo kúvi ko vatā ó kaka'an ntó san —ka'an ña.

²⁵ Pustrú san ne, dá kúvi ka'an ntódo ña tú'un Xuva ko, ni dá kúvi ntaa ña ni ñá'a é un ntí'i e íni ña ne, kúnū'ú ña ñuú Jerusaleen. Ítā ntí'xin ña títin ñuú é káduku ntée ñuú Samariá di ne, ikān ka'an ntódo xtuku ña tú'un va'á ña Jesúcristu.

Dá kaka'an Félipe ni ñátí, ña vé'xi ñuú Etiopía

²⁶ Kidáa ne, ntii dīto uun ánje Xuva ko nūu Félipe, kaka'an ña:

—Kué'en máa i kán mí nuu ítsi é kaíta ntí'xin ñuú Jerusaleen é káñe'e ñuú Gaza —ka'an ña.

Ítsi sá'a ne, dá mií má kū'u mí xoxo ntóo i. ²⁷ Felipé ne, kué'en ña ne, itsi kán tá'an ña uun ña'a

ñátí, ña vé'xi ñuú Etiopía. Ña tsikán ne, ña tsiñu i, diki í ña ñá reina ñuú Etiopía, ñá nani Cándace. Itsi kan vé'xi ña sa'a é ñe'e ña ñuú Jerusaleen é víi ñá nchu'ún ña Xuva ko. ²⁸ Ntiko koō ñá ñuú ña kán ne, nuu vá'a ña iní ví'i é káñu'u ídu. Nuú ña, kanakuá'a ña tutu é de vá'a Isaía, ña kaka'an naa Xuva ko nte ntúvi di'na.

²⁹ Kidáa ne, kaka'an Espíritū Sántū sán ni Félipe:

—Kué'en, kúntikin ví'i é káñu'u idú san —ka'an ña.

³⁰ Koó dá kainu ña, kue'en ñá ne, xée ntikin ña ví'i é káñu'u idú san. Tékú ña é kanakuá'a ña ñuú Etiopía san tutu é de vá'a Isaía ne, tsixe'e ña ña:

—¿Káñe'e diki ntu nto é kanakuá'a nto san? —ka'an ña.

³¹ Ña ñuú Etiopía san ne, kaka'an ña:

—¿Mí'i ntu? Dōó xu'ū ó kaka'an. ¿Xoó ntu kuvi víi i nañ'e' e í ko neé kani tú'un? Kixkene nto, kutuví ntó diñi ko —ka'an ñá ni ña.

—Kuvi di —ka'an Félipe.

³² Mí kanakuá'a ña tú'un Xuva kō né, du'vá ó kaka'an:

Tsí ntéka ña ña é ka'nī ñá ña vata kaa uun a le'ntu é ká'nī ña i; vata tsi kaa uun a le'ntu e dōo to'lo, é ña te kaitsu'ún dá kádeté ña idi i ne,

kuān koo kuvi ña;

diin diin tsi kutuví ñá di;

ñá ká'an kue'en tsí ña.

³³ Nantii ni'ni ña ña ne,

ñá ni ñe'e me'ñu ña é kūtuni ña kuétsi ña.

¿Mí'i ntu xio i'xá ña?

Tsí náki'i ña'a san ntuvi ña ña ñúxivi sa.

Sá'a kaka'an tú'un Xuva kō mí nakua'a ña.

³⁴ Kidáa né, katsixe'e ña ñuú Etiopía san Felipe, kaka'an ña:

—Vii nto da xe'e, ká'an nto nī ko: ¿Xoó ntu ña i é kaka'an ñá sá'a, ña é kaka'an naa Xuva ko? ¿Íña mií ntu ña kaka'an ñá ne, ó ña tuku ñá'a? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

³⁵ Kidáa né, eni ntu'u Félipe, kaka'an ñá ni ña, kanañe'e ñá ña nee é kani tú'un tú'un Xuva kō mí

kanakua'a ña ne, kaka'an ñá ni ña iña Jesús. ³⁶ Kidáa né, dá ita ntí'xin ña uun itsi mí io ntúte ne, kaka'an ñá ñuú Etiopía san:

—I'a io ntúte. ¿Vá ña kuvi ntu te kutsi ntuté u vevii? —ka'an ña.

³⁷ —Nté kui ña'a, te kaní nima ntó kakuinti'xe nto —ka'an Félipe. Ne, kaka'an ñá ñuú Etiopía san:

—Kakuinti'xé ko tsí Jesucristú ne, I'xá Xuva ko ñá —ka'an ña.

³⁸ Kidáa ne, kaka'an ña é nākuntitsi da'na idú san. Nūu ña, ntuvi ñá Felipe, kué'en ña nú ntute san ne, ikan tsí nakutsi ntúte Felipé san ña. ³⁹ Dā ntí ña diñi ntute kán ne, xio kue'en ní'i Espiritú Sántú san Felipe. Nte kidáa ña ni iní ka ña ñuú Etiopía san ña; ne, dōó diní ña, nakunuu itsi xtuku ña. ⁴⁰ Felipé ne, é ñuú Azoto túvi ña dá kutuni ñá ne, íka ña ta'án ñuu ta'án ñuu, kaka'an ntódo ña tú'ún va'á iña Jesús un tsi da nté xee ña ñuú Cesarea.

9

Dā nátivi ini Saúlú
(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

¹ Da nii kākudiin dukuan Saúlú ne, kainchu'vi ñá ña kuínti'xe i Tó'o ko Jesús, ncho ka'ní ña ña. Dukuān ne, kué'en ña, kükoto ñá tó'o dutu. ² Íkan ña tütú é kué'é ña un ntí'i dūtu úkun ñuú Damascú é ní'i ña itsi é tññ ña ña é kuínti'xe i Jesús, te tí te ñadī'i, é kī'in ní'i ña ña vi'i utun ñuú Jerusaleen. ³ Ntá tsi da xee étsin ña diñi ñuú Damascú ne, koó dá kúdu'va ña dá xi'i nuu ñu'u é vē'xi e dukun kán. ⁴ Nantúve Saúlú ñu'u kán ne, kidáa téku ña uun tatsin é kaka'an ni ña:

—Saúlú, ¿nté kui kanantō'on ntun ko? —ka'an tátsin san.

⁵ Kidáa ne, tsixe'ē Saúlú:

—¿Xoó ntu ña'a nto? —ka'an ña.

Ne, kaka'an tátsin san:

—Xu'u é Jesús. Diví ú e dóo kanantō'on ko. ¿Nté kui kantukun kuí'in mīin ntun kúñu o? —ka'an ñá ní Saúlú san.

⁶ Saúlú ne, koó da kán'i kantei ña, kaka'an ña:

—Tō'o, ¿neé ntu ntio nto é víi u? —ka'an ña.

Ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Nakuntitsin, kué'én ñuú Damascú ne, ikan ká'an ñá nee iña é vīin —ka'an ña.

⁷ Natíi, ña ntaika dadñ nī Saúlú né, dōo ú'vī ña, tsí téku ña tatsin san, ntá tsi nté uun xoxo ni iní ña.

⁸ Kidáa ne, nākuntitsi Saúlú é túvi ña ñu'u kán. Ntá tsi dá nákaán ña ntuxnúu ña ne, ña ni xi'i kue'en tsi. Kañu'u ña nta'a ña, kue'en ní'i ña ña ñuú Damascú. ⁹ Íkan katúvi ña uní ntúvi ne, ña ni xi'i nuu ña; nté ña ni e'xi ña ne, nté ntúte ña ni xi'i ñá di.

¹⁰ Ñuú Damascú san tuví uun ña'a ña kuínti'xe i Jesús, ña nani Anānia. Kaka'an Tó'o ko ni ña, vata tsi té ntitsi ña nuu ña, kaka'an ñá ni ña:

—jō né, Anania! —ka'an ña.

—I'a tuví u —ka'an ña.

¹¹ Kidáa ne, kaka'an Tó'o ko ni ña:

—Nakuntitsin ne, kué'én itsi é nani Itsi Ntaa. Ne, ikan kué'én, tsixe'én nú vi'i Júda te tuví uun ñatíi, ñá nani Saúlú, ñá vē'xi ñuú Tarsu. Tsí vevii ne, ikán tuví ña, kaka'an ntá'vi ña. ¹² Ne, é xé'e ú é kiní ñá tsi uun ñatíi, ñá nani Anānia, ntitsí ña nuu ña, kúkí'ví ña iní vi'i ña kán né, xntekú ñá nta'a ña diki ñá vata koo é naxi'í ntuxnúu ña —ka'an Tó'o ko ni Anāniá san.

¹³ Ananiá ne, ntíko koó ñá, kaka'an ña:

—Iní ntó, Tó'o, tsí é dóo ntáka'an ña'a iña ñá sá'a. Ntáka'an ñá tsi dóo kini idé ña ni ña kuínti'xe i nto, ña ntoo ñuú Jerusaleen. ¹⁴ Vevii ne, xee ña i'a, ní'i ña tutú é xe'le tó'o dutú san é tññ ña un ntí ntí ña'a, ña é ntákaku ní'i diví nto —ka'an Anania.

¹⁵ Ntá tsi kaka'an Tó'o ko ni ña:

—Ña té ñi. Kue'én kán, tsi é nakaxnúu ú ñatíi sa'a é ká'an ña kuenta iñá ko ni un ntí ntí ña'a, ña túku ñuú, ni ña odo núu iña ñá ne, ní ña Israeé san di. ¹⁶ Nañé'é u ña é ña te nté kaa ió é ntó'o ña kuenta iñá ko —ka'an Tó'o ko ni Anāniá san.

¹⁷ Kidáa ne, kué'en Anānia nú vi'i mí tuví Saúlú. Kúkí'ví ña ne, xntekú ñá nta'a ña diki ña, kaká'an ña:

—Ení ko, Saúlū, ña ini nto tsí Tó'o ko Jēsuú ne, ña ña é ntii díto ña mí'i ítsi vé'xi nto ne, ña ña táxnūu ña ko é vé'xi ú vata koo é na nāxi'í xtuku ntuxnūu nto ne, vata koo é kunūu Espiritū Sántū san nima nto —ka'an Ánaniá san.

¹⁸ Ura dú'va tsi i ntii ntee vata kaa diden é nuu ntí'u ntuxnūu ña ne, nākiní xtuku ña. Kidáa ne, nākuntísi Saúlū ne, ura tsí i ítsi ntute ña. ¹⁹ Kidáa né, e'xi ña ita ne, nakunūu ntii ña. Kūkuií ña katúvi ña ni ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Damascu.

Dá kakā'an ntódo Saúlū ñuú Damascu

²⁰ Ura tsí i eni ntu'ū Saúlū kaka'an ntódo ña ini ukún ña Israee, kaka'an ñá tsí Jesuú ne, ña ña é I'xá Xuva kō. ²¹ Un ntíi ntíi ña'a san ne, ntaíni ña Saúlū ne, koó dā kúdu'va ña da téku ña é kaka'an ña. Ntáka'an ñá'a san:

—¿Ñā ntu te ñá sā'a e dóo inchu'vi ña ña kuínti'xe Jesuu, ña ntoo ñuú Jerusaleen? ¿Ñā ntu te i'a vé'xi ña, vexti:n xtuku ña ña'a é kunteka ña ña nta'a tó'o dutu? —ka'an ñá'a san, ntátsixe'e tā'an ña.

²² Ntá tsi Saúlū ne, díi ka xio ntii ña kaka'an ntódo ña. Un tsi kúdana ini ña Israee, ña ntoo ñuú Damascu, tsí Saúlū ne, kanañe' ña ña tsí Jesuú ne, ña ña é Cristu ñá, ña ña é intétu o ni ñata kō é kixnakakū ñá kō.

Dā nákaķu Saúlū é ncho ka'ni ña Israee san ña

²³ Dā kú titin ntuví ne, ña Israee san natée ta'an ña xu'u ña, ntukū nuu ini ña nté koo ka'ni ña Saúlū san. ²⁴ Ntá tsi kútuni Saúlū é kuān koo vii ña ni ña. Ntē ntúvi, ntē níñu ntántétu ña ña xi'i kan mí kīi ña díñi ñuú san, é ka'ni ña ña. ²⁵ Ntá tsi ña kuínti'xe i Jesuú san ne, xnūu ña Saúlū ini xika ka'nu niñú a ne, nanúu ña ña ntíká nto'o é kánti'u núu díñi ñuú san ne, dukuan ó nakáku ña.

Dā náxee Saúlū ñuú Jerusaleen

²⁶ Dā náxee Saúlū ñuú Jerusaleen ne, ntio ña é kuntoo dadii ña ni ña kuínti'xe i san; ntá tsi un ntíi ntíi

ñā ú'vī ñá ña, tsí ña ni kuínti'xe ña te nūu é ntaā i é kuínti'xe Saúlū Jesuu. ²⁷ Ntá tsi uun ña'a, ña nani Bernābeé ne, intéka ña ña nta'a pustru, kántaa ña ni pustrú san nté ó ini Saúlū Tó'o ko Jesuu ítsi kán ne, nté ó kaka'an Tó'o ko ni ña ne, nté ó dé ña da itúvi ña ñuú Damascu, é nté ña ni u'vī kue'en ña kaka'an ntódo ña ña Jesuu. ²⁸ Saúlū ne, kátúvi ña ñuú Jerusaleen, ika dadii ña ni pustrú san da mí'i ká mí ñe'e ña. ²⁹ Nā te kau'vī ñá kaka'an ñá ña Tó'o ko Jesuu, kánantiko koó ñá tú'un é ntáka'an ña Israee, ñá ntáka'an tú'un griegu; ntá tsi ña Israee san ne, dóo ntuku nuu ini ña nté koo ka'ni ña ña. ³⁰ Dā kútuni ña kuínti'xe i sán ne, ntéka ña Saúlū ñuú Cesareá ne, ikán táxnūu tuku ña ña ñuú Tarsu.

³¹ Da kidáa ne, kántōo vá'a un ntíi ntíi ña kuínti'xe i da mí'i ka mí ntoo ña: ó ñuú Judea, ó ñuú Galilea, ó ñuú Samaria. Dōo vá'a ó intóo ña ne, dóo ntánuu ini ña Tó'o ko Jesuu. Nāxnūu ka'nu Espiritū Sántū nima ñá di ne, dóo kútitin ña kidaa.

Da ntuvá'a Enea

³² Da nā kaika Pedru ta'án ñuú ta'án ñuú, kaito ní'ni ña ña kuínti'xe i ne, nakuíta ntí'xin ña, íto ní'ni ña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Lidá di. ³³ Ikán nání'i ña uun ñatíi, ñá nani Enea. E una kuía ntékú ña nú ító ña é natíin ña. ³⁴ Pedrú ne, kaka'an ñá ni ña:

—Nakuntísin, Enea, tsí Jesu-cristú ne, é ntává'a ña o. Naxntísin íto o vé —ka'an ña.

Enea ne, ura dú'va tsi i nakuntísi ña.

³⁵ Un ntíi ntíi ña ntoo ñuú Lida ni ña ntoo ñuú Saruún ne, ini ña é nakuntísi ña. Kidáa né, tsoo mii ña é ntántikin ña dí'na ne, eni ntu'u ña intíkin ña Tó'o ko Jesuu.

Dā ntótō Dórcā é xi'i ña

³⁶ Xío uun ñad'i, ña kuínti'xe i, ñá nani Tābita (é ncho ka'an Dórcā é tú'un griegu), ña tuví ñuú Jope. Ñad'i sa'á ne, dóo vá'a o dé ña, dóo xntíi ña ña kataan núu i. ³⁷ Ntuví tsikán ne, ña ntú'ū nchókuví ña ne,

xí'í ñā. Dā kúvī ntántoo ñā ñā ne, xtuví ñā ñā má vi'í nínū kān, tsí ūvi odo ntí'í tá'an vi'í ñā. ³⁸ Tuví étsin ñuú Jopé san ñuú Lida, mí tuví Pedru. Iní ñā kuínti'xe i san tsí ikān tuví ñā ne, táxnū ñā uvi ñā'a ñātīi é kūkoto ñā ñā:

—Kantí'í sá nto kue'ēn ntó ñuú Jope —ka'an ñā.

³⁹ Kidāā ne, kué'ēn Pedru ni ñā. Dā xee ñā ne, kue'en ní'í ñā ñā má vi'í mí tūví ntāa ñā xí'í san. Un ntí'í ntí'í ñadī'i kii ntoo ñā, ntaēku nteē ñā ñā. Náñē'e ñā Pedru dá'ma ni dū'nu e dé vá'a Dórcā dá katúvi ñā. ⁴⁰ Kidāā né, kīi ñu'u Pedru ñā, un ntí'í ntí'í ñā ne, inchí'ti ñā, kaka'an ntá'ví ñā. Kidāā ne, kaito ñā nuu ñā xí'í san, kaka'an ñā:

—¡Tābita! ¡Nakuntítsin! —ka'an ñā.

Ura dú'va tsi i nákaán ñā nuu ñā ne, dā iní ñā Pedrú san ne, nákutuví tixi ñā. ⁴¹ Irkāa Pedru ntá'a ñā, naixntísi ñā ñā. Kidāā ne, kána ñā ñā kuínti'xe i san ni ñadī'i kii san, náñē'e ñā ñā tsi e ntóto ñā. ⁴² Un ntí'í ntí'í ñā'a, ñā ntoo ñuú Jopé ne, téku ñā é kuan ō kúvi ne, ñā te da dīi ñā kuínti'xe ñā Tó'lo ko Jēsuu. ⁴³ Pedrú ne, kūkuii ka ñā katúvi ñā ñuú tsikan nú vi'í Sīmuun, ñā é katsoo itsi ñāi kiti.

10

Pedru ni Córneliu

¹ Ñuú Cesareá ne, tūví uun ñātīi, ñā nani Córneliu, ñā de kú've iña uun sientu sntadun é nani Itāliano. ² Ñā sá'á ne, dōo vá'a ñā'a ñā ni ūn ntí'í ntí'í ñavi'í ñā. Kuān te ñā te ñā Israee ñā, ntá tsi dōo kanūu iní ñā Xuva kō né, dōo iní xntii ñā nee é kátaan núu ñā Israee, é nguentúvi iní ka'an ntá'ví ñā ni Xuva kō. ³ Uun ntuví dá kaeku uní kuáa ne, koó dá kúdu'va Córneliu dá xēe núu ñā uun ánje Xuva kō. Kaka'an ánje sán ni ñā:

—¡Córneliu! —ka'an ñā.

⁴ Córneliú ne, dōo u'ví ñā da ito ñā nuu ánje sán ne, katsixe'e ñā ñā:

—¿Neé ntu ntio nto, Tó'ō? —ka'an ñā.

Kidāā ne, kaka'an ánje san:

—É tēkú Xuva kō é kākā'an ntá'vín ni ñā ne, iní ñā tsí kaxntiin ñā kataan núu i. ⁵ Vi'a ve ne, taxnūun ñā'a ñuú Jope é kikana ñā uun ñā'a, ñā nani Sīmuun Pedru. ⁶ Tuví ñā nú vi'í tuku Sīmuun, ñā katsoo itsi ñāi kiti. Diñí ntute ñu'u kán tuví vi'í ñā. Sīmuun Pedrú san ne, ka'an ñā ni ō nté koo viin —ka'an ánje sán ni Córneliu.

⁷ Dā ntáka ánje san da kúvi ka'an ñā ni ñā ne, kidāā kána ñā uvi ñā'a ñā kade tsiñu iña ñā, ni sntādun, ñā e dōo kaxntii ñā, ñā e dōo kanuu iní i Xuva kō, ⁸ kantaa ntí'í ñā ni ñā vata ō ka'an ánje san ni ñā, dā táxnūu ñā ñā é kī'in ñā ñuú Jope.

⁹ Tévāá san ne, dā xee étsin ñā ñuú Jopé ne, ñāi tsi ūra kuxée Pedru rkí vi'í kán é kūka'an ntá'ví ñā, tsí é ká'ñú ntuví. ¹⁰ Dōó kakakin ñā, ntá tsi da ñā kākuvá'a é ká'xi ñā ne, vata kuví é nakueni o, ¹¹ iñā ntú'ū iní ñā é nákaan e dukún kán ne, vé'xi vāta kaa uun doo mánta ka'nu é kantikin kútū ngimi ntikō diñí i ne, un tsi nte mí tūvi ñā nakutúvi. ¹² Iní doo mánta sán ñu'u un ntí'í kiti, kiti ió kīmi dí'ín i, ni kīti ntáñu'u xído i, ni un ntí'í nūu láa san, kiti ntaiko e dukún kán. ¹³ Kidāā né, tēkú ñā uun tátsín i é kākā'an ni ñā:

—O ne, Pedru, ka'ñín kiti sá'a, dá ká'xín ti —ka'an tátsín san.

¹⁴ Ntá tsi nantiko kōo Pedru, kaka'an ñā:

—¡Ñá'á, Tó'ō! tsí nté uun ito vata ka'xi u kiti kuān ntāa san, kiti é ka'an nto é ñā vá'a é ka'xi o. Tsi dōo xii kaa é kuān koo ka'xi u é ñā Israee u —ka'an ñā. ¹⁵ Ntá tsi kaka'an xtúku tatsín san ni ñā:

—Nuu i é ntantoo Xúva kō ne, ñā ku ká'an té ñā vá'a —ka'an.

¹⁶ Úni ito kuan o kúvi. Kidāā ne, kúntāa doo mánta san e dukún kán.

¹⁷ Pedrú ne, koó dá kúdana iní ñā nee iñā kani tū'un é xēe núu ñā ne, ñāi tsi ūra i xee ñātīi san, ñā e táxnūu Córneliu, ntáñī nteē ñā ñā, ntátsixe'e ñā vi'í Sīmuun. ¹⁸ Tsixe'e ñā xí'í kan te ikān tuví ñā nani Sīmuun Pedru.

¹⁹ Pedrú ne, nteku dukuan ñā rki vi'í kan, kadé kuení ñā nuu i é xēe

núu ña. Kidáā ne, kaka'an Espiritū Sántū sán ni ñā:

—Pedrú, kué'én, kūkoton, tsí uni ña'a ntánantuku ña o. ²⁰ Kué'én ni ñā mí'i kí'in ni'i ña o. Kuān te ñā te ña Israee ña, ñā ku dē kueni o, tsí xu'ú kaka'án u é kíxkueka ña o —ka'an Espiritū Sántū san.

²¹ Nūu Pedru mí ntāñi ñatí san, ña táxnūu Corneliu. Kidáā ne, kaka'án Pedru:

—Xu'u é ntánantuku ntō ko. ¿Neē ntú tsiñu vé'xi nto? —ka'an ñā ni ñā.

²² Nantíko koō ñā, kaka'an ña:

—Ña nani Cōrneliu, tó'ō sntadun, táxnūu ña nti. Dōo va'á ña'a ña, dōo kanuu iní ña Xuva kō ne, dōo vá'a tiin ñā ni ūn ntií ntií ña Israee. É kaka'an ánje Xuva ko ni ñā é kána ña nto é kí'in nto nú vi'i ña kán vata koo é kiní ña nee iña é ká'an ntó ni ñā —ka'an ña.

²³ Kidáā ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Kuítá nti'xin nto má vi'i a, kuntōo da'na nto —ka'an ña.

Tévāá san ne, kué'én Pedru ni ñā ne, kaxio ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Jope, é kué'en ñā ni ñā di.

²⁴ Uun ká tuku ntuví ne, xée ña ñūú Cesarea. Ikan kántétu Corneliu ni ūn ntií ntií ñavi'i ña ni ñā vá'a tiin ni'i ñā, ña é kána ña. ²⁵ Dā xéé Pedru nú vi'i ña kán ne, vé'xi Cōrneliu, náxunchiti ña nūu ña é kunuu iní ñā ña. ²⁶ Ntá tsi Pedrú ne, naxntitsi ñā ña, kaka'an ña:

—Nakuntitsi nto, tsí ñatí ni'i tsi ko ntō —ka'an ñā ni Cōrneliu.

²⁷ Ntatíin ña, kúnti'vi ña iní vi'i kán né, iní Pedru e dóo ntoo ña'a.

²⁸ Ne, kaka'an ñā ni ñā'a san:

—Iní nto tsi dóo xii kaa é kuntōo dadíi ñā Israee ni ña tuku ñuu; ntá tsi dá vé nañē'e Xúva kō ko tsí ña kúvi ká'án u te ña vá'a da xōó ka ña'a, kuān té ña te ña Israee ña. ²⁹ Dukuān ne, ñā ni de díkō u é kí'xi ú da kána nto ko. Ká'an nto vé: ¿neé ntu tsiñu kána nto ko? —ka'an ña.

³⁰ Kidáā ne, kaka'an Cōrneliu:

—Dā kú kimi ntuví ne, ura sá'a tuví u, kaka'an ntá'ví u má vi'i kó a ne, dá nēni ko ntitsi uun ñatí nuú ko, ña é dóo kaxi'i nuu doo í ne, ³¹ kaka'an ñā ni ko: “Cōrneliu, é tékú

Xuva kō é kaka'an ntá'vín ni ñā ne, iní ña tsí kaxntiín ña kataan núu i. ³² Vi'a ve ne, taxnūun ña'a ñuú Jope é kikaná ña ña nani Simuun Pedru. Tuví ña nú vi'i tuku Simuun, ñā katsoo itsi ñā kití, ña tuví diñi ntute ñu'u kán. Te kí'xi ña ne, io é ká'án ñā ni o”, ka'an ñā ni ko. ³³ Dukuān ne, ura dú'va tsi i táxnūu ú tú'ún é kí'xi ntó ne, dōo vá'á o dé nto é vé'xi nto. Vevíi ne, i'a ntoo nti'i ntí nuú Xuva kō é kīni ntí un nti'í e ntío Xuva kō é ká'an ntó ni nti —ka'an Cōrneliu.

Dā nañē'e Pedru ñā'a san nú vi'i Cōrneliu

³⁴ Kidáā né, eni ntu'u Pedru, kaká'an ñā ni ñā:

—Vevíi ne, kutuní ko tsí nuu é ntaā i é dadíi tsi ntío Xuva ko kō, un ntií ntií o, kuān te ñā Israee o, kuān te xio ñuú kō, ³⁵ tsí naki'i ña da xóo ka ña'a é kuínti'xe i ña, e kade é vā'á, da mí'i ká ñuu ñuxiví a. ³⁶ Tsi Xuva kō ne, ká'an ña ni ña Israee nté koo kuntoo vá'a o ni ña kuēnta iña i é edé Jesucristu, divi ñā é Tó'o ko, ūn ntií ntií o. ³⁷ É iní nto nte o kúvi dá kanií ñuú Judea ni ñuú Galilea. Tsi di'na Juaan Bautista íka ña, kaka'an ntódo ña é nāti'vi iní ko kuétsi kō ne, kutsi ntute o. ³⁸ Kidáā ne, xée Jesuu, ña vé'xi ñuú Nazaree. Tsi Xuva kō ntío ña é kúvi vii ña nee nti'i nti'i, tsi dóo nuu Espiritū Sántū nima ña. Kidáā né, íka ña, kade ña nuu i é vā'á, kantavá'a ña ña'a é ñu'u nta'a tó'ō é ña vá'á san. Tsi mii Xuva kō nuu mé'ñu ña ña. ³⁹ Divi ntí ne, kuví ntada ntaá nti tsi iní nti un nti'í é edé ña da íka ña ñuú Judea ni ñuú Jerusaleen. Ña'a é'ni ña ña, é naxnteē ñā ña ntíká krusi kan. ⁴⁰ Ntá tsi da kúvi un ntúvi ne, nantóto Xuva ko ña ne, tá'xi ña é kīni nti ña. ⁴¹ Nā te un ntií ntií ña'a san ni iní ña ña da ntoto ña, ntá tsi mii ntí iní ntí ña. Tsi nte di'na náxaxnuu Xuva kō ntí é ntāda ntaá nti nee é iní nti. Tsi nti'í ne, dadíi intóo ntí ni ñā ne, dadíi é'xi ntí ni ña da ntóto ña é xi'i ña. ⁴² Kidáā né, Xuva kō téé tsiñu ña nti é ntāda ntaá nti tsi divi Jēsuú, ña é dé kú'vé Xuva kō é xntékú ku've ñā un ntií ntií ña'a, ña ntántito ne, o ña xi'í. ⁴³ Tsi

nte ntúvi di'na ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko tsí da xóo ka ña'a, ña é kuínti'xe i Jesuú ne, kada ka'nu ini Xuva ko ni ña kuétsi ña kuenta iña Jesuu —ka'án Pedru ni ña.

Ña é ña te ña Israeé ne, nĩ'i ña Espiritū Sántū

⁴⁴ Kaka'an dúkuān Pedru ni ña da xee Espiritū Sántū, inúu ña nima ña ntaíni tú'ūn san, un ntíi ntíi ña. ⁴⁵ Ña kuínti'xe i, ña Israeé, ñá vé'xi dadíi ni Pēdrú ne, koó dā kúdu'va ña é kuān ó inúu Espiritū Sántū nima ñá'a san, kuān te ñá te ña Israeé ña. ⁴⁶ Tsi téku ña é ntáka'an ña tú'ūn e ñá ini ñá ne, ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō. ⁴⁷ Kidáā ne, kaka'án Pedru:

—¿Nté kui ña kuvi kutsi ntúte ña sá'a? Tsi é ntúdadii ña ni ko é dadíi nuu Espiritū Sántū nima ña —ka'an ña.

⁴⁸ Kidáā ne, xé'e ña itsi é kútsi ntute ña'a san kuenta iña Jesúcristu. Dā kúvi itsi ntute ña ne, ntáka'an ñá ni Pēdrú te kúkuii ka ñá kutuví ñá ni ña.

11

Dā xe'é Pedru kuénta ntá'a ña kuínti'xe i, ña ñuú Jerusaleen

¹ Xéé tú'un nta'a pustrú san nĩ ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Jerusaleen, tsí e kuínti'xe ña é ña te ña Israeé tú'un Xuva kō. ² Ntá tsi dā ntíko kōo Pedru ñuú Jerusaleen ne, dóo ntáka'an ña kuínti'xe i, ña Israeé san, ntátsi'i kuétsi ña ña, ³ ntáka'an ña:

—¿Nté kui kí'vi ntu ntō má vi'i ña é ña te ña Israeé? ¿Nté kui é'xi dadíi ntu nto ni ñá? —ka'an ña.

⁴ Kidáā ne, eni ntu'ū Pedru kantáa ña ni ña un ntíi' e kúvi nte dá iñi ntu'ū, kaka'an ña:

⁵ —Xu'ú ne, dā itúvi ú ñuú Jope, kaka'an ntá'vi u ni Xuva kō ne, xéé nuú ko uun doo mánta ka'nu é kantíkín kútu ngimi ntíko díni i. Nte e dukún kán vé'xi ne, un tsi nte mi túvi ú nakutúvi. ⁶ Dā ito vá'a ú doo mánta san ne, íni u odo da nēé ka nuu kiti é ío kimi dí'in i, kiti diin, ni kiti ntáñu'u xído i, nĩ láa, kiti ntaíko

e dukún kán. ⁷ Kidáā téku ko uun tatsin é kaka'an ní ko: “Nakuntitsin, Pedru, ka'nín kiti san, dá ka'xín tí”, ka'an tátsin san. ⁸ Ntá tsi xu'ú ne, kaka'án u: “¡Ñá'á, Tó'ó! tsi nté uun ito vata kuan koo vii u ni kiti é ká'an nto é ña vá'a é ká'xi o”, ka'án u. ⁹ Kidáā ne, kaka'an xtúku tátsin san nte e dukún kán, kaka'an: “É ntantoo Xuva kō ne, ñá ku ká'an té ña vá'a”, ka'an tátsin san. ¹⁰ Úni ito kuan ó kúvi ne, dá kúntáa e dukún kán. ¹¹ Ura dú'va tsi i xee úni ña'a ñatíi nú vi'i mí tuví u. Nté ñuú Cesarea vé'xi ña, vexnántuku ñá ko. ¹² Kidáā ne, kaka'an Espiritū Sántū san ní ko é ña ku dé kuení ko é kí'in u ni ñatíi san mí kí'in nĩ'i ñá ko, kuān té ña te ña Israeé ña. Dadíi ñe'é u, ni ntí'i iñu ení ko ña sá'a, kí'vi ntí'i ntí ini vi'i ñatíi, ñá nani Córneliu. ¹³ Corneliú san ne, kántaa ña nĩ ntí nté ó ini ña uun ánje Xuva kō, ntísi ña má vi'i ña kán ne, kaka'an ánje sán ni ñá: “Taxnúun ña'a ñuú Jope, na kíkoto ñá uun ña'a, ñá nani Símuun Pedru, ¹⁴ tsí divi ña ká'an ñá ni ó nté koo nakakú Xuva ko o ni ñn ntíi ntíi ñavi'i o”, ka'an ña. ¹⁵ Kidáā né, dá éni ntu'ū u kaka'án u ni ñá'a sán ne, ura tsí i xéé Espiritū Sántū san, inúu ñá nima ún ntíi ntíi ña'a san, vata tsí ó inúu ñá nima ko xo'o dá iñi ntu'ū. ¹⁶ Kidáā né, naka'án kó tú'ūn é kaka'an Tó'o ko Jesuu kídaá dá kaka'an ña: “Nuu é ntaa i tsí Juaen ne, ntute nakutsi ntúte ña nto. Ntá tsi xu'ú ne, ña te ntúte nakútsi ntute ú nto, tsí ta'xi u é kunúu Espiritū Sántū nima nto”, ka'an ña. ¹⁷ Vevii ne, te Xuva ko káxé'e ña tuku ña'a vata tsí ó tá'xi ña ko xo'ó dá kuínti'xe kó Tó'o ko Jesúcrístu ne, ña kúvi ká'nté nuu ú neé ncho vii ña —ka'án Pedru ni ña.

¹⁸ Dā téku ña'a san é kaka'án Pedru ni ñá ne, ñá ni ká'án ka ña. Da mii tsí é dé ka'nu ña Xuva kō ne, ntáka'an ña:

—Nuu é ntaa ntí'xe i tsí kaxé'e Xuva kō é vá'a iña ña é ña te ña Israeé di. Tsi kaxé'e ña é kúvi natívi íni ña kuétsi ña dí ne, dukuān é nĩ'i ña ntuví va'a iña ña nta'a Xuva ko vata ó ni'i ko xo'o —ka'an ña.

Nā kuínti'xe i, nā ntoo űuú Antioquia

¹⁹ Nā kuínti'xe i san kué'en nā, kukuntóo nā un tsi nte űuú Fenicia ni űuú Chipre, ni űuú Antioquiá di dā dóo nanto'o nā'a san nā dá xi'i Ésteba. Ikān ntáka'an ntódo nā tú'ŭn é vā'a san. Ntá tsi da mii tsi é ntáka'an nā ni nā Israeé san; nā ni ka'an nā ni nā'a, nā é nā te nā Israee.

²⁰ Ntá tsi xío nā kuínti'xe i, nā vé'xi űuú Cirene ni űuú Chipré ne, dā xee nā űuú Antioquiá ne, eni ntu'u nā ntáka'an nā ni nā'a, nā é nā te nā Israee tú'ŭn va'a iña Tó'o ko Jēsuu.

²¹ Xuva kō xnti' nā nā ne, dukuān né, titín nā'a, nā é nā te nā Israeé san tsóo mii nā nēe é kuínti'xe di'na nā ne, eni ntu'u nā kuínti'xe nā Tó'o kō.

²² Dā téku nā kuínti'xe i, nā ntoo űuú Jerusaleen, é kuínti'xe nā é nā te nā Israeé ne, kidáā táxnū nā Bernabee, kué'en nā űuú Antioquia. ²³ Dā xee nā ikān né, iní nā tsi dóo vá'a o dé Xuva ko ni nā'a sán ne, nakunuu dīni nima nā. Kidáā ne, xé'e nā itsi un ntí ntí nā'a san, ntáka'an nā:

—Uun tsi nima ntó kuínti'xe nto Tó'o ko Jēsuu. Nā ku xtuvi mii nto nā —ka'an nā.

²⁴ Tsi Bernabeé san ne, dōo va'a nā'a nā. Dōo nuu Espiritū Sántū nima nā ne, dōo kuínti'xe nā Xuva kō. Kidáā né, dōo kukue'e nā'a, nā kuínti'xe i Tó'o kō.

²⁵ Kidáā ne, kué'en Bernābee űuú Tarsu, kúnantúku nā Saúlū. ²⁶ Ikān nāni'i nā nā ne, űe'e ní'i nā nā űuú Antioquia. Ikān kantóo nā ni nā kuínti'xe i san uun kuia nā. Dōo titín nā'a nakuā'a nā. Divi űuú Antioquiá san éni ntu'u nā xntánteē nā cristianu nā kuínti'xe i san.

²⁷ Ntuvi tsikán ne, xío nā ntáka'an naa Xuva ko űuú Jerusaleen. Xée nā sā'a űuú Antioquia. ²⁸ Ne, uun nā'a nā, nā nani Āgabú ne, nákuñtísi nā mé'ñū nā kuínti'xe i san, kaka'an ntódo nā tú'ŭn é xé'e Espiritū Sántū é kūtuni nā, kaka'an nā é dóo koo tama dá kani nūxivi. Ne, kuan ō kúvi ntí'xe ntuvi dá de kú'ye nā nani Claudiu. ²⁹ Kidáā ne, nā

kuínti'xe i, nā ntoo űuú Antioquiá ne, xío ntaa iní nā é xntii nā tā'an nā, nā ntoo űuú Judea, váta tsi kaa kutíi nuu nā. ³⁰ Dukuān né, tēe tsiñu nā Bernabee ni Saúlū é k'ín ni'li nā domēni iña nā kuínti'xe i nta'a nāta, nā odo nūú űuú Judea.

12

Dā xi'i Sántiau ni dá inúu kutū Pedru

¹ Ntuvi tsikán ne, eni ntu'ū rei Heróde kanakutsu'un nā nā kuínti'xe i. ² Tēe tsiñu nā sntadún san é kika'ni nā Santiau, ení Juuan. Kāa é ntiko ntuvi o diñ; i é'nté tu'un nā diki nā. ³ Dā iní Heróde é xkúntee iní nā Israeé san é kuān o dé nā ne, tñ nā Pedrú di. Sá'ā kúvi da kúvi viko é naka'an nā nté o nakáku Xuva ko nā űuú Egitō. ⁴ Dā tñ nā Pedrú ne, xnuu kutu nā nā ví'i utun, tsóo nā kimi ítsi kimi kimi sntadun é víi nā nā kuenta. Un tsi da nté kuíta nti'xin viko, da kidáa natavā nā nā é xntísi me'ñū nā nā. ⁵ Ntá tsi da nū nuu kutū Pedrú ne, ntáka'an ntá'ví nā kuínti'xe i san iña nā nté ntūvi nte níñu.

Dā nántii Xuva kō Pedru ví'i utun kán

⁶ Uun niñu di'na dá xēe ntúvi e xtúvi Heróde é natavā nā Pedru é xntísi me'ñū nā nā ne, kakidí Pedru mé'ñū sntadun, kanú'ni nā uvi kádena. Ntáñi ntée sntadun áta xi'i kán di, e ntáde nā kuenta xi'i ví'i útun san. ⁷ Kidáā ne, vé'xi ánje Xuva kō ne, xi'i nuu iní ví'i utun kán. Ánjē sán ne, tñ nta'a nā Pedru vata koo é nantoto nā nā ne, dā náxntísi nā nā, kaka'an nā:

—¡Kamán san, nakuntísin! —ka'an nā.

Kidáā ne, kadena é kanú'ni nta'a nā ne, kó'xō. ⁸ Kaka'an ánjē sán ni nā:

—Naxnū'nín doo í'xi o, nakuní'nin nti'xen o —ka'an nā.

Dā kúvi nā ne, kaka'an xtúku nā:

—Nakunúun kutuun ó ne, kuntikín ko —ka'an nā.

⁹ Kidáā né, ntíi nā, kuntikín nā ánjē san. Ntá tsi nā ni kutúni nā té nuu é ntaā i. Da űuu éni kán,

kuiní ña. ¹⁰ Dā ita ntí'xin ña uvi itsi mí ntoo sntadún san ne, xee ñá uun xi'i e kúvi káá é kantii itsi ka'nu kán ne, nákaan mí xi'í san. Kíi ña, kue'en ña nte mí ntíi tuku itsi. Da kidáa xtúvī mii ánje san ña.

¹¹ Dā ntútuni Pedrú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntāa ntí'xe i tsí Xuva kō ne, táxnūu ña ánje ñā é nakakū ñá ko, tsí Heróde ní ūn ntíí ntíí ña Israeé san ncho ka'ní ña ko —ka'an ña.

¹² Dā kútuní Pedru tsí nuu é ntaā i é nakáku ña vi'i utun kán ne, kué'en ñā nú vi'i Mária, di'í Juaan, ñá naní Marcú di. Ikān né, dōó ntoo ña'a, ntáka'an ntá'ví ña. ¹³ Nake'xen ñā xi'í ne, vé'xi ūn ta'nú kuetsi, ta'nú naní Rode, é kūkotó tun xoo ñá'a. ¹⁴ Dā téku tun é tātśín Pedrú ne, ñá ní nakáán tun xi'í san, tsí dóo dīnī tun ne, kaxkainu ntaá tun, kue'én tun, kukotó tun ña'a san, tsí ntitsí ntēé Pedru atá xi'í kan. ¹⁵ Ntá tsi ña ní kuínti'xe ña'a san. Tē da kaka'án tun, kuiní ña. Ntá tsi nīi kue'én ini tún kaka'án tun tsí nuu é ntaā i. Kidáa ne, kaka'an ñá é kūdii ntíxi Pedru é ini tun.

¹⁶ Ntá tsi Pedrú ne, ntitsí ntēe dúkuan ña, kanake'xen ñā xi'í kan. Dā nákaán ña xi'í san ne, iní ña tsí ñi'vi ntí'xe ña. Koó dā kúdu'va ña. ¹⁷ Ntá tsi Pedru ne, kanakuiko ñā nta'a ña vata koo é ña ku neé ka'an ña'a san. Kidáa ne, kántaa ña ní ñā nté o dé Xuva ko ní ñā dá natavá ñā ña vi'í utun kán, kaka'an ña:

—Kue'én ntó, kukoto nto Santiau ní ūn ntíí ntíí ení kō vata koo é kūtuni ña —ka'an ña.

Kidáa ne, ntáka Pedru, kué'en ñā xio itsi.

¹⁸ Dā tuví ne, un vá'a tsi itsu'un sntadún san, tsí xoxó ka Pedrú san vi'í utun kán. ¹⁹ Reí Heróde sán ne, dōo nantúku ña ñā, ntá tsi ña ní naní'í kué'en ñá ña. Kidáa né, dōo tsíxe'e ñā sntadun, ñá ntáde kuenta xí'í san, nte o kúvi ntíi Pedru. Dā kúvi tsíxe'e ña ñā ne, kaka'an ña é na kúvi ntíí ntíí sntadún san. ñi'vi tsi ntúvi kíi Heróde ñuú Judea, kué'en ña kukutúvi ña ñuú Cesarea.

Dā xi'í rei Heróde

²⁰ Heróde ne, dōo kúdiin ña ní ña ntoo ñuú Tíru ní ñuú Siduun. Ntá tsi xee ñá'a san, ntáka'an ñá ní ñá naní Blastu, ñá kade tsiñu iña rei san. Ntáka'an ña tsí ntio ña é ntúvá'a ña ní rei san, ntio ña é kuntōo vá'a ña, tsí ñi'vi tsi ñuú rei san e ntákii un ntíí ntíí e ntaé'xi ña. ²¹ Heróde ne, xtúvī ñá uun ntuvi é ká'an ñá ní ñā. Dā xee ntúvī sán ne, nákunūu ña doo vá'a ña, nákutúvī ña nú tēu ñá ne, dā éni ntu'u ña káka'an ñá ní ñā'a san. ²² Ná'á sán ne, koó da vāntiñi ña, ntáka'an ña:

—Ñá te da ña'a ña kaka'an, tsí Xuva kō! —ka'an ña. ²³ Kidáa ne, ura dú'va tsi i xée ūn ánje Xuva ko, ntuku kui'í ñā Heróde, tsi dóo ka'nu ncho vi'í ña ne, ñá te ní de ka'nu ña Xuva kō. Kidáa ne, tñtaku tsi é'xi ti ña ne, xi'í ña.

²⁴ Ntá tsi kidáa ne, ñá te da dīi ña'a téku ña tú'un Xuva kō né, dōo kútítin ña kuínti'xe i san.

²⁵ Bernabee ní Saúlū né, dā ntí'í tsiñu ña ñuú Jerusaleén ne, ntíko kōo xtúku ña ñuú Antioquia ní Juaan, ña é naní Marcú di.

13

Dā éni ntu'u Bernabee ní Saúlū dé tsiñu ña iña Xuva ko

¹ Ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Antioquia ne, iō ñá ne, ntáka'an ñá naa Xuva ko; iō ñá ne, ntánaku'á ña ña'a tú'un Xuva kō. Ña sá'á ne: Bernabee, ní Símuun, ñá naní Ña Nteé dí; ní Lúciu, ña vé'xi ñuú Cirene; ní Manāeen, ña é'nu dadii ní Hérode, ñá odo nūu ñuú Galilea; ní Saúlū di. ² Uun ntuvi sá'á ne, ntoo ña, ntáka'an ntá'ví ña ní Xuva kō; ntoo ixu ña di. Kidáa né, kaka'an Espíritū Sántū san ní ña:

—Nakaxnúu nto Bernabee ní Saúlū é vii ñā tsiñu é ntio ko —ka'an ña.

³ Kidáa né, dā kúvi ka'an ntá'ví ña, dā kúvi intóo ixu ñā né, xntekū ñá nta'a ña díki Bernabee ní Saúlū, da táxnūu ña ña é kí'in ña, kikadá tsiñu ña iña Xuva ko.

Dā ka'an ntódo pustrú san ñuú Chipre

⁴ Kidáa ne, kué'en nã, ntuvi ña, e táxnū Espíritū Sántū sán ña, xée ña ñūú Seleucia. Ikān ñú'u ña tun ntóo ka'nu é k'ín nã ñūú Chipre, ñuu é tuví mé'ñu ntute ñu'u kán. ⁵ Dã xee ñã ñūú Salamina é tuví diñi ntute ñu'u kán né, ikān éni ntu'u ñã ka'an ntódo ña tú'un Xuva kō ini ukūn ña Israee. Nt̄i ni'í ñã Juaan, é xnt̄ii na ñã di.

⁶ Kué'en nã, ita nt'ixin ña kaniñi ñūú san dá ntē xee ñã ñūú Pafu. Ikān nani'í ñã uun ña'a ña Israee, ñã nani Barjesuu, ñã tatan. Kaeni nta'ví ña ña'a é kaka'an ñã naa Xuva ko; ntá tsi ñã tē nuu é ntaā i é kaka'an ña. ⁷ Ña sã'á ne, dōo vá'a tiin ña ni ña tsiñu i ña odo nūu, ñã nanī Sergiu Paulu, ña e dōo ki'in inī i. Kakana Sergiu Paulú san Bernabee ni Saúlū, tsí ntio ña kini ña tú'un Xuva kō. ⁸ Ntá tsi ña tatan Barjesuu, ñã nani Élima dí ne, ē'nté nuu ña vata koo é ña kuinti'xe Sergiu Paulú san. ⁹ Kidáa ne, Saúlū, ñã nanī Pablú di ne, dōo xnt̄ii Espíritū Sántu ñã né, ito va'a vá'a ña Élima, ¹⁰ kaka'an ña:

—Xō'on e dōo kaenin nta'vín ña'a, e dōo kini ó den, xō'on é i'xá Tó'ó é ña vá'a, xō'on é ña ntio o é vā'á, ¿amá ntu teén da'nan é kanāxnteén xō'on itsi vā'á iña Xuva ko? ¹¹ Vi'a ve ne, Xuva ko tā'xi ña o é ntō'o, é kūkuaan ne, ñã iní o nēe nt̄vi naxi'í nuu o —ka'án Pablu ni ña.

Ura dú'va tsi i kúneé kue'en nuu ña. Kaika ña, kantuku ñã xoo é kuñu'u i ña, tsí ña kaíni kue'én ka ña. ¹² Dã iní Sergiu Paulú san é kuan ō kúvi ña ne, kuinti'xe ña Tó'ó ko Jēsuu, tsí koó dā kúdu'va ña é kuān nte vá'a tú'un é kaka'án Pablu iña Xuva ko.

Dã xee Pablu ni Bernábee xío ñuu é nani Antiōquia

¹³ Kidáa né, ntāka Pablu ni ún nt̄i nt̄i ta'an ña ñūú Pafu, ñú'u ña tun ntóo ka'nu, xée ña ñūú Perge, é kaduku ntee ñūú Panfilia; ntá tsi Juaán ne, tsoo mii ña ña, kunú'u ña ñūú Jerusaleen. ¹⁴ Kidáa né, ntāka ña ñūú Perge, kue'en ña xio

ñuu é nani Antiōquia, é kaduku ntee ñūú Pisidia. Ikān ne, ntuvi dá ntoo da'na ña ne, kúki'ví ña ini ukūn ña Israee ne, ikān intóo ña uun da'na. ¹⁵ Kidáa ne, da kúvi nakua'a ña'á san tutú lei Muísee ní tutú e de vá'a ña ka'án naa Xuva ko ne, ña odo nūu iña ukūn sán ne, kãna ña Pablu ni Bernábee, kaka'an ñã ni ñã:

—Éní, te iō kúdii é kã'an nto é kue'e nto itsi ña'a sán ne, ká'an nto ni ñã vevii —ka'an ña.

¹⁶ Kidáa ne, nākunt̄isí Pablu, káde ña nta'a ña é diin diin tsi na kuntōo ña'a sán ne, kaka'an ña:

—Un nt̄i'í kue'en dú'va nto, ña Israee ni ña nguí san, ña ntaiko ñu'u Xuva kō ne, kini nto é kã'án u ni ntō: ¹⁷ Xuva kō, ña é nakaxnúu uva ata kō ña Israee, ña intóo kidaa né, de ka'nu ña ñata kō da intóo ña ñūú Egítō, é ña te ñūú mii ñã. Xío nt̄ii Xuva kō nátavã ñã ñata ko ñūú tsikan. ¹⁸ Ne, kut̄ii Xuva kō nima ñã ni ñã da dōo du'xen dé ña da n̄i'íka ña má kú'u kan é uvi díko kuia san. ¹⁹ Uun ito tsi nant̄i'í Xuva kō é ū'xe ñuu na'ñu é intóo ñūú Canaán ne, dã e'nté dava ña ñu'u san, xé'e ña un nt̄i nt̄i ñata kō.

²⁰ Rkontúví ne, de kú've ñã ña kada kú've iña ña'a san k̄imi sientu nte dáva kuia, uun tsi nte nt̄vi da ika Samuee, ñã ka'án naa Xuva ko.

²¹ Kidáa ne, íkan ñata kō sán uun rei é kadã kú've ña. Xé'e Xuva ko Sãuu, i'xá Kii, ñat̄i tatá Benjamiin, é vii ñã rei iña ña uvi díko kuia.

²² Rkontúví da nant̄ii Xuva ko Sãuu ne, naxnúu ña Davii é vii ñã rei iña ña. Kaka'an Xúva ko iña Dávii: “Iní u tsí Davii, i'xá Isaii ne, uun tsi nima ñã ni ko. Vii ñã da nēe ka nuu i é ntio ko”, ka'an Xúva kō.

²³ Taxnuu Xuva ko ūun i'xá ika Dávii, divi Jēsuu, é nakakū ñã ko, xō'ó é ña Israee ó, vata ō ka'an Xúva kō kidaa. ²⁴ Tsi di'na Juaan kí'xi ña, kixka'an ntódo ña ni ún nt̄i nt̄i ña Israee san é na nātivi iní ña kuétsi ñã ne, na k̄itsi ntute ña. Da kidáa kí'xi Jesuu. ²⁵ Di'na da kuví Juaán ne, kaka'an ña: “¿Xoó ntu ña'a u, té

kuinī nto? Ñã te xū'ú é nakaxnúu Xuva kō é kadã kú've u iña nto, tsí divi ñã né, dá ve vé'xi ña. Xu'ú ne,

ntē ña nuu á'vi u é nantii ú nti'xen ña, tsí divi ñā é ká'nu ñā'a ñā", ka'án Juan.

26 'Ení ko, i'xá tatá Abraan, ni ñā nguüi san, ña ntaiko ñu'u Xuva kō ne: iña nto tú'un e táxnū ña nté koo nakáku o. 27 Tsí ña ntoó ñuú Jerusaleen ni ñā odo nūú san ne, ñā ni kutūni ñā xoó nti'xe é Jesuu dá kī'xi ña. Ntē ña ni ñé'e diki ña tú'un é úve na'a é ntáka'an ñā ka'án naa Xuva ko, ña intóo kidaā. Ntánakuā'a ña tú'un san ma ukún kán vata dá sábadu, ntá tsi ña ni ini ña é divi tsi ña dé ntaā ñā vata o uve na'a kaka'an, dá ka'an ña é kúvi Jesuu. 28 Kuān té ña tuví nēe kuetsí ña, ntá tsi ikan ña nta'a Pilatu é na kué'é ña itsi é ká'ni ña ña. 29 Ne, dá kúvi dé ntaa ntí'i ña un ntí'i é úve na'a é kúvi Jesuu ne, nántii ntéé ña ña ntiká krusí ne, kue'en ní'i ña ña nú ñañā ñā. 30 Ntá tsi Xuva kō nantóto ñā ña. 31 Ne, dóo kí'in itō ká ntii díto ña. Íni ñā'a ña, divi ñā'a é dadii ntáka ña ñuú Galilea é xee ñā ñuú Jerusaleen. Divi ña sā'a ntáda ntaā ña ni ñā'a san ne é ini ña.

32 'Divi ntí di ne, ntántaa ntí ni ntó tú'un e dóo vá'a é káka'an Xúva ko ni ñata kō, ña intóo di'na. 33 Vevii ne, é dē ntaa Xúva kō é káka'an ñā ni ñata kō kidaā, tsi nantóto xtuku ñā Jesuu kuénta iña ko xo'o. Vata o úve na'a ini sálmú é kúvi úvi ne: "Divin é i'xá mii ko. E tá'xi u ntuvi iña o vevii", ka'an Xúva kō. 34 Nté di'na kaka'an Xúva kō tsí nantóto ña ña vata koo é ña te'u kúñu ña tē xi'i ña, tsi uve na'a kaka'an ña: "Nuu é ntaā i é tā'xi ú o é vā'á, vata tsi o ka'án u ni Dāvií", ka'an ña. 35 Dukuān ne, é tūku sálmú úve na'a, kaka'an: "Ñā kué'é nto itsi é tē'u kúñu i'xá nto, ña e dóo va'a", ka'an ña. 36 Tsí Davií ne, nuu é ntaā i e xntíi ña ña intóo dá itúvi ña, vatā o káka'an Xúva kō é vii ña. Dá xi'i ñā ne, dadii kantú'xi ña ni ñata ñā ne, té'ū kúñu ñā di. 37 Ntá tsi kúñu Jesuu é nantóto Xuva kō ne, ñā ni tē'u. 38 Sá'a káka'an u ni ntó, tsí ntio ko é kütuni nto, ení, tsí kuénta iña Jesuu é kúvi vii Xuva kō kada ka'nu ini ña ni ko kuetsí kō. 39 Ne, kuénta iña ñā di ne, un

ntíi ntíi ñā'a, ña é kuínti'xe i ña ne, nakate Xuva kō kuetsi ñā. Tsí ña ni kúvi vii lei Muiseé san nakate kuetsi kō; ntá tsi divi Jesuu ne, kúvi idé ña é ntuntoo kuetsi kō. 40 Kuenta tsí vii nto vata koo é ña nto'o nto vatā o uve na'a ntáka'an ñā intóo di'na, ña ka'án naa Xuva ko, é káka'an:

41 Koto nto, un ntíi ntíi ntó ve, vata o nto é kanantii ni'ni ña nto ne,

koó dá kúdu'va nto vé te ini ntó nté koo vii u ne,

kuan tsi koo kunaá nto.

Tsí xu'ú ne, vii u uun nuu i e dóo ka'nu é ña kuínti'xe kue'en nto,

kuān te ká'an ñā'a ni ntó tsí nuu é ntaā i.

Kuan o ka'an Xúva kō kidaā —ka'án Pablu.

42 Dā ntíi Pablu ni ña ntíi ní'i ñā ukún ña Israeé san ne, ntáka'an ñā'a san ni ñā:

—Vii nto da xe'e, ki'xi xtuku nto sábadu vité ve, kixntaa ntó ni ntí vatā o kantaa ntó vevii —ka'an ña.

43 Ne, dá ntíi ña ma ukún kán ne, títin ña Israeé ni ña tūku tatá, ña é dadii tsi kuínti'xe i Xuva kō ne, kuntikin ñā Pablu ni Bernábee. Divi ñā ne, ntáka'an ñā ni ñā'a san te ña tee dá'na ña é kuntikin ñā Xuva kō, tsí divi ñā é xntíi ña ña.

44 É kuvi úvi sabadú san ne, da kanii ñuú san náta'ká nuu ña é kiní ñā tú'un Xuva kō. 45 Kidáa né, ini ña Israeé san e vānchu'un títin ñā'a ntóo ña ne, dóo kúne'u ini ña. Eni ntu'u ña ka'an ntéé ña Pablú ne, ká'an kiní ña iña ñā di. 46 Pablu ni Bernábee ne, ñā ni ú'vi kue'en ña é nantiko koó ñā ne, kaka'an ña:

—Di'na nto é ña Israeé nto é kántio é ká'án nti ni ntó tú'un Xuva kō, ntá tsi ña ncho kini nto tú'un ñā. Mii ntó ntádē kuení nto é ña te neé nuu á'vi nto é ní'i nto ntuvi va'á nta'a Xúva kō. Dukuān ne, xio kí'in nti, kika'an ntódo nti tú'un Xuva ko ní ña é ña te ña Israeé san. 47 Tsí kuān o dé kú've Xuva kō, kaka'an ñā ni kō:

É xtúvi u o é vīin vata kaa uun ñu'u iña ñā xio ñuu, ña é ña te ña Israeé,

vata koo é na nākáku ña'a dá kaniñ ñūxivi,
ka'an Xúva kō —ka'án Pablu.

⁴⁸ Dā téku ña ntoo san, ña é ña te ña Israeé ne, náku'un díni kue'én nima ñá, ntáka'an ñá tsi dóo ka'nu tú'un Xuva kō ne, un ntíñ ntíñ ña é nakaxnúu Xuva kō é nī'i ña ntuví va'á iña ñá ne, kuñti'xe ntíñ ntíñ ña. ⁴⁹ Kidáá ne, kue'en ní'i ña'a san tú'un Xuva kō. Kué'en ña, ntáka'an ñá ni ñá'a san da mí'i ka mí ntaíka ña ñuú sa'a. ⁵⁰ Ntá tsi ña Israeé san ne, ntáka'an ñá ni ñadī'i, ña e dóo va'á ña'a, ña e dóo ntánuu iní i Xuva ko, ni ñata, ña odo núu ñuú san. Tsi'í ña diki ña é natēñu nuu ña Pablu ni Bernábee, é nantíi ña ña ñuú san. ⁵¹ Ntá tsi Pablu ni Bernábee ne, nakidi ña xáka dí'in ña vata koo é kütuni ñá'a san é ña vá'a o ni ide ña ni ña ne, dá kue'én ñá ñuú Iconiu. ⁵² Ntá tsi ña kuñti'xe i sán ne, dóo díni ña ntoo ña, tsi dóo nuu Espiritū Sántū nima ña.

14

Dá kakā'an ntódo Pablu ni Bernábee ñuú Iconiu

¹ Dá xeé Pablu ni Bernábee ñuú Iconiú ne, kúkī'ví ña iní ukún ña Israeé ne, eni ntu'u ña káka'an ntódo ña ni ñá'a san. Dōo vá'á ó kaka'an ña. Dukuān ne, vānchu'un tītín ña Israeé ni ñá'a é ña te ña Israeé di, kuñti'xe ña Tó'o ko Jēsuu. ² Ntá tsi iō ñá Israeé é ña ni kuñti'xe ña. Divi ñá nateñu núu ña ña é ña te ña Israeé san ne, tsí'i ña diki ña é kadā kuení kīni ña iña ña kuñti'xe i san. ³ Kidáá né, na'á intóo Pablu ni Bernábee ñuú tsikan ne, ña ni ū'ví kue'en ña é ká'an ntódo ña, tsí iní ña tsi Xuva ko kaxntíi ña ña. Ntáka'an ña é kuān nte vá'á o dé Xuva ko ni kō. Xuva kō né, ntáda ntaa ña é káka'an ñá iña ña, tsí xe'é ña ntíi ña é kūvi víi ña nuu i e dóo na'nu, e dóo kue'e kuenta kué'e ña. ⁴ Ntá tsi ña ntoo ñuú tsikán ne, ñá te dadíi tsí ó ntáde kuení ña; tsí iō ñá ne, ña Israeé ntántikin ñá ne, iō ñá ne, pustrú san ntántikin ña. ⁵ Kidáá ne, ña Israeé san ni ña nguī sán ne, nātee tá'an ña xu'u ña ni ña odo núu iña ña, é ntukū nuu iní ña nté koo nant'o

ñá pustrú san ne, nté koo kue'é xuu ña ña di. ⁶ Ntá tsi kütuni Pablu ni Bernábee ne, inu ña, kue'en ña ñuú Listra ni ñuú Derbe, ñuu é ntáduku ntée ñuú Licaunja. Kué'en ña ntíkō díñi ñuú san di, ⁷ ntaíka ña, ntáka'an ntódo ña tú'un va'á iña Jēsuu.

Dā xe'é xuu ña Pablu ñuú Listra

⁸ Ñuú Listrá ne, itúví uun ñatíi, ña natín dí'in ī. E dúkuan kāa ña nte da káku ña. Nté uun ito ña ni kuvi kaka ña. ⁹ Ña sá'a ne, tekú ña é káka'an Páblu. Pablú ne, ito vá'a vá'a ña ña ne, kütuni ña tsí nā kue'én iní ña intée iní ña é kūvi ntuvá'a ña. ¹⁰ Kidáá ne, un ntíi tsi káka'án Pablu ni ña:

—¡Nakuntítsin! —ka'an ña.

Koó dá kaentíta ntaa ñatíi san nakuntítsi ña ne, eni ntu'u ña kaika ña. ¹¹ Dā iní ña'a san é kúvi idé Pablu ntavá'a ña ña ne, koó da vañi ña ntaíin ña:

—¡É i'a xée úvi ñá'a é uva kō é ve'xí nte e dukún kán ne, vata ntáa ñatíi ntáa! —ka'an ñá'a san é tú'un Licaunja ntáka'an ña.

¹² Ntáka'an ña é Bernábee ne, divi uva ñá, ñá naní Zeú ne, ntáka'an ña é Pablú ne, divi uva ñá, ñá naní Herme, tsí divi ña é káka'an ntódo ña. ¹³ Kidáá ne, xée dutu úkun Zeu é tuví díñi ñuú kán. Xée ña, ntéka ña duntiki ni le'e é ntukutu láa. Tsi ntio ña'a san é ka'ni ñá duntiki san é kué'é ña doméni iña pústrú san, tsí xuva ñá, kuíni ña. ¹⁴ Ntá tsi dá kütuni Bernábee ni Páblu é ncho víi ña'a sán ne, nākatsin ña du'nu ñá vata xkoó iní ña da dóo u'vi kakúvi ña ne, koó dá ntaínu ña kue'en ña mé'ñu ña'a san ne, un ntíi tsí ka'an ñá ni ña:

¹⁵ —¿Nté kui kuān ó ntáde ntu nto? Ntí'i ne, ñatíi ni'í ntí nto. É ve'xi ntí é ká'an ntódo ntí ni ntó vata koo é xtuví mii nto é dótō tsi ntaíntikin nto é ña kaidiá'vi vata koo é kuntíkin ntó Xuva kō, ña kantíto. Divi ña de kú'vē ñá ví'i antívi ni ñūxivi, ni ntute ñu'u, ni un ntí'i é ió da mí'i ka. ¹⁶ Ntuví dí'ña ne, xé'e Xuva kō é kuntíkin ñá'a da nēé ka itsi e ntío ña; ñá ni ē'nté nuu ña. ¹⁷ Ntá tsi ña ni tsoo mii kue'en ñá nto, tsi náñe'e ña nto é Xuva

nti'xe ko ña da é dóo vá'ā o dé ña ni ntō. Tsí kanakiin ña davi nte e dukún kân ne, kata'xi ña é kúvi é tata, kata'xi ña é kō'o é ká'xi ntó, kanaxnuu dîni ña nima nto.

¹⁸ Sá'ā ka'án pustrú san ni ña. Ntá tsi dá kuétsi kúvi idé ña é'nte nuu ña é ká'ni ña'a san duntikí san kuenta iña ña.

¹⁹ Kidáā ne, xēē ña Israee, ña vé'xi ñuú Antioquia ni ñuú Iconiu, tsí'í ña dikí ña'a san é kué'le xuu ña Pablu. Dā kúvi ne, kíi ñu'u ña ña diñi ñuú san, tsí e xí'í ña, kuíni ña. ²⁰ Ntá tsi ña kuínti'xe i sán ne, nataká nuu ña, ntáñi ntée ña ña. Kidáā ne, náakuntísi Pablu, kúkí'ví xtuku ña má ñuú Lистра. Utén san ne, kué'en ña, ntuvi ña Bernabee, ñuú Derbe.

²¹ Dā kúvi ka'an ntódo ña tú'un va'á san ñuú Derbe ne, kúvi idé ña e dóo titín ña'a kuínti'xe ña Jesuu. Kidáā ne, ntíko koó ñá, ita nti'xin xtuku ña ñuú Lистра, ni ñuú Iconiu, ni ñuú Antioquia. ²² Ikān ne, nátsu'un ka'nu ña nima ñá kuínti'xe i san, ntáka'an ña ni ña é ña ku tee dá'na ñá é kuínti'xe ña Xuva kō ne, xé'le ñá é kütuni ña tsí kue'e ío é ntó'o ko ñūxívi a é xēe o mí kadē kú'vé Xuva kō. ²³ Kidáā ne, nakaxnúu ña ñatā, ña é kodo nūu é un é un xúkūñ ña kuínti'xe i. Ka'an ntá'vi ñá, intóo íxu ña ne, dá ntáda ña ña kuenta ntá'a Tó'o kō, ña é intée ini ña.

Dā náxee xtúku Pablu ni Bernábee ñuú Antioquia

²⁴ Kidáā ne, itā nti'xin ña, ntuvi ña, dá kaniñ ñuú Pisidia, xee ña ñuú Panfilia. ²⁵ Kué'en ña, kúka'an ntódo ña ñuú Pergé ne, dá kué'en ña ñuú Ataliá di. ²⁶ Ikān ñu'u ña tun ntóo ka'nu, kué'en ña, náxee ña ñuú Antioquia, mí eka ña da táxnūu ña kuínti'xe i san ña é víi ñá tsiñu é xe'e Xúva ko ña. Ne, é kúvi dé ntaa nti'í ña tsiñu san. ²⁷ Dā ve tsi náxee ña ñuú Antioquia ne, kána ña un nti'ntí ña kuínti'xe i san é na nataká nuu ña ne, dá ntaa ña ni ña un nti'í nté o dé Xuva ko ni ña, nté o xe'é ña itsi é kuínti'xe ña'a, ña é ña te ña Israee san di. ²⁸ Kidáā né, dóo na'a intóo ña ni ña kuínti'xe i san.

15

Dā xió junta iña ñá odo nūu iña ña kuínti'xe i ñuú Jerusaleen

¹ Ntuvi tsikán ne, xío ñatíi, ña e éka ñuú Judea, xee ña ñuú Antioquia ne, ikān éni ntu'u ña ntánañē'e ña ña kuínti'xe i san, ntáka'an ña:

—Tē ntio nto nakáku nto nta'a Xuva kō né, da mií é tē'nte un siin kúñū é íxi nto, vata o xtúvi Muísee é víi o —ka'an ña.

² Ntá tsi Pablu ni Bernábee ne, ñá ni xkúntee iní kue'en tsí ña é ntáka'an ñá tsikan. Dukuān ne, ña kuínti'xe i sán ne, nakaxnúu ña Pablu, ni Bernábee, ni uvi uní ka ení ña, ña kuínti'xe i di, táxnūu ña ña é kí'in ñá ñuú Jerusaleen, kíkoto ña pustrú san, ni ñata, ña odo nūú iña ña kuínti'xe i san, tsixe'e ña kuénta iña i é kaka'an ñá'a san é víi ña.

³ Kué'en ña kuínti'xe i san, kuntéka itsi ña ña. Dā ita nti'xin ña ñuú Fenicia ni ñuú Samariá ne, ikān ntáa ña ni ña nté o kuínti'xe ña é ña te ña Israee san, é tsoo mií ña e kuínti'xe di'na ña ne, eni ntu'u ña ntántikin ñá Xuva kō. Dā téku ña kuínti'xe i sán ne, dōo dîni ña.

⁴ Dā xēé Pablu ni Bernábee ñuú Jerusaleen ne, kué'en ña mií ntōo ña kuínti'xe i san, ni pustrú san, ni ñata, ña odo nūú iña ñá ne, dōo diní ña dá xee ña. Ikan tsí ntáa ña ni ña un nti'í nté o dé Xuva ko ni ña. ⁵ Ntá tsi ío ña fariseu, ña kuínti'xe i, ntáka'an ña tsí da mií é te'nté kúñū é íxi ña é ña te ña Israee san, é da mií é káda ntaa ña lei Muísee di.

⁶ Kidáā né, mií tsí pustrú san ni ñata, ña odo nūú iña ña kuínti'xe i san, nataká nuu ña, ntánatín ña nté koo ka'an ña. ⁷ Dā ku e ví'i ntánatín ña ne, náakuntísi Pedru, kaka'an ñá ni ña:

—Ení, é ini nto tsí Xuva kō ne, nté di'na nakaxnúu ña ko é ká'án u ni ña'a, ña é ña te ña Israee san, tú'un va'á iña Tó'o ko Jēsuu vata koo é kuínti'xe ña ña. ⁸ Xuva kō ini ñá nima ko nté ntaa ne, náñē'e ñá kō tsí intée ini ña é kí'i ña ña'a, ña é ña te ña Israee san, tsí xe'é ña é kunūu Espíritū Sántū nima ñá vata tsí o dé ña ni ko xo'ō dá kuínti'xe ko ña.

⁹ Vevii ne, é ntudadii ña ni kō, tsí Xuva kō ntántoo ña nima ñá dí dā kuínti'xe ña. ¹⁰ Vi'a ve ne, ¿nté kui kakini nteē ntó Xuva kō? Ña kúvi nakuído o ña'a san é kada ntaa ña un nti'i e xkoó ini o e xtúvi ñata kō é vii o. Tsi nté ñata kō, nté xo'ō, ña ni kúfí o káda ntaa o. ¹¹ É ini nto tsí doméni tsi nakáku o nta'a Xuva kō ne, dóméni tsi nakaku ña é ña te ña Israeé san dí tē kuínti'xe ña —ka'an Pedru ni ña.

¹² Kidáa ne, diin diin tsi nakuntoo ña vata koo é kīni vá'a ña é ntáka'an Pablu ni Bernábee, é ntaa ña ni ña un nti'i nuū i e dóo na'nu é edé Xuva ko ni ña é ña te ña Israeé san. ¹³ Dā kúvi ntaa nti'i ña ne, eni ntu'u Sántiau kaká'an ñá ni ñá:

—Kini nto ve é káka'an u ni nto, éni: ¹⁴ Ntāa Simuun Pedru ní kō nte o dé Xuva kō. Tsi nté dí'na xe'é ña itsi é ni'i ña é ña te ña Israeé san é vá'a nta'a ña, ña é nāxaxnúu ña é kuvi'xá ña. ¹⁵ Sá'a né, vata tsí ó uve na'a nte dí'na dá ka'an ñá ka'an naa Xuva ko:

¹⁶ Da kidáa ne, nti'xi ú, naxtúvi u uun i'xá Davii é vii ñá rei vata o dé Davii da itúvi ña.

¹⁷ Kidáa ne, un nti'i nti' ña'a, ña é ña te ña Israeé, ña é naxaxnúu é kúvi ña iñá ko ne, divi ña nantúku ña kó é kuntikín ña ko.

¹⁸ Sá'a káka'an Xúva kō; nté dí'na tá'xi ña kútúni ko tsí kuan kōo kuvi,

ka'an ñá ka'an naa ña kidaá.

¹⁹ Dukuān ne, ká'an ú tē ña nateñu núu o ña é ña te ña Israeé san e xtúvi mii ña é kuínti'xe dí'na ña vata koo é kuntikín ñá Xuva kō.

²⁰ Mii tsi é taxnuu o tūtú iña ña, ká'an o ni ña é ñá ku ká'xi ñá kúñu kiti é intáa ntéé xuva ña, ña inúu ini ña ne, ña vii ña é kīni kaa ni ñad'i ne, ñá ká'xi ñá kúñu kiti é ña ni kii nti'i niñi i, nté niñi ti ña ká'xi ña. Sá'a tsi ká'an o é vii ña. ²¹ Tsi ini ña'a é kuān koo vii o nté ntúvi dí'na. Tsi dá mí'i ka ñuú iō ñá ntáka'an ntódo lei Muísee, tsí vata dá sábadu ntánaku'a ña leí san má úkún ña Israeé san —ka'an Sántiau.

²² Kidáa ne, pustrú san ni ñatā sán, ni un nti'i nti' ñá kuínti'xe i sán ne, intéé ini ña é naxaxnúu

ña uvi ña'a ení ña é k'i'n ñá ni Pablu ni Bernábee ñuú Antioquia. Nakaxnúu ña Juda Barsabaa ni Sílā. Ñatí sa'a ne, dóo na'nu ña'a ña iña ña kuínti'xe i san. ²³ Táxnúu ña tutú di é k'i'n ni'i ña. Kaka'an tutú san:

“Nti'i é pustrú nti, ni ñata, ña odo núu, ni un nti'i nti' ñá kuínti'xe i ne, taxnúu nti ntiusi iña ení nti, ña é ña te ña Israeé, ña ntoo ñuú Antioquia, ni ñuú Siria, ni ñuú Cilicia di. ²⁴ Dā vé kutuní nti tsi iō ña'a, ña ñe'e ñuú mí ntoo nto, ña é nateñu núu ña nto vata koo é nádama nto é ntákuínti'xe nto. Ña tsikán ne, ntáka'an ña tsí da mii é tē'nte kúñu é ixi ntó, da mii é káda ntaa nto lei Muísee. Ntá tsi ña te nti'i ní taxnúu nti' ña. ²⁵ Dukuān né, un tsi dē kuení nti é nāxaxnúu nti uvi ña'a ení nti é taxnúu nti' ña é k'i'n ña ni Bernábee ni Pablu, ení kō, ña dóo kakuinima ko. ²⁶ Divi ña ne, ñá ni u'vi ni'i ña ntuvi iña ña, é kuān te na kuvi' ña kuenta iña Tó'o ko Jesúcristu. ²⁷ Dukuān ne, táxnúu nti' Júda ni Sílā, é ká'an mí ña ni ntó, é nañe'e ñá nto un nti'i sá'a. ²⁸ Sá'a xio ntaa ini nti ni Espiritú Sántu, é ña vá'a o é nantō'o nti nto. Mii tsi nuū i sá'a é kantio é vii nto: ²⁹ Ña ká'xi nto kúñu kiti e xntáa ntéé ña'a xuva ña; ñá ká'xi ntó niñi ti, nté kiti é ña ni kii vá'a niñi ti. Ná vii nto é kīni kaa ni ñad'i di. Sá'a tsi é ká'an nti ni ntó: Te káda ntaa nto sá'a ne, vá'a koo kuntōo nto”, ka'an ñá ini tutú san.

³⁰ Kidáa né, kī ña, kue'en ña mí táxnúu ña ña ñuú Antioquia. Dā náxee ñá ikān né, kána ña un nti'i nti' ña kuínti'xe i san é na nataká nuu ña é kué'é ña ña tutú san. ³¹ Dā kúvi nakua'a ña tutú san ne, náku'un dīni nima ñá, tsi dóo vá'a o káka'an. ³² Júda ni Sílā ne, ña ntáka'an naa Xuva ko dí ne, dóo nátsu'un ka'nu ña nima ñá kuínti'xe i san, ntaxé'e ña ña itsi nté koo vii ña. ³³ Dā kú titín ntuvi ntoo ña ikān ne, ña kuínti'xe i san nátsu'un itsi ña ña, kaka'an ñá ni ña:

—Va'a vá'a tsi kunú'u nto mí ntoo ení nto, ña táxnúu nto —ka'an ña.

³⁴ Ntá tsi Sílā né, ntio ña é kukuíi ka ña, kutuvi ñá ñuú Antioquia.

Ñá ni nū'u kantí'i ña. ³⁵ Pablu ni Bernábeé di ne, kántoo ña ni ña. Dōo titín ka ña kantóo ña é nakuá'a ña ña'a san, kaka'an ntódo ña tú'ün Tó'o ko Jesuu.

Dá kué'én Pablu, kúka'an ntódo ña e kúvi úvi íto

³⁶ Dā kú titín ntuvi ne, kaka'an Páblu ni Bernábee:

—Kí'in xtuku ō, kikoto ní'ni o ení kō, ña kuínti'xe i san, da mí'i ká ñuu mí ñe'e o, íxka'an ntódo ō tú'ün Tó'o ko Jēsuu. Kikoto ntódo ō nté o de ña —ka'an ña.

³⁷ —Kúvi ni —ka'an Bernábee—. Ntá tsi kunteka ō Juaan Marcú di —ka'an ña.

³⁸ —Ná'á —ka'án Pablu—. Tsi divi ña né, tsoo mii ña kō dá ñe'e o ñuú Panfilia. Nā ni de ntaā ñá tsiñu ña —ka'án Pablu.

³⁹ Kidáā ne, naa núu ña ntuvi ñá ne, kī nteé xio tá'an ña. Bernabeé ne, kué'en ña, ntēka ñá Juaan Marcú. Ñu'u ña tun ntóo ka'nu, kué'en ña ñuú Chipre. ⁴⁰ Pablú ne, nākáxnúu ña Sílā é kí'in ní'i ña ña. Kué'en ña, ntuvi ña, da kúvi ka'an ntá'ví ení ña iña ña. Ntáka'an ña é na kūnuu mé'ñu, kūnuu dava Xuva ko ña. ⁴¹ Kidáā ne, ítá nti'xin ña ñuú Siria ni ñuú Ciliciá ne, ntánatsu'un ka'nu ña nima ñá kuínti'xe i san.

16

Dá kué'en dáad̄i Timoteu ni Pablu ni Sílā

¹ Pablú ne, xée ña ñuú Derbé ne, dá kué'en ñá ñuú Listra. Ikān ne, nání'i ña uun ña'a, ña kuínti'xe i, ñá nani Timóteu. Di'i ña ne, ña Israeé ne, kakuínti'xe ña Jesuu. Uva ña ne, ñá te ña Israeé ña, tsí ña griegu. ² Un ntíi ntíi ña kuínti'xe i, ña ñuú Listra, ni ña ñuú Iconiú ne, kaka'an ñá tsi dóo va'á ña'a Timoteu. ³ Ntío Pablu é dad̄i kí'in ñá ni ña, ntá tsi di'na te'nte kúñū é ixi ñá vata koo é ña kadá kuení kini ña Israeé, ñá ntoo mí kí'in ña, tsí ini ntíi ntíi ñá tsi uva ña ne, ña griegu. ⁴ Un ntíi ntíi ñuu mí kaita nti'xin ñá ne, xé'e ñá é kūtuni ení ña, ña kuínti'xe i san, tú'ün e táxnūu pustrú san ni ñata, ña odo nūu iña ña kuínti'xe i ñuú

Jerusaleen, é kākā'an ñá ni ñá nté koo vii ña. ⁵ Dukuān ne, dií dií ka nīi kue'én ini ña'a san kuínti'xe ña Xuva kō. Utén utén kakutitín ña kuínti'xe i.

Dā ini Pablu é kii dito úun ñatíi, ña ñuú Macedonia

⁶ Ña ni xé'e Espiritū Sántu ítsi é kí'in ña, kika'an ntódo ña tú'ün san ñuú Asia, tsí xio ñuu ntío ña é kí'in ña. Dukuān ne, ñuú Frigia ni ñuú Galacia ita nti'xin ña ne, ⁷ xée ña diñi ñuú Misia. Kidáā ne, ntío ña é kí'in ña nte ñuú Bitinia, ntá tsi Espiritū Sántu sán ne, ña ni ntío xtúku ña é kí'in ñá ikān. ⁸ Dukuān ne, ído ntūú ña ñuú Misia, kúntíi ña ñuú Troa, mí kanaxee tún ntóo na'nu. ⁹ Niñu tsikán ne, xée nūú Pablu úun ñatíi, ña ñuú Macedonia. Ntitsi ña, kaka'an ña: “Kí'xi kudii nto ñuú nti, dá xntii ntó nti”, ka'an ña. ¹⁰ Dá kuān o íni Pablú ne, xío ntií nti é kí'in nti ni ña ñuú Macedonia, tsí kūtuni nti tsí mii Xuva ko kākana ña nti é kí'in nti, kika'an ntódo nti nī ña ntoo Macedonia tú'ün va'á san.

Dā xé'e Pablu ni Sílā ñuú Filipu

¹¹ Kidáā ne, ñu'ú nti tun ntóo ka'nu ñuú Troa, kue'en ntáa nti ñuu é tuvi mé'ñu ntute ñu'u kán, ñuu é nani Samótracia. Utén san ne, xée nti ñuú Neapoli. ¹² Da kidáā xéé nti ñuú Filipu, mí ntoo ña vé'xi ñuú Roma. Divi ñuu é dií ka ka'nu é un ntíi ntíi ñuu é káduku ntéé ñuú Macedonia. Titín ntuvi intóo nti ikān. ¹³ Dā xee ntúvi iō dá'na ne, ntíi nti diñi ñuu san, kue'én nti diñi ntute ka'nu kán mí é dukuān xkoó ka'an ntá'ví ña'a san, kuíni nti. Ikan tsí ñu'ú nti, ntáka'an ntódo nti ni ñad̄íi, ña náataká nuu ikān, tú'ün va'á iña Jēsuu. ¹⁴ Uun ña'a, ñá nani Lidiá ne, ñuú Tiatira vé'xi ña. Doo kué'e kadiko ña. Nā sá'a ne, dóo kanuu ini ña Xuva kō. Xuva kō dé vitá ñá nima ñá vata koo é kiní ña é kākā'an Pablú ne, kuínti'xe ña. ¹⁵ Kidáā ítsi ntuté ña ni ùn ntíi ntíi ñavi'i ña ne, kaka'an ñá nī nti:

—Te kadē kuení nto é nuu é ntaā i e kuínti'xe kó Tó'o ko Jesūcristú ne,

ki'xi nto, kixkúntōo nto nú vi'i kō kãn —ka'an ña.

Xe'e kuétsi ña nti é kuntōo nti.

¹⁶ Uun ntuvi ñe'e xtúku nti mí é dukuān xkoó ka'an ntá'vi ña. Dá kué'én nti itsi kãn ne, tá'an nti ni ūun ta'nú kuetsi, ta'nú nuu é ña vá'ā nima í ne, dōo kue'le diu'un ni'í tun iña tó'ō tún tsí kanakoto ntodó tun. ¹⁷ Tá'nu sã'á ne, íntikín tun ntí ne, koó da kākachu'u ntáa tún, kaka'án tun:

—Ñatí sa'á ne, ntáde tsiñu ña kuenta iña Xuva ko, ña e dōo ka'nu ne, ntáka'an ñá ni kō nté koo nakáku o nta'a Xuva kō —ka'án tun.

¹⁸ Titín ntuvi kuan o dé tun, da nté ña ni kutí ká Pablú nima ña. Kidáa né, xkokōto ña, kaka'an ñá ni é ña vá'ā san é nuu nimá tun:

—Kuenta iña Jesúcristu, ntíin nimá tun —ka'an ña.

Ne, ura dú'va tsi i ntíi é ña vá'ā san.

¹⁹ Tō'ó tun ne, dā kútuni ña tsí ña tuví ka nté koo ni'í ñá diu'ún ne, tññ ña Pablu ni Sílā, íntēka ña ña nta'a ña tsíñu i un tsi nte me'ñú i kãn. ²⁰ Ntáda ña ña kuenta ntá'a to'ō, kaka'an ña:

—Ñatí sa'á ne, ña Israee ñá ne, ntánatēñu nuu ña ña ñuú kō. ²¹ Tsi un ntí'í é vatā xkoó ini ña ñuú ña kãn ntánañe'le ñá kō ne, ña kúvi vii o, tsí xo'ō ne, ña ñuú Roma o —ka'an ña.

²² Kidáa ne, un ntí'í ntí'í ña'a san ínchu'vi ñá ña ne, xe'e tō'ó san itsi é nantí'í ñá ña ne, dā natíi nuu ña ña ntuku. ²³ Un vá'a tsi natíi nuu ña ñá ne, dā tsú'un kutu ña ñá vi'i utun. Tēe tsiñu ña ña kade kuenta xí'í vi'i útun é kuēnta tsí vii ña vata koo é ña ntíi ña. ²⁴ Ña kade kuenta xí'í vi'i útun san ne, dē ntaa ña é kākā'an tó'ó san ne, tsú'un kutu ña Pablu ni Sílā ūun tsi nte iní i kãn ne, iní útun tsu'un ntido ña dñ'in ña vata koo é ña kaka ña.

²⁵ Dā kú dava ñuú ne, ñu'u Pablu ni Sílā, ntáka'an ntá'vi ña, ntaíta ña nchu'ún Xuva kō ne, ntaíni ntí'í ntí'í ña ñu'u kutū san. ²⁶ Dā nēní ña dá un vá'a tsi ntíi táan. Dá kaní'í vi'i utun san kantá nuu. Kidáa né, nākaan mú ūn ntí'í ntí'í xí'í vi'i utun sán ne, ntíi nuu ta'an ntí'í kadena

é odō kútu dñ'in ña ñu'u kutū san. ²⁷ Da kidáa ntóto ña kade kuenta xí'í vi'i útun san. Dā kútuni ña tsí kantíi ntaa ntí'í xí'í vi'i útun sán ne, ura tsí i táva ña káa ñá é kã'ni mií ña kúñu ñá, tsí é ntíi ntí'í ña ñu'u kutū san, kuíni ña. ²⁸ Ntá tsi Pablú ne, un ntíi tsí ka'an ña:

—¡Ñá ku kuān xkoó de ntō! tsí ntí'í ne, i'a ñu'u ntí'í nti —ka'an ña.

²⁹ Kidáa ne, ña kade kuenta xí'í vi'i útun sán ne, íkan ña ñu'ú ne, kaxkainu ña kukí'vi ña iní vi'i utun kãn. Koó da kãñí'í ña ínchí'í ña nú dñ'in Pablu ni Sílā. ³⁰ Kidáa ne, nantíi ña ñá vi'i útun sán ne, tsixe'e ña ñá:

—Divi ntō, ¿nté ntu koo vii u é nakáku ú nta'a Xuva kō? —ka'an ña.

³¹ —Kuinti'xe nto Tó'ō ko Jesúcrístu ne, nakaku ntó nta'a Xuva ko, ni ūn ntí'í ntí'í ñavi'i nto di —ka'an ñá ni ñá.

³² Ne, ntáka'an ntódo ña ni ñá tú'ún va'á iña Xuva kō, ni ūn ntí'í ntí'í ña ntoo nú vi'i ña kãn di. ³³ Divi tsi niñu san ne, ña kade kuenta xí'í vi'i útun sán ne, nākate nuu ña mí ni'í kui'í Pablu ni Sílā. Kidáa né, itsi ntute ña, ni ūn ntí'í ntí'í ñavi'i ña di. ³⁴ Kidáa ne, kúxee ni'í ña Pablu ni Sílā iní vi'i ña kãn né, ikãn xe'é ña é kã'xi ña. Dōo dñí ña ni ūn ntí'í ntí'í ñavi'i ña tsi e kuinti'xe ña Xuva ko vē.

³⁵ Dā tuví ne, táxnūu to'ó san mau é kükoto ná te nantíi ña Pablu ni Sílā. ³⁶ Kidáa ne, kākā'an ñá kade kuenta xí'í vi'i útun san:

—É tã'xi to'ō ítsi é nantíi ú nto. É kúvi ntíi nto ve ne, vá'ā o vá'a tsi kué'en nto —ka'an ña.

³⁷ Ntá tsi Pablú ne, kaka'an ña:

—¿Mí'í ntú? Tsi ntí'í ne, ña ñuú Romá nti ne, divi ña natíi nuu ña ntí ntuku mé'ñu ña'a san dá vāta xntekú ku'vē ñá lei san iñá ntí. Dotō tsi tsú'un kutu ña ntí vi'i utun. Vevíi ne, ntio ña é nantíi xu'ú ñá ntí. ¡Ñá'á! Na ki'xi mií ñá, dá nantíi ña ntí —ka'an ña.

³⁸ Kidáa né, ntiko kōo maú san, kunú'u na ne, ntaa na ni tō'ó san é kākā'án Pablu. To'ó san ne, dōo u'ví ña da kútuni ña tsí ña ñuú Roma. ³⁹ Kidáa ne, kué'en ña, kúnaka'nu ña

iní Pablu ni Silá ne, kidáa ne, nantíi ña ña, kaka'an ña:

—Vií nto da xe'e, ntií nto ñuú ntií —ka'an ña.

⁴⁰ Dā ntíi ña vi'i utun sán ne, kúnū'ú ña nú vi'i Lidia. Ikān náataká nuu ña un ntíi ntíi ení ña, ña kuínti'xe i sán ne, nāxnuu ka'nu ña iní ña. Da kidáa ntíi ña, kue'en ña.

17

Dā itsú'un ña ñuú Tesalonica

¹ Kué'en Pablu ni Silá, ita ntí'xin ña ñuú Anfípoli ni ñuú Apolonia, xée ña ñuú Tesalonica, mí tuví xúkūn ña Israee. ² Vata xkoó ini Pablú ne, ñé'e ñā má ūkūn kan ntūyi dá iō dá'na. Úni ito ñe'e ña é tiín ña ni ñā'a san, ³ kanañé'e ña ña mí uve na'a Tú'un Xuva kō nte dí'na é da mií é ntó'o Cristu, ña nakaxnúu Xuva kō ne, da mií é ntotó xtuku ña te xi'i ña. Kaka'an ña:

—Divi tsi Jēsuu é kaka'an ntií ni ntó né, divi ñā é Cristu ñā, divi ñā é taxnuu Xuva kō ñā —ka'an ña. ⁴ Io ñā Israee san ne, kuínti'xe ña é kaka'an Páblu ne, kúdadii ñā nī Pablu ni Silá. Nā te da dii ñā griegu, ña é ntānuu iní i Xuva kō, ni ñadī'i, ña e dóo na'nu ña'a ne, kuínti'xe ña di. ⁵ Ntá tsi ña Israee, ña é ña ni kuínti'xe i ne, kūne'u iní ña ni ñā. Kidáa né, ide ña é náataká nuu natíi kini ntāa, na é dotó tsi ntāñi dú'xen nu á'vi kán. Nāataká nuu na ne, dá nakutsú'un na da kanii ñuú san. Kidáa ne, ínti'u na nú vi'i ña nani Jāsuun, ntánantuku nā Pablu ni Silá é ntāda na ña kuenta ntá'a ña tsíñu i. ⁶ Ntá tsi ña ni naní'i na ña. Mii tsi Jāsuun, ni túku ení ña, ña kuínti'xe i san naní'i na. Ntāñū'u na ña, kue'en ni'i na ña nta'a ña tsíñu i san ne, koó da vāntiñi na ntáka'an na, ntātsi'i kuétsi nā Pablu ni Silá:

—Ña sā'á ne, da kanii ñūxivi a ntaika ña, ntánakutsú'un ña ñā'a. Vevii ne, un tsi nte í'a xee ñā ve ne, ⁷ Jasuún san ne, xé'e ña vi'i ña é kuntōo ña. E ntáde ña sá'a ne, dōo xii kaa. Nā te kaiko ñu'u ña rei ñuú Roma, tsi ntáka'an ña é iō túku rei, ñā nani Jēsuu —ka'an na.

⁸ Un ntíi ntíi ñā'a san ni ña tsíñu i san ne, dōo ítsu'un ña da téku ña sá'a. ⁹ Kidáa né, kī'i ña diu'un Jāsuun ni ña ntíi ní'i ña ne, nangáva ña ñā.

Dā intóo Pablu ni Síla ñuú Berea

¹⁰ Dā kuáa ne, táxnūu ña kuínti'xe i san Pablu ni Silá é na kī'in ñā ñuú Berea. Dā xee ñā ikān ne, kué'en xtūku ña má ūkūn ña Israee. ¹¹ Ña Israee, ñā ntoo ñuú Bereá san ne, dii ka vita ini ña é ña ntoo ñuú Tesalonica, tsí nī kue'en iní ña ntaíni ña Tú'un Xuva kō ne, utén uten nántuku ñā mí ūve na'a Tú'un Xuva kō da nté kutuni ñā tē nuu é ntaā i é kaka'an ñā ni ñā. ¹² Dukuan ne, dóo titín ña Israee kuínti'xe ña, nī ña griegu di, tē tíi te ñadī'i, kuān te dóo na'nu ña'a ña ne, kuínti'xe ña di. ¹³ Ntá tsi dá kútuni ñā Israee, ñā ntoo ñuú Tesalonica, é kaka'an ntódo xtuku Pablu tú'un Xuva kō ñuú Bereá ne, xée ñā é nakutsu'un xtūku ña ñā'a san. ¹⁴ Ntá tsi ña kuínti'xe i sán ne, ura tsí i táxnūu ña Pablú é na kī'in ña nu ntute ñu'u kan. Mii tsi Síla ni Timóteu kántoo mií ña ñuú Berea. ¹⁵ Ña ixntéka itsi Pablú ne, kué'en ña ni ñā un tsi nte ñuú Atena. Dā ntíko kōo xtūku ña, kaka'an ñā nī Síla ni Timóteu é na kī'in kantí'i ña, kíkuntóo ña nī Pablú.

Dā itúvi Pablu ñuú Atena

¹⁶ Nii dukuān tuví Pablu ñuú Atena é kantétu ña Síla ni Timóteu ne, dóo dé kuení ña dá ini ña tsí ña ntoo ñuú Atená ne, da mií kue'en tsi santu ntúvá'a naa ío iña ña. ¹⁷ Dōo kī'in itō ñe'e ña má ūkūn kán é natíin ña nī ña Israee san ni ūn ntíi ntíi ñā'a, ña ntānuu iní i Xuva kō. Utén utén ñe'e ña nu á'vi kán dí, kaka'an ñā nī ña ntánataká nuu ikān. ¹⁸ Ikān ne, xío ñā'a, ña ntántikin túku nchu'un iña ñā nani Epīcurú ne, xío túku ñā'a, ña ntántikin nchu'un é nani éstoicu. Ña sā'á ne, ntáka'an ña:

—¿Neé ntá kaní tú'un é kuān nte kaka'an ña? —ka'an ña.

Ío ñā ne, ntáka'an ña:

—Vata tē é tükú xuva ncho nañé'e ñā kō —ka'an ña.

Tsí Pablú ne, kaka'an ntódo ña tú'un va'á iña Jēsuú ne, kaka'an ñā

e ntóto xtuku ña dá xi'i ña. ¹⁹ Kidáā ne, ntánteka ña Pablu, kue'en ní'i ña ña uun mí nani Areōpagu, mí é dukuān ntánataká nuu ñata ña odo nūu, ntaxé'le ña itsi ña ñuú i san. Tsixe'le ña Pablu:

—Ká'an kūdii ntó, na kīni nti neé nchu'un xee é vexní'i ntó. ²⁰ Tsi nti'i ne, ñá te kãñe'le dikí nti é kãka'an nto, tsí tuku nchu'un é iní nti. Nañē'e kudii ntó nti nee é kani tú'un é kãka'an nto —ka'an ña.

²¹ Tsi ña ñuú Atena ni ña da xee ntóo ikān né, da mii kuē'en tsi nchó kini ña nee é dā ve kakuvi é natíin ña.

²² Kidáā ne, nákontísi Pablu mé'ñū ña'a san Areopagu kán ne, kaka'an ñá ni ña:

—Divi ntó, ña ñuú Atena, é iní u tsí dōó ió xuva ntó e ntánuu iní nto. ²³ Dā itā nti'xin ú ñuú nto, kaito ditó u nee nti'i nti'i iña nto e ntánuu iní nto ne, nāni'i ko uun nú naa kan mí ũve na'a kaka'an: “Iña xúva kō, ña e ñá ini o xoo ñá'a”, ka'an. Divi tsi xuva ntó, ña e ñá ini ntó ne, divi Xuva kō é kãka'an u ni ntó vevii.

²⁴ Tsi Xuva kō né, dē kú'vē ñá ñuxiví ni un nti'í é ió. Divi ña Tó'ó e dukún kan ni ñuxiví a. Ña te ví'i mí de vá'a ña'a tuví ña. ²⁵ Nté ña tuví nee iña é kúvi kué'e o ña, tsí ña tuví nee iña é kãtaan núu ña. Mii ña kãta'xi ña ntuví iña ko ni tatsin é ta'ni o, ni un nti'í é ió iña ko, xe un xé un ó.

²⁶ Uun tsi niñi ko dé kú'vē Xuva ko un nti'í nti'í o é ntoo o da kani ñuxiví a. Mii ña de kú'vē ña nté kaa ntuví kuntoo o ñuxiví a nī mí'i ñuú kuntoo o, xe un xé un ó. ²⁷ Kuān o dé Xuva kō, tsi ntío ña é nantuku o ña, un nti'í nti'í o, da nté koo é nani'i ko ña. Ntá tsi ña te nté sa ikā tuví ña, ²⁸ tsí divi ña ta'xi ña ntuví iña ko, nī é kakantá nuu o, nī é tuví ó. Kuān ó uve na'a, kaka'an ñáta ntó, ña de vá'a tutú san, kaka'an ña: “Xo'ó ne, i'xá Xuva ko ó”, ka'an ña. ²⁹ Tē nuu é ntaā i é i'xá Xuva kō kúvi ó ne, ña kúvi ká'an o é Xuva ko da neé ka nti'i, tē kaá kuaan, tē kaá kuí'xín, o xuu e ntáva'a naa ña'a vata ó dé kuení mii ña é vata kaa Xuva kō. ³⁰ Ntuví di'na ne, dé ka'nu iní Xuva ko nī ña intóo kidáā e kuán o dé ña,

tsí ña ni iní ña nté koo vijí ña. Ntá tsi vevii ne, ntío Xuva kō é nadama ó nima kīni kaa ko. ³¹ Tsi e xtúví Xuva ko uun ntuví é xntékú ku'vē ña da kani ñuxiví. Tsi é nakaxnúu ña uun ñatíi, ña é xntéku kú've. É iní ó xoo ñá'a, tsí nantóto Xuva ko ña dá xi'i ña —ka'an ña. Dukuan ó ka'an Pablu ni ña.

³² Dā téku ña'a san é kãka'an Pablu é ntóto xtuku uun ña'a é xi'i ñá ne, ió ña ntáxkuntée ña ña. Ió ñá ne, ntáka'an ña:

—Dá nte ũun ká tuku ntuví ka'an ntó nī ntí sá'a —ka'an ña.

³³ Kidáā né, kii Pablu, kué'en ña. ³⁴ Ió ñá ne, kantikin ñá Pablú ne, kuínti'xe ña é kãka'an ña. Uun ña'a ña ne, Dionisiu nani ña; tsiñu ña Areopagu. Uun ñad'í, ña nani Dāmarí di ne, ió ka tuku ña'a kuínti'xe i di.

18

Dā itúvi Pablu ñuú Corintu

¹ Kidáā né, ntíi Pablu ñuú Atena, kué'en ña ñuú Corintu. ² Ikān nani'i ña uun ñatíi, ñá Israee, ñá nani Áquila. Nuu é nani Pontu vé'xi ña. Vata e ná'a xee ña, ntuví ná'í ñad'í ña, ñá nani Prísila. Tsi é ntíi ña ñuú Italia da nakunú rei Claudiu ún nti'í ña Israee san ñuú Roma. Kué'en Pablu, kúkoto ní'ni ña ña ne, ³ ikan tsí katúvi ña ni ña. Dadi'í tsi de vá'a ña ví'i doo, tsi divi tsi tsiñu iní ña di. ⁴ Vatā dá ió dá'na ne, kañe'é Pablu má úkún kan, kanañe'e ña ña Israee san nī ña é ña te ña Israee san di nté koo kuínti'xe ña Tó'ó ko Jesúristu.

⁵ Dā xee Síla ni Timóteu, é vē'xí ña ñuú Macedoniá ne, nguentúvi kaka'an ntódo Pablu tú'un va'á san, kaka'an ñá nī ña Israee san tsí Jesuú ne, divi ña é Cristu, ñá nakaxnúu Xuva kō. ⁶ Ña Israee san ne, naa núu ña ni ña ne, dōó kini ka'an ñá ni ña. Dukuān ne, Pablú ne, nākidi ña doo ña vata koo é kué'é ña kuenta é ña te vá'a ó ntáde ña. Kaka'an ñá ni ña:

—Kuenta iña mii nto ve te ña ní'i nto é vá'a nta'a Xuva kō. Xu'ú ne, ña túvi kuétsí ko, tsí é kãka'an u ni ntó. Ví'a ve ne, xio ñuú ki'ín u,

kíka'an ntódo ú ni tūku ña'a, ña é ña te ña Israee —ka'an ña.

⁷ Kidáa ne, ntíi ña má ūkún kán, kué'en ña má vi'i ñá naní Justo, ña dóo kanuu iní i Xuva kō. Etsin tsi mí ntitsi xúkūn san tuví vi'i ña. ⁸ Ña odo nūu ini ukun, ñá naní Crispú ne, kuínti'xe ña Tó'o ko Jesúcristu ni ún ntíi ntíi ñavi'i ña. Ná te da díi ña'a, ña ñuú Corintú dí, dá téku ña é káka'an Pablú ne, kuínti'xe ña ne, ítsi ntute ña. ⁹ Uun niñú ne, vata tsi tē ini Pablu é káka'an Xúva ko ni ña:

—Ná ku u'vi o é ká'an ntódon, Kuan tsí koo ka'an vátá ó den, ¹⁰ tsí xu'ú kunuu mé'ñú ú o. Xōxó kuvi víi i ni o, tsi dóo iō ñá'a ko ñuú sa'a —ka'an Xúva ko ni ña. ¹¹ Kidáa ne, uun kuia nte dáva kátúvi ña ñuú Corintu, nakuá'a ña ña'a san tú'un Xuva kō.

¹² Ntuvi tsikán ne, dá inúu ñá nani Gáliuun, de kú'vē ñá ñuú Acayá ne, nataká nuu ña Israeé san ne, tñn ña Pablu, kue'en ní'i ña ña nta'a ña tsíñu i ne, ¹³ ikán tsí'i kuétsi ña ña, ntáka'an ña:

—Nátíi sa'a ne, kanañē'e ñá ña'a é kūnuu ini ñá Xuva kō, ntá tsi ña te vatá ó kaka'an leí san. Dōo xii kaa é víi o é káka'an ña —ka'an ña.

¹⁴ Dá vata kani ntú'u Pablu ká'an ñá ne, dí'na ña tsíñu ka'nu i Gáliuún san kaka'an ñá ní ña Israeé san:

—Tē dí dóo xii kaa ntí'xe nuu i é kanañē'e ña ne, kiní u é ntátsi'i kuétsi nto, ¿nté kui ña'a? ¹⁵ Ntá tsi ntó'ó ne, kúdi kuénta iña lei mú nto ntánā núu nto. Mii nto kadá kú'vē ntó ve. Ná te xū'u é káduku ntée ú sá'a —ka'an ña ni ña.

¹⁶ Kidáa ne, kī ñu'u ña ña kí'i kán ne, ¹⁷ ña ntáñi ntée kán né, ntáva ntodó ña ñá odo nūu iña úkūn, ñá nani Sōstené ne, ikan tsí é'ni díin ña ña nuu ña tsíñu i san. Ntá tsi Gáliuún san ne, ña ní ide ña kuenta.

Dā ntíko kōó Pablu ñuú Antioquia ne, kué'en ña kúka'an ntódo ña é kuvi ūni íto

¹⁸ Pablú ne, na'a itúvi ña ñuú Corintu. Kidáa ne, kaka'an ñá ni éni ña ña kuínti'xe i san é nū'u xtúku ña ñuú Siria. Kánteká ña Prisila ní xí ña Áquila, kué'en ña. Dí'na

dá ntáka ña ñuú Cencreá ne, kúntíi tdu'u díki Pablu vata koo é kue'e ña kuenta tsí xe'é ña xu'u ña ni Xuva kō. ¹⁹ Kidáa ne, ñu'u ña tun ntóo ka'nu, xee ñá ñuú Efesú ne, ikán kantóo mií Prísila ni Áquila. Pablú ne, dí'na dá ntaka ña ne, kué'en ña má ūkún kán é ká'an ñá ní ña Israee. ²⁰ Ña Israeé san ne, ntáka'an ña:

—Vii nto da xe'e, kutuví ká nto ní ntí —ka'an ña.

Ntá tsi ña ni ntío Pablu. ²¹ Dá ntáka ña ne, kaka'an ña:

—Da mií é kantio é kutúvi u ñuú Jerusaleen é kúvi viko. Te Xuva kō ntio ñá ne, nti'xi xtuku ú, ntixkoto ní'ni ú nto —ka'an ña.

Kidáa ne, nákunūu ña tun ntóo ka'nu da ntáka ña ñuú Efesu, kué'en ña. ²² Dá xee ñá ñuú Cesareá ne, dí'na ñuú Jerusaleen ita ntí'xin ña é ká'an ñá ntiusi ni ña kuínti'xe i sán ne, da kidáa ntíi ña, kue'en ña ñuú Antioquia. ²³ Dá kú titán ntuví itúvi ña ikán né, eni ntú'u xtuku ña ika ña. Ítā nti'xin xtuku ña ñuú Galacia ní ñuú Frigia é xntíi ña ña kuínti'xe Xuva ko, nátsu'un ka'nu ña ini ña.

Dá kakā'an ntódo Apolo ñuú Efesu

²⁴ Ntuvi tsikán ne, xée uun ñatíi, ñá nani Ápolo, ñuú Efesu. Ñuú Alejandria vé'xi ña, ntá tsi ña Israee ña. Ña sá'a ne, dōo vá'a ó kaka'an ña, kaka'an ntódo ña; dóo ini ña tú'un Xuva kō é ūve na'a nte dí'na. ²⁵ Dōo ini ñá nchu'un Xúva kō dí. Níi kue'en ini ña kaka'an ntódo ña ne, nuu é ntaá í un nti'í é káka'an ñá iña Jesús, kuán te mií tsi é nakutsi ntute Juuan Bautista íni ña. ²⁶ Ná te kau'vi ña, kaka'an ntódo ña ini ukún ña Israeé san. Dá téku Prisila ní Áquila é káka'an ñá ne, kána xio ña ña ne, náñē'é ka ñá ña iña Xuva ko. ²⁷ Apoló ne, ntio ña é kí'in ñá ñuú Acáya. Xíó ntaa iní ña kuínti'xe i san. Táxnūu ña tutú nta'a ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Acaya, na vá'a koo nakuetu ña Apoló san tē xee ña ikan. Dá xee ñá ñuú Acayá ne, dóo kue'e xntíi ña ña kuínti'xe i

Jesuu, tsí dóo vá'ā o dé Xuva ko ni ñā. ²⁸ Tsí Apoló ne, dóo ini ñā nte koo ka'an ñā nī ñā Israeé san mé'ñū ñā'a san, kanañe'e ñā ñā tsí nuu é ntāa ntí'xe i tsí Jesuú ne, ðivi ñā é Cristú, ðivi ñā é nakaxnúu Xuva ko ñā é kodo nuū ñā, vatā ó uve na'a tú'un Xuva kō nte dí'na.

19

Dā itúvi Pablu ñuú Efesu

¹ Nñi dukuān tuví Apolo ñuú Corintú ne, kué'én Pablu, ita ntí'xin ñā itsí rki uku kan, xée ñā ñuú Efesu. Ikān nání'i ñā titín kudii ñā kuínti'xe i san. ² Pablú ne, kaka'an ñā ni ñā, katsixe'e ñā ñā:

—¿Inúu ntu Espíritū Sántū nima nto da kuínti'xe nto? —ka'an ñā.

—Á te ñā'a. Ntē vata kiní nti xoo é Espíritū Sántū —ka'an ñā.

³ Kidáā né, katsixe'e xtuku Pablu: —¿Neé ntu nchu'un e ini nto dá itsi ntute nto? —ka'an ñā.

—Nchu'un é kākā'an Juan Baútista —ka'an ñā.

⁴ Pablú ne, kaka'an ñā:

—Tsí Juaán ne, nákutsi ntūte ñā ñā'a vata koo é kué'lé ñā kuenta é nādama ñā nima kiní kaa ñā. Ntá tsi Juaán ne, kaka'an ñā te kuínti'xe ko uun ñā'a, ñā é dā ve vé'xi. Ñā tsikán ne, e xée ñā. Jesuu nani ñā —ka'an ñā.

⁵ Dā téku ñā'a san é kākā'an ñā ne, itsi ntute xtuku ñā, ntákaku ni'i ñā Tó'o ko Jéssuu. ⁶ Kidáā né, dā xntékú Pablu ntá'a ñā ðiki ñā ne, ínūu Espíritū Sántū nima ñā ne, eni ntū'u ñā ntáka'an ñā tuku tú'un e ñā ini ñā ne, ntáka'an ñā tú'un é xe'e Xuva ko ñā. ⁷ É un nti'i ñā ne, iō ñā te ūxuvi ñā'a ñā.

⁸ Uní xóo ñe'e Pablu má ūkún ñā Israeé. Ná ni u'vi kue'en ñā é kākā'an ñā. Kaka'an ntódo ñā, kaka'an ñā tsí Xuva kō né, ðivi ñā é kadé kú'vé ñā. Kaka'an ñā ni ñā é vá'á vata koo é kuínti'xe ñā Tó'o ko Jéssuu. ⁹ Ntá tsi iō ñā ne, dóo ka'xi nima ñā. Ñā ni ntío ñā kuínti'xe ñā ñā. Ntáka'an xení ñā iña tú'un va'á san. Kidáā ne, xio kue'én Pablu, tsóo mii ñā ñā ne, kántēka ñā ñā kuínti'xe i san, kue'en

ni'i ñā ñā nú vi'i skuela mí nakuá'a ñā nani Tiranú ne, ikān natiin ñā ni ñā utén uten. ¹⁰ Uvi kuíā é kuān o dé ñā. Dukuān ne, un ntí' ntí' ñā'a, ñā ntoo da kanii ñūú Asia, tē ñā Israeé, tē ñā é ñā te ñā Israeé ne, tēkú ñā tú'un Tó'o ko Jéssuu. ¹¹ Xuva kō ne, xé'e ñā é kūvi vii Pablu nuu i e dóo na'nu é nté uun ito vata kiní ñā'a é kuān koo kúvi. ¹² Ntáñe'e ni'i ñā'a san da neé ka doo é tñin nta'ā Pablu, te doo dúkñ, o tē doo nuu ne, ntáxe'e ñā ñā nchokuví san ne, ntuvá'a ñā. Ntñi nti'i é ñā vá'ā é ñū'u nima ñā ði.

¹³ Ntuví tsikán ne, iō ñā Israeé é ntaíka ñā, ntánatava ñā é ñā vá'ā é ñū'u nima ñā'a san. Ntáka'ku ni'i ñā Tó'o ko Jéssuu dá natavā ñā ne, ntáka'an ñā:

—Kuenta iña Jéssuu, ñā é kākā'an ntódo Pablu iña i, ka'án u ni o: ¡Ntñin nima ñā! —ka'an ñā.

¹⁴ Du'va o dé u'xe éni, i'xá dutu ñā odo nuu iña ñā Israeé, ñā nani Eseva. ¹⁵ Uun ntuví ne, nantíko kōo é ñā vá'ā san:

—Xu'ú ne, iní u xoo e Jéssuu. Iní u xoo é Pablú ði. Ntá tsi nto'ó ne, ¿xóo ntu ñā'a nto? —ka'an.

¹⁶ Kidáā ne, kūdiin ñā ñū'u é ñā vá'ā san nima í, ntāva ntodó ñā ñatíi, ñā u'xe ñā'a san. Kūvi dé e ñā vá'ā sán ni ñā ni'i kuí'i ñā ne, koó dā ntántí' ñā kí ñā nú vi'i ñā. ¹⁷ Un ntí' ntí' ñā'a, ñā ntoo ñuú Efesú, tē ñā Israeé, tē ñā é ñā te ñā Israeé ne, kūtuni ñā nte o kúvi ne, dóo u'vi ñā ne, dóo vá'a ka'an ñā iña Tó'o ko Jéssuu.

¹⁸ Ná te da ðii ñā kuínti'xe i xee ñā é nāna'ma ñā kuétsi ñā mé'ñū ñā'a san. ¹⁹ Ná te da ðii ñā tātán xee ñā ði. Xee ní'i ñā tutu é ntánakoto ntodó ñā. Kidáā né, e'mi ñā tutu san mé'ñū ñā'a san. Kántē'ví tutu san nté kaa xee tá'an xá'vi i ne, ínūu á'vi te ūvi díko u'xi miil diu'un kuí'xin. ²⁰ Dukuān ne, ñā te da ðii ñā'a kuínti'xe ñā tú'un Xuva kō, tsi kūtuni ñā tsí Xuva kō né, dóo iō ntíi tú'un ñā.

²¹ Rkontúvi dá ita ntí'xin sá'a ne, kaka'án Pablu é k'ñin ñā, kikoto ni'ni ñā ñā ntoo ñuú Macedonia ni ñā ntoo ñuú Acaya nte o de

ña ne, dá kī'in ña un tsi nte ñuú Jerusaleen.

—Tē ntáka ú ñuú Jerusaleén ne, kuétsi é kī'in u ñuú Roma —ka'an ña.

²² Kidáa ne, táxnū ña uvi ña'a, ña é xntii ñā, ñā nani Timōteu ni Rastú ne, odo nuū ñā, kue'en ña ñuú Macedonia. Ni dukuan kúkuif ka Pablu itúvi ña ñuú Asia.

Dā itsu'un ña ñuú Efesu

²³ Ntúvi tsikán ne, kuvi du'xen kuēnta iña tú'un va'á iña Jesús. ²⁴ Tsi uun ñatī, ñā nani Dēmetriú ne, kāá kuī'xin kade tsiñu ni'i ña, kantavá'a naa ña xúkun kuetsi vata ntāa xúkūn santu é nani Diana. Titín ña'a ntāde tsiñu ni'i ña ne, kué'e diu'un ntáni'i ña. ²⁵ Demetriú ne, kāna ña ña ntāde tsiñu ni'i ña ni un ntí'i ñā'a, ña ntāde tsiñu sá'a. Nátaká nuu ña ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Divi ntō ne, ini ntó tsi dóo va'á ntúvi iña ko é ntāde o tsiñu sá'a. ²⁶ Ntá tsi é kūtuni nto tsi kaika uun ñatī, ñā nani Pablu, kaká'an ntódo ña, kaka'an ñā tsi santu é ntavá'a nāá ña'a ne, ñā tē nuu é ntaa i é Xuva kō. Ne, kúvi idé ña e dóo titín ña'a kuínti'xe ña é kākā'an ña. Nā te da mii tsi ñuú ko, tsi da kani ñuú Asia. ²⁷ Sá'a né, dōo xii kaa; tē ñā'a ne, ntí'i tsiñu kō. Nā te da mii tsi tsiñu kō dá, tsi dí'i kō Dianá di ne, ñā kuiko ñu'ū ká ña'a xúkun ñā. Tsi dí'i kō né, dóo ka'nu ña'a ña. Da kani ñuú Asiá ne, da kani ñuxivi ntaíko ñu'u ñā'a san ña —ka'an ña.

²⁸ Dā téku ña'a san é kākā'an ñā ne, dōo kúdiin ña. Un tsi vāntiñi ña ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—¡Dōo ka'nu dí'i kō Diana, tó'o ñuú Efesu! —ka'an ña.

²⁹ Kidáa né, tññ ña uvi ña'a, ña ñuú Macedonia, ña íka dadii ni Pablu, ñā nani Gayu ni Aristarcú ne, ntaíñu'u kaduun ña ña ini nto'o mí nátaká nuu ña'a. ³⁰ Pablú ne, ntio ña é kī'vi ña di é kākā'an ñā ni ñā'a san, ntá tsi ña ni ntio ña kuínti'xe i san é kī'vi ña. ³¹ Uun ña'a ña vá'a tiin ni'i ña, ña odo nuu ñuú Asia dí ne, táxnū ña tutú nta'a Pablu é ña ku kī'vi ña íkán. ³² Un tsi vāntiñi ñā'a san, ntákachu'u ña ne, é tuku e

túku nuu i ntáka'an ña. Dōo titín ña ne, ntē ñā ini ña nee tsiñu nátaká nuu ña. ³³ Kidáa ne, ña Israeé san tsi'i ntido ñā uun ña'a, ñā nani Alējandru, é na kākā'an ntódo ña ni ñā'a san. Alejandrú san ne, kade ña nta'a ña é diin diin tsi na kuntōo ña'a san, tsi ntio ña nada'an ñā ña Israeé san. ³⁴ Ntá tsi dá kūtuni ñā'a san tsi Alejandrú ne, ña Israeé ñā ne, koó da vāntiñi ña ntákachu'u ña. Úvi ūra ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—¡Dōo ka'nu dí'i kō Diana, tó'o ñuú Efesu! —ka'an ña.

³⁵ Kidáa né, kúvi dé strivanu, intóo kadin ñā'a san. Ne, kaka'an ñā ni ñā:

—O ñā ñuú Efesu, kini nto é kākā'an nti ni ntō. Ini ntíi ntíi ña'a tsi ñuu ko Efesu ne, kaduku ntée ñuu ko é vii ó kuenta xúkun iña dí'i kō Diana, ña é dóo ka'nu, é vii ó kuenta santu ña é kō'xó e dukún kán. ³⁶ Xōxó kuvi ka'an i te ñā'a. Dukuán né, diin diin tsi kuntōo nto. Di'na kada kueni nto nté koo vii nto. ³⁷ Tsi ñatī sá'a, ña é vēxni'i ntō ne, ñā ni kākā'an kīni ña iña dí'i kō. ³⁸ Tē nee iña é tsi'i kuétsi Demetriú ni ña ntāde tsiñu ni'i ña ne, kantii vi'i me'ñu kán; ntoo ña ntáxntékú kū've. Na kī'in ka ña, kika'an ñā ni ña tsiñu i te nee nuu i tsi'i kuétsi ta'an ña. ³⁹ Tē nee ka tuku nuu i é ntio nto ka'an ntó ne, kuvi ka'an nto dá kōo junta. ⁴⁰ Tsi dóo ió kuenta te kúdiin ña tsiñu ka'nu i ñuú Romá é kuān ó de o. Tsi du'xen iña ña tsiñu ka'nu i ntāde o vevii, kuini ña. ¿Nee ntu ka'an o ni ña te tsixe'e ña kō nté kui vāntiñi ntu o ntóo o i'a? —ka'an ña. ⁴¹ Dā kúvi ka'an ña ne, nantáka ña ñā'a san, kunú'u ña.

20

Dā itúvi Pablu ñuú Macedonia ni ñuú Grecia

¹ Dā intóo kadin ña'a sán e dóo itsu'un ña ne, Pablú ne, kāna ña ña kuínti'xe i san é kué'e ña ña itsi. Kidáa né, nānume ta'an ña ne, dá ntíi ña, kue'en ña ñuú Macedonia. ² Dā mí'i ká ñuu mí kaika ña ne, dōo kaka'an ñā ni ñā'a san vata koo é kú nima ña. Kidáa né, xee ña ñuú Grecia. ³ Uni xóo katúvi ña íkán.

Kidáā né, ntio ña é ku'un ña tun ntóo ka'nu é nū'u ñá ñuú Síria dá kútuni ña tsí ntántukū nuu iní ña Israeé san. Dukuān ne, ntíko koō ña itsi ñuú Macedonia, kunú'u ña. ⁴ Titin kudii ña'a kue'en ní'i ñá di. Kue'en ní'i ña Sopater, i'xá Piru, ña ñuú Berea; ni Arístarcu ni Ségundu, ña ñuú Tesalonica; ni Gáyu, ña ñuú Derbe; ni Timōteu; ni Tiquicu ni Trófigu, ña ñuú Asia. ⁵ Odo nuū ñá, kue'en ña ñuú Troa ne, ikān intétu ña nti. ⁶ Ntí'i ne, dá inú kava viko é ntaé'xi ña tañú'u dukuān ne, ntíi ntí ñuú Filipu. Nū'u ntí tun ntóo, kué'en nti. Dá kúvi ū'un ntúvi ne, xéé nti, nāni'i ta'an ntí ña ñuú Troa. Ikān ne, uun vité intóo nti.

Dā itúvi Pablu ñuú Troa

⁷ Kuaá sabadu náataká nuu ntíi ntíi nti é nakatsin dava ntí tañú'u, vatā o dé kú'vé Tó'o ko Jesúcristu. Pablú ne, kuan tsí ó kaka'an ntódo ká ña dá ku davá ñuú, tsí ntaka ñá tevāa san. ⁸ Kué'e ñū'u ka'xi iní vi'i nínu kán mí náataká nuu nti. ⁹ Uun natíi, ná nani Eúticu ne, ntéku na ventana kan. Dā dóo na'a kaka'án Pablú ne, xéé nā ma'na ne, uun ito tsi kídí na. Kidáā ne, kó'xo na un tsi nte ñú'u kán. Tsi vi'i sán ne, úni odo ntí'i ta'an. Dā inakí'i ña na ne, e xí'i nā. ¹⁰ Pablú ne, nūu ña mí tuví na ne, katavi ntódo ña na, nánume ña na ne, kaka'an ñá ni ñá'a san:

—Ñá ku dē kuení nto. ¡Kantíto na! —ka'an ña.

¹¹ Kidáā ne, kúxēe xtúku Pablu má vi'i nínu kán ne, dá nákatsin dava ña tañú'u san, da e'xi ña ne, dá kakā'an ntódo xtuku ña un tsi dá nté tuví. Da kidáā ntáka ña, kunú'u ña. ¹² Ña'a sán ne, kunu'u ní'i ña natíi san, ntúka'nu iní ña tsí kantíto na.

Dā ntáka ña ñuú Troa, kué'en ña ñuú Miletu

¹³ Ntí'i ne, odo nuú nti, naku'ún nti tun ntóo, ñé'ē ntí ñuú Asuun. Pablú ne, dī'ín ña kaika ña. Nakunúu ña tun ntóo san té xee ña, ká'an ña. ¹⁴ Nāni'i ta'án nti ña ñuú Asuun ne, ikān nakú'un dadíi ntí ní ña tun ntóo san, dá kue'én

nti ní ña ñuú Mitilene. ¹⁵ Téväá san ntíi ntí, kue'én nti, ído ntúu nti ñuú Quio. Téväá xtuku ne, xéé ntí ñuú Samu. Íntōo da'na ntí ñuú Trogiliu ne, dá tevāa xee nti ñuú Miletu. ¹⁶ Ntio Pablu é kuído ntúu ña ñuú Efesu vata koo é ña kukuí ña ñuú Ásiā, tsí ntio ña é kantí'i xee ña ñuú Jerusalem, vata koo é kutuví ñá te kúvi viko é kaka'an ñá Israeé é viko é kanakué'e ña sintiá'vi iña é tāta.

Dá kakā'an ntódo Pablu ni ñátā, ña ñuú Efesu

¹⁷ Dā xéé nti ñuú Miletú ne, taxnúu Pablu tú'ún é kí'xi ntíi ntíi ñata, ña odo nuú iña ña kuínti'xe i ñuú Efesu. ¹⁸ Dā xee ñátā sán ne, kaka'án Pablu ni ña:

—Íni nto nté ó dé u é tuví u ni ntó nté ntúvi dá xee ú ñuú Ásia ā. ¹⁹ Tsí kuenta iña Xúva kō kade tsiñu u. Ná te kā'nu ncho vii u. Íni nto nté kaa ntute nuú ko éti ú kuenta iña ntó ne, nté ó ntó'o kó nta'a ña Israeé san dá ntúku nuu iní ña nté koo vii ña ní ko. ²⁰ Ná te ní dē vínj u é kā'án u ni ntó nee ntí'i ntí'i é kántio é kútuni nto. Tsi kanakuá'a u nto mé'ñū ña'a ne, nú vi'i mií nto nakuá'a u nto di. ²¹ Dadíi tsi kaka'án u ni ñá'a, te ñá Israeé, te ña é ña te ña Israeé ñá ne, na xtuví mií ña é kíni kaá ne, na vii ña é vá'a. Kaka'án u ni ña te kuínti'xe ña Tó'o ko Jesúcristu. ²² Vi'a ve ne, da mií é kí'ín u ñuú Jerusalem, kaká'an Espíritū Sántu ní ko. Nté ñá iní u nté koo kuvi ko íkan tē xee u. ²³ Divi tsí é dá mí'i ká ñuú kañé'e u ne, kata'xi Espíritū Sántū é kútuni ko tsí da mií é ntó'o kó, da mií é xnuu kutu ñá kó vi'i utun te xéé u ñuú Jerusalem. ²⁴ Ntá tsi ña té iní kuan té kuví u, te kāda ntáa ú tsiñu e tá'xi Tó'o ko Jesúsú é vii u: divi tsi tsiñu ko é kaka'an ntódo u tú'ún va'a iña Xuva ko e dóo kakuinima ñá kō.

²⁵ Divi ntó ne, é kaka'an ntódo ú ni nto iña Xuva ko, nté koo kuntuo o ntá'a ñá ne, iní u tsí ña kiní ka nto kó ñuxiví a. ²⁶ Dukuān ne, kini vá'a nto é kaka'án u ni ntó, tsí nté uun nto ña kuví ká'an nto te ña ni de ntáa ú iña nto. ²⁷ Tsi ña te ni dé vini kue'én u é kā'án u ni ntó é un

ntí'í é káka'an Xúva kō. ²⁸ Kuenta tsí vií ntó kúñu nto ni ùn ntíí ntíí ña kuínti'xe i san é tá'xi Espíritū Sántū é divi nto kodo nuū ntó iña ña. Vií nto vatā ó de paxtu é kade ña kuenta á le'ntu ña. Kuenta tsí vií nto un ntíí ntíí ña kuínti'xe i Tó'lo kō san, tsí niñi míi ña éti ña kuenta iña ña dá xi'i ña. ²⁹ Iní u tsí rkontuvi dá ntaka ú ne, ki'xi ña'a é nakutsu'un ña nto, vata tsí ó de xteé, kiti diin, é ña te kántuntá'ví iní ti a le'ntú san. ³⁰ Ió ñá'a iña ntó dí ne, kuān koo vií ña di. Tsí ka'an ñá dovete é ntio ña é kintikin ña kuínti'xe i sán ña. ³¹ Kuenta tsí vií nto é ña kani nta'ví ña nto. Ná ku kúnáa iní ntó tsí xu'ú ne, uni kuía katúvi u, nakuá'a ú nto nte ntúvi nte niñu ne, ñá te un siin ntute nuú ko éti ú kuenta iña ntó xe un xé un ntó.

³² Vi'a ve né, kuntoo ni'i nto Xuva kō. Kuntoo ni'i nto tū'un va'á san é káka'an ñá di. Tsi dóo kaidiá'vi tū'un Xuva kō é kütú've nto, vata koo é ni'i nto é vā'a é kāduku ntée i'xá Xuva kō, vata koo é dadii kuve ta'an nto ni ùn ntíí ntíí ña é nakaxnúu Xuva kō é kúvi i'xá mií ñá. ³³ Xu'ú ne, ñá tē ni ntío ko nee iña, ó diu'ún ne, ó doo vá'a iña ña'a. ³⁴ Iní nto tsí mií ú dé tsiñu ú vata koo é ni'i ko nee iña é ntio kó, nee iña é ntio ña ntíí ni'í ú di. ³⁵ Dukuan tsí o dé u vata koo é nañé'é u nto nté koo vií nto. Tsí te kuan kō ne, kúvi xntii o ta'an kō nee é kataan núu ña. Tsí naka'an ko tū'un é káka'an Tó'lo ko Jesuú ne: “Díi díi ka díni ña kaxe'é san é ña kanakí'i san”, ka'an ña. —Sá'a ka'an Pablu ni ña.

³⁶ Dá kúvi ka'an ñá ne, ínchiti ñá, kaka'an ntá'ví ña ni ñatā san. ³⁷ Èku ntíí ntíí ña. Kidáá né, nanume ta'an ña ni Pablu, e'xi ña xu'u ña. ³⁸ Dōo u'vi kúvi ña tsí kaka'an ña tsí ña kiní ka ña ña. Kidáá ne, kue'en ní'i ñá Pablu un tsí nte mi túvi tun ntóo san.

21

Dá kué'én Pablu ñuú Jerusaleen

¹ Dá tsóo mií ta'an ntí ni ñatā, ña ñuú Efesú san ne, nakú'un ntí iní tun ntóo san é kí'in ntí. Kue'en ntáa ntí ñuu é naní Koo. Uun ká tuku ntuvi xéé ntí ñuú Ródá ne, da xéé

nti ñuú Patara. ² Ikān nání'í ntí uun tun ntóo é kí'in ñuú Fenicia. Nū'ū ntí tun ntóo san, kue'én ntí. ³ Dā kíi ditó ntí ñuú Chipré ne, ido ntúu ntí díñi datsin ntí ne, dá kué'én ka ntí ñuú Siria. Dā xéé ntí ñuú Tirú ne, ikān itúvi da'na tun ntóo san vata koo é natavā ña xidō san. ⁴ Ikān nání'í ntí ña kuínti'xe i Jesuú ne, dadii intóo ntí ni ña ùun vite. Un ntíí ntíí ñá ntáka'an ñá ni Pablu:

—Ñá ku ñe'ē ntó ñuú Jerusaleen —ka'an ña.

Tsi é xe'e Espíritū Sántū san kútuni ña te dóo nto'o Pablu te kí'in ñá ikān. ⁵ Ntá tsi da xéé tá'an ntuvi ne, ntíi ntí, kue'én ntí. Íntēka itsi un ntíí ntíí ña'a sán ntí ni ñadi'í ñá ni i'xá ñá, íntēka ña ntí nte díñi ñuú kān. Dā xéé ntí ni ña díñi ntute ñu'u kān ne, ntānchití ntí, ntáka'an ntá'ví ntí. ⁶ Kidáá né, nanume ta'an ntí ni ñá. Dā náku'ún ntí iní tun ntóo san ne, kúnū'ú ña'a san.

⁷ Ntíi ntí ñuú Tiru, kué'en ntí ñuú Tolemaida. Ikān ixkoto ní'ni ntí ení kō, ña kuínti'xe i san. Uun ñuú kantóo ntí ni ña. ⁸ Dá tevāá ne, ntíi ntí, kue'én ntí ñuú Cesarea. Ikān ñe'é ntí nú vi'i Fēlipe, ña kaka'an ntódo tū'un va'á san. Divi ñá é nakaxnúu ña da nakaxnúu ña u'xe ñá'a, ña é xntíi san. ⁹ Ió kimi díoko ñá, ta'nú ña ni tánta'a, ta'nu ntáka'an náa Xuva ko. ¹⁰ Dā kú titín ntuvi ntóo ntí ikān ne, xéé uun ñatíi, ña vé'xi ñuú Judea, ñá nani Āgabú. Ña ka'an naa Xuva ko ñá di, tsí kaxe'é Xuva ko kütuni ña nté koo kúvi. ¹¹ Dā xéé ñá mí ntóo ntí ne, kí'i ña nguenuu i'xi Pablu, kí'ni nuu ña nta'a ña ni dí'in ña, kaka'an ña:

—Kaka'an Espíritū Sántū tsí kuān koo kúvi tó'o nguenuu sá'a, tsí ña Israee, ñá ntóo ñuú Jerusaleén ne, kuān koo kí'ní ña ña ne, dá ntáda ña ña kuenta ntá'a ña'a, ña é ña te ña Israee —ka'an ña.

¹² Dā téku ntí é káka'an ñá ne, un ntíí ntíí ntí ni ña ntóo ikān ne, ntáka'an ntí ni Pablu:

—Vií nto da xe'e, ñá ku ñe'ē ntó ñuú Jerusaleen —ka'an ntí.

¹³ Ntá tsi Pablú ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui dóo ntánti'i iní nto kuenta iñá ko? Tsí dóo u'vi kúvi ko é kuān ó ntáka'an nto. Vevii ntíká nimá ko. Xu'ú ne, é iō tu've ko. Nā té iní, kuān té koo kútu u, kuān té kuví u űuú Jerusaleen kuénta iña Tó'o ko Jēsuu —ka'an ña.

¹⁴ Dā ña ni kuvi vii nti ni ñā ne, ñā ni kā'án ka nti. Mii tsí é kākā'án nti: —Nā kuvi nee iña é ntio Xuva ko —ka'án nti.

¹⁵ Kidāā ne, natsoo vá'a ntí iñá nti, dá kúntāa nti nī Pablu űuú Jerusaleen. ¹⁶ Dadii kue'én nti nī ña kuínti'xe i, ña vé'xi űuú Cesarea. Kue'en ní'i ñā ntí nú vi'i mí kuntōo ntí, vi'i ñatīi, ña vé'xi űuú Chipre, ñā nani Nāsuun. Divi ñā ne, nté ntūvi di'na kuínti'xe ña Jesuu.

Dá kuē'én Pablu, kúkoto ní'ni ña Jacóbo

¹⁷ Un ntíi ntíi ta'an ko, ña kuínti'xe i sán ne, dōo diní ña dá xeé nti űuú Jerusaleen. Dōo vá'ā o dé ña nī nti.

¹⁸ Dā kúvi uvi ntúvi ntoo ntí ne, ñé'ē ntí nī Pablu, ixkoto ní'ni ntí Jacóbo. Ikān ntoo ntíi ntíi ñata, ña odo nūú san di. ¹⁹ Pablú ne, kaka'an ñā ni ñā ntiusi ne, dá kantaa ña ni ñā é un ntíi é xe'é Xuva kō e kúvi idé ña mé'ñū ña é ña te ña Israee. ²⁰ Dā téku ña é kākā'án Pablú ne, dōo ntákaku ni'i ña Xuva kō. Kidāā ne, kaka'an ñā nī Pablú:

—Iní ntó, eni, tsí ña te nté kaa miil ta'an ko ña Israee é kuínti'xe ña Tó'o ko Jesúcristu. Un ntíi ntíi ñā ne, ntáka'an ñā tsi da mií é kāda ntaa o lei é xtúvi Muisee. ²¹ Tsí e téku ña tsí divi ntō né, kanakuā'a nto ña Israee é ntoo xio űuú é ña kantío é kāda ntaa ña lei é xtúvi Muisee, é ña kantío é kā'nté ña kúñū é ixí i'xá ña ne, é ña kantío é vii ñā vata xkoó ini o di. ²² Vi'a ve ne, ¿nté ntu koo vii o ve? Tsí da mií é nataká nuu ña tē kútuni ñā tsi é xeé nto. ²³ Sá'a vii nto: I'á ntoo kimi ñátīi, ña é xe'é xu'u i Xuva kō tsí iō é vii ña. ²⁴ Kuē'en ní'i nti ñátīi sa'a é dadii ntuntoo nto ni ña nta'a Xuva kō. Xntii nto ña nēe kataan nuu ña di, vata koo é kúvi kuntíi diki ña. Dukuān koo kutuni ntíi ntíi ña'a san tsí ñā tē nuu é ntaā i é ntáka'an ñā iña nto. ²⁵ Kutuni ñā tsí divi ntó

ne, kade ntaa ntí'i nto lei san. Nā kuínti'xe i san, ña é ña te ña Israee ne, e táxnūu ntí tutú nta'a ña te mii tsi sá'á é ña kuvi vii ña: ñā kā'xi ñā kúñū é xntāa ntēē ña'a san nú nā ña; ñā kā'xi ñā niñi kítī; ñā kā'xi ñā kúñū kítī é kué'ne; ñā vii ña é kini kaa ni ñad'i tá'an ña. Sá'a tsi kākā'án nti ni ñā é ña vii ña —ka'an ñātā san ní Pablu.

Dā tñn ña Pablu má úkún ña Israee san

²⁶ Kidāā ne, kue'en ní'i Pablu kimi ñā'a, ñatīi san. Utén san ne, dadii ntúntoo ña ni ña ntā'a Xúva kō ne, da kí'vi ña ini ukún ka'nu é kué'é ña kutuni dutú san nté kaa ntuvi da nte te kuvi ntúntoo ña, tsí da kidāa kā'mi ña kiti nú nāa kan é kué'é ña doméni iña Xuva ko.

²⁷ Ntá tsi dá dokó sa xee tá'an u'xe ntúvi ne, ña Israee, ña vé'xi űuú Ásiā né, dá ini ña tuví Pablu má úkún kán ne, nákus'u'un ña űn ntíi ntíi ña'a san. Tñn ña Pablú ne, ²⁸ koó da vāntiñi ña, ntáka'an ña:

—iō né, ña Israee, xntii ntō nti! Ña sá'á ne, divi ñā é kaika ña dá kanii ñuxivi, kanakuá'a ña ña'a é kā'an ntée ña ko, xo'o ña Israee. Kaka'an ntée ña lei Muisee ne, ñā te kaiko űu'u ña xúkún sa'a. Vevii ne, ntíi ni'i ñā ña é ña te ña Israee, kakí'vi ni'i ña ña má úkún a ne, ntáde dentu ña xúkún sa'a e dóo kuíko —ka'an ña.

²⁹ Sá'ā ntáka'an ña, tsí nté vi'i ini ña é ntíi ni'i Pablu úun ñatīi, ña vé'xi űuú Efesu, ñā nani Trófimú ne, te kí'vi ni'i ña ña ini ukún ka'nu kán, kuini ña.

³⁰ Dōo ntaítsu'un ña'a san da kanii űuú san. Un ntíi ntíi ña'a san ne, koó dá ntáxkainu ña, vé'xi ña. Tñn ña Pablu, ntáñū'u ña ña, nátavā ñā ña má úkún kan ne, dá nákadí kutu ña xi'i úkún san. ³¹ Vevii tsi ka'ní ña Pablu dá xee tú'un ntá'a tó'o sntadun űuú Roma tsí dóo ntaítsu'un ña'a san da kanii űuú Jerusaleen. ³² Ura tsí i kána ña sntadún san ni ña odo nūú iña ñā ne, koó dá ntáxkainu ña, xee ña mi nataká nuu ña'a san. Dā ini ña'a san tsí e xee tó'o sntadún san ni űn ntíi ntíi sntadún san ne, téé da'na

ña e ntaé'ni ña Pablu. ³³ Kidáa ne, xée étsin tó'ō sntadún san, t́ín ña Pablú ne, kaka'an ña é kōo kútu ña ũvi kádena. Da kidáa tsixe'e ña xōo ñá'a ña ne, nté ō dé ña. ³⁴ Ntá tsi koó da vántiñi ñá'a san, ntákachu'u ña ne, é tuku e túku nuu i ntáka'an ña. Ntē ña ni kuyi tekú tó'ō sntadún san é ntáka'an ña. Dukuān ne, kaka'an ña é k'ín ni'í ñá Pablu mí ntoo sntadún san. ³⁵ Da xée étsin ña nū rkuei kán ne, da mií é intéku doko sntadún san Pablu, tsí dóo ntákudiin ñá'a san. ³⁶ Ntántikin ntií ntií ña'a san ña, ntákachu'u ña:

—jKa'ní nto ña! —ka'an ña.

Dá kakā'an Pablu ni ñá'a san, kanadá'an ña kúñu ñá

³⁷ Dá dá vé kuk'ívi ña ni ñá iní i mí ntoo sntadún san ne, kaka'an Pablu ni tó'ō sntadún san:

—Iō nuu i é ka'an u ni ntō —ka'an ña.

—¿Vá kakā'an ntún tú'un griegu? —ka'an tó'ō sntadún san—. ³⁸ ¿Ñá ntu te dívín é ña ñuú Egítō, ña e dóo nakutsú'un ña'a sán kidáa é víi ñá dú'xen iña ña tsiñu ka'nu i, ña é nteka kimi míl ña diki dú'xen san má kú'u kan? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

³⁹ —jÑá'á ni san! —ka'an Pablu —. Xu'ú ne, ña Israeé u. Vē'xí u. ñuú Tarsu, ñuu é káduku ntée ñuú Cilicia, é ña te ñuú lu'nti. Víi nto da xe'e, ta'xi kudii nto itsi é ka'an u ni ñá'a san —ka'an ña.

⁴⁰ —Ká'an kán ní —ka'an tó'ō sntadún san.

Kidáa ne, ntitsí Pablu nú rkuei kan, kade ña ntá'a ña tē diin diin tsi kuntōo kadin ña'a san. Dá intōo kadin ña ne, eni ntu'ū Pablu kaká'an ñá ni ñá tú'un hebreu:

22

¹ —Un nti'í kuē'en dú'va nto, te kuetsi te na'nu ntó, kini nto é kaka'an u ni ntō é kanadá'an ú kúñu ko —ka'an Pablu.

² Dá téku ña'a san tsí tú'un hebreu kaká'an ña ne, diin diin tsi kantōo ña. Pablú ne, kaka'an ña:

³ —Xu'ú ne, ña Israeé u. Tsi ka'ku ú ñuú Tarsu é káduku ntée ñuú Cilicia, ntá tsi é'nu ú ñuú

Jerusalem. I'a nakua'á u nta'a mastru Gámaliee. Kútú've kó un nti'í vatá ō kaka'an lei e xtúvi ñata kō, ña intōo di'na. Xu'ú ne, nñi kue'én ini ko dé ntaa u é un nti'í é kaka'an Xúva kō, vatá tsí ō ntáde ntií ntií ntō veyii. ⁴ Ixntikín ú ña kuínti'xe i Jesuú san ne, ntuku kuí'í u ña, e ntio ko é kúví nti'í ña. Ixtán ú ña, te tii, te ñadi'í ñá, e tsú'un kutú ú ña ví'í utun kán. ⁵ Iní dutu ñá odo nūú ni ún ntií ntií ña tsiñu i san tsí nuu é ntaa i é kaka'an u ni ntō. Tsi díví ñá tá'xi ña tutu é k'ín ni'í ú iña ñá Israeé, ña ntoo ñuú Damascu. Ikán ñe'é u ínantukú ú ña kuínti'xe i san e k'ín ni'í u ña ñuú Jerusalem vatá koo é ni'í ña é ntō'o ña.

Dá kantāa Pablu ni ña nté ō kúvi da kuínti'xe ña

(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Dá ñuu ú itsi kán é dokó sa xee ú ñuú Damascú ne, dá ká'ñu ntuvi ne, dá nēni ko xi'í nuu ñu'u ntíkō diñi ko, ñu'u é dóo kaxi'í nuu é vē'xí e dukún kán. ⁷ Uun ito tsi nantúvē ú ñu'u kán. Kidáa téku kó tatsin é kaka'an ní ko: “Saulū, Saulū, ¿nté kui kantukun kui'ín ntún ko?”, ka'an tátsin san. ⁸ Kidáa ne, tsixe'e u: “¿Xoó ña'a ntu nto, Tó'ō?”, ka'an u. Díví ña ne, kaka'an ña: “Xu'ú ne, Jesuu, ñá ñuú Nazareé u. Díví u é kantukun kuí'ín ko”, ka'an ñá nī ko. ⁹ Ña ntií ni'í ú ne, dá kúdu'va ña dá ini ña tsí kaxi'í nuu, ntá tsi ña ni tekú ña tatsin é kaka'an ní ko. ¹⁰ Xu'ú ne, kaka'an u: “¿Nee ntu ntio nto é víi u ve, Tó'ō ko?”, ka'an u. Kidáa kaka'an Tó'o ko nī kó: “Nakuntitsin ve. Kue'én kán ñuú Damascu. Ikan tá'xi ñá kutuni o un nti'í nté ō kukú've tsiñu é víin”, ka'an ña. ¹¹ Xu'ú ne, kukuáa u da xi'í nuu ñu'ú san. Dukuān né, ña ntií ni'í ú ne, ntáñu'u ña ko, ixntéka ña kó ñuú Damascu.

¹² Ikán tuví uun ñatíi, ñá nani Anānia, ñá e dóo kade ntaa lei Muísee. Un ntií ntií ña Israeé, ñá ntoo ñuú Damascú ne, dóo vá'a ka'an ñá iña ña. ¹³ Xée ña, ntitsí ña diñi kó ne, kaka'an ñá nī kó: “Ō éni Saulū, na naxi'í nuu nto”, ka'an ña. Ura tsí i naxi'í nuú ko ne, kakuvi kainí u ña. ¹⁴ Kidáa ne, kaka'an ñá

nī kó: “Xuva kō, ña é inúu ini ñata kō ne, nté ntúvi dí'na é nakaxnúu ña nto é kútuni nto nee iña é ntio ña, é kinī ntó l'xá ña, ña e dóo va'a, é tekū ntó tatsin ñá dí. ¹⁵ Tsí ntaa nto ni ña'a un ntí'í é ini nto; ká'an ntí'í nto ni ñá é un ntí'í é téku nto é kākā'an Xúva ko ni ntó. ¹⁶ Vī'a ve ne, ñá ku kukuíi ka nto. Kue'én ntó, kukutsí ntute nto. Nakate nto kuétsi ntó, kaku ni'í nto díví Jesuu”, ka'an ñá nī ko.

Dá kantāa Pablu nté o táxnuu Xuva ko ñá é k'ín ña, kíkā'an ntódo ña nī ña é ña te ña Israee

¹⁷ Dā ntíko kōó u, naxee ú Jerusaleén a ne, ñé'é ú, ixka'an ntá'ví u má úkún ka'nu kán. Kidáā ne, vata kúvi é nakuení u, ¹⁸ Iní u Tó'o ko Jēsuu, kaka'an ñá nī kó: “Kantí'í sá kué'en. Ntakan ñuú Jerusaleén ve, tsí ña ntoo i'a ne, ñá kuíntí'xe ña é kākā'an kuenta iñá ko”, ka'an ña. ¹⁹ Ne, kaka'án u ni ñá: “Xuvā kó, é Iní ntí'í ntí'í ña'a san nté o dé u é ñé'é u má úkún kán, e íxtin ú ña kuíntí'xe i nto. Tsi dóo naká'xi va'á u ña ne, da tsú'un kutú ú ña vi'í utun kán. ²⁰ Ntitsi díto u da xe'é xuu ña'a san Ésteba, ñá kaka'an ntódo tú'un ntó. Tsi kúdadíi ko é ka'nī ñá ña ne, xu'u íto ú doo ña ntáxe'é xuu ña”, ka'án u ni ñá. ²¹ Ntá tsi kaka'an xtúku Tó'o ko nī ko: “Kue'én kán ni, tsí taxnúu ú o e dóo ika k'ín. Tsí k'ín mí ntoo ña'a, ña é ña te ña Israee”, ka'an ñá nī ko —ka'án Pablu.

Dā itúvi Pablu nta'a tó'o sntadún san

²² Ntaíni ña'a san é kākā'án Pablu da nté kaka'an ña tsí k'ín ña mí ntoo ña'a, ña é ña te ña Israee. Kidáā né, eni ntu'u ñá ntákachu'u ña:

—¡Ka'ní nto ña! ¡Ña kúvi ká kutuví ñá ñuxiví a! —ka'an ña. ²³ Kuan tsí ó de ña'a san, ntákachu'u ña ne, ntántata ntaā ñá du'nu ña, ntánantavā ña xáka dí. Ña ni ntío ña kuntóo kadín ña. ²⁴ Dukuān ne, kaka'an tó'o sntadún san é nakí'ví ñá Pablu iní i mí ntoo sntadún san ne, dā naká'xi va'á ñá ña da nte koo e ntíka ña xu'u ña. Tsí ntio ña é kútuni ña nté kuān nte ntákudiin

ñá'á san ni ñá. ²⁵ Ntá tsi da kí'ni ña Pablu é naká'xi va'a ñá ña ne, kat-sixe'e Pablu sntadun ñá odo núu san, tsí ikan tsí ntitsí ña:

—¿Ñā ntu te dóo xii kaa te nakā'xí va'a ntó ko é ña ñuú Romá u? Ntē vata kuntekú kú've iñá ko —ka'an ña.

²⁶ Sntadun ñá odo núu san ne, dā téku ña é kākā'án Pablú ne, kué'en ña, kúkoto ña tó'o ñá, kaka'an ña:

—¿Ntē koo vii nto ña tsikan? Tsí ña ñuú Roma ña —ka'an ña.

²⁷ Kidáā né, kué'en tó'o sntadún san mí tuví Pablu, tsixe'e ñá:

—¿Nuu é ntaā ntú i é ña ñuú Roma nto? —ka'an ña.

—Nuu é ntaā i —ka'án Pablu.

²⁸ —Diví ú ne, dóo kue'é díu'un nantí'í u é víi u ña ñuú Roma —ka'an tó'o sntadún san. Pablú ne, kaka'an ña:

—Ntá tsi dívi ú ne, dukuān ña ñuú Romá u nté dā káku u —ka'an ña.

²⁹ Kidáā né, kīi nteé xio ta'an sntadun, ña é dā vé naká'xi vā'á Pablu, xtuví mi ña ña. Tó'o sntadún san ne, ú'ví ña da kútuni ña tsí ña ñuú Roma ña, tsí dívi ña é kākā'an ña é kōo kútu ña.

Kaka'án Pablu ni ñata ña odo núu iña ña Israee

³⁰ Tó'o sntadún san ne, ntío ña kútuni ña nté kui ntáts'i'í kuetsi ntí'xe ña Israee san Pablú ne, utén san ne, nántii núu ña kadena é kánú'ni Pablu. Kidáā né, kána ña ñá odo núu iña dutu ñá Israee ni ñata ña odo núu, é víi ñá junta, da nátavā ñá Pablu, kue'en ní'í ña ña mé'ñū junta.

23

¹ Pablú ne, íto ña ña'a san mé'ñū juntá ne, kaka'an ña:

—Éní, nté ntúvi da káku ú un tsi nté veví ne, kade ntaā u é kākā'an Xúva kō. Ñá kākutuní ko te kīni kaa é kade u —ka'an ña.

² Kidáā ne, tó'o dutu, ñá nani Anāniá ne, kaka'an ñá nī ña ntáñi étsin san é kátú nuu ña xu'u Pablu.

³ Pablú ne, kaka'an ña:

—¡Kuān koo vii Xuva ko ni o, xō'on é káden uvi nuu i! ¿Ntē kui i'a tuvín kaxntékun kú'ven iñá ko

vata ó kaka'an leí san ne, xō'ón ne, kaidon ntífan leí san é kaka'an te ka'ní ña ko? —ka'an ña.

⁴ Ña ntáñi étsin sán ne, ntáka'an ñá ni Pablu:

—¿Ña káu'vī ntú o te dóo kini o kaka'an ni tó'ō dutu Xúva kō? —ka'an ña.

⁵ —Éní, ñá ni iní u te tó'ō dutu ña. Tsi uve na'a Tú'un Xuva kō é ña kuvi ka'an kīni o iña ña odo nūú ñuu ko —ka'an ña.

⁶ Kidáa né, kūtuní Pablu tsí dava ña ntáde juntá san ne, ntántikin ñá nchu'ún ña saduceu; dava ña ne, ntántikin ñá nchu'ún ña fariseu. Ne, un ntií tsi kaka'an ña:

—Éní, xu'ú ne, ña fariseú u, tsí ña fariseu úvā kó di. Diví tsi nuu í é ntáxntékú ku've ntó iñá ko vevii. Tsi kakuinti'xe ko tsi ntoto xtúku o té xi'í o —ka'an ña.

⁷ Du'va ó ka'an ñá ne, ura tsí i eni ntu'ú ña fariseú san ntánaa núu ña ni ña saduceú san. Uun ito tsi te'nte núu juntá san. ⁸ Tsi ña saduceú san ne, ñá ntákuinti'xe ña te ntoto xtuku o té xi'í ó, nté ña ntákuinti'xe ña te ió ánje. Ntē ña ntákuinti'xe ña te ió nima ko. Ntá tsi ña fariseú san ne, ntákuinti'xe ña é un nti'i nuú i sá'a. ⁹ Un tsi vāntiñi ña'a san, ntánaa núu ña. Ió mastru lei ñá fariseú ne, nākuifiñi ña, ntánantiko koó ña é ntáka'an ña saduceú san, ntáka'an ña:

—Ñatí sa'á ne, ña túvi nee nuu i ni idé ña. Te kaka'an nti'xe ánje ni ña ne, ña kúvi naa núu o ni Xuva kō —ka'an ña.

¹⁰ Uun ito tsi kúdiin kué'en ña'a san, ntánaa núu ña. Tó'ō sntadún san ne, ú'vī ñá te ni'í kui'í Pablu. Dukuān ne, táxnūu ña sntadún san é kūnatáva ña Pablu mé'ñū juntá san ne, da ntíxnteka ña ña, nakunuu vá'a ña iní i mí ntoo sntadún kán.

¹¹ Kuáa útén san ne, ntitsí Tó'ó ko Jesūcristu díñi Pablu, kaká'an ñá ni ñá:

—Ná ku dē kuení o, Pablu, tsí kuan tsí koo ka'an kuénta iñá ko ñuu Roma váta tsí ó é kaka'an kuénta iñá ko ñuu Jerusaleén a —ka'an ña.

Da ntántukū nuu iní ña Israeé san nté koo ka'ní ña Pablu

¹² Té'vāá san ne, uun tññ ña Israeé san nátee ta'an ña xu'u ña, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Pablu, ntáka'an ña:

—Xo'ō ne, ña ko'ó o, ña ká'xi o té ña ká'ni o Pablu. Na ta'xi Xuva kō é nto'ó ko té ña kuan koo víi o —ka'an ña.

¹³ Ná te da úvi díko ñatíi, ñá xe'é xu'u i é kuān koo víi ña. ¹⁴ Kué'en ña, kúkoto ña tó'ō dutu ni ñátá san, ntáka'an ña:

—Nti'í ne, e xe'é ntí xu'u nti é ña ká'xi kué'en nti da nté kúvi ka'ní nti Pablu. ¹⁵ Diví nto ni ún nti'í nti'í ñatā, ña ntáde juntá san ne, kákan nto ntá'a tó'ō sntadun te tevāa nāntixntéka ña Pablu mé'ñū juntá san vata koo é tsixe'e ká nto ña. Ntá tsi nti'í ne, koo tú've nti é ká'ní nti ña ítsi kán di'na dá xē ña mí ntoo nto —ka'an ña.

¹⁶ Ntá tsi téku a kuetsi Pablu é ntáka'an ña nté koo víi ña. Kidáa ne, kué'en na ví'i mí ntoo sntadún san, xe'e nā é kūtuní Pablu tsí ntántukū nuu iní ña Israeé san nté koo ka'ní ña ña. ¹⁷ Pablú ne, kána ña sntadun ñá odo núu, kaka'an ña:

—Kué'en ni'í nto ná kudií sa ntá'a tó'ō ntó, tsi ió é ká'an ná ni ña —ka'an ña.

¹⁸ Kué'en ní'í ña na mí tuví tó'ō sntadún san, kaka'an ña:

—Ná nuu kutū, ña naní Pablú ne, kána ña kó, kaka'an ñá té k'i'n ni'í u na kudií sa mí tuví nto, tsi ió nuu i é ká'an ná ni ntó —ka'an ña.

¹⁹ Tó'ó sntadún san ne, írkā ña nta'a na, kué'en xio ña ni nā né, katsixe'e ña:

—¿Né ntu ncho ka'an ní ko? —ka'an ña.

²⁰ Ne, kaka'an na:

—Ña Israeé ne, é xiō ntaa iní ña é kakān ñá nta'a nto te kintéka nto Pablu tevāa mé'ñū junta san é tsixe'e ká ña ña. ²¹ Ntá tsi ña ku kuinti'xe nto é ntáka'an ña, tsí ña te nuu é ntaā i. Tsi ña te da uví díko ña'a ñatíi ntánti'u ñá itsi kán. É xe'é ña xu'u ña nta'a Xuva kō tsí ña kó'ó, ña ká'xi ña da nté kúvi ka'ní ña Pablu. Veví ne, da mii tsi é ntántetu ña nté koo ka'an nto —ka'an ña.

²² Kidáā ne, nantíi tó'ō sntadún san na, kúnū'ú na ne, kaka'an nā ni nā:

—Nā ku kā'an ni nā'a te kaká'an ní ko —ka'an nā.

Dā ntáda nā Pablu kuénta ntá'a nā tsiñu ka'nu i Feli

²³ Kidáā né, kāna tó'ō sntadún san uvi nā'á sntadun nā odo nūu, kaka'an nā ni nā:

—Nākoo tú'vē ntó uvi sientú sntadun, ni ūni díko u'xi sntadun, nā ntántodó idu, ni ūvi sientu nā odó kaa, tsí kaeku in níñu ve ki'in ntó ni nā nūú Cesarea. ²⁴ Nākoo tú'vē ntó idú di é kuntékú Pablu, vata koo é vā'á koo xee nā nta'a nā tsiñu ka'nu i Feli —ka'an nā.

²⁵ Kidáā ne, de vā'a nā tutú táxnūu nā nta'a nā tsiñu ka'nu i san, kaka'an nā:

²⁶ “Xu'ú, Claudiu Lisia, táxnūu u ntiusi nto. ²⁷ Sá'a tsí é kā'án u ni ntó: Tsí nā Israeé san ne, é tññ nā nā sāl'a é ncho ka'ní nā nā. Ntá tsí dá kutuní ko tsí nā nūú Roma nā ne, nē'e ú ni sntadún ko é nakākú ntí nā. ²⁸ Ntio kó kutuní ko ne nūu i é ntátsi'i kuétsi nā nā. Dukuān ne, nē'e ní'i ú nā mé'nū junta iñā nā Israeé san. ²⁹ Ntá tsi kūdii iñā lei iñā mii nā é ntátsi'i kuétsi nā nā. Nā túvi nēe nuu i é kā'ní o nā. Ntē nā túvi nēe nuu i é kunuū kutu nā. ³⁰ Ntá tsi é kūtuní ko tsí nā Israeé san ne, ntántukū nuu iní nā nté koo ka'ní nā nā. Dukuān ne, ntada ú nā kuenta ntá'a nto. Ne, é kāka'án u nī nā Israeé san tē kika'an nā ni nto te nēe nuu i é ntátsi'i kuétsi nā. Sá'a tsí é kā'án u ni ntó”, ka'án tó'ō sntadún san iní tutú san.

³¹ Niñú sāl'a ne, kué'en sntadún san, kue'en ni'i nā Pablu. Xee nā nūú Antipatri. ³² Tévaá san ne, ntíko koo ntíi ntíi sntadún san, ntaika nā dí'in nā, kúnú'u nā vi'i sntadún san. Mii tsí sntadun, nā ntántodó idú san ne, kué'en ká nā nī Pablu. ³³ Dā xee nā nūú Cesareá ne, xé'e nā tutú san nta'a nā tsiñu ka'nu i san ne, dá ntáda nā Pablu kuénta ntá'a nā. ³⁴ Dā kúvi nakua'a nā tsiñu ka'nu i san tutú san ne, tsixe'e nā Pablu mí'i nūú nā. Dā ka'an nā tsi nūú Ciliciá ne, ³⁵ kaka'an nā tsiñu ka'nu i san:

—Kini ú nee é ntáka'an nā iñā nto tē xee nā ntátsi'i kuétsi nto —ka'an nā.

Kidáā ne, kaka'an nā te kunuu kutú Pablu má vi'i ka'nu iñā rei Heródē.

24

Dá kanada'an Pablu kúñu nā nta'a nā tsiñu ka'nu i

¹ Dā kúvi u'un ntúvi ne, xéé tó'ō dutu, nā nani Anānia, ni nātā sán, ni uun nā kanada'an, nā nani Tértulu. Xéé ntíi ntíi nā nta'a nā tsiñu ka'nu i san é tsí'i kuétsi nā Pablu. ² Kidáā kána nā Pablu é kí'xi nā ne, da éni ntu'u Tértulú san katsi'i kuétsi nā nā. Kaka'an nā nī nā tsiñu ka'nu i, nā naní Feli san:

—Divi ntó é kade nto e dóo vā'ā ó ntoo ntí. E dóo iní nto nté koo kadā kú've nto ne, é kantuvá'a nūu kó veví. ³ Divi ntó néo, dóo ka'nu nā'a nto. Dā mí'i ká ntóo ntí ne, da mii kué'en tsi é ntánakué'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuénta iñā nto, é kuān nte vā'ā ó kade kú'vē nto. ⁴ Vi'a ve ne, nā ntío ntí natekū du'xen ntí nto. Uun da'na tsi kini kudii nto é kā'án ntí ni ntó. ⁵ Tsí nātíi sa'a ne, dóo du'xen de nā. Da mii kué'en tsi é kanakutsu'un nā nā Israeé san dá mí'i ká nūu. Tsí odo nuu nā iñā nā ntántikin Jéssu, nā nūú Nazaree. ⁶ Ntío nā é nativi nā xúkun kā'nu ntí di. Kidáā né, tññ ntí nā. Tsí ntio ntí é xntékú kú'vé ntí iñā nā vatā ó kaka'an lei ntí. ⁷ Ntá tsi ura tsí i xee tó'ō sntadun, nā nani Lisia ne, dá kuétsi nangava nā Pablu da tññ ntí nā. ⁸ Kidáā ne, kaka'an nā nī ntí é kí'in ntí, kitsi'i kuétsi ntí nā nta'a nto. Te mii nto tsixe'e nto nā ne, kutuni nto nēe ntí'i ntí'i nuu i é ntátsi'i kuétsi ntí nā —ka'an nā.

⁹ Un ntíi ntíi nā Israeé san ne, ntāda ntaa nā é kāka'an nā. ¹⁰ Kidáā ne, éde nā tsiñu ka'nu i san ntá'a nā é kā'án Pablu. Pablú ne, kaka'an nā:

—Vi'a ve ne, dóo diní ko é nakākú u kúñu kó nta'a nto, tsí iní u tsí divi ntó ne, é tññ kuia kadē kú'vē ntó nūú sa'a. ¹¹ Kúvi ntada ntaa nto tsí da ve kúvi uxuyi ntúvi xee ú Jerusaleen é nanu'u u iní ko Xuva kō. ¹² Nā tē neé ni ide u. Nā te

ni nāa nūū ú ni ñā'a san; ñā te ni nakutsu'ún ú ña, nté ini ukún ka'nu kan, nté ini ukún kuetsi, nté itsi kán di. ¹³ Ña kúvi ntāda ntaa ña nuu i é ntátsi'i kuétsi ña kó vevii. ¹⁴ Mii tsi nuu i sá'a é nuu é ntaā i é ntáka'an ña iñá ko: Tsi kanuu ini ko Xuva kō, ña é inúu ini ñatā ntí, ntá tsi kanuu ini ko ña vatā ó de ña ntántikin Jéssu, é ntáka'an ña é tuku nchu'un. Ntá tsi kakuinti'xe ko un nti'i vatā ó kaka'an lei Muísee ni ún nti'i é úve na'a, ntáka'an ña ka'an naa Xuva ko nté ntūvi di'na. ¹⁵ Vata tsi ó kuinti'xe ña Xuva kō né, kuan tsi ó kakuinti'xe kó tsi ntoto xtúku o tē xi'i ó, kuān te vá'a o, kuān té ña vá'a ó. ¹⁶ Dukuān ne, kaxiō ntii u é kāda ntaa nti'i u é kāka'an Xúva kō, vata koo é ña koo kuétsi ko nta'a Xuva ko ni tā'an ko.

¹⁷ É kú titín kuia é kaika ú xio ñuú ne, ntiko kōó u ñuú ko é kixni'i u diu'un é xntii ú ña ñuú ko, é kixkué'e ú doméni iña Xuva kó di. ¹⁸ Sá'a tsi é kade ú da ini ña Israeé san kó, ña vé'xi ñuú Asia, dá tūvi u má ukún ka'nu kán. Xu'ú ne, é ntúntoo ú nta'a Xuva kō dá ini ña ko. Nte'vi tsi ña'a ntoo ña nī ntí má ukún kán ne, diin diin tsi ntoo ntí ni ñā; ñā te ni itsu'un ñā. ¹⁹ Tē dí ni ki'xi ña tsikán ne, kuvi ka'an ñā te nee iñá ni idé u é tsi'i kuétsi ña ko. ²⁰ Ntá tsi kuvi ka'an ñā ntoo san tsi ña te nee iñá ni idé u dá tūvi u mé'ñū junta iña ñā Israeé san. ²¹ Uun tsi nuu i é kúvi tsi'i kuétsi ña kó ne; tsi un ntii tsi kaka'án u ni ñā: “É kaxntékú ku've nto iñá ko vevii, tsi kakuinti'xe ko tsi ntoto xtuku o tē xi'i o.” Kuan ó ka'án u ni ñā —ka'an Pablu.

²² Feli ne, é dōo kue'e ini ña nchu'un iña Jéssu ne, ntio ña é nainú kava ña nuu i sá'a. Dukuān ne, kaka'an ña:

—Te ki'xi tó'ō sntadun, ñā naní Lisiá ne, da kidāa kīnī ka ú nuu i sá'a —ka'an ña.

²³ Kidāa ne, kaka'an ñā nī sntadun ñā odo nūú te kōto ká ña Pablu, ntá tsi ñā te kunuu kutu kué'en ña, tsi kuvi kaka kudii ña ne, kuvi ki'xi ña vá'a tiin ni'i ñā é xntii ña ña tē nee iña é kātaan nūú ña.

²⁴ Dā kú titín ntuvi ne, ntí'xi xtuku Feli ni ñadi'i ña, ñā nani Drūsila. Divi ña ne, ña Israeé ña. Kidāa kána ña Pablu é ká'an xtúku ña ni ña iña é kuinti'xe ko Jéssu cristu. ²⁵ Pablú ne, kaka'an ñā ni ña iña é ña vii ó é kīni kaa, é kadā kuení va'a kó nté koo vii o, tsi vé'xi ntuvi é xntékú ku've Xuva ko iña ko. Kidāa ne, ú'vi Feli é kuān ó kaka'an ñā ne, kaka'an ñā nī Pablu:

—Kué'en kán ve. Tē amá kune'é ko ne, kana xtukú u o —ka'an ña.

²⁶ Tsi kadē kuení Feli te kué'e Pablu diu'un vata koo é nantii ña ña. Dukuān ne, ki'in itō kána ña ña é ká'an ñā ni ñā. ²⁷ Ítā nti'xin uvi kuia é kuan ó de ña. Da kidāa ne, ngāvá Feli, nákunū ñā naní Porciu Festu tsiñu ña. Feli ne, kuan tsi ó xnūu kutu mii ñā Pablu, tsi ntio ña é vá'a koo ka'an ñā Israeé san iña ña.

25

Dá ntísi Pablu nuú Festu

¹ Dá kidāa xéé Festú san é nákunū ña tsiñu é vii ñā ña tsiñu ka'nu i. Dā kúvi uni ntúvi xee ñā ne, ntáka ña ñuú Cesarea, kuntāa ña ñuú Jerusalem. ² Dá tūvi ña ikán ne, xéé tó'ó dutu ni ñā odo nūu iña ñā Israeé san nta'a ña e tsi'i kuétsi ña Pablu. ³ Íkan ña nta'a ña te vii ñā da xe'e taxnūu ña tū'un é nantixntéka ña Pablu ñuú Jerusalem. Tsi ntántukú nuu ini ña nté koo ka'ni ña ña ítsi kán. ⁴ Ntá tsi Festú ne, tuku ó de kuení ña. Kaka'an ñā ni ñā:

—Pablú sa ne, nuu kutu ña ñuú Cesarea. Xu'ú ne, dá ve ki'in xtúkú ú ikán. ⁵ Vá'a ó tē dí kī'ní nti ni ña odo nūu iña nto. Tē neé kuetsi ío iña ñā ne, kuvi tsi'i kuétsi nto ña ikán —ka'an ña.

⁶ Kúvi ka únā u'xi ntúvi itúvi ña ñuú Jerusalem ne, dá ntii ña, kue'en ña ñuú Cesarea. Unté san ne, nákutúvi ña me'ñū juntá ne, dá taxnūu ña ña é kīnantéka Pablu. ⁷ Ura tsi i dá xee ñā ne, náta'á nuu ña Israeé, ña vé'xi ñuú Jerusalem, ntíkō diñi ña ne, ñā te da díi kuetsi ka'nu dá'vi ña ña. Ntá tsi ña ni kuvi vii ña ntada ntaa ña é ntáka'an ña.

8 Pablú ne, kanada'an ñā kúñu ñā, kakā'an ñā:

—Ñā tūvi nēe kuetsí ko. Ñā tē nee iñā ni íde ú e ñā vá'a iñā lei ñā Israee, nté iñā xukun san, nté iñā rei ñuú Roma —ka'an ñā.

9 Festú ne, ntío ñā é vā'a koo ka'an ñā Israee san iñā ñā. Dukuān né, katsixe'e ñā Pablu:

—¿Ntío ntu nto kí'in ntó ñuú Jerusaleen váta koo é ikan xntékú kú've u iñā nto? —ka'an ñā.

10 —Ñā'á ni san —ka'an Pablu — . Xu'ú ne, i'a tūvi u mé'ñu junta iñā rei ñuú Roma. Da mií é xntékú ku've ntó iñā ko ve. É ñni vá'a nto tsi ñā tūvi nee kuetsí é kúvi dá'vi ñā Israee san ko. 11 Tē dí nee iñā ni íde ú e dóo xii kaá ne, kuví ka'ni nto ko, ¿nté kui ñā'a? Ntá tsi kúdií dovete ntáka'an ñā iñā ko. Ñā te nuu é ntaā i é ío kuetsí ko. Dukuān né, xōxó kuví vii i ntadá ko kuenta ntá'a ñā, Xu'ú ne, ntío ko é mií rei ñuú Romá san xntékú ku've ñā iñā ko —ka'an ñā.

12 Kidáā ne, natíin Festu ni ñā tsiñu i san ne, dá kakā'an ñā:

—É kaka'an ntó tsi ntío nto é mií rei ñuú Romá san xntékú ku've ñā iñā ntó ne, kuan kōo. Da mií é kí'in ntó nta'a ñā ve —ka'an ñā.

Dá ntítsí Pablu nuú rei Agripa

13 Dā kú titín ntuvi ne, xēe rei, ñā nani Ágripa ni tá'an ñā, ñā nani Berēnice, ñuú Cesarea, vexkóto ni'ni ñā Festú san. 14 É ku titín ntuvi ntóo ñā ne, dá kakā'an Festu ni ñā kuénta iñā Pablu:

—I'a ne, nuu kutu uun ñā'a ñatíi, ñā é xnuu kutu mií Feli da ngáva ñā tsiñu ñā. 15 Dā ñé'e ú Jerusaleén ne, un ntíí ntíí tó'lo dutu nī ñāta ñā odo nūu iñā ñā Israee san ne, ntátsi'i kuetsi ñā ñā. Ntío ñā é kué'é u itsi é ka'ni ñā ñā. 16 Kaka'an u ni ñā tsi ntí'i é ñā ñuú Romá nti ne, ñā kuān xkoó iní nti. Ñā iní nti é dotō tsi kué'é ntí itsi te ka'ni ñā ñā'a tē ñā di'na xntékú kú've nti iñā ñā, váta koo é kúvi ka'an ñā nuu ñā kaka'an véte san é nada'an ñā kúñu ñā. Dukuan ó ka'an u ni ñā. 17 Dā xee ñā i'a ne, ñā ni kukuíi ko é xntékú kú've u iñā ñā. Tsi utén san ne, kutúvi u mé'ñu junta. Kidáā

kána ú ñatíi san. 18 Dā nakuntáñi ñā Israee san, ntátsi'i kuetsi ñā ñā ne, tē dóo ka'nu kuetsi dá'vi ñā ñā, kuini ko. 19 ¿Mí'i ntú? Tsi kúdií nuu i iñā nch'u'ún mií ñā ntánāa nuu ñā ni ñā: Ntánatíin ñā iñā uun ñatíi, ñā nani Jēsuu. E xí'i ñā, ntá tsi Pablú san ne, kaka'an ñā tsi kantíto ñā. 20 Xu'ú ne, ñā ni iní u nté koo xntékú kú've u nuu i sá'a. Dukuān né, tsixe'e ú ñā te ntío ñā é kí'in ñā ñuú Jerusaleen váta koo e íkan xntékú kú've u iñā ñā. 21 Ntá tsi ñā ni ntío ñā. Kunuu kutu mií ñā dá nté mií rei ñuú Roma kúvi xntékú ku've ñā iñā ñā, ka'an ñā. Kidáā ne, kaka'an u te kunuu kutu mií ká ñā da nté kúvi ntada ú ñā kuenta ntá'a rei san —ka'an ñā.

22 Agripá ne, kaka'an ñā nī Festu: —Ntío kó kiní u ñatíi sa'a —ka'an ñā.

—Kuvi ni. Utén kiní nto ñā —ka'an Festu.

23 Utén san ne, xēe Ágripa ni Berénice. Dōo ntáde na'nu ñā dá vé'xí ñā é kí'vi ñā iní vi'i mé'ñu kan ni ún ntíí ntíí sntadun ñā odo nūú, ni ñā'a, ñā e dóo na'nu ñā'a. Festú ne, kána ñā Pablu é kí'xi ñā. 24 Kidáā ne, kaka'an ñā:

—Ó rei Agripa, ni un ntí'i kue'en dú'va nto, ñā ntoo i'a ne: é ñni ntó ñatíi sa'a. Un ntíí ntíí ñā Israee, ñā ntoo ñuú Jerusaleen, ni ñā ntoo ñuú sa'a ne, da mií kué'en tsi é ntátsi'i kuetsi ñā ñā. Koó da vāntíñi ñā, ntáka'an ñā nī kó é kúvi ñā. 25 Ntá tsi xu'ú kuini ko ne, ñā te nee ni íde ñā é kúvi ñā. Mií ñā ntío ñā é ntáda ú ñā kuenta ntá'a rei ñuú Romá ne, kuān koo víi u. 26 Ntá tsi ñā iní u nté koo kada vá'a u kuetsi ñā é taxnúu ú ñā nta'a rei san. Dukuān ne, i'a vexni'i ú ñā di'na nta'a nto, rei Agripa, ni ún ntíí ntíí ntó é ntoo nto, váta koo é tsixe'e nto ñā ne, dá kúvi ka'an ntó nté koo kada vá'a u kuetsi ñā. 27 Tsi ¿nté ntú koo víi u taxnúu ú ñā nta'a rei san tē ñā tūvi kuetsi ñā? —ka'an ñā.

26

Dá kanakákú Pablu kúñu ñā nta'a rei Agripa

¹ Kidāā ne, kaka'an Ágripa ní Pablu:

—Vi'a ve ne, ta'xi ú itsi te kā'an ve, te ncho nakākun kúñu ō —ka'an ña.

Pablú ne, nakāa ñá nta'a ña ne, da éni ntu'u ña kākā'an ña:

²—Kini ntō, rei Agripa, dóo dini ko tsí i'a ntísí u nuu nto vevii é nantiko kōó u un ntí'i nuú i é ntátsi'i kuétsi ña Israeé san ko. ³Tsi ñi'ntō né, dóo vá'a ini nto vata xkoó ini o, xo'o é ña Israeé ne, dóo vá'a ini nto é un ntí'i nuú i é ini natíin o ni ta'an kō. Dukuān ne, vii nto da xe'e, kini kúdií nto é kā'an u ni ntō.

Ntuvia iñá Pablu dá vāta kuinti'xe ña Jesuu

⁴Ini ntí'ntí ña Israeé san nté kaa ntuvia iñá ko nte da ku lú'nti u. ⁵Ini ñá ko nte da káku u ñuú mii kó ne, dá é'nu ú ñuú Jerusaleen. Émá tsi ini ñá ko. Tē dí ntio ña ne, kuvi ka'an ña tsí xu'ú ne, ña fariseú u. Ini nto tsí ntí'i ña fariseú ne, ñi'nti é díi díi ka dé ntaa ntí lei Muísee. ⁶Vevii ne, da mii sá é kantétu u tē amá ntuntaa tú'un é kākā'an Xúva ko ni ñata kō, ña é intóo nte dí'na, dá kakā'an ñá tsí nantoto xtuku ña ko tē xi'i o. Kuenta iña i sá'á é ntátsi'i kuétsi ña kó vevii. ⁷Ne, ñi'nti nuú i é ntantétu uxuvi tátá ko ña Israeé tē amá ntuntaa. Dukuān né, nté ntúvi, nté níñu ntánanú'u ñá ini ña Xuva kō. Kini ntō, rei, ñi'nti nuú i é ntátsi'i kuétsi ña Israeé san ko. ⁸¿Vá ña kákuinti'xe ntu nto te kúvi vii Xuva kō é nantoto xtuku ña ko tē xi'i o?

Dá kantāa Pablu nté o dé ña dá ntuku kuí'i ñá ña kuinti'xe i san

⁹Xu'ú ne, dē kuení ko dí'na tsí vá'a o é kade ú é kaínchu'ví u ña kuinti'xe i Jesuu, ñá ñuú Nazaree. ¹⁰Kuan ō dé u dá itúvi u ñuú Jerusaleen. Ná te da díi ña kuinti'xe i san é tsu'un kutú ú ña vi'i utun. Tsí mii tó'ó dutú san tá'xi ña itsi é kuān koo vii u ne, kudādhi kó ni ñá dá kakā'an ñá tsiñu i san te kuvi ña. ¹¹Ki'in itō nanto'ó u ña má úkún kán vata koo é kā'an ña tsí ña te nuu é ntaa i é ntákuinti'xe ña Jesuu. Inchu'vi kué'en ú ña. Un tsi nté xio ñuú ñe'é u íntuku kuí'i u ña.

Dá kantāa Pablu nté ō kúvi dá kuinti'xe ña

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹²Ñi'nti tsi tsiñu é ñe'é u ñuú Damascu. Tsi tó'ó dutú san táxnuú ña ko é kuān koo vii u é kí'in u. ¹³Vi'a ve ne, ká'an u ni ntō, rei, nté ō kúvi ko dá kaika ú itsi kán. Dá ká'ñu ntuvi ne, da nēni ko ini ú ñu'u é vē'xi é dukún kán. Kaxi'i nuu ñu'u san ntíkó díi kó ni ña ntí'nti u. Díi díi ka kaxi'i nuu ñu'u san é ngántii.

¹⁴Uun ito tsi nantúve ntí'ntí'nti itsi kán. Kidāā ne, tēkú ko uun tatsin é kākā'an ní ko tú'un hēbreu: “Saulū, Saulū, ¿nté kui kuān ó kantukun kuí'in ko? Dá kantukun kuí'in mún kúñu ō é kuān ó kaden”, ka'an ña.

¹⁵“¿Xoó ña'a ntu nto, Tó'ó?”, ka'an u. Ne, kaka'an Tó'ó ko ni kó: “Xu'ú ne, Jesuu u. ñi'nti ú é kantukun kuí'in ko. ¹⁶Vi'a ve ne, nakuntísin ve, tsi ió nuu i é ntii ditó u é kí'in ko: tsí nakaxnúú ú o é viín tsiñu ko. Ntio ko é ntaan ni ñá'a tsi é Inín ko vevii ne, kuan koo ntaan ni ñá é nañē'é u o rkontuvi. ¹⁷Xu'ú ne, kūnuu mé'ñu, kūnuu davá u o tē nee iña é ncho vii ña Israeé san ni ō né, o tē nee iña é ncho vii ña tuku ñuú san ni ō. Tsi táxnuú u o ve é kí'in xio ñuú, ¹⁸é nañē'en ñá'a san xoo é ñi'nti u, da nte koo é xtuví mii ña itsi mi dóo nee iña tó'ó é ña vá'á sán ne, kuntikín ñá itsi vá'á ña Xuva ko, itsi mi dóo vá'a kaxi'i. Kidāā né, tē kuinti'xe ña kó ne, kada ka'nu ini Xuva ko ni ña kuétsi ña ne, dadhi ní'i ña é vá'á nta'a Xuva ko ni ún ntí'ntí ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kō é kúvi i'xá mii ñá”, ka'an ñá ni ko.

Nté ō dé ntaa Pablu é kākā'an Xúva ko ni ña

¹⁹Dukuān ne, rei Agripa, dé ntaa ntí'i ú é nañē'e Xúva kō ko. ²⁰Dí'na ñe'é u ñuú Damascu ne, dá ñe'é u ñuú Jerusaleen, ni ún ntí'ntí ñuú é ntáduku nté ñuú Judea. Da kidāā ñe'é u un tsi nte mi ntóo ña'a, ña é ña te ña Israeé. Ñé'e ú, ixka'an ntódo ú ni ña te tsoo mii ña kuétsi ña ne, ntuvá'a ña ni Xuva kō ne, dá vii ñá é vá'á vata koo é kūtuni ñá'a tsi é ní'i ña nima vá'a ña nta'a Xuva kō. ²¹Tsíkan tsí é tñin ña Israeé san ko ini ukún ka'nu kán é ncho ka'ni ña

ko. ²² Ntá tsi Xuva kō inuu mé'ñu ña kó ne, kuan tsí ó kainuu mé'ñu ña kó vevíi di. Dukuān ne, i'a ntitsí u, kaka'an ntódo ú ni nto, un nti'i kuē'en dú'va nto, te kuetsi te na'nu nto. Tú'ün é kaka'an u ni ntō né, divi tsí tú'ün e ntáka'an ñá ka'an naa Xuva ko nte ntúvi di'na, ni Muisee, ntáka'an ntódo ña ni ñā'a nté koo kuví. ²³ Tsi ntáka'an ñá tsí Cristu, ña nakaxnúu Xuva kō né, da mií é ntó'o ña ne, di'na ña ntoto xtuku ña tē xi'i ña ne, kidáa ka'an ntódo ña ni ñā'a, ña Israeé san nī ña tuku ñuu san, tsí ni'i ña é vā'á nta'a Xuva ko tē kuinti'xe ña ña. Dukuan ó ka'an ñá ka'an naa Xuva kó san —ka'an Pablu.

Ntio Pablu é kuinti'xe Agripa

²⁴ Festú ne, koó da kakachu'u ña é kuān ó kaka'an Pablu.

—jDá kakūlukun miin, Pablu! E kuān nté kue'e kánakuā'an tutú san, tsíkan káde i é kākulukun ve —ka'an ña.

²⁵ —Ñá te kākulukú u. Nuú é ntāa nti'xe i é kaka'an u ni ntō. Nā te da kaka'an u. ²⁶ Kini ntō, rei Agripa, divi nto ñi nto é kaka'an u. Nā te kau'ví ko é ká'an u ni ntō nuu i sá'a. ¿Va ñá ini ntú nto nté ó kúvi Jesu-cristu? Nā te iō xu'u é kuan ó kúvi. ²⁷ Kini ntō, rei Agripa, ¿ñā ntu te kákuinti'xe nto é ntáka'an ñá ka'an naa Xuva kó san? Kakuinti'xe nto, ¿nté kui ña'a? —ka'an ña.

²⁸ Agripá ne, kaka'an ñá nī Pablu:

—jDókō sá ni kúvin viin é kuinti'xe kó Jesuu! —ka'an ña.

²⁹ —Kuān te uun dá'na tsi, kuān te dóo na'a kúkuí ne, kaikán u nta'a Xuva ko te divi nto ni ün ntií ntií ña ntoo san, ña ntaíni é kaka'an ú ni ntō ne, kudadii nto nī ko. Ntá tsi ña ntío ko é kō kútu ntō —ka'an ña.

³⁰ Kidáa ne, nákontāñí rei san nī ña tsiñu ka'nu i san, ni Berēnice, ni ün ntií ntií ña nguíi san, ³¹ ntií ña. Ntátín ña ni tā'an ña, ntáka'an ña:

—Ñatíi sá'a ne, ñá te nee iñá ni ide ña é kúvi ña; ntē ña tuví nee nuu i é kunuu kutu ñá —ka'an ña.

³² Kaka'an Ágripá san nī Festú san:

—Kuvi ntií ña vi'i utun tē dí ña ni ká'an ña tsí ntio ña é mií rei ñuu Roma xntékú ku'vē ñá iña ña —ka'an ña.

27

Kué'en Pablu ñuu Roma

¹ Dā xee ntúvi é kí'ín Pablu ñuu Romá ne, ñé'ē ú ni ñā di. Pablu ni túku ñá ñu'u kutú ne, ntúvi ña kuenta ntá'a sntadun ñá odo nuú, ñá naní Juliú. Odo nuú ñá uun sientú sntadun iña rei ñuu Roma. ² Nú'ü nti ni ña tun ntóo ka'nu é vé'xi ñuu Adramitu. Te kuē'en tun ntóo san ne, kuítá nti'xin ñuu é ntoo diñi ntute ñu'u kán, ñuu é káduku nté ñuu Asia. Kué'en nti iní tun ntóo san ne, dadíi kué'en nti ni Aristarcu, ña vé'xi ñuu Tesalonica, ñuu é káduku nté ñuu Macedonia. ³ Utén san ne, xéé nti ñuu Siduun. E dóo kaiko ñu'u Juliú san Pablú ne, xé'le ña ítsi é kí'ín ña nu vi'i ña vā'a tiin ni'i ña vata koo é xntii ña Pablú te nee iña é kátaan nuú ña. ⁴ Dā ntáka nti ñuu Siduún ne, kué'en nti diñi ñuu é naní Chipre, mí e dií ka ña kadúku tatsin, tsí dóo kainu tatsin mí kué'en nti. ⁵ Kidáa ne, kué'en nti mé'ñu ntute ñu'u kán, ído ntúu nti ñuu Cilicia ni ñuu Pan-filiá ne, da xéé nti ñuu Mira, ñuu é káduku nté ñuu Licia.

⁶ Ikān ne, naní'í tó'o sntadún san uun tun ntóo é kí'ín ñuu Italia. Ñuu Alejandria vé'xi. Kaka'an ña é kú'un nti iní tun ntóo san ne, dá kué'en xtúku nti. ⁷ É títín ntuvi kué'en nti ne, kukuíi kukuíi tsi ntaíka nti. Dá kué'etsi xéé nti ñuu Nidu. Nā ni kúvi kí'ín ntāa ká nti, tsí de dóo tatsin ne, kidáa kué'en nti diñi ñuu Creta, mí ña dóo nee kaduku tatsin. Ído ntúu etsin nti ñuu Salmuun. ⁸ Kidáa ne, dá kué'etsi kakuvi kaika tun ntóo san diñi ntute ñu'u kán, xéé nti mí é naní Bueno Puertu, étsin ñuu Lasea.

⁹ E dóo kúkuíi nti ne, dóo ío kuenta te kí'ín ka nti, tsí e dokó sa xee ntúvi ví'xin. Dukuān ne, xé'ē Pablu ítsi nté koo víi ña, ¹⁰ kaka'an ña:

—Ó ne, róo, kácutuní ko tsí dóxo kini o te kí'ín ka ó. Tsi kunaá tun

ntóo san ni xidó i ne, kunaá o dí, kuiní ko —ka'an ña.

¹¹ Ntá tsi sntadun ñá odo nuú san ne, ña ni ide ña kuenta é kaka'an Pablu. Mii tsi ide ña kuenta é ntáka'an ña kanakáka tun ntóo san nī tó'o i. ¹² Tsi mí ntoo da'na ntí ne, ñá vā'á o é kuntōo ntí dá ntūvi ví'xin, tsí dóo kaduku tátsin. Dukuān ne, dókō sá un ntíi ntíi ñá ntio ña é kī'ín ka ntí ntute ñu'u kán da nté xēe ntí ñuu é nani Fēnice, túku ñuu é tuví xio diñi ñuu Cretá ne, ikan kuntōo ntí dá ntūvi ví'xin. Tsi ikān ne, ña dóo nēé kaduku tatsin é vē'xi nínu kán.

Dā dóo ntii kainu tatsin davi mé'ñu ntute ñu'u kán

¹³ Dā iñi ntu'u kaínu kudii tatsin ka'ní san ne, vá'a koo kuvi te kī'ín ntí, kuiní ña. Kidáa ne, naki'i ña káa é katiin ntíi é kōó da'na tun ntóo san ne, dá kuē'én ka ntí, ntaíka etsin ntí ntíko diñi ñuu Creta. ¹⁴ Ntá tsi da nēní ntí iñi ntu'u é dóo ntii kainu tatsin é vē'xi nínu kán. ¹⁵ Un ntii tsi káduku ntée tatsín san tun ntóo ntí ne, ña ni kúti ka kī'ín mí vē'xi tatsín san. Tsíkān ne, ñá ni xío ntíi ká ntí é kī'ín ntí. Dotó tsi kuē'én ntí mí kati'vi tátsin san ntí. ¹⁶ Ítá ntí'xin ntí mí tuví ñuu lu'nti é nani Clauda, mí kaedí nuu kudii tatsín san ne, dá kuētsi kúvi náki'ni kutú ntí tun ntóo lu'nti é kántikin áta tun ntóo ka'nu san. ¹⁷ Nādita ntí ne, dá náxntékú va'á ntí iní tun ntóo ka'nu kán. Kidáa né, náxnuu nenu ña xo'lo ata tún ntóo ka'nu san vata koo é ña ntii nuu tá'an. Ú'vī ñá te dūku ntée tun ntóo san de've nú ñuti é kādita. Dukuān ne, naki'i ña doo ntakin é kādita tatsín san ne, dotó tsi xtuví ñá é kaka tun ntóo san. ¹⁸ Nā ni xío kadin kuē'én tsi tatsín san. Utén san ne, eni ntu'u ña ntaéte nuu ña xido san ntute ñu'u kán. ¹⁹ Dā kúvi uni ntúvi ne, mii ntí éte nuu ntí utun tún ntoo ni dōo é kādita tatsín san. ²⁰ Titín ntuvi ita ntí'xin é ña díto ngántii, nté xntivi. Da mii kuē'én tsí tatsín san kainu. Kidáa né, da mii é kunaá ntí, kuiní ntí.

²¹ É kú titín ntuvi ñu'u ntité ntí ne, kidáa ne, nákuñtsí Pablu, kaká'an ña:

—Ó ne, róo, tē dí ni kuintí'xe nto é kaka'an u ni ntó né, tē ña ni ntáka o ñuu Cretá ne, ñá kuan o ni kunáa iña nto. ²² Ntá tsi kiní nto é kaka'an u ni ntó ve: Ná ku dē kuení nto, tsí nté uun o ñá kunáa o. Mii tsi tun ntóo san kunaa. ²³ Iní u, tsí xu'ú ne, iña Xúva kō u; kuenta iña ñá kade tsiñu u. Vetún ne, xēe uun ánjē e táxnuu Xuva kō, ntii díto ña nuú ko ne, ²⁴ kaka'an ñá nī ko: “Ña ku ú'vī ó, Pablu, tsí da mii é xēen mí tuví rei ñuu Roma da nté xntékú ku've ñá iña o. Dukuān ne, kunuu mé'ñu Xuva ko o ni ùn ntíi ntíi ña ntaikan ni'ín. Nté uun ña ña kunáa ña kuenta iña o”, ka'an ñá nī ko. ²⁵ Dukuān ne, náku'ùn ka'nu nima ko, un ntíi ntíi o. Tsi kakuintí'xe ko tsí kuan koo kuvi vata o ka'an Xúva ko nī ko. ²⁶ Mii tsi é dūku ntée o uun ñuu é tuví mé'ñu ntute ñu'u kán —ka'an ña.

²⁷ Dā kú xe'un ntúvi ntaíka ntí ne, dotó tsi ntaíka ntí mé'ñu ntute ñu'u é nani Adria. Dā kú dava ñuu ne, kūtuni ñá ntánakaka tun ntóo san tsí ña te íka ntóo ntí ñu'u kán. ²⁸ Kí'i kú've ña nté kaa kúnú ntute sán ne, xēe tá'an oko xe'un uun métrū. Kuē'én ká ntí un sīin né, kí'i kú've xtúku ña. Kidáa ne, oko ú'xē métrū. ²⁹ Ú'vī ñá te duku ntée ta'an tun ntóo san xu. Dukuān ne, nantii ña kīmi káa í é katiin ntii áta tún ntóo san, ntáka'an ntá'ví ña te tūvi náne'e. ³⁰ Ña ntánakaka tun ntóo san ne, ntukū nuu iní ña nté koo nakakū ña kúñu ña. Kidáa ne, nanúu ña tun ntóo lu'ntí san vata tsi te nantii xtúku ña káa í é katiin ntii nuu i kan. Ntá tsi ña te nuu é ntaá í, tsí ncho kunu ña. ³¹ Pablú ne, kaka'an ñá nī tó'o sntadún san ni ùn ntíi ntíi sntadun ña:

—Da mii é naku'un mii na iní tun ntóo san. Tē ñá'a ne, kunaa ntíi ntíi o —ka'an ña.

³² Kidáa né, ē'nté sntadún xo'lo é kántikin tún ntóo lu'ntí san vata koo é kī'ín ni'í ntuté san.

³³ Dā dokó sa tuví ne, kaka'an Pablu ni ùn ntíi ntíi ña'a san te ká'xi kúdi ña. Kaka'an ñá ni ña:

—É kú xe'un ntúvi é ña ntaé'xi nto, é da mii tsi é ntántéu nto. ³⁴ Vī'a ve ne, vīi nto da xe'e, ka'xi

kudii nto, na nāku'ún ntii ntō, tsí nté uun nto ña kunáa nto —ka'an ña.

³⁵ Kūvi ka'an ñá ne, dā kí'i ña tañú'u sán ne, dā naku'éle ña sintiá'vi nta'a Xuva kō mé'ñu ūn ntí ntí ña'a san. Kidáá né, kátsin dava ña tañú'u sán ne, dā é'xi ña. ³⁶ Kidáá ne, náku'ún ka'nu nima ña, un ntí ntí ñá ne, kuan ō kí'i ña tañú'u sán, dā é'xi ña. ³⁷ Tsi uví sientu úni dikō xé'un uun ña'a ntí é ñu'u ntí tun ntóo san. ³⁸ Dā kúvi é'xi nta'a ntí ne, eni ntu'ú ntí nta'éte nuu ntí trigu é ntoó san iní ntute ñu'u kán vata koo é ntúkamá kudii é kuido tun ntóo san.

Dā ntí nuu ta'an tun ntóo san ntute ñu'u kán

³⁹ Dā tuví ne, ñá ni iní ñá ntánakaka tun ntóo san mí'i ñuú xéé ntí. Ntá tsi díto uun itsí mí ió ñuti, mí vá'a o é nākutúvi tun ntóo san. Tē dí kúvi ne, ntío ña é naki'vī ñá tun ntóo san ikān. ⁴⁰ Dukuān né, é'nté ña xo'ō é kántikin káa i é ntátiin ntíi sán, tsóo mii ña iní ntute ñu'u kán né, dā nántuté ña xo'o é ntánu'ní utun é ntánakaka nuu ña tun ntóo san. Kidáá ne, náxnteé ñá doo ntakin é kádita tatsín san núu i kán ne, dá kué'én ntí nte mí ió ñuti san. ⁴¹ Ntá tsi dā ntaika ntí mí é dóo kaido ntute sán ne, dúku ntéé ntí de've nú ñuti é tuví má ntute kán. Tīn nuu kue'eñ núu tun ntóo san nú ñuti san. Áta i ne, uun ito tsi ntíi nuu ta'an da dóo ntíi duku ntéé ntute san.

⁴² Kidáá né, ntío sntadún san é kuan tsí koo ka'ní ña ña ñu'u kutú sán vata koo é ña kunu ña. ⁴³ Ntá tsi tó'ō sntadún san ne, ñá ni xé'é ña itsí é kuān koo víi ña, tsí ña ni ntío ña é kúvi Pablu. Kaka'an ñá tē xoó é kúvi duté i ne, dí'na ña nako'xó nuu ña kúñu ña iní ntute kán ne, dá kí'in ña, kiduté ña te kúvi ntíi ña diñi i kán. ⁴⁴ Ña nguī sán ne, kúvi kí'i ña rkunū sán ne, o da nēé ka ta'vi i tun ntóo san é dute núu ña tē ntíi ña diñi i kán. Dukuān ne, vá'a tsi ō ntíi ntíi ntíi ntí diñi i kán.

28

Dā itúvi Pablu ñuú Malta

¹ Dā nakákū ntíi ntíi ntí diñi ntute ñu'u kán né, tā'xi ña é kūtuní ntí tsí Malta nani ñuú tsikan é tuví mé'ñu ntute ñu'u kán. ² Ña ñuú ikān né, dōo vá'a ña'a ña ní ntí. Tūun ña ñu'u é tūní ntí, tsí kuan tsí ō kakūn daví san ne, dōó vi'xin. ³ Pablú ne, nākuido ñá tutun sán ne, da ve katsu'un ña nchú'un kán da kíi koo, tīn ti nta'a ña. ⁴ Ña ñuú ikān né, dā iní ña tsi tīn ti nta'a ña ne, ntáka'an ñá ni tá'an ña:

—Ña tsikán ne, á te ña'a é'ni ña. É ntaā i nakáku ña kúñu ña ntute ñu'u kán, tsí kúvi ña ve, tsí ió kuetsí ña nta'a Xuva kō —ka'an ña.

⁵ Ntá tsi Pablú ne, dā nákidí ña nta'a ña ne, kó'xō nuu ti nchú'un kán. Ña té ni kūvi ña. ⁶ Tsi te ūra tsí i tsitu ña ne, ō kúvi ntíi ña, kuiní ña'a san. Dā kú e ví'i ntántéti ña te nté koo kúvi ña ne, dā iní ña tsí ña té neé ni kūvi ña ne, natívi iní ña. Kidáá né, eni ntu'u ña ntáka'an ñá tsí Pablú ne, xuva ña ñá, ka'an ña.

⁷ Etsin tsi mí ntoo ntí ne, ió ñu'ú é káduku ntéé ña odo núú ñuú tsikan, ñá naní Publiu. Divi ña káka'an ñá te kuntōo ntí nú ví'i ña kán. Úni ntúvi intóo ntí nú ví'i ña kán ne, dōo vá'a o dé ña ní ntí. ⁸ Publiú san ne, nchokuví uva ña. Ka'ni kaxé'e ña ne, dá'xin kaxio ña di. Kué'én Pablu, kúkoto ní'ni ña ña ne. Dā kúvi ka'an ntá'vi ña iña ña ne, xntéé tá'an ña nta'a ña ña ne, ntúvá'a ña. ⁹ Kidáá ne, xéé ntíi ntíi ña nchokuví san, ña ntoo ñuú tsikán ne, ntúvá'a ña di. ¹⁰ Dukuān né, dōo íko ñu'u ña'a san ntí. Dōo kue'é doméni tá'xi ña ntí. Dā xee ntúvi é ntáka ntí ñuú ña ne, tsū'un ña iní tun ntóo san un ntíi ntíi é ntio ntí.

Dā xéé Pablu ñuú Roma

¹¹ Uní xoó intóo ntí ñuú ikān. Dā ntáka ntí ne, nākú'ún ntí tun ntóo é itúvi dá ntúvi ví'xin. Núu Alejandria vé'xi tun ntóo san. Uve santu ntúvá'a nāa nuu i é pání Cástoo ní Pólu. ¹² Kué'én ntí iní tun ntóo san, xéé ntí ñuú Siracusá ne, ikān intóo ntí uní ntúvi. ¹³ Kidáá ne, kué'én ntí, ntaika ntí ntíkō diñi ntute san, xéé ntí ñuú Regiu. Utén san ne, iñi ntú'u kañu tatsin é vé'xí máa i

kān. Kidāā ne, kué'en xtūku ntí ne, da kúvi uvi ntúvi ne, xeē ntí űuu Puteuli. ¹⁴ Ikān né, nāni'i ta'an ntí űa kuinti'xe i. Ntāka'an űā te kuntōo kudii ntí uun vite. Kidāā ne, kué'en ká ntí űuu Roma. ¹⁵ űa kuinti'xe i, űa űuu Romá san ne, tēkú űa tsí ki'ín ntí ne, véxkuntētu űa ntí un tsi nte űuu é naní Foro de Ápiu ni tūku űuu é naní Uni Tabérna. Dā íni Pablu űā ne, nākué'le űa sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, dōo nakunūu ka'nu nima űa. ¹⁶ Kidāā né, dā xeé ntí űuu Romá ne, ntāda tó'ō sntadún san űa űu'u kutú san kuenta ntá'a tó'ō sntadun, ntá tsi xe'é űa é xio kutúvi Pablu má vi'i mii űa. Mii tsí é tui vi'i űa uun sntadun é vii űā űa kuenta.

Dá kakā'an ntódo Pablu űuu Roma

¹⁷ Dā kúvi uni ntúvi ne, kāna Pablu un ntí ntí űa odo nūu iña űā Israee, űa ntoo űuu Roma, náta ká nuu űa ne, kaka'an űā ni űā:

—Ení, xu'ú ne, űā tē nee nuu i é kini kaa ni íde ú ni tā'an ko űā Israee, nté űa te nee ni ka'an ntée u nte xkoó ini űāta kō, űa intóo nte dí'na. Ntá tsi xnūu kutu űā kó űuu Jerusaleén ne, dā ntāda űa kó kuenta ntá'a űa űuu Romá san. ¹⁸ Kidāā né, dā kúvi tsixe'le űā kó ne, ntío űa é nantii űa ko, tsí űa tui nee kuetsí ka'nu iñā ko vata koo é kúvi u. ¹⁹ Ntá tsi űa Israee san ne, űa ni ntío űa é nantii űa ko. Dukuān ne, kuetsí é kaikán u te mii rei űuu Romá san xntēkú ku've űā iñā ko, kuān té űa tui nēe nuu i é tsí'í kuetsí ú űa űuu ko. ²⁰ Dukuān é kākana u nto, un ntí ntí nto, é kā'an u ni ntō, tsí kuenta iñā Cristu, űa é ntantētu o, xo'ō űa Israee, é odō kútu ú kadena vévii —ka'an Pablu.

²¹ űa Israee san ne, ntāka'an űa:

—űā íni nti. Nté űā ntoo űuu Jerusaleén san űā ni taxnūu űa tú'un iña nto. Nté űa vé'xi ikān ne, űā ni kā'an káni űa iña nto. ²² Ntí'í ne, ntío ntí káni nti nee é kākuinti'xe nto. Tsí da mii tsi íni nti tsí da kanii űuxiví ne, dōo ntāka'an ntée űa űa kuinti'xe i Jesuu —ka'an űa.

²³ Dukuān né, xtuví űā uun ntuvi é nāni'i ta'an űā ni Pablu. Kidāā

ne, dii ka kue'e űā'á xee űa nú vi'i mí tui űa. Pablú ne, nté tevāa un tsi da nte kuāa kaka'an ntódo űa ni űā. Kaka'an űā nté o dé Xuva ko kadē kú've űa, kanatiin űa ni űā da nte koo e kuinti'xe űa Jesuu, tsí kanañē'le űā űa mí űve na'a kaka'an léi Muisee, nté o kaka'an tú'un é de vá'a űa é xe'le Xuva kō é kūtuni nté koo kúvi. ²⁴ Ío űa Israee san ne, kuinti'xe űa é kākā'an Pablu, ntá tsi iō ná ne, űa ni íde űa kuēnta tú'un é kākā'an űa. ²⁵ űā ni xio ntaa íni űa ni tā'an űa. Kuan tsi o kii nteé xio űa, kunú'u űa. Uun sá nuu i é kākā'an Pablu ni űa dá vāta ntaka űa:

—Espiritū Sántū né, dōo íni űa nté koo ka'an űā tú'un é xe'le űa é kā'an űā ka'an naa Xuva ko, űa Isaía, ni űāta kō, űa é intóo dí'na, kaka'an űa:

²⁶ Kuē'én, kūka'an ni űā Israee san: Kuān té dá'a sa tekú nto, ntá tsi űa kuinti'xe nto. Kuān té dá'a sa kóto nto, ntá tsi űa kutúni nto.

²⁷ Tsi dōo ka'xi nima nto, dōo lo'lo ntō,

é nuu nti'u ntúxnūu nto. Tsi űa ntío nto kini nto, űā ntío nto kutuni nto, űā ntío nto kuinti'xe nto, űā ntío nto natu'vi nto kuetsi ntō vata koo é ntavá'a ú nto.

Kuan o xe'le Espiritū Sántū é kā'an Ísaia ni űāta kō kidaā. ²⁸ Kini nto tsí vi'a ve ne, taxnuu Xuva kō tú'un va'á iña Jesúcristu ntá'a űa'a, űa é űa te űa Israee san. Divi űā ne, kuinti'xe űa —ka'an Pablu.

²⁹ Dā kúvi ka'an űa sá'a ne, ntii ntí ntí űa Israee san ne, da mii kué'en tsi é ntánatiin űa tú'un é kākā'an űa.

³⁰ Pablú ne, uvi kuā katúvi űa ikān né, mii űā ntá'vi űa vi'i mí katúvi űa. Dōo diní űa dá vé'xi un ntí ntí űa'a, űa vexkóto ni'ni i űa. ³¹ Kaka'an ntódo űa ni űa iña mí kadē kú've Xuva ko, kanakuā'a űa űa iña Tó'lo ko Jesúcristu. űā te ka'vi kue'en űa é kā'an űā ni űā né, nté xoxo ni edí nuu i é kā'an űa.

Tutu e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Roma

É kākā'án Pablu ni ñá ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Roma

¹ Xu'u é Pablú u ne, ña kade tsiñu iña Jesúcrístú u. Tsí Xuva kō náki'i da'an ña ko é víi u pustru ña ne, tée tsiñu ña ko é kā'an ntódo u tú'ún e dóo va'á san nté koo nakáku ō, ² vata ō xe'le Xuva ko xū'u ña nte ntúvi di'na nta'a ña ka'an náa ña, ña é de vá'a tú'ún e dóo va'á san ³ iña I'xá ña, Tó'o ko Jesúcrístu, ñá kanakákú kō. Dā káku ña ñuxiví a ne, tatá ví'i rei Davíi san kúvi ña, ⁴ ntá tsi i'xá mii Xuva ko ña vata ō ka'an Espíritū Sántū, ña e dóo va'á san. Diví ña né, dóo ntii iní ña, da xe ntóto ña dá xi'i ña.

⁵ Diví kuēnta iña ña é nī'í nti é víi nti pustru ña. Dóo vá'a o dé ña nī nti e tée tsiñu ña nti é kā'an ntódo nti tú'un iña ñá ni ñá'a, ña ntántoo da mí'i ká ñuu, vata koo é na kuinti'xe ña Xuva ko kuēnta iña ña. ⁶ Diví ntō dí, kana Xuva ko ntō é kuntík'in ntō Jesúcrístu. ⁷ Dukuān né, taxnúu u tú'ún sa'á iña nto, un nti'i ku'e'en dú'va nto e ntántoo nto ñuú Roma, tsi dóo ntio Xuva ko ntō né, kāna ña nto é kúvi nto iña ña. Xuva ko nī Tó'o ko Jesúcrístú ne, na nāxnuu viko ña nto. Na tā'xi ña é vā'á koo kuntuo nto.

Pablú ne, ncho ki'in ña kikoto ní'ni ña ñuú Roma

⁸ Di'na ne, nakué'le ú sintiá'vi nta'a Xuvā kó kuenta iña Jesúcrístu nī kuēnta iña nto, un nti'i ku'e'en dú'va nto. Tsi dá vādá ka ne, ntáka'an ñá'a san iña nto tsi dóo vá'a o ntákuinti'xe nto Xuva kō. ⁹ Kutuni Xúva kō tsí kanñi nimá ko kade tsiñu ú iña ña, é kākā'an ntódo u tú'ún va'á san iña I'xá ña. Ini ña tsi ña te kátee da'na u é kakaku nī'í u nto dá kakā'an ntá'ví u ni ña. ¹⁰ Kaikán u nta'a Xuva kō tsí tē ntio ña ne, na tā'xi ña itsi é kikoto ní'ni ú nto. ¹¹ Dóo ncho kiní u nto vata koo é xntii ú nto é kūtuni vá'a nto

iña Xuva ko, vata koo é na kuinti'xe vá'a nto ña di. ¹² E ncho ka'án u ne, é nakíi nima tá'an kō, xé un xé un ō. Xntii ú nto é na kuinti'xe vá'a nto ne, xntii ntō kó di vata koo é na kuinti'xe vá'a ká ko di.

¹³ Ntō'ó ta'an ko, ntio ko é na kūtuni nto tsi e dóo ki'in itō ncho kikoto ní'ni ú nto. Ntá tsi neé nti'i tsi kakuvi da ti vata kuví ki'in u. Ncho ki'in ú mi ntántoo nto vata koo é na nāni'í ko ña kúnaa nima i san, ña ñu'u ta'án nto, vatā o nāni'í ko nima ñá xio ñuú san di. ¹⁴ Xu'ú ne, vata te tanūu ú iña un nti'i nti' ña'a san, kuān te ña e dóo tu've i ne, kuān te ña e dóo ntá'ví di, kuān te ña e dóo ki'in iní i di ne, ō dóo tuntu ña. ¹⁵ Dukuān e dóo kanti'i iní ko é kī'in ú ñuú Romá di vata koo e kíkā'an ntódo ú ni ntō tú'ún va'á san iña Xuva ko.

É kúvi víi tú'ún va'á san

¹⁶ Nā tē neé kakuka'an nuú ko te kā'án u tú'ún va'á san. Tsi diví é kúvi víi é nakákú Xuva ko da xōo ka ña'a, ña é kuinti'xe i, di'na ña Israeé san ne, o kuān te ña túku tatá i di. ¹⁷ Tsi tú'ún va'á san ne, kanañ'e ko nté koo ntuvá'a o ni Xuva kō: tsí da mii ku'e'en tsi é na kuinti'xe ko ña. Tsi uve na'a kaka'an tú'ún Xuva kō: “Xōo ña'a, ña é ntuvá'a ni Xuva kō tsi kuinti'xe i ña ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña”, ka'an.

Nee iña é kuétsi ña'a san

¹⁸ E dúkūn kan vé'xi e dóo donchu'ví koo nto'o ña'a é káxe'e Xuva ko kuēnta iña kuétsi ña kiní ntáa san. Tsi da vé ña va'a nima ñá ne, ntē ña da xá'a ña é kiní ta'an ña nee iña é nuu é ntaā i iña Xuva ko. ¹⁹ Ini vá'a ña nee iña é kúvi kiní o iña Xuva ko, tsi mii ña xe'le ña é kūtuni ña. ²⁰ Nā kúvi kiní o nté kaa Xuva kō, ntá tsi nté da de kú've Xuva ko ñuxiví san ne, kutuni ko tsi dóo ka'nu ña. Kutuni ko tsi Xuva nti'xe ko ña dá iní o un nti'i nuú i é de kú've ña. Dukuān ne, xoxó kuví ka'án i tē ña iní i te ío Xuva kō. ²¹ Kuān tē iní ña é ío Xuva kō ne, ña ni ntío ña kunuu iní ñá ña, ntē ña ni ntio ña nakué'le ña sintiá'vi nta'a ña di. Dukuān né, eni ntu'u ña dé kuení ña da neé ka nuu i é kīni kaa é ntē ña vada mí kaidiá'vi. Vata tsi

tē ña té neé ini kue'en ña. ²² Dotō tsi ntáka'an ñá e dóo ki'in iní ña, ntá tsi dóo tuntu ña. ²³ Ña ni ntío ña kunuu iní ñá Xuva kō, ña é kántító ntii dañu ntúvi ne, ínuu iní ñá nuu i é de vá'a mii ñá. Ntává'a naá ñá ña'a, ña ntáte'u kúñu i tē xi'í, ní láa, kīti ntaiko sán di, ní kīti é ngimi dí'in i, ní kóo san di. Divi tī ntáde ña xuva ñá.

²⁴ Dukuān ne, ña ni íde ká Xuva ko ña kuenta vata koo é na víi mii ñá dá neé ka nuu i é kīni kaa é ncho víi ña. Ntaxé'e ña doka'an tá'an ña. ²⁵ Náa í é nantuku ña neé é nuu é ntaā i iña Xuva kó ne, ntánantuku ñá dovete. Kudii núu i é de vá'a Xuva kō san ntaínúu ini ña ne, ntá tsi ñá te ntaínúu ini ña mii ña é de vá'a san, tsí mii ñá é ntio é kada ka'nu o ña ntii dañu ntúvi. Kuan tsi koo na kōo.

²⁶ Dukuān né, tsoo mii Xuva ko ñá é na víi mii ñá da neé ka nuu i é kīni kaa é ntio ña. Un tsi nté ñadí'í san ntánatsoo mii ña xī ña ne, da ntaíntóo ní'í ña ñadí'í ní'í ña. ²⁷ Kuan tsi o ntáde ñatíí san di, e ntánatsoo mii ña ñadí'í ñá ne, da ntáde ña kuétsi ní ñatíí ní'í ña. Ntē ña ntákuka'an nuu ña e ntáde ña é kīni kaa san ní tá'an ña. Kuétsi mii ña te kaxé'e Xuva ko ñá é ntó'o ña, da xe dóo kīni o ntáde ña.

²⁸ Dá xé ña ni ntio ña'á san kutuni ñá xoo é Xuva kō ne, tsoo mii Xuva ko ñá é na víi ka ña da neé ka nuu i é kīni kaa e táva díki mii ña. ²⁹ Un tsi ñu'u tsitū nima ña é un ntí'í nuū i é kīni kaa: Ntákiidi ní'í ña tuku ñadí'í, ña é ña te ñadí'í mii ña. Ntáde xení ña ní tá'an ña. Dōo ntákuinima ña iña tá'an ña. Ntáde ña é un ntí'í nuū i é kīni kaa dí. Dōo ntákune'u iní ní tá'an ña. Ntaé'ní tá'an ña. Ntánāa núu ña ní tá'an ña. Ntaéni ntá'ví ña tá'an ña. Ntántukū nuu iní ña é un ntí'í nuū i é kīni kaa. Ntáde vete ña ní tá'an ña. ³⁰ Ntáka'an kīni ña iña tá'an ña. Ná ntío kue'en tsí ña Xuva kō. Dōo xení ña. Dōo na'nu ncho víi ña. Dōo ntáde na'nu ña nuu ña'á san. Ntántukū nuu iní ña é víi ña é kīni kaa san. Ña ntákuinti'xe ká ña é ntáka'an úva ña ní dí'í ña. ³¹ Ná ntío ña kīni ña é vá'a. Ña ntáde ntaa ña é ntáka'an ña. Ña ntákuinima ña nté uun ña'a. Ná iní ña é kada ka'nu iní

ñá ní tá'an ña. Ña ntántunta'ví iní ta'an ña. ³² Ña kuān ntáa sán ne, iní ña tsí kaka'an Xúva ko te xōo ñá'a é kuān ó kade ña ne, ní'í ñá doxil'í san. Tsí kuān té iní ñá ne, ña ntáde ña kuenta. Kuan tsí o ntáde ña ne, dōo diní ña te kuan tsí o ntáde ta'an ña di.

2

Kade ku've Xuva kō nee iña é nuu é ntaā i

¹ Divīn é kaxntékún kú'vén ta'an o ne, ñá ku ká'an te ña tuví kuétsi o divīn di. Tsí da neé ka nuu i é kaxntékún kú'vén ta'an o ne, kaxntékún kú'vén mīn kúñu o dí, tsí divīn ne, dadíi tsi kaden vatā ó de ñá di. ² Iní o tsí Xuva kō ne, kaxntékú ku've ñá nee é nuu é ntaā i iña ña é kuān ó kade san. ³ Divīn é kaxntékún kú'vén ta'an o ne, ¿dadíi xntu ku kuān ó den ní ñá'a, ña é iō kuetsí i san? ¿Vá ñá ntu ní'í o é ntó'o o é ta'xi Xuva kō, kuiní o? ⁴ ¿Nté kui kanantiin ní'nin ntun e dóo vá'a o de Xuva ko ní o? ¿Vá ñá ntu ní'í o é ntó'o o, tsi dóo ka'nu iní Xuva ko, te kuīni o? Dōo vá'a o de nti'xe Xuva ko ní kō. Dukuān é ntio ña é natú'ví ko kuétsi ko ntá'a ña. ⁵ Ntá tsi divīn né, dōo do'ōn. Ná ntío o é ntíko kōon nta'a Xuva kō. Kadá'vin kuétsi mīn kúñu o é káteen vá'an é ntó'o o san é ní'í o tē xee ntúvi é ta'xi Xuva kō é ntó'o kō. Da kidáa ne, kutuni ko tsi dóo vá'a o xntéku kú've Xuva ko iña kó ⁶ tē nakene ntódo ña kō, xe un xé un o, nee iña é idé o. ⁷ Iō ñá ne, ntáxio ntii ña é víi ñá nuu i é vá'a. Ntántukū nuu iní ña é ká'an vá'a Xuva ko iña ña ne, ntántukū nuu iní ña nté koo ní'í ñá ntúvi vá'a iña ña é ña ntí'í. Ña sá'a ne, kué'e Xuva ko ntúvi vá'a iña ña ntii dañu ntúvi. ⁸ Ntá tsi iō ñá'a, ña é da mii tsí e ntáde kuení i iña mii í ne, ñá ntío ña kuinti'xe ña é nuu é ntaā i, tsí ncho víi ña é kīni kaa san. Kudiiin Xúva ko ní ñá ne, kué'e ña ñá é ntó'o ña. ⁹ Un ntíi ntíi ña'a, ña e ntáde é kīni kaa sán ne, un vá'a tsi ntó'o ña kídaa, un vá'a tsi nantí'í ña iní ña, dí'na ña Israeé san ne, da kidáa ne, ña é tūku tatá i sán di. ¹⁰ Ntá tsi un ntíi ntíi ña'a, ña e ntáde

é vā'á san ne, kué'e Xuva ko ñā e dóo va'á iña ñā. Ká'an Xuva kō tsi dóo va'á ñā ne, kué'e ñā é vā'á koo kuntōo ñā di, di'na ñā Israeé san ne, da kidāā né, ñā nguī sán di.

¹¹ Kuenta iña Xuva kó ne, nté uun xuvi uun nínu ō, tsi kuédadii nti'i tsō. ¹² Un ntii ntii ñā'a, ñā e ñā ini lei Muiseé san ne, kūmaā ñā te iō kuetsi ñā. Ntá tsi ñā kué'e Xuva ko ñā é nto'o ñā vatā ó kaka'án lei san, tsi ñā ntáduku ntée ñā lei tsíkan. Ñā é ntoo ni'i lei san ne, xntékú kú'vé Xuva ko ñā vatā ó kaka'án lei san. ¹³ Nā tē ñā e ntátékú tsi i lei san é vā'á ñā nuu Xuva ko, tsi tē ntáde ntaa ñā é kaka'an. ¹⁴ Ntá tsi ñā tuku tatá i sán, kuān té ñā ini ñā lei san ne, ntáde ntaa ñā dikí tsi mii ñā vatā ó kaka'án lei san ne, vata tsi te iō lei iña ñā. ¹⁵ Ntá tsi tē kade ñā é vā'á ne, dito tsi nuu lei san nima ñā. Diki míi ñā ini te vá'ā ó kade ñā ne, ō ñā vá'ā ó de ñā. ¹⁶ Kuān koo kuvi te xee ntúvi é xntékú kú'vé Xuva ko kuēnta iña Jesucristu núu i é ñu'u xū'ú nima ñā'a san, vatā ó kaka'an tú'un va'a é kaka'an ntódo u san.

Ñā Israeé san nī lei Muiseé

¹⁷ Divin é kaka'an tsi ñā Israeén ne, tuvín ni'in lei Muiseé san ne, dóo ka'nun kuini o é inin Xúva kō di. ¹⁸ Dōo inin nee é ntio Xuva kō é vii o. Dōo inin nee iña é dii ka va'a é vii o, tsi dóo tu'vé o lei san. ¹⁹ Dōo inin nté koo nañē'en ñā kuāa san itsi, nté koo naxi'in nuun nuu ñā'a, ñā ntántoo mí iñi neé san, kuini o. ²⁰ Dōo inin nté koo nañē'en ñā tuntú san, nté koo nakuā'an i'xa ikín san é ñā te neé ini, kuini o. O te dā xé tuvín ni'in lei san ne, dóo ki'in inī ó, dóo inin nee iña é nuu é ntaa i, kuini o. ²¹ Divin é kanakuā'an ta'an o ne, ¿nté kui ñā kánakua'an miin ntūn kúñu ō kuan? Divin é kaka'an ntódon é ñā ku dú'u ō ne, ¿nté kui miin ntūn ne, kadú'un? ²² Divin é kaka'an é ñā vii ō é kini kaa ni ñad'i ñā'a sán ne, ¿nté kui miin kūn né, kuān ó kaden? Divin é ñā ntio kue'en tsi o santu e ntúvá'a nāa san ne, ¿nté kui kaidon dú'un ntun é á'vi i é iō ini ukún i kán kuan? ²³ Divin né, dóo ka'nu kaden é inin

lei san, ntá tsi kaidon ntítan Xuva kō, tsi ñā káden ntaan é kaka'an ñā. ²⁴ Nuu é ntaa i é ūve na'a kaka'an tú'un Xuva kō é divi kuetsi o e ntáka'an kini ñā tuku tatá i san iña Xuva ko.

²⁵ Te káden ntaan lei san ne, kainuu á'vi nti'xe é tē'nte kúñū é ixi ó vata koo é díto na'a i é kádukun ntéen Xuva kō. Ntá tsi tē ñā káden ntaan lei san ne, é ntaa i te tē'nte. ²⁶ Tē ñā tuku tatá i san kada ntaa ñā vata tsi ó kaka'án lei san ne, kuān té ñā ni tē'nte kúñū é ixi ñā ne, kuédadii tsi ñā ni ñā é te'nte é ixi i san kuēnta iña Xuva ko. ²⁷ Kidāā ne, ñā é káde ntaa lei san ne, kuān té ñā ni tē'nte ñā ne, xntékú ku'vé ñā o, tsi ñā káden ntaan, kuān te inin lei san, kuān te tē'nte kúñū é ixi o. ²⁸ Tsi uun ñā'a, ñā é ñā Israeé nti'xe ne, ñā te da mii tsi atá i san é kuntéé na'a i, ²⁹ tsi na kuntéé na'a i nima ñā san di. Kuān te káde ñā é un nti'i vatā ó kaka'án lei san ne, ntá tsi te vā'á nima ñā ne, divi é nuu á'vi iña Xuva ko. Ñā te ñā'a san ká'an ñā te dóo va'á ñā, tsi mii Xuva ko ká'an ñā tē dóo va'á nti'xe ñā.

3

¹ Te kuān ó ne, ¿vá ñā ntu te vá'a ō é vii o ñā Israeé san? ¿Vá ñā ntu te kaidiá'vi é tē'nté kúñū é ixi ko? ² ¿Mí'i ntú é ñā'a? Tsi dóo titín nuu i é kaidiá'vi. É kuvi ūun ne: xtúvi Xuva ko tú'un ñā nta'a ñā Israeé san é na kuntoo ni'i ñā. ³ Ntá tsi te iō ñā é xtúvi mii ñā é kakuinti'xe ñā Xuva kō ne, ¿vá dukuan ntú é xtúvi mii Xuva ko é káda ntaa ñā é kaka'an ñā? ⁴ ¡Ñā'á ni san! tsi Xuva kō né, da mií é kakuntaa nti'i é kaka'an ñā, kuān té un ntii ntii ñā'a sán ne, dóo vete ñā. Tsi vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: Kütuni ñā'a san tsi nuu é ntaa i é kaka'an.

Kuvi viín te xntékú ku'vé ñā o, ka'an.

⁵ Ntá tsi tē dii dii ka kutuni ñā'a san tsi dóo va'á kue'en Xúva ko te kinī ñā tsi xo'ō né, dóo kini ntāa ō ne, ¿nté ntu koo ka'an o? ¿Vá ká'an ntú o tsi ñā vá'ā ó de Xuva ko te kata'xi ñā kō é nto'o ko kuēnta iña kuetsi kó? (Kaka'án u vatā o dá doto

tsí ntáka'an ñá'a san.)⁶ ¡Ñá'a ni san!
tsí tē dí Xuva ko kini kaa ña ne, ¿nté
ntu koo xntékú ku'vé ñá ñuxiví san?
⁷ Tē dí dovete é káka'án u sa kade i
é nāxi'í nuu ka'nu é nuu é ntaā i iña
Xuva kó ne, ¿nté kui kaka'an kú ña
é iō kuetsí ko kuan?⁸ ¿ō díi ka ntu
vá'ā o é vīi u é kīni kaa san vata koo
é na kī'xi é vā'á san? Tsí iō ñá ne,
kudii dovete ntáka'an ña é kuān ó
kanakuā'a ntī. Ntá tsi ña kuān ntāa
sán ne, vá'ā ó te nī'i ña é nto'o ña
nta'a Xuva kō é kuān ó ntáka'an ña.

Un ntī'i o iō kuetsí kō

⁹ ¿Nté ntu koo ka'an ó kuan? ¿Va
díi ka ntu va'á ña Israeé san é ña
nguii sán, te kuinī nto? ¡Ñá'a ni san!
Tsi nte dí'na nañé'e nti e kuédadii
ntī'i tsō é iō kuetsí ko, kuān té ña
Israeé ó, kuān té tuku tatá kō.¹⁰ Tsí
uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:
¡Nté uun xoxo káde i é vā'a!

¹¹ Nté uun xoo é nuu dikí i é vā'a.

Nté ña xoxó kanantuku i Xuva kō.

¹² Un ntī'i ña ntádita ña itsi mii ñá.

Un ntī'i ña natívi ña nima ña.

¡Nté uun ña tē kade ña é vā'a!

¹³ Ini dukun ñá ne, vata kaa ñañá é
kántii ntaa.

Xaa ña ne, dovéte kakā'an.

Ñi xu'u ña ne, xi'i ntídí koó san.

¹⁴ Ñu'u tsitu xū'u ña tú'ūn e dóo kini
kaa.

¹⁵ Xtun dī'ín ña ne, koó dā ntaínu
kantaá é kāti niñi ñá'a san.

¹⁶ Dā mí'i ka ntaika ña ne,
ntádē xení ña ni ñá'a san,
ntánantō'o ña ña di.

¹⁷ Ná ini ña é vā'á koo kuntoo ña ni
tā'an ña.

¹⁸ Ña ntaú'vī kue'en ñá Xuva kō,
ka'an.

¹⁹ Vī'a vé ne, ini o tsí da nēé ka
nuu i é káka'án leí san ne, iña ña é
ntáduku ntée i. Tsí tuví leí san vata
koo é da kaniñi ñuxiví san kó'xo nteē
ñá kuenta iña Xuva ko, é xoxo kuvi
ká'an i é ña tuvi kuetsí i.²⁰ Tsi nté
uun ó ña kuvi ntuvá'a o ni Xuva ko
te káda ntaa o é káka'án leí san. Tsí
leí san ne, da ti tsí é kūtuni ko é iō
kuetsí kō.

*Ntuvá'a o ni Xuva ko te kuinti'xe
ko ñá*

²¹ Vevíi ne, é nañé'e Xuva ko kō
nté koo ntuvá'a o ni ña ne, ntá tsi

ña te kuénta iña leí san. Tsí leí
san ni tú'un é ká'an ntódo ña ka'án
naa Xuva ko kídaā ne, ntada ntaa
²² tsí ntuvá'a o ni Xuva kō, un ntīi
ntīi o, te kuinti'xe ko Jesúcrístu san.
Kuédadii tsi kade ña ni kō, xe un
xé un ó,²³ tsí un ntīi ntīi o ntáde o
kuetsi. Xoxó kuvi xee tá'an i e dóo
va'a é iō iña Xuva ko.²⁴ Ntá tsi dóo
vá'ā o dé Xuva ko ni kō, tsi tá'xi
ña doméni é ntuvá'a o ni ña. Tsí
nakáku ña ko kuetsi ko kuénta iña
Jesúcrístu.²⁵ Tsí Xuva kō né, taxnúu
ña Jesucristu é kāti ña niñi ñá vata
koo e ntá'vi ñá kuetsi kō. Kade
ka'nu iní Xuva ko ni ko te kuinti'xe
ko Jēsuu. Tsí divi ña kanañé'e ñá kō
tsí Xuva kō né, dóo va'á ña. Te kuan
tsí ó nakuita ntī'xin ña kuetsi ña é
intóo kídaā²⁶ Tsí dóo ka'nu iní ña
ni ñá né, kuan tsí ó kanañé'e ñá kō
vevíi di e dóo va'á ña é kánakate ña
kuetsi ko te kakuinti'xe ko Jēsuu.

²⁷ Kidáā ne, ¿mí'i ntu kuvi ka'an o
e dóo divi o núu Xuva kō? Ña kúvī.
Tsí ña te é káde ntaa o leí san, tsí da
xe é kakuinti'xe ko ña.²⁸ Dukuān
ne, xéé ó kūtuni ko tsi ntuvá'a o nuu
Xuva ko te kakuinti'xe ko ña, ñá tē
é káda ntaa o leí san.²⁹ Xuva kō
ne, ¿vá mii ntu Xuvá ña Israeé san
ña? ¿Ña ntu te Xuvá ña tuku ñuú
san di? ¿Nté kui ña'a? ³⁰ Tsí uun
tsi Xuva kō, ña é kantavá'a nima ña
é kakuinti'xe i ña, kuān te té'nte é
ixi ñá ne, o kuān té ña'a.³¹ Kidáā
ne, é kakuinti'xe ko Xuva kō ne, ¿vá
kanakatsin ntu ó leí san? ¡Ñá'a ni
san! tsí díi díi ka ntii káda ntaa o leí
san te kakuinti'xe ko ña.

4

Kini o nté ó dé Abraan

¹ Vī'a vé ne, ¿neé ntu ni'i uva ata
ko Ábraán san, te ká'an o? ² Tē dí
ni ni'i Ábraán san ntuví vā'á iña
ña kuenta iña i é vā'a é idé ña ne,
kuvi víi ka'nu ña kídaā, ntá tsi ña
te núu Xuva ko. ³ Tsi kūtuni ko
nté o úve na'a kaka'an tú'un Xuva
ko iña ña: “Tsí Ábraán sán ne, da
xe kuinti'xe ña Xuva kō né, dukuān
é káka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña”,
ka'an. ⁴ Vī'a vé ne, te iō ñá kade
tsíñu ne, ñá tē doméni káde tsiñu

ña, tsi kuétsi é ntuá'vi ña kuenta iña tsiñu é kade ña san. ⁵ Ntá tsi xoo é kakuinti'xe i Xuva kō, ña é kánakate kuétsi ña é kīni ntáa sán ne, kuān té ña ni ide ña nté uun é vā'a, ntá tsi ni'i ña é vā'a nta'a Xuva kō tsi da xe kuinti'xe ña ña. ⁶ Kuan tsi ka'an Dávií san di, dá kakā'an ña tsi dóo diní ña'a san, ña é ntuvá'a ni Xuva ko, kuān te nté uun nuu i é vā'a ña ni ide ña. ⁷ Sá'a kākā'an Dávií san: Nté kui vá'a ña'a, ña e dé ka'nu iní

Xuva ko ni i nuu i é idé ña, ña é nakate Xuva ko kuétsi i.

⁸ Nté kui vá'a ña'a, ña é ña kade Xuva ko kuēnta kuétsi i, ka'an ña.

⁹ ¿Vá da mii xntū ña é tē'nte é ixi í ntáduku ntée ña é nī'i ña é vā'a san nta'a Xuva kō? ¿Ñā ntu te kaduku ntée tuku ña'a sán di, kuān té ña ni te'nte é ixi ña? Tsi vatā ó kaka'an di'na ntí ne, Abraán sán ne, ntuvá'a ña ni Xuva kō tsi da xe kuinti'xe ña ña. ¹⁰ Ntá tsi, ¿amá ntu ntuvá'a ña ni Xuva kō? ¿Dā rkontúvi é tē'nte é ixi ñá san ne, o di'na ntu? Nā te dā rkontúvi, tsi di'na dā te'nte é ixi ña. ¹¹ Tsi rkontúvi ne, tē'nte é ixi Abraán san é vata kaa na'a i tsi di'na ntuvá'a ña ni Xuva kō da kuinti'xe ña ña. Dukuān né, divi Ábraán san kuvi ña vata kaa uva ūn ntí ntí ña'a, ña é ntákuinti'xe i Xuva ko, kuān te ña'a, ña é ña ni tē'nte é ixi i, tsi kuan tsi o ntántuvá'a ña ni Xuva kō di. ¹² Dadí tsi kúvi ña ūvá ña é te'nte é ixi i san, té ntákuinti'xe ñá ña dí, vata tsi o dé uva ata ko Ábraán san dá vata tē'nte é ixi ña.

Kakuntaa e tá'xi Xuva ko xu'u ña, te kakuinti'xe ko ña

¹³ Xé'e Xuva ko xu'u ña ni Ábraán san tsi ñuxiví sa ne, kuvi iña ña ni ūn ntí ntí i'xá ña. Nā te ni ká'an Xúva ko ni Ábraán san te dá xé kade ntaa ñá leí san, tsi da xe kuinti'xe ña Xuva kō né, dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi va'á ña'a ña. ¹⁴ Tsi tē dí da mii tsi ña é ntoo kuenta iñá leí san ni'i ña é vā'a é kākā'an Xúva kō ne, é ntaā i e kuinti'xe ko Xuva kō, tsi ña vada kaidiá'vi é ta'xi Xuva ko xu'u ña te kuan ō. ¹⁵ Tsi te kuēnta iñá leí san ntoo ō ne, da mií é nī'i ko é nto'o kō. Ntá tsi tē dí ña tuví leí

san ne, ña túvi kuétsi ko tē ña ni de ntáa o vatā ó kaka'an.

¹⁶ Dukuān ne, núu i é xe'é Xuva ko xū'u ña é kué'é ña doméni i'xá Abraán san ne, kuenta iña i é kuinti'xe ña. Nā te da mii tsi ña ntáde ntaa leí san é nī'i ña sá'a, tsi da xōó ka ña'a, ña e ntákuinti'xe i Xuva ko vatā o dé Abraán san. Dukuān ne, kuvi ka'an o tsi Abraán sán ne, kuvi ña uva ata ko ūn ntí ntí o. ¹⁷ Kuan ō kúvi vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: "Xú'u dé kú've u o é vīn uva ñā'a, ña ntántoo da vādá ka ñuu." Kuan ō ka'an Xúva ko ne, kuinti'xe Abraán san tsi kuvi víi Xuva kō, ña é kanantōto ña xi'i, ña é kadé kú've nuu i é nté vata koo.

¹⁸ Kuān té ita ntí'xin ntuvi é kōo i'xá Abraán san ne, ntá tsi kanií nima ñá inūu ini ña é kākā'an Xúva kō ni ñá tsi ña te nté kaa i'xá ña koo. Dukuān é kuvi ña uvatá ña ntántoo da vādá ka ñuu san, vata ō ka'an Xúva ko ni ña e dóo titín i'xá ña koo. ¹⁹ Abraán san ne, kuān te é uun sientu kuía ña, ntá tsi ña ni tee dá'na ña é kuinti'xe ña é kōo i'xá ña vatā ó kaka'an Xúva ko ni ña, kuān té ini ña tsi é ita ntí'xin ntuvi é kōo i'xá ña. Ini ña tsi ñadií ñá Sará ne, vata kúvi kōo kue'en tsi i'xá ña. ²⁰ Nā ni dē kuení ña tē ña kada ntaa Xúva ko nuū i é xe'é ña xu'u ña ni ña. Nā ni xtuví mii ña é kuinti'xe ña, tsi da díi díi ka kuinti'xe ña ne, kaka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. ²¹ Ini vá'a ña tsi kuvi víi Xuva ko da nēé ka nuu i é káta'xi ña xu'u ña. ²² Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña kuenta iña i e dóo kuinti'xe ña.

²³ Nā te da mii tsi kuēnta iña Ábraán san é ūve na'a é kākā'an Xúva kō e dóo va'á ña'a ña, ²⁴ tsi kuenta iña kó di. Tsi kuān koo ka'an Xúva ko iña kó te kuinti'xe ko ña, divi ña é nantōto ña Tó'o ko Jēsuu dá xi'i ña. ²⁵ Tsi Tó'o ko Jēsuú ne, ntúvi ña kuenta doxi'í san kuenta iña kuétsi kō né, dá ntóto xtuku ña vata koo é ta'xi ña ko ntuvi vā'á iña kó nuu Xuva ko.

5

É ntuvá'a o ni Xuva kō

¹ Dukuān ne, é ntuvá'a o ni Xuva kō, da xe kuinti'xe ko ña. E va'a tsi o

ntántoo o ni Xuva ko ve kuēnta iña Tó'o ko Jesūcristú san. ² Tsi da xé kuenta iña ña é nī'i ko é vā'á nta'a Xuva kō, tsi ntánuu iní ko ñā. Ne, kutu ntántoo o ni ñā di. Dōo diní ntoo ō ve, tsi ntantétu ō é ta'xi Xuva kō e dōo va'á iña ñā tē náxee o ntá'a ña. ³ Nā te da mií tsi sã'á di, tsi dōo diní kō dí tē nee iña e ntánto'o ko ñuxiví sa. Tsi te dōo ntánto'o kō né, kuan kōo kutú've ko é dií ka kuka'nu iní kō. ⁴ Te kuka'nu iní kō né, dōo va'á koo kuita nti'xin vá'a ko tē ito nteé Xuva ko kō. Te itá nti'xin vá'a o ne, ntánuu iní ko tsi ni'i ko é vā'á nta'a Xuva kō. ⁵ Nā te da ti tsi é ntaā i e ntánuu iní ko Xuva kō é nī'i ko é vā'á nta'a ña, tsi tá'xi Xuva kō Espiritú Sántu san, é kunūu ña nima kó ne, kata'xi ña é kūtuni ko tsi dōo kakuinima Xúva ko kō.

⁶ Tsi dá ña ni kuvi nakakú mií ō kúñu kō ne, ura va'á xi'í Cristu kuēnta iña ko, xo'ō e dōo kīni ntāa ō. ⁷ Á tē nté uun xoxo é kué' é ntuvi iña i kuēnta iña tá'an i, kuān te dōo va'á ña'a ña. Á te dā míi io ñá'a, ña é kenē iní i é kúvi kuenta iña ña e dōo va'á kue'en. ⁸ Ntá tsi Xuva kō ne, nãñ'e ñá kō tsi dōo kakuinima ñá ko, tsi Cristú san xi'í ñá kuenta iña kó xo'ō, kuān te dōo ió ka kuétsi kō. ⁹ Vevii ne, da xe é ntuvá'a o ni Xuva ko kuēnta iña nīñi e éti ña ne, ¿vá ñā ntu te dií ka nakakū ñá ko é nto'o kō san? ¹⁰ Xo'ō ne, ntuvá'a o ni Xuva kō da xé xi'í I'xá ña kuenta iña kó, kuān tē ña ni ntio ko ña kidaā. Vi'a vé ne, da xe é ntuvá'a o ni Xuva kō né, ¿ñā ntu te dií dií ka ni'i ko ntuví va'á iña kó nta'a ña kuenta iña ntuví iña I'xá ña? ¹¹ Nā te da mií tsi sã'á di, tsi dōo diní ko kuntoo o ni Xuva kō vevii, da xe é ntuvá'a o ni ña kuēnta iña Tó'o ko Jesūcristu.

Adaán ní Cristu

¹² Kidāā ne, uun ña'a tsi ñatíi san idé ña é kī'ví kuétsi san ñuxiví a. Kuenta iña kuétsi sán ne, xé doxi'i san di. Dukuān ne, un ntíi ntíi ña'a san duku ntée ña doxi'í san, tsi un ntíi ntíi ñá idé ña kuétsi san. ¹³ Un tsi nte dí'na dá xtúvi Xuva kō leí san ne, é dukuan io kuétsi ñuxiví sa. Ntá tsi ña ni kátavi ña'a san kuétsi, tsi da

xé vata kóo leí san. ¹⁴ Ntá tsi kuvi idé doxi'i san ni un ntíi ntíi ña'a san nte ntúvi da íka Adaán san un tsi nte da íka Muisee. Tsi xi'i un ntíi ntíi ña'a, kuān tē ña te ni de dó'o ña vatā o dé Adaán san. Tsi divi nāa Adaán san ña é kī'xi rkontuvi.

¹⁵ Ntá tsi kuétsi Adaán san ne, ña kúvi ntada dadii o nī doméni e tá'xi Xuva ko kō. Tsi uun ña'a tsi ñatíi ntúku ña kuétsi sán ne, dukuān né, dōo titín ña'a xi'i ña. Ntá tsi dií dií ka vá'a o dé Xuva ko ni kō e tá'xi ña kō doméni uun ña'a ká ñatíi, ñá nani Jesūcristú ne, ña te nté kaa ña'a ni'i ña é vā'á nta'a Xuva ko kuēnta iña ña. ¹⁶ Kuétsi Adaán san ne, ña kúvi ntada dadii o nī doméni e tá'xi Xuva ko kō. Tsi kuenta iña uun tsi kuétsi Adaán san é vē'xi é nto'o ko iña un ntíi ntíi ña'a san. Ntá tsi doméni e tá'xi Xuva kō né, diví é ntuvá'a o ni ña, kuān tē ña te da dií kuétsi kō. ¹⁷ Kúvi idé doxi'í san dé kú've kuenta iña kuétsi uun ña'a tsi ñatíi san, ntá tsi dií dií ka kada kú've ō, xo'ō é nī'i ko e dōo va'á iña Xuva kó, xo'ō é nī'i ko doméni é ntuvá'a o ni ña kuēnta iña uun ká xtuku ñatíi, ñá nani Jesūcristu.

¹⁸ Dukuān ne, un ntíi ntíi o ní'i ko é nto'o ko kuēnta iña kuétsi é idé Adaán san. Ntá tsi kuenta iña núu i é vā'a é idé Jesucristú ne, ní'i ko ntuvi vā'á iña ko, un ntíi ntíi o é nākate ña kuétsi kō. ¹⁹ Tsi da xé ña ni kuintí'xe uun ña'a ñatíi san é kākā'an Xúva kō ne, ñá te da dií ña'a san xio kuétsi ña. Ntá tsi kuenta iña i é idé ntaa uun ká tuku ñatíi san é kākā'an Xúva kō ne, ñá te da dií ña'a ntuvá'a ña ni Xuva kō.

²⁰ Kú'v'í leí san vata koo é dií dií ka kuke'e kuétsi san. Ntá tsi dá kú'v'í kuétsi sán ne, dií dií ka vá'a o dé ka xtúku Xúva ko ni kō. ²¹ Tsi vatā o dé kú've kuétsi san e tá'xi doxi'i iña kó ne, kuan koo na kada kú've doméni é kata'xi Xuva kō, é nī'i ko ntuví va'á iña ko ntii dañu ntúvi kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu.

6

E xi'i o kuēnta iña kuétsi san, ntá tsi ntantío o kuēnta iña Cristu

¹ ¿Nté ntu koo ka'an o vé kuan? ¿Vá ntukū ká ntu o kuétsi san vata

koo é dií ka kada ka'nu iní Xuva ko ni kō? ² ¡Ñá'á ni san! ¿Nté ntu koo kuntōo ká xtuku o é ntuku o kuétsi san?, tsí vata tsi tē xi'i o kuēnta iña i. ³ ¿Ñá'á iní ntú nto tsí dá ítsi ntute o ne, uun tsi kúñū ntúvi o ni Jesūcrístú san ne, vata tsi te dádii xi'i o ni ñá di? ⁴ Dukuān né, dá ítsi ntute o né, vata tsi tē intú'xi dadii o ni ñá dí vata koo é ntoto xtuku o ni ñá é nī'i ko ntuví xēé iña ko, vata o ntoto xtuku Cristu dá xi'i ñá, tsi dóo ka'nu Xuva kō.

⁵ Tsi te dadii o nī Cristu dá xi'i ñá ne, kuan tsi koo ni'i dádii ko ni ña ntuví vā'á iña ko. ⁶ Iní o tsi nima kīni kaa ko nakūnteé dadii nī Cristu ntíkā krusi kan vata koo é na ntī'i é kūvi vii kuétsi san ni ko. Dukuān ne, ña kantío é vii ka o é ntio nima kīni kaa kō. ⁷ Tsi tē xi'i o ne, ntī'i kuétsi kō. ⁸ Tē xi'i dádii o nī Cristú san ne, kanuu iní kō tsi kuntoo dadii o ni ñá. ⁹ Iní o tsi da xe ntoto Cristu dá xi'i ñá ne, nté uun ito ña kuví ka ña. Ña kúvī ká vii doxi'i san ni ñá. ¹⁰ Dá xi'i Cristú san ne, uun ito tsi xi'i ñá kuenta iña kuétsi san. Ntá tsi é kantíto ña vevii ne, kuenta iña Xuva ko túvi ña. ¹¹ Vii nto kuenta tsi é xi'i ntó kuenta iña kuétsi san, ntá tsi ntantito nto kuenta iña Xuva ko, é uun tsi kúvi nto ni Jesūcrístu.

¹² Dukuān ne, ñá ku da vā'a ká nto é kadá kú've kuétsi san iña nto é vii ntó da nēé ka nuu i é ntio nima kīni kaa nto. ¹³ Ña ku ntáda nto kúñū nto kuēnta é na vii nté un šiin é kīni kaa san. Tsi ntada nto kúñū nto kuēnta ntá'a Xuva kō. Vata tsi tē ntoto xtuku nto é xi'i nto. Ntada nto kani kúñū nto kuēnta ntá'a Xuva kō vata koo é na kada tsiñū nī'i ña nto é vii nto é va'a. ¹⁴ Ña ku da vā'a ká nto é kūvi vii kuétsi san ni nto, tsí ña té leí san ntántikin ka nto, tsí vevii ne, ntántikin ntó Xuva kō, ña e dóo dé ka'nu iní i ni ntó.

¿Xoo ntu kuvi tó'o kō?

¹⁵ ¿Nté ntu koo vii o vé, te kuini nto? ¿Vá vii ka ntú o kuétsi san dá ña ntántikin ka o leí san, da xe ntántikin o Xuva ko ve, ña e dóo vā'a o de ni kō? ¡Ñá'á ni san! ¹⁶ Vá ña ntu iní nto tsi tē ntáda nto kúñū nto

kuēnta ntá'a uun ña'a é vii nto é di mii tsí e ntio ña ne, kuví ña tó'o ntó. Da mii é káda ntaa nto é káka'an ña. Te kuétsi san é kūvi tó'o ntó ne, nī'i ntó doxi'i san. Ntá tsi te Xuva kō é kūvi tó'o ntó né, te káda ntaa nto é káka'an ña ne, nī'i nto ntuví vā'á iña nto. ¹⁷ Ntá tsi ntadiá'vi Xuva kō tsi di'na ne, di mii tsí é káka'an nima kīni kaa nto idé nto. Ntá tsi vevii ne, kani nima nto ntákuinti'xe nto tú'un é nuu é ntaā í vata o nañé'e ñá nto. ¹⁸ É ntii ni'ni nto kuétsi san vé ne, e kúnt'vi nto tsiñū vā'á san ve. ¹⁹ (Kantée tsi tú'un ña ñuxiví san é káka'an u ni ntó tsi dóo vitá o ini nto.) Vatá o dé nto di'na e ntáda nto kúñū nto kuēnta é vii ntó nuu i é kīni kaa sán ne, kuan tsi koo ntada nto kúñū nto kuēnta vevii é vii ntó nuu i é vā'a é ntio Xuva kō.

²⁰ Tsi dá íka nto itsi kīni kaa sán ne, íka xaa nto é vii nto é vā'a. ²¹ Ntá tsi ¿né ntu ta'xi kidaá é idé nto nuu i é kōo da ntákuka'an nuu nto vevii? Tsi kúdií doxi'i san kata'xi. ²² Ntá tsi vevii ne, é nákaa xaa nto kuenta iña kuétsi san. Vevii ne, kúnt'vi nto é vii nto é káka'an Xuva kō. Sá'a ne, kata'xi ká kudii é kuntōo vā'a nto nuu Xuva kó ne, nī'i nto ntuví vā'á iña ntó ntii dañu ntúvi. ²³ Tsi kúdií doxi'i san ni'i kó te kuntikin o kuétsi san. Ntá tsi doméni san e tá'xi Xuva kō ne, é koo ntuví vā'á iña ko ntii dañu ntúvi, te kuntikin o Tó'o ko Jesūcrístu.

7

¿Nté ntu o de leí san nī ña tánta'a?

¹ ¿Vá ña ntu te iní nto tsí kadé kú've leí san iña ña'a nii dukuan kantíto ká ña? ² Uun ñadi'í san, ña tánta'a ne, kuétsi é kuntikin ñá xii ña nii dukuan kantíto ká ña. Ntá tsi tē xi'i xii ña ne, ñá kadé kú've ka leí san iña ñadi'í san. ³ Dukuān né, te kanadiki nteé ñá ni tuku ñatíi da nii kantíto ká xii ña ne, kakó'xo nteé ñá leí san. Ntá tsi tē xi'i xii ña ne, ñá kadúku nteé ká ña leí san. Ná tē neé nuu i te natánta'a ña ni tuku ñatíi.

⁴ Dukuān ó kuvi ni ntó dí, ta'an ko. Tsi dá xi'i Cristú san ne, vata tē xi'i dádii nto ni ña kuēnta iña leí san. Vevii ne, ntáduku nteé nto tuku xii nto, ña e ntoto dá xi'i vata koo é

na kōo nuu i e dōo va'a é ntio Xuva kō. ⁵ Tsi nīi dukuān ntáde ká o é ntio nima kīni kaa ko sán ne, dā díi díi ka ntáde o nuū i é kīni kaa san tē kutuni ko tsi kaka'an lei san é ña kuan koo víi ō né, divi tsi nuū i é nī'i kó doxi'i san. ⁶ Ntá tsi vi'a vé ne, é nūu nteé lei san ata ko, tsi lei san é uve tīn o kidaā né, vata tsi tē xi'i o kuēnta iña í ne, e ntaika xaa ō ve, vata koo é na víi o é ntio Xuva kō, tsi nī'i ko ntúvi xēé iña ko, ñá te dá mīi tsi é kade ntaa o lei átá é ūve na'a kaka'an é vā'a é víi o.

Kuētsī é kadē kù've iña ko

⁷ Te du'vā ó ne, ¿vá ká'an ntu o tsi lei san ne, iō kuētsi i? ¡Ñá'á ni san! Tē dí ña lei san ne, ñá íni u nee iña é kuētsi ko. Tē dí ña kaka'an lei san é ña kúvi kuinima ko iña ta'an kó ne, ñá íni u te ña vā'a i é kuān koo víi o. ⁸ Ntá tsi kúvi ide kuētsi san ní ko, tsi dá xé kaka'an lei san é ña kúvi naki'i núu o iña ta'an kó ne, dá díi díi ka idé u. Tē dí ña túvi lei san ne, ña ní kúvi víi kuētsi san ní ko. ⁹ Dukuān ne, xío ntúvi iña ko dí'na dá vata kutúni ko te iō kuētsi ko, tsi ña ní kutúni ko nee iña é kaka'an lei san. Ntá tsi dá xēé lei san ne, ntōto kuētsi ko. Kidaā né, vata tsi tē xi'i u kuenta iña i. ¹⁰ Tsi lei san ne, náa í é xee ní'i ntúvi iña ko ne, xee ní'i doxi'i san. ¹¹ Kúvi ide kuētsi san éni nta'ví ko kuenta iña lei san. Vata tsi te divi é'ni ko.

¹² Dōo va'a lei san, tsi dōo va'a tú'un e xtúvi Xuva kō. Dōo ntaa kaka'an dí. ¹³ ¿Vá ká'an ntú ō tsi nuu i é vā'a san é ta'xi doxi'i san iña ko? ¡Ñá'á ni san! Dá xé kuētsi san é ide é ní'i ko doxi'i san. De tsiñu ní'i kuētsi san lei san vata koo é ní'i ko doxi'i san. Tsi lei san nañé'é ko tsi kuētsi sán ne, dōó kīni kaa.

¹⁴ Ini o tsi lei san ne, vé'xi nta'a Xuva kō. Ntá tsi xu'ú ne, kudii ña ñuxiví sa u é tuví u vata kaa ña kade tsiñu iña kuētsi san. ¹⁵ Nā íni u nté kui kuān ó kade u. Tsi ñá te kade ú nuu i é ncho víi u, ntá tsi nuu i é ña ncho víi u ne, dí'na ká kade u. ¹⁶ Ntá tsi dá kade ú nuu i é ña ncho víi u sán ne, kakutuní ko tsi dōo vá'a ó kaka'an ntí'xe lei san. ¹⁷ Dukuān ne, ña te mīi ú kade ú

nuu i é ña ncho víi u san, tsi da xe kuētsi é nūu nimá ko sán ne, divi é kade i. ¹⁸ Kakutuní ko tsi ña tuví nté uun nuu i é vā'a é nūu nimá ko, tsi kudii ña ñuxiví sa u. Kuān te dōo ntio ko é víi u é vā'a ne, ña kúvi víi u. ¹⁹ Tsi ña kade u é vā'a é ncho víi u, ntá tsi kade u é kīni kaa san é ña ncho víi u. ²⁰ Dukuān né, tē kade ú nuu i é ña ncho víi u sán ne, ñá te xū'ú kade ú, tsi kuētsi é nuu nimá ko sán ne, divi é kade i. ²¹ Kakutuní ko tsi kuān ó kakuvi ko: Dā ncho víi u nuu i é vā'a sán ne, vata tsi te kantikin é kīni kaa sán ko. ²² Dōo kakuinimá ko lei Xúva kō, ²³ ntá tsi kúñu kó ne, kantikin túku lei é kaedí nuu i é kadē kueni ko ne, vata te katee tīn ko vata koo é na víi u é ntio i. Divi sán lei iña kuētsi san.

²⁴ ¡Ñá ntá'vi idé ntu u! ¿Xoó ntu nakakū í ko doxi'i é kantikin kúñu kó san? ²⁵ ¡Naku'é te ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña Tó'o ko Jesūcristu, tsi divi ña é nakaku ña ko! Dukuān ne, díkí kó san ne, ncho víi é vā'a é ntio Xuva kō ne, ntá tsi kúñu kó san ne, ncho víi é kuntikin kuētsi san.

8

Kaxntii Espiritu Xuva ko kō é víi o é ntio ña

¹ Dukuān ne, ña túvi ká nte kui ka'an ntee Xuva kó ko, xo'ō e ntánuu íni ko Jesūcristu, xo'ō é ña ntáde ká ō é ntio nima kīni kaa ko, tsi ntáde ō é ntio Espiritu Xuva kō. ² Tsi te kadē kù've Espiritū Sántū san iña kó ne, kanakakū ñá kō é ña kada kù've ka kuētsi san ní dōxi'i san iña ko. Tsi Espiritū sán ne, divi ña é kata'xi ña ntuvi vā'a iña kó tē ntánuu íni ko Jesūcristu. ³ Tsi lei san ne, ña ní kúvi víi é nādama nima kīni kaa kō, tsi da xé ña ní kuvi víi ō é káda ntaa o e xtúvi Xuva kō, Dukuān né, taxnuu Xuva ko Í'xá mii ña é kaku ña vatā o ntákaku ña'a, ñá iō kuētsi i. Vi'a vé ne, ña kúvi kadā kù've ka kuētsi san iña ko, tsi nantí'i Cristu é kúvi víi kuētsi san ní ko dá xi'i ña ntíkā krusi kan kuēnta iña ko. ⁴ Ide ña sá'a vata koo é kúvi kada ntaa o é kaka'an lei san é vā'a

é vīi o. Tsí xo'ō ne, ña ntáde ká o kuēnta é káka'an nima kīni kaa kō, tsi ntáde o kuenta é káka'an Espíritū san.

⁵ Ña ntoo vata tsí ó ntōo ña e dúkuan iō kuetsi i ne, da ti tsi ntánti'i iní ña kuenta iña mii ña. Ntá tsi ña e ntáde ntaa é káka'an Espíritū Sántū sán ne, ntánti'i iní ña nee iña é ntio Espíritū Sántū san. ⁶ Te ntí'i iní kō é da nīi kuē'en tsí kuenta iña iña nūxivi san ne, ní'i kō doxi'i. Ntá tsi te ntí'i iní ko kuēnta iña Espíritū Sántū sán ne, ní'i ko ntuvi vā'a iña ko é kũntōo vā'a o. ⁷ Ña é da nīi kuē'en tsí kuenta iña i é ntio nima kīni kaa i ntánti'i iní ña ne, ntaínchu'vi ña Xuva kō, tsi ña ncho kada ntaa ña lei Xúva kō. Ntē ña kuvi vīi ña di. ⁸ Dukuān ne, ña e ntáde ntaa é káka'an nima kīni kaa i ne, ña kúvi vīi ña é ntio Xuva kō. ⁹ Ntá tsi ntō'ó ne, ña ntáde ká nto é kīni kaa san, tsí ntáde ntaa nto é káka'an Espíritū Sántū san te nuu é ntāa ntí'xe i é nūu Espíritū Xuva kō sán nima nto. Ntá tsi xoo ñá'a, ña é ña te nūu Espíritū Cristú san nima i ne, ña kadūku ntée ña Cristu. ¹⁰ Ntá tsi tē nuu Cristú nima ntó ne, kuān te kuvi kúñu nto kuēnta iña kuétsi sán ne, ta'xi Espíritū san é ña kuvi nima ntó tsi é ntuvá'a nto ni Xuva kō. ¹¹ Te nūu ntí'xe Espíritū Xuva kō sán nima ntó ne, ta'xi Xuva kō é ntōto kúñu ntó di. Ní'i nto ntuvi xēé iña nto. Tsí Xuva kō, ña nantoto Jesúcristu rkóntuvi é xi'i ñá ne, ta'xi ña é ntōto kúñu ntó é nī'i doxi'i san di kuenta iña Espiritu ña é nūu nima nto.

¹² Dukuān né, ta'an, iō é ntio Xuva kō é káda ntaa o, ntá tsi ña te ntio ña é vīi ka o é káka'an nima kīni kaa kō, ¹³ tsí te vīi nto é káka'an nima ntó ne, ní'i ntí'xe nto doxi'i. Ntá tsi te xntii Espíritū Sántū san nto é ña da vā'a ká nto é kadā kú've nima kīni kaa ntó ne, ní'i nto ntuvi vā'a iña nto.

¹⁴ Tsí un ntíi ntíi ña'a, ña ntántikin Espiritu Xuva kō né, divi ña é i'xá Xuva kō kúvi ña. ¹⁵ Ntá tsi ña ni ta'xi Xúva ko ntó Espíritū Sántū san vata koo é tēe kuétsi ña ntó é vīi nto é

ntio ña é u'vī ntó ña. ¡Ñá'a ni san! Tā'xi ña ña vata koo é kūtuni nto tsí i'xá Xuva kō kúvi ntó. Espíritū Sántū sán ne, ta'xi ña é kúvi ka'an o ni Xuva ko: “Ūvá, Uva mii kó nto”, koo ka'an o. ¹⁶ Tsí mii Espíritū san kantada ntaa ña nima ko tsí i'xá nti'xe Xuva kō kúvi o. ¹⁷ Tsí da xé i'xá Xuva kō kúvi o ne, ní'i ko iña Xuva ko e xtúvi xio ña iña i'xá ña. Dadii tsi ní'i ko ní Cristu. Tsí tē dadii ntó'o ko ní Cristú ne, dadii xi'i nuu ka'nu o ni ña di.

É vā'a é kī'xi rkontuvi

¹⁸ Iní u tsí ña tē iní te ntó'o kudij ko ntuvi sá'a, tsi ña te nté kaa é vā'a é nī'i kó rkontuvi. ¹⁹ É un ntí'i é de kú've Xuva kō ne, dóko sa ña ntákutii kuntétu da nté xēe ntúvi é nañē'e Xúva ko i xoo e kúvi i'xá ña, tsi dóko ncho kīni ña. ²⁰ Un ntí'i é de kú've Xuva kō né, nti'i. Ña te mí ntio i, tsí da xé kuān o ka'an Xúva kō é kúvi. Ntá tsi ntantétu ²¹ ntuvi é nakáku Xúva ko i. Kidáa ne, ña kadā kú've ka doxi'i san iña i, tsí nakáku Xuva ko i vata koo é kúvi kaka xaa mí kaxi'i nuu vata o ntaika xaa i'xá Xuva kō. ²² Iní o tsí un tsi nté vevii ne, un ntí'i é de kú've Xuva kō ne, dadii ntánakiti é ntánto'o i vatá o kanto'o ña kanakaku i'xá san. ²³ Ntē ña te mii tsi sá'a, tsí xo'ō ne, ntánto'o kō di. E tá'xi Xuva ko kō Espíritū Sántū san é kodo nuu un ntí'i nuū i é vā'a é ta'xi ña kō. Dā ntantétu o ne, ntaéku nteé o ntúvi dá nāki'i kue'en Xúva ko kō é kúvi o i'xá ña. Kidáa ne, nadama ña kúñu ata kō kúñu xēé san. ²⁴ Iō neé ntantétu o nte dá nakáku Xuva ko kō. Ntá tsi te ní'i ko nee iña é ntantétu o ne, ña kantio é kuntetú ká o. ¿Vá xoó ntu kantétu ká i nuu i é nī'i i? ²⁵ Ntá tsi te kántétu o nuū i é vāta ní'i kó ne, da mii é kutii ko kuntétu ká o.

²⁶ Du'vā ó di, kaxntii Espíritū Sántū san ko é ña kuvi vīi o é ncho vīi o. Tsi ña iní o nee nuu i é kákan o da ntáka'an ntá'vi o. Ntá tsi kaka'an Espíritū Sántū san ni Xuva ko kuēnta iña ko. Un tsi kaxkoo káni ña é nté ña tuyi tú'un. ²⁷ Xuva kō, ña kaito nteé nima ñá'a sán ne, iní ña nee iña é ncho ka'an Espíritū

Sántū san. Tsí Espíritū Sántū sán ne, kaikan ñá nta'a Xuva ko nuū i é ntio Xuva kō é kuē'é ña ña ntáduku ntée ña.

É kūvi vii kue'en o

²⁸ Iní o tsí Xuva kō ne, kade ña é kōo é vā'a é un nti'í é kakuvi nī ña ntákuinima i ña, ña e kána ña é vii ña é ntio ña. ²⁹ Tsí ini Xúva kō nte dí'na xoo kuínti'xe i ña ne, nakaxnúu ña ña nte dí'na vata koo é ntūvi ña vata kaa I'xá ña. Tsí Cristú ne, dí'na ña kúvi ña i'xá nuu i é vata kaa un nti'í éni ña ni tā'an ña. ³⁰ Xoó ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kō nte dí'na ne, kána ña ña di. Xoó ña'a, ña é kána ña ne, ká'an ñá tsí ña tuví ka kuétsi ñá. Xoó ña'a, ña é nakate Xuva ko kuétsi i ne, kada ka'nu Xuva ko ña di. ³¹ ¿Nté koo ka'an o iña i sá'a? Te Xuva kō nuu mé'ñu ña kō ne, ¿xoo ntu kuvi vii i ni kō? ³² Ntē ña ni de vini Xuva ko I'xá mii ñá é kúvi ñá kuenta iña ko un nti'í nti'í o. Te ùun tsi nte I'xá mii ñá tá'xi ña kō ne, ¿mí'í ntū é ña vii ña da xe'e é ta'xi ña ko un nti'í nēe é kantio kō di? ³³ ¿Xoo ntu kuvi tsi'í kuétsi i ña é nakaxnúu Xuva kō? Tsí mii Xuva ko kaka'an ña tsí ña tuví ka kuétsi ñá. ³⁴ ¿Xoo ntu kuvi kué'e i dô'v'í san iña ña? Tsí mii Jesúcrístu san ne, xí'í ña kuénta iña ñá ne, dá ntóto xtuku ñá ne, tuví ña diñi kua'a Xuva kō, kaikan ñá kuenta iña ko.

³⁵ ¿Neé ntu é kūvi vii é naki'í nteé xio ko vata koo é ña ntio ká Cristu ko? ¿Vá kūvi ntu vii da ntáto'o ko, o da dóo ntii tu'un, o da ntáde xení ña'a san ni ko, o dá ntóo ntité o, o dá ña tuví é kunuu o, o dá ió nuu i e dóo donchu'vi, o da ntáni'í kó doxi'í san? ³⁶ Tsí vatá o kaka'an tú'un Xuva kō ne:

Kuenta iña ntó ne, utén utén ntaú'v'í nti tē xoó ka'ní i nti.
Nti'í ne, vata ntáa kudii a le'ntú san ntáa ntí,
kiti ntánakuē'nu ña vata koo é ká'xi ñá ti,
ka'an.

³⁷ Ntá tsi nté uun nuu i sá'a ne, ña kúvi vii é ña ntio ká Cristu ko. Tsí ntio ña kō né, xntii ña kō é kūvi vii kue'en o ni é un nti'í sá'a. ³⁸ Iní vā'a u tsí ña te neé kúvi vii é ña ntio

ká Xuva ko kō: nté doxi'í san, nté ntuvi iña ko, nté ánjé san, nté ña odo núu iña é ña vā'a san, nté ña ntádē kú've e dukún kán, ³⁹ nté mí'í e dóo dūkun, nté mí'í e dóo kūnu, nté da nēé ka nuu i é de kú've Xuva kō ña kuvi vii é ña ntio ká Xuva ko ko, xo'ō e ntánuu iní ko Xuva ko Jesúcrístu.

9

Nakaxnúu Xuva ko tátá ña Israee

¹ Vata kaa u xu'u é kantikín u Cristú ne, kaka'an u é nuu é ntaā i, ñá kaka'an u dovete, tsí nimá ko ne, Espíritū Sántū san kade kú've ñá ne, kaka'an ñá tsi nuu é ntaā i é kaka'an u ² tsí un vā'a tsí kakunta'xa iní ko. Nñi kuē'en tsí ntuvi dóo u'vi kakúvi ko, ³ tsi dóo ntio ko é nakākú ña ñuú ko, ña tatá ko. Tē dí kaidia'vi iña ñá ne, ka'an u te nakuítá Cristú ko, kuán te ta'xi ñá ko é ntó'o kó naa ña ñuú ko, ⁴ ña Israee san. Nakaxnúu Xuva ko ñá é ntūvi ña i'xa kiín ña. Nañ'e Xúva ko ñá tsi dóo ka'nu ña. Xé'e Xuva ko xū'u ña ni ña nté koo vii ña é vā'a ni ñá rkontuvi. Xé'e ña ñá lej san kuenta iña Muísee. Iní ña tsí Xuva kō ne, ínūu mé'ñu ña ñá. Iní ña nee é kaka'an Xúva kō é kuē'é ña ña. ⁵ Uva ata ika ñá Israee san ne, dóo na'nu ña'a ña. Tatá ña káku Cristu da vexkúvi ña ñatí. Di'vi ña né, Xuva ko ñá, ñá kadé kú've é un nti'í. Kada ka'nu o ña ntii dañu ntūvi. Kuan koo na kōo.

⁶ Ntá tsi ña te kaka'an u tsí ña ni de ntáa Xúva kō é xe'e ña xu'u ña nī ña Israee. Kaka'an u tsí vevíu ne, ña Israee san ne, ñá te un nti'í nti'í ña é ña Israee nti'xe ña. ⁷ Ntē ña te un nti'í nti'í tatá vi'í Abraán san é I'xá nti'xe ña. Tsí da xe Xuva ko kaka'an ñá ni Abraan kidaā: “Tatá vi'í o ne, ki'xi kuenta iña i'xá o Isaa”, ka'an ña. ⁸ Sá'a katá'xi é kūtuni ko tsí ña te un nti'í nti'í i'xá san e káku iña Abraan é ntáduku ntée Xuva kō. Tsí kaka'an Xúva kō tsí i'xá nti'xe ña ne, da mii ña é káku iña i'xá ña, ña é xe'é Xuva ko xū'u ña é kuē'é ña ña. ⁹ Tsí xe'é Xuva ko xū'u ña ni Abraán san kidaā: “Ntūvi sá'a da kuía ve ne, dá náxee xtúku ú ne, kaku i'xá Sara”, ka'an ña.

¹⁰ Ntá tsi ió ka é nañē'e ú nto. Xíó i'xa uví iña Rebecá ne, uvata ika ko Ísaá ne, uva i'xá san ntúvi ña. ¹¹⁻¹² Kuān té vata káku, kuān té vata víi nuu i é kīni kaa ne, o nuū i é vā'á ne, ká'an Xuva ko ni ñadī'í san tsí kada kú've i'xa é kuvi ūví san iña ení i, kuān té i'xa nuu í san. Kuan ō ka'an Xúva kō vata koo é kūtuni ko tsi díví ñā kanakaxnúu ña. Nā te nee va'a tsi ūun na ne, éde na é vā'a, ntá tsi da xé divi ñā ntío ña ne, kanakaxnúu ña na. ¹³ Uve na'a mí kaka'an tú'un Xuva kō: “Dóo ntio kó Jacóbo, ntá tsi ña ni ntio kué'ēn tsí ko Esauu”, ka'an ña.

¹⁴ ¿Nté koo ka'an ó ve? ¿Vá ká'an ntú ō tsi ña vā'a ó de Xuva kō? ¡Ñā'á ni san! ¹⁵ Tsí kade ña vatā ó kaka'an ñā ni Muísee: “Vii u é vā'á ni xoo ñā'a é vā'á ni é vā'á ni ñā. Ntunta'ví ini kó xoo ñā'a é ncho ntunta'ví ini kó ña”, ka'an ña. ¹⁶ Dukuān ne, ñā te kuēnta iña ñátí san é ntunta'ví ini Xuva ko ni ña, kuān te kade ña nuu i é vā'á ni ñā, tsí da xé mii Xuva kō ntio ña é víi ñā ni ñā é vā'a. ¹⁷ Kaka'an tú'un Xuva kō nté ō kaka'an ñā ni rei Fáruuun, rei iña ñā ñuú Egito: “É tā'xi u é víin rei vata koo é kīni ñā'a tsi dóo ka'nu u é xntíi ú o. Kídāā ne, kutuni uun ntíi ntíi ñā'a, ña ntoo ñuxiví san, xoo ñā'a u”, ka'an ña.

¹⁸ Dukuān né, kantunta'ví ini Xuva ko da xóo ka ñā'a é ncho ntunta'ví ini ña ña ne, kaxé'e ña é kada do'o da xóo ka ñā'a é ntio ña.

¹⁹ Á te iō nto é ncho ka'an ntó nī kó ve: “¿Nté kui kaka'an ntú Xuva kō tsí ió ka kuétsi kō kuan, te ña kuvi víi o tūku nuu i é nakaxnuu ña é víi o?” Á te kuān koo ka'an ntó ve. ²⁰ ¿Nté kui nantiko koó ntu nto é kaka'an ntó ni Xuva kō é da mii ñā'a nto? ¿Vá ká'an ntu kídí nte'u é kúvā'a san ni ña de vā'a san: “¿Nté kui kuan ntu ō de vā'a nto ko?”, ka'an? ²¹ ¿Ña kuvi víi ntu ña de vā'a kídí san da nēe ka nuu i é ntio ña ni nté'ú san? Tē ntio ña ne, kuvi kí'i ña un sín ti'nti nte'ú san ne, dá kadā vā'a ña uun a kídí e dóo tíi kaa é kada tsiñu ni'i ña dá iō víko san. Kuvi kí'i ká ña tuku ta'vi díví tsi ti'nti nté'ú san ne, dá kadā vā'a

ñā tuku kídí é ña dóo nēe tíi kaa é kada tsiñu ni'i ña ütén uten.

²² Tē dí Xuva kō ntio ña é nañē'e ñā kō tsi dóo diin ñā ne, dóo iō ña é víi ñā di ne, dá kuétsi é kākutí ña nima ña ni ñā'a, ña é nī'i é ntó'o i, ña é iō tu've i é kúvi. ²³ Tē ntio ñā nañē'e ñā ko nuu i e dóo nuu á'vi iña ña dá ta'xi ña kō é vā'á iña ña tsí ntunta'ví ini ña ko. Xtúvi tu've ñā kō nte dí'na é nī'i ko é vā'á iña ña. ²⁴ Tsi kána ña ko, kuān te ñā Israee o, kuān te ña é ña te ña Israee o. ²⁵ Vatā ó uve na'a kaka'an ñā ka'an naa Xuva ko, ñā nani Ósea:

Ñā é ña te ña'a mii ko kídāā ne, ká'an u tsí ñā'a kó ña ve.

Ñā é ña ni ntío ko kídāā ne, ká'an u tsi dóo ntio kó ña ve.

²⁶ Divi tsi ñūu mí kaka'án u kídāā é ña te ñā'a ko ñā ne, ká'an ú ni ñā ve tsí ntuvi ña i'xá mii kó,

ka'an Xúva kō, ña kantíto,

ka'an Óséa san. ²⁷ Ntá tsi kaka'an Ísaia san iña tátá ña Israee san: “Kuān té ña te da dii táta ña Israee san, kuān té vata dii ñuti ntute ñú'u kan ñā ne, ñā titin ña é nakáko ña.

²⁸ Tsí ña nā'á ka dá káda ntaa ntí'i Xuva kō é káka'an ña. Nā kukuíi ka ña é kué'e ña é nto'o ko iña un ntí'i ñā ñuxiví san”, ka'an Ísaia. ²⁹ Vatā ó kaka'an Ísaia kídāā:

Tē dí Xuva kō, ña e dóo ka'nu, ña ni tsoo ña tatá kō ne,

vevíi ne, e xí'i ntí'i o vatā o xí'i ñā intóo ñuú Sodoma ni ñuú Gomora kídāā,

ka'an ña.

Tú'un é vā'á san iña ñā Israee

³⁰ ¿Nté ntu koo ka'an o kuēnta iña i sá'a kuan? Dukuān ne, kutuni ko tsí ña é ña te ña Israee san, ña é ña ni ntúku nuu ini i nté koo víi ña vata koo é ntúvā'a ña ni Xuva kō ne, ntuvā'a ña ni ñā tsi kuínti'xe ña ña. ³¹ Ntá tsi ña Israee san ne, ntánantuku ñā nté koo ntuvā'a ña ni Xuva ko kuēnta iña leí san ne, ña ni kutíi ña kada ntaa ña é káka'án leí san. ³² ¿Nté kui san? Tsí kuvi ntuvā'a ña ni Xuva ko té kade ña é káka'án leí san, kuíni ña. Nā ni kutúni ña tsí mii Xuva ko kúvi ntavā'a ña ña te kuínti'xe ñā ña.

Dukuān né, vata te xūu naki'í ña,
 33 vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō:

Koto nto, tsí ñuú Siuún ne, xtúví u
 uun ña'a,

ña é kúvi vata kaa xuu mí naki'í ña'a
 san, mí ntāva ña.

Ntá tsi xoo ñá'a, ña é kuínti'xe i ña
 ne,

ña túvī nté koo kuka'an nuu ña
 kuénta iña ña,

ka'an.

10

¹ Tā'án, kanī nimá ko ntio ko te
 nakáku ña tatá ko, ña Israeé san. Un
 vá'a tsi kaka'an ntá'ví u ni Xuva ko
 kuénta iña ña vata koo é ní'í ña é
 vā'á nta'a Xuva kō. ² Kuví ka'án u
 kuenta iña ña tsi ini va'á u tsi dóo
 ncho vií ña é ntio Xuva kō, ntá tsi
 ñá ini ntí'xe ña nté koo vií ña vatā
 ó ntio ña. ³ Tsi vata kutúni ña nté
 koo ntuvá'a o ni Xuva kō ne, ncho
 vií mii ña é ntuvá'a ña ni ña. Ña ni
 ide ña kuénta dá kaká'an Xúva ko ni
 ña nté koo ntuvá'a ña ni ña. ⁴ Tsi
 Cristú san ne, de ntaa ntí'í ña lei
 san. Dukuān ne, ntuvá'a o ni Xuva
 ko, da xōo ka ña'a o, te kakuinti'xe
 kō Cristu.

⁵ Tsi vatā ó uve na'a kaká'an
 Muísee kidaā nté koo ní'í ko ntuví
 va'á iña ko kuenta iñá lei san: “Da
 xōo ka ña'a, ña é kúti kada ntaa
 ntí'í é kaka'án lei san ne, ní'í ña
 ntuví va'á iña ña”, ka'an ña. ⁶ Ntá
 tsi kaka'an Xúva ko kuénta iña i é
 ntuvá'a o ni ña tsi kuínti'xe kō ña:
 “Ñá ku dē kuení nto te ió xoo é kúvi
 kaa i e dukún kán vata koo é nanūu
 ña Cristu ñuxiví a. ⁷ Ntē ña ku dē
 kuení nto te ió xoo é kúvi kí un tsi
 nte ini totsín kan vata koo é natavā
 ñá Cristu mé'ñū ña xi'í san”, ka'an
 ña. ⁸ ¿Nté ntú ó kaka'an tú'un Xuva
 kō kuan? Kaka'an: “Ñá te nté sa
 ntii tū'un é ní'í nto tú'un va'á san,
 tsí etsín tsi tuví tú'un sán ne, diví tsi
 tū'un é kákií xu'u o ní é ñu nima ó
 dí”, ka'an. Tū'un sa'á ne, diví tú'un
 va'á é ntáka'an ntódo ntí nté koo
 kuinti'xe ko Xuva kō. ⁹ Tsi te ká'an
 ó ni xū'u ko tsí Jesuú ne, Tō'ó ntí'xe
 ko ña ne, te kuinti'xe kō tsí nantoto
 Xúva ko ña rkontuvi é xi'í ñá ne,
 nakáku o. ¹⁰ Tsi te kanī nima kó
 kuinti'xe kō ne, ntuvá'a o ni Xuva

kō. Te ká'an o tsí nuu é ntaa i e Tó'ó
 ntí'xe ko Jesuú ne, nakáku ña kō.

¹¹ Tsi vatā ó kaka'an tú'un Xuva
 kō ne: “Da xōo ka ña'a, ña é kánuu
 ini i ña ne, ña túvī nté koo kuka'an
 nuu ña”, ka'an. ¹² Ná te e túku e
 túku ntāa ña Israeé san é vata ntāa
 ña tuku tatá i san. Tsi uun tsi Tó'ó
 ko ñn ntí'í o. Utén utén kaxé'e
 ña e dóo va'á iña dá xōo ka ña'a, ña
 e ntaíkan ntá'a ña. ¹³ Tsi kaka'an
 tú'un Xuva kō: “Da xōo ka ña'a, ña
 ntaíkan nta'a Xuva kō ne, nakáku
 ña”, ka'an. ¹⁴ Ntá tsi, ¿nté koo
 kakan ñá'a san nta'a Xúva ko te vāta
 kuinti'xe ña ña? ¿Nté koo kuinti'xe
 ña ña te vāta tekú ña iña ña? ¿Nté
 koo tekú ña tē ña xoxo ka'an ntódo
 i tú'un Xuva ko ni ña? ¹⁵ ¿Nté koo
 ka'an ntódo ña tú'un Xuva ko tē ña
 xoxó taxnuu i ña? Tsi kaka'an tú'un
 Xuva kō: “Ná te nté kaa va'á o tē xee
 ñá vexní'í tú'un va'á san”, ka'an.

¹⁶ Ntá tsi ña te un ntí'í ntí'í ña'a
 san ntáini ña tú'un va'á san. Tsi
 kaka'an Ísaia kidaā: “Xuvā, ¿xoo
 ntu e kuínti'xe i tú'un va'á san dá
 kaká'an ntí'í?”, ka'an ña. ¹⁷ Dukuān
 né, da mii é kantio é ká'an ñá ní ko
 tú'un Xuva ko vāta koo é tēku ko iña
 Cristú ne, dá kuinti'xe ko ña.

¹⁸ Ntá tsi xu'ú ne, katsixe'e ú te
 dā xé ña ni tekú ntu ña. Ná ntāa, tsi
 téku ña, ¿nté kui ña'a? Tsi kaka'an
 tú'un Xuva kō:

Da kanī ñuxiví san dító tatsin ña.
 Tū'un e ntáka'an ñá ne, íte xaa da
 kanī ñuxiví a,

ka'an. ¹⁹ Katsixe'e xtukú ú nto te ña
 ni ñé'e diki ntú ña Israeé san tú'un
 san. Tsi dí'ña Muísee xntée na'a ña
 tsí kuán ó kaka'an Xúva kō:

Vií u é kúne'u ini nto kuenta iña úun
 ña'a san,

ña é ña te uun tsi tatá i vatā ó uun
 tsi tatá nto.

Vií u é kúdiin nto kuenta iña ñá tuku
 ñuu,

mí é ña te neé ini,
 ka'an Xúva kō. ²⁰ Rkontúví ne, ñá ni
 ū'ví kue'en tsí Ísaia dá kaká'an ñá
 vatā ó kaka'an Xúva kō:

Ña'a, ña é ña ni nantúku kó ne, nāni'í
 ñá ko.

Ña'a, ña é ña ni tsixé'e í kó ne,
 nañé'e ú ña nté kaa u,

ka'an ña. ²¹ Kaka'an Xúva ko iña ñá Israeé san di: “Nii ku'e'en tsí ntuvi nakáa ú nta'a ko é nānumé u ña'a san, ña é ña ni kuinti'xe i ko, ña é ña ncho vii nee iña é ntio ko”, ka'an ña.

11

Ña Israee, ña é nakaxnúu Xuva ko

¹ Katsixe'e ú nto ve: ¿Vá nakuitā ntú Xuva ko ña'a mii ñā? ¿Ñā'á ni san! tsí mii ú ne, ña Israeé u. Uva ikā kó Abraán ne, divi tátā vi'i kó Benjamiín di. ² Ñá ni nakuīta Xúva ko ña'a mii ñā, ña é nakaxnúu ña nte dí'na. ¿Ñá ini ntú nto nté o kakā'an tú'un Xuva kō mí katsi'i kuétsi Eliá san ña Israeé san? Tsí kaka'an ña: ³ “Xuvā, ē'ní ña ña ntāka'an kuēnta iña nto ne, nākatsin ña naa ntó di. Da mii sá u ntoó u é kántito ká u ne, ncho ka'ní ña kó dí”, ka'an ña. ⁴ Ntá tsi kaka'an Xúva ko ni ñā: “Ío u'xe míil ñatī, ña é xtuví xio ú kuenta iña ko. Nté uun ito ña ni kanchíti ña núu Baá, divi é de vā'a ña tuku ñuú san é vii xuva ñā”, ka'an Xúva kō. ⁵ Kuān ó vevii di. Ntoo ká ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kō é vii ña é vā'á ni ñā. ⁶ Dā xé mii Xuva kō ntio ña é vii ña é vā'á ni ña ne, ña té kuēnta iña i é vā'a é idé ña'a san. Tē nakaxnúu Xuva ko ña'a san kuēnta iña i é vā'a e ntāde ña ne, ña kúvi ká'an o tsí nakaxnúu ña ña tsí mii ñā ncho vii ña é vā'á ni ñā.

⁷ ¿Nté ntu koo ka'an ó ve? Tsí ña ni naní'i ña Israeé san nuu i e dóo ntānantuku ñā. Da mii ña'a, ña é nakaxnúu Xuva ko ne, nāni'i ña. Ntá tsi ña nguii sán ne, da díi díi ka dé ka'xi ña nima ña, vata ó uve na'a ⁸ kaka'an tú'un Xuva kō: “Xé'e Xuva kō é ntuka'xi dikī ña vata koo é ña tekú ña. Un tsí da nte vevii ne, ña ntaíni ña, nte ña ntátekú ña”, ka'an. ⁹ Davií san ne, kaka'an ñá di: Na kō'xó mii ñā da ntāde ña dodīni kuēnta iña i é un nti'í é ío iña ña.

Na kō'xó nteē ñá nuu i é kīni kaa vata koo é na ku'e'é Xuva ko ñā é ntó'o ña.

¹⁰ Na kūneé kue'en ntúxnúu ña vata koo é ña kiní ka ña. Vata kaa ntuvi é kutuvi ñá ne, na nakaka ti'i ku'e'en ña,

ka'an ña.

É nakáku ña'a, ña é ña te ña Israee

¹¹ Katsixe'e ú nto ve: Dā xé kō'xó ntéē ña Israeé san nuu Xuva kó ne, ¿vá nakuitā ntú Xuva ko ñā? ¿Ñā'á ni san! Ntá tsi da xé ña ni ntio ña Israeé san kuinti'xe ña Cristú ne, ña tuku ñuú san ní'i ñā e dóo vā'á nta'a Xuva kō vata koo é na kūne'u iní ña Israeé san ni ñā. ¹² Vi'a ve né, te ní'i ñuxiví san e dóo vā'á tsí ña ni ntio ña Israeé san kuinti'xe ña Cristú ne, te ní'i ña tuku tatá i san é vā'a tsi ntúduitsi ña Israeé san dí ne, ¿nté kuān nte vā'á ó te ntiko kōo un nti'í nti'í ña Israeé san é kuinti'xe ña Xuva kō!

¹³ Kaka'án u ni nto vē, ntó'o é ña tuku ñuú nto, tsi táxnuu Xuva kō ko é ká'án u ni nto kuēnta iña ñā ne, dóo ka'nu tsínu ko, kuiní ko. ¹⁴ Kuān ó kaka'án u vata koo é na kūne'u iní ña ñuú ko, ña Israeé san. Tsi kídaā né, ti kaa te ió ña é tekú ña dá kakā'án u ni ñā nté koo nakáku ña. ¹⁵ Tē ntuvá'a ña ñuxiví san ni Xuva kō tsi éte xio ña ña Israeé san ne, díi díi ka vā'á ó te nāki'i xtuku ña ña. Vata té ntóto ña xi'í san té xi'í ña. ¹⁶ Te ku'e'é o uun ta'vi ú'xen tañú'u san nta'a Xúva kō ne, kanii tī'nti i é káduku ntéē ña di. Te xō'o utun san kúvi iña Xuva kó ne, nta'a i sán ne, da mii é káduku ntéē ña di. ¹⁷ Ío tun olívu vā'á san é ká'nté tu'un ña'a san nta'a i ne, dá nātiin ntee tá'an ña nta'a tun olívu ku'ú san vata koo é díi ka vā'á kiti i kii. Kuan ó kúvi ni ó dí, xo'ón é ña te ña Israeen, tsí vata té é'nte tu'un Xuva ko ñā'a ña vata koo é ní'i ó é vā'á dadíi ni ña Israeé san. ¹⁸ Ná ku ká'an te díi ka ka'nun é vata kaa nta'a i e é'nte Xuva kō. Tē ncho viin ka'nun ne, naka'an ó tsí kudii nta'a i kúvin. Ná te kuēnta iña o é xi'í kutu xō'o i, tsí kuenta iña xo'o í san é ntitsin kutun.

¹⁹ Á te ká'an ve: “Ntá tsi é'nte tu'un Xuva ko nta'a mii i vata koo é nātiin ntee tá'an ña ko”, koo ka'an.

²⁰ Nuú é ntaā i é káka'an, ntá tsi é'nte tu'un ñā ña tsí ña ni kuinti'xe ña Cristu. Tīin nteen kutun da mii tsí é kákuinti'xe ká o ña. Dukuān ne, ñá ku dé kuení o tē dóo ka'nun, tsí koton tsin kuenta iña mii o. ²¹ Tsí te

ña ni ntunta'ví ini Xuva ko nta'a mii ūtun sán ne, nté xo'ón ña ntunta'ví ini ña o di. ²² Koton tsi dóo va'á Xuva kō ne, ntá tsi dóo diin ñá di. Tsi dóo diin ñá nī ña ntáde é kīni kaa, ntá tsi dóo va'á koo víi ña ni o te víin nee iña é ntio ña. Tē ña'á ne, ka'nté tu'un ñá o di. ²³ Ña Israeé di, te ntiko koō ña é kuinti'xe ña Xuva kō ne, nātīn ntee tá'an xtuku ña ña. Tsi kuvi víi Xuva ko nātīn ntee tá'an xtuku ña ña. ²⁴ Tsi xo'ón né, vata kaa nta'a tun olívu ku'ú san é tē'nte kaan ne, nātīn ntee tá'an tun olívu va'á san, kuān té ña te divi tātá o. Ña Israeé san ne, vata ntáa nta'a tun olívu va'á san ntáa ña. Dukuān ne, díi díi ka ña ntii tu'un é nātīn ntee tá'an xtuku utun é divi tātá mii I.

Nakáku ña Israeé san te kúvi

²⁵ Tā'an, ntio ko é na tekū nto tú'un é iō xu'ú iña Xuva ko, vata koo é ña ku kadá kuení mii ntō e dóo tu've nto: tsi dava tsi ña Israeé san ne, ntáde do'o ña kuēnta iña Xuva ko. Ntá tsi kuan ō tá'xi Xuva kō é kúvi da nte koo é nakáku titín ña'a, ña é ña te ña Israeé san, vatá ō ntio Xuva kō. ²⁶ Tē kúvi un ntí'i sá'a ne, nakáku un ntíi ntíi ña Israeé san. Tsi vatá ō uve na'a kaká'an tú'un Xuva kō: Nté ñūú Siuun ki'xi ña é nakakū ko. Naki'i ña é kīni kaa é nūu nima Jácoo.

²⁷ Kidáa ne, kuntáa tú'un é xē'e ú xu'u kō ni ña tsi nakate u kuétsi ña, ka'an.

²⁸ Dā xé ña ni ntio ña Israeé san tú'un va'á san ne, ntainchu'vi ñá Xuva kō. Dā xé kuān o dé ña ne, nto'ó ne, ní'i ntō é tekū ntó tú'un va'á san. Ntá tsi Xuva kō ne, ntio dukan ñá ña Israeé san, tsi nakaxnúu ña ñata ña, ña intóo di'na. ²⁹ Ná kanatívi iní Xuva ko xōo ñá'a, ña é kána ña, nte é kaxé'e ña di. ³⁰ Ntúvi di'na ne, ñá ni kuinti'xe nto Xuva kō. Ntá tsi ve-víi ne, ní'i ntō é vā'a nta'a Xuva kō tsi xtúvi mii ñá Israeé san e ntákuinti'xe ña ña. ³¹ Ña Israeé san ne, ña ntákuinti'xe ña Xuva ko vēvíi vatá o dé nto nte dí'na. Kuan ō xe'é Xuva ko itsí é kuān koo víi ña vata

koo é ntuntā'ví ini ña nto ne, kuan koo ntuntā'ví ini ña ña Israeé san di. ³² Tsi Xuva kō xe'é ña é kuédadii un ntíi ntíi ña'a san é ña kuvi ntii mii ñá é kīni kaa san e ntáde ña un ntí'i ñá, vata koo é tē kúvi ne, nañé'e ñá ña tsi dadíi tsi kantuntā'ví ini ña ña un ntíi ntíi ña.

³³ ¡Nté kuān nte ka'nu Xúva kō! Tsi dóo ini ña nté koo víi ña. Dóo ini ña nee é vā'a. Ña kúvi kutūni ko nté o kadé kuení ña ne, nté ña kuvi k'ín díi ko nté koo é kuān ō de ña di. ³⁴ Tsi “¿xóo ntu ini i nté o kadé kuení Xuva kō? ¿xóo ntu nañé'e i ña é kuān koo víi ña? ³⁵ ¿xóo ntu kuvi kué'e i doméni e dóo ka'nu iña Xuva ko vata koo é na ntānaa Xuva ko iña i?” ³⁶ Tsi Xuva kō ne, de kú've ña é un ntí'i né, divi ña káka'an ña nté koo víi é un ntí'i é iō. Un ntí'i é iō ne, kuenta iña ña. Na ka'an o tsi dóo va'á kue'en Xúva ko ntii dañu ntūvi. Kuan koo na kōo.

12

Naku'e o ntūvi iña ko nta'a Xúva kō

¹ Dukuān né, tā'an, da xe dóo ntunta'ví ini Xuva ko kō ne, kaikán u nto vata koo é nakué'é nto kúñu nto kuēnta iña Xuva ko vata kaa doméni é kántito kaa iña ña. Xtúvi mii nto é kīni kaa ne, víi nto da mii é ntio ña. Kidáa ne, kunuu ini ntí'xe nto Xuva ko vatá ō ntio ña é víi nto. ² Ná ku dā vá'a nto é ká'an ñá'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, nté koo kuntōo nto. Ntá tsi kué'e nto é nadama Xuva kō nté ō ntáde kuení nto. Kidáa ne, kutuni ntó nee iña é ntio Xuva kō. Tsi tē ini o nee é ntio ña ne, kutuni ko nee iña é káduku ntée ña, nee iña e xkúntee iní ña, nee iña é vā'a kue'en.

³ Tsi da xe dóo vā'a o dé Xuva ko ní kó da tá'xi ña kó tsiñu sá'a ne, kuvi ka'an u ni ūn ntíi ntíi nto tsi ña ku dé kuení nto te dóo ka'nu ña'a nto. Ntá tsi koto ntee va'a nto nima nto nté kaa ntákuinti'xe nto vatá o tá'xi Xuva kō é víi nto. ⁴ Uun tsi kúñu kō, ntá tsi iō e túku e túku ta'vi i. É un é un ta'vi i sán ne, é túku e túku tsiñu i. ⁵ Xo'ō e ntákuinti'xe kō né, kuān te titín ña'a ō né, vata te uun ña'a tsō da ntákuinti'xe kō

Cristu. Kidáā ne, ntaíntee tá'an o ūun ntíi ntíi o é uun tso kuvi ō.

⁶ Ntá tsi tá'xi Xuva kō é kŭvi vii o, xé un xé un ō, e túku e túku nuu i vatā ō é vā'á iña ko, kuíni ña. Vii ō vata ō tá'xi ña é kŭvi vii o. Tē tá'xi ña é ká'an o tú'un ña ne, ká'an o vatā ō ntákuinti'xe kō. ⁷ Te tā'xi ña é xntii o ta'an kō ne, xntii vā'á o ña. Tē xoó ña'a ntio Xuva kō é nakuā'a ña ña'a ne, na nakuā'a vā'a ña ña'a san. ⁸ Tē xoó ña'a ni'i ña é naxnūu ña nima tá'an ña ne, na naxnūu ña nima ña. Tē xoó ña'a ni'i ña é ká'nté dava ña é vā'á ña ne, ñá ku kadā víni ña. Tē xoó ña'a ni'i ña é kadā kŭ'vé ñá ne, na kōó ntii ña kadā kŭ'vé ña. Tē xoó ña'a ni'i ña é xntii ña ña ntáaan núu i ne, na kŭnuu díni nima ña é xntii ña ña.

Nté koo víi ña ntákuinti'xe i san

⁹ Kaníi nima ntó kuinima ntí'xe nto ta'an nto. Ná ku ntío kué'en nto nuu i é kŭni ntáa, ntá tsi kuntikŭn ntó da mii nuu i é vā'a. ¹⁰ Kuinima ntó ta'an nto, ña ntákuinti'xe i, vata tsi te ta'an mii nto ña. Níi kue'én ini nto kuiko ñu'u nto tā'an nto.

¹¹ Koo ntii nto káda tsiñu nto. Ná ku kudu'xen ntō. Kaníi nima ntó kada tsiñu nto kuenta iña Xuva ko.

¹² Kuntōo díni nto, tsi ini nto tsi kuntoo nto ni Xuva kō rkontuvi. Na kŭtíi nto da ntánto'o nto. Ná ku xtuví mii nto e ntáka'an ntá'víi nto níi kué'en tsi ntuvi.

¹³ Kué'e ntō nee iñá kataan núu ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Kué'e nto ví'i nto é kuntōo ta'an nto, ña ntaíka itsi san.

¹⁴ Kákan nto nta'a Xuva ko te víi ña é vā'á ni ña'a, kuān te ntáde ña ni ntō é kŭni kaa. Kuān koo víi ntí'xe nto. Ná kákan ntó nta'a Xuva ko te kué'é ña e dóo ntó'o ña'a san.

¹⁵ Kuntōo díni ntó ni ña'a da ntántoo díni ña. Kueku nto ni ña da ntaéku ña.

¹⁶ Kuntōo vā'a nto ni tā'an nto. Ná víi ka'nu nto, tsi kuédadi tsi víi nto ni ña ntá'vi. Ná ku dē kueníi nto e dóo ini nto é un ntí'í.

¹⁷ Ná vii nto é kŭni kaa ni ñā'á, kuān te kuān o de ña ni ntō. Víi nto é vā'á vata koo é ña té nee ka'an ñá'a san é kué'tsíi nto. ¹⁸ Koó ntii ntō é kuntōo vā'a nto ni ūn ntíi ntíi ña'a vata kaa é kŭtíi nto. ¹⁹ Nā

ntānāa nto tē kade ña'a san é kŭni kaa ni ntō, ta'an e dóo ntio kō, tsi kué'e nto é ntānāa Xuva ko ni ñā. Tsi káka'an tú'un Xuva kō: "Xu'ú ntānāa u. Xu'u kué'e ú ña é ntō'o ña", ka'an Xuva kō. Kuān ō káka'an tú'un ña. ²⁰ Ntá tsi víi nto vatā ō káka'an tú'un Xuva kō: "Te kākakŭn ña kade xeníi ni ntō ne, kué'e ntō é ká'xi ña. Tē kaitsi ñá ntute ne, kué'e nto ntute na kō'o ña. Te kuān kōo víi nto ne, un tsi nturkue'e ña é kākuka'an nuu ña tsi kade ña é kŭni kaa ni ntō", ka'an. ²¹ Ná ku dā vā'a nto é kŭvi vii é kŭni kaa san ni nto, ntá tsi víi nto é vā'á vata koo é kŭvi víi nto níi é kŭni kaa san.

13

¹ Un ntíi ntíi ña'a ne, kantio é káda ntaa ña é káka'an ñá tsiñu i, tsi ña kŭvi kadā kŭ'vé ña tsiñu i san tē dí ña ni xé'e Xuva kō é kadā kŭ'vé ña. Nā ntádē kŭ'vé vevii ne, Xuva kō xtúvī ñá ña e ntádē kŭ'vé ña. ² Dukuān ne, xoó ña'a, ña é ña káde ntaa é káka'an ñá tsiñu i ne, ñá káde ña é ntio Xuva kō é víi o. Xoó ña'a, ña é kuān ō ntáde ne, ní'i ña é ntō'o ña. ³ Xoó ña'a, ña e ntáde é vā'á ne, ña túvī nté kuí u'ví ñá ña tsiñu i san. Ntá tsi xoó ña'a, ña e ntáde é kŭni kaa ne, iō nuu i nté kuí ntaú'ví ñá ña. Tē ña ntío o é u'ví o ñá tsiñu i sán ne, viin é vā'a. Te víin é vā'á ne, ká'an ñá tsi dóo va'an. ⁴ Xuva kō né, xtuví ñá ña é víi ñá tsiñu sá'a vata koo é kōo é vā'á ni kō. Ntá tsi te kade ō é kŭni kaa ne, u'víi ntí'xe ko ña, tsi ña te da káka'an ña é ta'xi ña kō é ntó'o kō. Tsi ña kade tsiñu iña Xuva kō ne, ta'xi ña ko da nee ka é ntó'o kō é káka'an Xúva kō, te víi o é kŭni kaa. ⁵ Dukuān ne, kada ntaa o é káka'an ñá tsiñu i, ñá te da mii tsi é ní'i ko é ntó'o ko tē ña kada ntáa ō, ntá tsi da xé káka'an nima ko tsi vā'á o é kuān koo vii o. ⁶ Dukuān ō, kantio e ntá'vi o diú'un xoó san, tsi ña tsiñu i sán ne, ntáde tsiñu ña kuenta iña Xuva ko da ntáde ña ko kuēnta.

⁷ Kué'e nto ñā é un ntí'í é káduku ntée ña. Tē nee diu'un kaikan ñá tsiñu i sán ne, ntá'vii nto. Tē diu'un xóo kaikan ñá ne, kué'e ntō di. Te ka'nu ña'a ña né, kuiko ñu'u nto ña.

8 Ñá vā'á o te kuita nuu o iña ña'a. Ntá tsi dóo vá'a o te kuñima kó ña, un ntíí ntíí ña. Xoó ña'a é kakuinima ñá ta'an ña ne, kade ntaa ña é kaka'án lej Xúva kō. 9 Tsi kaka'án lej san: "Ñá ku kīdi ni'i nto ñádī'í tuku ña'a; ñá ku ká'ni nto ña'a; ñá ku kī'i dū'u nto; ñá ku nakuído nuu nto iña tuku ñá'a", ka'an. Kada ntaa o sá'a, ni da nēé ka xtuku lej e xtúvī Xúva ko te vii ó, vatā ó kaka'an sá'a: "Kuinima ó ta'an o vatā ó kakuinima ó kúñu mii ó", ka'an. 10 Tsi te kakuinima kó ta'an kō ne, ñá vii o é kini kaa ni ña. Dukuān né, te kakuinima kó ta'an kō ne, kada ntaa o é kaka'án lej Xúva kō.

11 Kantio é vii ntó vatā ó kaka'án u, tsi íni nto nté o ntúvi e ntántoo o ñuxiví a vevii. Na ntútuni ntó ve, tsi ntuvi dá naki'i kue'eñ Xúva ko kō ne, díí díí ka étsin tuví vevii é vāta kaa da kuínti'xe dí'na kō. 12 Ntuví é kīni kaa sán ne, dóko sá ntí'í. Dóko sá xee ntúvi dá kī'xi xtuku Cristu. Dukuān né, xtuví mii o e ntáde ó é kīni kaa san. Na kōo tū've kó ntuvi tsikan vatā ó iō tu've sntadún san dá kī'in ñá du'xēn. 13 Vii ó é vā'á ve, vatā ó de ña'a, ña ntáduku ntée Xúva kō. Ñá ku de kī'vi ó; nté kī'in o viko mi dóo ntáde kī'vi ña'a. Ñá ku kīdi ni'i o ñádī'í, ña é ña te ñádī'í mii kō; nté ña vii o da nēé ka nuu i é kini kaa ni ñádī'í, ni ñatīi. Ña náā ó; nté ña ku kuíñi ko ta'an kō. 14 Ntá tsi kué'e ntō é nadā'an Tó'o ko Jesúristu nto. Ñá ku dē kuení ka nto nee iña é ntio nima kīni kaa nto, vata koo é ña vii ka nto é kīni kaa.

14

Ñá ku ká'an ntée o ta'an kō

1 Te kī'xi uun ña'a, ña é vāta kuínti'xe vá'a i ne, kué'e nto na kutuví ña. Ntá tsi ña naa núu nto ni ña kuēnta iña i é kadē kuení ña. 2 Iō ñá ne, kuví ka'xí ña da nēé ka nuu i, kuíni ña. Ntá tsi ña é vāta kuínti'xe vá'a i sán ne, ñá vā'á ó é ká'xí ña kúñu, kuíni ña. 3 Ña é kae'xí ntí'í da nēé ka nuu i ne, ñá ku dē kuení kini ña iña ña ña kae'xí kúñu san. Ña é ña kae'xí sán ne, ñá ku ká'an ñá te ña vá'a o de ña é kae'xí da nēé ka

ntí'í. Tsi ñú'u nta'a Xúva ko ñá di. 4 ¿Xoó ña'a ntun, te kuíni o, é ká'an te vā'á ó ne, o tē ña vā'á ó de ña kade tsiñu iña tuku ñá'a san? Tsi kuenta iña tó'o mii ña te vā'á o de ña ne, o tē ña vā'á ó de ña. Vii ntí'xe ña é vā'a, tsi kué'e Xúva kō é kuān koo vii ña.

5 Iō ñá ne, iō ntúvi e díí ka ka'nu é tuku ntuví, kuíni ña. Tuku ña'a ne, dadíi tsi un ntíí ntíí ntuví san, kuíni ña. Koo ntaa íni nto nee iña é kakuínti'xe nto é un é un nto. 6 Xoó ña'a, ña é kadē kuení i tsi díí ka ka'nu uun ntuví é tuku ntuví ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xúva kō, kuíni ña. Xoó ña'a, ña é ña kade ka'nu ntuví tsikán ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xúva kō dí, kuíni ña. Xoó ña'a, ña é kae'xí da nēé ka nuu i ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xúva kō, kuíni ña ne, kanakué'e ña sintiá'vi nta'a ña. Xoó ña'a, ña é ña kae'xí é un ntí'í ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xúva kō, kuíni ña ne, kanakué'e ña sintiá'vi nta'a Xúva kō di.

7 Ñá tē ntántoo o ñuxiví sa kuenta iña mii ko. Ntē ña kuví o kuēnta iña mii kó di. 8 Te kuntoo o ñuxiví sa ne, vii ó vata koo é kúvi ka'an ñá'a san tsi dóo ka'nu Xúva kō. Te kúvi ó ne, kuví o vata koo é kúvi ka'an ñá'a san tsi dóo ka'nu Xúva kō. Tsi kuān te ntántoo ká o, kuān te kuví ó ne, ntáduku ntée o Xúva kō. 9 Tsi xí'í Cristu ne, ntoto xtuku ña vata koo é vii ña Tó'o ña xí'í san ne, ni ña ntantító sán di.

10 Xō'ón ne, ¿nté kui kaka'an ntéen ntun ta'an o tsi ña vā'a o nuu i é kade ta'an o? Xō'ón di ne, ¿nté kui kainchu'vin ntún ta'an o dí? Tsi un ntí'í o kuntāñi ó nuu Cristu dá ká'an ñá xoo é vā'á i ne, xoo é ña vā'a i di. 11 Tsi tū'un Xúva kō ne, kaka'an:

Nuu é ntaā i é kaka'án u, ka'an Xúva kō,

tsí nakunchíti un ntíí ntíí ña'a nuú ko.

Ká'an ūn ntíí ntíí ña'a san tsí Xúva kō né, dóo ka'nu ña,

ka'an ña. 12 Kidāā ne, ká'an o ni Xúva ko kui kui uun o nee iña é idé ó xé un xé un ó.

Ñá kú de o é kò'xó ntéé ta'an ko nuú i é kīni kaa san

¹³ Dukuān ne, náa ī é kā'an ntée o ta'an kō ne, koó ntii ō é ña vii ō nee iña é kò'xó ntéé ta'an kō, o nēe nuu i é nativi iní ña é kākuinti'xe ña. ¹⁴ Iní u tsi ña tui nee iña é da mīi e dōo dentu káa, tsi kuan ō nañé'e Xúva ko Jēsuú ko. Ntá tsi tē kuiní ña'a san tsi ña vá'a ō é vii ñá ne, ñá vá'a ō ntí'xe é vii ña. ¹⁵ Ntá tsi te da mīi é ká'xin da nēe ka nuu i, kuān te dōo u'vi kakúvi ta'an o kuenta iña í ne, ñá kakuinima ntí'xe o ta'an o. Ñá ku kuē'en é kūnaá ta'an o kuenta iña i é ncho ka'xin, tsi xi'í Cristu kuénta iña ñá di. ¹⁶ Ñá ku vii ntó nee nuu i vata koo é ña kuvi ka'an kīni ñá'a san kuénta iña i é kade nto. ¹⁷ Tsi mí kadē kú've Xúva kō né, ñá té iní nee é ka'xi o ne, ō nee é ko'o ō. Ntá tsi sá'a ntio Xúva kō é vii ō ne: Vii ō é vá'a, vatá ó kaka'an ña. Kuntōo vá'a o ni ta'an ko, ni Xúva kō di. Kuñū dīnī nima kó di. Un ntí' ntī sá'ā ne, ní'í ko kuénta iña Espiritū Sántū san. ¹⁸ Xoó ña'a é kuān ó kade ña dá kade tsiñu ña iña Cristú ne, dōo diní Xúva ko ni ña. Ká'an ña'a sán di tsi dōo vá'a ó de ña. ¹⁹ Dukuān ne, koó ntii ō é kuntōo vá'a o ni ta'an kō. Xntii ta'an ō e dií ka kuinti'xe ko Xúva kō. ²⁰ Ná ku nativín tsiñu Xúva ko kuenta iña i é ncho ka'xin. Nuú é ntaā í tsi ña tui da nēe ka nuu i é ká'xin é ña vá'a. Ntá tsi te kò'xó ntéé ta'an o kuenta iña i é kaē'xin ne, ñá vá'a o den. ²¹ Tsi dií ka vá'a o é ña ka'xin kúñū, nté ko'on vinú, nté ña viin da nēe ka nuu i é na kò'xó ntéé ta'an o. ²² Nee iña é kuinti'xe o kuenta iña i sá'ā ne, iña mii o ni Xúva kō. Dōo diní ko te vii o é iní o tsi ntio Xúva kō é vii o. Kídaā ne, ña tūvī nté kuí ka'án nima ko tsi ña vá'a o de ō. ²³ Ntá tsi te xōó ña'a e ña iní ña te vá'a o é ká'xi ñá ne, o tē ña vá'a o é ká'xi ñá da nēe ka ne, tē kuvi é'xi ña ne, iō kuetsi ña, tsi ña kaē'xi ña vatā ó kakuinti'xe ña. Tsi da nēe ka nuu i é viin ne, tē ña kuinti'xe o te vá'a ō é viin ne, kaden kuetsi te viin.

15

Vii o é ntio ta'an kō, ñá ku vii o nee iña é ntio mii kō

¹ Xo'ō e ntákuinti'xe vá'a kō ne, kantio é xntii o ta'an kō, ña é vata kuinti'xe vá'a i san, vata koo é kūtuni ña nee é vá'a. Ñá kú de o kuénta da mii iña mii ko. ² Vii o é vá'a, e xkúntee iní ta'an kō, é un é un ō, vata koo é vá'a koo ni ña, vata koo é dií dií ka na kuinti'xe ña di. ³ Tsi Cristú ne, ña ni íde ña nee iña é ntio mii ña. Tsi kúvi ña vatā ó kaka'an tú'un Xúva kō: “Da ka'an kīni ña'a san iña ó ne, dúku ntéé u xu'ú di”, ka'an. ⁴ Tsi un ntí' tú'un Xúva kō é úve na'a nte ntúvi di'na ne, úve na'a vata koo é na kūtú've kō nté koo kuntoo ō. Tsi tú'un ña ne, kaka'an nté koo kutii kō é na kuntetu o ni nté koo kunuu ka'nu nima kó di. Dukuān ne, ntantétu ō é ní'í ko é vá'a nta'a Xúva kō. ⁵ Xúva kō, ñá é ká'ta'xi é kūtii kō, é náku'ún ka'nu nima kó ne, na tā'xi ña é uun tsi kadā kuení nto ni tá'an ntó vatā o nañé'e Jesucristu ko é vii o, ⁶ vata koo é uun tsi tatsin ntó ni ūun tsi diiki nto kada ká'nu nto Xúva ko, Uvā Tó'o ko Jesucristu.

É kā'an ntódo ña tú'un va'a san iña ña é ña te ña Israeé san

⁷ Dukuān ne, vá'a koo vii nto ni tā'an nto xe un xé un nto vatā o dé Cristu ni ntó vata koo é na kada ka'nu ña Xúva kō. ⁸ Tsi kaka'án u ni ntó tsi kí'xi Cristu váta koo é xntii ña ña Israeé san é kūtuni ña nee iña é nuu é ntaā í iña Xúva kō ni é ntáda ntaa ña tú'un é xe'é Xúva ko xu'u ña ni ñata kō kídaā. ⁹ Kí'xi ña di vata koo é ká'an ña é ña te ña Israeé san tsi dōo va'a Xúva kō é ntuntá'ví iní ña ña. Kuān ó kakúvi vatā ó uve na'a tú'un Xúva kō mí káka'an Dávii: Kada ka'nu ú nto mé'ñū ña'a, ñá é ña te ña Israeé san. Kata ú iña nto tsi dōo ka'nu nto, ka'an ña. ¹⁰ Kaka'an xtúku tú'un Xúva kō di: Kuntōo díní ntó, ña é ña te ña Israeé, ni ñá'a, ña ntáduku ntéé Xúva kō, ka'an. ¹¹ Kaka'an xtúku di: Un ntí' ntí' ña'a, ña da nēe ka tatá i ne, jna kada ka'nu ña Xúva kō! ka'an. ¹² Isaiá di ne, kaka'an ña: Kene ntita ditsin tatá vi'i Isaii.

Kii uun ña'a, ña é kadā kû've iña ñá ntoo da mí'í ká ñuu.
 Dìvi ñā ne, kuntee ini ñā ñuu san ña, ka'an.

¹³ Tsí Xuva kō, ña é kata'xi é vā'a é kuntetu ō né, na tā'xi ña é kuntōo dīni nto; na tā'xi ña é kuntōo vā'a nto dī, nto'o é intēe ini nto ña. Na tā'xi ña Espiritū Sántū san é xntii ña ntō é kanī nima ntō kuntētu nto é vā'á koo vii Xuva ko ni ntō.

¹⁴ Ntō'ó ta'an miī ko, ini u tsí ðivi ntō ne, ini vā'a nto é vii nto é vā'a. Ini vā'a nto nté koo ka'an nto é kūvi kué'e nto ta'an nto itsi. ¹⁵ Ntá tsi iō nuu i é ña ni u'ví ko é kā'án u ni nto dá táxnūu u tú'ún sa'á iña ntó, vata koo é ña kunāa ini nto. Kade u sá'á tsí kuan ō tá'xi Xuva ko tsiñu va'á san iñá ko ¹⁶ é vii u vata kaa dutu iña Jesúcristu, é nañ'e u ña é ña te ña Israeé san tú'ún va'á iña Xuva ko. Vata tē nakué'ē u ña nta'a Xuva kō vata kaa domēni e dóo xkúntee ini ña. Kuvi ki'í ña ña, tsi e xtúvi tú've Espiritū Sántū san ña é kūvi ña iña Xuva ko.

¹⁷ Vata kaa u xu'u é kākuinti'xe kó Jesucristú ne, e dóo ka'nu kuini ko é kade tsiñu u iña Xuva ko. ¹⁸ Ñá tē nee iñá kenē ini ko é kā'án u ni ntō, miī tsi é nté ō dé Cristu ní ko é kā'án u ni ña é ña te ña Israeé san vata koo é na kuinti'xe ña Xuva kō. Kuinti'xe ña da téku ña tú'ún é kākā'án u ni ña, ni dá ini ña nté ō dé u ¹⁹ dá xe'é u kuenta nuu i e dóo na'nu ne, ni nuū i e dóo va'á san dī é xntiī Espiritū Sántū sán ko. Dukuān ne, nté ñuu Jerusaleen ún tsi nte ñuu Liricú ne, kaka'an ntódo u kanī tú'ún va'á san iñá Cristu. ²⁰ Tsi xió ntii u é kā'an ntódo u tú'ún va'á san da mí'í ka mi vata kutuni ñá'a san xoo é Cristu í. Kidáa ne, ña kúvi kā'an ñá'a san te nāki'í nuu u tsiñu tuku ña'a. ²¹ Ncho vii u vatá ó kaka'an tú'un Xuva kō: Ña é vāta xoxo ka'an í ni ñā ne, kutuni ñā ve.

Ña é vāta teku í kuenta iña ñā ne, kiní ña ve,
 ka'an.

Ncho ki'ín Pablu ñuu Roma

²² Dukuān ne, ña ni kúvi kī'ín u kikoto ní'ni u nto, kuān té ki'ín itō ntío ko é kī'ín u. ²³ Ntá tsi vevii ne, é ntī'í tsiñu kó i'a. Dukuān ne, ña

te dā vévii dóo ncho ki'ín u, kíkoto ní'ni u nto ne, ²⁴ te Xuva kō ntio ña ne, kuítā nti'xin u te kué'én u ñuu Spaña vata koo é kuvi kuntōo dīni kúdii nto nī kó ne, dá kuvi xntii kúdii ntó ko é kī'ín ka u. ²⁵ Ntá tsi di'na iō tsiñu ki'ín u ñuu Jerusaleen vata koo é xntii kúdií u ta'an ko, ña ntoo ikān. ²⁶ Tsi ña ntoo ñuu Macedonia ni ñuu Acayá ne, dē kuení miī ñā é na nataka ñā diu'un iña ña dóo ntā'ví san, ña ntáduku ntēe Xuva kō, ña ntoo ñuu Jerusaleen.

²⁷ Dōo dīni ña tsí kuvi xntii kúdii ña ta'an ña, ñā ntā'ví san. Ntá tsi iō uun nuu i é itá nuu ña é ña te ña Israeé san iña ñā Israeé san. Tsi ña ntākuinti'xe i, ña Israeé san ne, táxnūu ña ña'a vata koo é kūtuni ña é ña te ña Israeé san iña Xuva kó dī. Dukuān né, te nī'í ña'a, ña é ña te ña Israeé san, iña Xuva kó kuenta iña ñā Israeé san ne, kantio é kué'ē ña é kūnaa ntēe ña Israeé san ñuxiví sa dī. ²⁸ Dukuān ne, te kúvi dé ntaá u tsiñu sá'a, tē xe'e u ña diu'ún san ne, kuítā nti'xin u mí ntoo nto te kué'én u ñuu Spaña. ²⁹ Ini u tsi te xēe u mí ntoo nto ne, xee ní'í u nuu i e dóo va'a é nāxnūu viko Cristú ko.

³⁰ Kuenta iña Xuva ko Jesúcristu, ni kuenta iña i é káta'xi Espiritū Sántū san é kuñima kó ta'an kō ne, kaikan u nta'a nto, tā'án, te xntiī ntō ko é kanī nima ntō ka'an ntā'ví nto ni Xuva ko kuēta iñá ko. ³¹ Kákan nto nta'a Xuva kō é na nada'an ñā ko dá ncho vii ña'a san ní ko é kīni kaa, ña é ña ntākuinti'xe i san, ña ntántoo ñuu Judea. Kákan ntō dī é na nāku'un dīni nima tá'an kō, ña ntoo ñuu Jerusaleen, tē xee ní'í u é kué'ē u ña, ³² vata koo é, te Xuva kō ntio ña ne, nakunuu dīni nimá ko tē xēe u mí ntoo nto, dá kūtuví da'na kudii u ni ntō. ³³ Xuva kō, ña katá'xi é kuntōo vā'a ō ne, kunūu mé'ñu kunuu dava ña nto. Kuan koo na kōo.

16

Katāxnūu Pablú ntiusi

¹ Ntio ko é kīni nto tsi dóo va'á ña'a ta'an ko ñadī'í, ñā nanī Febe, ñā kaxntii ini ukun ñuu Cencrea.
² Vā'a koo vii nto ni ña te xēe ña.

Kuiko ñu'u nto ña vata tsi te Xuva kō. Xntii nto ña nee iña é kátaan núu ña, tsi dóo ini xntii ña ta'an ko, ni xū'ú di.

³ Nakué'e nto ntiusi ñá nani Áquila ni ñádi'i ñá Prisila, ña ntáde tsiñu dadii nī ko iña Jesúcristu, ⁴ ña é díi sa ni kunaá ntuvi iña i é nada'an ñá ko. Ná te da mii tsu é kánakué'e ú sintiá'vi nta'a ña, tsi un ntíi ntíi ña ini ukún ña é ña te ña Israeé san ne, kuan ō ka'an ñá di. ⁵ Nakué'e nto ntiusi un ntíi ntíi ña ntákuinti'xe i, ña ntánataká nuu nú vi'i ña kán di. Nakué'e nto ntiusi Epenetu, ña e dóo ntio ko. Di'na ña kuínti'xe ña Cristu é un ntíi ntíi ña ñuú Asia. ⁶ Nakué'e nto ntiusi ñá nani Mária, ña e dóo dé tsiñu ina nto. ⁷ Nakué'e nto ntiusi Andrónicu ni Júnía, ña ñuú ko. Dadii tsi ñu'u kutū ú ni ña. Iní pustrú san e dóo va'á ña'a ña. Di'na ña kuínti'xe ña Cristu é xū'u.

⁸ Nakué'e nto ntiusi Ampliátu, ña e dóo ntio kó kuenta iña Xuva ko. ⁹ Nakué'e nto ntiusi tá'an ko Úrbano, ña é dadii ntáde tsiñu o ni i kuénta iñá Cristú, ni Éstaqui, ña e dóo ntio kó di. ¹⁰ Nakué'e nto ntiusi Apéle di, ña e dóo vá'a o dé nuú Cristu. Nakué'e nto ntiusi ñávi'i Aristobulú di. ¹¹ Nakué'e nto ntiusi ñá ñuú ko, ña nani Heródiuun, ni un ntíi ntíi ñavi'i Narcisu, ña ntákuinti'xe i Xuva kō. ¹² Nakué'e nto ntiusi Trífena ni Trífosa, ña ntáxio ntii ntáde tsiñu iña Xuva ko. Nakué'e nto ntiusi tá'an ko Présida, ña e dóo ntio ko. Un vá'a ō vá'a tsi kade tsiñu ña iña Xuva ko. ¹³ Nakué'e nto ntiusi Rufu, ña é nakaxnúu Xuva kō, ni dí'i ña é vata te dí'i mii kó ña di, ¹⁴ Nakué'e nto ntiusi Asincritu, ni Flégonti, ni Hérme ni Pátroba, ni Hérma, ni un ntíi ntíi ta'an kō, ña ntáduku ntée Xuva kō dí, ña ntoo ni'i ña. ¹⁵ Nakué'e nto ntiusi Filólogo, ní Julia, ni Néreú, ni tá'an ña Olimpa, ni un ntíi ntíi ta'an kō, ña ntáduku ntée Xuva kō di.

¹⁶ Kanī nima ntó nakué'e nto ntiusi tá'an ntō é un é un ntō, tsi ntáduku ntée nto Xuva kō. Ña ntánataká nuu ini un ntíi ntíi úkūn

mi ntánuu ini ña Cristú ne, taxnúu ña ntiusi ntó di.

¹⁷ Ká'an ú ni nto, tá'an, é na kōto nto xoo é káde i é nāa núu nto ni tá'an nto, xoo é kanatívi nuu i e ntákuinti'xe nto, tsi e túku nuu i e ntánakuā'a ña nto naa i é nakuā'a ú nto. Ná ku kīni nuu nto iña ña, ¹⁸ tsi ña túvi neé tsiñu ntáde ña iña Tó'o ko Jesúcristu, tsi da mii tsi é ntio mii ña e ntáde ña. Ntaéni nta'vi ña ña'a, ña é ña tú've i san, da dóo vá'a ō ntáka'an ña, tsi dóo ini ña nté koo ka'an ña. ¹⁹ Iní un ntíi ntíi ña'a tsi ntántikin nto tú'un va'a san. Dóo diní ko te kuān ó de nto. Ntá tsi ntio ko é na kūtú've vá'a nto nté koo vii nto é vá'a. Ná te ntio ko é na kūtú've nto é vii nto é kīni kaa. ²⁰ Vi'a vé ne, Xuva kō, ña kata'xi é kuntōo vá'a o ni ta'an kō ne, ñá kukuíi ka ña é tá'xi ña é kūvi vii nto ni Tó'o e ña vá'a san. Na nāxnuu viko Tó'o ko Jesúcristu nto.

²¹ Timoteu, ña é kade tsiñu nī kó, ni ñavi'i kó Luciu ni Jásuun ni Sosípaté di ne, taxnúu ña ntiusi ntó di.

²² Xu'u é Terciú u, kaxntée nā'a u tú'un sa'a iñá Pablú ne, taxnúu ú ntiusi ntó kuenta iña Xuva kó di.

²³ Taxnúu Gayú ntiusi nto, tsi divi ña tá'xi ña vi'i ña é kutúvi u ne, tá'xi ña é kuntōo un ntíi ntíi ña ntáduku ntée xúkūn sán di. Erastu, ña kade tsiñu díki i ñuú sa'a ne, ni ta'an kō Cuartú ne, taxnúu ña ntiusi ntó di.

²⁴ Na nāxnuu viko Tó'o ko Jesúcristu ntó, un ntíi ntíi nto. Kuan koo na kōo.

Nchu'un e ntii nte ata i

²⁵ ¡Na kata ō nchu'un Xuva kō! tsi divi ña kūvi ta'xi ña é na kuínti'xe vá'a nto vatā ó kaka'an u ni nto dá nañé'e ú nto tú'un va'a iña Jesúcristu. Tsi nañé'e Xúva ko ko nuú i é tūvi xu'u un tsi nte dí'na dá iñi ntu'u ñuxiví san. ²⁶ Ntá tsi vevii ne, xé'e ña é kūtuni un ntíi ntíi ña'a nee iña é ncho ka'an tú'un e xntée na'a ña ntáka'an ña Xuva ko kidaā. Tsi Xuva kō, ña é kantíto ntii dañu ntūvi ne, ntio ña é kūtuni un ntíi ntíi ña'a san vata koo é na kuínti'xe ña ne, kada ntaa ña é káka'an ña.

²⁷ Xuva kō, ña é kuvi ūun tsi, ña e dōo ki'in inī í ne, ðivi ñā é na kūnuu iní ko ña ntii dañu ntūvi kuenta íña Jesúristu. Kuan tsi koo na kōo.

Tutu é kuvi ūun e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Corintu

Kaka'án Pablu ni ñá ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Corintu

¹ Xu'u é Pablú u ne, kana Xuva kō ko é vii u pustru iña Jesúcristu, tsí kuan ō ntío ña. Dadii ú ni ēní ko Sostené ne, ² táxnūu ntí tú'ūn sa'á iña nto, ña ntákuinti'xe i Xuva kō e ntánatāká nuu nto iní ukun ñuú Corintu, ña é ntuviko kuēnta iña Jesúcristu, ña e kána Xuva kō é ntuntoo nima ntó, ni dā xóo ká ña'a, ña ntoo dá vādá ka ñuxiví a, ña ntákaku ni'i dīvi Tó'o ko Jesúcristu. Tsi divi ñá é Xuva ko ña iña ko un ntí'i ō. ³ Na naxnuu viko Xuva ko nto, divi ña ni Tó'o ko Jesúcristu. Na tā'xi ña é vā'á koo kuntōo nto.

Ni'i ko é vā'á iña Xuva ko kuenta iña Cristu

⁴ Nguentúvi kanakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto, tsi dóo vā'á o dé ña ni nto kuēnta iña Jesúcristu. ⁵ Tsi tā'xi ña e dóo kukuika níma nto é un ntí'í ntí'í nuu i di. Tā'xi ña e dóo vā'á koo ka'an nto da neé ka nuu i e ntáka'an nto, ni e dóo ki'in iní ntó di. ⁶ Tsi tú'ūn va'á iña Cristú ne, é nuu é ntaā í iña nto. ⁷ Dukuān ne, ñá tē neé ntákūnáa nteē ntó iña Xuva kó da ni ntántétu nto ntuví dá nainu xtúku Tó'o ko Jesúcristu. ⁸ Tsi Xuva kō ne, kuenta vii ña é kuntuo kutu ntō un tsi da nté ntíi ata i kan, vata koo e nté uun xoxo kuvi ka'an nteé i nto tē xee ntúvi é kixkadā kú've Tó'o ko Jesúcristu. ⁹ Xuva kō ne, nguentúvi kade ntaa ña nee é kaka'an ña. Divi ña kána ña nto é uun tsi kuvi nto ni í'xá mii ña, Tó'o ko Jesúcristu.

Dā kii nteé xio ta'an xúkūn san

¹⁰ Divi nto, tā'an kó, kaka'án u ni nto kuēnta iña Tó'o ko Jesúcristu dá kaka'án u é na vii ntó da xe'é ne, natím dadii nto ni tā'an nto. Nā ku kii nteé xio ta'an nto, tsi uun kuédadii tsi é kadā kuení nto. ¹¹ Tsi kaka'an ñavi'i Cloee ní ko tsi ntánāa

núu nto ni tā'an nto. ¹² Kaka'an ñá tsi iō ntó ne, kaka'an nto: “Xu'ú ne, kantikín u Pablu”; iō ntó ne, kaka'an nto: “Xu'ú ne, kantikín u Apolo”; ō “Xu'ú ne, kantikín u Pedru”; ō “Xu'ú ne, Cristu kantikín u”, xkoó ka'an nto. ¹³ ¿Vá ūvi nuu ntú Cristu? ¿Vá xū'ú ntu é Pablú u ña é xi'í ntiká krusi kan kuēnta iña nto? ¿Vá kuenta iña ko ítsi ntute nto? ¹⁴ Ntá tsi dóo vā'á ó tsi nté uun nto ña ni nakutsi ntúte ú nto; da mii tsi Crispu ni Gáyu. ¹⁵ Dukuān ne, ñá xoxo kuvi ka'an i e ítsi ntute nta'a kō. ¹⁶ Naka'án kó tsi nakutsi ntúte ú ñavi'i Stefanú di. Ntá tsi ña naka'án ko tē nakutsi ntúte ú tuku ká ña'a di. ¹⁷ Tsi Cristú ne, ñá ni taxnūu ña ko é nakutsi ntute ú ña'a, tsi xu'ú ne, taxnūu ña ko é ká'an ntódo u tú'ūn é vā'á san nté koo nakáku ō. Nā kakā'án u tú'ūn e dóo vi'xín kaa san é vata tē dóo tu've kō, vata koo é ña ku dé kuení nto te nākáku nto kuenta iña tú'ūn e dóo ki'in iní i é kaka'án u ni ntō, vata koo é ña nantii ní'ni u e dóo nuu á'vi i é xi'í Cristu ntiká krusi kan kuēnta iña ko.

Xé'e Xuva kō é kúvi vii Cristu é un ntí'í, e dóo ki'in iní ñá vata kaa mii ñá

¹⁸ Dá kakā'an o tsi xi'í Cristu ntiká krusi kán ne, ñá tē nté kaa tuntu kaa tú'ūn sa'á, kuini ña'a, ña ntaika itsi dō'vi san. Ntá tsi divi ō e ntántikin ó Cristu, ña é nakáku kō ne, tú'ūn sá'á ne, tú'un iña núu i e dóo ka'nu é edé Xuva ko iña ko, kuini kō. ¹⁹ Du'va ō kúvi vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: Nanti'í u é ki'in iní ña'a, ña dóo ki'in iní i;

nāxtuví xio u é kãñe'e dikí ñá'a sán di,

ka'an.

²⁰ ¿Mí'í ntu nūu á'vi ña'a san, ña e dóo iní san, ni ña dóo tu've i iña leí san, ni ña e dóo iní ka'an nuu i é iō ñuxiví a? Nãñe'e Xúva ko kō tsi nee iña e dóo vā'á ñuxiví a, kuini kō ne, ñá tē neé nuu á'vi i núu ña.

²¹ Dóo ki'in iní Xúva kō, tsi ñá ni dē va'a ña é kutūni ñá'a san nee ñá'a ña kuenta iña i e dóo ki'in iní ña, ntá tsi dóo xkúntee iní ña é nakakú ñá ña'a, ña é kuinti'xe i ña kuenta iña

tú'ún e dóo tuntu kaa é ká'an ntódo o.

²² Ña Israeé san ne, ncho kiní ña nuu i e dóo ka'nu; ña griegú san ne, dōó ncho kutú've ña, é kuki'in iní ña. ²³ Ntá tsi xo'ō ne, ntáka'an ntódo o iñá Cristu, ña é xi'í ntiká krusi kan kuénta iña ko. Ña Israeé san ne, dōó doka'an é ntáka'an o, kuíni ña. Ña tuku tatá i san ne, dōó tuntu ka'an o, kuíni ña. ²⁴ Ntá tsi xoo ñá'a, ña e kána Xuva kō né, kuān te ña Israeé ñá ne, o kuān te ñá griegu ñá ne, kutuni ña tsí Cristú ne, ní'i ña é kúvi víi ña da neé ka ntí'i nuu í, ne, ní'i ña e dóo ki'in iní ñá kuenta iña Xuva kó di. ²⁵ Tē nee iña é kade Xuva kō e dóo tuntu kaa, kuíni ña'a sán ne, diví e díi ka vá'a ku'e'en é vata kaa é tu've ña ñuxiví a. Nee iña e dóo víta iní Xuva kō ne, diví e díi ka ntii iní i é vata kaa ña ñuxiví a. ²⁶ Diví nto, tá'an kó, na naka'an ntó nte ntáa nto dá kána Xuva ko ntó. Ná tíñ nto e dóo tu've nto, vatá o tú've ña ñuxiví a. Ná tíñ nto e dóo na'nu ña'a nto ne, ña tíñ nto e dóo kuika ntó di. ²⁷ Ntá tsi nuu i e dóo tuntu kaa, kuíni ña ñuxiví a ne, diví é nākaxnúu Xuva kō é nakō'xó nteé ñá ñuxiví san, ña e dóo ki'in iní i ne, nākaxnúu Xuva ko nūu i é ña ntii iní i san é nakō'xó ña'a, ña e dóo ntii iní i san. ²⁸ Nakaxnúu Xuva ko ñá'a, ña é ña váda ntaidiá'vi, kuíni ña'a ñuxiví sa, ní ña'a, ña é ña ntío kue'en tsí ña'a san, ní ña'a, ña é ña te neé nuu á'vi i, kuíni ña'a sán di, vata koo é na nakō'xó ña ña'a, ña dóo na'nu ña'a san. ²⁹ Tsí ña kúvi víi ka'nu nté uun ña'a nuu Xuva ko. ³⁰ Tsí mii Xuva kō né, tá'xi ña é uun kuédadii tsi ntuvi o ní Jesúristu. Nta'a Jesuú ne, ta'xi ña e dóo ki'in iní kó ní é ntuntoo kuétsi ko, ní é ntuviko o kuénta iña Xuva ko, tsi e ntá'vi ña kuétsi kō dá xi'i ña. ³¹ Du'va o kúvi nuu i sá'a vatá o uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Xoó ncho kada ka'nu mii i kúñu i ne, na kada ka'nu ña kuenta iña Xuva ko”, ka'an.

2

Tú'ún Cristu, ña xi'í ntiká krusi kan

¹ Xu'ú ne, dá xeé u mí ntoo nto, tá'an, é ká'an ntódo ú ní ntó é nuu é ntaā í iña Xuva kó ne, ñá ní ká'an u ní nto tú'ún e dóo vi'xín kaa, nté tú'ún e dóo ki'in iní í san. ² Tsi dé kuení ko é ña te nee iña ka'an u ní ntó é da mii tsí tú'un Jesúristu, nté o xi'í ñá ntiká krusi kan kuénta iña ko. ³ Dá itúví ú ní ntó ne, ña túví ntii ko. Koó da kaní'i u tuví u e dóo u'ví ko. ⁴ Dá kaká'an u ní nto, ní dá kaká'an ntódo ú ne, ñá tē tú'ún e ntáka'an ña e dóo ki'in iní í san é kaka'an u ní ntó, tsí tá'xi Espiritú Sántú sán ko ntii ñá é kúvi nakuá'á u nto, ⁵ vata koo é na kunuu iní ntó Xuva ko, ña e dóo ka'nu, ña te é kunuu iní ntó ña'a, ña e dóo ki'in iní í san.

Kanañe'e Espiritú Sántú san ko xoo é Xuva kō

⁶ Ntá tsi kaka'an ntí tú'ún é ki'in iní ní ñá e díi ka iní tú'un Xuva kō. Ntá tsi ña te diví tú'ún e ntáka'an ña dóo tu've i san, nté tú'un e ntáka'an ña ntádē kú've ñuxiví a vevii, tsí ña ná'a ka kuntōo ña ñuxiví a. ⁷ Ntá tsi tú'ún é kaka'an nti e dóo ki'in iní iña Xuva kó ne, iña nuu i é túvi xu'u un tsi nte dí'na da de kú've ñá ñuxiví san. Núu i sá'a ne, diví é ní'i ko é vā'á nta'a Xuva kō. ⁸ Nté uun ña'a, ña ntádē kú've ñuxiví a ne, ñá ní kutúni ñá nuu i sá'a. Tē dí'ni kutúni ñá ne, ñá ní naxnteé ñá Tó'o kō ntiká krusi kan, ña dóo ka'nu. ⁹ Ntá tsi uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō; Núu i é vata kiní o, é vata tekú kō, é vata ki'in diki kó ne,

é xtúví tú've Xuva ko nūu i tsíkan iña ña'a, ña é ntákuinima í ña, ka'an tú'un ñá. ¹⁰ Sá'a ne, nañe'é Xuva ko ko ntá'a Espiritú Sántú san. Tsí Espiritú sán ne, kaito nteé ña é un ntí'i ún tsi nte nuu i é ña káñe'e diki ko iña Xuva ko, é da mii tsi Xuva kō é iní ña.

¹¹ Ntá tsi xoo ntu ini i nee iña é kadē kuení tuku ña'a? Tsí da mii tsi nima ña é iní. Dukuān né, da mii tsí Espiritú Sántú san iní ña nté o kadē kuení Xuva kō. ¹² Ntá tsi xo'ō ne, ñá ní ní'i ko é nakua'a o nuu i é ío ñuxiví a, tsí xo'ō ne, ní'i ko mii Espiritu Xuva kō vata koo é kútuni ko nuu i é kata'xi Xuva ko kō

19 Nee iña e dóo ki'in Iní ñuxiví san ne, ñá vādá kaidiá'vi nuu Xuva ko. Tsí uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō; “Nuu i é kīni kaa e ntántukū nuni ña ne, ñá tsi nuu i é kué'é Xuva kō é kō'xó nteé ñá”, ka'an. ²⁰ Kaka'an xtúku tú'un ñá ñá ñá: “Iní Xúva kō é un nti'í é kadē kuení ña'a, ña e dóo tu've i ñuxiví san ne, ñá vādá kaidiá'vi kue'en tsi”, ka'an tú'un ñá. ²¹ Dukuān ne, ñá ku kada ka'nu nto te kantikīn ntó dá xóo ká ñatī, tsi un nti'í nuu i é kāduku ntée nto. ²² Tsí kuān té Pablu, ni Apólo, ni Pedrú, ni kanī ñuxiví san, ni ntūvi iña kó, ni dōxi'í san, ni é un nti'í é iō veví, ni é un nti'í é kōo ntuví é v'e'xí ne, un nti'í nuu i sá'a é kāduku ntée nto. ²³ Diví ntō ne, ntáduku ntée nto Cristu. Cristú ne, kaduku ntée ña Xuva kō.

4

Tsiñu é ntáde pustru

¹ Na kūtuni nto tsí nti'í ne, ña ntáde tsiñu iña Cristú nti, é uve nta'a nti tú'un e dóo vi'xín o iña Xuva ko. ² Xoó ña'a é kūntee nta'a i ne, kantio é kāda ntaa ña nee nti'í nti'í é kaka'an tó'o ñá. ³ Xu'ú ne, ñá kade ú kuentá te kā'an ntó te vā'á u ne, o tē ña vā'a u, o kuān te dá xóo ka ña'a kuan koo ka'an ñá ñá. Nté ñá ñá u ña kuvi ká'an u nee ña'a u. ⁴ Ña te nee ni idé u, kuini ko, ntá tsi xoó ntu ini i te kuan o. Da mii tsi Xuva kō é kuvi ká'an ñá te vā'á u ne, o te ña vā'a u. ⁵ Dukuān ne, ñá ku kā'an ntó te xoo dóo va'a i, o xoo ña vā'a i, da nté nainu xtúku Xúva kō. Tē nainu ñá ne, naxi'í nuu ña nima ko vata koo é kūtuni ko nee iña é ñu'u xū'u. Ta'xi Xuva ko kidaā é nti'í dīto un nti'í é ntáde kuení kō é nuu nima ko. Kidaā ne, ka'an Xúva kō nee iña e dóo va'á iña ko, xe un xé un o.

⁶ Nto'ó, ta'an, kaka'án u ni nto nuu i sá'a e vā'a tsi mii ntō. Kaka'án u iña Apoló ne, iña kó di, vata koo é kīni nto nti'í ne, kutú've nto é ña kuita nti'xín nto vatā o uve na'a tú'un Xuva kō, vata koo é nté uun nto ña ká'an ntō: “Ña sá'a ne, dōo vā'a ña”, o ka'an nto: “Ña tsikán ne, ñá vā'á ña'a ña”, koo ka'an nto.

⁷ ¿Xoó ntu kantavá'a ña'a i nto te dií ka va'á ña'a nto é vata kaa ña nguū san? ¿Nee iñá ntu iō iña nto é ña ni ta'xi Xuva ko? Ntá tsi te ta'xi Xuva kō ne, ¿nté kui kade ka'nu nto nto vata sá tē kuenta iña mii nto ni nti'í nto?

⁸ Diví ntō ne, é dóo kuika nto vē; ñá tē nee iñá ka ntáaan nuu nto. Mii ntō ntáde nto rei, é nté ñá vādá ka mii'í ntáaan nuu nto nti. Tē ñá nuu é ntaā i é rei nti'xe nto ne, kadā kú've dadī nti'í ntō. ⁹ Ntá tsi nti'í é pustru nti ne, vata te ta'xi Xuva kō é nti'í nti un tsi nte ata i kan. Kuan o dé kuení ko. Vata ntáa ña'a, ña ni'í i doxi'í san ntáa nti, é kanī ñuxiví san ntaíto dīto ña nti, ni ūn nti'í nti'í ánje, ni ūn nti'í nti'í ña'a san. ¹⁰ Nti'í ne, dōo tuntú nti kuenta iña Cristu. Ntá tsi nto'ó ne, dōo ki'in ini nto é kudadī nto ni Cristu. Nti'í ne, ña túvi nti'í nti, ntá tsi nto'ó ne, dóo iō nti'í nto. Nti'í ne, ña ntaiko ñu'u ña'a sán nti, ntá tsi nto'ó ne, dōo ntaiko ñu'u ña'a san nto, kuini nto. ¹¹ Ntē vevii ntákakin nti ne, ntaítsi nti ntute. Ña túvi dōo é ku'un nti. Dōo ntáde xení ña'a san ní nti ne, ña túvi vi'í mii nti'í mi é kuntōo nti. ¹² Nti'í ne, dōo ntánto'o nti é nta'a nti ntáde tsiñu nti. Dā ntáka'an kīni ña'a san ní nti ne, ntánantiko kōo nti, kaka'án nti: “Na kunūu mé'ñu kunuu dava Xuva ko ntō”, xkoó ka'án nti. Dā ntáde ña nti nti é kīni kaa ne, ntákutí nti'í nti'í nti'í nti. ¹³ Dā ntáka'an kīni ña nti nti ne, ñá tē ntákudiñ nti ni ña, tsi ntánaka'nu nti ini ñá. Ntáde ña nti nti vata te ñe'e ñuxiví sa kúvi nti, vata ntáa nuu i é ña kaidiá'vi ká i e ntánakuítá ña'a san. Un tsi nte vevii ne, kuan tsi o ntáde ña nti nti.

¹⁴ É kaka'án u ni ntō sa'á ne, ñá te kaka'án u é kúka'an nuu nto, tsí kade tii ú ni ntō vata kaa i'xá mii ko e dóo kakuinimá ko i. ¹⁵ Tsí kuan te u'xi mii mastru nto, ña é ntánañé'e i nto iñá Cristú ne, ntá tsi ña títín uva ntō. Diví u é uva ntō, tsí nañé'e ú nto tú'un é vā'á san nté koo kuinti'xe nto Jesúcristu. ¹⁶ Dukuān ne, kaikán u da xe'e ntá'a nto é kuntikīn ntó ko ne, vii ntó vata tsí o de u san.

¹⁷ Kuenta iña i sá'a ne, taxnūu ú

Timoteu, é vata kaa i'xá mií ko, ña e dóo kakuinimá ko. Ná kaxtuví mií ña é kuntikin ña Xuva kō. Divi ña naka'an ña ntō nté o dé u é kantikin u Cristú, vatā ó kanañ'é u ña'a san má ukún dá mí ka kañ'é u, ¹⁸ Iō ntō ne, dōo ntáde na'nu nto, tsi kuini nto ne, ña kí'xí ká u, kíxkoto ni'ni ú nto. ¹⁹ Ntá tsi ña kukuí ka dá kí'xi ú, te Xuva kō ntio ña. Kidáa kutūnī ko te kūvi víi nti'xe ña ntáde na'nu ña'a sán ne, o kūdii da ntáka'an ña. ²⁰ Tsi mí kadē kù'vé Xuva kō ne, ñá te da mií tū'un kúvi, tsi dóo iō ntii ña neé víi ña. ²¹ ¿Nee iñá ntu é ntio nto: é kí'xi ú mí ntoo nto é nāa ú ni ntō né, o é kīni u nto e dóo kakuinimá ko nto?

5

Kadē kù'vé ñá iña uun ña'a, ña kade é kīni kaa

¹ Ntáka'an ñá'a tsi uun ña'a ntō ne, kaeni dikí ña ñadī'í úva ñā. Nté ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, ñá ñni ña é kuān koo víi ña, é náki'í ña ñadī'í úva ñā. ² Divi ntō ne, naa i é kuntōo nto dontīni ne, da ntáde na'nu ña'a nto. Ña tii, ña é kuān ó de sán ne, kantio é nantīi nto ña. ³ Kuān té xoxó u mí ntoo ntō ne, dōo kadē kuení ko iña nto. Vata tsi tē tuví dadīi ú ni ntō, tsi é de kù've ú iña ña kade é kīni kaa san, nta'a Tó'o ko Jesucristu. ⁴ Dā ntánataká nuu nto ne, vata tsi tē ntoo dadīi ntí ni nto, ntō'ó nī Tó'o ko Jēsuu, ña e dóo iō ntii i. ⁵ Kidáa ne, ntáda nto ña kuenta ntá'a tó'o e ña vá'ā sán vata koo é ntī'í kue'en kúñu ñā ne, nakáku nima ña ntuví te vē'xí xtuku Tó'o ko Jēsuu.

⁶ Nā vā'á o é ntáde na'nu ña'a nto. ¿Ñā ntu íni nto tsi te nākudáka un sīn u'xen ia u'xen vā'á san ne, kuia kanīi tī'nti i? ⁷ Nakate nto kuétsi nto vē, tsi kanatīvi kúñu kō dá iō kuetsí ko, vatā ó kanatīvi u'xen vā'á san dá kanakudáka ni'í u'xen iā san. Na ntūvá'a nima nto vata kaa u'xen vā'á san e nté un sīn u'xen ia ña kadáká ka. Vá'ā o é kuān koo víi nto, tsi Cristú ne, vata kaa a le'ntu é xi'í kuenta iña ko kaa ña. ⁸ Dā ntáde o viko kati sán ne, ñá ku de tsiñu ni'í o u'xen iā san. Dukuān ne, ña vá'a

o é kudáka é kīni kaa sán nima nto, nté da neé ka nuu i é ña vá'a. Tsi kanīi nima kō na víi o é vā'á san nī é nuu é ntaā i san.

⁹ E dí'na taxnúu ú tutú nta'a nto é káka'án u é ña ku xkuntikin nto ña kīni ntāa san. ¹⁰ Ntá tsi ñá te káka'án u é ña ku ká'an kue'en ka ntō ni ñá'a, ña kīni ntāa, ña é ntoo ñuxiví a, ña ntaéni dikí, nī ña ntákune'u iní i, nī ña ntaído dú'u, nī ña ntánuu iní i santu, tsi te kuān ó ne, kantio é ntīi nto ñuxiví san. ¹¹ É káka'án u ni ntō ne: Nā ku ika dadīi nto ni da xóo ka ña'a, ña é káka'an é kakuinti'xe i Xuva kō ne, ntá tsi kade ña é kīni kaa, te tií, te ñadī'í ñá, o tē kakune'u iní ña, o kánuu iní ña santu é ntūvá'a naa, o káka'an kīni ña iña ña'a, o ña kí'ví ne, o ña du'u. Nté ña ku ka'xí dadīi nto ni ñā. ¹² Tsi kaduku ntée nto é kadā kù've ntō iña ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Nā kadūku ntée u é kadā kù've u iña ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, ¹³ tsi mií tsi Xuva kō é ká'an ñá te iō kuetsí ña. Ntá tsi nto'ó ne, naxtuví xio nto ñatīí, ña kade é kīni kaa san.

6

Ña ntákuinti'xe i, ña ntátsi'í kuetsi ta'an

¹ Dá iō nuu i é ncho tsi'í kuétsi nto ta'an nto ne, ¿neé ntu tsiñu kí'in nto nta'a ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i san? ¿Nté kui ña kí'in ntu nto nta'a ña ntákuinti'xe i san? ² ¿Ñā ntu íni nto tsi xo'ó e ntákuinti'xe ko Xuva kō ne, kada kù've o iña ña ñuxiví san rkontuvi? Te divi ntō é kadā kù've ntō iña ña ñuxiví san rkontuvi ne, ¿nté kui ña kuví ntu kada kù've ntō nuu i é ña kue'é san? ³ ¿Ñā ntu íni nto tsi te kúvi ve ne, un tsi nte ánjē sán kada kù've o iña ña? Dukuān ne, díi ka ña ntii tu'un kada kù've ó nuu i é iō ñuxiví a. ⁴ Te iō nto e ntánāa núu nto kuenta iña i é iō ñuxiví a ne, ¿nté kui ntáde ntu nto kuenta ña'a, ña é ña té neé kaduku ntée i iní ukún Xuva kō? ⁵ Kaka'án u sá'a vata koo é na kūka'an nuu nto. ¿Vá ña xoxó ntu nté uun ña'a nuu ta'án ña nto e ñá iní ña é kadā kù've ñá iña ta'an ña? ⁶ Ntá tsi nto'ó ne, ñá te da mií tsi e ntátsi'í kuetsi

ta'an nto, tsí nta'a ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō san ntáñe'e nto, ntátsi'i kuetsi ta'an nto.

⁷ É kuān ó ntátsi'i kuetsi ta'an nto ne, ¿nté kui ña dií ka vá'ā ó é na kütíi nto nima ntó te kade ña ni ntó é kīni kaa? ¿Nté kui ña dií ka vá'ā ó é na kütíi nto nima ntó te kaeni nta'ví ña nto? ⁸ Ntá tsi nto'ó ne, kantēi é ntáde nto. Tsí un tsi nte ta'an mii nto ntáde nto ni ña é kīni kaa ne, ntaēni nta'ví nto ña di.

⁹ ¿Vá ña ntu íni nto tsí ña'a, ña e ntáde nuu i é kīni kaa sán ne, ñá nī'i ña é vá'á nta'a Xuva kō? Ñá ku enī nta'ví mii ntó kúñu ntó; nté ñā'a, ña é káde é kīni kaa ni ñadī'í san, nté ñā kanuu iní i santu, nté ñā kaeni dikí ñadī'í é ña te ñadī'í míi I, nté natīi, ña kaeni dikí ñatīi nī'i i, ¹⁰ nté ñā du'ú, nté ñā dóo kue'í, nté ñā ki'vi, nté ñā'a, ña kadá'vi dovete tá'an i, nté ñā kaeni nta'ví ña'a é nī'i ña é ntio ña ne, nté uun ña'a, ña kuān ó de san, ñá nī'i ña é vá'á nta'a Xuva kō. ¹¹ Iō ntó ne, kuan ó dé nto kídaā di. Ntá tsi vevii ne, é ntūntoo nima nto. É xtúvi xio Xuva ko ntó é kúvi nto iña mii ña. É ntúvā'a nto ni Xuva ko vē, kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu ni Espiritu ñā.

Kúñu kō ne, iña Xuva ko

¹² Kuví vii u da nēé ka nuu i, ntá tsi ña te un ntí'i nuu i é vá'á iñá ko. Kuví vii ntí'xe ú da nēé ka nuu i, ntá tsi ña da vá'a ko é da nēé ka nuu i é kúvi vii nī ko. ¹³ Iō ña'a xkoó ka'an ña: “É ká'xi o ne, iña xido ko. Xidó kō ne, iña é ká'xi o”, xkoó ka'an ñá di. Ntá tsi ntuvi tsi nuu i é nantí'i Xúva ko i te kuví. Kúñu kō ne, ñá te iña i é kanī dikí o ñatīi san ne, o ñadī'í san, tsí kúñu kō ne, iña Xuva ko. Divi ña ne, iñā kúñu ko ñā. ¹⁴ Vata tsi o dé Xuva kō e nantóto ña Tó'o kō Jesucristú ne, kuan tsí koo nantóto ña kō dí, tsi dóo iō ntíi ña.

¹⁵ ¿Ñā ntu íni nto tsí kúñu ntó ne, iñā Cristu? ¿Vá ki'í ntu ú kúñu Cristú ne, dá nata'an ntée ú ñadī'í kīni kaa? ¡Ñā kúvi! ¹⁶ ¿Ñā ntu íni nto tsí ñatīi, ña kanata'an nteé ñadī'í kīni kaa sán ne, uun tsi kúñu ntákuví ña ntuvi ña? Tsí tú'un Xuva

kō ne, kaka'an: “Ntuvi ñá'a sán ne, uun tsi kúñu kúvi ña”, ka'an. ¹⁷ Ntá tsi te xoó kanakuntee tá'an i Xuva kō ne, uun tsi espíritū kúvi ni ñā.

¹⁸ Dukuān ne, kunu nto dá ncho natá'an ntée nto kúñu nto nūu i é kīni kaa. Tsí da nēé ka kuetsi é káde ña'a sán ne, ñá te neé kade i kúñu ñā. Ntá tsi xoo kanatá'an ntée i kúñu i é vīi nūu i é kīni kaa sán ne, é kuetsi tsi mii kúñu ñā kade ña. ¹⁹ ¿Ñā ntu íni nto tsí kúñu ntó ne, vi'i úkūn Espíritū Sántū e tá'xi Xuva kō é kunūu nima nto? Ñá te iña mii ka nto kúñu ntó, ²⁰ tsí ña te nté kaa a'ví i ntá'vi Xuva ko kuenta iña nto. Dukuān ne, ntio é kada ka'nu nto Xuva ko ni kúñu ntó.

7

Itsi iña ñá ntatánta'a

¹ Vevii ne, kaka'an u ni nto nūu i é tsixe'e ntó ko da táxnuu nto tutú nta'a ko: Dií ka vá'ā ó te ña tánta'a ñatīi san. ² Ntá tsi da xe dóo iō nuu i é kīni kaa e ntáko'xo nteé ñā ne, é un é un ñatīi san ne, na koo ñadī'í míi ñā. É un é un ñadī'í san ne, na koo xī mii ñā di. ³ Na káda ntaa ñatīi san ni ñadī'í ñā. Ñadī'í san ne, na káda ntaa ñá ni xī ña dí, vatā ó kantio é vīi ñá, xe un xé un ñā. ⁴ Tsí ñadī'í san ne, ñá te iña míi ka ña kúñu ñā, tsi iña xī ña. Kuan tsí kaa iña ñatīi san di, tsí ña te iña míi ka ña kúñu ñā, tsí iña ñadī'í ñā. ⁵ Ñá kú ka'an ñatīi san é ña ncho kutuví dadīi ña ni ñadī'í ñá, o ñadī'í san, ñá ku ká'an ñá é ña ncho kutuví dadīi ña ni xī ña. Na nātīin ña é kūntoo xio ña uun taan vata koo é nī'i ña ntuvi é ká'an ntá'vi ña. Tē kúvi ka'an ntá'vi ña ne, dá nākuntóo dadīi xtuku ña vata koo é ña kuví vii tó'o é ña vá'ā é kō'xó nteé ñá nuu i é kīni kaa, tsí ña kutíi ña é kúntoo mii ñā.

⁶ Ñá te káka'an u te kuetsi é vīi nto sá'a, ntá tsi kaka'an u te ncho tánta'a nto ne, vá'a o. ⁷ Dií ka vá'ā ó te dí un ntíi ntīi ñá'a vīi ña vatā ó de ú, kuiní ko. Ntá tsi Xuva kō né, vatā ó ntio ña ne, xé'e ña xe un xé un ña'a e túku e túku nuu i nté koo vīi ña.

⁸ Tē xoó ña kuetsi é vāta tánta'a ña, o ñadi'i kii san di, kaka'an u tsi dii ka vá'a ó te kuntoo mii ntó é ña nātanta'a nto, vata kaa ú xu'u. ⁹ Ntá tsi te ña kutii nto ni kúñu ntó ne, tánta'a ntó. Dií ka vá'a ó e tánta'a ntó naa i é kadā kueni nto é vii nto é kīni kaa ni kúñu ntó.

¹⁰ Ntá tsi ña'a, ña e tánta'a ne, kaka'an u ni ña é ña ku xtuví mii ñadi'i san xii ña. Ná te xū'u é kākā'an u sá'a, tsi Xuva kō é kuān ó kaka'an ña. ¹¹ Ntá tsi te naxtuví mii ñadi'i san xii ña ne, ñá ku nātánta'a xtuku ña. Dií ka vá'a ó te ntúvá'a ña ni xii ña. Dukuān ne, ñá ku na xtuví mii ñatíi san ñadi'i ñá di.

¹² Iña ña nguūi sán ne, ñá ni kā'an Xúva kō. Ntá tsi kaka'an u te ió uun ñatíi, ña kakuinti'xe i ne, ió ñadi'i ñá, ña é vata kuinti'xe i Xuva kō né, tē ntio ña kuntoo ña ni xii ña ne, vá'a o. Ñá ku kii nteé xio ta'an ña.

¹³ Kuan tsi o dí, te ió uun ñadi'i, ña é kakuinti'xe i ne, ntá tsi xii ña ne, ñá kakuinti'xe ña ne, tē ntio xii ña é kutúví ka ña ni ñadi'i ñá ne, vá'a o. Ñá ku kii nteé xio ta'an ña. ¹⁴ Tsi xii ña, ña é ña kakuinti'xe i sán ne, tuví étsin ña nuu Xuva ko, tsi tuví ni'i ña ñadi'i ña, ña é kakuinti'xe i san. Ñadi'i san di, ña é vāta kuinti'xe i ne, tuví étsin ña nuu Xuva ko, tsi tuví ni'i ña ñatii, ña é kakuinti'xe i san. Tē ña'a ne, i'xá ña ne, kuvi vata ntáa i'xá ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i san. Ntá tsi ntóo étsin i'xá ña nuu Xuva kó di. ¹⁵ Ntá tsi te ña'a, ña é ña kakuinti'xe i san, ntio ña é natsoo mii tá'an ña né, na vii mii ña. Kidáa né, ñatíi o ñadi'i, ña é kakuinti'xe i sán ne, ña túvi nūu i iña ña. Tsi Xuva kō ne, ntio ña é vá'a ko kuntoo o. ¹⁶ Tsi xoó ntu ini í te kuvi xntiin xii o é nakakū ña? ¿O xoó ntu ini í te kuvi xntiin ñadi'i o é nakakū ña?

¹⁷ Ntá tsi vata o tá'xi Xuva kō é vii ó, vata o kána ña kō, xe un xé un o ne, kuān koo vii o. Kuān ó kaka'an u ni ūn ntii ntii ña ntákuinti'xe i san. ¹⁸ Tē kána Xuva ko uun ña'a, ña tuku ñuú san ne, ñá kuetsi é tē'nté kúñu é ixi ñá vatā ó de ña Israeé san. Tē kána Xuva ko ūun ña'a, ña Israeé san ne, ñá kuetsi é ntava'a xtuku ña kúñu ña. ¹⁹ Tsi Xuva kō ne, ñá

kāde ña kuenta te te'nte kúñu é ixi ko vatā ó de ña Israeé san ne, o ña'a.

É nuu á'vi iña ñá ne, te kāde ntaa ó da nēé ka é kākā'an ña. ²⁰ É un é un ña'a, kuan tsi koo na vii ñá vatā o dé ña da kána Xuva ko ña. ²¹ Tē dóo kanto'o o kaden tsiñun da kána Xuva ko o ne, ñá ku dē kueni o. Ntá tsi te tá'xi tó'o o itsi é ntiin ne, ntiin. ²² Tsi xoo ñá'a, ña e dóo kanto'o i kade tsiñu da kána Xuva ko i ne, é nakakú Xuva ko ñá é kuntikin ñá ña. Kuān ó di ni ñá'a, ñá é xoxo tó'o i da kána Xuva ko i, tsi iña Xuva ko kada tsiñu ña ve. ²³ Xuva kō né, ñii ña nto. Dōo á'vi ntá'vi ña ntó. Dukuān ne, ñá ku dā vá'a nto é tuku ña'a nakāda tsiñu ña nto iña ña. ²⁴ É un é un nto, tá'an, vatā o dé nto da kána Xuva ko ntó né, kuan tsi koo vii nto. Na naka'an ntó tsi tuví Xuva ko ni ntó nguentúvi.

²⁵ Kuenta iña ñá ntóo mii, ña é vāta kiní ñatíi o ñadi'i, ña é vāta tánta'a ne, ña ni tá'xi Xuva kō nté koo ka'an u iña ña. Ntá tsi kuvi ta'xi ú itsi, tsi e dé ka'nu iní Xuva ko ni kó ne, kade ntaa u é kākā'an ña. Dukuān é kuvi kuinti'xe nto é kākā'an u. ²⁶ Dóo ntii tū'un é kuntoo o ñuxiví a vevii. Dukuān é vá'a o tē ña tánta'a ñá'a san, kuiní ko xu'u. ²⁷ Ntá tsi te ió ñadi'i ntó ne, ña ku nantuku ntó nté koo naxtuví mii nto ña. Tē vata tánta'a nto ne, ñá ku ntuku nto ñadi'i ntó. ²⁸ Ntá tsi tē tánta'a nto ne, ña túvi neé nuu i é kīni kaa kade nto. Tē tánta'a ñadi'i san ne, ña túvi neé nuu i é kīni kaa kade ña di. Ntá tsi xoo é tánta'a i ne, ntó'o ña ñuxiví a. Kuān ó kaka'an u ni ntó, tsi ña ntio ko é ntó'o nto.

²⁹ Sá'a ncho ka'an u ni nto, tá'an: Ñá tññ ka ntuvi ió é kuntoo o. Dukuān né, kuntóo ntó vata tsi tē xoxó ñadi'i nto, ³⁰ Xoo é tuví nta'xa i ne, na kütuví ña vata tsi tē ña te túvi nta'xa ña. Xoo e dóo diní i ne, na kütuví ña vata tsi tē ña te díní ña. Xoo é kañii i ne, na kuntoo ña vata tsi tē ña tuví nee iñá ió iña ña. ³¹ Xoo é kade tsiñu ni'i i é ió ñuxiví a ne, ña kú de ña kuenta neé ió ñuxiví a, tsi ñuxiví é kañi o vevii ne, ña ná'a ká kutúvi.

³² Ná ntio ko e dóo nanti'i nto ini

nto. Xoo é vāta tānta'a i ne, kanti'i iní ña nté koo vii ña é vā'a é ntio Xuva ko. ³³ Ntá tsi xoo é ío ñadi'i í ne, kanti'i iní ña nté koo vii ña ñuxiví a ne, é kue'e ña é vā'á ñadi'i ña. ³⁴ Kuan tsí ó ni ñadi'i, ña é ña ni xío xii í, ni ñadi'i kuetsí, ña é vāta tānta'a: kanñ nima ña, kanñ kúñu ña kanti'i iní ña nté koo vii ña é vā'a é ntio Xuva ko. Ntá tsi ñadi'i, ña é tānta'a sán ne, kanti'i iní ña é ío ñuxiví a, nī nté koo vii ña é kutūvi diní xii ña.

³⁵ Kaka'án u ni nto sā'a é vā'á tsi mii ntō. Nā te kaka'án u é kā'nté nuu u e tānta'a ntō. Tsí é ntio ko ne, é vā'á koo kuntōo nto. Ntio ko é ña koo nté uun nuu í é kā'nté nuu é kuntikin ntó kanñ nima ntó Xuva kō.

³⁶ Te uun ñatī kadē kuení ña tsi kantio é tānta'a ña ni tā'nu katuví ni'i ña, tsi é ita ntí'xin kuia tun é tānta'a tún ne, tē kuiní ña é vā'á o sá'a ne, na vii ña nee é dií ka vā'á o. Nā te kini kaa é tānta'a tun. ³⁷ Ntá tsi te tuku ñatī kadē kuení ña tsi vā'á o é kutuví mii ña é ña tānta'a ña ne, vā'á ó de ña di. ³⁸ Dukuān ne, xoo é tānta'a i ni tā'nu katuví ni'i ne, vā'á ó de ña ne, ntá tsi tē ña tānta'a ña ne, dií ka vā'á ó de ña.

³⁹ Ñadi'i, ña ío xii í ne, ntee tiin ña da ñi kántito xii ña. Ntá tsi tē xi'i xii ña ne, kuvi natánta'a xtuku ña ni da xóo ka ñatī é ntio ña, ntá tsi uun ñatī, ña é kakuinti'xe i Xuva kō di. ⁴⁰ Ntá tsi dií ka diní koo kutuví ña tē ña natánta'a xtuku ña. Sá'a é kadē kuení ko, tsí nuu Espiritū Xúva kō nimá ko, kuiní ko.

8

Kuenta iña i é kae'xi o é ntátsido ña nú sántu ña

¹ Sá'a kaka'án u ve kuenta iña i é tsixe'e ntó kó te kuvi ka'xi ó nuu í é ntátsido ña'a san nú sántu ña. Nuú é ntaā í é xkoo ka'an ña'a tsi ío díki kó nee iña vii o. Ntá tsi e dóo ki'in iní kó san ne, diví kade i e dóo na'n ncho vii o. Ntá tsi é kuinima tá'an kō né, diví kade i é vā'á koo kue'nu o ni Xuva kō. ² Tē xoó ña'a dóo ío díki í, kuiní i ne, vāta kútú've nti'xe ña vata kaa un nti'i é ntio é kútú've

ñá. ³ Ntá tsi te xōo ñá'a kakuinimá i Xuva kō ne, iní Xúva ko nēe ñá'a ña.

⁴ Kuenta iña i é kae'xi o é ntátsido ña'a san nú sántu ña ne, iní vā'a ó tsi nté uun sántu e ntúv'á nāa ña te neé nuu á'vi í ñuxiví a, tsí mii tsi Xuva kō. ⁵ Ío ña'a é xkoo ka'an ña é ío xuva ña e dukún kan ni ñuxiví a di. Nā te da dīi nti'xe sántu ña nī tó'o ña ío. ⁶ Ntá tsi xo'ó ne, iní o tsi úun tsi Xuva kō é Uva ko ña. É un nti'ntū vé'xi nta'a ña ne, diví kuēnta iña ña é ntantító ó di. Uun tsi Tó'ó ko Jesúcrístu di. Ede vā'a nti'i ña é ío né, diví kuēnta iña ña é ntantító ó di.

⁷ Ntá tsi ío ña'a, ña e ñá ini nuu i sá'a. Ío ñá ne, é kuiní ña é kunuu iní ña sántu ña e ntúv'á nāa. Kūviko e ntátsido ña nú sántu ña, kuiní ña. Te kā'xi ña e kuviko é odo nú sántu ña ne, kade ña kuetsi, kuiní ña ne, kakudentu nima ña di, tsí vata kuka'xi nuu ña ni Xuva kō. ⁸ Nuú é ntaā í é ña te kuenta iña i é kae'xi o é xee o nta'a Xuva kō. Nā te neé kunaa o te ña ká'xi o ne, nté ña té neé ni'i ko té kā'xi o. ⁹ Kuví ka'xi ntó da nēe ka nti'i, ntá tsi kuenta vii nto ni tā'an nto, ña vata kuka'xi nuu ni Xuva kō, vata koo é ña kó'xo nteē ñá te kā'xi ñá vatá ó kae'xi nto. ¹⁰ Tsí nto'ó é iní vā'a nto tú'un Xuva kō né, te kutuví ntó nú nāa mí kanuu iní ña'a san sántu ña ne, ña'a, ña é vata kuka'xi nūu é kuinti'xe i Xuva kō ne, te kiní ñá nté o de nto ne, ñá u'vi ña é kā'xi ñá di, kuān té iní ña é ña kúvi ká'xi ña. ¹¹ Nto'ó é iní vā'a nto Xuva kō ne, diví kuetsí nto te kó'xó nteé ta'an nto, ña é vata kuka'xi nūu vā'a ni Xuva kō. Tsí kuenta iña ña é xi'i Cristú di. ¹² Tē kade nto é kīni kaa ni tā'an nto, ña é vāta kuka'xi nuu ni Xuva kō é diví kuetsí nto é vii ña nuu í é iní ña é ña vā'á. Mii Cristú kuān ó de nto ni ña di. ¹³ Dukuān né, te diví kuetsí ko é kó'xó nteé ta'an ko nuu í é iní ña é ña vā'á dá kae'xi u kúñu sán ne, dií ka vā'á o é ña ka'xi kue'en tsi ú, vata koo é ña kó'xo nteé ta'an ko nuu í é kīni kaa.

9

Nuu i é káduku ntée pustru

1 Nuu é ntaā i é ña tuvi nee é kaedi nuu é víi u pustru Xúva kō, tsí nuu mīi ko íni ú Tó'o ko Jēsuu. E díto é kāde tsiñu ú kuenta iña ñá ne, divi é ntákuinti'xe nto Xuva kō. 2 Te ío ña'a ntáka'an ñá e ña te pustrú u, ntá tsi ini nto tsí pustru ntí'xe u, tsí é kuinti'xe nto é kāka'án u ni ntō iña Xuva kō. 3 Sá'a ka'án u ni ñā'a, ña e ntáka'an ntée ko: 4 Xu'ú ne, kuvi ko'o ka'xi ú da neé ka ntí'i. 5 Xu'ú ne, kuvi kunteka ú ñadi'í ko, ña é kuinti'xe i Xuva ko, vatā ó de pustru, ñá nguii sán, ni ení Jesuu, ni Pedrú di. 6 ¿Vá Bernabeé xntu ni xū'u é ña kuvi koto ñá ntí da ntaika ntí ntáka'an ntódo ntí tú'un Xuva kō? 7 ¿Nee ntú sntadun kade tsiñu ña é katáva mii ña é kuíta ntí'xin ña? ¿Xoó ntu é kaitu i itu ne, da ña ka'xi ña ntídi i? ¿Ó xoó ntu kanakue'nu i le'ntu ne, da ña ká'xi ña kúñu tí? 8 Ná ku dē kuení nto te ñā'a dé kuení ña sá'a é kāka'án u ni ntō, tsí kuān ó kaka'án lei Muísee san di. 9 Tsí ntee na'á lei san, kaka'an: "Kíti ntákani trigú san ne, ñá ku xnūu nto xo'o xu'u tí", ka'an. Sā'a ne, ñá te kāni tú'un tē díi ka ntio Xuva ko kīti san. 10 ¡Ñā'a ni san! tsí xo'o é kánti'i iní ña. Tsí é úve na'á lei san ne, kuenta iña ko xo'o: Tsí xoó é kata'vi i ñū'u sán nī ña é kākani xo'o trigú san ne, kantétu ña da nté nī'i ña dava iña ña é kāduku ntée ña. 11 Dukuān né, tē ntí'i i'xi ntí tú'un Xuva kō é vā'a kunuu nima ntó ne, ¿va dóo ntu kue'e, kuíni nto, te ta'xi nto un siin kudii é ntáde tuni nto? 12 E túku ña'a ne, kaikan ntú ku ña nta'a nto é ntio ña ne, ¿nté kui ña kuvi ntu kakan ntí di? ¿Vá ña ntu té díi ka kaduku ntée nti é túku ña'a?

Ntá tsi vata neé kakán nti é kuetsi é ta'xi nto. Ntákuíi nti ntantúku mii nti é ntio nti vata koo é ña kadi nuu nti itíi é kue'nu tú'un va'á iña Cristu. 13 Ini nto tsí ña ntáde tsiñu ini ukún san ne, ikan tsí ntáni'i ña é ká'xi ña tsí ntáduku ntée ña uun ta'vi i é ntáxé'e ña'a san doméni nta'a Xuva kō ne, ña ntáde kuenta nú tēu kan ne, ntáni'i ña uun tá'vi i é ntáxé'e ña'a sán di. 14 Kuan tsí ó kaka'an Xúva ko iña ña ntáka'an ntódo tú'un ñā, é kunititō ñā na

kuntōo ña kuenta iña i é kāde tsiñu ña iña Xuva ko. 15 Ntá tsi xu'ú ne, nté un siin vata kákán u nto é kāduku ntée u. Ntē ña te neé kaikán u nto ve é kataxñuú ú tutú sa'á di. Díi ka va'a é dí'na kuví u dá ña kí'i nto dodíni ko.

16 Ña túvī ko é kāda ka'nu u é kāka'an ntódo u tú'un va'á san, tsí divi tsiñu ko é kuetsi é víi u. ¡Ntē kui ntā'vi dé u tē ña ka'an ntódo u tú'un va'á san! 17 Tē dodíni ko é kāde ú tsiñu sá'a ne, ní'i ko é vā'a é kāduku ntée u. Ntá tsi te kuetsi é kāde ú ne, da dúkuan tsí divi tsiñu e tá'xi Xuva kō é víi u. 18 Dukuān ne, ¿nee iñá ntu ní'i ko iña tsiñu ko? Ní'i ko é kutúvī diní u, tsí doméni kaka'an ntódo u tú'un va'á san nté koo nakáku ña'a. Ñā ncho kí'i ú xá'vī tsiñu kó, kuān té kaka'an Xúva kō é kāduku ntée u.

19 Kuān té ña xoxo tó'o kó ne, ntá tsi kade tsiñu ú iña un ntíi ntíi ñá'a san vata koo é díi ka kue'e ña'a ní'i ko ña é kuntikín ñá Cristu. 20 Dá túvī u ní ña Israeé san ne, kade ú vatā ó de ña Israeé san vata koo é ká'án u ni ñā é kuntikín ñá Cristu. Dá túvī u ní ñā ntántikín lei Muísee san ne, kade ú vatā ó de ña ntántikín lei san, kuān té ña kaduku ntée ká u lei tsíkan. 21 Dá túvī u ní ña xio ñuu, ña é ña ntántikín lei Muísee san ne, kade ú vatā ó de ña é ña kantikín ña lei san. Ntá tsi ña xtuví mii u lei Xúva kō, tsí lei é kantikín u ne, lei Cristu. 22 Dá túvī u ni ñā'a, ña é vata kuka'xi nuu i ni Xuva kō ne, xu'ú ne, vata tsi tē ña ka'xi u di, vata koo é kúvi ní'i ko ña é kuntikín ñá Cristú di. Da xóo ka ña'a ne, kantuvi ú vata kaa ña vata koo é kuvi xntii ú ña é nakáku ña nta'a Xuva kō. 23 Kade ntí'i ú sá'a kuenta iña tú'un nté koo nakáku ó ne, vata koo é dūku ntée u é vā'a vatā ó kaka'an tú'un san.

24 Ini nto tsí da kainu du've ña'a sán ne, un ntíi ntíi ña ntaínu ña, ntá tsi uun ña'a xña é ní'i ñá doméni san. Xo'ó ne, kunu o da nté koo é ní'i ko doméni é ta'xi Xuva kō. 25 Da xóo ka ña'a, ña é kainu dú've ne, ñá kāde ña nuu i é kāde dañu kúñu ñā. Kuān ó de ña é ní'i ña doméni é uun da'na tsi kaxntii. Ntá tsi xo'ó ne, ní'i ko doméni é xntii ntii dañu ntúvi. 26 Xu'ú ne, ñá te

doto tsi kainu u. Da kaxe'e ú ne, ñá te kanaki'in ixu ú t'i'ntí ko, ²⁷ tsi kananto'ó ú kúñú kó vata koo é na vñi é ntio ko. Tsi te ē nañé'e u tuku ñá'a ne, ñá ntio ko é nakūnaa mií u kúñú ko.

10

Dā xe'é Pablu ítsi é ña kunuu iní ko sántu e ntúvá'a nāa

¹ Ntio ko é na nū'u ntó iní nto, ēní, nté ó íka ñata kō, ña intóo e ná'a, má viko mí xkāá nuu Xuva kō kídaā da ita ntí'xin ntí ntí ña nu Míni Kuē'é san. ² Un ntí ntí ña itsi ntute sán ne, kudadii ña ni Muísee da ita ntí'xin ña mí rkāa nuu vikó san ní nú ntute ka'nu san. ³ Un ntí ntí ña é'xi ña é xe'é Xuva kō. ⁴ Un ntí ntí ña xí'í dadíi ña ntute é xe'é Xuva kō dí. Dukuān ne, kuvi ka'an o tsi xí'í ña ntute e kíj xuu é xe'é Xuva kō é íka ni'í ña, é kani tú'un é divi Cristu. ⁵ Ntá tsi dóo titín ña ne, ñá nī xkúntee iní Xuva ko vatā o dé ña ne, xí'í ña ne, intóo xaa kúñú ña mí íka ña ñuu itsí kān.

⁶ Kuan ó kúvi vata koo é ña kuntikín ó é kīni kaa sán vatā o dé ñata kō. ⁷ Dukuān ne, ñá ku xkunúu iní nto santu e ntúvá'a naa vatā o dé ña tsikan. Tsi uve na'a tú'un Xuva kō, kaka'an: "Íntóo ña'a san é ká'xi ña, é kō'ó ña. Kidáa ne, nákuntañi ña vata koo é vii ñá dodíni nu sántu ña", ka'an. ⁸ Ná ku ntuku ó é vii o é kīni kaa ni ñadí'í san vatā o dé ña kídaā. Oko uní míj ña'a ña xí'í ña é da uun tsi ntuvi, tsi kuan ó dé ña. ⁹ Ná ku ito ntéé nto Xuva ko vatā o dé ña, ió ña, tsi xí'í ña da tñn koó san ña. ¹⁰ Ná ku ká'an nto kuétsj Xuva ko vatā o dé ña tsikan, tsi táxnuu Xuva ko ūun ánjē e é'ni ña'a san.

¹¹ Kuvi un ntí'í sá'a vata koo é kīni o. Ntéé na'a sá'a vata koo é kutú've ko, xo'ó é ntoo o é ña na'á ka dá ntí'í ñuxiví sa. ¹² Dukuān ne, xoo ñá'a e dóo kúka'xi nuu ña, kuini ña ne, na koto vá'a ña vata koo é ña kó'xo nteē ña núu i é kīni kaa. ¹³ Nuú i é ntánto'ó kō né, divi tsi nuú i é ntánto'ó un ntí ntí ña'a, ntá tsi divi nto ne, ña'a Xuva ko ntō. Dukuān né, ña tá'xi ña é nto'ó nto nuu i é ña kutíi nto. Ntá tsi te vè'xi nuu i é

nto'ó nto ne, ta'xi ña itsi é ntíi nto vata koo é kutíi nto.

¹⁴ Dukuān é kaka'an u ni ntō, tsi dóo kakuinimá ko nto. Ná kú xkunúu ini kue'en nto santu e ntúvá'a nāa san. ¹⁵ Kaka'an u ni nto vatā ó kaka'an u ni ñá'a dóo kīnī í san. Kini nto un ntí ntí é kaka'an u ni ntō ne, ká'an nto te vā'á, o tē ña vá'a. ¹⁶ Da ntáxi'í o ntute tinti'ó é kúviko san, da kanakué'e o sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña i ne, kani tú'un tsi uun tsi kúñú kúvi o ní Cristu e éti ña niñi ña kuēnta iña ko. Dā ntákatsin dava o tañú'ú sán ne, kani tú'un tsi uun tsi kúvi o ní Cristu, tsi xe'é ña kúñú ña kuēnta iña ko. ¹⁷ Kuān te dóo titín ó ne, uun tsi tañú'ú ntaé'xi o un ntí ntí ó. Dukuān né, uun tsi kúñú kúvi o ni tá'an ko.

¹⁸ Koto nto nté o de ña Israeé san. Tsi ntaé'xi ña kúñú kīti ntáxe'e ña'a sán domēni nta'a Xuva kō nú nāa ñá ne, du'va tsí o ntánañe'e ña é uun tsi kúñú kúvi ña ni Xuva kō. ¹⁹ ¿Néé ntu kani tú'un é kaka'an u? Ná te kaka'an u te Xuva nti'xe ko sántu san; ntē ña te kaka'an u te díi ka nuu á'vi kúñú san é da néé ka kúñú é kuān o ódo nu sántu san. ²⁰ Sá'á é ncho ka'an u: Da néé ka nuu i é káxe'e ña'a san nu sántu ñá ne, ñá te iña Xuva ntí'xe kō, tsi nta'a é ña vá'á san kaxé'e ña. Ná ntio ko é kīni núu nto iña é ña vá'á san. ²¹ Ña kúvi vii o úvi nuu i é uun ito tsi. Te iña Xuva ko kaxí'í o ne, ña kúvi ko'ó o ní é ña vá'á sán dí. Ntē ña kuvi ká'xi o ní é ña vá'á sán te iña Xuva ko kae'xi o. ²² ¿Vá da ntio ntu kō é kukuñú Xuva ko kō? ¿Vá díi ka ntu ió ntii kō é divi ña?

Nantuku ó é vā'á iña ta'an ko ña nguii san

²³ Íó ña'a xkoó ka'an ña: "Ña te neé kuvi tē nee iñá ncho vii o", xkoó ka'an ña. Vá'á ó, ntá tsi ñá te un ntí ntí é vā'a nti'xe iña ko. "Kuvi vii o un ntí ntí", xkoó ka'an ña, ntá tsi ña te un ntí'í é kaidiá'vi é xntii o ta'an kō é kutú've ña iña Xuva ko. ²⁴ Ná tē é vā'á mii tsi kō nantuku ó, tsi nantuku ó é vā'á ta'an ko ña nguii sán dí.

²⁵ Kuvi ka'xi ntó da néé ka kúñú e ntádiko ña nuu á'vi i ne, ña ku

tsixe'e ntō mí vē'xi, vata koo é ña té neé kadā kuení nto. ²⁶ Tsí ñuxiví sa ni un ntí'i nūu i é ió i'a ne, iña Xuva ko kúvi.

²⁷ Te úun ña'a, ña é ña kákuinti'xe i san, kaka'an ña é kiká'xi nto ni ñā ne, tē xkúntee iní nto ne, kue'ēn nto. Ka'xi ntó un ntí'í é ta'xí ña. Ñā ku tsixe'e ntō mí vē'xi, vata koo é ña kini koo kadā kuení nto. ²⁸ Ntá tsi te ká'an uun ña'a: “Kūñú sá'a ne, diví é intéku nu sántú san”, koo ka'an ñā ne, ñā ku ká'xi nto, vata koo é ña kini koo kadā kuení ña iña nto. ²⁹ Ñā tē é kadā kuení nto é kākā'an u, tsí é kadē kuení ña é ña kákuinti'xe i san.

Ntá tsi iō ntó ne, kadā kuení nto: “¿Ntē kui ña kuvi vīi u da neé ka é ntio ko é kuétsí ña'a san? ³⁰ Te nakuē'e u sintiá'vi nta'a Xuva ko dí'na dá kae'xi ú ne, ¿nté ntu koo ka'an ntée ña'a sán ko tsí kae'xi u nuu i e ñaue'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña i?”; koo ka'an nto. ³¹ Ntá tsi te ká'xi ntó, te kō'o ntó, o nee ntí'i ntí'i é vīi ntó ne, kuvi vīi nto te é vā'á iña Xuva ko. ³² Ñā ku nañē'e nto é kini kaa ña Israee, ni ña e ña te ña Israee, nté ñā'a, ña ntákuinti'xe i Xúva kō di. ³³ Vata tsí ó de u. Tsí xu'ú ne, un ntí'í é káde ú ne, kuédadii tsi káde ú ni ña nguī san. Ñā te é vā'á mii ko kanantukū u, tsí é vā'á ña nguī sán di, vata koo é na nākáku ña nta'a Xuva kō.

11

¹ Kuntikin ntó ko vatā ó kantikin u Cristu.

Nté koo vīi ñadī'í ini ukún kán

² Dōo vá'a kuini ko ni ntō, tsí ntánaka'an ntō kó ne, ntáde ntaa nto vata o ka'an u ni ntō kidaā. ³ Ntá tsi ntio ko é kūtuni nto tsí Cristu é odo núu ña iña ko xo'o é tíí o. Ñatíí san ne, odo núu ñā iña ñadī'í ña vatā ó odo núu Xuva ko iñā Cristu. ⁴ Te katāvi núu dikí ñatíí san dá kākā'an ntá'ví ña nī dá kanañē'e ña tú'un Xuva kō ne, dōo doka'an, tsí ña kaiko ñu'u ña ña odo núu iña ña. ⁵ Ntá tsi ñadī'í san ne, tē ña dāvi núu ña dikí ña dá kākā'an ntá'ví ña nī dá kākā'an ña tú'un Xuva kō ne, ñā kaiko ñu'u ña ña odo núu iña ña di.

Dadii tsí ó te ni dēte ña díki ña. ⁶ Tē ña dá'vi nuu ñadī'í san dikí ñā ne, díí ka vá'á ó é na detē ña. Ntá tsi tē dōo doka'an é detē ñā dikí ñā, o te kúntíí kue'en díki ñā ne, na dá'vi nuu ña dikí ña. ⁷ Ntá tsi ñatíí san ne, ñā vā'á o te dá'vi nuu ña dikí ña, tsí naa Xuva kō nto ña. Kanañē'e ñā tsi dōo ka'nu Xuva kō né, kanañē'e ñā ñadī'í san tsi dōo ka'nu ñatíí san di. ⁸ Tsí ñatíí san ne, ñā te kúñu ñadī'í ni kúvi ña, tsí ñadī'í san é xkintika ñatíí san kúvi ña. ⁹ Ntē ña ni de vá'a Xuva ko ñatíí san é kúvi ña iña ñadī'í san, tsí ñadī'í san é kúvi ña iña ñatíí san. ¹⁰ Dukuān é kántio é kutāvi núu dikí ñadī'í san, vata koo é dito é kaiko ñu'u ña ñatíí san. Kuenta iña anjē sán di. ¹¹ Ntá tsi ñatíí, ña kantikin Xuva kō ne, kantio ña ñadī'í san ne, kuan tsi kaa ñadī'í, ña kantikin Xuva kō dí, kantio ña ñatíí. ¹² Tsí vata o ve'xí ñadī'í san xkintika ñatíí san ne, ñatíí san ne, ñadī'í kanakāku ña ña. Ntá tsi ntuvi ña vé'xi ña nta'a Xuva kō.

¹³ Divi ntō ka'an ntó te vā'á o, o tē ña vá'á o é ká'an ntá'ví ñadī'í san é ña kutavi núu dikí ña. ¹⁴ Ntá kutuni múi kó tsi dōo doka'an é koo nani idi ñatíí san. ¹⁵ Ntá tsi tē dōo nani idi ñadī'í san ne, dōo vá'a kaa. Tsí xē'é Xuva ko idi ña é kutāvi núu dikí ña. ¹⁶ Ntá tsi tē xoó ncho tīn núu i nuu i sá'a ne, xo'o ne, ñā kuān xkoó ini o; nté da xoó ka ña ntákuinti'xe i Xuva kō ñā kuān xkoó ini ña.

E ña té kuedadii tsi ntaé'xi ña da ntánataká nuu ña

¹⁷ Nuu i é ncho ka'an u ni ntō ne, ña xkúntee iní ko vatā ó de nto da ntánataká nuu nto, tsí da ntáde kini ntō ni tá'an nto naa i é vīi nto é vā'a. ¹⁸ É kui uun itó ne, téku ko ne, da ntánataká nuu nto é kunuu iní ntó Xuva kō ne, ña té uun tsi nima nto, tsí da ntaé'nte dava tá'an nto. Ne, un sín kakuinti'xe ko sá'a. ¹⁹ Á te kántio é kíi nteé xio ta'an nto vata koo é kūtuni xoo é ntántikin ntí'xe i Cristu. ²⁰ Dukuān ne, da ntánataká nuu nto é ka'xí ntó tañú'u nī é kō'o nto ntute tintí'ó san é naka'an nto Xuva kō ne, ñā tē nuu é ntaa i ntáde nto. ²¹ Tsí ña te kuédadii tsi ntaé'xi nto, tsí iō ntó ne, dí'na nto kaintóo nto é ka'xi nto, da ñi iō ta'an nto

ntoo ntite ña. Uun ña kakákin ña da ñi ió ñá ne, da ntáde kí'vi ñá. ²² ¿Vá ña tuvi ntu ví'i nto mí ká'xi nto ni mí kó'o nto? ¿Nté kui ntánantii ni'ni ntu nto xúkun Xuva kō ne, kaxé'e nto doka'an iña ta'an nto, ña é ña te neé ió iña i? ¿Nté koo ka'án u ni ntō ve? ¿Vá ká'án ntu u tsi dóo vá'á ó de nto? ¡Ñá'á ni san!

Da ntaé'xi o kúñu Xuva kō
(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25;
Lc. 22:14-20)

²³ Ta'xi Xuva ko tū'ún ña é ká'án u ni ntō ne, ñi'vi é nañé'e ú nto: ñi'vi tsi niñú di'na dá diko ña Jesúsú ne, kidaá kí'i Jesuu tañú'u san. ²⁴ Dá kúvi naku'éle ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, e'nté dava ña tañú'u sán ne, dá kaká'an ña: "Kí'i nto, dá ká'xi nto. Sá'a ne, kúnū ko é kué'é u kuenta iña nto. Kuān koo víi nto sá'á é nanū'u ntó iní nto ko", ka'an ña. ²⁵ Dá kúvi é'xi ña ne, kuan tsi ó kí'i ña e'xín san dí ne, dá kaká'an ña: "E'xín sá'a ne, niñi ko é kué'é u kuenta iña nto, kuenta iña tú'un xéé san e tá'xi Xuva ko xū'u ña, Vata dá ko'o nto sá'a ne, nanū'u ntó iní nto ko", ka'an Jesúsú. ²⁶ Dukuān ne, vata dá ntaé'xi ntó tañú'u sa'á ni vata dá ntáxi'no ntote tinti'ó san ne, ntánañe'le nto tsi xí'i Jesúsú kuénta iña ko. Kuān tsi koo víi nto un tsi da nté nainu xtúku ña.

Nté koo ka'xi o kúñu Xuva kō

²⁷ Da xōo ka ña'a, ña é dotō tsi ka'xi tañú'u sán ni ña é doto tsi ko'o ntute tinti'ó san ne, kaka'an Xúva kō tsi ió kuetsí ña, tsi ña kaiko ñu'u ña kúñu Xuva kō, nté niñi ñá di. ²⁸ Dukuān ne, é un é un o na kadá kuení ko nté ió nima kó, te vā'á o ni Xuva kō ne, kidáa ne, kuvi ka'xi o tañú'u sán ne, ko'o o ntute tinti'ó san di. ²⁹ Tsi ña'a, ña é ña vá'á o tuvi ni Xuva kō ne, te ká'xi ñá tañú'u sán, te kó'o ña ntute tinti'ó san dí ne, kantuku miñ ñá é ntō'o ña, tsi ña kaiko ñu'u ña kúñu Xuva kō. ³⁰ Dukuān né, dóo titín nto ntánchokuví nto ne, ntáxió vita nto. Ió ntó ne, e xí'i ntó di. ³¹ Ntá tsi te miñ o kōto vá'a o nimá kō nté o kaika ni Xuva kō ne, ña túvi nté koo

nanto'o ña kō. ³² Ntá tsi dá ió kuetsi ko ne, kata'xi Xuva ko é nto'o kō vevii vata koo é ña ta'xi ña é nto'o ko ntii dañu ntūvi. ³³ Dukuān né, ení ko, dá ntánataká nuu nto é ká'xi ntó ne, kuntétu tá'an nto vata koo é dádi tsi ka'xi nto. ³⁴ Tē xoo dóo kakakin i ne, nā kínaká'xi ña nú vi'i ña kán, vata koo é ña nanto'o Xuva ko nto é vatā ó de nto da ntánataká nuu nto. Te ió ka é ncho tsixe'le ntó kó ne, ka'án u te vē'xí xtuku ú é koto ni'ni ú nto.

12

É káta'xi Espiritū Sántū

¹ Ntio ko é kūtuni vá'a nto, ení, kuenta iña i é káta'xi Espiritū Sántū san ko.

² Iní nto tsi kidaá, dá vāta kuinti'xe nto Xuva kō ne, da vá'a xnto é kanañe'e ñá'a san nto é kunuu iní ntó santu ña é ña kaká'an. ³ Dukuān ne, kaka'án u ni ntó tsi xoo é káka'an káni i iña Jesúsú ne, ña túvi Espiritū Sántū nuu nima i. Nté ña xoxó kuvi ka'an i é Jesúsú ne, ñi'vi ña é Tó'o nti'xe ko, té ña te kuénta iña Espiritū Sántū san é káka'an ña.

⁴ Dóo kí'in nuu i é kúvi ni'i ña'a é vii ña, ntá tsi uun tsi Espiritū Sántū, ña katsi'i. ⁵ Dóo kí'in nuu í ió nté koo xntii ó, ntá tsi uun tsi Xuva ko, ñá é úve ntee ko. ⁶ Dóo kí'in nuu i é vii ó ne, ntá tsi uun tsi Xuva ko, ñá é kata'xi un nti'í é vii ó xe un xé un ó. ⁷ Xe un xé un ó díto é nuu Espiritū Sántū sán nima ko é vā'á ko un nti'í nti'í o. ⁸ Ió ñá ne, kani'i ña e dóo iní ña nté koo ta'xi ña ko itsi. Ió ñá ne, kani'i ña e dóo kí'in iní ña nté koo ka'an ña. Ntá tsi ntuvi ñá sá'a ne, ni'i ña é kúvi vii ña uun tsi nta'a Espiritū Sántū. ⁹ Ió ñá ne, kani'i ña e dóo kuntee iní ñá Xuva kō. Ió ñá ne, kani'i ña é kúvi ntavá'a ña ña nchokuvi. ¹⁰ Ió ñá ne, kani'i ña é kúvi vii ña nuu i e dóo na'nu. Ió ñá ne, kani'i ña é kúvi ka'an ñá naa Xuva ko. Ió ñá ne, kani'i ña é kúvi kiní ña nee é vē'xí nta'a Espiritu Xuva ko ó nee é vē'xí nta'a é ña vá'á. Ió ñá ne, kani'i ña é kúvi ka'an ña tuku tú'ún é ña te tú'un miñ ña. Ió ñá di ne, kani'i

ña é kūvi ka'an ña neé kani tú'un tú'un xoó kaka'an i. ¹¹ Ntá tsi un ntíi ntíi nuu i sá'a vè'xi uun tsi nta'a Espiritū, divi Espiritu mií Xuva kō. Divi ña kata'xi ña kō, xe un xé un ō, neé ntíi ntíi nuu i é vā'a vata kaa é ntio ña.

Un ntíi ntíi ó ne, uun tsi kúñu kúvi ō

¹² Kúñu kō né, kuān te dóo titín ta'vi i ió ne, uun tsi kúñu kúvi. Kuān tsi kaa kúñu Cristú di. ¹³ Dā itsi ntute o kuēnta iña Espiritū Sántū sán ne, uun tsi ntúvi o ni tā'an ko, ña ntákuinti'xe i san. Kuān te ñá Israeé o, kuān te tuku tátá kō né, o kuān te io tó'o ko, ō ña tuvi tó'o kō, ntá tsi úun tsi Espiritū Sántū san núu ña nima ko, un ntíi ō.

¹⁴ Kúñu ko ne, ña té uun tá'vi tsi ni kūvi, tsi dóo titín ta'vi i. ¹⁵ Tē dí dí'in kō san ká'an: "Xu'ú ne, ñá te nta'a ni kūvi u; dukuān ne, ñá kaduku ntée u kúñu san", koo ka'án ne, ñá tē nee va'a é kuān ó kaka'án ne, ña kaka'án ka i kúñu san. ¹⁶ Tē dí tutun ko ká'an: "Xu'ú ne, ñá te ntúxnúu ni kūvi u; dukuān ne, ñá kaduku ntée u kúñu san", koo ka'án ne, ñá tē ne vā'a é kuān ó kaka'án ne, ña kaka'án ka i kúñu san. ¹⁷ Tē dí da kanii ō kúvi o ntúxnúu ne, ¿nté ntu koo tēku ko? Tē dí da kanii ō kúvi o tūtún ne, ¿nté ntu koo ta'ni o? ¹⁸ Ntá tsi tsúve Xuva ko ta'vi kúñu kō mi e ntio ña. ¹⁹ Tē dí un ntíi i é uun tsi nuu i kúvi ō ne, ¿nté ntū ó kúñu kō? ²⁰ Ntá tsi kuān te titín ta'vi i ne, uun tsi kúñu kúvi.

²¹ Ña kúvi ka'an ntúxnúu kō sán ni ntā'a ko: "Ña ntio kó o", koo ka'an. Ntē díki kó ña kúvi ka'án ni dí'in kō: "Ñá ntio kó o", koo ka'an. ²² Uun nuu i é ña té nee nuu á'vi, kuini kō né, divi e díi ka kantio. ²³ Mí'i e díi ka ña nuu á'vi kúñu kō, kuini kō ne, díi ka katavi núu doo vā'a. Mí'i e díi ka kakuka'an nuú kō é kīni ña'a sán ne, díi ka kadē kueni ko é kutāvi nuu vā'a, ²⁴ ntá tsi mí'i e díi ka vā'a ito ne, ñá kantio é kuān koo kutavi núu. Kuān o de vā'a Xuva kō kúñu kō, vata koo é díi ka víi o kuēnta nuu i e díi ka ña nuu á'vi, kuini kō. ²⁵ Dukuān ne, ñá

nāa núu ta'vi kúñu kō san, tsí e un é un ta'vi kúñu kō sán ne, da mií e ntio i ta'an i. ²⁶ Te uun ta'vi kúñu ko kānto'o i ne, dá kanii kúñu ko ntó'o i di. Tē xoó ntavá'a i uun ta'vi kúñu sán ne, kanii dīni í di.

²⁷ Vī'a vé ne, xo'ō ne, ntáduku ntée o Crīstu. Kúvi ka'an o tsi kúñu ña kúvi ō xe un xé un ō. ²⁸ Dukuān é da io ió tsi tsiñu é vii ó iña Xuva ko ini ukún san: é kui ūun ne, pustru ña; é kui ūvi ne, ña ntáka'án naa Xúva kō; é kui ūni ne, ña ntánañē'e; dá vè'xi xku ña ntáde nuu i e dóo na'nu, ni ña ntántavá'a ña nchokuví ne, ni ña ntáxntii, ni ña ntádé kú'vé, ni ña ntáni'i é kúvi ka'an ña tuku tú'un e ña ini ña. ²⁹ Ná te ūn ntíi ntíi o é pustru o ne, ñá te ūn ntíi ntíi o é kúvi ka'an ó naa Xuva ko. Ná te ūn ntíi ntíi o é kúvi nañē'e ó, ntē ña te un ntíi i o kúvi vii o nūu i e dóo na'nu. ³⁰ Ná te un ntíi i o kúvi ntavá'a o ña nchokuví san. ¿Vá un ntíi ntíi xntu ó kúvi ka'an ó tuku tú'un é ña ini o? Ná te un ntíi i o kúvi ntada ntaa o neé kani tú'un e ntáka'án ña. ³¹ Ntá tsi un ntíi ntíi ntó nantuku nto kanii nima ntó nēe e díi ka va'a. Ntá tsi vī'a vé ne, nañē'e ú nto uun itsi e díi ka vā'a o.

13

Nee iña é kuñnima ko

¹ Kuān te kúvi ka'án u da neé ka tú'un é ntáka'an ñá'a, un tsi nte tú'un é ntáka'an ánjē sán ne, ntá tsi tē ña kakuinimá ko ne, vata kaa uun kaa é kánaduku ntée tatsin kaa ú, o vāta kaa stañu é káka'ñí kaa u. ² Te ní'i ko é ká'án u naa Xuva kó ne, te ini u un ntíi ntíi nuu i é mií tsi Xuva ko ini ñá ne, te ini u un ntíi ntíi é ini ña'a sán ne, te ini u ka'án u ni xūku san é na kí'in íkan ne, na kí'xi i'a ne, ntá tsi tē ña kakuinimá ko ne, ñá vādá kaidiá'vi ko. ³ Te kuē'é u un ntíi ntíi iñá ko ña nta'ví san, o te kuē'é u kúñu ko é ká'mi ña'a sán ne, ntá tsi tē ña kakuinimá ko ne, ñá vādá kaidiá'vi ko.

⁴ É kuñnima kó ne, é na kūtíi o ni ta'an kō ne, e dóo vā'a koo vii o ni ña. Ná kune'ū ini ko ni ñá; ña kada ka'nu ña'a ō; ntē ña kadá kueni ko te díi ka va'á ña'a ō. ⁵ Ná kadā xení

o ni ta'an kō; ñá te é vā'á mii ko nantuku ō; ñá kudīn o ni ta'an kō; ntē ña xntekú ō nima ko te neé vii ña ni kō. ⁶ Ña te da dínī kó te xoo kó'xo nteé i, tsi e dínī kó ne, nee é nuu é ntaā i. ⁷ É kuñima kó ne, é kada ka'nū iní ntí'i ō. Kuinti'xe ntí'i kō dí. Un ntí'i ntí'i kuntétu ō ne, kutíi ntí'i kutíi ntí'i kō.

⁸ Xée ntūvi é ña ka'án ka ña'a san naa Xuva ko nee é vē'xí kuvi. Xée ntūvi é ña ka'án ka ña'a tuku tú'un é ña te tú'un mii ña. Xée ntūvi é ntoko ñū'u é kiní ñá'a san. Ntá tsi é kuinīma kó ne, ña ntí'i. ⁹ Vevii ne, un síin tsi iní o ne, un síin tsi kuvi ka'an o nee é vē'xí kuvi dí, ¹⁰ ntá tsi xee ntūvi é kiní o nee é nuu é ntaā i ne, kidaā né, ntí'i é un síin tsi iní ō. ¹¹ Dā kulú'ntí ú ne, kaka'án u vatā ó kaka'an i'xa lu'ntí. Kakutuní ko ne, kadē kuení ko vatā ó de i'xa lu'ntí san dí. Ntá tsi dā kúka'nu ú ne, xtuví mii ú é idé u vatā ó de i'xa lu'ntí san. ¹² Vevii ne, ñá kaíní va'a o, tsi vata te speju déntu kaito nuu ō; ntá tsi kidaā ne, kiní va'a o. Vevii ne, un síin tsi iní u. Ntá tsi te kúvi vé ne, kiní vā'á u, vatā ó iní Xúva kō ko.

¹³ Vi'a ve ne, úni nūu i é ña ntí'i; é kuinti'xe kō, é kuntetu ō, nī é kuinīma kó ta'an kō. Ntá tsi é díi ka ka'nu ne, é kuinīma kó ta'an kō.

14

Dá kakā'an o tuku tú'un é ña íni o

¹ Kanī nima ntó kuinīma ntó ta'an nto ne, ntá tsi nantuku nto nēe nuu i e tá'xi Xuva kō ne, díi díi ka é ká'an ntó naa ña. ² Tsi xoo é nī'i i é ká'an tuku tú'un é ña iní ne, ña te ñá'a kaka'an nī'i ña, tsi Xuva ko káka'an nī'i ña. Xoxó kañe'e díki i tú'un é xe'É Espíritū Sántū san é ká'an ña. ³ Ntá tsi xoo é nī'i i é ká'án naa Xuva kó ne, kaka'án ni ñá'a san vata koo é díi ka kuka'xi nuu ña, vata koo é tsi'í ntii ña ña ne, vata koo é nāxnūu ka'nu ña nima ñá di. ⁴ Tē xoo ka'an i tú'un e ñá iní ña ne, díi ka kakuka'xi nuu mii ña. Ntá tsi xoo é káka'an i naa Xuva ko ne, kaxntii ña un ntí'i ntí'i ña ntákuinti'xe i san é kuka'xi nūu ña.

⁵ Ntio ko é nī'i nto un ntí'i ntí'i nto é kúvi ka'an nto tuku tú'un é ña íni nto. Ntá tsi díi díi ka ntio ko te kuvi ka'an ntódo nto tú'un Xuva kō. Tsi díi ka kaidiá'vi é ká'an ó tú'un Xuva ko nāa i é ká'an ó tuku tú'un, tē xoxó ña ntada ntaa tú'un é káka'an ó san, vata koo é kadiá'vi iña un ntí'i ntí'i ña ntákuinti'xe i san. ⁶ Dukuān ne, ení, tē xu'ú kixkoto nī'ni ú nto ne, te ká'án u tú'un é ña iní ú ne, ¿mí'i ntu kaxntii ú nto? Ntá tsi kuvi xntii ú nto te ká'án u neé ta'xi Xuva ko é kütuní ko, ō neé iní u é nuu é ntaā í, o tú'un é ta'xi Xuva kō é ká'án u ni nto, o nūu i é nañē'e ú nto.

⁷ Un tsi nte strúmentu é kanakueku ō ne, vata kaa choó san ne, o vata kaa kiñú'u san é ña kantíto, ntá tsi tē ña vá'a koo nakueku ō ne, ña díto neé kaeku. ⁸ Tē ña vá'a koo nakuēku o trunpetá san é kákana ña snatadun san é kī'in ñá du'xēn ne, ¿xoo ntu koo tú've i é kī'in i du'xēn? ⁹ Kuan tsi o kúvi ni ntó di. Te ká'an ntó ni ñá'a tú'un ntó é ña kañe'e díki ñá ne, ¿nté ntu koo teku ña é káka'an nto? ¡Vata kaa ña káka'an nī'i tátsín san ntáa nto! ¹⁰ Nā te nté kaa tú'un io da mí'i ká ñuu ñuxiví a ne, un ntí'i ntí'i dóo vá'a tsi kuvi kī'in díki ña é káka'an. ¹¹ Ntá tsi tē ña kañe'e díki ko tú'un é ntáka'an tuku ña u ne, díto é xio ñuu ña kuenta iña ko ne, xo'o né, xio ñuú ko kuēnta iña ñá di. ¹² Dukuān ne, te dóo ncho nī'i nto nuu i é káta'xi Espíritū Sántū sán ne, nantuku ntó neé nuu i é díi ka kaidiá'vi i é kuka'xi nūu un ntí'i ntí'i ña ntákuinti'xe i san. ¹³ Tē xoo kaka'an i tuku tú'un né, na kákan ñá nta'a Xuva ko, na ta'xi ña é kúvi ntada ntaa ñá neé kani tú'un. ¹⁴ Tsi te káka'an ntá'ví u tú'un e ñá iní ú ne, nimá ko kaka'an ntá'vi, ntá tsi ñá tē neé kañe'e díki ko. ¹⁵ ¿Neé ntu vii ú ve? Ka'an ntá'ví u ni nimá ko ne, ka'an ntá'ví u ni díki kó di. Kata ú ni nimá ko ne, káta ú ni díki kó di. ¹⁶ Tsi te da mii tsi nīma nto kanuu iní nto Xuva kō ne, ¿nté koo ka'an ntá'ví ña é ñá iní san ni ntó dadíi dá kanakue'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko, tē ña katéku ña nee iñá kaka'an nto? ¹⁷ Kuān te dóo vá'a ó kaka'an ntá'ví nto dá

kanakué' e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, ña kaidiá'vi é kuka'xi nuu ta'an nto nta'a Xuva kō. ¹⁸ Xu'ú ne, kanakué' e ú sintiá'vi nta'a Xuva kō tsi dií ka kaka'án u tuku tú'ún é ña íni i ne, na ká'an úvi uni ñá'a, ntá tsi kui kui uun ña na ka'an ña. Kidáa né, kuntísi uun ña é ntáda ntaa neé kani tú'un tú'ún é káka'an ña. ²⁸ Ntá tsi tē xoxo nté uun ña é ntáda ntaa neé kani tú'un sá'a ne, dií ka vá'a o é ña ká'an kue'en ña tuku tú'ún é ña íni ña da ntánataká nuu ña. Diin diin tsi na ká'an ntá'vi mií ña ni Xuva kō. ²⁹ Tē xoó ncho ka'an i tú'ún é xe'é Xuva kō é kütuni ñá ne, uvi úni tsi ña na ká'an ña. Na kīni ña nguñi sán ne, na ká'an ñá te nuu é ntaa i é káka'an ña. ³⁰ Ntá tsi tē xe'é Xuva ko tú'un é ká'an túku ña'a, ña tuvi íkán né, na tēe kádin ña é káka'an dí'na san. ³¹ Kuvi ka'an nto, un ntíi ntíi nto e ní'i nto tú'ún é tá'xi Xuva kō, ntá tsi kuenta uun xntó, vata koo é un ntíi ntíi nto kutú've nto ne, ntuka'nu ini nto. ³² Xoo é ní'i i tú'ún é xe'é Xuva kō ne, kuvi kada kú've múi neé ura ká'an. ³³ Tsi ña ntio Xuva ko é kōo da vántiñi o kuntoo o, tsi ntio ña é diin diin tsi kuntoo o.

²⁰ Ení, ñá ku de kuení nto vatá ó kadé kuení i'xá san. Mii tsi kuénta ña núu i é kīni kaa ne, vií nto vatá ó de i'xá san é vata kutú've i é vií i é kīni kaa. Ntá tsi kadá kuení nto vatá o ntádé kuení ñatá san. ²¹ Lei Xúva kō ne, uve na'a, kaka'an: “É tuku tú'ún ka'án u ni ña ñuu sá'a, ne, ña vé'xi xio ñuu ka'an ñá ni ña nāa ko, ntá tsi nte da'a sá kuān koo ka'án u ne, ña téku ña, ka'an Xúva kō”, ka'an. ²² Dukuān ne, é ká'an ó tuku tú'ún é ña íni ó ne, vata koo é kīni ña'a, ña é ña kákuinti'xe i ne, ñá te ña ntákuinti'xe i san. Ntá tsi te ká'an o tú'ún é tá'xi Xuva ko ne, vata koo é kīni ña ntákuinti'xe i san ne, ñá te ña é ña ntákuinti'xe i. ²³ Da ntánataká nuu un ntíi ntíi ña ntákuinti'xe i sán ne, é un é un ña ntáka'an ña tuku tú'ún é ña íni ña ne, kidáa ne, te xēe ña'a, ña é ñá ini nuu i sá'a, o ña'a, ña é vata kuinti'xe i ne, ¿vá ña ka'an ntú ña te ntákuluku nto? ²⁴ Ntá tsi te ūn ntíi ntíi ntó ka'an nto tú'ún é tá'xi Xuva kō né, te xēe ñá'a, ña é ñá ini nuu i sá'a ne, o te xēe uun ña'a, ña é vata kuinti'xe i ne, koto ña neé ña'a ña ne, kütuni ña tsi ío kuétsi ña kuénta ña tú'ún va'a é ntáka'an nto san. ²⁵ Kutuni ña nee é ñu'u xú'u nima ña ne, nakunchíti ña nuu Xuva ko ne, kunuu ini ñá ña. Kutuni ña tsi nuu mé'ñu ntí'xe Xuva ko ntó.

Vii nto vata xkoó ini nto, ntá tsi na kuiñi úkun

²⁶ Vi'a ve né, ení, dá ntánataká nuu nto ne, iō ntó ne, kuvi kata nto; iō ntó ne, kuvi nakuá'a nto ña'a san; iō ntó ne, kuvi ka'an nto tú'ún é tá'xi Xuva kō é kütuni nto; iō ntó ne, kuvi ka'an nto tuku tú'ún é ña íni nto; iō ntó ne, kuvi ka'an nto neé kani tú'un tú'un ña. Kuān koo vii

nto vata koo é dií ka kuka'xi nuu nto ni Xuva kō, un ntíi ntíi nto. ²⁷ Tē xoó ncho ka'an í tuku tú'ún é ña íni i ne, na ká'an úvi uni ñá'a, ntá tsi kui kui uun ña na ka'an ña. Kidáa né, kuntísi uun ña é ntáda ntaa neé kani tú'un tú'ún é káka'an ña. ²⁸ Ntá tsi tē xoxo nté uun ña é ntáda ntaa neé kani tú'un sá'a ne, dií ka vá'a o é ña ká'an kue'en ña tuku tú'ún é ña íni ña da ntánataká nuu ña. Diin diin tsi na ká'an ntá'vi mií ña ni Xuva kō. ²⁹ Tē xoó ncho ka'an i tú'ún é xe'é Xuva kō é kütuni ñá ne, uvi úni tsi ña na ká'an ña. Na kīni ña nguñi sán ne, na ká'an ñá te nuu é ntaa i é káka'an ña. ³⁰ Ntá tsi tē xe'é Xuva ko tú'un é ká'an túku ña'a, ña tuvi íkán né, na tēe kádin ña é káka'an dí'na san. ³¹ Kuvi ka'an nto, un ntíi ntíi nto e ní'i nto tú'ún é tá'xi Xuva kō, ntá tsi kuenta uun xntó, vata koo é un ntíi ntíi nto kutú've nto ne, ntuka'nu ini nto. ³² Xoo é ní'i i tú'ún é xe'é Xuva kō ne, kuvi kada kú've múi neé ura ká'an. ³³ Tsi ña ntio Xuva ko é kōo da vántiñi o kuntoo o, tsi ntio ña é diin diin tsi kuntoo o.

Vatá xkoó ini un ntíi ntíi ení kō, ña ntákuinti'xe i sán ne, ³⁴ ñadí'i san ne, diin diin tsi na küntoo ña ini ukún kán, tsi ña vá'a ó te ka'an ña. Kantio é kuiko ñu'u ña vatá ó kaka'án lei Xúva kō. ³⁵ Tē neé ncho kutuni ña ne, na tsixe'e ña xií ña tē neé ña nú vi'i ña kán. Tsi ña vá'a o é ka'an ña ini ukún kán.

³⁶ ¿Nté o nto? ¿Vá nta'a ntú nto vé'xi tú'un Xuva kō kuan? Ntē ña te da múi xnto ni ní'i nto tú'un ña. ³⁷ Xoo é káka'an i tsi ní'i i tú'ún é xe'é Xuva kō é ká'an náa ña ne, o tē dóo ini ña Xuva kō ne, na kīni ñá tsi sá'a é kaká'u ú ña ntó ne, uun e tá'xi Xuva kō é káda ntaa o. ³⁸ Ntá tsi tē xoó ña'a ña káde ña kuenta tú'ún sán ne, ña kú de nto ña kuenta di. ³⁹ Dukuān ne, ení, kákan nto nta'a Xuva ko na tá'xi ña é ká'an ntó naa ña ne, ñá ku e'nté nuu nto é na ká'an ñá'a san tuku tú'ún é ña íni ña. ⁴⁰ Ntá tsi da neé ka é vií ntó ne, ñá ku dotó tsi vií nto ne, kuenta uun xnto ka'an ntó vatá ó ntio Xuva kō.

15

Dā ntóto Cristu

1 Ení, ntio ko é na naka'an ntó tú'un va'á san é nañe'e ú nto kidaa nté koo nakáku ô. Divi tú'un é kuínti'xe nto kidaa ne, kuan tsí ó ntákuínti'xe nto vevii di. 2 Kuenta iña tú'un sa'a ne, nakáku nto, tē ña xtuví mii nto tú'un vatá o ka'an ntódo ú ni ntó ne, tē ña te é ntaā i é kuínti'xe nto.

3 É ká'an u ni nto tú'un é díi ka nuu á'vi i é ní'i ko: é xilí Cristu kuénta iña kó, vatá ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō ne, 4 íntū'xi ña, ntá tsi da kúvi uni ntúvi ne, ntóto ñá vatá ó kaka'an tú'un Xuva kō. 5 Kidaa ne, iní Pedrú san ña ne, dá ku e ví'i ne, iní pustrú ña nguii san ñá di. 6 Rkontúvi ne, ú'un sientu ñá'a, ña ntákuínti'xe i san, iní ña ña é uun ito tsi. Ió ñá ntóo ká ña; ió ñá ne, e xilí ña. 7 Uun ká tuku ntuví ne, iní Santiau ña; kidaa ne, un ntíi ntíi pustru ña iní ña ña di.

8 Dá ntíi ata í ne, iní u ñá di, xu'u é vatá kaa uun i'xa é káku xe'e kaa u. 9 Tsi xu'ú ne, díi ka dutsi u é un ntíi ntíi pustrú san ne, nté ña nuu á'vi ko é ká'an ña'a san é pustrú u, tsi dóo dé xení u ni ña ntákuínti'xe i Xuva kō kidaa. 10 Ntá tsi dóo vá'a o dé Xuva ko ní ko dá nadama ñá ko vatá koo é kúvi u vatá kaa ú sa vevii. Ná te dotó tsi ni éte xaa u e dóo va'a e tá'xi ña ko, tsi xu'ú ne, díi ka kade tsiñu u é un ntíi ntíi ña nguii san. Ntá tsi ña te da míi tsú kade tsiñu u, tsi Xuva ko nuu ña nimá ko ne, divi ña kade ña tsiñu va'á san é káde u. 11 Ntá tsi ña té ini te xū'ú ne, o ña nguii san ntáde ña tsiñu san, tsi ntánañe'é nti tú'un Xuva kō né, divi e kuínti'xe nto.

Tē ntóto ña xilí

12 Ntá tsi tē ntáka'an ntódo ntí tsi ntóto Cristu dá xilí ña ne, ¿nté kui ió ntó ne, ntáka'an nto tsi ña ntántoto ñá xilí san, kuan? 13 Tē dí ña ntántoto ñá xilí san ne, Cristu ne, ña ni ntóto ña di. 14 Tē dí ña ni ntóto Cristu san ne, é ntaā i é ntáka'an ntódo ntí ne, e kuínti'xe nto ne, é ntaā í; ñá tē neé nuu á'vi. 15 Tē dí kuān ó ne, ntáde vetē ntí iña Xuva ko, tsi ntáka'an nti é nantoto Xuva kó Cristu dá xilí ña. Ntá tsi ¿nté ntu

ó nántoto ña ñá kuan, tē dí ña ni ntoto ñá xilí san? 16 Tsi tē dí ña ni ntoto ñá xilí san ne, nté Cristu ña ni ntoto ñá di. 17 Tē dí ña ni ntóto Cristu ne, é ntaā i é ntákuínti'xe nto ne, ña túvī xoó kada ka'nu iní i ni kuétsi nto. 18 Tē dí kuān ó ne, un ntíi ntíi ña xilí, ña é kuínti'xe i Cristu dá xilí ne, ñá ni xēe ntá'a Xuva kō. 19 Tē dí da ntántito tsi o ñuxiví a e ntantéto o Cristu ne, díi ka nta'vi ide ô é un ntíi ntíi ña'a san.

20 Ntá tsi ñá te kuān ó kuvi, tsi é nuu é ntaā í ne, ntoto Cristu dá xilí ña. Vata kaa kiti vidin e kíi di'na ma é tatá kó kaa ña, tsi di'na ña ntóto ña é un ntíi ó. 21 Uun tsi ñatíi idé ña kuétsi é ió doxilí san ne, uun xtuku tsi ñatíi ntóto ña vatá koo é ntóto ña xilí. 22 Vata o ní'i ko é kuvi o é kuétsi Adaán ne, kuan o ní'i kó ntuví iña kó nta'a Cristu. 23 Ntá tsi kuiñi ukūn ó ntoto o, vatá ó kaduku ntée o. Di'na Cristu odo núu ña ntóto ña. Kidaa ne, dá nañu xtúku ña ne, ntoto un ntíi ntíi ña kaka'an í ña. 24 Rkontúvi ne, xéé ntúvi é ntíi ñuxiví san. Tē kúvi nantíi Cristu é un ntíi ña tsiñu na'nu i sán, ní ña ntáde kú've san, ni un ntíi ntíi ña'a, ña e dóo ió i é víi ne, da kidaa nakué'e ña da kaníi mí káde kú've ñá nta'a Xuva kō. 25 Tsi Cristu ne, kantio é kadá kú've ka ña un tsi da nté kúvi víi ña ni un ntíi ntíi ña ntaínchu'vi ña. 26 É ntíi ata i é kaínchu'vi ñá ne, divi sán doxilí san ne, nantíi ña di. 27 Tsi Xuva kō ne, xé'e ña é kodo núu Cristu é un ntíi ntíi nuu i. Ntá tsi é káka'an o "un ntíi ntíi nuu í san" ne, ñá te kaká'an o te kodó nuu ña iña Xuva ko, tsi Xuva kō xe'é ña é kodo nuu ñá un ntíi ntíi nuu i. 28 Tē kúvi idé I'xa Xuva ko núu i sá'a ne, nakué'e ña é kadá kú've Uva ña iña ña. Dukuān né, da neé ka nuu í ne, di'na ká Xuva kō.

29 Tē ña kuan koo kúvi ne, ¿nté kui kuān xkoó iní kú ña ió ña kuān é tuku ña'a kutsi ntute ña naa ñá xilí san? Tē dí ña ni ntoto ñá xilí san ne, ¿nté kui kuān xkoó de ntu ña kuan?

30 ¿Nté koo ntu é da nuu da kuii tsi ña u'vi ní'i ntíi ntuví iña ntíi kuan? 31 Uten uten doko sá kanakí'i ña ntuví iña ko. Nuú é ntaā i. Nuú é ntaā i di tsi dóo diní ko kuenta

iña nto, tsi ntákuinti'xe nto Tó'o ko Jesūcristu. ³² ¿Neé ntu tsiñu nāá u ni ñañá san, vatā ó de ña ñuú Efesú san ne, tē dí ña ni ntoto ñá xi'í san? Díí ka vá'ā ó na kō'o ka'xi o, tsi tevāá ne, kuví o.

³³ Ñá ku dā vá'a nto é kaní nta'ví ña'a san nto. Tsi kuví nti'xe vatā ó kaka'an ña'a: "Te kuve ta'an o ña kiní ntāa sán ne, xtuví mii o é vā'a é ini o", koo ka'an ña. ³⁴ Na ntūtuni ntó ne, vií nto é vā'a. Ña kú de ká nto é kiní kaa san. Tsi iō ntó ne, ñá ñni ntó Xuva kō. Kaka'an u sá'a vata koo é na kūka'an nuu nto.

¿Nté ntu o kantoto ñá xi'í?

³⁵ Á te iō ntó ne, kadá kuení nto: "¿Nté ntu koo ntoto ká ña xi'í san? ¿Nté ntu kaa kúñu ñá?", koo ka'an nto. ³⁶ Ñá ku tsixe'e tuntu nto. Tsi tsíkin, kiti ka'xi nto ne, ¿ntē ntú koo kue'nu tē ña di'na té'u? ³⁷ Tsi é ka'xi o ne, é tuku kaa te kéne. Tsi da mii tsíkin dá i'xi nto, kuān té tsíkin trigú ne, o da nēe ka tsíkin. ³⁸ Ntá tsi Xuva kō ne, kaxé'e ña é un é un tsíkin sán xuku i ni kiti i vatā o é ntio ña. É un é un tsíkin sán ne, é un é un nuu i di. ³⁹ Da nēe ka nuu kúñu sán di ne, ñá te ũun tsi nuú i kúvi. Tsi uun tsi nuu i e kúvi kúñu ña'a sán ne, é tuku ntāa kúñu kiti san ne, é tuku ntāa kúñu láa sán. Kúñu tsákā sán di ne, é tuku ntāa. ⁴⁰ Kuan tsi o kúñu é iō e dukún kán di, tsi ña te dadii ntāa kúñu é iō ñuxiví a. Ntá tsi ntuvi kúñu sán ne, dōo vá'a ntāa. Ntá tsi e tuku ntāa kúñu é iō e dukún kán é kúñu é iō ñuxiví a. ⁴¹ Ngāntii san ne, dōo va'á ntuve i ne, dōo va'á ntuve xoó san di, ni xntívi san di, kuān te e tuku e tuku ntāa. Xntívi san ne, e tuku e tuku ntāa é un é un di. ⁴² Kuan tsi koo kuví te ntoto ña'a, ña é xi'í san di. Kúñu e ka'xi o ne, kate'u, ntá tsi kúñu é ntoto ne, nté uun ito ká ña kuví. ⁴³ Kúñu e ka'xi o ne, ñá tē nee nuu á'vi, ntá tsi tē ntoto ne, dōo va'a. Vitā kue'en kúñu sán te i'xi o, ntá tsi tē ntoto ne, dōo ntii. ⁴⁴ Te i'xi o ne, uun kúñu kúvi o, ntá tsi kúñu é ntoto ne, dadii nī kúñu Xuva kō. Vatā ó iō kúñu kō ñuxiví a ne, kuan kōo ni'i ko kúñu ko te kue'en o ntá'a Xuva kō.

⁴⁵ Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: "Aadaan, ñá kui ũun ne, ni'i ña ntūvi iña ña vata koo é kutuví ñá ñuxiví a", ka'an. Ntá tsi Aadaan, ña ntii ata i kán ne, ni'i ña é kúvi ta'xi ña ntuvi iña ko é kuntoo o ni Xuva kō. ⁴⁶ Ntá tsi ña te kúñu kō é kuntoo o ni Xuva kō é ni'i ko di'na, tsi di'na kúñu kō é ntuvi nte'u. Da kidáa nī'i ko kúñu é kuntoo o ni Xuva kō. ⁴⁷ Ntá tsi ña, ña kui ũun ne, nté'u kúvi ña ne, kaduku ntée ña ñuxiví a. Ña kuví ũvi san ne, Tó'o ko ñá. E dúkūn kan vé'xi ña. ⁴⁸ Kúñu kō é ni'i o ñuxiví a ne, vata kaa kúñu ña kúvi nte'u kaa. Kúñu é ni'i ko e dukún kán ne, vata kaa kúñu ña e dukún kán kaa. ⁴⁹ Vata o ntúvi o ña kúvi nte'u ñuxiví a ne, kuan koo ntuvi o ña tuví e dukún kán di.

⁵⁰ E ncho ka'an u ni nto, ēni: Nee é iña kúñu ni iña xiki kúvi ne, ña kúvi nī'i mí tuví Xuva kō. Tsi da nēe ka é kate'ú ne, ña kúvi nī'i é kutúvi ntii dañu ntúvi. ⁵¹ Kiní nto ye tsi ntaa ú ni nto ũun nuu i é nté uun xoxo íni i: Ñá te ũn ntii ntii ó kuví o, ntá tsi un ntii ntii ó nadama kúñu kō. ⁵² Uun da'na nchuvii, vata koo kuví é nakuéni o, te éku trunpeta san é ntii ata i. Tsi kueku trunpetá san ne, kidáa ntoto ñá xi'í san e nté uun ito ka ña kuví ña. Xo'ó é ntántoo ká o ne, ura tsi i nadama kúñu kō di. ⁵³ Kantio é nādama kúñu é kate'ú san nī kúñu é ña kate'ú san. Kantio é nādama kúñu é kanti'i nī kúñu é kutúvi ntii dañu ntúvi. ⁵⁴ Tē nādama kúñu é kate'ú nī é ña kate'ú ne, te nādama kúñu é kanti'i nī é ña kanti'i ne, kidáa ne, kuntaa é kaka'an tú'un Xuva kō: "Ña kōo ká doxi'í, tsi kúvi idé Xuva ko ni i", ka'an. ⁵⁵ ¿Ña nta'vín ntun, doxi'í? ¿Mí'i ntu é kúvi viín kan nī nti? ¿Mí'i ntu kuví ntuku kú'i'ín kan nti? ⁵⁶ Tsi kantuku kú'i'í doxi'í san ko kuēnta iña kuétsi kō ne, kūtuni ko tsi iō kuétsi ko kuēnta iña leí san. ⁵⁷ Ntá tsi ntadiá'vi Xuva kō é káta'xi ña é kúvi vii o ni dōo'ne san nta'a Tó'o ko Jesūcristu. ⁵⁸ Dukuān ne, éni, kuntikin nto é ña ku xtuví mii ntó e ntákuinti'xe nto; ña ku díta nto tuku itsi. Díí díí ka na kuka'xi nuu nto ni Xuva kō, tsi nto'ó ne, ini ntó tsi ña te é ntaa í e ntáde tsiñu nto ni Xuva

kō.

16

Dómēni é ntánatakā ña iña ta'an ña

¹ Kuenta iñá domēni é ntánatakā nto iña ta'an ko, ña kuinti'xe i sán ne, kué'e nto vata ō nañé'e u ña ntákuinti'xe i ñuú Galacia. ² É kui uun ntūvi vité san ne, naki'i da'an ntō domēni, vata kaa e ní'i nto. Na kōo tú'vē nto vata koo é ña kantio é natakā ntō tē xee u. ³ Tē xee u ne, kada vá'a u tutu é kuni'i ña é nakaxnúu nto é kī'in ni'i ñá domēni iña ta'an ko, ñá ntoo ñuú Jerusaleen. ⁴ Te kántio é kī'in u ne, kī'in ú ni ñá di.

Mí'i nchó kī'in Pablu

⁵ Kíkoto ní'ni ú nto te ita ntí'xin ú ñuú Macedonia, tsí itsi ikān kuita ntí'xin u. ⁶ Ná iní u te kuvi kutūví u ni nto, kuān te uun dá'na, o dá nté kuita ntí'xin ntuvi ví'xin san. Kidáā né, kuvi xntii ntō ko dá ñi kī'in u mí ntio é kī'in u. ⁷ Ña ntio ko é uun da'na tsi koto ni'ni ú nto, tsí kuān te nté kaa ntuvi kutuvi u ni nto, te Xuva kō ntio ña. ⁸ Kuntētu ka ú i'a ñuú Efesu da nté kūvi viko é nakué'e o sintiá'vi nta'a Xuva ko iña i é ta'vi ō, ⁹ tsí dóo iō tsiñu Xuva kō é káda tsiñu ú i'a ne, dōo vá'a ó kakuvi, kuān te dóo iō ñá ntáka'an ntée ko.

¹⁰ Tē xee Tímoteú ne, vií nto ña kuenta vata koo é káan ña, tsí iña Xuva ko káde tsiñu ña vatā ó de ú xu'u. ¹¹ Dukuān né, kuiko ñu'u nto ñá ne, xntii nto ña na kī'in ka ña itsi ña vata koo é vā'a koo naxee ña mí tuví u. Tsi xu'ú ni ña kuinti'xe i sán ne, ntántētu ntí ña i'a.

¹² Ení ko Apoló ne, dōo ikán u da xe'e nā kíkoto ní'ni ña nto ni tā'an ko ña nguī san, ntá tsi ña ni ntio ña kī'in ñá vevii. Ntá tsi kī'in ñá tē ni'i ña ntuvi.

Tū'un da ntí'i tutú san

¹³ Kuenta tsí vií nto; ñá ku xtuvi mii nto é ntákuinti'xe nto. Ná ku u'vi ntó; na kūtíi nto vata kaa é tii nto. Koo ntii ntō. ¹⁴ Da nēé ka é vií ntó ne, vií nto é ntákuinima ntó ta'an nto.

¹⁵ Ini ntó, ēni, tsí Stefanu ni ñaví'i ña ne, di'na ña kuinti'xe ña é da xōo

ka ña ntoo ñuú Acayá san. Nté ntūvi tsikán ne, da mii é ntáxntii ña ta'an kō, ña ntákuinti'xe i san. ¹⁶ Kakan ú nto é kuiko ñu'u nto ñá'a, ña vata ntáa ña tsikan. Kuān koo vií nto dí, ni ūn ntí'ntí' ña'a, ña ntáde tsiñu ni'i nto, ni ña ntáxntii nto. ¹⁷ Dóo diní ko tsí é xee Stéfanu ni Fortunátu ni Acáicu, tsí divi ñá ntáde ña é ña ni kuví vií nto é xoxó nto i'a. ¹⁸ É nāxñuu ka'nu ña nimá ko vatā o dé ña ni ntō di. Koto nto ña, tsi dóo va'á ña'a ña.

¹⁹ Un ntí'ntí' ña ntákuinti'xe i san, ña ntoo i'a ñuú Asia ne, taxnuu ña ntusi nto. Aquila ni Prísila ni un ntí'ntí' ña ntákuinti'xe i san e ntánataká nuu ña nú vi'i ña kán né, taxnúu ña ntusi ntó di, ta'an nto, ña ntákuinti'xe Xuva kō. ²⁰ Un ntí'ntí' ta'an kō, ña ntoo i'a ne, taxnúu ña ntusi ntó di. Nanume ta'an ntō kuenta iña Xuva ko. ²¹ Xu'u é Pablú u ne, mii u ka'u u sá'a é taxnúu ú ntusi nto. ²² Tē xōó ña ntio i Tó'o ko Jesūcrístú ne, na ní'i mii ña é nto'o ña nta'a Xuva kō. ¡Nā nainú náne'e Tó'o kō! ²³ Na kunūu mé'ñu kunuu dáva Tó'o ko Jesūcrístu nto. ²⁴ Ntio ko é kūtuni nto tsi dóo ntio kó nto, tsí uun tsi kúñu kúvi o nī Tó'o ko Jesūcrístu. Kuan tsi koo é ká'an u ni ntō, xu'u é Pablú u.

Tutu é kuvi ūvi e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Corintu

Taxnū Pablu tú'un iña ña kuinti'xe i, ña ntoo ñuú Corintu

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustrú u iña Jesúcristu, tsí kuān o e ntío Xuva kō. Ntúví u ení ko Timoteu táxnū ntí tutú sa'á iña ña kuinti'xe i Xuva kō, ña ntánataká nuu ini ukun ñuú Corintu, ni un ntíí ntíí ña ntáduku ntée Xuva ko da kaniñ ñuú Acaya. ² Na naxnuu viko Xuva ko ntō. Na tá'xi ña é kuntōo vá'a nto, divi ña ni Tó'o ko Jesúcristu.

Nté o ntó'o Pablu

³ Ká'an o ni Xuva ko, uvā Tó'o ko Jesúcristu, tsí dóo va'á ña. Tsí divi ñā é uva ko ñā e dóo kantunta'ví ini ña kō, é kanatsu'un ka'nu ña ini kō é ví'a é uten. ⁴ Xuva kō ne, kanatsu'un ka'nu ña ini ko da nēe ka nuu i e ntánto'o kō vata koo é kúvi natsu'un ka'nu o ini ta'an ko, ña e ntánto'o i di, vata tsí ó de Xuva ko ni kō. ⁵ Tsí kuān te dóo ntánto'o ntí kuenta iña i e ntántikin nti Cristú ne, ntá tsi divi tsí ñā dóo kanatsu'un ka'nu ña ini nti di. ⁶ Tē ntánto'o ntí ne, ntánto'o ntí vata koo é naku'un ka'nu ini nto, vata koo é nakáku nto. É nátsu'un ka'nu Xuva kō ini nti vata koo é nátsu'un ka'nu ntí ini nto di vata koo é kutíi nto é nto'o nto vatā o ntánto'o nti. ⁷ Dóo ka'nu kuini nti ni ntō tsí ini nti tsí te kuān o ntánto'o nto vatā o ntánto'o ntí ne, kuan tsí ó kanatsu'un ka'nu Xuva ko ini ntó vata tsí ó de ña ni nti.

⁸ Ntio nti é kūtuni ntó, ta'an ko, nté o ntó'o ntí ñuú Asia. Un vá'a tsi ntó'o nti íkān. Dókō sá ña ni kutíi nti. Tsí kúví nti, kuini nti. ⁹ Ntá tsi kutuní nti tsí da mií é kúví nti, vata koo é kūtuní nti tsí ña te mií ntí ío nti é vii nti, tsí Xuva kō é ío ña é vii ña, tsí divi ñā é kanantōto ña ña xi'i. ¹⁰ É nakákú Xuva kō ntí di'na dá dokó sa ni xi'i nti ne, kuān koo vii xtúkú ña. Iní nti tsí nakáku xtúkú ña ntí te xee doxi'i e dóo ntí ini í, ¹¹ te divi nto xntii ntō ntí é ká'an

ntá'ví nto kuenta iña nti. Te títin ña'a ka'an ntá'ví ña iña nti ne, títin ña'a nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō tsi ni'í ko é vá'a nta'a ña.

Nté kui ña ni ñé'e Pablu ñuú Corintu

¹² Ío uun nuu i e dóo ka'nu kuini nti: tsi ñā te nēe kuetsí nti tsí ña ni idé nti nuu i é kīni kaa ñuxiví sa. Tsi dé ntaá nti é ká'án nti ni ntō é nuu é ntaā i. Tsi da xe dóo va'á Xuva kō né, xntii ñā nti é kuān o dé nti, tsí ña kúvi vii nti nuu i é vá'a tē dí ña Xuva kō kaxntii ña nti. ¹³ Dā ntátaxnū ntí tutú nta'a nto ne, ñā te tú'un e dóo xū'u ntáka'án nti ni ntō, tsi ntáñe'e dikí nto tú'un é ntáka'án nti. Ntio ko é na kī'in dikí vá'a nto, ¹⁴ vatā o kue'en dikí kúdií nto un siin e ntáka'án nti ni ntō, vata koo é ka'nu kuini ntó kuenta iña nti ne, ka'nu kuini nti kuenta iña ntó di, tē xee ntúvi é nainu xtúku Tó'o ko Jēsuu.

¹⁵ Tsí ini u sá'a ne, di'na mií ntoo nto kī'in u kíkoto ni'ni ú nto, kuini kó, vata koo e dóo diní nto uvi íto é kōto ni'ni ú nto. ¹⁶ Tsi ntío ko é kuíta ntí'xin u mí ntoo nto te kué'én u itsi ñuú Macedoniá ne, te kuíta ntí'xin xtúku ú da xkókoo ú, vata koo é xntii ntō kó te kué'en xtúku ú itsi ñuú Judea. ¹⁷ ¿Ña vá'a ntú ó ni dē kuení ko, te kuini nto? ¿Ntákuinti'xe ntu nto te dotó tsí kaxé'e ú xu'u ko é vii u, o tē ña vii u, vata tsí ó de ña é ña ntántikin Xúva kō? ¹⁸ Kutuní Xúva kō tsí nuu é ntaā i é káka'án nti ni ntō, ñā te dotó tsí kaka'án nti. ¹⁹ Ntuní nti Silvanu ni Timóteu ne, ntáka'an ntódo nti ni nto iña Jesúcristu, I'xá Xuva kō. Divi ñā ne, kaka'an ña é nuu é ntaā i, ñā te dotó tsí kaka'an ña. ²⁰ Tsí divi ñā ne, dē ntaā ntí'í ña é un ntí'í e tá'xi Xúva kō xu'u ña. Dukuān ne, ntáka'an ó “Kuan tsi koo na kōo” da ntáka'an o tsí dóo ka'nu Xuva kō. ²¹ Xuva kō ne, é tá'xi ña é kuve ta'an kūtu o Cristu. Mii ñā náxaxnúu ña kō. ²² É xntéé na'a ñā ko vata koo é kūtuní ko tsi ntáduku ntée o ñā. Tsi tá'xi ña Espiritú Santú san é kunū ña nima ko vata kaa uun káa é ntée na'a nima ko.

²³ Ntá tsi ña ni nákuíta nti'xin ú ñuú Corintu vatā ó kaka'án u, tsí ña ni ntío ko é kuntōo ntá'xa nto

tsi Espiritū Sántū sán ne, kata'xi ña ntuvi vá'á iña ko.

⁷ Tú'un e xtúvi Xuva kō kídaā ne, áta xūu tsí kanteé na'a. Ntá tsi un tsi kaxi'í nuu ka'nu nuu Muisee da kí'i ña tú'un san. Ntē ña ni kutíi ña Israeé san koto ña nuu ña, tsí dóo kaxi'í nuu. Ntá tsi da kuíi da kuíi tsi kanta'va ntúve í san. Te kuān o xi'í nuu ka'nu da xee tú'un é nī'í kó doxi'í san ne, ⁸ ¿nté ntu kaa dií dií ka'nu tú'un e tá'xi Espiritū Sántū san? ⁹ Tē dóo ka'nu kúvi dá xee lei é nī'í kó doxi'í ne, dií dií ka ka'nu kuvi dá xee tú'un é ká'an Xúva kō tsi ntí'i kuétsi kō. ¹⁰ Lei e xtúvi ña di'na ne, dóo ka'nu, ntá tsi vevíi ne, ña ká'nū ka vata kaa tú'un xee san. ¹¹ Tē dóo ka'nu kúvi da xtúvi ña lei é ña na'a ni idiá'vi ne, da dií dií ka ka'nu kuvi dá xee tú'un e ntíi dañu ntuvi kaidiá'vi.

¹² Nuú é ntaā i tsí iní nti tsí kuān koo kuvi. Dukuān é ntáka'an ntaā nti ni ntō. ¹³ Nā ntáde ntí vatā o dé Muisee. Tsi Muisee ne, dávi nuu ña nuu ña dóo san vata koo é ña kiní ña Israeé san tsí kanainu kudii é kaxi'í nuu nuu ña. ¹⁴ Nā Israeé san ne, kúka'xi diki ña; ñá ntáñe'e diki ña. Kuan tsí ó ntee doó san nuu ña vata koo é ña kí'in diki ña da ntánaku'á ña tú'un áta san e xtúvi Xuva kō ntá'a Muisee, tsí mii tsí Cristu kuvi víi ña naki'í ña doó san é ntee nuu ña vata koo é kí'in diki va'á ña. ¹⁵ Vata da e ntánaku'á ña lei Muisee san vevíi ne, vatā ó te kanteé doó san nuu ña vata koo é ña kí'in diki ña. ¹⁶ Ntá tsi tē xoó ña'a xkokoó ña ne, nakuntikin ña Tó'lo kō ne, naki'í ña doó san é ntee nuu ña. ¹⁷ Uun tsi Xúva ko ni Espiritū Sántū sán ne, xoo ñá'a é nuu Espiritū Xúva kō nima ña ne, ntaíka xaa ña. ¹⁸ Un ntíi ntíi o é ña katavi núu ka doó san nuu ko ne, naxi'í nuu ko vata koo é kini ó Xuva kō nté kaa ña e dóo va'á ña. Dukuān ne, ntánadama ntí utén uten é ntúvi ntí vata kaa Cristu, tsí utén uten kanata'xi ká ña kō e dóo va'á iña ña. Sá'a é vē'xi nta'a Tó'lo kō Espiritū Sántū san.

4

¹ Dukuān ne, ña ntánativi iní nti, tsi dóo vá'a o dé Xuva kō da tá'xi

ña tsiñu sá'a é víi nti. ² Ntí'í ne, ñá víi nti uun nuu i é kini kaa vatā ó de ña é kade xū'u, é kau'vi ña é víi ditó ña. Nā tē ntaéni nta'ví nti ña'a; ña ntánadama nti tú'un Xuva kō. Tsi ntí'í ne, ntáka'an ntáa ntí ni ñá'a é nuu é ntaā í vata koo é kūtuni ntí'i ña tsí da mii tsí é vā'a e ntáde nti. Iní Xúva kō tsi nuu é ntaā i e ntáde nti. ³ Tē kuini ña'a te dóo xū'u ntáka'an nti tú'un va'á san ne, ntá tsi ña te un ntíi ntíi ña, tsí mii tsí ña ntákunaá san é ña ntátekú ña tú'un e ntáka'an nti. ⁴ Tsi divi ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō ne, kúneé nuu ña. Tsi é ña vá'á san é kadē kú've ñuxiví sa ne, édí nuu nuu ña vata koo é ña kiní ña tsi dóo va'á tú'un va'á san iñá Cristu, ña e dóo va'a. Tsi te kīni ñá Cristú ne, kiní ña nté kaa Xuva kō di. ⁵ Dā ntáka'an ntódo ntí ne, ñá te kuēnta iña mii ntí ntáka'an ntódo nti, tsí kuenta iña Jesúcristu, tsí divi ña e Tó'lo ko ña. Ntí'í ne, kūdii ña ntáde tsiñu iña nto ntí kuenta iña Jesús. ⁶ Mii tsi Xuva kō, ña é de kú've é xi'í nuu ñu'ú san mí nēé san ne, divi tsi ña naxi'í nuu ña nimá nti vata koo é kuenta iña ñu'ú san ne, kutuni ko tsi dóo kaxi'í nuu ka'nu Xuva ko te kiní ó Cristu.

¿Nté koo kuntoo o e ntákuinti'xe ko Xuva kō?

⁷ Ntá tsi nuu i e dóo nuu a'vi e tá'xi Xuva kō ne, nuu kúñu nti. Kúñú nti ne, vata kaa kídí é kudii nté'u kúvi, ntá tsi é nuu iní i ne, dóo nuu á'vi i vata koo é kini ñá'a tsí ña te mii ntí kuvi víi nti, tsí Xuva kō é kúvi víi ña. ⁸ Kuān te titín nuu i ntánto'lo ntí ne, kútii nti. Kuān té ntánti'í iní nti nté koo víi nti, ntá tsi ió ka cho'o i nté koo víi nti, kuini nti. ⁹ Kuān te dóo ntántukū nuu iní ña'a san nté koo víi ña nī nti, ntá tsi ña kaxtuví mii Xuva kó nti, tsí kainuu mé'ñu kainuu dáva ña nti. Kuān te ntánantáva ña nti ñu'ú kán, ntá tsi ña te ntáxi'í kue'én nti. ¹⁰ Dā mí'i ka ntáñe'é nti ne, ntaíka ni'í ntí doxi'í nti kuenta iña Jesús vata koo é kini ña'a sán nti ne, kutuni ña tsí kantito Jesús. ¹¹ Dá ió ka ntuvi iñá nti ne, utén utén ntántuvi kuenta nti nta'a doxi'í san kuenta iña Jesús vata koo é kini ña'a tsí kantito Jesús, tsi é nī'í

nti ntuvi vā'á iñá nti kuenta iña ñá, kuān te xi'í kúñū nti. ¹² Dukuān ne, ntaxé'le nti kúñū nti dóxi'í san vata koo é nī'i nto ntuvi iña nto.

¹³ Ío mí ūve na'la tú'ūn é kaka'an ña é itúvi ntuvi dí'na, kaka'an ña: "Kuñti'xe kó ne, dukuān é kaka'án u", ka'an ña. Nti'í ne, dadii kuñti'xe ntí ni ña tsikán ne, dukuān e ntáka'án nti di. ¹⁴ Tsi iní nti tsi Xuva kō ne, nantóto ña Tó'lo ko Jēsuu dá xi'í ñá ne, kuan koo nantóto ña ntí di ne, dá nakí'í ña kó ni ntō, é kuntuo dadii o ni ñá. ¹⁵ Un ntíi ntíi é ita ntí'xin ntí ne, e kúvi kuenta iña nto. Tsi tē kútítín ña'a naxnuu viko Xuva ko ñá né, dōo kútítín ka ña'a naku'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, ka'an ñá tsi dōo ka'nu Xuva kō.

¹⁶ Dukuān ne, ña ntánativi iní nti. Kuān té ntánativi kúñū nti, ntá tsi utén utén ntánaku'un vā'a nímá nti. ¹⁷ Kuān té ntánto'o ntí vevii ne, ntá tsi ñá tē nté sa ntii tū'un, tsí da kuíta ntí'xin. Ntá tsi kani tú'un tsí diví é nī'i nti ntuvi vā'á kue'en iñá nti nta'a Xuva kō é kutúvi ntii dañu ntúvi. ¹⁸ Ntá tsi ña ntáde nti kuenta nee e dító, tsi nee e dító san ne, ña te nguentúvi kaxntii; nee é ña dító san ne, diví é kaxntii ntii dañu ntúvi.

5

¹ Kúñú kō é ío ñuxiví sa ne, vata kaa uun vi'í mí kuntuo taan ō kaa. Tē ntí'í kúñū kō ne, iní o tsi ntoo vā'a vi'í vā'á ko iña Xuva ko e dukún kán, mí kuntuo o ntii dañu ntúvi. Tsi ña te ña'a ni de vā'a ña, tsi mii Xuva kō de vā'a ña. ² Dá ntōo ká o ñuxiví sa ne, ntáxkoo kani ō e dōo ntio ko é kuntuo o vi'í vā'á kō é ta'xi Xuva ko tē xeé o nta'a ña e dukún kán. ³ Nakū'ún o vi'í vā'á san é kútavi núu o vata kaa du'nu vata koo é ña kuntíi nima ko te xi'í o. ⁴ Dá ntōo ká o nī kúñū kō ñuxiví sa ne, ntáxkoo kani ō tsi dōo ntánti'í iní kō. Ntá tsi ña te ntio kō é nakuíta o kúñū kō, tsi ntio ko kúñū xeé kō é nī'i ko nta'a Xúva kō. Ntio kō é nadama o ntúvi iña ko é kantí'í ntuvi iña ko é ña kantí'í ntii dañu ntúvi. ⁵ Xuva kō de kú'vē ñá ko kuenta iña i sá'a: é ntio ñá é nī'i ko ntuvi vā'á iña kó ne, diví ñá tá'xi ña Espiritu ña vata koo é koo ntaá iní ko é nī'i ko.

⁶ Dukuān ne, ñá tē nguentuvi ntaíntee iní nti, kuān té kuví nti, tsi iní nti tsi dá ntōo ká nti ñuxiví sa ne, dōo ikā ntoo nti mí tuví Xuva kō. ⁷ Ntá tsi ntaíka ntikín nti Xuva ko, kuān te ña ntaíní nti ña. ⁸ Dukuān ne, ntaíntee iní nti, kuān te na kuví nti, tsi dií dií ka vā'á o te tsoo mii nti kúñū ntí ne, dá k'ín nti nta'a Xuva kō, kíkuntóo dadii ntí ni ñá. ⁹ Dukuān né, kuān te ntōo ká nti nī kúñū ntí, kuān te tsoo mii nti kúñū ntí ne, ntá tsi ntánti'í nuu iní nti é víi nti nēe é ntio Xuva kō. ¹⁰ Tsi da mii é naxee o un ntíi ntíi o kuntáñi ó nuú Cristu vata koo é nī'i ko nee é dūku ntēe o, te vā'á ne, o tē ña vā'a, vatā o de kúñū kō da intōo o ñuxiví sa.

Tū'un é ntuvá'a o ni Xuva kō

¹¹ Dukuān ne, da xé iní nti tsi dōo donchu'ví ide Xuva kō ne, ntánti'í nuu iní nti ntáka'án nti ni ña'a te kuñti'xe ña ña. Iní Xúva kō nté ntaa ntí ne, ntio nti é kūtuni ntó di, te vā'á nti ne, o tē ña vā'a nti. ¹² Ñā ncho ka'an tūkū ntí ni ntō e dōo vā'á nti, ntá tsi ntio nti é vā'á kuini nto kuenta iñá nti vata koo é kuví nantiko koō nto e ntáka'an ñá'a, ña e dōo ka'nu kuini i iña tuku ña'a te vā'a íto ña, ntá tsi ña ntáde ña kuenta te vā'a nima ñá ne, o tē ña vā'a. ¹³ Tē ntákulukú nti, kuini nto ne, kuenta iña Xuva ko; te vā'á nti ne, kuenta iña nto. ¹⁴ E dōo kuinima Cristú nti ne, kade kú'vē ña ntuvi iñá nti un tsi nte da kútuni nti tsi mii ñá é xi'í ñá kuenta iña ko un ntíi ntíi o. ¹⁵ Vata tsi tē kuédadii xi'í o ni ña un ntíi ntíi o, vata koo é xo'ō é ntoo ká ō ne, ñá víi ka ō é ntáde kueni mii ko, tsi víi o nee é ntio Xuva kō, tsi diví ñá xi'í ñá naa ko ne, ntá tsi ntoto xtuku ña kuenta iña ko. ¹⁶ Vevii ne, ña ntaíní ka ntí ña'a nté ito ña vatā o dé ña'a ñuxiví sa. Kuān o iní nti Cristu kidaa ñuxiví sa, ntá tsi ña kuán o kainí ka ntí ña vevii. ¹⁷ Dukuān né, te xōo ñá'a é kuvi uun tsi ña nī Cristú ne, é tūku ñá'a ntuvi ña ve. É itā ntí'xin é átá san ne, é ntuxée nima ñá vevii.

¹⁸ Un ntíi ntíi nuu i sá'ā né, nta'a Xuva ko vē'xi, tsi diví ñá tá'xi ña é ntuvá'a ntí ni ña kuenta iñá Cristú

ne, ðivi ña tée tsiñu ña nti é ká'an nti ni ña'a san é ntúvá'a ña ni Xuva kō. ¹⁹ Da xe é xi'í Cristu kuénta iña kó ne, xe'e Xuva kō é ntúvá'a ña'a ñuxivi sa ni ña, é ña dá'vi ká ña ña kuétsi ña. Tée tsiñu ña nti é kué' é nti é kütuni ñá'a san nté koo ntúvá'a ña ni ña. ²⁰ Nti'í ne, náa Cristu vé'xi nti. Vata tsi te mii Xuva ko kaka'an ña é ntáka'an nti ni ña'a kuenta iña Cristú tē ntuvá'a ña ni Xuva kō. ²¹ Cristú ne, ña túvi kué'en tsi kuétsi ña. Ntá tsi Xuva kō ne, dá'vi ña ña kuétsi ko ün ntí'í ntí o dá xi'í ña kuenta iña ko vata koo é ña kōo ka kuétsi kō ne, vii ó é vā'a é ntio Xuva kō.

6

¹ Nti'í e ntáde tsiñu dadii ntí ni Xuva kō ne, ntaikán nti nta'a nto tē ña te é ntaā i é n'í'í ntó doméni e tá'xi Xuva ko ntó. ² Tsi Xuva ko kaka'an ña tú'un é ntéé na'á san:

Ura vá'a téku ko é kaka'an;

ntuvi dá nakáku ú o ne, xntii ú o, ka'an ña. Vevii ne, ura vá'a; vevii ne, ntuvi é nakakū ña kō.

³ Ná te kaēdi nuu ntí itsi é kuntikin ñá'a Xuva kō, tsí ña ntío nti é ká'an káni ña'a san kuenta iña tsiñu e ntáde ntí iña Xuva ko. ⁴ Ná'a, tsí da nēé ka nuu i e ntáde ntí ne, ntáde nti é vā'a vata koo é kütuni ñá'a tsí nuu é ntaā i é káde tsiñu ú iña Xuva ko da ini ña tsi ntácutíi ntí nimá nti kuān te dóo ntánto'o ntí, kuān te ntákuñá nteé nti, kuān te ió nuu i e dóo ntii tu'un. ⁵ Tsi kutíi ntí nimá nti da káni ña ntí xo'o ne, tsu'un kutu ña ntí vi'í utun, dá náta ká nuu ña é ncho vii ña ðu'xen nī ntí, dá un vá'a tsi ntii dé tsiñu nti. Ntē ña ni kidí nti ne, intóo ntité nti di. ⁶ Kütuni ñá da ini ña tsí ña ini dé nti é káni kaa, tsí ini vá'a nti tú'un Xuva kō, tsi dóo ntácutíi ntí nimá nti, tsi ntáde nti é vā'a ni tá'an ntí, tsi é nuu Espiritū Sántū nimá nti, tsí kanii nimá nti ntákuinima tá'an nti, ⁷ tsi ntáka'an nti tú'un é nuu é ntaā í, tsi tá'xi Xuva ko ntii nti é kúvi vii nti. Da mii kué'en tsi é vā'a e ntáde ntí da ntánáa nti kuenta iña tú'un Xuva kō, da ntánada'an nti kúñu ntí di. ⁸ Un vé'xi ne, dōo ntáde ka'nu ña'a sán nti; un vé'xi ne, ntánakuitā ña

nti. Un vé'xi ne, vá'a o ntáka'an ña iñá nti; un vé'xi ne, ntáka'an káni ña. Un vé'xi ne, ntáka'an ña tsí ña veté nti; ntá tsi nuu é ntaā i e ntáka'an nti. ⁹ Un vé'xi ne, ntáka'an ña tsi ñá ini ñá nti; ntá tsi ña te da díi ña'a ini vá'a ña nti. Un vé'xi ne, dókō sa ntáxi'í nti; ntá tsi ntánakáku ntí, ntoo dukuān nti, ntaíni nto nti. Un vé'xi ne, ntáni'í nti é ntō'o nti; ntá tsi ña ntaé'ni kue'en ña nti. ¹⁰ Kuān te ntóo nta'xa nti, ntá tsi nguentúvi tsi dóo diní ñu'u nimá nti. Kuān te ntá'vi nti, ntá tsi dóo títin ña'a ntáde kuika ntí ña. Kuān té ña tuví nee ió nti ne, ntá tsi é un nti'í ió iñá nti.

¹¹ Ntō'ó ta'an ntí, ña ñuú Corintú ne, e ntáka'an nti ni nto ntánii nimá nti. ¹² Ná te ntí'í é ña ntío ntí nto, tsí ðivi ntó é ña ntío nto nti. ¹³ Kaka'an u ni nto vata kaa uva i'xa é kaka'an ña ni i'xá ña ne, vii nto da xe'e, kuinima ntó nti dadii vata o ntákuinimá nti nto.

Xo'ō ne, vata kaa vi'í Xuva ko mí tuví ña ntáa o

¹⁴ Ná ku kani nuu nto ni ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, tsi ¿nté ntu koo kuintoo dadii é vā'a san nī é ña vá'a san? ¿Vá káxi'í ntu é nēé san mí ió ñu'ú san di? ¹⁵ ¿Nté ntu koo kudadii Cristu ni tó'ō e ña vá'a san? ¿Nté ntu koo kudadii ña kakuinti'xe i san nī ña é ña kákuinti'xe i? ¹⁶ Ña kúvi kuntōo santu e ntúvá'a nāa ini ukún Xuva kō. Xo'ō ne, vata kaa uun xúkūn mí tuví Xuva kō, ña kantítō san, ntáa o. Tsi mii Xuva kō ne, kaka'an ña:

Tuví u ni ña ne, kaika ú ni ña;

xu'ú kúvi ú Xuva ña ne,

ðivi ña kúvi ña ña'a ko,

ka'an ña. ¹⁷ Dukuān ne, kaka'an xtúku Xuva ko ni kō:

Ntii ntō mé'ñu ña'a san, nakuntóo xio nto;

ñá ku tii nta'a nto nēé é ña vá'a.

Kidáa ne, xu'ú nakuidó u nto.

¹⁸ Kúvi ú Uva ntō ne,

kúvi nto i'xá ko di,

ka'an Xúva kō, ña e dóo ió i é vii.

7

¹ Ntō'ó ta'an ntí e dóo ntio ntí ne, sá'a xe'é Xuva ko xú'u ña é vii ña.

Dukuān ne, ntada ntoo tsi mii ō kúñu ko ni nīma ko nee é kīni kaa. Kuiko ñu'u o Xuva kō, na ū'vi ko ña, tsi dóo ka'nu ña. Kada ntaa ntí'i ō nee é kaka'an ña.

Nadama ña ñuú Corintu nee e ntáde ña

² Naki'i nto nti ntánñ nima nto. Ñá tē nee ni ide ntí ni ntō é kīni kaa. Ñá ni nakunāá nti nto. Ñá ni enī ntá'ví nti nto. ³ Ñá te káde tíj ú ni ntō é kuetsi nto. Tsi é ini nto é kaka'an u ni nto dī'na tsi kudadñ nima ko é dadñ kuntuo ō, é dadñ kuví ō. ⁴ Dōo iō ko é ká'an u ni ntō. Dōo vá'a kakuiñi ko ni ntō. Dōo kanakunuu ka'nu iní ko kuenta iña nto. Kuān te dóo titán nuu i e ntánto'o nti, ntá tsi dīni kue'en túvi u.

⁵ Nté dā xee nti ñuú Macedonia ne, ñá ntaíntōo da'na nti; kí'in itsi ntánto'o nti mi ntáñe'é nti: ntánāa ntée ña nti ne, nta'ví nti di. ⁶ Ntá tsi Xuva kō ne, kanaxnuu ka'nu ña iní ña ntoo nta'xa san ne, divi ñá náxnuu ka'nu ña iní nti dá xee Títo. ⁷ Dōo diní nti tsi xee ña, ntá tsi díi díi ka diní nti tsi kaka'an ña tsi divi ntō náxnuu ka'nu nto iní ña ne, kaka'an ñá tsi dóo ntio nto é kinī ntó ko, e dóo ntoo nta'xa nto kuenta iña i é kaka'an u ni ntō, e dóo ntánti'i iní nto ko. Dā tékū ko sá'ā ne, díi ka nakunuu dīni kue'én nimá ko.

⁸ Kuān te kúnta'xa iní nto kuenta iña tutu e táxnūu ú ne, ñá kánatívi iní ka ko é taxnūu ú, kuān te náti'vi iní ko di'na dá kūtuni ko tsi kúnta'xa iní nto kuenta iña i; ntá tsi ña na'a tsi. ⁹ Vevíi ne, dōo diní ko kuenta iña nto. Ñá tē dīni ko é kúnta'xa iní nto, ntá tsi dīni ko tsi idiá'vi é kúnta'xa iní nto, tsi kidaā nakuíta nto é kīni kaa san. Kúnta'xa iní nto vatā ó ntio Xuva ko ne, dukuān ñá tē nee é kīni kaa ni ide ntí ni ntō. ¹⁰ Tsi te kúnta'xa iní ko vatā ó ntio Xuva kō ne, natívi iní ko kuetsi kō; kidāā ne, nani'i ko ntuví va'á iña ko. Kidāā ne, ñá kúnta'xa iní ka kō, tsi e nani'i ko ntuví iña ko. Ntá tsi te kúnta'xa iní ko vatā ó de ña'a ñuxiví sa ne, ñá ntūvá'a ō, tsi kuví o dōntíni. ¹¹ ¡Kiní nto ve nté ō kúvi da intóo nta'xa nto vatā o ntio Xuva kō! tsi dóo dé kuení nto ne, dōo xió ntii nto é nada'an mii nto kúñu ntō

di. Dōo dutsi kuñi nto é kaka'an u ni ntō ne, ū'vi ntó di. Dōo ntio nto é kinī túku nto kó ne, ntánñ nima nto é ntio nto é víi nto é vā'a, tsi xe'é nto é ntō'o ña é ede é kīni kaa san. Un ntíi ntíi dé nto vatá koo é kūtuni ñá'a tsi ña tuvi nee kuetsi nto nuu i sá'a. ¹² Dukuān né, dā táxnūu di'na ú tutú san ne, ñá te kuēnta iña ña é ede é kīni kaa sán, ntē ña te kuēnta iña ña e ntó'o i, tsi kuenta iña ntó, vatá koo é kūtuni ntó nuu Xuva ko tsi ntánñ nima nto ntánti'i iní nto nti. ¹³ Dukuān né, dōo ka'nu kuini nti.

Dā díi díi ka nakú'un ka'nu iní nti da ini ntí e dóo diní tuvi Títo kuenta iña nto. Tsi un ntíi ntíi nto nátsu'un ka'nu nto iní ña vatá koo é ña kutsú'un ká ña kuenta iña nto. ¹⁴ Kidāā ne, é kaka'an u ni Títo e dóo va'á ña'a nto, kuini ko. Tsi nuu é ntaā i é un ntí'i é kaka'an ntí ni ntō ne, kuan tsi ō é nuu é ntaā i vatá ó kaka'an nti nī Titó san di. ¹⁵ Tsi dá díi díi ka ntio ña nto dá kanaka'an ñá nté ō dé nto e dóo dé ntaa nto é kaka'an ñá ni ntō, e dóo vá'a o náki'i nto ña, e dóo ntaíko ñu'u nto ña. ¹⁶ ¡Dōo diní ko ni ntō tsi ini vá'a ú tsi ntáde ntaa ntí'i nto nee é kaka'an u ni ntó!

8

Kué'e diu'un táxnūu ña doméni

¹ Kuan ví'a vé, ntó'ó ta'an ntí, ntio nti é kūtuni nto nté sa vá'a o dé Xuva ko ni ña kuinti'xe i, ña ntánataká nuu ini ukún ñuú Macedonia. ² Tsi kuān te dóo ka'nu nuu i é ntánto'o ña ne, ntá tsi dóo diní ntoo ña; kuān te dóo nta'vi kue'en ña, ntá tsi dóo kue'e é xe'é ña doméni, vatá tsi tē dóo iō iña ña. ³ Xu'ú kantada ntaa u. Iní u tsi xe'é ña vatá kaa é iō iña ñá ne, díi ka kue'é xe'é ña di, tsi mii ñá ntio ña é kué'é ña. ⁴ Dōo ikan ñá da xe'e te kué'é ntí itsi é xntii ña ta'an kō ña ntáduku ntée Xuva kō di. ⁵ Ne, díi ka kue'é ede ña vatá kaa e ntántétu nti, tsi ña te da mú tsi é xe'é ña iña ña, tsi di'na ntáda ña kuenta kúñu ña nta'a Xuva kō ne, da ntáda ña kuenta ntá'a ntí di, vatā ó ntio Xuva kō. ⁶ Dukuān ne, ntaíkan nti da xe'e ntá'a Títo te nainú kava nto

ni ña tsiñu vā'a e xtúvī ñá di'na, natakā ñá nee e ntío nto kué'e nto. ⁷ Divi ntō né, dōo vā'á ó ntáde nto é un ntí'í e ntáde nto; tsi dōo vā'á ó ntákuinti'xe nto; dōo vā'á ó ntáka'an nto; dōo íni nto; dōo ntánti'í iní nto é víi ntō nēe e ntío Xuva ko ne, dōo ntákuinima ntō nti vatā o nañé'e ntí nto. Dukuān ne, ntio nti é koo ntii ntō é vā'á koo víi nto tsiñu sá'á di, e ntánī nima nto kué'e nto iña nto.

⁸ Ná te kataxnūu ú ntō é ká'an u ni ntō nté koo víi nto; mii tsi é ntio ko é kiní nto é vā'a e ntáde ña nguī san vata koo é kūtuni ntó tē nuu é ntaā i e ntánī nima ntō ntákuinima nto. ⁹ Iní ntō tsi Tó'o ko Jesúcrístu ne, dōo vā'á o dé ña ni kō; dōo kade ña da xe'e. Divi ñá né, dōo iō iña ñá e dukún kán, ntá tsi tsóo mii ntí'í ña iña ña, e ntúnta'vī ñá kuenta iña nto, vata koo é divi ntō ne, nani'í nto e dōo nuu á'vi i kuenta iña ña.

¹⁰ Ntá tsi é vā'á mii nto te kuínti'xe nto itsi ko é káka'an u ni nto kuēnta iña núu i sá'a: Vā'á ó tē naínú kava nto tsiñu sá'á e dōo vā'á o éni ntu'u ntō nte kuia ntí'í ko kán; tsi di'na nto éni ntu'u ntō; di'na nto ntío nto é víi nto. ¹¹ Vi'a ve ne, kue'én ntó dā nté koo é nantí'í nto; ntánī nima ntó víi nto vata tsi o éni ntu'u ntō nte nuu i kan, kué'e ntō nee é iō iña nto. ¹² Tsi te ūun ña'a ntio ña é kué'e nti'xe ña doméni nta'a Xúva kō ne, kanaki'í ña da nēé ka é iō iña ña. Divi ñá ne, ñá kaikan ñá nēe é ña tuvi iña ko.

¹³ Ná te kaká'an u te mii ntō tanúu nto vata koo é tuku ña'a kuntoo vā'a ña. ¹⁴ Tsi kaka'an u tsi dií ka vā'á ó te kudadii nto ni ña. Vevii é ntekú ka iō iña ntó ne, xntii nto ña tē ntátaan núu ña; divi ñá né, xntii ña ntō da ntátaan núu nto di. Kidáá né, kudadii nto ni ña, ¹⁵ vatā ó kaka'an tú'ün é ūve na'á san: “Xoó ña'a é kué'é natáká ña ne, ñá ni ntóo ka iña ña; xoó ña'a é ña kué'e ni nataká ne, ñá ni kúnáa ntéé iña ña”, ka'an.

Tito ni ta'an ña

¹⁶ Ntadiá'vi Xuva kō, tsi xe'é ña é kuan tsi ó kuví nima Títo é kanti'í iní ña vata tsi ó kanti'í iní ko kuenta iña nto. ¹⁷ Dōo xkúntee iní ña dá tsixe'e ntí ña tē ncho ki'in ña, tsi mii ña dōo ntio ña é ki'in ña mí ntoo nto.

¹⁸ Taxnúu ntí uun ta'an ko ni Títo é dádií ki'in ñá ni ñá, uun ña'a e dōo vā'a ntáka'an ñá ñu'u ini ukún san iña ña, tsi dōo vā'á ó kaka'an ña tú'ün va'á iña Xuva ko. ¹⁹ Ná te da mii tsi sá'a, tsi ña ñu'u ini ukún san nakaxnúu ña ña é káka dadíí ntí ni ñá é xntii ñá nti é kuído ntí nēe e kintído ntí iña ña ntátaan núu i san, vata koo é ká'an ña'a san tsi dōo ka'nu Xuva kō, vata koo é kūtuni ña tsi dōo ntio ko é xntii ta'an o. ²⁰ Kí'in dádií ntí ni ñá, tsi ña ntío nti é ká'an kíni ña'a kuenta iña nti tsi kué'e e kintído nti. ²¹ Dōo ntánti'í iní nti é víi nti nēe é vā'á kuenta iña Xuva ko ni ña'a san.

²² Uun ká tuku ta'an kō táxnūu ntí ña é kí'in dádií ña. É kí'in ito Iní nti tsi kade ntaa ña é un ntí'í. Vevii ne, dií dií ka ncho víi ña tsiñu sá'a, tsi kanuu iní ña tsi ntáde ntaa nto é un ntí'í di. ²³ Tē xoó ña'a tsixe'e ña nēe ñá'a Tító ne, ká'an nto tsi ta'an ko ñá, tsi dadíí ntáde tsiñu ntí ni ña kuēnta iña nto. Te katsixe'e ña tá'an ko ña nguī san ne, ká'an ntō tsi ña ñu'u ini ukún san táxnūu ña ña, tsi divi ñá né, dōo ntaíko ñu'u ñá Cristu. ²⁴ Dukuān né, nañé'e ntó ña tsi nuu é ntaā i e ntákuinima ntó ña; nañé'e ntó ña tsi nuu é ntaā i é vā'á ña'a nto, vatā o ntáka'an nti ni ña, vata koo é kūtuni ntí ntí ña'a, ña ñu'u ini ukún san.

9

É xntii o ta'an kō

¹ Ntá tsi ña kantío nto é ká'an túku ú ni nto kuēnta iña i é xntii ta'an o, ña ntántikin Xúva kō, ² tsi é iní u tsi dōo ntio nto é xntii nto ta'an nto. Dōo ka'nu kuíni ko é káka'an u ni ña ntoo da kaníi ñuú Macedonia tsi divi ntō, ña ñuú Acayá ne, é iō tu've nto nte kuia ntí'í ko kán é xntii ta'an ntō. Títin ña ntio ña é kuān koo víi ña di, tsi iní ña tsi dōo diní nto e ntáde nto. ³ Taxnúu ú ta'an kō san ve, vata koo é nāni'í e ntaā i é káka'an u iña nto kuenta iña núu i sá'a, te ntaā i é iō tu've nto, vatā ó kaka'an u ni ña. ⁴ Tsi te kúnteká u ña ñuú Macedonia, kí'in ni'í u ña mí ntoo ntō ne, te vāta tsoo tú've nto doméni san ne, dōo kuka'an núu nti e ntáka'an vété ntí ni ña kuēnta

iña nto ne, ðivi ntō né, dōó kuka'an nuu ntó ði. ⁵ Dukuān ne, kantio é kākān u nta'a ta'an kō sán te ði'na ña kí'in ña, kíkoto ní'ni ña nto te xntii ña nto é tsōo tú'vē nto doméní san vata ō xe'é nto xu'u nto ði'na. Kidāā ne, é iō tu'vé doméní san tē xeé nti, vata koo é ña te dava ō ini nto, tsí mii ntō e dōo ðiní nto é kuē'é nto.

⁶ Sá'a nanū'u ntó iní nto: Xoo é ña kue'e ka'i'xi i ne, ñá kuē'e kánani'í i ði; xoo é kuē'e ka'i'xi i ne, kuē'e kánani'í i. ⁷ É un é un nto ne, kuē'e nto nēe e ntādē kuení nima nto é kuē'é nto; ñá te kuētsi é kuē'é nto, tsí Xuva ko kakuñima ña xoo é kaxé'e i é ðodíni i. ⁸ Xuva ko né, kuvi ta'xi ña é un nti'í nēe é vā'a é ntio nto, vata koo é nguentúvi xee tá'an é un nti'í iña nto, vata koo é xkōó ka iña nto é vii ntó da nēe ka tsiñu vā'a. ⁹ Tú'un é ūve na'a sán ne, ðu'vā ō kaka'an:

Dōo kue'e tsí'í ña nta'a ña ntā'ví san;

tsiñu vā'a é edé ña ne, tuví ntii ðañu ntūvi,

ka'an. ¹⁰ Mii Xuva kō é kātā'xi ña tsíkīn i é kū'xí ō é kūvi é kā'xi ō ne, ðivi ña tā'xi ña é un nti'í e ntántio nto é kū'xi nto. Mii ña ntio ña é kuē'nu ðí vata koo é kuē'e ní'í kuenta iña tsiñu vā'a é edé nto. ¹¹ ðivi ntō ne, un nti'í nti'í koo iña nto ve, vata koo é kuē'e tsí'í nto é kintído nti. Kidāā né, dōó titín ña'a nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto. ¹² Tsi dá kaxntii nto tā'an nto, ña ntántikin Xúva kō ne, ñá te da mii tsí é xntii nto ña e ntátaan núu ña, tsí nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña i e xntii nto ña. ¹³ É kuān ō ntáxntii nto ña ne, ká'an ña tsi dōo ka'nu Xuva kō, tsí kutuni ña tsí nuu é ntaā i é ntaíko ñu'u nto tú'un va'á iña Cristu, tsi ñá ni de víni nto iña nto é xe'é nto ña ni ūn nti'í nti'í ña nguí sán ði. ¹⁴ ðivi ña ne, ka'an ntā'ví ñá iña ntó ði e dōo ntio ña nto, tsi dōo vá'ā o dé Xuva ko ni ntō e tá'xi ña é vii nto é vā'á ni ña. ¹⁵ ¡Ntadiá'vi Xuva kō tsi tá'xi ña uun doméní e dōo va'á kue'en, é ntē ña kuvi ká'an ō ntē kaa ðí ðí é vā'a!

10

É kadē kú'vé Pablu, tsí pustru ña

¹ Xu'u é Pablu ú ne, ká'an ú ni nto kuēnta iña Cristú, ðivi ña e dōo kakuñima ñá kō, e dōo vá'ā ō de ña ni kō. Xu'ú ne, tē dōo ntā'ví u dá itúvi ú ni ntō, kuíni nto, ntá tsi dá tuvi iká u ne, ñá kaū'ví ko é ká'an u ni ntō. ² Ká'an ú ni nto tē ña tsí'í ñú'ū ntó ko é víi ka'nu ú ni nto, iō ntó, tē náxeé u mí ntōo nto. Tē ña'á ne, kuān koo vii u ni da xōó ka ña'a iña nto e ntáka'an ña tsi ntáde ntí vatā ō ntio kúñū nti. ³ Kuān tē ntáde ntí ðu'xen é ntōo ká nti nī kúñū ntí ñuxiví sa ne, ntá tsi ña ntánā ntí vatā ō ntánā ña ntōo ñuxiví sa. ⁴ Tsí nuu i e ntánāa núu ní'í ntí san ne, ñá te iñá ñuxiví sa, tsí nta'a Xuva ko vé'xi. Tsí Xuva kō né, dōo ntii iní ña é nantí'í ñá da nēe ka nuu i é kīni kaa, e dōo ka'nu. ⁵ Da nēe ka e ntādē kuení mii ñā'a san é ña te nuu é ntaā i ne, da nēe ka nuu i é ká'nu ncho vii, é kaēdí nuu itsi i é kīnī ña'a san Xuva kō; da nēe ka e ntādē kuení ña'a san ne, ntántada ntí kuenta ntá'a Cristu vata koo é na kuínti'xe ña ña. ⁶ É iō tu'vé ntí é kuē'é nti é nto'o da xōó ka ña'a, ña é ña kákuinti'xe i é kākā'an Cristu, te xee ntúvi é uun ito tsi kuínti'xe vá'a nto.

⁷ Da mii tsí e ntaíto nto ña'a san nté ito ña. Tē xōó ña'a kaíntēe iní ña é káduku ntēe ña Cristú ne, na vii ñá kuenta tsí nti'í ne, ntáduku ntēe ntí Cristú ði. ⁸ Kuān te ntēku kudii é kākā'an u kuenta iña tsiñú nti ne, ntá tsi ña kakuka'an nuu ko, tsí Xuva kō tá'xi ña tsiñu nti é xntii ntí nto vata koo é kuē'nu vá'a nto; ñá tē ntánakō'xó ntēe nti nto. ⁹ Ñá te kataxnūu ú tutú san é ncho naū'ví u nto. ¹⁰ Ntáka'an ñá'a tsi dōo ntii kaka'an u dá kataxnūu ú tutú san nta'a nto, ntá tsi da xe dōo ntā'ví ito u dá tuví ðaði ú ni ntō, e dōo ntā'ví tú'un ko, ntáka'an ña. ¹¹ Ntio ko é kūtuni ñá tsikan, tsí ðivi tsí é kākā'an nti ni ña da de vá'a ntí tutú san da intōo ikā ntí ne, ðivi tsi vii nti ði te nákuñtōo ðaði ntí ni ntō.

¹² Ñá ntio nti é ká'an ntí vatā o ntáka'an túku ña'a é ntánakate ntōo mii ña kúñū ña. Ñá te ntáde ntí

kuenta te vii nti vatā ó ntáde ña. Tsi divi ña ne, ntáde tuntu ña é ntáki'i kú've mii tsi ñā, é ntánantii ni'ni ta'an ña. ¹³ Ntá tsi nti'i ne, ñā vii ka'nu nti nee iña é ña káduku ntée nti, tsi mii Xuva ko kākā'an ña mí xee tá'an tsiñu e ntáde nti ne, divi ñā tá'xi ña itsi é xéé nti un tsi nte mí ntoo nto. ¹⁴ Nā tē ntaíta nti'xin nti mí é ntio Xuva ko é xéé nti, tsi Xuva ko kākā'an ña é xéé nti mí ntoo nto. Tsi di'na nti xéé nti ñuú nto kán é xéé ní'i nti tú'un va'á iña Cristu. ¹⁵ Nā tē ntáde ka'nu nti ntáka'án nti kuenta iña tsiñu é edé tuku ñā'a é vata te nti'i edé nti. Ntá tsi é ntio nti é dii ka va'á koo kuinti'xe nto, vata koo é dii ka kue'e kada tsiñu nti ni ntō, vata tsi ó kaka'an Xúva kō é vii nti. ¹⁶ Kidáā ne, kuvi ki'in ka nti ñuu é dii ka ikā é ñuú ntó, kika'an ntódo ká nti tú'un va'á san. Ntá tsi ñā ncho náki'i núu nti tsiñu é edé tuku ñā'a, vata koo é ña ká'an ñā'a tsi dóo ka'nu ñā'a nti, vata te nti'i éni ntu'u nti ntáde tsiñu nti ikān.

¹⁷ Tē xoó ncho kada ka'nu i ne, na kadá ka'nu ña kuenta iña Xuva ko. ¹⁸ Tsi ña e dóo va'á nti'xe ne, ña te mí ña kakā'an ña e dóo va'á ña, tsi Xuva ko kākā'an ña e dóo va'á ña.

11

Pablú ni ñā'a, ña é ña té pustru nti'xe

¹ Tē dí kütii nto nima nto ní ko te ká'án u vata kaa uun ña tuntu. Na kütii nto nima nto ní ko. ² Tsi dóo kakukuiñú ko nto, divi dokuñu é vē'xi nta'a Xuva kō, tsi é xe'é u xu'u ko é ntáda ú nto kuenta ntá'a Cristú ne, é kúvi nto vata kaa uun ñadi'i kuétsi, ña e dóo va'á, ña é vāta kiní ñatii. ³ Ntá tsi kadē kuení ko te kuān koo vii ñā'a kaní nta'vi ña nto vatā o dé koo san e kúvi dé ti éni nta'vi ti Eva e dóo ki'in iní ti nté koo ka'an ti. Kidáā né, xtuvi mii nto e ntánii nima nto e ntákuinima ntó Cristu, é da mii tsi ñā é kuinima ntó ña. ⁴ Tsi nto'ó ne, dóo va'a ntákuti nto nima ntó te da xóo ka ñā'a xee ña e dóo kadaka nchu'un é kākā'an ña iña Jéssu. Kuān té ña te kaká'an ña vatā ó ntáka'án nti ne, ntá tsi dóo diní nto ntánaki'i nto tuku espíritu é ña te divi Espiritu Xuva kō é nuu

nima nto dí'na. Dōo va'a ntaíni nto tuku nchu'un e dóo kadaka, é ña te divi tú'un va'á iña Xuva ko e kí'i nto dí'na. ⁵ Xu'ú ne, ñā te dutsi ká u é ña tsikan, ña e ntáka'an é divi ñā é pustru, ña e dóo ka'nu. ⁶ Kuān té ña kakuvi kaka'an vá'a ú ne, ntá tsi ini vá'a ú iña Xuva ko. É ini nto sá'a, tsi dóo ntánañé' é nti nto da neé ka nuu i é edé nti.

⁷ ¿Ó dóo ntu kini kaa dé u é ña ni kí'i u xá'vi ko dá naku'á u nto tú'un va'á san iña Xuva ko, é ntunta'vi mí u dá kada ka'nu ú nto? ⁸ Tsi kaído u diu'un iña ñā ñu'u ini ukún xio ñuu é vata kaa te xá'vi ko vata koo é divi ntō ña nta'vi nto ko é xntii ú nto. ⁹ Dā itúvi ú ni ntō ne, dóo táan nuu ko, ntá tsi nté uun nto ña ni ngunúu ú nto te xntii ntō ko é kátaan núu ko, tsi ta'an ko ña vé'xi ñuú Macedoniá ne, xntii ña kó nēe é kátaan núu ko. Dukuān né, dóo dé u kuenta vata koo é ña natekú du'xén u ntó ne, kuān tsi koo vii u nguentúvi. ¹⁰ Nuú é ntaā í vatā ó kaka'án u, tsi kantikín u Cristu. Kutuni Xúva kō tsi nté uun ña'a ña kuvi nakadé ña xu'u ko é ká'án u tsi ña ni kí'i u diu'un ntō da xntii ú nto ne, kuān tsi koo ka'án u ni ña ntoo kanii ñuú Acayá di. ¹¹ ¿Nté kui kuān ó kaka'án u? ¿Ó ña ntio ntu kó nto? Ntá tsi Xuva kō ini ña tsi dóo ntio kó nto.

¹² Kuān tsi koo vii ka ú vatā o dé u, é ña kí'i u xa'vi ko é edé tsiñu u, vata koo é ña kué'e u é vii ka'nu ña e ntáde tsiñu vatā o ntáde tsiñu nti. ¹³ Tsi ña kuān ó ntáde sán ne, ñā té divi ñā é pustru é nuu é ntaā í ña, tsi da ti tsi ntaéni nta'vi ña ña'a e ntáka'an ña é pustrú Cristu ña. ¹⁴ Nā túvi nee iña é da kudu'va kō, tsi mii tsí tó'ó e ña vá'ā sán ne, kaeni nta'vi ñā'a é kánadama kúñu i é ntúvi vata kaa ánje va'a. ¹⁵ Dukuān ne, ñā té neé ka'nu nuu i te ña ntáde tsiñu iña i ntánadama ña kúñu ñā é ntúvi ña vata ntāa ña ntáde tsiñu iña Xuva ko, ña e dóo va'a. Ntá tsi uun ntuvi ni'i ña é nto'ó ña nta'a Xuva kō é kuān ó ntáde ña.

Da ntó'o Pablú da dé ña pustru

¹⁶ Uun ito ká tuku ka'án u ni nto tē nté uun nto ña kadá kuení nto te

kākulukú u. Te kuān o ntādē kuení nto ne, ntá tsi kiní nto nēe e kā'an ña lukú sa ni ntō, ña é kākā'an mí, ña é kade ka'nu miī. ¹⁷ É kuān ó kaka'án u ne, ñá te kaka'án u vatā ó ntio Xuva kō, tsí kaka'án u vatā ó kaka'an ña lúku, ña é kadē kuení i é ncho vií ka'nu. ¹⁸ Da xe dóo iō ñá ncho kada ka'nu ñuxiví sa ne, xu'ú ne, kuān koo kada ka'nú u di. ¹⁹ Tsi nto'o e dóo ini ntó ne, dōo vá'ā ó ntādē kuení nto ni ña lukú san. ²⁰ Ntō'ó ne, dōo vá'ā ó ntādē kuení nto ni tuku ñá'a, kuān te kátee tsiñu kuétsi ña nto, kuān te kánantí'í ña nto, kuān te katín ña ntō é vií nto é kā'an ñá, kuān te dóo ka'nu ncho vií ña ni ntō, kuān te kaxe'é nuu ña vinuu nto. ²¹ Xu'ú ne, kakuka'an nuú ko é kā'án u e ña kákene iní nti é kuān koo vií nti ni ntō.

Ntá tsi da nēe ka nuu i é ña kaú'vī ña é kā'an ña e dóo vá'ā iña ñá ne, xu'ú di ne, ñá kaú'vī ko é kuān koo ka'án u vatā ó kaka'an ña lukú sa. ²² Ña tsikán, ¿hebreu ntú ña? Kuān xu'ú di, tsí ña hebreu ú di. ¿Tātá Israee ntú ña? Xu'ú di. ¿I'xá Abraan ntú ña? Divī ú di. ²³ ¿Ña kade tsiñu iña Cristu ntú ña? Xu'ú ne, dií dií ka divī u é divī ña, kuān te vata ó kaka'an ñá luku ú nee é kākā'án u. Ntá tsi dií dií ka éde tsiñu u é ña tsikán. Dií dií ka ki'in itō inúu kutú ú vi'í utun. Dií dií ka ki'in itō é'ni ña ko é ña tsikán ne, e dóo ki'in itō é dokó sa kaxi'í u di. ²⁴ Ú'un ito é'ni ña Israee san ko. Kāni ña kó xo'o. Oko xe'un kímí é uun ito xé'e ña ko. ²⁵ Úni ito káni ña kó utun. Uun ito ká tuku ne, xuu káni ña ko. Úni ito nántatsin tun ntōo é kaxkani'í u nú ntute ñu'u kán. Uun ntuvi, uun niñu inúu nto'o u mé'ñu ntute ñu'ú san. ²⁶ E dóo ki'in itō ñé'e ú ne, é dōo iní u tsi dóo donchu'vi nú ntute ka'nu sán ne, dōo donchu'ví nī ña du'ú di; dōo donchu'ví nī ña ñuú ko é ncho ka'ni ña kó, nī ña tuku ñuú san di. Iní u e dóo donchu'ví ñuú ka'nu san nī má kú'ú san, ni ntute ñu'ú sán di ne, dōo donchu'ví ni ta'an ko, ña é ña te nuu é ntaā i e ntákuinti'xe i Xuva kō. ²⁷ Dōo ntó'o ko é dé tsiñu u ne, dōo ki'in itō ña ni kídí u ne, dōo ntó'o ko e dóo kákin kó

ne, dōo ití ko ntute di. Un vé'xi ne, ítúví ntité u ne, dōo ntó'o ko é ví'xin é ña tuvi dú'nú ko.

²⁸ Uun ká tuku nuu i sá'a ne: utén utén dóo kaexnúu kó e dóo kantí'í iní ko un ntí'í ntí'í ña ñu'u ini ukún san. ²⁹ Tē xoó ña tuvi ntíi i ne, vata tsí ó kanto'o kó di. Tē xoó kakó'xo i uun nuu i ne, xu'ú e dóo u'vi kakúvi kó kuenta iña i. ³⁰ Te kántio é káda ka'nu ú ne, kada ka'nu ú kuenta iña i é ña ni kuvi vií u é ña tuvi ntíi ko. ³¹ Xuva kō, ña é Uva Tó'o ko Jesūcristu, ña é kā'an o tsi dóo vá'á ña ntii dañu ntúvi ne, diví ña ini ña tsí nuu é ntaā i é kākā'án u. ³² Dá ítúvi ú ñuú Damascú ne, ña odo núu iña rei, ñá nani Aretá ne, tēe tsiñu ña ña é vií kuenta xi'í ñuú san é tñin ña ko é xnuu kutu ñá ko. ³³ Ntá tsi ini xika núu ú, nanúu ñá ko ata ntó'o kán é kánti'u núu diñi ñuú san. Dukuān né, ntíi ni'ni ú nta'a ña.

12

E xé'e Xuva kō é kīnī Pablu

¹ É Iní u tsí ña tuvi neé kani'í ko é káda ka'nu u, ntá tsi xu'ú ne, ká'án ú nee e tá'xi Xuva kō é kūtuní ko, é kīnī u di é vatā ó kuvi te kakéni ko. ² Iní u uun ña'a, ña e kuínti'xe i Cristu ne, é kúvi uxkimi kuíā e nádita ña ñá é xee ña é kuvi úni é dukún kán mí tuví Xuva kō. Ntá tsi ña iní u te kaní kúñu ña ñe'e ñá ne, o da mií tsi nima ña. Xuva ko ñi ña. ³ Iní u tsí ña tsikán ne, (kuān te kaní kúñu ña, kuān té nima tsí ña ne, mií tsi Xuva ko ñi ña) ne, ⁴ nadíta ña ña mí e dóo vá'ā o mí tuví Xuva kō. Ikán téku ña tú'ün e dóo xú'ú kaa, e dóo xii kaa, e nté uun ña'a ña kuvi ká'an ña é tēkú tuku ña'a. ⁵ Kuenta iña ñá tsikán ne, kada ka'nu ú, ntá tsi ña kada ká'nu ú kuenta iña mií ko. Da mií tsi káda ka'nu ú kuenta iña i é ña ni kuvi vií u é ña tuvi ntíi ko. ⁶ Ntá tsi kuān te ntío ko kada ka'nu ú ne, ñá te vatā ó kaka'an ña tuntu ó kaka'án u, tsí da mií é nuu é ntaā i é kākā'án u. Ntá tsi ña kuān koo vií u vata koo e nté uun ña'a ña káda kuení ña te dóo ka'nu u. Tsi é ñi ña nté kaa u é tēkú ña nté o kaka'án u di. ⁷ É ña ntío Xuva kō é káda ka'nu ú kuenta iña i e tá'xi ña é kūtuní ko é vá'a é iní u ne, tá'xi

ña é kǎnto'lo kó, vatā ó kuvi te iñu ni'ni ntído kúñu ko. Vata kaa iña é ña vá'a san é kanantō'lo ko vata koo é ña kuntekú ka é kǎde ka'nu u. ⁸ E úni iño ikán u nta'a Tó'lo ko te nāki'i ña é kǎde i é kǎnto'lo kó san, ⁹ ntá tsi kaka'an ñá nī ko: “Ñá'a, tsi é xéé ó iña o e dóo kakuinimá ko o. Kutuni ñá'a tsi dóo ió ko é vii u é xntii ú o ntuví da ña tuví ntii o”, ka'an ña. Dukuān né, dōo diní ko é kǎda ka'nu ú kuenta iña i é ña tuví ntii ko vata koo é kūtuni ñá'a tsí diví Cristu e dóo ió ñá é vii ña. ¹⁰ Dukuān ne, kaitúvi dīni u dá ña tuví ntii kó, da ntáka'an kīni ña'a san iñá ko di; dá kǎtaan núu ko, dá ntáde xení ña'a san ní ko, da nēé ka nuu i é kǎnto'lo kó kuenta iñá Cristu. Tsi iní u tsí da ña tuví ntii kó ne, kidáa kata'xi Xuva ko ntii ko é vii u.

E dóo kantí'i iní Pablu ña ñu'u iní ukun ñuú Corintu

¹¹ Xu'ú ne, kaka'an ntí'xe ú vatā ó kaka'an úun ña tuntu é kade ka'nu mii ú kuenta iña mii ko. Ntá tsi diví kuetsí nto é kuān ó kaka'án u. Díi ka vá'a o tē dí diví nto ni kǎ'an ntó kuenta iñá ko. Tsi ña te díi ka dutsi u é vata kaa ña tsikán, pustru e dóo ka'nu ña'a ña, kuiní ña, kuān té ña váda kaidiá'vi ko. ¹² Tsi dóo kutii ú nima ko dá itúvi ú ni ntō ne, títfn nuu i íni nto, nī dóxo kǎ'nu, vata koo é kūtuni nto tsi nuu é ntaā i é pustrú u iña Xuva ko. ¹³ ¿Mí'i ntú ña ni idé u dadii ni nto vatā ó de ú nī ña ñu'u iní ukún xio ñuu? Ntá tsi kada ka'nu iní nto ni ko é ña ni natékú du'xén u nto é xntii ntó kó nee iña é kǎtaan núu ko.

¹⁴ É ió tu've ko é kǎ'in u, kíkoto ní'ni ú nto é kúvi uni íto. Ntá tsi ñá nateñu núu ú nto, tsi ña te iña nto e ntio ko, tsí mii nto é ntio kó nto. Tsi uva i'xá san, ña é dūku ntée é nātsoo vá'a ña iña ña é kúvi iña i'xá ña, ñá te i'xá ña é dūku ntée é nātsoo vá'a é kúvi iña ña. ¹⁵ Xu'ú ne, dōo diní ko te nantí'i ú nee iña é ió iñá ko kuenta iña ntó, kuān té nte ntuví iñá ko nantí'i ú vata koo é diví nto nāni'i nto ntuví va'a iña nto. Ntá tsi dá díi díi ka ntio kó nto ne, diví ntó né, vata te kantudutsí é ntio nto kó, kuiní ko.

¹⁶ Ini nto tsi nté uun nuu i ña ni nateñu núu ú nto. Ntá tsi ió ña'a ntáka'an ña tsi dóo iní u nté koo vii u é kúvi kani nta'vi u nto. ¹⁷ ¿Vá ení ntá'vi ntu ú nto nta'a ña e taxnúu u mí ntoo nto? ¹⁸ Xu'ú ne, ikán u nta'a Títo te kǎ'in ña, kíkoto ní'ni ña nto mí ntoo nto ne, taxnúu ú uun ká tuku ta'an ko é kǎ'in ñá ni ñá. ¿Vá ení nta'vi ntu Títo san nto? ¿Ñá ntu te dadii tsi ntáde ntí ni ñá? ¿Ñá ntu te uun tsi nimá ntí ni ñá?

¹⁹ Tē ntáde kuení nto tē ntánada'án ntí kúñu ntí nuu nto, dá kuān ó ntáka'án ntí ni ntó. Ntá tsi ña te kuan o. Tsi ntí'i ne, nuu Xúva ko ntáka'án ntí e ntántikín ntí Cristu. É kuān o ntáka'án ntí ni ntó ne, vata koo é xntii ntí nto e díi ka kue'nu nto te kutú've nto iña Xuva ko. Tsi diví ntó tá'án ko e dóo ntio kó nto. ²⁰ Kadē kuení ko nté koo kuvi te nāni'i ta'an ko: tē ña vii nto vatā ó ntio kó, tē ña vii u vatā ó ntio nto di. Kadē kuení ko te ió ña é nāa núu ña, te ió ña é kúne'u iní ña, te kúdiin ñá di, tē ntio ña é vii mii ná kuenta iña mii ñá, te kǎ'an kīni ña iña ta'an ñá, te kǎ'an véte ña, te kǎda ka'nu ña, te kuān sá koo vii ña da nēé ka é ntio ña. ²¹ Ka'ví ko tē dá kǎ'in xtúku ú mí ntoo nto ne, ta'xi Xuva kō é kúka'an nuu xtúku ko kuenta iña ntó, te kutúvi nta'xa ú kuenta iña ntó, ió ntó, ña e dóo ió kuetsí i nte dí'na. Váta nātivi iní ña e dóo dé ña nuu i é kīni kaa, e dóo dé ña é kīni kaa ni ñad'i san, é edé ña da nēé ka é ntio nima kīni kaa ña.

13

Nté koo vii ña

¹ E sá'a kúvi uni íto é kǎ'in u, kíkoto ní'ni u nto. Kaka'an tú'un Xuva kō: “Tē xoó ntio i é tsí'i kuetsí uun ká tuku ña'a ne, da mii é kǎntio uvi, uni ña'a é ntáda ntaá ña”, ka'an.

² É kǎka'án u ni ñá é ió kuetsí i dí'na, nī é un ntí ntí ña nguú san dá ñe'é u é kuvi úvi íto ne, kuān te ika túvi u mí ntoo nto vevii, ntá tsi kǎ'án u vatá tsí o é kǎka'án u dá kixkoto ní'ni u nto é kuvi úvi íto ne, te kǎ'in xtúku u mí ntoo nto ne, ñá ntuntá'vi iní kó ña; da mii é nantó'o ú ña.

³ Kidáa kutúni nto tsi nuu é ntaā i

é kāká'án u naá Cristu. Divi ñā ne, ñā te vītá ini ñā ni ntō, tsí dóo iō ñā é vii ñā ni ntō. ⁴ Ini nto tsí dā xi'i ñā ntiká krusí ne, vata te ñā tuvi ntii ñā, ntá tsi xe'é Xuva ko ntii ñā é ntōto xtuku ñā ne, kantito ñā vevii. Ntí'í ne, ñā túvi ntii ntí di, vata kaa ñā é ñā tuvi ntii ñā kidaā dá xi'i ñā, ntá tsi dā kúdadii ntí ni ñā ne, kata'xi Xúva ko ntii ntí vata koo é vā'á koo vii ntí kuenta iña nto.

⁵ Kadā kuení mii nto te vā'á o ntákuinti'xe nto. Koto ntee mii nto. ¿Ñā ntu ntácutuni nto te tūví Jesu-cristu ni ntó, o ñā ntu te nuu é ntaā i é iña ñā nto? ⁶ Ntio ko é kūtuni ntó di tsí ntí'í ne, nuu é ntaā i é ntántikín nti Cristu. ⁷ Ntáka'an ntá'ví nti ni Xuva ko vāta koo é ñā vii nto nuu i é kīni kaa. Nā te kuān o ntáde ntí kuenta iña mii ntí, vata koo é kā'an ñā'a tsi dóo vā'á o nakua'á nti nto, ntá tsi ntio nti é vā'á koo vii nto, kuān te ñā ni idiá'vi ntí, kuiní ñā'a san. ⁸ Ñā kúvi nakuítá nti nee é nuu é ntaā i. Da mii é vii ntí kuenta iña i é nuu é ntaā i. ⁹ Dōo diní nti tē ñā kantio é ntí'í koó ntii ká nti, tsí divi nto kūvi vii nto é un ntí'í. Ntáka'an ntá'ví nti iña nto vata koo é vā'á koo vii kue'en nto. ¹⁰ Taxnúu ú tutú sa'a di'na dá kī'in u mí ntoo nto vata koo é ñā kantio é káda tii ú ni nto te kī'in u. Tsi tsiñu e tá'xi Xuva kō é vii u kuenta iña ntó ne, ñā tē é nakō'xó u nto, tsí vii u é xntii ú nto é kuē'nu vā'a nto.

¹¹ É nantí'í u é kāká'án u ni nto, tá'an kó ne, ká'an ú ni ntō é vā'a vā'a tsi koo kuntōo nto. Ntuku nto nēe e vā'a ntuví iña nto. Ka'hu tsi vii nto nima nto. Uun tsi kadā kuení nto ni tā'an nto ne, vā'a tsi koo kuntoo nto ni tā'an nto. Kidáā né, Xuva kō, ñā é tā'xi é kuntōo vā'a o, é kuinima tá'an ko ne, kunūu mé'ñu kūnuu dava ñā nto. ¹² Kué'e ntō ntiusi tá'an nto. ¹³ Un ntí'í ntí ñā ntántikín Xúva ko taxnúu ñā ntiusi nto.

¹⁴ Tō'ó ko Jesūcristú na tā'xi ñā nto é vā'a. Xuva ko na kuinima ñā nto. Espiritū Sántū sán na kunūu mé'ñu ñā nto ūn ntí'í ntí'í nto. Kuan tsí koo é kāká'án u ni ntō.

Tutu e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Galacia

Taxnūu Pablu tú'un iña ñá ntoo ñuú Galacia

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustrú u iña Jesúcristu. Ñá ni nī'í ko tsiñu sá'a nta'a ña'a, nté ña te ña'a ni de kú'vè ñá ko. Mii Jesúcristu kaká'an ñá, ni Xuva kō, ña é nantōto ña dá xi'i ña. ² Xu'ú, ni ūn ntí'í ntí'í ta'an ko, ña kuínti'xe i Xuva kō, ña ntoo i'a ne, taxnūu ntí tutú sa'a iña ña kuínti'xe i, ña ntánataká nuu ñuú Galacia. ³ Xuva ko nī Tó'o ko Jesúcristú, na nāxnuu viko ña ntó, na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto. ⁴ Jesucristú ne, xé'le ña ntúvi iña ña kuenta iña kuétsi kō vata koo é nakákú ña ko da nēe ka nuu i é kīni kaa é ió ñuxivi sa, vatá ó ntio Xuva ko, divi ñá é Uva ko ñá. ⁵ Na kā'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva ko ntii dañu ntúvi. Kuan tsi koo na kōo.

É ñá túvi tūku tú'un nté koo nakáku ō

⁶ Da kúdu'va ko tsi ña na'a tsi ni kuínti'xe nto da xtúvi mii nto Xuva ko, ña e kána nto é nī'í nto é vā'á nta'a Cristu, tsi dóo ntio ña nto. Vevii ne, é tūku tú'un ntántikin nto. ⁷ Ntá tsi ña tuvi nté uun ká tuku tú'un nté koo nakáku ō. Ntá tsi ió ñá'a, ña ntánakutsu'un ntó é ncho nadama ña tú'un va'á san iña Cristu. ⁸ Ntá tsi kuān té ntí'í, o kuān te ánjē é vè'xí nte e dukún kán, o kuān te dá xōo ka ña'a kaka'an ñá tsi ió tūku tú'un é nakáku ō é ñá te divi tú'un é kaka'an ntódo ntí ni ntó né, na kué'le Xuva kō é ntó'o ña. ⁹ Vatá ó kaka'an u di'na ne, ká'an xtūku ú ve: Tē xōo ña'a ka'an ña tsi ió tūku tú'un é nakáku ō é ñá te díví é kaka'an ntódo ntí ne, na kué'le Xuva kō é ntó'o ña.

¹⁰ Dá kuān ó kaka'an u ne, ¿kantūku nuu iní ntu u te vā'á koo na kā'an ñá'a iña ko ne, o te vā'á koo na kā'an Xúva ko iña ko? ¿Vá ntio ntu ko e dóo ntio ña'a sán ko?

Tē díví ntio ká ko é ntio ña'a sán ko ne, ña díví víi u é káda tsiñu ú iña Cristu.

Nté ō ní'í Pablu é víi ñá pustru

¹¹ Ntio ko é kūtuni ntó, éní ko, tsi tú'un é kaka'an ntódo ú ne, ñá te tú'un é dotō tsi kaka'an ñá'a. ¹² Ñá te ntá'a ña'a é nī'í ko tú'un san. Nté ñá'a ña ni nakua'a ña ko sá'a, tsi mii Jesúcristu tá'xi ña é kūtuni ko.

¹³ É kūtuni nto nté ō dé u ntuvi di'na, dá kantúkin ka ú nchu'un iña ñá Israee. Tékú nto tsi dóo dé xení u nī ña kuínti'xe i Xuva kō, é ncho nantí'í ú ña un ntí'í ntí'í ña kidaā. ¹⁴ Dā nakua'á u nchu'un iña ñá Israee ne, xu'ú odo nuu u é ūn ntí'í ntí'í ña kuetsi, ña Israee é dadii tsi kuíá ko ni ñá. Tsi xu'ú ne, díi díi ka dé ntaá u vata xkoó ini o e xtúvi ñata kō é víi o. ¹⁵ Ntá tsi nte díví ña da káku ú ne, nākaxnúu Xuva kō ko. Doo vá'a o dé ña ni ko e kána ña ko. Dā xee ntúvi é ntio ñá ne, ¹⁶ ta'xí ña é kūtuni ko xoo é I'xā ñá, vata koo é kā'an ntódo u tú'un nté koo nakáku o ni ñá'a, ña é ña te ña Israee san. Kidaā ne, ña ni ntúku ú ña'a, ña é tā'xi kó itsi. ¹⁷ Ntē ña ni ñé'le ú ñuú Jerusaleen é kā'an u nī ña e kúvi pustru nte di'na, tsi ura tsi i ñé'le u ñuú Arabia ne, rkontúvi ne, ntiko kōo u ñuú Damascu.

¹⁸ Dá nté kúvi uni kuíá ne, ñé'le u ñuú Jerusaleén vata koo é kīnī u Pedru. Ikān itúvi ú ni ñá xe'un ntúvi. ¹⁹ Ntá tsi ña ni iní u nté uun ká tuku pustru kidaa, mii tsi Sántiau, eni Tó'o kō, é iní u ña. ²⁰ Ini Xúva kō tsi nuu é ntaā i é kaka'an u ni ntó.

²¹ Kidaā ne, ñé'le ú ñuú Siria ni ñuú Cilicia. ²² Ña kuínti'xe i Jesucristu, ña ntántoo ñuú Judeá ne, vata kīnī kue'en tsi ñá ko kidaā. ²³ Da mii tsi e téku ña tsi kaka'an ñá'a: “Divi ñá é dé xení ña ni kō kidaā ne, kaika ña kaka'an ntódo ña tú'un e ntákuinti'xe ko vè, divi tú'un é ncho nantí'í ña kidaā”, ka'an ña. ²⁴ Kidaā ne, ntáka'an ñá tsi dóo ka'nu Xuva ko kuenta iña ko.

2

Kúdadii Pablu ní pustru ñá nguii san

1 Dā kúvi uxkimi kuíá ne, ntāa xtuku ntí ñuú Jerusaleen ni Bernábeé ne, ntēka ntí Tito. 2 Nē'ē ú, tsi e tá'xi Xuva kō é kūtuní ko tsi kantio é kī'ín u. Dā xēé u Jerusaleén ne, ixtiín ú nī ña ntádē kù've iña ña kuínti'xe i san. Da mií xntí tiín ntí nī ña vata koo é na kūtuni ña nté o kaka'an ntódo u tú'ún nté koo nakáku o ni ñā'a é ña te ña Israeé san, vata koo é ña te é ntaā i é kade tsiñu u. 3 Titó ne, ñá te ña Israeé ña, ntá tsi ña ni ká'an ña ntádē kù've san te kantio é tē'nte kúñu ixi ña vata xkoó ini ña Israeé. 4 Tsi tuku ña'a ne, ntáka'an ña tsi kantio é kuān koo vii o. Ntáde ña tsi ntákuinti'xe ña Cristu, ntá tsi ñá tē nuu é ntaā i. Tsi k'ívi xū'u ña mé'ñū ña kuínti'xe i san vata koo é koto xu'ū ñá nti, nti'i é nakáku ntí kuenta iñá Cristu. Ntio ña é kuétsi é vii xtuku ntí é kāká'an lei Muísee san. 5 Ntá tsi ña ni xé'e nti é kúvi vii ña nī nti nté un siin, tsi kuenta iña ña ña divi nto é ña ni ntíó nti é kúnaa tú'ún é nuu é ntaā i san nté koo nakáku o.

6 Ña ntádē kù've san ne, nté uun tú'ún é xēe ña ni ká'an ña é vii u. Dōo ka'nu ña'a ña, kuiní ña'a, ntá tsi ζxoo ini i te ká'nu ña'a nti'xe ña, o tē ña'a? Nā kade ú kuenta, tsi Xuva kō ne, ñá te nūú ko kaíto ña, tsi nima ko. 7 Ntá tsi divi ña ne, ñá ni tee tsiñu ña ko é tūku tsiñu vii u, tsi ini ña tsi Xuva kō tēe tsiñu ña ko é kika'an ntódo u tú'ún é nakáku o san, mí'i ntoo ña'a, ña é ña te ña Israeé, váta tsi o tēe tsiñu ña Pedru é ká'an ntódo ña divi tsi tú'ún nī ña Israeé san. 8 Tsi vata tsi o dé Xuva kō táxnūu ña Pedru é kúvi kika'an ntódo ña nī ña Israeé san ne, kuan tsi o dé ña táxnūu ña ko é kúvi kika'an ntódo ú ni ñā'a é ña te ña Israeé san.

9 Dukuān ne, Santiau ní Pedru ní Juaan, ña ntátsi'i ntii iña ña ntákuinti'xe i sán ne, dā kutuni ña tsi divi tsiñu vā'a tá'xi Xuva kō kó ne, dōo ka'nu kuiní ña é dadii tsi tsiñu vii nti ni ñā, xu'ú ni Bernábee. Kūdadii ntí ni ñā tsi nti'i ne, kíkada tsiñu nti mí ntoo ña é ña te ña Israeé san ne, divi ña ne, kada tsiñu ká ña nī ña Israeé san. 10 Da mií tsi é ntio

ñā é nanū'ú nti ini nti ña ntā'ví san ne, divi e dōo nti'i ini kō é vii u di.

Dā de tí Pablu ní Pedru ñuú Antioquia

11 Ntá tsi dā xēe Pedru ñuú Antioquia ne, dē tii ú ni ña dā ini ú ña, tsi kade ña uun nuu i é ñā vā'a. 12 Tsi di'na dá xēe ñá'a e táxnūu Santiau san ne, ē'xi dadii Pedru ni ñá'a, ña é ña te ña Israeé san. Ntá tsi dā xēe ñá'a e táxnūu Santiau san ne, eni ntu'ú Pedru kii nteé xio ña ña'a é ña te ña Israeé san ne, xio é'xi ña, tsi ú'ví ñá te kúdiin ña ntántikin dukuān nté xkoó ini ña é tē'nte kúñu ixi ña. 13 Kidáā né, kuan tsi o ntánā ña Israeé, ñá nguú sán, vatā o dé Pedru é ña ni de ntāa ña vatā o kaka'an ña. Un tsi nté Bernabeé san kuān o dé ña di, é kī nteé xio ña ña kuínti'xe i, ña é ña te ña Israeé san. 14 Dā ini u tsi ña te kade ña vatā o kaka'an tú'ún é nuu é ntaā i nté koo nakáku o ne, kaka'an u nī Pedru mé'ñū ūn nti'í nti'í ña'a san: “Divi ntó né, kuān te ñá Israeé ntó ne, kade nto vatā o de ña é ña te ña Israeé san ve, tsi ña kantíkin ka nto vata xkoó ini ñá Israeé san, Dukuān ne, ζnté kui kaka'an nto tsi kantio é vii ña é ña te ña Israeé san vata xkoó ini ñá Israeé san kuan?”, ka'án u ni ñā.

Ntuvá'a o ni Xuva ko tē kuínti'xe kō Cristú, kuān te ñá Israeé o, kuān te tuku tatá kō

15 Xo'ō ne, tatá ña Israeé o nte da káku o, ñá te ña kīni ntāa o vāta ntāa ña tuku ñuú san. 16 Ntá tsi ini o tsi kuān te kade ntaa o é kāká'an lei Muísee, ntá tsi ña te dívi é kade i é nti'i kuétsi kō. Da mií tsi kuínti'xe ko Jesūcristu. Dukuān é kuínti'xe ko Jesūcristú di vata koo é nti'i kuétsi ko kuétsi iña i e kuínti'xe kō ña, ñá te kuétsi iña i é dé ntaa o é kāká'an lei san, tsi nté uun ña'a ña nti'i kuétsi ña é káda ntaa ña é kāká'an lei san.

17 Vi'a ve né, te kantukū nuu ini o nté koo nakáku o kuétsi ko kuétsi iña Cristú ne, te nātídito kuétsi kō ne, ζvá divi ntú Cristu dé ña é iō kuétsi san? ¡Ñá'a ni san! 18 Te xtuví mií u é vii u uun nuu i ne, kidáā

ne, víi xtuku ú ne, vatā ó tē ña vá'a o ni ide u é xtuví mií u nte dí'na. ¹⁹ Xu'ú ne, vata tē xi'í u kuenta iña lei san. Mií lei san é'ni ko vata koo é ntoto ú kuenta iña Xuva ko ve é víi u é ntio ña. ²⁰ Xu'ú ne, e xi'í u dá uun tsi kúñu kúvi ú ni Cristu é xi'i ñá ntiká krusí san, ntá tsi ío ka ntuvi iñá ko. Ntá tsi ñá te ntúvi iña mií ko, tsí ntuvi iñá Cristu é ní'í ko ve. Kakuinti'xe kó I'xá Xuva kō dá kátuví u ñuxiví sa, tsí diví ña xe'é ña ntuvi iña ñá kuenta iñá ko e dōo ntio ña ko. ²¹ Ña kúvi nakuítá u nuu i e dōo va'á san é edé Xuva ko iñá ko. Tē dí kuvi ntí'í kuétsi ko te káde ntaa o é káka'an lei san ne, é ntaa i é xi'í Cristu kuénta iña ko.

3

¿ō é káda ntaa ntú o lei san ne, o é kuinti'xe ko Xuva kō?

¹ Ntō'ó, ña Galata, ¿nté kuān nte túntu ntú nto? Ntáde nto vata o tē xoo dé tata i ntō. É ñni vá'a nto nté o xi'í Jesúcristu ntiká krusí san, tsi é nañē'é nti nto. ² Ka'an nto vē, ¿nté ntu o ni'í nto Espíritu Xuva kō? ¿Vá ni'í ntu nto ña é dé ntaa ntí'í nto é káka'an lei Muísee? ¿Ñá ntu te ni ní'í nto Espíritu san tsi é kuinti'xe nto tú'un va'á iña Xuva ko e téku nto? ³ ¿Nté kuān nte túntu ntú nto? ¿Ntádē kuení ntu nto te kúvi vii mií nto tsiñu e éni ntu'u Espíritu Sántu san é kade ña ni ntō? ⁴ ¿Ñá ni ídiá'vi ntu é un ntí'í e ntó'o nto? ¿Tē dí ni ídiá'vi ne, kuān te un siin! ⁵ Kata'xi Xuva ko ntō Espíritu ña. Kade ña nuu i e dōo ka'nu iña nto. ¿Vá kuan ntú o kade Xuva ko ni ntō tsi ntáde ntaa nto é káka'an lei san? ¿Ñá'á ni san! Kuān ó kade ña ni ntō tsi ntákuinti'xe nto tú'un va'á san iña ña e téku nto.

⁶ Vata kaa uva ata ko Ábraan e kuinti'xe ña Xuva kō ne, dukuān ó kaka'an Xúva kō tsí ña tuví ka kuétsi ña. ⁷ Dukuān ne, kini nto tsí diví I'xá ntí'xe Ábraán ne, diví ñá é kakuinti'xe ña Xuva kō. ⁸ Nté ntúvi dí'na uve na'a tú'un Xuva kō kaka'an tsí nakí'í Xuva kō xoó ña'a, ña é kuinti'xe i ña, kuān te dá nēé ka tatá ña. Diví tsi tú'un va'á é káka'an Xúva ko ni Ábraan, kaká'an

ñá: “Un ntí'í ntí'í tatá ña'a dá kaní ñuxiví sa ne, ni'í ñá é vá'a iña ko kuénta iña o”, ka'an ña. ⁹ Dukuān ne, xoo é kakuinti'xe i Xuva kō ne, dadí ni'í ña é vá'a ni Ábraan, ña e dōo kuinti'xe i san.

¹⁰ Xoó ña'a, ña é ntéé kimi i lei san ne, da mií e ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ña. Tsí uve na'a kaká'an: “Xoó ña'a, ña é ña káde ntaa é un ntí'í nuu i é káka'an lei san utén utén ne, da mií e ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ñá”, ka'an. ¹¹ Dōo dito tsí ña té lei san é káde i é ntí'í kuétsi kō. Tsí uve na'a kaká'an: “Xoó ña'a, ña e dōo va'á nuu Xuva kō ne, kuinti'xe ña Xuva kō ne, dukuān é ni'í ña ntuví va'á iña ña”, ka'an. ¹² Ña e ntéé kimi i lei san ne, ñá te dadí ña ni ña é kakuinti'xe i Xuva kō. Tsí uve na'a kaká'an: “Xoo é kantikín i lei san ne, kantio é káda ntaa ntí'í ña utén utén vata koo é ni'í ña ntuví va'á iña ña”, ka'an.

¹³ Cristú ne, mií ñá ntá'vi ña kuenta iña kuétsi kō vata koo é ña ní'í kō é ntó'o kō é káka'an lei san. Tsí diví ña ntó'o ña naa ko kuenta iña kuétsi ko vatá ó uve na'a kaká'an: “Da xoó ka ña'a, ña é kurkāa iko dikí utún ne, ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ñá”, ka'an. ¹⁴ Kuān o dé Jesucristu kuénta iña ko ni ún ntí'í ntí'í tatá ña'a ñuxiví sa, kuān té ña te ña Israee o, vata koo é ni'í ko núu i é xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraan, vata koo é ni'í ko Espíritu Sántu sán tē kuinti'xe ko Xuva kō.

Leí san ni tú'un é xe'é Xuva ko xú'u ña

¹⁵ Kini nto, ení ko, tsí xo'o ñatí ne, dá káde vá'a o ūun tutú ne, xn-teé o dívi kó ne, ña kúvi xoó ña'a nadama ña é káka'an. Ña kúvi xntéé ka ña tuku nuu i. ¹⁶ Vi'a ve ne, xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraan, ni i'xá ika ñá é vāta kaku. Ñá ni ká'an tú'un Xuva ko te títín i'xá ika ñá, tsi ūun tsi i'xá ika ñá. Diví i'xá ñá ne, Cristu ña. ¹⁷ Sá'a ncho ka'an u ni ntō: Ede vá'a Xuva ko ūun tutú ni Ábraán ne, xe'e ña xu'u ña ni ña. Kidáa ne, ífá ntí'xin kimi sientu oko u'xi kuiá dá nté xe'é lei Muísee. Leí san ne, ña kúvi nadama tú'un é xe'é Xuva ko xú'u ña nte dí'na. ¹⁸ Tē dí

kuvi vii leí san é nī'i ko é vā'á iña Xuva ko te kade ntáa o é kaka'an ne, ñá te tū'un é xe'é Xuva ko xū'u ña é kūvi vii i. Ntá tsi nuu é ntaā i tsi nte dí'na xe'é Xuva ko xu'u ña ni Abraan é nī'i ko é vā'á iña ña.

¹⁹ Kidáa ne, ¿mí'i ntu kaidiá'vi leí san? Xtūvi Xuva kō leí san vaṭa koo é kūtuni ko nee é kuētsí kō. Idiá'vi tsi leí san un tsi da nté xēe "i'xá san" é kaka'an Xúva kō, ña i'xá ika Ábraan é xe'é ña xu'u ña ni i. Ánje Xuva kō xee ni'i ña leí san nta'a Muisee é kaka'an ñá ni ñá'a naa Xuva ko. ²⁰ Ntá tsi dá xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraan san ne, mii ña kaka'an ñá ni ña. Ná tē xoó kaka'an i naa ña.

Mí'i kaidiá'vi leí san

²¹ ¿Nchō ka'an ntú u te kanaa núu leí san ni tū'un é xe'é Xuva ko xū'u ña? ¿Ñá'a ni san! tsi tē dí' ío leí é kūvi vii i é nī'i ko ntuví va'á iña kó ne, kidáa ne, kuvi ntuvá'a o ni Xuva ko tē dá kada ntaa o é kaka'an leí san. ²² Ntá tsi kaka'an tū'un Xuva kō tsi ñu'u kutū ntí' ntí' ña'a é ña kuvi nakáku mii ña kuētsí ña. Kuān ó vaṭa koó é da xōó ka ña'a kuvi ni'i ña é vā'á vata o xe'é Xuva ko xu'u ña tē kuinti'xe ña Jesucristu.

²³ Ntá tsi dá vata kuinti'xe kō Cristú ne, vata ntáa ña ñu'u kutū ntáa o kuenta iña leí san. Ntantétu o dá nté xēe ntúvi é nañ'e Xuva ko kō nté koo kuinti'xe kō ña. ²⁴ Leí san ne, vata kaa ña kaito i'xá san kaa. É ēdé ko kuēnta da nté xēe Cristu vata koo é kūvi ntí'i kuētsi kō é kuinti'xe kō ña. ²⁵ Dā xee ntúvi é kuinti'xe kō Cristú ne, ña ntío ká kō leí san é nañ'e' ko nté koo vii o. ²⁶ Tsi un ntí' ntí' nto e kuinti'xe nto Jesucristú ne, é ntúvi nto i'xá Xuva ko vē. ²⁷ Un ntí' ntí' nto é itsi ntute nto é uun tsi kúñu kúvi nto nī Cristú ne, ntáku nto Cristu ve. ²⁸ Ña té íni kuān te ñá Israee, kuān te tuku tatá nto; kuān te ña ntáde tsiñu nto, kuān te ka'nu ñá'a nto; kuān te tii nto ne, kuān te ñadi'í nto. Tsi dá xē uun tsi kúñu kúvi nto nī Cristú ne, uun tsi kúñu kúvi nto ni tā'an nto di. ²⁹ Tē uun tsi kúñu kúvi nto nī Cristú ne, i'xá Abraan ntó di. Dukuān ne, ní'i ntó é vā'á iña Xuva ko vata o xe'é ña xu'u ña ni ña.

4

¹ Sá'a é ncho ka'an u ni ntó: Tē xi'i úun ñatí ne, ío iña ña é kōo iña i'xá ña. Ntá tsi dá lú'ntí ká i'xá ña ne, vata kaa ña kade tsiñu kaa na, kuān te ní'i na é un ntí'i iña uva ná tē kúka'nu na. ² Ío xoó kaito i na. Ío xoó ka'an í ni nā nté koo vii na dá nte xēe tá'an ntuví é nī'i na e xtúvi úva na iña na. ³ Kuān ó kuvi ni kō di. Dá kuētsi ká o ne, ña'a san ntáka'an ña nté koo vii o é kuntuo o ñūxiví sa ne, da mii é vii o vātā ó ntáka'an ña. ⁴ Ntá tsi dá xee tá'an ntuví ne, taxnuu Xuva ko i'xá ña é káku ña nú xē'e úun ña dí'i, é kūvi ña tatá ña Israee, ña é ntéé kimi i lei Muisee. ⁵ Kuān o kí'xi ña vata koo é nakáku ña un ntí' ntí' ña é ntee kimi i leí san, vata koo é naki'i Xuva ko kō e kúvi o i'xá ña. ⁶ Kidáa ne, vata koo é nañ'e' Xuva ko kō tsi i'xá ntí'xe ña kúvi o né, taxnúu ña Espíritu i'xá ña é kunūu ña nima ko. Espíritu sán ne, kaka'an ña: "¡Uvā ko!" ⁷ Dukuān ne, ñá te ña kaden tsiñun kán, tsi i'xá mii Xuva kō kúvin ne, ní'i o é vā'á iña Xuva ko é uun tsi kúñu kúvin nī Cristu.

Dōo ntí'i iní Pablu kuenta iña ña kuinti'xe i

⁸ Dí'na dá vata kiní nto Xuva kō né, dōo xió ntii nto é káda tsiñu nto iña tuku xúva ntó é ña te Xuva ntí'xe kō. ⁹ Ntá tsi vevii ne, é ini ntó Xuva kō. Kuvi ka'an o tsi Xuva kō ne, é tā'xi ña é kiní ntó ña ve. ¿Nté kuí ntántiko koó ntó ata nto é vii xtuku nto vata xkoó ini ñáta kō san é ñá vadá mí kaidiá'vi? ¿Nté kuí ncho vii xtúku nto ña kade tsiñu? ¹⁰ Kuan tsi o ntáde ka'nu nto viko é kuēnta víte, kuenta xoo, kuenta kuia. ¹¹ Dōo ntí'i iní ko kuenta iña ntó tē é ntaā i éde tsiñu ú iña nto.

¹² Vii nto da xe'e, ení ko, uun tsi nima ntúvi nto nī ko vata kaa xu'u é uun tsi nima ntúvi ú ni ntó. Ña túvi nee iña ní ide nto nī ko. ¹³ Ini nto tsi xu'ú ne, dōó ká'ví kaa ú ntuví dí'na dá kaka'an ntódo u tū'ūn va'á san ni ntó. ¹⁴ Dōo u'vi kúvi nto ko kuenta iña kuí'i e kúvi ko kidaá, ntá tsi ña ni kunte'xen ntó ko; ñá ni nakuitā ntó ko, tsi kí'i nto kó vata te ánje Xuva kō kúvi u, vata te mii Jesucristu kúvi u. ¹⁵ ¿Nté ntu o kúvi ve kuan? Tsi

dóo diní ñu'u nima nto dá itúvi ú ni ntō. Kuví ka'an ú iña nto tsí tē dí ni kúvi né, natavā ntō ntuxnuu mii ntō é tā'xi nto ko. ¹⁶ Vía ve ne, ¿ñá ntō ká ntu ntō ko e kuán o káka'án u ni ntō é nuu é ntaā í san?

¹⁷ Ña tsíkán ne, dōo ntáde ña nto kuenta ve, ntá tsi ña te kuan o de ña vata koo é nī'i nto é vā'a. Ncho nakadī ñá itsi é ká'an ntō nī ntí vata koo é mii ñá é kada ka'nu nto ña. ¹⁸ Vá'á ó te kade ña nto kuenta, te vii ñá vata koo é nī'i nto é vā'a. Te kuán koo víi ña ni ntō nguentuvi, ñá te da mii tsí dá tuví u ni ntō. ¹⁹ Dōo kaexnúu kó kuenta iña nto, a i'xá mii ko. Vatá ó kaexnúu ñadī'i dá ncho kaku i'xá ña ne, kuán koo kaxnúu kó kuenta iña nto da nté uun tsi nima ntúvi nto ní Cristu. ²⁰ Tē dí tuví u ni ntō vevii ne, ti kaa te kuví xtúvi mii u é káde tíi ú ni ntō, ntá tsi vevii ne, ñá iní u nté koo kadā kuení ko iña nto.

Kuenta iña Ágaá ni Sára

²¹ Xoó ntō'o é ncho kuntikín ka nto lei Muiseé san ne, ká'an ntō: ¿Va ñá iní ntú nto nēe é káka'án lei san? ²² Tsi nte dí'na uve na'a kaká'an tsí Abraán ne, úvi i'xá ñá xio. Uun ña ne, i'xá ta'nú kade tsiñu iña ña, ta'nú nani Ágaá ne, uun ne, i'xá ñadī'i mii ñá, ñá naní Sára. ²³ I'xá ta'nú kade tsiñu sán ne, vata tsi ó káku vata kaa da nēé ka i'xa, ntá tsi i'xá ñadī'i mii ña ne, káku vata tsi ó xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraán san. ²⁴ Kini nto tsi úvi nuu i kaka'án u kuenta iña i sá'á. Uun nuu i é vē'xí xuku é nani Sináii, díví iña Ágaá san. Xoó kaduku ntée i nuu i sá'á ne, káku ñá é kuntéé kimi ñá lei san. ²⁵ Tsi Ágaá san ne, vata kaa xuku é nani Sináii é tuví ñuú Arabiá káa ña, vata kaa ñuú Jerusaleen é tuví ñuxiví sa kaa ña di. Tsi ntúni nuu i sá'a nī ña é ntōo ikán ne, nteé kimi ñá lei san. ²⁶ Ntá tsi xo'ó ne, ñá te kadūku ntée ó lei san, tsí ñuu kó ne, díví ñuú Jerusaleen é tuví nta'a Xuva kō. ²⁷ Tsi uve na'a tú'un Xuva ko káka'an:

Kutúvi díní nto, díví ntō é ña kakúvi koo i'xá nto,
díví ntō é xoxo i'xá nto.
Kachu'u ntáa nto é dóo diní nto,

díví ntō é vata kaxnúu i'xi nto.
Tsi ñadī'i, ña é ña káde xii ña ña kuenta ne,
díi díi ka kaxio i'xá ña é ñá é tuví ni'i xii i,
ka'an.

²⁸ Ení ko, vata ntáa Isaa ntáa nto. Xo'ó ne, i'xá Xuva ko ó, tsi káku o vata tsi ó xe'é Xuva ko xū'u ña kidaā. ²⁹ Ntá tsi vata tsi ó dé xení i'xá e káku vata ó káku da nēe ka i'xá ni i'xá e káku kuenta iña Espiritu Xuva kō né, kuán ó kakuví vevii di. ³⁰ Ntá tsi ¿nee iñá ntu kaka'an tú'un Xuva kō? Kaka'an: "Kíñu'u nto ta'nú kade tsiñú san ni i'xá tun, tsí i'xá ta'nú kade tsiñú san ne, ña kúvi nī'i na iña uva na vata kaa i'xá ñadī'i mii ñá", ka'an. ³¹ Xo'ó ne, ení ko, ñá te vata ntáa i'xá ta'nú kade tsiñú san ntáa o, tsí vata ntáa i'xá ñadī'i mii ña ntáa o.

5

É nakáku Cristu ko

¹ É nakáku Cristu ko e nteé kimi kō lei san, tsi ñá ntō ña é ku'un kutú ká ó. Dukuán ne, kaka xaa nti'xe nto ve; ñá ku dá vá'a nto é kadā kú'vé lei san iña nto.

² Kini nto é káka'án u. Xu'ú e Pablú u ne, kaka'án u ni ntō tsí te ku'é nto é ká'nte ña kúñu é Ixi nto vata xkoó ini ñá Israeé san ne, vata te káka'án ntó tsi é ntaā í xii' Cristu iña ko. ³ Kaka'an xtúku u tsi dá xóo ka ña'a é tē'nte kúñu é Ixi ña ne, da mii é víi ña é un nti'í é káka'án lei Muisee. ⁴ Xoó nto'o e ntáxio ntii nto e ntáde ntaa nto lei san vata koo é nti'í kuétsi ntō ne, ña kaxé'le nto itsi é nakáku Cristu nto; ntánakuitá nto é vā'a é ncho ta'xi Xuva ko ntō doméni. ⁵ Ntá tsi xo'ó é kuinti'xe ko Xuva kō, é nuu Espiritu ñá nima kó ne, ntantétu ó é nī'i ko nima va'á ko nta'a Xuva kō. ⁶ Tē uun tsi kúñu kúvi o ní Jesús cristú ne, ñá té ini te te'nte kúñu ixi ko, o té ña'a. É kuinti'xe ko Xuva kō ne, sá'á é kaídiá'vi ne, dukuan kuñnima ko ta'an kó di.

⁷ Ntō'ó ne, é ika vá'a ntō kidaā. ¿Xoó ntu édi nuu i itsi e kuinti'xe nto é nuu é ntaā i? ⁸ Ñá te kuán ó kaka'an Xúva kō, ña é kana nto. ⁹ Ini

nto tsí te un siin tsi u'xen ia nādaka ó ne, kuia kanií t'nti i. ¹⁰ Xu'ú ne, kanteé iní ko Xuva kō é ña da vá'a ña é tuku koo kadā kuení nto. Ntá tsi kué'e Xuva kō é nto'o da xōo ka ña'a, ña é kanakutsu'un ntō.

¹¹ Ntá tsi xu'ú ne, ení ko, tē dí kaka'an ntódo ká u ni ntō é kántio é tē'nte kúñu ixi nto ne, ñá kuan koo ntō'o ká ko nta'a ña Israeé san. Tē dí kuān ó kaka'án u ne, ña túvi nēe nuu i é kúdiin ka ña dá tekú ña tú'ún é xi'lí Cristu ntíká krusí san kuenta iña ko. ¹² Ña ntánakutsu'un ntō sán ne, dií ka vá'á ó te na kāda a'ma kue'en ñá kúñu ña.

¹³ Tsi ntō'ó, ení ko, é kana Xuva ko ntō vata koo é na nakāka xaa nto. Ntá tsi kuān te ntaíka xaa nto ne, ña kúvi vii ntó da nēé ka é ntio nima ntó, tsi é vii ntó ve ne, kuinima xntó ta'an nto ne, dukan va'á koo vii nto ni ña. ¹⁴ Tsi é un nti'í é kaka'án lei san ne, uun tsi nuu i ncho ka'an: "Kuinima ntó ta'an nto vatá ó kakuinima nto kúñu ntó", ka'an. ¹⁵ Ntá tsi te ka'an ntēe nto ta'an nto, te kúvi ña ita ntó ne, koto nto tē ña nakunaa nto ta'an nto un ntí ntí nto.

Ó é ntio kō é vii mii ó ne, ó é ntio Espíritū é vii o

¹⁶ Sá'a kakā'án u ni ntō: Vii nto vatá ó ntio Espíritū san é vii nto; ñá ntukú nuu iní nto nté koo ni'lí nto é ntio nima káni kaa nto. ¹⁷ Tsi é ntio nima káni kaa nto ne, ñá te vata ó é ntio Espíritū san. É ntio Espiritu Xuva kō sán ne, ñá te dadíi nī i vatá o é ntio nima káni kaa nto. Kanāá nima káni kaa nto ni Espíritū sán ne, Dukuān ne, ña kúvi vii ntó nēe é ntio nto. ¹⁸ Ntá tsi te kué'é nto é nañ'e'e Espíritū san nto nté koo vii nto ne, ñá kantio é kadā kú'vé ka lei san iña nto.

¹⁹ Dōo ditó nēe nuu i e ntáde ña'a, ña e ntántikín nima káni ntáa. Ntaíka luku ña. Ntáde ña nēe e dóo káni kaa ntádē kuení ña. Ña ntákuka'an nuu ña e ntádē xení ña ni da xōo ka ña'a. ²⁰ Ntánuu iní ña ntaku xuva ña. Ntáde tatan ña. Ná ntio kue'en ñá ta'an ña. Ntánaá ña. Ntákukuiñu ña. Ura tsí i ntákudiin ña. Ntáde ña nee iña é ntio mii ña. Ntáki nteé xio ña ta'an ña. Ña ncho vii ña e ntáde ta'an ña.

²¹ Dōo ne'u iní ña. Ntaé'ní ña ta'an ña. Dōo iní xi'lí ña. Viko káni kaa ntáde ña, ni dōo titín ka nuu i é kuān ntáa san. Vi'a ve ne, kaka'án u ni nto vatá ó kaka'án u ni nto dí'na, tē xoó ña'a ntáde ña nuu i sá'á ne, ña kúvi ni'lí ña é kuntōo ña mí kadé kú'vé Xuva kō.

²² Ntá tsi xoo ñá'a e ntántikín ña Espíritū sán ne, ntákuinima ña ta'an ña. Dōo diní ñu'u nima ña. Vá'á ó ntōo ña. Ntákuñu ña nima ñá ni tā'an ña. Ntáde ña é vā'á ni tā'an ña. Ntáde ntaa ña nee iña é ntaxé'e ña xu'u ña. ²³ Ná tē ntáde na'nu ña. Ná te dotó tsi ntáde ña. Nté uun lei ña kaka'án é ña kúvi é kuān koo vii o. ²⁴ Xoó ña'a, ña é ntee káni ña Jesucristú ne, vata tē xi'lí nima káni kaa ña ntíká krusi ni é un nti'i nūu i é káni kaa é ntio i, é ntukú nuu iní i. ²⁵ Tē é ni'lí ko ntuví va'á iña ko e tá'xi Espíritū sán ne, na kué'é ó é nañ'e'e Espíritū sán kō nté koo é vā'á koo vii o.

²⁶ Ná kada ka'nu ña'a ó. Ná nakutsu'un ta'an ó. Ntē ña kune'u iní ko ni ta'an kō.

6

É xntii o ta'an kō

¹ Ení ko, te kiní ntó tsí kade uun ña'a é káni kaa né, divi ntó é nuu Espíritū Sántū sán nima ntó ne, xn-tii nto ña é vā'á koo vii ña. Vā'a vá'a tsi kōo ka'an ntó ni ña ne, kuenta tsi vii nto kúñu nto tē ña kó'xo nto nuu i sá'á di. ² Xntii nto tā'an nto dá kanto'o ña ne, dukan kōo kada ntaa ntó vata ó ntio Cristu.

³ Tē dóo ka'nu ña'a ó kuiní mii kō né, kuān tē ña te nee kainuu á'vi ó ne, da kaeni nta'ví mii ó kúñu kō. ⁴ Koto vá'a nto nté o de nto. Te vā'á ó, kuiní nto ne, kidáa kúvi kutúvi díní ntó ne, ñá kantio é kutsu'un nto tē dií ka va'á nto é ña nguií san. ⁵ Tsi kantio é vā'á koo vii o nēe tsíñu é ni'lí ko.

⁶ Xoó ña'a é kanakuā'a ña tú'ún va'a san ne, vá'á ó te kátsin dava ña ni mastru ña é un nti'í é vā'a é tó iña ña.

⁷ Ná ku ení nta'ví nto kúñu ntó, tsí ña kúvi nárkintēe o Xuva ko. Da nēe ka é kú'xí ó né, divi tsí é ni'lí kó di. ⁸ Te kú'xí o na nēe ka é ntio

nima káni kaa kō ne, ní'i kō doxi'í san. Ntá tsi te kũ'xi o vatā ó ntio Espiritũ Sántũ sán ne, ní'i ko ntuvi vā'á iña ko ntii dañu ntũvi nta'a Espiritũ san. ⁹ Dukuān ne, ñā ku kudu'xen kō é vīi o é vā'a, tsi te kũtíi o nima kó ne, ní'i kō é vā'a te xee ntũvi i. ¹⁰ Dukuān ne, dá ió ka ntuvi ne, vā'a koo na vīi o ni un ntíí ntíí ñā'a sán ne, dā díi díi ka ni ta'an ko, ñā ntákuinti'xe i san.

Kaxe'e Pablu ítsi da ntí'i tũtũ san

¹¹ ¡Un ntāa letra na'nú san é ka'ũ ú nta'a mii kó ve! ¹² Ntio ko é kũtuni nto tsi ñā tsíkán, ñā é ntio i é kuetsi é tē'nte kũñu ixi nto ne, da mii e ntáde ñā vata koo é ñā ka'an káni ñā'a san iña ñā ne, vata koo é ñā ntó'o ñā kuenta iñā krusi san mí xi'í Cristu kuénta iña ko. ¹³ Ntá tsi ñā é tē'nte kũñu ixi ñā ne, ntē ñā ini de ntaa ntí'i ñā é kākā'án leí san. Da mii tsi é ntio ñā é ka'ntē ntó kũñu ixi nto vata koo é vīi na'nu ñā tsi ñā edé ñā e kuán o dé nto. ¹⁴ Xu'ú ne, nté uun nuu i é ñā ncho vīi ka'nu ú kuenta iña i; da mii tsi kuénta iñā krusi mí xi'í Cristu kuénta iña ko. Nā kāde ká u kuenta nee nuu i é ió ñuxiví sa. Vata tē xi'i, kuíni kó ne, vata tē xi'í u ñā kuenta iña i. ¹⁵ Tsi te ũun tsi kũñũ kúvi o nī Cristú ne, ñā té ini te tē'nte kũñu ixi ko ne, o tē ñā'a. E kaínuu á'vi ne, é ní'i ko ntuví va'á iña ko. ¹⁶ Un ntíí ntíí nto e ntántikin nto tú'ũn sa'á ne, vā'a koo na kuntōo nto. Na ntuntā'ví ini Xuva ko ntō, ni ũn ntíí ntíí ñā Israee ntí'xe san, ñā nteé kimi i Xuva kō.

¹⁷ Vī'a ve ne, ñā ntío kó tē xoó nakutsu'ũn ká i kó kuenta iña i sá'ā. Tsi é kũtítin tsanta uve kũñũ ko é kanañe'e tsi xu'ú ne, kade tsiñu ntí'xe u iña Tó'o ko Jēsuu.

¹⁸ Nā xnuu viko Tó'o ko Jesūcristú nima ntó, ení ko. Kuan tsi koo é ká'án u ni ntō.

Tutu e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Efesu

Taxnū Pablu tutú iña ña ntákuinti'xe i, ñá ntoo ñuú Efesu

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustru iña Jesúcrístú u tsi kuan o ntío Xuva kō é tēé tsiñu ña ko. Taxnū u tutú sá'á iña ña ntáduku ntée Xuva kō, ña ntoo ñuú Efesu, ña ntákuinti'xe i Jesucristu. ² Xuva ko nī Tó'o ko Jesúcrístú ne, na nāxnūu viko ña nto. Na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto.

É vā'a é kata'xi Xuva ko kuēnta iña Jesúcrístu

³ Dóo ka'nu Xuva ko, ñi'vi Uvā Tó'o ko Jesúcrístu. Dōo tá'xi ña kō é un ntí'i nūu i é vā'a é tuví e dukún kán tsi kudadii o nī Cristu. ⁴ Tsi ñi'na dá tuví ñuxiví san ne, nāxaxnúu Xuva ko ko kuēnta iña Cristu vata koo é na ntántoo ña nima kó, vata koo é ña tuví ka kuétsi ko te xee o nta'a ña. ⁵ Tsi dóo ntío ña kō ne, nté ñi'na kaka'an ñá tsi ki'i ña kō é kuví o i'xá ñá kuenta iña Jesúcrístu, váta o ntío ña. ⁶ Dukuān né, utén uten ntáka'an o tsi dóo ka'nu Xuva kō. Dōo vá'ā o dé ña ni kō. Ná ni dē vīni ña da tá'xi ñá ko I'xá ña, ña e dóo kuinima ña. ⁷ Nákakū ñá ko kuēnta iña I'xá ña, tsi éti ña ñi'ni ña kuēnta iña ko. Dē ka'nu iní ña ni kō kuetsí kō, tsi dóo ntío ña kō. ⁸ Ná te un sīn tsi kuinima Xúva ko kō ne, tā'xi ña é kútú've kō, é ki'in iní ko. ⁹ Tā'xi ña é kútuni ko nee iña é ntio ña, nuu i é ña ni iní o, vata o ntío ña. ¹⁰ Sá'ā dé kuení Xuva kō é vii ña dá xēe ntúvi i. Natáká nuu ña é un ntí'i vata koo é kodo nūú Cristú da neé ka é ió e dukún kan ni da neé ka é ió ñuxiví a.

¹¹ É kudadii o nī Cristú ne, nāxaxnúu Xuva ko ko ūun tsi nte ñi'na vata koo é nī'i ko iña ña. Kuān o dé Xuva ko vatā o é vā'á o kuini ña. ¹² Kuān o dé ña vata koo é ntí'i, é ñi'na ntí kuinti'xe ntí Cristú ne, vii nti vata koo é ká'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva kō. ¹³ Diví ntō ñi, dá tekū nto tú'ūn é nuu é ntaā i, dá

tekū nto nté koo nakáku nto ne, kuinti'xe nto Cristu. Kudadii nto ni ña né, xntéé Xuva ko nto ná'a da tá'xi ña Espíritū Sántū é kunūu ña nima ntó vata o tá'xi ña xu'u ña. ¹⁴ Tá'xi Xuva ko Espíritū Sántu vata koo é kútuni ko tsi vii nti'xe ña vata o tá'xi ña xu'u ña dá kúvi naki'i ña é un ntí'i nūu i é káduku ntée ña. Kidáā ne, ka'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva kō.

Kaikán Pablu nta'a Xuva kō é kuē'e ña é na kukí'in iní ña ntákuinti'xe i

¹⁵ Dukuān ne, da téku ko tsi dóo ntákuinti'xe nto Tó'o ko Jesuú ne, tsi dóo ntákuinima nto ta'an ko, ña ntákuinti'xe i Xuva kō ne, ¹⁶ ñá kaxtuví mií u é nakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto, Kanaka'an kó nto dá kaká'an ntá'ví u. ¹⁷ Kaikán u nta'a Uvā Tó'o ko Jesúcrístú, ñi'vi Xuva kō, ña e dóo va'á san, te tā'xi ña é kútú've vá'a nto iña ña, vata koo é kī'in dikí nto é káka'an ña, vata koo é kīni vá'a ntó ña. ¹⁸ Kaikán u nta'a Xuva ko te nāxi'í nuu ña nuu nto vata koo é kútuni ntó nee é nī'i nto é kána ña nto. Te tā'xi ña é kútuni nto tsi ña te nté kaa va'a, ña te nté kaa kuika nuu i iña Xuva ko é kaxé'e ña ña'a é nakuído da'an ña. ¹⁹ Te tā'xi ña é kútuni nto tsi ña te nté kaa ka'nu ña. Kakuvi vii ña é un ntí'i kuēnta iña kō, ñi'vi o e ntákuinti'xe ko ña. Nañé'e ñá kō tsi kuví vii ña nī é un ntí'i ²⁰ dá nantoto ñá Cristú rkontuvi é xi'i ñá ne, xé'e ña é kuttuvi ñá ñi'ni kua'a ña e dukún kán. ²¹ Díi ka ka'nu Jesuu é da xóo ka ña tsiñu na'nu i, da xóo ka ña tsiñu i, da xóo ka ña ntádē kú've e dukún kan, da xóo ka ña ntádē kú've ñuxiví a, da xóo ka ña e dóo ka'nu, kuān te ntóo ña vevii, kuān te ntóo ña ntuvi é kī'in o. ²² Tá'xi Xuva kō é kúvi vii Cristu ni é un ntí'i. Tá'xi ña é kúvi Cristu tó'o iña un ntí' nti nuu i é káduku ntée ña ntákuinti'xe i san. Cristu ne, ñi'vi ña é kadé kú've ñá kuenta iña ña ntákuinti'xe i san. ²³ Ña ntákuinti'xe i sán ne, vata ntáa kúnū Cristu ña. Kanuu mé'ñu kanuu dava ña ña ntákuinti'xe i sán ni da kaníi ñi'va ñuxiví san.

2

Nakakú Xuva ko kō, tsi dóo kakuinima ñá kō

¹ Ta'xi Xuva ko ntuvi vā'á iña nto, ðivi ntō é vata ntáa ña xi'i ntáa nto kidaa kuenta iña kuétsi ntō, dá vata kuinti'xe nto Cristu. ² Dóo ncho vii nto kuétsi kidaa, dá ntikin ntó vata xkoó ini ñá ñuxiví san. Dé ntaa nto é ká'an tó'o é ña vá'á san, ña é kadé kú've iña é ña vá'á é ntoo e dukún kán, ðivi é káka'an nté koo vii ña'a, ña é ña ncho kuinti'xe i Xuva kō. ³ Kuán o dé o, ùn ntíi ntíi o, kidaa. Éde o da mií é ntio kō. Dē ntaa o é káka'an nima kini ntáa kō, e ntádē kueni kō. Dukuán ne, kantio é nī'i kō é ntō'o kō e dóo ka'nu é kata'xi Xuva ko, ni ùn ntíi ntíi ka ña'a. ⁴ Ntá tsi un vá'a tsi ntúnta'ví ini Xuva ko kō, tsi ña te nté kaa kakuinima ñá kō ne, ⁵ ta'xi ña ntuvi vā'á iña kō kuenta iña Cristú, kuán te kantio é nī'i kō doxi'i kuenta iña kuétsi kō. Da mií tsi e dóo va'á Xuva kō é nakakú ñá kō. ⁶ Vata o ntóto Tó'o kō Jesúcrístú ne, kuan o nántoto ña kó ði ne, ta'xi ña é kuntoo dadíi o ni ña e dukún kán, tsi kuinti'xe ko Jesúcrístu. ⁷ Kuan o dé ña vata koo é nañ'e ña ña'a rkontuvi ve tsi un vá'a tsi kakuinima ñá kō, tsi dóo vá'á o de ña ni kō kuenta iña Jesúcrístu. ⁸ Da mií tsi e dóo va'á Xuva kō é nakakú ñá nto da kuinti'xe nto. Ña túvi nēe nuu i é vii mií nto é nākáku nto, ntá tsi doméni tá'xi Xuva kō é nākáku nto. ⁹ Ña kúvi vii o nee nuu i é nākáku o, vata koo é ña vii ka'nu o. ¹⁰ Tsi Xuva kō de kú've ñá kō vata koo é da ntántikin o Jesuú ne, vii o é vā'á, vata o ka'an Xúva kō nte dí'na é vii o.

É kuntōo vá'a o kuēnta iña Cristu

¹¹ Dukuán né, naka'an ntō nte ntáa nto dí'na, ðivi ntō é ña te ña Israeé nto. Ntáka'an ñá Israeé san iña ntó "ña'a, ña é ña ni té'nte kúñu é ixi i", tsi ntántikin ña vata xkoó ini ña e ntaé'nté ña kúñu ña, kuán te mií tsi ñá é'nte ña. ¹² Kidaa ne, váta kini ntó Cristu. Tuku ña'a nto é ña Israeé. Ña túvi nee iña é intétu nto, ntē ña ni ini nto xoo é Xuva kō. ¹³ Ntá tsi vevii ne, kudadíi nto ni

Jesúcrístu. ðivi ntō é ña ni kuvi ki'xi étsin nto Xuva kō kidaa né, ntoo ni'i nto ña vevii, tsi éti Cristu níñi ña kuenta iña nto. ¹⁴ Tá'xi Cristu é kuntōo vá'a o, tsi idé ña é ntúdadíi ña Israeé san ni ña e ña te ña Israeé san. É nākáan nuu ña mí'i kánti'u kidaa da ntánaa nuu ña Israeé san ni ña é ña te ña Israeé san. ¹⁵ Dā xi'i ñá ne, nantí'i ñá leí san é káka'an nté koo vii o, é kadé kú've iña kō. Uun tsi ña'a, ña é xēe, ntáda dadíi ña ntuvi ñá'a san, tsi ntákuinti'xe dadíi ña Xuva kō. Kuán o dé ña vata koo é kuntōo vá'a ña ni tá'an ña. ¹⁶ Dukuán né, dá xi'i ña ntiká krusi kán ne, nantí'i ña du'xēn é édé ntuvi ñá'a san vata koo é kúvi ntuvá'a dadíi ña ni Xuva kō. É uun tsi ña'a kúvi ña ve.

¹⁷ Vé'xi Cristú ne, ka'an ña nté koo kuntōo vá'a nto, ðivi ntō é vata kini nto Xuva ko, ni ñá'a san é ini ñá ña. ¹⁸ Kuenta iña ña kuvi kú'in etsin o nuu Xuva ko, tsi é ni'i kō Espíritu ña, ntuvi o. ¹⁹ Dukuán ne, ñá te ña tuku ñuú ka nto, ñá te ñá é doto tsi ntaíka ká nto, ntá tsi ña ñuú Xuva ko nto vē. Ña ví'i Xuva ko nto vē ne, dadíi xnto ni ña e ntáduku ntée ña. ²⁰ Vata kaa vi'i san ntáa nto, tsi odo nto nú eti vi'i san. Eti vi'i sán ne, ðivi tú'un é nakuá'a pustrú san ni ña ka'án naa Xuva ko. Mií Jesúcrístú ne, xuu é odo núu diñi ntíi vi'i san. ²¹ Xo'ō é kudadíi o ni Cristú ne, kuve ta'an o váta ntáa ntiká nto'o é xi'i ta'an va'a un ntíi ntíi diñi i, da nté ntuvi o xúkún Xuva kō mí'i ña kak'vi nté uun nuu i é kini kaa. ²² ðivi ntō ði, dá kudadíi nto ni Cristú ne, kuve ta'an nto ni ña ntákuinti'xe i san vata koo é kúvi nto xúkún Xuva kō, tsi nuu Espíritu ña nima nto.

3

ðivi tsiñu Pablu é ká'an ña tú'un va'a san ni ña é ña te ña Israeé

¹ Dukuán ne, xu'u é Pablú u ne, nuu kutú ú kuenta iña Jesúcrístu, váta koo é ðivi ntō, ña é ña te ña Israeé nto, ni'i ntō é vā'a. ² Á te ñi nto tsi dóo vá'a o de Xuva ko ni kō da téé tsiñu ña kō é ká'án u tú'un ña ni ntō. ³ Tá'xi Xuva kō é kütuni kō

é tuvi xu'u iña ña, vatā o dé vá'a ú di'na é ña kué'e tsi tú'ün é kākā'án u. ⁴ Dā nakua'a nto tú'un tsikān ne, kūtuni nto tsi iní u nuu i é tuvi xu'u iña Cristu. ⁵ Dā nté vevii ne, ña ni xē'é Xuva kō é kūtuni ñá'a. Ntá tsi vevii ne, e xé'e Xuva ko kuēnta iña Espiritū Sántū san é kūtuní pustrú san nī ña ntáka'án naa Xuva ko, ⁶ Sá'ā ne, nuu i é tuvi xu'u kidaā: tsi ña é ña te ña Israeé ne, dadii tsi nī'i ña iña Xuva ko nī ña Israeé san, tsi e kúdadii ña nī ña Israeé san kuenta iña tú'ün va'a san. Nī'i ña é xē'é Xuva ko xū'u ña di dá kuinti'xe ña Cristu.

⁷ Téé tsiñu Xuva kō ko é kā'an ntódo u tú'ün sa'a, tsi dóo vá'a ó de ña nī kó ne, tā'xi ña kó ntii ñā vata koo é kūvi vii u tsiñu sá'a. ⁸ Xu'ú ne, dii ka dutsi kaa u é ña e dii ka dutsi kaa é kāduku ntéé Xuva kō. Ntá tsi dóo vá'a ó de Xuva kō, tsi tá'xi ñā é kā'án u nī ña é ña te ña Israeé san tú'ün va'a iñá Cristu é dii ka nuu á'vi é nté ña iní o nté kaa. ⁹ Ta'xi Xuva kō, ña é de kú've é un ntí'í é io, é kā'an ntódo ú vata koo é kīni un ntii ntii ña'a nté ó de kú've ña é koo nuu i sá'ā e xtúvi xu'u ña un tsi nte dá iñi ntu'u ñuxiví san. ¹⁰ Kuān o dé ña vata koo é kūtuni un ntii ntii ña e ntádē kú've e dukún kan tsi dóo iní Xúva kō é un ntí'í nté koo vii ña dá kīnī ñā ña ntákuinti'xe i san. ¹¹ Un tsi nte dí'na kuān ó ncho vii ña kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu. ¹² Kuenta iñá Cristú ne, iní o tsi kuvi xee étsin ó nuu Xuva ko. Tsi te kuinti'xe ko ñā ne, ñá kaū'vi ka ko ñā. ¹³ Dukuān ne, kaka'án u ni nto tē ña nátivi iní nto é kuān ó kanto'o kó kuenta iña nto. Tsi xu'ú kanto'o kó vata koo é nī'i nto é vá'a.

Kakuinimá Cristu nto

¹⁴ Dukuān né, kanchití ú nuu Xuva ko, ñi Uvā Tó'o ko Jesūcristu. ¹⁵ Uva ña iña un ntii ntii tātá ña'a sán di, kuān té ña ntoo e dukún kan, kuān té ña ntoo ñuxiví a. ¹⁶ Kaikán u te tā'xi ña é kuñū ntii nima ntó kuenta iña Espiritu ñā, tsi ña te nté kaa io é vá'a iña ña. ¹⁷ Kaikán u te kunū Cristu nima ntó da ntákuinti'xe nto. Na tā'xi ña é kūtú've vá'a nto nté koo kuinima kué'en nto, ¹⁸ vata koo é

kūtuni ntó, ni ūn ntii ntii ña ntáduku ntéé Xuva kō, nté kaa nī'i, nté kaa kani, nté kaa kūnu, nté kaa dukun kaxee tá'an é kākūinima Xúva ko kō. ¹⁹ Kaikán u te kīnī nto nté kaa ntio Cristu kó, kuān té ña kuvi kadá kuení kō tsi dóo kué'e, vata koo é kū'un tsitu kué'en nima ntó Xuva kō.

²⁰ Dóo ka'nu Xuva kō. Dóo ió ntii ña é kāde tsiñu ña nima kó ne, kuvi vii ña dii dii ka va'a é kaikan o, dii dii ka va'a é kadá kuení kō. ²¹ Te kā'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva ko kuēnta iña ña ntákuinti'xe i san, kuenta iña Jesúcristu. Kuān koo ka'an ñá da ntántoo ká ña'a san ñuxiví a ne, ntii dañu ntūvi di. Kuan tsi koo na kō.

4

É uun tsi kúñu kúvi o kuēnta iña Espiritū Sántū san

¹ Xu'u é nuu kūtū ú kuenta iña Xuva kó ne, kaikán u nta'a nto te vii ntó vatā ó ntio Xuva kō é víi ña e kána ña. ² Ná vii ka'nu nto. Ná ku kudīn nto ni ña'a. Na kūtíi nto kuntétu nto. Na kūtíi nto ni ta'an nto. Na kūnima ntó ña. ³ Koo ntii ntó é ña xtuví mií ntó é uun tsi ntádē kuení nto vatā ó katá'xi Espiritū Sántū san dá ntoo vá'a nto. ⁴ Uun tsi kúñu nto, ni ūn tsi Espiritu ntó dí, vatā ó ió uun tsi nuu i é vā'a e ntantétu nto é nī'i ntó rkontuvi, nto'o é kána Xuva ko ntó. ⁵ Uun tsi Tó'o kō, uun tsi tú'ün va'a é kuinti'xe ko, ni ūn tsi nuu i é kutsi ntute o. ⁶ Uun tsi Xuva ko, ñi Uva ko ūn ntii ntii o. ñi Uva ña é odo nuū ña é un ntii ntii o. ñi Uva ña é nuu mé'ñu nuu ña ña ko ūn ntii ntii o.

⁷ Ntá tsi é un é un ó ne, é tā'xi Cristu ko nuu i é vā'a é vii ó, vatā ó ntio ña. ⁸ Dukuān ne, kaka'án tú'un Xuva kō: Da kūntáa ña e dukún kán ne, ntéka ñá ña ñu'u kutú ne, xé'e ña nuū i é vā'a é vii ña'a san, ka'an.

⁹ ¿Nee iñá ntu kani tu'un é kākā'an é kūntáa ña? Ncho ka'an tsi di'na naínu ña ñu'u a. ¹⁰ Ña e naínú san ne, ñi tsi ña é kūntáa ña mí'í e dii ka dukun e dukún kán vata

koo é kadā kú'vē nā da kanī dū'va. ¹¹ Tā'xi nā nuu i é vīi o, é un é un o. Iō nā ne, xé'e nā é vīi nā pustru. Iō nā ne, xé'e nā é kā'an nā naa Xuva ko. Iō nā ne, xé'e nā é kā'an ntódo nā tú'ūn é nakáku o. Iō nā ne, xé'e nā é kadā kú'vē nā nā ntákuinti'xe i sán ne, nakuá'a nā nā nchu'ūn san dī. ¹² Kuān o dé nā vata koo é koo tú'vē nā ntáduku ntée nā é vīi nā tsiñu nā, vata koo é naku'e'nu nā nā ntákuinti'xe i Cristú san ¹³ da nté dadīi tsi kuinti'xe ko, dā nté dadīi tsi ini vá'a o I'xá Xuva kō. Kidāā ne, kuka'xi nuu o ne, kué'nu o vata koo é un ntī'i é vīi o ne, vīi o vatā o dé Cristu. ¹⁴ Nā vīi ka o vatā o de i'xá san é nuu nuu tsi ntánadama e ntáde kuení i. Ntántikin dá nēe ka nchu'un é xēe e ntánañ'e e nā ntaéni nta'ví san, nā e dóo ntáde é kīni kaa. ¹⁵ Ntá tsi ka'an o é nuu é ntaā í ni nā'a, tsi ntákuinima kó nā. Kidāā ne, kue'nu ká o un tsi dā nte xee tá'an o vīi o vatā o dé Cristu. Divi nā né, odo nuū nā iñā nā ntákuinti'xe i sán vatā o odo nūu dikī ko iñā kúñu kō. ¹⁶ Xo'lo ne, vata kaa kúñu Cristu ntāa o, é dóo vá'a o xi'i ta'an é un ntīi ntīi ta'vi i. Te ūn ntīi tsi ta'vi i dóo vá'a o ntáde tsiñu ne, dóo vá'a o kae'nu kanī kúñu nā. Kuan koo na kuñima tá'an kō dī, un ntīi ntīi o e ntáduku ntée o Cristu.

Ntuvi xéé iñā ko e tá'xi Cristu

¹⁷ Dukuān ne, kaka'án u ni nto vē, tsí ntio Xuva kō é vīi nto sá'a. Nā vīi ka nto vatā o de nā'a, nā é nā ini Xúva kō. Dotō tsi ntáde nā é ntio nīma kīni ntāa nā. ¹⁸ Nīnēé ini dikī nā. Nā túvi ntuvi iñā nā e tá'xi Xuva kō, tsí nā ntákuinima nā, tsí dóo ka'xi ini nā. ¹⁹ Nā ntákuka'an nuú ka nā é da mīi tsī e ntáde nā é kīni kaa. Nā tē nté kaa dinī nā é vīi nā é un ntīi ntīi nuu i é kīni ntāa san. ²⁰ Ntá tsi divi ntō ne, nā tē dúkuan o ni nakua'a nto iñā Cristu, ²¹ tē nuu é ntaā i e téku nto é kākā'an nā, tē nuu é ntaā i é divi nā nakuá'a nā nto; tsí kaka'an nā é nuu é ntaā i. ²² Vatā o kanatāva o doo dé'én san ne, kuan koo naxtúví xio nto é ntio nīma kīni kaa nto, é da mīi tsī e ntaéni nta'ví nto. ²³ Kué'e ntō é ntavá'a Xuva kō nīma ntó vata koo é vā'a tsí koo

kadā kuení nto. ²⁴ Nakunúu nto ntuvi vā'a iñā nto é dē kú'vē Xuva ko iñā ko vata koo é vīi o vatā o de nā. Divi nā ne, kade nā é vā'a ni nā'a sán ne, nā túvi nēe é kuétsí nā. Kuān koo vīi o dī, tsi ntákuinti'xe kō é nuu é ntaā i.

²⁵ Dukuān ne, nā kā'án ka nto dovéte. Ka'an nto é nuu é ntaā í ni tā'an nto, tsí uun tsi kúñu kúvi o ni nā.

²⁶ Te kúdiin ntó ne, ntá tsi nā ku vīi nto é kīni kaa. Nā nā'a tsi kúdiin ntó dī, na ntúka'nu iní nto dī'na dá kuido nuu ngántii. ²⁷ Ntē nā ku xe'e nto é kā'an tó'o e nā vā'a san nté koo vīi nto.

²⁸ Nā kadú'u sán ne, na xtuví mīi nā é kadu'u nā. Na kōo ntīi nā kada tsiñu nā vata koo é nī'i nā é natsī'i nā iñā nā ntátaan nuu i san.

²⁹ Nā kā'an kīni nto, ntá tsi ka'an ntó nēe é vā'a, nēe é kaxntīi é kue'nú ta'an nto vatā o kantio nā, vata koo é na nāxnuu viko nā nā'a, nā kateku í san. ³⁰ Nā ku vīi nto nee iñā é káde i é kuntā'xa iní Espiritu Xuva kō, tsi tá'xi Xuva kō Espiritu san vata koo é kūtuni ko tsi ntáduku ntée o Xuva ko tē xee ntúvi é naki'i kue'en nā kō.

³¹ Xtuví mīi nto é dutsī kuiní nto, nī é kakúdiin nto. Nā ku nāa núu ká nto. Nā ku káchu'u ntó. Ntē nā ka'an kīni nto iñā ta'an nto. Nā ku vīi nto nté uun nuu i é kīni kaa. ³² Ntá tsi vīi nto é vā'a ni tā'an nto. Ntuntā'ví ini nto nā ne, kada ka'nu iní nto ni nā vatā o de ka'nu iní Xuva ko ni nto kuēnta iñā Cristu.

5

Nté koo é vā'a koo kuntoó i'xá Xuva kō

¹ Vīi nto vatā o de Xuva kō, tsí i'xá nā nto e dóo ntío nā nto. ² Utén utén kuinima ntó ta'an nto vatā o kuinimá Cristu ko dá xe'é nā ntuvi iñā nā kuenta iñā ko. Divi nā e kúvi nā doméni e dóo va'a, é vata kaa uun diko e dóo vá'a ñe'e iñā Xuva ko.

³ Divi ntō e ntáduku ntée nto Cristú ne, nā ku ka'an nto nté uun tú'ūn nuu i é kīni kaa e ntáde nā'a ni ñad'í san, e ntáde ne'u iní nā ni nā'a san. ⁴ Nā ku kā'an nto tú'un

dēntu. Nā ku dotō tsí ka'an ntó, nté ña doto tsí xkuntée nto nuu i é ña vá'a, tsí ña te vá'a o é kuān koo víi o. Díi ka vá'ā ó te nakué'e o sintiá'vi nta'a Xuva kō. ⁵ Tsi iní vá'a nto tsi da xōó ka ña'a é kakidi níl'í ña ñadí'í é ña te ñadí'í míi ña né, da xōó ka ña'a é kāde ña é kīni kaa, da xōó ka ña'a é kākune'u iní ña, é kānuu iní ña tuku nuu i é ña te Xuva kó ne, ñá níl'í ña é vā'á nta'a Xuva kō, nté ntā'a Cristu. ⁶ Nā ku dā vá'a nto é kāni nta'vi ña'a san nto te dotō tsi ntāka'an ñá dovete, tsí kuenta iña i sá'ā ne, kué'e Xuva kō e dóo nto'o ña, da xōó ka ña'a é ña ncho kuintí'xe i ña. ⁷ Nā ku kudadii nto ni ña kuān ntāa san.

⁸ Divi ntó né, vata te ñinēe mi ntaika nto kidaā, ntá tsi vevii ne, é nāxi'í Xuva kō mi ntaika nto. Vii nto vata tsí ó de ña'a, ña é kaika mí kaxil'í nuu ñu'u. ⁹ Tsi ña é kānaxil'í nuu i ne, kade ña é vā'a. Kade ña é ntio Xuva kō. Kade ña é nuu é ntaā i. ¹⁰ Koo ntii nto vii ntó nee nuu i é díi ka vá'a é vii ntó vatā o é ntio Xuva kō. ¹¹ Nā ku dotō tsí kīni nuu nto nuu i e ntāde ña e ntaika mí ñinēe, tsí ña kaidiá'vi. Ntá tsi nañe'ē ntó ña tsí ña te vá'a o ntāde ña. ¹² Tsi ntākuka'an nuu kō é kā'an o nuu i é ntāde xu'u ña. ¹³ Ntá tsi dá naxil'í nuu ñu'u san ne, ntii díto nuu i é iō xu'ú, nte ntāa nti'xe. ¹⁴ Tsi ña te nee iña é kuvi koo xu'u dá kaxil'í nuu ñu'u san. Dukuān ne, kaka'an ña:

Ntoton, divin é kakidin.

Nakuntísin mé'ñū ña xi'í san ne,

Cristu naxil'í nuu ña nuu o,

ka'an ña.

¹⁵ Koto vá'a nto nté o ntāde nto ve. Nā vii ntó vatā ó de ña tuntú san, ntá tsi vii ntó vatā ó de ña e dóo kí'in iní i. ¹⁶ Koo ntii nto kada tsiñu nto vi'a ió ka ntuvi, tsi dóo ió nuu i é kīni kaa ntuvi sā'a. ¹⁷ Dukuān ne, ñá vii ntó vatā ó de ña tuntú san, ntá tsi kutuni nto nee é ntio Xuva kō é vii nto. ¹⁸ Nā ku de kí'vi ntó tsi dukuān ne, ña kúvi kotō kú've nto. Ntá tsi kué'e nto é kadā kú've Espiritū sán nima nto. ¹⁹ Kata nto nchu'ún ni tā'an nto. Kata nto un ntí'ntí nuu i é kākā'an tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kanii nima ntó kata nto

iña Xuva kō. ²⁰ Nguentúvi nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō iña é un ntí'í da nee ka nuu i kuenta iña Tó'o ko Jesúristu.

Vata tsi te ñavi'í kō ña ntākuinti'xe i san

²¹ Vii nto é ntio ta'an nto, tsi ntaiko ñu'u ntó Cristu.

²² Divi nto, ñadí'í, vii nto vatā ó ntāka'an xii nto, vatā ó de nto nī Tó'o ko Jēsuu. ²³ Tsi ntādē kú've ñatíi san iña ñadi'í ña, vatā ó kade kú've Cristu iña ña ntākuinti'xe i ña. Divi ña né, kanakakū ñá un ntí'ntí ña ntākuinti'xe i ña tsí uun tsi kúñū kúvi ña ni ñā. ²⁴ Vatā o ntāde ntaa ña ntākuinti'xe i é kākā'an Cristu ne, kuan koo na kāda ntaa ñadi'í san un ntí'í é kākā'an xii ña.

²⁵ Divi nto, ñatíi ne, na kuinima ntó ñadi'í ntó vatā o kuinima Cristu ña kúnti'xe i ña. Tsi xe'é ña ntuvi iña ña domeni kuenta iña ña, ²⁶ vata koo é nākate ña kuétsi ñā é nakutsi ntúte ña ña da kúnti'xe ña tú'un ñā. ²⁷ Kuān o dé ña vata koo é ntāda ña ña kuenta nta'a míi ñā, é vata kaa ñadí'í, ña e dóo vá'a kaa. Dóo vá'a ntí'xe ña vata kaa uun doo e dóo nuu a'vi san é ña tuvi mí'í ni xē'e, ña tuvi mí'í ntútsi'í, ntá tsi vá'a kue'en. ²⁸ Du'vā ó kantio é kuinima ñatíi san ñadi'í ñā, vatā ó kakuinima ña kúñū mii ñā. Te kakuinima ñá ñadi'í ñá ne, kakuinima ña kúñū mii ñā di. ²⁹ Xōó ñatíi é ña ntío kue'en ña kúñū mii ñā, ntá tsi kaxé'e ña é ká'xí ne, kade ña i kuenta. Kuān ó kade Cristu ni ña ntākuinti'xe i ña di, ³⁰ tsi ntáduku ntée ña ña. Xo'ō né, kuān o ntáduku ntée o kúñū Cristú di. Tsi dadíi tsi kúñū kúvi o ni ñā. ³¹ Dukuān ne, kaka'an tú'un Xuva kō tsi xtuvi mii ñatíi san uva ña ni dí'í ñā vata koo é kutíni'í ña ñadi'í ñā. Ntúvi ñā ne, uun tsi kúñū kúvi ña, ka'an. ³² Sá'a nūu i e dóo ka'nu, é ña iní o. Ntá tsi kaka'an u sá'ā vata koo é kútuni nto nté o de Cristu ni ña ntākuinti'xe i ña. ³³ Ntá tsi kuinima ntí'xe nto, é un é un nto, ñadi'í ntó vatā o ntākuinti'xe i ña kúñū mii ntó. Ñadi'í san ne, na kuiko ñu'u ña xii ña di.

6

¹ Divi nto, i'xá, kada ntaa nto e ntáka'an úva nto ni di'i nto, vatā o é ntio Xuva kō. Tsi vá'ā o é kuān koo vii nto. ² Tsi tú'ūn é kuvi ūn é kāka'an é nī'i ko é vā'á te kāda ntaa o ne, kaka'an: "Kuiko űu'u nto uva nto ni di'i nto, ³ vata koo é kuntōo vá'a nto, vata koo e dóo kani ntuvi iña nto űuxiví sa", ka'an.

⁴ Divi ntō né, uvā, ña kú de nto é na kūdiin i'xá nto, tsí nakuē'nu vá'a nto i. Kué'e nto é ntō'o i te ña vá'a o ntáde ne, kué'e nto i i'tsi nté koo kuntikín Xúva kō.

⁵ Divi ntō, ña ntáde tsiñu ne, kada ntaa nto e ntáka'an tó'o ntō, ña ntoo űuxiví sa. Kuiko űu'u nto ña. U'vī ntō ña. Kanī nima ntō vii nto tsiñu e ntáta'xí ña vata tsi tē ntáde tsiñu nto iña Cristu. ⁶ Kada ntaa nto, ñá te da mii tsī da ntaito ntáde ña nto, vata koo é ká'an ñá tsi dóo vá'a nto, ntá tsi kada ntaa nti'xe nto vatā ó de ña kade tsiñu iña Xuva ko. Kanī nima ntō vii nto vatā ó ntio Xuva ko. ⁷ Vii nto tsiñu nto nīe kue'én ini nto, vata tsi te iña Xuva ko ntáde tsiñu nto, ñá te da iña ña'a tsi. ⁸ Ini ntō tsi da xōo ka ña'a, te ña kade tsiñu ne, o tē tó'o tsiñu ne, ní'i ñá é vā'á nta'a Xuva ko kuēnta iña i é vā'á é káde ña.

⁹ Divi ntō di, tó'o tsiñu, kuān koo vii nto nī ña ntáde tsiñu iña nto. Ñá ku kadā xení nto ni ña. Naka'an ntō tsí io Tó'o nto ntuvi ntō ña, ña é tuví e dukún kán né, divi ña ne, ñá káde ña kuentá nee ñá'a o.

Nté koo nada'an ña ntákuinti'xe i sán nima ña

¹⁰ Kaka'án u sá'a ni nto vē. Ntii na kōo nima nto ve, tsi ntáduku ntée nto Tó'o kō. Tsi dóo ió ntii ña é ta'xi ña kō. ¹¹ Vata tsī ó kainúu sntadún san du'nu é kuvi káa ne, kuan tsī koo nakunúu nima nto Espiritu Xuva kō sán di, vata koo é ña kuvi vii Tó'o e ña vá'ā san ní nima nto é ncho kani nta'ví nto. ¹² Tsi ñá te ntánaa o ní ña é iō kúñu i ni xīki i, tsi ntánaa o ni tatsin ña vá'ā e dóo ntii iní i, e ntáde kú've iña ña ntaika mi dóo neé űuxiví sa, ni tatsin é ña vá'a é ntaiko e dukún kán. ¹³ Dukuān ne, ki'i nto un ntíi ntí nuu i é káta'xi Xúva kō vata koo

é kuvi vii nto nada'an ntō nima ntō te xēe ntúvi é kīni kaa san. Dá iō tu've vá'a nto ne, kutu kuntōo nto.

¹⁴ Dukuān ne, diin tsi kuntōo nto é nāki'ni kutu nto í'xi nto é nuu é ntaā í vatā o de sntadún san ni ñi'í'xi ña. Vii nto é vá'a vata koo é nada'an ntō nima ntō, vata tsī ó kanada'án sntadún san nima ña é kaitavi núu ña du'nu káa san.

¹⁵ Vata tsī ó kaxio tú've di'in nto e ntaxi'i nto nti'xen nto ne, kuan kōo koo tú've nto é kika'an ntódo nto tú'ūn vá'a san nté koo kuntōo vá'a o. ¹⁶ Díi díi ka nuu á'vi ne, é kuinti'xe vá'a nto vata koo é nada'an ntō nima nto nuu i é kīni kaa é kanakuita ntée tó'o e ña vá'ā san ntō, vata tsī ó de sntadún san dá kakāta ntee ña le'e káa san vata koo é ña dúku ña ntuvé é kai'xi san.

¹⁷ Vata tsī o kaitávi díki sntadún san ñi'í'xi ña ne, kuan tsi koo nada'an nto díki ntō di é kuinti'xe ntō tsi é nakákú Xuva ko ntō. Kuni'i nto káa káni iña Espiritu di, é divi tú'un Xuva kō. ¹⁸ Da neé ka é vii ntō ne, ka'an ntá'vi ntō ni Xuva kō. Kákan nto nta'a ña da neé ka nuu i é ká'an Espiritu ña é kákan nto. Ntito koo kuntōo nto. Ntē ña ku ná'ivi iní nto. Utén utén ka'an ntō ni Xuva ko iña é un ntíi ntíi ña ntáduku ntée ña. ¹⁹ Ka'an ntá'vi ntō kuenta iña ko di, na ta'xi Xuva ko tú'ūn nee iña é ká'án u, vata koo é ña u'ví ko é ká'án u ni ña'a iña tú'ūn va'á san é iō xu'ú iña ña. ²⁰ Xuva ko taxnúu ña ko é kēte xaa u tú'un ña né, dukuān é nuu kutú u vevii. Ka'an ntá'vi ntō vata koo é ña u'ví ko nté un siin é ká'án u tú'un ña, vatā ó ntio ña é ká'án u.

I'a nti'i tutú san

²¹ Tiquicu, ení kō e dóo ntio ko, ña e dóo xntíi kó tsiñu Xuva kō né, ntaa ña ni ntō é un nti'i iña ko, vata koo é kūtuni nto nté o de ú ne, nee tsiñu kade ú ve. ²² Dukuān né, kataxnūu ú ña é k'i'ín ña mí ntoo nto vata koo é ká'an ñá ni ntō nté o de ntí, vata koo é na kíi nima nto é vii ntō tsiñu Xuva kō.

²³ Na ta'xi Xuva ko ni I'xá ñá, Tó'o ko Jesūcristu, é kuntōo vá'a un ntíi ntíi ta'an kō, é kuñnima tá'an ña, é díi ka kuinti'xe ña. ²⁴ Na naxnuu viko Xuva ko ún ntíi ntíi ña é ña ni xtuvi

mii e ntákuinima i Tó'o ko Jesūcristu
kánii nima i. Kuan tsī koo é ká'án u
ni ntó.

Tutu e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Filipu

Nuu kutū Pablu da táxnūu ña tutú sa'a iña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Filipu

¹ Xu'u é Pablú u ni Timōteú ne, ña ntáde tsiñu iña Jesúcrístú nti. Ntuví nti táxnūu ntí tutú sa'a nta'a un ntíí ntíí ña'a, ña é ntúntoo nima i, tsi uun tsi ña ni Jesúcrístu vé, divi ñá é ntoo ñuú Filipu, ni tó'o iña xúkun, ni ña ntáxntii ña kuínti'xe i. ² Xuva ko ni Tó'o ko Jesúcrístu ne, na nāxnūu viko ña nto. Na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto.

Kaka'an ntâ'ví Pablu iña ña kuínti'xe i

³ Kanakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuénta iña nto vata dá kanaka'ān kó nto, ⁴ vata dá kakā'an ntâ'ví u. Dōo diní ko, ⁵ tsi nte da kuínti'xe nto un tsi da nté vevii ne, dadí tsi kade tsiñu nto nī kó kuénta iña tú'un va'a san iña Xuva ko. ⁶ Iní u tsi é eni ntu'u Xuva ko ūun tsiñu e dōo va'a nima ntó ne, ña xtúvī mii ña nto da nté ntūntaa nto, un tsi da nté ntūvi é kī'xi xtuku Jesucristu. ⁷ ¿Nté kui ña kuan koo kadá kuení ko iña nto? Tsi dōo ntio kó nto. Dadí tsi kanaxnūu viko Xuva ko ko ni nto, kuān té nuu kutū ú, kuān té kantada ntaa ú tú'un va'a san é nuu é ntaā i. ⁸ Kutuni Xúva kō tsi dōo ntio kó nto un ntíí ntíí ntó vata ó ntio Jesucristu nto. ⁹ Kaka'an ntâ'ví u te dá díí díí ka kuinima ntó, dá díí díí ka kutuni ntó nēe é vá'a, nēe é kīni kaa, ¹⁰ vata koo é kūtuni ntó nēe é díí ka va'a, vata koo é ña vii nto é kīni kaa, vata koo é ña tuvi kuétsi ntó dá kī'xi xtuku Jesuu. ¹¹ Dá tā'xi Jesucristu é vii ntó nuu i e dōo va'a, vata koo é na kūnuu iní ña'a Xuva kō, vata koo é na kā'an ña tsi dōo va'a ña.

Ntuvi iña ko ne, kuénta iña Cristu

¹² Ntio ko é kūtuni ntó, ení ko, nēe iña é kūvi kó ne, díí ka vá'a o, tsi

dukuān ó kae'nu tú'un va'a san iña Xuva ko. ¹³ Un ntíí ntíí sntadun, ña ntoo nú vi'i ña tsiñu i, ña nanī Cesá san, ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña ntoo i'a ne, iní ña tsi nuu kutū u tsi kuínti'xe kó Cristu. ¹⁴ Ñá kaú'ví ka ení kō é kā'an ña iña Tó'o ko Jēsuú, kuān té nuu kutū u. Nté un siin ka ña káu'ví ña é kā'an ña tú'un Xuva kō.

¹⁵ Iō ñá ntáka'an ntódo ña iña Cristu tsi ntákune'u iní ña nī ko, tsi ncho vii ña é díí ka nto'o ko. Ntá tsi iō túku ña'a ntáka'an ntódo ña iña Cristu tsi ntio ña é kōo é va'a nī ko. ¹⁶ Iō ñá'a ne, kuān o ntáde ña tsi dōo ntákuinima ñá ko. Iní ña tsi nuu kutū ú kuénta iña tú'un Xuva kō. ¹⁷ Iō túku ña'a ne, ntáka'an ntódo ña dadí iña Cristu, ñá tē tsi ntio ña é vá'a, ntá tsi tē díí díí ka tā'xi ña é ntó'o ko dá nuu kutū u. ¹⁸ ¿Nté koo ve? Ña té iní. Dōo diní ko vevii, tsi téku ña'a tú'un iña Cristú, kuān té nuu é ntaā i e ntáka'an ñá, kuān té ña te kání nima ñá ntáka'an ñá.

Ña kóo da'na é nuu diní nimá ko, ¹⁹ tsi iní u tsi koo é vá'a iña ko, tsi kaka'an ntâ'ví nto ne, Espíritū Sántū e tá'xi Jesúcrístú xntii ñá ko. ²⁰ É ntio kó ne, nté uun nuu i é ña kuká'an nuu ko, ntá tsi kunuu ka'xī nimá ko vata koo é kuiko ñu'u ña'a Cristu da iní ña tsi kuínti'xe kó ña é vī'a é ūten, kuān te kutuví ka u ñuxiví sa ne, kuān te kuví u. ²¹ Tsi te kutuví u ñuxiví sa ne, kutuví u nī Cristú, o kuān te kuví u ne, díí díí ka vá'a koo kutuví u ni ñá. ²² Te kutuví ka ú ñuxiví sa ne, iō tsiñu é vii u iña Tó'o ko. Ntá tsi ñá iní u nēe iña é nāxaxnūu u. ²³ Ntio kó ntuví nūu i san. Dōo ntio ko é kī'n u kíkutuví u nī Cristu, tsi dōo vá'a o. ²⁴ Ntá tsi díí ka ntio nto é kutuví ka ú ñuxiví sa kuénta iña nto. ²⁵ Dukuān é iní u tsi kutuví ka ú ni ntó vata koo é xntii ú nto, vata koo é díí ka kuínti'xe nto Xuva kō né, dōo diní kuntooo nto ni ñá. ²⁶ Kidáá né, nanū'u ntó iní nto Jesucristu kuénta iña ko, tsi nti'xi xtuku ú mí ntoo nto.

²⁷ Sá'ā e dōo ntio ko: é vii ntó vata kaa é kaka'an tú'un va'a iña Cristu. Kuān te kixkóto ni'ní u nto, kuān té xoxó u, ntio kó kutuní ko tsi vata kaa uun tsi ña'a nto e ntákuiní'xe

nto, vata kaa uun tsi ña'a nto ntáde tsiñu nto kuenta iña tú'un va'a é kuínti'xe nto. ²⁸ Ñá ku u'vi ntó nee iña e ntáde ña'a da ntáde kini ña ni ntó. Dukuān é kütuni ña tsi ña kuvi vii ña ni ntó, tsi nakákú Xuva ko ntó. ²⁹ Tsi kaduku ntée nto é ña te da míi tsi é kuínti'xe nto Cristu, tsi e ntó'o ntó dí kuenta iña ña. ³⁰ Tsi dadii ntáde ú ni nto du'xen kuēnta iña tú'un va'a san vatā o dé u kidaā ne, é ini nto tsi kuan tsi ó kade ú vevii.

2

Nuu kutū Pablu da táxnūu ña tutú sa'a iña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuu Filipu

¹ Tē nuu é ntaā i é naxnuu ka'nu Cristú nima ntó, tē nuu é ntaa i e dóo diní nto tsi ntákuinima ntó, tē nuu é ntaā i e ntaika nto ni Ēspiritū Sántu, tē nuu é ntaā i e ntántunta'ví ini nto ne, ² vii nto vata koo é nākunuu díní kue'én nimá ko. Uun tsi kadā kuení nto. Uun tsi kuínima ntó vata kaa uun tsi nima ntó, uun tsi díki nto. ³ Ñá tē nee iñá vii nto iña míi nto, e dóo ka'nu ña'a ncho vii nto, ntá tsi vii nto vata kaa i'xá lu'nti, vata kaa te díi ka ka'nu ña nguū san é divi ntó. ⁴ Ñá te da míi iña nto koto nto, ntá tsi iña ta'an ntó di.

⁵ Dadii tsi kadā kuení nto vatā o dé kuení Jesucristu. ⁶ Divi ña né, kuān té Xuva ko ñā, ntá tsi ña ni itsú'un ñā é xtuví míi ña é ntoo dadii ña ni Xuva kō, ⁷ tsi xtúvi míi nti'xe ña iña ñá ne, kúvi ña ña kade tsiñu da káku ña vata kaa ña'a. ⁸ Dā kúvi ña ña'a ne, díi díi ka ntulú'nti ñā, tsi dé ntaa ña un tsi da nté xi'i ñā, kuān te ntíkā krusi kán xi'i ña. ⁹ Dukuān ne, xé'e Xuva kō e dóo ka'nu ña. Xé'e ña ña uun dīvi é díi ka ka'nu é un ntii ntii divi ña'a. ¹⁰ Un ntii ntii ña'a, ña ntoo e dukún kán, ña ntoo ñuxiví san di, ní ña ntoo má ñu'u kán ne, dá tekū ñá dīvi Jesuú ne, nākunchiti ntāa ña. ¹¹ Un ntii ntii ñá ka'an ña kidaā tsi Tó'o nti'xe ña Jesuú ne, ká'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

Ña kuínti'xe i ne, vata kaa ñu'u é kai'xi ñuxiví san

¹² Dukuān ne, tá'an kó e dóo kakuinimá ko, vata tsi o dé ntaa nto di'na ne, kuan tsi koo vii nto vevii. Ñá te da míi tsi dá tūvi u ni ntó, tsi díi díi ka dá xoxó u. Tsi da xe é nakáku nto ne, kada tsiñu nto ni Xuva kō. Kuiko ñu'u nto ñā. ¹³ Tsi Xuva ko kade tsiñu ña ni ntó ne, divi ña xntii ña ntó é vii ntó nuu i é vā'a é ntio ña.

¹⁴ Ñá ku tsi'i kuétsi nto ña'a. Ñá ku dutsi kuini ntó ni tá'an nto, ¹⁵ vata koo é ña koo kuétsi ntó, vata koo é ña kadā kuení nto nuu i é kīni kaa. Vii nto vata kaa i'xá Xuva kō, i'xá e dóo va'a kue'en, mé'ñū ña'a, ñá ió kuetsi i, ña ntáde é kīni kaa. Divi ntó ne, vata ntaa ñu'u ntāa nto é ntánaxi'í nuu nto, ¹⁶ tsi ntánañē'e nto ña'a tú'un e dóo va'a é nākáku ó. Dukuān ne, dá kī'xi xtuku Cristú ne, dōo diní ko tsi ña ká'an ña tsi é ntaā i é itúvi u dé tsiñu u ñuxiví sa. ¹⁷ Kuān té nakunāa u ntuvi iñá ko kuenta iña ntó ne, te ku'e é nto nima ntó nta'a Xuva kō ne, ñá tē nté kaa diní ko. Dōo diní ko dá ntoo díní nto. ¹⁸ É ntio kó ne, dadii kuntōo díní ntó ní ko.

Timoteu ni Eprafódito

¹⁹ Tē Tó'o ko Jēsuu ntio ña ne, taxnūu u Timoteu é kī'in ña mí ntoo nto vata koo é na kütuní ko nté o de nto. Dukuān nākunúu díní nimá ko. ²⁰ Xōxó tukú ña'a vata kaa Timoteu san e dóo kadē kuení ña te vā'a o ini nto. ²¹ Tuku ña'a ne, iña míi ña ntádē kuení ña, ñá te iña Jesúcristu. ²² Ntá tsi ini nto tsi dóo va'a Timoteu. De tsiñu ña ní ko é káka'an ntódo u tú'un va'a san vatā ó kade tsiñu i'xá ní uva i. ²³ Ura tsi i té kütuní ko nté koo kuvi kó ne, taxnūu ú ña. ²⁴ Á te tā'xi Tó'o ko tē ña na'a ka dá kī'in míi ú di, kuini ko.

²⁵ Ntá tsi níi dukuan nataxnūu u Eprafodito, divi ēní kō é dadii dé tsiñu ú ni ñā, dadii dé u du'xen ni ñā, divi ñā é vē'xi ña kuenta iña nto é xntii ña ko. ²⁶ Un vā'a tsi kanaka'an ña ntó, un ntii ntii nto. Dōo kadē kuení ña tsi téku nto tsi etsin ña. ²⁷ Etsin nti'xe ña kidaā. Dókō sá ni xi'i ña. Ntá tsi ntúntá'ví ini Xuva ko

ñā. Ntuntā'ví ini Xuva kō kó dī, tsí díí díí ka kúnta'xa ini ko tē dí ní xī'í ñā. ²⁸ Dōo diní ko é taxnúu ú ñā ve, vata koo é nakunúu diní nima ntó tē ini xtuku nto ñā. Ná kutsu'ün ká u xoo ñá'a xntii ñā ntó. ²⁹ Dodíní nto kí'í nto ñā vata kaa doméni e tá'xi Xuva kō. Kuiko ñu'u nto ñā'a, ñā vata ntāa ñā sā'a. ³⁰ Dókō sá ní xī'í ñā dá kade tsiñu ñā iñā Cristu. Ná ní dē kuení ñā te kuví ñā da xntii ñā kó kuenta iñā nto.

3

Nee é díí ka nuu á'vi

¹ Ení ko, kúntoo díní ntó ni Xuva kō. Ná kakudu'xēn kó te dōo kí'in itō ka'án u ni nto sā'a, tsí kantio é ká'án u ni ntó. ² Kuenta tsí víi nto ñā kini ntāa, ñā vata ntāa tinā diin, ñā é ntae'nte kúñū é íxi i vata koo é nākáku ñā. ³ Tsí xo'ō ne, i'xá Xuva ntí'xe ko kúvi ó, tsi ntānuu ini ko Xuva ko kaní nima ko. Dōo diní nuu nima ko kuenta iñā Jesúristu. Tsí ñā kúvi nakákú mii ó kúñu kō. ⁴ Tē dí kuví víi ó nakákú mii ó kúñu kō ne, xu'u é díí díí ka kuví víi u. ⁵ Tsí dá kuví una ntúví da káku ú ne, e'nté ñā kúñū é íxi ko vatā ó de ñā Israee. Tatá ko ne, ñā Israee. Uvā kó ne, i'xá Benjamiin. Da mii kuē'en tsí ñā hebreu u. Ntíkín u lei vātā o ntáka'an ñā fariseu. ⁶ Ná tē nté kaa ncho ka'ní u ñā kuinti'xe i Cristu kidaā. Un vá'a tsí dé ntaa ú lei san dí. ⁷ Ntá tsi nee iñā é inuu á'vi iñā ko kidaā ne, ñā nuu á'vi ka iñā ko, tsi é nī'í ko Cristu. ⁸ Ná tē neé ka iñā mii ko é nuu á'vi i, kuiní ko, tsí díí díí ka nuu á'vi é íní u Jesúristu, díví Tó'ō ko. Kuenta iñā ñā nakuíta ú un ntí ntí iñā ko. Vata kaa ñé'ē kaa, kuiní ko. Ná kade ká u kuenta, tsi é nī'í ko Cristu. ⁹ É kúdadíi ú ní Cristu, ntá tsi ñā te da xe é kade ntaa ú lei san, tsí da xe é kakuinti'xe kó Xuva kō né, dukuān é nī'í ko é vā'á nta'a ñā. ¹⁰ Dōo ntio kó kini vā'á u Cristu, é kúntu'ni ko nté kaa ntii iní ñā é kúvi ntoto xtuku ñā. Ntio ko é ntó'ó kó vatā o ntó'ó ñā, kuān te na kuví u vatā o xí'í ñā, ¹¹ vata koo é, te kúvi ne, ntoto xtuku ú dí te ntóto ñā xí'í san.

Vii ó vata koo é xēe o mí'í e nté na'a i

¹² Vata ntúntaa va'á u; vata víi u é vā'a. Da ve un sīn kade u é vā'a. Ntá tsi kí'in ka ú un tsi da nte koo é kúvi víi u é vā'a é ntio Jesúristu. ¹³ Ení ko, vata ní'í ko é kaka'án u. Ntá tsi uun tsi nuu i é kade u: ñā kadē kuení ka ko nēe e xtúví u atá ko. Kaxío ntii u vata koo é ní'í ko é tūví nuú ko. ¹⁴ Un tsi da nte koo é ní'í ko doméni e tá'xi Xuva kō, ñā tuví e dukún kán, tsi kúdadíi ú ní Jesúristu.

¹⁵ Kuan koo kadā kuení ko, un ntí ntíi o é ntúntaa o. Te tukū ó ntádē kuení nto ne, ta'xi Xuva kō é kúntu ni nto. ¹⁶ Ntá tsi na kada ntaa o é íni o.

¹⁷ Ení ko, ntada náa nto vatā ó kade u. Koto nto xoo ñá'a é kade ñā vatā ó de u. ¹⁸ Tsi dōo iō ñá'a e ntáde ñā vata kaa tē ñā ntio kue'en ñā Cristu é xí'í ñā ntiká krusi kan kuénta iñā ko. Kí'in ito kuān ó kaka'án u ni ntó ne, kaeku ú dá kaka'án u ni ntó. ¹⁹ Kúnaá ñā te kuví ñā. Díví nima é ñā vá'a kúvi xuva ñā. Ñā ntákuka'an nuu ñā da ntáde ñā é kini kaa. Da mii tsi e ntádē kuení ñā iñā é iō ñuxiyí san. ²⁰ Ntá tsi xo'ō ne, e dukún kan ínuú kō. I'a tsi ntantétu ó tsi nté ikan vē'xí uun ñā'a, ñā é nakáku ko, díví ñā é nani ñā Jesúristú, díví Xuva kō. ²¹ Tē nainu ñā ne, nakuido ñā kúñu kō é kíni kaa sán ne, dá nadāma ñā vata tsi kaa kúñu mii ñā, tsí dōo iō ntii ñā é kúvi víi ñā é un ntí'í.

4

Kúntoo díní ntó ní Tó'ó kō

¹ Dukuān né, ení ko e dōo kakuinimá ko, e dōo ncho kiní u nto, díví ntó e dōo diní ko, díví ntó e kúvi nto doméni é nī'í ko, ñá kuu tee dá'na nto é kuinti'xe nto Xuva kō.

² Kaikán u Evodia ní Síntique é víi ñá da xe'e na ntúvá'a ñā ní tã'an ñā. Ñā nāá ka ñā, tsí uun tsi kadā kuení ñā iñā Xuva ko. ³ Díví ntó dí, é dādíi dé tsiñu ú ní ntó ne, víi nto da xe'e, xntii nto ntuvi ñá dí'í san. Dadíi tsi dé tsiñu ú ní ñā kuénta iñā tú'ün va'á san, ní Clémenté dí, ní un ntí ntíi ñā dé tsiñu ní kó, ñā é uve na'a díví í mí'í xntée na'a Xúva ko díví un ntí ntíi ñā'a, ñā kuinti'xe i.

⁴ Nii kuē'en tsí ntuvi kũntoo díní nto, tsí uun tsi Xuva kō. Kaka'an xtúku ú ni ntō tsí kũntōo díní nto. ⁵ Vii nto vata koo é na kũtuni ñá'á tsí ió nima va'á nto. Dókō sa nainú Tó'o kō.

⁶ Ná tē nee iñá kutsu'un ntō, Kákan nto nta'a Xuva ko da nēe ka é kátaan núu nto. Ka'an ntá'vi ntó ne, nakué'e nto ña sintiá'vi di.

⁷ Dukuān ne, tá'xi Xuva kō é kũntoo vá'a nto. Ntē ñá ini ō é kuān nte vá'a koo kũntoo ō, tsí mii tsi Xuva kō é kũvi vii ña ta'xi ña é kũntoo vá'a nima ntó ne, ña kũví é ntē dúkuan kadā kuení nto, tsí e ntúdadii nto ni Jesúristu.

Kadā kuení nto nee iña é vā'a

⁸ Ení ko, sá'a kadā kuení nto ve; nee iña é nuu é ntaā í, nee iña é kuvi kuiko ñu'u ō, nee iña é vā'á, nee iña é ña tuvi é kīni kaa, nee iñá é kuīnima ko, nee iña é kākā'an ñá'a e dōo va'á, da nēe ka é ió e dōo va'a. Da nēe ka é kũvi ka'an o tsi dōo va'á ne, ña kadā kuení nto.

⁹ É un ntí'í é nakuā'a ú nto, é kākā'an u é vii nto, é tēkú nto é kākā'an u, é ini nto é dé u ne, kuān koo vii nto. Kidāá né, Xuva ko kũnuu mé'ñu ña nto. Divi ña tá'xi ña é kũntoo vá'a ō.

Dómēni é xe'é ña ñuú Filipu iñá Pablu

¹⁰ Dōo díní ko tsí tá'xi Xuva kō é naka'an xtúku nto kó vevii. Ná kakā'an u é kunáa ini ntó ko, ntá tsi ña ni ní'i nto nté koo xntii ntō ko.

¹¹ Ná te kãtsi'i kuétsi ú te ió é kátaan nuú ko. É kũtú've ko é kutúvi díní u da nēe ka é ió iñá ko. ¹² Iní u nté koo kutúvi u dá ña tuvi nee iña é ió iñá ko. Iní u nté koo kutúvi u dá ió iñá ko. É kũtú've kó é kutúvi díní u da mí'í ká tuví u, nté koo kutúvi u da dōo ió é kã'xi u, nté koo kutúvi u dá kakākīn ko, nté koo kutúvi u da dōo ió iñá ko, nté koo kutúvi u dá ña tuvi nee iña é ió iñá ko. ¹³ É kũvi vii u é un ntí'í, tsi Cristu kaxntii ña ko. ¹⁴ Ntá tsi ntadiá'vi ntō, tsi dōo vá'á o dé nto e xntii ntō ko dá kantō'o ko.

¹⁵ Divi ntō ña ñuú Filipú ne, ini nto tsi dá kakā'an ntódo di'na u tú'un va'á san, da ntáka ú ñuú Macedoniá ne, ña túvi túku xúkūn

mí'i xntii ña kó vata ō xntii ntō ko, ¹⁶ Kuān te dá itúvi ú ñuú Tesalonicá ne, ñá te ūun ito tsi táxnūu nto é ntio ko. ¹⁷ Ná te kantukū ú domēni, ntá tsi dōo díní ko tsí kutuni Xúva kō tsí kade nto e dōo va'a. ¹⁸ É ió ntí'í é kãntio kó ve ne, kantatée. Ná tē nee ka kátaan núu kó, tsi e kixni'í Eprafōdito domēni e táxnūu nto iñá ko. Dómēni san ne, vata kaa kũtū e dōo vá'a ñē'e iña Xuva kó ne, dōo díní ña é kuān o dé nto nī ko. ¹⁹ Xuva kō ne, ta'xi ña é un ntí'í é ntátaan núu nto, tsi dōo ió iña ña e dukún kãn. Tsi é un ntí'í ió iña Jesúristu. ²⁰ Nanu'ū ó ini ko Xuva ko ntii dañu ntūvi, tsí ña divi ña e dōo va'á ña. Kuan tsi koo na kōo.

Tū'un e ntí'í tutú san

²¹ Ká'an ntō ntiusi ní un ntí'í ntí'í ña'a, ña e ntũntoo nima i é ntōo ña nī Cristu. Ení nto, ña ntōo i'a ne, táxnūu ñá ntiusi ntó di. ²² Un ntí'í ntí'í ña'a, ña ntōo i'a, ña ntáduku ntée Xuva kō né, táxnūu ñá ntiusi nto. Dí'í dí'í ka kaka'an ñá ntōo nú vi'i ña tsiñu i, ña naní Cesa.

²³ Na nãxnuu viko Tó'o ko Jesúristu ntó, un ntí'í ntí'í nto. Kuan tsí koo é kã'an u ni ntō.

Tutu e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Colosa

Taxnúu Pablu tutú iña ñá ntoo ñuú Colosa

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustru iña Jesúcrístú u, tsí kuan ō ntío Xuva kō. Ntuví nti ení ko Timoteú ne, ² taxnúu ntí tutú sá'a iña ña ntákuinti'xe i Xuva ko nī Cristu, ña ntoo ñuú Colosa. Na naxnuu viko Xuva ko ntō. Na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto.

Kaka'an ntá'ví Pablu iña ña ntákuinti'xe i san

³ Utén uten da ntáka'an ntá'ví nti ne, ntánakué'e ntí sintiá'vi kuenta iña nto nta'a Xuva ko, Uvā Tó'o ko Jesúcrístu. ⁴ Tekú nti tsi dóo ntákuinti'xe nto Jesucristu, tsi dóo ntákuinima nto un ntíi ntíi ña'a, ña ntáduku ntée Xuva kō. ⁵ Ini nto tsi ntántétu nto é nī'i nto é ñū'u vá'a iña nto e dukún kán. É kūtuni nto iña i sá'a da téku nto tú'un va'á san, tú'un é nuu é ntaā i nté koo nakáku o. ⁶ Tú'un san e téku nto ne, ñá te da díi ña'a ntákuinti'xe ña da mí'i ká ñuxiví san, vatā o dé nto da téku nto tú'un e dóo kakuinima Xúva ko kō né, kūtuni nto tsí divi tú'un é nuu é ntaā i. ⁷ Sá'a é kūtú've nto dá ká'an Éprafa, ña e dóo ntio ko, ña e dé tsiñu ni'i nti. Ini nto tsí ña kaxtuví mií ña é nakuá'a ña nto iñá Cristu. ⁸ Divi ña é kantaa ña nī nti tsi dóo ntákuinima ntó ta'an nto vata ō tá'xi Espíritú san é víi o.

⁹ Dukuān ne, váta tee dá'na nti e ntáka'an ntá'ví nti kuenta iña nto nte ntúvi da téku nti. Ntaikán nti te ta'xi Xuva kō é kūtuni nto nee iña e ntio ña é víi ntó, te tā'xi ña é kūtú've vá'a nto iña ña. ¹⁰ Ntaikán nti te víi ntó vatā ō kantio é víi ña ntákuinti'xe i Tó'o kō sán, te ütén uten víi nto vatā ō ntio ña. Kidáa ne, kadiá'vi nuu i é vá'a e ntáde nto ne, díi díi ka vá'a kiní nto Xuva kō. ¹¹ E dóo ió Xuva kō é víi ña é un ntí'í né, na natsu'un ká'xi ña nima ntó vata koo é na kútú'nto é un ntí'í ne, ña natívi iní nto. ¹² E dóo ka'nu

kuini ntó ne, nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō, tsí ntavá'a ña kō vata koo é kúvi ni'i ko iña ña e dukún kán dadíi ni un ntíi ntíi ña ntáduku ntée ña. ¹³ Tsi é nakáku Xuva ko kō dá ika ō mí'i dóo nee ne, ta'xí ña é kuntōo dadíi o ni I'xá ña, ña e dóo ntio ña. ¹⁴ Tsi nakáku ña kō dá xi'i ñá kuenta iña kó ne, dē ka'nu iní ña ni kō kuetsí kō.

Kuntōo vá'a o ni Xuva kō, tsí xi'í Cristu kuénta iña ko

¹⁵ Ña kúvi kiní o Xuva kō. Dukuān né, taxnúu ña I'xá ña vata koo é kīni o nté kaa ña. Dí'na ña tuví ña e é un ntí'í é ió. ¹⁶ Kuenta iñá Cristu ne, dē kú'vé Xuva kō é un ntí'í, da nee ka é ió e dukún kán, da nee ka é ió ñuxiví sa, é un ntí'í é kúvi kiní o nī é un ntí'í é ña kúvi kiní ō. Dē kú'vé ñá un ntíi ntíi espíritú e ntáde kú've. É un ntí'í de kú'vé ñá kuenta iña Cristu ne, ni iña ñá di. ¹⁷ Nté dí'na tuví Cristu é un ntí'í né, divi ña kade ña kuenta é un ntí'í. ¹⁸ Ña ntákuinti'xe i sán ne, vata kaa kúñu ña ntáa ña. Divi ña ne, vata kaa díki i iña kúñu ña san kaa ña. Tsi dukuān tuví ña dá iñi ntu'u ne, dí'na ña ntóto ña dá xi'i ñá, vata koo é divi ña kodo nuú ña é un ntí'í. ¹⁹ Ntio Xuva kō é koo dadíi iña ñá ni I'xá ña. ²⁰ Ntio Xuva kō é kúntoo vá'a é un ntí'í é de kú'vé ña kuenta iña Cristu é xi'i ñá ntiká krusi kan, é un ntí'í, kuān té ñuxiví sa tuví, kuān té e dukún kan tūvi.

²¹ Dí'nā ne, ñá ni iní ntó Xuva kō. Ña ni ntío kué'en ntó ña, tsí da mií e dóo inchú'vi nto ña, tsi dóo kiní o dé nto. Ntá tsi e náki'i Xuva ko nto ²² kuénta iñá Cristu dá xe'é ña kúñu ña é kúvi ña ntiká krusi kan. Kuan ō dé ña vata koo é kúvi nto iña mií ña, xoo é ña tuví ka kuetsí i, xoo é ña dentú ka nima i. ²³ Kantio é kúntikín va'á nto e ntákuinti'xe nto. Ñá ku natívi iní nto. Ná ku xtuví mií nto e ntákuinti'xe nto tú'un va'á san e téku nto. Tú'un sa'á ne, ntáka'an ntódo ña'a dá kanií ñuxiví san. Xu'u é Pablú u ne, divi tsiñu kade ú di.

Ntáde tsiñu Pablu ni ña ntákuinti'xe i

²⁴ Dōo diní ko tsí kanto'o kó kuenta iña nto, tsí du'vá ō kanto'o

kó vatā o ntó'o Cristu kuénta iña ña ntákuinti'xe i. ²⁵ E tá'xi Xuva kō é kākā'an ntódo u, é kā'án u ni nto ūn ntíí ntíí tú'ūn iña ña. ²⁶ Tā'xi ña é kā'án u ni ntō tú'un ñā é tuví xu'u nte éma tsi, é ña ni tēkú ñata kō. Ntá tsi e tá'xi Xuva kō vē é kūtuni ña ntákuinti'xe i ña. ²⁷ Ntio Xuva kō é kūtuni ñá'a, ña é ña te ña Israee, tsi ña te nté kaa va'á nuu i sá'a é tuví xu'u. Sá'á é tuví xu'ú ne, kani tú'un tsi nuu Cristu nima nto. Dukuān ne, ntantétu nto nēe e dóo va'á iña nto nta'a Xuva kō.

²⁸ Ntáka'an ntódo ntí iñá Cristu. Ntaxé'e ntí itsi, ntánakuā'a ntí un ntíí ntíí ña'a vata koo é kūtú'vē vá'a ña'a san iñá Cristu. ²⁹ Dukuān ne, kade tsiñu ú, kaxió ntii ú vatā ó kata'xi Cristu é kūvi vií u.

2

¹ Ntio ko é kūtuni nto tsi dóo kaxio ntii ú kuenta iña nto, kuenta iña ña ntántoo ñuú Ladicea, kuénta iña ña'a, ña é vata kiní nuú ko di. ² Ntio kó te kíi nima ñā, te kudadii ña ni tá'an ña tsi ntákuinima ñā ña. Tsi ni'í ña é vā'a kídaa tē kutú'vē vá'a ña, te kíni vá'a ña nuu i é tuví xu'u iña Xuva ko, iñá Cristu. ³ Tsi nta'a ña vé'xi é un ntí'í nuu i é kutú'vē kō, é un ntí'í nuu i é kūtuni ko. ⁴ Kaka'án u sá'a ni ntō vata koo é ña kuvi kani ntá'ví ña'a san nto da dóo vá'á ó kaka'an ñā, kuini nto. ⁵ Kuān té xoxó nti'xe u, ntá tsi ikān tuví nimá ko ni ntō né, doó diní ko da kūtuni ko tsi dóo vá'á ó de nto, tsi ntákuinti'xe nti'xe nto Cristu.

⁶ Dukuān né, vata ó kuinti'xe nto Tó'o ko Jesūcristú ne, kuan tsi koo kunktikín ka ntó ña. ⁷ Kuinti'xe kue'en ntó ña, kutú'vē vá'a nto nté kui kakuinti'xe nto ña, vata tsí o nakuá'a ú nto ne, nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko útén uten.

Ntuvi xee é nī'i ko nta'a Cristu

⁸ Koto nto tē ña ku ntikín nto ña ntaéni nta'ví nto da ntáka'an ña nté ó ntádē kuení ña, da ntáka'an ñā dovéte. Tsi ña te ntántikin ñā Cristu, tsi da ntántikin ñā vata xkoó ini ñā'a. Ntántikin ña tú'ūn ña ñuxiví sa.

⁹ Tsi vata tsi kaa mii Xuva kō né, kuan tsí kaa Cristú di. ¹⁰ Divi ntō ne, ñā tē nté kaa nuu mé'ñu Xuva

ko ntō tsi ntáduku ntée nto Cristu. Tsi divi ña kadē kú'vē ñā iña un ntíí ntíí ña'a, ña ntádē kú'vē. ¹¹ Vata tē te'nte kúñu ntō, ntá tsi ña te ña'a ni e'nté ña nto. Vata tē nima nto é tē'nte da nakuíta nto kuétsi ntō da nakáku Cristu nto. ¹² Dā itsi ntute nto ne, vata tē intú'xi dadii nto nī Cristú ne, ntoto xtuku nto ni ñā di, tsi kuinti'xe nto tsi kuvi vií Xuva ko nantōto ña ña rkontuvi dá xi'í ña. ¹³ Di'na ne, vata tē xi'í ntó kuenta iña kuétsi ntō, kuenta iña i é ña ni e'nté nto kúñu ntō. Ntá tsi tá'xi Xuva ko ntúvi iña nto dadii ni Cristu vé ne, dé ka'nu ini ña ni ntō kuétsi nto. ¹⁴ Nakādí Xuva ko kuenta kō mí ūve na'a tsi ña ni de ntāa ó lei san. Xntēē ñā kuentá san ntiká krusí kan. ¹⁵ Dā xí'í Cristu ntiká krusí san ne, kūvi dé ña ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña é ña vá'a o ntádē kú'vē. Nāñē'e Xúva ko kō tsi ña vá'a ña tsikan da kúvi dé ña ni ña ntiká krusi kan.

Nantuku nto nūu i iña Xuva ko

¹⁶ Dukuān ne, ñā ku dā vá'a nto é kā'an ntée ña'a san nto tē neé ntaé'xi nto, o tē nee ntáxi'í nto, o tē nee ntáde nto, o tē ña ntáde nto viko san dá kanakuntéku xoó san ne, ó dá ntuvi é iō dá'na. ¹⁷ É un ntí'í nūu i sá'a ne, vata kaa kudii ntati nuu i é kí'xi rkontuvi. Ntá tsi nuu i é nuu é ntāa ntí'xe i ne, Cristu. ¹⁸ Ñā ku dā vá'a nto é nākunaā ña kiní ntāa san nto, ña e dóo koñu'u kuini i, ña e ntañuu ini i ánjē san, ña e dóo ntántaa nuu i e kēni ña, ña ntáde na'nu kuenta iña i e ntádē kuení mii ñā. ¹⁹ Ñā tē ntántikin ntí'xe ña Cristu, ña é odo nūu iña ña ntákuinti'xe i san. Tsi Cristú ne, kata'xi ña é un ntí'í é kantio ko, xo'ó é kuvi ó kúñu ñā ne, kade ña é koo dadii ó vata koo é kue'nu o vatā ó ntio Xuva kō.

²⁰ Ntō'ó ne, e xí'í nto nī Cristu kuénta iña i é iō ñuxiví sa. ¿Nté kuí ntákini nūu xtuku ntu nto nuu i tsikan? ¿Nté kuí ntáde nto nto vatā ó ntáka'an ñā'a ñuxiví sa? Tsi ntáka'an ña: ²¹ “Ñā ku tñn nta'a sá'á tñn nta'a tsikān nto, ñā ku e'xi nto, tsi dóo xii kaa té kuān koo vii ó”. Kuan ó ntáka'an ña. ²² Un ntíí ntíí nuu i sá'a ne, kanti'í da ntáde tsiñu

ni'i ō. Sá'ā né, kūdii dá mii tū'ún ña'a san. ²³ Nuū é ntaā i tsi dóo va'á, kuini ko, tsi vata tē ntántikin ña nchu'ún va'á, vata tē dóo ntaíko ñu'u ña, vata te ña ntáde kuení ña kuenta iña mii ña. Ntá tsi ña kaidiá'vi kue'en tsi sá'ā e ntuvá'a nima kini ntáa ko.

3

¹ Tsi nto'o é ntoto dadii nto nī Cristú ne, nantuku nto nēe nuu i é kāduku ntée e dukún kán mí tuví Cristu díñi kua'a Xuva kō. ² Kadā kuení nto iña i é tuví e dukún kán; ñá ku de kuení nto iña i é ió ñuxiví sa. ³ Tsi é xi'i ntó nī Cristú ne, é ió va'á ntuvi iña nto nta'a Xúva kō. ⁴ Tsi mii Cristu san kúvi ña ntúvi iña ko. Tē ntii díto ñá ne, dadii tsi ntii díto ntó ni ñá é kaxi'i nuu ka'nu ña.

Ntuvia ata iña kó ni ntuvia xēé iña ko

⁵ Nakuítá kue'en nto da nēé ka e ñu'u dukuān nima nto é kāduku ntée ñuxiví sa. Ná ku kidi ni'i nto ñádi'í tē ñá tē ñádi'í míi nto. Ná vii nto é kīni kaa. Ná vii ntó nuu i é ña vá'a, nté nuu i é kadā kuení mii ntó é kaikan nima kīni kaa nto. Ná ku kūne'u iní nto ni tá'an nto, tsi vata te kanuu iní nto tuku xuva nto te kuān koo vii nto. ⁶ Ña é kuān ó ntáde sán ne, ní'i kué'en ña é nto'o ña nta'a Xuva kō, tsi ña te ntákuinti'xe ña ña. ⁷ Kuān o dé nto ntuvi dí'ña di. ⁸ Ntá tsi vevii ne, nté uun ito nté uun ntuvi ká ña kú de nto nuu i sá'ā: é kūdiin nto, é ña ntío kué'en ntó ta'an nto, é vii nto é kīni kaa, é kā'an kīni nto iña ta'an nto, é kā'an nto nuu i é ña vá'a. ⁹ Ná ka'ān ntó dovete ni tá'an nto, tsi é nakuíta nto nima kīni kaa nto ni un ntí'i nūu i é edé nto kidaā ne, ¹⁰ e ní'i nto nīma xēé nto ve. Xuva kō ne, utén uten kantavá'a ña nima ko da nté ntuvá'a vata kaa mii ña, da nté kuīni va'a kó ña. ¹¹ Ñá té iní tē ña Israeé o, o te tuku ña'a ō. Ná té iní tē tē'nte kúñu ko, o tē ña'a. Ná té iní tē ña tuku ñuú o, kuān té ña tú've ko, kuān te ntaíka ō má tsiñu ne, kuān te ntaíka xaa ō, tsi Cristu é kañnuu á'vi ña iña ko un ntíi ntíi ó ne, nuu mé'ñu ña ko un ntíi ntíi o.

¹² Dōó ntio Xuva ko ntó né, nāxaxnúu ña nto vata koo é ntúvi nto iña ña. Dukuān ne, vii nto vata ó ntio ña: ntuntá'ví iní nto ta'an nto; vii nto é vá'á ni ña; ñá vii ka'nu nto; na kūtíi nima ntó ni ñá'a san; na kūtíi nto kuntétu nto nee é ntio nto. ¹³ Na kūtíi nto ni tá'an nto ne, kada ka'nu iní nto ni ña te ió nuu i. Vata ō dé ka'nu iní Cristu ni ntó ne, kuan kōo kada ka'nu iní nto ni tá'an nto. ¹⁴ Díi ka va'á ó ne, kuinima ntó ta'an nto, tsi da ntákuinima kó ta'an ko ne, uun tsi ntúvi o ni ña. ¹⁵ Xuva ko na tá'xi ña é kuntōo vá'a nto ne, nañē'e ñá nto nté koo vii nto, tsi divi tsiñu e kána ña nto é uun tsi ña'a kúvi nto. Nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō.

¹⁶ Nguentúvi tsi na kunūu tú'ún Cristú san nima nto. Nakuá'a nto ta'an nto ne, kué'e nto ña itsi. Kata nto iña Xuva ko. Kata nto tsi dóo ka'nu ña. Kata nto nté ō dé ña ni ntó. ¹⁷ Da nēé ka é vii ntó, é kā'an ntó ne, kuān koo vii nto kuenta iña Cristú ne, nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña Tó'o kō.

Nté koo vii ña ntákuinti'xe i san

¹⁸ Ntō'ó ne, ñad'i, kuinti'xe nto xii nto, tsi kuān ó ntio Tó'o kō é vii ña ntákuinti'xe i san. ¹⁹ Ntō'ó ne, ñatíi, kuinima ntó ñadi'í nto. Ná ku kudíin ntó ni ña.

²⁰ I'xá, na kuinti'xe nto é un ntí'í e ntáka'an úva nto ni dí'i ntó. Sá'ā é ntio Xuva kō é vii o. ²¹ Ntō'ó ne, uva i'xá, ña kú de nto é na kūdiin i'xá nto vata koo é na kī'xi iní i é vii i é ntio nto.

²² Ntō'ó, ña ntáde tsiñu, kada ntaa nto é un ntí'í e ntáka'an tó'o ntó, ña ntóo ñuxiví sa, ñá te da mii tsi dá kaito ña, tsi kaníi nima ntó, tsi ntákuinti'xe nto Xuva kō. ²³ Da nēé ka nee é vii ntó ne, kaníi nima ntó vii nto, vata te iña Tó'o ko kade nto, ñá te iña ña'a. ²⁴ Iní ntó tsi tá'xi Xuva ko nto iña ñá doméni, tsi kade tsiñu nto iñá Cristu, divi ña e Tó'o ntí'xe ko ña. ²⁵ Xoó ña'a é kade ña é kīni kaa ne, ní'i ñá é kīni kaa, tsi ña káde Xuva ko kuēnta te ka'nu ñá'a ña, o tē ña ka'nu ñá'a ña.

4

¹ Ntō'o e tó'o tsiñu kúvi nto ne, vii nto é vā'á nī ña ntáde tsiñu iña nto. Naka'an ntō tsí io Tó'o ntō, ña é kadē kú've iña nto e dukún kán.

² Nā tee dā'na nto é ká'an ntá'vi nto. Nā kū xkukídi naá nto, ntá tsi nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō. ³ Ka'an ntá'vi ntó iñá nti dí te ta'xi Xuva ko te kúvi ka'an ntódo nti tú'un va'á san iña ñá, te kúvi ka'an nti nuu i é tuvi xu'u iñá Cristu, tsí kuenta iña tú'un san é nuu kutū u. ⁴ Ka'an ntá'vi ntó te kúvi ka'an va'á u vata koo é tēku va'á ña'a san.

⁵ Koto nto é vii nto é vā'á ni ñā'a, ña ntákuinti'xe i san. Koo ntii ntó kada tsiñu nto vevii é ió ka ntuvi. ⁶ Ka'an vá'a nto ni ñā'a san vata koo é nā xkúntee ini ña é kīni ña. Kutú've nto nté koo nantiko koō ntó ni ñā'á nēe é ntio ña kutuni ña.

I'a nt'i tutú san

⁷ Ení ko Tīquicu, ña e dóo ntio kó ne, un vá'a tsi xntii ñā ko. Dadii tsi ntáde tsiñu ntí ni ña iña Tó'o kō. Kuni'i ña tú'un iñá ko ve. ⁸ Tsi táxnūu ú ña vata koo é ká'an ñá ni ntō nté o de nti, vata koo é na nāku'ún ka'nu nima nto. ⁹ Ntini'i ña Onésimu, ña e dóo ntio ko, ña e dóo ini dé ntaa, divi ñá é kāduku ntée ña nto. Ntaa ña ni ntō é un nti'í é kākuví i'a.

¹⁰ Aristarcu, ña é ñu'u kutū ntí ni i né, taxnūu ña ntiusi nto. Marcú di, ení Bernabee. É kākā'an u ni nto kuēnta iña ña. Te kī'in ña kikoto ní'ni ña ntō ne, vá'a kōo vii nto ni ña. ¹¹ Jesuú, ña é naní Justó di ne, taxnūu ña ntiusi ntó di. Da mii ña sá'a é un ntíí ntíí ña Israee, ña ntákuinti'xe i san, dé tsiñu ntí ni ña iña Xuva ko. Doo nāxnūu ka'nu ña nimá ko. ¹² Eprafa, ñá ñuú nto, ña é kade tsiñu iñá Cristú ne, taxnūu ña ntiusi ntó di. Utén utén kaka'an ntá'vi ña iña ntó é kuntikín xntó Xuva kō, é kanii nima ntó vii nto é ntio Xuva kō. ¹³ Xu'ú ka'an ntaa ú tsi dóo kadē kuení Eprafá san kuenta iña nto, ña ntoo ñuú Ladicea ni ñá ntoo ñuú Hierapolí di. ¹⁴ Luca, ña medíkū e dóo ntio kó ne, taxnūu ña ntiusi nto, ní Demá di.

¹⁵ Ká'an ntō ntiusi ní ña ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Ladicea. Ká'an ntō ntiusi ní Nifá, nī ña ntákuinti'xe i sán di, ña ntánataká nuu nú vi'i ña kán. ¹⁶ Tē kúvi nakuā'a nto tutú sa'á ne, taxnūu nto ñuú Ladicea, na nakuā'a ña ntákuinti'xe i, ñá ntoo ikán, di. Nakuā'a nto tutu e táxnūu ú iña ñá di. ¹⁷ Ká'an nto ni Arquipú te na kōto ñá te káda ntaa ña tsiñu é tēe tsiñu Xuva ko ñá.

¹⁸ Xu'u é Pablú u ne, nta'a mii kó kaka'u u é taxnūu ú ntiusi ntó di. Naka'an ká nto tsí nuu kutū u. Kūnuu mé'ñu kūnuu dava Xuva ko ntō. Kuan tsí koo é ká'an u ni ntō.

Tutu é kuvi ũun e táxnũ San Pablu iña ñá ñuú Tesalonica

Taxnũ Pablu tútú iña ñá kuínti'xe i Xuva kō, ña ntoo ñuú Tesalonica

¹ Xu'u é Pablú u, ni Silvanu, ni Timóteú ne, taxnũu ntí tutú sa'a iña ña kuínti'xe i Xuva ko ni I'xá ñá Jesucristu, ñá ntoo ñuú Tesalonica. Xuva ko na nãxnũu viko ña nto. Na tá'xi ña é vā'á koo kuntōo nto.

Nté ō ntákuínti'xe ña ñuú Tesalonica

² Nñi kuē'en tsí ntuvi ntánakue'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña ntó ne, ntáka'an nti ni Xuva ko kuēnta iña nto vata da ntáka'an ntá'vi ntí. ³ Dã ntáka'an nti ni Xuva kō ne, ntánaka'an ntí nté ō ntáde tsiñu nto tsí ntákuínti'xe nto. Ntánaka'an ntí tsí dóo ntíi ntáde tsiñu nto tsí ntákuinima ntó Tó'o ko Jesucristu. Kanñ nima ntó ntantétu nto ña, tsí ini nto tsí nainu xtúku ña. ⁴ Iní nti tsí nakaxnúu Xuva ko nto tsí dóo ntio ña nto. ⁵ Nã te da mií é kã'an nti tú'un va'á san ni ntó, ntá tsí é dé tsiñu ni i' Espiritũ Sántu tú'un san é vií ñá uun nuu i é kã'nu nima ntó vata koo é kütuni ntaá nto é nuu é ntaá i. Iní ntó nte o dé nti kuenta iña nto da intóo ntí ni ntó.

⁶ Edé nto vatã o dé nti, vatã o dé Xuva kō. Tá'xi Espiritũ Sántu dodíni iña nto é kñi nto tú'un sa'a, kuān te dóo ntó'o nto kuenta iña i. ⁷ Un ntíi ntíi ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Macedonia ni ñuú Acayá ne, ini ña nté koo vií ña da ntaíni ña nté o de nto. ⁸ Un ntíi ntíi ña ñuú i sán ne, ini ña tsí dóo ntákuínti'xe nto Xuva kō, tsí ña te da mí ñuú Macedonia ni ñuú Acaya ntáka'an ntódo nto tú'un Xuva kō. Nã kantio é kã'an ka ntí nuu i sã'á, ⁹ tsi ntáka'an mí ña'a san e dóo vã'á o dé nto nĩ ntí dá xeé nti mí ntoo nto. Ntáka'an ña nté o tsóo mií nto santu e ntúvá'a nãa iña nto vata koo é kuntikñi ntó Xuva kō né, ēni ntu'u nto ntáde tsiñu nto iña Xuva ntí'xe kō, ña kantíto. ¹⁰ Iní ñá tsí ntantétu nto dá nainu xtúku

I'xá ña nte e dukún kãn, divi ñá é nantóto Xuva ko ña dá xi'i ñá, divi Jesuu, ña nakáku kō é ña ní'i kō é ntó'o ko iña kuétsi ko tē xe'é Xuva kō é ntó'o ña ntoo ñuxiví sa.

2

Tsiñu é edé Pablu ñuú Tesalonica

¹ Iní mií nto, ta'an, tsí ña te é ntaá i é ñe'é ntí mí ntoo nto. ² Iní ntó tsí dóo ntó'o ntí ñuú Filipu. Dōo dé xeni ña'a nĩ ntí ikãn. Kuān te ntó'o ntí ne, ntá tsí tá'xi Xuva kō é ña ni u'ví nti é kã'an nti ni ntó tú'un va'á san iña ñá, kuān te ña ni ntio kuē'en tsí ña ñuú nto san. ³ Nã te tú'un vete e ntáka'an nti ni ntó, ñá te tú'un é kñi kaa. Nã tē ntaéni nta'ví nti nto, tsí nuu é ntaá i é kãka'an nti ni ntó. ⁴ Tsí Xuva kō ntio ña é kã'an nti tú'un va'á iña ña ne, divi tsí tú'un e ntáka'an nti ni ntó ñi. Nã ntáde ntí kuenta te xkúntee ini ña'a ne, o tē ñá xkúntee ini ña, ntá tsí kade nti é ntio Xuva kō, tsí kaito nteé ña nima ko nte ntaá. ⁵ Iní ntó tsí nté uun ito ña ni kã'an nti tú'un e dóo vidin ka'an é kani nta'ví nti nto. Nte ña ni kã'an nti vata koo é kukuika nti. Xuva ko ini ña. ⁶ Ntē ña ni ntio nti é kã'an ña'a te dóo ka'nu ña'a ntí, kuān te divi ntó o kuān te tuku ña'a, kuān te kuvi ka'an ntí'xe ña tsí ka'nu ña'a nti, tsí Cristu táxnũu ña nti. ⁷ Dōo vitá ini nti dá intóo ntí ni ntó, tsí divi ntó e dóo ntio ntí nto. Ide ntí vata tsí ó de di'i I'xá san ni i'xã ñá e dóo meni ña i. ⁸ Nã te da mií tú'un va'á iña Xuva ko é ncho ta'xi nti é kütuni nto, tsí un tsi nte ntúvi iña mií nti é ncho ta'xi ntí kuenta iña nto, tsí dóo ntio ntí nto. ⁹ Ntánaka'an nto, tá'an, nté ō dé tsiñu ntí, nté ō ntó'o nti. Nté ntuvi nté níñu dé tsiñu nti, tsí ña ni ntio nti é natēñu nuu nti nto nñi dukuān ntáka'an nti ni ntó tú'un va'á san iña Xuva ko.

¹⁰ Ntó'o ne, kuvi ntada ntaá ntó ni Xuva kō tsí nté uun nuu i é kñi kaa ña ni idé nti ni ntó, divi ntó e ntákuínti'xe nto Xuva kō. Ntē ña tuví nee nuu i é tsí'i kuétsi nto nti. ¹¹ Iní ntó nte o dé nti ni ntó. Tsí vatã ó de uva i'xá san ni i'xã ñá ne, kuān o tá'xi nti nto itsi. Naká'nu ntí ini nto, é un é un nto. Kã'an ntí ni

ntō ¹² tsi vá'a koo vii nto vatā o é ntio Xuva kō, tsi kána Xuva ko ntō é kuntōo nto nta'a ña, é nī'i nto e dóo va'á iña ña.

¹³ Dukuān ne, kanakué'e ntí sin-tiá'vi nta'a Xuva ko ütén uten, tsi da téku nto tú'un Xuva kō e ntáka'an ntódo ntí ne, kuinti'xe nto tsi ña te tú'un e ntáka'an ñá'a, tsi ñi'vi ntí'xe tú'un Xuva kō né, ñi'vi tsi tú'un é kade tsiñu nima ntó, ñi'vi ntō e ntákuinti'xe nto Xuva kō. ¹⁴ Tsi ñi'vi nto, tá'an, e ntáto'o nto vatā o ntánto'o ña ñuú Judea, ña kuinti'xe i Jesucristu. Tsi kuān ó ntánanto'o ña ñuú nto nto vatā o dé ña Israee ni ñá ñuú ña, ña kuinti'xe i Tó'o ko Jēsuu. ¹⁵ Ña Israee ñá tsikán ne, ē'ni ña Tó'o ko Jēsuu ni ñá ntáka'an náa Xuva ko. Nakúnu ña ntí di. Ña ntáde ña é ntio Xuva kō; da mii kué'en tsi e ntánāa núu ña ni ún ntí' ntí' ñá'a. ¹⁶ Ná ntio ña é ká'án ntí nī ña tuku ñuu vata koo é nakáku ña di. Díi díi ka kue'e kuétsi ña kuénta iña núu i sá'a. Ntá tsi nī'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kō, tsi dóo kudiin Xuva ko é kuān ó de ña.

Ncho ki'in xtúku Pablu ñuú Tesalónica

¹⁷ É kūtítin ntuvi e tsóo mii ntí nto, ta'an, ntá tsi dóo ntánaka'an ntí nto. Dóo ntio ntí kiní xtuku ntí nto. Ncho kíkoto ní'ni ntí nto. ¹⁸ Xu'u é Pablú u ne, ki'in itō nchó ki'in u, ntá tsi edí nuu tó'o e ña vá'a san itsi é ki'in ntí. ¹⁹ ¿Nee iña ntu é ntantétu ntí ve? ¿Nee iña ntu é nākunuu dīnī nimá ntí? ¿Nee ntu domēni é vā'á nī'í ntí? Ntō'o kúvi nto iña ntí é kuntoo dadīi o nta'a Tó'o ko Jēsuu te naínu ña. ²⁰ Tsi ñi'vi ntō e dóo ka'nu kuiní ntí kuenta iña nto. Dóo dīnī ntí kuenta iña nto.

3

¹ Dukuān né, dā ña ni kutíi ká ntí ne, dē kuení ntí te vā'á o te kuntoo mii ntí ñuú Atená ne, ² taxnúu ntí ta'an ko Timōteu e kíkoto ní'ni ña nto. Tsi ñi'vi ña ne, kade tsiñu dadīi ntí ni ña iña Xuva ko dá káka'an ntódo ntí tú'un va'a é nakáku Cristu ko. ñi'vi ña nañe'e ñá nto é nakíi nima nto e ñi'vi kue'én ini nto kuinti'xe nto Xuva kō, ³ vata

koo é nté uun nto ña nativi iní nto é kuinti'xe nto da xe é kuān ó ntánto'o nto. Tsi ini nto tsi da mii é kuan koo nto'o kō. ⁴ Ini nto tsi dá ntoo ntí ni ntō ne, ntáka'an ntí ni ntō tsi kuan koo nto'o kō tsi ntákuinti'xe ko Jēsuu. É ini nto tsi kuān o kúvi ntí'xe.

⁵ Dukuān né, dā ña ni kutíi ká u ne, taxnúu ú ña vata koo é kutuní ko te ntákuinti'xe dukuan ntō, o tē da ntántikin ntó tó'o e ña vá'a san é nañe'e nto tuku nuu i, tsi tē ñá'a ne, é nta'ā i é de tsiñu ntí. ⁶ Ntá tsi dā náxee xtúku Timoteu é ñe'e ñá mí ntoo ntó ne, dóo vá'a tú'un ní'í ña da náxee ña. Kaka'an ñá tsi ntákuinti'xe dukuan nto Xuva kō ne, ntákuinima tá'an nto di. Kaka'an ñá tsi nguentúvi ntánaka'an ntō ntí, e dóo ntio nto ntí, e dóo ntio nto é nākiní ta'an o vatā ó ntio ntí di. ⁷ Dukuān né, ta'an, kuān te dóo titín nuu i taan núu ntí, ntá tsi dóo ka'nu kuiní ntí tsi ntákuinti'xe dukuan nto Xuva kō. ⁸ Dā téku ntí tsi ntoo ntíi nto ni Xuva kō né, vata te ntuvi xēe é ní'í ntí. ⁹ Ñá ini nto nté kaa sintiá'vi é nakué'e ntí nta'a Xuva ko kuénta iña nto, tsi ña tē nté kaa dīnī ntoo ntí nuu Xuva ko kuénta iña nto. ¹⁰ Nīi kué'en iní ntí ntáka'an ntá'vi ntí ntē ntúvi ntē níñu te ta'xi Xuva kō é nākiní xtuku ntí nto vata koo é nakuá'a ká ntí nto nēe é kākunaá ka é kuinti'xe vá'a nto Xuva kō.

¹¹ Ntio ntí é ta'xi mii Xuva ko ní Tó'o ko Jēsuu itsi vata koo é kúvi naxee tuku ntí mí ntoo nto. ¹² Na ta'xi Xuva kō é díi díi ka kuinima ntó ta'an nto, ni ún ntí' ntí' ñá'a, vatā ó kuinimá ntí nto, ¹³ vata koo é na naku'un ka'xi nto, vata koo é ña koo nté uun nuu i é kuétsi nto nta'a Xuva ko tē nainu Tó'o ko Jēsuu ni ún ntí' ntí' ñá'a, ña ntáduku ntēe ña. Kuan koo na kōo.

4

Nté koo vii o é ntio Xuva kō

¹ Vía ve ne, ta'xi ntí nto itsi sá'a, tá'an. Kákān ntí nto kuenta iña Tó'o ko Jēsuu é vii ntō vatā o nañe'e ntí nto nté koo vii nto é ntio Xuva kō. Kuān o ntáde ntí'xe nto, ntá tsi díi díi ká vii nto ve.

² Tsi ini nto tú'un é tá'xi ntí nto vatā o táxnūu Tó'o ko Jēsuu. ³ Tsi ntio Xuva kō é vii ntó da mii kue'en tsi é vā'a. Nā ntio ña é vii nto é kini kaa ni ñadī'i san. ⁴ Kutú've nto, é un é un nto, nté koo vii nto ni ñadī'i mii ntō vata koo é vii nto é ntio Xuva kō, vata koo é na kuiko ñu'u ñā'a san nto. ⁵ Nā ku dē kuení nto é kini kaa ni tuku ñadī'i san, vatā o ntáde tuku ñā'a, ña e ñā ini Xúva kō. ⁶ Kuenta iña i sá'a ne, ña vā'a o te kaní nta'vi ta'an o. Tsi Xuva ko kué'é ña é ntó'o un ntii ntii ñā'a, ña iō kuetsí i san, vata o ka'án nti ni ntō. ⁷ Tsi ña te ni kana Xuva ko kō é vii o é kini kaa, tsi é vii o é vā'a. ⁸ Xoo é ña káde i kuenta tú'un sa'a ne, ña te tú'un ñā'a kanakuíta ña, tsi tú'un mii Xuva kō, ña kata'xi Espiritū Sántū é kunūu ña nima ko.

⁹ Nā kantio nto é kā'an ka ú ni nto kuēnta iña i é kuinima tá'an kō, tsí mii Xuva ko kanakuā'a ña nto é kuinima ntó ta'an nto. ¹⁰ Tsi divi ntō ne, ntákuinima ntí'xe nto un ntii ntii ta'an nto, ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Macedonia. Sá'a tsí é kā'an nti ni nto: Tē díi díi ka kuinima tá'an nto. ¹¹ Koó ntii ntō é diin diin tsi kuntōo nto. Vii nto kuenta iña mii nto. Nta'a mii nto kada tsiñu ni'i nto, vatā o kaka'án nti ni ntō, ¹² vata koo e dóo va'a koo ka'an ñā'a san iña nto, ña é vata kuínti'xe i san, vata koo é ña te neé taan núu nto.

Tē nainu xtúku Tó'o kō

¹³ Ntá tsi ntio nti é kütuni nto nté koo kuvi ña é xi'i san, vata koo é ña kunta'xa ini nto vatā o de ñā'a, ña é ña tuvi nee kantétu. ¹⁴ Tsi ntákuínti'xe kō tsí xi'i Jēsuú ne, da ntóto xtuku ña ne, kuan tsí koo nainu ni'i Xuva ko ña xi'i san di, ña e kuínti'xe i ña.

¹⁵ Ta'xi Xuva kō é kā'an nti sá'a ni ntō: Tsi divi o é ntántoo ká o ñuxiví sa da nté nainu xtúku Tó'o kō ne, ña te xo'ó é di'na o kīni o ña, tsí di'na ña xi'i san. ¹⁶ Tsi mii Tó'o kō nainu ñā ñu'u a é nakana ña kō. Un ntii tsi kā'an ánje, ña odo núu iña Xuva kó ne, kueku trunpeta Xuva ko te e xée úra i é ntaa o ni ñā. Kidáa ne, ña kuínti'xe i, ña xi'i san ne, di'na ña ntoto ña ne, ¹⁷ xo'ó é ntántoo ká

o ñuxiví sa ne, kī'in dadii o ni ña mē'ñú vikó san ne, ikan nani'i ta'an ko Xuva kō e dukún kán. Kidáa né, kuntoo dadii o ni ña ntii dañu ntúvi. ¹⁸ Dukuān ne, ká'an nto ni tá'an nto tú'un sa'a, naka'nu nto ini ta'an nto xé un xé un nto.

5

¹ Ntá tsi ñā kantio é kā'an nti ni ntō neé urá o nēe ntúvi te nainu Tó'o kō, ² tsi ini nto tsí dá xee ntuvi é nainu xtúku ña ne, da nēe ini kó nainu ña, vata kaa ña du'u, ña vé'xi niñú a. ³ Ura tsí i da ntáka'an ñā'a e dóo vā'a o ntoo ña, diin diin tsi iñi ne, ntá tsi da nēe ini ñā kuvi dóxo, vatā o kuvi ñadī'i san dá kaiñi ntu'u kaexnúu i'xi ña é kaku i'xa ña. Ña kúvi nakakú ka ña kúñu ñā. ⁴ Ntá tsi divi nto, tá'an, é ini ntó nuu i sá'a ne, ña ntaíka nto mí'i é nēe vata koo é ña da nēe ini ntó tē xee ntúvi tsikan, vatā é k'xi ña du'u té xee. ⁵ Nto'ó ne, vata ntáa ñu'u é kaxi'i nuu ntuvi ā ntáa nto; tsí xo'ó ne, ña kaduku ntée o mí'i é nēe; ñā kaduku ntée o nūu i é kakuvi niñú a. ⁶ Dukuān ne, ñā kú xkukidí naá o vatā o ntáde tuku ñā'a, ña é dotō tsi ntáde, ntá tsi ku'un ku'un tsi ini ko kuntoo o. Na kadā kuení va'a ko nté koo vii o. ⁷ Nā ntákidi ne, niñú a ntákidi ña. Ña ntáde k'vi ne, niñú a ntáde k'vi ñā. ⁸ Ntá tsi xo'ó é ntoo o mí kaxi'i nuu ne, na kadā kuení va'a ko nté koo vii o. Vatā o kanada'an sntadun kúñu ña é kainúu kaa xkintika ña né, kuan koo nada'an o nima ko é kuínti'xe ko Xuva kō ne, kuinima ko ña. Vatā o kanada'an sntadun san dikí ña é kainuun ña ñii ka'xi né, kuan koo nada'an o dikí ko é kuntetu o ntúvi é nakakú Xuva ko kō. ⁹ Tsi ñā ni nāxaxnúu Xuva ko kō vata koo é ta'xi ña kō é ntó'o ko, tsí vata koo é nakakú ñā ko ntá'a Tó'o ko Jesúcristu. ¹⁰ Divi ña ne, xi'i ña kuēnta iña kó vata koo é kuntoo dadii o ni ña, kuān té kantitō ká o ne, o kuān té e xi'i o tē nainu ña. ¹¹ Dukuān ne, ká'an ká nto ni tá'an ntó te kí nima ña. Tsi'i ntii nto ña na kuínti'xe ñā vatā o ntáde ntí'xe nto.

Itsi e xé'e Pablu iña ña kuínti'xe i

¹² Ká'an ntí ni nto, tá'an, tsí kuiko ñu'u nto ñá'a, ña ntáde tsiñu ni'í nto kuēnta iña Xuva ko, ña ntádē kú've iña nto kuenta iña Xuva ko, ña ntáta'xi nto ítsi. ¹³ Díí díí ka kuiko ñu'u nto ñá; kuinima ntó ña kuenta iña tsiñu e ntáde ña.

¹⁴ Ká'an ntí ni nto, tá'an, te kāda tíi nto nī ña dóo du'xen ī é kāda tsiñu ne, nāxnuu ka'nu nto iní ña e dóo ixó i san. Tsi'í ntii nto ñá e dóo vitá o iní i. Ka'nu vii nto nima ntó ni ūn ntíí ntíí ñá'a.

¹⁵ Ná ku dē xení nto ni ñá'a te kadē xení ña ni ntō. Nantuku nto da nēé ka nuu i é vā'a é vii ntó ni tá'an ntó, ni ūn ntíí ntíí ña nguii sán di.

¹⁶ Nguentúvi kuntōo dínī nto.

¹⁷ Ná ku kúnáa iní nto é kā'an ntá'ví nto. ¹⁸ Nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko iña un ntíí ntíí nuu i, tsi sá'a ntio Xuva kō é vii nto tsi ntákujinti'xe nto Cristu.

¹⁹ Ná ku è'nté nuu nto tsiñu é kāde Espiritū Sántū. ²⁰ Ná kā'an ntó te ña vā'a o é kaka'an ñá'a tē xoó kaka'an i naa Xuva ko. ²¹ Koto nteé va'á ntó un ntí'í é kaka'an ñá, nēe é vā'á, nēe é ña vā'a ne, kuntikin nto é vā'á san. ²² Tsoo mii ntō é un ntí'í nūu i é kīni kaa san ve.

²³ Xuva kō, ña kata'xi é kuntōo vā'a o né, na ntāvá'a ña nima nto. Na vii ñá kuenta kúñu nto, kanī é tduiña nto. Kidáa ne, ñá kā'an Tó'o ko Jesūcristu té iō kuetsi nto tē naínu xtúku ña. ²⁴ Xuva kō, ña e kána nto ne, kada ntaa ñá vatā ó kaka'an ña.

I'a nantí'í Pablu tútú san

²⁵ Ká'an ntá'ví ntó iña ntí, ta'an.

²⁶ Ká'an ntō ntiusi ni ún ntíí ntíí ña kuínti'xe i, ña ntoo ikān.

²⁷ Ká'an ntí ni ntō tsi ntio Xuva kō é nakuá'a nto tú'ūn sa'á ni ūn ntíí ntíí ña kuínti'xe i.

²⁸ Na kūnuu mé'ñu kūnuu dava Tó'o ko Jesūcristu nto. Sá'a tsí é kā'an ntí ni ntō.

Tutu é kuvi ũvi e táxnũ San Pablu iña ñá ñuú Tesalonica

Taxnũ Pablu ní ta'an ña tutú iña ña kuinti'xe i, ña ntoo ñuú Tesalonica

¹ Xu'u é Pablú u, ni Silvanu, ni Timóteú ne, taxnũ ntí tutú sá'á iña ña kuinti'xe i, ña ntoo ñuú Tesalonica, ña ntánuu iní i Xuva ko nĩ Tó'o ko Jesúcristu. ² Xuva ko nĩ Tó'o ko Jesúcristú ne, na kũnuu mé'ñu kũnuu ðava ña nto. Na tá'xi ña é vá'á koo kuntoo nto ni ñá.

Dá xntékú kú've Xuva ko iña ña é iõ kuetsí i tẽ nainú Cristu

³ Utén utén kantio é nãku'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuenta iña ntó, ta'an. Dõo vá'á o é kuãn koo vii ntí, tsí ðivi ntó ne, ðíí ðíí ka ntákuinti'xe nto. Dõo ntákuinima ntó ta'an nto ðí. ⁴ Mii ntí ne, dõo vá'á o ntáka'án ntí kuenta iña ntó nĩ ña kuinti'xe i Xuva kô, ña ntoo tuku ñuu, tsi dõo ka'nu kuini ntí tsi ntákutíi nto ntákuinti'xe nto, kuãn te dõo ntánto'o nto, kuãn te ntáde xení ñá'a san ni nto. ⁵ Dá kutüni ñá'a tsi ntákutíi nto ne, kutüni ñá tsi dõo ka'nu Xuva kô. Tsi Xuva kô né, dõo vá'á ó kadé kú've ña. Ká'an ña tsi dõo nuu á'vi nto é kuntõo nto mí kadé kú've ña. Dukuãn ne, kuenta iña i sá'á e ntánto'o nto.

⁶ Vá'á koo vii Xuva ko te ũun kuédadii tsi nantó'o ña ña ntánantó'o nto, ⁷ tẽ tá'xi ña é ðadii kuntoo ða'na o ni ntó ntuvi dá ntii ðito Tó'o ko Jẽsuu e dukún kan, nĩ ánje ña e dõo iõ ntíi ña. Uun kaxi'í nuu ka'nu ña te vẽ'xi ña e dukún kãn. ⁸ Kué'e ñá é nto'o ða xõó ka ñá'a, ña é ña iní Xúva kô, ñá'a, ña é ña ntáde kuenta tú'ũn va'á iña Tó'o ko Jẽsuu. ⁹ Ña tsikán ne, kunaá ña ntii ðañu ntüvi. Nã xee ñá nta'a Xuva kô, tsí xio ki'in ña. Ntẽ ña kiní ña Xuva kô nté kaa ña, e dõo kaxi'í nuu ka'nu ña, e dõo iõ ntíi ña

¹⁰ ntuvi dá nainu xtúku ña. Ntuvi tsikan dá nainu ñá ne, ká'an ũn ntíi ntíi ñá'a, ña kuinti'xe i, tsi dõo ka'nu ña. Da kudú'va ña kuinti'xe i san tsi

dõo ka'nu ntí'xe ña. Kuan ðivi ntó ðí, tsi kuinti'xe nto tú'ũn e ntáka'án ntí ni nto kuẽnta iña ña.

¹¹ Kuenta iña i sá'á ne, ntaikán ntí nta'a Xuva ko te tá'xi ña é kũnuu á'vi nto kuenta iña ña e kána ña nto. Ntaikán ntí te xntii ña ntó vata koo é kũvi vii nto é un ntí'i nuú i é vá'á é ká'an ntó tsi vii nto, é un ntí'i é ncho vii nto kuenta iña Xuva ko tsi ntákuinti'xe nto ña. Tsi dõo iõ ñá é vii ña. ¹² Kidáá ne, ká'an ñá'a tsi dõo ka'nu Tó'o ko Jesúcristu kuenta iña ntó ne, ká'an ñá tsi dõo va'á nto kuenta iña Xuva ko, tsi dõo vá'á o dé Xuva ko ni nto, nĩ Tó'o ko Jesúcristu.

2

Ña'a é iõ kuetsí i

¹ Vi'a ve ne, ká'án ntí ni nto, tá'an, kuenta iña i dá nainu xtúku Tó'o ko Jesúcristu é nataká nuu o ni ña. ² Sá'a káka'án ntí ni ntó vata koo é ña te ura tsi i nadama nto e ntántikin ntó, ntẽ ña kutsú'un nto tẽ téku nto tẽ xee ntüvi é nainu xtúku Tó'o kô. Kuãn te kaká'án ñá'a tsi xe'é Xuva ko kütuni ñá, kuãn te káka'án ntódo ñá'a, kuãn te kiní nto tutu é káka'án ñá'a tsi ntí'i táxnũ ntí ne, ñá ku kuinti'xe nto. ³ Nã ðá vá'a nto é kaní nta'ví ñá'a nto nté uun nuu i. Nã xee ntüvi tsikan ða nté ði'na xee ntüvi e dõo ntáde ðo'o ñá'a san ni Xuva kô. Kidáá ne, ki'xi ðító uun ñá'a, ña é kini kaa kue'en, ña é kũnaá kue'en. ⁴ Ña tsikán ne, kodo ntí'i ña é kĩnchu'vi ña é un ntí'i é káka'án ñá'a é xuva ñá, é un ntí'i é káka'án ñá'a é santu. Kidáá né, mii ña nãkutüvi ña ini ukún Xuva kô é ncho vii ña Xuva kô. Ká'an ñá tsi mii ña é Xuva ko ñá.

⁵ Ña ntánaka'án ntü nto é káka'án u ni nto nũu i sá'a dá întóo ðadii ú ni ntó? ⁶ Ini ntó ve nee iña é ke'nté nuu itsí ña vata koo é ña ki'xi kantí'i ña ðá nté xee ntüvi i. ⁷ Vevii ne, kakuvi nuu i e dõo xií kaa san é tuvi xu'ú ne, kuãn koo kuvi ða nté kũntee xio ña ke'nté nuu san. ⁸ Kidáá ne, ntii ðito é kini kaa san, ntá tsi ka'ni Tó'o ko Jẽsuu i. Kũdii tátsin xu'u tsi ña ka'ní ña i. Uun iito tsi nantí'i ña i tẽ nainu xtúku ña. ⁹ ðivi é vii e dõo xií kaa san ne, vii vata ó ntio tó'ó é ña vá'a san

é víi. Un vá'a tsi koo ntii é kué'é kuenta, é víi nuu i e dóo ka'nu. Ntá tsi ña te nuu é ntaā i, ¹⁰ tsí da kani nta'ví ña'a. Kani nta'ví nti'xe ña'a, ña é kunaan, tsí ña ni ntio ña kuiníma ña é nuu é ntaā i é nakákú Xuva ko ña. ¹¹ Dukuān ne, kué'e Xuva kō é kūtuntu kué'en ña vata koo é kuínti'xe ña tú'un vetē. ¹² Kidáā ne, kué'e ña é ntó'o un ntíí ntíí ña'a, ña é ña ni kuínti'xe i é nuu é ntaā i, ña é dóo diní i é víi é kīni kaa.

Xoo é nakaxnúu Xuva kō é nakáku ña

¹³ Ntá tsi ntí'í ne, nguéntúvi ntánaku'e ntí sintiá'ví nta'a Xuva ko kué'nta iña nto, ta'an e dóo kuiníma Tó'o ko ntō. Da mií é kuān koo víi ntí, tsí nte dí'na nakaxnúu Xuva ko ntō é nakakú ña nto, é nakate Espíritū Sántū nima ntó, tsi kuínti'xe nto tú'ūn é nuu é ntaā i iña Xuva ko. ¹⁴ Sá'a tsí e kána ña nto da kuínti'xe nto tú'ūn va'á san é ntáka'an ntódo ntí, vata koo é nī'i nto e dóo va'á iña Tó'o ko Jesūcristu.

¹⁵ Dukuān né, ta'an, ña ku nātivi iní nto; ñá ku nakuitā ntó nte xkoó iní nto é nañé'e ntí nto, kuān te xu'ú ntí ntáka'án ntí ni nto, o te tūtú taxnúu ntí iña nto. ¹⁶ Mií Tó'o ko Jesūcristu ni Úva ña, ña e dóo kuiníma í kō, ña é nāxnuu ka'nu nima kó ntii dañu ntúvi, ña e tá'xi doméni é kuntetu o é nī'i ko é vā'á nta'a ña, ¹⁷ na nātsu'un ka'nu ña nima nto. Na nātsu'un ka'xi ña nima ntó vata koo é vā'á koo víi nto é un ntí'í nuū i, vata koo é vā'á koo ka'an ntó di.

3

Ka'an ntá'ví ntó iñá ntí

¹ Un sá nuu i é ká'án ntí ni ntō: Tē ka'an ntá'ví ntó iñá ntí, vata koo é xēe kantí'í tú'un Xuva kō dá kanií ñūxiví ne, tē dóo ka'nu kuíni ña'a san kué'nta iña í vata o kúvi mí ntoo nto. ² Ka'an ntá'ví ntó iñá ntí tē ña kadá xení ña kīni ntāa sán ntí, tsí ña te un ntí'í ñā'a e ntákuínti'xe ña. ³ Ntá tsi kade ntaa Xúva kō é káka'an ña. Naxnuu ka'xi ña nima ntó; nada'an ña nto nuū i é kīni kaa. ⁴ Iō ntāa iní ko tsi ntáde ntaa nto e ntáka'án ntí ni ntō né, kuan tsi koo víi nto di, tsí xntii Xuva ko

ntō. ⁵ Xuva ko na xnūu ña nima ntó é kuínima ntó ta'an nto vatā ó kakuínima Xúva ko ntō. Na nāxnuu ka'nu ña nima ntó vata koo é na kūtíi nto vata tsí o kutíi Cristú di.

Kantio é kada tsiñu o

⁶ Ví'a ve ne, ká'án ntí ni nto, tá'an, kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu, te kii nteé xio nto ta'an nto da xōó ka ña'a, ña du'xen i é káda tsiñu, ña é ña ntio i é kada ntaa vatā ó de nto. ⁷ Tsí ini mií ntó nté koo víi nto, vatā o nañé'e ntí nto. Tsi ntí'í ne, ña te dú'xēn ntí é káda tsiñu ntí dá Intóo ntí ni ntō. ⁸ Ntē ña ni e'xí doméni ntí iña nto nté uun nto. Un vá'a tsi ntó'o ntí dé tsiñu ntí nté ntúvi ntē nínu vata koo é ña natekú du'xēn ntí nto. ⁹ Ná tē é kuān o dé ntí tsi ña vá'a o te xntii ntō ntí, ntá tsi dukan o nañé'e ntí nto nté koo víi nto vata koo é víi ntó vatā ó de ntí. ¹⁰ Tsi da intóo ntí ni ntō ne, ntáka'án ntí ni ntō te xoo é ñā ntío i é káda tsiñu ne, ñá ká'xi ña. ¹¹ Tsi kútuni ntí tsí iō ntó ne, dóo du'xen ntō é víi ntó tsiñu mií ntó; da mií e ntákinu nuu nto tsiñu ta'an nto. ¹² Ká'án ntí ni ña kuān o ntáde, naa Tó'o ko Jesūcristú, te diin diin tsi na kuntōo ña, kada tsiñu ña vata koo é nani'í ña é kō'o é ká'xi ña.

¹³ Ntá tsi divi nto, tá'an, ñá ku de du'xen ntō é víi nto é vā'a. ¹⁴ Tē xoó ña'a ña ntío i é kuínti'xe i e ntáka'án ntí ni ntō tutú sa'á ne, koto nto nēe ñá'a ña. Kii nteé xio nto ña vata koo é kúka'an nuu ña. ¹⁵ Ntá tsi ña ku de kīni nto ni ña. Kué'e nto ña itsi, vatā o ntáde nto ni tá'an nto.

I'a ntí'í tú'ūn sa'á ve

¹⁶ Xuva ko, ña é káta'xi é kūntoo vá'a o ne, na tá'xi ña é kūntoo vá'a nto nguéntúvi, da nēe ka nuu i. Na kūnuu mé'ñu Xuva ko nto, ūn ntí'í ntí'í nto.

¹⁷ Xu'u é Pablú u ne, nta'a mií kó kakā'u u tú'ūn sa'á vata koo é kūtuni nto tsí xu'ú nti'xe dé vá'a u. ¹⁸ Na kūnuu mé'ñu kūnuu dava Tó'o ko Jesūcristu nto, un ntí'í ntí'í nto.

Tutu é kuvi ūun e táxnū San Pablu iña Timóteu

Taxnū Pablu tutú iña Timóteu

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustru Jesúcrístú u, tsí kuan ō de kú've Xuva kō, ña e nakáku ko, ni Jesúcrístu, ña é ntantétu ō. ² Taxnū ú tutú sa'a iña o, Timóteu. Tsí divín é vata kaa i'xá ko kuenta iña Xuva ko, tsi kuínti'xe o Xuva ko kuēnta iña tú'ún é kaka'án u ni ō. Na naxnuu viko Xuva ko ō. Na ntuntá'vi ini ña o. Na tá'xi ña é kutúvín va'an, divi ña nī Tó'lo ko Jesúcrístu.

Kuenta tsí vii ña iña tukú nchu'un é ña te nuu é ntaá i

³ Vata tsí ó kaka'án u ni ō da ntíi ú kue'én u ñuú Macedoniá ne, kuan tsí ó kaka'án u ni ō vevíi di: Kutúvín kan ñuú Efesu vata koo é ká'an ni ña tsíkán é ña ku kuan koo nakua'a ña ña'a tukú nchu'un. ⁴ Ká'an ni ña tē ña vii ña kuenta kuentu e ntáka'an ñá'a; ntē ña vii ña kuenta te dóo du'xen ká'an ñá'a kuentu ka'nu iña uváta kue'en ña. Dotó tsi ntánāa núu ña'a kuenta iña i sá'ā ne, ña kaidiá'vi kue'en tsi é káda ntaa o tsiñu e tá'xi Xuva kō é vii o é kuínti'xe ko ña.

⁵ Kuān ó kaka'án u ni ō tsí ntio ko é kuínima kó ta'an ko kanī nima ko é vā'á o. Ntio ko é kūtuni ko tsí ña tuví nee nuu i é kīni kaa nuu nima ko. Ntio ko é kuínti'xe nti'xe ko Xuva kō. ⁶ Iō ñá'ā é xtuví mii ña núu i sá'a ne, dotó tsi ntánāa núu ña nuu i é ña kaidiá'vi. ⁷ Ncho vii ña mastrú lei iña Xuva ko, ntá tsi ña ini ña nee iña é ntáka'an ña; ntē ña ini mii ña nee e ntánakua'a ña ña'a é vata te dóo ini ña, kuíni ña.

⁸ Ntá tsi xo'ō ne, ini ó tsi vá'ā lei san é kade tsiñu ni'i o, vata ō ntío Xuva kō da xtúvi ña. ⁹ Ini ó tsi ña ni xtuví Xuva kō lei san iña ña é vā'a, tsí iña ña ntáde é kīni kaa; iña ña é ña ntáde ntaa; iña ña é ña ntákuínti'xe i Xuva kō; iña ña é kīni ntáa; iña ña é iō kuetsí i; iña ña é ntáka'an kīni iña Xuva ko; iña ña e ntaé'ni di'i i

ni uva i; iña ña e ntaé'ni ña'a di; ¹⁰ iña ña e ntákidi ni'i tuku ñadi'i; iña ña e ntáde kīni kaa ni ñatíi ni'i ña; iña ña é ntadú'u; iña ña vete; iña ña é ntadá'vi ña'a dovete; iña ña é ña ntío kue'en i nchu'un é vā'a. ¹¹ Nchu'un é vā'á san ne, divi tú'ún va'a iña Xuva ko, ña e dóo ka'nu, divi tú'ún va'a e tée tsiñu Xuva kō ko é ká'an ntódo u.

Nakué'e o sintiá'vi nta'a Xuva kō, tsi dóo vā'á o de ña ni kō

¹² Kanakué'e ú sintiá'vi nta'a Tó'lo ko Jesúcrístú, divi ña é xntíi ña ko vata koo é kuvi vii u sá'ā. Tsí divi ña nakaxnúu ña ko é káda tsiñu ú iña ña, tsí kada ntaá u, kuíni ña. ¹³ Kuān te ntuvi dí'na ne, dóo kīni ká'án u iña ña; dóo dé xení u ni ña kuínti'xe i san, ntá tsi dé ka'nu ini Xuva ko nī ko, tsí ña ni kutúni ko nee iña é edé u, tsí vata kuenti'xē kó ña kídaā. ¹⁴ Ntá tsi ña te nte kaa vā'a o dé Xuva ko nī ko. Tá'xi ña é kuínti'xe kó ña. Tá'xi ña é kuínimá ko ta'an kó di, tsí kuān ó kata'xi Jesucristu da kúvi uun tsi nima ko ni ña.

¹⁵ Tú'ún sa'á ne, nuu é ntāa ntí'xe i e dóo nuu á'vi i é kuínti'xe un ntíi ntíi ña'a sán ne: Kí'xi Jesucristu ñúxivi sa vata koo é nākáku ña ña'a, ña é iō kuetsí i. Xu'ú ne, dii dii ka ka'nu kuetsí ko é un ntíi ntíi ña'a. ¹⁶ Ntá tsi dí'na u ntúnta'vi ini Xuva kō kó e dii dii ka kīni kaa ú, vata koo é kue'é ña kutuni ña kuínti'xe i rkontuvi tsi dóo ki'in itó dé ka'nu ini Jesúcrístu ní ko ne, kuan kōo ni'i ña é vā'á nta'a Xuva kō di, é kuntoo ña ni ña ntii dañu ntúvi. ¹⁷ Dukuān né, na kūnuu ini ko Xuva ko, ña é odo nūú ntii dañu ntúvi. Ña kuví ka ña. Ña kúvi kīni o ña. Mii tsi ña é Xuva kō. Ntii dañu ntuyi na kuiko ñu'u o ña. Ká'an ō tsi dóo ka'nu ña. Kuan tsi koo na kōo.

¹⁸ Sá'a kakā'án u ni ō é vīin, i'xá ko Timoteu, vata tsí ó kaka'án ña'a kídaā, da tá'xi Espíritū Sántu é ká'an ña kuenta iña o. Nanú'ún ini o tú'ún é kaka'án ña. Koon ntiin kádan tsiñun iña Xuva ko. ¹⁹ Ná xtuví miiin e kuínti'xe o. Ná vīin nee nuu i é ña vā'a kuíni nima o. Tsí iña ña é ña ntáde ña kuenta é kaka'án

nima ñá ne, xtuví mii ñá e kuínti'xe ña ne, dukuān o nákunáa ña kúñu ña. ²⁰ Kuan ō kúvi Himeneu ni Aléjandru. Ntáda u ña kuenta ntá'a tó'ŋ e ña vá'a vata koo é na kuini ña é ña ka'an ntée ña Xuva kō.

2

Nté koo vii o dá kaka'an ntá'ví ō

¹ Di'na sá'á ntio ko é vii o: Kákan o nta'a Xuva ko kuénta iña un ntíí ntíí ña'a; ka'an ntá'ví ō ni ña. Kákan o dá xe'e ntá'a Xuva kō ne, nakué'e o sintiá'vi nta'a ña kuenta iña ña'a san. ² Ka'an ntá'ví o iña ña tsiñu na'nu i ni ūn ntíí ntíí ña tsiñu i vata koo é vá'a koo kuntuo ō, é diin diin tsi kuntuo ō, da ntánuu ini ko Xuva kō, dá ntáde o da mii kué'en tsi é vá'a. ³ Sá'á é vá'a. Kuan koo e ntio Xuva kō é vii o, xo'ŋ é nakákú kō. ⁴ Tsi ntio ña é nakáku un ntíí ntíí ña'a; ntio ña é kútú've ña nēe é nuu é ntaā i. ⁵ Tsi uun tsi Xuva ko ni uun tsi ñatíi, ña é kántavá'a ko ni Xuva ko, ña é Jesucristu. ⁶ Di'vi ñá xe'é ña ntuyi iña ña e ntá'vi ña kuenta iña kué'tsi ko un ntíí ntíí o. Ta'xi Xuva kō é kūtuni ko dá xēe ntúvi i. ⁷ Ta'xi ña é ká'an ntódo ū tú'ūn sa'a, é vii u pustru ña. Nuú é ntaā i é kaka'án u, ñá té dovete. Nákaxnúu ña ko é nañē'é u ña é ña te ña Israeé san nēe é nuu é ntaā i, é nañē'é u ña nté koo kuínti'xe ña Xuva kō.

⁸ Kidáa ne, da mí'i ká nataká nuu ña'a, ntio ko é ká'an ntá'ví ñatíi san; ntio ko é ntāa ni'i ña nta'a ña e dóo vá'a, ñatíi, ña é vá'a nima í, ña é ña ini kudín, ña é ña ini naa núu. ⁹ Ñadí'í san ne, ñá ntio ko é vii ñá vatá ō de ñadí'í ña nguú san é da mii tsi e ntaínuú ña oro ni xo'ŋ kiti e dóo a'vi i ni dá'ma e dóo a'vi i dí ne, e dóo vá'a ō ntánadaán ña lasun ña. Tsi kuān ō de ña vata koo é na kíni ña'a san ñá ne, ká'an ñá tsi ña te nté kaa va'a ntáa ña. Tsi ntio ko é ká'an ña'a san tsi dóo vá'a ña'a ñadí'í san, ¹⁰ tsi ntáde ña é vá'a, tsi sá'á é vá'a koo vii ñadí'í, ña ntáka'an é ntánuu ini i Xuva kō. ¹¹ Diin diin tsi na kuntuo ña nakuā'a ña; na kuiko ñu'u ña. ¹² Ñá kaxe'é u itsi é nañē'e ñadí'í san ña'a san má ukún kán. Ná vá'a o

te vii ka'nu ñadí'í san iña ñátíi san; diin diin tsi na kuntuo ña. ¹³ Tsi di'na de kú've Xuva ko Adaán ne, da kidáa de kú've ñá Eva. ¹⁴ Tsi ña te Adaán san, ña e éni ntá'ví koo san, tsi ñadí'í san. Ne, ña ñadí'í san é edé ña kué'tsi. ¹⁵ Ntá tsi kuān te dóo nto'o ñadí'í san dá káku i'xá ña ne, nakakū ña kúñu ña té ña xtuví mii ña é kuínti'xe ña Xuva kō; te kuínima ñá ta'an ña; te vii ña é ntio Xuva kō; te kadā kueni va'a ñá; te vá'a koo vii ña.

3

Nté koo vii ña odo núu ini ukún san

¹ Uun nuu é ntaā í: xoó ña'a é ntio i é kodo núu ini ukún ne, uun tsiñu é vá'a é ntio ña. ² Ña odo núu san ne, kantio é vá'a koo vii ña vata koo é ña ka'an ntée ña'a san ña. Uun tsi ñadí'í ñá koo. Kuenta tsi na vii ñá nee iña e ntáde ña. Na kadā kueni va'a ñá nēe é vii ña. Vá'a koo na vii ñá vata koo é kuiko ñu'u ña'a san ña. Vá'a koo na vii ñá ni ña kaxee káito ni'ni ña ña nú vi'i ña. Vá'a koo na nakuā'a ña ña'a san. ³ Ná ku de ki'vi ña. Ná ku kada diin ña. Nté ña ntio ña diu'un é vii ñá da nēe ka nuu i vata koo é ni'i ña. Dóo vá'a koo na vii ña ni ñá'a. Ná nāa núu ña. Ná ku itsu'ūn ña nté koo ni'i ñá diu'un. ⁴ Vá'a koo na kadā kú've ñá vi'i ña. Na vii ñá vata koo é na kuínti'xe i'xá ña ña, é kuiko ñu'u ña. ⁵ Té ñá ini ña nté koo kadā kú've ñá vi'i mii ña ne, nté ntu koo kadā kú've ñá ini ukún Xuva kō. ⁶ Ña kúvi vii ñá te vata e ná'a kuínti'xe ña Xuva kō, vata koo é ña kadā kueni ña te dóo ka'nu ña'a ña ne, vata koo é ña ni'i ña é nto'o ña vatá o dé tó'ŋ e ña vá'a san da dóo ka'nu ncho vii. ⁷ Kantio é kuiko ñu'u ña'a ña, ña é vata kuínti'xe i Xuva kō, vata koo é ña ka'an kíni ña iña ña, vata koo é ña ntava núu ña dei tó'ŋ e ña vá'a san.

Nté koo vii ña'a, ña ntáde tsiñu ini ukún

⁸ Kuan koo na vii ña ntáde tsiñu ini ukún di. Vá'a koo na vii ñá vata koo é na kuiko ñu'u ña'a ña. Na kúvi ká'an ñá dovete. Ná ku de ki'vi ña ntute tñti'ŋ. Ná ku vii ñá da nēe ka nuu i vata koo é ni'i ñá diu'un. ⁹ Na

kuinti'xe vá'a ña nchu'un e xtúví Xuva kō é kuinti'xe kō ne, é Ini mii ña tsí ña tuví nee nuu i é ña vá'a e ntáde ña. ¹⁰ Koto ntee nto ña di'na. Tē ña tuví nee nuu i é kīni kaa iña ña ne, kidáa ne, kuvi víi ña tsiñu ukun. ¹¹ Ñadĩ'í san dí ne, vá'a koo na víi ñá vata koo é na kuiko ñu'u ñá'a san ñá di. Ná ku ká'an ñá dovete iña tuku ñá'a. Kuenta tsí na víi ñá nee iña e ntáde ña. Na káda ntaa ña é un nti'í. ¹² Ña e ntáde tsiñu ini ukún san ne, uun tsi ñadĩ'í ñá na kōo. Na vā'á koo kadā kú'vé ñá iña i'xá ña ni ví'i ña. ¹³ Divi ña é vā'á o ntáde tsiñu ini ukún ne, dōo vá'a koo ka'an ñá'a iña ña. Kidáa ne, ñá kūka'an nuu kué'en tsí ña é ká'an ñá iña e ntákuinti'xe i Jesucristu.

Nuu i e tá'xi Xuva kō é kūtuni ko

¹⁴ Ntio ko é kī'in kantí'i ú kíkoto ní'ni ú o, ntá tsi kaka'an u ni o sá'á ¹⁵ vata koo é, te kúkuíi ka kó ne, kutuni o nté koo víi ña'a, ña e kúvi i'xá Xuva kō, ña ñu'u ini ukún Xuva kō, ña kantíto san. Tsi ña sá'á ne, ntáxió ntii ña, ntánada'an ña nchu'un é nuu é ntaa í iña Xuva ko. ¹⁶ Dōo ka'nu nti'xe nuu i e tá'xi Xuva kō é kūtuni ko: Ntíi díto Xuva kō é vata kaa ña'a kaa ña.

Kaka'an Espiritū Sántū tsi dōo vá'á ña.

Ntaíto ánjē san ña.

Ntáka'an ntódo ña'a san kuenta iña ña ni ña tuku ñuú.

Kuinti'xe ña'a san ña dá kanii ñūxiví san.

Naki'i Xuva ko ña e dukún kán.

4

Iō ña é xtuví mii ña é kuinti'xe ña

¹ Ná te xū'u o é káka'an Espiritū Sántū san tsí da rkontuví koo ña'a é xtuví mii ña é kuinti'xe ña, tsi ntáde ña kuenta é káka'an é ña vá'á san dá kaeni nta'ví ña. Kuntikín ña nchu'un iña é ña vá'á san. ² Tekú ña nchú'un sá'a é ntáka'an ñá vete, ña é da mii xū'u i ntáka'an, tsí ña te ntánii nima i ntáka'an, ña é kuka'xi kué'en nima i vata tē'i'xi, é ña kaku-tuní ka nima i nēe é vā'á, nēe é kīni kaa. ³ Ña tsikán ne, ntáka'an ñá tsi ña kuvi tánta'a o. Ntáka'an ñá tsi

iō titín nuu i é ña kuvi ká'xi o. Ntá tsi de kú'vé Xuva kō sa'á iña ko. Xo'ō e ntákuinti'xe ko, xo'ō é ĩni ó nēe é nuu é ntaa í ne, na nākué'e o sintiá'vi nta'a ña kuenta iña i sá'a. ⁴ Tsi é un nti'í nuū i é edé kú'vé Xuva kō ne, vá'á o. Ña kúvi ká'an ó te ña vá'á o. Kí'i o ne, nakué'e o sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña i. ⁵ Tsí kaka'an Xúva kō tsi vá'a ne, nāxnuu viko ña é ká'xi o da nakué'e o sintiá'vi nta'a ña.

Ña e dōo vá'á o kade tsiñu iña Jesúcristu

⁶ Te nañē'en tá'an o nuu i sá'á ne, é dōo vá'a viin iña Jesúcristu. Kae'nu é kákuinti'xe o dá kanakuā'an tú'un Xuva ko, divi nchu'un ña é kantikín.

⁷ Ntá tsi ña kún den kuenta é dotō tsi ntáka'an ña tuntu, é ña te iña Xuva ko. Nakua'an miin é viin nēe é ntio Xuva kō. ⁸ Kaidiá'vi kudii uun da'na te víi o é káda tsiñu kúñu kō, ntá tsi díi díi ka kaidiá'vi te víi o é ntio Xuva kō. Tsi sá'á ne, kaidiá'vi ñii dukuan ntoo o ñūxiví sa ne, kaidiá'vi dá kuntoo o ni ña kídaa di. ⁹ Nuū é ntaa í sá'a ne, dōo nuu á'vi é kuinti'xe un nti'í nti'í ña'a. ¹⁰ Dukuān ne, dōo ntii ntáde tsiñu o ne, ntánto'o kō e ntádē xení ña'a ni kō, tsí e kuinti'xe ko Xuva kō, ña kantíto, ña é kuvi nakaku un nti'í nti'í ña'a, ni ña é di divi kakuinti'xe i.

¹¹ Sá'a nakuā'an ña'a san. Ká'an ni ña te kuān koo víi ña. ¹² Ná ku dá vá'a o é ká'an ñá'a tsi ñá inin tsí dá vé ña kuetsín. Vá'á koo viin vata koo é nañē'en ña kuinti'xe i san nté koo víi ña dá kīni ña nté o kaka'an ne, nté o kaden utén uten, nté o kakuinima o tá'an o, nté o kakuinti'xe o Xuva kō ne, nté o kaden é vā'a. ¹³ Nii dukuan kī'n u mí tuvín ne, koon ntiin nakuā'an tú'un Xuva ko me'ñú ña'a san, nañē'en ñá nēe é káni tú'un ne, kué'en ña itsi di. ¹⁴ Ná ku dá nēe ĩni ó xtuvín miin e tá'xi Xuva kō doméni é vā'á koo viin dá ka'an Espiritū Sántu kuēnta iña ñátá sán ura í da xntee tá'an ña nta'a ña díki o.

¹⁵ Dōo ntíto viin é un nti'í nuū i sá'a. Divi tsi viin vata koo é kīni un nti'í nti'í ña'a tsí kakutú've o e díi díi

ka vá'a viin. ¹⁶ Kuenta tsí viin nté o den, nté o kanakuā'an ña'a san. Koon ntiin é un nti'i. Tsí te kuān koo viin ne, nakākún miin ne, kuan koo nakākún ña ntaini é kaka'an di kuenta iña o.

5

Nté koo vii o ni tā'an ko, ña kuinti'xe i

¹ Ná ku dēn tīn ni ñatā san. Ká'an ni ña dokoñu'u vata tsi te uva o ña. Kuikon ñu'un ñatii kuetsi sán vata tsi te ñni o. ² Kuikon ñu'un ñadī'i ata san vata tsi te di'i o ña, Kuikon ñu'un ñadī'i kuetsi san vata tsi te tā'an o ña e dóo vá'a viin ni ña.

³ Xntiin ñadī'i kíi san, ña é kátaan núu nti'xe i. ⁴ Ntá tsi te ió i'xá ñadī'i kíi san ne, o ió i'xá i'xá ña ne, divi i'xá san kaduku ntée é vii é vā'a, é vii kuenta di'i i ni uva i. Sá'a é ntio Xuva kō é vii o. ⁵ Divi ñadī'i kíi, ña é da mii un diki, ña é xoxó kue'en tsi i'xá i ne, ini ña tsí mii tsi Xuva ko kaxntii ña ña. Nté ntui nté niñu kaka'an ntá'vi ña, kaikan ña nta'a Xuva ko nēe é kátaan núu ña. ⁶ Ntá tsi ñadī'i kíi, ña é kade da mii é ntio mii né, vata tsi tē xli' ñá, kuān te kantito ká ña. ⁷ Ká'an ni ña núu i sá'a vata koo é ña tui nee nuu i é ká'an ntée ña'a ña. ⁸ Ntá tsi te xoo ña'a ña kade ña kuenta ñá'a ña ne, dii dii ka te ñavi'i mii ña ne, é xtuví mii ña e kuinti'xe ña Xuva kō. Dii dii ka xii kaa iña ña é vata kaa uun ña'a, ña é ña ni kuinti'xe kue'en i Xuva kō.

⁹ Da mii é kuntéé dīvi ñadī'i san mí uve na'a ñadī'i kíi tē é xee tá'an uni díko kuia ña, te uun tsi xii ña xio, ¹⁰ te ká'an ñá'a te dóo vā'a o dé ña, tē nakue'nu vá'a ña i'xá ña, tē dóo vá'a o dé ña ni ña xee ví'i ña, tē e nákate ña dī'in ña kuinti'xe i, tē e xntii ña ña ntánto'o i, tē edé ña é uun nti'i nuu i é vā'a.

¹¹ Ntá tsi ña xntéen na'an dīvi ñadī'i kíi, ña é dá vé ñadī'i kuetsi, tsi te xtuví mii ña é kade tsiñu ña iña Cristú tē ntio ña é nātánta'a xtuku ña ne, ¹² kidáa ne, ní'i ña é ntó'o ña tsí ña ni de ntáa ña é xe'é ña xu'u ña ni Xuva kō é vii ña. ¹³ Ne, ñá te da mii tsi sá'a, tsí kuini ña é kudu'xen ña é kada tsiñu ña ne, da mii kue'en

tsí é kī'in ña ta'án vi'i ta'án vi'i. Ne, ñá te da mii tsi é kada du'xen ña, tsí kuini ña é ká'an ña dovete iña ta'an ña. Dá ncho kini núu ña tsiñu iña ta'an ña ne, ká'an ña núu i é ña vá'a o é ká'an o. ¹⁴ Dukuān é ntio kó ne, na nātánta'a ñadī'i kíi kuetsi san. Na koo i'xá ña ne, na kuēnta vii ña vi'i ña. Kidáa ne, ñá vii ña nēe nuu i é ká'an kini ña'a san iña ña. ¹⁵ Tsí ió ña é xtuví mii ña é vā'a e ntáde ña ne, é kuntikin ña tó'o e ña vā'a san ve.

¹⁶ Te uun ñadī'i, ña é kakuinti'xe i Xuva kō né, ió ñavi'i ña, ña é ñadī'i kíi ne, divi ña kaduku ntée ña é xntii ña ña. Kidáa ne, ñá duku ntee un nti'i nti' ña ñu'u ini ukún san é xntii ña ña, vata koo é kuvi xntii ña ñadī'i kíi, ña é xoxó ñavi'i i.

¹⁷ Kuikon ñu'un ñatā san, ña e ntáde kú've vá'a ini ukún kán ne, dii dii ka kuikon ñu'un ña e ntáka'an ntódo tú'un vá'a san ni ña ntánakuā'a ña'a sán di. ¹⁸ Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: “Ña ku xnúun xo'o xu'u dūntikí san da ntaédin ti trigu”, ka'an. Ne, kaka'an xtúku: “Da mii é xī'i á'vi ña kade tsiñu”, ka'an.

¹⁹ Ña kún den kuēnta te tsi'i kuetsi ña'a uun ña'a ñatā sán tē xoxó uvi, uni ña'a, ña é ntáda ntaa é káka'an ña te nuu é ntaā i.

²⁰ Tē xoo ña'a, ña é kuan tsí o ntáde kuetsi sán ne, kadan tīn ni ña mē'ñu un nti' nti' ña'a, vata koo é ū'vi ña nguii san.

²¹ Ká'an ú ni o nuu Xuva ko ni Jesūcristu ni ánje ña, ña é nakaxnúu ña, te kadan ntaan é un nti'i núu i sá'a. Ña te ūun tsi ña'a é vā'a viin ni ña, tsí uun kuédadii tsi. ²² Koton vá'an dá kadān kú'ven iña ñatā, ña é kodo núu ini ukún san, vata koo é ña viin dadiin ni túku ña'a san núu i é kini kaa, tē ña te vá'a ña'a ñatā san. Ña kún den nēe nuu i é kīni kaa.

²³ Divīn ne, da xé da ta'an tsi kanguntii i'xi o ne, ña kō'on kán e dá mii ntute kuī, tsí ko'on kudiin ntute tīnti'ó di vata koo é na ntūvá'a i'xi o.

²⁴ Ió ñá'a ne, dōo dito é ió kuetsi ña di'na dá ní'i ña é ntó'o ña. Ió túku ña'a ne, dóo xu'u ió kuetsi ña

ne, da nté rkontúvi kutuni ñá'a tsí iō kuetsí ña. ²⁵ Dadí tsi iō nuu i é vā'a e dóo ditó ne, iō tuku nuu i é vā'a é ña dító, ntá tsi ña kuvi kuxu'ú kue'en tsi.

6

¹ Tē xoó ña'a ña e ntáde tsiñu ne, na kuiko ñu'u ña tó'o ña, vata koo é ña ka'an kini ña'a iña Xuva ko ni nchu'ún ña. ² Tē xoó ña'a iō tó'o i ña kuinti'xe i ne, ñá ku xtuví mii ña é kuiko ñu'u ña ñá tsi e kúvi ña ta'an ña kuenta iña Cristu. Ná'a, tsi dií dií ka vá'a koo na káda tsiñu ña iña ña, tsí kuinima ñá ña, tsí dadí tsi ntákuinti'xe ña Xuva ko ni tó'o tsiñu san.

Kuntōo vá'a o te kuinti'xe kō

Ká'an ni ñá'a sán, nakuā'an ña nuu i sá'a. ³ Tē xoó ña'a nakuā'a ña tuku nchu'ún, tē ña kákuinti'xe ñá tú'ún é nuu é ntaā i é káka'an Tó'o ko Jesūcristú, tē ña kantikin ña nchu'un é ka'an Xúva kō é vii ó ne, ⁴ dóo ka'nu ña'a ña, kuini ña, ntá tsi ña te neé ini ña. Da mii kué'en tsi é ntio ña é nāa núu ña nuu i é ña kuvi nantiko koo ña'a, e dóo ntio ña naa núu ña. Kidáa ne, kune'u ini ña. Nāa núu ña ni tā'an ña. Ká'an kini ña iña ta'an ña. Kadā kueni kini kaa ña iña ta'an ña. ⁵ Da mii kué'en tsi é nāa núu ña ni tā'an ña, tsí kini kadé kueni ña. Xtuví mii ña é kákuinti'xe ña é nuu é ntaā i. Dóo kue'e ní'i ña te káda tsiñu ña iña Xuva ko, kuini ña. Kiin nteén xion ña kuān ntáa san. ⁶ Kué'e ní'i nti'xe kō te kada tsiñu o iña Xuva ko, ntá tsi tē nuu e vá'a nima ko. ⁷ Tsi ña te neé kani'i ó dá xee o ñúxivi sa ne, ñá tē neé kuvi kuni'i o tē ntáka o ñúxivi sa di. ⁸ Te ió te ko'o, te ká'xi ó, te kunuu kutávi ó ne, é divi tsikan. ⁹ Ntá tsi divi ñá'a, ña e dóo ntio i é kúkuika ne, kadé ña nuu i é ini ña tsí ña vá'a ne, ña kúvi ntii ká ña, vata tsí ó kuvi kiti é távi tí iō. Kadé tuntu ñá nuu i é ncho vii ña ne, ñá katá'an i iña ña. Kunaá iña ña ne, kunaá mii ña di. ¹⁰ Tē dóo ntio ko diu'ún ne, kidáa vii o é un nti'i núu i é kini kaa vata koo é ní'i ko. Ió ña'a é ntántuku ña diu'ún ne, xtuví mii ña é kuinti'xe ña Xuva kō né, dóo ntánantó'o ña kúñu ña.

Koo ntii o káda tsiñu vá'a o kuēnta iña i é kuinti'xe kō

¹¹ Ntá tsi divin é kádukun ntéen Xuva kō né, xtuvin miin núu i tsikan; kuntikin nēe e vá'a, nēe e ntio Xuva kō. Kuinti'xe vá'a o. Kuinima ó ta'an o. Na kúti o nima ó kunte-tun. Na kún den ká'nun. ¹² Koon ntiiñ é na kuinti'xe vá'a o Xuva ko uun tsi da nté ní'i o ntuví vá'a iña o ntii dañu ntúvi. Dukuān e kána Xuva ko ó dá ntádan ntaan mé'ñu ña'a, ña é ini, tsí e kuinti'xe o Cristu. ¹³ Vi'a ve ne, nuu Xúva ko, ña é katá'xi ntuví iña ko un ntii ntii ó, ni Jesūcristu, ña e dóo vá'a ka'an é nuu é ntaā i da ntisi ña nuu Pílatu ne, ká'an ú ni o ¹⁴ te kádan ntaan vata ó ka'an Xúva kō é viin. Na kún den nté uun nuu i é ká'an ñá'a tē ña vá'a o. Kuan tsi koo viin un tsi da nte nañu xtuku Tó'o ko Jesūcristu. ¹⁵ Tsi tē xee ntúvi i ne, nainu ña é kini o ña. Divi ña e dóo vá'a kue'en ña. Divi ña kadé kú've ña é un nti'i. Divi ña é rei é odo núu un ntii ntii rei iña ñúxivi san. Divi ña é odo núu ña é da xoó ka tó'o i. ¹⁶ Da mii tsi ña é kántito ña ntii dañu ntúvi, é ña kúvi ka ña. Kaxi'í nuu ká'nu ña vata kaa ntuye ñu'u. Ntē xoxó xee étsin i ní' tuvi ña. Ntē uun ña'a vata kini ña ña; ntē ña kúvi kini o ña vevii. Na kuiko ñu'u ña'a ña. Na kodo núu ña kadá kú've ña ntii dañu ntúvi. Kuan tsi koo na koo.

¹⁷ Ká'an ni ña e dóo iō iña i ñúxivi sa tē ña vii ka'nu ña. Ná ku de kueni ña te kúvi vii ña é un nti'i tsí iō diu'un ña. ¿Te kúnaá ntu? Ntá tsi na kuinti'xe ña Xuva kō, ña é kata'xi kō é un nti'i núu i é kantio kō vata koo é ña te neé taan núu ko. Ntekú ka xtuku é katá'xi ña ko. ¹⁸ Ká'an ni ña né, na vii ña é vá'a. Na koo ntii ña é vii ñá nuu i é vā'a vata tsí ó kaxi'ó ntii ña é káde tsiñu ña é ní'i ña diu'un. Ná ku de vini ña ni tā'an ña; na kuini ña é kué'é ña dava iña ña ña e ntáaan núu i. ¹⁹ Kuan koo naxtúvi va'á ña dokuika iña ña é ña kantí'i iña ntuví iña ña é v'e'xi, vata koo é ní'i ña ntúvi vá'a iña ña rkontuvi.

Ia ntí'i tūtú iña Timóteu

²⁰ Timoteu, vānchu'un viin kuenta nuu i e tá'xi Xuva kō é viin. Na kún den kuenta dá doto tsi

ntáka'an ñá'a da ntáka'an ntée ña
é nuu é ntaā i, tsi dóo ini ña, ka'an
ña; ntá tsi ñá ini ntí'xe ña. ²¹ Iō ñá
e ntántikin ña sá'ā né, kūdana ña é
ntákuinti'xe ña.

Na naxnuu viko Xuva ko nto ūn
ntíí ntíí nto.

Tutu é kuvi ūvi e táxnū San Pablu iña Timóteu

Taxnūu Pablu tutú iña Timóteu

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustru Jesúcristú u, tsí kuan ō ntío Xuva kó é víi u, tsi tá'xi ña xu'u ña tsí ni'i ko ntúvi va'á iña ko nta'a Jesucristu.

² Taxnūu ú tutú sá'á iña o, Timóteu, dívīn é vāta kaa i'xá miī ko e dóo ntio kó o. Na naxnuu viko Xuva ko o, ni i'xá ñá Jesucristu. Na ntūnta'ví ini ña o. Na tā'xi ña é kutūvín va'an.

É kā'an ñá iñá Cristu

³ Ntē ntúvi ntē níñu kanakué'ē ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña o. Tsi iña Xuva ko káde tsiñu ú ne, kaka'án nimá ko tsi vá'a ó kade ú, vatā o dé uva ata kō, ña ntóo nte ntúvi di'na. ⁴ Kanaka'án kó da ékun nteén ko ne, un vá'a tsi ncho nakini u o vata koo é nakunuu dñí nimá ko. ⁵ Kanaka'án kó tsi kakuinti'xe ntí'xe o vatā o dé di'i kuli' o Loida di'na, ni di'i o Eūnice. Iní u tsí kuān ó kakuinti'xe o di.

⁶ Dukuān ne, é kaka'án u ni o tē dií dií ka kadan tsiñu ni'in nuū í e tá'xi Xuva ko ō da nata'án ntée u nta'a kó dikí o kidaā. ⁷ Tsi ña ni tá'xi Xuva kō é ū'vi ko, tsí tá'xi ña é kúvi vii o, é kuñima kó ta'an kō, é kadā kuení va'ā ko nté koo vii o. ⁸ Ná ku kukā'an nuu o é kā'an ni ña'a kuenta iña Xuva ko. Ntē ña kukā'an nuu o kuenta iñá ko xu'u, é nuu kutū ú kuenta iña ña. Ntá tsi na kūtíi o é kānto'o o kuenta iña tú'ūn va'á san, tsí Xuva ko kaxntiī ña o. ⁹ Tsi Xuva kō ne, nakáku ña kō ne, kana ña kō é kuvi o iña ña. Ná tē nee é vā'á o ni ide o vata koo é ntio ña kō. Ntá tsi kuan ō ntío miī ñá é ta'xi ña ntuvi vā'á iña ko kuenta iña Jesúcristu nté ntúvi di'na da de kú've ñá ñuxivi. ¹⁰ É nañé'e ñá kō tsi dóo ntio ña kō da táxnūu ña Jesucristu é nakakū ñá kō. Tsi kúvi ide Jesucristu é ña kuvi víi ka doxi'í san ni kō ne, ta'xi ña ntuvi vā'á iña ko é ña kantí'í dá kuinti'xe kō tú'ūn va'á san.

¹¹ Xuva kō nakaxnúu ña ko é kā'an ntódō u tú'ūn va'á san, é víi u pustru iña ña, é nakuā'a ú ña'a san. ¹² Dukuān né, kuān ó kanto'ō kó vevii. Ntá tsi ña kakuka'an núu ko, tsí ini u xoo é kakuinti'xe kó ne, ini u tsí kuenta víi ña nuu i é xtúví ña kuenta nta'a kó da nté xee ntúvi é nainu xtúku ña.

¹³ Viín kan é kaka'an tú'ūn é nuu é ntaā í san vatā ó nañé'ē ú o ne, kuinti'xe ká o Xuva kō ne, kuinimá ka o ta'an o, vatā o tá'xi Jesucristu é víin. ¹⁴ Na xntiī Ēspíritū Sántu ō, ña é nuu nima ko, é kuēnta víin nuu i é vā'a é xtúví Xuva ko ntá'a o.

¹⁵ Inin tsí un ntíj ntíj ña ntōo ñuú Asiá ne, xtuví miī ñá ko. Kuān o dé Figelu ni Hermógení di. ¹⁶ É vā'á koo na víi Xuva ko nī ñavi'i Onesiforu, tsi dóo ki'in itō náxnuu ka'nu ña nimá ko. Ná ni kukā'an nuu ñá ko é nuu kutú u. ¹⁷ Tsi dá xee ña ñuú Romá ne, un vá'a tsi nántuku ñá kó, un tsi da nte nání'i ñá ko. ¹⁸ Xuva ko ña ntūnta'vi ini ña ña dá xee ntúvi dá nainu xtúku ña. Inin va'an tsí títin nuu i é vā'a éde ña ni kó dá itúvi ú ñuú Efesu.

2

Uun sntadun vá'a iña Jesúcristu

¹ Divin, i'xá ko, ka'xi víin nima o, tsí Jesucristu katsi'í ntii ña ō. ² Un ntí'í tú'un e téku o é kaka'an ntódo u mé'ñu ña'a ne, divi tsi tú'ūn ka'an ni ña'a, ña e ntáde ntaa, vata koo é kuan tsi koo nakuā'a ña tuku ña'a di.

³ Divīn né, na kūtíi o nima o é ntó'o o dí vata kaa sntadun vá'a iña Jesúcristu. ⁴ Uun ña'a, ña é kade sntadún ne, ña kúvi kini nūu ña tuku tsiñu, tsí da miī tsi é koo tú'vė ña é víi ña é kā'an tó'o ña, sntadun ñá odo nūu san. ⁵ Uun ña'a, ña kanadikí ne, ña kúvi duku ntée ña doméni tē ña ni kudadii ña vatā o kú've i iña ñá nadiki. ⁶ Uun ña'a, ña kade tsiñu tsiñu má kú'ú ne, di'na ña kaduku ntée ña na ki'í da'an ña é ta'vi ñá é kúvi iña miī ña. ⁷ Kadā kuení va'ā o é kaka'án u ni ō ne, ta'xi Xuva kō é tēku o é un ntí'í nuū i.

⁸ Nanū'ūn ini o Jesucristu, divi i'xá ika Dávii, e ntóto ña dá xi'í

ñá, vatā ó kaka'an tú'un va'á san é kaka'an ntódo u. ⁹ Núu i sá'a é kánto'o ko, é nuu kutú ú vata kaa ña é kīni kaa, tsí kuān ó kaka'an ntódo u. Ntá tsi tú'un Xuva kō ne, ñá te nuu kutú. ¹⁰ Dukuān ne, kakutí kó nimá ko é un ntí'i sá'a kuenta iña ña é nakaxnú Xuva kō, vata koo é nakáku ña nta'a Jesucristú ne, kuntōo vá'a ña ni ña ntií dañu ntūvi.

¹¹ Nuu é ntaā i é kaka'an ña; Tē xi'i o ni ñá ne, kuntoo dadii o ni ñá di.
¹² Tē kutíi ó é nto'o kō né, kada kú've dadii o ni ñá.
 Tē ka'an o tsi ñá ini o ñá ne, ká'an ñá tsi ñá ini ñá kō di.
¹³ Tē ña kada ntáa ó ne, ntá tsi ña né, da mií é kada ntaa ña é kaka'an ña, tsi ña kuvi nativi ini ña.

Ña'a, ña e dóo vá'a ó kade tsiñu iña Xuva ko

¹⁴ Tú'un sa'a ká'an ni ña vata koo é ña kunáa ini ña. Ká'an ni ña nuu Xuva ko tē ña tiin nuu ká ña kuenta iña tú'un san. Tsi ña váda kaídiá'vi é kuan koo nāa núu o, tsi kídaa ne, ña xkúntee ini ña ntátekú i san é kuínti'xe ña. ¹⁵ Koon ntiin kádan tsiñun vata koo é vá'a koo ka'an Xuva ko iña o, vata koo é ña tuvi nee nuu i é kúka'an nuu ó tē xeen ntá'a ña. Ká'an ña tsi vá'a ó den, tsi kaka'an ntaan tú'un ña é nuu é ntaā i. ¹⁶ Kuenta tsí viin; ña ku dotō tsi ka'an tú'un é kini kaa. Tsi ña é kuān o ntáka'an san ne, da dií dií ka ntákukini ntáa ña. ¹⁷ Kaika tú'un é ntáka'an ñá vatā ó kaika kui'i nta'xá san. Kuan ó kúvi ni Himēneu ni Fíletú di. ¹⁸ Divi ña né, kúdana ñá nee é nuu é ntaā i, tsi ntáka'an ñá tsi é ita ntí'xin ntuvi é ntoto xtuku ña'a. Ntánativi ñá ña'a, ña kuínti'xe i Xuva kō. ¹⁹ Ntá tsi Xuva kō né, xtuví ñá tú'un ña é ña kantí'i, vata kaa xuu eti ví'i é tuvi kutu. Sá'a ne, vata kaa é úve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: "Ini Xuva kō xoo é i'xá ntí'xe ña" ne, "Un ntíi ntíi ña'a, ña é kakuínti'xe i Xuva kō ne, ñá víi ka ña é kīni kaa." Kuān ó kaka'an tú'un ña.

²⁰ Iní ví'i ka'nu iō kidi é kúvi oro, é kúvi káa kuí'xín ne, ió é kúvi útun, é kúvi ntó'o di. Kidi é dóo va'á san

ne, ntáde tsiñu ni'i ña ntuvi dá viko ka'nu. E ña dóo nee va'á san ne, utén uten ntáde tsiñu ni'i ña. ²¹ Xoó na'a, ña é ntuntoo nima i ne, kuvi ña vata kaa kidi va'á san é káde tsiñu ni'i ña ntuvi dá viko ka'nu. Tsi xtúvi xio Xuva kō ña é kúvi ña iña mií ña, é kada tsiñu ni'i ña ña, tsi é iō tu've ña é víi ña é un ntí'i núu i é vá'a.

²² Dukuān ne, ñá ku dē kuení o é kīni kaa, vatā o ntáde na kuetsi san. Kuntikin núu i é vá'a ó. Kuínti'xe o Xuva kō. Kuinima ó ta'an o. Kutúvin dadin ni ún ntíi ntíi ña'a, ña é vá'a nima i, ña é ntákaku ni'i Xuva kō. ²³ Ntá tsi ña kún den kuenta da ntátiin dikí ña'a nuu i é ña ini ña. Inin tsi te kúvi ne, koó da ntánāa núu ña kuenta iña dikí san. ²⁴ Ña é káde tsiñu iña Xuva kō ne, ñá vá'a o é nāa núu ña, tsi víi ña é vá'a ni ún ntíi ntíi ña'a. Na naku'a vá'a ña ña'a, na kútií ña nima ñá ni ñá. ²⁵ Ná ku de ká'nu ña dá ká'an ñá ni ñá'a, ña é ña ntákuínti'xe i é nuu é ntaā i, vata koo é tē kúvi ne, ta'xi Xuva ko te nādama ña nima ñá vata koo é kuínti'xe ña é nuu é ntaā i san. ²⁶ Kidáa ne, ntutuni ña vata koo é nakáku ña má ito e xkáa tó'o e ña vá'a san. Tsi é tñn ntí'xe tó'o e ña vá'a san ña vata koo é víi ñá nee e ntio i.

3

Nté ntu ntáa ña'a san ntuvi dá dokó sa naínu xtúku Cristu

¹ Ntio ko é kütuni o sá'a: Tsi tē xee ntúvi dá dokó sa naínu xtúku Cristú ne, kidáa vē'xi ntuvi é dóo kīni koo kuvi. ² Kidáa kadā kuení ña'a da mií iña mií ña, dá mií e dóo kuinima ñá diu'un. Ká'an ña tsi dóo ka'nu ña'a ña, tsí da mií ña é dóo va'á ña. Ná naku'e é ña sintiá'vi. ³ Ná kuiko ñu'u ña iña Xuva ko. ³ Ná kuinima ñá ta'an ña. Ná ntuntá'vi ini ña ta'an ña. Dá'vi ña dovette tá'an ña. Víi ña da nee ka nuu i é ntio nima ña. Dóo kadā xení ña. Ná ntio kue'en tsi ña é vá'a. ⁴ Diko tá'an ña. Ná kadā kuení kue'en tsi ña nee e vá'a é víi ña. Dóo ka'nu víi ña. Ná ntio ña Xuva kō; da mií tsi é ntio ña é víi ñá nee é ntio mií ña. ⁵ Kani nta'ví ña kō é ká'an ña é dóo nuni ña Xuva kō. Ntá tsi ña

te nuu é ntaā i. Tsí ña ntákuintí'xe ña tē dóo ío ntii Xuva kō é vii ña.

Ñá ku kinin nūun iña ñá kuān ntāa san. ⁶ Ío ñá kuān ntāa sán ne, ntákí'vi ña iní vi'i ña'a ne, ntaéni nta'ví ña ñadí'í tuntu, ña é ío kuetsí i, ña ntáde da nēé ka é kaikán nima mí i. ⁷ Utén utén ntánakuā'a ña, ntá tsi ñá kaktúvi kutú'ye ña nēe é nuu é ntaā i. ⁸ Vatā o dé ña tatan, ña é naní Jani ni Jámbrí, é ña ni kuinti'xe ña é ká'an Muíseé ne, kuān ó de ña sá'a, tsí ña ntío ña kuinti'xe ña é nuu é ntaā i. Ña túvi nee iña é vā'á kue'en tsi é ntádē kuení ña. Ña ni kúvi vii ña é kuinti'xe ña é vā'a vā'a sa. ⁹ Ntá tsi ña kutíi ña kaa dukūn ña, tsí kutuni un ntíi ntíi ña'a tsi dóo tuntu ñá, vatā o kútuni ñá'a iña Jani ni Jámbrí kídaā.

Uun sá nuu i é kāká'an Pablu ni Timóteu nté koo vii ña

¹⁰ Ntá tsi inin va'an nté o nakua'á u, nté o de u é tuví u ñuxiví sa, nté o kadē kuení kō é vii u, nté o kuinti'xe kó Xuva kō, nté o kutíi ú nimá ko, nté o kuinimá ko, nté o kutíi ú e dóo ntó'o kó, ¹¹ nté o dé xení ña'a san ní ko, nté o nánto'o ñá ko ñuú Antioquiá ni ñuú Iconiú, ni ñuú Listrá di. Inin nté o kutíi u dá edé ña ní ko é kīni kaa. Ntá tsi nakáku Xuva kō ko é un ntí'i nuú i sá'a. ¹² Un ntí'i ña'a, ña é ncho vii é vā'á kuenta iña Jesúcrístú ne, kuān koo nto'o ña di. ¹³ Ntá tsi ña kīni ntāa sán nī ña ntaéni nta'ví ta'an sán ne, da díi díi ka kadā xení ña. Kani nta'ví ña ña'a ne, dukuān ne, kani nta'ví ña'a san ñá di.

¹⁴ Ntá tsi divīn ne, ñá ku xtuvīn miin núu i é kūtú've o, nuu i é Inin tsi nuu é ntaā i, tsi inin xoo ñá'a é nakuā'a ña o. ¹⁵ Tsí un tsi nte ntúvi da kulú'ntin inin tú'un é vā'á iña Xuva kó, divi tú'un é nañē'e o nté koo nakáku é kuinti'xe o Jesucristu. ¹⁶ É un ntí'i tú'un Xuva kō é úve na'á ne, divi tú'un é kāká'an Xúva kō. Kaidiá'vi é nakua'a o ñá'a, é nañē'e o ña mí'i kākunaá ka ña, é nañē'e o ña nté koo vii ña é vā'a, nté koo kutú'ye ña é vii ñá nēe é ntio Xuva kó, ¹⁷ vata koo é koo tú've vā'á ña é kuntikīn ñá Xuva kó, vata koo é

kīni va'a vā'a ña nté koo vii ña é un ntí'i nuu i é vā'a.

4

¹ Divīn ne, núu Xuva ko ni Jesúcrístu, ña é kadā kūtú'vé iña ña ntantío nī ña xi'í san dá nainu xtúku ña é kodo nuú ñá ne, ká'an ú ni o tsi tsiñu sá'á viin: ² Koon ntīin ka'an ntódon tú'un Xuva kō. Nguentúvi da ka'an dá ka'an tsin ni ña'a, kuān té ura vā'a, kuān té ña té ura vā'a. Ntadan vā'an ña mí ña vā'a o ntáka'an ña. Ká'an ni ña mí ña vā'a o ntáde ña. Kué'en ña itsi nté koo vii ña. Kukuíi kudu'va tsi nakuā'an ña. ³ Tsi vé'xi ntuvi dá ña kutíi ká ña nima ña é kīnī ña tú'un é vā'a san. Dá kuntikīn ña titín mastru, ñá nakua'a da nēe ka nuu i é ntio ña é tēkú ña. ⁴ Nakuitá ñá ata ña tú'un é nuu é ntaā í san ne, da mii tsí é kīni ña kuentu e ntáka'an ñá'a. ⁵ Ntá tsi divīn né, kadā kuení vā'a ó nēe é vā'á viin. Na kútíi o e dóo ntii tú'un. Ká'an ntódon tú'un va'á san nté koo nakáku ña'a. Kadan ntaan tsiñu o e tá'xi Xuva kō é viin.

⁶ Xu'ú ne, kaxé'e ú ntuvi iñá ko doméni iña Xuva ko. Dóko sá xee ntúvi é ntáka ú ñuxiví sa. ⁷ É kúvi idé u vata kaa sntadun iña Xuva ko; é kúvi idé u ínu du'vé u kuenta iña ña; ñá ni xtuví mii kué'en ú e kuinti'xe kó ña. ⁸ Vī'a ve ne, kóo da kantétu u é nī'í ko doméni e dóo va'a é túvi va'a iñá ko nta'a Xuva kō. Tsi dóo vā'á o kadē kūtú'vé Xuva kō né, divi ña tá'xi ña kó ntuvi dá kixkadá kútú'vé ña. Ntá tsi ña te da míi tsí ú nī'í ko, tsí un ntíi ntíi ña'a, ña é dóo diní i ntantétu ntuvi dá nainu xtúku ña.

Nuu i é vii ñá iña mii ña

⁹ Koon ntīin kī'xin kantí'in míi tuví u. ¹⁰ Tsí Demá ne, é xtuví mii ná ko. E díi ka ntio ña é ío ñuxiví sa ne, kué'en na ñuú Tesalónica. Crescente ne, kué'en ña ñuú Galacia. Titó ne, kué'en ña ñuú Dalmacia. ¹¹ Ntuví sa é Luca ntóo ntí. Kūkuekán Marcú ne, kuntekan na te vé'xin, tsí kuvi xntii nā kó tsiñu ko é káde ú i'a. ¹² E táxnūu ú Tiquicu é kī'in ña ñuú Efesu. ¹³ Te vé'xín ne, kuni'in kutuún ko e xtúvi mii u nú vii'í Carpu dá ítuvi ú ñuú

Troa. Kuidon librú ko di; ntá tsi dií dií ka ntio ko é kuídon tutú ko e ntátinuu.

¹⁴ Ná katsi'i ta'an káa, ná nani Alējandrú ne, dóo kiní o dé na nī ko. Ntá tsi kué'e Xuva ko nā é ntō'o na é kuān o dé na nī ko. ¹⁵ Kuenta tsi viín, tsi ña ntío kue'en na tú'ün va'á san e ntáka'an ntódo o,

¹⁶ Da kúvi uun ito dá ñē'é u nta'a ña kaxntékú kú've ne, xōxó ni xntii i ko é ntáda ntaa ñá iñá ko. Un ntíí ntíí ña xtúvī mii ñá ko. Tē ña vií Xuva ko kuēnta núu i sá'a. ¹⁷ Ntá tsi ña ni xtuví mii Xuvā kó ko. Tā'xi ña é kúvi ka'an ntódo ntí'í ú tú'ün va'á san iña ña, vata koo é kīni un ntíí ntíí ña'a, ña é ña te ña Israeé san, nté koo nakáku ña. Dukuān o nakáku u mé'ñū ña dóo xení i san ne, ¹⁸ kuan koo nakáku Xuvā kó ko da nēé ka nuu i é kīni kaa. Tsi divi ña vií ñá ko kuenta é vā'á koo xee ú nta'a ña. ¡Ká'an o tsi dóo ka'nu ña ntii dañu ntūvi! Kuan tsi koo na kōo.

Taxnúu ña ntiusi

¹⁹ Ká'an ntiusi ní Prisca ni Áquilá, ni ūn ntíí ntíí ñavi'i Onesiforu. ²⁰ Kátūvi mií Erastu ñuú Corintu. Xtuví mií u Trofimu ñuú Miletu, tsi nchokuví ña. ²¹ Koon ntíin é kī'xin di'na dá xēe ntúvi vī'xín san. Eubulu ni Pudenté, ni Linú, nī Claudiá, ni ūn ntíí ntíí ta'an ko ña kuínti'xe i, ña ntoo i'a, taxnúu ña ntiusi o.

²² Na kūnuu mé'ñū Tó'o ko Jesūcristu ó; na naxnuu viko Xuva ko nto ūn ntíí ntíí nto. Sá'a tsí é ká'an u ni o.

Tutu e táxnūu San Pablu iña Títo

Taxnúu Pablu tutú iña Títo

¹ Xu'u é Pablú u ne, kade tsiñu ú iña Xuva ko; pustru Jesúcristú u. Taxnúu ña kó vata koo é na kuínti'xe ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kó, vata koo é na kütuni ña tsí nchu'un é nuu é ntaā i e ntákuínti'xe kó, ² e ntantétu ó é nī'i ko é vā'á nta'a Xuva ko ntii dañu ntūvi. E tá'xi Xuva ko xū'u ña nte dí'na dá iñi ntu'u ñūxivi san tsí kuān koo kuvi ne, ñá te da kakā'an ña. ³ Vevii ne, e xée ntūvi e xtúvī ñá ne, tá'xi ña é kütuni ko tú'ün va'á san iña ña, iña Xuva ko, ña é nakáku kó, divi tú'un e xtúvī ñá nta'a ko é ká'an ntódo ú ni ñá'a. ⁴ Taxnúu ú tutu sá'a iña o, Títo. I'xá miñ ntí'xe ko kúvin, tsí nañé'e ú o é dadíi tsi kuínti'xe o nī ko. Na naxnuu viko Xuva kó ó, nī Tó'lo ko Jesúcristu, ña é nakáku kó; na tá'xi ña é vā'á koo kutúvin.

Tsiñu é káde Títo ñuú Creta

⁵ Xtuvī mií ú o ñuú Creta vata koo é viin é kākunaá ka ikān, vata koo é kadā kú'veñ xoo é vii'í ñatā ña ntáde kú've iní ukun iña é un é un ñuú san vatā ó kaka'an u é viin. ⁶ Ña é vii'í ñatā ne, vá'a koo na vii'í ñá vata koo é ña ka'an kīni ña'a san iña ña. Uun tsi ñadi'i ñá koo. I'xá ña ne, na kuínti'xe i Xuva kó di; ña kúvi é dotō tsí vii, vata koo é ña tuvī nēe núu i é kīni kaa; i'xa e dóo koñu'ú. ⁷ Ña odo núu ini ukún ne, da mií é vii'í ña é vā'a, tsí kade ña kuenta iña Xuva ko. Ña kúvi vii'í ka'nu ña. Ña kúvi é kúdiin ña é da nuu da kuíi tsí. Ná ku de kí'vi ñá. Ná ku nāa núu ña. Ná ku kuñima ñá diu'un. ⁸ Vá'a koo na vii'í ña nī ña kaxee ví'i ña. Na kuñima ña é vā'a. Na kadā kuení va'á ña nté koo vii'í ña. Vá'a koo na kadā kú've ña. Na káda ntaa ña é kaka'an Xúva kó. Ná ku dotō tsi íde ña da nēe ka é ntio ña. ⁹ Ná ku xtuvī mií ña é kuínti'xe ña tú'ün va'á san vatā o nakua'á ntí ña, vata koo é kúvi kué'e ña itsi vā'á ni tūku ña'a, vata koo é na kúvi vii'í ña é tñin

diki ñá'a san tú'ün é kaka'an ñá, tē xoó kaka'an ntée i tú'ün va'á san.

¹⁰ Tsi dóo ió ña'a, ña é ña ncho kuínti'xe i. Dotō tsi ntáka'an ñá, ntaéni nta'ví ña ña'a. Díi díi ka ntáde ña Israeé san, tsí ntáka'an ña tsí da mií é ká'nte o kúñu é ixi ko. ¹¹ Kantio é na ntádi xu'u ña, tsi ntánateñu núu ña ña kuínti'xe i san ni ün ntíi ntíi ñavi'i ña é dotō tsí ntánakuá'a ña tú'ün é ña kaidiá'vi é da mií kué'en tsi diu'un ntio ña.

¹² Uun ña'a ña, ña vé'xi ñuú Cretá ne, kaka'an ñá naa xuva ñá ne, kaka'an ntée ña ña ñuú ña: “Ña ñuú Cretá san ne, koó dá ña vete ña. Dóo kīnī ntáa ña. Dóo diin ña. Da mií kué'en tsi ntáxi'i ntaé'xi ña. Dóo du'xen ñá é káda tsiñu ña.” Kuan ó ka'an ñá ñuú Cretá san. ¹³ Nuú é ntaā i é kaka'an ña. Dukuān né, ntii ká'an ni ña vata koo é na kuínti'xe vá'a ña. ¹⁴ Ká'an ni ña tē ña ku de ña kuénta dovete e ntáka'an ña Israeé san, ntē ña ku kuínti'xe ña tú'ün e ntáka'an ñá'a ni ñá, ña é ña ntio i tú'un Xuva kó.

¹⁵ Kuenta iña ña é vā'á ne, vá'á é un ntí'i nuú i. Ntá tsi kuenta iña ña é kīni ntáa, ña é ña ntio i é kuínti'xe i ne, ña tuvī nee iña é vā'á iña ña. Tsi ña vá'a diki ña; nté nima ñá ña vá'a. ¹⁶ Ntáka'an ña tsi ini ñá Xuva kó, ntá tsi kütuni ko tsi ñá ini ntí'xe ña ña, tsí da mií e ntáde ña é kīni kaa. Ná ntio ña kada ntaa ña é ntio Xuva kó; ntē ña ntaidiá'vi ña é vii'í ñá da nēe ka nuu i é vā'a.

2

Nchú'ün é nuu é ntaā i

¹ Ntá tsi divin né, nakuā'an ña'a nchú'ün é nuu é ntaā i. ² Ká'an ni ñatā sán tē ña ku de kí'vi ñá; ntē ña ká'an dikí ña, vata koo é na kuiko ñu'u ña'a san ña. Na kadā kuení va'á ña nté koo vii'í ña, nté koo ka'an ña. Na kuínti'xe vá'a ña. Na kuñima ñá ta'an ña. Na kütíi ña nima ñá ni ñá'a san. ³ Ká'an ni ñadi'i átā sán di te na kuiko ñu'u ñá; ntē ña ku ka'an kīni ña iña ña'a; ntē ña ku de kí'vi ña. Na nañé'e ñá ña'a san nté koo é vā'á koo vii'í ña. ⁴ Na nañé'e ñá ñadi'i kuétsi san nté koo kuñima ñá xii ña ni i'xá ña. ⁵ Na nañé'e ñá ña é vā'á koo na kadā kuení ña nté koo vii'í ña,

é na vii ñá da mii kuē'en tsí nuu i é vā'a, é kuēnta vii ña ví'i ña, é na ntuntā'ví ini ña ña'a, é na kuínti'xe ña é kākā'an xii ña, vata koo é xoxo kuvi ká'an kīni i iña tú'un Xuva kō.

⁶ Kuan tsí koo ka'an ni na kuétsi sán di te na kadā kueni va'á na nté koo vii na. ⁷ É un nti'í é vīn ne, nañē'en ñá'a san nté koo vii ña é vā'a. Dá kanakuā'an ña'a sán ne, kanī nima ó ka'an ni ña; ñá ku kā'an dikín ni ñá dá kanakuā'an ña. ⁸ Vā'á koó ka'an, vata koo é ña kuvi ka'an ntée ña'a o. Kidāā ne, kuka'an nuu ña, ña é ña kákuinti'xe i, tsí ña tuví nee núu i é kūvi ka'an ntée ña o.

⁹ Ká'an nī ña ntáde tsiñu san te káda ntaa ña é kākā'an tó'o ña; na vii ñá tsiñu vā'a vata koo é dīni tó'o ña é un nti'í é káde ña. Ná ku nantiko koó ñá ka'an ñá te kākā'an tó'o ña ni ña. ¹⁰ Ná ku kī'i dú'u ña, tsí kanī nima ñá na vii ñá da mii kuē'en tsí é vā'a, vata koo é na kūtuni ñá'a tsi dóo va'a tú'un iña Xuva ko, ña é nakáku kō.

¹¹ Tsi e táxnūu Xuva kō e dóo va'á iña ñá, vata koo é nakáku un nti'í nti'í ña'a. ¹² E dóo vā'á o dé Xuva ko ni kō né, kuān ó kanañe'e ñá kō é xtuví mii o é kīni kaa, é ña kuínima ko é ió ñuxiví san. Ntá tsi na kadā kueni va'á ko nté koo vii o é vā'a é ntio Xuva kō vevii é kuntuo o ñuxiví sa. ¹³ Nii dukuān ntantétu o té xee ntúví é vā'á kue'en da kí'xi xtúku Xuva kō, ña e dóo ka'nu, ni Jesūcristu, ña é nakáku kō. ¹⁴ Dīvi ñá xe'é ña ntuví iña ñá kuenta iña ko vata koo é nakakū ñá ko da neé ka nuu i é kīni kaa, vata koo é na ntántoo ña nima ko é kuvi o iña mii ña, é nīi kue'én ini kō é vii o é vā'a.

¹⁵ Sá'a kā'an. Sá'a nakuā'an ña'a san. Nāxnūun ka'nun nima ñá ne, kadan tīn ni ñá, tsí dīvi tsiñu e teé tsiñu Xuva ko ó é vīin. Ná dā vā'a o é na nāntii ni'ni ña o.

3

Nté koo vii ña kuínti'xe i

¹ Na nāka'an ña kuínti'xe i sán te na kí'ví diki ña é kākā'an ñá tsiñu na'nu i san ni da xóo ka ña tsiñu i, te na káda ntaa ña é kākā'an ñá, te na kōo tú've ña é vii ñá da neé ka

tsiñu é vā'a. ² Ká'an ni ña tē ña ku ka'an kīni ña iña dá xóo ka ña'a, te vā'á koo na kuntuo ña, é vā'á koo na vii ñá ni tā'an ña, na kuiko ñu'u ña.

³ Tsi xo'ó né, dóo tuntu o, dóo lo'ó ó kidaā di. Ntaíka ó ntákunaa o. Ide o da neé ka é ntio nima kīni kaa kō. Utén uten edé o é kīni kaa. Dē né'u iní o ni ta'an kō xé un xé un ó. Ña ni ntío ña'a san kó ne, ña ni ntío ko ñá di. ⁴ Ntá tsi Xuva kō, ña é nakáku kō ne, nañē'e ñá kō tsi dóo ncho vii ña é vā'á ni kō, tsi dóo kuinima ñá kō ne, ⁵ náakū ñá kō. Ña túvi nee nuu i é vā'a é edé o vata koo é nakakū ñá kō, tsí mii ñá ntúnta'ví ini ña kō. Nákate ña nima kó da nakáku ña kō. Ntúvi xēe tá'xi ña ko kuenta iña Espiritū Sántū. ⁶ Nteku ka tá'xi ña kō Espiritū Sántū san kuenta iña Jesúcristu, ña é nakáku kō. ⁷ Dōo vā'á o dé Jesucristu ni kó vata koo é kuvi kuntuo ó é nī'i ko ntuví va'á iña ko nti'í dañu ntúvi.

⁸ Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ó ne, ntio ko é nīi kuē'en iní o kā'an ni ña kuínti'xe i Xuva kō sán vata koo é kōto vā'a ña nté koo vii ña nuu i é vā'a. Sá'a e dóo va'á, e dóo kaidiá'vi i é vii o un nti'í nti'í o. ⁹ Ntá tsi ña ku kīnín nuun te tsixē'e ñá'a nuu i é tūntu, te ncho nāa núu ña kuenta iña ñáta ña, ña intóo kidaa, kuēnta iña i nté o kaka'an lei Muísee. Núu i tsíkán ne, ñá tē neé nuu á'vi kue'én te nāa núu ó.

¹⁰ Te ió ña'a kakini nteē ñá ña kuínti'xe i sán ne, di'na kuē'en ña itsi te ūvi íto ne, tē ñá ncho tēkú ña ne, kidāā ne, ña kún den ká ña kuenta. ¹¹ Inin tsí ña kuan ntaa sán ne, dóo kīni o ntáde ña. Kuétsi mii ña te kūnaá ña.

Nté koo vii Tito

¹² Ama táxnūu ú Artemá ó Tiquicu mí tūvín ne, koon ntiin kuē'en mí tūví u ñuú Nicopoli. Ikan kutúví u dá ntúvi ví'xin san. ¹³ Da neé ka é kūvin vīin ne, xntiín Zena, ñá kanada'an sán, ni Ápolo, vata koo é ñá tē neé kūnaá nteē ñá itsi kán mí kí'in ña. ¹⁴ Nakuā'an vata koo é na kūtú've ta'an kō e dóo va'á na vii ña, é na xntii ña tā'an ña, ña ntátaan núu i, vata koo é na kaidiá'vi ña.

I'a ntí'í é ũve na'a tutú san

¹⁵ Un ntí'í ntí'í ña'a, ña é ntoo dadíí
 ntí ni í né, taxnūu ña ntíusi íña
 o. Ká'ān ntíusi ni ún ntí'í ntí'í ta'an
 ko, ña ntákuinima í ko tsí dadíí tsi
 kuínti'xe kó ni ñā. Xuva ko na
 nāxnuu viko ña nto un ntí'í ntí'í nto.

Tutú e táxnū San Pablu iña Filémuun

Taxnū Pablu tutú iña Filémuun

¹ Xu'u é Pablú u, é nuu kutú ú kuenta iña Jesúcrístú ne, ntuví u ni ta'an ko Timóteu ntáde vá'a ntí tutú sá'a iña nto, Filémuun, tsí dóo vá'a tiin ō é dadii tsi ntáde tsiñu ō. ² Iña ta'an ko Ápia di, ni Arquipu, ña é dadii ntáde tsiñu ni'i ntí, ni ūn ntíí ntíí ña kuínti'xe i, ña ntánataká nuu nú vi'i nto kãn. ³ Na naxnuu viko Xuva ko ni Tó'o ko Jesúcrístu nto; na tã'xi ña é vã'a koo kuntōo nto.

Dóo kakuinima Filémuun e dóo kakuínti'xe ña

⁴ Utén utén kanakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuenta iña nto dá kãka'an ntã'vi u. ⁵ Tsi é kütuní ko tsi dóo kakuínti'xe nto Tó'o ko Jéssu, dóo kakuinima ntó ña, ni ūn ntíí ntíí ña kuínti'xe i san. ⁶ Kaikán u nta'a Xuva ko te kúvi ka'an vá'a nto iña nuu i é kãkuínti'xe nto, vata koo é na kütuní ñá'a iña i é un ntí'í é vã'a é ni'i ko nta'a Jesúcrístu. ⁷ Dóo diní ko, dóo ka'nu kuiní ko kuenta iña nto, tsi dóo kakuinima nto, tsi dóo nátsu'un ka'nu nto ini ña ntãkuínti'xe i san.

Kaikán Pablu uun dá xe'e iña ña kade tsiñu, ña nani Onésimu

⁸ Dukuãn ne, ña kaū'vi ko é kã'án u ni nto nēe é vii ntó kuenta iña Cristu. ⁹ Ntã tsi dii ka vá'ã ó, kuiní ko, te kãkán u da xe'e kuenta iña i é kãkuinima ntó Xuva kō. Xu'u é Pablú u ne, é atã u ne, i'a nuu kutú ú vevii kuenta iña Jesúcrístu. ¹⁰ Xu'ú kaikán u nta'a nto kuenta iña i'xá ko Onesimu. Kaka'án u tsí i'xá ko ña, tsí xu'u é nakuá'a u ña nté koo kuínti'xe ña Xuva ko ni dukuan nuu kutú u.

¹¹ Kidãa ne, ña ni kãnuu á'vi ña iña ntó, ntã tsi vevii ne, e dóo kãinu u á'vi ña iña ntó ne, iñá ko di.

¹² Nataxnūu xtuku ú ña mí tuví nto. Ntã tsi vá'a tsi koo vii nto ni ña vata tsi te mií u. ¹³ Ntio ko é kütuví ka ña ni kó vata koo é xntii ña kó naa nto dá nuu kutú ú a kuenta iña tú'ün

va'á san. ¹⁴ Ntã tsi ña iní u nee iña é ntio nto. Dukuãn ne, ña ni kã'án u ni ña te kutuví ka ña ni kō. Ña ni ntíō ko é kuē'e kuetsí u nto é vii ntó da xe'e, ntã tsi te mií ntó ntio nto ne, kuví. ¹⁵ Á te itúvi xio ña uun da'na vata koo é nãki'i xtuku nto ña é kutuví ña ntii dañu ntúvi. ¹⁶ Tsi ña te da mií tsi é kãde tsiñu ña iña nto ve, tsí dii ka nuu á'vi ña ve, tsí e kúvi ña ta'an kō, ña e dóo kuinima ko. Xu'ú ne, dóo ntio kó ña. Ntã tsi divi ntó ne, á te dii dii ka kue'e ntíō nto ña kuenta iña mií ña ne, kuenta iña Tó'o kō di.

¹⁷ Te tã'an nti'xe nto kó kuiní nto ne, naki'i nto ña vata tsi te mií u. ¹⁸ Te iō mí'í é kō'xó nteē ña, o te nēe iña é itã nuu ña iña ntó ne, nãdita nto kuentá ko. ¹⁹ Xu'u é Pablú u kaka'ū ú nta'a mií kó ne: Xu'ú ntãnaa u. Ntã tsi ña ncho ka'án u ni ntó tsi tē ña diví u ne, ña ni ni'i nto ntuví va'á iña nto. ²⁰ Sá'a vii ntó da xe'e kuenta iña Xuva ko vata koo é na kũnuu diní nimá ko. Nãxnuu ka'nu kudii ntó nimá ko, tsí ení ko nto kuenta iñá Cristu.

²¹ Taxnūu ú tutú sã'a iña nto, tsí iní u tsí kuínti'xe nto é kãka'án u ni ntó. Iní u tsi dii dii ka xntii nto ña vatã o é kãka'án u ni ntó. ²² Uun kã tuku é kãkán u nta'a nto ne, te na kōo tú've mí'í kutuví u. Tsi tá'xi Xuva kō é ki'xi u mí ntoo nto, kuiní ko, tsí kuãn o ntaikan ntó nta'a ña kuenta iñá ko.

I'a ntí'í tutú san

²³ Ení ko Ēpafa, ña é dadii nuu kutú ú ni i kuenta iña Jesúcrístú ne, taxnūu ña ntiusi nto. ²⁴ Marcu, ni Arístarcu, ni Dema, ni Luca, ña é dadii ntáde tsiñu ni'i ntí ne, taxnūu ña ntiusi ntó di.

²⁵ Na nãxnuu viko Tó'o ko Jesúcrístu ntó un ntíí ntíí nto. Sá'a tsí é kã'án u ni ntó.

Tutú iña ña Hébreu

Kaka'an Xúva ko kuēnta iña I'xá ña

¹ Ntuvi tsikán ne, dōó ki'in ito kaka'an Xúva ko ni ñata kō. Dōó ki'in nuū í kaka'an ña kuenta iña ña ka'an náa ña. ² Ntá tsi ntuvi sá'á ne, kaka'an ña kuenta iña I'xá ña. Tsi kuenta iña I'xá ña de vá'a ña ñuxiví san ne, xé'e ña é kúvi é un ntí'i iña I'xá ña di. ³ Kútuni ko tsi dōó kaxi'í nuu ka'nu Xuva kō dá kīni o tsi dōó kaxi'í nuu ka'nu I'xá ña, tsi dadíi kue'en tsi ña ni Xuva kō. Kade kú'vè ña é un ntí'i é ió ni tū'ún ña e dōó ntii íni i san. Dā kúvi nakate ña kuétsi kō ne, nákutuví ña diñi kua'a Xuva kō, ña e dōó ka'nu san, e dukún kán.

Xé'e Xuva kō é dií ka ka'nu I'xá ña é un ntíi ntíi ánjē san

⁴ I'xá Xuva kō ne, xé'e Xuva kō é dií ka ka'nu ña e ánjē sán ne, xé'e Xuva kō é dií ka ka'nu tsiñu víi ña é un ntíi ntíi ánjē san. ⁵ Tsi nté uun ánjē san ña ni ká'án Xúva ko ni ña:

Divín ne, I'xá ko;
vevíi xé'e u é kútuni ña'a tsi I'xá ko

o;
nté ña ní ka'an ni'i ña nté uun ánjē san:

Xu'u kúvi ú uva ó ne,
divín ne, i'xá ko kúvin.

⁶ Ntá tsi dá xee ni'i ña I'xá mii ña ñuxiví a ne, kaka'an ña:

Un ntíi ntíi ánjē kó ne, na kunuu iní
ñá I'xá ko,

ka'an Xúva kō. ⁷ Kuenta iña ánjē sán ne, kaka'an tú'un Xuva kō:

Kade Xuva kō é kōo ánje ña vata kaa tatsín san,

vata kaa ñu'u é ka'xi ntáa ña ntáde tsiñu iña ña,

ka'an. ⁸ Ntá tsi kuenta iña I'xá ña ne, kaka'an ña:

Kadan kú'vén ntii dañu ntuvi, Xuvā ko.

Vá'a kue'en koo kadan kú'vén.
⁹ Dōo kakuinima o nuu i é vā'á san ne,

ñá ntío kue'en o nuu i é kīni kaa san. Dukuán né, Xuva ko, Xuva mii ó ne,

é nakaxnúu ña o

e dií ka naxnuu díní ña nima o é un ntíi ntíi ta'an o,

ka'an ña. ¹⁰ Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō:

Divín, Tó'ó, nté di'na den kú'vén ñuxiví san ne,

mii ntá'a o den vá'an e dukún kán di.

¹¹ Xé'e ntúvi é ntí'i nuu i tsikán, ntá tsi divín né, kutúvín ntii dañu ntúvi.

Un ntíi ntíi nuu i tsikán ne, kuata vatá ó kakuata dōo.

¹² Naka'nun váta kaa du'nu. Nadaman vatá ó kanadama o dōo ko.

Ntá tsi divín ne, ña kánadaman kue'en tsin.

Ntuvi iña ó ne, ña ntí'i ku'e'en tsi, ka'an Xúva ko ni I'xá ña. ¹³ Nté uun ánjē ña ni ká'an Xuva ko ni ña:

Kutúvín diñi kua'a ko é kadá kú'vén da nté kúvi víi u ní ña ntaínchu'vi o.

Ñá te kuan ó ni ká'an ña ní ánjē san. ¹⁴ Tsi da xóo ka ánjē sán ne, ña ntáde tsiñu iña Xuva ko. Tsi kataxnuu Xuva kō ánjē san é xntii ña ña'a san,

ñá é ní'i i é vā'a é nakáku Xuva kō.

2

Uun nuu i e dōo ka'nu é nakáku ó

¹ Dukuán ne, kantio e dií dií ka víi o kuenta tú'ún é kátekú kō. Tē ña'á ne, xtuví mii o é kuinti'xe ko un sīin vevíi ne, un sīin ká uten. ² Iní ó tsi é nuu é ntaā i tú'ún é kaka'an Xúva ko kuēnta iña ánje ña kidaā ne,

ní'i ña'a é ntō'o ña é ña ni de ntáa ña, é ña ni ide ña kuénta. ³ Nté ntu koo é ña ní'i kō é ntō'o ko ve, tē ña víi o kuēnta tú'ún e dōo ka'nu san é kaka'an nté koo nakáku ó? Tō'ó kō ne, di'na ña kaka'an ña tú'ún vá'a san. Kidáa ne, ntáda ntaa ña'a san ní ko vata ó téku ña é kaka'an Tó'o kō. ⁴ Ta'xi Xuva kō é kútuni ko tsi tú'ún ña ne, nuu é ntaā i, kuenta iña nuu i e dōo na'nu e éde ña. Dōó ki'in nuū í nañ'e ña kō ne, tá'xi Espiritū Sántū san e túku e túku nuu i é kúvi víi ó, vatá ó ntio Xuva kō.

⁵ Ntá tsi dā xee ni'i ña I'xá mii ña ñuxiví a ne, kaka'an ña:

Un ntíi ntíi ánjē kó ne, na kunuu iní ñá I'xá ko,

ka'an Xúva kō. ⁷ Kuenta iña ánjē sán ne, kaka'an tú'un Xuva kō:

Kade Xuva kō é kōo ánje ña vata kaa tatsín san,

vata kaa ñu'u é ka'xi ntáa ña ntáde tsiñu iña ña,

ka'an. ⁸ Ntá tsi kuenta iña I'xá ña ne, kaka'an ña:

Kadan kú'vén ntii dañu ntuvi, Xuvā ko.

Vá'a kue'en koo kadan kú'vén.
⁹ Dōo kakuinima o nuu i é vā'á san ne,

ñá ntío kue'en o nuu i é kīni kaa san. Dukuán né, Xuva ko, Xuva mii ó ne,

é nakaxnúu ña o

e dií ka naxnuu díní ña nima o é un ntíi ntíi ta'an o,

ka'an ña. ¹⁰ Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō:

Divín, Tó'ó, nté di'na den kú'vén ñuxiví san ne,

mii ntá'a o den vá'an e dukún kán di.

¹¹ Xé'e ntúvi é ntí'i nuu i tsikán, ntá tsi divín né, kutúvín ntii dañu ntúvi.

Un ntíi ntíi nuu i tsikán ne,

kuata vatá ó kakuata dōo.

¹² Naka'nun váta kaa du'nu.

Nadaman vatá ó kanadama o dōo ko.

Ntá tsi divín ne, ña kánadaman kue'en tsin.

Ntuvi iña ó ne, ña ntí'i ku'e'en tsi,

ka'an Xúva ko ni I'xá ña. ¹³ Nté uun ánjē ña ni ká'an Xuva ko ni ña:

Kutúvín diñi kua'a ko é kadá kú'vén da nté kúvi víi u ní ña ntaínchu'vi o.

Ñá te kuan ó ni ká'an ña ní ánjē san. ¹⁴ Tsi da xóo ka ánjē sán ne, ña ntáde tsiñu iña Xuva ko. Tsi kataxnuu Xuva kō ánjē san é xntii ña ña'a san,

ñá é ní'i i é vā'a é nakáku Xuva kō.

¿Nee iñá ntu é ñā'a san,
nee iñá ntu kuvi ña, Xuvā ko, é
kanaka'an nto ñā?

¿Nee iñá ntu é ñā'a ñuxiví sa é kānti'i
ini nto ñā?

⁷ Dē kú'vē ntó ñā é dií ka xuvi vií ñā
e ánjē san uun da'na,

ntá tsi xe'é nto e dóo va'á ñā, é kuiko
ñu'u o ñā.

⁸ Xé'e ntó é kāda kú'vē ñā é un nti'í
é ío,

ka'an ñā. Dukuān ne, xé'e Xuva kō
é kāda kú'vé ñā'a san é un nti'í. Ñā
túvi nee iñā é ñā kuvi vií ñā ni í. Ntá
tsi vevíi ne, vāta kīni o te kuvi vií ñā
nī é un nti'í san. ⁹ Ntá tsi ini o Jésuu.
Xtúv'í Xuva kō ñā é dií ka xuvi vií
ñā e ánjē san uun da'na, vata koo é
ntó'o ñā doxi'í san. E dóo kuinima
Xúva kō kō ne, xé'e ñā é kúvi I'xá ñā
kuenta iñā ún nti'í nti'í ñā'a. Kidaā
ne, xé'e Xuva kō e dóo ka'nu ñā, é
kodo núu kue'en ñā.

¹⁰ É un nti'í é ío ne, kuenta iñā
Xuva kō. D'ivi ñā de kú'vē ñā é un
nti'í ne, ntio ñā é un nti'í nti'í ñā'a
e kúvi I'xá ñā xee ñā é nī'i ñā é
vā'á nta'a ñā. Dukuān ne, é vā'á,
kuini ñā, é ntuvá'a kue'en Cristu,
ñā é nakáku ko, kuēnta iñā i e ntó'o
ñā. ¹¹ Tsi un nti'í nti'í é ntoo xio o
iñā Xuva kō ne, uun tsi Uva ko ni
Cristu, ñā é nakaxnúu kō. Dukuān
ne, ñā kākuka'an nuu I'xá Xuva kō
é kā'an ñā tsi ta'an ñā ko, ¹² vatā ó
uve na'a kaká'an ñā:

Ká'an ú ni tá'an kó xōo ñā'a nto.

Kata u tsi dóo ka'nu nto mé'ñū ñā
ntákuinti'xe i san,

ka'an ñā. ¹³ Xio uve na'a kaka'an
xtúku ñā:

Kuntee iní ko Xuvā ko,

ka'an ñā. Uun ká xtuku kaka'an ñā:
I'a tuví u ni ún nti'í nti'í i'xá ko e tá'xi
Xuva kō,

ka'an ñā.

¹⁴ Ñā'a sán ne, ío kúñu ñā, ío niñi
ñā. Dukuān né, kī'i Jesuu kúñu san
ni niñi san di. Dukuān ne, kuvi
kuvi ñā ne, kuvi vií ñā ni tó'o e
ñā vā'á san é kāde kú'vé iñā doxi'í
san, ¹⁵ vata koo é kúvi nakáku ñā un
nti'í nti'í ñā'a, ñā é úve tūn dá kaníi
ntuvi iñā i e ntaú'vī ñā doxi'í san.
¹⁶ Nua é ntaā i tsi ñā te ánjē san
ñā é vexntíi ñā, tsi tatá Abraán san.

¹⁷ Dukuān ne, vata koo é vií ñā sá'ā
ne, kantio é ntúvi ñā vata tsi ntāa
ta'an ñā, vata koo é vií ñā dutu ódo
núu, ñā é kāntunta'v'í ini i ta'an i, ñā
é kāde ntaa tsiñu Xuva kō. Dukuān
ne, kuvi nakate ñā kuétsi ñā'a san.
¹⁸ Da xe é mii ñā ntó'o ñā e ntío tó'o
e ñā vā'á san é vií ñā é kīni kaa ne,
vevíi ne, kuvi xntii ñā ñā'a, ñā é
kuān o ntánto'o i di.

3

Dií ka ka'nu Jesuu é Muísee

¹ Dukuān né, ta'an ko e dóo va'á
nto nuu Xuva kō, ntó'o é dadíi kána
Xuva kō nto nī ko é kuvi o iñā
ñā, kada kuení va'á ntó iñā Jésuu,
ñā vexká'an ni ko iñā Xuva kō.
Kaka'an o tsi táxnuu nti'xe Xuva kō
ñā é vií ñā dutu ódo núu iñā i é un
nti'í e ntákuinti'xe kō. ² Dē ntaa ñā
é un nti'í é kākā'an Xúva kō, ñā é teé
tsiñu ñā, vatā o dé ntaa Muísee iní
vi'i Xuva kō kidaā. ³ Ntá tsi Jesuú
ne, dií dií ka ka'nu ñā é Muísee, vatā
ó dií dií ka ka'nu ñā kaxntísi vi'i
san é vi'i é kaxntísi ñā. ⁴ Da nēe
ka vi'i é ío ne, ío xoo ñā'a, ñā é kāde
vā'a. Ntá tsi Xuva kō ne, de vā'a ñā
é un nti'í é ío. ⁵ Muiseé ne, dē ntaa
nti'í ñā, vatā ó de ñā kade tsiñu e dóo
va'á, dá de tsiñu ñā iní vi'i Xuva kō.
Dukuān né, kuínti'xe ñā'a san ñā dá
kakā'an ñā nuu i é kā'an Xúva ko ni
ñā rkontuvi. ⁶ Ntá tsi Cristú ne, dē
ntaa ñā nī ñā ntáduku ntée Xuva ko
vatā ó de I'xá san ni ñāvi'i i. Xo'ō
né, ñāvi'i Xuva kō kuvi o tē ñā xtuví
mii ó e ntákuinti'xe ko ñā, tē dóo diní
kō e ntántétu ó é nī'i ko é vā'á nta'a
Xuva kō.

*Ntoo da'na ñā ntáduku ntée Xuva
kō*

⁷ Dukuān ne, vií nto vatā ó
kaka'an Espiritú Sántu san mí úve
na'a tú'un Xuva kō:
Te tēku nto é kākā'an u ni ntó vevíi
ne,

⁸ ñā ku de do'o nto vatā o dé ñata
ntó dá idé ñā du'xen nī ko,

da íto nteé ñā ko ñuu itsí kán.

⁹ Ikán né, íto nteé ñata ntó kó,

kuān té uvi díko kuja íni ñā un nti'í
nti'í nuu i e dóo na'nu é idé u.

¹⁰ Dukuān né, dōo dutsi kuini ko nī
ñā tsikan ne,

kaka'án u: “É dōto tsi ntádē kuení ña;
ña ntío ña kuntikin ña itsí ko”, ka'án u.

¹¹ Dukuān né, kūdiin ú ni ñā ne, xé'é ú xu'ú ko tsí ña kue'e kue'én u é kuntoo da'na ña ni ko, kuan ō ka'an Xúva kō.

¹² Kōto nto, tá'án kó, te nté uun nto ña ku ntuká'xi nima nto é ña kii nteé xio nto Xuva kō, ña kantíto san, é ña xtuví mii ntó é kuinti'xe nto ña. ¹³ Dií dií ka vá'ā ó te nakíi ntó nima ta'an nto utén utén nté koo vií ña, ñi dukuan ió ka ntuví, vata koo é ña ntuká'xi nima nto é kaní nta'vi kuétsi san nto. ¹⁴ Tsí ta'xi Xuva kō é kudadii o nī Cristú, tē ña xtuví mii ō é kuinti'xe ko ña vatā o kuinti'xe ko ña dī'na, un tsi da nté kuví o.

¹⁵ Dukuān ne, kaka'an tú'un Xuva kō: Te tēku nto é kaka'an Xúva ko ni ntó vevíi ne,

ñá ku de do'lo nto vatā o dé ñata ntó dá idé ña du'xen ni Xuva kō kidaā, kuān ó kaka'an. ¹⁶ ¿Xoó ña'a ntu edé ña du'xen ni Xuva kō da téku ña é kaka'an ñá ni ñā? ¿Ñā ntu te un ntíi ntíi ña'a san, ña nátava Muísee ñuú Egitō san? ¹⁷ ¿Xoó ña'a ntu e dóo dutsi kuini Xuva ko ni ña ūvi díko kuia san? ¿Ñā ntu te ña'a san, ña é edé kuétsi ne, xí'i ña ñuu itsí san? ¹⁸ ¿Xoó ña'a ntu xé'e Xuva ko xū'u ñá ni ñā tsí ña kué'e ña é kuntoo da'na ña ni ñā? ¿Ñā ntu te diví ña'a san, ña é ña ni kuinti'xe i san? ¹⁹ Dukuān né, kaini o tsí ña ni ní'i ña é kuntoo da'na ña ni Xuva kō, tsí ña ni kuinti'xe ña Xuva kō.

4

¹ Dukuān né, ñi dukuan ió ka ntuví é ní'i ko é kuntoo da'na o ni Xuva ko vatā o xe'e ña xu'u ñá ni ñata kō kidaā ne, koto vá'a nto vata koo é nté uun nto ña kunáa nto. ² Tsí xo'ō ne, ní'i kō é téku kō tú'ün va'á san vatā ō téku ña tsíkan. Ntá tsí ña ni idiá'vi tú'ün va'á san iña ña, tsí ña ni kuinti'xe ña da téku ña. ³ Ntá tsí xo'ō e kuinti'xe kō ne, tá'xi Xuva kō é kuntoo da'na o ni ñā. Tsí kuan ō ka'an Xúva ko iña ñā tsikan:

Kuān koo kuví, vata ō xe'é u xu'u ko dá kudiin u ni ñā,

é ña kúntoo da'na ña ni ko, ka'an ña. Kuan ō ka'an ñá, kuān te ió tu've mí kúntoo da'na o ni ñā nté ntúvi da kúvi de kú've Xuva ko ñuxiví san. ⁴ Tsí ió mí kaka'an tú'ün Xuva ko iña ntuví é kuví ū'xe san: Ítúvi da'na Xuva kō da kúvi un ntíi ntíi tsiñu ña ntuví é kuví ū'xe san,

ka'an. ⁵ Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō:

Ñá kuntoo da'na ña ni ko, ka'an ña. ⁶ Ntá tsi ió ka ntuví é ní'i ña'a san é kuntoo da'na ña ni Xuva kō. Ña'a san, ña é dī'na téku i tú'ün va'á san ne, ñá ni ní'i ña é kuntoo da'na ña ni Xuva kō, tsi dé do'lo ñā. ⁷ Nāxtuví xtuku Xuva ko ūun ká tuku ntuví. Kuān té e títin kuia ita ntí'xin ne, kaka'an xtúku ña kuenta iña Dávíi san é vevii. Tsí vatā ó uve na'a kaka'an ña: Vevíi ne, te tēku nto é kaka'an Xúva ko ni ntó ne,

ñá ku de do'lo ntó, ka'an ña. ⁸ Tē dí ni xé'é Josueé san é ní'i ña Israeé san é kúntoo da'na ña ñuú Canaán ne, ñá ká'an xtúku Xuva ko iña tuku ntúvi. ⁹ Dukuān né, ió ka tuku ntuví iña ña ntáduku nté Xuva kō é kuntoo da'na ña ni ñā. ¹⁰ Tsí xoo ñá'a é ní'i ña é kuntoo da'na ña ni Xuva kō ne, kaxtuví da'na ña tsiñu ña vatā o itúvi da'na Xuva kō da kúvi de kú've ña ñuxiví san. ¹¹ Na koo ntii o vē, vata koo é ní'i ko é kuntoo da'na o ni Xuva kō ne, vata koo e nté uun xoxo vií i vatā o dé ña'a san e dé do'lo ñā.

¹² Tū'ün Xuva kō sán ne, kantíto. Dóo ntii ñi i. Dií ka ntíkō é vāta kaa uun kaa é ió ūvi núu i. Kaki'vi un tsi nté ñi nima ko, un tsi nté ñi xiki kō. Tsí kuenta iña tú'un ña ne, kanakaán nuu Xuva kō nima ko vata koo e díto nee iñá kadē kuení kō, nee iñá ntio nima ko é vii. ¹³ Ña túvi nee iña é de kú've Xuva kō é kuví koo xū'ú nuu ña. Kaini ña é un ntíi. Vata te kántíi nima ko núu ña, diví ña é ní'i ña kuenta iña ko.

Jesuu é dūtu ñá odo nūu

¹⁴ Ió dutu ñá odo nūu e dóo ka'nu ña iña ko, é kúntáa ña mí'i tuví Xuva kō: diví Jesuu, I'xá Xuva kō.

Dukuān ne, ñá xtuví mii kué'en o e ntákuinti'xe kō. ¹⁵ Tsí dutu ñá odo nūú iña kó ne, kantuntá'ví ini ñá kō tsi dóo ntáxio vita o. Tsí ñá ñá ntó'o dadii ñá un ntii ntii nuu i e ntánto'o kō vevii, ntá tsi ñá ñá ne, ñá ni xio kuétsi ñá. ¹⁶ Dukuān né, ñá kué'en ini ko na xēe étsin o nuu Xuva ko, ñá kadē kú've iña ko, vata koo é ñá i ko é dóo vá'a koo víi Xuva ko ni kō, é ntuntá'ví ini ñá kō, é xntii ñá ko da neé ka ura i é kátaan nūu kō.

5

¹ Tsí da xóo ka ñá'a, ñá é kade dutu ódo nūú ne, mé'ñū ñá'a san kakukú've ñá é ká'an ñá ni Xuva ko iña ñá'a san. Dutú san ne, kaxé'e ñá doméni ne, kae'ni ñá kiti san é kué'é ñá iña Xuva ko kuenta iña kuétsi ñá'a san. ² Kantunta'ví ini dutu ñá odo nūú san ni ñá'a, ñá é ñá ini san, ni ñá'a, ñá ntákunaá san, tsí kuān o kanto'o ñá di. ³ Dukuān né, kantio é kué'é ñá doméni iña kuétsi mii ñá vatā ó kaxé'e ñá doméni iña kuétsi ñá'a san.

⁴ Xoxo kuvi víi i tsiñu ka'nu san é vii ñá dutu ódo nūú san te mii ñá ntio ñá é vii mii ñá, tsí Xuva ko kākana ñá ñá é vii ñá, vatā o dé ñá ni Āroon kídaā. ⁵ Kuan o kúvi ni Crístú di. Ná ni de ká'nu ñá é ká'an ñá tsi vii ñá dutu ódo nūu, ntá tsi Xuva kō ne, xé'e ñá ñá tsiñu ka'nu san, vatā ó uve na'a mí kaká'an ñá:

Divin ne, I'xá ko kúvin.

Vevii xe'é u é kūtuni ñá'a tsí divin é i'xá ko o,

ka'an ñá. ⁶ Ío ka mí'i ūve na'a tú'un Xuva kō é káka'an ñá:

Viin dutu ntii dañu ntūvi,

vata kaa Melquisedee,

ka'an ñá. ⁷ Dá tūvi dukuān Cristu ñá xiví sa ne, kaka'an ntá'vi ñá, íkan ñá nta'a Xuva kō é xntii ñá ñá. Dóo ntá'vi éku ñá ne, dóo ntii ka'an ñá ni Xuva kō é na nakáku ñá doxi'i san. Tékú Xuva kō é káka'an ñá, tsi dóo kanuu iní Cristu ñá. ⁸ Ntá tsi kuān te I'xá Xuva ko ñá ne, kuenta iña nūu i e ntó'o ñá ne, kūtú've Cristu nté koo kada ntaa ñá neé é ntio Xuva kō. ⁹ Da xe kúvi dé ntaa ntá'vi ñá ne, kuvi dé ñá é nakáku o ntii dañu ntūvi, da xóo ka ñá'a, ñá e kuinti'xe i ñá. ¹⁰ Tsi

de kú've Xuva kō é vii ñá dutu ódo nūu vata kaa Melquisedee.

Dōo xii kaa é xtuvi mii o é kuinti'xe kō

¹¹ Dóo io e ká'an u nuu i sá'a, ntá tsi dóo ntii tū'un é ká'an u ni ntó, tsi dóo kuvi dá ká'in dikí nto. ¹² É dōo titín ntuvi é kuinti'xe nto ne, e xéé ntūvi é nakuā'a nto tuku ñá'a. Ntá tsi kuan tsí ó kantio é ká'an xtúku ú ni nto ñá nuu i e dii ka ñá ví'xin kaa iña Xuva ko. ¿Vá ntu íkin xtúku ntu nto é ntáxi'i dukuan ntó dikui? Tsí vata kutii nto é ká'xi nto é ntāva.

¹³ Xoo ñá'a e ntáxi'i dikui ne, vata kaa i'xa íkin ntáa ñá. Vata kuka'xi ñá é vii ñá vatā ó kaka'an Xúva kō, ¹⁴ Ntá tsi ñatā sán ne, ntaé'xi ñá é ntāva. Ña e kúka'xi sán ne, ini ñá nee iña é vá'a, nee iña é ñá vá'a.

6

¹ Dukuān né, nā koó ntii ká o xee o da nté na kuka'xi nuu o iña Cristu. Na xtúvi xio o é nakuā'a o di'na iña Cristu. Ná ku ntiko koō xtúku o nee iña é ini o nte dí'na, tsi é ini o tsí ñá vii ka o nuu i é káni kaa é odó doxi'i san; é ini o nté koo kuinti'xé ko Xuva kō. ² É ini o é kutsi ntute o; é ini o nté koo xntee tá'an o nta'a kō ñá ntákuinti'xe i san. É ini o tsí ntóto ñá xi'i ne, ini ó tsi xntékú kú've Xuva ko iña kó ntii dañu ntūvi. ³ Sá'a vii ó te Xuva ko tá'xi ñá ntūvi.

⁴ Tsí ñá kuvi vii o é nātivi ini xtuku ñá tsikan, ñá é di'na naxi'i nuu i kuenta iña Xuva ko. Ito nteé ñá tsi dóo vá'a o dé Xuva ko ni ñá né, ini ñá nté o kade tsiñu Espiritū Sántu sán nima ñá. ⁵ Ito nteé ñá tsi dóo vá'a ó kaka'an tú'un Xuva kō né, kūtuni ñá nuu i e dóo ntii ini i é vē'xi rkontuvi. ⁶ Te nākuita ñá é kuinti'xe ñá Xuva kō vata koo é vii xtuku ñá vatā o dé ñá di'na ne, dóo ntii tū'un é ntiko koō xtuku ñá, tsí kuenta iña mii ñá kánaxntee xtúku ñá Cristu ntíká krusi kan. Kanadiki nteé ñá Cristu. ⁷ Tsí vata kaa ñu'u é kánako'o ntute davi san vata dá ká'ín ne, te xūku va'á kak-ene, xuku é kaidiá'vi iña ñá ntáde tsiñu san ne, kanaxnuu víko Xuva ko ñū'u san. ⁸ Ntá tsi te da mii xūku iñu kakene ni kū'u é ñá vá'a sán

ne, kunaá ñu'u san, tsí koko te kúvi. Kuan koo nto'o ña tsikán di.

Kainuu mé'ñu Xuva ko kō

⁹ Kuān té dukuán o kaka'án nti, ta'an nti, ña e dóo ntio nti ne, iní nti tsi ío nuu i e dií ka va'á iña nto, nuu i é nī'i ko dá nakáku ō. ¹⁰ Dōo vá'ā ó kadē kú've Xuva kō né, dukuān ne, ñá kúnáa iní ñá nuu i é idé nto. Ñá kúnáa iní ña tsi nañé'e ntó ña tsi dóo ntákuinima ntó ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san, dá xntíi nto ña kuēnta iña Xuva ko. Kuan tsí ó kade dukuan ntó yevíi di. ¹¹ Ntio nti é kuan kōo koó ntii ntó di, é un é un nto, dá ntoo dukuan nto ñuxiví sa, vata koo é kūtuni va'á nto ñee iña é nī'i nto nta'a Xúva kō. ¹² Nā nti nti é kudu'xen ntó, tsi é ntio ntí ne, víi nto vatā ó de ña ntákuinti'xe i, ña é ntácuti i é kuntétu da nté nī'i ña núu i e tá'xi Xuva ko xū'u ña é ta'xi ña kō.

¹³ Dā xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraán ne, éde ña kuenta iña mii ña, tsi nté uun ña'a é dií ka ka'nu ña é ntāda ntaa ñá iña ña. ¹⁴ Kaka'an ña: “Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntó. Dōo náxnuu viko ú nto ne, ta'xi u e dóo nakāxa í'xá nto”, ka'an ña. ¹⁵ Kútíi Ábraan kantétu ña ne, dukuān ne, ní'i ñá nuu i é xe'é Xuva ko xu'u ña ni ña. ¹⁶ Dā ntánantuku ō xoo é ntāda ntaa i te nuu é ntaā í ne, ntánantuku o ñā'a, ña é dií ka na'nu é xo'ō. Dukuān né, dá ka'an ñá tsi nuu é ntaā í ne, ña túvi ká nee iña é ká'an o. ¹⁷ Dukuān né, ntāda ntaa mii Xuva ko vatā ō xe'é ña xu'u ña ni Ábraan. Ncho nañé'e ñá ña'a san, ña é nī'i i iña ña é xe'é ña xu'u ña, tsi kada ntāa ñá nuu i é xe'é ña xu'u ña ne, ka'an ña tsi ñá nadāma kue'en ña nté uun tú'un. ¹⁸ Dukuān né, ío uvi nuu i é ña nadāma, tsi ña kúvi ká'an Xúva kō dovete. Kuenta iña i sá'a ne, kanaxnúu ka'nu kue'en ñá nima ko, xo'ō é nantuku ō xoo nada'an i kō, tsí íni o tsí nī'i ko vatā ó kaka'an ña. ¹⁹ Dā xe' ini o sá'a ne, kairkaa kutu ō é kuinti'xe kō ne, ñá nadāma nima kó, vata kaa kaa é kairkaa kutū má ntute kán. Kúvi kí'in étsin ō nuu Xuva ko, ña tuví e dukún kán, vata ō kí'ví dutú san mí'i e dóo kuiko ata doo é

rkaa iko ini ukun ña kídaā. ²⁰ Jesuú ne, nákaán ña itsi é kí'in o e dukún kán tsi kúvi ña dutu ódo núu iña kó ntii dañu ntúvi, vata kaa dutu Melquisedee.

7

Jesuú ne, dutu ódo núu ña vata kaa Melquisedee

¹ Melquisedeé san ne, rei ñuú Saleen ñá ne, dutu ódo núu ña iña Xuva ko, ña dóo ka'nu san. Ku'é en Melquisedeé é nāni'i ta'an ña Ábraan itsi kán da náxee Ábraan da kúvi idé ña ni títin rei ne, náxnuu viko Melquisedeé san ña. ² Ábraán ne, kuenta iña kuenta u'xi núu i é nī'i ña dá naá ña ne, xe'é ña uun ta'vi i iña Melquisedeé san. Diví ña é Melquisedeé ne, “rei va'á” kani tú'un. Nuu mí de kú've ñá ne, Saleen nani. Saleén san ne, “é kuntōo vá'a ō” kani tú'un. Kúvi ka'an o ve tsi rei va'á ña, ña é kade é kuntōo vá'a ña'a ña. ³ Ña túvi ntee na'a xoo é dí'i ña, xoo é uva ña, xoo é ñata ña. Ntē ña tuvi ntee na'a ama káku ña, ama xi'i ña. Vata kaa í'xá Xuva kō kaa ña, tsí kade ña dutu ntii dañu ntúvi.

⁴ Koto nto tsi dóo ka'nu ña'a Melquisedeé san. Tsi uva ika ko Ábraan, ña dóo ka'nu sán ne, xe'é ña Melquisedeé san uun ta'vi i é kuēnta u'xi núu i e dií ka va'a é kí'i ña iña rei san da kúvi idé ña ni ñā'a san dá naá ña. ⁵ Kaka'an lej Muísee tsí í'xá Levii, ña é víi dutú san ne, kúvi kí'i ña uun ta'vi i é kuēnta u'xi san iña é un nti'í é iō iña ña Israeé san, kuān te ñaví'i ña, kuān te í'xá ika Ábraan ñá di. ⁶ Ntá tsi Melquisedeé san, kuān te ña te í'xá Levii ñá ne, kí'i ña uun ta'vi i é kuēnta u'xi san é xe'é Ábraan, ña é xe'é Xuva ko xu'u ña ni i né, náxnuu viko ña Ábraan. ⁷ Iní vá'a ō tsí diví ña é kanaxnuu viko ña ña'a sán ne, dií ka ka'nu ña'a ña é ñā'a, ña é náxnuu viko ña. ⁸ Vevíi ne, da xóo ka é kani'i i uun tá'vi i é kuēnta u'xi san ne, kudíi ña'a, ña é kanti'i ntuví iña i. Ntá tsi kídaā ne, kaka'an tú'un Xuva ko iña

Melquisedee vata tsi te kántíto ká ña. ⁹ I'xá Levii, dutú san é káki'i uun tá'vi i é kuénta u'xi san vevii ne, kuvi ka'an o tsí vata tē ntá'vi ña dī dá xe'é uvata ña Ábraan úun tá'vi i é kuénta u'xi ña Melquisedee. ¹⁰ Tsi ñu'u kúñu Ábraan núu i é kúvi i'xá ña é vata kaku, da kué'en Melquisedee é nāni'i ta'an ña.

¹¹ Tē di dutú san é i'xá Levii kuvi vii ña é ntūvá'a ña'a san nuu Xuva ko kuenta iñá lei san e ntánakuá'a ña ña ne, ñá kantío é k'xi ká xtuku uun dutú rkontuvi. Ntá tsi dutu ñá tsikán ne, ña ni kúvi vii ña. Dukuān ne, kantio é k'xi uun dutu vata kaa Melquisedee san ne, ñá te vata kaa tatá i'xá Levii, ñá nani Ároón san. ¹² Te ē túku dutú san ki'xi ña ne, kantio é nādama ña lei san. ¹³ Dutú san, ña kaka'an tú'un Xuva kō ne, Cristu ña. Ntá tsi ña te tatá Aroón ña, tsí tuku tatá ña. Nté uun ito vata vii tatá ña sá'a dutu. ¹⁴ Un ntíi ntíi ña'a san ini ña tsí Jesuú ne, tatá Judaa ne. Nté uun ito ña ni ká'an Muiseé te kii nūu dutu i'xá Judaa.

¹⁵ Díi ka kaini o sá'a dá xee dútu xee san, ña vata kaa Melquisedee. ¹⁶ Ña sá'a ne, ñá ni xē ña é vii ñá dutu tsí kaduku ntée ña tatá Aroón san, tsí xē ña é vii ñá dutu dá xe dóo ntii iní ña tsí ña kantí'i ntuvi ña ña. ¹⁷ Kuvi vatá ó kaka'an tú'un Xuva ko ña ña:

Viín dutu ntii dáñu ntūvi,
vata kaa Melquisedee,

ka'an. ¹⁸ Dukuān né, nantí'i Xuva kō lei átā san, tsí ña ni kuvi vii, ñá ni idiá'vi. ¹⁹ Tsí lei Muiseé san ne, ña ni kúvi vii é káda ntaa kué'en o ni Xuva kō. Ntá tsi ió itsi e díi ka va'á ve. Kuenta iña i sá'a ne, kuvi xee étsin o nūu Xuva ko.

²⁰ Xé'e Xuva ko xū'u ña é tēe tsiñu ña Jesuu é vii ñá dutu xee san. ²¹ Un ntíi ntíi dutu ñá nguii sán ne, ñá te xōó ni xe'é i xu'u i ni ñá dá k'vi ña é vii ñá dutu. Ntá tsi dutu ña sa'a ne, nteé na'a mí xé'é Xuva ko xu'u ña ni ñá dá kaka'an ña:

Xu'u é Xuva o kó ne, ta'xi ú xu'u kó ne, ñá nā'vi iní ko dá ká'an u:

“Divin né, dutun ntii dáñu ntūvi”,

ka'an Xúva kō. ²² Dukuān né, kūtuni ñá'a tsi Jesuú ne, tuví ña kuenta iña tú'un xee san e tá'xi Xuva ko xū'u ña dá kaka'an ñá tsi díi díi ka va'á koo é xēe san é vata kaa é tūvi dí'na. ²³ Ná te da díi dutu xió ña kidaá, tsí un ntíi ntíi ña ne, ña ni kúvi vii ñá dutu ntii dáñu ntūvi, tsí xi'i ñá ne, tuku ña'a nakunúu ña naa ña. ²⁴ Ntá tsi Jesuú ne, vii ña dutu ntii dáñu ntūvi, tsí ña kúvi ñá ne, ñá kantío é k'vi tuku dutu ná ña. ²⁵ Dukuān ne, kuvi nakáku kue'en ña un ntíi ntíi ña'a, ña é k'xi etsin nuu Xuva ko kuenta iña ña, tsí ña kúvi ña. Tuví ña vatá koo é ká'an ñá ni Xuva ko kuénta iña ña'a san ntii dáñu ntūvi.

²⁶ Tsi Jesuú ne, dutu ódo nuú ñá e dóo va'á ña, vatá ó kantio ko. Tsi dóo va'á ña. Ña tūvi nee é kīni kaa iña ñá, ntē ña tuví ntē uun kuétsi ña. Ñá te dadíi ña ni ña é ió kuetsí i. Díi ka ka'nu ña'a ña é un ntíi é ió e dukún kán. ²⁷ Ña kantío é vii ñá vatá ó de tuku dutu ña odo nūu san é útén útén kae'ni ña kiti é kué'é ña ti doméni iña Xuva ko, dí'na kuenta iña kuétsi mii ña ne, kidaá ne, kuenta iña kuétsi ña ñuú ña. Ntá tsi Jesuú ne, uun ito tsi xe'é ña doméni iña Xuva ko kuenta iña un ntíi ntíi ña'a dá xe'é ña kúñu mii ñá ntíká krusi kan. ²⁸ Lei Muiseé san ne, kadē kú've é kúdi ña'a san é ió kuétsi ña vii ña dutu ódo nūu san. Ntá tsi xe'é Xuva ko xū'u ña dá de kú've ña rkontuvi é xēe lei san tsí i'xá mii ña vii ñá dutu ódo nūu, divi ñá é ña tūvi kué'en tsi kuétsi ña ntii dáñu ntūvi.

8

Jesuú ne, kade kú've ña iña tú'un é xé'e san

¹ Vá'a o ve. Díi ka ntio ko é kūtuni nto sá'a: Ió dutu ñá odo nūu iña ko é vā'a kue'en ña, tsi tuví ña e dukún kán ne, kadē kú've dadíi ña ni Xuva kō, ña dóo ntii iní i san. ² Kade ña dutu ódo nūu má vi'i kuikó nti'xe san é tuví e dukún kán. Mii Xuva kō xntítsi ñá vi'i sá'a; ña te ñá'a ni xntítsi ña.

³ Un ntíi ntíi dutu ñá odo nūu san ne, divi tsiñu ña é kué'é ña doméni nta'a Xuva kō, é ká'mi ña kiti san

iña Xuva ko, kiti e ntaxé'e ña'a san iña kuétsi ña. Dukuān ne, kantio é kōo é kué'é Jesuu nta'a Xúva kō di.

⁴ Tē dí katuyi dukuan ña ñuxiví a ne, ñá vii ñá dutu, tsi dóo ió dutu táta Levii e ntaxé'e ña doméni vatā ó kaka'an lei Muisee. ⁵ Ntá tsi da mii tsí da ntántavá'a naa ña nuu i é ió e dukún kan, vatā o dé Muisee da xntítsi ñá vi'i Xuva kō ne, kaka'an Xúva ko ni ña: "Kuenta vii nto é ntává'a naa nto vatā o nañé'e u nto rki uku Sínaí kán", ka'an ña. ⁶ Ntá tsi Cristú ne, ní'i ña tsiñu e dií ka ka'nu é ní'i dútú, ñá tsikan, tsí kade kú've ñá iña tú'un e dií ka va'á san. Dií ka va'a tú'un san tsi tá'xi Xuva ko xu'u ña ni ko uun nuu i e dií ka va'a.

⁷ Tē dí ni idiá'vi kue'en tú'un é itúvi di'na ne, ñá dí ni ntío é kōo tuku tú'un vē. ⁸ Ntá tsi ña ni xkúntee ini Xuva kō nté ó dé ñá'a san kuenta iña tú'un áta sán ne, uve na'a mí kakā'an ña ni ña:

Xu'u é Xuva ntō ne, kaka'an u ni ntō:

Koto nto tsí xee ntúvi ve dá kā'an xtúku ú ni ña Israeé ni ña Judaa nté koo vii ña.

⁹ É tuku kaka'an u ni ña vatā ó kaka'an u ni ñata ña ntúvi dá irkáa u nta'a ña e nátavá u ña ñuú Egítō;

tsi ñá ni de ntāa ña é kaka'an u ni ña. Dukuān ne, ña ni ide ú ña kuenta, ka'an Xúva kō. ¹⁰ Kaka'an xtúku Xuva kō:

Tú'un sa'á ka'an u ni ña Israeé dá xee ntúvi tsikan.

Tsu'un u tú'un ko ini díki ña.

Xnteé na'á u tú'un kó nima ña.

Kidáa ne, vii u Xuva ña ne,

vii ña ña'a ko.

¹¹ Ná kantio é xe un xé un ña nakuā'a ña

ta'an ña ni ñavi'i ña xoo e Xuva ña,

tsí un ntí ntí ñá ne, é ini ñá ko,

nté i'xá e dií ka lú'ntí un tsi nté ñatā, ña e dií ka atā.

¹² Kada ka'nu ini u ni ña kuétsi ña ne,

nté uun ito ká ña naká'an ko nuu i é kini kaa é idé ña,

ka'an Xúva kō. ¹³ Dá kakā'an Xúva ko iña tú'un xee san ne, ncho ka'an ñá tsi e kuáta tú'un é tuví di'na. Da

nēé ka nuu i é kuatā, é ña kaidiá'vi ká i ne, ña ná'a ká kutúvi.

9

Vi'i Xuva kō é tuví ñuxiví a ni vi'i Xuva kō é tuví e dukún kán

¹ Vi'a vé ne, tú'un é di'na sán ne, kaka'an nté koo kunuu ini ñá Xuva kō. Xíó úkun ñá di é tuví ñuxiví a. ² Xntítsi ñá vi'i doó san é kúvi xúkun ña. Xíó úvi ne'u i. Mí'i di'na kakí'vi ña ne, ikán intóo kantílin ní mesa mí odo tañú'u é kúvi doméni iña Xuva ko. Ikán ne, kaka'an ña é Má Vi'i Kuikó san. ³ Áta dōo é rkaa iko ini i kán ne, tuví tuku ne'u i mí kakā'an ña é Má Vi'i Kuikó Kue'en. ⁴ Ikán ne, tuví uun naa e kúvi kaá kuān e dóo nuu á'vi i mí e'mi ña kútú, ni étun é kátavi kaá kuaán san kanñ áta i. Sá'a ne, kaka'an ña é Étun Iña Tú'un Xuva Kō, tsí ñu'u vá'a xuú san mí úve na'a tú'un é kaka'an Xúva ko ni Muisee. Nuu uun súlē e kúvi kaá kuaán san mí ñu'u nuu i e é'xi ña kidaa, diví é kaka'an ña é manaa. Nuu tatun Aroón di é kéne xuku i kidaa. ⁵ Úvī ánjē e kúvi kaá kuaán san ne, ntáñi nú étun san vata koo é kútuni ñá'a tsi ikan kakí'xi Xuva kō, ña dóo ka'nu san. Katavi núu nti'xin ánjē san ata etún san mí ntuvá'a ña'a san ni Xuva kō. Ntá tsi ña ká'an ka u nuu i sá'a vevii.

⁶ Dá xío tu've nuu i tsikán ne, ntakí'vi dutú san má vi'i é kuyi uun san utén utén vata koo é vii ñá tsiñu ña. ⁷ Ntá tsi má vi'i é kuyi úvi san ne, koó da mií dutu ñá odo núu san kakí'vi ña ne, uun ito tsi é uun kuia. Dá kí'vi ña ne, kantio é kuído ña niñi kiti é kué'é ña doméni nta'a Xuva ko kuenta iña kuétsi mii ña ni kuétsi ña ñuú ña, nuu i é idé ña dá ña ni kutúni ña. ⁸ Dukuān né, kanañē'e Espiritú Sántu sán kō tsí vata kúvi k'vi ña'a san mí tuví Xuva kō dá kade tsiñu ní'i dukuan ña má vi'i kuíko é kuyi uun san. ⁹ É un nti'i sá'a vatā o dé ña kidaa né, kanañē'e ña'a é ntoo vevii. Tsi kuenta iña tú'un áta sán ne, xé'e ña doméni nta'a Xuva kō né, e'mi ña kiti san iña Xuva ko. Ntá tsi kuān té du'vá ó inuu ini ña Xuva kō ne, ñá ni idiá'vi e ntuvá'a nti'xe nima ña ni Xuva kō. ¹⁰ Tsi tú'un tsikán ne, da

mii kaka'an iña i é ká'xi o, é ko'o o, nté koo ntuntoo kúñu kō. Sá'a ne, kudii núu i é tá'xi Xuva kō é vii ó da nté ká'an Xúva kō tú'un xee, nuu i e dii ka va'a.

¹¹ Ntá tsi vevii ne, e xée Cristu é vii ñá dutu ódo núu nuu i é xée san, nuu i é vā'a é xe'é Xuva ko xū'u ña. Kí'vi ñá má vi'i doó san e dii kaa va'a, tsí ña te ña'a ni de vá'a ña, tsí ña te ñúxiví a tuvi. ¹² Ña ni ídō Cristu niñi a ndi'ú san, nté niñi a le'ntú san é kúvi doméni iña Xuva ko, tsí niñi mii ñá xe'é ña. Dukuān ne, idiá'vi é uun ito tsi kí'vi ña má vi'i kuikō kue'én san e ntá'vi ña kuétsi ko ntii dañu ntúvi. ¹³ Kuenta iña tú'un āta sán ne, niñi dūntiki kí'chī sán ni xāa kúñu i'xá duntiki kí'dí'í san é i'xi nú náa san ne, idiá'vi é dá'vi dutú san ña'a, ña é ió kuetsí i. Dukuān é ntuntoo kúñu ña ne, naxtuví xío ña ña iña Xuva ko. ¹⁴ Ntá tsi dii dii ka kaidiá'vi niñi Cristu. Tsi kuenta iña Espíritu ña é ña kuví ne, xe'é Cristu ntuvi iña ña vata kaa doméni iña Xuva ko, uun doméni é ña tuvi nee é kini kaa. Kuenta iña niñi ñá ne, kantoo nimá kō é un nti'i núu i é káta'xi doxi'i, vata koo é kuvi kada tsiñu o iña Xuva ko, ña kantíto san.

¹⁵ Dukuān é Jesucristú ne, vata kaa ña kaikan dá xe'e kaa ña iña tú'un xee san. Xí'i ña vata koo e ntá'vi ña kuétsi é idé ó da ntántikin dukuān o é kaka'an tú'un āta san. Dukuān ne, ña e kána Xuva kō ne, kuví ni'i ña é vā'a iña Xuva ko ntii dañu ntúvi, vatá o tá'xi Xuva ko xū'u ña. ¹⁶ Tsi te káda vá'a uun ña'a tutú iña nee é dūku ntée i'xá ña te xi'i ña ne, ña kuví kí'i i'xá san iña uva i dá nté ntúvi é kuví uva ña, vatá xkoó ini o. ¹⁷ Ña kaidiá'vi tutú san dá túvi dukuan ñá de vá'a san. Dá nté tē xi'i ñá ne, da kidáa kaidiá'vi i. ¹⁸ Dukuān ne, un tsi nte dá iñi ntu'u tú'un āta sán ne, kantio é kati niñi san. ¹⁹ Kaka'an Muísee ni ún ntii ntii ña'a san nté o kaka'an é un nti'i lei san. Kidáa né, kí'i ña xuku é nani hīsoóp ne, nāki'ní ña idi le'ntu kué'é san diki i. Dá xnúu nto'o ña ini niñi a dūntiki san é nākudáka ntúte ne, da dá'vi ña libru lei san ni ún ntii ntii ña'a

san. ²⁰ Kaka'an ña: “Niñi sán ne, kuntá'a vata koo é kūtuni nto tsi tá'xi Xuva ko xu'u ña ni ntō nté koo vii ña ni ntō”, ka'an ña. ²¹ Du'va o dá'vi Muísee niñi san vi'i doó san ni un nti'i núu i é de tsiñu ni'i ñá má vi'i doo kan. ²² Tsi kaka'an nti'xe lei san tsí dokó sa é un nti'i ne, kantio é ntuntoo ni niñi san. Ná kada ka'nū ini Xuva ko ni ko tē ña di'na kati niñi san.

Kada ka'nu ini Xuva ko ni ko kuēnta iña doméni é xe'é Cristu

²³ Dukuān ne, núu i é ió ñuxiví sa é kántuvá'a naa nuu i é ió e dukún kán ne, kantio é távi niñi kití san vata koo é ntūntoo. Ntá tsi divi nuū i é ió e dukún kán ne, niñi é dii ka va'a kantio. ²⁴ Tsi ña ni kí'vi Cristu má vi'i kuikó san é de vá'a ña'a san, tsí kudii e ntává'a náa ña'a san má vi'i kuikó é tuvi e dukún kán. Ntá tsi kí'vi ña e dukún kán mí kaikan ña nta'a Xuva ko kuēnta iña ko. ²⁵ Cristú ne, ña te kí'in ito ni eti ña niñi ña é kúvi doméni iña Xuva ko. Tsi dutu ña odo núu ña Israeé san ne, kuenta kuia kaka'vi ña má vi'i kuikó kue'én san vata koo é kué'é ña niñi é ña te niñi mii ña é kúvi doméni iña Xuva ko. ²⁶ Tē dí kuan o ni idé Cristú ne, kantio é kí'in ito kuví ñá un tsi nte ntúvi dá iñi ntu'u ñuxiví san. Ntá tsi uun ito tsi kí'xi ña da dokó sa nti'i ñuxiví san ne, xé'e ña ntúvi iña ña nta'a Xúva kō vata koo é nakate ña un ntii ntii kuétsi kō é ió. ²⁷ Uun ito tsi kuví o, ún ntii ntii o ne, kidáa ne, ká'an Xuva ko te vā'a o ne, o tē ña vá'a o ni ide o. ²⁸ Kuan o kuví Cristú dí, tsí uun ito tsi xe'é ña ntuvi iña ña é kúvi doméni iña Xuva ko, vata koo e ntá'vi ña kuétsi ña'a san. Ntá tsi kí'xi xtuku ña, ñá tē e ntá'vi xtuku ña kuétsi kō, ntá tsi vata koo é nakākú kue'en ñá ña'a san, ña ntantétu ña utén uten.

10

¹ Lei Muísee ne, vata kaa na'a i iña i é vā'a san é kí'xi, tsí ña te divi nti'xe. Dukuān né, kuān te kuēnta kuia ntaxé'e ña'a san doméni é kaka'an lei san nta'a Xuva kō dá inúu ini ña ña ne, ña ni kuví ntúvá'a kue'en ña. ² Tē dí kuví ntává'a nti'xe lei san ña'a san kuenta iña

doméní san ne, ñá kantío é kué'é ka ña doméní san kuenta kuia. Te ũun ito tsi ntuvá'a kue'en ña ne, ña ntánti'i iní ka ña te ió ka kuétsi ña. ³ Ntá tsi dá ntaxe'e ña doméní san kuenta kuia ne, ntánaka'an ña tsi ió kuétsi ña, ⁴ tsi ña kúvi nakate kue'en níñi dúntiki kíchĩ sán ni níñi ndí'u kíchĩ san kuétsi kō.

⁵ Dukuān ne, kaka'an Crístu ni Xuva kō da vé'xi ña ñuxiví sa: Ná tē doméní san, nté níñi kití san é ntio nto.

Dukuān né, taxnūu nto ko é kúvī ú ña'a.

⁶ Ntō'ó ne, ñá nī xkúntee iní nto é ntaé'mi ña'a san kití san;

ntē ña ni xkúntee iní nto doméní é ntáta'xi ña nto kuenta iña kuétsi ña.

⁷ Dukuān ne, kaka'an u:

“Kini nto, tsí i'a vé'xī u é víi u é ntio nto, Xuvā kō,

vata ó uve na'a iña ko iní libru nto”, kuan ō ka'an u,

ka'an ña. ⁸ Di'na ne, kaka'an ñá tsi ña xkúntee iní Xuva kō doméní san, nte é ka'mi o kiti iña kuétsi ko, kuān te kaká'an leí san é kuān koo víi o.

⁹ Kidáa ne, kaka'an ña: “T'a vé'xī u é víi u é ntio nto, Xuvā kō”, ka'an ña. Ncho ka'an sá'a tsi e nákat sin ña nuu i é átá san vata koo é xtuví ñá nuu i é xēe san naa i. ¹⁰ Tsi edé Jesucristu é ntio Xuva kō dá un ito tsi é ntii dañu ntúvi xe'é ña kúñu ña é kúvi doméní iña Xuva ko. Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi ña tuví ka kuétsi kō.

¹¹ Dutu ñá Israeé san ne, utén utén ntáñi ña, ntaé'mi ña kiti é kúvi doméní iña Xuva kō, kuān té ña kaidiá'vi é nákatē kuétsi kō. ¹² Ntá tsi Jesuú ne, uun ito tsi é ntii dañu ntúvi xe'é ña kúñu ña é kúvi doméní iña Xuva kō kuenta iña kuétsi kō. Kidáa ne, itúvi ña diñi Xuva kō.

¹³ Kantétu ña vē da nté kúvi víi kue'en Xúva ko ni ũn ntíi ntíi ña'a, ña é ña ntío i ña. ¹⁴ Tsi kuenta iña i é uun tsi doméní san ne, ntii dañu ntúvi ntavá'a kue'en ñá ña'a san nuu Xuva ko, ña e nátsoo xio ña iña ña. ¹⁵ Nañe'e Espíritū Sántū sán kō tsi é nuu é ntaā i, tsí di'na kaka'an ña:

¹⁶ Du'vā ó kaka'an Xúva kō:

“Tū'ún sa'a é kué'é u xu'u kó ni ña rkontuví ne, kuan kō.

Xtúví u tú'ún ko nuú nima ña.

Xntéé na'a u tú'ún ko iní dikí ña”,

ka'an ña.

¹⁷ Da kidáa ne, kaka'an ña:

“Nté uun ito ká ña naká'an ko kuétsi ña,

nté nuu i é kīni kaa é edé ña”,

ka'an ña.

Kuan ō ka'an Espíritū Sántū san.

¹⁸ Dukuān ne, dá kadā ka'nu iní

Xuva ko ni ko kuétsi kō ne, ñá

kantío é kué'é ka o doméní iña

kuétsi kō.

Kí'in etsin ō nuu Xuva kō

¹⁹ Dukuān né, ta'an ko, ñá u'vī

ko. Kuví kí'vi ō má ví'i kuíko kue'é

én san ve, tsí xe'é Jesucristu níñi ñá

kuenta iña ko. ²⁰ Vata ō nákaan dutu

átá san doo é rkaa ikō san, vata

koo é kí'vī ña mí tuví Xuva kō ne,

kuān o dé Cristu dá xe'é ña kúñu

ñá. Nákaán ña itsi xēe é kí'in o mí

tuví Xuva ko, itsi mí ní'i ko ntuví

iña ko. ²¹ Jesuú ne, kade ña dutu

ódo nūu iña ko, xo'o é ntáduku ntee o

Xuva kō. ²² Dukuān né, kanī nima

ko kí'in o un tsi nte mí túvi Xuva kō.

Kuinti'xe kue'en kō ña, tsi e nákatē

ñá nima ko vata koo é ña kutsú'ún

ká o iña kuétsi kō ne, é ntúntoo kúñu

ko ntute vā'á san. ²³ Ná ku xtuví mii

o é káka'an o tsí nuu é ntaā i nuu i é

kantétu ō, tsí víi ntí'xe Xuva ko nūu

i e tá'xi ña xu'u ña ni kō. ²⁴ Kadā

kuení ko iña ta'an ko, xé un ito

ō, nté koo víi o vata koo é dií dií ka

kuinima ko, é dií dií ka víi o nuu

i e dóo va'a. ²⁵ Ná xtuví mii o é

nataká nuu o ni ta'an kō, tsi ió ñá'a

e kuán o de ña. Ntá tsi xntii o tá'an

ko vata koo é nakíi nima ña. Díi

dií ka kantío é kuān koo víi o vevíi,

tsí dokó sa xee ntúvi dá kí'xi xtuku

Tó'o kō.

²⁶ Tē tsun rkó tsiñu ko kade

dukuan ō é kuétsi san rkontúvi é Iní

o é nuu é ntaā i iña Crístu ne, ña túvi

ká doméní é kí'i Xuva kō e ntá'vi o

iña kuétsi kō. ²⁷ Da mii é kuntetu

o nūu i e dóo donchu'ví nta'a Xuva

kō dá xntékú ku've ñá iña ko. Ní'i

kō mí'i koko un ntíi ntíi ña'a, ña

ntaínchu'vi Xúva kō. ²⁸ Xoo ñá'a, ña

é ña ni de ntáa lei Muiseé san ne,

ñá ni ntuntá'ví iní ña ña. Te ió uvi,

uni ña'a é kaka'an ntée ña ña ne, da mií é kuví ña. ²⁹ Te kuān o kúvi ni ña tsikán ne, ¿ñā ntu te dií ka kue'e ni'i ña é ntō'o ña xoo é kākkanuu i I'xá Xuva kō? Ña sã'á ne, kade ña vata te ña ni nuu á'vi kue'en niñi Cristu, kuān te niñi ñá ne, kúvi nuu í é kütuni ko tsi tá'xi Xuva ko ko nūu í e tá'xi ña xu'u ña ni kō. Kuenta iña niñi san di e ntántoo Xuva kō nima ña vata koo é kúvi naki'i ña ña. Ntá tsi ña sã'á ne, kaka'an kini ña iña Espiritu Xuva ko, ña ña é kaxé'e ña e dóo va'á iña ña. ³⁰ Ntá tsi ini o tsi kade ntaa Xúva kō né, ña ña kaka'an ña: "Xu'ú ne, kué'e u é ntō'o ña'a san. Xu'ú ntaanáa ú ni ñā", ka'an Xúva kō. Ne, kaka'an xtúku ña: "Xu'ú ne, natsodo kú've u iña ña'á ko", ka'an ña. ³¹ jōo donchu'vi é ni'i ko é nto'o ko nta'a Xuva kō, ña kantito san!

³² Ntá tsi naka'an nto ntúvi di'na dá dá ve ini nto tú'un va'á san. Kútií nto dá dóo ntii tú'un dá dóo ntó'o nto. ³³ Un vé'xi ne, dóo kiní ka'an ñá'a san iña ntó ne, de xení ña ni nto me'ñú ña'a san. Un vé'xi ne, ntō'o nto dá kuan o ntó'o ta'an nto di. ³⁴ Ntúnta'vi ini nto ta'an nto, ña ñu'u kutū san. Íntōo ña ña kuān te kí'i ña'a san é tuví iña nto, tsi ini nto tsi e dukún kan ne, dóo iō iña nto e dií dií ka va'a, é ña ni'i ntii dañu ntúvi. ³⁵ Dukuān ne, ña xtuví mii nto é kuinti'xe nto Xuva ko vë, tsi té ña xtuví mii ntó ne, ni'i ntó é vā'á kue'en. ³⁶ Kantio é kútií nto tsi dá kúvi vií nto vatā ó ntio Xuva kō ne, ni'i ntó e tá'xi ña xu'u ña ni ntó. ³⁷ Tsi kaka'an tú'un Xuva kō:

Ña ná'á ka dá ki'xi ña é kaka'an u tsi kí'xi ña.

Ñá kukuí ka ña.

³⁸ Xoó ña'a é vā'á nima ñá tsi kakuinti'xe ña kó ne, ni'i ña ntuvi vā'á iña ña.

Ntá tsi te nātivi ini ña ne,

ñā xkúntee ini ka kó ña.

Kuan o ka'an Xúva kō. ³⁹ Ntá tsi xo'ō ne, ña te kade o vatā ó de ña'a, ña e ntántiko kōo san ne, ntákunaá ña. Tsi xo'ō ne, ntáde o vatā ó de ña'a, ña ntákuinti'xe i ne, kuan kōo nakáku nima ko.

11

É kakuinti'xe kō

¹ Vá'a o ve. Te kakuinti'xe kō ne, ini o tsi ni'i ntí'xe ko nuu í é kántétu o. Ná kaitsu'un o, tsi ini o tsi nuu é ntaā í é ni'i ko, kuān té vata kiní o. ² Dōo ña ña Xuva ko ni ñata kō, ña intōo kidaā, tsi kuinti'xe ña ña.

³ Tsi kakuinti'xe ko Xuva kō ne, ini o tsi mii tú'un ña e de kú've ñá ñuxiví san. Ná té ñe iña iō kidaā da de kú've ña e ntaini o veví.

⁴ Kuinti'xe Abee. Dukuān ne, xé'e ña ñun doméni iña Xuva ko e dií ka va'a é vata kaa é xe'e Caiin. Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña ne, kí'i ña doméni san. Xí'i Ábeé rkontuvi, ntá tsi vata tsi te kaka'an dúkuan ña, tsi kainí o nté o kuinti'xe ña.

⁵ Kuinti'xe Enoó san di. Dukuān ne, ñá ni xé'é Xuva kō é kuví ña. Kuan tsi o kantito ña náki'i Xuva ko ña e dukún kán. Ná ni nani'í ka ña'a san ña, tsi kue'en ni'i Xuva ko ña. Tsi di'na dá naki'i Xuva ko ña né, kütuni ñá'a san tsi idé ña é ntio Xuva kō. ⁶ Ntá tsi ña kúvi vií o é ntio Xuva ko té ña kuinti'xe ko ña. Te nchō ki'in étsin o nūu Xuva kō ne, kantio é kuinti'xe kō tsi tuví ña, tsi kaxé'e ña é vā'a xoo é kanñ nima í kanantuku ña.

⁷ Kuinti'xe Noe. Dukuān ne, dá kakā'an Xúva kō tsi koo nuu í é vata kiní ña ne, éde ña kuenta é kaka'an Xúva kō. Kidáā ne, de vā'a ña uun tun ntóo san vata koo é nakáku nuu ña ni i'xá ña. Dá ini ña'a san tsi dóo vā'á o kakuinti'xe Noeé san ne, kütuni ña tsi dóo kiní ntāa ña nguí san. Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña'a Noeé san, tsi kuinti'xe ña.

⁸ Kuinti'xe Abraan. Dukuān ne, kue'en ña túku ñuú é kaka'an Xúva kō tsi kué'e ña é kúvi iña ña ni i'xá ña. Kuān té ña ni ini ña mí'i kí'in ña ne, ntii ña ñuú mii ña ne, de ntaa ña é kaka'an Xúva ko ni ña. ⁹ Kuinti'xe Abraan san. Dukuān ne, ni'i ña é kutuvi ñá ñuú san é xe'e Xuva ko ña vatā ó kaka'an ña, kuān te vata kaa ña ntaika itsi san kaa ña. Vi'i doó san inúu ña, vatā o dé Isaa ni Jácoó di, tsi dadñ ni'i ña tú'un é xe'e Xuva ko xū'u ña. ¹⁰ Vi'i doo tsi san inúu

ña, tsí intétu Abraan ñuu é tuví ntii dañu ntúvi, ñuu é xtúvi tū've Xuva ko, ñuu é de vā'a mii ña e dukún kân.

¹¹ Kuínti'xe Sará san di. Dukuān né, kuān te ita ntí'xin kuia ña é kōo i'xá ña ne, ñú'u ntí'xe i'xá ña, tsi kuínti'xe ña tsi víi Xuva ko nuú i é xe'é ña xu'u ña ni ñā. ¹² Dukuān né, kuān te dóo ata Ábraan é ña ni kuví kóo i'xá ña ne, xió i'xá ña. Káxa ūun tsi ña'a san da nté kútítín ña. Vatā ó uve díi xntivi e dukún kân ntāa ña. Vatā ó ntákuví xíku ntákuví ña é nté ña kuví naká'vi o ñā.

¹³ Un ntíi ntíi ña'a san é kaka'an u ne, ntákuinti'xe dukuan ñā dá xi'i ñā, kuān té vata ní'i ña é un ntí'i é kaka'an Xúva kō. Ntá tsi ini ñā tsi rkontuvi koo nuu i sá'a ne, dōo diní ña. Ntáka'an ñā tsi ña te ñuú mii ña ñūxiví sa, tsí ntōo taan ña. ¹⁴ Dá kuān ó ntáka'an ñā'a sán ne, ini ó tsi ntánantukū ká ña uun ñuu é kúvi ñuú mii ñā. ¹⁵ Tē dí kanaka'an ña ñuú san mí'i ntáka ña ne, ¿nté kui ña ni ntiko koó ntu ña ikān? ¹⁶ Ntá tsi ntio ña uun ñuu é díi ka va'a. Ntio ña kuntōo ña e dukún kân. Dukuān ne, ñā ni kúka'an nuu Xúva kō tsi ntáka'an ñā'a san tsí Xuva ñā né, xtúvi tu've ñā ñuú mí kuntōo ña e dukún kân.

¹⁷ Kuínti'xe Abraán san. Dukuān né, dā íto ntéé Xuva ko ñā ne, xe'e ñā i'xá ña Isaá, kuān té kuví, vata kaa doméni iña Xuva ko. Uun tsi i'xá ña e káku dá xe'é Xuva ko xu'u ña ni Abraan, ntá tsi nchō kué'e ña i, kuān te é kaka'an Xúva ko ni ñā:

¹⁸ “Kuenta iña Ísaá ne, nakāxa tátá nto”, ka'an ña. ¹⁹ Ini Ábraan tsi dóo ntii Iní Xuva kō ne, kuví nantoto ña ña'a kuān té xi'i ña. Kuví ka'an o tsi vata té dí ni náki'i ntí'xe Abraan i'xá ña rkontuvi te xi'i.

²⁰ Kuínti'xe Isaá di. Dukuān ne, xe'e ñā xu'u ña tsí víi Xuva kō é vā'a ni Jácoo, ni Esáuú rkontuvi.

²¹ Kuínti'xe Jacoo. Dukuān né, dā dokó sa kúvi ña ne, náki'i tuun ña tatun ña. Nānu'u ña iní ña Xuva kō ne, xe'e ñā xu'u ña tsí víi Xuva kō é vā'a ni i'xa i'xá ña Josee.

²² Kuínti'xe Joseé san di. Dukuān né, dā xee ntúvi é kuví ñā ne, kaka'an ñā ni ña Israee tsí ntaka ntí'xe ña ñuú Egító rkontuvi.

Kaka'an ñā ni ña te kúni'i ña xíki ña te ntáka ña ne, nakuntú'xi ñuú san mí kī'in ña.

²³ Kuínti'xe uva Muiseé san di. Dukuān né, dā káku Muiseé ne, xnuu xū'u ñā i te ūni xoo, tsí ini ña tsi dóo tíi kaa i'xá san. Nā ni u'vī ña é káka'an reí san tsi ka'ni ña i'xa íkín iña ñā Israee san, i'xa tii.

²⁴ Kuínti'xe Muiseé san di. Dukuān né, dā kúka'nu ña ne, ña ni ntio ña é káka'an ñā'a san tsí i'xa dióko reí Egító san ña. ²⁵ Díi ka ntio ña é nto'o dadíi ña ni ña ntáduku ntéé Xuva kō é kutúvi díni ña uun da'na mí ntáde ña'a san é kíni kaa. ²⁶ Díi ka nuu á'vi, kuini ña, é ntó'o ñā vata ó ntó'o Cristu é ní'i ña é un ntí'i é ío ñuú Egító. Tsi kantetu ña nuu i e díi ka va'a é kué'é Xuva ko iña ña.

²⁷ Kuínti'xe Muisee. Dukuān né, ntáka ña ñuú Egító ne, ñā ni u'vī ñā te kúdiín reí san. Nā ni xtúvi mii ña é víi ña, tsí vata tsí té ñi ña Xuva ko, kuān té ña kuví kiní o ñā. ²⁸ Tsi kuínti'xe Muiseé ne, dē ka'nu ña viko é naka'an ñā da ntáka ña ñuú Egító. Kā'an ñā ni ñā'a san tsí da'ví ña niñi lé'ntu san díki xi'i ña kan vata koo é ña ka'ni ánje Xuva ko i'xa nuu i iña ñā Israee.

²⁹ Kuínti'xe ña Israee san di. Dukuān ne, itā ntí'xin ña mé'ñū ntute ñu'u san é nani Ntute Kué'é san vatā ó te ñu'u itsi. Ntá tsi dá intíkin ña Egító sán ña ne, tēni ña.

³⁰ Kuínti'xe ña Israee san. Dukuān ne, kó'xo ntíká nto'o ñuú Jericoo da íka ña u'xe ntúvi ata i kan. ³¹ Kuínti'xe Raa, ñád'i e íka lukú san. Nā te ni xí'i dádi ña ni ñā'a, ña é ña ni kuínti'xe i san, tsí kuān te íka luku ña ne, xntii ña ña Israee, ña é íxkoto ntódo ñuú tsikan.

³² ¿Nēe iñā ka ntu ka'án u? Nā kuné'é ka é ntāa ú ni nto iña Gédiuun, iña Báraa, iña Sānsuun, iña Jéftee, iña Dávii ni Sámuee, ni ñā ka'án naa Xuva ko kidaā. ³³ Un ntíi ntíi ña tsikán ne, kuínti'xe ña. Dukuān né, iō ñā e kúvi idé ña da náa ña ni tūku ñuu. Iō ñā e dóo vā'a o de kú've ña. Iō ña é ní'i ña núu i é xe'é Xuva ko xu'u ña ni ñā. Iō ñā ne, nakáku ña dá ncho ka'xí ña ñā

san ña. ³⁴ Iō ña é ñā ni i'xi ña dá ñū'u ña mi dóo kai'xi ñū'u san. Iō ña e nakáku ña da nchó katsin ña'a san ña káa. Iō ña e nāxnuu ña ntii ña kuān té ña tuvi ntii ña di'na. Iō ña é ña ni u'vi ña dá edé ña du'xen né, nakúnu ñā sntadun túku ñuú san. ³⁵ Iō ñadī'f san ne, ntóto xtuku i'xá ña rkontuvi dá xi'i.

Tuku ña ntákuinti'xe i sán ne, dōo ntó'o ña da káni ña'a san ña utun, ntá tsi ña ni ncho vii ña é kaka'an ñá'a san vata koo é nakáku ña. Ini ñá tsi ni'i ña ntuvi e dii ka va'á iña ña nta'a Xúva kō. ³⁶ Tuku ña ne, ntáxkuntée ña'a san ña ne, e'ni ña ña, nátii nuu ña ña xo'o. Kī'ni ña nta'a ña ni dī'ín ña dí ne, xnuu kutu ña ñā. ³⁷ Tuku ña ne, káni ña'a san ña xuú ne, xi'i ña. Iō ñā ne, kátsin dava ña'a san ña. Iō ñā ne, īto nteé ña'a san ña te vii ña é kīni kaa. Iō ñā ne, e'ni nuu ña'a san ña káa. Iō ñā ne, ika xaa ña ne, kudii ñā a le'ntú san ni ñā tsidi'ú san itávi núu ña. Dōo taan núu ña. Dē xení ña'a san ni ñā ne, dōo u'vi kúvi ña. ³⁸ Ña ñuxiví san ne, ñā te nuu á'vi ña é kuntōo dadii ña ni ña dóo va'á san. Ntá tsi edé ña ñuxiví san é doto tsi ika xaa ña dōo va'á san ñuú itsí san ni má ntá'xín san. Xavi kíti san ni mávi kan kúvi vi'i ña.

³⁹ Un ntíí ntíí ña sa'á ne, kuān te íni Xúva kō tsi dóo va'á kuinti'xe ña ne, ñā ni nī'i ña é un ntí'í é xe'é Xuva ko xū'u ña. ⁴⁰ Tsi ini Xúva kō tsi ío ūun nuu i é dii ka va'á iñā kō ne, ntio ña é kūntetu ña tsikan da nté dadii ni'i ña ni kō e ntuvá'a kue'en o nuú Xuva kō.

12

Koto o nūu Jesús

¹ Nto mé'ñu o nī ña te da díi ña'a, ña e dóo kuinti'xe i san. Dukuān né, xo'ō dí, na xtúvi xio o da nēé ka nuu i é kanateñu nuu kō, da nēé ka kuetsi é ncho ni'i i kō ne, na kúti o kūnu dú've o itsi e tá'xi Xuva ko kō. ² Koto o nūu Jesús, tsi kuinti'xe kue'en ñā Xuva kō né, tā'xi ña é kuinti'xe vá'a ko ñā dí. Ntō'o Jesuu ntíkā krusi, ntá tsi ña ni kuká'an nuu ña é xi'i ñā vata o xi'i ñā kini ntāa san, tsí ini ñā tsi te ita ntí'xin

é ntō'o ña ne, kutūvi dīnī ñā nta'a Xuva kō.

³ Kadā kuení va'ā ntó ve nté o dé Jesuu, tsí kutíi ña dá un vá'a tsi ntó'o ña nta'a ñā iō kuetsí i. Dukuān ne, ñā ku kudu'xen ntó, ñā ku natívi iní nto é kuinti'xe nto. ⁴ Tsi nto'ó ne, vata ni'i ntó doxi'i da ntánāa ntée nto é kīni kaa san. ⁵ ¿Vá kunáa iní ntú nto tsi kata'xi Xuva ko nto itsi, tsí i'xá ña nto? Tsi kaka'án tú'un Xuva kō:

I'xá mií kó, na naka'an o dá ta'xi Tó'o ko o é ntō'o o.
Ñá ku tīvi iní o dá ká'án u tsí ña vá'á o kaden.

⁶ Tsi xoo ñá'a, ña e dóo ntio Xuva ko i ne,

kaxé'e ña ña itsi.

Xoó ña'a é kī'i ña e kúvi ña i'xá ña ne, kaxé'e ña é ntō'o ña,

ka'an ña. ⁷ Kutíi nto nto'o nto ne, kutú've nto, tsí kade Xuva ko ni nto vatá o de ña ni i'xá ña. ¿Vá iō ntú i'xá é ña kaxé'e uva i itsi? ⁸ Tē ña kata'xi Xuva ko nto itsi vatá o de ña ni ūn ntíí ntíí i'xá ña ne, ñā te i'xá ntí'xe ña nto. ⁹ Kadā kuení nto dí: Dā kú kuetsi o né, uva ko ñuxiví a ne, kata'xi ña ko itsi ne, kaiko ñū'u o ñā. ¿Nté kui ña dii dii ka kuinti'xe kō é kaka'an Úva kō, ña tuvi e dukún kán, vata koo é nī'i ko ntuví va'á iña ko ntii dañu ntúvi?

¹⁰ Uva kō, ña tuvi ñuxiví a ne, dá kuetsi o ne, kata'xi ña ko itsi vatá o kuiní ña é vá'a. Ntá tsi Xuva kō ne, dii dii ka kaidiá'vi dá kata'xi ña ko itsi, tsí ntio ña é ntúvá'a kue'en o váta o va'á ña. ¹¹ Ini ntó tsi ña ntío ko é ntō'o ko, tsí kaexnúu. Ntá tsi rkontuvi ne, dá kútú've kō é vīi o é vá'a ne, kuntōo vá'a o, tē kutú've ntí'xe ko kuēnta iña i é ntō'o ko.

Dōo xii kaa té ña kiní o é kaka'an Xúva kō

¹² Dukuān né, nāxnuu ka'nu nto nima ntó ne, nakuntítsi ntāa nto. ¹³ Nantuku nto itsi vā'a mí'i ntáka nto, vata koo é ña dii dii ka kuvi nto, vata koo é ntúvá'a vá'a nto.

¹⁴ Kuenta tsi vii nto te kuntōo vá'a nto ni ūn ntíí ntíí ña'a. Kuntikín nto é vá'a, tsi nté uun ña'a ña kiní ña Tó'o ko tē ña vii ña é vá'a. ¹⁵ Koto xnto te iō nto é ña kananí'i ka nto

é vā'á san é kata'xi Xuva kō. Nā vii ntó vata kaa xuku úvé san. Tsi dá kaidáka xuku úvé san ni tūku xukú san ne, ku uve ntí'i. Te vii nto é kīni kaa ne, kutú've ta'an nto é vii ña é kīni kaa di. ¹⁶ Ña ku kava ni'i nto ñadī'i é ña te ñadī'i míi ntó; ntē ña ku nadikí nteē ntó Xuva ko, vatā o dé Esauu dá nadama ñā é vii ñā i'xa nuu i dá ni'i ña é ka'xī ña. ¹⁷ Iní nto tsi rkontuvi dá xee ntúvi e náxnuu viko uva ña ña ne, ña túvi ká iña ña. Kuān te dóo éku ña ne, kuān te dóo nátivi iní ña ne, ña túvi ká cho'o i.

¹⁸ Ntō'ó ne, ñā ni xēe étsin nto xuku Sinaií san é tiin nta'a nto vatā o dé ña Israeé san kidaā. Núu xūku tsikán ne, kai'xi ñú'u san ne, neé kue'en. Dóo ñu'u viko neé san ne, dóo ínu tatsin. ¹⁹ Ntē ña ni tekú nto da éku trunpetá san, ntē dá kaka'an

tátsin Xuva ko ni ñā. Ña e téku i sán ne, íkan ña é ña ku ka'an ka Xuva ko ni ñā. ²⁰ Tsi dóo ū'ví ña da dóo ntii ka'an Xúva ko ni ñā tsi da xōó ka é xtúvi i dí'in i xuku san, te ñā'á o te kīti ne, kuétsi é ká'ní nuu ña i xuú ne, o kini ña i káā. ²¹ Tsi dóo donchu'ví kaa é iní ña ne, un tsi nte mí Muisee kaká'an ña: "Koo da kán'i' u é kaū'ví ko", ka'an ña.

²² Ntá tsi ntō'ó ne, xēe étsin nto xuku é naní Siuun, ñuu mí tuví Xuva kō, ña kantító ntii dañu ntúvi. Ñuú sa'á ne, kaka'an o é ñúú Jerusaleen é tuví e dukún kán, mí'i ntoo ña te nté kaa ánje Xuva kō. ²³ Xēe nto íkán, mí'i ntoo dīni ña ntánataká nuu, ña ntáduku ntée Xuva kō, ña é úve na'a dívi i e dukún kán. Xēe ntō mí tuví Xuva kō, ña é kaidō kú've iña un ntii ntii ña'a san. Xēe ntō mí ntántoo ña xi'i, ña é vā'á san, ña e ntántoo Xuva ko nima i. ²⁴ Xēe ntō mí tuví Jesuu, ñā ntítsi me'ñu nuu Xuva ko ni ñā'a san kuenta iña tú'ün xēe san é xe'é Xuva ko xū'u ña, tsi éti ña niñi ña vata koo é ntá'vi ña kuétsi kō. Díi díi ka kaidiá'vi niñi ña é niñi Ábee. Tsi dá íni Xuva ko niñi Ábee san ne, kaka'an ñā tsi nta'á ña. Ntá tsi dá kainí ña niñi Jesuú ne, kaka'an ñā tsi kada ka'nu iní ña ni kō.

²⁵ Koto nto é vii ntó kuenta ñā kaka'an ni ko. Tsi tē ña ni nakáku

ñā Israeé dá ña ni ide ña kuénta é káka'an Muisee ni ña ñúxivi a ne, díi díi ka ña nakáku o tē ña vii o kuénta nēe é káka'an ñā tuví e dukún kán. ²⁶ Dá kaka'an Xúva kō kidaā né, táan ñuxivi san. Ntá tsi vevii ne, kaka'an ña: "Uun ito ká xtuku nataán u ñā te da mii tsi ñuxivi sa, tsi un tsi nte e dukún kán di", ka'an Xúva kō. ²⁷ Dá kaká'an ñā é "uun ito ká xtuku" ne, ncho ka'an ñā tsi nanti'i ña da neé ka é ió ñuxivi a é ede kú've ña. Koo da nuu i iña mii ñā é kuntōo ka. ²⁸ Dukuān ne, nakué'e o sintiá'vi nta'a Xuva kō tsi kaduku ntée o mí kadé kú've ña, mí é ña ntí'i. Dukuān ne, ka'nu kuini ko ni Xuva ko. Kunuu iní kó ña kanñ nima kó, vatā o ntio ña. ²⁹ Tsi Xuva kō ne, vata kaa ñu'u é kaé'mi é un ntí'i é kīni kaa kaa ña.

13

Nté koo vii o vatā o ntio Xuva kō

¹ Ntō'ó, ña ntákuinti'xe i, ña xtúvi mii nto é kuinima ntó ta'an nto. ² Nā ku kúnáa iní nto é vā'á koo vii nto ni ñā'a, ña é xēe nú vi'i ntó. Tsi ió ñā'a ne, da xe'é ña vi'i ña ne, íntō ánje Xuva ko ni ña, kuān té ña ni kutúni ñā te ánje ñā.

³ Naka'an nto tā'an nto, ña ntákuinti'xe i san, ñā ñu'u kutū, vata tsi te ñu'u kutu dadii nto ni ñā. Naka'an nto tā'an nto, ña dóo ntánto'o i dá kadé xení ña'a san ni ña, tsi te dá ná kuān koo nto'o nto di.

⁴ Kuiko ñu'u nto ñadī'i ntó tē tánta'a nto. Mii ña kutuvi ni'i nto ña ne, ñā ku dotō tsi kava ni'i nto tuku ñadī'i san. Kuan koo vii ñadī'i san ni xī ña di. Tsi Xuva kō ne, kué'e ñā é nto'o da xōó ka ña'a, te ñā e tánta'a, te ñā é vata tánta'a, te kava ni'i ña ñadī'i é ñā te ñadī'i míi ñā.

⁵ Nā ku ntí'i iní ntó iña diu'un. Kúntoo dīni ntó ni neé kudii é ni'i nto. Tsi Xuva kō ne, kaka'an ña: "Nté uun ito ñā xtuví mii ú o. Nté uun itó tē ña vii u ó kuenta", ka'an ña. ⁶ Dukuān né, kanñ nima ko kuvi ká'an o:

Xuva kō né, dívi ñā é kaxntii ñā ko. Dukuān ne, ñā ku ū'ví ko.

Ña túvī nee iña é kŭvi vií ña'a san ní ko.

⁷ Naka'an nto ñā'a, ña é nakua'a ntó san, ña é nāñé'e nto tú'un Xuva kō. Koto vá'a nto nté ō kuínti'xe ña un tsi da nté xi'i ñá ne, kuan kōo kuinti'xe nto di.

⁸ Jesucristú ne, ñá kánadama ña. Kuan tsī ó de ña vevii vatā o dé ña di'na ne, kuan kōo vií ña ntii dañu ntŭvi. ⁹ Ñá ku kuntikín ntó da nēé ka tuku tú'ŭn é kākā'an ñá'a. Díi ka vá'á o é kunŭu ntii nima ko kuenta iña i é vā'a é káta'xi Xúva ko kō né, xtuvī mii o nté xkoó ini o iña i é ká'xi o, é ña ká'xi o. Tsí nuu i é kaē'xi o ne, ña te dívī é kaxntii kō.

¹⁰ Ío naa ko mí'i tuvī uun doméni iña ko é ña kaní'i dutu, ñá ntántikín lei átā san. ¹¹ Ini nto tsí dutu ñá odo nŭu iña ñá Israeé san ne, kaxtuvī ñá niñi kití san má vi'i kuíkó san é kŭvi doméni iña Xuva ko vata koo é ntŭvá'a ña'a san ni Xuva kō, ntá tsi kae'mi ña kŭŭu tī áta ñuú ña kán. ¹² Dukuan ō ntó'o Jesuu ata ñuú san di, vata koo é ntavá'a ña nima ñá'a san kuenta iña niñi mii ña. ¹³ Dukuān né, xtuvī mii o é átá san ne, kuntikín o Jesúsú, kuān te kadá xení ña'a san ni ko vatā o dé ña ni ñá. ¹⁴ Tsi ñuxiví a ne, ña túvi ñuú ko é kuntoo o ntii dañu ntŭvi, ntá tsi ntánantuku o ñuú mí kuntoo ō rkontuvi. ¹⁵ Dukuān ne, utén utén nakué'e ō doméni nta'a Xúva kō dá ká'an ó tsi dóo ka'nu ña. Dōo diní ña dá nakué'e o ña sintiá'vi kuenta iña Jesúsú. ¹⁶ Ñá ku kúnáa iní nto é vií nto é vā'a, é xntii nto tā'an nto. Tsi dá kuān ó de nto ne, vata kaa doméni iña Xuva ko kaa, e dóo ntio ña.

¹⁷ Kada ntaa ntó ni ña ntádē kŭ've iña ntó ne, vií ntó é kākā'an ñá, tsí kade ña kuentá nima nto. Ini ña tsí kuenta iña Xuva ko e ntáde ña nto kuenta. Vií nto vata koo é kunŭu dīni nima ña, ñá tē é kŭnta'xa iní ña, tsi ¿mí'i ntu kunuu á'vi iña nto te kŭnta'xa iní ña?

¹⁸ Ka'an ntá'vī ntó iñá nti. Iní nti tsi idé nti é vā'a ni ntó nuu Xuva ko. Da mii é ncho vií nti é vā'a utén uten. ¹⁹ Vií nto da xe'e, ka'an ntá'vī nto te ta'xi Xuva kō é díi ka kantí'i naxeé u mí'i ntántoo nto.

I'a ntí'i tutú san

²⁰ Xuva kō, ña kata'xi é kŭntoo vá'a ō ne, xtuvī ñá kuenta tsí ntii dañu ntŭvi vií ña e tá'xi ña xu'u ña ni ko kuēnta iña niñi Jesúsú, paxtu vá'á ko, dá nantóto xtŭku ña ña dá xi'i ña. ²¹ Na ta'xi Xuva ko ntó é un nti'í é vā'a é kantio nto vata koo é kŭvi vií nto vatā ó ntio ña. Na vií ña é vā'á nima ntó, nuu i é vā'á, kuiní ñá, kuenta iña Jesúsú. ¡Ká'an ō tsi dóo ka'nu Cristu ntii dañu ntŭvi! Kuan tsi koo na kōo.

²² Kákān ú nto, tā'an kó, te kŭtíi nto ni kó kudii tú'ŭn sa'a é kākā'an u ni nto, kuān té ña kué'e tutú san ni de vá'a u. ²³ Ntio ko é kŭtuni nto tsi e ntii ení ko Timóteu vi'í útun san. Te kí'xi kantí'i ña ne, kuntēka ú ña te amá kixkoto ni'ni ú nto.

²⁴ Ká'an ntó ntiusi ni ún ntíi ntíi ta'an kō, ña ntánakuá'a nto ni ún ntíi ntíi ña ntáduku ntée Xuva kō. I'a kaṭaxnŭu ña ñuú Italiá san ntiusi ntó di.

²⁵ Na naxnuu viko Xuva ko nto, ún ntíi ntíi nto. Sá'a tsí é ká'an u ni ntó.

Tutu e táxnūu Santiau iña ñá Israee

Taxnūu Santiau ntiüsü

¹ Xu'u é Santiaú u ne, kade tsiñu ú iña Xuva ko ni Tó'o ko Jesücristu. Taxnūu u tú'un sa'á iña nto, ñi'ntō e kúvi uxuvi táta ña Israee nto, da mí'i ká mi ntántoo nto. Ntiüsü nto.

Kata'xi Xuva kō e dóo ki'in inī ko nté koo vii o

² Kuntoo díni nto, tá'an ko, da ntánto'o nto é tūku e túku nuu i. ³ Ini nto tsí da ntánto'o nto kuenta iña i e ntákuinti'xe nto ne, ntáku'úve nto é kutíi nto di. ⁴ Na kūtíi ká nto vata koo é kutu've vá'a nto, vata koo é ntūvá'a ña'a nto ne, ñá tē nee iña kunáa nteē ntō nuu Xuva ko.

⁵ Tē ñá ini nto nee é vā'a é vii ntó ne, kákan nto nta'a Xuva kō. Tsí kantétu ña é kué'é ña é kūtuni un ntíi ntíi ña'a nee iña é vā'a. Ná káde víni ña, ntē ña kada tii ña ni ntō. ⁶ Ntá tsi te kákan ntó nta'a ña ne, kanñ nima ntó kuinti'xe nto é nantiko koō ña. Ntē ña ku dé kuení ntō te ña nantiko koō ña. Tsí ña ntáde kuení i sán ne, kuān ntáa ña vata kaa ntute ñu'u san é kaido ne, kanainu dá kainu tatsín san. ⁷ Tē ña te káñi nima nto ntákuinti'xe nto da ntaikan nto nta'a Xuva kō ne, ¿mí'i ntu tá'xi ña é ntaikan nto? ⁸ Tsí uun ña'a, ña é uvi nuu i kade kuení i ne, nuu nuu tsi kanadama ña é vii ña. Tuku vii ña vevii ne, é tūku vii ña uten.

⁹ Ta'an ko, ña e dóo ntá'ví san ne, kuān té ña nuu á'vi ña ñuxiví sa ne, ntá tsi na kutūvi díni ña, tsi dóo nuu á'vi ña nuu Xuva ko. ¹⁰ Ta'an ko, ña e dóo kuiká sán ne, na kutūvi díni ñá te xūvi kaika ña. Tsí vata kaa laa é kae'nu má kū'u kan kaa ña. Tsí uun da'na tsi vé'xi ñuxiví sa. ¹¹ Laa sán di ne, uun dá'na tsi kakene ne, kanakó'xo dá káxi'i dii xuku i ka'ni ngántii san. Ná vā'á ka kidaa. Kuan kōo kuvi ni ña kuiká san di. Tsí uun da'na tsi ntí'i nuu mii ña ni é iō iña ña.

E ntánto'o kō

¹² Nté kui vá'a ña'a, ña é kakutíi i é kanto'o i. Tsí te kutíi ña ne, ní'i ña ntuvi vá'a iña ñá nta'a Xuva kō. Tsí Xuva kō ne, e xé'e ña xu'u ña tsí kuntoo ña ni ñá, xoo é kákuinima i ña. ¹³ Te iō uun nuu i é kīni kaa é ncho vii o ne, ñá ku kada kuení ko te nta'a Xuva ko vé'xi, tsí ña túvi mí'i kēne ña é vii ña é kīni kaa né, ntē ña katá'xi ña é vii o é kīni kaa di. ¹⁴ Tsí nima kīni kaa ko kaikan e dóo ncho vii o é kīni kaa san. ¹⁵ Te kuinti'xe kō é kaikan nima kó san ne, vii nti'xe o é kīni kaa san. Kidáa né, tē kuíni kō é vii o é kīni kaa san ne, ní'i kō doxi'í san.

¹⁶ Ntō'o tá'an ko e dóo ntio ko, ñá ku kaní nta'ví mii ntō nima nto. ¹⁷ É un nti'i nuu i e dóo va'a, nuu i é nuu é ntaā í ne, ñi'ntō tsí é vé'xi e dukún kán. Xuva ko kataxnūu ña é vā'á mii kō. Tsí ñi'ntō ña ede kú'vē ña ñu'u é káxi'í nuu e dukún kán. Nū'ú sán ne, kanadama, ntá tsi Xuva kō ne, ña kanadama ña nté un siin. ¹⁸ Tsí mii ña ntio ña é nakáku ña kō da kuinti'xe ko tú'un é nuu é ntaā i iña ña é ntio ña é kuvi o vata ntáa l'xa nuu i iña ña.

Xoo é ntio nti'xe i Xuva kō

¹⁹ Kutuni nto sá'a, ta'an ko, ña e dóo ntio kó ne, ntúto vii nto, un ntíi ntíi nto, dá ntaini nto ne, ñá ku dotō tsí ka'an nto. Ná te ūra tsí kudiin nto di. ²⁰ Tsí te kūdiin ó ne, ñá ntáde o é vā'a é ntio Xuva kō. ²¹ Dukuñ né, xtūvi xio nto da néé ka nuu i é kīni kaa san. Mii tsí é kuinti'xe nto tú'un e xnúu Xuva kō nima nto. ñi'ntō tsí é kaidiá'vi é nakáku o.

²² Ntá tsi ña te da mii tsí é kīni nto é káka'an tú'un Xuva kō, tsí kada ntaa nto. Te da mii tsí e ntaini nto ne, ntaéni nta'ví mii ntō kúñu ntō. ²³ Xoó ña'a é da mii tsí e kaíni ña tú'un Xuva kō ne, ntá tsi ña káde ntaa ña vatá o kaka'án ne, vata tsi kaa ña é kaito nuu speju kaa ña. ²⁴ Tsí kainí ña nuu ña, ntá tsi dá kaxkokoō ñá ne, ura tsí i kakunaá ini ña nté ito ña. ²⁵ Ntá tsi utén utén nakuá'a nto tú'un e dóo va'á san iña Xuva ko, tú'un é nakáku kō é kīni kaa san. Xoó ña'a é ña kunáa ini ña tú'un é nakuá'a ña, tsí kade ntaa ña é káka'án ne, naxnuu viko Xuva ko ña.

26 Xoó ña'a é kaka'an ña tsi kantikin ña Xuva kō, ntá tsi ña káde ña kuenta é kaka'an ña ne, ¿mí'i ntū nuu é ntaā i é kakuinti'xe ña Xuva kō? Da mii é kaeni ntá'vi mii ña kúñu ña. 27 Te nūu é ntaā i ntákuinti'xe ko Xuva kō né, vii o é vā'á, vii o é ntio ña di. Xntii o á i'xa kií san ne, xntii o ña dí'i ntá'vi san di nēe e ntátaan núu ña. Ná vii o é kini kaá vatá o de ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō.

2

Dadii tsi vii o ni dá xōo ka ña'a

1 Ntō'o, tá'an ko e ntákuinti'xe nto Tó'o ko Jesūcristu, ña e dóo va'á kue'én ne, ña ku nántii ni'ni nto nté uun ña'a san. 2 ¿Nté koo vii nto te xēe úun ña'a mí'i ntánataká nuu nto, ña é nuu nta'a i dí'i e kúvi oró ne, ni dōo é ña te nté kaa va'á ne, dadii tsi xee úun ña ntá'vi, ña é nuu doo tsude? 3 Te kini ntó ña é nuu doo va'á sán ne, tē ka'an ntó ni ña: “Kutuví ntó i'a mí va'á ó sa”, ne, te ká'an ntó ni ña ntá'vi san: “Ikan kuntitsin, o kutúvín ñu'u san”; 4 te kuān koo ka'an ntó ne, ntáde kú've nto tsí iō ña'a sán ne, díi ka nuu á'vi ña é ña nguii san. Ná vā'á o é kuān koo kada kueni nto.

5 Kini nto, ta'an ko e dóo ntio ko, tsi é nakaxnúu Xuva ko ña ntá'vi san é díi ka kuinti'xe ña, é ní'i ña é vā'a iña Xuva ko. Tsi kuan o ka'an Xúva kō é kue' é ña iña ña, da xōo ka ña'a, ña é meni í ña. 6 Ntá tsi divi ntó ne, ntáde xení nto ni ña ntá'vi san. Ntá tsi ¿ñā ntu te ña kuiká san e ntáde xení ña ni ntó? ¿Ñā ntu te divi ña e ntáñu'u ña nto, ntáñe'e ní'i ña nto nta'a ña tsíñu i san? 7 ¿Ñā ntu te divi ña e ntáka'an kinni ña iña Cristu, ña e nteé kimi nto?

8 Ntō'ó ne, vā'á o de nto tē ntáde ntaa ntí'xe nto lei é odo nūu mí kaka'an tú'un Xuva kō é na kuñima kó ta'an ko vatá o ntákuinima ko kúñu kō. 9 Ntá tsi tē díi ka va'a ntáde nto ni úun ña'a é tuku ña'a sán ne, iō kuetsí nto, tsi ña ntáde ntaa nto é kaka'an lei Xúva kō. 10 Tsi te úun ña'a kade ntaa ntí'i ña lei san ne, ntá tsi te úun tsi nuu i é kakó'xo nteé ña ne, vata tsi te kakó'xo nteé ña é

un ntí'i é kaka'an lei san. 11 Tsi mii tsi Xuva kō xtúvi ña é ña kuví kini díi o ñad'íi ñá'a ne, divi ña xtúvi ña é ña ka'ni o ña'a. Tē ña ka'ni díi nto ñad'íi ña'a sán ne, ntá tsi kae'ni nto ña'a ne, kidáa ne, kakó'xo nteé nto é kaka'an lei san. 12 Dukuān ne, vā'á koo ka'an ntó ne, vā'á koo vii nto di vata kaa ña'a, ña é kí'in ntá'a ña kaxntékú kú've kuenta iña lei san é nakáku o. 13 Tē ña ni ntunta'vi ini ko ña'a vevii ne, ña ntuntá'vi ini Xuva ko kō te xee o nta'a ña é xntékú kú've iña ko kidaā. Ntá tsi tē ntunta'vi ini ko ña'a san vevii ne, ní'i kō é vā'á nta'a Xuva kō kidaā.

Ná te da mii tú'un ka'an o

14 Ntō'ó ta'an ko, ¿neé ntu kaidiá'vi i te uun o kaka'an o é kakuinti'xe ko Xuva kō, ntá tsi ña káde o é vā'a? ¿Kúvi ntu nakáku o é kuān o kaka'an o? 15 Te úun ta'an ko kataan núu ña é ña tuvi dóo kunúu ña, é ña tuvi é ká'xi ña ne, 16 te iō ntó ka'an ntó ni ña: “Va'a vā'a tsi koo kue'én nto. Xuva ko na tá'xi ña doo é kunúu kutavi nto. Na tá'xi ña é kō'o é ká'xi ntó di.” Te kuan kōo ka'an ntó ne, ntá tsi ña kaxé'e nto é kataan núu ña é kunúu ña, nte é ká'xi ña ne, ¿neé ntu kaidiá'vi i? 17 Te xo'ó ntáka'an o tsi ntákuinti'xe kō ne, ntá tsi ña ntáde o é vā'a ne, ¿mí'i ntu kaidiá'vi i e ntákuinti'xe kō?

18 Ntá tsi te iō ñá'a é ká'an ña: “Divi ntó né, kakuinti'xe nto Xuva kō. Xu'ú ne, kade ú nuu i é vā'a. ¿Nté ntu koo nañe'e ntó ko tsí kakuinti'xe nto tē ña káde nto é vā'a? Tē kade u é vā'a ne, kutuni nto tsí kakuinti'xe ko é nuu é ntaā i”, koo ka'an ña. 19 Kakuinti'xe ntó tsí uun tsi Xuva kō. Vā'á o ní. Ntá tsi kuān o ntákuinti'xe é ña vā'á sán di ne, ntan'í, tsi ntaú'vi i. 20 ¿Nté kuān nte túntu ntú nto? ¿Na nū'u ntó ini nto tsí ña kaidiá'vi i te da mii tsí é ntákuinti'xe kō ne, ntá tsi ña ntáde o é vā'a? 21 Uva ata ika ko Ábraán ne, ¿ñā ntu te kaká'an Xúva kō tsi dóo va'á ña é xntékú ña nú nā kan i'xá ña, Isaa, vata kaa uun doméni iña Xuva ko? 22 Ini nto vē tsí nuu é ntaā i e kuinti'xe Ábraán san, tsi dé ntaa ña e kuinti'xe ña. Kutuni ko tsí da ide ña é vā'a ne,

dií dií ka kuintí'xe ña di. ²³ Kuan ò kúntaa vatá ó kaka'an tú'un Xuva kō: “Abraán ne, kuintí'xe ña Xuva kō ne, ka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña”, ka'an. Kaka'an Xúva kō tsi Abraán san ne, kuvi ña ña vá'a tiin ni'j ña.

²⁴ Iní ntó ve, tsí kaka'an Xúva kō tsi va'á ña'a, ña é ña te da múi tsí é kaka'an ña tsí kakuinti'xe ña, tsí kade ña é va'á di. ²⁵ Kuan ò dé Raá san, ñadi'i, ña e íka luku kidaa. Kaka'an Xúva kō tsi va'á ña'a ña, tsi dóo vá'á o dé ña da tsú'un xu'u ña mau iña ña Israeé san ne, xio itsi táxnūu ña ña da nchó ka'ni ña'a sán ña. ²⁶ Tē ña kantito nima kó ne, ña vada mí kaidiá'vi kúñu kō di. Dadii tsi, té ña kade ò é va'á san ne, ña vada mí kaidiá'vi i e kuinti'xe kō.

3

Xaa kō

¹ Ntō'ó ta'an mií ko, ña tē nté sa títn nto é vii ntó mastru iña tú'un Xuva kō, tsí ini o tsí dií ka tá'xi Xuva kō é nto'o ko, xo'ó é mastru ó, tē ña ntáde ntaa o. ² Un ntí'i ò ntáko'xo ntee ò. Te iō ña é ña kakó'xo ntee ña é ka'an ña ne, vá'á kue'en ña. Ntē ña kakó'xo ntee ña é kīni kaa sán, ³ vatá ó de ò dá kaxnuu ò kaa xu'u idú san vata koo é vii ti é ntio kō ne, ña kúvi kī'in ti mí ntio ti. ⁴ Koto nto tun ntóo san di. Ña té nté kaa na'nu. Un va'a tsi ntii ntaika dá kainu tatsín san. Ntá tsi ña kanakāka sán ne, vava kaa kudii á utun é ntee éti i kan kanakāka nuu ña vata koo é kī'in da mí'í ká mí ntio ña. ⁵ Kuān ó kuvi ni xaa kō di. Kuān té divi á ta'vi i é dií ka lú'ntí é kanī kúñu kō ne, ntá tsi dóo ka'nu ncho vii. Kuān té un siin kudii ngíñu'ú ne, ña tē nté kaa kue'e koko ní'ni.

⁶ Xaa kō sán ne, vata kaa ñu'ú san kaa. Ña túvī neé ka ta'vī kúñu kō e dóo kini ide. Tsí divi kade i é katvī kanī kúñu kō. Kade i é tīvi ko ni ta'an kō di. Kaka'an xaa kō é kīni kaa é vé'xi dō'vi kan. ⁷ Da neé ka kiti ne, da neé ka láa, da neé ka kóo, da neé ka kiti ntute ne, kuvi kutó'o tí ne, kuān o ntádē tó'ō ña ti. ⁸ Ntá tsi xaa kō sán ne, xoxó kuvi kada tó'o i. Ná kākukadin xaa kō é kaka'an é kīni kaa. Kuān kaa xaa ko vata

kaa koo é ñu'u tsitu xū'u ti ntidi ti. ⁹ Xaa kō sán ne, kaka'an tsi dóo va'á Xuva kō né, dadii tsi ūra í kaka'an kīni iña ña'a, ña é ede kú'vé Xuva kō é vata kaa mií ña. ¹⁰ Un tsi xu'u ko kākii tú'ún é vá'á ni tú'un é kīni kaa. Ntō'ó ta'an mií ko, sá'ā ne, ña te kuan kóo. ¹¹ Mí kākene ntute ne, ¿vá kúvi ntu é ikan tsi kēne ntute vidin sán ni ntūte uvé san di? ¹² ¿Vá kúvi ntu kii tīne'ú san utun ngóñu'ú san? ¿Vá kúvi ntu kii ngoñu'ú san xo'ó tīnti'ó san? Dukuān dí, ña kuvi kii ntute vidin mí kākii ntute veñí san.

Xoo e dóo kī'in ĩni ntí'xe i

¹³ Te iō nto e dóo kī'in iní ntó, e dóo tú'vé nto ne, kutuni ko xoo e dóo kī'in iní i tē ini o tsí kade ña e dóo va'á ne, ña kade ka'nu ña. ¹⁴ Ntá tsi tē dóo ntákune'u iní nto, tē dóo ncho ni'í nto iña mií ntó ne, ña ku ka'an nto e dóo kī'in iní nto. Ká'an ntó é nuu é ntaā i. Ná ku ká'an ntó dovete. ¹⁵ Tsi é kī'in iní ntó san ne, ñuxiví san vé'xi, ña te nta'a Xuva ko ni kī'xi. Tsi kuān ó de ña ñuxiví sa di. Tsi nuu i sá'ā ne, nima kīni kaa nto vé'xi, tsi tó'ō e ña vá'ā san kata'xi é kuān koo kada kuení nto. ¹⁶ Da mí'í ka ntákune'u iní ña'a, da mí'í ká ntio ña iña mií ña ne, ntánaa ña. Ntáde ña un ntí'í nuu i é kīni kaa. ¹⁷ Ntá tsi te nta'a Xuva ko vé'xi e dóo kī'in iní kó ne, ña túvī nté uun nuu i é kīni kaa. Te kuntīkin o tsíkan ne, dōo vá'a koo kuntoo o ni ta'an kō, dōo vá'a koo vii o ni ña nee iña é kaka'an tá'an kō. Ntuntá'vi iní ko ña. Nī kue'én iní ko vii o é vá'á ni da xóo ka ña'a. ¹⁸ Xoo é ntio i é kuntóo vá'a i ne, na vii ña é vá'á vatá ó ntio Xuva kō ne, kidaa ne, ní'í ntí'xe ña é vá'á koo kuntóo ña.

4

E dóo ncho kuntīkin ó ñuxiví san

¹ ¿Mí'í ntu vé'xi du'xén san? ¿Nté kuí ntánāa tsí mií ntu nto ni tá'an nto? Tsí divi é ntio nima kīni ntaa nto. ² Ío nuu i e dóo ntio nto, ntá tsi ña túvi iña nto. Dukuān ne, ntaé'ni nto ña'a san é ntákune'u iní nto ni ña, ntá tsi ña ntáni'í nto é ntio nto. Dukuān ne, ntánāa nto ne, ntáde nto du'xén. Ntá tsi ña kuvi ní'í nto

é ntio nto, tsí ña ntaíkan nto nta'a Xuva kō. ³ Kuān te ntaíkan nto ne, ntá tsi ña ntáni'i nto, tsí ña vá'a o ntaíkan nto. Da ti tsi é nantí'i nto nee iña é ntio nima kīni ntáa nto. ⁴ Ntō'o é ña ntáde ntaa nto é kuntikin ntó Xuva kō ne, ¿ñá ini ntú nto tsí tē ntántikin nto é kīni kaa sán ne, ntáxtuvī mii nto Xuva kō? Xoó ña'a, ña e dóo ntio i nee iña é ña vá'a ne, kainchu'vi ñá Xuva kō. ⁵ Ná te dōto tsi kaka'an tú'un Xuva kō tsí Espírītu ña e tá'xi ña é kunūu nima kō ne, dóo kakukuiñū ñá ko te tūku nuu i ntántikin o, tsi dóo kakuinima ñá kō. ⁶ Ntá tsi dií dií ka kaxntii Xuva kō é vii o é vā'a. Dukuān ne, kaka'an tú'un ñā: “Ná kaxé'e Xuva kō é kūvi vii ña'a, ña é ncho vii ka'nu, ntá tsi dóo diní ña kaxntii ña ñā'a, ña é ña káde ka'nu san”, ka'an. ⁷ Dukuān ne, kué'e ntō é na kadā kú've kue'en Xúva ko iña nto. Ntá tsi ña ku dā vá'a ntō é kadā kú've tō'ō e ña vá'a san iña nto nté koo vii nto ne, kidáā né, kunu. ⁸ Kunuu inī ntó Xuva kō né, kunūu mé'ñu ña ntō. Nakate nto nta'a nto, divi ntō é iō kuetsi nto. Ntantoo nto nima ntó, divi ntō é uvi itsi ntaíka nto. ⁹ Na kūnta'xa nima nto. Kueku nto ve kuenta iña kuetsi ntō. Tē xkuntée nto é kīni kaa san kidaā ne, kueku nto vevii. Tē dóo diní ntō kidaā ne, kuntōo nta'xa kue'en ntō ve. ¹⁰ Na ntunta'vi ntó nuu Xuva kō né, divi ña nantaa dukūn ñá nto.

É ña ká'an o xoo e vá'a i, xoo é ña vá'a i

¹¹ Ntō'ó ta'an ko, ñá kū ka'an kīni nto iña ta'an nto. Tsi tē xoó ña'a kaka'an ña é kīni kaa iña ta'an ña ne, xoó kaka'an ntée ña ña ne, kaka'an ntée ña lei Xúva kō san. Kaxntékú ku've ñá lei san te vā'a ne, o tē ña vá'a. Te kuān o kade nto ne, ñá te káde ntaa nto é kaka'an lei san, tsí mii xntō kade nto ña é kaxntékú kú've iña lei san naa i é káda ntaa nto. ¹² Ntá tsi uun tsi ña e tá'xi lei san. Uun ña'a tsi ña é kadé kú've di. Tsi divi ña ne, kúvi nakáku ña ko, o kúvi nakunáa ña kō di. Ntá tsi divīn ne, ¿xoó ntu ña'an é kúvi xntékún kú'ven ta'an o?

Ña ini o nté koo kuvī uten

¹³ Koto nto ve, divi ntō e ntáka'an nto: “Vevii ne, o utén ki'in ntí ñuú tsikán ne, ikan kuntōo ntí uun kuia. Ikan dīko ntí vata koo é kué'e diu'un ní'i ntí”, ka'an nto. ¹⁴ Ná kuān xkoó ka'an nto, tsi ñá ini nto nté koo kuvī uten. Vata ntáa viko nu'ú san ntáa ntuvī iña nto. Uun dá'na tsi ñu'u vikó san ne, dá kantava. ¹⁵ Dií ka vá'a ó te ká'an nto: “Te Xuva kō ntio ña ne, kuntōo ntí ne, vii ntí sá'a ne, o vii ntí tsikan”, koo ka'an nto. ¹⁶ Vevii ne, dóo ntáde ka'nu nto kuenta iña i e ntáde kuení mii ntō é vii nto. Na vá'a o é kuān koo ka'an o. ¹⁷ Xoó ña'a é ini ña nee iña é vā'a vii ña ne, ntá tsi ña káde ña ne, iō kuetsi ña.

5

Nté koo kuvī nī ña kuiká san

¹ Koto nto ve, xoo e dóo kuika i. Kueku nto ne, kachu'u ntáa nto é vē'xi é ntō'o nto ve. ² Nuu i é dokuika nto ne, e té'u ve. E dúku rkídīn san dóo nto. ³ É kúdi kaá kuaán nto nī diu'ún kuí'xīn nto. Divi ntáda ntaa nté o ntí'xe nima nto. Kunaá nto kuenta iña i vata tsi koo te ñu'ú san i'xi nto. Tsi ña te nté kaa dokuika e ntánatee vá'a ntō vevii, é kuān sá kaa ntuvī sá'a. ⁴ Ini nto ve, tsi xá'vi ña kade tsiñu iña nto kaikan kuetsi kuenta iña nto, é ña ni ntá'vi nīi nto ña dā ixkadá tsiñu ña iña nto. Xuva kō, ña é kadé kú've iña un ntí' ntí' ne, tékú ña tsi dóo u'vi ntákuvi ña ntáde tsiñu iña nto, ña e éni nta'vi nto. ⁵ Ná tē nté kaa vá'a o intōo nto ñuxiví sa. Da mii kué'en tsi dodīni idé nto. E'xi va'a ntó vata kaa kiti kae'xi dé'en di'na dá ka'nī ñá ti. ⁶ Divi ntō né, dóto tsi tsi'í kuetsi nto ña e dóo vá'a ña'a. Xé'e ntó doxi'l'í ña, ña é ña tuvi kuetsi i né, ntē ña ni nadá'an ña kúñu ña.

É kūtīi o kuntetu o ne, é ká'an ntá'vi o

⁷ Ntá tsi divi nto, tá'an kó, na kūtīi nto kuntetu nto da nté ñainu xtuku Tó'o kō, vata tsi ó de ña kai'xi tsikin san é kākutīi ña kantétu ña é tñn ña kiti i san da nté tē xee ntúvi daví san. ⁸ Na kūtīi ntó di. Ná xtuvī mii

nto é kuinti'xe nto, tsi é vevii nainu xtuku Tó'o kō.

⁹ Ení ko, ña kā'an ntée nto ta'an nto vata koo é ña tá'xi Xuva ko ntō é ntō'o nto. Tsi doko sa xée ña é tā'xi ña. ¹⁰ Koto nto nté o kutii ña ka'an naa Xuva ko kidaā da dóo ntó'o ña. ¹¹ Xo'ō ne, ntáka'an o tsi dóo diní ña, xoo é kākutii e ntó'o i. É tēkú nto nté o kutii ña nanī Joó san. Ini nto tsi náxnuu viko Xuva ko ña da kúvi ntó'o ña. Tsi Xuva kō ne, dóo kantunta'ví ini ña kō ne, kata'xi ña ko é vā'á di.

¹² Na tēkú va'ā nto sá'ā, ta'an ko. Ñá ku natekū nto Uva kō, nté e dukún kán, nté ñū'u san. Na kuinī nto é kā'an nto é nuu é ntaā í vata koo é dá kā'an nto tsi nuu é ntaā í ne, na kūntaa ntí'xe. Te kā'an nto tsi ña'a ne, kuan kōo nti'xe é ña'a, vata koo é ña ta'xi Xuva ko nto é ntō'o nto.

¹³ Te iō ntó e dóo ntánto'o nto ne, ka'an ntá'vi nto. Te iō ntó e dóo diní nto ne, kata nto nchu'ún Xuva kō. ¹⁴ Te iō ntó e dóo vitá o ini nto ne, kana nto ñatā, ña ntákuinti'xe i san, na kā'an ntá'ví ña iña ña nchokuví san. Na nakūtsi nuu ña ña asete kuenta iña Xuva ko. ¹⁵ Te kákuinti'xe vá'a ña kaka'an ntá'ví san ne, ntuvá'a ña nchokuví san, tsi Xuva ko naxntisi ñá ña. Te iō kuetsi ña ne, kada ka'nu iní Xuva ko ni ña. ¹⁶ Dukuān ne, ká'an nto ni tā'an nto nee iña é kuetsi nto. Ka'an ntá'ví ntó iña ta'an ntó ne, na kā'an ntá'ví ña iña nto di, vata koo é ntuvá'a nto. Tsi ñá te nté kaa kaidiá'vi te kaniñ nima ñá kaka'an ntá'ví ña, ña e dóo va'á nuu Xuva ko. ¹⁷ Ña é kā'an naa Xuva ko kidaā, ña é nani Ēliá ne, ñatii vata tsi ntáa o xo'ō. Kaniñ nima ñá ka'an ntá'ví ña kidaā é ña kiin dávi ne, uni kuia nté dáva é ña nī kiin kué'en tsi daví san. ¹⁸ Kidaā ne, ka'an ntá'vi xtúku ña é na kiin daví san ne, taxnuu Xuva ko dávi san. Kidaā né, ē'nu é tātá ña'a san.

¹⁹ Ntō'o tá'ān kó, te iō nto é ntákudana nto itsi é nuu é ntaā í san ne, te tuku ña'a kanantiko koō ña nto é kuinti'xe xtuku ntó ne, ²⁰ divi ña é kanantiko koō ña ña é iō kuetsi i, ña é kaika itsi kini kaa ne, na

kūtuni ña tsi kanakáku ña ña doxii san ne, ñá kunāá ka ña, tsi kada ka'nu iní Xuva ko ni ña, kuān te dóo kue'e kuetsi ña.

Tutu é kuvi ūun e táxnū San Pedru

Taxnū Pedru tú'un iña ña ña ntákuinti'xe i da mí'i ka ntántoo ña

¹ Xu'u é Pedrú u ne, pustru iña Jesúcrístú u. Taxnū u tú'un sa'á iña ña é ña te ntóo ñuú mii i, ñi ña e ntántoo ñuú Pontú, ni ñuú Galaciá, ni ñuú Capadociá, ni ñuú Asiá, ni ñuú Bitinia, ² ña e náxaxnúu Xuva kō nte dí'na vatā o ntío ña. E tsóo xio Espíritū Sántū san nto vata koo é kāda ntaa nto é kaka'an Jesúcrístú ne, vata koo é ntúntoo nima ntó ñiñi ña. Ñá tē nté kaa na naxnuu viko Xuva ko ntō, na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto utén uten.

É ntantétu ō é vā'a

³ Ká'an ō tsi dóo ka'nu Xuva ko, ñi Uvā Tó'o ko Jesúcrístu, tsi dóo ntúntā'ví ini ña kō né, tā'xi ña é kaku xtuku o ntā'a Jesúcrístu da ntóto xtuku ña é xi'i ña. Dukuān né, kuntōo díni ō é ntantétu o nūu i é vā'a é ñi'i ko te kúvi. ⁴ Tsi ñi'i ko uun doméni é ta'xi Xuva ko iña i'xá ña. Ñá kantí'i doméni san. Vā'a kue'én ne, ñá kunāá ntii dañu ntūvi. É tūvi vā'á iña nto e dukún kan tē xee nto. ⁵ Tsi dá xe ntákuinti'xe nto Xuva kō ne, ñi kue'én ini ña nada'an ña nto vata koo é xēe nto mí'i iō tu've é kuntuo nto ni ña. Ta'xi ña é kūtuni nto sá'a ntuvi tē ntí'i ñuxivi sa.

⁶ Dukuān né, kuvi kuntuo díni nto, kuān te ntánto'o nto vevii uun da'na dá iō nuu i e dóo ntii tú'un. ⁷ Kāá kuaán san ne, kuān té ña kaxntii ntii dañu ntūvi, ntá tsi ntaé'mi ña vata koo é ntí'i un ntí'ñi nuu i é ña vā'a e ntádaka. Kuān ó kakuvi ni ntō da ntánto'o nto ñi, Dukuān ó kantí'i nuu i é kīni ntāa é ñū'u nima ntó ne, kutuni te vā'a o ntákuinti'xe nto. Tsi ñi ñi ka nuu á'vi i é kuinti'xe vā'a nto Xuva kō é vāta kaa kaá kuaán san. Kidāa né, tē kuinti'xe vā'a nto, kuān te ntánto'o nto ne, ká'an Xuva kō tsi dóo vā'a nto ne, ñi'nto dokoñu'u ntuvi tē ñiñu xtúku Jesúcrístu.

⁸ Dōo ntio nto Jesúcrístú, kuān té vata kīni ntō ña. Kuān té ña káini ntō ña vevii ne, ntákuinti'xe nto ña. Dukuān ne, ñá tē nté kaa díni nto. Ntē ña xee tá'an tú'un é kā'an nto nté kaa e díni nto, tsi vata tsi tē ntōo nto e dukún kán vevii. ⁹ Tsi dá xe e kuinti'xe nto ne, é nakáku nima nto.

¹⁰ Ntūvi ñi'na ne, ña é ka'an naa Xuva kō ne, ntáka'an ñá nuu i é vā'á san é ñi'i nto vevii. Dōo nántuku ña, dóo tsixe'e ña kuenta iña i sá'a. ¹¹ Xé'e Espíritū Cristu é kūtuni ñá nte dí'na nee iña é vē'xi é ntō'o Cristú, ni nūu i é vā'a é ñi'i ñá rkon-tuvi. Dōo dé kueni ñá xoo ná'a ntu é vīi ña sá'a ne, amá ntu kuvi ñi. ¹² Ntá tsi xe'é Xuva kō é kūtuni ña tsi tú'un e ntáka'an ñá ne, ñá tē é vā'á mii ñá, tsi é vā'á mii ntō. Tsi ñi'ntu'ñi e ntáka'an ñá ni ntō vevii, ña e ntáka'an ntódo tú'un é nakáku ō. Kaxé'e Espíritū Sántū, ña e táxnuu Xuva kō nte e dukún kán, é kuān o ntáka'an ñá ne, ñá tē nté kaa ntio ánjē sán kutuni ñá nuu i sá'a.

Kana Xuva ko kō é vā'á kue'en na kuvi o

¹³ Dukuān ne, koo tú've nto. Kuntitō xnto. Ntánñi nima ntó kuntuo nto nuu i é vā'á san é ñi'i nto te ñáinu xtúku Jesúcrístu. ¹⁴ Vatā ō de i'xa é kāde ntaa ne, ñá vīi ka nto é ntio nima kīni kaa nto, vata ō dé nto kídāa dá vata kutú've nto iña Xuva ko. ¹⁵ Ntá tsi é un ntí'i é vīi ntō ne, vīi nto é vā'á kue'en, vatā ō de Xuva kō, ña e kána nto. ¹⁶ Tsi kaka'an tú'un Xuva kō: “É vā'á kue'en kuvi nto, vata tsi ō va'á mii u”, ka'an ña.

¹⁷ Xuva kō ne, kaito nteé ña kō é un é un o te vā'á o, tē ña vā'a o kade ō; ñá kāde ña kuenta xoo ñá'a ō. Tē ntáka'an nto Úva nto ñá ne, kuntuo koñu'u nto dá kaxñi ntūvi e tá'xi ña é kuntuo nto ñuxivi sa. ¹⁸ Ini nto tsi dá nakáku ña kō é dóto tsi ntáde o nuu i é ña kaidiá'vi vatā xkoŋ ini uváta kō, ña intōo kídāa ne, ñá tē diu'un ni ntá'vi ña kuenta iña kó, ntē ña té diu'un kui'xín, ntē ña te káa kuaan, nté da nēé ka nuu i é kanatívi. ¹⁹ Tsi ñiñi Cristu e dóo nuu á'vi i e ntá'vi ña iña kō. Cristú ne, vata kaa a le'ntu é ña tuví nee kuetsí i, é ña ni

kuléntū, kaa ña. ²⁰ Nté dī'na dá iñi ntu'u ñuxiví san ne, dē kú've Xuva kō é kuan koo kuvi ña. Ntá tsi dá nté ntuví sá'a dá dokó sa ntí'i ñuxiví sa ne, taxnuu Xuva ko ña é vā'á tsi mii ntō. ²¹ Tsi kuenta iña ñá ne, ntákuinti'xe nto Xuva kō. Tsi Xuva kō ne, nantoto ña ña dá xi'i ñá ne, xé'e ñá e dóo ka'nu ña'a kúvi ña, vata koo é kuinti'xe nto Xuva kō, vata koo é kūtuni nto tsi nta'a ña vē'xi é un ntí'í é vā'á iña nto.

²² É ntūntoo nima ntō é kuinti'xe nto é nuu é ntaā i. Vevii ne, nīi kue'én ini nto na kuñima ntó ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Dukuān né, koo ntii ntō é kuñima ntí'xe nto ta'an nto kanīi nima ntō. ²³ Tsi é ní'i nto ntuví xēé iña nto é vata kaa te ūvi ito káku nto. Ntá tsi ña te kuenta iña uva nto ña é xi'i e káku nto ve, tsi divi tū'un Xuva kō é kántito ntii dañu ntūvi. ²⁴ Tsi uve na'a kaka'an tū'un Xuva kō:

Un ntíi ntíi ña'a sán ne, vata ntáa xuku ntáa ña.

E dóo nuu á'vi i iña ña vevii ne, vata ntáa laa xuku ntáa.

Kaxi'i dií xuku i sán ne, kanakó'xo laa i,

²⁵ ntá tsi tū'un Xuva kō ne, kutūvi ntii dañu ntūvi,

ka'an. Tū'un tsikán ne, divi tū'un é vā'a e ntáka'an ntódo ña ni ntō.

2

¹ Dukuān ne, ñá víi ka nto nté uun ká nuū i é kīni kaa. Nā kanī ntá'ví ka nto ta'an nto. Nā te ūvi nuu i víi nto. Nā ku kune'ū ini ka nto. Nā kā'án ka nto é kīni kaa iña ta'an nto. ² I'xa é dá ve káku ne, dóo kanantukú é tsitsi. Kuan koo nantūku nto tū'un Xuva kō dí, divi tū'un é vā'á kue'en. Kuān koo kue'nu nto dá nté nāni'i kué'en nto ntuví vā'á iña nto. ³ Tsi é ini ntō ve e dóo vā'á Xuva kō.

Cristú ne, vata kaa xuu é kántito kaa ña

⁴ Kí'xi etsin nto Cristu vé, divi ñá é vata kaa xuu é kántito kaa ña. É nakuitá ña'a san xuú san, ntá tsi Xuva kō né, divi xūu é nakaxnúu ña, e ña te nté kaa nuu á'vi i kuenta iña ña. ⁵ Divi ntō né, vata ntáa xuu é kántito ntáa nto dí. Kué'e ntō é

víi Xuva ko ni ntō vata koo é kúvi nima ntó ví'i ña. Ta'xi ña é víi ntó dutu ñá di, vata koo é kue'é nto ña doméni ntuví iña nto vata o ntío ña. Kí'i ña doméni nto, tsi ntuvá'a nto ni ña kuēnta iña Jesúcristu. ⁶ Tsi uve na'a kaka'an tū'un Xuva kō:

Uun kaa xuu e xtúvi ú ñuú Siuún ne, uun xuu é nakaxnúu u é kodo nūu, uun xuu e dóo nuu á'vi i.

Xoo é kákuinti'xe i ne,

ñá kuntá'xa ini ña kuenta iña i,

ka'an. ⁷ Dukuān né, ntō'o e ntákuinti'xe ntó ña ne, ñá tē nté kaa va'á ña, kuini nto. Ntá tsi ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i ña ne, nto'o ña vatā ó uve na'a kaka'an tū'un Xuva kō: Xúu é nákuíta ña ntáde vā'a ví'i san ne,

divi kúvi xuu ódo nūu éti ví'i san,

ka'an. ⁸ Kaka'an xtúku tū'un Xuva kō:

Naki'í ña'a san xuú san ne,

ntava ntodó ña,

ka'an. Tsi ntava ntodó ña tē ña kuinti'xe ña tū'un Xuva kō. Tsi kuan ó de kú've ña é koo.

⁹ Ntá tsi divi ntō ne, ña'a é nakaxnúu Xuva ko kúvi nto. Dutu iñá rei kúvi nto ne, uun tatá ña'a é ntūntoo nima i kúvi nto, tsi ntáduku ntée nto Xuva kō. Kuān ó ni ntō vata koo é ká'an nto tsi dóo vā'á o de Xuva kō tsi e nātavā ñá nto mí'i e dóo neé san ne, da tsóo ña nto mí'i e dóo vā'á kaxi'i nuu mí tuvi ña.

¹⁰ Dī'na ne, ñá tē nee ñá'a nto, ntá tsi vevii ne, ña'a Xuva ko ntō. Dī'na ne, xoxó ña'a é kantunta'ví ini ña nto, ntá tsi vevii ne, kantunta'ví ini Xuva ko ntō.

Kada tsiñu nto iña Xuva ko

¹¹ Ení ko e dóo ntio kó nto, vata ntáa ña tuku ñuu ntáa ne, é vata te vē'xi taan xnto ñuxiví sa. Dukuān ne, kaikán u nto tē ña víi nto é kīni kaa é ntio kúñu ntō é kanāa ntée nima nto. ¹² Vā'á koo víi nto dá ntoo nto mé'ñū ña'a, ña e ñá ini Xúva kō. Dukuān né, kuān te ntáka'an kīni ña iña nto vevii tsi ña te vā'á ó de nto ne, ntá tsi kīni ña tsi ntáde nti'xe nto é vā'a. Kidāa né, te vē'xi Xuva kō é vēxkada kú've ñá ne, ká'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

¹³ Kuenta iña Tó'o ko Jesúcrístu ne, kuiko ñu'u nto ùn ntíi ntíi ña uve

da neé ka tsiñu, kuān té ña tsiñu na'nu i, tsí divi ñā é odo nūu ñā, ¹⁴o kuān té ña tsiñu i san é kataxnūu ñā. Tsí divi tsiñu ñā é kuē'ē ñā na ntó'o ñā ntáde é kīni kaa sán ne, ó é kā'an ñā e dóo vá'ā ó de ñā ntáde ntaá san. ¹⁵Ntio Xuva kō é kuān koo vii nto vata koo é ñā kuvi ka'an ntée ñā tuntú san nto, ñā é dotō tsi ntáka'an.

¹⁶Kuān té xoxó ka taxnuu i nto nté koo vii nto, ntá tsi ñā ku dotō tsi vii nto é kīni kaa, tsí vii nto é vā'á vata tsí ó de ñā ntáde tsiñu iña Xuva ko. ¹⁷Kuiko ñu'u nto ün ntíi ntíi ñā'a san. Kuinima nto un ntíi ntíi ta'an nto, ñā ntákuinti'xe i san. Kuiko ñu'u kuē'en ntó Xuva kō. Kuiko ñu'u ntó ñā odo nūu san.

Koto nto nté o ntó'o Cristu

¹⁸Nto'o e ntáde tsiñu nto ne, kada ntaa nto e ntáka'an tó'o ntó. Kuān te vá'a ñā'a ñā ne, ntántunta'ví ini ñā nto, kuān te dóo diin ñā ne, ntá tsi kuiko ñu'u nto ñā. ¹⁹Tsí kaka'an Xúva kō tsí vá'ā ó te kutii ó é nto'o ko kuēnta iña nuu i é ñā te kuétsi ko, té ntáde ntaa o e ntío ñā. ²⁰Te nī'i nto é nto'o nto te vii nto é kīni kaa ne, çva dóo ntu nuu á'vi nto e kütii nto é ntó'o nto iña kuétsi nto san? Ntá tsi te kütii nto nto'o nto kuenta iña nuu i é vā'á é edé nto ne, tsikān é nuu á'vi i, kuini Xuva kō. ²¹Divi tsi tsiñu kána Xuva ko ntó é vii nto. Ini nto nté o ntó'o Cristu kuenta iña nto. Dukuān ne, nāñē'e ñā nto nté koo vii nto vatā o dé ñā. Kuān tsi koo vii nto di. ²²Divi ñā ne, nté uun ito ñā ni ide ñā é kīni kaa; nté uun ito ñā ni eni ntā'ví ñā ñā'a. ²³Dā ka'an kīni ñā'a san ni ñā ne, ñā ni nantiko koō ñā nté uun é kīni kaa. Dā ntó'o ñā ne, ñā ni kā'an ñā te ntanáa ñā. Ntá tsi ntáda ñā kuenta ntá'a Xuva kō, ñā e dóo ini é xntékú kū'vé va'a. ²⁴Mii ñā ido ñā kuétsi kō kúñu ñā dá xi'i ñā ntikā krusi kan vata koo é ñā vii ka ó é kīni kaa, tsi vii o da mii é vā'a. Divi ñā ni'i kui'i ñā vata koo é ntvá'a nto. ²⁵Tsí di'na ne, ntaíka xaa nto vata ntáa le'ntu, ntá tsi e ntíko koō nto mí'vii paxtu ntó, ñā kanada'ān nima nto.

3

Nté koo vii ñā e éni vi'i

¹Dukuān dí, ñadī'í, kuiko ñu'u ntó xii nto, vata koo te ió ñā é ñā ntákuinti'xe i tú'un Xuva kō ne, nakaku ñā, kuān te nté uun tú'un ñā ni ka'an ntó ni ñā, tsi dóo vá'ā o ntáde nto utén uten. ²Tsí ini ñā tsi dóo vá'ā ó de ñadī'í ñā, tsi dóo koñu'u ñā. ³Ñā te e ntántukutu ntó né, ntē ñā te dóo vá'ā o ntānekīn nto díki nto, ntē ñā te kiti e kúvi kaá kuaan kañu'u nto, ntē ñā te dú'nu e dóo vá'á kue'en. ⁴Tsí é nuu xū'ú nima ntó kán, e dóo vita ini nto, e dóo ñikadín nima nto. Tsikān e dii ka nuu á'vi i nuu Xuva ko, tsí divi é ñā te kánativi kue'en. ⁵Tsí kuan ó dé ñadī'í va'á san kidaā dí, ñā ntákuinti'xe i Xuva kō. Edé ntaa ñā e ntáka'an xii ñā, ⁶vata ó dé ntaa Sárā san é kaka'an Ábraan. Kaka'an ñā tsi tó'o ñā ñā. Divi ntó ne, i'xá ñā nto te vii nto é vā'á ne, nté uun nuu i ñā te nta'vi nto.

⁷Divi ntó dí, ñatíi, kuenta vii nto ñadī'í nto, tsí ñā túvi ntíi ñā vatā ó ió ntíi nto. Kuiko ñu'u nto ñā, tsí dadíi tsi ni'i nto ntuvi va'á iña nto ni ñā nta'a Xúva kō. Kuān koo vii nto vata koo é ñā te neé kadí nuu i té ntáka'an ntā'vi nto.

Ñā e ntánto'o i e ntáde é vā'a

⁸Uun ká xtuku nuu i ká'ān ú ni ntó. Kuédadíi tsi nima ntó, un ntíi ntíi nto. Na káxnūu nto ta'an nto nee iña e ntánto'o ñā. Na ntuntā'ví ini nto ta'an nto. Kuinima ntó ñā. Nā vii ka'nu nto ni ñā. ⁹Té ntáde ñā'a san é kīni kaa ni ntó ne, ñā nantíko koō nto é kīni kaa sán di. Té ka'an kīni ñā'a san ni ntó ne, ñā ku kā'an kīni nto ni ñā, tsi vá'a koo ka'an ntó ni ñā. Tsi kána Xuva ko kō vata koo é ta'xi ñā kō é vā'a. ¹⁰Tsí uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

Tsí xoo ñā'a é ntío ñā e dóo vá'a koo kuita ntí'xin ntuvi iña ñā ne, kuenta na vii ñā é ñā ká'an ñā é kīni kaa,

é ñā kaní nta'ví ñā ta'an ñā.

¹¹Na xtuvi mii ñā é vii ñā é kīni kaa ne,

na vii ñā é vā'a.

Na nantukū ñā nté koo kuntoo vá'a ñā ni tā'an ñā.

¹²Tsí kainí Xuva ko xōo é vā'á ñā'a ne,

katekú ñā te kaka'an ntā'ví ñā ni ñā,

ntá tsi ña ncho kini ña xoo é kīni ntáa i,
ka'an tú'un Xuva kō.

¹³ Xoo ntu kuvi vii i ni ntō é kīni kaa te dí mii tsi nuu i é vā'a ntáde nto? ¹⁴ Ntá tsi te nto'o nto kuān te ntáde nto é vā'á ne, kuntuō dīn'i nto. Nā ku dā vā'a nto tē xoo ña'a nau'vi ñá nto. Ntē ña kutsú'un nto kuenta iña ña. ¹⁵ Tsi kini vā'a ntō nima nto tsi Cristú ne, dii ka ka'nu ña. Divi ña e Tó'o kō. Koo tú've nto nté koo ka'an ntó ni da xōo ka ña'a te tsixe'e ña ntō nté kui kuinti'xe nto. Ntá tsi ña vii ka'nu nto. Kuiko ñu'u nto ña. ¹⁶ Vā'á koo vii nto vata koo é dīni kunuū nima nto. Kidāā né, tē ka'an kīni ña'a san iña nto da ntáde nto é vā'a e ntákuinti'xe nto Cristú ne, divi ña ne, kuka'an nuu ña.

¹⁷ Tsi dii ka vā'á ó te nto'o kō da ntáde o é vā'á san naa i é nto'o kō da ntáde o é kīni kaa sán, te kuan kōo é ntio Xuva kō. ¹⁸ Tsi mii tsi Cristu ntó'o ña dá xi'i ña é uun ito tsi kuenta iña kuétsi kō. Divi ña é ña tuvi kuétsi ña ne, xi'i ña kuēnta iña ko xo'o é iō kuétsi kō, vata koo é kīn ni'i ña ko nuu Xuva ko. Xi'i kúñu ña, ntá tsi nima ña ne, ntóto xtuku. ¹⁹ Dukuān o ñé'e ña, ixka'an ntódo ña mí'i ñu'u kutū nima ña é xi'i san. ²⁰ Nā tsikán ne, ña intóo kidaā é ña ni kuinti'xe i, kuān te kuti Xuva kō intétu ña ña ñi dukuān de vā'a Noe san tun ntóo ka'nu san. Ūna ña'a kudii nakáku ña é ñu'u vā'a ña iní tun ntóo san dá nakuntéku teni nú ntute kán. ²¹ Kuan kōo vevii ne, ntántada náa o iña ña é nakaku mé'ñu ntute san, tsi nakáku o te ítsi ntute o. Nā tē tsi kúñu dentu kō é ntuntont, tsi nima ko é ntúvā'a ni Xuva kō kuenta iña Jesúcristu, divi ña e ntóto xtuku ña dá xi'i ña. ²² Kúntāa ña e dukún kan vē ne, tuvī ña diñi kua'a Xuva kō. Doo ntaiko ñu'u ánjē san ña, ni ūn ntii ntii ña odo núu san.

4

Kada tsiñu o vatā o tá'xi Xuva kō é kūvi vii o

¹ Tsi dúkuān né, vata o ntó'o Cristu ni kúñu ña ne, kuan koo kadā kueni nto tsi kuvi vii nto é ntó'o nto di. Tsi xoo ña'a e ntó'o ña ni kúñu ña

ne, é xtuvī mii ña é vii ña é kīni kaa, ² vata koo e dá ntōo ká ña ñuxiví san ne, ña vii ka ña é ntio kúñu ña, tsi vii ña é ntio Xuva kō. ³ E xée ntuvi é tsoo mii ntō é edé nto vatā o dé ña'a sán di, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō. Tsi é un ntii'í é kīni ntáa ntáde ña. Ncho kada xení ña ni ñadī'i. Ntáde ki'vi ña. Da mii kué'en tsi dodīni ntáde ña. Dōo ntáxi'i ña. Ntaínuu iní ña tuku xuva ña e ña ntio kue'en Xúva kō. ⁴ Dā kúdu'va ña e ñá ncho kuve ta'an ká nto ña e ntáde ña nuu i é kīni ntáa ne, ntáka'an kīni ña iña nto ve. ⁵ Ntá tsi nakú'e ña kuenta ntá'a Xuva kō nté o dé ña. Tsi Xuva ko xntékú ku've ña iña ñá ntantito ni ña é xi'i san. ⁶ Dukuān ne, ká'an ntódo ña tú'un vā'á san ni ña é xi'i san di vata koo é kuntuio ña kuenta iña Xuva kō, kuān te ni'i kúñu ña é ntó'o i.

⁷ Doko sá ntii'í un ntii'í nuu i ve. Dukuān né, kadā kueni vā'a nto. Diin diin tsi kuntuō nto vata koo é kūvi ka'an ntá'vi nto kaniñ nima nto. ⁸ Uun nuu i e dii ka vā'a é vii ntó ne: dōo kuinima ntó ta'an nto utén uten. Tsi te kuinima kó ta'an kō ne, kada ka'nu iní o ni ña, kuān te dōo iō kuétsi ña. ⁹ Nā ku dē vīni nto vi'i nto é kutūvi ta'an nto. ¹⁰ Tsi e tá'xi Xuva ko tsiñu é vā'a é vii o é un é un o. Na vii o tsiñu é vā'á san é vā'á ta'an ko vatā o de ña ñu'u nta'a i tsiñu na'nu é xe'e Xuva kō. ¹¹ Xoo ña'a é káka'an ña ne, na ká'an ña vata o xe'e Xuva kō é ká'an ña. Xoo ña'a é kaxntii ña tá'an ña ne, na kōo ntii ña vii ña vata o xe'e Xuva ko ntii ña é vii ña, vata koo é da nēe ka é vii o ne, ká'an ña'a sán tsi dōo vā'a Xuva ko ni i'xá ña Jesúcristu. Ká'an o tsi dōo vā'a ña. Na kadā kú've ka ña é un ntii'í ntii dañu ntūvi. Kuan tsi koo na kōo.

É nto'o kō é kuntuñan ó Cristu

¹² Ení ko e dōo ntio kó nto, ñá ku kadā kueni nto tē ñu'u nto mé'ñu ñu'u é kai'xi san é kaño nteé Xuva ko ntō. ¹³ Nā ku da kudū'va nto, tsi dīni koo kuntuō nto e ntánto'o nto vata o ntó'o Cristu, vata koo é dii dii ka dīni nto ntuvi tē naínu xtúku ña, tē ntii dītō ña é kaxi'i nuu ka'nu ña. ¹⁴ Te ká'an ntée ña'a san nto tsi ntákuinti'xe nto Cristu ne, dōo dīni nto tsi Espíritu Xuva kō e dōo vā'a

vevkútuvī ñá ni ntō. ¹⁵ Ió ña'a ne, ntánto'o ña e é'ni ña ña'a ne, o du'u ña ne, o dé ña é kīni kaa ne, o kīni nuu ña iña ña'á san. Nta tsi ña kuān koo vií nto. ¹⁶ Ntá tsi te xoó ña'a ntánto'o ña e ntántikin ñá Cristú ne, ñá kūka'an nuu ña. Tsi nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō é xe'é ña é kuān koo nto'o ña kuenta iña ña.

¹⁷ E xée ntūvi é xntékú kú've Xuva kō. Te di'na xo'o xntekú ku've ñá iña kó ne, ¿nté koo vii ña ni ña'a san, ña é ña ntákuinti'xe i tú'un Xuva kō? ¹⁸ Tē dá kuetsi ntánakáku ña é vā'á san ne, ¿nté koo kuvī nī ña ntáde é kīni kaá san, nī ña é iō kuetsi i san? ¹⁹ Dukuān né, divi ña e ntánto'o ña tsi kuān o ntio Xuva kō é vii ña ne, ñá kōo da'na é vii ña é vā'a. Na ntáda ña kuentá nima ñá nta'a Xúva kō, ña é ede vā'a ña, ña e nté uun ito ña tsoo mii ña ña.

5

Itsi iña ña ntákuinti'xe i

¹ Vi'a ve ne, ncho kué'e ú itsi iña ñáta, ña odo nūú iña nto. Xu'ú ne, ñáta ú di ne, iní u nté o ntó'o Cristú ne, dadii tsi ni'i ko ni ntó é vā'a é tā'xi ña ko te naínu xtúku ña. ² Kuenta yíi nto ña e tá'xi Xuva ko nto vatā ó kade paxtú san kuenta a le'ntu ña. Ñá te kuē'e kuetsi ña nto é vii nto, tsi dodíni nto vii nto. Ñá té é diu'un ntio nto, tsi kanñ nima ntó vii nto. ³ Ñá ku vii nto tó'o ña'a, ña e ntáde nto kuenta, tsi nañē'e ntó ña nté koo vii ña vatā o ntáde nto. ⁴ Tē ntii díto paxtu ña odo nūú san ne, ní'i ntó doméni e dóo va'a é ña kantí'i.

⁵ Dukuān dí, na kuetsi, kuiko ñu'u nto ñáta, ña odo nūú san. Un ntii ntii ntó ne, ñá víi ka'nu nto ni tá'an nto. Tsi uve na'a tú'un Xuva ko káka'an: Ñá kaxntii Xuva ko ñā'a, ña e ntáde na'nu iña mii i, tsi kaxntii ña ña ntā'vi, ña é ña ntáde na'nu san,

ka'an. ⁶ Ntā'vi tsi koo vii nto nuu Xuva ko, ña e dóo ntii iní i, vata koo é kada ka'nu ña nto tē xee ntúvi. ⁷ Da nēé ka nuu i e ntáde kueni nto ne, ntada nto kuenta ntá'a ña, tsi divi ña kade ña nto kuenta.

⁸ Ntítō vii nto kuntōo nto. Koto nto tsi é ña vā'á sán ne, kanāa ntée nto vatā ó de ñaña, kiti kakachu'u ntáa é kaika ti kanantuku ti nee iña é kā'xi ti. ⁹ Ñá vii nto é ntio i, tsi kuinti'xe vā'a nto Xuva kō. Tsi ini nto tsi dadii tsi ntánto'o ta'an nto dá kanñ nūxiví sa. ¹⁰ Ntá tsi tē kúvī é ntó'o kudii nto ne, Xuva ko tā'xi ña é kuinti'xe kue'en nto. Ta'xi ña é kúti nto é un ntii. Ta'xi ña é kútu've vā'a nto nee iña e ntákuinti'xe nto, tsi divi ña e dóo va'á ña. E kána ña kō é ní'i ko é vā'á nta'a Cristú ne, ntavá'a ña nto. ¹¹ Ká'an o tsi dóo va'á ña, tsi kuvi vii ña é un ntii ntii dañu ntúvi. Kuan tsi koo na kōo.

¹² Nta'a ení ko Silvanu, ña e dóo de ntaa, kuíni ko, de vā'a ú tutú sa'a vata koo é tā'xi kudii u nto itsi, vata koo é kā'an u ni ntó tsi sá'á é nuu é ntaā i iña é vā'a e tá'xi Xuva ko kō. Itsi sá'á tsi kuntikin nto.

¹³ Ña ntákuinti'xe i, ñá ntoo ñuú Babiloniá ne, taxnūu ña ntiusi nto. Dadii tsi nakaxnúu Xuva ko ña ni ntó. I'xá ko Marcú ne, taxnūu na ntiusi ntó di. ¹⁴ Nanume nto ta'an nto é kuinima ta'an nto é nuu é ntaā i.

Vā'a vā'a tsi koo kuntōo nto, un ntii kue'en dú'va nto, tsi ntáduku ntée nto Cristu.

Tutu é kuvi ūvi e táxnū San Pedru

Taxnū Pedru tú'un ñña ñña ntákuinti'xe i

¹ Xu'u é Simuun Pedrú u ne, kade tsiñu ú ñña Jesúcrístú ne, pustrú u ñña ñña. Taxnū u tú'un sa'á ñña nto, tsi é nī'i nto é dadii kuínti'xe nto nī kó, tsi dóo vá'a ó de Xuva ko ni Jesúcrístu, ñña é nakáku kō ne, ñá káde ñña kuenta xoo ná'a o. ² Díi díi ka kue'ne na tá'xi Xuva kō é vá'a ñña nto, é kuntōo vá'a nto, tsí ini nto Xuva kō ne, iní nto Tó'o ko Jesúu di.

Nte ntáa ñña ntákuinti'xe i

³ Tsi dóo ntii iní Xuva kō né, ta'xi ñña kō é un nti'i é kantio kō é nī'i ko ntuví va'á ñña ko, é un nti'i é kantio kō é vii o é vá'a, tsí ini o ñña. E kána ñña kō, tsi dóo ka'nu ñña ne, dōo va'á ñña di. ⁴ Dukuān ne, e tá'xi ñña ko xū'u ñña é vii ñña nuu i e dóo ka'nu, nuu i e dóo nuu á'vi i, vata koo é ntuvá'a nima ntó vata kaa mii ñña, te xtuví mii nto é kánatívi ñuxiví san é ntio nima káni ntáa nto. ⁵ Dukuān né, di'na na kuínti'xe nto ne, kídáā né, kanñ nima nto vii nto é vá'a di. Kídáā né, nakuā'a ká nto vata koo é kutu've nto ñña Xuva kó di. ⁶ Ñá vii ka nto vatá ó ntio nima káni ntáa nto. Na kúti' nto é un nti'i né, kunuu iní ntó Xuva kō. ⁷ Kuinima ntó ta'an nto, ñña kuínti'xe i sán ne, kuinima ntó da xóo ka ñña'a di.

⁸ Tē ini nto nuu i sá'a ne, kuān koo vii nto utén utén ne, kunuu á'vi ntuvi ñña nto. Ñá tē é ntaā i é ini nto Tó'o ko Jesúcrístu. ⁹ Xoo ñña'a, ñña é ñña káde nuu i sá'a ne, vata kaa ñña kuāa kaa ñña, vata kaa ñña é ñña káxi'i va'á nuu i. É kūnaá ini ñña tsi é ntuntoo nima ñña kuétsi é edé ñña kídáā. ¹⁰ Dukuān né, ta'an ko, díi díi ka ntukū nuu iní nto é kūtuni vá'a nto tsi nuu é ntaā i é nakaxnú Xuva ko ntó, e kána ñña nto. Te kuān koo vii nto ne, ñá kō'xó ntéé ka nto nuu i é kīni kaa. ¹¹ Kídáā ne, ñña kada vini kué'en tsi Xuva kō é kī'in nto mí kadé kú've Tó'o ko Jesúcrístu,

dávi ñña é nakakū ñña ko, ntii dañu ntúvi.

¹² Dukuān ne, nguentúvi nanu'u u iní nto nuu i sá'a, kuān te é ini nto, kuān te ntákuinti'xe vá'a nto é nuu é ntaā i e téku nto. ¹³ É vá'a, kuini ko, é ká'án ka u é naka'an ntó sá'á, dá tuví ka u ñuxiví san. ¹⁴ E tá'xi Tó'o ko Jesúcrístu é kūtuni ko tsi ñña na'á ka kutúvi u ñuxiví sa. ¹⁵ Dukuān ne, kaxío ntii u é nakuā'a vá'a ú nto sá'á veví, vata koo é naka'an nto nūu i sá'a rkontuvi dá xoxó ka u.

Iní nti e dóo ka'nu Cristu

¹⁶ Tú'un é nañé'é nti nto kuenta ñña i é nañu xtúku Tó'o ko Jesúcrístu é ñña te nté kaa ntii iní ñña ne, ñá te ni tává diki mii nti, tsi iní nti ntuxnúu mii nti Tó'o kō e dóo ka'nu ñña'a ñña. ¹⁷ Tsi xé'te Xuva kō e dóo va'á ñña ñña, é kuiko ññu'o o ñña. Tsi díto nte e dukún kan vé'xi tatsin Xuva ko, kaká'an, "Sá'a I'xá mii ko e dóo kakuinimá ko, e dóo diní ko ni ñña", ka'an. ¹⁸ Nti'i ne, tékú nti tatsín san é vé'xi nte e dukún kán, tsí dadii ntoo ntí ni ñña rki uku kuikó san.

¹⁹ É kūtuni ko tsi nuu é ntaā i é ntáka'an ná'a san kídáā, ñña é ka'án naa Xuva ko. Vá'a ó te vii ntó kuenta tú'un e ntáka'an ñña san, tsí vata kaa ññu'u é káxi'i nuu mí nēé san é dá nté xēe ntúvi te nainu xtúku Cristu é nāxi'i nuu ñña nima nto. ²⁰ Ntá tsi di'na kantio é kūtuni nto tsi tú'un é ūve na'a kaká'an Xúva ko kuenta ñña nuu i é kúvi ne, ñá te da xóo ka ñña'a ni tává diki mii ñña. ²¹ Tsí ñña é ká'án naa Xuva ko kídáā ne, ñá te diki mii ñña ni tavá ñña é ntáka'an ñña, tsí Espiritū Sántū san nañé'e ñña ñña nté koo ka'an ñña.

2

Ña'a, ñña e ntánañé'é dovete (Judás 4-13)

¹ Ntá tsi kídáā ne, xío ñña'a e táva diki mii ñña é ká'an ñña dovete ne, kuān koo vii ñña'a san ni ntó di. Nakuā'a ñña nto tú'un é ñña te tú'un Xuva kō. Nakua'a xu'ū ñña nto nchú'un veté é kaido doxi'i. Ká'an ñña tsi ñña te Xuva kō ñña é nakakū ñña. Ntá tsi kantí'i tsi nakūnaá mii ñña kúñu ñña. ² Ñá te da díi ñña'a kuntíkin ñña ñña é vii ñña é kini kaa vatá ó de

ña di. Kuenta iña ñá ne, ká'an kīni ña'a san iña itsi va'á san. ³ Dóo ntio ña diu'ún ne, nañe'e ñá nto tú'ún é kūdii dovete vata koo é kukuika ña kuēnta iña nto. Ntá tsi nte éma tsi ió tu've é ntó'o ña. Ña ná'a ka dá nī'i ña doxi'í san.

⁴ Ná ni de ka'nū iní Xuva ko nī ánĵe san é ede é kīni kaa, tsí nakuíta nuu ña i dô'vi kan mí nēe kue'en, mí ku'un kutu dā nté xēe ntúvi é xntékú kú've Xuva ko ún ntii ntii ña'a. ⁵ Ná ni ntuntá'ví ini ña ñatā, ña intóo kidaā di. Mii tsí Noeé san é ká'an ntódo ña tú'ún va'á san ne, náakáku Xuva ko ña, ni u'xe ñá'a ká, dā náxntekū ñá ntute é nakūntéku teni dá kanii ñuxiví san, mi ntántoo ña kini ntáa san. ⁶ É'mi kue'en Xúva ko ñuú Sodomá, ni ñuú Gomorá di. Ntáda ña xaa é un ntii, vata koo é na kīni ña kini ntáa san nté koo nto'o ña di. ⁷ Ntá tsi nakáku ña ña é naní Loó san, tsi dóo va'á ña'a ña. Dóo u'vi kúvi ña tsi dóo ntáde xení ña'a san.

⁸ Dóo dutsi kuíni ña ntáduku ntée Xuva ko san dā ini ña nté o de ña ñuú ña, da téku ña é dóo ntáka'an kīni ña'a san. Nté éma tsi ña ni ntio kué'en ña nté o de ña ntántoo ni'í ña. ⁹ Ini Xúva kō nté koo nakáku ña ña ntáduku ntée ña da ntánto'o ña. Ini ña nté koo kué'e ña é ntó'o ñá kini ntáa sán di dá nté xēe ntúvi é xntékú ku've ñá ña'a san. ¹⁰ Dií dií ka kué'e ña é ntó'o ña ntáde é ntáka'an nima kīni ntáa ña, iña ña é ña ntaíko ñu'u ña odo nūu iña ña. Ná tē ntákuka'an nuu ña; ntáde ña da nēe ka nuu i é ncho vii ña. Ntē ña ntaú'vi ña é ká'an ntee ña ña é odo nūu e dukún kán. ¹¹ Ntá tsi mií ánĵe sán ne, kuān te dií ka ntii iní ñá ne, kuān te dií ka kuvi vii ña ne, ntá tsi ña te ntáka'an ntée ña ña nuu Xuva ko.

¹² Ntá tsi ña kuān ntáa sán ne, vata ntáa kiti é ña tuví nee ntáde kuení ti ntáa ña. Ntáde ña vata tsi káan iní ña. Kiti sán ne, ntánakaxa ti ne, da ntátiin ña ti ne, da ntaé'ni ñá ti. Kuan ntáa ña di. Tsi ntáka'an kīni ña nuu i é ña ntákutuni vá'a ña ne, kuān tsi koo kuvi ña di vatā ó kaxi'í kiti san. ¹³ Nto'o ña dí vata tsi ó nánto'o ña ña nguú san. Dóo diní ntoo ña vata tsi káan iní ña, da nēe

ka tsi ura. E dóo dentu ña. É kuíni ña é ntáde ña doka'an ne, dóo diní ña ntaéni nta'ví ña nto da ntaé'xi dadii ña ni ntó.

¹⁴ Da xóo ka ñad'i ntaíni ña ne, ncho kini dikí ña ña. Ná kantá'a ña é ntáde ña é kīni kaa. Ntáde ña vata koo é kuntikin ña'a san ña, ña é vata kutú've vá'a i iña Xuva ko. É kútú've ña é ki'i ña da nēe ka nuu i é ntio ña. Ntá tsi dóo ni'í ña é nto'o ña nta'a Xuva kō. ¹⁵ Xtuví mii ña itsi va'á san ne, dá dotó tsi ntaíka ña. Ntáde ña vatā o dé Balaan, i'xá Beu, ña é dóo ntio i é nī'i diu'un dá edé ña é kīni kaa. ¹⁶ Ntá tsi uun buru de tíj ti ni ña kuēnta iña kuétsi ña. Kuān té ña kuvi ká'an búru sán ne, ntá tsi ní'i ti tatsin ñá'a, kaka'an ti é ña ku dé ka ña é kīni kaa.

¹⁷ Ña kuān ntáa sán ne, vata ntáa pusu é Itsi núu ntáa ña, vata ntáa viko é kue'en ni'í tatsin. Ni'í ña é ntó'o ña ntii dañu ntuví dá kuntōo ña mi dóo nēe kue'en, e xtúvi tu've Xuva ko iña ña. ¹⁸ Tsí da doto tsi ntáka'an ñá nuu i é dóo na'nu ne, ntáde ña é kō'xó nteé xtuku ña'a san nuu i é kīni kaa, ña é dá vé kii nteé xio ta'an ña é ntáde é kīni kaa san. ¹⁹ Ntáka'an ñá ni ña'a san tsí kuvi kaka xaa ña ve, ntá tsi ntáde tsi mii ña é káde tsiñu ña iña i é kīni kaa san. Tsí da nēe ka nuu i é kuvi vii ni ñuun ña'a ne, diví é kúvi tó'o ña. ²⁰ Te xtuví mii ña nuu i é kīni kaa é ío ñuxiví san te ini ña Tó'o ko Jesūcristu, ña é nakáku kō ne, ntá tsi tē kīni nuu xtúku ña nuu i é kīni kaa sán ne, te kúvi vii é kīni kaa san ni ñá ne, da dií dií ka nta'ví de ña é vāta kaa di'na. ²¹ Dií ka vá'á ó tē dí ña ni iní kue'en ña itsi vā'á san é xtuví mii ña da rkontúvi é ini ña tú'un Xuva kō é nakú'a ña'a san ña. ²² Kuan kōo kúvi ni ña vatā xkoó ka'an ñá'a san: “Kanaka'xí xtuku tina san é ntú'xen ti. Kanakutsi o kútsin san ne, ntá tsi kanakunúu nto'o xtuku ti nto'xo san”, xkoó ka'an ñá'a sán di.

3

Nainu xtúku Tó'o kō

¹ É uvi íto táxnūu u tú'ún san iña nto, ení ko é dóo ntio kó nto. É uvi íto kaka'an u ni nto sá'a vata koo é

kuntitō nto é kadā kuení va'a nto. ² Nanū'u ntó iní nto nté ō ntáka'an nã'a, ña é ka'án naa Xuva ko kidaa, ni tū'un e xtúvi Tó'o kō, ña é nakáku ko, é nañe'e ñá kō.

³ Di'na kutuni va'á nto sá'a: tē xee ntúvi é dokó sa ntí'i ñuxiví san ne, ki'xi ña'a ña é narkíntee Xuva kō, ña é dotō tsí vii é ntio nima kíni ntáa í ne, ⁴ ká'an ña: “¿Nté ntu ō kúvi ni tū'un é káka'án Cristu é nainu xtúku ña? Un tsi nte dá xi'i úvata ika kō né, kuan tsi ō kakuvi vata ō kúvi nte ntúvi dá iñi ntu'u ñuxiví sa”, koo ka'an ña. ⁵ Ña kuān ntáa sán ne, ñá ntio ña kutuni ñá tsi nté ntúvi di'na xtúvi Xuva kō é kōo e dukún kan ni ñuxiví sa. Nté iní ntute kan vë'xí ne, mé'ñu ntute san túvi di. ⁶ Ntá tsi ntute san kúvi ide é nakunáa ñuxiví e itúvi kidaa dá nākuntéku. ⁷ Ntá tsi xtúvi xtuku Xuva ko, káka'an ña tsí e dukún kan ni ñuxiví sa é ntōo vevii ne, é natsoo va'a ña é ká'mi ña ntuvi dá xntékú ku've ñá iña ña'a, ntuvi dá nantí'i ña ña'a, ña é ña ni kuintí'xe i ña.

⁸ Ñá ku kūnaá ini nto sá'a, ēní ko e dóo ntio ko, tsi é uun ntuvi ne, vata kaa uun míil kuá, kuini Tó'o kō ne, uun míil kuá ne, vata kaa uun ntuvi, kuini ña. ⁹ Ñá te kanakuí Xuva kō é káda ntaa ña tú'un e tá'xi ña xu'u ña. Ío ña'a sán ne, kuān o ntádē kuení ña. Ntá tsi Xuva kō ne, kantétu ña kuenta iña nto dá kuíi dá kuíi tsí, tsi ña ntío ña é kūnaa nté uun ña'a. Ntio ña é natívi iní un ntíi ntíi ña'a san kuétsi ña.

¹⁰ Ntá tsi xee ntúvi te vëxkada kú've Tó'o ko ñuxiví sa. Da nēe iní tsí kō nainu ña vata kaa uun ña du'u. Kidaa né, uun ito tsi ntí'i e dukún kán é dóo donchu'ví koo kañú'u ne, uun ito tsi koko kue'én da nēe ka ntí'i é ío ñuxiví sa di.

¹¹ É iní o tsí kuan koo kuvi ni é un ntí'i né, i dukuān ne, vii nto é vā'á, vii nto da mii kuē'en tsí é ntio Xuva kō ¹² da ntantétu nto ntuvi é ntixkada kú've Xuva kō! Vii nto vata koo é nainu kantí'i ña. Ntuvi tsikán ne, koko e dukún kán ne, naku've é un ntí'i. ¹³ Ntá tsi tá'xi ña xu'u ña tsí koo e dukún xēe ni ñuxiví xēe san, mí'i é ña te nté kaa vá'a koo. Sá'a e ntántétu ō.

¹⁴ Dukuān ne, ení ko e dóo ntio kó, ni dukuān ntantétu nto é kuān koo kuvi sá'a né, koo ntii nto vii nto é vā'á san vata koo é kuvi ka'an Xúva kō tsí ña tuví nee nuu i é ña vā'á nima ntó, ntē ña tuví nee kuétsi ntó, tsí ntōo vá'a nto. ¹⁵ Kíní nto tsí da kuíi dá kuíi tsi kántétu Xuva kō vata koo é nakáku ō. Kuān ō kaka'an tá'an kō Pablú san di, ña e dóo ntio ko, da táxnūu ña tutú iña ntó, vata ō xe'é Xuva kō e dóo ki'in iní ña. ¹⁶ Un ntíi ntíi tutu é kataxnūu ña ne, é káka'an ñá iña i sá'a. Ío nuu i e dóo vi'xín ō é káka'an ña. Ña e ñá ini, ña é vata kuinti'xe vá'a i ne, ntánadama ña tú'un Pablu, vātā ó de ña ni tū'un Xuva kō é nguii san. Ntá tsi kuenta iña mii ña é kí'in ña dô'vi kan.

¹⁷ Dukuān ne, ení ko e dóo ntio kó, di'na kutuni nto sá'a ne, koto nto te ña kuntíkin nto ña'a, ña e ntáde nuu i e dóo xii kaa, vata koo é ña xtuví mii nto é kuínti'xe vá'a nto, ¹⁸ tsi dií dií ka kutu've nto iña Tó'o ko Jesúcristu, ña é nakáku kō. Ká'an ō vevii ni ntii dañu ntúvi tsi dóo ka'nu ña. Kuan tsí koo é ká'án u ni ntó.

Tutu é kuvi ũun e táxnũ San Juan

Ñá é kãta'xi ntuvi iña ko

¹ I'a ntaa ntí ni ntõ iñá Cristu, ña é dukuån tuví dá iñi ntu'u ñuxiví sa. Tékú nti iña ñá ne, iní nti ña nuu mií nti di. Ito nteé nti ña ne, tiin nta'á ntí ña di. Ña sá'á ne, ña é kãka'an o e Tú'un Xuva kō, ña e tá'xi ntuvi iña ko. ² Tsi tá'xi Xuva kō é kīni nti ña kata'xi ntuvi iña ko. Iní nti ña ne, kaka'án nti ni ntõ é nuu é ntaā i iña ña. Kaka'án nti ni ntõ ve iña ña'a san, ña kata'xi ntuvi iña ko é ña kant'i'i. Tsi dukuån tuví ña ni Xuva kō nte ntúvi di'na ne, tá'xi Xuva kō é kīni nti ña. ³ Kaka'án nti ni ntõ nee iña é ini ntí, nee iña e téku ntí, vata koo é kuédadii tsi nima nto ní nti vata tsí ó e kuédadii tsi nimá nti ni Xuva ko ni I'xá ñá Jesucristu. ⁴ Sá'á é kãka'u nti iña ntó vata koo é kuntõo díni kue'en ntó ni nti.

Ñá te neé te nĩũ Xuva kō

⁵ Tú'un sa'á nañ'é e Jesucristú nti ne, kaka'án nti ni nto vë. Vá'á kue'en Xúva kō. Ña túvi nee iña é kīni kaa iña ña. ⁶ Të ntáka'an o tsi dadii tsi o ni ña ntá tsi ntáde o é kīni kaa ne, ntáka'an ó dovete; ñá tē nuu é ntaā i e ntáde o é vatā ó ntio Xuva kō. ⁷ Ntá tsi te vīi o é vā'á vatā ó de Xuva kō ne, kuédadii tsi nima ko ni ta'an ko un ntii ntii o. Kidāā ne, nĩñi I'xá ñá Jesucristu kanakate kuétsi kō.

⁸ Te kã'an o tsi ña tuví kuétsi kō ne, ntaéni nta'ví mií o kũñu kō. Ñá ntántikin nti'xe o itsi Xuva kō. ⁹ Te kã'an o ni Xuva kō tsi ió nti'xe kuétsi kō ne, ini o tsi vii ña é vā'á ne, kada ka'nu iní ña ni ko kuétsi kō. Nakate ña nima ko é un ntii'í é kīni kaa san. ¹⁰ Te kã'an o tsi ña tuví kuétsi kō ne, vata tē ntáka'an o tsi vete Xuva kō. Ña ntákuinti'xe ko tũ'un é kãka'an ña.

2

Kanada'an Cristu ko

¹ I'xá mií ko, i'a kaka'án u ni nto sá'a vata koo é ña vii nto é kīni kaa.

Ntá tsi te vīi o é kīni kaa ne, ió xoo é nada'an i kō nuu Xuva ko. Jesucristu ñá ne, vá'á kue'én ña. ² Tsi ntá'vi Jesuu iña kuétsi kō da éti ña niñi ña ntíkã krusi kan. Ñá te da mii tsi iña kuétsi mii kō, tsi iña kuétsi e ntáde un ntii ntii ña ntoo ñuxiví sa.

³ Kutuni ko tsi ini nti'xe o Jēsuu te ntáde ntaa o é kãka'an ña é vīi o. ⁴ Xoó ña'a é kãka'an ña tsi ini ñá ña, ntá tsi ña káde ntaa ña é kãka'an ñá ne, da mii kue'en tsi é kãka'an ñá dovete. Ñá ini ka'án ña é nuu é ntaā i. ⁵ Ntá tsi xoo ñá'a é káde ntaa ña é kãka'an Xúva kō é vīi ó ne, kakuinima nti'xe ña Xuva kō. Dukuån o kútuni ko te i'xa é kãduku ntée nti'xe Xuva kō. ⁶ Xoó ña'a é kãka'an ña tsi uun tsi nima ñá ni Xuva kō né, na vii ña é vā'á vatā o dé Jesuu.

Tũ'un xee é kãka'an Xúva kō é vīi o

⁷ Ntõ'o, tá'an ko e dóo ntio ko, ñá te nũu i é xee san é kãka'án nti ni ntõ. Kaka'an xtúku nti ni nto nũu i é ini nto nte ntúvi di'na. Tũ'un san e téku nto kidāā ne, sa'á kãka'an xtúku ú ni ntõ. ⁸ Ntá tsi i'a kade vá'a ú uun tú'un xee é nuu é ntaā i iñá Cristú ne, iña ntõ di. Tsi kaita nti'xin é kīni kaa san tsi é xee nuu i é nuu é ntaā i, vatā ó kaita nti'xin é nee san dá kãkene ngántii san.

⁹ Te iõ ntõ ntáka'an ntó tsi ntaika nto mi kãxi'i ne, ntá tsi ntákune'u ini nto ni tã'an nto ne, vata te ntaika dukuån ntõ mi é nēe. ¹⁰ Xoo e ntákuinima i ta'an i ne, vata tē ntoo ña mi é kãxi'i. Ñá ntio ká ña vii ña nuu i é kīni kaa. ¹¹ Ntá tsi xoo e ntákune'u ini i ni tã'an i ne, vata te ntaika dukuån ña mi é nēe. Ña ini ña nté koo vii ña, tsi vata tē ña kaxi'i nuu ña mí'i k'ín ña, tsi dóo nee.

¹² Kaka'án u ni nto, i'xa, tsi e dé ka'nu iní Xuva ko kuétsi nto tsi xi'i Jēsuu kuénta iña nto. ¹³ Kaka'án u ni nto, ũva, tsi ini nto ña é tuví di'na da iñi ntu'u ñuxiví sa. Kaka'án u ni nto, na kuétsi, tsi e kúvi idé nto ni tó'o e ña vā'á san.

Kaka'án u ni nto, i'xa, tsi ini ntó Xuva kō. ¹⁴ Kaka'án u ni nto, ũva, tsi ini nto ña é tuví di'na da itúvi ñuxiví sa. Kaka'án u ni nto, na kuétsi, tsi dóo iõ ntií ntõ, tsi ini va'á nto tú'un

Xuva kō ne, e kúvi idé nto nī tó'ō e ña vá'a san.

¹⁵ Ñá ku kuinīma ntó nuu i é kīni ntáa san é iō ñuxiví sa; ntē ña ku dé kuení nto é viī nto é kīni kaa vatā ó de ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i san. Xoo é kakuinīma í nuu i é kīni ntáa san é iō ñuxiví sa ne, ñá kakuinīma ñá Xuva kō. ¹⁶ É un nti'i nūu i é kīni ntáa é iō ñuxiví sa ne, ñá te nta'a Xuva ko vē'xi, tsí i'a tsi kīi mii ñuxiví sa. Nee iña é ntio nīma kīni kaa ko, nee iña é kīni kaa é koto ō, nee iña é kade i é viī o e dóo ka'nu ña'a o ne, sá'a é káta'xi ñuxiví sa. ¹⁷ Ku'é en kánti'i ñuxiví sa nī é un nti'i nūu i é kīni ntáa. Ntá tsi xoo ñá'a é kade ntaa ña é ntio Xuva kō ne, kutuví ñá ni Xuva ko ntii dañu ntúvi.

Nee é nuu é ntaa i ne, nee é dovete

¹⁸ I'xá mii ko, dokó sa nti'i ñuxiví sa. Tékú nto tsí ki'xi uun ña'a, ña kada ne'u iní nī Cristu. É tītín ña xée ñá ve. Dukuān ne, kutuni ko tsí dokó sa nti'i ñuxiví sa ve. ¹⁹ Ña kuān ntáa sán ne, kīi nteé xio ña kō, é dadii ika o ni ñá, tsí ña te kuédadii nīma ñá ni kō. Tē dí uun tsi nīma ñá ni kō né, kuan tsi o ntaika dadii o ni ñá. Ntá tsi kīi nteé xio ña kō vata koo é tidito tsí ña te iña ko ña é un nti'i ñá.

²⁰ Ntá tsi Jesuú ne, tā'xi ña Espiritū Sántū é kunūu ña nīma ntó vata koo é kūtuni ntó nee iña é nuu é ntaa í iña ña. ²¹ É kuān ó kaka'u ú ne, ñá te kaká'an u é ña ini nto nee iña é nuu é ntaa i, tsí ini vá'a nto. Da neé ka dovete ne, é ini nto tsí ña te nuu é ntaa i. ²² ¿Xoo ntu e dóo vete i? ¿Ñá ntu te ña é kaka'an tsí Jesuú ne, ña te dívi ña é taxnuu Xuva kō? Ña kuān ntáa sán ne, kade ne'u iní ña nī Cristu, tsí kaka'an ña tsí ña te nuu é ntaa i é dadii Xuva ko ni I'xá ña. ²³ Xoo ña'a é kaka'an ñá tsi Jesuú ne, ña te dívi ña é taxnuu Xuva kō ne, ñá ini ña xoo é Xuva kō di. Ntá tsi xoo ña'a é kaka'an ñá tsi táxnuu nti'xe Xuva ko I'xá ñá Jesuú ne, ini ñá Xuva kō di.

²⁴ Dukuān né, xnūu nto nīma nto tú'un e téku nto dí'na. Te naka'an ká nto tú'un sa'a ne, kúvi uun tsi nīma ntó ni Xuva ko, ni I'xá ña.

²⁵ Jesucristú ne, xé'e ñá xu'u ña tsí ta'xi ña ntuvi vá'a iña ko ntii dañu ntúvi.

²⁶ Kaka'an u ni nto sá'a tsí iō ñá'a é ncho kani nta'vi ña nto. ²⁷ Ntá tsi é nī'i nto Espiritū Sántū sán ne, ñá kantio é nakuā'a tuku ña'a nto. Tsi e tá'xi Jesucristu Espiritū Sántū sán ne, dívi ña kanañ'e ñá nto é un nti'i. Ñá tē dovete kaká'an ñá ni ntó, tsí nuu é ntaa i. Kuntoo dadii nto nī Cristu, vatā ó kanañ'e Espiritū san nto.

²⁸ Kaka'an u ni nto ve, i'xá ko, te kuntoo dadii nto nī Cristu vata koo é tē ntii díto ña ne, kunteé ini ko ña, ñá te kuka'an nuú ko ña tē xee ña kidaa. ²⁹ Ini ntó tsi dóo va'a Xuva kō. Dukuān né, da xóo ka ña'a é kade ña é vá'a ne, divi ñá é i'xá nti'xe Xuva ko ñá.

3

I'xa e ntáduku ntée Xuva kō

¹ Koto nto nté ntu kaa dii kakuinīma Xúva ko kō, tsi tá'xi ña é kúvi o i'xá ñá ne, i'xá nti'xe Xuva kō kúvi ō. Ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō ne, ñá ini ñá xoo ñá'a o, tsí nte ñá ini ña xoo é Xuva kō di. ² Ntō'o tá'an kó e dóo ntio kó nto, é i'xá Xuva kō kúvi o vevii ne, váta kutūni kó nee iña ntu ntuvi o ve tē kúvi, ntá tsi ini o tsí te ntii díto Jesuú ne, ntuvi o vata kaa ña di. Tsí kidáa ne, kīni o ña nté kaa ña. ³ Un ntii ntii ña'a, ña ntantétu Jesuú ne, ñá vii ka ña é kīni kaa, tsí Jesuú ne, dóo va'a ña ne, ña túvi kuétsi ña.

⁴ Un ntii ntii ña'a, ña é ncho vii kuétsi sán ne, ña ntáde ntaa ña é kaka'an lei iña Xuva ko. Iō kuétsi ko tē ña ntáde ntaa o é kaka'an lei san. ⁵ Ini ntó tsi vé'xi Jesuú vata koo é nakuitā ña kuétsi kō. Jesuú ne, ña túvi kuétsi ña nté un siin. ⁶ Xoo ña'a, ña é kanuu ini i ña ne, ña ncho vii ka ña é kuétsi san di. Xoo ña'a, ña é da mii é kade kuétsi sán ne, váta kīni ñá Jesuu. Ntē ñá ini ña xoo é Xuva kō di. ⁷ I'xá mii ko, ñá kú da vá'a nto é kani nta'vi ña'a san nto. Xoo ña'a, ña é kade é vá'a ne, vá'a nti'xe ña vata kaá mii ñá. ⁸ Ntá tsi xoo ñá'a, ña é kade kuétsi sán ne, kaduku ntée

ña e ña vá'ā san. Tsí nte dí'na ede tó'ō e ña vá'ā san é kīni kaa. Dukuān é vē'xi I'xá Xuva ko ñūxivi sa vata koo é nant'i ña nuu i é kade tó'ō e ña vá'ā san.

⁹ Xoó ña'a é nakáku Xuva kō ne, ñá ncho víi ka ña é kīni kaa, tsí nuu Xuva kō nima ña. Ña kúvi víi ka ña é kīni kaa, tsi é nakáku ña nta'a Xuva kō. ¹⁰ Dukuān ne, kutuni ko neé i'xa é káduku ntée Xuva kō ne, neé i'xa é káduku ntée tó'ō e ña vá'ā san. Xoó ña'a é ña kade é vá'ā ne, ñá te i'xa é káduku ntée Xuva kō. Nté ña'a, ña é ña kákuinima í ta'an i ne, ñá te i'xa é káduku ntée Xuva kō.

Kuinima kó ta'an kō

¹¹ Sá'a tū'un e téku nto nte ntúvi dí'na: é na kuinima kó ta'an kō. ¹² Ñá víi o vata o dé Caiin, ña é ede é kīni kaa san, tsí é'ni ña ení ña. ¿Nté kui é'ni ntu ña ení ña? Tsí Caiín san ne, dōo kīni o dé ña ne, ení ña ne, dōo vá'ā o dé ña.

¹³ Ñá ku kunti'i ini nto, tā'an kó, tē ntaínchu'vi ña'a ñūxivi sa nto. ¹⁴ Ini o tsí xo'ō ne, ñá nī'i ka ko doxilí san tsi e nī'i ko ntuvi vá'á iña kó ve. Kutuni ko sá'ā, tsí ntákuinima kó ta'an kō. Xoó ña'a é ña kákuinima í ta'an i ne, kuan tsí koo kuví ña ni kuétsí ña. ¹⁵ Xoó ña'a, ña é ña ntío kue'en tsí i ta'an í ne, vata kaa ña é kaē'ni ña'a kaa ña nuu Xuva ko. Ini nto tsí xoo ñá'a é kaē'ni ña ña'a ne, ña kúvi nī'i ña ntuvi vá'á iña ña ntií dañu ntúvi. ¹⁶ Kutuni ko nté koo kuinima ko, tsí Cristú ne, xé'e ña ntuvi iña ña é kuví ñá kuenta iña ko. Dukuan xo'ō dí'ne, nakué'e ó ntuvi iña ko kuenta iña ta'an ko. ¹⁷ Xoó ña'a e dōo iō iña ña ne, kakutuni ña tsí iō ta'an kō, ña é kakunaá ntee í ne, te kade víi ini ña é kué'é ña ne, ¿mí'i ntū nuu é ntaā i é kákuinima ñá Xuva kō? ¹⁸ I'xá mii ko, ñá te da mii tsí rki xaa ko kunteku é káka'an o tsí dōo kuinima kó Xuva kō, tsí na kuinima ntí'xe ko ñá né, na víi o é vá'á ni ta'an kō di.

Koo ntaá ini kō nuu Xuva ko

¹⁹ Dukuān é kūtuni ko tsí xo'ō ne, ntántikin o é nuu é ntaā i. Dukuān ne, nakunuú ka'nu nima kó nuu Xuva ko. ²⁰ Tē ntáde kuení ko té ña vá'a nima kó ne, Xuva kō ne, ini ña

nté o ntí'xe nima ko, tsi díi ka ka'nu ña ne, ini ña é un ntí'f. ²¹ Ntō'ó ta'an kó e dōo ntio kó, te ini o tsí ña tuvi kuétsi kō ne, ñá kūka'an nuu ko é xēe étsin o nūu Xuva ko. ²² Dīvi ña ne, ta'xi ña da neé ka nuu i é kákan o nta'a ña, tsi ntákuinti'xe ko tū'un é káka'an ñá ne, ntáde o nee iña e ntío ña. ²³ Sá'a káka'an ña é víi o: é kuinti'xe ko I'xá ñá Jesucristú ne, kuinima ko ta'an ko, vatā ó kaka'an ña. ²⁴ Da xōó ka ña'a, ña é ntáde ntaa é káka'an Xúva kō ne, ntákudadii ña ni Xuva kō. Nuú mé'ñu Xuva ko ñá di. Dukuān ini o tsí nuu mé'ñu Xuva ko kō, tsí e tá'xi ña Espíritū Sántū san é kunūu ña nima ko.

4

Espíritu Xuva ko ni ēspíritū ña é kade ne'u ini i nī Cristu

¹ Ntō'o tá'ān kó e dōo ntio ko, ñá ku kuinti'xe nto da xōó ka ña'a, ña é káka'an tsí kantikin ña tū'un Xuva kō. Koto ntée va'ā ntó ña vata koo é kūtuni ntó tē nuu é ntaā i é kantikin ñá Xuva kō. Tsí ña te da díi ñá vete ntaika ña ñūxivi sa. ² Dukuān é kūtuni nto xoo é nūu Espiritu Xuva kō nima i: xoo é káka'an i tsí nuu é ntaā i tsí kí'xi Jesucristu ñūxivi sa é nī'i ña kúnū é vata kaa ñatí san ne, kaduku ntée ntí'xe ña Xuva kō. ³ Xoó ña'a é ña kuān ó kaka'an iña Jesús ne, ñá kadúku ntée ña Xuva kō. Ña kuan ntaā san ne, kaduku ntée ña ña kainchu'ví Cristú san. É tēkú nto tsí kí'xi ña sa'á ne, é tuvi ña ñūxivi sa vevii.

⁴ I'xá ko, ntáduku ntée nto Xuva kō ne, é kúvi ide ntó ni ña vete kuān ntáa san. Tsí dīvi ña é nūu ña nima ntó ne, díi ka ka'nu ña é vata kaa é nūu nima ñá ntáduku ntée ñūxivi sa. ⁵ Ña ntáka'an dōveté san ne, da mii ñūxivi sa vé'xi ña. Nee iña e ntáka'an ñá ne, iña ñūxivi sa di ne, dukuan ntaíni ña ñūxivi sa ña. ⁶ Xo'ō ne, ntáduku ntée o Xúva ko. Xoó ña'a é ini ña Xúva kō ne, kaini ña tū'un kō. Xoó ña'a, ña é ña kaduku ntée Xuva kō ne, ñá kaini ña tū'un kō. Dukuān ne, kutuni ko xoó kaka'an i é nuu é ntaā i, xoo é káka'an í dovete.

E dóo kuínima Xúva ko kō

⁷ Ntō'o tá'an ko e dóo ntio kó, na kuínima kó ta'an kó xé un xé un ó. Tsi Xuva kō tá'xi ña nté koo kuínima kó ta'an kō. Xoó ña'a é ini kuínima ña ta'an ña ne, i'xa é káduku ntée Xuva ko ña. Ini nti'xe ña Xuva kō. ⁸ Xoó ña'a, ña é ña ini kuínima í ta'an í ne, nté ña ini ña Xuva kō di. Tsi Xuva kō ne, dóo kuínima ña. ⁹ Nãñ'e Xúva ko kō tsi dóo kuínima ña kō e táxnũ ña I'xá mii ña ñuxiví sa vata koo é nĩ'i ko ntuví va'á iña ko kuenta iña ña. ¹⁰ Dukuān né, kūtuni ko tsi dóo kuínima ña kō, tsi kuān té ña ni kuínima ko ña kidaā ne, di'na ña kuínima ña kō ne, taxnũ ña I'xá ña vata koo e ntá'vi ña kuetsi kō da éti ña niñi ña kuénta iña ko.

¹¹ Ntō'o e dóo ntio kó ne, dōo kue'e kuínima Xúva ko kō ne, kuan koo na kuínima kó ta'an kō di. ¹² Xuva kō ne, nté uun ña'a vata kiní ña ña. Ntá tsi te kuínima kó ta'an kō ne, nuu mé'ñu Xuva ko kō. Kidáā ne, kuínima ntí'xe ko vatā ó kuínima Xúva ko kō. ¹³ Ini o tsi nuu mé'ñu Xuva ko kō ne, uun tsi kúvi o ni ña, tsi e tá'xi ña Espiritu ña é kũnuu mé'ñu kunuu daya ña kō. ¹⁴ Nti'í ne, ini nti ne, ntáka'an nti tsi táxnũ Xuva ko I'xá ña vata koo é nakáku ña ña ntántoo ñuxiví sa. ¹⁵ Da xóo ka ña'a é káka'an ña tsi Jesuú ne, I'xá mii Xuva ko ña ne, nuu mé'ñu Xuva ko ña ne, uun tsi kúvi ña ni Xuva kō.

¹⁶ Nti'í ne, é kūtuni nti ne, kakuinti'xe nti tsi Xuva kō né, dōo kuínima ña kō. Dōo ini kuínima Xúva kō. Xoó ña'a é ini kuínima ña ta'an ña ne, uun tsi kúvi ña ni Xuva kō ne, nuu mé'ñu Xuva ko ña. ¹⁷ Kuān koo kutú've kō é kuínima kué'en ko ta'an kō vata koo é ña u'ví ko tē xee ntúvi é ká'an Xúva ko xoo é vā'a í ne, xoo é ña vá'a í iña ña ntántoo ñuxiví sa. Tsi é kutú've kō é kuínima ko ta'an ko ñuxiví sa vata ó kuínima Xúva ko kō. ¹⁸ Xoó ña'a é ini kuínima ña ne, ña kau'vi ña. Tē nuu é ntaā í é ini o é kákuinima ntí'xe kō ne, ña túvi nee iña é kau'vi ko. Dōo ntō'o ko te kau'vi ko. Xoó é kau'vi í ne, vata kutūni vá'a í nté koo kuínima í.

¹⁹ Ini kuínima kō, tsi di'na kuínima Xúva ko kō. ²⁰ Te iō ña ne, kaka'an ña: "Kakuinimá ko Xuva kō", ka'an ña, ntá tsi ña ntio kue'en ña ta'an ña ne, koó dā dovete kaka'an ña. Tē ña kákuinima ña ta'an ña é kainí ña ne, ¿nté ntu koo kuínima ña Xuva kō, tsi vata kiní ña ña? ²¹ Xtúvi Xuva ko tú'un sá'á é káda ntaa o: Xoó ña'a é kákuinima ña Xuva kō ne, na kuínima ña ta'an ña di.

5

Kuvi víi o ni ñuxiví sa

¹ Un nti'í nti'í ña'a ne, kuvi ña i'xá Xuva ko tē ntákuinti'xe ña tsi Jesuú ne, diví ña é taxnuu Xuva ko ña. Xoó ña'a é kákuinima ña uva i'xá san ne, kakuinima ña i'xá ña di. ² Dukuān né, tē ntákuinima kó Xuva kō né, tē ntáde ntaa o é káka'an ña ne, dukuān ne, ini ó tsi ntákuinima kó i'xá mii ña Jesuu. ³ Ntákuinima ntí'xe ko Xuva ko tē ntáde ntaa o é káka'an ña. Tú'un e xtúvi ña é káda ntaa o ne, ña te xido víi. ⁴ Tsi un nti'í nti'í ña'a, ña e kúvi i'xá Xuva kō ne, kuvi víi ña ní é un nti'í nuú í é kini kaa é iō ñuxiví sa. Kuvi víi o, tsi ntaínúu ini ko Xuva kō. ⁵ Xoó ña'a é kákuinti'xe í tsi Jesuú ne, I'xá Xuva ko ña ne, kuvi víi ña ní é un nti'í é kini kaa é iō ñuxiví sa.

Nuu i e ntántada ntaa iña I'xá Xuva kō

⁶ Dá kí'xi Jesucristu ñuxiví sa ne, ntute san ni niñí san xe'é kuenta. Nã te da mii tsi ntúte san, tsi ntute ni niñí di. Mii Espiritū Sántū san kantada ntaa ña nee iña é nuu é ntaā í iña Cristú di. ⁷ Ntuni nuu í sá'a e ntántuntaa e dukún kãn: Xuva ko ní ña é káka'an o Tú'un ña ni Espiritū Sántū. Ntuni sá'a ne, uun tsi ña'a kuvi. ⁸ Ió ka uni núu í ntántuntaa ñuxiví sa di: Espiritū sãn, ni ntúte sãn, ni niñí san. Ntuni núu í san ntántudadi. ⁹ Kuinti'xe ko tú'un é kãntada ntaa ña'a san, ntá tsi tú'un é kãntada ntaa Xúva kō ne, dií ka kue'e nuu á'vi í. Tsi kantada ntaa ña kuenta iña I'xá ña. ¹⁰ Xoo é kákuinti'xe í I'xá Xuva kō ne, nuu tú'un é nuu é ntaā í nima ña. Xoo é ña kakuinti'xe í Xuva kō ne, vata

te kaka'an ña tsí vete Xuva ko, tsí ña ni kuinti'xe ña é kaka'an Xúva ko iña I'xá ña. ¹¹ Sá'a ne, tú'un é ntada ntaa Xúva kō: é tā'xi ña é kuintoo o ni ña ntii dañu ntúvi te kuinti'xe ko I'xá ña. ¹² Xoo e túvi ni'i i I'xá Xuva kō ne, e ni'i ña ntuvi vā'á iña ña nta'a Xúva kō. Xoo é ña tui ni'i i I'xá Xuva kō ne, ña túvi ntuvi vā'á iña i nta'a Xúva kō.

I'a nt'i tú'un sa'a

¹³ Kade vā'a u sá'a iña nto, ña ntákuinti'xe I'xá Xuva kō, vata koo é kini vā'a nto tsí e tá'xi Xuva kō é ni'i nto ntuvi vā'á iña nto ntii dañu ntúvi.

¹⁴ Ntaínúu ini ko Xuva kō, tsí ini o tsí katekú ña da ntaíkan o da nēé ka nuu i nta'a ña, vatā o ntío ña. ¹⁵ Te ini o tsí katekú ña é kaka'an ntá'ví o ne, ini o tsí ta'xi ntí'xe ña da nēé ka nuu i é kakan o nta'a ña.

¹⁶ Xoó ña'a é ini ña tsí kade ta'an ña é kīni kaa, uun kuetsi é ña kaxé'e doxi'í san ne, ka'an ntá'ví ña kuenta iña ta'an ña. Kídāā ne, kué'e Xuva ko ntúvi iña ta'an ña, tē ña te kuetsi kā'nu é kaxe'e doxi'í san. Tsí ió uun kuetsi é kaxe'e doxi'í san. Ná te kaka'án u te ka'an nta'ví nto kuenta iña i sá'a. ¹⁷ Vata dá kade o é kini kaa ne, ió kuetsí kō. Ntá tsi ña te un ntíí ntí kuetsí san kaxé'e doxi'í san.

¹⁸ Ini o tsí xoo ñá'a é nakáku ña nta'a Xuva kō ne, ñá ncho vii ka ña é kīni kaa. Tsí I'xá mii Xuva kō ne, kade ña ña kuenta. Ña túvi nēe nuu i é kīni kaa é kúvi vii ka é ña vā'á san ni ña. ¹⁹ Ini o tsí xo'ō ne, ntáduku ntée o Xuva kō. Ntá tsi ña ntáduku ntée ñuxiví kini kaa sá ne, da mií e ntáde ña é kaka'an tó'ō e ña vā'á san.

²⁰ Ini o tsi e xée I'xá Xuva kō ne, tā'xi ña é kūtuni ko xoo é Xuva nti'xe kō. É ntuvi uun tsi o ni ña é Xuva nti'xe kō, ni I'xá ña Jesucristu. Dīvi ña é Xuva nti'xe kō né, kata'xi ña ntuvi vā'á iña ko ntii dañu ntúvi. ²¹ I'xá mií kó, kuenta vii nto é ña kunuu ini nto xoo é ña te Xuva ntí'xe kō. Sá'a tsí é ká'án u ni ntō.

Tutu é kuvi ūvi e táxnū San Juan

É nuu é ntaā í nī é kuīnima ko

¹ Xu'u é ñata odo nūú u ne, taxnūu u tú'un sa'á iña ña ntánataká nuu, ña é nakaxnúu Xuva kō, un ntíí ntíí nto é kākūinima ntí'xe kó nto. Nā te da mū tsi ū, tsi un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i tú'un é nuu é ntaā í san ne, dōo ntákuinima ñá nto dí.

² Dōo ntio kó nto kuenta iña tú'un é nuu é ntaā í é ntoo ni'í o vevíí ne, é kuntoo ni'í o ntii dañu ntúvi.

³ Xuva ko ni I'xā ñá Jesucristú ne, na nāxnuu viko ña nto; na ntuntá'ví ini ña nto, é tā'xi ña é vā'á koo kuntōo nto, é kuīnti'xe nto é nuu é ntaā í san, nī é kuīnima ntó ta'an nto.

⁴ Dōo ka'nu kuiní ko tsi kuṭuní ko tsi ío i'xá nto e ntántikin ña é nuu é ntaā í, vata o xtúvi Xuva kō é vīi o.

⁵ Vī'a ve ne, ío é kākán u nta'a nto: na kuīnima kó ta'an ko xé un xé un o. Nā te tú'un xée sá'ā é kāká'an u ni ntō tsi divi tsi tú'un e téku ko un tsi nte ntúvi dí'na. ⁶ Ntákuinima ntí'xe ko tē ntáde ntaa o é kāká'an Xúva kō. E téku nto nte ntúvi dí'na nté o ka'an ña tsi na kuīni nto é kuīnima ntó ta'an nto.

Ña ntaéni nta'vi

⁷ Dōo ntaíka ña ntaéni nta'ví san ñuxiví sa. Ntáka'an ña tsi ñá tē nuu é ntaā í e táxnūu Xuva ko I'xā ñá Jesuu ñuxiví sa e kúvi ña ña'a. Nā kuān ntáa sán ne, ntaéni nta'ví ña ña'a. Ntáde ne'u ini ña nī Cristu.

⁸ Kuenta vīi nto vata koo é ña te é ntaā í éde tsiñu ntō, ntá tsi é nī'í nto é vā'á nta'a Xuva kō.

⁹ Xoó ña'a é ncho kuita ntí'xin ña tú'un e xtúvi Cristú ne, kanakuā'a ña tuku nchu'un ne, ña kanúu ini ña Xuva kō. Xoó ña'a é kantikin ña tú'un Xuva kō ne, ntoo ni'í ña Xuva ko ni I'xā ña. ¹⁰ Tē xoó ña'a xee ña ñuú nto kán é kōto ní'ni ña nto ne, te kanañe'e ñá nto tuku tú'un é vata o nañé'e Cristu kó ne, ñá ku xē'é nto vī'í nto, ntē ña ku ka'an nto ni ña ntiusi. ¹¹ Xoó ña'a é kāká'an ñá

ntiusi ni ña tsikán ne, vata te dadíi ntákuví ña ni ñá.

I'a ntí'í tú'un sa'a

¹² Nā tē nté kaa ío nuu í é ká'an u ni ntō, ntá tsi ña ntío ko é tú'un tsi taxnūu u. Tsi ncho kí'ín u mí ntoo nto é kīni u nto ne, é tīn ū ni ntō, vata koo e dōo diní ko un ntí'í o.

¹³ Ta'an nto, ña ntánataká nuu i'a, ña é nakaxnúu Xuva kō dí ne, taxnūu ña ntiusi nto. Kuan tsi koo é ká'an u ni ntō.

Tutu é kuvi ũni e táxnũu San Juaan

Kaka'án Juaan iña Gáyu

¹ Xu'u é ñata odo nũú u ne, taxnũu u tú'ũn sa'á iña nto, Gayu, dívi ntō e dóo kakuinimá ko nto é nuu é ntaā i.

² Ntō'ó ení ko e dóo ntio kó, kakan ú nta'a Xuva kō vata koo é vā'á tsi koo nī kũñu ntō, vata sá ō va'á nuu nima nto. ³ Ñá tē nté kaa ka'nu kuini ko dá xee tá'an kō ne, ntántaa ña nī ko é vā'á tsi ō tuví nto é káde ntaa nti'xe nto tú'ũn é nuu é ntaā i. ⁴ Ña túvī nee iña e dóo ka'nu kuini ko é vāta kaa é kūtuni ko tsi ntáde ntaa i'xá ko tú'ũn é nuu é ntaā i san.

⁵ Ntō'ó ení ko e dóo ntio kó, dóo ini de ntáa nto é kaxntii nto ta'an kō, ña ntákuinti'xe i sán, nī ña vé'xi tũku ñuú san. ⁶ Dívi ñá ntáka'an ñá nī ña kuinti'xe i san tsi dóo kakuinima ntó ña. Vii nto da xe'e ne, xntii ká nto ña nee iña é ntio ña é kī'in ká ña itsi, vata tsī ó ntio Xuva kō. ⁷ Tsí dívi ña né, ntii ña ñuú mii ñá, kué'en ña kuenta iña Jesúcristu. Ñá tē nee iñá ni kī'i ña iña ña'a é ña ntákuinti'xe i san. ⁸ Dukuān né, xo'lo kuēnta víi o ña nee iña é xntii o ña, vata koo é kada tsiñu dadii o ni ña kuēnta iña tú'ũn é nuu é ntaā i san.

Ēdé xení Diotrefi, ntá tsi é vā'á ede Demetriu

⁹ E táxnũu u tú'un iña ña ntákuinti'xe i san. Ntá tsi Diotrefi san ne, ñá ntio ña é xéé nti mí tuví ña, tsí dívi ña e dóo ncho kodo nuú ña. ¹⁰ Te kī'in u ne, ká'an ú ni ña nté kui kade xení ña nī nti é káka'an kīni ña iñá nti. Ñá te da mii tsi sá'á di, tsí ña kaxé'e ña é kuntōo ta'an ko, ña kuinti'xe i san. Ña kaxé'e ña itsí é kué'e tũku ña'a é kuntōo ña di. Tē xoo kué'e i ña é kuntōo ña ne, ña kaxé'e Diotrefi é kī'ví ka ña má ũkún kán.

¹¹ Ntō'ó ení ko e dóo ntio ko, ña kú de nto vatā ō de ña kini ntáa, tsi víi nto e dóo va'a. Xoó ña'a é káde ña é vā'á ne, kaduku ntée ña Xuva kō.

Ntá tsi xoo ñá'a é káde ña é kīni kaa ne, vata kinī ñá Xuva kō.

¹² Un ntíi ntíi ña'a ntáka'an ña tsí Demetriú ne, dóo va'á ña'a ña. Kuntuni ko tsi dóo va'á ña é káde ntaa ña é nuu é ntaā i. Kuān o ntáka'án nti kuenta iña ña ne, ini nto tsi nuu é ntaā i ntáka'án nti.

I'a ntí'i tú'ũn sa'a

¹³ Dóo ió nuu i é ká'an u ni ntō, ntá tsi ñá ká'an u ni ntō é tutu tsí sa. ¹⁴ Á te kīni u nto vi'a ve ne, kidáa tīn dadii o ntuvi ō.

¹⁵ Vā'a tsi koo kuntōo nto. Ña é vā'á tiin ni'i ō, ña ntoo i'a ne, taxnũu ña ntiusi nto. Nakué'e nto ntiusi iña ña é vā'á tiin ni'i ō, é un é un ña ntoo dikan. Kuan tsí koo é ká'an u ni ntō.

Tutu e táxnūu San Júdā

Taxnūu Júdā ntiusi

¹ Xu'u e Júdā ú ne, ña kade tsiñu iña Jesúcrístu u, ni éni Santiaú u. Taxnūu ú tutú sa'a iña un ntíí ntíí ña'a, ña e kána Xuva kō tsi dóo kuinima ñá ña, ña é ñū'u nta'a Jesucristu. ² Na ntuntā'ví ini Xuva ko ntō. Na tā'xi ña e dóo va'á koo kuntoo nto ni e dóo kuinima ña nto.

Ña ntánañē'é dovete (2 Pedro 2:1-17)

³ Ntō'ó ení ko e dóo ntio kó, dōo ntio kó taxnūu u tú'un iña nto nté o nakáku o nta'a Xuva kō. Ntá tsi sá'a kantio ko é ká'án u ni nto ve, tē koó ntii nto nada'an ntō tú'un e kuinti'xe nto, ña tsi tú'un é uun ito tsi xé'e Xuva kō é kūtuni ña ntáduku ntée ña. ⁴ Tsi iō ñá'a e ntáki'vi xu'u ña mi ntánataká nuu ntó, ña tsi ña é nte dí'na uve na'a kaká'an tú'un Xuva ko iña ña tsi da mii é ni'i ña é ntō'o ña. Ntáka'an ña tsi da xé kade ka'nu ini Xuva ko ni ko kuétsi kō ne, kuvi vii o da neé ka nuu i é kīni kaa. Ntáka'an ntée ña Xuva ko ni Tó'o ko Jesúcrístu, ntáka'an ña tsi ña te nuu é ntaá i é Xuva ko ña.

⁵ Ntio ko é na nānu'u ntó ini nto ve, kuān te nte éma tsi ini vá'a nto tsi Xuva kō ne, nákákú ña un ntíí ntíí ña Israeé san dā nantii ña ña ñuú Egitó ne, ntá tsi da rkontúvi nantí'i ña ña'a san, ña é ña ni kuinti'xe i. ⁶ Io ánje di é ña ni de ntáa ña tsiñu ña, tsi xtuví mii ña mí káduku ntée ña. Nátu'un kutu Xuva ko ña mi dóo nee un tsi da nté xee ntúvi é xntékú ku'vē ña iña ñuxiví sa. ⁷ Kuan o kúvi ni ña ntoo ñuú Sodomá, ni ñuú Gomorá, ni tūku ñuú é ntoo etsin ikān di. Nā te da ñuú nuu i é kīni ntaa de ña ni ñadí'í san. Dōo dé ña é kīni kaa ni tuku ñatíí san di. Un vá'a tsi ntánto'o ña ve mi kai'xi ñu'u ntii dañu ntúvi. Koto nto ña vata koo é ña kuan koo víi nto vatā o dé ña.

⁸ Ña kini ntáa san, ña é ntoo ni'i ntō né, kuān ó de ña di, tsi vata tsi tē ñuú éni kán ntoo ña, ntáde ña ni

kúñu ña nuu i é kīni ntáa. Ña ncho kuinti'xe ña Xuva kō ne, ntáka'an kīni ña iña ña ntáde tsiñu e dukún kán. ⁹ Ntá tsi ánje, ña odo núu san, ña nani Migeé ne, dā ntánāa núu ña ni tō'ó e ña vá'a san kuenta iña kúñu Muísee dá xi'i ña ne, ña ni kene ini ña é ká'an ña tú'un é kīni kaa ni ña, tsi da mii tsi é káka'an ña: "Xuva ko na tā'xi ña o é ntō'o o", ka'an ña. ¹⁰ Ntá tsi ña sá'a ne, dóo kīni ntáka'an ña iña un ntíí ntíí nuu i é ña ini ña. Ntá tsi nuu i é ini kúñu ña, vatā ó ini kiti sán ne, núu i sá'a e ntánakunaa tsi mii ña kúñu ña.

¹¹ ¡Ña ntá'vi de ntu ña kuān ntáa san! Ntáde xení ña ni tā'an ña vatā o dé Caiín san. Ntáde ña vatā o dé Balaán san, ña é doto tsi ide vatā koo é ni'i ña diu'un. Ntáka'an ntée ña ña odo núu iña ña vatā o dé Coreé san ne, kuān koo ni'i ña doxi'í san di. ¹² Dōo kīni o ntáde ña kuān ntáa san da ntánataká nuu nto é ká'xi dadí'í nto ni tā'an nto da ntáde nto viko é kuinima tá'an kō. Ña sá'a ne, ña te ntákuka'an nuu ña e dóo ku'e'le ntaido ña é ká'xi mii ña ne, ña te ntáde ña kuenta te xee tá'an é ká'xi ta'an ña. Vata ntáa viko nu'u é ña te kakiin daví san, e dá kantavá ni tátsin san, ntáa ña. Vata ntáa utun é ña kaku kiti i ntáa ña. Vata ntáa utun é xi'í kue'en ne, kitú'un dítsin i ntáa ña di. ¹³ Vata ntáa ntute ñu'u e dóo kaido ntáa ña. Ntaéte xaa ña nuu i é kīni kaa e ntáde ña vatā ó kaeté xaa ntute ñu'u san tiñu i. Vata ntáa xntivi e ntaika xaa ntáa ña, é kī'in ña é kuntuo ña mí e dóo nee kue'én san ntii dañu ntúvi.

¹⁴ Enoo, i'xá ika Ádaán san é kuvi ū'xe ne, kaka'an ña naa Xuva ko dá káka'an ña iña ña sa'a kidaa: "Iní u tsi vé'xi Xuva ko, ni ña te da díi da díi míil ánje ña. ¹⁵ Xntékú ku'vē ña iña un ntíí ntíí ña ntántoo ñuxiví sa. Ka'an ña tsi un ntíí ntíí ña é kīni ntáa san ni'i ña é ntō'o ña kuenta iña i é un ntí'í é kīni kaa é edé ña, vatā ó ntio nima kīni ntáa ña. Ní'í ña é ntō'o ña iña tú'un é kīni ntáa é ka'an kīni ña iña Xuva kó di", ka'an ña. ¹⁶ Ña sá'a ne, é un ntí'í ntátsi'í kuétsi ña. Ntáka'an ntée ña da neé ka ntí'i nuu i. Da mii tsi é ntio ña é káde kueni kīni kaa ña. Ntáka'an ña

tsi dóo ka'nu ña'a ña. Kaka'an va'á ña ni ña'a san dá kataan nuu ña.

Nté koo víi ña ntákuinti'xe i san

¹⁷ Ntá tsi ña'ni nto, tá'an kó e dóo ntio kó, naka'an nto tū'un e ntáka'an pústru Tó'o ko Jesūcristu ¹⁸ da ntáka'an ñá ni ntó: “Tē xee ntúvi é doko sa ntí'i ñuxiví sa ne, kí'xi ña ntámarkínteé ñá nuu i é vā'a. Víi ña vatā ó ntio nima kíni ntáa ña”, ka'an ña. ¹⁹ Ña sá'á ne, ntáde ña é nāa núu ña ntákuinti'xe i san ni tá'an ña. Ntáde ña vatā ó ntio nima kíni kaa ña, tsí ña tuvi Espíritū Sántū san nuú nima ña.

²⁰ Ntá tsi ña'ni nto, tá'an ko e dóo ntio ko, díi díi ka kutú've nto iña Xuva ko vata koo é díi ka vá koo kuinti'xe nto ña. Kantá'ví ntó vatā ó kaxntii Espíritū Sántū san nto é ká'an nto. ²¹ Kuinimá ka nto Xuva ko vatā ó kakuinima ñá nto. Kuntetu nto ntuvi dá ta'xi Tó'o ko Jesūcristu é kuntoo o ni ña ntii dañu ntúvi, tsí kantuntá'ví ini ña kō.

²² Na ntu ntá'ví ini nto ña'a, xoo é vāta kuinti'xe vá'a i. Ká'an nto ni ña te kuinti'xe ña é nuu é ntaā i. ²³ Ío tuku ña'a ne, nakákú nto ña, natavā ntó ña mé'ñū ñu'u. Na ntuntá'ví ini nto ña, kuān té nte ña ncho tiin ntá'a nto dōo ña é kudentu ni nūu i é kíni ntáa e ntáde ña. Koto nto té ña kuan koo víi nto vatā ó de ña.

Ká'an ō tsi dóo ka'nu Xuva kō

²⁴ Tō'ó kō né, na xntii ña ntō vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kíni kaa. Na ntāvá'a ña nima ntó vata koo é ña tuvi ka kuétsi nto té xee ntó nta'a ña. Ná tē nté kaa ka'nu kuini nto te ini nto ña, é un tsi kaxi'í nuu ka'nu ña. ²⁵ Uun tsi Xuva kō e dóo kí'in ini ña. Ña'ni ña é nakáku ña ko kuēnta iña Tó'o ko Jesūcristu. Ká'an ō tsi dóo va'á ña, tsi dóo ka'nu ña'a ña. Ká'an ō tsí ña'ni ña é odo nuú ñá kade kú've ña, tsí kuvi víi ña é un ntí'i. Kuan ō dé ña nte dí'na ne, kuān ó de ña vevíi di ne, kuān koo víi ña ntii dañu ntúvi. Kuan tsí koo é ká'an u ni ntō.

Nuu i e xé'e Xuva kō é kūtuní San Juaan

Nuu i e tá'xi Jesucristu é kūtuni ko

¹ Sá'ā tá'xi Jesucristu é kūtuni ko. É xé'e Xuva kō é kā'an ñā nī ña ntáde tsiñu iña ña nuu i e dokó sa xee ntuvi é kūntaa ntí'i é kākā'an ña. Taxnúu ña ánje ñā é kā'an ñā nī kó, xu'u é Juaán u, nuu i sá'a. ² Kaka'án u ni nto da mií e tékú ko vatā ó kaka'an Xúva ko, vatā ó kaka'an Jesucristú di. Kaka'án u nuu i sá'a é ĩni mií u.

³ Nté kuān nte vá'ā o é da xōó ka ña'a, ña kanakuā'a nte koo kuvi rkontuvi, nī ña é káteku i é kākā'an tú'un sa'a ne, kade ntaa ña nee é kākā'an, tsí e xée etsin ntuvi é kūntaa ntí'i é ũve na'a kaká'an í'a.

Édē vá'a Juaan tutú iña é ũ'xe úkūn san

⁴ Xu'u é Juaán u ne, kade vá'a ú tutú sá'á iña é ũ'xe úkūn san é ntoo ñuú Asia. É nī'i nto é vā'á iña Xuva ko. É nī'i nto é kúntoo vá'a nto nta'a Xuva kō, ña é tuví vevíi ne, ña é kuan tsí ó tuví nte ntúvi dí'na ne, ña é kuan koo kutúvi ntíi dañu ntúvi, dívi ña ni ũ'xe espíritú, ña ntoo nú tēu ñā, ⁵ ni Jesucristú di, ña é da mií é kākā'an é nuu é ntaā i. Dí'na ña ntóto ña é un ntíi ntíi ña é xí'i san ne, kade kú've ña iña un ntíi ntíi rei, ña ntántoo ñuxiví a. Kuĭnima ñā kō ne, nantíi ña kō dá ñu'u kuṭu o ni kuétsi kō, tsí éti ña niñi ñā e ntá'vi ña kuétsi kō. ⁶ É tā'xi Jesucristu é kadā kú've o, é vīi o dútu iña Xuva ko, dívi Úva ñā. Ntadiá'vi ña, dívi ñā, tsí dóo ntíi ĩnī ñā ntíi dañu ntúvi. Kuan koo na kōo.

⁷ Koto nto tsí Cristú ne, kí'xi ña mé'ñu vīkó san. Un ntíi ntíi ña'a sán kiní ña ña, un tsi nte ñā'a, ña é ntuku ku'i ña. Dóo kueku un ntíi ntíi ña'a, ña ntoo da mí'i ká ñuxiví a, kuenta iña ña. Kuān koo kuvi ntí'xe.

⁸ “Dívi ú e dí'na ú ne, dívi ú é ntíi ú ata i kán di”, ka'an Xúva kō, ña é kadé kú've é un ntí'i, ña é tuví

vevíi, ña e dúkuān tuví nte dí'na, ña é kutúvi ntíi dañu ntúvi.

Dā ĩni Juaan e dóo ka'nu Cristu

⁹ Xu'u é Juaán u ne, ta'an ko ũn ntíi ntíi o. Dadíi tsi ntánto'o ko kuēnta iña Jesucristu, tsí uun tsō nuu Xuva kō ne, dadíi tsi kata'xi Jesucristu é na kā'nū tsi vīi ó nima ko. Nuu kutú ú ñuú Patmu é tuví mé'ñu ntute ñu'u san kuenta iña tú'un Xuva kō, é kaka'án u xoo é Jesucristu. ¹⁰ Uun ntuvi dá iō dá'na é kunū iní ko Xuva kō ne, ĩnúu Espiritu Xuva kō nimá ko. Téku ko é kākā'an úun tatsin atá ko. Un ntíi tsi kākā'an, vatā ó kakuví dá kaeku trunpetá san. ¹¹ Kaka'an:

—Xntéén na'an é un ntí'i é kaínin ve. Kidáā ne, taxnuun tutú san iña é ũ'xe úkūn é ntoo ñuú Asiá, ni ñuú Efesú, ni ñuú Smirná, ni ñuú Pregamú, ni ñuú Tiatirá, ni ñuú Sardí, ni ñuú Filadefiá, ni ñuú Ladicea —ka'an tátsin san.

¹² Xkokotó u atá ko vata koo é kiní u xoo é kākā'an í nī ko. Kidáā né, ĩnī u ũ'xe tūn tsumé é dí mií tsí kaá kuaan kúvi. ¹³ Mé'ñu tun tsumé é ũ'xe san ne, ntítsi uun ña'a, ña vata kaa ñatíi kaa ña, é nuu ña doo kani nte rkun xé'e ña xee. Katínuu nte xkintika ña ñi i'xi ña e kúvi kaá kuaan. ¹⁴ Idi díki ñā ne, ku'xin kue'en vatā ó ku'xin katsi, é vata jto ka'xin é ku'xin kue'en. Ntuxnúu ña ne, kaxi'í nuu vatā ó kai'xi ñu'u. ¹⁵ Dī'ín ña ne, kaxi'í nuu vatā ó kaxi'í nuu dá kai'xi kaa dá kākuvá'a ĩni urnu kan. Tátsin ñā né, vata kaa te ntúte ka'nu é kainu. ¹⁶ Ní'i nta'a ña ũ'xe xntívi nta'a kua'a ña ne, xu'u ña kíi kaa káni e ntíko ntuvi núu í ne, kai'xi kué'en núu ña, vatā ó kai'xi ngántii da dóo i'ni.

¹⁷ Dā ĩni ú ña ne, uun xío vitá tsu nú dī'ín ña vata té xí'i u. Kidáā ne, tññ nta'a ñā kō nta'a kua'a ña ne, kaka'an ñā nī ko:

—Ñā ku ũ'vi o. Xu'u é dí'na ú ne, xu'u é ntíi ú ata i kán di. ¹⁸ Xu'u é kántito u. Xu'u é xí'i u, ntá tsi vevíi ne, kantíto ú ntíi dañu ntúvi. Xu'u é kadé kú've u iña doxi'í san nī dô'vi kan. ¹⁹ Tsuven nā'an un ntí'i

nuū i é inin, é kākuví vevii nī é kūví rkontuví di. ²⁰ Nūu i sá'a é iō xu'u iña é ū'xe xntivi san é inin é ni'i ntā'a ú nta'a kua'a kó san, ni ū'xe tún tsumē e kūví kaá kuaan. Kīmi é ū'xé san ne, divi' ánje, ña ñu'u ntā'a i é ū'xe úkūn san. Tun tsumē é ū'xé san ne, náa i é ū'xe úkūn san.

2

Tú'un iña é ū'xe úkūn san, di'na iña úkun ñuū Efesú

¹ Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a i úkūn ñuū Efesú san ne, ká'án tsí Xu'u é nta'a kuā'a kó ni'i ntā'a ú é ū'xé xntivi san, Xu'u é kaika mé'ñū ú é ū'xe tún tsumē e kūví kaá kuaán san ne, kaka'án u ni ñā: ² Iní nti'í ú nee é kāden. Iní u tsi dóo kaxiōn ntiūn é kāden tsiñun, tsi dóo ka'nu iní o. Iní u tsi ña kakutiñ nima ó ni ñā'a, ña é kīni ntāa san, tsi íton nteén ña é ká'an ña é pustru ñá ne, kūtuni o tsi dóo vete ñā. ³ Iní u tsi ka'nu iní nti'xe o, tsi dóo ntó'o o da dé tsiñun kuenta iñá ko; ñá ni kudu'xen ō. ⁴ Ntá tsi iō nuu i é kuētsí o: tsi ña kakuinimá ka o kó vata ō kuinimá ó ko kidaā. ⁵ Naká'an o vē mí'í ko'xón nteen ne, na nātivi iní o. Vīn xtukun vatā o dén kidaā. Tē ñā'a ne, da nēe iní tso xee u mí tuvín ne, naki'i ú tun tsume ō mí ntitsi, tē ña nātivi iní o. ⁶ Ntá tsi iō nuu i é kāden é vā'a di, vata kaa é ña ntío o nuu i e ntāde ñā'a, ña ntántikin ñá nani Cūlaá san. Ña xkúntee iní ko di é kuān o ntāde ñā. ⁷ Te Inin é kīnin ne, kinin é kākā'an Espiritū sán nī ña ntákuinti'xe i san! Xoo é kūvi vii i ne, ta'xí u itsi é ká'xi ña kiñi utun é ni'i ña ntuvi iña ña é ntitsi mé'ñū mí e dóo vā'a mí tuví Xuva kō. Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñuū Smirna

⁸ Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a i úkūn ñuū Smirná san. Ká'án tsí Xu'u é di'na ú nī e nti'í ú ata i di, Xu'u é xi'í u ne da ntóto xtúku ú ne, kaka'án u ni ñā: ⁹ Iní u é un nti'í é kántó'o o. Iní u é kātaan núu o, ntá tsi kuikān nuu Xuva ko. Iní u tsi ntáka'an kīni ña Israeé san iña o. Ña sá'a ne, da ntáka'an ña é ña Israeé ña, ntá tsi ña te ña Israeé nti'xe ña, tsi ntáduku nteé ña tó'o e ña vā'a

san. ¹⁰ Ña ku ú'vī o nté koo nto'o o rkontuvi. Iō ntó ne, vii tó'o e ña vā'a san é ku'un kutu ntó vata koo é kōto nteé ña nto tē nuu é ntaā i e ntákuinti'xe nto. Ú'xi ntūvi é ntó'o nto. Ntá tsi ñá ku xtuvín miin é kákuinti'xe o kó, kuān te kuvín, tsí ta'xí u ntuvi iña o é kutūvín nī kó nti'í dañu ntūvi. ¹¹ Te Inin é kīnin ne, kinin é kākā'an Espiritū sán nī ña ntákuinti'xe i san! Xoo é kūvi vii i ne, ña te kūví nā té xi'í ña é kūvi uvi íto san. Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñuū Pregamu

¹² Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a i úkūn ñuū Pregamú di ne, ká'án tsí Xu'u é ni'i u káa kāni é ntiko ntūvi núu i ne, kaka'án u ni ñā: ¹³ Iní u tsi tuvin mí kadē kú've tó'o e ña vā'a san, ntá tsi kantíkin dúkuān ko. Ñá ni xtuvín miin e kuinti'xe o kó, kuān te divi tsi ñuu mí tuví tó'o e ña vā'a san é'ni ña ña é kākā'an é vā'a iñá ko, ñá nani Āntipá san. ¹⁴ Ntá tsi iō nuu i é kāden é ña xkúntee iní ko: tsi ñā'a o iō ñā, ña e ntántikin dúkuān tú'un vatā o nañé'e Bálaan, ña é xe'e ítsi rei Balaa é ká'an ñá nī ña Israeé san é vii ña é kīni kaa: é ká'xi ña é xe'é ñā'a san iña sántu ñá, nī é vii ña é kīni kaa ni ñad'í san di. ¹⁵ Iō túku ñā'a o, ña e ntántikin tú'un vatā o nañé'e ña ntántikin ñá nani Cūlaá di. Ña xkúntee iní ko é kuān koo vii ñā. ¹⁶ Dukuān ne, nātivi iní o ve. Tē ñā'a ne, da nēe iní tsó xee u mí tuvín ne, náa ú ni ña ni tú'un ko e dóo ntiko é vāta kaa káa kāni é kākii xu'u ko. ¹⁷ Te Inin é kīnin ne, kinin é kākā'an Espiritū sán nī ña ntákuinti'xe i san! Xoó ñā'a, ña é kūvi vii i ne, kué'e u é ká'xi ñá tañu'u é vē'xi e dukún kán. Kué'e ú ña uun xuu kui'xin é nteé na'a uun divi' xee e nté uun xoxo ña iní i nēe divi, tsí da mii tsi ña é ni'i i xuú san é iní ñā. Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñuū Tiatira

¹⁸ Kadan vá'an tutú iña ña nuu nta'a i úkūn ñuū Tiatirá di. Ká'án tsí Xu'u é I'xá Xuva kō kūvi u, Xu'u é kai'xi ntúxnūu ko vatā ó kaxi'í nuu ntúve ñū'u, Xu'u é kai'xi d'íñ kó vatā ó kai'xi kaá kuaán ne, kaka'án u ni ñā: ¹⁹ Iní nti'í ú nte o den.

Iní u tsi dóo kakuinima ó, tsi dóo kakuinti'xe o kó di, tsi dóo kade tsiñun dí ne, doó ka'nu iní o di. Iní u tsi díi ka vá'á ó kaden veyii é vatā o dén kidaā. ²⁰ Ntá tsi íó é ña xkúntee iní ko: tsi dá vá'a tso é kanañ'é ñadř'i, ñá nani Jesēbeé san. Kaka'an ña é tū'ún Xuva ko kaka'an ña, ntá tsi kade vete ñā. Kaeni nta'ví ña ña'á ko, ña ntákuinti'xe i san, tsi kaka'an ñá ni ñā é vii ñā é kini kaa ni ñadř'i san, ni é ka'xi ñā é xe'é ña'a san doméni iña sántu ña. ²¹ Xé'ē ú ña ntuví vata koo é na nātivi iní ña kuétsi ñā, ntá tsi ña ni ntío ña é xtuyí mii ña é vii ña é kīni kaa san. ²² Nakó'xó u ña nu itó ña ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña e ntákidi ni'í ñá ne, kué'ē u é ntó'o ñá tē ña nātivi iní ña nuu i e ntáde ña. ²³ Ka'ni kue'én u i'xá ña. Kidaā ne, kutuni un ntíí ntíí ña'a úkun san tsi xu'ú ne, iní ntí'í u e ntádē kuení nto, é un ntí'í é ntío nima ntó ne, ntánāá u ni nto kuēnta iña i é edé nto é un é un nto. ²⁴ Ntá tsi nto'o e ntántoo nto ñuú Tiatirá, ntó'o é ña te ntántokin nto é kanañ'é ñadř'i san ne, ntó'o é ña ni nakua'a nto nuu i e dóo vi'xín o iña é ña vá'á san. Ná ka'án ka ú ni ntó neé vii nto. ²⁵ Da mii é ña ku xtúvi mii nto nté un siin e ntákuinti'xe nto da nté nainú u. ²⁶ Tē xoo é kúvi vii i, xoo é kútií i é vii é vá'a da nté nainú u ne, kué'ē u é kadā kú've ñá iña da mí'í ká ñuú, ²⁷ vatā o tá'xi Uyā ko é kadā kú've u di. Tátún e kúvi káa kaða kú've ñá ni ña. Ntada utsi ña ñuú san vatā ó kakuvi kíđi nte'u dá káta'vi. ²⁸ Kué'ē ú ña kímí é vē'xi túvi sán di. ²⁹ Te ñin é kīnin ne, kinin é kaka'an Espiritū sán ni ña ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an.

3

Tú'un iña úkun ñuú Sardi

¹ Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a i úkún ñuú Sardi ne, ká'án tsí Xu'u é nuu nta'a ú u'xe espíritu Xuva ko ni ū'xé xntiví san ne, kaka'an u ni ō. Iní u nte xkóon dén. Kantítón, kuini ña'a san, ntá tsi ñá te nuu é ntaā i, tsi é xi'in. ² Ntoton ve. Koon ntiin ni é ntoo ká san di'na dá ntí'í kue'en. Vata kīni u nee é vá'a é kaden nuu Uvá ko. ³ Naka'an o tū'un é ñin ni e

téku o nte dí'na. Nātivi iní o ne, kadan ntaan nēe é vá'a é ñin. Tsi tē ña kantítón ne, da nēe iní tsó xee ú vatā ó de ña du'u, é ntē ñá inin neé ura xee u mí tūvin. ⁴ Ntá tsi íó ka kudii ña'a o, ña ntoo ñuú Sardi, ña é ña ni kudéntu dóo i. Dadii kaka ú ni ña é ñu'u ña doo kui'xin, tsi dóo vá'a ña'a ña. ⁵ Tē xoo ña'a, ña é kúvi vii i ne, ní'í ñā doo kui'xin é kū'un ña. Ná nakāte ú diví ñá iní tutu mí ūve na'a xoo é ni'í i ntuví vá'á iña i ne, ka'án u ni Uvá kó ni ánje ñā tsí ña sá'á ne, ntáduku ntée ña ko. ⁶ Te ñin é kīnin ne, kinin é kaka'an Espiritū san ni ña ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñuú Filadefia

⁷ Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a i úkún ñuú Filadefiá ne, ká'án tsí Xu'u e dóo vá'a u, Xu'u é kaka'án u é nuu é ntaā i, Xu'u é ni'í nta'a ú ntakáá rei Davii. Te Xū'ú nakaán u ne, nté uun xoxo kuvi nakadi i ne, te Xū'ú nakadi ú ne, nté uun xoxo kuvi nakaán i. Xu'ú ne, kaka'án u ni ō. ⁸ Iní u nte xkóon dén. Koton, tsi é nakaán u xi'í mí k'ín ne, nté xoxo kuvi nakadi i. Tsi iní u tsí kuān té ña tuví ntíi o ne, eden ntaan é kaka'án u, ñá ni ka'an te ñá inín ko. ⁹ Koton, tsí íó ña'a, ña ntántikin tó'ō e ña vá'á sán ne, ntáka'an ñá tsi ña Israeé ña, ntá tsi ña ntaā, tsí vete ñā. Koton, tsí vii u é na kūnchítí ña nú d'ín o vata koo é kūtuni ña tsi dóo kakuinimá ko o. ¹⁰ Tsi ña ni kudú'xen ō é kadan ntaan é kaka'án u ne, kútií ntí'í o. Dukuān ne, nada'án u o tē xee ntúvi é ntó'o ña ntoo dá kanii ñūxiví san, dá kōto ntēe u ña ntántoo nú nte'u san. ¹¹ Ña ná'á ka dá nainú u. Kuenta tsí viin é ni'í o vata koo é xoxo naki'í núu i doméni é ni'í o. ¹² Xoo é kúvi vii i ne, kué'ē u é k'í'í ntii ña vi'í Uvá kó ntii ña ñuú ntūvi. Ntē uun ito ká ña ntii ña mí tuví ña, Xntēe u kuñ ña diví Uvá kó ni diví ñuú Uvá kó, diví Jerusaleén xee é vē'xí nte e dukún kán. Xntee ú ña diví xee ko di. ¹³ Te ñin é kīnin ne, kinin é kaka'an Espiritū san ni ña ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñuú Ladicea

¹⁴ Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a i úkún ñuú Ladiceá ne, ká'án

tsí Xu'u é kaka'an u é kuan koo na kōo. Nā te kaēni nta'ví u, tsí da mií é nuu é ntaā i é kaka'an u. Nta'a ko vé'xi un nti'í é ede kú've Xuva kō. ¹⁵ Xu'u kaka'an u ni ō tsí iní u nte xkōon dēn. Ntē ña te i'nín ne, ntē ña te ví'xin. Díi ka vá'a ó tē dí i'nín né, o tē dí ví'xin. ¹⁶ Dukuān ne, da xé ña te i'nín, ntē ña te ví'xin ne, kakunte'xé ko o ne, ncho nantu'xen ú o. ¹⁷ Kaka'an tsi dóo kuikān, e dóo iō ña o, tsí ña tuvi nee é kátaan nuú o. Ntá tsi ña kakutuni o te dóo nta'vín den, tsí ña te neé nuu á'vi o, tsí kanti'u ntuxnúu o ne, kantín di. ¹⁸ Dukuān ne, ta'xi ú itsi nté koo viin: Ki'xin mí tuví u ne, kuin kaá kuaan va'a é ña te neé kadáka vata koo é kukuikan nti'xen. Kuin doo kui'xin é kunūun vata koo é ña kuka'an nuu o é kántiin. Kuin u'xen cho'ó di é kútsi nuu ntuxnúu o vata koo é na nāxi'í nuu o. ¹⁹ Xoó ña'a, ña é kakuinimá ko ne, kantantaá u ña mí'í é ña vá'a ó kade ña ne, kaxe'é u é ntō'o ña. Kamán san koon ntiin ná nātivi iní o. ²⁰ Koton tsi i'a ntisi ntéé u xi'í o, kanake'xēn u. Xoo é kainí i tatsín ko ne, te nākaán ña xi'í ña ne, kuítā nti'xin u má vi'í ña kān ne, dá kā'xí dadíi ú ni ña. ²¹ Xoó é kúvi vií i ne, kué'e u é kutūvi ña diñi kó vatā o dé u da kuvi idé u ne, ítūví u diñi Uvā ko. ²² jTe ñin é kīnin ne, kinin é kaka'an Espiritū sán ni ña ntákuinti'xe j san! Kuān koo ka'an —ka'an tátsin san nī ko.

4

E ntánuu iní ña Xuva kō e dukún kān

¹ Kidáa ne, ito ú ne, iní u é kántíi xi'í e dukún kān. Divi tátsin e téku ko dí'na é vata eku trūnpeta éku ne, kaka'an xtúku:

—Kūxeen i'á ne, dá nañ'e u o nté koo kuvi rkontuvi —ka'an.

² Ura dú'va tsi i nakunúu u nta'a Espiritu Xuva kō ne, nañ'e ña ko uun teu ka'nu é tuví e dukún kan ne, ikān tuví uun ña'a ñatīi, tínti'í ña nú tēu san. ³ Ña tsikán ne, vatā ó kaxi'í nuu xuu kuii é nani jaspe kaxi'í nuu ña, ni xūu kue'e e dóo kai'xí di. Ntíkō diñi nú tēu san kaxi'í nuu rkuá'nti, vatā ó kaxi'í

nuu xuu kuii é nani esmēralda. ⁴ Ntíkō diñi nú tēu san ntoo xtuku ká oko kīmi tēu san ne, oko kīmi ñāta ntántoo ña di. Kui'xin kue'en dóo é ñū'u ña ne, odo le'e e kúvi kaá kuaan díki ña. ⁵ Nú tēu é uun sán ne, kaxi'í kaxi'í nuu ne, kakañu'u, kakatsín di. Mí tūví tēu san ne, kai'xi ú'xe ñū'ū naa i é ū'xe espíritu Xuva kō. ⁶ Divi tsi nú tēu san dí ne, nuu míní é kaxi'í ni'ni vata kaa xuxu.

Ntíkō diñi nú tēu san ni mē'ñú i ne, ntāñi kīmi kítí é ntantíto. Nā te da dīi ntuxnúu ti uve ata tí ni nūu ti. ⁷ Kiti kuvi ūun sán ne, vata kaa ñaña kaa ti. Kiti kuvi ūví san ne, vata kaa duntiki kaa ti. Kiti kuvi ūní san ne, vata ito ña'a ito tī. Kiti kuvi kīmi san ne, vata kaa tadun kítí kantava kaa ti. ⁸ Ngimi kítí sán ne, uve iñu nti'xin ti é un é un ti. Un tsi kokó ta'an ntuxnúu ti un tsi nte má nti'xin ti, Ntē ntūvi ntē níñu e ntáka'an tí dívi Xuva kō:

jDivi ntō é na kuiko ñu'ū ntí nto, Xuvā ntí.

Divi ntō é Xuva nti'xe ntí nto,

ñā é kuvi vií da nēé ka nuu i,

ñā é tuvi kídaa,

ñā é tuví vevii,

ñā é dā ve vé'xi!,

ka'an ti.

⁹ Vāta da ntáka'an kítí ntantíto san e dóo va'á Xuva kō, e dóo ka'nu ña'a ña, dá ntaxé'e ti sintiá'vi nta'a ña é tuví nú tēu san, ña é tuví ntii dañu ntūvi ne, ¹⁰ ñata, ña é oko kīmi ña'a sán ne, ntánakunchíti ña nú dī'ín ña é tuví nú tēu san é ntánuu iní ña ña é kántíto ntii dañu ntūvi. Tsoo ña le'e e kúvi kaá kuaan é ñū'u díki ña nú tēu san, ntáka'an ña:

¹¹ Dōo va'á nto, é nakuiko ñu'ū ntí nto,

Xuvā nti, é ká'an nti tsi dóo ka'nu nto,

e dóo iō nto é vií ntó da nēé ka nuu i.

Tsí nto'o de kú've nti'nti'nto dá nēé ka é iō.

Tsí da ntío nto é kúvá'a ne, kúvá'a ntí ntíi,

ka'an ña.

5

Dā nakāa A Le'ntú san tutu é kātīnuu

¹ Iní u tsi űa é tuví nú tēu san ne, nta'a kua'a űa nī'i nta'a űa űun tutu é kātīnuu. Tutú san ne, uve na'a ntuví o ata i. Ú'xe sēu űve ata i. ² Iní u uun ánĵē, űa dōo ntii iní i san ne, dōo ntii kaka'an űa:

—ĶXoo ntu é vā'á nti'xe i é kuvi nakāa tutú san? ĶXoo ntu é kuvi nakāa mí uve seú san? —ka'an űa. ³ Nté uun űa'a, űa ntoo e dukún kán ne, nté uun űa'a, űa ntoo űuxiví a, nté űa'a, űa ntoo doxilí kán, űa nī kúvi nakāa űá tutú san, nté űa nī kuvi kiní űa é űve na'a iní tutú san. ⁴ Xu'ú ne, ēku nti'xe u, tsi űa nī nī'i xoo e vá'a i é nakāa tutú san, nté űa nī nī'i xoo koto nteé i. ⁵ Kidāa né, uun űa'a űatā sán kaka'an űá nī ko: —űá kú ēkún kan. ĶNa kaa űaűa tatá Judaa, I'xá ika rei Daa űaűa! Dīvi űā e kúvi idé űa é kuvi nakaā űá tutú san. Dīvi űā e kúvi nantīi ntéē űa mí űve u'xe seú san —kuan o ka'an űatā san ní ko.

⁶ Kidāa ne, iní u tsi íkan tsi ntitsi uun A Le'ntu mé'ñū nú tēu san, nī ngīmi kiti ntantíto, nī űatā san. Dító na'a i mí nī'i kuí'i A Le'ntú san da é'ni űa'a sán i. Ú'xe ntīki i uve. Ú'xe ntūxnūu i di. Ntūxnūu i sán ne, náa i é ű'xe espírītu Xuva kō e táxnūu űa é kī'in dá kanīi űuxiví san. ⁷ Ne, kué'ēn A Le'ntú san, kuki'i tutú san é nī'i ntā'a űa tuví nú tēu san nta'a kua'a űa. ⁸ Dā kī'i tutú san ne, ngīmi kiti ntantíto san nī űatā, űa é oko kimi űá'a sán ne, nākani iti űa nuú A Le'ntú san. É un é un űatā sán ne, nī'i nta'a űa űun kiñú'u nī űun ko'o kútū e kúvi kaá kuaan é űū'u kútū e dōo vá'a űe'e ű'me i é kakene vatā o ntáka'an ntá'ví űa ntáduku ntéē Xuva kō. ⁹ Ntaita űa nchu'ún xee é kaka'an: Ntō'ó ne, dōo va'á nto é kī'i nto tutú san,

é nakaá nto mí űve seú san. Tsi é'ni űa'a san ntó ne, eti nto niñi nto é nakuíin nto űa'a kuenta iña Xuva ko, űa vé'xi da nēē ka tatá i, da nēē ka tū'un űā, da mí'i ká űūu vé'xi űa,

¹⁰ vata koo é kūvi víi űa rei ni dutu iña Xuva ko, é kadā kú'vē űá űuxiví san, ka'an űa.

¹¹ Kidāa né, ito ú ne, tēkú ko é űa te da díi ánĵē ntaíta űa ntīkō díi'i teú san nī kī'i ntantíto san, nī űatā san. űá tē nté kaa nté kaa titín űa. ¹² Un ntii tsi kéne űa, ntáka'an űa: ĶE dōo va'á A Le'ntu é xi'í san é nī'i e dōo kuvi víi, nī e dōo kukuikā, e dōo kī'in iní i, e dōo ntii iní i, e dōo kuiko űū'u o ī, e dōo kada ka'nu o ī, e dōo nakue'e o sintiá'vi nta'a i!, ka'an űa.

¹³ Kidāa né, tēkú ko tsi un ntī'i nuū i é ntantíto é ntoo e dukún kan, nī nú nte'ú san, nī doxilí kan, nī ntute űū'u kán ne, ntáka'an é uun ata tsi tátsin i: ĶNa nakué'e o sintiá'vi nta'a űa tuví nú tēu san, nī A Le'ntú san; na kuiko űū'u o űā; na kada ka'nu o űā; na kōo űa é víi űá ntii dañu ntūvi!, ka'an.

¹⁴ Ngīmi kiti ntantíto sán ne, ntáka'an ti: —ĶKuan koo na kōo! —ka'an ti. űatā, űa é oko kimi űá'a sán ne, nākani iti űa un tsi nte űū'u kán é nuu iní űa űa é kántito ntii dañu ntūvi.

6

Ķ ű'xe seú san

¹ Iní u dá nāntii nteé A Le'ntú san seu é kuí űun é ű'xe seú san. Tēkú ko tsi kaka'an uun kiti kantíto sán ne, dító vata te kākatsin: —ĶKixkoton! —ka'an ti.

² Itó u ne, iní u uun idú kuí'xin. űa ntekú ti ne, nī'i nta'a űa ntuvē. Xé'e űa űā le'e é kuntēkú dikī űá ne, dá kīi űa é víi űá du'xēn né, kúvi idé űa ntii űa nuu i kán.

³ Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kuí űví san ne, tēkú ko é kaka'an kiti kantíto, kiti kuvi űví san: —ĶKixkoton! —ka'an ti.

⁴ Kidāa né, kīi xtuku idú, kiti kué'e kue'en. űa ntekú ti ne, nī'i nta'a űā káa káni. Ní'i űa e kúvi

vii ña é nāki'i ña é vā'á koo kuntōo ña'a san ñuxiví san, vata koo é kā'ni ta'an ña, xe un xé un ña.

⁵ Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kui ūnī san ne, tēkú ko tsí kaka'an kiti kantito, kiti kui ūnī san:

—jKixkoton! —ka'an ti.

Itó u ne, iní u kii idú ntee. Ña ntekú ti ne, ni'i nta'a ña xkú've. ⁶ Tēkú ko tatsin é vē'xi mí ntoo ngimi kiti ntantito sán ne, kaka'an:

—Uun xkú've kúdii nuní san ni'i ña xā'vi tsiñu ña é uun ntúvi. Ūnī xkú've kúdii kiti sévada ni'i ña xā'vi tsiñu ña é uun ntúvi di, ntá tsi ña ku nativín aseté ni ntúte vinú san —ka'an.

⁷ Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kui kīmí san ne, tēkú ko tsí kaka'an kiti kantito é kui kīmí san:

—jKixkoton! —ka'an ti.

⁸ Itó u ne, iní u kii idú kuāan. Ña ntekú ti ne, Doxi'í nani ñā. Áta ña vē'xi uun ña'a, ña é nanī Dō'vi. Nī'i ña é kūvi yíi ña ni dāva ña'a ñuxiví san é kuví ña mé'ñu du'xēn sán ne, ō kuví ña doko, ō kuví ña kui'í san ne, o kuví ña é kiti diin san ka'ní ti ña.

⁹ Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kui ū'ún san ne, iní u má nāa kan nima ñā'a, ña é é'ni ña'a san cuenta iña tú'un Xuva kō, tsí ña ni u'ví ña é kā'an ñā iña Xuva ko. ¹⁰ Nñ kue'én ini ña ntāka'an ña:

—Xuvā ntí, ka'nu kue'en nto. Ntō'o é sāntu ntí'xe nto. Ntō'ó ne, un ntí'í é kāka'an nto é nuu é ntaā i. ¿Nēe ntúvi ntu kada kú've nto iña ña ntántoo ñuxiví san é ntānáa nto ni ñā'a, ña é'ni ntí? —ka'an ña.

¹¹ Kidāa ne, dá un dá un ña ni'i ña doo kui'xin é kū'un ña. Kaka'an ñā ni ña é diin diin tsi kuntōo ká ña, da nté xee tá'an é kūví ntí'i ta'an ña é dadii ntáde tsiñu ña iña Xuva ko.

¹² Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kui iñú san ne, itó u ne, kutūnī ko é un va'a vā'a tsi taan ne, kuntee kuē'én ngantií san, é vata kaa doo ntee é xkū'ún ña'a dá ntoo ña dontni. Xōo sán ne, kukuē'e kue'en váta ito nñi. ¹³ Xntivi é ūve e dukún kán ne, nakó'xo nté ñuxiví a, vatá ó kanako'xo kiti tun igu uté san da dōo kainu tatsin ka'ni. ¹⁴ Ntoko

ñu'u mi e dukún kan, vatá ó kakuvi vikó san dá kāntava. Un ntíi ntíi xuku ni ūn ntíi ntíi ñu'u é ntoo nú ntute ñu'u kán ne, nakuntoó xio.

¹⁵ Kidāa ne, naku'un xū'u ntíi ntíi rei, ñā ntoo ñuxiví a, nī ña na'nu ñā'a sán, nī tó'ó sntadún san, nī ña kuiká san, nī ña é dōo ntii inī í, nī ña ntáde tsiñu, nī tó'ó ñā ne, ñu'u xu'ū ñā māví ni nē'u xu. ¹⁶ Ká'an ña ni xūku sán ni xūú san:

—jNa tñi mi ñu'u nti. Na tāví nti vata koo é ña kini ña tuví nú tēu san ntí, tsí un vā'a tsi kakudiin A Le'ntú san nī ntí! ¹⁷ Tsí e xee ntúvi ka'nu é tā'xi ña é ntō'o ko ne, ¿xōo ntu kutíi i? —ka'an ña.

7

Tatá ña Israee, ñā uve nā'a seu Xúva kō

¹ Kidāa né, iní u kimi ánje, ña ntāñi ngimí o diñi ñuxiví san. Ntaédí nuu ña mí kaki'xi ngimí tatsín san vata koo é ña kunú ka tatsín san ñuxiví a, nté nú ntute ñu'u kán, nté da mí'í ka má utun.

² Kidāa né, iní u tuku ánje, ña vé'xi nte mí kene ngántií san, ni'i nta'a ña sēu Xúva kō, ña é kāntito ntí'xe. Un ntíi tsí kéne ña, kaka'an ñā nī ngimí ánje, ña nguú san, ña é xe'é Xuva ko itsi é nativí ñā ñuxiví san ni ntute ñu'ū san:

³ —jKuntētu ká nto! jÑā kū dí nativí ntó ñuxiví san, nté ntute ñu'ū san, nté utun san dá nte kuví xntéé nti seu Xúva kō xteén ñā'a, ña e ntáde tsiñu iña ña! —ka'an ña.

⁴ Tēkú ko nté kaa ñā'a uve na'a ña seu san, tsí uun sientu uvi díko kimi míil ñā'a tatá ña Israee san. ⁵ Uxuvi míil ñā'a tatá Judaá san uve na'a ña seu san, uxuvi míil ñā'a tatá Rubeén san, uxuvi míil ñā'a tatá Gaá san, ⁶ uxuvi míil ñā'a tatá Asee san, uxuvi míil ñā'a tatá Neftalíi san, uxuvi míil ñā'a tatá Manaseé san, ⁷ uxuvi míil ñā'a tatá Simiuún san, uxuvi míil ñā'a tatá Levií san, uxuvi míil ñā'a tatá Isacaá san, ⁸ uxuvi míil ñā'a tatá Zabuluún san, uxuvi míil ñā'a tatá Joseé san, uxuvi míil ñā'a tatá Benjamiín san. Kuan ō ñā uve na'a ña seu san.

Ná te da dūi ña'a, ña ñu'u doo kui'xín

⁹ Kidáa né, íto ú, íní u ña te da dūi ña'a, ña ntáñi nú tēu san ni nūu A Le'ntú san. Ntē ña kuvi ká'vi o ñā e dōo titín ña, ña é vē'xí da mí'í ká ñuu dá kaniñ ñūxivi. Ntáduku ntēe ña da nēe ka tatá ña; da nēe ka tú'un ntáka'an ná di. Doo kui'xín ñu'u ña ne; odo nta'a ña ntā'a ñuu. ¹⁰ Un ntii tsi ntáka'an ña:

Da mii tsi Xuva kō, ña tuví nú tēu san,
nī A Le'ntú san, ña é kuvi nakáku kō,

ka'an ñá'a san. ¹¹ Un ntii ntii ánĵe san ntáñi ña ntíkō diñi nú tēu san, ni ñatá sán, nī ngimi kiti ntantito san. Nákuntoo tixi ña nú tēu san ne, nánū'u ñá íní ña Xuva kō, ¹² ntáka'an ña:

¡Kuan koo na kōo! Na kada ka'nu o Xuva kō,
tsi dōo kaxi'í nuu ka'nu ña, dōó ki'in iní ña.

Na nakué'e o sintiá'vi nta'a ña ne, na kuiko ñu'u o ña di,
tsi dōo iō ña é vii ña; dōó ntii iní ña.
Kuan koo na ká'an o iña Xuva ko ntii dañu ntúvi.

Kuan koo na kōo,
ka'an ánĵe san.

¹³ Kidáa ne, kaka'an úun ña'a ñatā san ní ko:

—¿Nēe ñá'a ntu ña sá'á, ña ñu'u doo kui'xín san? ¿Mí'í ntu vē'xi ña? —ka'an ña.

¹⁴ Kidáa ne, kaka'an u ni ñā:

—Ntō'o é íni nto —ka'án u.

Kidáa ne, kaka'an ñá nī kó:

—Ña sá'á ne, divi ña é vē'xi ña mi dōo ntánto'o ña'a. É ntukuixín kue'en dōo ña, tsí niñi Á Le'ntú san nácate ña. ¹⁵ Dukuān e ntáñi ña nú tēu Xuva kō, e ntáxntii ña ña nte ntúvi ntē níñu iní ukún ña kán. Xuva kō, ña tuví nú tēu san, kunuu mé'ñu kunuu dāva ña ña. ¹⁶ Ña kákān ká ña, ntē ñá ítsi ka ñá ntute. Ña kókō ká ña ka'ni ngántií san, tsí kuntoo ña mī é vētí san ve. ¹⁷ Tsí A Le'ntu é tuví nú tēu kán ne, kuenta vií ña vata kaa uun paxtu, é kī'in ní'í A Le'ntú san ña mí kakii ntute kuí é ní'í ña ntuví iña ña ne, mii

Xuva ko naĩtsi ñá un ntí'í ntute nūu ña —ka'an ña.

8

Seu e kúvi ū'xe ni ko'o kútū e kúvi kaá kuaan

¹ Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kuvi ū'xé san ne, xíō kadín kue'en tsi e dukún kan te dāva ura. ² Kidáa ne, iní u u'xe ánĵe ntáñi ñá nuu Xuva ko. Odo ña kui kui uun ña trunpeta. ³ Kidáa ne, xēe ká uun ká xtuku ánĵe, ní'í nta'a ñā ko'o kútū e kúvi kaá kuaán san ne, kántiísí ña nú nāa kan. Dōo kue'e kútu ni'í ña é nādaká ta'an ña ni tū'un e ntáka'an ntá'vi ña'a, ña ntānuu iní i Xuva kō, é kué'é ña nú nāa e kúvi kaá kuaan é tuví nú tēu san. ⁴ Kúxēe u'me kútū san é ni'í ntā'a ánĵe sán ne, xēe mí tuví Xuva ko dadii ni tū'un e ntáka'an ntá'vi ña e ntáka'an ni Xuva ko. ⁵ Kidáa né, kí'í ánĵe san ko'o kútū sán ne, dá tsú'un tsitu ña ngiñū'u é kai'xi nú nāá san ne, da nakuíta nuu ña ñuxiví a. Dōo dito káñu'ú ne, xí'í nuu ne, táan di.

Trunpeta é ū'xé san

⁶ Kidáa ne, ánĵe, ña é ū'xe ñá'a, ñá odo trūnpeta san ne, iō tu've ña é nakuéku ña.

⁷ Ánjē, ña é kuvi ūun sán ne, nakuéku ña trunpeta ña. Ura tsí i kán dāvi xuú ni ñū'u é kādaka níñi ñūxiví kán. Uun ta'vi i é kuvi ūni ta'vi ñūxiví san ne, í'xi ntí'í. Uun ta'vi i é kuvi ūni ta'vi utún san ne, í'xi ntí'í ntí'í un tsi nté ku'u xi'í san.

⁸ Ánjē, ña é kuvi ūví san ne, nakuéku ña trūnpeta ñá di. Kidáa ne, uun nuu i é vāta kaa xuku ka'nu é kai'xi kaá ne, un ntii tsi ko'xó nuu nú ntute ñu'u kán. Uun ta'vi i é kuvi ūni ta'vi ntute ñū'u sán ne, ntūvi niñi. ⁹ Uun ta'vi i é kuvi ūni ta'vi kiti ñū'u nú ntute ñu'u kán ne, xí'í ntí'í ti ne, í'xi uun tā'vi i é kuvi ūni ta'vi tūn ntōó san di.

¹⁰ Ánjē, ña é kuvi ūní san ne, nakuéku ña trūnpeta ña. Kidáa ne, uun xntiví ka'nu sán ne, kó'xō é vē'xí nte e dukún kán. Kai'xí vatā ó kai'xi chú'un san. Kó'xō nuu uun ta'vi i é kuvi ūni ta'vi ntute ká'nu sán ni mí kae'nu ntute san. ¹¹ Xntiví

san ne, Rkavé nanī. Uun ta'vi ī é kúvi ūni ta'vi ntute sán ne, kúrkavé kue'en. Ná te nté kaa űa'a xi'i űa e xi'i űa ntute é kadāká rkavé san.

¹² Ánjē, űa é kúvi kīmī san ne, nakuéku űa trūnpeta űá ne, uun ta'vi ī é kúvi ūni ta'vi ngántií san ni uun tā'vi i é kúvi ūni ta'vi xoó san nī xntiví san ne, ni'i kuí'i. Uun ta'vi ī kúnee é un é un nuu i ne, uun ta'vi ī é kúvi ūni ta'vi ntuví san ne, űá ni xī'í nuu ká ngántií san. Niñú san ne, kuan tsi ō kúvi: űá ni xī'í nuu ká xoó san nī xntiví san di.

¹³ Kidáá né, da nī kaito ú ne, tēkú ko kaiko uun tadun mé'ñū e dukún kán ne dá un ntii tsi kaka'an:

—jAi! jűa ntá'vi ntu űa'a, űa ntántoo űuxiví san, te kuéku xtuku trunpeta íña é ūni ka ánje, űa nguui san! —ka'an ti.

9

¹ Ánjē, űa é kúvi ū'ún san ne, nakuéku űa trūnpeta űa. Kidáá né, iní u uun xntiví é kō'xó nte e dukún kán un tsi nte nu űu'u kán. Xntiví san ne, ni'i ntakáá xi'i tótsín san.

² Nākaán űa xi'i tótsín san ne, un vá'a tsi kéne u'me xi'í san, vatā ó kakene u'me iní ūrnu ká'nu kue'en. Kūneé ngántií san ni kaniī e dukún kan u'me tótsín san. ³ Mé'ñū u'mé san ne, vé'xi skunti é kaka ti kaniī űuxiví a. Ní'í tī é kué'é ti vatā ó de tdu'me, kiti ío űu'u a. ⁴ Ká'an űa ni tī é űa ku nanti'i ti ite é kae'nu űu'u a, nté kū'u kuii, nté ūtun di. Da mii tsi űa'a san kué'e ti űa, tē űa te uve ná'a xteén űa seu Xúva kō. ⁵ Ní'í tī é nanto'o ti űa te ū'un xoo, ntá tsi űa kúvi ka'ní kue'en tī űa. Mí kaxé'e ti ne, kaexnúu vatā ó kaexnúu da kaxé'e tdu'mé san.

⁶ Ntúvi tsikán ne, un vá'a tsi nantuku űa'a san nté koo kuví űa, ntá tsi űa ní'í űa nté koo. Kuán te un vá'a tsi ntio űa é kúvi űá ne, űá nī'í űá doxi'í san.

⁷ Skunti san ne, vata ntáa idú kiti tu've i é k'ín ti mé'ñū du'xēn ntáa ti. Diki tī ne, odo é vata ntáa le'e e kúvi kaá kuaan ntáa. Núu tī ne, vata ito nuu űa'a ito. ⁸ Idi ti ne, vatā ó nani idi űad'í. Nú'ú ti ne, vata ntáa

nu'u űa'ña ntáa. ⁹ Uve ata ti tdi'xi e nté kaa te káa kúvi. Dā ntáva ti ne, kaka'ñu'u vata te ntaíta nti'xin űa te da díi kareta e ntáñu'u idú, kiti ntaínu mé'ñū du'xēn san. ¹⁰ Dú'me tī ne, vata ntáa du'me tdu'me ntáa ne, iní xe'e t'í di. Dú'me tī san ntée é ntuku kui'í tī űa'a san ú'un xoo. ¹¹ Tō'ó ti ne, diví ánjē, űa e ntée nta'a i tótsín san. Abaduun nani é tū'un hébreú ne, Apoliuun nani é tū'un griegú ne, kani tú'un “é nant'í kue'en”.

¹² É ita nti'xin é kúvi ūun dóxō. Úvi ká kakuanaa ve.

¹³ Kidáá ne, ánjē, űa é kúvi iñú san ne, nakuéku űa trūnpeta űa. Tēkú ko uun tatsin í e kii mé'ñū ngimi ntáki san é ōdo nú nāa e kúvi kaá kuaan é ntitsí nuu Xuva ko. ¹⁴ Kidáá ne, kaka'an tátsín san nī ánjē, űa é kui iñu, űa é ni'i nta'a trunpeta:

—Nantuten ngimi ánjē, űa é uve tēn mí kainu ntute ka'nu é nani Eūfrage —ka'an.

¹⁵ Kidáá né, nāntuté űa ngimi ánjē san é ka'ní űa uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi űa'a san, tsi é ntoo tú've űá tē xee úra i, ni ntúvi, ni xōó, ni kuá. ¹⁶ Kūtuní ko nté kaa sntadun, űa ntántodó idú ne, uví sientu miñuu űa.

¹⁷ Xée núu ko idú san nī űa ntántodó ti. Sntadún san ne, ntánti'u núu kúñu űa káa é kaito kué'é, nī é kuíi, nī é kuáán di. Diki idú űá ne, vata ntáa diki űá'ña ntáa ne, kákii űu'u xú'u ti. Ú'me ni dū'xé űu'u di. ¹⁸ Xí'í uun tā'vi i é kúvi ūni ta'vi űa'a san ntuni núu tsi i: űu'ú san nī ū'mé san nī dū'xé űu'ú san e kii xu'u ti. ¹⁹ Tsi idú san ne, ío ntii tī é kúvi ka'ní ti űa'a é xú'u x'í ni dū'me ti. Tsi du'me tī ne, vata kaa diki kóo ne, diví é kantuku kui'í tī űa'a san.

²⁰ Ntá tsi űa nguui san, űa é űa ni duku ntée tsikán ne, űá ni nat'ivi iní űa kuétsi űá é nté űa ni xtuví mii űá é nuu iní űa é űa yá'a san nī sántu űá e kúvi kaá kuaán, nī káa kui'xín, nī káa kué'é, ni xúu, ni ūtun di, é nté űa kaito, nté űa katéku i, nté űa kui kaká di. ²¹ Nté űa ni nat'ivi iní űa é kuán tsi o ntaé'ní űa űa'a, e ntáde

ña dotatan, e ntáde ña é kini kaa ni ñadĩ'i, e ntadú'u ña di.

10

Ánje ni tūtu lu'nti é kātīnuú san

¹ Kidáa ne, iní tuku ú uun ánjē, ña dóo ntii iní í ne, vé'xi ña e dukún kán. Nuú ta'án ña viko; ntee rkuá'nti dikĩ ña. Núu ña ne, kaxi'í nuu vatā ó kaxi'í nuu ngántií san. Df'ín ña ne, vata kaa ntu'u é kai'xi kaa. ² Ni'í nta'a ña ūun tutu lu'nti é kaa ntāa. Df'ín kua'a ña xtúvi ña nú ntute ñu'u kán né, df'ín datsin ña ne, ñu'u san xtúvi ña. ³ Un ntii tsi káchu'u ña, vatā ó de ñaña dá kanakiti tĩ. Dā kúvi kachu'u ñá ne, kátsin u'xé ito. ⁴ Dā kúvi kátsin é u'xé ito sán ne, ncho xntee na'a u é kaka'an, ntá tsi dá iō tu've u é ka'u ú ne, tēkú ko uun tatsin e dukún kán, kaka'an:

—Xnuun xū'un e téku o e kátsin u'xé ito. ¡Ña kú dí xnteen na'an! —ka'an.

⁵ Kidáa ne, ánjē san, ña ntitsi nú ntute ñu'ū sán ni ñū'u a dí ne, nátā'an ntée ña nta'a kuā'a ña e dukún kán. ⁶ Natékū ñá Xuva kō, ña kantito ntii dañu ntūvi, ña de vá'a e dukún kan ni ñūxivi ní ntute ñu'u ni ūn ntii ntii nee iñá katuvi, kaka'an ña tsi ña kukui ka. ⁷ Kaka'an ña tsi ntuvi dá nakuēku ánjē, ña é kui ū'xé san, trumpeta ñá ne, kuntaa núu i é mii tsi Xuva ko ñni ñá, vata ó ka'an ñá ni ña dé tsiñu iñá ña, ña ntáka'an tú'un ñá.

⁸ Kidáa ne, tátsin e tékū ko dí'na ne, kaka'an xtúku ni ko nte e dukún kán:

—Kuē'én, kúki'ín tutu é ni'í nta'a ánjē sán, divi é nakāa ñá'a, ña ntitsi nú ntute ñu'u kan ni ñū'u a —ka'an.

⁹ Dukuān ne, ñé'e u mí tuvi ánjē sán ne, íkán ú tutú san. Kaka'an ñá ni kó:

—Ki'in ne, dá ká'xin. Tē é'xin ne, vídin vata ē'xi ntúdin kītume, ntá tsi kuia nūu í'xi o kán —ka'an ña.

¹⁰ Kidaa né, ki'í ú tutú san é ni'í nta'a ánjē sán ne, ē'xi u. Kuan ē'xi ntí'xe vata ē'xi ntúdin, ntá tsi dá kúvi é'xi ú ne, kuia nūu í'xi ko.

¹¹ Kaka'an ñá ni kó:

—Da mii é ká'an ntódon kán ni ūn ntii ntii ña'a, ña ntoo dá mí'í ká ñuú, ni ña ntáka'an dá nēé ka tú'un, ni rēi ñá di —ka'an ña.

11

Ña é ūvi ña'a, ña é ká'an ntódo tú'un Xuva kō

¹ Kidáa né, tā'xi ña kó uun ntoo kani, vata kaa utun é ki'í kú've núu ó káa ne, kaka'an ñá ni kó:

—Nākuntitsin, ki'in kú'ven úkun Xuva ko ni nú nāa ñá ne, ka'vin nté kaa ña'a ntānuu iní ña Xuva kō má ūkún san. ² Ntá tsi ña ki'in kú'ven kura ukún san, tsi xe'é ña sá'a é kúvi iñá ña'a, ña é ña íni xoo é Xuva kō ne, kaka nuu ña ñuú Xuva ko te ūvi díko uvi xoo. ³ Xu'ú ne, taxnúu ú uvi ña'a, ña é ká'an ntódo tú'un kó ne, ku'un ña du'nu kúxta úun míil uvi sientu uni díko ntūvi —ka'an ña.

⁴ Ña é uvi ña'a san ne, vata ntāa uvi útun olívu ntāa ña. Vata ntāa tun tsumē é ūvi san e ntāñi núu To'o ñūxivi san ntāa ña. ⁵ Tē xoó ncho ntukū kui'í í ña ne, kene ñu'u xu'u ña ne, koko kue'en. Kuān koo nto'o ña ntaínchu'vi ña. ⁶ Ña uvi ña'a san ne, ió ntii ñá é nakādi ñá e dukún kán vata koo é ña kiin dávi da ñi ntáka'an ntódo ña tú'un Xuva kō. Ió ntii ña é kúvi vii ña é ntūvi niñi ntuté san ne, kuvi vii ña é nantó'o ña ña'a, ña ntoo ñūxivi san, é tññ ña da nēé ka kui'í vata koo é ntio ña.

⁷ Ntá tsi dá ita ntí'xin ka'an ntí'í ña tú'un Xuva kō né, kēne uun kiti xu'u totsín san é vii tí ni ña du'xēn. Kuvi vii tí ka'ni tí ña. ⁸ Kidáa né, kuntōo mé'ñū kúñu ña itsi mé'ñū ñuú ka'nu san mí naxntēé ñá Tó'o kō ntíkā krusí san. Nuú sá'a ne, vata kaa ñuú Sodomá ni ñuú Egitó kaa. ⁹ Úni ntūvi nte dáva ne, koto ña'a san kúñu ña, ña vé'xi da mí'í ká ñuú, da nēé ka tatá ña, é da nēé ka tú'un ntáka'an ñá di ne, ñá kué'é ña itsi é kuntū'xi vá'a ña. ¹⁰ Ña ntántoo ñūxivi san ne, ñá tē nté kaa diní ña tsi xi'í ña uvi ña'a san. Vii ña viko ne, kué'e ña domēni tá'an ña, tsi ña uvi ña'a, ña é ka'an ntódo tú'un Xuva kō né, dóo nantó'o ñá ña ntántoo ñūxivi sa.

11 Ntá tsi da kúvi uní ntúvi nté dávā ne, nantóto xtuku Xuva ko ntuvi ñá'a san ne, nākuiñi ña. Un vá'a tsi ū'ví un ntíí ntíí ña'a san dá ini ña ña. ¹² Kidáā né, tekú ña uvi ña'á san e dóo ntii kaka'an tátsin é vē'xí e dukún kan ni ña:

—Ki'xi nto i'a —ka'an tátsin san.

Dukuān ntaíni ña ntaínchu'vi ñá san ne, kúntāa ña e dukún kan me'ñú vikó san. ¹³ Ura í tsikán ne, un vá'a tsi taan. Kó'xo uun ta'vi í é kuvi ū'xi tá'vi ñuú san. Ū'xē míil ñá'a xi'í ñá da ita ntí'xin kúvi taan. Ña'a, ña ntántoo ká san ne, ñá te nté kaa u'ví ña. Da kidáā nanu'u ñá ini ña e dóo ka'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán.

¹⁴ É ita ntí'xin é kuvi ūvi dóxō sán ne, e dóko sá xee é kuvi uní san ve.

Trunpeta é kuvi ū'xé san

¹⁵ Kidáā ne, ánje, ña é kuvi ū'xé san ne, nakuēku ña trunpeta ña. Dító tsí un ntii tsí ntáka'an tátsin e dukún kán:

Un ntíí ntíí ñuú ñuxiví san ne, kaduku ntée Xuva kō é kadā kú'vē ña,

ntuvi ñá Cristu, ña e táxnū ña.

Ntii dañu ntúvi é kadā kú'vē ña,

ka'an. ¹⁶ Kidáā né, ñatā, ña é oko

kimi ñá'a, ña ntántoo nú tēu núu

Xuva kō san ne, un tsi nākunchiti

ntaā ñá nuu Xuva ko é nuu ini ña

ñá, ¹⁷ ntáka'an ña:

Nata'xi ntí sintiá'vi nta'a nto,

Xuvā ntí, ña e dóo ka'nu.

Divi ntō é tuví nto veví ne,

divi ntō kidaā dí ne,

kuan tsi koo kutuví ntó ntii dañu

ntúvi.

Nata'xi ntí sintiá'vi nta'a nto,

tsí e ní'í nto e dóo iō nto é vii ntó ne,

e éni ntu'u nto kadē kú'vē ntó ve.

¹⁸ É kúdiin ña ntántoo un ntíí ntíí ñuú

san,

ntá tsi é xee ntúvi é kuē'é nto ña é

ntō'o ña ve.

E xee ntúvi é kadā kú'vē nto iña ñá

ntí'xi san ne,

kué'e nto ña é vá'á, ña dé tsiñu iña

nto,

ñá é ka'an ntódo tú'un nto, nī ña é

kā'an náa nto.

Kué'e ntō é vá'á iña ña'a, ña e ntaíko

ñu'u nto,

un ntíí ntíí ñá, te kuetsi, te na'nu ña. E xee ntúvi é nantō'o nto ña'a, ña ntánatívi ñuxiví san, ka'an ña.

¹⁹ Kidáā né, nākaán xi'í úkun Xuva kō é tuví e dukún kán ne, ini i kán ne, dító tuví etun mí ñu'u vá'a lei Xúva kō. Kidáā né, dóo kaxi'í nuu. Dóo kakatsín di. Dóo dító tatsín san. Dóo katáan di. Un vá'a tsi kakáan davi xuú di.

12

Uun ñad'í, ni kiti ña vá'a, kiti u'xe díki i

¹ Kidáā né, kii dító uun e dóo ka'nu e dukún kán. Ikán ntitsí uun ñad'í, nuu tá'an ña ngántíi ne, xóo sán ne, ntekú ntí'í dí'in ña ne, le'e é kuvá'a é ūxuví xntívi ntekú díki ña.

² Ñu'u i'xá ña ne, kakachu'u ntáa ña é kaexnú i'xi ña, tsi dokó sa káku

i'xá ña. ³ Kidáā né, kii ká xtuku uun

nuu i e dukún kán. Iní u é ntítsí

uun kiti ña vá'á, teku kué'e ti, é ūve

u'xe díki ti ni ū'xi ntáki ti. Kuān o

ntántidó le'e san xé un xé un díki ti,

⁴ Dú'me xtí dita núu ti uun ta'vi í é

kuvi ūni ta'ví xntívi san ne, náko'xó

nuu ti nte ñuxiví a. Kidáā ne, íntítsí

kiti ña vá'á san nuu ñad'í, ña dokó

sa káku i'xá i. Ntitsí nteē ti i é ká'xi

tí i te káku. ⁵ I'xa é nakáku ña ne,

i'xa tii é kadā kú'vē un ntíí ntíí ñuú,

é kuni'í nta'a tātun i e kúvi káa. Ntá

tsi Xuva kō ne, nakí'í ña i'xá san

é kūtuví ni ña nú tēu ña. ⁶ Ñad'í

san ne, inu ña, kue'en ñá ñuu itsi

mí xtúvi tū'vé Xuva kō mí kutuví

ñá, mí kuēnta víi ña ña uun míil ūvi

sientu uni díko ntuvi.

⁷ Kidáā ne, kúvi du'xēn e dukún

kán. Ánje ña odo nūu, ñá nani

Mígee, divi ña ni un ntí'í ánje ña ne,

náá ñá ni kiti ña vá'á san. Kiti ña

vá'á sán ni un ntí'í ánje tī ne, un vá'a

tsi náa ti ni ñá, ⁸ ntá tsi ña ni kuvi víi

ti. Ná ni nī'í mí kuntōo ká ti nī ánje tī

e dukún kán. ⁹ Dukuān ne, náko'xó

ñá kiti ña vá'á san, kiti itúvi nte ntúvi

dí'na, kiti é naní diablu, tó'o e ña

vá'á san. Divi tī é Satanaa nání ti di,

kiti kaeni nta'ví ña'a dá kaní ñuxiví

san. Náko'xó ña ti ni un ntí'í ánje ti

uun tsi nte ñuxiví a.

10 Tékú ko tsí un ntii tsi kâka'an tâtsín san nte e dukún kân: E xée ntúvi é nakákú Xuva ko ko vé. E xée ña e dóo ntii iní ña é kadā kú'vê ña.

Cristu, ña tâxnū ña ne, kodo núu ña é un ntí'í vé.

Tsi é nakó'xo nteē ñá kiti katsi'í kuétsi ta'an ko nta'a Xuva ko ntē ntúvi ntē níñu.

11 Kūvi idé ta'an ko sán nī e ña vá'a san

kuenta iña níñi é etí A Le'ntú san, ni kuēnta iña tú'ún é nuu é ntaā i e ntáka'an ñá,

tsí ña ni de vini ña ntuvi iña ña, kuān te na kuví ña.

12 Kuntōo díni ntó ve, e dukún kan, ni un ntí'í ña ntántoo ikān.

Ntá tsi ña ntu ntá'vi ide nto, ña ntántoo ñuxiví san nī nú ntute ñu'u kân,

tsí e ntíi tó'ō e ña vá'a san mí ntoo nto ve.

Un vá'a tsi kakudiin, tsí ini tsí ña na'a ka kutuvi, ka'an tâtsín san.

13 Dā ini kiti ña vá'a san tsí nakó'xo ña ti ñuxiví a ne, íntikin tí ñadí'í, ña nakaku i'xa tíi san.

14 Ntá tsi ñadí'í san ne, ni'í ña uvi nti'xin táduu ka'nu san é ntáva ña, kí'in ña ñuu itsí kân, mí dóo ikā mí tuví kiti ña vá'a san. Ikān ne, ní'í ñā é ká'xi ñá uni kuia nte dáva.

15 Kiti ña vá'a sán ne, tává ti ntute xu'u ti é vata kaa ntute ka'nu kaa vata koo é kí'in ní'í ntuté san ñadí'í san.

16 Ntá tsi xntíi ñū'ú san ñadí'í san, e nántika ñū'u sán ne, ikan kúntíi ntute ka'nu san e táva kiti ña vá'a san xu'u ti.

17 Dukuān né, kúdiin kué'en kiti ña vá'a sán ni ñadí'í san. Ntaka ti ikān ne, dá kué'en ti é víi tí du'xen ni i'xá ñá, ña nguii san, ña ntáde ntaa é kâka'an Xúva kō, ña ntántikin Jésuu.

13

Úvi kiti dóo donchu'vi ntáa

1 Ntítsí u nú ñuti díñi ntute ñū'ú san, iní u kéne ntita úun kiti e dóo donchu'ví kaa mé'ñu ntute ñu'u kân, kiti uve u'xe díki i ni ū'xi ntíki i. Kántidó le'e é un é un ntíki ti. Uve na'a díki ti e dóo kiní ó kaka'an kuénta iña Xuva ko. 2 Kiti dóo donchu'ví kaa, kiti é iní u sán

ne, vata kaa ñaña tekú kaa ti. Ntá tsí dí'in tí ne, vata ntáa dí'in oso ntáa ne, xu'u ti ne, vata kaa xu'u ñaña kaa. Kiti ña vá'a sán ne, xé'e ti ntii tí é ntēé kimi tí. Xé'e ti tēu tí mí tuví ti é víi tí tsiñu ka'nu.

3 Kiti dóo donchu'ví kaa sán ne, vata tē ni'í kuí'í kue'en úun díki ti, ntá tsi é ntuvá'a. Un ntíí ntíí ña'a, ña ntántoo ñuxiví san ne, ntántikin ñá ti, tsí koo da kúdu'va ña é ntuvá'a díki ti.

4 Ntánuu iní ña'a san kiti ña vá'a san, tsí xé'e ti ntii tí kiti dóo donchu'ví kaa san vata koo é kivi kada kú'vê ti. Ntánuu iní ña'a san kiti dóo donchu'ví kaa san ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu é vata kaa kiti dóo donchu'ví kaa san? ¿Xoó ntu kuví víi i é nāá ni tí? —ka'an ña.

5 Ní'í ti ítsi e dóo ka'nu víi ti, e dóo kini koo ka'an tí iña Xuva ko. Ní'í tí é kadā kú'vê ti uvi díko uvi xoó ne,

6 kuan ó dé ti. Dóo kini ka'an tí iña Xuva ko ni e dukún kân mí tuví ña, nī ña ntántoo ni ña ikān.

7 Ní'í tí é víi tí du'xen nī ña ntántikin Xúva kō né, kúvi idé ti ni ña. Ní'í tí é kadā kú'vê ti iña un ntíí ntíí ña'a, ni ūn ntíí ntíí tātá ña'a, ni ūn ntíí ntíí ñu'ú, ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña ntáka'an dá nēé ka tú'ún.

8 Un ntíí ntíí ña'a, ña ntántoo ñuxiví san ne, ínūu iní ña kiti dóo donchu'ví kaa san, ña é ña ni uve na'a dívi i tutú A Le'ntu é xí'í un tsj nte da iñi ntú'u ñuxiví san, tutú mí uve na'a xoo e ní'í i ntuvi iña i ntii dañu ntúvi.

9 Te inín é kīnin ne, kinin. 10 Tē xoó ni'í i é kunuu kutú né, kunuu kutu ntí'xe, Tē xoó ni'í i é kúvi nuu káa ne, káa kuví nuu ña. Dukuān né, xo'ō e ntáduku ntēe o Xuva kō ne, ka'nu víi ó nima kó ne, kunūu ini kó ñá dí.

11 Kidáa né, iní xtuku u úun kiti e dóo donchu'ví kaa. Kiti sá'a ne, ñu'u san kakéne ti. Uve uvi ntíki ti é vata kaa a le'ntú kaa ti, ntá tsj kaka'an tí vatá ó kaka'an kiti ña vá'a san.

12 Ní'í ti ítsi é kadā kú'vê tí naa i kiti kuví ūun san dá ntoo dadíi ti. Kade ti é un ntíí ntíí ña'a, ña ntántoo dá kaníi ñuxiví san, kunuu iní ñá kiti kuví ūun san.

13 Dōo ini tí nté koo víi ti é kōo dá ntáku'va ña'a san. Un tsj nte kúvi nakíin ti

ñu'u é kai'xi nte e dukún kan ni dukuán ntaíto díto ña'a san ñuxiví a. ¹⁴ Kuenta iña i sá'a é n'í ti e kúvi idé ti dá kade ti tsiñu kiti kui ùun sán ne, kaeni nta'ví ti ña'a, ña ntántoo ñuxiví sa. Kaka'an tí ni ña'a san é na ntává'a naa ña santu kiti kúvi ùun, kiti idó nuu káa díki i, ntá tsi ntuvá'a ti ne, kantito dukuan tí. ¹⁵ Ní'i tí é kúvi kué'e ti ntuví iña santu e ntává'a naa kiti kúvi ùun sán ne, íde ti é kúvi ka'an santu sán di. Kaka'an tí tsí da xóo ka ña'a, ña é ña kanúu iní i santu, kiti kúvi ùun sán ne, na kúvi ña. ¹⁶ Taxnúu ti é na kúvé na'a seú san nta'a kua'a ña ne, o xteen ña, un ntií ntií ña'a san, te kuetsi te na'nu ña, te kuika ña, te nta'ví ña, te ío tó'o ña ne, o iña mii ña ntáde tsiñu ña. ¹⁷ Nté uun xoxo kúvi díko i, nté ña kúvi kuiin í, té ña te ntée na'a seú san kúñu í. Seú san ne, dívi kiti é kúvi ùun sán, o numéru dívi tí.

¹⁸ Sá'a ne, ntio é koto ntuu o. Xoo é ki'in iní í ne, na naka'vi ña numéru kiti kúvi ùun san. Numéru sán ne, kaduku ntée uun dívi ña'a, ña ntoo ñuxiví sa. Te nakua'a o numéru dívi ña ne, íñu sientu uni díko íñu.

14

Nchu'un e ita ña'a, ña uun sientu uvi díko kimi míl ña'a

¹ Kidáa né, iní u ntsiti A Le'ntú san tí'i í xuku Siuún, ni ùun sientu uvi díko kimi míl ña'a, ña é ntée na'a xteen í dívi A Le'ntú san ni dívi Uva í. Dadii tsi ntáñi ntií ntií ña. ² Kidáa né, tékú ko é vè'xi nte e dukún kan vatá o kakañu'u ntúte ka'nu, vatá o kúvi dá kaké'xén nuu da dóo ntií kakatsin, vatá o kúvi da dóo titín ña'a ntánakueku ña kiñú'u. ³ Ita ña uun nchu'un xee nú tēu Xúva ko, ni ngimi kiti ntantito sán ni ñatá sán di. Nté uun ña'a ña ni kúvi kutú've ña nchu'un xee san, tsí da mii tsi ña'a, ña é uun sientu uvi díko kimi míl ña'a, ña é nakáku, ña ñu'u ta'an ñuxiví a, kúvi íta ña. ⁴ Ña sa'a ne, ña ni íde ña kuétsi ni ñadí'i, tsi ntúntoo ña. Ntántikin ña A Le'ntú san da mí'i ka mí ki'in ña. Nakáku ña mé'ñu ña ntoo ñuxiví sa é kúvi ùun nuu í doméni iña Xúva ko ni A

Le'ntú san. ⁵ Nté uun dovette ña ni ká'an ña, é nté ña tuvi kuétsi ña núu Xúva ko.

Ánjē, ña uni ñá'a, ña ni'i tú'un

⁶ Kidáa né, iní xtuku ú uun ká ánjē, ña kaiko mē'ñú e dukún kán ne, e ní'i ña tú'un e dóo va'á ntií dañu ntúvi é ká'an ntodo ña ní ña ntoo ñuxiví sa, ña dá mí'i ká ñuu, é da nēe ka tu'ún, da nēe ka tatá ña. ⁷ Un ntií tsí kéne ña, kaka'an ña:

—Kuiko ñu'u nto Xúva kō ne, kada ka'nu nto ña. Tsí e xée ura í é kadá kú've ña kuenta iña ña'a san. Kunuu iní ntó ña di, tsí dívi ña de vá'a ña e dukún kan ni ñuxiví sa, ni ntute ñu'u kán, ni ùn ntií ntií ntute kuíi é kākene ñu'u sán di —ka'an ña.

⁸ Kidáa ne, xée ánjē, ña é kúvi úvi san, kaka'an ña:

—¡E kó'xō nuu, e kó'xō nuu ñuú ka'nu Babilonia, é íde ki'vi un ntií ntií ñuú san ni vīnu í é kīni kaa! —ka'an ánjē san.

⁹ Kídaa ne, xée tūku ánjē, ña é kúvi úní san ne, un ntií tsí kéne ña, kaka'an ña:

—Tē xoó ña'a kanuu iní ña kiti san ni santu tí ne, kaxé'e ña xteen ña o nta'a ña é kuntéé na'a káa tí ne, ¹⁰ kudiin kué'en Xúva ko ni ña. Ná ntuntá'vi iní ña ña nté un siin. Kué'e ña ña é ntó'o ña é kōko ña ñu'u du'xe san nuu ánje ni núu A Le'ntú san. ¹¹ Ú'mē é kākene mi ntántoo ña ne, kuan tsí koo kené ntií dañu ntúvi. Ña'a, ña é kánuu iní i kiti san ni santu tí, ña é ntée káa tí xteen í ne, ña ní'i ña é kú'un kadin ña nté ntúvi nté níñu —ka'an ña.

¹² Dukuán né, ña'a, ña ntáduku ntée Xúva kō san, ña ntáde ntaa é káka'an ña, ña ntákuinti'xe i Jesuu ne, kantio e dóo ka'xi vii ña nima ña.

¹³ Kidáa né, tékú ko é káka'an tatsín san ni ko nte e dukún kán:

—Xntéén na'an sá'a: “Nté kui vá'a ña'a, ña xi'i e kuínti'xe ña Xúva kō.” Kuan koo xntéén —ka'an.

—Vá'a ó —ka'an Espiritū Sántū san—, tsí kuntoo da'na ña; ña káda tsiñu ká ña, tsí ki'in ní'i ña nuu í é va'á o dé ña ñuxiví a —ka'an ña.

Ntuvia é nakuitā nā nā'a san ñuxiví san

¹⁴ Kidáā né, íní u uun viko kui'xin. Nú víkó san tínti'í uun é vata kaa ñatíi kaa. Ntekú le'e e kúvi kaá kuaan díki nā ne, ni'í nta'a nā ũun káa daqua e dóo ntikō. ¹⁵ É tuku ánjē kíi nā ini ukún san ne, un ntii tsi kāka'an nā nī nā tuví nú víkó san:

—jKadan tsiñun ni'in káa dakuá o ve! tsi e xée ntúvi é nakuidon, tsi dóo itsi kiti kii ñuxiví san—ka'an nā.

¹⁶ Kidáā ne, nā é tuví nú víkó san ne, nátántée nā káa dakuá nā ne, eni ntu'u nā nákuído nā kiti ítsi san.

¹⁷ Kidáā né, kíi tuku ánjē ini ukun é tuví e dukún kán, ni'í nā káa dakua e dóo vá'a ntikō. ¹⁸ Kii xtuku ánjē nú nāá san. Ánje, nā sá'á ne, ntee nta'a nā ñu'u. Un ntii tsi kāka'an nā nī ánjē, nā é ni'í káa dakua e dóo ntikō san:

—jNatántéen káa dakuá o! Nakuidon xo'o tínti'ō san, tsi dóo itsí ti—ka'an nā.

¹⁹ Ánjē sán ne, nátántée nā káa dakuá nā ñu'u a ne, kátsin nā xo'o tínti'ó san. Tsū'un nā ti iní tun ntōó Xuva kō é kádin nā ti. Sá'a káni tú'un é nanto'o Xuva ko kō. ²⁰ Kiti tínti'ó san ne, íxkádín nā ti nte díñi ñuú san ne, nté kaa te niñi dóo kíi tun ntōó san. È'nu un tsi da nté xēe nú xo'o xu'u idú san ne, vata kaa ntute ka'nu kaa e xee tá'an nte uni sientu kilométru é ká'nu.

15

Ú'xē ánjē, nā é ni'í u'xe núu i é ntō'o ña'a

¹ Íní u e dukún kán uun ká tuku nuu i e dóo ka'nu kue'én ne, un tsi kúdu'va iní ko dá íní u. Íní u u'xe ánjē, nā é ni'í u'xe núu i e dóo ntō'o ña'a san. Nā kōó ká nuu i é ntō'o ña'a san te ita ntí'xin nuu i sá'á, tsí ikán xee tá'an mí ntí'í e kúdiin Xúva kō.

² Íní u uun ntute ñu'u é vata ito xúxu é káxi'í ni'ni é kadáka ñu'u. Ntāñi nā'a nú ntute san, nā e kúvi idé ni kiti san ni sántu tí, nī káa ti nī numéru diví tí di. Odo nā kiñú'ú é xe'é Xuva ko nā. ³ Íta nā nchu'ún vatā o ita Muisee, nā dé

tsiñu iña Xuva kó ne, vatā ó nchu'ún A Le'ntú san di. Sá'á ntaíta nā:

Dóo ka'nu ne, dóo vá'á ó un ntí'í nuu i é kade nto.

Da ntákudu'va ntí nuu i é kade nto, Xuvā ntí, nā e dóo ío ntii í é víi da nēé ka.

Itsi nto ne, itsi ntaa, itsi é nuu é ntaā i.

Diví ntō Rei da mí'í ká ñuu.

⁴ ¿Vá ío ntú xoo é nā káú'ví i nto, Xuvā ntí?

¿O ío ntú xoo é nā ká'an i e dóo ka'nu nto?

Tsí da mii xntō é vá'á ntí'xe nto.

Xēe ña'a da mí'í ká ñuu é káda ka'nu nā nto.

Tsi díto e dóo vá'á ó kade kú'vē nto, kuan o íta nā.

⁵ Kidáā né, íní u é kántii ini ukún Xuva kō e dukún kán mi dóo xii, mí ñu'u vá'a lei nā. ⁶ Ntíi u'xe ánjē san má úkún kán, nā ni'í u'xe núu i é ntō'o ña'a san. Ñu'u nā doo ntii e dóo va'a, é un tsi ká'xi ká'xi sa. Katínuu doo e kúvi kaá kuaan xkántika nā. ⁷ Kidáā ne, uun kiti é kuvi kámi kiti ntantíto sán ne, xé'e nā ũun e'xin e kúvi kaá kuaan dá un dá un ánjē, nā é ũ'xé san. Ñu'u tsitu e'xin san núu i é ntō'o ña'a é vē'xí nta'a Xuva kō, nā kantíto ntii dañu ntúvi. ⁸ Ñu'u tsitu ini ukún san u'me é vē'xí nta'a Xuva kō, nā e dóo ka'nu, nā e dóo ntii iní i. Nté uun xoxo kuvi kí'vi i má úkún kán da nté ntí'í é ũ'xe núu i e dóo ntō'o ña'a san é ni'í ánjē, nā é ũ'xé san.

16

E'xin é ñu'u é ntō'o ña'a san nta'a Xúva kō

¹ Kidáā né, tēkú ko tsi dóo ntii káka'an tátsin san nte ini ukún kán, kaka'an ni ánjē, nā u'xe nā'a san:

—Kue'én ntó, kúkáte nto nuu i e dóo ntō'o nā ñuxiví san é ñu'u ũ'xe e'xin san ñuxiví kán—ka'an tátsin san.

² Kué'én ánjē, nā é kuvi ũun sán ne, eté nā é ñu'u e'xin nā ñuxiví kán. Un ntíi ntíi nā'a, nā é ntēé na'a káa kiti san kúñu i nī nā ntánuu iní i santu tí ne, kēne tintu'xe e dóo kini ntáa kúñu nā ne, un vá'a vá'a tsi exnúu.

³ Ánjē, ña é kui ūví san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña nú ntute ñu'u kán ne, ntute sán ne, ntúvi niñi váta ito niñi ñá xi'i itō. Xí'i ntíi ntíi kiti ñu'u nto'o iní ntute ñu'u kán.

⁴ Ánjē, ña é kui ūní san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña nú ntute ka'nu kan nī mí ka'e'nu ntute sán ne, ntúvi niñi di. ⁵ Kidáa né, tēkú ko tsi ánjē, ña nteé nta'a i ntute sán ne, kaka'an ña:

Dōo vá'ā ó kade kú've ntó, Xuvā nti. Dōo va'á kue'en nto, nto'o é tuví nto vevíi ne, tuví nto kidaā di.

⁶ Tsi divi ña eti ña niñi ña'a, ña ntáduku ntée nto, ni ñā'a, ña é ká'an ntódo tū'un ntō. Vevíi ne, nakō'o nto ña niñi, tsi mii ña ntúku ña é kuān koo víi nto ni ñā, ka'an ánjē san.

⁷ Tēkú xtuku kó uun tatsin é vē'xi nú nāa kan, é kākā'an:

—Kuan koo, Xuvā ntí, ña e dōo ntii iní i, tsi dōo vá'ā ó kadē kú've nto é nuu é ntaā i —ka'an.

⁸ Ánjē, ña é kui kīmi san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña nú ngántií san ne, ní'i itsi é ká'mi ntúve i ña'a san. ⁹ Un vá'a tsi í'xi ñá'a san é xe'é ka'ni kuē'en ngántií san. Ntá tsi ñá ni nātivi iní ña, ntē ña ni ká'an ña te dōo ka'nu Xuva kō. Ká'an kīni ña iña Xuva ko, tsi divi ña é táxnū ña é ntō'o ña.

¹⁰ Ánjē, ña é kui ū'ún san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña nú tēu kiti dōo donchu'ví kaa san ne, kūnee mí kadē kú've ti. Ña'a sán ne, un tsi náka'xí ta'an ña nú'u ñā e dōo ntáto'o ña. ¹¹ Ntá tsi dā dií dií ka ntáka'an kīni ña iña Xuva ko, ña tuví e dukún kán, tsi dōo ntáto'o ña e ntáte'u ña tintu'xé san. Ntē ña ni nātivi iní ña nuu i e ntáde ña.

¹² Ánjē, ña é kui iñū san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña nú ntute e dōo ka'nu san é nani Eūfraté ne, itsi nūu ntute san vata koo é kūvi kuita ntí'xin rei, ña ntáde kú've ñuú é ntoo mí káinu ngántií san.

¹³ Kidáa né, iní u tsi kíi uni espíritu é kīni ntáa san xu'u kiti ña vá'ā sán ni xū'u kiti dōo donchu'ví

kaa san, ni xū'u ña kaka'an é tū'ún Xuva ko kākā'an ña, ntá tsi ña ntáa. Vata ntáa tsá'vá ntáa espíritu é kīni ntáa e kīi xu'u ña. ¹⁴ Vé'xi ntá'a tó'ō e ña vá'ā sán ne, kade nuu i é kōo da ntákudu'va ña'a san. Kí'ín mí ntoo un ntíi ntíi rei ñuxiví san vata koo é nakūvé ta'an ña é vii ñā du'xen ni Xuva kō, ña é kuvi vii é un ntí'i. Dōo ka'nu kuvi ntúvi tsikan.

¹⁵ “Koto nto tsi da nēe iní xntó kí'xi ú vata koo kí'xi uun ña du'u. Nté kui vá'a ña'a, ña é ña te ntákidi, ña é iō tu've doo i vata koo é ña kuká'an nuu ña é kīni ña'a san é kuntí'ñā”, kuan ō ka'an Xúva kō.

¹⁶ Ne, nataká nuu rei san ñuú é nani Armageduun é tū'un hébreu.

¹⁷ Ánjē, ña é kui ū'xé san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña mé'ñū tatsín san ne, nte nú tēu ka'nu é tuví ini ukun e dukún kán ne, un ntii tsi kākā'an úun tatsin é kākā'an:

—j'É kūvi ve! —ka'an.

¹⁸ Kidáa ne, iñi ntú'ū xi'í nuu ne, kátsin di. Dōo káñu'ú ne, un ntii tsí taán ñuxiví a. Nté uun ito vata táan vata ō kúvi sá'a nte ntúvi é ntoo ña'a ñuxiví a. ¹⁹ Ñuú ka'nu sán ne, ntáka. Uní tá'vi kúvi. Un ntíi ntíi ñuú dá kaniñi ñuxiví sa ne, núu dí ne, naka'an Xuva ko ñūu ká'nu é nani Babiloniá ne, dií ka kue'e xe'é ña é ntō'o ña; un vá'a tsi kúdiin ña ni ñūú tsikan. ²⁰ Ntoko ñu'u un ntíi ntíi ñuú é ōdo ntita mé'ñū ntute ñu'u kán né, kūnaá un ntíi ntíi xuku. ²¹ Un tsi nte e dukún kan vē'xi kán davi xuu é ña te da va ntáa, é víi te ūvi díko kí'ú é un é un, é kō'xó ntódo ata ña'a san. Ne, dōo ka'an kīni ña'a san iña Xuva ko kuenta iña dávi xuú san, tsi dōo donchu'ví o kúvi e ntó'o ña'a san.

17

É nto'o ñad'í kini kaa

¹ Kidáa ne, uun ánjē, ña é ū'xe ña'a, ña ní'i ū'xe é'xin sán ne, xée ñā mí tuví u ne, kaka'an ñā nī ko:

—Ní'ín, nañ'e ú o nté koo nto'o ñad'í kini kaa san, ña tuví mé'ñū ntúte na'nu san. ² Un ntí'i rei ñuxiví san idé ña ni ñā é kīni kaa. Ná te nté kaa dé kí'vi ña vīnu ña —ka'an ña.

³ Kidáa né, nuu ta'an u xéni kó, kue'en ní'i ñā ko ñuú itsi kán. Ikán

né, iní u uun ñadří, ña ntekú kiti ku'e'e, kiti dóo donchu'ví kaa. Uve u'xe díki ti. Ú'xi ntíki ti dí ne, kanř kúñu ti úve é kaka'an káni iña Xuva ko. ⁴ Ñadří san ne, nuu ña doo ku'e'e teku niñi, é kaito nteé di. Nu u nenu ña xo'o kiti ni tsinti ni dī'i e kúvi kaá kuaan, e kúvi xuu e dóo kai'xi ni kiti ku'xin e dóo nuu á'vi i sán di. Ni'i nta'a ña e'xin e kúvi kaá kuaan é ñu'u tsitu nuú i e dóo kini ntáa é kade ña ni da nēe ka ñatīi, nuu i e dóo dentu. ⁵ Xteen ña ne, nteé na'a uun dīvi e dóo vi'xin ō, é káni tú'un: “Babilonia ká'nu, é dīvi dī'i ñadří kini ntáa ni ūn ntī ntī nuu i é dentu é ió ñuxiví san”, nteé xteen ña. ⁶ Kidáa né, kūtuní ko tsí ñadří tsikán ne, kí'vi ña e xi'i ña niñi ñá'a, ña ka'an ntódo tú'un Xuva kō, ña é ká'an tú'un Jēsuu.

Kóo dā kúdu'va ko dá ĩni ú ña. ⁷ Ntá tsi kaka'an ánĵe san ní ko:

—ǰNté kui koo da kákudu'va ntu o? Vi'a ve ne, ka'án u ni ō nuu i e dóo vi'xin ō iña ñadří sa'á ni kiti ntekú ña san, kiti dóo donchu'ví kaa é uve u'xe díki tí ni ū'xi ntíki ti. ⁸ Kiti dóo donchu'ví kaa, kiti ĩnin sán ne, ítūvi ti kídaa, ntá tsi xoó ka tí vevii. Ntá tsi nene díto xtúku ti xu'u totsín san dī'na dá křin ti é nakūnaá kue'en ti kúñu ti ntii dañu ntūvi. Ña ntoo ñuxiví san, ña é ña túvi dīvi i nteé na'a iní tutu mí úve na'a dīvi ña'a, ña é ni'i i ntuvi iña i un tsi nte dá de kú've Xuva ko ñuxiví san ne, kóo da kudū'va ña te ĩni ña kiti san, tsí ítūvi ti kídaa ne, xoó ka tí vevii, ntá tsi ntii díto xtúku ti.

⁹ I'a é ntio é ki'in ĩni ō sa'a vē: É u'xe díki tí ne, kani tú'un ū'xe xúku mí tuví ntī'i ñadří san. ¹⁰ Kani tú'un é ū'xé reí di. Rei, ña é ū'un san ne, é ngáva ña. Uun ña ne, vevii kadē kú've ña. Ña uun ká san ne, vata kí'xi ña. Ntá tsi te vē'xi ña ne, ñá kukuíi ña kutuvi ña. ¹¹ Kiti san, kiti ítūvi kídaa ne, xoó ka tí vevii ne, dīvi ti vii tí rei é kui uná san ne, kaduku ntée ti é ū'xé reí san di. Rkontūvi ne, kí'in ti é nākunaá kue'en ti kúñu ti ntii dañu ntūvi.

¹² Ntíki é ū'xi é ĩnin sán ne, dīvi é kani tú'un ū'xí rei, é vata kuíñi ntu'u kada kú've ña. Vii dadīi ña

rei ni kiti san, ntá tsi uun da'na tsi. ¹³ Un tsi ntáda ña xu'u ña é ku'e'é ña ntii ña ni tsíñu ña kiti dóo donchu'ví kaa san é kadā kú've tí naa ña. ¹⁴ Vii ña du'xen ni A Le'ntú san, ntá tsi ña kuví vii ña ni i, tsí dīvi é kūvi vii. Tsí A Le'ntú san ne, dīvi e Tó'o ūn ntī ntī tó'o ñuxiví sa, dīvi é Rei, ña é dīi ka ka'nu é da nēe ka tuku rei. Ña ntántikin i, ña é kana, ña é nakaxnúu ne, ña natīvi iní ña é kuntikin ñá A Le'ntú san —ka'an ánĵe san.

¹⁵ Kaka'an xtúku ánĵe san ní ko:

—Ntute ka'nu é ĩnin, mí tuví ntī'i ñadří kini kaa sán ne, dīvi é káni tú'un e dóo titín ña'a, ña vé'xi dā mí'i ká ñuú é da nēe ka tu'un ntáka'an ña. ¹⁶ Ntíki é ū'xi é ĩnin é úve kiti sán ne, kinchu'vi ñadří kini kaa san. Xtuvi mii ña é kōo da kantī ña. Ka'xi kúñu ña ne, ka'mi ña di. ¹⁷ Tsí Xuva kō ne, xé'e ña ĩtsi reí san é vii ñá nēe é ntio ña. Xé'e ña é un tsi ntáda ña xu'u ña é ku'e'é ña é kadā kú've kiti san naa ña da nté ku é kūntaa ntī'i é kaka'an Xúva kō. ¹⁸ Ñadří, ña é ĩnin sán ne, dīvi ñuú ka'nu é kadē kú've iña un ntī ntī rei ñuxiví san —ka'an ánĵe san.

18

Dā ko'xó nuu ñuú Babilonia

¹ Dā ita ntí'xin kúvi sa'á né, ĩni u tuku ánĵe, ña vé'xi e dukún kán, ña e dóo ntii ĩni i. Xí'í nuu kanř ñuxiví san, tsi dóo kai'xi ntúve ña. ² Un ntii tsī kene ña, kaka'an ña:

—ǰE kó'xo ñuú Babilonia, ñuu e dóo ka'nu san! É kúvi vi'i é ña vá'a vē, mí ñu'u vá'a un ntī ntī espíritū é kīni ntáa, ni tákā mí ñu'u vá'a un ntī ntī láa ku'u, kiti dóo dentū. ³ Tsí un ntī ntī ñuú san ne, de kí'vi ña ni vīnu i é kaēni díki ña da xōó ka ñatīi. Rei, ña e ntáde kú've ñuxiví san ne, ēni díki ña ñadří san di, nī ña ntádiko nu á'ví ñuxiví san ne, kukuika ña, tsi dóo níi ña da nēe ka e ntío ña —ka'an ánĵe san.

⁴ Kidáa né, tēkú xtuku kó uun tatsín e vē'xi e dukún kán, kaka'an:

—Ntii nto ñuú sa'á, ña'a ko, vata koo é ña dúku ntée nto é vii nto é kini kaa e ntáde ña, vata koo é ña

ní'í nto é nto'o nto ni ñā dī. ⁵ Tsi kuétsi ñā ne, é kúxee kuitin un tsi nté e dukún kán. Tsí Xuva kō né, naka'an ñā nuū i é kīni kaa iña ñā. ⁶ Nakué'e nto un nti'í vata tsi ó tá'xi ñā nto. Ntá'vi nto úvi íto vatā o dé ñā ni ntō. Úvi íto nadaká nuu nto vata koo é na kuntii iní i é kō'o ñā, vata ó nádaká ñā e xí'í ñā'a san. ⁷ Kué'e ntō é na ntō'o ñā ve; na kūnta'xa iní ñā vata tsi o dé ka'nu ñā, vatā o ítúvi ñā nī dokuika iña ñā dī. Tsí kaka'an mú ñā: “Xu'ú ne, dóo ka'nu ñā'a u é reiná u. Nā te ñad'í kii u; ñā te ñad'í ntá'ví u; nté un sín ñā te neé nto'o ko”, ka'an ñā. ⁸ Dukuān ne, uun ntúvi tsi xee ntí ntí é ntō'o ñā. Xéé doxi'í, nī dontānī, dókó dī, nī é koko ñā mé'ñū ñu'ú san dī. Tsi dóo ka'nu Xuva kō, ñā kade kú've — ka'an tátsín san.

⁹ Rei ñuxiví san, ñā éni díki ñad'í san ne, ñā é intóo dadí ni ñā nī e dóo vá'a iña ñā ne, kueku nteé ñā ñā, tsi dóo u'vi kuví ñā te iní ñā u'me é kākene mí kai'xi ñád'í san. ¹⁰ Kuntāñi ika tsi ñā, e ntaú'vī ñā é ntō'o ñā e dóo kanto'o ñad'í san. Ká'an ñā:

—¡Ñā nta'ví idēn ntun, ñuú Babilonia, ñuu e dóo ka'nu kue'en! É uun da'na nchūvii dú'va tsi xee e dóo nto'o o —ka'an ñā.

¹¹ Ñā ntádiko nu á'vī ñuxiví san ne, kueku nteé ñā i. Kuntōo nta'xa ñā, tsí ñā xoxó ka ñā'a, ñā é kuīn iña ñā ve. ¹² E diko ñā né: káa kuaan, káa kuí'xín, ni xūu e dóo nuu á'vi i, ni kiti kuí'xín, ni dōo ntí, ni dōo kaíto nteé, ni dōo séda, ni dōo kue'é teku níñi, ni ūn ntí ntí nuu utun e dóo vá'a ñe'e, vata kaa chetun, ni da neé ka nuu i e kúvi nú'u elēfanté, ni ūtun e dóo nuu á'vi i, nī kaá kuaan vitá, nī kaá nteé, ni nuū í e kúvi xuu kuí'xín, ¹³ ni kanelá, nī cho'o e dóo vá'a ñe'e, ni kūtú, ni ū'xén cho'ó, nī cho'o vídin, ni vīnú, ni āseté, ni kīti trigú ni ūtsi tí, ni kīti kaidó, ni lē'ntú, ni ídú, ni káreta é ntáñu'u tí, ni ñā'a, ñā dóo ntáde tsiñu dī. Un tsi nte ntúvi iña ñā'a san díko ñā. ¹⁴ Ká'an ñā ni ñuú Babiloniá san:

—Ñā túvī ká kiti vidin e dóo ntio nima ó ne, un nti'í dokuika iña o ni un nti'í e dóo vá'a, e dóo kai'xi iña

ó ne, é kūnaá kue'en ve. Nā nan'í kue'én ka ó ve —ka'an ñā.

¹⁵ Ñā ntádiko nuu i tsíkān, ñā é nī'í dokuika kuénta iña í ne, kuntañi ika ñā e dóo u'vī ñā é kánto'o ñuú Babiloniá san. Kuntōo nta'xa ñā ne, kueku nteé ñā ñuu é vata kaa ñā dī'í kaa, ¹⁶ ká'an ñā:

—¡Ñā nta'ví ide ñuú e dóo ka'nu san! ¡Ñā nta'ví ide ñad'í, ñā inúu doo ntí ni dōo kaíto ntee, ni dōo kue'é teku níñi, ni xō'o kiti e kúvi kaá kuaán, ni xūu e dóo nuu á'vi i, ni kiti kuí'xín dī! ¹⁷ ¡Uun da'na nchuvii tsí kúnaa un nti'í e dóo nuu á'vi i san! —koo ka'an ñā ntádiko san.

Un ntí ntí tó'o tun ntōo san nī ñā ñu'u iní i kan, nī ñā ntántikin tó'o í sán, ni ūn ntí ntí ñā ntáde tsiñu nú ntute ñu'u kán ne, kúntāñi ika ñā. ¹⁸ Dā iní ñā u'me é kai'xi ñuú san ne, ntáka'an ñā:

—¿Va mí'í ntū tuví ka xtuku ñuu é vata kaa sá'a e dóo ka'nu? —ka'an ñā.

¹⁹ Dá'vi mii ñā díki ñā xent'e u é ntoo ñā dontānī ne, ntaéku ñā. Dōo u'vi kúvi ñā ne, un tsi ntákachu'u ntáa ñā, ntáka'an ñā:

—¡Ñā nta'vín idēn, ñuú ka'nu! Dokuika é io iña ó ne, kukuika ūn ntí ntí ñā'a, ñā ío tun ntōo i é kaika nú ntute ñu'u kán. Ntá tsi uun da'na nchuvii dú'va tsi nántatsin —ka'an ñā.

²⁰ Ntá tsi kuntōo dínī ntó, ñā ntoo e dukún kán, ñā ntáduku nteé Xuva ko, nī pustru ñā, nī ñā ntáka'an ntódo tú'un ñā, tsí dā xe'é Xuva kō e dóo nto'o ñuú Babiloniá ne, é ntūnáa kuenta iña i vata o dé ñā ni ntō.

²¹ Kidáa ne, uun ánje, ñā e dóo ntii iní í ne, kī'í ñā uun xuu ka'nu, vata kaa xodo mólinu é kádin núu o ūtsi trigu kaa ne, nakuitá nuu ñā mé'ñu ntute ñu'u kán, kaka'an ñā:

—Kuan koo nakuítá nuu ú o, ñuú Babilonia e dóo ka'nun. Nté uun ito ká ñā kiní ka ñā'a sán o. ²² Nté uun ito ñā dító ka é kuéku kiñu'u san itsí o, nté choō, nté trunpetá ka. Nā nī'í ka xoo kada tsiñu i da neé ka nuu i é káde ñā. Nā dító kañu'ú ka xodo mólinu san te tadín ūtsi trigu

san. ²³ Nté uun ito ká ña xí'í nuu ká ñu'ú san nuu o. Nté ña tekú ka o e dóo vañi ña ntátánta'a san. Ña'a o, ña ntádiko nu â'ví kân ne, kuân te dóo na'nu ña'a ña dá kanii ñuxiví san kidaa né, divin ne, dé tatân da éni nta'vín un ntíi ntíi ñuú san — ka'an ánjē san.

²⁴ Divi ñuú Babiloniá sa éti niñi ña'a, ña ka'an ntódo tú'un Xuva ko, nī ña ntáduku ntée Xuva ko, ni ūn ntíi ntíi ña'a, ña é nakunáa ntuvi iña i ñuxiví a.

19

¹ Dā kúvi ita ntí'xin sá'ā né, tēkú ko tatsin é ña te nté kaa ña'a vañi ña ntáka'an ña e dukún kân:

¡Dōo va'á Xuva kō!

¡Dōo ka'nu Xuva kō!

Divi ña é nakáku ña kō.

Dōo kaxi'í nuu ka'nu ña.

Divi ña e dóo ntii iní ña.

² Tsi dóo vá'ā ó kadē kú'vē ñá ne,

dōo nuu é ntaā i é kaka'an ña.

Tsí xntéku ku'vē ñá iña ñadi'i kini kaa sán ne,

kaka'an ña tsí da mii é kántio e dóo nto'o ña,

tsí nañé'e ña nuu i é kīni kaa dá kanii ñuxiví san, vata tsī o dé ña.

Ntanáa Xuva ko ni ña vē, e é'ní ña ña'a, ña edé tsiñu iña Xuva ko,

ka'an ñá'a san. ³ Kidáa ne, ntáka'an xtúku ña:

—¡Dōo va'á Xuva kō! ¡Dōo ka'nu Xuva kō! Ú'mē é kai'xi ñadi'i kini kaa sán ne, dá kaxee kaxee ntii dañu ntuvi —ka'an xtúku tatsín san.

⁴ Ntā, ña é oko kimi ñá'á san nī ngimi kíti ntantíto sán ne, nákunchiti ntāa ña ñu'ú kân, nanú'u ña iní ña Xuva kō, ña tuvi nú tēu ka'nú san, ntáka'an ña:

—¡Kuan koo na kōo! ¡Dōo ka'nu Xuva kō! —ka'an ña.

⁵ Kidáa né, tēkú ko uun tatsin é vē'xí nte nú tēu ka'nú san, é kaka'an:

¡Ká'an ntō tsi dóo ka'nu Xuva kō, un ntíi ntíi ntó, ña ntáde tsiñu iña ña, un ntíi ntíi nto e ntaíko ñu'u nto ña, kuân té na'nu ñá'a nto, o ña na'nu ñá'a nto!, ka'an.

Viko dá tanta'a A Le'ntú san

⁶ Kidáa né, tēkú ko uun tatsin é vata tē ña te un sín ña'a ntáka'an ña. Dító vatā ó kuvi dá kae'nu ntute ka'nu, vatā ó kuvi dá un ntii tsi kākatsin, e ntáka'an ña:

¡Dōo va'á Xuva kō!

¡Dōo ka'nu Xuva kō!

E éni ntu'u Xuva ko, ña dóo ntii iní í, kade kú'vē ñá ve.

⁷ Nā dīni koo nakuntōo o.

Na kada ka'nu o ña,

tsí e xée ura í e kōo viko e tánta'a A Le'ntú san ne,

é iō tu'vé ñadi'i ñá ve.

⁸ Ní'í ñá é kunūu ña doo ntii e dóo va'á,

e dóo ntuntoo, e dóo kai'xi.

Tsí doo ntíi san ne, vata kaa nuu i e dóo vá'ā ó de ña'a, ña ntákuinti'xe i Xuva kō,

ka'an ña.

⁹ Kidáa ne, kaka'an ánjē sán nī ko:

—Xntēen na'an sá'a: “Nté kui vá'a ña'a, ña e kána ña é kíká'xi ña viko e tánta'a A Le'ntú san” —ka'an ña.

Ne, kaka'an xtúku ña nī ko:

—Sá'ā é tū'un é nuu é ntaā i é kaka'an Xúva kō —ka'an ña.

¹⁰ Kidáa ne, nákuñchiti ntāa u nú dī'in ánjē sán vata koo é káda ka'nu ú ña, ntá tsi kaka'an ñá nī ko:

—¡Ñá ku kuân xkoón den! Mii tsi Xuva kō é kada ka'nu o ña. Tsí xo'ó né, dadii tsi ntáde tsiñu o iña Xuva kō, ni ūn ntíi ntíi ta'an o, ña é nī'í tú'un Jēsuu —ka'an ña.

Tsi tú'un Jēsuú ne, divi é xe'é Xuva kō é ká'an ntódo ña'a, ña ntáka'an náa ña.

Ña nteku idú ku'xin

¹¹ Kidáa né, iní u e nákaan e dukún kân né, iní u uun idú ku'xin. Ña'a, ña ntekú ti ne, dú'va nani ña: Ña Kade Ntaa, Ña Kaka'an é Nuú é Ntaā í nani ña. Dá kadē kú'vē ñá ne, nuu é ntaā í kade ña; dá kade ña du'xēn di. ¹² Ntúxnūú ña ne, kaxi'í nuu vatā ó kai'xi ñu'ú. Dōo titín le'e odo diki ña. Nteé ña uun divi é ntē xoxo iní i neé divi, é mii tsi ña iní ña. ¹³ Nuú ña dōo é kúki ntó'o niñi. Divi ñá ne, Tū'ūn Xuva ko nani ña. ¹⁴ Áta ña ntántikín sntadun, ña

vé'xi e dukún kân. Ñu'u ña doo ntii e doo va'á, doo kuí'xin kue'én ne, ntántodō ñá idú kuí'xin di. ¹⁵ Xu'u ña kii káa é ntiko ntuví o nuu i, é ntúku kuí'i núu ña un ntii ntii ñuú ñuxiví a. Káa kúvi tatun é kadá kú've núu ña. Vatā ó kaedin nuu ña dí'in ña tinti'ó san ne, kuān koo víi ña é nī'i ña'a san e doo nto'o ña, e doo kudín Xuva kō, ña doo ntii iní i san ni ña. ¹⁶ Nteé diví ñá ata doo ña ni dā'ntá ña, é kaka'an: "Rei, ña odo nūú, nī Tó'o, ña odo nūu", ka'an.

¹⁷ Kidáā né, iní u uun ánjē, ña ntitsi ntódo ata ngántii san. Un ntii tsi kána ña un ntii ntii láa, kiti ntaiko e dukún kân, kaka'an ña:

—Ní'í nto, nataká nuu nto, tsi ña te un siin kúñu ta'xi Xuva kō é ká'xi nto. ¹⁸ Ka'xi nto kúñu rei san nī tó'ó sntadun ni ña doo diin, nī kúñu idú nī ña ntántodō ti. Ka'xi nto kúñu un ntii ntii ña'a, kuān te ñá ntoo vá'a, kuān te ñá ntáde tsiñu, te kuetsi te na'nu ña —ka'an ánjē san.

¹⁹ Kidaā né, iní u kiti e doo donchu'ví kaa san, nī rei iña ñá ntoo ñuxiví san, nī sntadun ña. Nataká nuu ña é víi ñá du'xen nī ña nteku idú kuí'xin san, nī sntadun ña. ²⁰ Ntá tsi tññ ña kiti sán nī ña kaka'an dóvete é kuenta iña Xuva ko kaká'an ña, ña idé nuu i e doo na'nu kuenta iña kiti doo donchu'ví kaa san, é kúdií éni nta'ví ña ña'a, ña é nteé na'a káa kiti san, nī ña ntánuu iní i santu ti. Ña tsikán ni kiti doo donchu'ví kaa sán ne, kantito tsi ña, nakuíta nuu ña ña ni tī mé'ñu ñū'u du'xé san é ña te kantá'va kue'en tsi. ²¹ Ña nguüi sán ne, xí'i nūu ña káa e kii xu'u ña nteku idú san ne, un ntii ntii láa san é'xi nta'á ti kúñu ña xí'í san.

20

Uun míil kuía

¹ Kidáā né, iní u kii uun ánjē e dukún kân, ni'í nta'a ña nta'ká xí'i tótsín san ni kádena ká'nu. ² Tññ ña kiti ña vá'ā san, kiti ata san é diablu tī ni Satánaá ne, kī'ní va'á ñá ti kadená san, é uun míil kuía kunu'ní ti. ³ Nākuítá nuu ña ti iní tótsín san ne, nakadī ñá xu'u i. Dávi nuu ña xu'u tótsín san vata koo é ña

kani nta'ví ka tī ña'a san ñuxiví san da nté ntí'i é uun míil kuía san. Te ita ntí'xin é uun míil kuía san ne, nantuté ña ti uun da'na.

⁴ Kidáā né, iní u nú teu na'nu, mí ntoo ña'a, ña é nī'i i é kadá kú've. Iní u nima ñá'a dí, ña e é'nte tu'un ña'a san díki i e ntántikin ñá Jesuú ne, nī é ntáka'an ntódo ña tú'un Xuva kō di. Ña sá'á ne, ñá ni Inúu ini ña kiti san, nté santu ti; nté ña ni xé'e ña é kuntée káa tī xteen ña, nté nta'a ña. Iní u tsi ntóto ña ne, nāni'i xtúku ña ntuvi iña ñá ne, kada kú've ñá nī Cristu uun míil kuía. ⁵ Ntá tsi ña nguüi sán, ña xí'í ne, ña ntóto ña dá nté kuíta ntí'xin é uun míil kuía. Da sá'á é kúvi uun ito ntoto ña. ⁶ Nté kui vá'a ña'a, ña é ntáduku ntée i é ntóto é kúvi uun ito doxí'í san, tsi ntáduku ntée ña Xuva kō! É kúvi úvi doxí'í san ne, ña kúvi víi ka ni ña, tsi víi ña dutu Xúva ko nī Cristu. Dadii tsi kadá kú've ñá ni ña é uun míil kuía.

Dā ko'xó ntēe tó'ó e ña vá'ā san

⁷ Tē kúvi ita ntí'xin é uun míil kuía san ne, nantuté Xuva kō tó'ó e ña vá'ā san mí nuu kutú. ⁸ Tē ntii ne, kani nta'ví ña'a ngimí o diñi ñuxiví san, un tsi nté Goo ni Mágoo, ña ntaínchu'ví Xúva ko, kána ña é nataká nuu ña é víi ñá du'xēn; nté ña kui ká'vi o ña é ña te da dii da díi ña, vata kaa kúvi tsókō.

⁹ Kuédadii tsi kúxéé ña kanii ñuxiví san ne, edí nuu ña mi ntántoo ña'a, ña ntáduku ntée Xuva ko, ni ñūú e doo kakuinima Xúva kō. Ntá tsi kuíta nuu Xuva ko ñū'u é vé'xí nte e dukún kân ne, uun ito tsi í'xi un ntii ntii ña'a san. ¹⁰ Tó'ó é ña vá'ā san e éni nta'ví ña'a sán ne, nákuítá nuu Xuva ko i mé'ñú i mí kai'xi ñú'u dū'xé san, mí tuví kiti doo donchu'ví kaa san ne, nī ña é kaka'an dóvete é iña Xuva ko kaká'an ña. Ikán né, doo nto'o ña, ntuni ñá, nté ntúvi nté níñu é ntii dañu ntūvi.

Tē xntéku kú've Xuva kō nú tēu kui'xin san

¹¹ Kidáā né, iní u uun nú tēu ka'nu é kuí'xin, ni uun ña'a, ña tuví ntii ikán. Ñuxiví san nī e dukún kân

né, ntoko ñu'u mií dá ini tuví ña.
 12 Kidáá né, iní u un ntíí ntíí ña xi'í san, te kuetsi te na'nu ña, ntáñí ñá nú tēú san. Ne, nákaán Xuva ko tūtú san ni tūku tutu mí ũve na'a díví ña'a, ña é nī'i i ntuví ña i. Xntékú kŭ'vé Xuva ko ña ña xi'í san vatā o dé ña, vatā ó uve na'a ini tutú san.
 13 Ntute ñu'ū sán ne, nakué'e un ntíí ntíí ña'a, ña é teni iní i kán. Doxi'í san nī mí kadē kŭ'vé doxi'í san ne, nakué'e ña'a, ña ñu'u vá'a íkán dí. Xntékú kŭ'vé Xuva ko ña ña, un ntíí ntíí ñá, vata tsí o dé ña.
 14 Kidáá né, nakuitá ñá doxi'í san, nī mí ntántoo ña xi'í san mé'ñu ī mí kai'xi ñú'ú san. Ñú'ú sán ne, díví é ká'an o é doxi'í é kúvi ũvi.
 15 Ña'a, ña é ña tuví díví i uve na'a ini tutu mí uve na'a xoo é nī'i i ntuví va'á ña í ne, nakuítá nuu ña í mé'ñu ñu'ú san.

21

E dukún xēé ni ñuxiví xēe

1 Kidáá né, iní u uun e dukún xēé ni ũun ñuxiví xēe. Tsí e dukún kan ni ñuxiví sa é tuví kidaá ne, ntoko ñu'u mií. Nté ntute ñu'ū ña tuví ka.
 2 Xu'u é Juaán u ne, iní u ñuu é káduku ntée Xuva kō, é Jerusaleen Xeeé naní. Nte e dukún kan ve'xi, nte mí tuví Xuva kō. É iō tu've vata kaa uun ñadī'í é títetu ña e tánta'a ña ni xā ña.
 3 Tékú ko uun tatsin é dukún kán e dóo ntíi káka'an:

—Koto nto ve, tsí Xuva ko tūví ña ni ñá'a san ve. Kuntoo ña ni ñá ne, kúvi ña ña ñuú ña. Xuva kō né, mií ña kutuví ñá ni ñá, é vií ñá Xuva ñá.
 4 Xuva kō ne, nakué'e ña un ntíí ntíí ntute núú ña'a sán ne, ña kóō ká doxi'í; ntē ña kúnta'xa iní ka ña; ntē ña kúekú ka ña; ntē ña kaxnúu ka ñá. Tsí é ita ntí'xin un ntí'í e kúvi dí'na —ka'an tsín san.

5 Kidáá ne, ña tuví nú tēu ka'nú san ne, kaka'an ña:

—Koton, tsí kade vá'a xee u un ntí'í nuú i —ka'an ña.

Kaka'an xtúku ña:

—Xntéén na'an sá'á, tsí tú'ūn é nuu é ntaá í é káka'an u ni o —ka'an ña.

6 Kidáá ne, kaka'an ñá nī ko:

—É kúvi ve. Xu'u é dí'na ú ne, xu'u é nantí'í ú dí. Vata kaa letra

Á ni lētra Z kaa u. Te xōó kaitsi í ntute ne, kué'ē ú doméni é kō'o ña mí kākii ntute é tā'xi ntuví ña ña.
 7 Xoo ña'a é kúvi vií ña ne, ní'i ñá é un ntí'í nuú i sá'a ntā'a kó ne, kúvi ú Xuva ñá né, díví ñá ne, kúvi ña i'xá ko dí.
 8 Ntá tsi ña'a, ña e dóo íxó i, ña é ña ntákuinti'xe i, ña e dóo kini ntáa nima í, ña e ntaéni dí'í ta'an i, ña e ntáde tatán, ña ntánuu iní i santu, nī ña veté ne, kuan o ña é nī'i ña é kōko ña mí kai'xi ñú'ú dŭ'xé san. Sá'á é kui ũví doxi'í ña —ka'an ña.

Jerusaleen Xee

9 Kidáá ne, xee ũun ánjē, ña é ũ'xe ñá'a san, ña é nī'i i é ũ'xe é'xin é ñú'ú u'xe nuu i é nanto'o Xuva kō ña'a sán ne, kaka'an ñá nī ko:

—Ní'in, dá nanē'e ú o ña da vé tanta'a, ñadī'í A Le'ntú san —ka'an ña.

10 Espíritū Sántū sán ne, kue'en ní'i ñá kó uun xuku ka'nu, xuku e dóo dŭkun. Náñē'e ñá ko ñuu é káduku ntée Xuva kō, ñuu é nani Jerusaleen Xeeé, díví é vē'xi nte e dukún kán, mí tuví Xuva kō.
 11 Ñuú sá'á ne, kaxi'í nuu ni ntuve Xuva kō ne, ñú'ú i ne, kai'xi vátá ó kai'xi xuu é naní jaspe e dóo nuu á'vi i, e dóo kaxi'í ní'ni e nté kaa te xūxu kúvi.
 12 Kaníi díñi ñuú san ne, ntítsi ntó'o e dóo ka'nu, e dóo dukún ne, ñu'u uxuví xi'í i. É un é un xi'í san ne, ntáñí ntee kui kui uun ánjē. É un é un xi'í san ne, uve díví é uxuvi tátá ña Israeé san.
 13 Uní úní xi'í san ntántii é un é un ntíko díñi i.
 14 Uxúvi xūu na'nu xi'í ntíi etí nto'ó san ne, uve na'a é un é un xuú san uun díví pustru Á Le'ntú san.

15 Ánjē, ña kaka'an ní ko ne, ní'i nta'a ña uun ntoo e kúvi kaá kuaan é kí'í kú've núu ñá ñuú san ni xi'í i, ni nto'ó í dí.
 16 Dadíi tsi kú've ntí'í ngimí o díñi i. Ánjē sán ne, kí'í kú've ñá ñuú san ni nto'ó í ne, uvi míil ũví sientu kilumétru. É káni, e dukún, nī e ní'í ne, dadíi ntíí ntíí tsi kú've i.
 17 Kidáá né, kí'í kú've ña ntó'o sán dí ne, úní díko kímí métru kíi. Kí'í kú've ánjē san é vatā xkoó kí'í kú've ña'a san.

18 Ntō'ó i ne, xuu é nanī jaspe kúvi ne, űúú san ne, da mii ku'e'en tsi kaá kuaan kúvi da kanī, vata kaa xuxu e dóo kaxi'í ni'ni. 19 Xúú é xi'i ntii etí ntō'ó san ne, ntukutu āta i un ntíí ntíí xuu e dóo va'á, xuu e dóo nuu á'vi i. Etí ntō'o é kúvi űun sán ne, xuu é xī'i kúii é nanī jaspe úve. É kúvi űví san ne, xuu kúii tēku e dukún kán, é nani sáfiru, úve. É kúvi űnī san ne, xúu tēku xáá é xi'i raxa, é nani ágata, úve. É kúvi kīmí san ne, xuu kúii ku'e'en é vata ito ite itō, é nani esmēralda. 20 É kúvi ű'ún san ne, xúu tēku xáa ku'e'e é xi'i raxa, é nani ōnice. É kúvi iñú san ne, xuu kué'e é nani crunālina. É kúvi ű'xé san ne, xuú kuāan é nani crisōlito. É kúvi űná san ne, xuu kúii tēku ntute űú'u san, é nani bērilu. É kúvi ĩn san ne, xuú kuāan e dóo kai'xi é nani tōpaciu. É kúvi ű'xí san ne, xuu kúii tēku másana kúii, é nani crisōprasa. É kúvi ű'xi ĩn sán ne, xuu kúii é nani jācintu. É kúvi űxuví san ne, xuu ntēé é nani amātista. 21 Xí'í é űxuví san ne, uxúvi kiti ku'xin, kiti nani prela, kúvi. Uun tsi kiti kuvá'a é un é un xi'í san. Itsi mé'ñū űúú san ne, da mii ku'e'en tsi kaá kuaan kúvi ne, kaxi'í ni'ni vatā ó kaxi'í ni'ni xuxu.

22 Nté uun xúkūn ña ni iní u űúú san, tsi mii Xuva kō, ña e dóo ka'nu sán, nī A Le'ntú san ne, dīvi ña kúvi ña xúkūn űúú san. 23 űúú san ne, ñá kantío i e xi'í nuu ngántii, ntē ña ntío i ntuve xōó di, tsi mii tsi ntuve Xuva kō e xi'í nuu. A Le'ntú san ne, dīvi kúvi űú'u e xi'í nuu iña űúú san. 24 Kaka ña'a, ña da mí'í ká űuu, mí kaxi'í nuu san. Rei iña űúxivi san ne, xée ña űúú san, kuni'í ña e dóo va'á iña ña. 25 Xí'í űúú san ne, ñá kantádí ntuvi ā, tsí ikān ne, ñá kakuáá ka. 26 Ikān ne, nakué'e ña'a, ña da mí'í ká űuu, e dóo va'á iña ñá, nuu i e dóo nakuiko űú'u ña. 27 Ntá tsi nté uun nuu i é kīni kaa ña kúvi k'í'vi űúú san. Nté uun ña'a, ña é káde é kīni kaa, nté uun ña vete ña kúvi k'í'vi ña űúú san. Da mii tsi

ñā'a, ña é űve na'a dīvi ī iní tutú A Le'ntú san, tutu mí űve na'a xoo é nī'í i ntuví va'á iña i ntii dañu ntúvi.

22

1 Kidáa ne, náñ'e ánjē sán ko ntute é kainu é tā'xi ntuvi iña ko, ntute é kākij nú tēu ka'nu mí tuví Xuva ko ni A Le'ntú san. Dōó kúii ntute san. Kaxi'í ni'ni vatā o kaxi'í ni'ni xuxu. 2 Kainu ntute san mé'ñū itsi ka'nu űúú san. Ntuví o diñi i ntāñi útun e tá'xi ntuvi iña ko. Ux-uví ito kākij kiti i é uun kuia. Ta'an xoo ta'an xoo kākij kiti i. Xúku ī ne, kaidiá'vi é kúvi cho'o é ntuvá'a ña'a, ña ntoo űuxiví a. 3 Ña kōó ká da nēé ka nuu i é ká'an Xúva ko tē ña vá'a. Kutúví nú tēu ka'nu Xúva ko ni A Le'ntú san űúú san ne, ña ntáde tsiñu iña ñá ne, kunuu ini ñá ña. 4 Kīnī ña nuu Xuva kō ne, kunteé dīví Xuva kō xteén ña di. 5 Ikān ne, ñá kuáá ka, ntē ña kantío ká ña űú'u, nté ngántii, tsi mii Xuva ko naxi'í nuu ña ña. Kidáa né, kuntoo ña ni Xuva ko, kadā kú'vē ñá ntii dañu ntúvi.

E kākuecisin ntuvi é nainu Jesúcristu

6 Kidáa ne, kaka'an xtúku ánjē san ní ko:

—Kúvi kuinti'xe o tú'ún sa'á, tsi tú'ún é nuu é ntaā i. Xuva kō, ña é kaxé'e tú'ún é ká'an ña ntáka'an ntódo kuenta iña ñá ne, e táxnū ña ánje ñá é nañ'e ñá ña'a, ña ntáde tsiñu iña ñá, nēé é vē'xí kúvi —ka'an ánjē san.

7 Kidáa né, mii Jēsuu kaká'an ña:

—¡Koto nto! ¡E dóko sá nainú u! ¡Nté kui vá'a ña'a, ña e ntáde kuenta é űve na'a ini tutú sá'a! —ka'an Jēsuu.

8 Xu'u é Juaán u ne, tēkú ko ne, iní u nuu mii ko un ntí'í sá'a. Dā kúvi tēku kó, nī dá iní u ne, nākunchiti ntāa ú nuu ña nañé'e kó nuu i sá'a, é kunūu iní ko ña. 9 Ntá tsi kaka'an ñá nī ko:

—¡Ná ku kuān xkóon dēn! Xu'ú ne, kūdii kade tsiñu ú iña Xuva kó, vatā ó kade tsiñun di, nī ēni ó, ña ntáka'an ntódo tú'un Xuva ko, nī ña

ntáde ntaa é ũve na'a tutú sã'a. Mii tsi Xuva kô é kunũu ini ko ña —ka'an ña.

¹⁰ Kaka'an xtúku ña nĩ ko:

—Ñá ku xnuun xũ'un tú'ũn é kuĩta ntĩ'xin é ũve na'a tutú sã'a, tsí kakuetsin ntuvi é kũntaa. ¹¹ Nii dukuãn ne, ña é kãde nuu i é ña vá'a ne, na vĩ mii ña. Ña é kãde é kĩni kaa né, na vĩ mii ñá di. Ntá tsi ña'a, ña é kãde nuu i é vã'á ne, na vĩ ka ña ne, ña'a, ña é kãde é ntio Xuva ko ne, ñá ku xtuvĩ mii ña é kãde ña —ka'an ña.

¹² Kaka'an Jésuu:

—Koto nto, tsí ña ná'ã ka dá nainu xtúku u. Tē nainú u ne, kué'ē ú doméni un ntĩ ntĩ ña'a kuenta iña í vata tsi o dé ña. ¹³ Xu'u é dĩ'na ú ne, xu'u é ntii u átã í di, vata kaa letra Á ni lētrá Z. Xu'u éni ntũ'u ú ne, xu'ú nantĩ'í ú di —ka'an ña.

¹⁴ Nté kui vá'a ña'a, ña é kãnakate doo i, tsí duku ntée ña é tĩn ña kiti utun é tã'xi ntuvi iña ko, vata koo é kũvi kí'vi ña xi'í ñúú san. ¹⁵ Ntá tsi ña kini ntãa sãn ne, kí'í kan kũ'un ñá ne, kí'í kan kũ'un ntĩ ntĩ ñá vata kaa ña tatán, nĩ ña kaeni dikí ñadĩ'í, nĩ ña kae'ní ña'a, nĩ ña kanuu ini i santú, nĩ ũn ntĩ ntĩ ña é ntio i doveté, nĩ ña kaeni nta'ví ta'an i di.

¹⁶ Kaka'an Jésuu:

—Xu'u é Jesuú u ne, taxnũu u ánjē ko é kã'an ntódo ña nĩ é ũ'xe

xúkũn sãn nuu i sá'a. Xu'ú ne, tatá Davii vé'xi ú ne, i'xá ika ñã kó di. Xu'ú ne, vata kaa kĩmi é kãxi'í nuu te vé'xi túvi kaa u —ka'an ña.

¹⁷ Espiritũ Sántũ sãn ni ñadĩ'í A Le'ntú san ne, ntáka'an:

—iNĩ'í nto! —ka'an ña.

Da xōo ka ña'a, ña é kãtekú i ne, na kã'an ñá di:

—iNĩ'í nto! —koo ka'an ña.

Da xōo ka xoo é kaitsi í ntute, ni da xōo ka xoo é ncho ko'o i ne, na kí'xi, dá kō'o doméni ntute é tã'xi ntuvi iña ko ntii dañu ntúvi.

¹⁸ Un ntĩ ntĩ ña'a, ña kateku i tú'un nēe é vé'xi kuví é ũve na'a ini tutú sã'á ne, ntē vevii tsi kã'ãn ú ni ña nuú i sá'a: Tē xoó xntēkú ka i é ũve na'a í'a ne, xntēkú ka Xuva kô é nto'o i vatã ó uve na'a ini tutú sã'a é ntó'o í. ¹⁹ Tē xoó naki'í ká i tú'ũn é ũve na'a ini tutú sã'a nté koo kuví ne, Xuva kô ne, naki'í ña vata kaa é kãduku ntée ña kiti utun é tã'xi ntuvi iña kó ne, ñá kí'ví ña ñúú Xuva ko, vatã ó kaka'an ini tutú sã'a.

²⁰ Ña kaka'an ntódo tú'ũn sa'á ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaã í, tsí ña na'á ka dá nainú u —ka'an ña.

Kuan koo na kōo. iKí'xi nto, Tó'o ko Jēsuu!

²¹ Na nãxnuu viko Tó'o ko Jesũcristu ntó, un ntĩ ntĩ nto. Kuan tsi koo na kōo.